2391

4Z18V
6 n
320 —

352

METHOD.

BIBLIOTHECA CONVENTUS FRATRUM MINORUM PLSNAE

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU,

zároveň

organ odborů pro výtvarné umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Ročník 6 — 8

VI. ROČNÍK. — 8

V PRAZE.

Kněhtiskárna MIKULAŠE a KNAPPA v Karlíně.

1880.

362

OBSAH VI. ROČNÍKU „METHODA“.

I. Články.

Církevní slohy stavitelské:

VI. *Sloh gotický. F. J. Lehner.*

Poznámky obecné (str. 2). Základní živlové. Oblouk lomený (str. 18). Rozestavení a tvar pilířů (str. 31). Hlavice. Oblouky. Žebra klenbová (str. 66). Spodní a vrchní stěna. Triforium (str. 73). Okna (strana 90). Půdorys. Kostely jednoloďové (str. 102.), dvou - troj- (str. 115.) a pateroloďní (str. 138).

Zodpovídané »Otázky archaeologické«:

(Pokračování.)

19. Uherské Hradiště. *J. Eraz. Vitásek* (str. 8).

20. Farní chrám sv. Máří Magdaleny ve Chvalšinách (strana 13). 44. Poutní a farní chrám Panny Marie v Kajově. *Josef Hůlka* (str. 125, 133).

21. Moravany (str. 25). 22. Světí (str. 26). 23. Chlum (str. 27). 24. Dašice (str. 28). 25. Hostovice (str. 30). 26. Komárov (str. 30). 27. Slepotice (str. 51). 28. Roveň (strana 85). 29. Plátěnice (strana 86). 30. Ostřetín (str. 86). 31. Veliny (str. 87). 32. Holice (strana 87). 33. Ředice (str. 89). 34. Vysoké Chvojno (str. 97). 35. Býště (str. 98). 36. Dříteč (str. 98). 37. Sezemice (str. 99). 38. Albrechtice (str. 109). 39. Kunětice (str. 110). 40. Hradní kaple v zámku Kunětickém (str. 111). 41. Opatovice (str. 111). 42. Osice (str. 112). 43. Podulšany (str. 113). 45. Rosice (str. 136). 46. Třebosice (str. 137). Napsal *J. Nechvíle.*

Starobylý chrámec sv. Martina na Vyšehradě. *Václav Štulc* (str. 121).

Stavba chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníce. Dr. *S. Winter* (str. 61).

Historické poznámky o kostele sv. Vavřince na Kaňku. *Braniš* (str. 113.)

Hrob a ostatky sv. Vojtěcha. I. Doklady historické. II. Historická záhada. III. Rozluštění. (S 5 vyobrazeními.) *F. J. Lehner* (str. 37).

Jubileum řehole sv. Benedikta. *F. J. Lehner* (strana 49, 63, 75).

Benediktinská kolonie umělců v Emausích. *F. J. Lehner* (str. 3).

Staré zprávy o farách v Čechách. Profesor *Augustin Sedláček.* 7. Ratibořice (str. 20). 8. Vranov (str. 53). 9. Protivany a Stusyně (str. 93). 10. Chýnov (strana 141). 11. Obratany (strana 141). 12. Věžná (str. 142).

Inventáře »kostela Pražského« ze XIV. století. *Karel Konrád* (str. 53).

Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze r. 1879. *F. J. Lehner* (str. 20).

Papírové »Boží hroby«. *J. Kašpar* (str. 55).

II. Akademie křesťanská.

Valná hromada (str. 56).

Audience u J. V. císaře Františka Josefa (str. 71).

Dary: J. M. biskupa Dr. Kar. Průchy (str. 21, 48), dr. Fr. Bauera (str. 48), další dary (str. 119).

Odkazy kř. Akademii: † farář Šim. Mottl (str. 21), † farář František Řezáč (str. 21).

Odbor umělecký.

Jednatelská zpráva za rok 1879 (str. 56).

Memorandum (str. 56).

Gotická monstrance Akademie křesť. dle nákresu J. Mocker-ova (str. 7). (S vyobrazením.)

a) *Vyřízené záležitosti:*

Úpravy chrámů: Nákresy na kostel v Korouhví (architekt Mocker, str. 35). Nákresy na rom. kapli pro J. J. kníž. Löwensteina (str. 57). Polychromie a úprava kostela v Ledči od archit. Mockera (str. 83).

Oltáře: Hlavní oltář sv. Martina pro nový farní kostel ve Mšeně (str. 22). Hlavní oltář pro farní kostel v Hostouni (str. 22). Hlavní oltář pro farní kostel ve Zlonicích (str. 48). Hl. oltář pro chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (strana 58). Marianský oltář pro farní kostel v Křečhoři (str. 95).

Kazatelny: Pro farní kostel v Hostouni (str. 22).

Obrazy: Křížová cesta (str. 158). P. Marie de perpetuo succursu (str. 72). P. M. růžencové a Srdce Páně (str. 83). Sv. Stanislav, sv. Jan Křtitel a Sv. Otilie (str. 83). Svat. Josef (str. 95). Sv. Leopold (str. 131).

Sochy: Pro kostel v Kydlinách (str. 48). Svatý Jan Křtitel pro kostel Volšanský.

Monstrance: Pro Malkovice (str. 7), pro Chicago v Americe (str. 22), pro Předmostí (gotická, strana 35), pro Ohrozím (got. str. 35), pro dp. J. Stahala (str. 56), pro uroz. pí. hrab. Wodzickou (str. 83), pro Veselíčko (str. 119), pro Hrabín (got., str. 131).

Ciboria: Pro Malkovice (str. 7), pro urozenou paní hrab. Swértsovou (strana 48), pro uroz. paní hrab. Wodzickou v Krakově (str. 83), pro dp. Vojtěcha Gerberta (str. 83), pro Chicago v Americe (str. 119).

Kalichy: Pro J. M. nejd. biskupa Haise (strana 8). Pro Malkovice (str. 8). Pro dp. A. Kloboučníka (str. 8). Pro Pustou Polomi (str. 35). Pro Unterreichenstein (str. 35). Pro dp. Fr. Michlera (strana 58). Pro vp. Hůlku, dp. L. Ludvíka (str. 58). Pro dp. Št. Ressela (str. 72), pro dp. Polance (str. 58), pro vdp. dr. V. Hronka (str. 72), pro dp. Adolfa Scharfenbergera (str. 72), pro vdp. opata J. Rottera k jubileum (strana 83), pro uroz. hrab. Wodzickou v Krakově (str. 83), pro vdp. Jana Ječmena (str. 83), pro dp. Rösslera (str. 48), pro Komárov

(str 95), pro dp. V. Botschana (str. 95), pro ústav Marianský ve Warnsdorfu (str. 95), pro vdp. V. Hajného (str. 119), pro dp. Jos. Franke (strana 119), pro dp. K. Hopfingera (strana 119), pro vdp. Hanáka (str. 131), pro Msgr. Schönborna (str. 142).

Pacifikál: vp. J. Konečný (str. 119).

Relikviář: Pro J. M. nejdůst. biskupa Haise (strana 72), vdp. dr. F. Bauera, dp. K. Gösslera (str. 119).

Skleněný lustr: Pro kostel v Přísečnici (str. 119).

Různé načiní kovové: Konvičky stříbrné (str. 22. 72).

Prápory: pro S. Louis v Americe (str. 48, 72).

b) *Nová objednání*: (str. 8, 22, 35, 48, 58, 72, 82, 95, 120, 132, 142).

c) *Rozpočty*: (strana 8, 22, 36, 48, 59, 72, 82, 95, 120, 132, 142).

Odbor archaeologický.

Jednatelská zpráva za r. 1879.

III. Literatura.

Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české. Sešit II. Prof. *Jan Řehák* (str. 72).

Nebeský lékař Kristus Ježíš v svém obraze v Chrudimi. Děkan *Jan Svoboda* (str. 83).

Jan Vachů. *Klim. Čermák* (str. 84).

Les arts à la Cour des Papes pendant les XV. XVI. siècles. *Eugène Müntz* (str. 84).

Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner Orden. P. *Maurus Kinter* (str. 95).

Hlavní chrám sv. Víta. *Fr. Eckert* (str. 96).

Die Kunst und ihre Formen. *J. Führich* (str. 106.)

Stylleher der architektonischen Formen der Renaissance. *Alois Hauser* (str. 106).

IV. Zprávy domácí.

Oprava malostranské mostecké věže (str. 23). Arkýř na staroměstské rádnici (str. 34). Liberecká věž arciděkanského chrámu (str. 34). Věž brněnské kathedrály (str. 35). Kostel sv. Bartoloměje v Plzni (str. 47, 105). Basilika svat. Václava na Smíchově (str. 47, 104, 131). Děkanský chrám Páně v Chrudimi (str. 63). Dokončení Kolínského velechrámu (str. 96, 108, 132). Probošství Hradčanské (str. 105). Kostel v Tvarožné (str. 129).

František Sequens (str. 23). Obraz Pavla Veronského v biskupské residenci litoměřické (str. 23). Nejstarší obraz svat. Václava v Římě (str. 46). Staré malby objeveny v Prachaticích, v Plzni a v Jindřichově Hradci (str. 71).

Knihovna kapitoly Vyšehradské (str. 94. 106). Umělecké a archaeologické přednášky v seminářích (strana 94). Brittické museum (strana 96). Dvorní musea Vídeňská (str. 107).

Svatý Prokop a bývalý benediktínský klášter na Sázavě (str. 23). Emausy na Slovanech (strana 33). Benediktínské jubileum (str. 34). Předklášteří Tišnovské (str. 35.) Proč Karel IV. stavěl kostel sv. Jindřicha (str. 47). Bývalý klášter Trinitárský (str. 59). Pozemek kostela Smíchovského (strana 82). Umělec mecenášem (str. 108).

Výstava spolku architektů a ingenieurů (strana 34). Výstava starožitností v Čáslavi (str. 79).

Výroční zpráva Jednoty svato-Vítské (strana 68, 80). »Vocel«, archaeolog. sbor v Kutné Hoře (str. 106).

V. Mosaika.

Průčelí dómu Florentinského (str. 24). Věže dómu Kolínského n. R. (str. 23.) Kostel sv. Marka (str. 36).

Rubensova díla (str. 24). San Donato (str. 36. 84). Staré malby (str. 36).

Jamnitzerova tabule (str. 60).

Kazatelna Kapistránova (str. 24). Císařský oltář v Nazaretě (str. 132). Pomník Pia IX. (str. 143).

Ostřihomský poklad (str. 24). Jednota sv.-Štěpánská ve Vídni (str. 84). Umělecká výstava v Madridu (strana 143).

Vatikánská knihovna (str. 24). Munificence Lva XIII. (strana 36). Nově objevené katakomby ve Falleri (str. 60). Nové objevené katakomby v Římě (str. 143).

Vykopané umělecké památky v Římě (str. 24). Spálené poklady (str. 24). Nálezy v Olympii (str. 36). Výstava umělecká v Mnichově (str. 48). Pergamon a Olympia (str. 60). Antická socha (str. 96). Babylonské nápisy (143). Schliemann (str. 143).

Navrácený rukopis (str. 132). Biblioteca Vittorio Emmanuele — okradena (str. 143). Museum Kircherianum — oloupeno (str. 144).

† Josef Hellich (str. 1).

VI. Vyobrazení.

Gotická mönstrance Akademie křesťanské. Nákres od architekta Jos. Mockera (str. 3).

Hrob sv. Vojtěcha: 1. Půdorys tumby oltářní (strana 42), 2. průřez podélný hrobu s rakví (strana 43), 3. příční průřez (strana 44), 4. deska z roku 1346, 5. deska z r. 1396 (strana 45). Kreslil architekt J. Mocker.

56 nákresů na objasněnou článku o slohu gotickém (obr. 178—232).

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:
Ferdinand J. Lehner.

Číslo I. **V Praze, dne 30. ledna 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: Sloh gotický. (Poznámky obecné.) — Benediktínská kolonie umělců v Emausích na Slovanech. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. Zpráva za leden. - Odbor archaeologický. »Zodpovídané »otázky archaeologické«. — Listárna redakce. — Oznámení.

Ztratila vlast nejstaršího umělce, národ český nejstaršího malíře, Akademi křesťanská svého předsedu a spoluzakladatele, sekce umělecká svého náčelníka. Nejstarší dělník odešel.

JOSEF HELLICH ZEMŘEL.

Když r. 1877 přátelé křesťanského umění sešli se na oslavu sedmdesáté ročnice jeho narození, nikdo se nenadál, že po jubileum tak brzy sejdou se — na pohřeb. Vždyť Hellich nestárnul. Čilý duch v čilém těle přebýval. Neubývalo sil, ani pružnosti. Pevné tělo chorobu neznalo. Den co den od východu do západu slunce pracoval. Mezi námi žil a pracoval. Kdo by se byl toho nadál, že tak náhle nás opustí? Ještě tohoto měsíce v Akademii křesťanské předsedal a v umělecké dílně své maloval. Poslední obraz maloval — křížovou cestu — umučení Páně — první a poslední. Před lety dílo komponoval, ale neprováděl. Nyní k žádosti redaktorově ji provedl. Poslední obraz křížové cesty dokonal. Paletu a štětec odložil, zavřel oči a — zemřel.

Chystal právě dary své na památku Akademii křesťanské, kterou spoluzakládal a miloval. Chtěl tohoto měsíce své milence věnovati plody Musy a bohatě rozmnožiti sbírku pokladů. Smrt nelítostná záměr překazila a nedopřála času ku šlechetnému odkazu. Chtěl, aby se nerozptýlilo, co má zůstati v jednotě Odkaz měl býti illustrovaným životopisem dárcovým na věky uloženým v jednotě, kterou miloval. Smrt nedala času k vykonání slibu.

Hellich odešel za těmi světci, které maloval. Pokorný za pokornými odešel. Řádů nehledal a řádů nedošel. Ale miloval a byl též milován. Jméno Hellich jasně znělo po vlasti. Již ho není. Ztratila vlast svého malíře a píšící redaktor nejdůvěrnějšího, nejstaršího přítele. Kus duše spolu jest vyrváno. Svazky pozemské pozvolna se trhají.

Josef Hellich zůstane u vděčné paměti!

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner.*

(Poznámky obecné.)

Architektura jest zrcadlem věků. V ní duch času obráží vlastní obraz svůj. Dějiny světové mají své mezníky. Lidé umírají. Ale obrové z kamene žijí dále svědectví vydávajíce o smýšlení dávnominulosti. Takový význam má architektura, která mezníky a strážce staví kolem silnice, po které táhnou duševní vojska národů. Jaká doba, taková architektura. Velebný středověk měl velebnou architekturu. Jednu větev jsme již spatřili — sloh románský. Druhá větev ku popisu zbývá — sloh gotický.

Plodný a zázračný byl ten život středověku. Církev byla vším, vně i vnitř. Matka národů seděla na trůnu. Matka byla panovnicí národů. Vládla světem, křížem a berlou vládla, věrou a láskou vládla Rodná matka nemůže býti macechou. Co tehdáž zrodila a odchovala synů slavných a velikých! Svatý středověku! Jsi dobou papežů nejmocnějších, jsi dobou učenců nejdůmyslnějších, jsi dobou měst nejstkvělejších, jsi dobou řádů nejpožehnanějších.

Sloh románský neprošel ještě ani přirozenou dráhu svého vývinu, v němž zračí se počátek, rozkvět a úpadek, a již plodné lůno středověku vydalo kořen nový. Na počátku minulého období nový duch probouzel se, nová krev počala kolovati v kamenných údech slohu románského, v němž staré podání zasnoubené s životem křesťanským slavilo manželství požehnané. Nejušlechtilejší plody umělecké zrodily se z toho něžného svazku manželského, který neznal úpadku. Ještě zcela ani nevykvětl utěšený strom romanismu zasazený na půdě ryze církevní, když nový proud přerušil náhle dvouvěkový, požehnaný vývin jeho života. Překrásný, ryze církevní sloh románský neměl míti svého baroku. Antika, gotika, renaissance dočkaly se svého úpadku. Romanismus jediný zůstal slohem panenským. Ušlechtilost a církevnost jeho došla věčné odměny za službu pokory a lásky.

Paedagogický úkol Církve vydal ovoce. V době románské výhradně duchovenstvu odkázána byla práce na poli lidské vzdělanosti. Sídlem vědy a školou umění byl klášter. Ale Církev v potu tváři pracovala, aby poklady její staly se obecným majetkem celé společnosti. S klášterů věda a umění sestupovaly do příbytků laiků. Církev si vychovala hlavy, které znaly pojímati, srdce, která znala milovati, ruce, které znaly pracovati. Katolické duchovenstvo není kastou egyptského kněžstva. Vědou zachovanou a věrou osvícenou Církev odchovala svět. Potřebovala srdcí milujících a rukou výkonných. A jakmile dělníků bylo pohotově, dosavádní stavitelé duchovní odevzdali budovu do rukou světských stavitelů, a sami vrátili se nazpět ku práci na stavbě duchovní, k čemuž především duchovní úřad jich volal. Učedlníci ostatně nespronevěřili se mistrům svým. Neopustili půdu zděděnou. Duch středověký neznal ještě zásad moderní společnosti — plivati v tvář matky, odkopávati největšího dobrodince, hanobiti ušlechtilého učitele. Středověk nezapomněl, co jest láska a čeho vyžaduje vděčnost. Poměr žáka k učiteli ve středověku zůstal nezkalený. Milovali se Rytířstvo ve Francii, měšťanstvo v Čechách a v Německu milovalo Církev, jako dítě miluje matku svou a stavíce budovali na zděděném základě za rady, souhlasu a pomoci svých učitelů. V Církvi tehdáž nebylo protiv. Církev všem byla vším. Rytíř a měšťan byli především křesťany.

Kdo pochopiti chce vznik a vývin druhého, úplně samostatného, stavitelského slohu ve křesťanském středověku, nesmí z mysli pouštěti tuto základní zásadu. Vzniknulť zajisté sloh gotický z románského v podstatě asi tak, jako tento z antického, ale není snad jen pouhým výkvětem jeho, nýbrž dospěl k samostatnosti. Vytvořil si a dokonal svůj vlastní ideál. Sloh gotický snažil se jinou cestou rozluštiti úkol, který již na nejznamenitějších budovách slohu přechodního proveden se spatřuje. Byl-li sloh románský kulatým obloukem svým vázán na rozdělení více neb méně kvadratické, teprv lomeným obloukem bylo lze docíliti volnějšího uspořádání půdorysu. Vzájemný poměr obou slohů středověkých podobá se poměru obou hlavních slohů řeckých — jonského a dorského Jako u slohu dorského triglyfem podmíněna byla vzdálenost sloupu k sloupu a tím také tvar půdorysu, až nepřetržitě běžící vlys jonský od pout těchto chrám antický osvobodil: tak oblouk lomený na místo románského oblouku kulatého větší volnosti v uspořádání půdorysu propůjčil chrámu křesťanskému.

A také jiným ještě směrem objevuje sloh gotický svou samostatnost, rozeznávaje se tím od veškerých dřívějších slohů stavitelských. Zrušil totiž mohutný pás zdiva, kterým až dosud při všech slohách obehnán byl celý vnitřek, a hmotnou zeď nahradil řadou jednotlivých pilířů, které jsouce spojeny jen sla-

bými stěnami, poskytují místa velikým oknům. Těžká, hmotná basilika proměněna tím způsobem v lehký, subtilný sklenník. Tentýž zákon opakuje se i na klenbě skládající se ze soustavy pevných žeber, mezi nimiž trojhranná pole jen tenkou vrstvou zdiva vypluněna jsou. Soustava mystiky proměněna v subtilnou soustavu scholastiky. Hmotnost ustupovala jemnosti, jednota budovy rozkládala se ve množství jednotlivých údů samostatných a svobodných, základní podmínka architektury, poloha horizontální, ustupovala směru výstředně kolmému. Hmota se oduševňovala. Duch chtěl slaviti vítězství nad hmotou. Základní myšlenka středověku měla býti vyjádřena architekturou. Křesťanský středověk postavil kamenný pomník svého smýšlení. Zemí se pohrdalo a k nebi se směřovalo. Proto tu každá částka sama o sobě a celé těleso vespolek vysoko do oblak se vznášelo a od pozemskosti prstem k nebi uhazovalo.

Slohem gotickým *dvojí snaha* tudy uskutečnila se. V půdorysu docílena jest volnost, v nárysu prolomeny jsou hmoty, stavební těleso rozdrobeno jest v množství článků spoluúčinkujících.

Klášter postoupil dílo světským stavitelům. Bratrstva klášterní proměnila se v cechy s mistry a parlíry, s tovaryši a učenníky. Stavební huť pojila je v jednu rodinu.

Pokud stavitelství od duchovenstva výhradně pěstováno bylo, podrželo ráz románský. Římská tradice zůstala v platnosti. Vždyť duchovenstvo, zachránivši klassickou řeč i vzdělanost, mělo v úctivosti a v poctivosti poklad zděděný. Lnulo k Římu a ku slohu římskému. Dědicové antického umění věrnými mu zůstali. Jakmile však duchovní stavitelé žákům svým stavu světského odevzdali kružidlo a krokvici, noví stavitelé o nové se pokoušeli myšlénky. Obrazotvornosti volná cesta se vykazovala. Rytířstvo a bohatá města závodila na čestném poli. Jedni druhé snažili se překonati velkolepostí díla. Cit národní se probouzel. Vedle latiny — sloh románský jest latinou architektury církevní — počalo se básniti slovem a dlátem, kamenem a barvou. Novými cestami obchodními přivážely se domů nové myšlénky. Vedle blahobytu, který jest základní podmínkou rozkvětu uměleckého, nescházelo ani nadšení, ani obětavosti. Okolnosti světové přály vývinu nového stavitelství.

Kolébkou jeho jest šťastná Francie. Sloh gotický objeviv se zde na počátku druhé polovice 12. století rychle odtud rozšířil se do všech úhlů světa k různým národům dříve neb později. Při podstatné jednotě od různých národů a různých poměrů místních různě jest pěstován. Ve vlasti naší k ušlechtilému dospěl rozkvětu, nalezmuv ve 14. věku velikého milovníka národu a velkodušného přítele umění v osobě Karla IV. V polovici 14. věku dospěl sloh gotický na vrchol svého vývinu. Pak nastal jeho úpadek. S tvary jeho počaly se provozovati hříčky, dekorace vítězila nad konstrukcí; nastal rozklad tvarů. Předce však v mnohých krajinách na severu zejmena až do 16. století pilně byl pěstován. V Italii však již na počátku 15. věku nastala reakce ve prospěch antického stavitelství, kterým poznenáhla sloh gotický do pozadí byl pošinut.

Zde sloh následkem novoty potupně nazván jest „gotickým“ t. j. barbarským. Právem měl by nazván býti francouzským, jak za středověku se dělo, kde nazýván jest jménem „opus Francigenum.“

Doba jeho sahá tudy od 13. do 16. věku a rozpadá se na tři periody:

a) doba *prvogotická* — 13. století — slohu přísného, konstruktivního; rázem té doby jest určitá zákonnitost a jednoduchost tvarů;
b) doba *vyvinutého* slohu jak konstruktivně, tak dekorativně ve 14. století, zejmena v první jeho polovici;
c) doba *pozdněgotická* slohu pokaženého, dekorativně hravá v 15. a na počátku 16. století.

V „Methodu“ pojednáno bude o slohu gotickém povšechně. (Pokračování.)

Benediktinská kolonie umělců v Emausích na Slovanech.

Píše *F. J. Lehner*. — (Dokončení.)

Mnichové mlčky se rozešli, jedenkaždý po své práci, a vypravovatel použil prázdného času k vycházce do votivní *kaple svat. Maura* od nich zbudované a malbami okrášlené, která asi čtvrt hodiny od kláštera vzdálena na břehu Dunaje o samotě stojí v sousedství venkovského stavení kněžny sigmaringské, okrášleného na zevnějšku přeutěšeným vlysem, na němž vyobrazeny jsou výjevy ze života svat. Benedikta a jiných ře-

holních světců prací se zaměstnávajících. Z vážné jednoduchosti při ušlechtilosti celkového tvaru poutník na první pohled poznává kapli za plod řeholníků, chorál nade vše milujících. Prostota architektury připomíná tě na starokřesťanskou basiliku. Poresní vápenec, jemuž přísada železitá jemné a teplé barvitosti dodává, není ovrhnut. Omítku má pouze vlys přesahující střechou chráněný, na kterém spatřují se výjevy ze života sv. Benedikta, vyvedené pouhou kresbou na tmavém pozadí. Tříramennými schody vstupuje se do otevřené předsíně kryté polychromovaným přístřeším silně vynikajícím a na dvou svobodně stojících pilířích spočívajícím. Přední stěna, v jejíž středu dvéře a na pravo i na levo malé, rovnoúhelné otvory se nacházejí, jest malbou přeutěšeně ozdobena. Ve výšce dvou třetin dveří ne příliš vysokých táhne se po obou stranách vlys, na němž zlaté koruny nesouce svatí mnichové a svaté panny z řádu sv. Benedikta ku vchodu svatyně táhnou, kde přímo u veřejí na stráži stojí na pravo i na levo krátká řada cherubínů, strážců domu Božího. Nad dveřmi uprostřed velkého kruhu sedí Madonna na trůnu ve své vznešené velebnosti, pravou ruku majíc pozdviženou, jakoby ní žehnala, levou pak podpírajíc božské děťátko korunované, které vedle matky na trůně stojí. Bílé roucho nevinnosti rajské splývá v jemných řasách po krásných údech těla Bohorodičky více duševního nežli tělesného, a tvář, v níž krása nebes se obráží, líbezně ověnčena jest ozdobnou obrubou bílého pláště. Jako zjevení nebeské vystupuje Panna bělostkvoucí z pozadí trůnu tmavočerveného. Byl právě svatvečer slavnosti nanebevzetí bl. Panny Marie a zdálo se, jakoby andělé byli ji právě okrášlili tím rouchem slavnostním, přišedší do nebe. Po obou stranách hlavního toho obrazu v polích rovnoúhelných stojí na pravo sv. Benedikt, na levo sv. sestra jeho Scholastica v přirozené téměř velikosti.

Celá tato stěna, malovaná postupnou harmonií barev, kolemjdoucího sem bezděčně vábí, aby si zde v stínu svatyně odpočinul a potěšil se s Rodičkou Boží obklopenou rodinou sv. Benedikta v nebi oslavenou. A když se pomodlil, může se v kryté a chráněné předsíni usaditi na lavice na obou stranách rozestavené, odkud oběma okny do vnitř kaple se dívá.

Jest-li že na zevnější vchodní stěně nešetřilo se vnady barev, veškerou jejich nádherou přiodíly se všecky prostory *vnitřku.* Stěny pokryty jsou vesměs malbami na omítce a vcházejícímu zdá se, jakoby vstupoval do ráje. Ale jsou to skutečně rajské postavy, které odevšad na tebe se dívají. Nad nízkou tumbou z bílého mramoru po způsobu starokřesťanském mistrně zdělanou s pěkným tabernaklem září na zteně umírající Vykupitel obklopen rodinou světců. Když duše se zadívala do té nebeské tváře, ústa bezděčně šeptala: „Ano, tak umírá božský Spasitel můj!“ Málo kterému malíři poštěstilo se lépe vyjádřiti světový okamžik, který zemi s nebem smířil, jako tuto umělci hluboké víry se zdařilo. Když o tři léta později vypravovatel stál v refektáři dominikánského kláštera ve Florencii před velkolepým obrazem ukřižování Páně od andělského Fiesole, dojatému až do útrob duše přišla na mysl beuronská kaple sv. Maura. Dva mnichové malovali ukřižování Páně, dominikán a benediktín, první v rozměrech rozsáhlých, druhý v obmezených, ale oba hluboce cítili, co štětcem vyjádřili — lásku, dobrovolně na smrt se dávající. A různě lomený paprslek toho světla s kříže zářícího obráží se v osobách světců kříž obklopujících a tajemství kříže různě obdivujících a rozjímajících.

Pod kassetovým stropem kaple pravidelný čtverhran tvořící z tmavého vlysu vystupují světlé postavy andělů ku oltáři zbožně pohlížející. Celý vnitřek hluboce mi v duši mluvil. Divokrásné postavy jiného světa na pozemšťana s nebe se tu dívaly. Dlouho jsem prodléval uvnitř svatyně, až zvony Beuronské volaly k večerní pobožnosti.

Na samotě, v klidném údolí překrásná kaple, prostá a bohatá, poustevna nebem oděná — chorál z barev a kamene. Ještě z dáli jsem se ohlédnul. V otvoru zadního štítu visí zvonek, jenž do vůkolí hlásá: „Ave!“ Na vrchu štítu předního s broncu anděl se vznášel — strážce svatyně a krajiny.

Mnichové v chrámě klášterním zpívali nešpory. Byl svatvečer velikého v Beuronu svátku. Na hlavním oltáři stkvěl se obraz korunování Panny Marie. A na den příští připadal svátek Nanebevzetí P. Marie. Nevěda, přišel jsem k nejlepšímu, jako vždycky na cestách, které jsem konával, pokud zmařeny mi nebyly. Řízením Božím cesty byly mi vysokou školou života, co v knihách se nenachází, na cestách jsem se naučil. Sladké upomínky! Anděl strážný vodíval po vyvolených sídlech poutníka chodícího za harmonií trojzvuku: pravdy, dobra a krásy. Do sídel takových všudy maně býval uváděn. Dojmy živé duši živily. A nevybledly. Dnes tak působí mocně, jako před lety. Sladké upomínky!

V noci ze sna mne probudil velebný zpěv mnichů. Marianskou hymnu prozpěvujících. Zpívali Matutinum za skutečného úsvitu. Zpěv ten zněl jako zpěv andělů v noci na luzích

betlehemských. Když svět spí, mnichové prozpěvují v chrámě. Zpívají za sebe, i za ty, kdož jim spílají. Tak mnich, kněz a křesťan se odměňuje těm, kdož mu spílají.

Z rána odsloužil jsem mši svatou a pak dychtivě jsem čekal na hlavní služby Boží. Byl jsem dychtiv slyšeti při slavné bohoslužbě zpívati chorál od benediktinů. Vypravovatel se přiznává, že při vší lásce k chorálu byl tehdáž toho mínění, že chorál, ač velmi krásný, nestačí předce k slavnostním službám Božím s veškerým liturgickým apparátem konaným.

K nevídanému bohatství ritnelnímu ten chudobný chorál, v jakém jest poměru! Zlaté a stříbrné nádobí bohoslužebné, roucha hedbávná drahocenně vyšívaná, ozdobený oltář zahradou obklopený, zářící světlem bezčetných svící, plný kostel lidu slavnost očekávajícího, celebrant pod infulí a s berlou v přečetném a slavnostním průvodu assistentů a akolitů, a k veškeré té slávě a nádheře za podstatný průvod — *chorál, chudý zpěv jednohlasý*, s vyloučením velebného, bohatého, půvabného, jásavého zpěvu vícehlasého buď slohu Palestrinova nebo slohu novějších skladatelů církevních: Jaký to souhlas? Nevyžaduje-li veliká oslava liturgická sourodného zpěvu uměleckého? Prahnul jsem očekáváním tím více, když mi bylo sděleno, že zároveň v ten den při slavných službách Božích skládati bude slavné sliby řeholní nový mnich. Bylo to nové, neočekávané, ale dvojnásobně milé překvapení a to tím více, když jsem byl dožádán za svědka ku slavnostnímu výkonu. Slavné sezvánění konečně oznamovalo počátek slavnosti. Kostel byl přeplněn lidem vzorně se chovajícím. Nám hostům klášterním vykázáno jest místo v presbytáři. Průvod se blížil. V předu jáhen s křížem, hned za ním novic; pak ostatní mnichové po dvou s očima sklopenýma. Na každé tváři četl jsi životopis. Za nimi následovala řada akolitů, pak assistence, konečně opat pod infulí. Mnichové zaujali svá místa v presbytáři, celebrant s duchovní družinou u oltáře. Mše svatá počala. Mnichové zpívali Introitus vážně za jemného průvodu varhan mezi dvěma pilíři presbyteria postavených, jejichžto klaviaturu mnich varhaník v řadě ostatních bratří sedící na svém místě měl. Při tom zbožném zpěvu mnichů počal jsem v duchu povolovati a připouštěti, že z nouze chorál i k veliké slavnosti bohoslužebné stačí. Po Introitu hned se zpívalo Kyrie. Opat zatím stál již u trůnu. Po boku o stupeň níže dvojnásobná assistence. Řada akolitů řízená náčelníkem stála opodál. Bylo po Kyrie. S trůnu zavzněla intonace slavného „Gloria in excelsis Deo“ a v tom již celý sbor mnichů jásavě vpadnul do zpěvu a pokračoval ve chvalozpěvu „et in terra pax hominibus“. Opat na trůnu sedící, assistence po boku jeho, akolité na stupních trůnu kolem u nohou opata sedící, mnichové ve svých stolicích jedněmi ústy pěli ten rozkošný chvalozpěv brzy rychleji, brzy volněji, brzy tiše, brzy hlasitě. Při tom zbožném jásotu srdce se mi rozhřálo, oči se zalily a poznal jsem a přesvědčil se, že chorál jest nejslavnější řečí Církve, které svatá matka užívá při největších slavnostech. Chorál přestal mi býti nedostatečným k ostatní oslavě. V mých očích pojednou byl steinorodým s nádherou dějství ostatního, bohatých rouch bohoslužebných, s ozdobou oltáře, vznešeností úkonů a veškerou oslavou. Zamilovaný chorál stal se mi desaterounásob milejším. I k nejslavnějším úkonům Církve není třeba umělého zpěvu vícehlasého. Přejíc však a pěstujíc umění dopouští ovšem, miluje a schvaluje Církev také zpěv vícehlasý, okrašlujíc jím posvátnou bohoslužbu. Doznělo velebné „Amen“ chvalozpěvu. Na „Pax vobis“ opatu odpověděla celá rodina „Et cum spiritu tuo!“ a tak to šlo v zájemné jednomyslnosti v tom nebesky krásném organismu sv. oběti až do obětování. Po obětování kalicha posadil se opat u oltáře konventem jako věncem obklopený, načež magister noviců přivedl k němu noviče, který políbiv prsten opatův do prostřed presbytáře se vrátil. Když opat po oslovení nad ním modlitby vykonal, předčítal novic u prostřed chóru stojící hlasem zvučným a zřetelným svou listinu přípovědnou, přečtěnou položil na oltář a křížkem ji poznamenav své jméno na ni podepsal.

Políbiv nápotom oltář ukazoval listinu podepsanou po řadě opatovi, levitům, mnichům a ostatním svědkům profesu, kteří kývnutím hlavy potvrzovali, že podpis spatřili. Na to klekl před oltářem a opat stoje promluvil ku konventu: „Oremus, fratres carissimi, ut quod frater iste ore professus est, opere feliciter compleat,“ po kterých slovech mnich slib skládající stoje rozpjatýma rukama a očima k nebi pozdviženýma po třikráte zpíval vždy výše a výše: „Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum et vivam“ a padna na kolena s rukama křížem na prsou položenýma a s hlavou skloněnou: „Et non confundas me ab expectatione mea.“ A konvent mnichů po třikrát zpívaje vždy výše a výše ta slova po něm opakoval, přidávaje pokaždé: „Gloria Patri.“ Ukončivše střídavé zpěvy všichni padli na kolena a následovaly modlitby, které opat střídavě se sborem mnichů zpíval, co zatím mnich slib skládající s hlavou zahalenou na svém místě klečel. Modlitby skončily se případnou praefací, po které nový

mnich hlavu odkryl. Dva bratří mezi tím přistupovali k oltáři, jeden s rouchem řeholním, druhý s vodou svěcenou a opat jal se roucho světiti. Za zpěvu hymny „Veni Creator Spiritus“ svlékl opat nového mnicha s roucha noviciátního a obléknul jej skapulířem a kápí profesů, k jehož prosbě: „Ora pro me, Pater Reverendissime!“ opat odpovídající „Proficiat tibi, frater!“ jej políbil. Za zpěvu žalmu „Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum“ všichni mnichové nového bratra prosícího: „Ora pro me, Pater!“ jeden po druhém klečíce líbali odpovídajíce: „Proficiat tibi, frater!“ a pak na svá místa se navrátili. Mnicha pak nového před oltářem klečícího odvedl mistr noviců do prostřed presbyteria, kde zatím prostřeno bylo černé sukno, k mystickému hrobu. Zde zastřel pláštěm tvář i ruce a uložil se v hrob, načež nad ním rozprostřen jest příkrov, jehož cípy dva pozvaní drželi. Jedním byl vypravovatel o tu službu lásky požádaný, druhým švýcarský řezbář, o němž v minulém čísle zmínka se stala. U hlav a u nohou hořely jako při pohřbu svíce a s věže kostelní hlásal umíráček, že umřel bratr světu, aby živ byl Kristu. Zde pohřbený ležeti zůstal až do sv. přijímání, a umíráček zvoniti nepřestal. Když byla incensace, přišel k hrobu mystickému od oltáře jáhen s assistujícím knězem, který katafalk mlčky incensoval, načež teprv jáhen kůr ostatní incensoval. Velebný obřad a úchvatný pohřeb hluboce dojaly vypravovatele, který nad novým bratrem cíp příkrovu držel až do přijímání, kdy jáhen mrtvého přišel zbuditi slovy: „Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus.“ Vstal a s hlavou odkrytou šel k oltáři posilniti se tělem Páně. Před posledním evangelium slavnostně vykázal mu mistr noviců stallum v choru.

Celou mši mezi tím zpívali mnichové způsobem nejslavnějším s intonací vysokou, chorál s bohatými neumami, šetříce do podrobna předepsaných pravidel „in festis solemnibus.“

Téhož dne a po dva následující dni zůstal mnich nový oděný kápí, v refektáři hostům vstupujícím ruce umíval a jedl u opatova stolu kvítím okrášleném.

Odpolední slavné nešpory odpovídaly mši slavnostní. Konalo se vše, jak předpisuje se na největší svátky. Nescházel ani ten předzpěvák, který intonace antifon tiše předzpěvuje těm, kdož po něm pak hlasitě je intonují. Při všem vládnul dramatismus čarokrásný. Kdyby se všudy šetřilo svědomitě pravidel, jakých Církev předpisuje, přestalo by se žehrati na chorál, že jest jednotvárný.

Prvního dne slyšel jsem v Beuronu chorál, kterak se zpívá o největších slavnostech. Následujícího dne byl duplex majus a neděle, v pondělí pak pouhý duplex. A tak během tří dnů naskytla se mi příležitost stopovati, jakým způsobem chorál se přednáší o různých slavnostech při mši svaté a při nešporách. Na prostý duplex se valně částek jen recitovalo, v duplex majus se skorem všechno zpívalo, na duplex I. cl. cum Octava všechno slavnostně a bohatě se zpívalo. Velikostí slavnosti také rostl počet těch, kdož intonace počínali, čtyři o slavnosti, dva v následující dny. Jakou rozmanitostí stkví se chorál! Jak úzce souvisí s církevními svátky a památkami! V chorálu obráží se vždy velikost a podstata svátku.

Daleká pouť do Beuronu se vyplatila. Chtěl jsem seznati beuronský chorál, a seznal jsem jej ve všem — ve zpěvu, v architektuře, v malbě, v životě. Slyšel a viděl jsem více, nežli jsem se nadál. Skutečnost poskytla více, než věštila pověst. Přísný život mnichů plný obětí vábil k následování. Ta jednota života, vědy a umění zázračně duši přetvořovala. Z pobytu beuronského odnesl si vypravovatel památku trvanlivou. Nejsa výlučným chvalořečníkem choralu, nezastává se ani naprosto asketické malby. Ale obdivuje se jednotě umění a života. Život lidský musí býti obětí. Kdo nedovede ujímati sobě, kterak mu lze žádati obětí od jiných? V Beuronu bylo vše z jedné litiny. Nerad a těžce jsem se loučil s tím klidným údolím. Kdyby práce tehdáž již započatá k návratu nebyla nutila, s těží byl bych odolal hlasu vnitřnímu.

Podávaje na rozloučenou pravici mladému právníku, s kterým ze Sigmaringen do Beuronu jsem putoval, otázal jsem se, kdy on na návrat pomýšlí? Odpověděl: „Já odtud více nepůjdu, leč budu-li vyloučen. Zde ve všem jest jednota.“

* * *

Blízký vodopád Rýnu, rozkošné jezero Bodánské, rozhled za jitra s vrchu sv. Gottharda, velkolepá cesta Tyrolskem, — to vše nesmazalo na zpáteční cestě dojmy beuronské. A po pěti letech dojmy ještě nevybledly.

Kdo by se byl nadál, že mnich, který pod příkrovem mnou drženým v Beuronu zemřel, v Emausích na Slovanech oživne?

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc leden.

1. Vyřízené záležitosti.

Gotická monstrance Akademie křesťanské.

Odbor umělecký Akademie křesťanské soustavně rozmnožuje a doplňuje material svůj, aby poznenáhla mohlo zadost učiniti se veškerým požadavkům a potřebám. Bohatá sbírka původních nákresů pro všeliké kovové náčiní kostelní, jako jsou: monstrance, kalichy, ciboria, relikviáře, pacifikály, nádobky na sv. oleje, paténky k zaopatřování, vásy na květiny oltářní, svícny, konvičky a pod., které v pravidelném postupu mistrně provedl architekt A. V. Barvicius, počíná nyní rozmnožovati se také jiným směrem. Jsou-li předměty uvedené, abych tak řekl, povšechného slohu církevního ušlechtilostí formy jímající, pomýšlí se nyní na kollekci nákresů původních, slohu gotického. Počátek učiněn jest s monstrancí gotickou, provedenou architektem *Josefem Mockrem*, jejíž vyobrazení tuto se podává. Pěkně profilované šestikruhové podnoží, obnášející v průměru 7″ dvěma odstavci vystupující a v rozích listím ozdobené zvedá se v štíhlý krk svrchu ověnčený ušlechtilou římsou, která jest podvalem 6hranného sloupku u prostřed přerušeného makovicí dosti bohatou a k držení pohodlnou. Sloupek svrchu zakončen jest římsou v žlábku listím vyloženou a klene se v podstavec cilindru vnadně vyvinutý, jehož plochy rytbou, hrany pak stylisovaným listím bohatě oživeny jsou. Skleněný válec s dvou poloviček se skládající a pohodlně na způsob dvířek se otvírající, obrouben jest přiměřenou arkatůrou na způsob korunky ve spod i svrchu, jejížto klenbová římsa rosetkami posázena jest. Uprostřed skleněného válce spatřuje se melchisedech růžičkami podpíraný. Vrchní korunka kruhová přechází v šestihranný baldachín v rozích opatřený prolamovanými spěrami a vyplněný na způsob malých okének. Baldachin na všech stranách oživený okénky s kružbou a vybíhajícími štítky, které jsou ozdobeny krabolkami a růžicí, vyrůstá v 6hrannou pyramidu na rozích krabolemi opatřenou, svrchu pak krucifixem zakončenou. — Po obou stranách středního baldachinu na pravo a na levo upraveny jsou dva nižší baldachinky, v nichž na točeném sloupku s hlavicí stojí dvě sošky. Boční architektůra počíná ve spodní čáře cilindru a spočívá v ose prodloužených sloupků na nosiči, jehož jeptiška vnadným lupením vyplněna jest. — Sloupky, jejichž hrany na venek řadou listů ozdobeny jsou, nesou čtverhranný baldachinek s osmihrannou fialou uprostřed. K venkovským sloupkům posléze organicky připojuje se na pravo a na levo jiný, menší sloupek fialkou ukončený, na zvláštním nosiči postavený a spěrou s větším sloupkem spojený, před nímž pod jemňounkým baldachinkem maličká soška stojí. — Výška celé monstrance obnáší 25″, největší šířka 9″ 9‴.

Komponoval a kreslil architekt A. Mocker.

Podle nákresu uvedeného dohotovují se právě dvě monstrance, jedna stříbrná, druhá bronzová, u Akademie křesťanské objednané. — Nákres jest majetkem odboru uměleckého a všeliké padělání se zapovídá.

Monstrance pro dp. Dr. Jindřicha Kubáta, faráře v Malkovicích.

Ciborium pro dp. Dra. Jindřicha Kubáta, faráře v Malkovicích.

Kalichy: *celý stříbrný:* pro J. M nejdůst. p. biskupa Královéhradeckého; - *hladký kalich se stříbrnou kuppou*: pro dp. Dr. Jindř Kubáta, faráře v Malkovicích a dp. Ant. Kloboučníka, faráře ve Zhoři.

Roucha kostelní v prosinci a v lednu objednaná odvedena.

2. Nová objednání.

Kalichy: *stříbrný*: dp. Antonín Král, farář v Račicích; - *hladký*: dp. Karel Gossler, benefic. v Chomútově.

Relikviář: dp. Josef Frolík, administrátor ve Vltavotýně.

Pacifikál: důstp. Dr. Jindřich Kubát, farář v Malkovicích.

Drobné práce kovové: *pozlac. kalicha:* dp. Ant. Dvořák, farář v Nebovidech; *dvou kalichů*: vdp. F. Toušek, děkan v Třeboni; *patenky k nemocným*: dp. Dr. Jind. Kubát, farář v Malkovicích; dp Jos. Frolík, admin. ve Vltavotýně; dp. Ant. Čížek, farář v Tismicích; dp. Jos. Hammer, farář v Křemyši; dp. Štěp. Ressel, farář v Raspenavě; — *nádobky na sv. oleje*: dp. Josef Frolík, adm. ve Vltavotýně; — *kaditelnice*: dp. Antonín Kloboučník, farář ve Zhoři; dp. Dr. Jind. Kubát, farář v Malkovicích; — *kropenky*: dp. Ant. Kloboučník, farář ve Zhoři; ctihod. sestry milosrdné v Řepích; dp. Dr. Jindř. Kubát, farář v Malkovicích; — *missál*: ur. pí hraběnka ze Schönbornů; dp. J. Baudys, farář v Něm. Prusnici; — *svícny oltářní*: dp. Dr. Jin. Kubát, farář v Malkovicích; *14 ku křížové cestě*: dp. Fr. Kareš, farář ve Volšanech; dp. Josef Frolík, adm. ve Vltavotýně; — *mešní konvičky:* dp. Josef Semerád, farář v Potěchách; vp. Ign. Knap, kapl. ve Veliši; — *oltářní zvonky*: dva 4cimbály dp. Josef Frolík, administ. ve Vltavotýně; 3cimbál: dp Karel Gossler, beneficiát v Chomútově; dp. Ad. Pažout farář ve Velímí; dp. Josef Tschörch. administ. v Rynoltících.

Paramenty: *kasule, červenou a fialovou*: dp. Ant. Kloboučník, farář ve Zhoři; — *červenou*: vp. F. Tschörner, kaplan v Raspenavě; — *bílou*: dp. Dr. Jindřich Kubát, farář v Malkovicích; — *nebesa*: dp. Vojtěch Ptáčník, farář v Plösích; — *velum se zlatým třepením*: důst pan Frant Vlk, farář v Blátnici; — *bursu k nemocným*: dp. Flor. Scharwort, katecheta v Praze; — *pláštík na ciborium*: dp. An. Kloboučník, farář ve Zhoři; — *polštáře oltářní, vyšívané*: sl. městská rada v M Boleslavi; — *konopeum*: dp. Štěpán Ressel, farář v Raspenavě.

Kostelní prádlo: *vyšívanou albu a 2 oltářní plachty:* vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel knížec. arcib. semináře v Praze; — *dvě alby a rochetu*: vp. Ign. Knap, kaplan ve Veliši; — *albu vyšívanou*: uroz. pí. hraběnka ze Schönbornů.

Rozličné: *10 křížů pro školy*: sl. městská rada v Mladé Boleslavi; — *školní kříž*: p. Václ. Karfík, představený v Košticích a dp. A. Pažout, farář ve Velímí; dp Jos. Frolík, admin. ve Vltavotýně a slavná místní školní rada v Hlavně Kostelním.

3. Rozpočty.

Na bohatě vyšívaný prápor čtenářského sp. v Milwaukee v Americe: dp. J. Ler Suchý, farář tamtéž; — *na mešní roucho*: vp. Josef Baudyš, kaplan v Prusnici Německé; — *na mešní roucho a kostelní náčiní*: dp. Jos. Semerád, farář v Potěchách; — *na stříbrnou monstranci, velum a oltářní polštáře*: vp. Fr Jurečka, kaplan v Soběchlebích; — *na stříbrnou patenku* k nemocným a *zlatem vyšívanou bursu* k nemocným: dp. Kar. Musch, prebendat v Litoměřicích. *Lehner.*

Odbor archaeologický.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

19.

Uher. Hradiště na Moravě. Podává *J. Eraz. Vitásek*, františkán. (Dokončení.)

Cís. nařízením r. 1773 byl klášter Jezuitský vyzdvižen a klášterní škola zavřena. V roce tom žilo zde 21 kněží. Budova klášterní byla odevzdána c. k. eráru k užívání, jak je až dodnes.

III. Bývalý farní chrám sv. Jiří.

Vycházíme-li z farního chrámu, přehlížíme celé prostranství hlavního náměstí, které druhdy, téměř uprostřed, zastaveno bylo *chrámem svat. Jiří.* — Když král Otakar II. si umínil založiti pevnost proti hranicím uherským, aby tak snáze loupežným vpádům maďarských ret. odpírati mohl a za tím účelem zvláštní komisi vyslal k vyhlídnutí příležitého místa, tu zvolen byl ostrov řeky Moravy, na němž mimo několika rybářských chatrčí a kapličku sv. Jiří, ničeho více nebylo Na tom ostrově založeno později Uher. Hradiště,*) co ochranná pevnost pro celý jih moravský a z kapličky sv. Jiří učiněn farní chrám. Bezpochyby vystavěli vrátivší se lidé do svých domovů po strašném vyvrácení Velehradu kapličku sv. Jiří již asi v 11. století, poněvadž o některých kaplích z doby oné trosky za-

*) Po odvedení řeky Ršavy a částečném upravení řeky Moravy zmizel ostrov.

chovaly se až na naše doby. R. 1257 byla kaple svat. Jiří prohlášena za farní chrám a správa chrámu odevzdána Cisterciákům na Velehradě.

R. 1290 rozšířil chrám svat. Jiří Boček z Kunštátu a založil a nadal při něm, s manželkou svou Gertrudou, kapli sv. Anny, kteráž později s budovou chrámovou splynula, ponèvadž v r. 1460 připomíná se oltář „sv. Anny“ ve chrámu sv. Jiří co velmi schudlý a pro kterouž příčinu cech řeznický nadal ho opět 12 hřív. a pro něj zvláštního kněze ustanovil. Roku 1462 zřízen byl ve farním chrámu oltář sv. „Petra a Pavla“ nákladem měšťana Petra Dirnkeše a město samo vykázalo pro oltář mariánský 4 hřivny ročně.

Jak podotknuto, vedli duchovní správu Cisterciáci, kteří zde ale usazovali světských kněží, již byli podřízeni cisterc. faráři u sv. Michala ve Starém Městě až do r. 1360. Od r. toho byli usazováni v Hradišti samostatní kněží, či faráři od kláštera až do roku 1671, kdy patronátní právo přisouzeno bylo městu

V uvedeném r. bylo v chrámu sv. Jiří 7 oltářů, a sice: hlavní oltář „svat. Jiří“ a „nejsv. Trojice“, pak poboční oltáře: „Matky Boží“, „sv. Anny“, „sv. Kateřiny“, „sv. M. Magdalény“, „svat. Petra a Pavla“ a „svaté Barbory“. Mimo to byly při chrámu kaple: „svat. Jiří“ a „svat. Kříže“ o jednom oltáři.

Dne 13. dubna 1682 shořel chrám zároveň s větší částí města a 3 zvony chrámové se rozlily. Škoda obnášela na 23.000 zlat. Farní služby Boží po čas stavby chrámu nového odbývaly se v kapli „svaté Alžběty“, v městském chudobinci. K nově vystavenému chrámu, konsekrovanému od Jakuba hraběte z Lichtenštejnů, biskupa Olomouckého, dne 22. května 1740 přistavěl ještě tehdejší děkan Frant. Šupler (1749) kaply loretánskou.

Však již po vyzdvižení kláštera Jezuitského byl chrám sv. Jiří na rozkaz císařský (r. 1778) zamčen a konečně r. 1785 úplně rozbořen i s městskou strážnicí, kteráž při něm stála. Dne 16. ledna 1778 byl klášterní chrám prohlášen za farní. —

Rozbořením chrámu sv. Jiří získalo město jen rovného a souměrného náměstí, ztratilo ale jedinou svou starobylou, historickou památku, kteráž s místem tím byla spojena.

IV. Klášter a chrám řádu sv. Františka.

Z hlavního náměstí přicházíme úzkou, ale živou ulicí na náměstí Marianské, v jehož severo-východním rohu spatříme holou, vysokou (19°) *věž kláštera františkánského.*

Pohled na klášter z venku není velice krásný, poněvadž na nás zří taktéž jen holá zeď čelní. Po pravé straně vchodu do kláštera nalézá se chrám a po levé dvoupatrový dům, na jehož místě stávala až do r. 1876 kaple sv. Rozarie, vystavěná r. 1716 na památku odvrácení moru od primatora, Bartoloměje Lehnicia. V kapli nacházívala se hrobka zakladatelova. —

Klášterní budova má podobu čtverce, na jehož jihovýchodní straně přistaven je chrám; na východní rozkládá se klášterní budova a na západní nádvoří. Uprostřed kláštera je uzavřené prostranství se studnou, z níž se čerpá nejlepší zdejší voda.

V přízemí kláštera nalézají se dva refektáře, a sice refektář zimní s podobiznou polského krále Jana Soběského a syna jeho, olejovými barvami vyvedenou, jež pochází prý od téhož krále co dar za pohostění, když táhl obležené Vídni ku pomoci.

Večeřadlo letní je velmi nádherná a vkusná síň, ačkoli je nyní velice již sešlé.

Zaujímá plochu 24□°, a bylo vystavěno a ozdobeno od p. Armanda Petrsvaldského z Petrsvaldu a na Buchlově, kterýž provedl i všecky dolejší stavby celé budovy.

Obmítkové malby ze života svatých a biblické scény zdobí stěny, jež jindy i zlatem bohatě vykrášleny byly. Vchod do večeřadla je zdělán z mramoru cetechovického. Hořejší místnosti jednopatrové budovy jsou příjemné a světlé; chodby hojně obrazy, ač ceny různé, ozdobeny a celý dům velmi pečlivě spravován.

Klášterní knihovna chová asi 4000 sv. rozličných děl. Nejvíce bohosloveckých spisů. Knihovna byla hojně rozšířena knihami ze zrušených klášterů na Velehradě a jezuitského ve městě, kteréž za nepatrnou cenu byly prodávány. Pozoruhodné jsou žaltáře na pergameně s krásnými iniciálkami. Knihovnu uspořádal zemřelý quardián P. Gold za pomoci P. Kalasance Leidla. —

Klášterní chrám jest budova neveliká, bez zvláštního slohu, ale uvnitř tak vkusně a pečlivě ozdobená, že málo podobných chrámů najdeme.

Klenba chrámová spočívá na 6 pilířích, jimiž je chrám rozdělen na tři lodi.

V presbyteriu stojí hlavní oltář „Zvěstování P. Marie“ z r. 1721, a před ním nachází se klášterní hrobka.

Ve vedlejší lodi po straně epištolní je oltář „sv. Petra z Alkantary“; „Bolest P. M.“ a „sv. Antonína“. Poslední dva postavil svým nákladem Zikmund Skydina, pán na Buchlovicích r. 1712. V pobočné lodi na straně evangelní je oltář „svat. Františka Serafin.,“ „Bl. P. M.“, věnovaný od Adama Antha, c. k. soudího v Hradišti, a oltář „svat. Josefa“.

Obrazy oltářní maloval po většině Eliáš Heberl z Hradiště.

Původně stávaly posledně jmenované oltáře ve zvláštních kapličkách. Poněvadž tím východní zeď velmi trpěla, byly kaple ty r. 1790 zrušeny.

Za hlavním oltářem je sakristie, vedle níž je místnost pro zpovídání, s oltářem sv. Jana Nep., zřízeným r. 1713 od baronky Horecké z Horky.

Nad sakristií, za hlavním oltářem, nalézá se chór pro řeholníky, nad jehož klenutím zdvihá se malá vížka s dvěma zvony z r. 1721.

Křížová cesta byla sem darována od rozličných rodin šlechtických r. 1733. Sochařské práce pro chrám provedl Alois Morávek.

Nad vchodem chrámovým jest chór pro hudebníky s malými varhanami. Na velké věži jsou tři zvony z r 1687. — Co se založení kláštera týká a dějin jeho, o tom zprávu nám podávají „Memorabilia“ kláštera.

Již r. 1334 slíbili měšťané hradištští, že vystaví klášter na poděkování za zázračné zachování města před loupeživými Maďary. Papež Benedikt XII. dal svolení své v Avignoně 1. května 1334.

Avšak nepřišlo ku stavbě kláštera, až teprve 1491 provedl myšlenku tu biskup Varadinský, správce osiřelého biskupství v Olomouci, Jan Filipec (Vitéz) z Prostějova (nar. r. 1431 zemř. r. 1509).

Jan, biskup, byl arcidiplomat věku svého a nejvyšší kancléř koruny uherské a rádce krále Matyáše a posléze i krále Vladislava. — Muž znamenitý, s dějinami českými té doby v úzkém spojení, avšak nyní často křivě posuzován.

R. 1492 zřekl se Filipec všech svých hodností a vstoupil (10. června) do řádu františkánského v klášteře sv. Bernarda ve Vratislavi.

Král Vladislav za svého pobytu v Uher. Brodu zajel do Uher. Hradiště, aby navštívil hrob svého nejlepšího rádce.

Za příležitosti té daroval Vladislav daň od města Hradiště komoře královské odváděnou ku stavbě kláštera, kteráž ještě r. 1542 nebyla ukončena. V zmíněném roku byli řeholníci od luteránského obyvatelstva z města vypuzeni a klášter zůstal pustým až do r. 1605, kdy se přesídlili sem františkáni z provincie Uherské (19. března).

Na schůzi kapitolní v Brně, 9. srpna r. 1611, postoupen klášter v Hradišti řeholníkům Uherským v řádné držení. Odstup tento stvrzen papežem Urbanem VIII. r. 1638 a radou města Hradiště 10 června 1623.

Nově usazení řeholníci bojovali statečně proti duchu novotářskému a pilně dbali stavby kláštera a chrámu. Vzniklý ve městě požár zničil částečně stavbu, tak že r. 1647 nebylo ještě ani střechy.

Pod správou provinciála P. Jílího Bonilovce počalo se stavěti poznovu (1657) za podporování měšťanstva i šlechty okolní.

V roce 1681 padl opět klášter zhoubnému požáru za oběť a nově započatá stavba (1688) protáhla se až do r. 1757, v kterémž roce vysvěcen byl chrám klášterní od Mikuláše Stanislava, z řádu sv. Františka a biskupa v Nikopoli v Bulharsku.

V letech těchto a pozdějších získali si řeholníci velkých zásluh za obětavé zaopatřování lidí morem umírajících

Cís. nařízením r. 1782. přešel klášter v Hradišti opět v držení provincie Českomoravské.

V době vyzdvihování klášterů obstál klášter zdejší, ač po nemalém boji a odporu proti nepřátelským živlům. Baltazar z Bossy, hejtman kraje hradišťského, stál nejvíce o zrušení kláštera, aneb po případě o přeložení jeho z města na Velehrad, do prázdného kláštera cisterciáckého. Záležitost ta vyřízena r. 1788 cís. dekr. ve prospěch kláštera.

V době té žilo v klášteře 24 kněží, 12 kleriků a 10 bratří. V klášteře býval noviciát a klerikát.

Zajímavé jest, že jmenovec slavného vůdce táboritů hledal a našel útulku ve zdejším klášteře, kde žil pod jmenem Candidus Žižka z Trocnova. Za příčinou jeho vysvěcení na kněžství r. 1735 daroval otec jeho, Jan Maximilian Žižka z Trocnova klášteru mimo jiné i mešní roucho v ceně 550 zl. rýns —

Nyní žije v klášteře 7 řeholníků, a sice 3 kněží a 4 bratří pod quardianem P. Bennonem Zahradnickým.

Od kláštera františkánského přijdeme krátkou ulicí k mostu, vedoucímu přes řeku k Starému Městu. V ulici té nalezá se *kaple sv. Alžběty s městskou nemocnicí a chudobincem.*

V.

Kaple sv. Alžběty, nemocnice a chudobinec.

Městský chudobinec přiléhá ku kapli sv. Alžběty, kteráž zevně nelíší se mnoho od privátních domů, jen pouze štít a okrouhlé okno ukazují na něco jiného, nežli na obyčejný dům. Vchod do kaple je z ulice i uvnitř. Kaple je 6^0 dlouhá, $3^1/_2{}^0$ široká a tolikéž vysoká a mívala jindy 3, nyní ale pouze jen jeden oltář, a sice sv. Alžběty. Ve vížce jsou 2 zvony r. 1610 znovu přelité a $1^1/_2$ ct. těžké.

R. 1610 byla kaple sv. Alžběty důkladně opravena a má státi na témž místě, kde druhdy velký chrám s rozsáhlým hřbitovem se nalézal. —

Městský chudobinec je starý ústav. Základní listiny (originály) shořely r. 1682. V originálech již na začátku 17 stol. se praví že jich více není k nalezení.

Jaký základní kapitál prvotně ústav měl, nepraví se nikde.

R. 1727 byl počet podílníků zvýšen z osmi na dvanáct Nově přibylé osoby byly považovány za podílníky třídy druhé a dostávali méně, nežli první až do r. 1755.

Chudobinec zdědil (r. 1739) 4061 zl. c. m. po měšťanu Janovi Pogliesovi, a z úroků těch peněz vydržovány taktéž čtyry osoby.

Po vyzdvižení koleje jezovitské připadl chudobinci dvůr v Starém Městě, kterýž měšťan, Jan Český (1643), Jezuitům byl daroval, ale pro případ, jaký nyní nastal, chudobinec dědicem svým učinil Dvůr převzalo město Hradiště a vyplácí chudobinci v naturáliích. Nyní jsou v chudobinci dvě třídy podílníků, kteří dostávají buď 20 kr., neb 12 kr. denně na výživu, krom jiných menších dávek.

R. 1875 byl počet podílníků o 2 rozmnožen na památku sňatku princezny Gisely; žije tedy nyní zde 14 osob. Celkem se páčí jmění hotového při chudobinci na 17.000

V těchže místnostech nalezá se i *veřejná nemocnice.* — Nemocnice bývala v Hradišti snad od založení města.

Již r. 1370 připomíná se zde nemocnice s hřbitovem a s kaplí zasvěcenou ku poctě sv. Prokopa, Vojtěcha, Cyrilla a Methoděje, Mikuláše, Antonína, Kateřiny a Klementa.

Klášter Velehradský zastavil městu ve prospěch nemocnice r. 1374 roční svůj příjem ze soudu ve městě, a sice 4 hřivny na 20 let za vyplacených 40 hřiven. Až do r 1413 nečiní se pak zmínky nikde o nemocnici zdejší. Uvedeného roku daroval Jindřich Kravař na Plumlově nemocnici na „předměstí“ hradištském louku k užívání.

V rozsudku královském z r. 1582 se praví, že „oba“ městské špitály (soudíme, že míněna nemocnice a chudobinec) „jeden ve městě a druhý na předměstí“ v nivec uvedeny jsou; nadace a jmění jejich že je rozebráno a v kapli špitální že nekonají se více služby Boží. Ku konci rozsudku se praví: že to všecko napraviti se má, což bezpochyby ale se nestalo. O nemocnici nemáme v pozdějších časech žádných zpráv i dá se mysliti, že během těch bouřlivých dob ústav docela zanikl.

R. 1797 daroval a kapitálem nadal hejtman kraje hradištského svob. p. z Bevirů, dvě postele pro nemocné v městském chudobinci a tím dán základ k opětnému zřízení městské nemocnice

R. 1801 daroval k témuž účelu svobod. p. z Linnenburku, c. k. major na odpočinku, 77 zl. 46 kr., P. Hynek Smykal, cooperátor v Derfli u Hradiště (1824) 100 zl. 40 kr. a hrabě Laurenzin (1826) 50 zl. pod tou výminkou, aby všickni nemocní, bez ohledu na příslušenství, do nemocnice přijati byli.

Hrabě Antonín Bubna, hejtman kraje hradištského, zařídil r. 1836 sbírku mezi občanstvem pro nemocnici, která vynesla 394 zl. 53 kr. Dne 10 února 1843 byla nemocnice prohlášena za veřejnou. R. 1847 daroval A. Schöbl, hejtman kraje hradištského, nemocnici 2400 zl. c. m. Toho roku zřízeno bylo již 12 postelí pro nemocné

Od r. 1856 přijímají se nemocní všech stavů, národností a náboženství k ošetřování. Nynější jmění nemocnice obnáší asi 8127 zl. Správu vede městská rada.

VI. Sochy a kaple.

1) Na náměstí Mariánském stojí socha „Nep. početí M. P.,“ kterou postavilo měšťanstvo r. 1716 na památku odvrácení moru. Socha provedena od Vlacha, Antonína Riga, z mramoru cetechovického barvy šedožluté. Na podstavci sochy je příhodný nápis. Práce je vkusná a umělecká.

2) Socha sv. „Jana Nep.“, nedaleko mostu, byla r. 1712 stavena nákladem Ludvika Kašpara a r. 1796 znovu obnovena od purkmistra Jos. Friedricha.

3) Sochu svat. „Floriána“ na náměstí „mariánském“ postavil Jan Švarc, král. sudí; a sochu sv. „Vendelína“ za bývalou Josefovou branou postavilo měšťanstvo, byla však nyní odstraněna.

4) Kamenný kříž u bývalé „Vodní brány“ postavil purkmistr Jan Entel a měšťan Josef Halla (r. 1803) uložil 160 zl. c. m. na udržení kříže.

5) Kaple sv. „Šebestiána“ za branou Josefovou byla od vojska postavena za odvrácení moru a r. 1716 vysvěcena. Je velmi sešlá. Nyní slouží při obřadech pohřebních.

6) Kaple sv. „Rocha“ na vrchu téhož města, $^1/_4$ hodiny severo-východně od města, byla taktéž za příčinou moru r. 1680 vystavěna měšťanstvem hradištským, hlavním přičiněním knihaře Zachariáše Fuxe. Stavba byla r. 1687 ukončena. Na blízku pochovávali se morem zemřelí. Za cís. Josefa byla kaple sv. Rocha zrušena a proměněna v prachárnu. Nyní stojí prazdna a ve velmi bíd-

ném stavu. Oltář sv. Rocha byl přenešen do kláštera františkánského, kdež stojí v dolejší chodbě klášterní. —

VII.

Pohřebiště a chrám „Nanebevzetí Panny Marie“ u Mařatic.

Kde se asi nalezalo *nejstarší pohřebiště* zdejší, nelze nyní z určitostí udati. Před založením města, zdá se, že bývalo společné pohřebiště u kaple sv. Jana Křtitele, za rybárnami na pravém břehu řeky, blíže k Starému Městu. O kapli té jsou zmínky již v 11. století.

Nejstarší městský hřbitov býval bezpochyby kolem chrámu sv. Jiří.

Při kapli sv. Alžběty připomíná se hřbitov r. 1370. Městský hřbitov, při chrámu sv. Jiří, zaujímal prostranství, na kterém nyní stojí farní chrám, bývalá jezuitská kolej a gymnasiální budova se zahradou.

Se založením kláštera františkánského přenešen hřbitov ku klášteru, kdež trval až do doby josefinské. Za cís. Josefa bylo ustanoveno pochovávati mrtvoly u chrámu „Nanebevzetí P. M.“ u Mařatic a tak až dosud. Hřbitov je dle novějšího způsobu založen. —

„*Chrám Nanebevzetí P. M.*“ je velmi pěkná budova. Dvě krásné věže vítají mile příchozího a jsou zdálí vidět, poněvadž chrám jest ve vrchu. Budova je 9° dl., $3^1/_2{}^0$ šir., a 5° vysoká. V chrámu jsou tři oltáře, a sice hlavní oltář „Nanebevzetí P. M.“ a dva pobočné „sv. Josefa“ a „poslední večeře Páně.“

R. 1858 byl chrám důkladně opraven a novými stolicemi a varhanami opatřen.

Jmenovaný chrám založil Václav Kulíšek, děkan v Hradišti, se svolením kardinála, arcibiskupa olomuckého, z Ditrichštejnů a rady městské dne 18. pros. 1613.

Děkan Kulíšek zamýšlel zříditi zde farní chrám a proto nadal nový chrám dostatečně, postaviv ale podmínku, aby jinak, kdyby farním chrámem se předce nestal, přikázané jmění se dostalo chrámu sv. Jiří ve městě, a aby jmění spravováno bylo bratrstvem „Nejsv. Těla P.“ Fara zde skutečně založena nebyla a jmění po mnohých hádkách dostalo se teprv do rukou oprávněných. Roku 1655 učiněn smír a pořádek v záležitosti té a od té doby docházejí duchovní z města do chrámu toho k vykonávání obřadů a obětování mše sv.

R. 1850 byly vyměněny všechny dávky a desátky chrámu v Mařaticích za 219 zl. 7 kr. r. č.

* * *

Školství.

Zbývalo by ještě o školách a podobných ústavech promluviti slovo; leč ty všecky připadají době nejnovější a tudíž širší a jiné důležitosti nemají, kromě místní a pouze snad jen tím se značí, že jsou čistě německé mezi čistě slováckočeským lidem.

* * *

O „Dějinách města“.

Co dějin města se týká, v hlavních rysech jsou známy. Není tudíž třeba stručně o nich pojednávati. — Monografií o Hradišti není dosud, aneb jen částečných pouze, nikoli ale topografických.

Pisatel těchto řádků zamýšlí vydati „Příspěvek k dějinám a místopisu města „Hradiště“ a neopomene pak předběžné zprávy tyto doplniti vydaným spisem, který slavné sekci zaslati si dovolí. Tolikéž učiní i zmínky z okolí, bude-li vítáno.*)

*) Těšíme se na slíbené. *Red.*

Listárna redakce.

Dp. *Filip Konáš*, farář ve Vranově, prosí pana profesora *Sedláčka* za zprávy o Vranově blíž Komorního Hrádku.

OZNÁMENÍ.

1. „*Otázky archaeologické*“ jsou na skladě v kanceláři Akademie křesťanské, a kdo by jich potřeboval, aby je zodpovídal, račiž oznámiti a budou zaslány bezplatně.
2. Veškeré ročníky „*METHODA*“ má na skladě redakce v Karlíně.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasýlány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace za sýlány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 2. **V Praze, dne 29. února 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: »Zodpovídané otázky archaeologické«: Farní chrám svat. Máří Magdaleny ve Chvalšinách. — Sloh gotický. (Základní živlové. — Oblouk lomený.) — Staré zprávy o farách Českých. VII. Ratibořice. — Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze roku 1879. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. Zpráva za měsíc únor. — Domácí zprávy. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické".

20. Farní chrám sv. Máří Magd. ve Chvalšinách.

Sepsal *Josef Hůlka*, kaplan ve Chvalšinách.

Chvalšiny, městys dosti výstavný, leží na jižním svahu Blánského lesa na starobylé silnici prachaticko-krumlovské. Nedaleko, as ¼ hodiny východně, mají knížata Schwarzenbergové letní sídlo „Červený dvůr" s krásným anglickým parkem. Červený dvůr s okolím, Blánský les a zvláště nejvyšší jeho témě Schöninger (3420' nad mořem), na němž panující kníže Josef ze Schwarzenbergů v létech 1825-26 deset sáhů vysokou věž vystavěti dal, z níž rozkošné panorama na Šumavu a „do Čech" se otevírá, bývají dosti zhusta v letě zdaleka široka navštěvovány a obdivovány. Ale obyčejně nepovšimnut zůstává chvalšinský chrám svaté Máří, tento jediný pomník po našich předcích mezi nynějším obyvatelstvem německým.

Zevnějškem svým nevábí ovšem cestovatele. Špatně vyjímá se jeho vysoká, těžkými prejzy pokrytá střecha od úhledných střech jednopatrových domů; začernalé zdi nelahodí oku tak, jako čisté, bílé stény sousedních domů a mimo to neodporučuje se nikterak jeho nízká, na prvý pohled nedostavěná věž, na níž postavili vysoký kůžel, taktéž prejzy pokrytý, s korouhvičkou. Přistavěná na severní straně kulatá kaple, bílým plechem (r. 1835 za 200 zl.) pobitá, jest v patrném odporu s celou stavbou.[1]) Nevábí, nepoutá tedy kostel svým pohledem příchozího cizince a není tudíž snad ani divu, že mnohý cestuje skrze Chvalšiny, do jeho vnitra ani nezavítá, ač při samé silnici stojí.

A přec kostel náš jest tak velkolepý a krásný, že, zvláště na venkově, daleko a široko nemá sobě rovného. Měť ovšem na sobě několik zbytečných přílepků, jest na něm znáti, že cizí, nepovolaná ruka v jeho vnitřní úpravu zasahovala; ale vždyť i týž osud potkal celou církev svat., jejíž věrným obrazem jest. Avšak díky Bohu! Stavba sama zůstala neporušena, podstata nezměněna; poskvrněny, porušeny byly jen mimotné, vedlejší částky, které, dá-li Pán Bůh, snad zase někdy v starém duchu obnoveny budou.

A jako jest chrám náš věrným obrazem svat. církve a její osudů, podobně jest také, — abych tak řekl — jedinou památní knihou Chvalšin. Několika hroznými požáry (r. 1516, 1620, 1741, 1808 a 1877) přišly Chvalšiny až na skrovnou výminku skoro o všecky své památky. Za půl čtvrta sta let přestaveny jsou zúplna. Jediný chrám P. přestál všecky pohromy, zůstal od všelikých těchto požárů jakoby divem neporušen. Dne 15. červ. 1741 vyhořelo 63 domů! oheň vyšel o půl noci.

[1]) Na kapli té jest pozlacený dvojitý kříž. Tento řecký kříž mají skoro všecky zdejší kapličky, jež při cestách a v polích postaveny jsou a kapliček takových — až na některé velmi hezkých — jest asi 18.

Jakož poletický[2]) chronista ve své památné knize poznamenal, bylo až hrůzno dívati se na rozzuřený živel, an vzhůru k nebesům vyšlehuje, plamenýma ramenama krásný chrám kolkolem objímal. Již zachvátil vysoký, dřevěný kříž u chrámu. I naříkali Chvalšínští, rukama lomíce, ne tak nad ztrátou svého majetku, jako že dům Boží nezbytně zkázu vezme, úpěnlivě za ochranu jeho z hrozící záhuby prosíce. A hle! ten Spasitel, který sebe sama za nás na kříži zmařil, přinesl za oběť rozzuřenému Vulkánu svou bolestnou, ostrým trním beztoho již zraněnou hlavu. Na vysokém tom kříži uhořela pouze hlava Spasitelova a — chrám svat. Máří zůstal neporušen. Podobné nebezpečí hrozilo kostelu i při požáru dne 4. února 1808, kdy 65 domů popelem lehlo, mezi nimi opětně fara, ale bohužel tentokráte i všecky matriky, písemnosti, zkrátka vše. Rozkacený živel zachvátil již také střechu na kapli, na sever ke kostelu přistavěné. Bylať šindelová, fermeží natřená. Nebezpečí, že i kostel shořeti musí, bylo očividné. A přece zůstal zachráněn! Matka Boží, jíž tato kaple zasvěcena jest a na jejíž stropu na obmítce krásnými malbami se znázorňuje „sub tuum praesidium", přijala jej pod mocnou ochranu svou a vysvobodila ode všeho nebezpečenství. A tak těší se náš chrám již skoro po čtyry sta let z ochrany Spasitele a jeho sv. Matky, z téže ochrany, která i celé sv. Církvi jest zaručena.

Chrám sv. Máří vystavěn jest v ušlechtilém slohu *gotickém* a sice asi v l. 1489-1506, jakž z rozličných dát na kostele samém lze souditi. Nad dveřmi u sakristie (z kostela) nalezá se v kamenném čtverci vytesaná pětilistá růže, znak pánů z Rožmberka, pod ní dvě černé podkovy a mezi nimi letopočet (1489), jenž zajisté značí rok založení. Na vítězném oblouku stojí napsáno: aedificatum 1494. Na okénku nad jižními dveřmi lze viděti: 1499, a konečně ve štítu kůrovém (zvenčí) vypuklé črty, jež čtu 1506, kterýmžto rokem byl kostel bezpochyby dostavěn.

Zevnější stavba záleží hlavně z opěracích pilířů, neboť zdi, jež prostor mezi nimi vyplňují, jsou velmi slabé a nad to v nich udělána vysoká okna, zakončující se gotickou kružbou Pilíře jsou všudy stejné; nikde se neseslabují. Rozděleny jsou na tři poddíly vyvstávajícími kameny, jež se zakončují vždy v dvě dohromady srostlé krychle. Tyto krychle jsou na spodní straně vyhloubané, takže celek ze vzdálí poskytuje pohled chrlící tlamy.

Věž, vyzděná z tesaných kamenův, jest ve spojení s kostelem a rozdělena na čtyři patra. Mezi třetím a čtvrtým patrem, pod zvony, umístěny jsou symboly sv. evangelistův, nyní ovšem již opršelé a zvětralé, hledící proti čtyř uhlům světa na znamení, že „po vší zemi vyšel zvuk jejich a až do končin okršlku země slova jejich". (Žalm 18, 5.) Tolikéž čtyřmi krásnými gotickými okny rozléhá se hlahol našich *zvonů*. Ze tří velkých zvonů nejzajímavější jest nejmenší (výška 0·93 m. a průměr 0·89 m.). Nese na sobě tento, již zašlý a těžko čitelný nápis: „Ya - wacz - aw - zwodnian - dielal - gsem - tento - zwon - s - otcem - swym - augustinem - anno - dni - milesimo - quadringentesimo - septuagesimo - secundo (- 1472), jakož i jakýsi znak, snad zvonařův, mající podobu dvojího W nad sebou stojícího. (Začátečné písmeny jsou: Václav — Wodňany?) Že služby své již dávno koná, poznati lze z toho, že jest již po dvou stranách dosti otřen a že musel být obrácen. O tomto svonu se vypravuje, že prý byl kdysi na nějaké louce u Chvalšin nalezen, což upomíná na krumlovský zámecký zvon, Stierglocke, který byl od býka na nedalekém Kugelweitě vyhrabán. Ostatní dva větší zvony ulity v Pasově v r. 1762-1763.

Staré hodiny, s nimiž mají Chvalinští již dávno svatou trpělivost, tlukou čtvrtě na starý zvonek, který dříve za „umíráček" sloužil a který na sobě nese nápis: „Simon Vrndorfer guss mich 1657." Cimbál, na němž se celé hodiny označují, ozdoben jest antifonou de pace e commemorationibus comb.: „Da pacem Domine in diebus notris, quia non est alius, qui pugnet pro nobis, nisi tu, Deus noster".

Do kostela se vchází *třemi vchody*, kůr i sakristie mají své zvláštní dvéře. Pokud souditi lze, bývaly druhdy všecky tyto tři vchody gotické. Nejkrásněji zachoval se *bohatý portál* na jižní straně, proti škole. Proti zhoubnému vlivu přírody postavili před ním předkové malou předsíňku, kobku, k níž vedly taktéž vysoké gotické dvéře. Avšak opatrní potomci tyto dvéře značně vyzdili a snížili. Aby ale hoření část zdiva byla nějak oživena, udělali na ní dvě v lomený oblouk vybíhající díry. V této malé kobce nalézá se po levé straně starý, vysoký krucifix s letopočtem 1615 a při něm sochy bolestné Matky a sv. Jana. Sousoší toto jest ale málo vkusné a zcela dobře uděláno, že bylo z kostela sem přesta-

[2]) Poletice leží as hodinu jižně od Chvalšin. Na vysokém pahorku stojí starobylý kostelík sv. Mikuláše, jejž lid za nejstarší v celém vůkolí považuje a jej krátce Anděl-babička nazývá. Při něm nalézá se starobylý (inventář z r. 1609 nazývá jej opus *antiqui* laboris) románský kalich s českým nápisem na noze: „Mikulass bisk. Myrsky."

veno. Portál z této kobky do chrámu ve doucí jest práce překrásná, umělecká, slohu gotického. Jest četně a bohatě článkován. Nadpraží spočívá na krakorcích a ozdobeno dvěma lupeny, uprostřed nichž malý kříž. Tympanon ozdoben jest polovypouklými plameny, nad nimiž se čte kalligraficky provedený nápis: Jakob . . .

Vstoupivšímu zadními dveřmi do chrámu naskytuje se *pohled velebný*. Žádný sloup nepřekáží rozhledu. Udiven pozdvihuje poutník bezděky zraků svých ku překrásné v pravdě umělecké klenbě. Po celém stropě lodi, 12 m široké a 20 m. dlouhé, rozestírá se ve výši 14·5 m. *síť protínajících se žeber* a zauzlujících se ve třech svornících, z nichž poslední (k presbytáři) maje podobu koruny spletené svědčí, že stavba tato podniknuta péčí bývalých zbožných kněží zlatokorunských. Žebra ta upínají se tak lehce po stropě, že se zdá, jakoby sdělány byly z dřeva lípového, a přec nad celou lodí tesány jsou z kamene. Jako na stropě se zauzlují ve svorníky, tak zase na stěnách sbíhají se v přípory. Poslední pár přípor (u kůru) není úplně proveden. Mizí ve zdi, ukončen jsa vkusným krákorcem, ozdobeným rožmberskou růží. Stavbu tohoto v pravdě umělého klenutí řídil zbožný a vysoce vzdělaný kněz, po němž se nám také ještě jeden latinský a 1 vlastnoruční český list zachoval, P. Michael Pils, rodák Chvalšinský. Týž vystavěl r. 1488 poutní kostel kájovský a v Polné (Stein), a značně rozšířil kostel v Poleticích. Zemřel jako farář v Kájově r. 1503. Zdejší lid rád a poněkud i s chloubou si až posud vypravuje, že, když chvalšinský kostel se klenouti měl, nejprvé ona kamenná žebra z úplna postavena, jako nějaká ohromná kostra, na způsob kamenného krovu a pak teprve, že jednotlivé částky byly vyzděny. Krásný vítězný lomený oblouk přepažuje loď od presbytáře o stupeň vyvýšeného.

I na *klenbě presbytáře* umístěna jsou žebra, avšak ne již tak lehounce se upínající, ne tak rozmanitě se protínající jako v lodi; rozdělují strop pouze v jednotvárné kosočtverce. Za to však rozděleno jest pětistranné presbyterium hezčími příporami, než jaké jsou v lodi; zde vyznačují se krásnými hlavicemi. Také jeden pár přípor není zde úplně proveden. Ztrácí se ve zdi, ukončen jsa krakorcem hlavici podobným.

V patrném odporu s krásným slohem stavby jest sloh *oltářů*. Původně zajisté tak nebývalo. Na místě nynějšího až do stropu dosahujícího hlavního oltáře stával zajisté druhdy jiný, menší, se slohem kostela souhlasící, jakož souditi lze z vysokého okna za oltářem, nyní ovšem zazděného. Jaký původní oltář byl, nedá se nyní z nedostatku památek více určiti, avšak že byl nákladný, za to ručí již jednak obětivost stavitelů a jinak skrovničké zprávy o hrabivosti nepřátel.

Ačkoliv Chvalšiny leží hluboko v Šumavě, nezůstaly ukryty před četnými nepřátely, pod nimiž celá naše vlast v 17. st. úpěla a krvácela.

Dne 2. dubna 1611 dal passovský arcivévoda Leopold plukovníka Vavřince z Ramé veřejně na budějovickém náměstí stíti; avšak nemaje sám prostředků, aby zadržaný žold vojákům vyplatil, trpěti musel, že Passovští okolní místa až do června téhož roku plenili, následkem čehož ku př. samo město Krumlov dluh 30·000 na sebe uvalilo. Poslední Rožmberkovič Petr Vok půjčil konečně arcivévodovi potřebných peněz, načež vyplacené vojsko propuštěno. Ale Budějovičtí se zmýlili, domnívajíce se, že nevítaných hostí svých prosti jsou. Dne 25. července přirazil k městu voj 440 mužů s praporem, v čele maje hejtmana, jenž se rozkazem královské komory vykazoval. Město ale zdráhalo se, otevříti mu brány své, načež, když ani do Krumlova se nedostal, na Chvalšiny se obrátil a zde po *3 neděle* s lidem svým na obecní útraty žil.[3]) Chvalšiny tedy, nemohouce se jako Budějovice a Krumlov proti tak mocnému nepříteli uzavříti a obhájiti, museli jej, ač před čtyřmi lety (5. března 1607) ohněm o 27 domů přišli, po tři neděle hostiti! Než ještě větší neštěstí je potkalo, když dne 3. července 1620 Uhři s poblízkého vrchu, Galgenberg zvaného, královskou posádku ve Chvalšinách přepadli a ji vypudili. Utekla se do Lhenic. Zuřivci ti zavraždili tehdáž 13 občanů, vyplenili domy i faru, odehnali 80 kusů dobytka a zapálili celý městys. Jediný kostel unikl požáru, avšak neunikl přece všem pohromám onoho bouřlivého věku. Byl oloupen o své skvosty, a ke všemu tomu konaly se v něm protestantské služby Boží, kázalo se v něm na potupu katolického náboženství. V presbytáři před oltářem nalézají se dva náhrobní kameny, z nichž každý nese na sobě vytesaný kalich. Až po dnešní den udržela se zde pověst, že na těch místech pochováni jsou dva protestantští páni. Bohužel, není nápis nyní již čitelný. Tatáž pověst i vypravuje, že tehdáž pravověrných křesťanů bylo tak málo, že se ke svým pobožnostem scházívali do nynější — farské kuchyně. Jak dlouho zdejší chrám Páně znesvěcován byl, nedá se více určiti. Sporé zprávy kladou ke dni 2. února 1621 tuto poznámku: Opat (zlatokorunský) Jiří Huber vysvětil zdejší kostel

[3]) Budivoj, 2. prosince 1877. č. 96.

a při té příležitosti nadělal výloh za — 4 kr! Tytéž zprávy zmiňují se dále, že Švédové s hlavního oltáře vzali stříbrnou sochu sv. Maří s velikosti dítěte. — I stalo se asi, že původní gotický oltář, jsa o své skvosty oloupen, i jinak sešel a schudlá obec že nemohla na jeho okrasu potřebného nákladu sehnati. Teprve za ctihodného opata Matěje Ungara, jehož chválu paměti korunské i kájovské hlásají a jenž řídiv po $33^1/_2$ roku Zlatou Korunu dne 8. prosince 1701 v pověsti svatosti zemřel, postaven na místě starého, zajisté již valně sešlého oltáře nynější, s pevným tabernákulem uprostřed. Na původním oltáři nebyl prý svatostánek, za to však po straně evangelia nalézal se krásný, samostatný, z kamene tesaný tabernákul, o němž však dnes nikdo říci neumí, kam se poděl. Řezbářská práce na novém oltáři zakkordována s Martinem Lindenmayerem z Krumlova za 400 zl. Dne 7. května 1688 jest z Krumlova přivezen a v osmi dnech postaven. Na den 16. máje t. r., totiž v neděli 4. po velikonoci, kdy se od nepaměti slavila a posud ještě v přifařených vesnicích slaví památka posvěcení chrámu našeho, posvětil jej nejd. opat Ungar sám a první mši svatou na něm sloužil domácí farář Albericus Hobelsberger, z řádu cisterciáků ze Zlaté Koruny. Oltářní obraz představoval sv. Máří, jíž se nově vzkříšený Spasitel jako zahradník dává poznati. Byl prý to obraz velmi krásný; později však, aby se pro jiný obraz několik loktů plátna uspořilo, přemalován. Nynější oltářní obraz: sv. Máří u nohou Spasitelových v domě Farizeově, malován jest v krasoumné jednotě pražské od p. A. Lhoty. Vytýkají na něm při osobě Páně velké rozměry. Po stranách oltářního obrazu jsou polychromované sochy sv. apoštolů Petra a Pavla, taktéž z krasoumné jednoty pražské za 475 zl., jež oproti starobylé tradici oba světce velmi mladé představují. Celý hlavní oltář má troje oddělení s více obrazy a sochami a zasluhuje v tom ohledu zajisté zvláštní pozornosti, aby byl co nejdříve odstraněn, oltářní obraz opět sochou sv. Máří nahražen, aby vycházející slunko barevným oknem celou svatyni již brzy ozářiti mohlo. Mimo hlavní oltář nalézají se ještě v presbytáři *dva vedlejší oltáře* a taktéž jiné dva v lodi. Všecky tyto vedlejší oltáře obstarávají od nepamětných dob až po dnešní den jednotliví řemeslničtí cechové, kteříž až posud ještě u nás živoří, v určitý čas se scházejíce a na jisté dny mše sv. za sebe a za zemřelé své spoluúdy sloužiti dávajíce po starodávném zvyku, jejž opatové korunští, jakožto bývalá vrchnost chvalšinská, zavedli.

V presbytáři při evangelní straně stojí oltář cechu pekařského; čelný obraz, příbuzenství Kristovo, pořízen r. 1676 Původně zasvěcen ssv. Kosmu a Damianovi, jichž obraz až podnes nad čelným se nalezá Zvláštní pozornosti zasluhuje mensa tohoto oltáře, kteráž chatrnými prkny jest zabedněna. Jest celá s tesaného kamene a po krajích dvojnásobnými žebry ozdobena. Po pravé straně tohoto oltáře aneb snad na jeho místě stával, trvám, až do r. 1688 onen kamenný svatostánek a možná že i právě na této krásně pracované mense.

Měl bych také upozorniti na *křtitelnu*, která hned vedle na vysokých, tenkých nohách stojí. Avšak lépe jest, všímnouti si té původní, staré, kamenné křtitelny, která venku před kostelem na dešti a mrazu leží, čekajíc až se někdo nad ní ustrne a ji — rozbije.

Naproti oltáři pekařův stojí, jakož v kružbě okna barevné nůžky naznačují, oltář cechu krejčovského, zasvěcený nyní sv. Janu Nep. Čelný obraz, z minulého století, představuje sv. Jana, an kleče na nebe jest vzat. Jest pěkně pracován. Základní kámen k tomuto oltáři položen a zasvěcen jest původně na počest sv. mučedníka Floriana a sice od korunského opata Jakuba na den sv. Lukáše r. 1542 za zdejšího faráře P. Michaela. Dřevěná socha sv. Floriana umístěna jest nyní na vrchu oltáře. Původně nalézal se u ní ještě hořící domek, jejž světec vodou z nádoby uléval. Když však dne 6. října r. 1808 první biskup budějovický Jan Prokop Schaaff gotsche při zdejším kostele generální visitaci odbýval, poručil, mimo jiné, tento domek i nádobu z ruky světcovy odstraniti. A tak stojí nyní jeho socha s pozdviženou rukou — bez významu. Na mense tohoto oltáře nalezá se za sklem *obraz sv. Bernarda*: „Vera effigies s. Patris Bernardi," práce v skutku umělecká, jíž se posud každý, kdož zdejší chrám navštívil, obdivoval. Soudíc dle písma pochází z druhé polovice 17. století, avšak živost barev, výraz tváře jsou tak jasné a zachovalé, jakoby obraz teprve nedávno z umělecké dílny byl vyšel.

O výtězný oblouk v lodi opírá se taktéž dvé vedlejších oltářů. — Oltář po levici, jehož úpravu obstarává cech tkalcovský, zasvěcen jest Panně Marii na nebe vzaté. Čelný obraz jest beze vší ceny. Zajímavější však jsou postranné sochy sv. Šebestiana a Rocha a pak tumba. Na té nalézá se 13 osob bídně vymalovaných. Rozdělení polí jest na prvý pohled pochybené a mimovolně napadá nám, zdali snad malíř, maluje těchto 12 apoštolů kolem Krista, neměl před sebou nějaké staré, snad již porušené předlohy, jíž neporozuměl,

ku př. 14 pomocníků? Mimochodem budiž podotknuto, že se na den sv. Fabiana a Šebestiana se světí ve Chvalšinách malý svátek a že nejstarší česká listina zdejší a sice cechu pekařského datována jest roku 1463 „ten cztwrtek swatych muczedlnikuow boziech Ffabiana a Ssebastiana.“ Zdali by však kdy v zdejší krajině buď mor neb jiná hlíza byly řádily, o tom nestává žádných pamětí.

Z pravé strany jest oltář sv. Linharta. Úpravu na něm obstarává cech obuvnický. Vedle tohoto oltáře zavěšena jest na pilíři vítězného oblouku dřevěná *kazatelna*, na níž se ze sakristie vystupuje. Jest skrovným dědictvím, kteréž chvalšinská svatyně od korunské, své matky, po jejím zrušení obdržela. Ozdobena jest reliefy novozákonnými a symbolickými sochami: Víry, Naděje a Lásky. Vysoký klobouk zakončen jest sochou Matky Boží obklíčenou anděly, pod nimiž klečí sv. biskup. Všecky sochy jsou bíle natřeny a vyjímají se od leskle, hnědé kazatelny velmi dobře.

Ale ne tak hezky vyjímá se *dvojí kůr*. Spodní, původní, jest kamenný a spočívá na dvou čtyřhranných sloupech. Hořejší kůr dali si postaviti r. 1846 hudebníci. Potřebné dříví dal pan farář, prkna sousedé. Myšlénka ta byla zajisté nešťastná. Kdyby se byly tři čtvrti starých lavic z lodi vyhodily, bylo by se získalo více místa než druhou kruchtou a kostel by byl získal — v obojím ohledu. *Dlažba* v lodi pořízena působením faráře Stanislava Placedy v máji a v červnu r. 1778. K tomu cíli použito z větší části starých náhrobníků ze hřbitova, jenž se, jako vůbec, prostíral kolem kostela. V letech 1797 až do 1798 založen nový hřbitov za městysem a znenáhla zdí ohražován. Když pak r. 1841 starý hřbitov byl srovnáván, objeveno pod sakristií sklepení, o němž prý dříve nikdo nevěděl. Naplněmo bylo zúplna kostmi jež pak sebrány a na mnohých fůrách na nový hřbitov odveženy jsou.

* * *

Při velkém požáru dne 4. února 1808 zachovala se na faře zvláštní náhodou jen jediná listina na pergamenu, datovaná v Římě za papeže Julia II. posledního dne září 1508, v níž uvedení kardinálové, „cupientes, ut *capella* ad altare Sanctae Mariae virginis situm in Eclia Marie Magdalenes in opido Chalsching congruis frequentetur honoribus . . .“ za jistých podmínek na jisté dny odpustky 100 dní udělují. *Kaple*, o níž v uchované listině řeč, nemůže býti žádná jiná, leč ona *malá rotunda*, do níž se z kostela velkým portálem k severu vchází a kteréž se u nás říká: kaple růženecká. Nad portálem nalezá se freskový obraz: „Zvěstování Panny Marie“ a tato dvě chronografica:

Po levici: FLorete fLores rosarII qVasI LILIa oLete & fronDete In gratIaM (Ec. 39, 19.)

Po pravici: FLores MeI frVCtVs DeCentes honorIs (Ec. 24, 23.)

Letočet ten (1762) označuje rok, kdy kaple malbami na obmítce ozdobena byla. Pod obrazem: „Zvěstovaní P. Marie“ nalezá se na portálu znak opatů Zlatokorunských ozdobený mitrou a berlí. Rozdělen jest křížem na čtyři pole. V prvém poli (po levici) vyobrazuje se ověnčený kříž a pod ním Beránek, v druhém poli (pod předešlým): pelikán vlastní krví mláďata živící, v třetím (v hořením po pravici): Panna Maria Kájovská a ve čtvrtém: čáp stojící na zlaté koruně (pomíjejícnost).

Kopule kaple ozdobena jest *malbami* od proslulého bratra Lukáše ze Zlaté Koruny. Znázorňují překrásně modlitbu: „Pod Tvou ochranu se utíkáme“ a pak některé výjevy ze života sv. Dominika. Oltářní obraz, taktéž od bratra Lukáše malovaný, představuje Pannu Marii se Synem, ana svatému Dominiku níže v pravo klečícímu růženec podává. Proti sv. Dominiku klečí sv. Kateřina Sienská. O tomto obrazu sluší poznamenati, že prvobiskup Jan Prokop Schaaffgotsche při výše udané své visitaci růženec na něm zabarviti kázal. Nejnověji však jest růženec ten opětně již přimalován. Úpravu celého oltáře obstarává počestný cech kovářů, zámečníků a kolářů.

Při onom velkém požáru r. 1808 shořela, jak již svrchu praveno, i šindelová střecha na této kapli, kteráž pak po dvě leta nepokryta zůstala. Déšť pronikl až do vnitř a porušil krásné malby. Práce štuková a některé pozlacené ozdoby opadaly. — Teprve r. 1835 opravil učiněnou škodu z dobrovolných příspěvků p. Felix Faber z Prachatic; avšak tato oprava nevyrovnala se ani zdaleka původní práci. Poněvadž však příspěvků bylo příliš málo, než aby na „celou opravu“ stačily, bylo dřívější pozlacení, jakož i 15 růženeckých tajemství zabíleno. Teprve v minulém desítiletí provedl Prachatický p. Lud. Tilp celou opravu k úplné spokojenosti. — Proti dvéřím, jimiž se ze sakristie do této kaple vchází, nalezal se původně obraz představující bitvu křesťanů u Lepanta. Na místě jeho nalezá se obraz sv. „tří králův“ a jemu naproti, nade dveřmi, „útěk do Egypta“. Oba maloval p. Tilp r. 1867.

Ačkoliv vnitřní úprava tohoto milého chrámu není provedena v slohu souhlasném, gotickém, přece zasluhuje celý chrám větší pozornosti, než jakou mu cestovatelé posud

věnují, zvláště stavba sama a práce kamenická.[4]) Co se této týče, osmělují se ještě upozorniti na kapličku, která stojí v Červeném Dvoře za parkem v lesech křenovských. Nazývá se „Waltersruhe“; postavena a vysvěcena byla r. 1841, aby zde uložena byla mrtvola dvouletého dítka Waltera ze Schwarzenberků. Nad její portálem nalezá se kamenný kříž, ovinutý věncem z růží. Kříž i věnec pracovány jsou z jednoho kamene a všeobecně se považují za práci velmi umělou.

[4]) Nebylo by možno doplniti popis příležitostně illustracemi buď kreslenými, nebo fotografovanými? Půdorys, průsek, vnitřek perspektivní, zevnějšek, portál, ornamenty, stará mensa, stará křtitelna a pod. Také nákres poletického kalicha byl by velevítaný.

Pozn. red.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokrač.)

(Základní živlové. — Oblouk lomený.)

Nový duch podržel starou tradici. Románská basilika klenutá zůstala základem, na němž nový sloh své dílo budoval. Vždyť bohoslužba, její potřeby a její účelové se nezměnily. Staří živlové v nový způsob pouze přeměněni jsou. Nebylo třeba vymýšleti teprv zevních pomůcek. Byly již pohotově a zbývalo pouze, aby důležitost jejich oceněna a v konstruktivní soustavu sloučena byla. Ten důmysl zrodil se v hlavách stavitelů severofrancouzských. Základní tvar půdorysu zůstal beze změny. Zvolena jest bohatá forma závěrku chorového s ochozem kaplemi ověnčeným, jaká již v románském slohu v Burgundu zdomácněla. Odtud pochází též pětilodní založení hlavní lodi a třílodní budovy křížové, jako tamější kathedrály mívaly. Také nejdůležitějších členů konstruktivních užívalo se již dříve na mnohých místech. *Opěráku* (opěracího pilíře), který již na mohutných vodních stavbách římských se vyskytuje, uměla dobře používati architektura románská a také *spěra* (opěrací oblouk) přicházívá namnoze na románských budovách.

Lomený oblouk posléze již dávno zdomácněl ve slohu přechodním a užívalo se ho důsledně nejen při oknech a portálech, nýbrž též na klenbě. Následující pojednání však zjevně ukáže, že gotickou architekturou tento tvar zcela novým duchem pojat a vyvinut byl.

Zamýšlíme li dvě opory spojiti obloukem kulatým, střed jejich vzdáleností bude též středištěm polokruhu, který opsán býti má. Vezme-li se však radius větší, a opíše-li se ním kruh s té i oné strany, oba segmenty budou se protínati dříve, než s každé strany čtvrtina kruhu opsána byla; povstává takto oblouk skládající se ze dvou segmentů kruhových, který *obloukem lomeným* slove. V řadě jiných tvarů konstruktivních lze oblouk lomený právem nazvati zástupcem volnosti a neodvislosti. Neboť je-li mezi dvěma opěracími body pouze jeden oblouk kulatý možný, lze nad nimi opsati podle libosti větší neb menší počet oblouků lomených, sestrojených z kruhu menšího neb většího, jak hned příklady dovozeno bude.

Lomeným obloukem pojmenován bývá každý oblouk skládající se z dvou neb více kruhových segmentů, které se protínají v úhlu jakémkoliv. Jsou následující *hlavní tvary* oblouku lomeného seřaděné pokud možno postupem chronologickým:

a) Lomený oblouk *tupý*, mnohdy též románským zvaný (obr. 178.), jest v temeni svém málo lomený a zhusta kulatému oblouku velmi podobný. Oba kruhy, z nichž se skládá, mají středy velmi blízké tou měrou, že bývá veliké pozornosti třeba, aby naleznul se lom málo znatelný, kterým se líší od kruhu úplného. Tento tvar lomeného oblouku vyskytuje se zhusta na stavbách z počátku gotické periody a opakuje se zase ku konci období gotického v posledních letech XV. a na počátku XVI. stol.

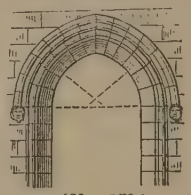

(Obr. 178.)

b) Lomený oblouk *ostrý* či *lancetový* (obr. 179) skládající se z dvou oblouků, jichž středy vně lomeného oblouku leží; tím se stává,

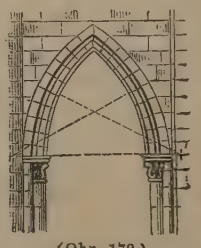

(Obr. 179.)

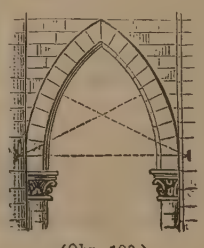

(Obr. 180.)

že délka báse jest kratší než poloměr, jímž oblouk se opisuje. Nazývá se lancetovým pro podobnost s nástrojem chirurgickým, jehož jménem se vyznačuje. Podobnost tato stává se ještě nápadnější,

jest-li že — jak někdy bývá — oblouky se prodlouží pod čáru středisek. (Obr. 180.)

c) *Stejnoramenným* nazývá se onen oblouk lomený, (obr. 181.) jehož středy se nacházejí na konci obou bodů opěracích, a který se opisuje celou délkou této vzdálenosti, tak že v něm lze sestrojiti trojhran stejnoramenný.

(Obr. 181.)

d) Lomený oblouk *zvýšený* (ob. 182.) prodlužuje segmenty své pod linií vlastních středů dvěma dílci kolmými a rovnoběžnými. Vyskytuje se často v chorech velkých chrámů. — Posledně jmenovaných tří tvarů oblouku lomeného pod literami b, c, d užívalo se zejmena ve XII. a XIII. století.

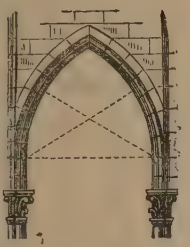

(Obr. 182.)

e) *Třírohým* nazývá se (oblouk lomený (obr. 183.) jehož středy nacházejí se na basi a sice v bodech, které povstávají, jest-li že základní čáru na tři stejné díly dělíme. Druh tento vyznačiti jest tím důležitější, proto že mnozí třírohý oblouk lomený vynechávají a tím jménem vyznačují onen, který jsme popsali pod literou c. Vyskytuje se ku konci XIII. st. a jest velmi zobecnělý na stavbách XIV. a XV. věku.

(Obr. 183.)

f) Lomený oblouk *prohnutý* (obr. 184. 185.)

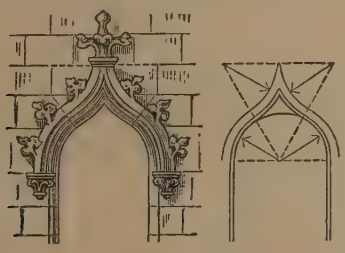

(Obr. 184.)

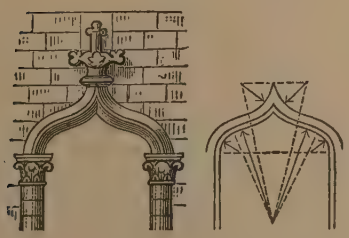

(Obr. 185.)

sestrojuje se pomocí oblouku ze čtvero středisk; každá strana má dva kruhové středy, jeden vně, druhý vnitř a skládá se ze dvou segmentů kruhových proti sobě postavených, čímž spodek konkavním a svršek konvexním se stává. Jsou dva druhy tohoto tvaru, jeden nižší, druhý vyšší. Obou užívalo se v XV. a XVI. věku.

j) Oblouk *tudorský*, nazvaný po králi, který byl na trůnu anglickém v době, když v zemi všeobecně v obyčej vcházel, tvoří se

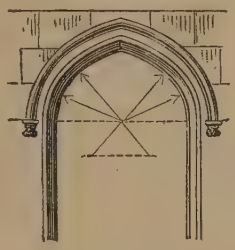

(Obr. 186.)

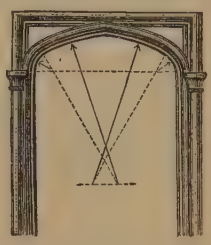

(Obr. 187.)

ze čtyr oblouků, jejichž středy nacházejí se vesměs u vnitř lomeného oblouku. Obr. 186. ukazuje jeho nejstarší tvar, který se vyskytuje na anglických stavbách většinou v XV. století; a obr. 187. ukazuje tvar mnohem pozdější, jehož se užívalo obecně koncem XV. a počátkem XVI. věku. Angličané nazývají prvnější obloukem čtyrcentrovým a druhý stlačeným. Mezi těmi dvěma extremy vyskytují se četné odrůdy.

Oblouk tudorský spatřuje se také na některých staveních kontinentu zbudovaných v XV. a v XVI. věku.

Oblouk lomený požívá před kulatým dvojí výhody. Ním lze jednak spojovati různou vzdálenost oblouky stejně vysokými, jednak ze statických důvodů má značnou přednost. Za jedno mohou lomené klenby při každé šířce a libovolné výšce stavěti se a staly se proto nutnou potřebou při vysokých, boční lodi převyšujících lodích středních. Za druhé umenšuje se značně lomeným obloukem rozpínání a tlak. Při oblouku kulatém rozpínají se jednotlivé kameny mocněji, plodíce proti sobě tlak mnohem větší a působíce úhrně silněji na stranice. U oblouku lomeného jest rozpínání menší, čímž i tlak se zmenšuje, přecházeje více do směru kolmého, než postranního. *Kolmý* tlak přijímají na sebe pilíře na nejmenší míru hmotné síly obmezené, kdežto *postranní* bez toho jen malý tlak odvádí se na venkovské spěry a těmito pak na venkovské pilíře. Užívá-li se vesměs oblouku lomeného ku sklenutí prostor, lze vyvésti stavbu skládající se z jednotlivých mocně tvořených článků do výšky vždy štíhlejších a lehčích. Na této zásadě zakládá se nový sloh. *(Pokračování.)*

Staré zprávy o farách Českých.*)

Podává *Aug. Sedláček.*

VII. Ratibořice.

Farářové: Mikuláš, farář v Purkarci, potvrzen r. 1391 dne 19. května směniv si místo své s Petrem.

Chval, farář ve Svojanově (Litom. diec.), potvrzen r. 1392 dne 7. května, dostav faru tu výměnou s předešlým.

Přibyslav, farář Janovský, změniv faru s Heřmanem potvrzen r. 1412 dne 20. ledna.

Mikuláš, farář v Pravoníně, potvrzen r. 1417, 18. února po odstoupení Přibíkově.

Patrony byli: 1391—1392 Jan Měděnec, měštěnín v Ústí nad Lužnicí; 1412 Petr, farář Vožický, a Jan z Ratibořic, bratří, synové snad předešlého (Tomuto Petrovi vedle starého svědomí archiv I 180 říkali Kobylý Ďábel; zemřel za válek husitských asi r. 1428.) R. 1417 podávali sem faráře Jan Prašťovic, farář v Ústí, a Jan Měděnec z Ratibořic.

Jan Prašťovic byl napřed farářem v Olbramovicích, roku 1393 dostal se do Tučap, odtud r 1401 směnou za ředitele špitálu v Ústí a konečně r. 1409 za faráře tudíž.

*) Viz Method r. IV. str. 68, 81, 116

Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze roku 1879.*)

V minulém roce byla činnost na půdě umění církevního dosti požehnaná a zaznamenává se tuto jako léta minulá stručný seznam výtvorů uměleckých od nejčelnějších umělců pražských vyvedených. Jeví-li se tím jednak život i směr v oboru důležitého od větví kulturního u národu českého, jednak se tím poskytuje budoucím dějepiscům vypisováním nejušlechtilejšího vývinu duševního se zanášejícím spolehlivý materiál.

Architekt: **A. V. Barvitius**: Nákresy a rozpočty na budoucí farní *kostel svatého Václava na Smíchově.* Na základě návrhu, který před časem městská rada Smíchovská architektu Ullmanovi, mezi tím na venkovský statek se přesídlivšímu svěřila, vyhotovil architekt Barvitius nákresy a rozpočty na nový farní kostel smíchovský, které v červnu m. r. jak od městské rady, tak od stavebního komité schváleny jsou.

Nákresy *kostela v Nižebohách* jsou od uroz. paní hraběnky Herbersteinové schváleny a žádáno pouze, aby projektovaná kamenná přilba břidlicovou, kamenická práce cihlovou nahražena byla a od vnitřního vyzdobení prozatím upuštěno bylo. *(Z Akademie křesťanské.)*

Bohatá sbírka původních *nákresů na kovové náčiní kostelní* minulého roku o nových 27 listů rozmnožena a cyklus tím způsobem po čtyřleté, důsledné práci prozatím zakončen jest. Úplná sbírka čítá nyní 80 listů, a sice: kalichy 40 listů, ciboria 10 l., monstrance 4 l., mešní konvičky 1 l., relikviáře 4 l., pateny 1 l., řetízky náprsní 1 l., křížky na relikvie 2 l., nádobky na sv. oleje 2 l., loďky 1 l., kaditelnice 4 l, kropenky 1 l., lampy 3 l., vásy na květiny 1 l., svíceny 5 l. Podotknouti dlužno, že mnohé listy k vůli dokonalosti dva- i třikrát přepracovány jsou.

Nová řada počíná vznikati objednáváními v Akad. křesťanské různě se naskytujícími.

Architekt **Josef Mocker**: Podrobné nákresy pro *hlavní kostel svatého Víta na Hradčanech*, zejména hlavního a obou bočních portálů; dohotovení *kameného oltáře v kapli svat.-Annenské* u sv. Víta; nákresy a provedení *tří oken* do kaple Pernštýnské z kathedrálního skla barevného; podrobné nákresy *na kanovnickou residenci* blíž kostela svat.-Vítského. *(Jednota sv.-Vítská.)* — Nákresy na oltář do kaple nového probošství na Hradčanech. (Objednal vdp. *probošt Würfel.*)

Dokončení *věže sv. Jindřicha* a nákresy na dostavění *prašné věže* v Praze. *(Městská rada pražská.)*

Vyvedení *hlavních oltářů* slohu gotického v *Telči* na Moravě, v *Telecí* a v *Dobřičanech;* zhotovení stříbrné, skvost. *monstrance gotické* pro biskupskou kathedrálu *brněnskou* od nejd. kr. kapitoly brněnské věnovanou; nákres na *gotickou monstranci* do Předmostí a české Hrabině; nákres a vyvedení mramorové *křtitelny* s poklopem a železným nosičem, bohatě polychromováno, do Pohořelic na Moravu. *(Z Akademie křesťanské.)*

Náhrobník pro † spisovatele a faráře

*) Viz Method roč. V., str. 5.

Tom. Nováka (objednali *spolužáci a přátelé zvěčnělého*).

Architekti **Antonín Baum** a **Bedř. Münzberger**: *Restaurace kostela* a vyvedení *hlavního* a *křížového oltáře* v poutn. chrámu Páně sv. Jana *v Nepomuku;* postavení *hlavního oltáře* sv. Martina slohu románského do nově zbudovaného kostela farního *ve Mšeně;* dohotovení *hlavního oltáře* slohu renaissančního a *kazatelny* do děkan. kostela v Hostouni po požáru znovu zřízeného; *nákresy* na *vnitřní ozdobu* a *oltář* do památného kostela románského *na Řípu;* nákres na nový *hlavní oltář* do farního kostela *v Husinci;* dvě mramorové *křtitelny;* postavení *velkého kříže* s kamenným podstavcem uprostřed hřbitova *v Poděbradech. (Z Akad. křesťanské.)*

Stará románská *kaple sv. Martina na Vyšehradě* novým portálem opatřena, uvnitř vydlážděna a dekorativní malbou okrášlena. (Nákladem *vys. dp. Fr. Kočího*, kanovníka na Vyšehradě.)

Sochař **Ludvík Šimek** provedl tři sochy z kamene dalmatského medolino (v Pole) pro oltář v kapli sv. Annenské u sv. Víta a sice: *sv. Annu* sedící a Panenku Marii vyučující; pak dva sv. patrony malířů, co ochranců jednoty vlast. přátel umění výtvarného v Čechách, která celou kapli vlastním nákladem zřídila: *sv. Lukáše* držícího obraz Madonny ze St. Maria Maggiore, jejíž původ se světci připisuje a *sv. Methoda* s obrazem Vykupitele žehnajícího v rukou. Je-li první patronem malířů vůbec, jest tento patronem českých malířů a umělců výtvarných zvláště. Sochy 5' vysoké mají lemy a obruby rouch pozlaceny. Obrázky na deskách vytaženy jsou v červených kontúrách na zlatém pozadí.

(*Objednala jednota vlasteneckých přátel umění v Čechách.*)

Skica sv. Václava na nové probošství Hradčanské. (Objednal *vdp. probošt Würfel.*)

Malíř † **Josef Hellich**: *Oltářní obrazy* na legendární hlavní oltář sv. Martina *ve Mšeně; křížová cesta* pro farní kostel *v Černém Kostelci. (Z Akad. křesťanské.)*

Malíř a prof. **František Sequens**: *Cartony* na figurální část *tří nových oken* kaple pernštýnské v chrámu Páně svat. Víta na Hradčanech. Dvě věnoval vys dp. skolastikus Jandourek a představuje se na jednom „svatá rodina", a na druhém „Ježíšek svat. Antonínu Pad. se zjevující"; kromě toho sv. apoštolé: Jan Evangl. a Tomáš. Třetí okno věnované od J. E. pí. Leopoldiny hraběnky Thun-Hohensteinové líčí oslavu sv. Jana Nepomuckého mezi dvěma anděly nesoucími vítěznou palmu a korunu mučednickou; pod obrazem pak postavy svatých patronů rodiny donátorské: svat. Bedřich a svat. Leopold. *(Z jednoty sv.-Vítské.)*

Křížová *klenba kaple Martinické* u sv. Víta ozdobena čtvero allegorickými figurami představujícími: Víru, Naději, Lásku a Pokoru. Ornamentální část celé kaple dokonána jest. Malováno nákladem J. E. Jindř. hraběte Clam-Martinice. *(Z jedn. sv. Vítské.)*

Obrazy tabulové: svat. Jakub, oltářní obraz pro chrám Páně v Želeticích na Mor.; *Veraikon* pro far. chrám Páně v Jáchymově. *(Z Akademie křesťanské.)*

Náčrt „Nanebevzetí Panny Marie" pro malby v apsidě staroromán. kostela v Mohelnici. (Nákladem patrona *J. E. Arnošta hraběte Waldsteina.*)

Malíř † **Jan Sverts**: Celá *kaple sv.-Annenská* vymalována. Spatřují se zde nejdůležitější události ze života bl. Panny Marie a legendární líčení života máteře její, svaté Anny. V malovaném okně rodokmen Rodičky Boží. Nákladem *jednoty přátel vlasteneckého umění v Čechách.*

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Dar biskupský. J. biskupská Milost nejd. pan Dr. *Karel Průcha*, který roku minulého daroval Akademii křesťanské čtyři státní obligace, věnoval právě ústavu našemu zase 135 zl. na hotovosti. Šlechetnému dárci a mecenáši křesťanského umění „zaplať Pán Bůh!"

Druhý odkaz. První kněz, který v závěti pamatoval na Akademii křesťanskou, byl † *Šimon Mottl*, farář v Červené Řečici, odkázav ústavu tomuto několik uměleckých předmětů pro křesťanské museum a 100 zl. na hotovosti. K prvnímu přišel nyní druhý odkaz. Zasloužilý před nedávnem v Pánu zesnulý dp. *František Řezáč*, farář v Litni, odkázal Akademii křesťanské 100 zl. Vlastenečtí kněží a milovníci umění církevního, jako za živa, i umírajíce pamatují na zamilovanou Jednotu, pěstující vědu a umění v duchu křesťanském. Není již pochybnosti, že po příkladu prvních dvou důstojných kněží pamatováno bude v závěti na Akademii křesťanskou od veškerých Církve a vlasti milovných přátel ústavu tohoto. Láska nevymírá. Co miloval člověk za živa, nepřestává milovati i po smrti. Jistina takto uložená ponese bohatý a požehnaný úrok. V prsou českých kněží láska a obětovnost nevymírá. Dárcové, kteří takto živé pomníky budují si v síních jednoty vědecko-umělecké, zůstanou u vděčné památce. Velkodušným dobrodincům po práci věrně vykonané sladce se spí.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc únor.

1. Vyřízené záležitosti.

Hlavní oltář svat. Martina ve Mšeně. Na sklonku m. r. postaven jest do nově vystaveného farního kostela ve Mšeně hlavní oltář slohu románského Jest to zase první pokus legendárního oltáře, na němž kolem hlavního obrazu svat. Martina, biskupa, více menších obrázků se nachází Na čtyřech menších obrazech po stranách líčí se výjevy nejdůležitější z legendy světcovy, v lomenici spatřuje se žehnající Bůh Otec a kořící se dva andělé, v prostřed pak 4 evangelisté. Tabernakulum s trůnem pro výstav jest zlaté a vystavuje se Nejsvětější ze zadní strany, kam vedou 2ramenné schody. Oltář jest bohatý. Obrazy maloval † Jos. Hellich. Nákresy zhotovili a práci řídili architekti Baum a Münzberger.

Hlavní oltář a kazatelna pro farní chrám Páně v Hostouni. Hostounský chrám Páně vyhořel a musel býti důkladně opraven a znovu sklenut. Vyvedení nového oltáře hlavního a kazatelny svěřeno Akademii křesťanské. Oltář sv. Jakuba Většího má po stranách obrazu bohaté sloupení a jest ozdoben řezbou četnou. Po stranách jsou sošky svat. Mikuláše a svat. Floriána. Tabernakulům a trůn jsou zcela zlaté. — Na kazatelně spatřují se 4 svatí otcové, jest řezbářskou prací okrášlena a končí křížem. Obě práce provedli architekti Baum a Münzberger.

Monstrance dle výkresu akadam. pro dp. Jos Molitora, faráře v Chicagu v Americe.

Kalich stříbrný pro J. M. nejdůstojnějš. pana biskupa královéhradeckého.

Konvičky stříbrné mešní pro dp. Frant. Dostala, faráře ve Smržicích na Moravě.

Roucha kostelní v lednu a únoru objednaná odvedena.

2. Nová objednání.

Dva postranní oltáře a kazatelnu pro chrám P. ve Mšeně.

Sošku P. Marie: v. u. hraběnka Swérts.

Obraz oltářní *sv. Josefa*: dp. Jos. Frolík, administrator ve Vltavo-Týně.

Kalichy: pro chrám P. ve Zhoři, věnovaný od J. V. císařovny Marie Anny; - *stříbrný kalich*: vdp. Frant. Neisser, děkan v Polomě na Moravě; - *stříbrný kalich:* d. farní úřad v Nebuželi.

Monstranci *stříbrnou:* dp. Josef Vychodil, farář v Ohrozímí na Moravě.

Křtitelnici: dp. Jan Hůrský, sídelní kaplan v Předbořicích.

Skleněný lustr: vdp. Jan Otava, arcikněz v Kelči na Moravě.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalichů*: dp A. Flesar, farář v Přepychách; dp. Jos. Penker, farář v Nekleřově a dp. Jos. Stingl, farář ve Svatém Kříži; — *pozlacení ciboria*: dp. Fr. Ludwig, farář v Rychnově; — *operkulum*: dp. Leop. Urban, farář ve Velké Pečici; — *3 nádobky na sv. oleje:* dp. Leop. Derka, farář v Milonicích a dp. Leopold Urban, farář ve Vel. Pečici; — *jednu nádobku:* důstp. Josef Sýkora, farář v Ovčářích a vp. Josef Heyne, kaplan v Brništi; — *patenku k nemocným*: dp. Štěp. Ressel, farář v Raspenavě; dp. Flor. Hluštík, kurát v Pobuči, a Kar. Musch, prebend. v Litoměřicích; — *pozlacenou z kovu*: dp Josef Sýkora, farář v Ovčářích; — *lampu na věčné světlo*: důstojný farní úřad v Kinzberku; — *mešní konvičky*: vp. F. Kvasnička, farář v Lipové u Strážnice; — *trojcimbálek*: dp Frant. Klíma, farář v Krásné.

Paramenty: *kasule*: *černou* se zlatými portami: dp F. Mura, farář v Ostrolhotě na Moravě; - *fialovou*: dp. Jos. Tangel, far. ve Chvalenicích; - *bílou*; dp. Frant. Fiala, farář v Horní Pěně; — *čtyři kasule*: vysoce uroz. pí. hraběnka Swérts; - *fialovou*: dp. J. Tschörch, admin. v Rynolticích; - *bílou* s vyšívaným křížem: věnoval dp. Edmund Langer, archivář a bibliotekář u hrab. Thuna pro chrám Páně v Rozběsicích u Podmoklí; - *bílou*, bohatě zlatem a hedvábím vyšívanou: dp. Roman Kiml, farář v New-Marketu v Americe; — *velum*: dp. Florian Hluštík, kurát v Pobuči; dp. Lamb. Ludvík, adminstr. v Grafenriedu u Domažlic; — *pláštík na ciborium*: důstp. Florian Huštík, kurát v Pobuči; - *dva pláštíky*: dp. Loh Schmidt, sekretář na Strahově; — *štolu křestní vyšívanou*: dp. Frant. Malota, farář v Majetíně a důstp. J. V. Doubrava, admin. v Dublovicích; - *fialovou*: vp. J. Heyne, kaplan v Brništi; — *bursu* zlatem vyšívanou; dp. Karel Musch, prebendat v Litoměřicích; — *korouhve*, dvě červené a dvě fialové: dp. Fr. Mura, farář v Ostrolhotě na Moravě; — *koberce* na oltář a *opony* z vlněné látky: dp. A. Flesar, far v Přepychách a ctihod. školské sestry v Mnichově.

Rozličné: *kříže pro školu*: dp. Fr. Preclík, farář v Klomíně; vp. J. Karel, kaplan v Minicích a dp Jos. Sýkora, farář v Ovčárech.

3. Rozpočty.

Na křížovou cestu, zlatem vyšívanou kasuli, dvě vela, nebesa a rochetu: dp. Frant. Antl, farář v Lemontu v Americe; — *na stříbr. monstranci*: vdp. Jan Švéda, děkan v Prachaticích; — *na vyšívané antipendium*: dp. Leop. Derka, farář v Milonicích; — *na Tělo Páně v hrobě, 2 klečící anděle a sošku „Vzkříšení Páně“*: dp. Ign. Havlík, farář v Borotíně; — *na stříbrnou monstranci*: dp. Jos. Stáhala, kooper. v Dolanech; — *na korouhve*: dp. Václav Oliva, farář v Dušejově; — *na stříbrný kalich stříbrn. nádobku a korouhve*: dp. Fr. Florian, farář v Tasově; — *na kostelní roucha a prádlo*: dp. Václ. Lanhans, farář v Zezníku; — *na Boží hrob*: dp. Josef Hozák, farář v Dol. Slivně.

Domácí zprávy.

František Sequens povolán jest od jednoty přátel vlasteneckého umění v Čechách za profesora na malířskou Akademii v Praze. Že důležité místo po smrti Jana Swértse uprázdněné obsazeno výtečnou silou domácí, přijato vesměs s nelíčenou radostí a panuje všeobecné přesvědčení,

že mistr Sequens vychová vlasti valný zástup malířů ku slávě jména českého. Zdař Bůh!

Obraz Pavla Veroneského v biskupské residenci litoměřické. Před několika dny sňat byl ve velkém sále obraz značných rozměrů, který až dosud nepovšimnut visel mezi ostatními obrazy. Po bedlivějším prozkoumání shledáno, že to dílo velké ceny umělecké. Jest to totiž obraz Pavla Veroneského, pocházející z roku 1575 a představující uvítání krále francouzského a polského Jindřicha třetího v Benátkách. Jindřich třetí cestoval v čase tom z Polska přes Benátky do Francie a uvítání jeho v hlavním sídle bohaté, mocné republiky bylo proslavenému mistru látkou uměleckou. Jindřich třetí, postava mladická a svěží, uvítán na přístavišti dogem benátským v hermelinu a s phrygickou čepicí na hlavě, pak četnými světskými i kněžskými hodnostáři. Sta diváků se nalezá na bohatě ozdobených lodích sousedních. Na přístavišti zřízena slávobrána s nápisem: Henrico III., Franciae atque Poloniae regi. Christianissimo ac invictissimo christianae religionis acerrimo propugnatori adveniculi Venetorum resp. ad veteris benevolentiae observantiae declarationem. (Jindřichu III., králi francouzskému a polskému, nejhorlivějšímu obhájci křesťanství, věnuje na důkaz oddanosti a přátelství republika benátská.) V levém rohu nalezá se rodinný znak Foscarů a a nápis: „pro serenissima Foscarorum aede.“ — V době té byl dogem benátský Ludovico Mocenigo Foscara (1423—1457) a jest tudíž na snadě, že postava v popředí obrazu jest potomek proslulé rodiny patricijské a maecenáš, který obraz u Pavla Veroneského objednal. Až dosud myslelo se, že obraz představuje vjezd Karla VI. do Benátek, aneb snoubení se doge benátského Adrii; teprvé nyní, kdy v staletém prachu objevil se výše uvedený nápis, shledáno, že to dílo velikého italského umělce. Jakým způsobem dostal se obraz do Litoměřic, není dosud zjištěno. Na zadní části obrazu nalezá se znak rodiny Vratislavů; hr. Jan Vojtěch Vratislav byl od r. 1676—1709 biskupem litoměřickým a lze tudíž za to míti, že biskup ten, znám co veliký přítel umění, věnoval obraz galerii biskupské.

Oprava malostranské mostecké věže byla těchto dnů po 2 roky trvající práci dokončena a lešení odstraněno. Věž zbudována nyní přesně v původním slohu. Letošního roku byla střecha nad věží zřízena, osazeny báně, zřízeny schody uvnitř věže, vyměněny chatrné části zdi a ozdob na hlavním průčelí směrem k Starému městu. Zejmena ozdoby v přízemku nalezaly se ve stavu nad míru bídném a musily býti zcela novými nahraženy a mimo to novým kleštěním opatřeny. Pověstná dílna a komín uvnitř věže byly zrušeny. Dosavádní improvisované příchody byly uzavřeny a upraven dle dobrozdání znalecké komise slohu přiměřený příchod mezi průjezdním obloukem. Velmi slušně vyjímá se nyní hořejší patro, které bohatě fialami, kružbami a krabulemi jest vyzdobeno. Spodní část tohoto patra spočívá na kariatidách, mistrně z pískovce vyvedených. Hlavní pole obsahuje 3 ozdobné výklenky, do nichž původně, jako na věži staroměstské, byly rozličné sochy postaveny. Bohatě profilovaná hlavní římsa zdobí celou galerii a jest na rozích čtyřmi kariatidami zakončena, na jejichž hlavách vznáší se postranní 11 metrů vysoké věžičky. Při opravních pracích bylo přísně šetřeno rázu původního.

Svat. Prokop a bývalý benediktinský jeho klášter na Sazavě v poměru k benediktinskému klášt. v Emausích na Slovanech. Císař a král Karel IV. pojal daleko hledící myšlenku, která teprv sto let po jeho smrti částečně v církevním sněmu v Lyonu se splnila, totiž docílení spojení východní církve s Církví římskou. K tomu cíli založil klášter na Slovanech neb v Emausích, uvedl do něho slovanské řeholníky řádu svatého Benedikta, kteří k tomu účelu měli raziti cestu. Tomu svému milovanému klášteru daroval drahocennou reliquii sv. Prokopa, kterou s velkou úctou choval, později nazvanou evangelium sazavsko-emauské, rukopis to cyrillský, který psal sv. Prokop, opat, svou rukou. Rukopis ten obsahuje zlomek staroslovanského překladu čtení evangelických perikop, psaných písmem cyrillským. Nadpisy kapitol a začáteční písmeny jsou červené, někdy modré neb černé. Hlaholští řeholníci emauští spojili tuto drahou reliquii se svou skvostnou pontifikální knihou, která roku 1395 v ozdobném hlaholském písmu byla vyhotovena.

Písař hlaholské částky praví o části cyrillské, že ji psal sv. Prokop svou rukou a že ji Kar. IV. daroval emausskému klášteru. Oba rukopisy, cyrillský a hlaholský, byly v jednu knihu svázány, zlatem, drahokamy a svatými ostatky ozdobenou. Ty evangelie a epištoly byly zpívány, když opat pod infulí mši sv. sloužil. — Klášter sv. Prokopa na Sazavě jest ale i nyní jaksi obrazem nynějšího nového řádu svatého Benedikta v klášteře Emausském. Klášter svat. Prokopa byl v duchu řehole sv. Benedikta nejen sídlo pobožnosti a modlitby, ale i školou vědy a krásného umělectví: malířství, sochařství, lásky k práci ruční. Sv. Prokop sám vzdělával půdu, pole oral, rozsíval, sekal, tím, co vytěžil, mnoho chudých živil. V novém řádu sv. Benedikta v Emausích děje se něco podobného: při horlivosti v modlitbě a pobožnosti vládne též láska k práci ruční, k vědám, krásným uměním, církevnímu zpěvu Řád ten vyslal celou školu umělců (devět na počet) do hlavního kláštera sv. Benedikta na Monte Casino, kde sv. Benedikt žil a zemřel, kde se dějou přípravy k slavnosti čtrnáctistoleté památky trvání řádu svat. Benedikta. Nový řád sv. Benedikta trvá teprv jen čtrnáct let, jest ale již tak požehnán, že jej 2 bratři opatové, Maurus a Placidus, první co vrchní opat, druhý

čo opat v Belgii na více klášterů rozmnožili v jižním Německu, v Beuronu, v Tyrolsku, Anglicku, v Belgii, v Praze a ve všech těch řeholních domech řád ten 108 členů počítá.

Tělo sv. Prokopa ze Sazavy do Prahy přenesl arcibiskup Martin Medek, rameno sv. Prokopa do Sazavy navrátil a osobně přenesl arcibiskup Mat Ferdinand Zoubek z Bilenbergu z řádu sv. Benedikta Však ostatek sv. Prokopa, jeho evangelium sazavsko-emausské dosud odpočívá v Remeši, kde patřívalo k oznakům korunování králů francouzských. *V. Š.*

Mosaika.

Vatikánská knihovna. J. S. papež Lev XIII. kázal, aby různé katalogy vatikánské knihovny tiskem uveřejněny byly a ustanovil k dílu zvláštní komisi, do které patří kardinálové Hergenröther a Pietra, jakož i slovútný archaeolog Rossi. Papež zároveň nařídil, aby ve vatikánském archivu vykázala se síň učencům, jimž archivu používati dovolilo se. — „Times“ uvítala rozkaz papežův zvláštním úvodním článkem, v kterém se praví, že zpráva od učeného světa uvítána byla s tak živým očekáváním, jako by snad byla novina, že bibliotéka Alexandrinská v námořním písku vykopána, nebo bibliotéka města Pompeji objevena jest s obsahem poněkud více ku rozlušťování poskytujícím, nežli jsou desky s úkoly školními, které dosud jediným nálezem literárním v městě pohřbeném byly.

Průčelí dómu Florentinského. Průčelí dómu Florentinského dobrovolnými příspěvky vystavěného se dokonalo a lešení se odstranilo. Princ carignanský, předseda komitétu stavebního, při té příležitosti měšťanostovi florentinskému Conte Bastogi-ovi psal následovně: „Pociťuji radost a hrdost národní, že v tomto století a námi velké dílo Arnolfovo, velkolepou kathedrálu dokonanou spatřuji, o které právem se řeklo, že dostačuje jediná, aby dokázala velkost a sílu měšťanstva florentinského.“

Rubensova díla. Vedle zpráv městské radě antorfské předložených, zanechal Rubens 2235 obrazů, z nichž 228 skic se čítá. Kromě uvedených pochází od něho ještě 484 výkresů. S obrazů a skic nebylo jich ještě 829 reprodukováno; 670 děl jeho jest pouze reprodukcemi známo a z 293 zmizela všeliká stopa. Ku přání kongressu umělců roku 1877, aby město Antorf úplnou sbírku děl Rubensových spořádalo, komité za tím účelem zřízené oznamuje že městu bude třeba 536 obrazů reprodukovati a 921 listů tisknutých získati, má-li státi se po vůli kongressu. Úhrnný počet listů tisknutých jež získati dlužno, páčí se tudy na 1947, k nimž 653 fotografií připočísti třeba. Náklad na každý list tisku páčí se na 10 franků, a náklad za každou fotografii na 60 fran. Bude-li možno, aby polovice obrazů v listině komitétu uvedených a všech 117 kreseb fotografováno bylo, k vykonání záměru vyžadovati se bude úhrnem 30.000 franků. Městská rada antorfská usnesla se, že každého roku na zakoupení tisků a na fotografie věnuje 1500 fran. a stát povolil k témuž účelu stejnou sumu. Doufá se, že během 10 let sbírka pokud možno bude úplná, která nápotom v novém museum antorfském, s jehož stavbou právě započalo se, uložena bude.

Ostřihomský poklad chrámový. Po příkladu podobných pokladů dává J. E. kardinál primas Simor mistrovská díla klenotnice ostřihomského chrámu fotografovati, která nápotom vysvětlujícím textem opatřena budou vydána Text uměleckodějepisný píše kanovník kapitoly ostřihomské v tom oboru zkušený a velmi osvědčený Dr. Josef Dankó.

Kazatelna Kapistránova, s venčí vídeňského kostela svat. Štěpána postavená, jest odstraněna, aby důkladně obnovena byla. S této kamenné kazatelny, poblíž které vchod do nové hrobky se nachází, hlásal r. 1451 mnich františkánský Jan Kapistrán křížové tažení proti Turkům a vyvolal tehdáž mezi měšťanstvem vídeňským veliké nadšení. Dnešního dne kázal by hluchým. Kazatelna ozdobena jest sochou sv. Jana Kapistrána.

Věže dómu v Kolíně n. R. jsou nyní již nejvyšší stavbou na zemi; převyšují nejvyšší věž kostela sv. Mikuláše v Hamburku 144 20 m. vysokou o 1,50 m. Po dokončení budou od dlažby kláštera počítajíc 160 m., od podlahy kostelní pak 157 m. vysoké. — Výšku jiných vynikajících staveb viz Meth. r III., str. 36. Věže votivního chrámu vídeňského jsou 96 m. vysoké.

Spálené poklady umělecké. Při nedávném požáru v římském palazzo Sforza-Cesarini padlo za oběť několik vzácných pokladů uměleckých, mezi jiným obraz honební od Poussin-a Judita od Quido Reni a jeden Van Dyk, za který před krátkým časem nabízelo se 60.000 fr. Veškerá škoda požárem způsobená páčí se na 200.000 lírů.

Vykopané umělecké zbytky v Římě V „paláci císařů“ přišlo se kopáním již až do areny. V teplých lázních Karakallových (211—217) jest velká palaestra už celá na světle a má na sobě posud všechny stopy římské tělocvičny pro mládež; však zevnější, zděný obvod jest posud zanešen. Na římském náměstí Forum romanum, prokopává se část k vrchu palatinskému hledící. Museum kapitolinské, kde jsou složeny vykopaniny z vrchu Esquilinu, jest rozmnoženo skvostnou, nově objevenou sochou, kterou učenci posud neproskoumali. Má se za to, že jest to obrazné představení „opravy“, naznačené umírajícím otrokem, opřeným o kmen stromový. Socha byla rozbita nalezena, byla však moderními umělci italskými doplněna a spojena. Archaeologové cení tuto nově nalezenou památku starořímského sochařství velmi vysoko.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 3. **V Praze, dne 30. března 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: »Zodpovídané otázky archaeologické«: Soubor památností chrámu Páně Moravanského, Světínského, Chlumského, Dašického, Hostovického a Komárovského. — Sloh gotický. (Rozestavení a tvar pilířů.) — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. Zpráva za měsíc březen. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Soubor památností

chrámu Páně Moravanského, Světínského, Chlumského, Dašického, Hostovického a Komárovského.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.*)

21. Farní chrám Páně sv. Petra a Pavla v Moravanech u Pardubic.

Moravany, ves 2¼ hod. jihozápadně od Holic vzdálená, bývalé panství Pardubické, nádraží, telegrafní stanice, fara a škola.

Na severní straně vsi stojí ze dvou stran staveními obklopený, z třetí ale strany do pole, a ze čtvrté do vsi hledící *farní chrám P. sv. apoštolů Petra a Pavla.*

Původní kostelíček stával na místě fary nynější, byl dřevěný (bohužel půdorys ani nákres jeho nikde se nezachoval), hřbitovem obroubený. Dle zprávy: „Libri Relationum r. 1677“ býval starodávný, měl kalich stříbrný, měděnou monstranci a 4 zvony. Stál k východu, bez věže, dvéře měl od západu. Věž byla pro sebe, prkny pobitá a šindelem krytá i márnice stála pro sebe.

R. 1782 položen byl základ *k novému kostelu* k straně severní za vsí nákladem náboženského fondu, konkretální kasy panství Pardubského i z příspěvků osadníků. Je postaven z Vinarského kamene, leží ku straně východní, má 30 kroků délky a 15 šířky. Presbytář jest obrácen k východu, má za hlavním oltářem připojenou věž, pod ní pak je sakristie, do které se jde z venčí.

Kostel jest staven *slohem copovým*, má jednu loď podlouhlou. Jsou v něm tři oltáře a sice: v presbytéři *hlavní oltář sv. apoštolů Petra a Pavla*, který má tumbu kamennou, podstavce pak pod svícny točité, tabernakulum dřevěné. Oltářní obraz, zhotovený od Ignáce Velse, malíře v Litomyšli r. 1817, visí zvláště na stěně, tak že se kolem oltáře může choditi. Svícny jsou cínové, altare portatile jest r. 1624 od Arnošta, arcibiskupa Pražského svěceno, a má ostatky sv. Acháce a Voršily.

Presbytář má na stropě rákosovém krásně na obmítce malovaný *obraz korunování Panny Marie* od jesuity Kramolina, ostatní malbu zhotovil r. 1812 Jos. Stehlík, malíř z Chocně. Po straně epištoly stojí dřevěná křtitelnice tvaru obyčejného, okrouhlého z doby neznámé, přil.rývka její ozdobená sochou sv. Jana Křtitele hrubé řezby.

Kazatelnice upevněna jest na zdi v presbytáři na straně evangelia, jest visutá a okrouhlá, na poprsníku ozdobená řezbou představující P. Ježíše co dobrého rozsévače a sv. Petra. Pokrývka její na hoře má dvě desky s desaterem Božích přikázání.

V lodi stojí dva oltáře: Sv. Jana Nepomuckého, socha dřevěná z r. 1817, druhý P. Marie, socha dřevěná v skleněné skříni — u obou tumba dřevěná. Altare portatile u sv. Jana svěceno r. 1715, 7. září od biskupa Králové-Hradeckého Josefa s ostatky svatých Desideria, Benedikta a Valentia Mm. Altare portatile u oltáře sv. Anny jest svě-

*) Redaktor prosí o slíbené pokračování.

čeno r. 1828, 13 února od biskupa Královéhradeckého Aloisia Josefa hraběte Kolovrata-Krakovského.

Obrazy: Kromě na hlavním oltáři jest zde *12 obrazů svat. Apoštolů od Brandla* ze zrušeného kláštera Sedleckého sem zanešených; 10 je jich zcela dobře zachovalých, jeden jest v schodišti na choru schován, celý setlelý, druhý na choru taktéž roztrhaný. Obrazy ty zasluhují brzké opravy.*)

Náčiní bohoslužebné: Kostel ten má jeden stříbrný kalich z doby neznámé, jednu měděnou, gothickou, jednoduchou monstranci (snad z r. 1676) a měděné pozlacené ciborium z r. 1844. Jiné nádoby starožitné zde nejsou.

Knihy bohoslužebné: Missa'y z r. 1734, 1865, 1748, 1725, 1752. — Rituale Romano-Pragense z r. 1642 a 1815.

Věž chrámová: Čtverhranná, z kamene vytesaná jest přistavena za presbyterium. — Střecha její podoby prismovité jest kryta šindelem, má okna okrouhlá, podlouhlá. Na této věži visí dva zvony stejné velkosti, tónu *c* a *a*. Na jednom jest sv. kříž a kolem koruny nápis v latinských literách:

Leta Panie MDLXXXIV slyt gest tento zwon ke czti a chwale Boži od Mistra Eliasse Swobody w Hradci Kralowe nad Labem.

Na druhém, který jest bez obrazu čteme kolem koruny nápis: „Omnipotenti Deo et SS. Patronis Anno MCCCCC.

Fara. Chrám Moravanský byl mezi kostely farními r. 1350 k biskupství Litomyšlskému odstoupenými. (Palacký: dějiny české, díl I., oddělení 2., strana 389.) Ale i před tímto rokem byl zde kostel, ku kterému měl klášter právo podací, nejspíše od moravských Švabeniců, kteří jak se podobá osadu tu zalidnili. Klášter sám si tu koupil pozemky a Vítek se synem Janem ze Švábenic l. 1311 $\frac{4}{6}$ koupi jednoho lánu, břeh potoku Bobravy ostružiny (rubum), řečené Kuchyňka a louku blíže Bobravy v Moravanech ztvrdil. (Diplomatář Musejní a Zoubka Potenstein str. 3.) Později byl do r. 1806 chrám Moravanský filiálním od Rovně, a sice již 1614 a 1645; v spisku: „*Přijmy bývalých far na panství Pardubickém*“ udáno při Roveňské faře: „Item k té faře náleží filiální kostel ve vsi Moravanech, odkud se žádného obilního desátku od starodávna neschazí, toliko za každou mši a za oběd z důchodů zádušních 2 kopy míš. se dává, co nyní 4kráte do roka se vykonává, a tak přichází 8 kop“ — Později když se obec uvolila dávati p. faráři Roveňskému 9 korců žita, byly tu konány služby Boží 18kráte do roka. Roku 1806 postavená jest tu lokalie, r. 1854 obnovena fara a stojí pod patronátem fondu náboženského i s kostelem.

Hřbitov jest kolem kostela ohražený obrubou kamennou, na něm pak náhrobky doby novější.

Tvrz. Na severo-západní straně Moravan, naproti faře přes cestu, lze na zahradě rolníka Krátkého zříti stopy bývalé tvrze, malé podlouhlé návrší asi 10° dlouhé a 5° široké, tvaru podlouhlého a příkop kolem do kola běžící. Tvrz ta byla rozdělena na tvrz a předtvrzí a chráněna pevnou zdí které stopy dosud lze viděti. Snad zničena byla ohněm, neb při kopání na těch místech nalezl se popel, uhlí, hlína a jil pálený. Bylo to rodné sídlo vladyků z Moravan, z kterých dle dějin Palackého (díl I., oddíl II., straua 458) se připomíná r. 1244 Přibislav a bratr jeho Nižbor. Oba byli také svědky Otakarova listu Litomyšlského 1263 $^{25}/_{3}$. (Zoubka Potenštein str. 2.) Odtud nemáme žádného, kdo by se psal z Moravan až roku 1388 Ludvik z Moravan, spolumajitel Popova dolu, r. 1415 Habart z Lomnic, jináče z Moravan, r. 1432 Smil z Moravan, roku 1433 Jan z Moravan, r. 1440 Zdeněk z Moravan. (Pam. 1871, st. 148, A. C. I. 256, III 189, 416, 504.)

Kříže jsou v osadě jen dva, dřevěný bez let za vesnicí na cestě, a u fary železný s kamenným podstavcem z r. 1845. Obou patronem jest obec.

22.

Filiální chrám Páně sv. Ondřeje apoštola ve Světí u Hradce Králové.

Světí čili *Světy*, ves $1\frac{1}{2}$ hod. severo západně od Králové-Hradce vzdálená, patřící k faře Všestary, bývalé panství Smiřice a Hořinoves, má malý zámeček obyčejného tvaru, dvůr poplužní a mlýn.

U prostřed vesnice stojí *filiální kostel sv. Ondřeje*, apoštola. *Presbyterium* sklenuté bohužel v slohu copovém ma venku *opěrací pilíře* a dosvědčuje, že jednou muselo býti gotické. — Jsou v něm okna segmentová, okrouhlá, daná sem po velkém ohni, který dle výroku zvoníka před 15 lety střechu i věž chrámu stavil. Obraz hlavní sv. Ondřeje z doby neznámé, ceny prostřední, se sochami sv. Marka a Václava, tumba kamenná, — altare portatile jsem nemohl oddělati, an bylo ku ploše oltáře přidělano.

Mimo to jsou zde *postranní oltáře Zvěstování P. Marie* a *sv. Josefa*, obrazy na plátně malované, (jakož i na velkém oltáři). U obou oltářů jsou tumby kamenné. Jiných

*) Jen ať přijdou mistru do ruky! *Poz. r.*

obrazů a soch v tom kostele není. Altare portatile z r. 1728.

Nad sakristií jest zbudována z cihel a kamene čtyřhranná *věž*, končící malou lucernou plechem pobitou, v které visí 2 malé zvonky. Dole ve věži nad sakristií jest položený zvon, který v ohni výše jmenovaném se utrhl, pádem praskl, a brzy přelyt bude. An šikmo leží a pro velikou tíži jsem jej nemohl obrátiti, toliko na jedné straně mohl jsem čísti: „*Tento zvon ode mne Simeona zwonarze*“. Druhý velký zvon visící ve věži samé má nápis v literách latinských: „Leta - Panie - M - DXXXIX - tento zwon gest slyt ke cti a chwale - Pánu Bohu -.

Venku kolem kostela jsou starobylé náhrobky postaveny, mnohé z nich setlelé; tak dva stojící na presbyterium, z nich jeden s letem 1571 a erbem křídlo. Třetí má nápis: „Urozeny a stateczny Rytirz Pan Gan Mladota ze Solopisky na Skalce Narozeny wtielné magycze wieku sweho 44 letha 9 nediel a 4 dni dokonal ziwot w Panu na den swateho Goseffa, to jest 19. Marti mezi 12. a 1. hodinau leta 1669. Kdez tielo geho tuto weseleho wzkrzissení oczekawa. Obkliczily mne strzely geho, roztial ledwy me bez wssy lytosti: wylil na zem žlucz mau ranil mne ranau na ranu a utok uczinil na mnie gako sylny. Job 16. Kap.“ Čtvrtý s nápisem: „Leta Panie 1605 na den rozeslani aposstolu Panie w hodinu XVI. umrzel rytirz Pan Hamza Borzek z Zabiedowicz a tuto pochowan Pan Buh raczil se smilovati nad geho milau dussy.“ — Pátý náhrobek má nápis: „Leta Panie 1569 — w sobotu przed swatau Trogiczi — Girzika Dlaska Wchynskyho ze Wchynic. — Šestý: „Leta — urozeny a statecz rytirz Znoiek Hamza Borzek ze Zabiedowicz a na Swiet: ziwot swug w Panu dokonal — (uprostřed rytíř ozbrojený). Sedmý: Urozeny a Stateczny Rytirz Pan Pawel Hamza ze Zabiedowicz ...

Chrám tento býval v 14. století farním, vlastním plebánem opatřený, patřil do dekanátu Hradeckého. (Palacký děje díl I., oddělení 2., str. 386.) Praesentovali na plebánii tuto křižovníci řádu křižovnického P. Marie u sv. Jakuba v Hradci Králové na předměstí bydlící. — Plebán ve Světí uváděl plebána ve Všestarech r. 1360. (Lib. I Conf. C, X.) R. 1365, 8. května změnil Benedikt plebán ve Světí s povolením Rudolfa z Homburgu, provinciála řádu výše zmíněného místo své s Mikulášem plebánem ve Voděradech. (Lib. I. Conf. G, IV.) Ale Mikuláš plebán s povolením Ludvíka z Essen, provinciála řádu křižovnického, změnil 2. prosince 1370 místo s Bartolomějem, plebánem v Starém Trutnově. (Lib. II. Conf D, IV.) R. 1394, 19. října proměnil plebán Václav ve Světí s povolením Oldřicha Komendátora jmenovaného domu křížovnického místo své s plebánem v Třemešné. (Lib. Conf. V. anni 1394 L. IV.) Plebán ve Světí platil desátku papežského roku 1384. 1385, 1405 po 10 gr, r. 1399 ale 20 gr, (Tomek registra decimarum papalium pag. 91.)

23.

Filiální kostelíček ve Chlumu u Hradce Králové.

Chlum, vesnice na mírném návrší, 2 hodiny severo-západně od Hradce Králové, ku faře Všestarské patřící.

Na východ. konci vesnice stojí *filiální chrám P. Proměnění Krista Pána* jednolodový. Presbyteria *klenba je gotická*, žebra její sbíhají se dohromady v erb pánů Dobřenických z Dobřenic, bývalých majitelů tohoto statku. Půdorys presbytéře jest pětistěn nepravidelný, okna jsou ale copová. *Hlavní oltář* proměnění Krista Pána jest *zavírací archa*. Uprostřed jest obraz základní celého chrámu, r 1866 po pruské válce nákladem J. V. císaře Rakouského sem daný. Pravé křídlo archy ve dvě pole rozdělené má uvnitř v první polovici obraz Zjevení Páně a dole obraz Pána Ježíše sedícího mezi učiteli (malováno na dřevě r. 1866). Levé křídlo uvnitř nese obraz nahoře Zvěstování P. Marie, dole Narození Páně (na dřevě r. 1866 malováno). Zevnější strana křídel má obrazy zhotovené na dřevě, staré, ale bohužel otřelé. Na pravém křídle jest nahoře umučení Páně, dole Kristus Pán nesoucí těžký kříž. Na levém křídle nahoře jest zajetí Pána Ježíše, dole Kristus Pán před soudcem Pilátem. Nejvrchněji nad hlavním, prostředním obrazem jest obraz vzkříšení Páně. Kanonické tabulky na hlavním oltáři jsou krásně tištěné, tumba oltáře dřevěná, na přední straně starým obrazem proměnění Krista P. ozdobená Mimo to pod hlavním obrazem jest obraz Večeře Páně na dřevě malovaný, ceny prostřední. Po stranách na zdi visí u hlavního oltáře obrázky neznámých svatých na plátně malované, výtečné Po straně evangelia jest *sakristie*, ale copová

Po straně evangelia jest na zdi připevněná *kazatelnice* vysutá, okrouhlá, na kterou vedou schody z presbyteria, poprsí její jest okrášleno krásnými sochami čtyř sv. apoštolů, opravených a pozlacených r. 1866. Na zdi, u které stojí, jest vyobrazeno 10 Božích přikázání; klobouk její okrášlen sochou Panny Marie ozářené 12 hvězdami.

Loď kostelní má okna okrouhlá, strop

na rákos plochý. V ní jsou dva oltáře svat. Isidora a sice se sochou tohoto svatého, s dvěma anděly r. 1866 opravenými, tumbou dřevěnou a starými relikviáři dřevěnými. U oltáře sv. Isidora jest *stará cínová křtitelnice*, dole na čtyřech zvířecích nohách, které nahoře lidskou tváří končí, postavena. Pokrývka její končí křížkem, pod kterým stojí P. Marie a svat. Jan Miláček Páně. Kolem obruby té pokrývky jest nápis v písmu latinském: „Nákladem † Jana † Hamble † ginak Tirnra † i manzelky geho Marianny † ze Wsse - cisslo — Anno 1662".

V lodi po pravé straně u zdi jest *pomník padlých vojínů r. 1866* rakouských a pruských, představující anděla s obrácenou pochodní, a dole složené věnce s českým nápisem i německým. Po levé ruce na zdi jest *starobylý obraz Proměnění Krista Pána* snad dříve na hlavním oltáři zavěšený. Okna segmentová po pravé straně lodi mají skla barevná a v nich rok 1866.

Pod chorem jest *stará lavice*, ozdobená řezbou lupenovitou. Kropenka u dveří z červeného mramoru má nápis: „Věnovaná od Jana Rataje z Karlína 1861 $^{4}/_{11}$".

Dílem v presbytáři, dílem v lodi jest *7 náhrobních kamenů*; dva z nich mají nápisy nečitelné. Ostatních nápisy tuto podáváme: 1. Tuto pochowani gsau dwa synowe urozeneho pana Waczlawa Czakowskeho z Wimislicz. Przedkem umrzel gest Gan ... we strzedu po Welikonoci leta ... Waclaw tu noc na den trzich kralův letha ... 8, kteryzto w Panu odpocziwa. 2. L Panie MVvCLXXVIII. dokonal gest w Christu Panu ziwot swug Urozeny Pan Hamza Borzek z Zabiedowicz a tuto pochowan gest w pondieli przed Swatym Matiegem Aposstolem Panie. 3. (u oltáře sv. kříže): Tuto pochowano gest tielo urozeneho Pana Borzka Hamzy Negstarssiho z Zabiedowicz a na Swietie, a dokonal gest ziwot swug ... a odpocziwa w pokoji czekagicz s wiernymi w den saudny przissti Krista Pana. Pan Buh racz dussy geho Milostiw byti. Gest let Ziwota sweho miel ... 4. ... w Panu pan Martin Borzek ... jehožto ... 5. Letha Panie ... 1607 w autery na den swat. Gana Buryana ziwot swug dokonal W. K. P. Urozeny ... Borzka ... Negstarssi ... (uprostřed kamene): Isai. w. 43. Ga gsem ten, kteryz schlazugi neprawosti twe —.

Nad kostelním vchodem v průčelí jest čtverhranná *věž* z cihel až nahoru zbudovaná s okny copovými, podlouhlými; končí jehlancem, který plechem jest pobitý a navrchu jednoduchým křížem ozdobený. Na této věži visí *tři zvony* a mají tyto nápisy: 1. Vetero-Pragae fudit me Antonius Schoenfeldt Anno 1698. Helfried Franz v. Kaiserstein. 2. Tento zwon dielan gest ke cti a chwale Panu Bohu a wssech swatych - Leta Panie MDXXXI. Skrze Waczl. Konwarze wosadnim na Chlumu. 3. Tento zwon gest od Waczlawa Konwarze. Leta Panie MDLII.

Na zdi venku jest zazděno na straně epištoly 6 granátů z prusko-rakouské války, která ten kostel valně porouchala.

Kolem kostela jest *hřbitov*, jehož ohrada jest krásně z cihel zhotovena. Zde leží v pruské válce padlí: Rakouský jenerál Ferdinand Poschacher z Poschacheru a rakouský major Ferdinand hrabě Grüne, mimo to pruský major Jindřich z Reussu.

U hřbitovních dveří jsou *hamenné oblouky a pilíře*, snad ze starého hřbitova, některé lupením ozdobené. Také tu leží (což jest velká nedbalost) *kamenná křtitelnice stará*, kulatá, velkého objemu, která jak jednotlivé písmeny dokazují nápisem byla opatřena. Opodál od kostela v poli jest *hřbitov druhý* padlých v r. 1866 a zde pohřbených pruských a rakouských vojínů, jakož i také v rozličných místech hroby a pomníky mnohé se nalezají, an v tom místě bitva nejvíce zuřila.

Kostel ve Chlumu *býval v 14. století farním*. Nejstarší známý farář čili plebán byl Vicemil. Po jeho smrti byl od duchovního úřadu 10. listop. 1358 na jeho místo ustanoven Mikuláš Dalešův z Rokytné, kněz diecese pražské, za plebána do Chlumu ve svolením patronátního pána a majetníka statku Chlumského Jana řečeného Znoika z Chlumu. (Lib. I Conf. Tom. I. edit. F. A. Tingl p. 71.) R. 1365 uváděl plebán v Chlumu plebána ve Světí (L. C. G. IV.) a r. 1366 plebána ve Všestarech (Lib. I. Conf. G. IX.) a roku 1367 plebána v Nedělištích (Lib. Conf. H., III.) Desátku papežského platil plebán Chlumský r. 1369, 1384, 1385 a 1405 vždy po 12 gr., jen r. 1399 24 gr. — R 1384 dělá se o tom kostele zmínka v účtech desátků kostela, a r. 1412 v účtech zádušních, dle kterých 1 kopu ročních příjmů dala se čtyřmi slepicemi Bětka z Lípy, dcera Mikuláše z Lípy k tomu kostelu (Balbin de decimis eccles.). Leta 1578 20. října Hamza Bořek ze Zabědovic a na Světí odkázal louku Charvátku kostelu na Chlumu (Švenda Hradce Králové Paměti). — R. 1745 byl nákladem ovdovělé svobodné paní Dobřenské z Dobřenic obnoven. Nyní jest patronem jeho majitel Dobřenic p E. Weinrich.

24. Dašice.

V Dašicích jest *farní chrám Narození P. Marie* již roku 1350 plebánem opatřený. R. 1391 jmenuje se plebán Jan, na počátku

16. století farář pod obojí Jan, a kolem r. 1619 evangelický farář Kašpar Adam Vlaveriánus ženatý. Kostel ten jest tříloďový ve slohu copovém zbudovaný, bohužel nedostavený. Staven byl (dle farní památní knihy z r. 1707) od r. 1677 ze sbírek a r. 1707 od Tobiáše Bekra, biskupa Králové-Hradeckého consekrován. Presbytář nepravidelný pětistěn. Lodi jsou od sebe oddéleny hmotnými jednoduchými pilíři.

Hlavní oltář Narození P. Marie celý i s mensou dřevěný bez sloupů, bíle natřený s obrazem na plátně malovaným (altare portatile z r. 1715 s ostatky sv. Eleutheria a Rustika.)

Postranní oltáře: 1. V pobočni lodi oltář Srdce Páně (bratrský) ze dřeva, starobylý, z r. neznámého (altare portatile z tohotéž r. a se stejnými ostatky jako na velkém oltáři;) 2. v hlavní lodi oltář Nanebevzetí P. Marie s mensou kamennou; 3. v hlavní lodi oltář sv. Anny z r. 1785 celý dřevěný, (altare portatile z r. 1783 s ostatky sv. Kasta a Kláry). 4. V hlavní lodi oltář sv. Jana Nepomuckého též z r. 1785, mensa kamenná, altare portatile z r. 1686 s ostatky mučedníka Felicissima; 5. v postranní lodi pod chorem oltář celý dřevěný sv. Josefa pěstouna Páně (bez altare portatile) se sochou sv. Josefa pěstouna Páně z měkého dřeva dosti dovedně vyřezanou. Po straně jsou sochy sv. Václava a Víta, nahoře svat. Ludmily a svat. Vojtěcha, nejvýše obraz sv. Jana Křtitele. Nápis dole: „Leta Panie 1689 dne 10. Septembris tento oltárž gest vyzdvizen rzezbou a malowanjm nakladem slowutneho muže P. Petra Kosstiala ke czti u chwale Rodiczky Bozi Marie Panny a S. Gosefa za sprawcze czirkewniho dustog. welebneho a wysoczé uczeneho P. P. Frantisska Antonina Ebrta fararze Dassiczkeho s wiedomim urozeneho a stateczneho Rytirze P. Tobiasse Ludwika Swickera z Dossperku G. M. C. panstvi Pardubskeho a Smrkovskeho Hegtmana a za Primatora P. Rudolfa S. Kosstiala, kteremuzto dobrodinczi Pan Buh Rodiczka Bozi w nebi odplatu dati raczi. Amen.“

V kostele tom jest památná *cínová křtitelnice*, jejížto nohy nahoře lidské tváře nesou. Bohužel nápis připojením hlaviček cínových pokažen, čteme jen v písmu gotických majuskulí: leta 1559 tato krztitelnicze . . . . ke krztu . . .

Ostatni věci v chrámu tomto, kazatelna i lavice nic památného nevykazují. Křížová cesta z r. 1783 bez ceny. Mezi obrazy jeden Zvěstování P. Marie z r. 1716 (krásná je zář od holubičky dolu jdoucí a kytice u noh anjela) a P. Marie z r. 1710 s podpisem: ex voto.

Zvonice jsou dvě na konci obou postranních lodí v průčelí kostela, vchod do nich jde z venku. Končí střechou prismovitou. Na pravé z nich jsou 4 zvony. Největší z nich má nápis latinkou: Tento zwon gest w Miesteczku Dassiczich przelyt za spravy dwogicztihodneho Pana Pana Fararze K. F. Stiepankovskyho uroz. statecz. Ryt. Pana Franc. Kwiet. z Rosenwaldu Hegtmana Pardubic. Nakladem dobrodinczu a kolatury Dassiczke za prim. D. H. Pauli. Valentin Kyng goss mich in Prag auf der Kleinseite 1710.“ Zvon tento váhy asi 50 centů daleko se rozléhá. Druhý zvon malý poledník libého zvuku s nápisem: Tento zwon ulyt gest ke czti a chwale Bozi (bez let dle gothického písma ze 16. století.) Ostatní dva malé zvonky, kterými se zvoní ke mši sv. a umíráčkem, jsou bez let. Na druhé věži jsou dva zvony Mariánské (s obrazem P. Marie), prostřední velkosti. První nese nápis: „Joh. Georg Kühner goss mich in Prag 1716,“ druhý v písmu německém: „Tento zwon ulyt gest k zadussi do Dassicz 1565.“

V chrámu tom byly *dvě bratrstva*, jedno u velkého oltáře Narození P. Marie mělo figurku Panny Marie s Ježíškem se stříbrnými korunkami, počet jeho nalezá se ve farní památní kníze z r. 1716 učiněný za r. 1704. Mělo na jistině půjčených 210 zl. Účty ty jsou podepsány od Lectora a Assistenta bratrstva. Druhé bratrstvo bylo u oltáře Srdce Páně založeno též slavné, mělo 5 svátků do roka: 1. v neděli 2. po Devítníku, 2. na sv. Josefa, 3. v neděli 2. po velkonoci, 4. v neděli 3. po sv. Duchu, 5. na svátek sv. Máří Magdaleny. V ty dni byly kajicníkům udíleny plnomocné odpustky, pro zpovědníky placeno bylo 20 zl. a obec pro ně dávala koně. Trvalo do r. 1855, kde zaniklo. Zbytek jeho jsou dva stříbrné kalichy a stříbrná monstrance z 18. století, krásné práce.

V chrámu tomto byl také *spolek literátů*, kteří dle staré radní památní knihy se dělili na starší a mladší; pokladnici vlastní měli. Bohužel stanovy spolku toho nikde se nenalezají. R. 1851 byl obnoven, ale zanikl; zbyl toliko jeden literák, který zpívá písně s lidem ponejvíce z kancionalu Svato-Václavského. Zbytek toho spolku jest snad starobylá *rorátní kniha z roku 1612* ve velkém folio v listárně farní uschovaná. Jest psána na silném papíře dobrou černí, vázaná v tuhé desky, jejichžto rohy silným kováním jsou opatřeny. Na první desce jest nápis: Rorate 1612. Jen jeden list té knihy jest pergamenový. Officium nedělní nese v čele obraz Zvěstování Panny Marie v barvách bez zlata dosti dovedně zhotovený. Officia jiných dní mají začáteční písmeny jen obyčejnou barvou provedené. Plán notový jest pětiřádkový. Jest to roráte dle zařízení Arnošta arcibiskupa,

jen tu a tam něco přidáno. Písař a naklatel knihy nejsou známi, an poslední listy byly vyřezány.

Farní budova z r. 1757 neskytá nic památného. V listárně farní jsou památní knihy z r. 1707 a 1716, starý inventář z r. 1699, inventáře pozdější, matrika nejstarší z r. 1645 v malém kvartu svázaná. Jest zde také knihovna s knihami z minulého a nynějšího století, zvláště ale s pěkně zachovalým exemplářem: „*Paprockého zrcadlo markrabství moravského z r. 1593.*

Radnice jest dvojí, jedna z roku 1834, druhá z r. 1878. Chovají se v ní privilegia města, stříbrné 4 pečetě, jedna kniha zelená ze 16. stol. a 2 knihy kropené z 17. století. V zelené knize jest seznam desátku fary a inventář kostelní z r. 1637.

U nového hřbitova jest kaplička *Sedmibolest. P. Marie* jednoduchá dřevěná se zvonkem z doby neznámé. Neskytá nic památného.

Na jihovýchodní straně města, kde nyní jest pivovár a správcovství, byla někdy *tvrz*, a sice předhradí bylo na místě pivováru, tvrz na místě správcovství. Příkop hradní ještě nyní znalý obkličoval tvrz kolem do kola; slouží nyní za luka. Návrší tvrze jest asi 5° vysoké, objem příkopu v šířce čítá 700 kroků. Při kopání sklepů v pivováře nalezeny byly silné dubové trámy, starý rezivý klíč, a kuličky z křemene. Bylo to sídlo pánův Dašických z Barchova.

Za městem vykopány *pohanské popelnice* svědčící o tom, že to místo v starých dobách bylo obydleno.

25. Hostovice.

Ve vsi této jest filiální chrám sv. Jakuba apoštola Většího, který byl roku 1350 farním. To dokazuje jméno jednoho pole zvaného „*na farském*“. Chrám ten vystaven ve slohu copovém r. 1716 a téhož r. dne 20. prosince benedicirován. Střecha jeho r. 1853 shořela a nově zbudována jest. Jest jednoloďový se sakristií za presbytářem, a třemi vchody, v průčelí má sochu sv. Jakuba. Oltář hlavní zcela dřevěný se sloupy korinthickými má obraz na plátně od Šrůtka 1853 malovaný, vetchý. Za oltářem v dlažbě jest kámen z r. 1210. Mimo to zmínky tu zasluhuje *starobylá kazatelna* z měkkého dřeva s obrazy čtyř sv. evangelistů, dílo výtečné. V sakristii se chová cínový koflík, snad dle inventáře z r. 1609 pro komunikanty. Také zde bylo cínové *lavabo*, ale na píšťaly k varhanám upotřebeno jest. *Altare portatile* hlavního oltáře má ostatky sv. Nerea a Achillea z r. 1686. Postránní oltáře jsou novější, zcela dřevěné, mají obrazy sv. Anny a sv. Václava s ostatky sv. Kláry z r. 1834. Kromě toho jest oltář Božího hrobu s ostatky sv. Kříže a svaté Máří Magdaleny; pak pod chorem pěkné, staré obrazy českých patronů sv. Norberta a Nep. Početí P. Marie.

Zvonice stojí opodál kostela na hřbitově, spodní část jest kamenná, vrchní dřevená, pyramidovitá. Visí na ní 4 zvony. Největší má nápis: Anno 1707 die 8. Septembris haec campana a fulgure et incendio destructa industria perillustris generosi Domini Franc. Venc. Kvieton de Rosenwaldt Pardubicensis capitanei adlaborante generoso Franc. Tichý scriba pupillari refusa et renovata est. Anno Domini 1709; na druhém a třetím zvonu jest r. 1716, čtvrtý bez let. — Na choru jest kancionál dědictví sv. Václavského. Chrám ten byl původně dřevěný, plán jeho nikde se nezachoval. Na zahradě č. 1. a 2. byla *tvrz pánů z Hostovic*, jejížto základy nedávno byly objeveny. Ostatně zde není nic památného.

26. Komárov.

V Komárově vesnici jest filiální chrám sv. Mikuláše, sv. Petra a Pavla, který byl již r. 1350 filiálním od Rovně. Původně byl dřevěný tétéž podoby jako půdorys nového kostela okazuje, jen že věž byla nad vchodem a sakristie za oltářem. Zbořen byl r. 1875 dne 4. května, a nalezen na jednom trámě rok 1668 a železný kohout. R. 1877 dokonána stavba nového jednoloďového kostela, při kterém sakristie a věž byly mimo lodi umístěny. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Petra a Pavla od Fr. Marscheidra ze Železného Brodu r. 1877 malovaný, postraně dva obrazy sv. Kateřiny a svát. Barbory ze starého oltáře, nahoře obraz Nejsvět. Trojice Boží od Heinricha z Litomyšle z roku 1877. Rám, sloupy, podstavec svícnů nechány ze starého oltáře. Na podstavci tomto byl dříve nápis: „Ke czti a chwale Nerozdilne Trogicze swate Narozeni Blahoslav. Panny Marie za sprawy urozeneho Rytirze Pana Gana Hogena ze Schwarzenpachu a Czernodubu G. M. C. Hegtmana Panstvi Pardubsk. a Smrkow. też za czasu dustogneho a welebneho Pana Frantisska Xaveria Skaly Fararze Dassiczkeho a Drziteczkeho Oltarz tento malovanim okrásslen gest nakladem chudeho zadussy Miest Dassycz. Leta 1668 14. Junii. Stalo se za powinnosti Purkmistra Pana Gana Pokornyho, Prymatora Pana Rudolfa Kosstiala a spolu Radnich Miesta Dassycz. Nápis ten ale zabarven. Altare portatile na velkém oltáři má ostatky sv. Hypolita a Cassiana z r. 1873, v druhých dvou oltářních kamenech jsou ostatky sv. Dorothey z r. 1854. — Kazatelna čtverhranná ozdobená obrazy: „Kázání Christa Pána a Dobrého Pastýře,“ od výše jmenova-

ného Železno-Brodského malíře malovanými. Missale Romanum z r. 1670 a 1698. Proprium Bohemiae z r. 1643, kancionál sv. Václavský na choru, truhla pohřební z dob císaře Josefa II., šáteček pod kalich černým hedvábím vyšívaný, prostěradla a ručníky k lavabo plátěné bez okras z r. 1777 jsou jediné památnosti v tom kostele. — Na věži mimo loď postavené čtverhranné pyramidovité s jednoduchým křížem visí tři zvony. Největší má kolem koruny nápis: „Ya wolam zwucznym hlasem Panu Bohu ke czti. Napominam kazdym czasem k chwale, lidem k sprawedlnosti nenadale.“ Dole kolem obruby: „Hawel SSudyne strassy kostelnick“ a na druhé straně: „Kaubic rychtarz 1616.“ Prostřední: „Goss Mich in Prach Mathias Alexander Christi Anno 1705“ a pod tím kříž. Nejmenší poledník má jen sv. Kříž a r. 1799. Pod římsou kostela venku jest *vlys obloučkový*.

Na severní straně Komárova jsou *zbytky bývalé tvrze*, o které dí lid, že zde stál klášter, z kterého šla chodba do kostela. Návrší toto jest homolovité, kol příkopem obehnané, 50 kroků šir., 40 dl. Příkop dá se vodou z blízkého potoka naplniti. Na jedné straně jest i příchod na to návrší znalý. Lid jmenuje toto místo *na Turyni*. (Více o těch tří místech viz Památky X. 294) Mimo to byly také *tvrze u Hedčan, Mětic a Žižína*.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokrač.)

(Rozestavení a tvar pilířů.)

Jakmile sloh románský rozkvetl a basilika sklenutá se vyvinula, změnila se celá soustava. Opuštěno od *čtvercového* rozdělení půdorysu, tak že střední loď vykazovala tutéž počet klenbových polí, jako loď boční. Co však tam jen výminečně se dělo, zde se *pravidlem* stalo. Uspořádání ve slohu románském výminěčné u slohu gotického po-

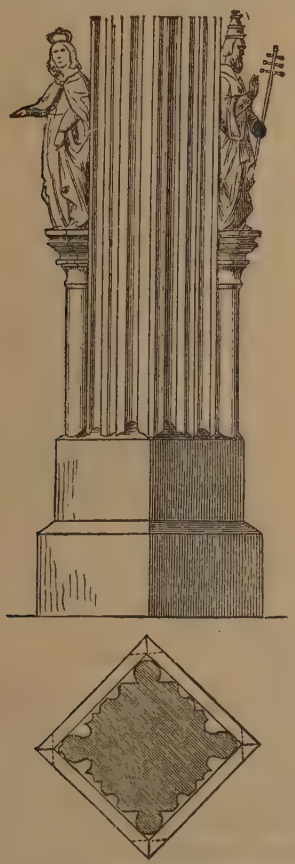

Obr. 188. Kutná Hora, chrám arciděkanský. (První polovice XIV. století.)

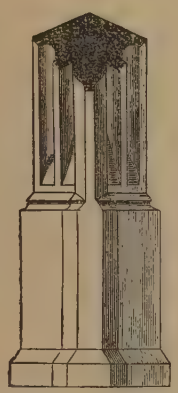

Obr. 189. Praha, Karlov, pilíř při stěně. (Od polovice do konce XIV. století.)

Obr. 190. Kolín, kostel sv. Bartoloměje, pilíř kaple. (Druhá polovice XIV. století.)

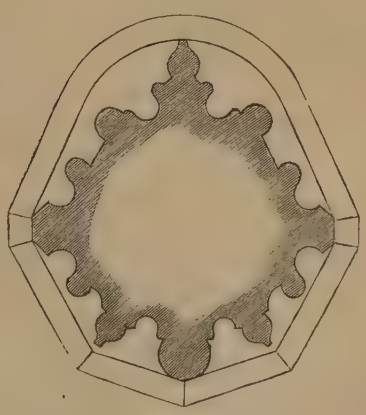

Obr. 191. Kolín, kostel sv. Bartoloměje. hlavní pilíř. (Druhá polovice XIV. století.)

mocí klenby lomeným obloukem vyvedené stalo se pravidlem základním. Proměna tato měla za následek, že veškeré *pilíře* nyní stejnou platnost mající též *stejně* zdělávány jsou. Nebylo také na dále třeba, aby *vzdálenost* jednotlivých podpor obmezovala se na poloviční míru šířky lodi střední. Ačkoli zejmena v prvogotických chrámech míry té ještě přidržovalo se, brzy od toho pravidla upuštěno jest. Pilíře rozestavovaly se až na dvě třetiny šířky lodi střední. Rozšířenou vzdáleností docíleno volnějších průhledů. U porovnání s románskými kostely nyní hlavní lodi na šířce namnoze ujímalo se. Co pak na šířce ubylo, *do výšky* se přidalo, tak že loď střední ještě úžší se objevovala.

Tvar pilířů uchyluje se naprosto od článkovaného pilíře románského. Jádro jest totiž kulaté, z kamení dobře tesaného zdělané, kolem dokola obložené věncem polosloupků, které *příporami* slovou a za podporu žeber klenbových slouží. V dobách dobrých čítá se na bohatě vyvinutých stavbách kolem jádra nejméně osm přípor ve způsobu

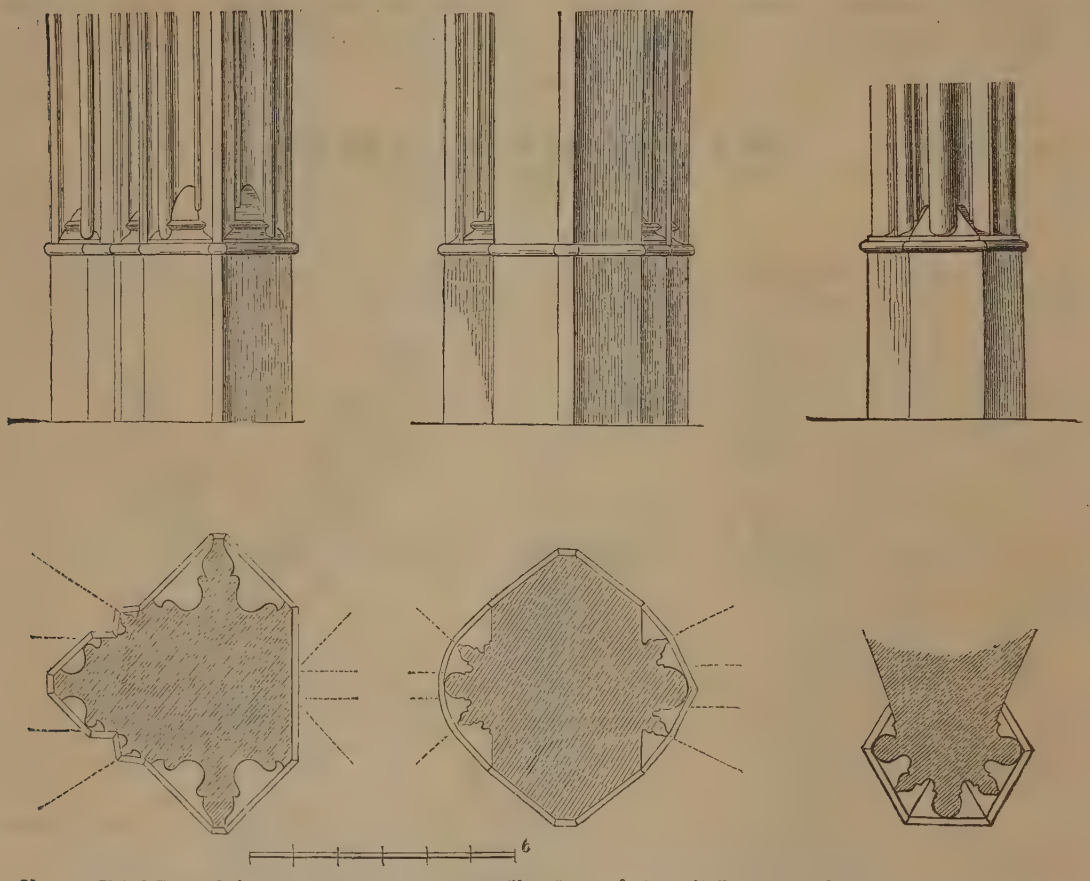

Obr. 192. Kutná Hora, chrám sv. Panny Barbory, profil pilířů směrem průseku příčního, první perioda stavební. (Konec XIV. a počátek XV. století.)

Obr. 193, Kutná Hora, chrám P. Barbory, pilíř kaple. (Konec XIV. a počát. XV. věku.)

kříže rozložených a sice čtvero *větších* a čtvero *menších*. Prvním říkalo se přípory *staré*, druhým přípory *mladé* či *nové*. Čtvero starých, silných přípor neslo čtvero pásů či hlavních žeber jak podélných, tak příčních; čtvero pak menších přípor mezi starými umístěných neslo ostatní žebra lodi střední a bočních lodí. Ohebné tvary tyto postrádaly však vzájemné mezi sebou souvislosti jsouce jen zevně a libovolně spolu sdruženy. Za tou příčinou vyhlouben jest pilíř příporami kolkolem obehnaný hlubokými žlábky, tak že přípora od přípory žlábkem hluboce zařízutým oddělena byla, čímž válcovitý tvar pilíře vždy více a více mizel. Jádro pilíře tím na venek zdánlivě ustupovalo do pozadí v přiměřeném souhlasu s významem, kterým byl pilíř obdařen. Neboť ačkoli pilíř přípory skutečně podpírá a drží, má se zdáti, jakoby přípory zcela samostatně, vlastní svou silou klenby nesly a podpíraly. Svobodné sdružení článků zdánlivě samostatných prohlašuje se zde za věc podstatnou.

Ale že i klenutí v pozdější době bohatěji článkováno a v síťová pole rozděleno

bylo, a každé žebro přece svou vlastní podporu v některé na jádro pilíře připojené přípoře obdržeti mělo, přidávalo se k takto již

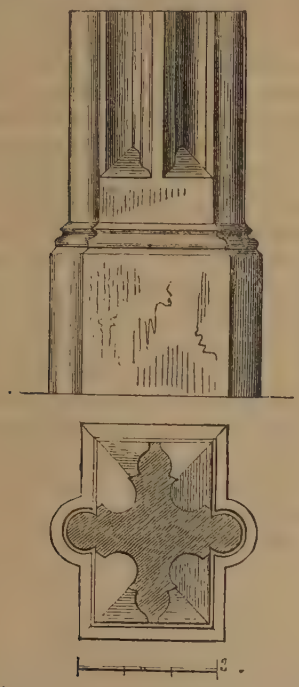

Obr. 194. Kutná Hora, Kostel Nanebevzetí Panny Marie, pilíře v lodi. (Konec XV., začátek XVI. věku.)

článkovaným pilířům dle potřeby více a různě silných přípor, takže potom celý pilíř vyhlížel jako svazek rozličných polosloupů, spojených mezi sebou žlábky a malými plochami.

Nejbohatějšího vývinu došel pilíř, když i každá jednotlivá žebrová podpora opět na více článků se rozložila, takže každý článeček žebrového neb vůbec obloukového profilu na pilíři samostatnou příporou naznačen byl.

Na vysvětlenou uvádí se tuto celá řada pilířů v posloupném vývinu, jako spatřují se na nejlepších budovách vlasti. (Viz obraz 188—195.)

Poměr sdružených přípor k jádru pilíře vyjadřuje se též na *podnoží*. Celý sloupový svazek má společné, mnohoúhelné podnoží,

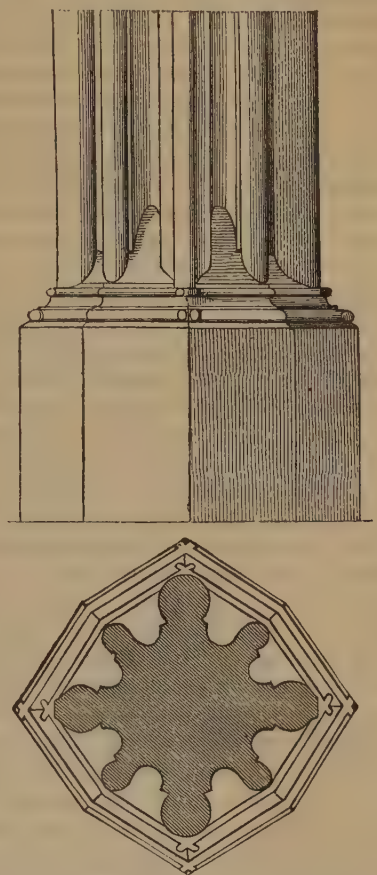

Obr. 195. Kutná Hora, kostel sv. Panny Barbory, pilíř v lodi; poslední doba stavební. (I. polovice XVI. stol.)

z kterého vyrůstá rovněž mnohoúhelné podnoží jednotlivých přípor, svrchu a vespod ohraničené několika jemnými články. Na těchto článcích spatřují se sice základní znaky antických tvarů, ale značně již seslabené, nejsouce již ani vlastními patkami, nýbrž pouze ku spojení hlavních článků společné patky sloužíce.

Domácí zprávy.

Emausy na Slovanech. Mnichové benediktinští počali pravidelné služby Boží v den svat. Josefa, patrona Církve katolické V presbytáři o stupeň vyvýšeném a nově dlážděném rozmnožen jest počet lavic, varhany s kruchty snešeny, novými rejstříky ku průvodu zpěvu chorálního rozmnoženy a na stranu evangelní mezi dvěma pilíři postaveny jsou Společné modlitby chorové konají mnichové v kapli, v níž opat, jakožto kaplan královské české kaple mši sv. za dům panovnický sloužívá. Mše konventuální a nešpory konají se vždy v kostele. Kromě dosavádního otevřeli benediktíni nyní i druhý vchod boční, dosud zazděný, který zase v původní své ušlechtilosti se objevil. V klášteře pak samém vybourány jsou dvoje staré gotické dvéře na chodbě křížové do refektáře a do síně kapitolní a obě místnosti obnovily se. Pro mnichy získán jest potřebný počet cel přepažením dřívějších prostranných komnat. Nade dveřmi každé celly jest psáno jméno Světce,

jemuž místnost zasvěcena a po něm pojmenována jest. Nábytek jest všude stejný a chudobný, jak toho přísná řehole vyžaduje: stůl, židle, stojan, klekátko z hrubého dříví bez všeliké ozdoby. — Čeho mnichové potřebují, zhotovuje se v klášteře od bratří laiků, kteří truhlaří, krejčují, ševcují, kuchaří. V konventě velmi četném, který skládá se z kněží, bohoslovců, noviců a bratří laiků, vesměs professů, panuje přísná klausura Nad vnitřní brankou, do křížové chodby vedoucí, čte se tento nápis: „Anno reparatae salutis MDCCCLXXX pontificatus SS. P. Leonis XIII., imperii Francisci Josephi I augustissimi caesaris et regis. S. Adalberti sedem Illo. Cardinali Friderico principe Schwarzenberg tenente XXIX, S. P Benedicti Mundo ante XIV. saecula feliciter nati, Monachi Beuronenses O. S. B. sub abbate D. Mauro Wolter post exilii dolores tiroliensium asylo lenitos, tandem supremo annuente numine, diva aptatas sedes ex clementia, pietate, munificentia apostolicae Majestatis intercedente ac favente memorata Emmo. Cardinali, venerabile hoc regium coenobium divae assumptae Virgini in Emaus dicatum in pervigilio festi purificationis ejusdem ovantes nacti sunt. Id quod Christus fautoribus hospitis benigne excipientibus optime vertari eosque ad manentem civitatem coelestem Hierusalem feliciter pervenire concedat, ita optant voventque Abbas et monachi Congregationis Beuronensis, qui in perennem rei memoriam oratimi ergo H. M. P“

Arkýř na staroměst. radnici pražské počíná se důkladně obnovovati. Ukázaly se na něm trhliny nebezpečné. Také věž staroměstské radnice bude podchycena. Památný orloj s veškerou svou úpravou velezajímavou bude zcela od základu až ku střeše opraven Kaple bude uvnitř polychromovati se. Krásné kalendarium od Jos. Manesa na mědi malované přenešeno bude do nové zasedací síně a na jeho místo postaví se kopie. Celá obnova vyžadovati bude několik roků práce. Pro letošní rok přijala městská rada do preliminále 5000 zl.

Výstava spolku architektů a ingenirů. V řečeném spolku panuje již od počátku jeho založení utěšený život, který kromě jiných účelů se jeví pravidelnými přednáškami a výstavami. Na letošní výstavě jest i církevní umění pěkně zastoupeno Z oboru sochařského vystavil *L. Šimek* skicu sochy sv. Václava, která zdobiti bude nároží nového probošství hradčanského, pak skicu pro tympanon budoucího postranního portálu u svat Víta, na němž se představuje blah. Panna s Ježíškem uprostřed dvou andělů. Obě díla prozrazují mistra, jehož rukou provedena jsou. - Architektura jest četně a čestně zastoupena zajímavými plány budov buď již vyvedených, aneb ku vyvedení přichystaných. — Všeobecnou pozornost poutají plány stavitele chrámu sv-Vítského, architekta *J. Mockra*, hradčanského probošství z venčí celistvě a uvnitř z větší části již zbudovaného. Jest to budova svého druhu v Praze jediná pravá to okrasa utěšeného náměstí sv-Jiřského, vystavěna z cihel neovrhnutých a kamene tesaného a řadí se důstojně k nejzajímavějším budovám královských Hradčan. Od téhož umělce vystaveny jsou návrhy na restauraci a dostavění prašné brány (viz Method, r. V., st. 105), pak nákresy malovaných oken do kaple arcibiskupské a Waldsteinské u sv. Víta, jejichž figurální část od prof. *Fr. Sequence* pochází, jehožto malované cartony pro okna kaple Sigmundské zde vystaveny jsou. Jeden z nejzajímavějších památníků českého stavitelství, kostel sv. Panny Barbory v jednotlivých detailech svědomitě provedených za příčinou nastávajících oprav předvádí nám architekt *Antonín rytíř Šurda*. Nový kostel v Čakovicích slohu románského vystavil c. k. vrchní ingenieur *Karel Šeiner*; činný archaeolog a znatel gotiky, ředitel vyšších škol reálních *J. Zach* nákresy objevených maleb na stěnách a klenbě v chrámu sv. Panny Barbory, nákres oltáře věnovaný rodišti, nákres na opravu průčelí kamenného domu, fotografie oltáře kostela v Kozlově a návrh nového oltáře u sv. Jakuba; malíř *Wachsmann* plány kaple a gotického oltáře; cizozemský architekt *Moth* nákresy gymnasia a kostela, jehož nádherná úprava vyžadovala by ovšem značných obětí; architekt *Karel Janda* řadu původních plánů pro stavby kostelní, zejmena vnitřní úpravy s bohatou malbou na stěnách; civilní ingenieur *Achill Wolf*, návrh na rodinnou hrobku šlechticů z Ratzenbecků

Benediktinské jubileum Řád benediktin. bude slaviti dne 4. dubna slavnost svého 1400letého založení. Na památku této slavnosti bude založen benediktinský časopis, jenž bude tvořiti ústřední orgán vědeckých snah Benediktinů Popředně bude věnován studiu historickému a dějinám umění. Redakce tohoto časopisu přenechána archiváři v klášteře rajhradském, Maurovi Kinterovi. Články budou se psáti jazykem latinským aneb německým. První sešit bude obsahovati článek dp. Bened Braumüllera v Mettenech (v Bavorsku) o thematě: Povšechná povaha řádu benediktinského na základě jeho pravidel a dějin. Dosud se přihlásilo za spolupracovníky 43 benediktinů.

Liberecká věž arciděkanského chrámu počíná se dostavovati. Makovice věžní s křížem již sejmuta jest. Zvony budou o jedno patro vytaženy, až stavba přiměřeně zvýšena bude. Krom rozličných památek nalezeno jest v makovici šest listin. Nejstarší pochází z r. 1654, když starou makovici bouře srazila. Bylo to právě v době vykonané protireformace, kdy kostel až do oné doby též od Lutheránů užívaný katolíkům jest výhradně navrácen. Stavba kostela počala r. 1579 a dokonána za Bedřicha z Rädern r. 1587. Druhá listina přibyla r. 1682 po opětném spadnutí ma-

kovice s křížem a vypisuje historicky důležité události obecní — spor měšťanů pravovárečních, mor r. 1679—80 záhubně vystupující a p. Další listiny přidány jsou po r. 1787, když věž bleskem zapálena jest a shořela, načež pak v nynější podobě snížila se. Nyní ze 120 stop bude zvýšena na 217 stop.

Věž brněnské kathedrálky nebude, jak se píše, státi na místě staré věže, proto že se sbledalo, že základy pro přiměřené zvýšení nedostatečnými jsou. Stalo se usnesení, aby nová věž od základu před hlavním vchodem kathedrálního kostela zbudovala se.

Předklášteří Tišnovské na Moravě má opětně účelu svému býti navráceno. Překrásný a v dějinách uměleckých vlasti proslulý kostel opatský má zase ozývati se modlitbami a zpěvem řeholnic cistercianek. Kéž se tak stane! Až do 19. března 1782 byl klášter od Konstancie, vdovy po Přemyslu Otakarovi I. založený, sídlem bohatého opatství cisteriánek pode jmenem „porta coeli.“ Přetrval všeliké bouře. Panství Tišnovské bylo jeho majetkem. Při povstání protestantských stavů moravských r. 1619 a před Švédy roku 1642 bylo jeptiškám prchnouti na hrad Pernštýn. Opatství však brzo zase zmohlo se, tak že při zřízení biskupství brněnského práva na presentaci dvou kanonikátů kapitolních nabylo. Císař Josef II. zrušil klášter 19. března 1782, který tehdáž kromě abatyše hostil 45 panen, 7 sester a tři novicky. Cena stříbrného a zlatého náčiní sama páčila se na 4665 zl. R. 1799 prodány jsou veškeré statky klášterní za 277.179 zl. 35 kr. svobodnému pánu Vilímovi z Mundi, jemuž rok před tím dědičně pronajaty jsou za 13.829 zl. 54 kr. R. 1821 koupil c. k. komoří Schell ze Schellenberku panství od barona Jana Mundi. Před desíti lety již prodala tehdejší majetnice baronka Schellová panství zase, tentokrát cisterciánkám lužického kláštera Marienthalského. Panství za 480.000 zl. koupené mělo vráceno býti původnímu účelu; usídlení konventu zdrželo se však, bývalé stavení klášterní — napotomní továrna — znova se zřídilo, administrátorem panství byl cisterciák kláštera Oseckého, jemuž přísluší právo visitanční panenských klášterů téže řehole. Teď se očekává návrat cisterciánek do Předklášteří Tišnovského.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Dar. Sv.-Václavská záložna darovala Akademii křesťanské vedle usnesení valné hromady 100 zl.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc březen.

1. Vyřízené záležitosti.

Kostel v Korouhvi. Farní kostel v Korouhvi u Poličky jest chatrný a tak malý, že sotva polovice osadníků v něm místa má. Důstp farář Jan Hejtmánek usiluje o to, aby kostel pro osadu přiměřeně rozšířen a upraven byl. Kostel má staré gotické presbyterium, ale loď bez slohu s plochým, chatrným stropem rákosovým. Sakristie jest pouhá chodba nedostatečná. Zvonice stojí opodál. Žádá o nákresy, kterak by kostel, jak toho potřeba káže, přiměřeně a lacině rozšířen býti mohl. Kostel jest stavěn z dobrého staviva. Material na stavbu novou: kámen, cihly, dříví a p. vyskytuje se v místě. Sbírky se již konají a patron kostela, J. V. císař pán, u něhož slyšení si vyprosil dp. farář, slíbil všemožné učiniti, až potřebné nákresy a rozpočty předloženy budou. — Výbor sekce umělecké odkázal záležitost architektu Jos. Mockrovi, který v několika nedělích předložil hotové plány na celou stavbu k posouzení výboru. Celý dosavádní kostel zůstane státi a pouze loď prodlouží se o celou délku svou. Strop rákosový vyměněn bude po přání objednavatele jednoduchou klenbou křížovou, čímž nízká loď přiměřeně a s budoucí délkou souměrně zvýšena bude. Nad vchodem do lodi vystavěna jednoduchá věž, kryta střechou stanovou. Loď vystaví se souhlasně se starým presbytářem slohem gotickým jednoduše a lacině z materiálu, jakého místo samo poskytuje. Sakristie se zvětšila a k ní přistaví se kaple pro zpovědlnice. Boží hrob a j., odkud také na kazatelnu se vychází. Rozpočty potřebné nejlépe zhotoveny budou v místě samém. Nákresy a rozpočty předloženy budou J. V. císaři pánu, co patronu kostela. Budou-li schváleny, podá redaktor v Methodu na porovnání starého kostela s novým obrázek, aby se ukázalo, jakým způsobem lze ze starého dělati nové, z neúhledného ušlechtilé.

Gotická monstrance *zcela stříbrná* dle nákresu architekta J. Mockra v 1. čís. „Methoda“ uveřejněná. Tuto drahocennou monstranci věnoval zbožný dobrodinec chrámu P. v Předmostí u Přerova.

Gotická monstrance *stříbrná* dle nákresu architekta J. Mockra pro chrám Páně v Ohrozimi u Plumlova pořízena milodárky farníků.

Stříbrný kalich bohatě ozdobený pro kostel v Pusté Polomě v Slezsku a pro chrám P. v Nebuželi; — *kalich hladký se stříbrnou kupou* a *patenou* pro f rní chrám v Unterreichensteinu.

Roucha kostelní objednaná vesměs odvedena.

2. Nová objednání.

Obraz oltářní: dp. Fr Hala, farář v Dubicku u Vyškova.

Křížovou cestu: dp. Št. Ressel, farář v Raspenavě.

Lustr: dp. J. Frolík, administ ve Vltavotýně.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalicha:* dp. Fr. Florian, farář v Tasově na Moravě; — *pozlacení ciboria:* dp. Jos. Penker, farář v Nakléřově; — *patenku k nemocným:* dp. Konst. Winter, far. ve Velichově; — *nádobku na sv. oleje:* dp. Fr.

Blažko, farář ve Vel. Popovicích; — *mešní konvičky*: dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři; — *lampy na věčné světlo*: dp. Jan Klumpar, farář v Dobřichově a vdp. Václav Kilingr, děkan v Dobrušce; — *kaditelnice*: dp. Adolf Ludwig, farář v Unterreichensteinu a dp. Jos. Frydrych, far. v Mladé; — *oltářní zvonky*: trojcimbálek: dp. Jan Šícha, farář v Liblicích, dp. Ant. Bouchal, farář v Chlebích; 4 a 3cimbálek vp. Fr. Zima, kaplan v Třeběchovicích; - čtvercimbálek: dp. Ant. Suchánek, vicerektor v Král Hradci a blp. Frant. Bittner, nadučitel ve Wüstře; - pěticimbálky: vp. Václav Truhlář, kaplan v St Rožmitále a blp Jos. Wollmann, nadučitel v Rožmitále.

Paramenty: *černý pluviál*: vdp. Pavel Pilát, farář a vikář v Křížk. Kostelci; — *skvostný bílý*. slav. správa městské chorobnice v Praze; *dvě černé dalmatiky*: vys. ur. pí hraběnka Lažanská; — *kasuli bílou*: blahp. Václav Flossmann, pekař v Kladrubech; — *bursu k nemocným*: farní úřad v Bohdalu; — *velum*: dp. Ant. Průša, farář v Panenském Týnci, dp. Ant. Ludwig, farář v Unterreichensteinu, dp. J. Brejcha, farář v Nalžovských Horách, dp. Josef Sigmund, kaplan v Mašťově a farní úřad v Mladošovicích; — *štoly*: *bohatě hedvábím a zlatem vyšívanou*: vp. F. Porazil, kaplan v Hrozné Lhotě; - *vyšívanou*: dp. Frant. Malota, farář v Majetíně; - *křestní a jednoduchou*: důstp. Jan Šícha, farář v Liblicích; — *pláštíky na ciborium*: dp. Mart. Fencl, farář v Březkovicích, blp. Ant. Hykeš, poštmistr v Rychmburku a dp. Ant. Ludwig, farář v Unterreichensteinu; — *korouhve kostelní*: *dvě bílé*: dp. Jan Klumpar, farář v Dobřichově a *dvě červené*: dp Frant Čáp, farář ve Všeradicích; — *4 komže* pro ministranty i s rochetkami: vdp. Fr. Auerhann, děkan ve Zlonicích a dp. A. Ludwig, farář v Unterreichensteinu; — *přikrov*: dp. Jan Šícha, farář v Liblicích; — *přikrov skvostný a černé sukno* na stupně oltářní: vdp Fr. Auerhann, děkan ve Zlonicích.

Kostelní prádlo: *rochetu a humerale*: dp. V. Richter, farář v Boreslavě; — *albu*: důstp. Ant. Ludwig, farář v Unterreichensteinu; — *krajky*: vdp. Vinc. baron z Ehrenburgu, kanovník v Olomúci; — *dvě alby, několik plachet a pokrývek na oltář*: vdp. Dr Fr. Bauer, ředitel cís. král. semináře v Praze

Rozličné: *missál*: důstp. Martin Uchytil, farář ve Stráži.

3. Rozpočty.

Na stříbrnou patenku k nemocným, *na bursu* a *zelenou kasuli*: dp. Jul. Jiřík, farář v Slavkově; — *na svícny oltářní*: velp. Václav Píša, kaplan v Nových Hradech; — *na prapor školní mládeže* a *spolku*: dp. Jan Bezděk, farář v Chroustovicích; — *na křížovou cestu*: farní úřad v Jarošově; — *na 2 obrazy*: vdp. Jan Mich, arciděkan v Pustoměři; — *na stříbrný kalich*: vp. Frant. Michler, kaplan v Chrastavě.

Lehner.

Mosaika.

Munificence Lva XIII. Vídeňský stavitel chrámu Sv.-Štěpánského, vrchní rada stavební Schmidt byl před několika týdny od svat. Otce Lva XIII. do Říma povolán, aby v dorozumění se dvěma jinými vynikajícími architekty, Francouzem a Vlachem, dobrozdání podal o opravě basiliky lateránské San Giovanni. Architekt byl od svat. Otce s velikým vyznamenáním přijat. Na odchodu mu Lev XIII. daroval zlatý řetěz s medaillonem, na němž jest ražena podobizna papežova. Na nádraží očekával architekta papežský kaplan, který mu odevzdal zavřenou obálku, v níž host naleznul jízdní lístek první třídy z Říma až do Vídně. Krátce po návratu do Vídně byl vrchní rada Schmidt povolán k papežskému nunciovi, který jmenem svat. Otce s díkem za dobrozdání odevzdal mu čtyry medaille, z nichž každá 70 dukátů váží.

San Donato. V rozkošném parku před branami florentinskými ležící palác knížete Pavla Demidova, naplněný nejskvostnějšími poklady uměleckými přišel do prodeje. Jednotlivá díla umělecká kupována za ceny vysoké. Kníže obmýšlí zakoupiti bývalý majetek medicejský v Pratolino, kde chce zbudovati velkolepý zámek.

Nálezy v Olympii. Opětným započatým kopáním v Olympii docíleno následujících výsledků: Nalezena hlava klečícího hocha z východní lomenice; hlava Titova ku soše císařově dříve nalezené s pancířem Nereidy představujícím, socha Fortuny, kus hydry k metopě chrámu Zeusova náležející, archaická hlava mramorová patřící k soše, jejíž levá ruka dosud jen nalezena byla, držící kulatý štít s reliefem Phrixa na beranu, římské torso, představující hocha na flétnu hrajícího, obličej centaura chlapce uchvacujícího, zlomky sochy boha v nadpřirozené velikosti. Vždy ještě chybělo v Olympii vlastní středisko antické bohoslužby, velký oltář Zeusův. Popel obětní sice nalezen jest a také dary votivní, oltář však považován za zrušený. Nyní z nenadání objeven jest kulatý, kamenný základ velkého oltáře pro zápalné oběti a lze nyní, po nalezení hrobky Pelopsovy, se síní vchodní celý půdorys Olympie s matematickou určitostí sestaviti. V nejnovější době zase objeven důležitý památník písemnický, rhetra (deska zákona) v nářečí elišském, výtečně zachovaná, důležitá pro jazykoskumství a vědu starožitnickou.

Staré malby. V kostele Pischelsdorfském (u Neukirchen, okres Broumov) objevena prostora zazděná, kostmi několika tisíců lidí naplněná. Na stěnách a stropě nalezeny malby na obmítce dle soudu znalců drahocenné, až k první době gotické sahající. Kdy prostora druhdy ku kostelu náležející zazděna jest, známo není. Stalo se to zajisté již před několika stoletími, čímž malby zachovány jsou.

Kostel sv. Marka. V nejnovějším zasedání britského spolku architektů čteno právě došlé psaní italského spolku vyslance na dvoře St.-Jameském, generála Menabrea, v němž ujišťuje, že vláda vlašská uchrání kathedrálu sv. Marka v Benátkách před vandalismem obnovy nejapně vedené.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, budtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: Hrob a ostatky sv. Vojtěcha: I. Doklady historické. II. Historická záhada. III. Rozluštění. — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. Zpráva za měsíc duben. — Mosaika.

Hrob a ostatky sv. Vojtěcha.

Píše *F. J. Lehner.*

I. Doklady historické.

Když sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, dne 23. dubna 997 smrt mučennickou podstoupil, byv od pohanských Prusů nelitostně usmrcen, přítel jeho, kníže polský Boleslav Chrabrý, ostatky sv. mučenníka za veliké výkupné vykoupil a pochoval je roku 999 na hlavním hradě svém Hnězdně v kostele Panny Marie, při kterém bratr sv. Vojtěcha Radim čili Gaudentius prvním arcibiskupem se stal. Mučenník Vojtěch byl hned po smrti za svatého ctěn a třemi legendami oslaven. V jaké úctivosti světec náš u souvěkých křesťanů byl, nejlépe ukazuje císař Otto III., který roku 1000 ku hrobu zpovědníka a přítele podnikl zvláštní pouť do Hnězdna, vyžádav tam rameno sv. Vojtěcha, jež uložil později v římském chrámu svat. Bartoloměje „in insula," kde světec náš za pobytu římského co řeholník Bohu sloužil. Týž císař založil kostel sv. Vojtěcha v Cáchách.

Drahé ostatky našeho světce a patrona ve Hnězdně nezůstaly. Jakmile český kníže Břetislav I na své druhé výpravě polské r. 1039 do Hnězdna se dostal, byly ostatky sv. Vojtěcha slavně z hrobu vyzdviženy a do Prahy u vítězoslávě převezeny. Máme na to svědka, ač ne očitého, předce blízkého, závažného a poctivého. *Kosmas* narodil se asi šest let později a zemřel ve věku 80 let roku 1125, jsa děkanem kapitoly pražské. Z podrobného a určitého vypravování jeho najisto soudíme, že vážil ty zprávy od očitých svědků, od starších totiž kněží Svatovítského chrámu, jimž událost památná hluboce v mysli utkvěla. Kosmas v letopisu*) vypravuje, „kterak Čechové, stanuvše ve Hnězdně, dychtili hned zmocniti se těla svého světce; přítomný biskup pražský Šebíř (Severno) však toho nedovolil, dokud by Čechové nesvolili k zákonům proti těm nepravostem, jimiž sv. Vojtěcha hněvali. A tak kníže Břetislav a biskup Šebíř u hrobu sv. Vojtěcha vydali několik přísných zákonů o různých zločinech, shromážděné vojsko zapřísahajíce, aby věrně drželo se víry křesťanské. Tři dni veškeré vojsko postilo a kálo se. Pak teprv Šebíř jal se kladivem bourati hrob, jenž byl u zdi za oltářem, tak že tělo nemohlo jinak býti vykopáno, leč by byl oltář rozbořen. S chvalozpěvy vyzdvihli biskup a kníže tělo i postavili na oltař vyšší. V témž kostele vzali též tělo arcibiskupa Radima, a v jiném kostele hvězdněnském vykopali ostatky pěti bratrů poustevníků, kteří asi roku 1004 byli v Polsku usmrceni. S velikou vítězoslávou dorazilo vojsko dne 24. srpna 1039 na zpátečním tažení ku Praze, kde na potoku Rokytnici stany rozbilo, aby dne následujícího za nesmírného návalu v slavnostním průvodu do hlavního města vtáhlo. Průvod podobal se triumfu. „Dux ipse et Episcopus hume-

*) Prameny dějin českých díl II. strana 71—79 v textu původním i v českém překladě.

ris subnixi dulce pondus portant Martyris Christi Adalberti. Post simul abbates ferebant reliquias quinque fratrum. Deinde Archipresbyteri gaudent onere Gaudentii Archiepiscopi, quos electi XII Presbyteri, vix sustentantes corpus aurei crucifixi sequuntur.“ (Dvanáct vybraných kněží neslo zlatý krucifix, jejž kníže polský byl dal udělati třikrát těžší, než kolik byl sám.) Na pátém místě neseny byly desky těžké od zlata, které byly položeny okolo oltáře, kdež odpočívalo svaté tělo; větší deska byla pěti loket a desíti dlaní v šírce, hojně okrášlená drahými kameny a vykládáním křišťálovým, a na okraji byl nápis, že to dílo váží tři sta liber zlata. Za těmi vzácnostmi jelo více než sto vozů, na kterých byla naložena jiná kořisť z Polska, poklady, ano i zvony; za nimi kráčel zástup zajatců spoutaných okovy. Za takové slávy donešeny jsou ostatky svat. Vojtěcha k svat. Vítu.

Zde v předsíni starého kostela vystavěna jest malá kaple, v níž ostatky uloženy jsou. Když kníže Spytihněv II. r. 1060 památku sv. Václava oslavoval, přesvědčil se, že budovy nemohou pojmouti zástupy věřících ctitelů a že zejmena hrob sv. Vojtěcha na místě příliš úzkém se nachází. Dozrál tedy ihned v myslí jeho úmysl vystavěti prostrannou svatyni, která by obě posvátná místa v sobě zahrnovala. Byl opětně založen chrám kulatý. Základ jest položen. Stavba statně pokračovala. Zdi směle vystupovaly, když smrt zachvátila zakladatele, jehož bratru Vladislavu II. dokonání budovy zůstaveno jest. První značnější nehodou, zhoubným požárem, postižen jest nový kostel dne 17. dubna r. 1090. Byl však zase a to již roku 1096 vysvěcen na jméno trojice světců: Víta, Václava a Vojtěcha. Brzy na to skvostně vyzdoben jest hrob sv. Vojtěcha od biskupa Meinharda pražského zlatem, stříbrem a křišťálem. Ale již r. 1142 potkala chrám nová a těžká pohroma, byvši skoro předobrazením jiné, kterou nyní stávající chrám za pruského obležení r. 1727 postižen jest. Znojemský kníže Konrád obléhaje Prahu kázal chrám sv. Víta a svat. Jiří ohnivými šípy zapáliti. Oba kostely, dům kanovníků a klášter svat. Jiří staly se obětí požáru tak zhoubného, že v sutinách s těží nalezena jsou těla svatých.

Kronista zřejmě oznamuje nalezení hlavy sv. Vojtěcha. V krátké době zvedala se na Hradčanech nová budova chrámová, kterou dne 30. září posvětili biskupové pražský, olomúcký a bambergský. Chrám v jednotlivých částkách budován trvanlivěji, bohatě ozdoben a vzácným náčiním zásoben jest.

Poslední v řadě biskupů pražských Jan z Dražic, téhož jména čtvrtý, výtečně zastávaje úřad svůj od r. 1301-1343 dal hned na počátku svého úřadování r. 1305 na vlastní útraty plechem stříbrným nádherně okrášliti hrobku sv. Vojtěcha, jehož pěkného příkladu následoval jednak král Jan Lucemburský, jednak šlechetný jeho syn Karel.

Z vděčnosti, že bojovný král vítězství nejslavnějších v den sv. Václava dobýval, jak listina jeho ze dne 23. října 1341 doznává, měl hrob svat. dědice českého, jakož i druhého stejně ctěného světce a patrona Vojtěcha důstojně okrášlen, chor kostela znovu zbudován a rozšířen, ba celý kostel nádherně vystavěn býti, k čemuž král věnoval desátek kutnohorských, březnických a všech budoucích stříbrných dolů českých.

Jan z Dražic zemřel dne 5. ledna 1343 a již dne 14. ledna zvolen na biskupský stolec sv. Vojtěcha vysoce vážený a učený děkan kapitoly sv.-Vítské Arnošt z Pardubic. V roce příštím povýšil papež na žádost Karlovu biskupství pražské na arcibiskupství. Slavné bylo nastolení požehnaného a blahoslaveného Arnošta dne 21. listop. 1344 u přítomnosti krále Jana Lucemburského a markrabí a vladaře Karla a četného panstva, neboť v tentýž den položen jest základní kámen ku stavbě arcibiskupské kathedrály. Brzy na to zemřel král Jan smrtí hrdinnou u Křesčaku (26. srpna r. 1346) a královská koruna vsazena jest dne 2. září r. 1347 ještě v starém chrámu svato-Vítském na velebné skráně kraleviče, našeho nesmrtelného miláčka a otce vlasti, Karla IV., blahoslavené paměti. Dva mužové v dějinách českých nejšlechetnější, ruku v ruce vedle sebe kráčejíce, neznali jiné péče a radosti, kromě té, kterou věnovali milému národu — Arnošt a Karel, arcibiskup a král, hlava duchovní a světská. Dvě hlavy jedno srdce měly, tak šlechetné, tak svaté, tak vroucně milující Církev a národ, víru a osvětu, že každý Čech oba za blahoslavence ctí a velebí. Blahoslavená dvojice! Dva lidé jaké požehnání rozlili po vlasti! Staletí uplynula, a lásky neubylo. Přibývá a roste a nové požehnání plodí. Ovoce s nebe stkví se známkou svého původu. Srdce české mimoděk se rozechvívá vděkem a radostí, kdykoliv na oba blahoslavence se zadívá. Jen jednou to štěstí národu se přihodilo a jaké pomníky rozselo po nivách vlasti. Bouře staleté nedovedly je s povrchu spláchnouti. Tak hluboké kořeny má dílo požehnané, vzešlé z lásky k Církvi a k národu.

V jaké poctivosti Arnošt a Karel IV. ostatky svatých měli, z celého života obou mužů se jeví. Ostatky svatých za nejvzácnější poklady považovali. Byl Karel ještě markrabětem, když hned na počátku vladařství svého

v Čechách dal r. 1334 hrobku svat. Václava po příkladu biskupa Jana z Dražic okrášliti stříbrnými sochami 12 apoštolů. S císařem později závodilo veškeré panstvo. Zachovaly se nám o tom zjištěné zprávy, že nejen jednou, ale vícekrát a na rozličných místech bl. Arnošt s císařem Karlem IV. ostatky našich sv. patronů a dědiců českých ohledávali, je do drahocenných relikviářů a skříní ukládali a o to pečovali, aby se svatým ostatkům patřičná čest vzdávala. Chrám svat. Víta a Karlštein jsou toho nejlepším důkazem. Na svých cestách Karel po ostatcích neunavně pátral a získané ukládal na obou místech nejvzácnějších, aby milované zemi české opatřil ochranců na nebi, kteří by byli bezpečnými strážci koruny svato-Václavské a království českého. Ty dva pomníky pro ostatky svatých vůbec, sv. patronů a dědiců českých zvláště budoval. Jakmile tedy nový chrám r. 1344 stavěti se počal, starší pak po letech rozbourán býti měl, bylo první péčí obou dvou, aby ostatky v tomto chrámě uložené ku zkáze nepřišly a pro budoucí svatyni zachovány byly. Shledávání takové častěji se opakovalo. Starý kalendář kostela sv.-Vítského zřetelně o tom návěští dává slovy: „Dne 27. června jest památka na *opětnou* sbírku kostí čili ostatků našeho slavného patrona sv. Václava, již učinil ctihodný v Kristu otec, pán Arnošt, první arcibiskup pražský na rozkaz a u přítomnosti nejjasnějšího pána Karla, císaře římského a a krále českého.“ Jako u sv. Víta, dělo se i jinde, na př. v Staré Boleslavi roku 1351 a r. 1352 a j.

Mezi tím časem budovalo se o novém chrámu, co starý mezi tím celý státi zůstal až do r. 1369 a služby Boží v něm ustavičně konány jsou. Do r. 1368 vystavěna byla celá spodní část prostřední lodi nynějšího kostela a všechny kaple po její pravé a levé straně v lodích bočních; pak loď křížová, v níž jedna částka kaple svat. Václava se nachází, vedle které nádherný (nyní zazděný) portál na polední straně dne 9. července 1368 od arcibiskupa Jana posvěcen a otevřen jest. Veškeré tyto částky pouze do výše bočních lodí vystavěné prozatímně pokryty jsou. Vysoké hlavní lodi s triforiem, operami a opěráky tehdáž ještě nebylo a počalo se pracovati na této vrchní stavbě teprv roku 1369 upravováním rozsáhlého lešení. Aby ze všech stran, zejména na straně západní postaviti se mohlo, bylo třeba rozbourati kus starého kostela a to sice východní část s apsídami všech tří lodí, které skoro ku křížové lodi nynějšího kostela dosahovaly; stará zvonice a západní část starého kostela zůstaly státi. Byly tedy nyní dva kostely sv.-Vítské, spodní část nynějšího a před ním západní část starého kostela, v němž až dosud ostatky svat. Vojtěcha uloženy byly, a k jehož ostříhání ustanoveni jsou dva strážcové hrobu a kostelník. V obou pak konaly se služby Boží. Dokonání vysoké lodi střední Karel IV. se nedočkal. Pán Bůh blahoslaveného panovníka dne 29. listopadu 1378 k sobě povolal. Dozorce stavby, kanovník Václav z Radce svorníkem klenbu zakončil dne 12. července 1385, načež 1. října chrám sv.-Vítský v nynější podobě od arcibiskupa Jana z Jenštýna na počest Panny Marie a svat. Víta posvěcen jest. V následujících sedmi letech dokonávaly se zevnější okrasy. Tím dokončen jest *chor* chrámu.

Lodi chrámové počaly se zakládati za panování krále Václava IV. r. 1392, za jehož přítomnosti Jan z Jenštýna na Boží hod svatodušní dne 2. června kámen základní zasadil, jak o tom návěští dává deska mramorová na polední straně věže kostelní zasazená, jejížto nápis 30 řádků a krásnou frakturou gotickou vyvedený vypravuje nejdůležitější události stavby. Jako nyní při opětném dostavení učiněn i tehdáž počátek s lodí prostřední. Vyhnáno s každé strany po třech pilířích. Během čtyř let dospělo se dotud, že v den svat. Vojtěcha (23. dubna) r. 1396 mohlo tělo téhož sv. patrona i s ostatky sv. pěti Bratří přeneseno býti ze starého kostela pražského do této nově vystavěné části, tedy již vně kostela nynějšího, kde posud hrob sv. Vojtěcha stojí,*) nad kterým později kaple vystavěna byla, která se právě rozbourala. Zprávu tuto udává nápis desky uvedené, kde ku konci od řádky 28. počínaje čte se následovně:

„Item a. d. MCCCLXXXVI. in feſto ſancti Adalberti tranſlatum eſt corpus ſancti Adalberti ejusdem patroni Boemie — cum reliquiis ſociorum quinque fratrum de antiqua Eccleſia in medium nove pragenſis Eccleſiae — praeſidente Reverendo patre domino Wolframo electo Archiepiſcopo pragenſi.“

V přestupním r. 1396 neděle „Jubilate“ (3. neděle po velikonocích) připadala právě na sv. Vojěcha, který se již tehdáž dne 23. dubna světíval. Volfram ze Škvorče, čtvrtý v řadě arcibiskupů pražských, byl právě roku 1396 dne 5. března od papeže Bonifáce IX. za ar-

*) Tomek: Dějepis města Prahy. Díl II., str. 8.

cibiskupa potvrzen, dosedl však na stolec arcibiskupský teprv d. 2. července t. r.*) Nedlouho po přenesení ostatků sv. Vojtěcha r. 1396 počala se stavěti i nynější věž, která r. 1412 dosáhla výšky lodí. Před bouřemi husitskými převyšovala již i nynější výšku a obdržela prozatímnou střechu šindelovou při přerušení stavby válkami husitskými.

V tom čase obdržel kostel ještě před r. 1408. zvláštního tvaru. Veškeré prostory, — stará totiž část kostela posud nezbořeného, chor nového a nově zbudovaný kus střední lodi s hrobkou sv. Vojtěcha — spojeny jsou v jeden celek. Nová část pokryta střechou prozatímnou, šindelovou. Zde na počest sv. Vojtěcha stávalo několik oltářů. Hlavní byl ovšem onen nad hrobkou z bílého mramoru upravený, před nímž ve dne i v noci lampa hořívala. Nedaleko od něho stávala kazatelna, odkud slovo Boží lidu hlásáno bylo. R. 1541 zastížen jest však chrám, takto před bouřemi husitskými upravený, pohromou největší. Požár, který dne 2. června t. r. velkou část Malé Strany a Hradčan strávil, zapálil šindelovou střechu věže, krovy hořící padaly na prozatímní střechu šindelovou nové části kostela, která se vzňala a tak oheň i do vnitř se dostal řádě s prudkostí živelní. Stolice zvonů se rozpadly, zvony se rozlily, oheň se šířil všemi patry hloub a hloub, až rumy, uhlí, popel a roztavený kov na klenbě kaple hasenburgské zastavily se. Brzy byl v plamenu i břidlicový krov střechy kostelní, vížky se zřítily i s pozlacenými báněmi, — a nahé klenutí státi zůstalo.

Vyhořela úplně celá nová část hlavní lodi kostelní, kde hrobka sv. Vojtěcha stála, jakož i zbytky bývalého kostela starého. „Toliko sám hrob svat. Vojtěcha, jenž jest z bílého mramoru, u prostřed kostela sice celý, však velice rozpukaný státi zůstal.“**)

V pusté po požáru hlavní lodi, kde nahé pilíře ze země k nebi vyčnívaly, vystavěna nad hrobem sv. Vojtěcha kaple r. 1576, tedy 35 let po velkém požáru, jak letopočet nad dveřmi jejími oznamuje. Vedle druhého letopočtu obnovena r. 1637. Podruhé pak r. 1717, z které doby i veškerá vnitřní okrasa pochází, jak svědčí letopočet na mramorové desce tumby vyrytý.

Po obnově ještě dvakrát pustošen jest velechrám svato-Vítský, jednou za krátkého panství „zimního krále“ Bedřicha Falckého, jehož reformovaný kazatel mnoho mrtvol a ostatků svat. z hrobek vynésti a spáliti kázal r. 1619-1620, a za obležení pruského r. 1757. Surový nepřítel za terč si obral chrám sv.-Vítský. 22 000 kulí bylo na něj vypáleno, z nichž 770 v kostele ležících nalezeno jest. Některý den třicetkrát v něm počalo hořeti. Ale Pán Bůh sám hájil dům svůj a nedal zaniknouti pomníku slávy a chlouby národa. Mausoleum světců a králů našich se zachovalo. Po století přestávce se nyní dostavuje.

Velechrám svato-Vítský zdílí osud s národem. Přestál kruté bouře. Po bouřích vzešlo zase slunko. Probuzený národ na znamení vzkříšení dostavuje pomník. Národ žije. Po bouřích žije. Dostavěný chrám sv.-Vítský hlásati bude vzkříšení a život.

II. Historická záhada.

Dějiny chrámu sv.-Vítského jsou dějinami hrobu sv. Vojtěšského. Velechrám i s hrobem sv. Vojtěcha se zachoval. Dějiny podaly důkaz neklamný. Zdaž ale hrob chová ostatky? Zdaž za tak hrůzných osudů a věkových pohrom, válek a požárů, spousty živelné a fanatismu kacířského v hrobě zachoval se skvost? Nezničil požár vše zžírající svaté ostatky? Nevhodila kletá ruka kazatele „krále zimního“ hrst kostí na hranici a nerozprášila-li popel do všech čtyř úhlů světa? Či ušel poklad nejvzácnější jakoby zázrakem tomu osudu?

Kdož to ví!

O tom zpráv nestává. Snad hrob promluví! Snad z hrobu svědek zavolá a pravdu dosvědčí. — Kdož to ví!

Snad ten otec vlasti, který chrám zbudoval, a ten otec, který základní jeho kámen posvětil, ti dva otcové snad dají návěští o tom pokladu.

V církevní provincii pražské koná se každoročně dne 25. srpna svátek „Translationis Sc. Adalberti, Gaudentis et V Fratrum“, kterým oslavuje se radostná událost, že ostatky sv. patrona do Prahy přenešeny a v chrámě sv. Víta uloženy jsou. Nepochopuje se tudy, kterak ve Hnězdně polském ctíti se mohou ostatky našeho světce. „Spolehlivost Kosmasova v dobách jemu tak blízkých jest nade vší pochybnost postavena, pročež tuto zprávu jeho dlužno přijmouti za hodnověrnou a úplně zaručenou. Měla-li by vzbuditi se pochybnost o ní, k tomu bylo by potřeba předvésti svědka tak závažného, jako jest v té věci Kosmas; ale takového svědka není; teprv v 15. století polští spisovatelé s Dlugošem v čele jali se tvrditi, že pravé tělo sv. Vojtěcha zůstalo

*) Tomek: Základy starého místopisu pražského. Oddíl III., str. 111.

**) Bečkovský: Poselkyně. Díl první, svazek 1., strana 95.

ve Hnězdně, ale ti u soudného historika v této věci nepadají na vahu. Z té příčiny Dobner (Annales V. 234) a před ním Balbin důvodně zastali se zprávy Kosmovy proti Dlugošovi; Balbin napsal dosti obšírnou rozpravu o této věci (Epitome l. III. cap. 4.), kterou i Bollandisté pojali do slavného díla Acta sanctorum (23. dubna), ač sami nechtěli rozsuzovati mezi míněním českým a polským. Sotva však byli by váhali, kdyby byli věděli, že *zpráva Kosmova starými letopisy polskými netoliko se nevyvracuje, ale mnohonásobně jest potvrzena.*

Dr. Kalousek prohledal tři svazky Bielowského publikace: Monumenta Poloniae historica, a našel důkazův hojnost, že vědomost o přenesení svat. Vojtěcha r. 1039 ze Hnězdna do Prahy také v Polsku žila, a že až do 15. století polským letopiscům nenapadlo, aby tu věc popírali. Nejstarší kronikář polský, Martinus Gallus, jenž psal v první polovici 12. st. a jest tedy našemu Kosmovi na díle současný, praví při Kazimírovi I.: „Toho času Čechové zbořili Hnězdno a Poznaň, a tělo sv. Vojtěcha odnesli“ (sanctique corpus Adalberti abstulerunt, Bělovský I. 416). Letopis kapitulní krakovský a jiný kratší (tamže II. 794) udávají krátce, že r. 1038 tělo sv. Vojtěcha bylo přeneseno. Jiný starý letopis krakovský (II. 830) praví určitěji k roku 1037: Corpus beati Adalberti in Bohemiam transfertur; pozoruhodno jest, že tuto zprávu někdo vyškrábal, a toliko chemickým prostředkem zase písmo se objevilo. Letopis Sedziwojův (II. 873) má rovněž: 1037 corpus b. Adalberti in Pragam per Bohemos transfertur. Ještě letopisy malopolské ze 13. nebo 14. století (ve III. svazku) zmiňují se o převezení sv. Vojtěcha do Čech. Zprávy takové ovšem přecházely z letopisu do letopisu, a jako v Čechách postačí nám arciotec dějepisců Kosmas bez ohledu na své četné vypisovače, tak i v polských pramenech k důkazu historickému záleží toliko na nejstarších původních záznamech; opakování téže zprávy v pozdějších letopisech dokazuje jenom tolik, jak dlouho o její pravdivosti se nepochybovalo. Když pak obšírná zpráva Kosmova jest potvrzena nejstaršími letopisy polskými, *přestává mezi historiky všechen spor o ni;* lepšího důkazu k její pravdivosti nelze požadovati.

Přihleďme ještě k tomu, co proti Kosmovi se pronášívalo. Polský historik Dlugoš, jenž počal psáti svou kroniku r. 1455 a dokončil ji v roce smrti své 1480, vypravuje při dobytí Hnězdna Břetislavem, že prý kněží kostela hnězdenského odstranili tělo sv. Vojtěcha z toho místa, kde před tím leželo, a schovali je do písku; potom pak prý ukázali Čechům tělo Radimovo, jakoby bylo Vojtěchovo, a tak prý Čechové byli oklamáni. Vypravování toto, srovnáno s Kosmou, jest patrnou smyšlenkou; vždyť Čechové rozeznávali tělo Vojtěchovo a Radimovo, jež oboje odnesli; a proč Poláci neuklidili před Čechy ty drahocenné desky od hrobu sv. Vojtěcha? Vypravování Dlugošovo jest krom toho vyvráceno jeho předchůdci polskými, počínaje nejstarším Martinem Gallem. Opakování výmyslu Dlugošova pozdějšími historiky polskými nedodá mu ovšem pravdivosti, i můžeme to vše pominouti.

Jsou však také některé starší zprávy, které ukazují, že netoliko za věku Dlugošova, ale již mnohem dříve nějaké kosti byly ve Hnězdně ctěny za ostatky sv. Vojtěcha, tak že to, co Dlugoš udělal, záleží jen v tom, že vymyšlenou báchorkou chtěl Kosmu pražského učiniti neškodným naproti úctě těch kostí hnězdenských. Roku 1486, teda po smrti Dlugošově, bylo v kostele hnězdenském postaveno mausoleum těm domnělým ostatkům sv. Vojtěcha. Ale již v katalogu arcibiskupů hnězdenských, psaném okolo r. 1437, tvrdí se, že tělo sv. Vojtěcha odpočívá ve Hnězdně od času Boleslava Chrabrého až prý podnes (Bělovský III. 392). První pokračovatel Kosmy pražského poznamenal k r. 1127, že nalezena byla ve Hnězdně hlava sv. Vojtěcha; a táž zpráva čte se také ve starých letopisech krakovských (Bělovský II. 832, II. 875). Teda již r. 1127 počali ve Hnězdně ukazovati nějakou lebku za hlavu sv. Vojtěcha, a během času přibyly k tomu i jiné kosti. Ano jestliže Martinus Gallus, přílišný chvalořečník současného Boleslava Křivoústého, nemluvil při tom jen do větru, tento král polský již okolo roku 1113 vykonal ve své říši pouť ke hrobu sv. Vojtěcha a daroval zlato ostatkům sv. mučeníka (Bělovský I. 481). Dle toho by hnězdenské ostatky byly podvrženy dosti brzy po odnesení pravých do Čech, a nepomáhalo by jim nic sprostředkující mínění, navržené Dobnerem (Annales V. 236), dle kterého by hnězdenské ostatky mohly býti částkou pražských, která prý r. 1253 byla biskupem pražským dána biskupovi krakovskému směnou za ostatky sv. Stanislava.

Lehkověrnost nebo pia fraus spůsobila také to, že sv. Vojtěch dostal neméně nežli tři hlavy! Když kostel sv. Víta r. 1142 vyhořel, v nastalém potom nepořádku našla se roku příštího hlava sv. Vojtěcha, jakož i košile sv. Václava (pokračovatel Kosmy 1143); ta lebka chová se dosud na oltáři v kostele sv.-Vítském. V Poznani, jak bylo řečeno, mají již od r. 1127 druhou hlavu; ta bývala

v 15. století podávána lidem k líbání. A v kostele sv. Vojtěcha v Cáchách našli prý třetí hlavu sv. Vojtěcha dne 1. září 1475 u přítomnosti císaře Fridricha III. i nuncia papežského, kterouž také jezuita Henschen r. 1668 tam viděl (Acta sanctorum).“*)

Kdo rozhodne spor starý o ostatcích sv. Vojtěcha?

Ať hrob jeho sám promluví a svědectví vydá sám za sebe.

*) Dr. J. Kalousek. Pokrok č. 82 r. 1880.

III. Rozluštění.

Dostavení chrámu sv.-Vítského pokročilo tou měrou, že nastala potřeba, aby kaple sv. Vojtěcha odstraněna byla. Byla od stavitele chrámu Josefa Mockera na památku vykreslena a veškeré listy v archivu Jednoty sv.-Vítské uloženy. Uvnitř nacházel se dřevěný

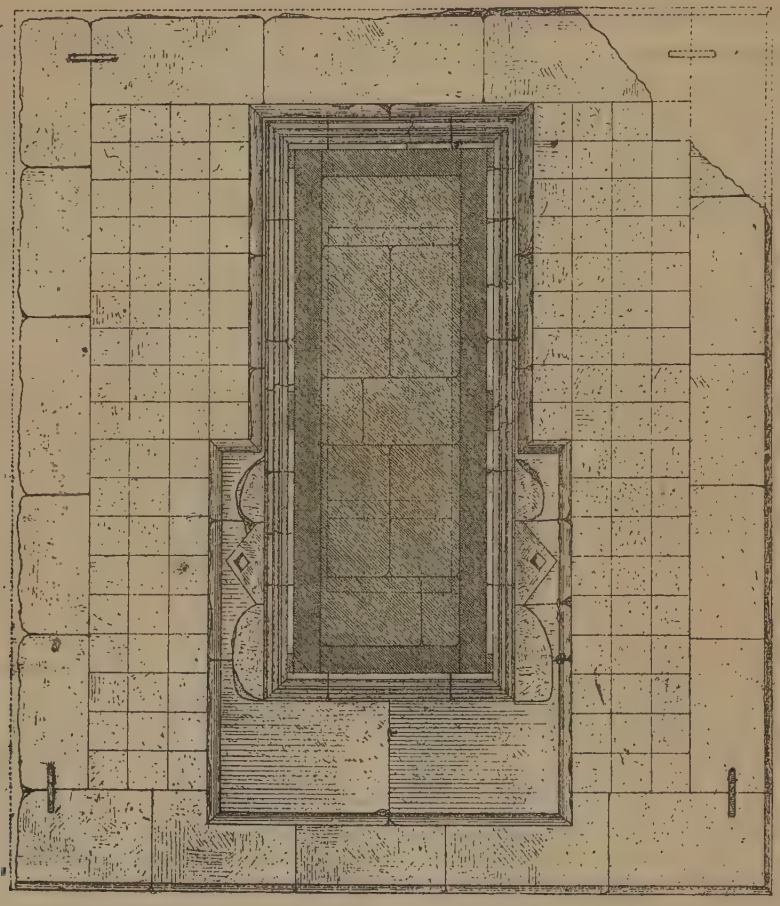

Půdosys tumby oltářní hrobu sv. Vojtěcha.
Nakreslil stavitel velechrámu svato-Vítského Josef Mocker.

oltář v slohu minulého století s obrazem. Oltář s dřevěnou tumbou byl nejprv rozebrán. Hned pod kamenem oltářním nalezena jest plechová schránka asi 4 cm. dlouhá a široká a v ní ostatky sv. pětí Bratří nápisem zřetelným opatřených s jinými menšími ostatky, které od vdp. kanovníka Bernarda vyzdviženy jsou. Při schránce ležela spráchnivělá authen-

tika. Jen pečeť vosková arcibiskupa Jana Lohelia, kterou schránka zapečetěna byla, zůstala neporušena. Řečený arcipastýř z řádu premonstráckého po vypuzení „zimního krále“ chrám kalvínskými kazateli znesvěcený a oltáře poznovu posvětil, novými ostatky je opatřiv. Ve výši desky oltářní objevila se jakožto pokračování oltáře leštěná deska mramorová 7′ dlouhá, 3′ široká s nápisem: „Renovatum Anno 1717“, z kterážto doby také dřevěné pažení pocházelo. Laskavostí stavitele chrámu sv.-Vítského, veleochotného architekta Josefa Mockera, dostalo se vypravovateli nákresů původních, které tuto ve zmenšeném měřítku podává, aby čtenář bedlivě sledovati mohl další vypravování. Pod deskou mramorovou přišlo se na tumbu s červeného mramoru s množstvím trhlin a stop, které hrůzný požár po sobě zůstavil, (viz podélný průřez,) u vnitř pouhým rumem vyplněnou. Celek zpočíval na bohatě profilovaném podvalu s bílého mramoru, z jehožto článkování soudilo se určitě na druhou polovici XIV. věku. Podval byl rovněž silně poškozen, tak že při rozbírání jednotlivých kusů rozdrobil se a rozpadl. Téhož večera stavitel velechrámu zavítav k pravidelné schůzce důvěrných přátel uměleckých s radostí nám děloval, architektonickými důvody, profily, vyvedením a pečlivostí práce se dokládaje, že od konce XIV. věku tumbou sv. Vojtěcha hnuto nebylo a že tudy jistě přijíti se musí na hrob a ostatky sv. patrona. Architekturou čistě provedenou stvrzuje se důkaz historický. La-

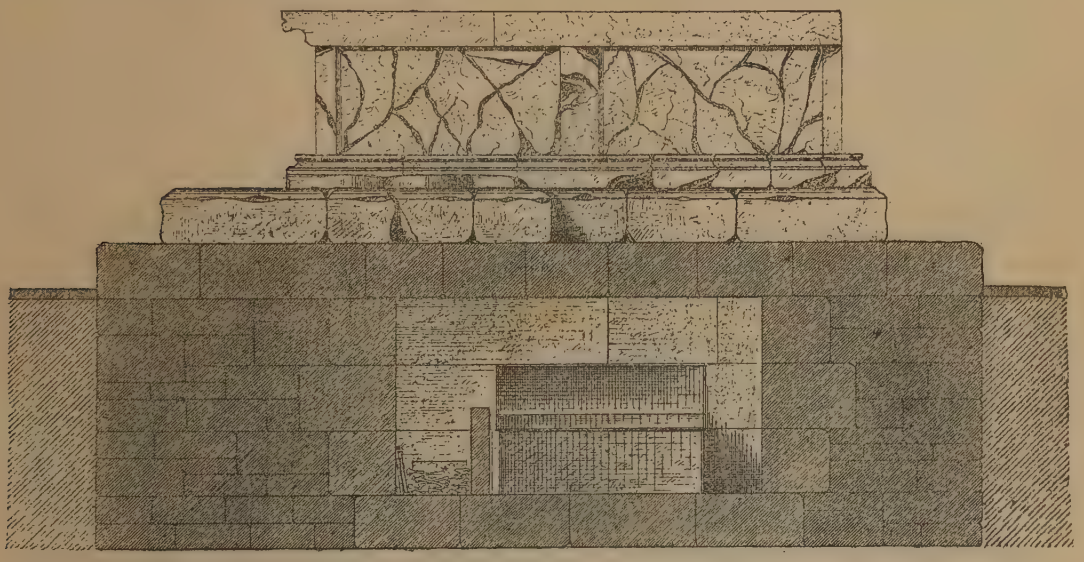

Podélný průřez hrobu s rakví i kamenou tumbou.

xa loquuntur. Mrtvý kámen živě svědčí o pravdivosti slov v dějinách zaznamenaných.

Jakmile objevené věci ve veškerých částkách zevrubně změřeny a nakresleny byly, přikročilo se k bourání. Pod dlažbou kaple s bílého mramoru a s kamene zeleného přišlo se v hloubce 8″ na druhou dlažbu s tvrdého kamene zeleného, která rámem s kamene žehrovského kolem pomníku obroubena byla a zároveň 10″ stupeň tvořila. Pod tím stupněm byla třetí dlažba z opukových desk. Délka stupně kolemjdoucího obnášela 2° 4′ 10″, šířka 2° 2′ 2″. Po odklizení obou vrstev kamenných vyzdviženy jsou poněkud dva velké kameny pískové dne 11. března, a tvrzení stavitele velechrámu s důvodů architektonických osvědčilo se pluou měrou. Přišlo se na sklípek, a jakmile do temné dutiny svíčka spuštěna jest, objevil se u prostřed starožitný, monumentální sarkofag.

Hrob sv. Vojtěcha pod tumbou šťastně jest objeven. Zdaž ale skutečně chová sarkofag v sobě poklad hledaný?

Radostná událost rychle oznámena jest nejdůstojnějšímu panu biskupovi Dru. Karlu Průchovi, který bez meškání přijda otvor zavřel a zapečetil, podav zároveň o utěšené novině návěští J. Em. nejd. kardinálu arcibiskupu. Kapli zavřel a klíč u sebe podržel, učiniv opatření, aby dnem a nocí střežena byla.

Jako jiskra s rychlostí blesku rozlítla se novina; po Praze i vlasti celé nastalo napnuté očekávání.

„Chová nalezený hrob ostatky sv. Vojtěcha?“

Ta otázka lpěla na tisíci rtech s utaje-

ným přáním: „Kéž jsou v hrobě neporušeně nalezeném také ostatky neporušené!“

Dne 15. dubna sešlo se v kapli sv. Vojtěcha slavnostní shromáždění, aby hrob úředně otevřen a prohledán byl za přítomnosti J. E. kardinála-arcibiskupa, nejd. metrop. kapitoly, J. E. místodržitele království českého svob. pána Webra, stavitele chrámu sv.-Vítského Josefa Mockra, pak znalců prof. Gyndely-ho, archiváře Emlera, konservátora Beneše, prof. Dr. K. Borového a j. J. M. nejd. světící p. biskup v řeči uvítací vypravoval průběh nalezení hrobu výmluvně dokládaje, že jednak správa stavební, jednak metropolitní kapitola v řečené záležitosti s onou pietou si počínaly, jaké vyžaduje ctihodné místo takové důležitosti historické a kulturní. — Na oslovení odvětil J. Em. kardinal-arcibiskup v ten rozum, „že otevřením posvátného místa rozřešena bude historická záhada. Po staletí bylo

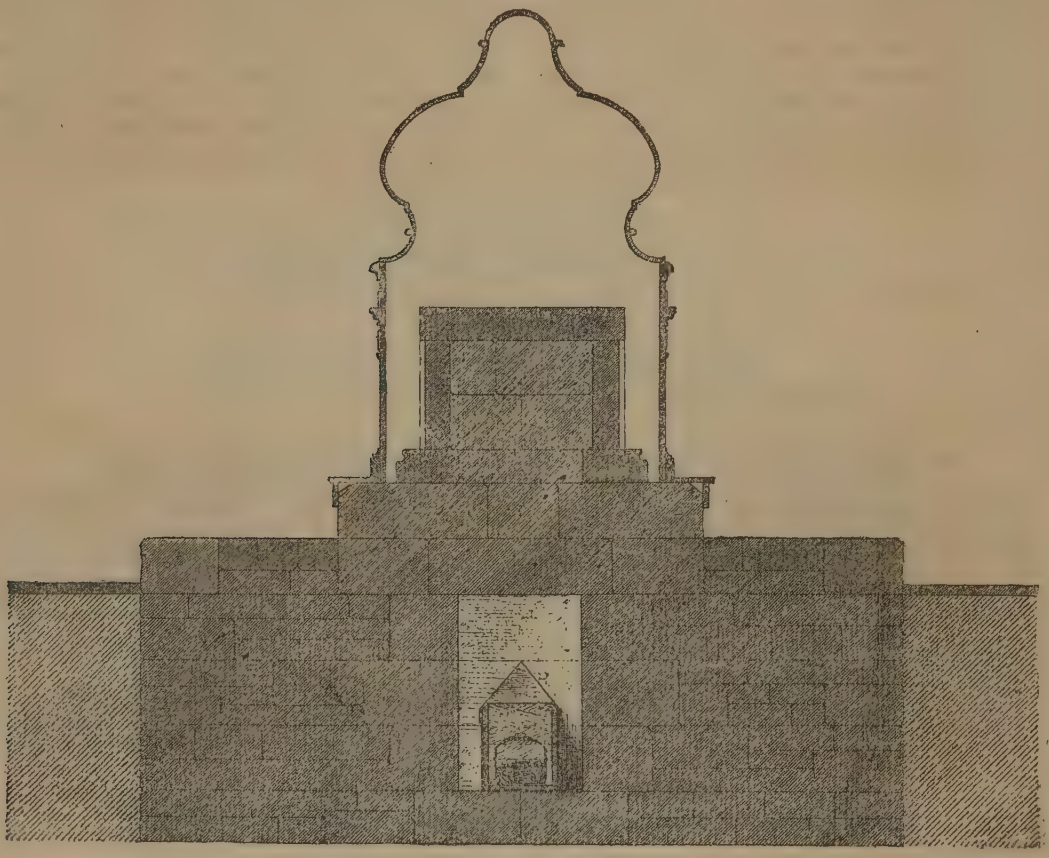

Příční průřez hrobu s rakví i s tumbou.

pochybováno, zda-li ostatky svat. Vojtěcha v Praze se chovají; nyní jdeme ústrety rozluštění této záhady a to s onou poctivostí, jaká sluší jednak katolickému křesťanu, jednak synu vlasti, jejíž patronem světec náš jest, posléze též z důvodů archaeologických a historických, pro kterouž příčinu sezval k úkonu odborníky na slovo vzaté, vyzývaje všechny přítomné, aby se zbožnou pozorností při rozřešování tak důležité otázky přítomni byly.“

Po oslovení vrchního pastýře dáno od stavitele velechrámu znamení dělníkům přichystaným na odstraňování kamenů pečetí spojených. Odklízením 5 krycích kamenů byl otevřen hrob zděný 7′ dlouhý, 2′ 4″ široký, 3′ 9″ 6″ hluboký. Hrob sám byl ku straně západní přepažen deskou pískovcovou na dvě prostory. V delším oddělení stála rakev tvaru středověkých relikviářů se střechou sedlovou. Jest zdělána z borového dříví a odevšad oblo-

žena plechem 1 linii silným. Když rakev vyzdvižena a víko sejmuto jest, nalezla se uvnitř skříňka ze silného olova, tvaru oválního, malým charnirem uzavřená, ovázaná stužkou, na které visela pečeť mandorlová arcibiskupa Arnošta z Pardubic; sedící jeho postava a nápis: „Arnestus archiepiscopus Pragensis.“ Pod páskou a pečetí touto ležely na skříni tyto dvě podlouhlé olověné desky s vyrytými nápisy.

Menší deska:

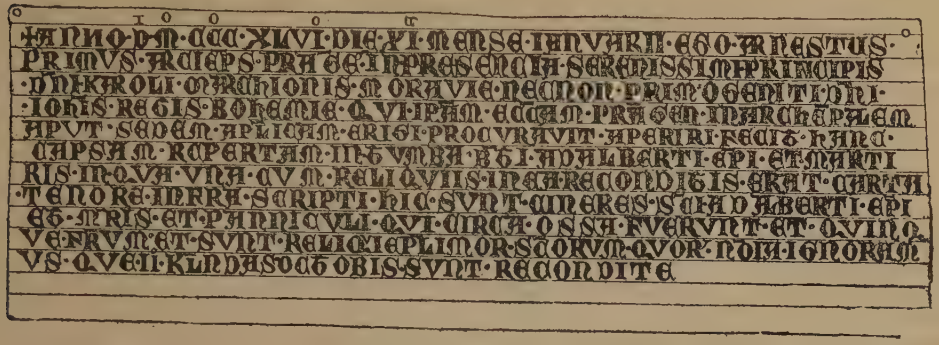

Větší deska:

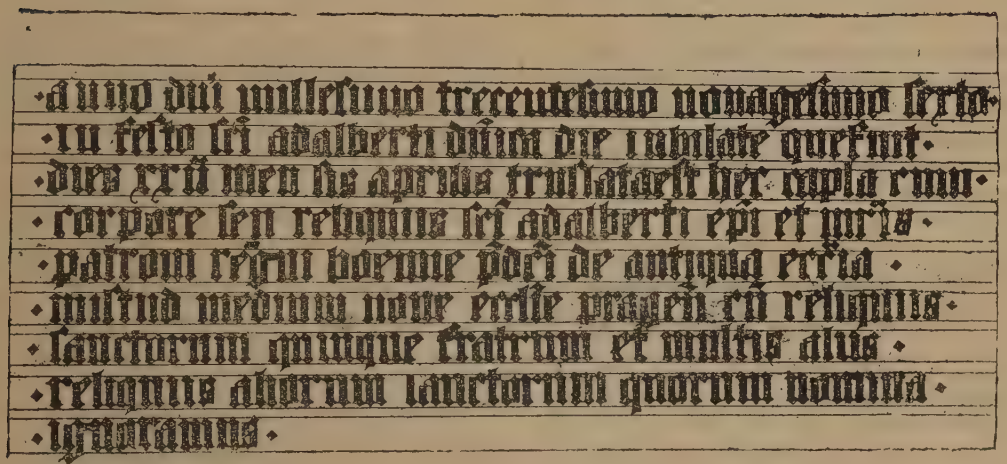

Obě desky tuto fotograficky zmenšené a věrně napodobené patrně dávají návěští o tom, co skříňka uvnitř chová. Napnutí přítomných dostoupilo nejvyššího stupně. Znalci jali se dychtivě čísti nápis na deskách. Prof. Emler hledal v písmu především částku nejhlavnější. Na tváři všech četla se utajovaná naděje, když za hrobového ticha pražský archivář hlasem povýšeným četl slova: „Capsa cum corpore seu reliquiis s. Adalberti episcopi et martyris.“ Okamžik ten nelze popsati. Dlouho utajovaná naděje propukla v jásavou radost združenou s díkem k Bohu. Z úst přítomných bezdečně drala se slova: „Zaplať Pán Bůh!“ - „Deo gratias!“ - „Buď Pán Bůh pochválen!“ V očích leckterého vojína viděls lesknouti se slzu. Příroda lidská zjednala si právo. Vnitřní hlas utlumiti nelze. Ozvala se v duši přirozená vděčnost. Ohlas vydala láska a šlechetnost. Návěští na deskách oznamovalo nalezený poklad.

Menší deska oznamuje následovně:

„Anno D. MCCCXLVI die XI. mense Januarii Ego Arnestus primus archiepiscopus pragensis in presencia serenissimi principis domini Karoli marchionis Moraviae nec non primogeniti domini Johannis regis Bohemie qui ipsam ecclesiam pragensem in archiepiscopalem aput sedem apostolicam erigi procuravit aperiri fecit hanc capsam repertam in tumba beati Adalberti episcopi et martiris in qua una cum reliquiis in ea reconditis erat carta tenore infrascripti hic sunt cineres sancti Adalberti episcopi et martiris et panniculi qui circa ossa fuerunt et quinque fratrum et sunt reliquie plurimorum sanctorum

quorum nomina ignoramus que pridie kalendas Octobris sunt recondite.“**)

Na větší desce jest zaznamenáno toto:

„Anno D. MCCCXCVI. in festo sancti Adalberti dominica die Jubilate que fuit dies XXII. mensis Aprilis translata est hec capsa cum corpore seu reliquiis sancti Adalberti episcopi et martiris patroni regni Boemie predicti de antiqua ecclesia in istud medium nove ecclesie pragensis cum reliquiis sanctorum quinque fratrum et multis aliis reliquiis aliorum sanctorum quorum nomina ignoramus.“**)

Po utěšeném dvojnásobném návěští nebylo již pochybnosti, co uzavřená skřínka v sobě chová. Rychle jest otevřena a v ní nalezl se skutečně dosti velký podlouhlý balíček kostí v hedvábnou, polozpuchřelou látku zaobalený. Na balíku ležela v skříni ještě třetí deska olověná, poněkud poškozená, která na vlas s první se shoduje, jsouc dupplikátem jejím, snad k vůli úplné jistotě do vnitř položená. Po ohledání písma na ní vyrytého přesvědčil se historiograf Gindely a jiní přítomní, že v balíčku dotčeném nacházejí se skutečně ostatky sv. Vojtěcha, dále ostatky svatých pěti Bratří mučeníků a patronů českých, a pak několik jiných menších ostatků.

*) L. P. 1346 dne 11. měsíce ledna. Já Arnošt, první arcibiskup pražský, u přítomnosti nejjasnějšího knížete pana Karla, markrabí moravského, prvorozence pána Jana krále českého, jenž se o to postaral, aby Stolice apoštolská kostel pražský na arcibiskupský povýšila, dal jsem tuto schránku, nalezenou v hrobě blah. Vojtěcha biskupa a mučenníka otevříti, v kteréž spolu s ostatky v ní uloženými nalezal se list tímto nápisem opatřený: Zde jsou ostatky (cineres) sv. Vojtěcha biskupa a mučenníka a látka, kterouž kosti ovinuty byly, a (ostatky) pěti Bratří a ostatky mnohých svatých, jejichž jmena neznáme.

**) Leta Páně 1396 na svátek svatého Vojtěcha, v neděli Jubilate, jenž byla dne 22. dubna, schránka tato s tělem čili ostatky sv. Vojtěcha, biskupa a mučenníka království českého patrona řečeného, přenešena byla ze starého kostela do tohoto středu nového kostela pražského spolu s ostatky svatých pěti Bratří a s mnohými jinými ostatky jiných svatých, jejichž jména neznáme.“

I nastala z toho tím větší radost, že totožnost svat. ostatků novou authentikou zjištěna jest od blahoslaveného Arnošta z Pardubic.

V druhém menším oddělení hrobu, jak laskavý čtenář na vyobrazení viděti může, složeny jsou zbytky původní rakve koží potažené, částečně polychromované a zarezavělým kováním opatřené, ve které ostatky sv. patrona před dobou Karla IV. odpočívaly.

Hrob sám za sebe vydal svědectví. Pře jest skončena. Historická záhada jest rozluštěna. Arnošt z Pardubic promluvil. Prvnímu arcibiskupovi národ český děkuje za ostatky druhého biskupa. Slovo své potvrdil dvojí authentikou a vlastní pečetí. A po něm opatrně uložen jest poklad do lůna země a tak bezpečně, že ani plamen všezžírající nemohl mu uškoditi, aniž svatokrádežná ruka mohla se ho dotknouti. Díky tobě, blahoslavený Arnoště za ten poklad! Moudrost a zbožnost tvá stoletími se zveličuje! V požehnané památce sůstáváš Ty „s otcem národa“.

Radost byla všeobecná z nálezu toho pokladu — radost nejšlechetnější a ničím nezkalená. Zvony na věži sv-Vítské se rozezvučely a ohlašovaly Praze a království českému veselou novinu. Na bedrách svých kanovníci odnášeli nově nalezený poklad do vnitř svatyně. Píseň sv.-Vojtěšská, kterou před staletími pěl národ český, když v průvodu slavnostním ulicemi pražskými ponejprv nešeny jsou ostatky svat. Vojtěcha do jeho dědiny, zněla zase z úst vděčného lidu. Při vlastní písni — která jest dědictvím národa — jest nešen do svého velechrámu k prozatímnímu odpočinku. Ostatky prozatím vystavily se ku obecnému uctění v kapli sternberské, načež v den sv. Vojtěcha 23. dubna přenešeny a uloženy jsou ve zvláštním oltáři kaple sv.-Janské, kde očekávati budou radostné chvíle, až nová část chrámu sv.-Vítského s hrobem sv. Vojtěcha dokonána bude. Hrob jeho bezpečně se uzavřel. Jednou pak se slávou zase uloženy budou sv. ostatky do hrobu vlastního do prostřed chrámu nového. Před mausoleum českých králů v hlavní lodi státi bude mausoleum svat. Vojtěcha. Naše svatyně svato-Vítská jest palácem královským, a residencí sv. Patronův.

Domácí zprávy.

Nejstarší obraz sv. Václava v Římě. Jak známo, dal Karel IV. u sv. Petra v Římě zhotoviti obraz sv. Václava, jehož nákres před několika roky od Josefa Führicha vyveden a v barvotisku reprodukován jest. Akademie křesťanská má na skladě několik tisíc výtisků, které darem obdržela od Msg. Joeniga. Obraz památný hodil by se dobře za odměnu pilným žákům a odbor umělecký popustí jej v menších neb větších partiích vel. pp. katechetům a jiným přátelům církevního

umění v ceně tak mírné, aby rozšíření všeobecné umožnilo se. Těchto dnů přinesl P. Jan Vodka z Říma fotografii staršího ještě obrazu sv. Václava v Římě ze S. Maria in Trastevere, který před lety František Sequens za uměleckého svého pobytu Římského si kopíroval. Francouzi obraz již dříve publikovali. Na obrazu školy Giottovy spatřuje se Zvěstování anděl ské. Blahoslavenou Pannu na modlitbách meškající pozdravuje anděl s lilií; s oblak pak Bůh Otec paprsky obklíčený vysílá slovem svým Ducha sv. ve způsobě holubice přicházejícího v paprsku na pokornou Pannu s rukama na prsou skříženýma, když právě andělu odpovídá slovy věčně požehnanými: „Aj, já dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého!“ Před ní klečí v malé postavě, jak obyčejně bývá, snad donator, za ní pak stojí typický náš sv. Václav s vévodskou korunou a pláštem, pravicí známou korouhvičku s křížem, levicí meč držící. — V Trastevere nalezá se kromě toho ještě druhý obraz sv. Václava. Sem již nebožtík Levý vodívával své krajany do Říma zavítavší. „Vidíš! zde jest náš sv. Václav,“ — s chloubou pravil upřímný a jako dítě prostosrdečný umělec Šimkovi ponejprv do Říma na zkušenou zavítavšímu, a oči se mu leskly při vysvětlování obou obrazů. Sem k sv. Václavu společně často putovával čtverlístek našich umělců: Levý, Barvitius, Šimek, Sequens. P. Vodka hodlá napsati o tomto obrazu spis obšírný, na který se těšíme. Na malé fotografii, od něho z Říma přinešené, kterou i redaktor od milého poutníka římského obdarován jest, dal na pravo i v levo vytisknouti nápis: „Nejstarší obraz svat. Václava v Římě na S. M. in Trastevere maloval P. Cavallini † 1340.“

Kostel svatého Bartoloměje v Plzni. Architekt Jos. Mocker byl od purkmistrovského úřadu plzeňského pozván, aby důkladně prohlédnul arciděkanský chrám a návrhy podal na slohovou úpravu jeho. Po zevrubném ohledání památné stavby zaslal vyzvaný architekt purkmistrovskému úřadu své dobrozdání, v němž udává způsob a pořádek, jakým při obnově vnitřku i vnějšku pokračovati dlužno. Po schválení návrhu zhotoví nákresy na důstojnou úpravu celého kostela, který po dokončené obnově bude chrámem, jakým největší po Praze město v Čechách právem honositi se bude.

Basilika svat. Václava na Smíchově. Ministerstvo kultu schválilo stavební plány architekta A. V. Barvitia a připojilo pouze několik poznámek vedlejších věcí se týkajících. Skutkem tím pošinuta jest záležitost do předu a bude bezpochyby možno ještě během letošního roku se stavbou počíti.

Museum městské v Praze. Český klub odporučil městské radě pražské památním spisem založení městského musea. Záležitost odevzdána jest zvláštní komisi, která potřebu a užitečnost takového ústavu uznala a radě městské vřele odporučila. Prostory v pražských věžích (mostecké věži a prašné bráně), na které se poukazovalo, nejsou pro museum za vhodné uznány. Za to obrácena pozornost na pavillon Dienzenhoferův na hořejším Novém městě, jemuž obecně „Amerika“ se říká. Komise pro letošek žádala za subvenci 1000 zl. z důchodů městských. Ku správě projektovaného musea navrhovalo se komité, jehož polovice jedna skládala by se z odborníků uměleckých, druhá pak z mužů umění milovných. Rada městská návrhy vzala k vědomosti a vyžádala si dobrozdání sekce finanční. Současně vyjednává o propůjčení letohrádku Ferdinanda I. v Chotkových sadech, vystavěného v letech 1536—1556 pro choť Ferdinanda I. staviteli Pavlem Stellou a Ferrabosco, za budoucí městské museum.

Pod věží staroměstské radnice, jež se právě v základech opravuje, nalézá se sklepení křížovou klenbou sklenuté, v němž směrem k radnici nalezeny jsou pozůstatky gotického oltáře a směrem k náměstí dva otvory většinou rumem zasypané. V proskoumání bude pokračováno.

Proč Karel IV. vystavěl kostel svat. Jindřicha? Při instalaci nově jmenovaného faráře u svat. Jindřicha na novém městě pražském, dp. Václava Nyklese, konal kázání P. Vodka S. J., v němž připomenul zajímavá a méně známá data o chrámu sv. Jindřicha, který již za nejstarších dob ctěn byl také jako patron český a to proto, že r. 1001, když se byl Boleslav Chrabrý na knížecí stolec vedral, tehdejší císař Jindřich Přemyslovce Jaromíra a Oldřicha na stolec knížecí opět dosadil. A poněvadž národ český velkou láskou lnul k Přemyslovcům, císař Jindřich po své smrti byv za svatého prohlášen, uznán a ctěn zároveň také za patrona země České. A to byla také jedna z příčin, pro které otec vlasti Karel IV. dotčený chrám Páně novoměstský dal od arcibiskupa Arnošta z Pardubic zasvětiti na počest sv. Jindřicha. — Kazatel dodal ještě, že sv. Jindřich vychován byl od sv. Volfganga, biskupa řezenského, kterýž též za patrona českého až po dnešní den platí, poněvadž se toho zvláště ujímal a velice k tomu přispěl, aby v Čechách zvláštní biskupství bylo zařízeno. I o tom zmínku učinil, že r. 1655 stavové čeští na sněmu zemském sv. Josefa za zvláštního patrona země České si obrali pro zachování pokoje v zemi.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Dary: J. M. nejd. pan světící biskup Dr. K. Prucha daroval opětně 20 zl. — Místopředseda Dr. Fr. Bauer, ředitel kn. a. semináře a profesor theologie, věnoval 70 zl. ve prospěch Akademie.

Valná hromada Akademie křesťanské. Na svatodušní neděli 16. května o 7. hod. večerní uspořádá sborová pěvecká škola Cyrillské Jednoty, ku poctě poutníků koncertní zábavu ve spolkovém sále sv.-Václav. záložny (řetězová ulice, č. 223-I.). V pondělí na to 17. května koná se v téže místnosti výroční valná hromada Akademie křesťanské, taktéž o 7. hodině večerní.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc duben.

1. Vyřízené záležitosti.

Opět byl odeslán nádherný, velmi bohatě *zlatem a stříbrem vyšitý prápor* pro spolek sv. Václava do St. Louis, objednaný naším krajanem dp. Jos. Hessounem, farářem v St. Louis v Americe.

2. Nová objednání.

Oltář gotický: vdp. Auerhann, děkan ve Zlonicích.

Sošky tři na oltář: dp. Fr. Lemberger, farář v Kydlinách.

Ciborium: vys. uroz. p. hraběnka Swértsová.

Kalichy: *stříbrný gotický:* dp. Frant. Michler, katecheta ve Chrastově; — *hladký:* vp. Fr. Hůlka, kaplan v Netolicích; - *stříbrný s ozdobami:* dp. L. Ludwík, farář v Grafenriedu; — *stříbrný gotický:* vp. Štěp. Ressel, farář v Raspenavě.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalichů:* vd. p. Ant. Ullmann, vikář ve Svatoboru; — *dvou kalichů a mešních konviček:* dp. Jan Schuh, farář ve Wildsteinu; vdp. Frant. Vlk, děkan v Blátnici na Moravě; dp. Ludvík Kazda, farář v Dlouhé Vsi; dp. Václav Kocman, farář ve Vodolce; — *pozlacení ciboria:* vys. uroz. pí hraběnka Swérts-ová; — *cínové tři konvičky na sv. oleje:* důstp. Tom. Škrdle, far. v Zakšově; — *jednu nádobku na sv. oleje:* dp. Frant. Šedivý, farář v Sudoměřicích: — *stříbrnou patenku k nemocným:* dp. Julius Jiřík, farář ve Slavkově na Moravě; — *lampu oltářní:* vys. uroz. pí hraběnka Swérts-ová, pro chrám P. v Třebušíně; — *stříbrné mešní konvičky:* vdp. F. Fádrus, děkan v Napajedlích; — *cínové konvičky:* dp. Fr. Michler, katecheta v Chrastově; — *kaditelnici:* uroz. pan hrabě Zessner a Lud. Kazda v Dlouhé Vsi; — *svícny oltářní,* 4 kusy: dp. Fr. Bahr, farář v Hlavnici; 4 kusy: dp Václav Píša, farář v Nových Hradech; 6 kusů: dp. K. Hiebel, farář v Tannwaldě; — *14 svícnů ku křížové cestě:* dp. Jos. Kašpar, farář v Telecím.

Paramenty: *dvě černé dalmatiky:* vys. uroz. pí hraběnka Lažanská; — *černý pluviál:* dp. V Kocman, farář na Vodolce; — *kasule:* *bílou,* vys. uroz. p. baron Zessner; - *bílou:* dp. Jiří Schön, farář v Kostelci; - *bílou,* nádherně zlatem a hedvábím *vyšívanou:* vdp. Fr. Fadrus, děkan v Napajedlích; - *červenou:* vp. G. Heyne, kaplan v Brništi; - *bílou* a *červenou:* J. M. nejdůst. p. biskup Dr. Karel Prucha; - *zelenou* s vyšívaným křížem: dp. Jul. Jiřík, farář ve Slavkově; - *bílou:* důstp. Mansv. Adámek, farář u sv. Jakuba v Praze; — *bursy k nemocným:* zlatem *vyšívanou:* dp. Julius Jiřík, farář v Slavkově; důstp. Jan Sporer, farář v Neukirchenu; vp. Kar. Žák, kaplan v Studené; — *bursu, velum* a *pláštík na ciborium:* vys. uroz. p. baron Zessner; — *prapor* pro kostelní mládež: blp. Frant. Kuchyňka, statkář v Albrechticích; — *prápor* pro spolek literátský v Chroustovicích; — *poutnickou korouhev:* p. Jan Hanousek, kostelník v Červ. Pečkách; - *dvě červené korouhve:* dp. Václav Kocman, farář ve Vodolce; — *4 polštáře* na oltář: dp. Václav Uhlíř, farář v Jesenici.

Prádlo kostelní: *dvě alby* vyšívané a pokrývku na oltář: vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel kn. arc. semináře v Praze; — *dvě alby* vyšívané: vys. ur. pí hraběnka Swérts-ová; — *albu, rochetu a 3 cingula:* dp. Václav Kocman, farář ve Vodolce.

Rozličné: *malý křížek:* vdp. Josef Hampel, děkan v Chlumu; — *zvonek harmonický:* důstp. Jiří, farář v Kostelci; — *pultík:* dp. V. Fortner, farář v Radešově a vys. ur. p. baron Zessner; — *missál:* dp. Lambert Ludvík, farář v Grafenriedu.

3. Rozpočty.

Na pozlacení kalicha a monstrance: dp. V. Zacke, farář v Čížkovicích; — *na křížovou cestu:* dp. Karel Bílčík, farář v Roketnici u Přerova; — *na křtitelnici* a *dvě komže* pro kostelníka: dp. V. Slavík, farář v Stochově; — *na 2 alby, 2 rochety, 2 antipendia, 2 cingula, 4 humerále, 6 korporálů, 24 purifikatorů, 6 ručníků, 6 oltářních plachet, 7 komží s rochetkami* pro ministranty a *harmonický zvonek:* blp. Fr. Loquens v Chomutově.

Lehner.

Mosaika.

Lonská mezinárodní výstava umělecká v Mnichově měla velmi příznivý výsledek peněžitý, tak že 12.000 m. od jednoty umělecké zapůjčených nejen zaplaceno bylo, nýbrž nad to 50.000 k základnímu jmění jednoty přirostlo. Kromě toho v majetnictví jednoty zbyl inventář a stavební úprava výstavní budovy v ceně 70 000 m., tak že příští výstava jen nepatrného nákladu vyžadovati bude. Děl uměleckých prodáno bylo za 458.000 mark, kdežto při výstavě r. 1869 pouze 155.000 utržilo se.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace za sýlány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 5. **V Praze, dne 30. května 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: Jubileum řehole svat. Benedikta. — Zodpovídané »otázky archaeologické«. 27. Filiální chrám Páně Povýšení sv. Kříže v Slepoticích u Pardubic. — Staré zprávy o farách Českých. — Inventáře »kostela pražského« ze XIV. století. — Papírové »Boží hroby«. — Z Akademie křesťanské: Ředitelství. - Odbor umělecký. Jednatelská zpráva za rok 1879. - Zpráva za měsíc květen. - Odbor archaeologický. Jednatelská zpráva za rok 1879. — Domácí zprávy. — Mosaika.

Jubileum řehole sv. Benedikta.

Píše *F. J. Lehner.*

Universita vídeňská zaslala v těchto dnech opatovi v Monte - Casino latinskou adressu, která v překladu zní následovně: „Řádu sv. Benedikta, jehožto úsilím a výtečnou horlivostí způsobeno jest, že v takových dobách, kdy za nejlítějších bouří veškerému světu západnímu záhuba hrozila a všecko vyučování a všecka věda ztracena býti se zdála — nejlepší památníky klassických řečí zachovány jsou zřizováním nových škol, v nichž hoši ve starých vědách vyučovali se, čímž umění a vědy znova vykvětly, pamětlivi jsouce nesmrtelných zásluh, jakých veškerému pokolení lidskému členové řádu prokázali, přinášejí svá blahopřání v památný den 1400 ročnice, na který jmenoviny svatého Benedikta z Nursie se oslavují: rektor a senát university vídeňské.“

Slova university jsou ohlasem citů vděku a obdivu. Řehole sv. Benedikta vykonala v dějinách kulturních a koná až do této chvíle dílo tak obrovské, tak obdivuhodné, tak požehnané, že ani „osvícenému“ 19. věku nelze je neobdivovati. Bylo by tudy dojista prohřešením se, kdyby list věnovaný umění křesťanskému neholdoval řeholi v památný den 1400 ročnice.

Dne 6. dubna 480 narodil se v Nursii zakladatel řehole benediktínské. A proto po celém světě, kdekoliv svatostan světové řehole se zachoval, konána slavnost utěšená a úchvatná dne 4., 5. a 6. dubna. V polovici pak tohoto měsíce, na svátky Svatodušní, z celého světa sešli se opatové řádu do arciopatství v Monte - Casino k slavení velkých letnic, aby vzývali Ducha svatého za pomoc božskou a přispění k novému dílu svět obrozujícímu.

Četná věru a slavná je ta rodina benediktinská! Vydala světu 28 papežů, 200 kardinálů, 258 patriarchů, 1600 arcibiskupů, 40.000 biskupů, 1560 kanonisovaných a 5000 kanonisace hodných mužů, 16.000 spisovatelů, řeholní oděv řádu nosilo 43 osob rodu císařského a 44 osob rodu královského. V době rozkvětu čítala řehole po celém světě více než 60.000 klášterů. Velká a slavná to rodina!

Dějiny řádu jsou dějinami vzdělanosti, orby, hospodářství, vědy, umění výtvarného, hudby. Za mnichy svat. Benedikta v patách kráčela spokojenost, štěstí a blahobyt. Kdekolivěk se usídlili, rozkvětl národům nový blahobyt a nový život duchovní. Řeholníci v rouše benediktínském, toť jsou ti mužové, co osvětu starého a nového světa zachovali a nosili k různým národům.

Romulus Augustulus klesnul a s ním rozpadla se v ssutiny stará, červem prohlodaná říše římská. Noví národové se přivalili. Pokořili Římana v Itálii, v Gallii, ve Španělích, a v Alrice. Ale světoborní surovci dovedli jen

bořiti, nikoliv ěk stavěti. Ztroskotali starou státní budovu, ale novou zbudovati nebyli s to. Veškerá římská vzdělanost měla propadnouti záhubě. Řím pohanský klesnul. Východní císařství se rozpadávalo za příčinou sektářství; řeholnictvo se odrodilo.

V té době „Benediktus“ se zrodil, aby se stal „požehnaným“ národů. V pravý čas Pán Bůh vysílá pravé muže. Přišel do Říma, do města hniloby mravní, aby po způsobu starých na škole rhetorické osvojil si klassikou vzdělanost. Hnusný výpar římské prostopášnosti v brzku vyplašil 15letého mládenečka z Říma. Prchnul z otravujícího a dusného zápachu do čistého vzduchu v roklinách Apenninských ku zřídlům Aniovým. Setkav se s poustevníkem Romanem svléknul vzácnou togu bohatého Římana, opásal se koží poustevníka a vyhlídnul si za obydlí nízkou, tmavou jeskyni nad Subiaco. Synové římských patriciů Placidus a Maurus a prostí rolníci, Římané a Gothové shromaždovali se kolem něho. Jeskyně v Subiaco stala se školou bohoslužebnou. Kolem ní vzniklo 12 klášterů a opatem jejich byl Benedikt. 12 mnichů tvořilo vždy klášter s opatem, počet, který až po dnešní den se vyžaduje ku dosažení hodnosti opatské. Základem družstva byla chvála Boží a modlitba. Zakladatel napsal též zákon řeholní, který končí slovy: „Pokoj všem, kdož pravidel těch šetřiti budou.“ Zlomyslná zatvrzelost vypudila jej po 35letém pobytu ze Subiaco na horu Monte Casino, kde až po tento den stojí arciopatství, hlavní klášter řádu benediktinského. Benedikt zbořil chrám Apollonův a na jeho zříceninách zbudoval hrad křesťanstva a vzdělanosti. Pusté stráně v brzku proměněny jsou ve květoucí štěpnice. Komůrek mnišských přibývalo. Zde Benedikt napsal řeholní pravidla a zemřel smrtí světce důstojnou stoje jako vítězný bojovník r. 543.

A ta malá knížečka přetrvala 14. věků. Učenníci sv. Benedikta zkrotili barbary a rozšířili osvětu po celém světě, starém i novém. Jest-li chvála Boží byla prvním pravidlem řehole, práce byla pravidlem druhým. Řeholníci v noci vstávali, aby Hospodinu a Beránkovi chvály písně pěli a za dne na zavolání zvonku; při tom však zároveň ve všech ostatních hodinách tmavé lesy mýtili, močály vysušovali, pouště zúrodňovali, knihy opisovali, nevědomé vyučovali, chudinu živili. Bývalé pustiny odily se zlatým osením a divocí synové přírody kouzlem nebeské hudby přeměněni jsou v poslušné beránky. Práce žeň vydala. Zdařilo se osení oboje — hmotné i duševní. Otcové benediktínští trojím otcovstvím se stkvěli; otcovstvím kněh, otcovstvím chudiny a otcovstvím škol. Kde do půdy zarazili prapor kříže, tam s křížem zarazili prapor osvěty.

Klášter benediktínský bez kněh ani mysliti si nelze. Poklad kněh množiti chloubou bylo každého opatství. V každém klášteře bylo jednak zručných písařů opisujících a rozmnožujících spisy již hotové, jednak spisovatelů, kronikářů, badatelů, učenců, umělců. Jako zakladatel sám učenností vynikal, pěstování vědy a umění též vlastním učenníkům ukládal za povinnost. Větší opatství později v obvodu svém zahrnovala veškeré pomůcky vědecké: knihovnu, tiskárnu, laboratorium, hvězdárnu, sbírky přírodovědecké a umělecké. Když benediktíni jakožto missionáři do cizých krajin táhli, s nimi táhly jejich nerozdílní přátelé — knihy. Od těch se nikdy nerozloučili. S nimi byli zasnoubeni. Jim věrně oddáni zůstali. Černí mnichové sv. Benedikta světu novověkému zachránili klassickou literaturu a poklady literární starého Říma. Dějepisectví bylo nadobro a úplně po staletí v rukou benediktínů, a poklady jejich archivů a knihoven jsou i novým historiografům vždy vydatným a křišťálovým pramenem. Bez dějepisců benediktínských byly by dějiny prvních sedmi křesťanských století ztraceny. Letopisy jejich zaznamenávaly chronologicky události, zápisky jejich staly se podstatou archivů a základem vědy archaeologické. Benediktíni: Beda venerabilis, Gildes, Oderic Vital, Ingulph, Vilím z Malmesbury napsali dějiny Anglie. Řehoř Tours-ský, Abbo ze St. Germain de Prês, Flodoard, Sticher Rheimsský, Hugo z Flavigny sepsali dějiny Francie. Kolébka řehole, Monte Casino, byla hlavním sídlem dějepisectví v Italii až do 16. věku. Eginhard, Thegan, Rudolf z Fuldy napsali dějiny Karolingů. Opatství sv. Havel, Fulda, Prüm, Reichenau (Heřman Contractus), Hersfeld (Lambertus z Aschaffenburg-u) a j. byla školou dějepisectví německého.

Jak *umění* Církvi sloužící péčí řádu benediktinského rozkvětlo, dokazují skvostné památky stavitelské od 9. do 13. věku. V řádu samém byli stavitelové, sochaři, malíři, ciseléři, malíři ve sklu, klenotníci, slévači, emailléři. Co vykonali překrásných děl v těch stoletích, pokud veškeré umění v jejich rukou zpočívalo!

Z veškerých odvětví uměleckých má však nejvíce k poděkování mnichům sv. Benedikta *hudba*. Řehole jejich zřejmě předpisuje, že se má zpívati netoliko v den nedělní a sváteční, nýbrž den co den celé Matutinum a Laudes, jakož i Nešpory, v klášteřích dobře obsazených pak na místo pouhé recitace i malé Hory. Zpěv chorální od benediktínů zavedený v mnohem ohledu různí se od onoho

v římské Církvi a v prvních klášteřích užívaného. Řád sv. Benedikta dal světu reformátora, ba zakladatele církevního zpěvu, papeže Řehoře Velkého, před tím opata kláštera sv. Ondřeje v Římě od něho založeného. Veliký tento papež sepsal též obšírný životopis zakladatele řádu. Zpěvy od něho spořádané a upravené vepsal do onoho Antifonarium, které na řetězu u oltáře sv. Petra upevněné normou všech věků býti mělo.

Papež Benediktín jest a zůstal otcem chorálu. Po jeho smrti opat Jan z kláštera sv. Martina byl arcizpěvákem basiliky sv. Petrské. Constantinus Cajetanus, opat z Monte Casino, vypravuje, že Hormisdas zpěvem mnichů benediktinských pohnut byl, aby velmi kleslý zpěv opětně pro celou Církev římskou zavedl. Papežové mnichů benediktinských používali k vyučování kleriků a zpěvu chorálnímu při basilikách. A kamkoliv̌ěk missionáři z řádu sv. Benedikta zavítali, zázračnou mocí zpěvu hýbali srdcem národů. Ve zpěvu jest kouzlo a neodolatelná síla přetvořující. Zpěvem krotili vášně a ušlechťovali mravy. Zpěvem zasívali a utvrzovali víru. Zpěvem i nyní obroditi a oživiti chceme víru. Komu v pastoraci zpěv není velkým činitelem, zbavil se veledůležité pomůcky vychovatelské v osadě. Zpěv k duši mluví nad slovo mocněji, lahodněji, účinlivěji. Tím důležitost jednot Cyrillských odůvodňuje se. Benediktíni zpívajíce obraceli národy na víru a obrácené zpěvem v ní živili. Když převor Augustin, od svat. Řehoře vyslaný, řeholi a vzdělanost do půdy Anglie zasadil, s pokladem kněh tam odešel a z britických klášterů učinil květoucí sídla hudební. Celá řada britických mnichů co výtečných zpěváků vynikala, mezi nimiž Heddius z Yorku, Osbert s Glasgowa, sv. Cuthbert a j. Škola Yorská vzdělávala znamenité zpěváky. A že i hudba nástrojná v klášteřích pěstována jest, dokazuje zápověď na sněmu Glasgowském (747) vynešená. V Gallii zavedl Maurus, miláček sv. Benedikta, s řeholí i římský zpěv a za Karla Velkého synové svobodných i nevolníků ve všech klášteřích vyučováni jsou gramatice, hudbě a arithmetice. Slovútný opat Toursský Alcuin vyučoval hudbě na pařížské akademii, Rhabanus Maurus z Fuldy, Amalarich a j. byli hudebníky první velikosti; opat Angilbert ze Centulae nařídil, aby k ustavičnému zpívání a psalmodii užito bylo 300 mnichů a 100 hochů střídavě ve třech odděleních dnem a nocí. Nejstarší píseň národa českého za původce má biskupa-benediktína a mučenníka sv. Vojtěcha s mnichem-apoštolem sv. Cyrillem, který s lidem zpívaje v řeči mateřské Slovany na víru obracel. V Germanii slavnou pověstí slinuly klášterní školy v Reichenau a sv.-Havelská, sv. Emmeran v Řezně, Hirschau, Corvey a j. Mnich Hucbald ze St. Amand v Elnon-u ve Fladrii, hudebník znamenitý, v 10. st. stal se zakladatelem nynější notace. V klášteře v Pomposa Ravennské žil na počátku 11. věku Quido Aretinský, který vymyslil lehce a jistě čitelné písmo notové na 4 čarách a svou methodu u vyučování zpěvu v novém antifonáři zaznamenal. Quido Aretinský soustavu Hucbaldovu dokonal a novou soustavou veškeré vyučování hudební valně usnadnil. — Také užívání *varhan* benediktíny valně rozšířeno a konstrukce jejich od nich zdokonalována jest, tak že již v 9. století klášter Freising vykazoval se v Evropě nejlepšími varhanáři a nejdokonalejšími varhaníky. Opat Honorat z Ottobeneru a proslulý kníže-opat Gerbert S. Blasienský statně se opírali proti sesvětštění hudby. I v posledních stoletích čítal řád četně vynikajících hudebníků, znalců, spisovatelů a dějepisců hudebních. — Maurinskou kongregaci ve Francii právem dlužno nazvati mnišskou akademií věd historicko-theologických a hudby.

(Dokončení.)

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

27. Filiální chrám Páně

Povýšení sv. Kříže v Slepoticích u Pardubic.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

Slepotice, ves v rovině $1\frac{3}{4}$ hodiny jižně od Holice vzdálená, fara Moravany, bývalé panství Pardubice, škola.

Na malém kopečku stojí staveními obklopen v této vesnici filiální kostel Povýšení sv. Kříže, který již r. 1350 mezi farními k biskupství Litomyšlskému odstoupenými chrámy se uvádí (Palac. děj. české, staré vydán díl I. oddělení II., str. 389).

Původní chrámeček, snad od rytířů Slepotických zbudovaný, býval dřevěný, ale spustl tak, že byl téměř na zboření. Na to r. 1818 nákladem Slepotického p. učitele Tobiáška z kamene vystaven byl. Jest zbudován v slohu

copovém jednoloďový, loď tvoří obdélník, presbyterium pak nepravidelný pětistěn.

V kostele tom, který zbudován jest na místě starého, jsou jen *dva oltáře*, jeden hlavní Povýšení sv. Kříže, jehož obraz jest malován od Šlechty malíře z Chrudimi roku 1818. Oltářní kámen s ostatky svatých nemá ani authentiky ani pečetí biskupských. Tumba jest kamenná, rám oltářní i podstavce pod svícny jsou dřevěné.

Druhý oltář v lodi Panny Marie s obrázkem Rodičky Boží korunované, ana drží v ruce děťátko P. Ježíše, na plátně krásně malovaným, pochází z roku 1833, má tumbu kamennou, u obrazu samého sloupy polokorintické, svícny dřevěné. Altare portatile obsahuje ostatky svat. Abundantia a Klimenta, mučedníků a jest 13. února 1828 posvěceno od biskupa Králové Hradeckého Al. Josefa.

Obrazy a sochy: V kostele tomto zmínky zasluhuje velký kříž s umučeným Kristem Pánem, vedle něj P. Maria a sv. Jan Miláček Páně stojící. Kříž ten sv. s oběma sochami přinešen byl z kláštera OO. Minoritův z Pardubic, neznámým dobrodincem zakoupen při zrušení tohoto kláštera a sem darován. Řezba soch jest mistrná, výraz tváří jednotlivých výtečný. Kromě toho jsou pod chorem dva obrazy sv. Jana Křtitele a Panny Marie, kterých rámy jsou hrubou řezbou ozdobeny, ale bez ceny.

Staré náhrobky, které byly v půdě kostela, vyzdviženy jsou a dány na zeď evangelia zevnitř. Jsou tři z hrubého pískovce. První má uprostřed rytíře v plném zbroji, dole s erbem pánů Slepotických; zakuklený rytíř s mečem v ruce na lodičce k pravé ruce hledící, kolem jest nápis: Leta Panie 1585 w autery po nedieli prowodni zemrzel a zde polozien geſt urozeny a ſtateczny Rytirz Pan Girzi Slepoticky ze Salizan a Trzebochowic G. M. rzimſkeho czifarze a krale czeſkeho Rada a tuto tielo geho pochowano oczekawagiczi den Syna Boziho." — Druhý kámen s podobou rytíře a erbem Slepotických jest bez nápisu. — Třetí náhrobek má nápis: „1636 w den pamietni welkeho patku umrzel geſt urozeny Pan Walentin Saxing z Frankfurtu. Tez Lidmila Hronowa gakozto tiehotna na tomto miſtie przed dwanaczti lety pochowana."

Věž nad vchodem kostela z kamene zbudovaná splývá s průčelím dohromady. Bývalá věž dle památní knihy fary Moravanské dřevěná stála opodál. Věž nynější končí bání cibulovitou, a nahoře tak zvanou lucernou. Na ní visí dole 2 velké zvony libého hlasu. Jeden má na koruně nápis: „Anno Domini MCCCCC8 hec campana fuſa eſt ad laudem Dei omnipotentis et beata Marie virginis." Dole na jedné straně jest na zvonu nápis: „Girzi ſyn Panie Herzmanow ze Sulicz," a na druhé straně na zvonu: „a hedwiky rozene z aurzecicz" (v písmu německém stojatém). Druhý má kolem koruny nápis: „1563 Tento zwon udielan geſt ke czti a chwale panu Bohu ob girzika Konwarze" (a na druhé řádce): „z megta". Na zvonu samém jsou 2 medaliony, jeden s podobou mužského a jeden s podobou ženské. Uprostřed obou medalionů jest kříž svat. s P. Marii a sv. Janem Miláčkem Páně. — Po krajích obou pak písmeny A. G. Kolem kostela jest hřbitov zdí kamennou obroubený s náhrobky novými. Nejstarší z roku 1843 pana učitele Tobiáška.

Kříže v osadě jsou jen dva, jeden z r. 1845 od osady pořízený, druhý pak u vozové cesty od osady vedoucí nákladem Fr. Horáka ze Slepotic roku 1878 postavený; oba z pískovce.

Patronem toho kostela jest obec sama. P. farář pak vede účty.

Pořádek služeb Božích. Dříve býval kostel ten filiálním od Rovně spolu s blízkými Moravanami, a slouženo v něm 4kráte do roka. Nyní pan farář Moravanský koná tu bohoslužbu každou druhou neděli.

Tvrze rytířské byly tu dvě, jedna přes cestu od kostela na zahradě domku čís. 20 rolníka Adámka. Na úpatí mírného návrší v zahradě rolníka Adámka vykopán byl polokulatý, hluboký příkop značného objemu, a hlína z něho použita k utvoření náspů na jižní a západní straně, kde klonící se návrší žádné výšky nemělo. Příkop byl zavodněn z pramene severně tekoucího, a rybník dole zřízený, kterého násep dosud lze viděti, svou vodou chránil tvrz ze tří stran. Na kůželovitém, uprostřed stojícím pahorku nalezalo se stavení hlavní, zaujímající celou prostoru 60 kroků čítající, které ale bohužel docela zmizelo. Hluboká tráva pokrývá místo tvrze, na jejížto severním konci třešňový strom a naproti němu hospodářská stavení stojí. Kruhovitý násep lze viděti jen na severo-východní straně, ale i tu značně jest snížen. Když před lety bylo kopáno na místě tvrze samé, nalezeno bylo obilí, proso, pšenice, ječmen, vše ztrouchnivělé; mimo to kusy železa zrezatělé.

Druhá tvrz větší byla v rybníce Valkouši nyní *na Kolajce* na místě č. 52 a 53 domku Kopeckého a Špaterky. Nyní ale rybník onen na sucho uveden a v pole proměněn. Místo tvrze samé má asi 3 míry výsevy, tvoří okrouhlý čtverhran, byla obehnána příkopem asi 15 kroků šířky a náspem kolem dokola běžícím. — Násep ten, na kterém domek Kopeckého na severo-východní straně

stojí, jest asi 1' vysoký a docela dobře znalý, má 10° šířky, taktéž na Špaterkově zahradě násep k jiho-západní straně se udržel, jinde ale rozvežen. Při překopávání náspu nalezeny staré podkovy a kosti a p.

Pověst o zvonu Slepotickém. Ve farní památní knize Moravanské nalezl jsem následující pověst zaznamenanou: Jedna slečna z rodu Slepotických pánů byla uštknuta od jedovatého hada. Modlila se, aby ji P. Bůh uzdravil, že dá zvon do kostela Slepotického ulíti. Když byla pozdravena, splnila slib svůj, nechala zvon na své útraty ulitý zavěsiti na zvonici Slepotické. Tu ale se zase tři dni modlila a postila na ten úmysl, aby žádný více od jedovatého hada nebyl uštknut. Její prosba byla splněna, a od té doby v Slepoticích a na hodinu cesty žádný had se neukáže.

Dodatek o kostele Slepotickém. V rukopise: „Přijmy bývalých far na panství Pardubickém z r. 1615 a 1645" stojí o kostele Slepotickém poznamenáno: „Item k té faře (Rovenské) kostel filiální ve vsi Slepoticích přináleží, a beze všeho obilního desátku jest, než-li také od Mše sv. a za oběd po každé z peněz zádušních 2 kopy míš. se dává, jeden každý sedlák a zahradník v rok po jedné slepici odvádí, mše svat. obyčejně 4krát do roka se koná, a tak přichází 8 kop."

Staré zprávy o farách Českých.

Podává *Aug. Sedláček.*

VIII. **Vranov** (u Komorního Hrádku).

Na faře této byli před válkami husitskými tito kněží:

Petr Martinický, kněz potvrzen r. 1365 dne 6. října po smrti předešlého plebana Jana.

Jan Říčanský potvrzen 1380 dne 22. září po smrti Petrově.

Hašek, farář po smrti jiného Petra potvrzen r. 1405 dne 19. června.

Mikuláš, farář ve Mnichovicích (u Křivsoudova), změniv si místo své s Haškem potvrzen r. 1406 dne 27. října, ale tuším v beneficium nové se neuvázal, neb

r. 1410 dne 10. října potvrzen Martin Kostelecký, kněz diecése Olomucké, poněvadž byl Hašek jiného beneficia dosáhl.

Petr farář Mechňovský potvrzen r. 1418 dne 15. listopadu, poněvadž byl místo své s Martinem směnil. Před potvrzením učinil přísahu, „že není Viklefistou" a že nebude svátosti oltářní pod obojí spůsobou podávati.

Podací kostela (jus patronatus) náleželo ke hradu Dubé, zejmena r. 1365—1380 Vaňkovi z Dubé. R. 1405 byla o ně pře mezi Jindřichem z Dubé a z Humpolce, jenž podával kněze Matěje z Budějovic, a Albrechtem ze Šternberka pánem konopištským. Tento vyhrál tentokráte, podávaje kněze Haška a podával také r. 1406; avšak roku 1410 měl podací zase Jindřich Dubský, a r. 1418 dokona Jan z Kostelce nad Černými lesy.

Co se týče patronův těchto dodáváme ještě:

Vaněk z Dubé (erbu odřivous) 1356 až 1380 byl již r. 1382 mrtev, měl za manželku Frejdli sestru biskupa Jana Železného. Synové jeho byli Václav 1382—1416 † roku 1428, pán na Dubé (manželka Marketa z Rychemburku) a Jindřich pán Humpolecký 1401 až 1410 † r. 1416 (manželka Marketa) Jindřichova dcera Anežka, manžel její Jan z Jenšteina.

Albert Konopištský (erbu hvězdy) 1385 až 1413 syn Zdenkův (1356—1387) měl sestru Annu 1377 (manžel Vok z Kravař) a dceru Anežku (1418) a tuším žádných synův.

Jan z Kostelce (erbu lva), vlastně z Náchoda řečený prodal roku 1415 Kostelec a držel r. 1418 Vranov. Nový držitel Kostelce Jan ze Smržova, purkrabě na Bělé, nazývá se r. 1416 a sld. také Janem z Kostelce.

Inventáře „kostela pražského" ze XIV. století.

Neobyčejně bohata jest knihovna vždy věrné metropol. kapitoly pražské u sv. Víta na hradě a obsahuje v sobě a věrně zachovává přede všemi škůdci časovými mnohé vzácné rukopisy, jimiž naše vlastenecké dějiny, ať světské, ať církevní, ať literární neb umělecké, nemalého světla nabyly. Poznáme ještě více pravdu těchto slov, až p. kustos musejní A. Patera vydá svůj popis tamějších starých rukopisů, práci to mravenčí píle, na jevo.

Meškaje kdysi ve vzácné knihovně této za účelem svým upozorněn jsem byl laskavostí p. univers. profesora Dra Otta též na dva prastaré inventáře metropol. kostela pražského, jeden z roku 1354, druhý z r. 1374. Oba jsou ovšem rukopisy, na pergameně psané; tento obsahem hojnější jest nad onen.

Chci dnes sděliti z nich především laskavým čtenářům seznam bohoslužebných kněh („libri matutinales“ a „libri gradualia“), jak v druhém inventáři se zavírá. Praví se o něm, že jsou při kostele pražském 1. „*quatuor volumina lectionalium*“ (4 svazky „lekcí“). Dva z nich pořídil („fecit“) Tobiáš biskup, pražský, biskupem (od r. 1278—1296). Tyto dva svazky nazývá inventář „*novými*“, ostatní dva „*starými*“. — 2. „*duo lectionalia*“ (dvě knihy „lekcí“) nové, jež dal nejdůst. pan Jan[1]), arcibiskup pr. (1364—1379), kardinal basiliky 12 apoštolů. Jedno „lectionale“ začíná: „Věříme svatou Trojici“ a *má na počátku knížata a krále říše české.* Druhé začíná: „Vidění Isayášovo“ („visio Isaye“) a *má na počátku biskupy a arcibiskupy pražského kostela vykreslené* („depictos“). 3. Jedno „*matutinale*“ notované, dvousvazkové („in 2 voluminibus notatum“), jež *trup* slove. Leží v sakristii sv. Michala. — 4. Též dva *antifonáře* nové, „jež dal řečený pan Tobiáš.“ Nyní jich užívají choralisté („chorales, t. j. kůrní žáci a klerikové). 5. Týž pan Tobiáš biskup dal také čtyři antifonáře staré, z nichž jeden je ztracen, „jak dí se v *starém* inventáři,“ jeden jest podle téhož inventáře u *císaře pána, třetí ve školách* a kostelník (sacristanus) má čtvrtý, jenž počíná: „Ecce jubar matutinum“ („Ejhle ranní záře“). 6. Též jeden *antifonář* celý v jednom svazku, jejž pořídil Pán Arnošt arcibiskup. Toho užívají kanovníci předzpěvující („canonici praecentores“). 7. Též *nejslavnostnější antifonáře* ve třech svazcích, jejž pořídíti dal týž Pán Arnošt, arcibisk. pražský.

Po tomto seznamu kněh, jež vesměs pode jmenem „libri matutinales“ se zahrnují, znamenáme jiný seznam kněh, nazvaných „*libri gradualia.*“ K těm se v inventáři řadí:

1. Jedno *graduale slavnostní*, jež dal Arnošt; jedno trvá až k velikonoci, druhé až do konce. 2. Též jedno *graduale* v jednom svazku úplné (integrum) a nové, jež dal týž Pán Arnošt. 1. Dvě *gradualia* denní (cottidiana) úplná, jichž užívají choralisté, tedy k denní potřebě pro ně určené. 4. Též jedno *graduale nové*, krásné, jež má 10 — — na každém listě. Na počátku jednoho listu psáno „*Amor Patris*“ „láska Otcova“ (bezpochyby dle toho se zpívalo). 5. Též dvě *gradualia malá a stará*, jichž užívají *varhaníci*. 6. Též *jedna kniha*, zavírající v sobě „Kyrie elejson“, „Gloria in excelsis“, „Sanctus“ a „Agnus“, epištoly a evangelia, notovaná (nota), jejž dal týž Pán Arnošt. 7. Též druhá kniha, obsahující *sekvence* na celý rok (per circulum anni), velmi krásná, jíž dal též Pán Arnošt. Tato kniha, mním, bude asi táž, jež až podnes chová se v archivu metropol. kapitoly a o níž mluví Pachta v časop. „Cyrill“ (r. 1880 č. 3. st. 18).[2])

Tolik kněh k *hodinkám církevním* užívaných udává tento inventář, načež vypisuje *missaly* a jiný majetek kostela pražského. Přehlédneme-li seznam oněch kněh hodinkových, seznáme v nich poučení o osobě a věci nejedné. Znamenáme tu péči tří vrchních pastýřů českých o řádný bohoslužebný zpěv, mužů to nad jiné zbožných a výtečných, v době jediného století. O prvém z nich, Tobiáši, dodávám, že pořídíti dal kromě řečených kněh i jiné ještě, z nichž po dnes chová archiv. metropol. dva vzácné rukopisy, jeden *evangeliář* z r. 1293 sign. A. L. XI. a jeden *ritual* z r. 1294 (sign. P. 2.), oba pergamenové. V prvém stojí na 4. listě psáno: „Ao. Dni M.CC.LXXXX.IIJ. dominus Thobias eppus prageusis XXVus. fecit istum librum scribi et contulit eum ecclesie pragensi.“ V druhém na 1. listě b) napsáno v čele: „Anno Dni Milles. ducent. XC.IIIJ. dominus Thobias episcopus ecclesie prag XXV. hunc librum contulit ecclesie prageusi.“ Obě knihy jsou též notovány notami „pedes muscarum“ (jako v „Mastičkáři“), evangeliář celý, ritual z části. Však při našem prvém arcipastýři Arnoštovi shledáváme, možno-li, ještě větší péči a řádný zpěv bohoslužebný, jak dosvědčíme bohdá ještě hojněji ve své historii posvátného zpěvu, již chystáme k tisku. Zvláště důležita je zmínka o Karlovi, otci vlasti. Tať zajisté potvrzuje zbožnost Karlovu, od jinud hojně známou, dosvědčujíc, že Karel i osobně rád hodinkám církevním obcoval, ano jich se i účastnil.

Kromě toho zajisté nejednomu čtenáři s podivením bylo, k čemu asi potřebovali tehdáž tak mnoho bohoslužebných kněh pouze k hodinkám církevním?

V té příčině pamatovati sluší, že tehdáž bylo značně hojněji liturgického zpěvu při hodinkách i při mši sv. a jiné bohoslužbě. Byloť tehdáž i obsahu zpěvného více[3]) i svátků

[1]) Byl to *Jan II.* příjmím *Očko z Vlašimi.* (Viz Borového děj. diec. praž. st. 183 sl.).

[2]) „a) Pergamenový rukopis sekvencí z r. 1363 v archivu metropol. kapitoly.“

[3]) Připomínáme v té věci, že ku př. evangelia bohatě figurovaným zpěvem se říkala o rozličných svátcích rozličně. Kromě toho po graduale zpívaly se hojně *sekvence.*

a slavností církevních;[4]) avšak byl i hojný počet založených výročních služeb Božích zpívaných a kromě toho všeho i veliký počet duchovenstva, zvláště při „*kostele pražském*“,[5]) jak po vítce slul metropol. chrám sv. Víta. A právě tyto dva inventáře dosvědčují nám také, že tak hojně a horlivě tehdáž služba Boží před se šla po vší zemi české. *Konrád.*

[4]) Jen při kostele sv. Víta bylo tehdáž na 300 osob duchovních. (Viz v Tomk. dějep. Prahy III. str. 29,)

[5]) Viz o nich v Tomk. děj. Prahy III. st. 193. sq.

Papírové „Boží hroby“.

Již častěji čítal jsem v listech toto oznámení: „K znázornění svatých tajemství, ježto katolická církev ve svatém týdnu slavívá, patří nepopíratelně též Boží hrob. Avšak nebývají Boží hroby dosti důstojně upraveny. Zvláště na venkově nejsou v některých chrámech Boží hroby s to, aby v duších farníků *vzbudily patřičné dojmy a roznítily vroucí pobožnost.* Na vzdor zjevné této nedostatečnosti zanedbávají mnohé farské osady objednati pro své chrámy vkusné Boží hroby a sice z obavy před velkým nákladem. Nížepsaný zhotovuje *za laciné peníze* Boží hroby ze skel, ježto docházejí každým rokem větší obliby a rozšiřují se již i za hranicemi vlasti moravské. Z té příčiny osměluje se nížepsaný zřetel vel. duchovenstva, všech obětavých *podporovatelů krásy chrámové* obrátiti ku svým Božím hrobům. Eduard Zbitek, hotovitel transparentních mozaikových skel k Božím hrobům v Olomouci.“

Není všecko zlato, co se třpýti a také není zlato, co v uvedeném oznámení za takové se vydává. I nám se letošního roku dostalo transparentního Božího hrobu z dílny páně Zbitkovy, ale zcela nevinně, bez vlastního přičinění našeho, ano proti naší vůli, pročež z vlastní zkušenosti mohu o něm promluviti. Předně z čeho pak je udělán? Kostra je dřevěná, ostatní vše z lepenky, ve které vyvedeny jsou vzorky z broušených různobarevných skel i také z obyčejných sprostých skleněných korálů. Socha Spasitele v hrobě — též papírovém — odpočívajícího je ze *sádry.* K vůli většímu „dojmu“ je celé vnitřní pozadí *pozlátkem* vylepeno, celý pak zevnějšek *černě natřen.* Ptám se, sluší-li z takovýchto látek budovati předměty bohoslužebné? Nikterak! Lepenka se hodí sice dobře na pokrývání kolen a stodol, ale nikdy na Boží hroby; sochy sádrové mohou zdobiti salony, do chrámů však nepatří!

Za druhé, kterak souhlasí tento papírový Boží hrob s předpisy církevními? a) V „manuale rituum“ pro českou provincii úředně schváleném stojí na straně 283.: „S. Sepulchrum minime pannis vel apparatu *nigri coloris*, sed potius ad modum horti frondibus et floribus decenter ornatum sit.“ Zdaž páně Zbitkovy Boží hroby nejsou pravý opak toho co církev žádá? A přece nám musí býti zákon církevní vždy a všudy při budování jakýchkoli předmětů chrámových svatým a pravidlem nejprvnějším.

b) Synoda provinciální nařizuje o vystavování Velebné Svátosti Tit. IV. Cap. IV. takto: Quandocunque sanctissima Eucharistia publice adoranda exponitur, accendantur *ad minimum duodecim candelae*, quae continuo ardeant“. — Má-li transparetní Boží hrob učiniti „dojem“, musí býti dobře osvětlen, a sice ze zadu. Jaké pak je ale nyní nejsnadnější osvětlení? — Petrolejové!! — a proto nám také zároveň již dodána byla celá halda petrolejových lamp, (jsou-li též od p. Zbitky, nevím, nebo jsme obdrželi jeho Boží hrob již z druhé ruky) ano na zadní části Božího hrobu čte se výslovně, že prý není radno, aby se z předu mnoho osvětlovalo, což se ostatně samo sebou rozumí. Opět tedy zřejmý, křiklavý odpor s předpisy církevními! Netřeba připomínati, že takové osvětlení je dosti nesnadné, ba nebezpečné, zvláště kde není místa nazbyt, a je-li místnost uzavřena, že rozšiřovati se musí kolem nemilý zápach; ale tolik ještě podotknouti chci, nemůže-li se tento Boží hrob po velkonoci slušně zakrýti anebo vykliditi a jinde uložiti, že svou černou barvou po celý rok v kostele jen ostudu dělati bude. A to všecko prý lze za „laciné peníze“, za 3, 4, a více set pořídíti! Neříkám, že pan Zbitek draze pracuje, ale jeho Boží hroby jsou pro kostely až příliš drahé. Co se konečně „dojmu“ a „vroucí zbožnosti“, jaké v srdcích věřících buditi mají, týče, odpovídám, že nejkrásnější dojem činí na děti, poněvadž se krásně blýští. Proto, aniž bych p. Zbitkovi škoditi chtěl, ale k vůli dobré věci neostýchám se tvrditi, že transparentní Boží hroby jsou titěrnou, chrámu Božího nedůstojnou, nikoliv pobožnost, ale spíše roztržitost budící hračkou dětskou, a jsem upřímnou radou veškerému duchovenstvu i „všem podporovatelům krásy chrámové,“ aby podobných Božích hrobů nejen sami za drahé peníze nekupovali, ale aby též všemožně rozšiřování jich zamezovali.

Josef Kašpar, farář.

Z Akademie křesťanské.

Ředitelství.

Valná hromada Akademie křesťanské konala se dne 17. t. m., v níž za starostu zvolen jest dosavadní náměstek Dr. *Frant. Bauer*, ředitel kníž. arcib. semináře, za náměstka architekt *A. V. Barvitius*, za členy ředitelstva opětně zvoleni vylosovaní členové: administrátor *Václav Honejsek*, ředitel kůru *Josef Foerster*, farář *Jan Slánský*, a *F. J. Lehner*, a za nového člena Msgr. *Fr. hrabě Schönborn*, vicerektor kn. arcib. semináře.

Odbor umělecký.

Jednatelská zpráva za rok 1879.

Odbor pro výtvarná umění provozoval během roku 1879 činnosť ve všech odvětvích církevního výtvarného umění, jak co do paramentů, tak co do úpravy a zařízení kostelů, pořízení bohoslužebných nádob a pod.

Paramentní ústav, ve kterém pod dozorem člena výboru velp. Flor. *Scharworta* průměrně 9 až 10 děvčat pracovalo, dodal: 69 kasulí, 24 pluvialů, 4 dalmatiky, 14 vel, 14 pláštíků na ciboria, 16 burs k nemocným, 26 štol, 11 antipendií, 2 spolkové prapory, 17 párů kostelních korouhví, 16 polštářů na oltář, 5 nebes, 8 příkrovů, 8 biretů, 27 komží, 3 koberce, více alb, rochet a kostelního prádla vůbec, což se správkami, rozličným vyšíváním a pod. za 746 zl. úhrnem 12 924 zl. činí. —

Bohoslužebných nádob a nářadí bylo dodáno: 4 monstrance, 4 ciboria, 27 kalichů, 4 pacifikály, 12 různých, 10 trojatých nádob na sv. oleje, 18 patenek k nemocným, 15 kaditelnic, 5 kropenek, 8 kropáčků, 13 lamp na věčné světlo, 29 párů mešních konviček, 76 svícnů, 37 zvonků, dílem různých, dílem harmonických, 8 missálů, 38 křížů (větším dílem pro školy), celkem za 10.486 zl. mimo pozlacení, úpravy a pod. za 609 zl.

Dále ještě dodáno bylo 14 obrazů (mezi nimi zvláště zdařilý obraz svat. Jakuba pro Želetice na Moravě od člena výboru Frant. Sequense), 3 křížové cesty, 8 soch, 4 křtitelnice, 3 zvony, malované okno, Boží hrob, 1 jesle, celkem v ceně 5898 zl. Některé z obrazů jsou poslední práce p. Josefa Hellicha, který od zřízení sekce až do smrti své dne 22. ledna 1880 sekci předsedal a ji zdárně řídil.

Některé z nádob oltářních sekcí dodaných vynikaly vzácnější úpravou a byly jako všechno ostatní sem přináležející nářadí shotoveny dle nákresů člena výboru A. V. Barvitia. Zvláště však zmíniti se náleží o díle, každým vzhledem výtečném, o stříbrné totiž monstranci slohu gotického dle nákresu člena výboru a stavitele chrámu svat. Víta, Josefa Mockra. V této monstranci nachází se kříž náprsní skvostný, který byl majetkem nejdůst. kapitoly brněnské; objednavatelé o práci se velmi pochvalně vyjádřili.

Zásoba nákresů nádob kostelních byla opět darem 13 nových listů od náměstka předsedova obohacena a obnáší nyní 46 listů mimo zvláštní portefeuille podobných nárysů.

Odborní knihovna byla jen pokračováním některých děl rozmnožena.

Sbírka fotografií předmětů Akademií křesťanskou dodaných čítá t. č. 27 listů.

Dodávky druhu architektonického, které předešlého roku pořízeny byly, jsou: oltář gotického slohu pro kostel sv. Jakuba v Telči na Moravě (2704 zl.), podobný pro kostel P. Marie v Telecím (1350 zlat.) a oltář téhož slohu pro kostelíček v Dobřičanech (940 zl.); vesměs dle nákresů člena výboru J. Mockra. Dále obnoven kostel sv. Jana v Nepomuku a postaven v něm nový oltář (3856 zl.), taktéž pořízen oltář a kazatelna pro chrám Páně sv. Jakuba v Hostouni (2746 zl.) a konečně kazatelna a oltář pro kostel svat. Martina ve Mšeně (2437 zl.); všecko dle nákresu člena výboru Ant. Bauma ve spojení s architektem Bedř. Münzbergrem. Úhrnná suma předmětů těchto obnáší asi 14.000 zl.

Nákresy člena výboru A. V. Barvitia na kostel v Nižebohách Herbersteinského hraběcího patronátu byly až na nepatrné změny od vys. uroz. paní patronky schváleny a budou za nedlouho provedeny.

Výbor děkuje svým členům za činnosť všestrannou, zvláště pak slavné záložně svatováclavské za levnou činži z místností paramentního ústavu.

K této zprávě připojujeme zvláštní memorandum.

Memorandum.

Umělecký odbor při akademii křesťanské, dne 18. srpna 1875 založené, započal činnost svou počátkem roku 1876. Byloť pak stálou jeho snahou, povznášeti a pěstovati umění a řemesla umělecká v duchu křesťanském, za-

chovávati však spolu i předpisy liturgické při uměleckých dílech svých. Snaze této dostalo se potěšitelného uznání a povzbuzení nejen od vysokých hodnostářů církevních, od mnoha vysokých patronů a důstoj. duchovenstva českého i zahraničného, ale také od příslušných orgánů vysoké vlády zemské, kteřížto ji podporovali ochotně.

Tato neustále vzmáhající se důvěra pobádá umělecký odbor, aby obrátil se i tam, kde snad o objemu a způsobu jeho snažení ještě dostatečné vědomosti není a přičiňuje se tímto, aby i tam rady a pomoci své při pořizování předmětů církevního umění a řemesla nabídla.

Zhotovovati díla výtvarného umění a uměleckých řemesel v duchu křesťanském a dle liturgických předpisů, toť hlavní cíl sekci naší vytknutý. Tyto snahy nesmí se tedy stotožňovati s počínáním obyčejných obchodních závodů, které každou objednávku bez podmínek uskutečňují. Hledíme zajisté i my v oboru křesťanského umění a řemesla vyhověti všelikým potřebám, ale nicméně domníváme se, že mimo zachovávání liturgických předpisů hlavně důstojnost úlohy a správnost provedení v přesném vkusu uměleckém při každém druhu činnosti pravidlem býti má.

Jakkoli však službám Božím vždycky to přísluší, co nejskvostnějšího jest, vyskytují se předce okolnosti, které žádají uskromniti se, a výbor umělecký také vždy k nim prohlédal. Arciť jsou i zde meze, jichž překročiti nelze, nemá-li vytknutého cíle býti pominuto. Ale snažíce se, abychom i těmto potřebám přispůsobili činnost svou, nehledáme té láce, již některé závody podobné zhusta neb vůbec nabízejí. Nám se vždy jedná o zboží dobré a práci solidní a nikoliv o zdánlivou láci a jarmareční zboží. Ačkoliv tedy dosažení absolutní láce nemůže býti naší úlohou, budeme předce vždy přihlížeti k tomu, abychom alespoň uspokojivé relativní láce v oboru činnosti své dosáhli.

Činnost tato obsahuje všechno, cokoliv od stavby kostela počínajíc až do nejnepatrnější nádobky požadováno býti může a cokoliv jest předmětem církevního umění. I poslouží se tedy ochotně radou i skutkem v příčině oprav kostelů a budov podobných, v příčině vnitřní okrasy a úpravy, ať se týká polychromie neb malby figurální a historické jakéhokoli způsobu malování. Co do pořízení oltářů, kazatelen a vůbec kostelního nábytku, odbor netoliko zhotovuje a zkouší nákresy a rozpočty, nýbrž stará se za dozorem a řízením některého člena svého i o řádné a úplné provedení, spravuje se při tom jednak normami[1]), při takovýchto pracích platnými, jednak dohodnutím, jakého mezi objednavatelem a dodavatelem docíleno bylo.

Dále obstarává odbor i obrazy na oltáře, křížové cesty, korouhve a pod., arciť za ceny rozličné podle toho, o jaké dílo umělecké se právě jedná, ceny absolutní nebo relativní. Při tom velmi žádoucno jest, aby suma, jíž k účelu tomu věnovati lze, již napřed byla udána, aby se dle toho hned také způsob provedení udati a zjistiti mohl.

Totéž platí o zákazkách prací plastických. Nedoporučujeme tedy mimo případy chudoby skutečné ku. př. barvotisky pro cesty křížové a pro plastiku výrobky z rozličných sádrových a podobných smíšenin.

Při nádobách kovových a nářadí oltářním zvláštní pozornost věnujeme trvalosti a zevnějšímu útvaru, který jak liturgickým tak i praktickým požadavkům vyhovovati má, byť i o nejjednodušší předmět se jednalo. Pročež se ku př. kalichy neshotovují jinak, než se stříbrnou kuppou a patenou a to tak silné, aby se mohly i později opět a opět v ohni pozlatiti; pozlacení toho se vždy, pokud jen vůbec možná, užívá. Máme již větší počet velmi vhodných nákresů, které byť i jednotného byly rázu, velikou rozmanitost připouštějí a s rozličnými změnami a okrasami, ale vždy technicky co nejdokonaleji zhotoveny býti mohou. Budeť i dále snahou odboru, aby vzory tyto ještě více zdokonalil a rozmnožil, aby se každému požadavku co nejlépe vyhověti mohlo. Zhotovují se již tímto způsobem monstrance, ciboria[2]), kalichy, pacifikály, relikviáře, konvičky, paténky k nemocným, nádobky na svaté oleje, kaditelnice s loďkami, křtitelnice, vásy na květiny, lampy a svícny.

Co do paramentů, připomínáme, že nejhlavnější roucho, kasule, na základě staršího rázu, pokud církevně schválen byl, bez basového vystřižení po předních stranách a s dvojitým křížem, vždy jen z dobrých látek bývá zhotovena; velum na kalich dle výslovných předpisů vždy hedvábnou látkou podšito jest a tak veliké, aby kalich dle těchtýž předpisů se všech stran obestříti mohlo. Nemělo by tedy býti ani třeba podotýkati, že na takovou kasuli delší, nevystřiženou, dvojitým palliovým křížem a větším, hedvábím podšitým velem opatřenou, více a dražší látky se potřebuje, než na kasuli obyčejnou, krátkou, neúhledně pozvystřihovanou, nejvýš jedním

[1]) Platovými normami rozumí se spolkem architektů a inženýrů v Čechách r. 1876 vydaná tabella honorářů, za nákresy, vedení staveb, cesty a pod., a bude na požádání předložena.

[2]) I při ciboriích bývá kuppa stříbrná, z jiného kovu jen k výslovné žádosti.

křížem a titěrným velem opatřenou, a při tom při všem obyčejně i z látek méně dobrých a trvalých shotovených, a že tudíž i paramenty *zdánlivě*, avšak jen *zdánlivě* dražší jsou. Ale i tato zdánlivě vyšší cena jest poměrně velmi nízká, poněvadž větší zásoby látek přímo z nejlepších továren a závodů béřeme, ústav svůj z obětavosti bezmála zcela bezplatně vedeme a spravujeme, a jiné ještě okolnosti režii naši polehčují, hlavně pak proto, že jen takového výdělku dodělati se hledíme, kterým bychom povinné daně platiti, nahodilé ztráty kryti, vydlužený závodní kapitál řádně úrokovati a znenáhla spláceti a vůbec účelův odborných sledovati mohli.[3])

Žádá tedy toho zajisté prospěch zákazníka i výrobce, aby se jen takové předměty objednávaly a zhotovovaly, které by dokonalost i delší trvání zaručovaly. Kdyby však z jakékoliv příčiny v jednotlivých případech pochybnosti vznikly, budeme zajisté vždy vděčni za dané návěští, laskavé poučení a věcné poznámky.

[3]) *Naše kasule* ku př. žádá:

5 metrů látky hedvábné à 3 zl.	15	zl.	— kr.
2jitý kříž tkaný (v před i zad) 7 až	9	„	— „
19½ metrů hedvábných portiček à met. 30 kr.	5	„	85 „
6 metrů podšívky à 40 kr. . .	2	„	40 „
120 cm. podšívky hedvábné pro velum na kalich	2	„	75 „
1 pallu	—	„	60 „
drobných věcí	1	„	20 „
práce	3	„	— „
úrok z kapitálu závodního, vydajů správních atd.	3	„	— „
Úhrn 40 zl. 80 kr. až	42	zl.	80 kr.

Kasule jinde shotovená potřebuje:

3·20 m. látky hedvábné à 3 zl.	9	zl.	60 kr.
1 kříž (v předu bývá jen pás barevný)	6	„	— „
15 m. hedváb. portiček à 30 kr.	4	„	50 „
5 „ podšívky à 40 kr. . .	2	„	— „
(velum obyčejně nebývá hedvábím podšito.)			
1 pallu	—	„	60 „
drobných věcí	1	„	— „
práce	2	„	50 „
10% provise	2	„	60 „
Úhrn . .	28	zl.	80 kr.

Zpráva za měsíc květen.

1. Vyřízené záležitosti.

Stříbrná monstrance: vp. J. Stahala, kaplan v Dolanech.

Stříbrný kalich *s bohatou ozdobou:* dp. Lamb. Ludvík, farář v Grafenriedu; *stříbrný kalich ve slohu gotickém*: dp. F. Michler, farář v Chrastavě.

Roucha kostelní objednaná vesměs odvedena

2. Nová objednání.

Nákresy na románskou kapli: vys. uroz. Karel kníže Löwenstein.

Nový gotický oltář *pro chrám P. sv. Panny Barbory v Kutné Hoře.* Jedva že velečinný spolek archaeologický v Kutné Hoře „Vocel“ se značným nákladem restauroval překrásné lavice gotické, již chystá se k dalšímu podniknutí, ozdobiti totiž památný chrám sv. Panny Barbory, po sv.-Vítském velechrámu nejdůležitější ve vlasti budovu kostelní, důstojným takového památníku oltářem. — Chrám svat. Panny Barbory má totiž krásné staré obrazy bývalého skříňového oltáře. Na prostředním představuje se Navštívení Panny Marie; na čtyrech bočních: anděl Zachariášovi v chrámě se zjevující, němý Zachariáš z chrámu vycházející, Jan Křtitel na poušti lidu kázající a křest Páně v řece Jordaně. Na obou křídlech z venčí spatřuje se Zvěstování andělské. Vzácným obrazům má nyní dostati se stejnorodého oltáře. „Vocel“ Kutnohorský si přeje, aby skvost zasazen byl skvostně a svěřil tudy vyvedení díla umělecké sekci Akademie křesťanské. Výbor s radostí uvítal pěknou myšlénku a odkázal vyvedení nejkompetentnějšímu u věci té členu svému, architektu Josefu Mockr-ovi, který pro obrazy komponovati bude oltář skříňový tak, aby ušlechtilost architektury odpovídala ušlechtilosti staré malby. Nový oltář postaví se do jedné z chorových kaplí, která za tou příčinou v témž duchu vesměs polychromována a později též malovaným oknem opatřena bude.

Křížová cesta: dp. K. Bilčík, farář v Roketni.

Kalich: dp. V. Polanecký, farář ve Viticích.

Relikviář: J. M. nejdůstojnější pan biskup Královéhradecký.

Drobné práce kovové: *pozlac. kalicha:* vdp. Vacl. Kilinger, děkan v Dobrušce; — *stříbrné patenky:* vp. Fr. Porazil, kaplan v Hrozné Lhotě a vp. Jakub Král, kaplan v Kroměříži; — *stříbrné nádobky na sv. oleje:* vp. Frant. Porazil, kaplan v Hrozné Lhotě; vp. Jakub Král, kaplan v Kroměříži; dp. Ond. Köstler, farář v Andělské Hoře; — *tutéž nádobku z pozlaceného bronzu:* dp. Jan Ješina, farář v Lomnici; — *kaditelnici:* důstojný děk. úřad v Lounech; — *svícny oltářní:* 8 kusů důstoj. kojej jezuitská v Praze; — *dva tříramenné svícny k tabernakulum:* vp. Jos. Stahala, kaplan v Dolanech; — *14 svícnů:* vp. F. Kareš, farář ve Volšanech; — *konvičky mešní*: dp. Jan Manzel, farář v Loukovci; dp. J. Ješina, farář v Lomnici; dp. Václ. Mráz, farář v Kolovči; dp. Julius Jiřík, farář ve Slavkově; — *kříž k slavnost. průvodům*: dp. Fr. Vohnout, admin. v Dymokurech; — *harmonické zvonky:* dp. Jan Chlupáč, farář v Ohaři; dp. Josef Tschörch, admin ve Vitigu; dp. Karel Gossler, beneficiát v Chomútově; dp. Ant. Pruša, farář v Panenském Týnci; dp. Jan Ješina, farář v Lomnici.

Paramenty: *bohatě vyšívaný černý ornát, kasule, 2 pluvialy a 2 dalmatiky:* nejdůst. p. opat řádu premonstrátského na Strahově; — *pluvial černý*: dp. Mikuláš Baumgarten, farář v Dlouhém Újezdě; — *kasuli červenou:* slav. patronátní úřad v Klecanech; — *kasuli černou:* Msgr. hrabě Fr. Schönborn, vicerektor kr. arc. semináře v Praze; — *vela:* nejmenovaná dobroditelkyně; vp. Bohum. Hendl, kaplan v Radonicích; velp. Josef Burian, kaplan v Dolní Cerekvi; blahor paní Hanšlová

v Kolíně; — *pláštík na ciborium*: dp. Jan Chlupáč, farář v Ohaři; ct. františkánský konvent v Chebu; — *štoly*: křestní: dp. Josef Tschörch, administ. ve Vitigu; ctih. školské sestry v Králov. Hradci; dp. Jos. Ješina, farář v Lomnici; štoly tři: velp. Fr. Porazil, kaplan v Hrozno-Lhotě; dvě jednoduché a jednu vyšívanou: vdp. Jan Gürke, děkan v Česk. Brodě; — *bursy k nemocným*: dp. Josef Tschörch, administ. ve Vitigu; vp. Frant. Porazil, kaplan v Hrozno-Lhotě; — *nebesa*: blp. Jos. Has, řídící učitel ve Veselí n. Lužn.; blah. paní Doubková v Praze; — *korouhve*: dp. Ad. Glatz, farář v Liboticích a dp. Vojtěch Dvořák, farář ve Střížově; — *prapor bohatě vyšívaný*: dp. Jan Suchý, farář v Milwankee v Americe; — *biretу z hedvábného moheru*: vp. Jos. Friedl, kaplan ve Vimberku; — *roucho pro sošku P. Marie*: ctihodné školské sestry v Král. Hradci; nejmenovaná paní dobroditelkyně.

Kostelní prádlo: *cingula*: důstp. Ant. Pruša, farář v Panenském Týnci; důst. farní úřad v Bohdanči; — *rochetu*: ctp. Josef Kubáč, bohoslovec v Praze.

3. Rozpočty.

Na monstrance, kalichy, kaditelnice, kasule, pluvialy a jiné: dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe; — *na oltářní obraz sv. Isidora*: vp. Ign. Knap, kaplan ve Veliši; — *na korouhve*: dp. Fr. Dvořák, farář v Loučeni: — *na nebesa*: dp. Václ. Schuhmann, farář v Třebušíně; — *na kříž ku pohřbům*: dp. Ferdin. Kopecký, farář v Kopidlně.

Odbor archaeologický.

Jednatelská zpráva za rok 1879.

Jelikož poměry hmotné Akademie křesťanské se nezlepšily a odboru archaeologickému nebylo lze vykázati dotace na podporu věcí sem náležejících, činnost obmezila se na registraci došlých během správního roku zodpovídaných „Otázek archaeologických“, které t. roku pro členy Akademie křesťanské řeči německé vydány i rozeslány jsou a jejichž seznam s udáním jmen spisovatelů tuto následuje:

Buchers (koop. Kar. Velíšek), Čechtice (děkan Jan Schmid), Hájek (P. J. E. Vitásek, františkán), město Hostau (děkan M. Bräuer), město Uherské Hradiště (P. J. E. Vitásek), Huštěnovice na Mor. (P. J. E. Vitásek). Charvatce (farář A. Dušek), Chiesch (far. Ant. Brehm), Chvalšiny (kapl. J. Hůlka), Korouhev (farář J. Hejtmánek), Königswart (far. Jos. Martin), Dolní Královice (far. Kar. Růžička), ves Křešin (far. Ant. John), Lobs (far. Ondřej Jäger), město Muncifaj a zámek Smečno (kaplan Ferd. Kučera), ves Němčice u Netolic (far. Jan Lešetický), ves Písečná (děkan Jan Křeček), ves Poříčany, ves Rohozná (far. Dom. Faltus), Rongstock (farář Bedřich Holoubek), Nový Rychnov (farář M. Budecius), Strašice (far. Vác. Čejka), Ševětín (far. Jos. Vačkář), Tuchoměřice (far. K. Pazour), Tuřany, Unterjammy (far. J. Erlbeck), ves Vraný nad Vltavou (far. Fr. Matošovský), Záboř (far. Vác. Vaněk), ves Zhoř (far. Jos. Jančík). Dp. Josef Nechvíle, administrátor v Dašicích, hodlá popsati veškeré kostely a památky umění církevního na bývalém panství Pardubském; zaslal již 14 popisů: Albrechtice, Býště, Dašice, Holice, Chlum, Chvojno, Komárov, Moravany, Ostřetín, Plátěnice, Roveň, Ředice, Světí, Velíny. Jemu za chvalitebnou horlivost a obětovnou práci zvláště, jakož i všem ostatním zasýlatelům vřelé díky vzdávaje, prosí odbor archaeologický o další odpovědi. Redaktor „Methoda“ zodpovídané otázky archaeologické v časopisu uveřejňuje více neb méně obšírně, jak právě předmět toho vyžaduje. Samostatné popisy na způsob monografií souvisle líčící látku archaeologickou jsou ovšem vítanějšími nad pouhé, stručné odpovědi pro celistvost obrazu a zaokrouhlenost vypravování. „Otázky archaeologické“ jsou ještě v zásobě a na požádanou ochotně budou zaslány z kanceláře Akademie křesťanské.

Domácí zprávy.

Bývalý klášter trinitárský, který až dosud v Praze za kasárna sloužil, byl od vojska právě opuštěn. Mnichové trinitárští vykupovali zajaté křesťany z otroctví Saracenů. První trinitárský kněz Jan z Kříže byl r. 1703 zpovědníkem kněžny Mannsfeldovy, s kterou do Čech (do Dobříše) přišel. Zdržoval se jistý čas v Praze a žádal novoměstský magistrát, aby řád v městě usídliti se směl. Císař Leopold I. rozkázal, aby mnichové do kostela sv. Lazara přijati byli. Když ale magistrát zdráhal se popustiti jim koupí domy ku vystavění kláštera nutné, vykázal jim arcibiskup Jan hrabě Breuner dům deficientů u botičského potoku s kaplí bolestné Panny Marie, kam také dne 24. srpna 1705 první trinitáři, kteří po nějaký čas u křižovníků bydleli, uvedeni jsou. Hrabě Frant. Ant. Sporck daroval konventu 100.000 zl., jejichž dvou třetin úroků mělo užíti se na vykoupení křesťanských otroků, třetí pak třetiny k osvobození pražských měšťanů z vazby dlužníků. — Trinitárům byl pražský klášter brzy malým, k jejichž prosbě císař Josef I. povolil jim zakoupiti si

Lobkovický, Kučerovský a dva jiné domy ve Spálené ulici za 10.000 zl. Do nového kláštera přesídlili se dne 25. srpna 1708, k němuž roku 1712 baron Ignac z Putz-u a z Adlersthemmu klášterní, nyní farní kostel nejsvět. Trojice vystavěl. Nad vchodem čte se až dosud nápis: „Joannes Ignatius et Theresia Barones de Putz Ecclesiam fieri fecerunt;“ pak slova: „Sanctissimae ac Divinae Trinitati.“ Dne 13. června 1713 jest kostel konsekrován. Císař Josef II. r. 1783 klášter trinitarský zrušil; bylo v něm 12 kněží, 1 novic a 2 bratři laikové. Kněží dostali výslužného ročně 240 zl. později 300 zl., bratří a laikové 150 zl. Oděv řádu nositi jim zapovězeno jest. Bohatá knihovna vřaděna jest do císařské knihovny v Klementinum; z kláštera učiněny kasárny a kostel odevzdán novoměstskému magistrátu co náhrada za prodaný kostel svatého Martina a stal se kostelem farním. V nynějších kasárnách připomínají dosud různá znamení na doby trinitárské. Na stropech chodeb spatřují se znaky trinitárů, anděl v rouše trinitárském (bílý oděv s červeným a modrým křížem na prsou) držící ruce nad dvěma spoutanými otroky křesťanskými, nebo také pouze červeno-modrý kříž trinitárský. Mnohé fresky byly snad za dob kasárnických přebíleny. Některé až dosud se zachovaly. Také na pražském mostě stojí pomník trinitárský, skupenina soch vyvedená nákladem hraběte Jana Františka Josefa Thuna od sochaře F. Prokova r. 1714, představující svat. Jana z Malty, Felixe a Ivana z Valois (dva z předu jmenovaní založili řád, třetí stal se členem jeho), kterak otroky křesťanské ze žaláře Turkem střeženého vysvobozují. Turek na pražském mostě má v Praze popularitu. V kostele trinitárském vyobrazeny jsou na mnohých oltářích výjevy z dějin řádu. Řád ještě žije, ač změněnými poměry působnosti mu ubylo. Stává několik klášterů zejmena ve Francii. — Nyní z kláštera Trinitárského a napotomních kasáren stanou se městské školy. *Lehner.*

Mosaika.

Nové objevené katakomby ve Falleri. Abbè Sc. Souet, čestný kanovník z Avita-Castellane po celých devět roků horlivě pátral po katakombách v S. Maria de Falleri a dočkal se radosti, že v pondělek velkonoční je šťastně objevil. Velikostí a krásou vynikají nad římské a jsou četnými malbami okrášleny. Až dosud jsou 4 galerie odhaleny. Kostel S. Maria ve Falleri vzdálen jest hodinu od Avita Castellane a leží v obvodu starého Falerna, původního biskupského sídla od sv. Petra založeného. Nynější kostel v XIII. věku zbudovaný jest dávno v sutinách. Původně v něm byly pochovány ostatky sv. Graciliana a sv. Felicissimi, které odtud do sousedního kollegiálního kostela v Bassanes u Sutri přenešeny jsou. Trosky i nyní ještě velikou zajímavostí poutají; dílo to umělecké rodiny Cosmatů, zbudováno od člena z rodu Quintavalle, z kterého se dostalo sv. Františku z Asissi jednoho z prvních soudruhů.

Jamitzerova tabule. K nejproslulejším mistrům renaissace německé v oboru uměleckého průmyslu náleží zlatník Václav Jamitzer (psával se Jhamitzer a Jamnitzer). Narozen r. 1508 ve Vídni, usadil se co mladý muž okolo r. 1534 v Norimberce, kde také v prosinci r. 1585 zemřel, slavně slouživ čtvero německým císařům — Karlu V., Ferdinandu I., Maxmilianu II. a Rudolfu II. — Jakožto syn umělecky tak plodné doby vyznačoval se Jamitzer neobyčejnou všestranností, ale jediným jest ve zručnosti prací stříbrných a tavených, v přemáhání všech možných obtíží materiálu a v následování přírody. Rozsáhlost činnosti, při které od bratra svého Albrechta podporován jest, líčí nejlépe zpřízněny s oběma bratry Neudörffer, tvrdě: „Oba pracují v stříbře a zlatě, zhotovují znaky a pečetě ve stříbře, kamení a železe; roztavují nejkrásnější barvy ve skle a vynikli nejvýše v leptání stříbra; co však lijí zvířátek, červíků, bylinek a šneků ze stříbra, jimiž také stříbrné nádoby ozdobují, až dosud ani slýcháno nebylo. Ale při všem tom Bohu jedině čest vzdávají.“ Pověřených děl Jamitzer-ových se však velmi pořídku zachovalo. Drážďany jsou šťastně v držení tří děl. Umělecká díla první ceny jsou v takových rukou, že zemi zůstanou zachována a nebudou sdíleti osud jiných prací Jamitzer-ových. Asi před 33 roky prodán jeden relikviář z Norimberku do Manschestru a nyní proslulá tabule, každému známá, kdo germánské museum navštívil, koupí přešla do rukou mezinárodního peněžníka; koupil ji prostřednictvím překupníka Rothšild ve Frankfurtu za 800.000 m. Čachr tak tajně uzavřen jest, že i ředitel germ. musea teprv o dokonané události se dozvěděl. Nyní toho litují, proto že prý i museum bylo by sehnalo tutéž sumu. Tabule byla nejvzácnější okrasou sbírek a byla museu zapůjčena od norimberské rodiny Markel-ovy, která, ač neštěstím stížena, umělecké dílo ceny vysoké tak dlouho přece udržela.

Pergamon a Olympia. Řecká společnost učená v Cařihradě usnesla se k návrhu řeckých vyslanců v Berlíně a Cařihradě na tom, aby fragmenty pergamenských skulptur, které jsou majetkem řečené společnosti, vládě německé darovány byly. — Německá vláda vyslala do Řecka dva znalce, aby v Olympii poslední práce dokonali a celé vůkolí Olympie nakreslili. Císař německý povolil ku podpoře díla 80.000 mark z disposičního fondu. — V Olympii vykopaly se následující skulptury: Tělo Praxiteľova hocha Dionysa, patřícího k soše Hermesově; hoch, jehož vlasy provázkovitou páskou staženy jsou, vyobrazen jest v pohybu živě nakloněném; pak nahé, římské torso mramorové v nadživotní velikosti; vysoce starožitná hlava Hery v přirozené velikosti z terra cotta, jemná bronzová soška archaická, jinoch nahý a Hoplit.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: Stavba chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníce. — Jubileum řehole svat. Benedikta. — Sloh gotický. (Hlavice. - Oblouky. - Žebra klenbová.) — Výtah z výroční zprávy Jednoty pro dostavení hlavního chrámu svat. Víta na hradě Pražském za čas od 1. ledna do 31. prosince 1879. — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc červen. — Literatura.

Stavba chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníce.

Sděluje Dr. *Sigmund Winter.*

Bylo dlouho mým přáním dozvěděti se, kdy a kdo stavěl památný chrám děkanský v Rakovníce, jehož podrobné vypsání příležitostně podáno bude v „Methodu". Však nebylo lze doptati se toho nikde.

Poněvadž archiv městský v nejlepších svých částech světem se toulá, jsa díl v archivu zemském, kdež lecos opisuje se, díl jsa i v rukou rozličných soukromníků: nezbývalo nic než paběrkovati v tom, co zbylo, a hle! kniha berní z let 1435—1450 obsahuje data tu sporá, tam hustější, z nichž se k svrchu položené otázce dobře odpovídá.

V Rakovníku mívali chrám už od nejstarší doby, kde bývalo město sídlem a středem župy. Ten starý kostel byl as mohútnější, snad i nádhernější dnešního; tomu aspoň ony silné zdi se zbytky pilířův na svědectví, jež ze starého chrámu do dnes v novém se zachovaly. Původní ten chrám byl obezděn jako pevnost kol do kola, a v bouřlivých dobách zastával mnohdy službu pevného hradu. Roku 1422 však mu to přišlo draze. Husité od Křivoklátu jsou honěni ku městu Rakovníku a zde s vůdcem Žibřidem obsadili kostel, aby za jeho zdmi uhájili se útoku Hanuše z Kolovrat.*) Měšťanstvo Rakovnické stálo s posádkou kostelní za jedno proti Kolovratovi. Za to jest město popáleno. Na zdi kostelní hnáno tak urputně, že sesuly se a chrám vyhořel téměř na celo.

Od roku 1422 stál tedy kostel Rakovnický v troskách. V době vojen a bouří nebylo snad ani lze ihned kostel stavěti znova. Čekalo se tedy až do r. 1436, kdy Sigmund přijat byl v Čechách králem, a jakkoli ani tu až po rok 1448 nebylo ve vlastech našich klidu a řádu: nicméně již hned r. 1437 čte se v knize berní mezi počty vydanými toto: „Holiconi pro vectura duorum lignorum ad ecclesiam 6 gross.", a hned pod tím zase: „Zwiekowskému pro vecturis ad ecclesiam 17 gross."

To jsou nejprvnější zmínky o nové stavbě nynějšího gotického chrámu v Rakovníce.

Od té doby sváželo a stavělo se, ač s některými přestávkami, pořád. Počty o vydejích na kostel množí se, a v největší ruch vstupuje stavba kostelní v létech 1446-1450.

V tomto posledním roce nás sice kniha berniční, na niž se spoleháme, opouští, ale lze domnívati se, ještě v posledních listech téže knihy nic víc se o kostele nepíše, že byl zhruba a na zevnějšek asi hotov. Vždyť nákladnější chrám Lounský vystaven byl Benešem ve dvou letech; méně nádherná stavba Rakovnického kostela, zaujala-li 13 let, trvala dosti dlouho. Z přítomného pojednání vynikne příčina tohoto otálení sama.

Rakovník byl druhdy poddán královskému

*) Dějepis Praby. Tomek. D. IV str. 255.

panství Hrádku (Křivoklátu), kamž byl daněmi a všemi možnými i nemožnými poplatky povinen.*)

Budova chrámu Rakovnického jest svědek i plod tohoto vrchního panství a to jediný, neboť hradby a brány, kteréž dnes Rakovník nemálo ozdobují, postavili, jakož jiné knihy městské tomu svědčí, měšťané sami svou prací a svým grošem; chrámová stavba však konala se *mandato domini!*

Ovšem nebyli by měšťané při zbožnosti tehdejší doby zajisté dlouho bývali bez kostela, byť toho ani dominus burgravius neporučil; ale když všecky všudy peníze, z domů a řemesel, mlýnů a dědin svých vybrané, musili platiti na Hrádek, nezbývalo měšťanům nic, leč prositi pána, aby kostel stavěti dovolil a sám k tomu něčím přispěl. A že pan purkrabí někdy na kostel zapomínal, o tom svědčí nevinná řádka v počtech městské knihy (1450): „Luženskému dali(jsme) 2 groše, jakož jezdie na hrad ku pánu o kostel, aby jej dělali.“

Ostatně však bylo na purkrabím, buď dělníky platiti z berní od Rakovnických posýlaných aneb je ku práci prostě kommandovati, čímž vrchnosti nikdy nespořívaly. V příčině první čteme v knize berní poznámku jasnou (1450), že byli v městě potravou počtěni, „dum venerunt officiales de Castro, ut darent peccuniam carpentariis (tesařům)“. V druhé příčině, kdy pán z Hrádku prostě poručil, aby ti a oni o kostele pracovali, jest dokladů po ruce velmi mnoho. Tak sděluje s námi kniha berní, že jedenkráte dvanáct lidí Lubenských (Lubna, ves nedaleko Rakovníka jihozáp.) o kostele pracovalo několik dní; jindy jsou na práci stavební posláni lutifiguli (hrnčíři), po nich pak doliatores (bečváři) a muratores (zedníci); a jednou čteme dokonce, že osm grošů dáno odměnou „tribus suasatoribus alias lihovnikóm, laborantibus per estatem super ecclesiam mandato capitaneo.“

Kapitánem zajisté tu purkrabí z Hrádku. Zdá se ze všeho, že Hradecký pán práci kostelní nějakým řádem rozdělil, jednou nařizuje k stavbě toto řemeslo, jindy zase jiné. Nejvíce však pracují o kostelní stavbě lidé, jež kniha jmenuje „capitanei, capitaneorum.“ Tomu nerozumím jinak, než že pan kapitán z Hrádku posýlal též své vlastní lidi odkudkoliv na kostel Rakovnický, hlavně snad k takové práci, kde domácí bečváři, hrnčíři a líhovníci nestačili.

Při vší stavbě pak bylo Rakovnickým opatřovati dělníkův potravou. A tu v knize berní dosti často čteme, že správa městská platí tomu onomu za sůl, pivo, maso, obilí, ba i za žemle, což vše dáno bylo dělníkům na kostele. Nelze na příklad jinak ani rozuměti následujícím řádkům (1439): „Hyconi pro cerevisia 19 gross. super ecclesiam“; „Stanislai capitanei mandato pro sale super ecclesiam 1 gross.“; „Pro sale super ecclesiam recepto pro capitaneis 9 gross.“

Jinde píše se: „Villano pro tribus quart. (věrtel) cerevisiae, Hanussio Erbhardi pro duobus quartal cerevisiae“ — a po každé „super ecclesiam“. K r. 1440 čteme: „Super ecclesiam pro 4 shichonhumuli et anonae per 2 gross. 19 hal., Carolo pro carnibus 22 gr.; quae recepta sunt super ecclesiam; Vanconi carnifici pro extis super ecclesiam.“

A takových řádečků dalo by se nanésti hejno valné. Nejvíc živili Rakovničtí dělníky kostelní v létech 1448, 1449 a 1450; tudíž bylo v těchto právě letech nejhorlivěji děláno a snad i stavba ukončila se, neboť poznamenává berník náš sdílný k roku 1449, že zedník Mates dělá na piléři, a pak k r. 1450 zapsáno jest, že přivezeno „super ecclesiam“ padesáte vozů hlíny! Hlíny při stavbě našeho chrámu zajisté nebylo upotřebeno leč na obtěžkání pilířů nad klenbou již hotovou, aneb užili jí k urovrání podlahy dole v hotovém už kostele.

Nový chrám byl opět na způsob pevnosti ohrazen. Tomu na svědectví kniha berní k r. 1442: Jyre carpentario excipienti vala alias šranky in ecclesia pro labore 4 gross.“

Však jsou v Rakovníce dosud pamětníci těch hradeb a valů, neboť byly strženy a zavezeny v našem století (1824 a 1834) teprve.

Když byl chrám jak tak hotov zevně, upravován vnitřek jeho; ale to šlo ještě loudavěji před se, nežli stavba sama. Na dveřích sakristie jest v plechové vypuklině jasné G, a na dveřích v portálu kostelním vytesáno v kameni W. To označuje dobu od Jiřího Poděbrada po vládu Jagaila Vladislava, v kteréž době pořizováno vnitřní upravení chrámu. Roku 1496 koupili archu v kůr kostela a roku 1505 stavěl a tesal neznámý výtečník skvostnou kazatelnici, dílo nade všecko převýborné a zajímavé. Že as nebyli Rakovničtí až do té chvíle bez hlavního oltáře a kazatelnice, rozumí se zajisté.

K otázce konečně oné, kdo byl stavitelem chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníce, lze odpověděti též zcela určitě. Kostel stavěn

*) Panu purkrabímu na Hrádku posýlali Rakovničtí čtvrtletně (1440—1450) 22 kop čes. gr. berně a mimo to platívali dosti často „pomocné“, „calcaria“ (ostrožné), někdy poslali i pro „merusis alias za višně“ a jednou dostal dokonce od nich pan purkrabí poctou „caligas alias nohavice“ (1449).

domácími řemeslníky, je to česká práce umělců, jejichž jména dobře uchována jsou v knize berní, tolikrát dotčené, a i v té věci nám ochotné.

Přede všemi staviteli na popředí jmenuje se nejčastěji Tóma, Tůma, murator, filius Procopii, a pak Blažek, carpentarius (tesař), a třetí vedle nich Frydlík z ulice svat. Jiljí, také tesař, jehož dluhy musili jedenkráte konšelé zaplatiti židovi sami, jakož pomlouvá náš berní leta 1447: „Frydlovi, židu, dali za Frydlíka, tesaře, 50 grošů, kteréž měli dáti na díle kostelním a lichvu ouředníci uprosili, tu za ně dal za pivo (snad šťastný Fridlík?) 1 groš 8 haléřův.“

Z hrnčířů, kteří na kostele lepili, nejvíce uvádí se Uhřivý ex vico figulorum se synem svým.

Ale vedle zedníka Tůmy, syna Prokopova, jmenuje se dosti často: Mates, murator, Petr z Lubně, Jan ze Sence, všickni muratores. Z tesařů zná kniha Ochvatu, jenž měl v Lubně dům, Řepinského, měšťana v Rakovníce, Jíru, Matěje Zmučeného, Tomana, jenž tesařil v Lišanech a o kostele dlouho pracoval s osmi tovaryši svými. Většina tesařů těchto naskytuje se též jménem doliatores, bečvářů; zdá se, že učili se tehdy oběma řemeslům, bečvářskému asi proto, že tu dobu Rakovník mnoho měl pivovarů a pivo své do světa vozil daleko.

Kámen ku stavbě brali Rakovničtí od Tuchlovic, Kralovic, Rokycan, ba někdy zajeli až na Bílou Horu. Zda lámali též na blízku Rakovníka kdes, čili nic, o tom nečte se. „Robora alias břivna“ brali dovolením pánovým z lesů Křivoklátských, aneb ze svých vlastních. Měšťané Starosta a Villanus dbali vozby nejvíce.

Kdo nynějšímu chrámu svat. Bartoloměje pohlédá, tomu namane se sama sebou myšlénka, že stavba ta historii svou dosti zřejmě na sobě napsánu má. Jakás nehotovosť při vší jednoduchosti jeho i laikovi patrna jest. Klenba křížová jest ovšem mistrná a důsledně provedena všude; ale znalec ve všem ostatním, v celku i v podrobnostech, nalezne důkazu, že plán robili po kouscích, snad zároveň se stavbou. A při tom i patrn jest leckde nedostatek buď vůle, buď peněz. Věže zajisté původně zamýšleno postaviti dvě; vystavena však jediná jen, a to ještě tak kratounká, že střecha kostelní téměř nad věž předčí. Vysoká lomená okna nejsou stejné velikosti a portál, kde nejvíc ukazovali mistři kamenníci, co umějí, zívá rozhodnou prázdnotou, vždyť obsahuje jediné okno s kružbou střízlivou a pak dva pilíře bez fial. Toť vše.

Touto kritikou však nebudiž ctihodnosti a starobylosti děkanského chrámu našeho v ničem ublíženo. Následující řádky nás smíří zajisté se vším. Rakovničtí bývali té doby často, velmi často v nesnázi peněžité. Kniha berní, svrchu dotčená, nestačí zapisovati, že musil pomáhati a půjčovati žid svým sáčkem. „Concesserat ad bernam Judeus.“ „Concesserat civitati Abraham ad exsolvendam loricam domini.“ Tak zapsáno nejednou. Bankéry Rakovnickými té doby byli Frydl a Abraham, oba židé. Půjčovali na úrok (či lichvu) tří grošů z kopy. Žid pak, aby se zachoval pánům konšelům, odpouštíval velmi často některou část lichvy, věnuje ji ku stavbě obyčejně buď bran neb zdí městských. Tak na příklad píše berník roku 1449: „Dali jsme Frydloni Judeo 3 sexagenas, et ipse rediit 14 gross. in laborem portarum.“ A tu je zajisté charakteristicky zajímavo, že na kostel svůj Rakovničtí od žida nikdy lichvy a příspěvku nepřijali. Na stavby jiné jest dosti příspěvků židovských o každý kvartál v knize berní svědomitě zaneseno, na kostel však nic.

Jubileum řehole sv. Benedikta.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokračování.)

Zavadil jsem minule o dějinnou kulturní důležitosť řádu, jehož dějiny byť i jen přehledně vylíčiti obmezenost listu toho nedopouští, jakkoliv ěk člověka to vábí kochati se v požehnané činnosti, kterou řád benediktínský po ty věky trvání svého konal a koná v starém i novém světě. Bylo by to pole stejně vděčné, jako užitečné. Vždyť i v milované vlasti na prahu křesťanství národa českého stojí řehole svat. Benedikta v obou větvích svých pro řeholníky a řeholnice ve Břevnově a u sv. Jiří na Hradčanech a stkvělá památka sloučena jest s milou, svatou upomínkou na sv. Vojtěcha. A řeholní rodina, která nejposléze ve vlasti naší za těchto dnů křesťanského pohostinství a útulku po krutém vyhnanství hledala a nalezla, jest rodina mnichů benediktínů v Emausích, kteří dojista s láskou přilnou k národu, v jehož hlavním sídle stánku pro památku na Karla IV., otce vlasti, nám Čechům tak vzácného se jim dostalo.

Nedopouští-li obmezenost místa vypravovati byť i jen stručné dějiny řehole sv. Benedikta, neodepřeme si přece alespoň zastaviti se na okamžik u jednoho sídla řeholního, které bylo kolébkou a jest střediskem velké rodiny benediktinské — *Monte Cassino*, nejmocnějšího, nejslavnějšího a nejbohatějšího kláštera benediktinského, z něhož vyšla propaganda neocenitelných zásluh a následků pro duchovní život jak středověku, tak doby přítomné. Jest-li že veškeré kláštery benediktinské po celém katolickém světě slavily radostnou ročnici čtrnáctistaletého trvání řehole a s nimi celý katolický svět, tam v Monte Cassino se soustřeďovala slavnost světová. A proto zmiňujíce se o centrále, v malém celek zahrnujeme. S hlavou spojeni jsou údové. V ní obráží se život celého těla.

Dějinami jediného toho kláštera vyplnily by se celé svazky. Souvisí úzce s dějinami císařství římského a dějinami vlašských zemí, s dějinami Církve, vzdělanosti, umění. Knížata z daleka přicházeli, aby v Monte Cassino rouchem řeholním přioděni byli. Tak r. 747 učinil Karlmann, Pipina Malého bratr, a r. 749 král longobardský Rachis. Onomu uložil opat, jak kronika dí, aby pásal stáda, tohoto pak učinil posluhou v kuchyni. Longobardský dějepisec a přítel Karla Velikého, Pavel Warnefried, řídil slovútnou školu v Monte-Cassino, do které z daleka se putovávalo. Klášter býval od králů frankských bohatě obdarován. Ač mnoho trpěl bouřemi saracenskými, přece brzy zase zkvétal a to vždy mocněji. Zlatým věkem bylo 11. století. Knížata duchovní a některá světská s komonstvem přijíždívala na vrch do kláštera a bývala od opatů, mocných pánů, lidem a zemí požehnaných, pohošťována po knížecku. „Opatem opatů“ nazval nejprv Odilo z Cluny za pobytu svého r. 1022 opata v Monte-Cassino, a Paschal II. r. 1116 titul potvrdil. Od zřízení nové kongregace Juliem II. nazýván jest „hlavou všech opatů řádu benediktinského, kancléřem a velkokaplanem římské říše, knížetem pokoje.“ Na sklonku 11. věku měl klášter 2 knížectví, 20 hrabství, 440 měst, městysů a vesnic, 250 zámků, 336 dvorů, 23 mořských přístavů, 1662 kostelů atd. O bohatství, které do kláštera plynulo, svědčí nádherné budovy zámkům podobné, jaké mnichové tehdáž stavěli, knížecí hostinnost, jakou poskytovali, kostely a knihovny, jaké zřizovali. Opat přirozeně vědom si byl svého důstojenství, když s knížecího sídla pohlížel na květoucí kraje, viděl se býti pánem všeho, kam oko dohlédlo. Všeho, co Robert Guiscard klášteru daroval, tolik toho bylo, že dle slov Petra Diakona ani sečtěno býti nemohlo. Slovútný opat Desiderius, potomek longobardského domu knížecího v Tarentu, byl jeho přítelem. Kostel znova od něho zbudovaný byl posvěcen r. 1071 papežem Alexandrem II. za přítomnosti 10 arcibiskupů, 44 biskupů a mnoho knížat světských. Papežskou bullou jsou všecka nadání dřívější potvrzena, vyhrožováno tresty, kdož by klášter o statek oloupiti usilovali a podána zpráva o slavnosti svěcení chrámu. Nese podpisy: „Já, Alexander, katolické Církve biskup. Já, Yldeprandus, zle a dobře arcijáhen římské Církve. Já, Petr Hříšník, biskup z Ostie.“ Kromě těchto ještě jména 52 prelátů a několika knížat. Když Hildebrand sám papežem se stal, zachoval klášter a opata ve zvláštní milosti a odporučil Desideria za nástupce svého. V řadě 15.700 spisovatelův, jichž řád čítá, náleželo mnoho a to nejvýtečnějších klášteru Monte-Cassinskému. Tak kronikář Leo z Ostie, dějepisec Amatus, Alfan, Oderisius, mnoho zcestovaný Constantinus, zakladatel medicejské školy v Salerno, Petrus Diaconus, biskupové Bruno ze Signia, Jan z Gaëty, Řehoř ze Sinuessy a j. Mnich Alberich, který o hudbě a dialektice psal, měl v klášteře ono známé vidění, které prý v Danteovi probudilo první myšlénku božské jeho komedie.

Stržen do válek normanských a hohenstaufských utrpěl klášter mnohou těžkou pohromu. K tomu přidružily se vnitřní spory a různice se samým papežem. R. 1208 dlel velký Innocenc III. v klášteře úplně za válečnou tvrz opevněném a prosadil reformu, z které zejmena věda těžila, tak že již roku 1224 několik mnichů povoláno jest na učitelské stolice vysokého učení neapolského, od Bedřicha II. založeného. Těžkou ruku tohoto císaře pocítil klášter za válek s Řehořem IX. Roku 1240 vyhnal mnichy, přisvojil si poklad kostelní a klášter v pevnost přeměnil. Jan XXII. udělil opatům hodnost biskupskou. Urban V. ustanovil, aby na sněmech církevních přednost měli před ostatními opaty a aby po službách Božích lidu požehnání udělovali. V následujících krvavých válkách s Neapolí táhli opatové nejednou do boje. Jindřich a Pyrrhus Tomacelli jsou zajati a oba usmrceni, jeden ve věži Spoletské, druhý na hradě andělském. Jan Medicejský, nápotomní papež Leo X., dosáhl hodnosti papežské již v jedenáctém roce věku svého. Ve válce mezi Francouzi a Aragonci přidal se k prvnějším. R. 1503 dobyl Gonsalvo de Cordova kláštera a pobil francouzskou posádku. Petr z Medici přišel na útěku v Garigliánu o život. V presbytéři klášterního chrámu spatřuje se umělé vyvedený pomník k rozkazu Klementa VII. zřízený. Gonsalvo

sám pečoval jakožto místokrál neapolský o klášter a Ferdinand katolický potvrdil roku 1515 výsady. V tom čase byl opatem kláštera činný Squarcialupi, od něhož kromě jiných věcí pochází nynější loubí hlavního dvoru s tak zvanou loggií del Paradiso, křížové chodby, malebná studna a j. R. 1537 přišel na Monte Cassino princ z Oranie na svém tažení neapolském v čele vojska německého a španělského, které právě Řím bylo vydobilo, kdež hrůzně hospodařilo. Upokojil mnichy slovy: „Na mou věru! Sv. Benedikt má o vás větší starost nežli měl sv. Petr o papeže.“ Opatové 17. a 18. věku obnovili slavnou tradici, nové budovy stavíce a sbírky písemnické obohacujíce. — Četně umělců a učenců působilo v Monte Cassino. R. 1677 maloval Luca Giordano hlavní loď kostela a vedle smlouvy ve 40 dnech celou kapli svato-Apollinářskou.

Bouře revoluční minulého století opatství neminula. R. 1798 vtrhli sem Francouzové, nejprv za generála Mathieu a, který s hlavním stanem na Monte Cassino se usadil, pak za Championneta. Tento žádal značnou kontribuci a když nebylo lze ji zcela sehnati, dal kostelní poklad vyloupiti. Co skvostného, posvátného náčiní a nádobí, stříbrných poprsí a p. ušetřeno, dobrala po jejich odchodu rota ze S. Germano. R. 1799 objevil se nový houf Francouzů, který slídě po kořisti klášter důkladně prohledal. Mladistvý Jindřich Gattola, který se ctihodným Janem Kř. Federici samotný zůstal, když všichni mnichové se rozprchli, tehdáž rekovně padl. Pokoušel se pohnouti surovou chasu, aby ušetřila literární poklady a vzácné rukopisy, a když hluchými zůstali, postavil se jí vstříc u vchodu do archivu a byl šavlemi rozsekán. Vojsko zotvíralo skříně s knihami, roztrhalo knihy a rukopisy i užito jedné části na vytápění kuchyně; ba, u prostřed archivu zapálili slavnostní hranici.

Jakmile poněkud nastal pokoj, počali mnichové ve ctihodném domově opětně se zařizovati. List Pia VII. jim dodával posily a potěchy. R. 1806 navštívil Josef Bonaparte, nový král z milosti napoleonské, klášter a potěšitelně o přízni své všechny ujišťoval. A ačkoliv ěk samého opata Visconti-ho vyzýval slovy: „Potřebujete-li něčeho, pište přímo na mne, jsem vám k službám,“ brzy na to zrušil klášter a statky jeho pobral. Když Ferdinand na trůn neapolský se vrátil, k přímluvě Pia VII. opatství nově jest zřízeno a mnichům vykázán jest plat od vlády. Když pak loupeživí Piemontésové za let právě minulých pod názvem sjednocené Italie uchvátili panství, moderní zákonodárství nového státu zrušilo kláštery a rozplýtvalo statky církevní. Klášteru Monte Cassino prokázána neslýchaná milost, že smějí zde zůstati, ale nikoli co mnichové řádu sv. Benedikta, nýbrž co královští kustodové „národního majetku“. V 19. věku tedy krádež a loupež „národní“ stala se zákonem.

Ejhle! bohaté dějiny kláštera Monte Cassino — kolébky a srdce řehole svat. Benedikta — jsou dějinami celého řádu.

A poznavše dějiny, zvu nyní laskavého čtenáře, aby vystoupil se mnou na onu vysokou, osamělou horu, na které hrdě klášter v královské důstojnosti trůní a odkud, byť i oloupen, řádu světovému vévodí. Široko daleko rozhlíží se po krajině a poutníku blížícímu se z dálí podobá se zámku mocně panujícímu. Jako pro komoňstvo stvořená táhne se vysoko nad městečkem S. Germano, jehož domy o vrch nepravidelně se opírají, široká dlážděná silnice. V myšlénkách snadno ji oživíme zase houfy vojínů na mocnou budovu útokem ženoucích, lesklým komoňstvem duchovních a světských knížat po tisíciletí na návštěvu sem táhnoucím, dlouhými řadami mezků nesoucích vzhůru z knížeckého panství klášteru povinnované dávky. Se statky zmizel sice lesklý život; avšak síně a paláce, jako pro věčnost stavěné, trvalé vydávají svědectví o velikosti opatství, velkolepé poklady písemnické a rukopisné v knihovně a v archivu o nepomijitelných zásluhách mnichů na Monte Cassino.

Žádný druhý klášter světa nenese tou měrou již na venek znak bývalé nádhery a moci knížecí s duchovní vládou spojené. Světu na venek ukazuje mocné zdi na způsob hradu. Dlouhá chodba jako tunel vede z hlavního vchodu do vnitř, připomínajíc doby válečných bouří a bojechtivých opatů. Dvoupatrová křídla budovy zámku podobná obklopují čtyry dvory. První, do něhož lehce vystupující vchod zabočuje, jest lehkými arkadami obklopen a v něm nachází se studna s pěkným mramorovým podstavcem, jakož i zvětralé již, ale přece ještě velkolepé Bernini-ho sochy svat. Benedikta a svaté jeho sestry Scholastiky. U nohou zakladatele řádu spatřuje se známý havran. Nebo havrani doprovázeli světce, když vypuzen jsa z původní poustevny v Subiaco, táhl k vrchu Cassinskému a jeden z nich jej od smrti zachránil, odstraniv kus chleba od nepřátelského mnicha Florentia otráveného. Proto havran ustavičně v klášteře se živí a v dobrém přátelství s mnichy žije.

Široké, mramorové schody svobodně stojící vedou vzhůru do druhého značně vyvýšeného dvoru sloupového, odkud do kostela a do vlastního mohutného kláštera se vchází. Jest jistým druhem slavnostní síně pro vznešené členy a dobrodince řádu, jejichž sochy,

nazvíce době copu náležející, ve výklenc'ch síně sloupové umístěny jsou. Vidíme zde Karla III. a Ferdinanda IV. Bourbonského, Benedikta XIV. a jiné. Nad vchodem čte se nápis: „Velezasloužilým hrdinům na znamení úcty vlastní a na upomínku cizé Cassinenští r. 1666.“ V jednom koutě dvoru leží divně formovaný kus zeleného mramoru. Mají to býti poslední zbytky chrámu Apollova, který za dávnověkosti na veselé výšině se vypínal, k rozkazu pak Benedikta se zřítil, aby kříži místa postoupil.

Hlavní portál kostela má uměle zhotovená vrata bronzová, jaká v 11. a 12. věku vycházela z dílen cařihradských a zachovala se ještě v Salerno, Amalfi, Ravello a jinde. Monte Cassinská zhotovena jsou k rozkazu proslulého opata Desideria r. 1066. Na 22 polích jsou zaznamenány bohaté statky, které za onoho věku největší slávy klášteru náležely. Z veškerých těchto vrchnostenských práv, statků, obročí a desátků nezbylo nyní za poctivé vlády sjednocené Italie klášteru ničeho, kromě toho dlouhého seznamu vyvedeného písmem druhdy stříbrem vykládaným.

Vnitřek kostela jest skutečným skvostem. Podlaha, pilíře, sloupy, stěny, strop, oltáře, balustrády, mřížky, stupně oltářní, lavice, kropenky — vše s lesklého mramoru; a nikde větší jednobarevné plochy, nýbrž každá čtvereční stopa vzorek umělecké mosaiky. Mramor černý, šedý, zelený, hnědý, červený a žlutý závodí s lapisem lazuli a perletí i odívá lesklé plochy nějutěšenějšími vzorky, arabeskami, znaky a symboly. Kde plochy pilířů a plochy stěn několika pruhy a páskami různobarevného kamení pokryty jsou, bývají to pravidelně celé mramorové desky přes sebe položené tak, že vrchní zasazena jest do prohloubení jednobarevné desky spodní. To vše zdá se býti jako nové. Jen na mosaikované podlaze vyskytují se stopy let; zničení při takovém materiálu a takové práci ani za staletí není možné.

Boční kaple, jedna nad druhou ozdobnější a nádhernější, okrášleny jsou obrazy barvitosti veselé a teplé. Též strop skvostně kassetovaný, stěny a obloukové plochy jsou pokryty vyobrazeními z biblických dějin a z životopisů svatých. Obrovský obraz od Giordano na stěně, kudy se vchází, představuje posvěcení chrámu papežem Alexandrem II. Vyobrazená knížata duchovní a světská přítomná tehdáž jsou skutečné podobizny. Tak arcijáhen Hildebrand, nápotomní papež Řehoř VII. Po stranách skvostného hlavního oltáře nacházejí se pomníky Pietra, syna Lorenzova Medicejského, který před Francouzi prchaje s lodí přílišně obtíženou roku 1503 v Lirisu zahynul, jakož i knížete Guido-na Fieramosca; pod jedním z bočních oltářů pomník velkého opata Desideria, jenž ujmul se řízení kláštera v nejkrušnějších dobách středověkých, ale v době od r. 1058-87 z kláštera skutečně učinil ústav vzorný, a to jak v kázni a mravech, tak pěstováním umění a věd a zbožných skutků milosrdenství křesťanského. On to byl, který zbudoval nový, nádherný chrám, mnoho vynakládal na školy a spisy a přec opatství dvojnásobně bohatější zůstavil, než-li je byl převzal. Stal se papežem r. 1087 s příjmím Viktora III., zemřel však již roku následujícího v milovaném klášteře svém.

Vysokou cenu uměleckou mají dřevěné řezby stolic chorových roku 1696 zhotovené. Jako stěny dřevěné před lavicemi běžící a za pult sloužící, tak i sedadla sama, zadní jejich stěny a opěradla jsou pokryta rozkošnými postavami. Nosiči lenochů jsou ženské postavy vnad nedostižitelných. Obličeje, vlasy, roucha a veškeré podrobnosti jsou mistrovsky provedeny. Zadní stěna, liseny, hlavice sloupků římsu nesoucích pokryty jsou arabeskami, květinami, hlavami, ptáky a jinými ornamenty, vše ve slohu nejlepší renaissance.

(Dokončení.)

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokrač.)

(Hlavice. — Oblouky. — Žebra klenbová.)

V témž duchu, jako gotické pilíře, jsou vyvedeny i *hlavice*. Nemají té důležitosti a proto ani té dokonalosti, jako u sloupů doby dřívější. Zde na sloupovém dříku neleželo žádné břevnoví, nebylo tedy také žádného, veškerý tlak pojímajícího článku třeba.

Gotická hlavice nenaznačuje zakončení vertikálního směru. U ní směr kolmý nepřestává, nýbrž dále se pne až do nejvyššího bodu klenby. Hlavice zde jen lehce naznačuje bod, kde jemný sklon článků vystupujících počíná. Sloh románský byl v právu, jest-li že počátek kulatého oblouku rozhodně ohnutého a silně zepnutého vyznačil hlavicí mocně řezanou, energickou deskou zakončenou. Stejným právem jedná i gotika, považujíc hlavici

svou více za lehkou obrubu, než-li za samostatný pevný článek. Tážeme-li se po plastické kráse a rozmanitosti tvarů, sluší vavřín přiřknouti hlavici slohu románského. Tážeme-li se však po *způsobilosti* a *přiměřenosti*, oba slohy jsou v rovnováze. Gotická hlavice jest pouhým rozšířením přípory na způsob zvonu neb kalichu. A jest-li že přípory kolkolem pilíře rozestavené jádro jeho zastiňují, hlavice listím ozdobené jsou věncem kolkolem se vinoucím, jehož listí nevyrůstá zevnitř, nýbrž jádro pouze přikrývá. Nejčastěji nápodobí se lupení dubové, břečtanové, růžové, révové, nebo bodláčí, vždy věrně dle přírody, ač v určité, pravidelné stylisaci. Lupení jest tak lehce tvořeno, že jím jádro hlavice jen částečně se pokrývá, tak že ušlechtilý tvar pně prokmitává, jako větve stromu jarním listím oděné. S dříkem hlavice souvisí pomocí úzkého článku s ostrými hranami.

Krycí deska však skládá se z několika článků, které jsou jemným přetvořením attické patky, svrchu ukončené nikoli rovnou, nýbrž sklonnou deskou. Nebo sloh gotický vyhýbá

(Obr. 196.) Karlov.
Od polovice do konce XIV. věku.

(Obr. 197.) Karlov.

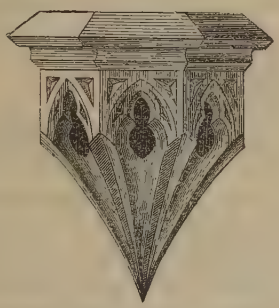

(Obr. 200.) Karlov.

(Obr. 198.) Nimburk.
V polovici XIV. věku.

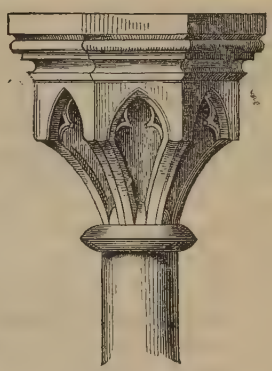

(Obr. 199.) Roudnice.
(Vzorek franc.) XIV. století.

se při článcích středních určitým rovnoúhelným tvarům, jejichž hrany podbírá a podřezává.

Byl-li již pilíř oživen množstvím článků, pohybu nutně přibylo též *oblouku* beztoho rozpnutím vnitřně oživenému. Spatřujeme to především na arkadách lodi. Pásy nemohly nadále podržeti oné hranaté šířky oživené nanejvýš přidanými pruty kulatými, které na románských obloucích odpovídaly základnímu tvaru pilíře. Byly nadále tvořeny střídajícími se články vystupujícími a hluboce ustupujícími, tvaru ovšem jemnějšího, bohatějšího a rozmanitějšího nad ony, jaké na pilíři se vyskytují. Takovým způsobem vnitřní život čáry obloukové ponejprv umělecky patřičně vyjádřen jest. Jednotliví článkové nespokojili se nadále klidně stejnoměrným pohybem prutu kulatého. Síla samostatně působící ty články nyní úžeji a ostřeji napínala, tak že z úzké basi vyrazivše široce se nadýmají, napotom energickým stažením se ohýbají a předloženou destičkou, která někdy skoro až do ostří vybíhá, někdy též tupěji tvořena jest, se zakončují. Tak povstává v průseku profil tvarů nejrozmanitějších na způsob hrušky neb srdce,

jimiž cit stylistický různě se objevuje. Vnitřní zákon oblouk tvořící nemohl názorněji a živěji vyjádřen býti Tímže způsobem tvořena jsou též *žebra klenbová.* Z předních přípor na vrchní stěně vystupujících vypínala se žebra podobně profilovaná, a to nejen křížová, nýbrž i příčná, nebo ani zde nemohlo nadále býti řeči o nejapných pásech. Přirozená povaha věci ovšem toho vyžadovala, aby žebra příčná mohútností nad žebra křížová vynikala, tato pak silnější byla nad ona jemná žebra, která stěnu obrubovala. Později dáván jest i příporám tentýž profil. Zde a onde posléze i hlavici úplně odstraňovali, tak že pohyb

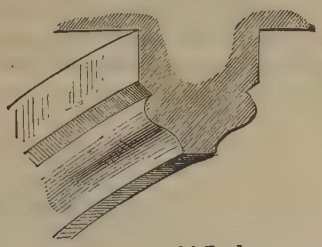

(Obr. 201.) Vysoký Brod.
Profil žebra z hlavní lodi. Konce XIV. v.

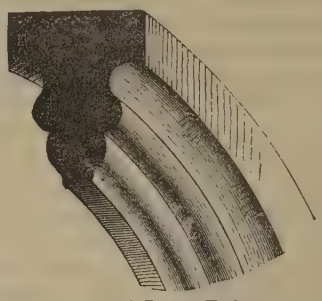

(Obr. 202.) Praha. Karlov.
Profil žebra v lodi. Konec XIV. věku.

(Obr. 204.) Kutná Hora.
Chrám arcidékanský. 1. pol. XIV. věku.

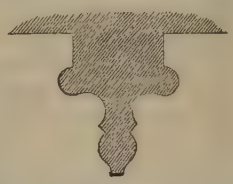

(Obr. 203.) Kutná Hora. Sv. P. Barbora.
Žebro v boční lodi. Konec XIV. st.

bezpřetržitě proudil, — důslednost to upřílišněná, podstatě umění se příčící. Sbíhající se žebra uzavírána jsou pak vždycky mohútným svorníkem ozdobeným buď růžicí nebo symbolickým vyobrazením. Od 14. století začínaje skládána jest klenba z většího počtu klenbových polí, aby tím podporám klenbovým se nadlehčilo. Z rozmnožených žeber tvořeny jsou napotom různě zdobené proplítající se vzorky, tak že *klenba na způsob hvězd nebo sítí* jak konstruktivním, tak krasoumným účelům slouží.

Výtah z výroční zprávy
Jednoty pro dostavění hlavního chrámu svat. Víta
na hradě Pražském
za čas od 1. ledna do 31. prosince 1879.

Z příčin již v loňské výroční zprávě uvedených byla činnost jednoty pro dostavení hlavního chrámu sv. Víta v roce uplynulém, o němž ředitelstvo přítomnou zprávu předkládá, na to odkázána, aby se konaly přípravy k dalšímu pokračování v nové stavbě, kteréž v letošním roce obsáhlejší měrou má býti uskutečněno. Co do nové stavby jenom tolik podotknouti sluší, že pažby okenní u obou oken kaplových na půlnoční straně byly shotoveny a spáry olovem zality. Další položení základů v průčelí západním muselo na letošní dobu odročeno býti, jelikož nebylo lze stavbu nové residence proboštské tou měrou urychliti, aby jednota už v předešlém roce byla nárok činiti mohla na vyklizení těch částí nynější budovy proboštské, jichž k onomu položení základů nutná potřeba vymáhala. Aby se ve stavbě s úspěchem pokračovati mohlo, dalo ředitelstvo jednoty v minulém roce vyšetřiti stálost *hlavní věže.* — Znalcové uznali toho pilnou potřebu, aby samy základy věže byly náležitě upevněny, kterážto práce se značnými výlohami bude spojena a kteroužto se spolu na nějaký čas zdrží uskutečnění toužebného přání čet-

ných ctitelů velechrámu svat. Vítského, aby věž úplně dostavěnou k nebi se pnoucí před sebou spatřili. Nejspodnější část věže až do výšky 11 sáhů zavírá v sobě prázdný prostor většího objemu, než-li hlavní část nad tím zbudovaná. Prázdný prostor onen zaujímá kaple Hasenburg-ská na 9 sáhů vysoká; nad ní nachází se patro o čtyřech přepasích a nad těmi teprv další stavba se vypíná. Pro úplné vyšetření spodní zeminy a základův byly na přiměřených místech tři jámy vykopány. Dle sklonu břidlice od jihu na sever vystupujícího, jakož dle uložení jejího směrem k jelenímu příkopu, kteréž dříve již bylo zjištěno, s úplnou bezpečností se shledalo, že věž na nejvyšším bodu hory jest vystavěna. Zdivo v základech odkryté mezi jižními pilíři podpornými má dole šířku 9′ 9″, z čehož na popředí základu vnitř i vně připadá 1′ 3″; základní zdivo naskrze sestává z opuky v nepravidelných vrstvách od 1′ až na 1′ 10½″ uložené. Zdivo vlastní věže nad základy až do 10° záleží z tesaných kamenů čtvercových; jenom zdivo přepažné v patře nad kaplí věžní se nalezajícím sestává z cihel; odtud počínaje užilo se vůbec pro celou další výšku na vnitřní zdivo pouze cihel, a toliko vnější zdivo bylo z tesaných pískovců čtvercových zhotoveno. Nejvíce jest vnitřní čtvercové zdivo v nejspodnějších částech poškozeno; poškození z požáru pocházející u větší míře objevuje se vně a sice nahoře více nežli dole.

Uvnitř obzvláště na obou pilířích východních ukazují se hluboké trhliny; článkování pilířů jest rozdrceno a rozpukáno a kameny klenbových přepasů z ložiska svého jsou posunuty, což dílem špatným uspořádáním klenbových kamenů, dílem přílišným obtížením těchto částí stavebních bylo zaviněno. — Pro stálejší upevnění těchto bez odporu slabě zbudovaných částí stavebních byly později provedeny částečné podezdívky širokých oblouků příčných, kteréž od věžních pilířů právě dotčených vycházejí. Západní zeď věžní, mnohem mohutněji zbudovaná, nevykazuje žádných trhlin, avšak na schodišti k této zdi přilehajícím sahají trhliny od samého klenutí dolů až na podlahu, což bezpochyby tlakem hořejšího oblouku přepažného z cihel zbudovaného způsobeno bylo. — Nad klenutím kaple Hasenburg-ské, kteréž u výšce 8° 3′ pne se nad dlažbou, táhne se podél severního a jižního povrchu zdi, tudíž směrem od západu k východu pás cihlový na 4′ 3″ šir., velmi dobře vyzděný v mohutnosti vrcholové 4′ 6″ a ve spůsobě schodničné. — Ve vrcholové výšce pnou se k tomuto přepasu dva jiné přepasy cihlové v mohutnosti vrcholové 3′ 6″ ve spůsobě úseku směrem od severu na jih; východní z těchto přepasů má šířku 4′ 3″ západní 7′. Nad západním přepasem vypíná se další schodiště. — Veškeré toto přepasné zdivo jest dokonale provedeno a doposud dobře zachováno. Na něm z velké části spočívá další stavba věže u výšce 18 sáhů, obzvláště vnitřní stavba z cihel provedená. V této výšce na vnějšku strany severní se objevují stopy značných požárů.

Ze všeho jasně vysvítá, že základy věže jsou sice dobré a celá stavba věžní neporušená, nicméně vyskytují se však ve spodní části rozličné vady a nedostatky; obzvláště oba východní pilíře sluší považovati za dva slabé body, jimž sice pozdějším vyzdíváním se hledělo pomoci, jichž stálost ale zúplna zabezpečiti nutná potřeba káže. Velice nepříznivé jest také utvoření velkých oblouků přepasných, z nichžto dva dolejší v úplné šířce ještě nad šířku východních pilířů věžních vyčnívají a nepotkávajíce se s obzvláštními překážkami nejvíce proti východnímu oblouku příčnému působí, kdežto hořejší dva přepasné oblouky týmž způsobem jsouce zřízeny zase směrem k severnímu příčnímu oblouku jakož i k jižnímu velmi širokému pažení okennímu tlakem svým účinkují.

Nelzeť jinak než domnívati se, že původní úmysl stavby věže, z níž jenom část dolejší až k výšce 11 sáhů se uskutečnila, byl zcela jiný než jaký měl stavitel pozdější, který ku provedení hořejší stavby měl zapotřebí širšího podkladu, jejž sobě oněmi oblouky přepasnými až příliš směle zřízenými utvořil. Záhubnému jich vlivu hledělo se pozdější dobou v ústrety vejíti dříve zmíněnými podezdívkami, kteréž na severní a východní straně se zřídily; tím však nebyl vytknutý účel ani v úplné míře ani pro všecku budoucnost dosažen, neboť podezdívky tyto jsou příliš slabé a mimo to nebylo jimi přeširoké jižní pažení okenní nikterak uvnitř dotknuto. Jestliže už s ohledem na nynější stavbu věže jest nutno o přiměřené sesílení se postarati, jeví se nutnost tato tím naléhavěji, uvážíme-li, že má býti věž úplně dostavěna, čímž spodní část její ještě mnohem větší měrou bude obtížena.

Z těch příčin stalo se usnesení, aby ve spodní části stavby rozšíření zdí v tom spůsobu se provedlo, by odtud povstalé zúžení vnitřní základní plochy ve spodní dutině se alespoň rovnalo základní ploše oné dutiny, kteráž se ve výšce nad 11 sáhů vzhůru vyskytuje; tudíž budou zmíněné přepasy v celé šířce 4′ 3″ podezděny. Okeniště, které se ve spodní části stavby na jižní straně provede, bude míti tutéž šířku jako okno bezprostředně

výše položené; nynější rozdělení dolejší stavby na spodní dutinu a vyšší patro se zachová, avšak na místě dosavadního klenutí bude nutno zříditi nové v podobném uspořádání s otevřenými závěrníky.

Co do stránky technické, páni znalcové na tom zůstali, že co nejdříve má zemivo celé vnitřní plochy základní až ku srostité půdě býti odstraněno, načež i tato až k samému spodku dosavadního zdiva základního se vyndá, pak vrstva betonová v mohutnosti 18″ se položí a stejnou dobou přiměřené zdivo základní se zřídí. Teprv pak, až se tímto způsobem mocné těleso základní utvoří, může se další nové zdivo rovnoměrně provésti a sice až k přepasům, kdež poslední spáry bude nutno pevně podezdíti břidlicí. Týmž časem provede se také obnova poškozené části schodiště.

Úplné provedení těchto prací k sesílení základů věže směřujících rozdělí se na občasí 3 až 4 let, jak to odborná kommisse znalecká zvláště za tou příčinou odporučila, aby veškery části právě dotčeného zdiva rovnoměrně se usaditi mohly.

Ano již letošního roku vyjma pokračování stavby při severní zdi západního průčelí bude jednota museti veškerou píli stavitelův i značné vydání peněžné do lůna země uložiti, neboť sotva bude možno, hlavní zdi další stavby, pokud se jich ještě nedostává, nad povrch země vyvýšiti a tím způsobem objeviti výsledek stavební činnosti pro každého patrný. Nicméně ředitelstvo doufá, že již v nejbližším roce s radostným pocitem bude moci poukázati ku zdém v celém rozsahu stavby nové vůkol se vzhůru pnoucím; ovšem pak s tímto poukázáním bude nutno spojiti obnovené vyzvání ku všem příznivcům a ctitelům našeho velechrámu, aby zvýšenou horlivostí se snažili nahraditi síly jednoty téměř úplně vyčerpané.

Až do konce prosince 1879 bylo ve stavební huti vykrouženo celkem 3033 krychlových stop kamenů čtvercových a sice dílem z Hořického, dílem z Niedergrundského pískovce; kameny ty určeny jsou pro spodní stavbu severozápadní věže v hlavním průčelí.

Uvnitř ve chrámě samém byl v *kapli sv. Annenské* oltář od jednoty vlasteneckých přátel umění věnovaný postaven a polychromován. Jelikož odbor umělecký se za to přimlouval, aby dosavadní závěrná mříž řečené kaple byla zachována, protože chová v sobě značnou cenu uměleckou, byť také chrámovému slohu neodpovídala, dala jednota právě zmíněnou mříž pozlatiti, čímž úprava této kaple úplného ukončení svého dosáhla.

V *kapli Pernštýnské* byl za příčinou zasazení nových oken barevných oltář svat. Filipa Nerejského, nákladem arcibiskupa Antonína hraběte z Příchovských z červeného mramoru ve slohu renessančním zhotovený odstraněn. Vždy věrná kapitola metropolitní prodala týž oltář panu kanovníku strážci Janu Bernardovi, kterýž jej farnímu chrámu Pozdeňskému věnoval, za peněžitý obnos 1500 zl., kterýžto obnos metropolitní kapitola jednotě sv. Vítské darovala. — Pod oknem prostředním v této kapli byla zeď z opuky zřízená, do hloubky 15″ zvětralá a rozpukáns, nárožníky a shodce zuráženy, protož staré čtverce musely novými čtverci pískovcovými býti zaměněny. — Za okna s malbami na skle v téže kapli zřízená, jak už v loňské zprávě zmíněno, povinna jest jednota díky vzdáti velkomyslným dárcům Její Excellenci pí. hraběnce Leopoldině z Thunů-Hohensteinů, kteráž okno prostřední a vys. důst. p. kanovníku Antonínu Jandourkovi, kterýž obě okna pobočná věnoval. I tato okna byla v ústavu firmy Neuhausrovské zhotovena a důstojně se řadí k ostatním barevným oknům poslední dobou zasazeným. (Dokončení.)

Domácí zprávy.

Výstava starožitností v Čáslavi. Za protektorátu J. Uroz. svobodného pána pana Ferd. Voitha ze Sterbeců uspořádá archaeologický spolek „Včela Čáslavská“ výstavu starožitností v dnech 7., 8. a 9. srpna t. roku v I. poschodí měšťanské školy v Čáslavi. Předmětem této výstavy budou starožitnosti a památnosti domácí i cizí. Žádáme proto slavná zastupitelstva, spolky i jednotlivce, aby starožitné a památné předměty v jich držení se nacházející k výstavě laskavě zapůjčili. Výstava řaditi se bude dle následujících odborů: 1. z doby předhistorické, 2. zbraně a nástroje, 3. nádoby a umělecké předměty, 4. kostelní paramenta, 5. mince a pečeti, 6. obrazy, 7. knihy, 8. rukopisy a 9. starobylé kroje a vyšívání. Přihlášky přijímány budou do 15. července a předměty zaslány buďtež nejdéle od 1. do 5. srpna na útraty a zodpovědnost vystavovatelů; ode dne přijetí až do vydání ručí za předměty komité. Ke každému zaslanému předmětu sděliž zasylatel data o nalezišti neb původu jeho. Přihlášky a zásylky adressovány buďtež: „Výstavní komité Včely. Čáslav, měšťanská škola“. Slavnostní zahájení stane se dne sedmého srpna o 9. hodině ranní, výstava potrvá ve

dnech 7., 8. a 9. srpna, a bude otevřena vždy od 9—12 ráno, odpoledne od 2—6 hodin. Předměty majitelům vydávati a zasýlati se počnou dnem 10. srpna.

Starožitné nálezy. V **Prachaticích** opadlo dne 11. června se stěny bytu druhého kostelníka v Prachaticích kus vápna. Bylo zde asi 100 vrstev vápna častým bílením nahromaděných. Na původní stěně objevily se staré nápisy latinským písmem frakturovým. Nad oknem zřetelně se čte: „Christi mors beat“. Mezi okny dlouhý nápis, též latinský, v němž pouze některá písmena se poznává; ostatní s poslední vrstvou vápna odpadlo. „Gregem suum“ zřetelně ještě tam lze rozeznati. Z nálezu uvedeného zjišťuje se, že v dotčených místnostech vedle kostela skutečně bývala stará, tak zvaná literácká škola, tehdáž škola střední, v nížto hlavně latině se vyučovalo. Dle tradice školu tu navštěvovali Jan Hus i Jan Žižka. Pro památku nápisy na stěně zachovány budou.

V Plzni učiněny jsou při obnovovacích pracích ve hřbitovním chrámu Páně sv. Mikuláše v těchto dnech zajímavé nálezy starožitnické. Při škrabání nátěru nad presbyterium odkryt obraz tří andělů, z nichž jeden drží kříž kleče, druhý stoje má korunu v rukou a třetí pak klečí. Obraz jest velmi sešlý. Dále nalezen znak stavitele, jenž chrám bezpochyby obnovoval z r. 1599. V levé lodi nalezena pod prvním nátěrem malba z doby renaissanční a na žebrách křížové klenby proplítané pentle, bezpochyby z téže doby, kdy se kostel obnovoval. V levo před vchodem do kostela jest prastarý náhrobní kámen patricia plzeňského v podobě klečící z r. 1583. Aby byl ochráněn, bude zazděn z venčí presbyteria.

V Jindřichově Hradci na starožitném zámku objeveny jsou v zapomenuté síni, která nyní za udírnu sloužila, pamětihodné a zajímavé malby na obmítce. Komnata jest stavěna do čtverce s prostou klenbou křížovou. Na veškerých stěnách a polích klenbových, na kterých osmero znaků rozeznati lze, ukazují se stopy polychromie. Na dvou stěnách naproti oknům až dosud zcela otevřeným nepohodou a délkou času malby bohužel naprosto jsou zničeny. Obě ostatní, ač sazemi spustošeny a částečně též oloupeny o polychromní okrasu ornamentální, alespoň tak jsou zachovány, že znaleckým okem a rukou umělce bude lze je obnoviti. Pro vlastimila velezajímavá jest jedna stěna zejmena, na které vyobrazuje se výjev v Čechách řídký, představující zasedání buď sněmu neb župního soudu. Spatřuje se podélná stěna jisté velké dvorany s pěti otevřenými okny, vše kresleno s velkou pečlivostí. U prostřed síně na prostředním pilíři mezi dvěma okny jest trůn, na němž postavu předsedajícího širokým, zlatožlutým, brokátovým rouchem dosti zřetelně rozeznati lze. U jeho nohou, úplně ve smyslu staročeského řádu zemského (viz I. kapitolu díla Všehrdova) náměstek jeho s oběma rukama na prsou položenýma; na levo a na pravo po obou stranách celé délky obrazu jest v řadě 17 přísedících v oděvu bohatém a různobarevném, kožešinami vyloženém. Nad hlavou každého jest široká blánka, na které až dosud se nepoštěstilo dopíditi se nápisu. U prostřed parketovaného sálu stojí postava utrakvistickému knězi podobná, předsedovi buď zprávu neb návrh podávající; hloub v pravo a v levo spatřují se stopy několika postav, z nichž jedna v rukou drží knihu nečitelným nápisem opatřenou. Majitel panství Jindřicho-Hradeckého hrabě Jaromír Černín kázal, aby obraz ohledán, restaurován a kopírován byl a povolal za tím účelem z Prahy malíře Petra Maixnera a Bedřicha Wachsmanna, z nichž oba jednomyslně se prohlásili, že obraz pochází z 2. polovice XV. věku. Dějiny onoho věku učí, že r. 1447 a 1449 současně konány jsou sněmy v Jidřichově-Hradci a v Pelhřimově, zde se strany Poděbradovy, tam se strany Meinhardovy z Jindřichova-Hradce, jejichž výsledkem posléze po dlouhém sem i tam posýlání a vyjednávání byl kompromis. Byla by blízka domněnka, zda-li snad obraz nemá zvěstovati památku onoho okamžiku? Obraz jest $6^3/_4$ m. dlouhý a 2 m. vysoký. Svrchu zakončuje se malovanou stužkou. Stěna vrchní až po klenbu pokryta jest vyobrazením jiného druhu. Lze rozeznati kus krajiny, v níž na ormentálně stylisovaných větvích sedí sem i tam roztroušeno veliké množství ptáků, dále jiná, snad vodní část s tolikéž vodními ptáky v různých skupeninách.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Slyšení u Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Za pobytu J. Veličenstva v královské Praze dostalo se Akademii křesťanské zvláštního vyznamenání, že jediná připuštěna byla z veškerých spolků pražských k slyšení. Pětičlenná deputace skládala se ze starosty: ředitele seminářského Dr. Frant. Bauera, a předsedů čtvera odborů Akademie křesťanské: Profes. Dr. Klimenta Borového, předsedy odboru vědeckého; F. J. Lehnera, předsedy obecné Jednoty Cyrillské; architekta A. V. Barvitia, předsedy odboru uměleckého; sochaře Ludv. Šimka, zástupce odboru archaeologického. Jeho Veličenství přijal deputaci s neobyčejnou blahosklonností. Mluvčím deputace byl starosta, který v oslovení svém pozdravil mocnáře jménem mohutné Jednoty s díkem

za dar letošního roku od Jeho Veličenstva Akademii křesťanské milostivě věnovaný a s prosbou za další vysokou přízeň Jeho. Na oslovení toto odvětil Jeho Veličenství, že se těší s péče, kterou Akademie křesťanská obrací na rozkvět vědy i umění křesťanského a dotazoval se po podrobném zřízení a organisaci Jednoty, načež starosta vysvětloval roztřídění ve čtyry odbory a představoval při tom předsedy a zástupce všech čtyr sekcí případným poukázáním na literární a uměleckou činnost každého z nich. Při představování architektů Barvitia a Šimka též doložil, že jsou tvůrci pomníku Jungmannova, první žulového podstavce a druhý sochy, k níž Jeho Veličenství kov věnovati ráčil, načež zeměpán podotknul, že monumentální dílo, které včerejšího dne (při slavnostním totiž osvětlení) okolo jeda na své oči spatřil, výtečně se zdařilo. Na to přijal blahosklonně z rukou starosty letošní tištěnou výroční zprávu o činnosti Akademie křesťanské sám o ní se hláse a s ujištěním Své přízně k ústavu našemu i na dále deputaci co nejmilostivěji propustil. Má tedy Akademie křesťanská mocného patrona v osobě samého císaře pána a jasného krále českého.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červen.

1. Vyřízené záležitosti.

Oltářní obraz *P. Marie de perpetuo succursu* pro chrám Páně v Dubicku u Úsova na Moravě.

Stříbrný gotický kalich: pro dp. Št. Ressla, faráře v Raspenavě.

Skvostný relikviář: pro J. M. nejdůst. pana biskupa Královehradeckého.

Stříbrné konvičky mešní: pro veledůstp. Fr. Fádrusa, děkana v Napajedlích.

Kasule *bohatě vyšívaná ze stříbrné látky*: pro vdp. Fr. Fádrusa, děkana v Napajedlích.

Spolkový prápor *zlatem bohatě vyšívaný*: pro blahp. V. S. Staropraského, tajemníka v Jihlavě.

Roucha objednaná vesměs dodána.

2. Nová objednání.

Stříbrný kalich: dp. Dr. Václ. Hronek, farář v Chotěšově; *gotický*: dp. Adolf Scharfenberger, farář v Bystřici.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalicha*: dp. Ferd. Pokorný, farář v Křakově a dp. J. Brejcha, farář v Stříbrných Horách; — *lampu gotickou pozlacenou v ohni*: vdp. Ant. Štika, děkan v Ledči; — *pouzdro stříbrné na sv. ostatky*: důstp. Lohel Schmidt, sekretář na Strahově.

Paramenty: *černý pluvial*: dp. Loh. Schmidt, sekretář na Strahově; — *bílý pluvial, bílou a fialovou kasuli*: p. Josef Rustler, rolník v Taubrathu; — *bílou kasuli*: vys uroz. paní hraběnka Nosticová; — *červenou kasuli*: ústav hluchoněmých v Praze; — *červenou kasuli*: vp. J. Kubíček, kaplan ve Veselí n. Lužn.; — *černou kasuli se zlatými portami*: dp. Dr. Václav Hronek, farář v Chotěšově; — *štolu křestní*: blahor. p. Josef Rustler, rolník v Taubrathu a důstp. Mart. Velický, farář v Řičanech; — *plášťk na ciborium*: blah. p. Jos. Rustler, rol. v Taubrathu; — *bursy k nemocným*: vys. uroz. paní hraběnka Swérts, p. Jos. Rustler, rolník v Taubrathu a vdp. Josef Pekárek, vikář v Blatné; — *antipendium s figurálním vyšíváním*: vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze; — *nebesa*: ct. pí. Doubková v Praze; — *polštáře bílé na oltář*: bl. p. Josef Kettner, správce v Ounětících; — *černé polštáře*: důstoj. farní úřad v Byšicích; — *zlatem vyšívané pentle k praporu*: p. V. S. Staropraský, tajemník v Jihlavě; — *kostelní korouhve*: důstp. Ferd. Pokorný, farář v Křakově, vdp. Mat. Kubíček, vikář v Česticích; — *přikrov*: p. Josef Rustler, rolník v Taubrathu.

Kostelní prádlo: *6 korporalií*: vp. J. Kramr, kaplan v Mníšku.

Rozličné: *4 kříže pro školy*: dp. E. Gregor, kněz řádu premonstr. na Strahově; — *kříž*: dp. Karel Kummer, farář v Michli.

3. Rozpočty.

Na 2 dalmatiky a plášťik na ciborium: slav. patronátní úřad ve Velvarech; — *na stříbrný pacifikál*: dp Jan Brejcha, farář ve Stříbrných Horách; — *na mramorovou křtitelnici*: důstp. Josef Forst, farář v Kostelci; — *na pozlacení kalicha a ciboria*: dp. Ign Böhm, farář v Hrabini u Opavy.

Lehner.

Literatura.

Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české. Vydává prof *Jan J. Řehák*. Sešit II. *Obsah.* 1 Jakub řezbář, děd Daniela Adama z Veleslavína. (Dokončení.) 2. Příspěvky k statistice rány morové (1584—1625). Dle farních register kostela sv. Barbory. 3. Zprávy o malířích kutnohorských (Linhart, maléř 1467, Sigmund, maléř 1481, Matouš, illuminator okolo r. 1491, Jiřík Kvida (1488), Šimon, maléř (1490), Jan Čert, illuminator (1504) Johannes Kropáček, též Kropáč (1497), Václav, illuminator (1500). Mikuláš, maléř (1501). Michal, maléř (1505). 4. Drobné příspěvky (O Martinovi z Tišňova. Mistr Brikcí ze Zlicka. Kazatelna v kostele sv. Barbory.) — Oznámení viz „Method“ roč. V. str. 143. Dílo počaté samo se odporoučí zajímavostí, poučností a rozmanitostí obsahu. Valné rozšíření jest veležádoucí. Cena sešitu 25 kr.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 7. **V Praze, dne 30. července 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: Sloh gotický. (Spodní a vrchní stěna. - Triforium.) — Jubileum řehole svat. Benedikta. — Výtah z výroční zprávy Jednoty pro dostavení hlavního chrámu svat. Víta na hradě Pražském za čas od 1. ledna do 31. prosince 1879. — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc červenec. — Literatura. — Mosaika.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokrač.)

(Spodní a vrchní stěna. — Triforium.)

Jest-li že při klenutých románských chrámech celá soustava kráčela slavnostně odměřeným krokem, ve veškerém organismu slohu gotického celý život jest pohyblivější jak v uspořádání půdorysu, tak při tvoření jednotlivých článků.

(Obr. 205.) Kutná Hora. Kostel nanebevzetí Panny Marie. Konec XV. a počátek XVI. věku.

Při stejnoloďních kostelích, jakož i na spodních částech chrámů s vysokou střední lodí a nižšími po stranách jsou sice stěny prolomeny pouze užšími okny lomeným obloukem sklenutými (obr. 205.); za to však vrchní stěna vystupující lodi střední bývá

rozčlánkováním a dělením bohatě oživována. Nad loubeními nacházívá se ve tloušce zdi založený ochoz úzký či galerie do vnitř kostela otevřená, která se skládá z malých arkád na vlastních sloupcích spočívajících. (Obr. 206.) Nazývá se *triforium*. Podobné uspořádání znal ovšem již dříve též sloh románský. Vystupující přípory začasté protínají římsu pod triforium běžící. U průběhu dalšího vývinu prolamovala se později i zevní stěna za triforiem řadou oken, které nazvíce s hlavními okny nad triforiem se vypínajícími

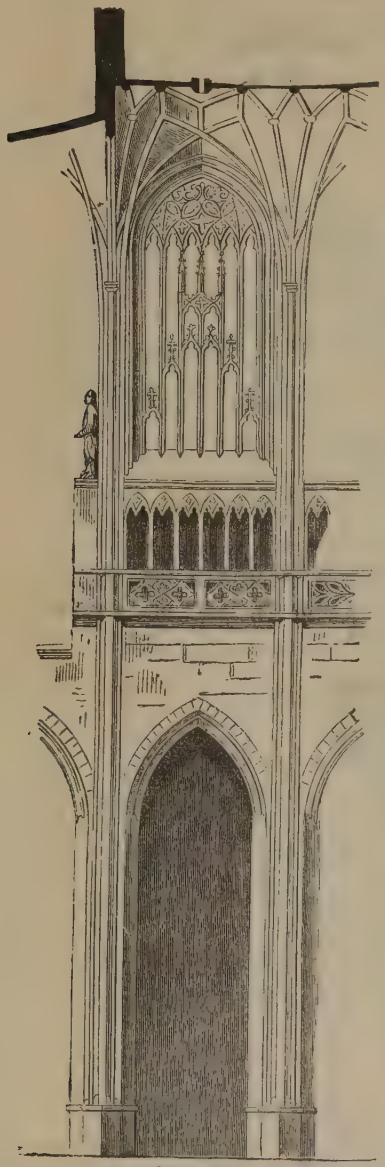

(Obr. 206.)

(Obr. 207.)

(Obr. 208.)

Kutná Hora, Kostel sv. Barbory. Konec XV. a XVI. věku.

v úzké souvislosti bývají. (obr. 207.) Střechy bočních lodí, kosiny zvané, obdržely následkem tohoto uspořádání jiný tvar v ten způsob, že jedna strana na venek, druhá pak k úpatí triforia se skláněla, čímž potřeba žlabů se objevila, aby budova deštěm a sněhem škody neutrpěla. Celá pak stěna kostelní proměněna jest v jedno velké okno. Nad triforiem totiž prolomena jest stěna v celé výšce a šířce velkým oknem (obr. 206, 208.). Při důležitosti, které ve slohu gotickém oknu se dostalo, věnována vývinu a okrase jeho veliká péče.

Jubileum řehole sv. Benedikta.

Píše *F. J. Lehner.* (Dokončení.)

Dvoje pohodlné schody vedou vedle hlavního oltáře do starého *kostela podzemního.* Ve velké, jasné prostoře střední jsou malby na obmítce od Marco da Siena bohužel zkažené vlhkem; podlaha zdánlivě mnohoúhelnými, dobře hlazenými kameny dlážděná jest ve skutečnosti přirozená skála barvy bílošedé. V kryptě za oltářem jedné kaple, která pod hlavním oltářem vrchního kostela se nachází, jest hrob sv. Benedikta a jeho sestry. Nápis dí, že oba spolu zrozeni a kanonisováni zde ve společném hrobě odpočívají. Že obě svatá těla na tomto místě jsou uložena, bylo vícekráte zjištěno. Tak opatem Desideriem dne 28. března 1066, kardinálem Janem z Aragonie r. 1486, posléze r. 1659 opatem příjmím Angelo della Noce, kterážto fakta papežem Benediktem XIV. ve spisu „De Servorum Dei beatificatione“ potvrzena jsou. Přece však tvrdí benediktíni francouzští, že ostatky obou jsou jejich majetkem v S. Benoît - sur - Loire, kam Agilulfem z Fleury se dostaly, který je za času Chlodvika II. z kláštera cassinského uzmul. Celé knihy psány jsou pro a proti. Francouzové ohnivě hájí skutek Francouze, Vlachové pak vše zapírají. Spor Poláků s Čechy o ostatky svat. Vojtěcha má tedy svou analogii. U nás jest ovšem hádanka rozluštěna letošním nalezením ostatků sv. Vojtěcha.

Klášter má též mnoho jiných *ostatků:* znamenitý kus kříže Krista Pána, dle udání r. 986 mnichem Leonem, bratrem opata Aligerna, z Jerusalému přinešený a nádherně zlatem a drahokamy obložený; dva trny z trnové koruny, kus závoje Panny Marie, zub a článek prstu sv. Benedikta a kost z ramena sv. Scholastiky. Jiné poklady jsou: závaží bronzové, kterým vedle předpisů sv. Benedikta odvažována byla mnichům denní dávka chleba; dvě krabice ze slonové kosti, které Robert Guiscard ze saracenské kořisti daroval; uměle zhotovená berla ze XVI. století, kterou Cellini-mu připisují a p.

Je-li kostel se svými ostatky a poklady první, jest *knihovna* druhou památností prvokláštera. Ač namnoze olupována, jest předce až do dnešního dne nejbohatější knihovnou svého druhu. Mezi 20.000 svazky tištěnými čítá 500 děl z prvního století kněhtiskařského, mezi nimiž vzácná unica, původní vydání a umělecky znamenitá díla miniaturní. Rukopisných kodexů má 1380, a to od V. až do XIX. věku. Z doby sv. Benedikta pochází znamenitý komentář Origenův k listům svat. Pavla, v kterém uprostřed čte se poznámka Donatovou rukou psaná, že opětně r. 522 komentář četl, jakož i Sermo de traditione Domini. Většina rukopisů jest psána od mnichů cassinských. Těmi vyvinuto jest v XI. st. krásné, vkusné písmo longobardské s initiálkami malovanými a pozlacenými, jež obdrželo jméno „Scriptura Cassinensis.“ — Drobnomalby mnohých děl, zejména chorálních kněh a missálů, jsou o sobě díla umělecká. Nejkrásnější je snad mešní kniha opata Desideria z XI. věku. Ostatně vykazuje se ještě i XIV. a XV. století hojnými, nádhernými rukopisy. Ve skříni za chorem uschováno jest 57 kněh chorálních, k jejichž spatření třeba jest zvláštního dovolení opatova. Všechny jsou psány na silném pergamenu nejkrásnějším písmen gotickým a v mnohých pokryty jsou celé stránky vyobrazeními a pestrými okrasami. Vkusem a bohatstvím jsou tyto initiálky nepřekonatelné. S největším díkem pozdravujeme tudy podnik, kterým Pater Piscicelli-Taëggi hodlá za pomoci řádného litografa vydati chromolitografické vzorky písma. V tiskárně klášterní panuje čilý život. Vydávání kněh školních a modlitebních, jakož i různých prací litografických, jest nyní živností obývatelů kláštera, kteří ztrátu statků s královskou důstojností a s křesťanskou pokorou snášejí.

Rukopisů má klášter — bez knížecích diplomů a papežských bull — přes 90·000; nejstarší jsou z věku Karla Velkého. R. 810 uděluje výsadu kníže Grimoald II. z Beneventu, z r. 834 jest věnování krále Lothara I. Císařové němečtí, králové normanští a j. jsou zastoupeni ve sbírce rukopisné podpisy a pečetí. Samotných bull papežských jest 895. I s diplomy knížecími jsou od Dona Erasma Gatolla, který r. 1732 v Monte-Cassino zemřel, za přídavku četných facsimilií přepsány a do čtyř svazků srovnány.

Znamenitým spisem jest „generální matrika Cassinenské kongregace,“ v které obsahují se jména veškerých benediktínů vlašských od r. 1504, roku to spojení Monte-Cassina s kongregací svatého Justina v Padui. Počet mnichů cassinských od oné doby až do dnešního dne obnáší podle toho zrovna sedm set. V Monte-Cassino výminečně loupež dovolila (!) mnichům zůstati pohromadě „co strážcům národního pomníku Monte-Cassinského.“

Opata vláda nepovažuje za opata, nýbrž

za vrchního kustoda národního pomníku. Mnichové smějí zůstati v cellích, klausury však byli nuceni zříci se, jelikož vládním organům každé chvíle jest volno dohlížeti na „národní pomník“. Také přijímání noviců zákonitě je zapovězeno. Na štěstí však jest o to postaráno, aby mnichové na Monte-Cassino tak brzy nevymřeli. Nyní jest arciopatem Montecassinským Neapolitán P. Mikuláš d' Orgemont. Aby hmotná budoucnost arciopatství pojištěna byla, usneslo se 14 opatů benediktinských, kteří dne 24. října 1876 ku konsekraci knížete arcibiskupa dra. Edera v Solnohradě (dříve opata u svat. Petra v Solnohradě) se sešli a na pozvání opata amerického od St. Vincence P. Boniface Wimmera o jubilejní slavnosti se radili, že jednak výlohy slavnosti, jednak vydržování arciopatství (20·000 lir ročně) mezi sebe rozdělí a o počet řeholníků se postarají, jichž třeba jest na trvalé obsazení arciopatství a ku vykonávání povinností.

Mnichové zaměstnávají se řízením licea, které má 130 žáků, jakož i vydáváním pokladů archiválních. S vydáváním obrovského díla „Codex diplomaticus Cassinensis“ Janem Křtitelem Federici počatém, které v osmnácti svazcích již 17.000 listin s poznámkami a vysvětlivkami obsahuje, pokračuje se. Rovněž tak s katalogem rukopisů Placida Federici, v němž pokračoval Oktavian Fraya Frangipani, který byl přes 60 roků archivářem kláštera, 75 roků na Monte-Cassino ztrávil a r. 1843 v stáří 80 let tamtéž zemřel. Od Calesati a Tosti pokračován vydává se nyní katalog pod názvem „Bibliotheca Cassinensis“. R. 1870 a 1871 vyšlo dílo o „rukopisech a umění na Monte-Cassino“ a P. Luigi Tosti získal sobě důkladnými pracemi, mezi nimiž o dějinách kláštera, o hraběnce Mathildě, o sněmu kostnickém, o lombardské jednotě a j. slavného jména ve světě učeném. Jest historiografem Monte-Cassinským a žije zde co konventuál pod titulem opata ze St. Angelo.

Předeslavše takto stručně kultúrní důležitost řádu sv. Benedikta, dějiny a památnosti prvokláštera, s přáním na brzké vzkříšení klášterů ve Vlaších, zbývá krátce popsati jubilejní slavnost na onom památném místě, odkud řád vyšel a kde požehnaný zakladatel odpočívá.

Ve starožitné a posvátné metropoli benediktínské konaly se již po delší dobu přípravy na jubileum obnovováním a uměleckým vyzdobováním jistých částek mohútné stavby, které největších škod utrpěly pohromou časovou a povětrností. Platí to především o síních, které vedle tradice za původní obydlí sv. Benedikta a tudíž za ctihodné jádro kláštera se považují. Jsou to tři malé skalní síně později vyzděné, které světci za obydlí sloužívaly, z nichž v jedné oltář se nachází, v druhých pak dvou zbytky obrazárny druhdy znamenité, jejíž největší a nejvzácnější část odnesli r. 1799 Francouzové, když „svobodu, rovnost a bratrství“ bratrským národům hlásali s mečem v rukou. Correggio, Andrea da Salerno, Albrecht Dürer a jiná jména se tu vyskytují. Také náčrtek známé podobizny Rafaelovy uhlem vyvedený vlastní jeho rukou a znamenaný písmenami R. S. V. — Rafaele Sanzio Urbinate — v rohu pak slovy „da se stesso“. V kapli vedle oltáře visí krucifix, na němž tělo Ukřižovaného ze zubu hrocha vytesáno jest. Podlaha mosaiková komnaty první ukazuje znak cassinský, v levo lva v červeném poli, v pravo hrad u prostřed dvou cedrů.

Dříve než sv. Benedikt r. 529 pro sebe a pro učenníky své tyto modlitebnice zřídil, přebýval nějaký čas o samotě ve skalní jeskyni, která až dosud se spatřuje po boku tunelu do skály vytesaného, kterým do kláštera se vchází. Ve výklenku stojí světcova socha a nad ní nápis: „Sláva Bohu všemohoucímu a svatému Otci Benediktu“. Na desce pak mramorové v oné nízké chodbě čtou se slova: „Nediv se, cizinče, drsné a nízké chodbě skalní, která k takovému vede stavení. Posvětila ji svatost patriarchova. Obdivuj se tím více jemu a buď požehnaný vcházeje.“

Torretta částečně pobořená měla býti obnovena a ozdobena. Práce svěřena jest benediktínům emausským, umělecké rodině, v níž panuje bratrská svornost, obětovná láska, radostná poslušnost, vzájemná shoda, jednotná snaha a společná součinnost. Klid nezkalený sobectvím tvoří, seje, staví v čisté atmosféře ducha a života církevního. Jsouť tito: Frant. Desiderius Lenz, architekt a správce školy umělecké, P. Beda Hessen, P. subprior Jan Blessing, představený rodiny umělců, malíř P. Gabriel Wüger, duše školy, P. L. Steiner s oběma pomocníky Martinem Hubrem a Fr. Klementem Kleinerem. Později jsou jim přidáni bratři Šimon Schultis a Fr. Plattner, jakož i mladý sochař Josef Leibinger, žák Fr. Desideria. Cyklus maleb na obmítce vyznačuje se náboženskou cudností a asketickou přísností, jakou škola emausská pěstuje, o které ještě častěji promluviti udá se příležitost, až pisatel, který dosud pouze z fotogr. vyobrazeních nejnovější plody umělecké zná, po návratu umělců z Monte-Cassino nákresy ve velkém spatří. Že ve věži sv. Benedikta malby takového ducha ze života světce na místě jeho působení dojímají, kdož by o tom

pochyboval? Vždyť zbožní a nadšení synové rodiny v nich líčí život svého patriarchy a život svůj vedle řehole, jíž se věnovali s duší celou, nerozdělenou, milující. Tím odůvodněna jest oprávněnost asketické kresby a nebeského klidu. Řeholník hlubokého citu a dětinné zbožnosti zná malovati život duchovní, ve kterém sám žije. —

S torettou obnoven jest vrchní sloupový dvůr před kostelem a vnitřní chodby vyjasnily se ozdobou nového nátěru. Pro cizince upravena zvláštní jídelna a klášterní cely připraveny jsou pro hosty. Okrášlená nevěsta očekávala den věkového jubilea.

Triduum od 4. do 6. dubna se přiblížilo. Časně z rána klášterní cesta poskytovala nevyrovnatelný pohled. Od východu slunce byla pokryta venkovany jednotlivě a ve skupeninách táhnoucími vzhůru, muži se ženami a dítkami. Vše ku předu se pohybovalo, poutníci s holemi a kříži v rukou, processí se modlící a zpívající s předcházejícím krucifixem, mezi tím Angličanky na koních a oslích, touristé z Říma a Neapole, obyvatelé městečka S. Germano — vše bralo se jednomyslně vzhůru k vysokému cíli. Již hřálo slunce ranní a pot perlil se po tváři putujících po horské kamenité cestě neposkytující stínu. Ale obarvilo vnadou sluneční jasně a krásně pestré kroje venkovské. Postavy, skupeniny, výjevy a typy, jak šly a stály, byly živými obrazy. Muži vzezření vzdorovitého, hnědý nepohodou vybledlý plášť kolem beder přehozený, kožené spodky a šedé plátěné gamaše, nohy chráněné sandály řemínkovými, na bohatých kadeřích širák plstěný, v ruce hůl sukovitá; ženy a dívky v pečlivějším, částečně bohatém oděvu, pěšky anebo s malými dítkami sedíce na oslu vedeném mužem. Ženy mají hlavu pokrytou čtverhranně složeným, často krajkami posázeným, na zad spadajícím a lesklou jehlicí připevněným tak zvaným albanským šátkem, který jest jako rámcem obličeje osmahlého s temnýma očima a černými vlasy. Svršek těla jest pokryt řasnatou bílou košilí plátěnou s dlouhými rukávy; ramena drží stužky černého, modrého neb červeného živůtku, v němž mnohá nůž nosí. Nejrozmatější, většinou vkusné a živé seřadění barev spatřuje se na sukních, jichž nosí se několik jedna na druhé, tak že vždy široký pás spodnější viditelný jest. Zde jsou ženy z Belmonte v modré sukni pod krátkou červenou; tam z Apolinare s dvěma temněmodrými zástěrkami na modré sukni, přední červeně, zadní žlutě pruhované. Na sukni fialové spatřuje se druhá červená a zelená, na červené černá a bílá. Čast jest vrchní z předu vykasaná, jako u žen ze S. Germano tmavočervená nad zelenou s červeným lemováním, kterou ještě modrá červeně obroubená zástěra přikrývá. Děvčata ze S. Apollinare na Lirisu nosí na hlavě šátek těsně přiléhající, který v zadu do uzlu se zavazuje. Na ruce nebo složený na hlavě nosí všechny čtverhranný šátek samotkaný ze silné látky žluté neb červené, rýhované, kterým za zimy a deště ramena se zahalují. Nad ostatní ušlechtilostí kroje vynikají Atineriňanky. K řasnaté červené sukni nosývají modrý živůtek a jemně vyšívanou košili, k tomu bílý šátek na hlavě a bohatou okrasu ze zlata a korálů. Na takové sváteční dny staví se na odiv veškeré klenoty. Byť by to byly jen pozlacené skleněné perly, — na krku a v uších musí se něco lesknouti.

Kdo jednou v Italii byl, nezapomíná více na utěšený obraz, jaký poskytuje taková slavnost. Před fortnou klášterní rozložili kramáři své zboží. Víno a chléb, pomeranče a limonádu, ořechy a lahůdky nabízely se kolemjdoucím ku prodeji s velikým křikem. Vedle toho křížky a růžence, řetízky a penízky, obrázky a sošky. U cisterny v předklášteří bojovalo se o vodu. Každý chtěl co nejdříve svlažiti rty na obrubě měděného vědrce, který s druhým na železném řetězu bez přetržení od rána do večera nahoru a dolů se pohyboval. Celé vůkolí z široka a daleka vyslalo sem nemocné, mrzáky a žebráky, ženy a muže, děti a starce, slepé a chromé, němé a křiklouny. „Pro Madonnu a pro rány Páně! Pro spasení, které očekáváte! Pro duše vašich mrtvých v očistci! Dejte almužny! Almužny!“ A pršely almužny se všech stran, také z kláštera vyzdviženého a okradeného. Obrovské kotle vynášely se z fortny a rozdávala se jídla chudákům. Nastala tlačenice a křik, honba a zápas o talíře a lžíce, hrnce a mísky.

Co venku tak živo bylo, konala se v kostele slavnostní bohoslužba. Po processí sloužil biskup z Veroli mši svatou a P. Capocelatro, nejslovutnější kazatel neapolský, měl kázání. Kostel zářil leskem nesčíslných svící. Kostel zúmyslně nebyl ověšen draperiemi, jako bývá v Římě, Neapoli a jinde. Jen hlavní oltář byl okrášlen květinami. Pohled vnitřku byl okouzlující. Plné světlo sluneční proudilo se hlavními vraty jen na tak veliké svátky otevřenými, světlo lomené vysokými okny rozlévalo čarovný lesk do prostory nádherně, okrášlené barvou, zlatem a vzácným kamením. Ženy a děti v malebných krojích klečí v hustých skupinách kolem pilířů; muži vyplňují loď střední; všichni mají růžence v rukou a zbožně sledují posvátnou oběť konanou s veškerou liturgickou nádherou. Ostatní množství, jemuž chrám prostory neposkytuje, rozložilo se venku na schodech. Zástup Abruzčanů, v processí při-

*

šedších, modlíce se a zpívajíce, po kolenou konají tu cestu od spodního dvoru vzhůru po schodech ku kostelu. Celé zástupy přistupovaly ku stolu Páně. Když pak bylo po papežském požehnání s plnomocnými odpůstky, rozložilo se to množství po dvorech a podloubích a slavila se hostina. Každý s radostí a chutí požíval, čím na pouť se zásobil. Jiní procházeli se prostorami kláštera a obdivovali krásy vnitřku a polohy jeho. S terasy nad podloubím dvoru, studni obklopujícího, otvírá se rozkošný rozhled. Terasa má název „loggia del paradiso“, poněvadž mnichové zde usmrcení jakožto mučedlníci do nebeského ráje odešli. S toho místa, v nynější podobě ovšem teprv za dob Bramanteových zbudovaného, svržení jsou totiž mnichové dolů od Saracenů roku 884, když tito kláštera se zmocnili. A rájem pozemským jest ta přeutěšená krajina, po které oko odtud se rozhlíží. — Poutník spatřuje celý dlouhý řetěz pohoří volskerského, vrchy u Gaëty a též malý kus modře zářícího moře, pod tím v daleké požehnané rovině Lirisem svlažované množství míst slavného jména: Aquino v krajině hernikerské, rodné město Juvenala a sv. Tomáše, Pontecorvo, druhdy Bernadottovi za knížectví udělené, Rocca d' Evandro, připomínající na staro-římskou pověst, Ceprano, S. Andrea a trosky starého kláštera Piumarole, od svat. Scholastiky založeného a obývaného, který jen dvakráte do roka opouštěla, aby se s bratrem setkala. Na místě, kde se to stávalo, stojí malá jí zasvěcená kaple.

Za téhož účastenství a možno-li s větší oslavou konána pak druhá slavnost o svátcích Svatodušních, na které pozváni jsou opatové benediktinského a zpřízněných řádů z celého světa, aby opatovi na Monte-Cassino blahopřáli a radili se o záležitostech řádu.

Byla-li v předcházejícím líčena slavnost více národní, budiž při této druhé slavnosti obšírněji vylíčena stránka liturgická.

V sobotu odpoledne bylo slavné uvítání papežského legáta kardinála Pitra O. S. B. Byl od svatého Otce co zástupce jeho vyslán ku slavnosti, aby předsedal a obnovenou svatyni zakladatele řádu posvětil. Arciopat šel mu vstříc až do S. Germano a doprovázel jej vzhůru; na konci sesty si však pospíšil, aby pontifikální oděv obléci a kardinála u vchodu kláštera vedle ritu pontifikálního uvítati mohl. Oděv J. Emminence skládal se z Cappa magna a kapuce, nad tím červený klobouk kardinálský. Arciopata obklopovali všichni cizí opatové a mniši, pak mniši kláštera a chovanci semináře na Monte-Cassino. Arciopat uvítal příchozího vzletnou řečí latinskou a vedl jej za zvuků „Ecce sacerdos magnus“ do basiliky, kde uvítání známým krásným způsobem Církve se skončilo, načež celé shromáždění doprovodilo J. Em. kardinála do jeho komnat.

Z církevních hodnostářů bylo přítomno: 4 arcibiskupové, 3 biskupové, 38 opatů se 60 mnichy, mezi nimiž 5 opatů trapistů, 3 opatové cisterciatští v rouchu bílém, 2 Silvestriané vousatí v rouchu tmavomodrém a Olivetané v oděvu bílém. Byliť následující: Em. Domin. Pitra O. S. B. Card.; Dusmet O. S. B., Archiep. Catan.; Celesia O. S. B., Archiepis. Panormit.; Langénieux, Archiep. Rhemensis; Sanfelice O. S. B., Archiep. Neap.; Clifford, Episc. Cliftoniensis, Anglia; Reynold, Episc. Adelaidens. Australia; Seidenbusch O. S. B., Ep. Haliens. i. p. vic. ap. v Minnesota; Lancia O. S. B., Ep. Philadelphiensis i. p. Suffrag. z Palermo; Schiaffino O. S. B. Ep. Nyss. i. p. opat generální Olivetánů; Gialdini, Ep. Dioclensis i. p. Coadj. Ep. Politiani, Etruria. — Opatové: Nicol d'Orgemont, arciopat z M.-Cas.; Cesare, opat z Mon.-Vergine; Zelli, opat z S. Paul v Římě; Morcaldi, opat z Cava; Cornelj, gen. opat Sylvestriánů; Testa, gen. opat Congr. v Subiaco; Orsini, gen. opat Vallisumbrosanů; Bonifaz Wimmer, opat ze Sc. Vincent, Pennsylv., praes. amer. congr. cassinské; Maurus Wolter, Abbs. S. Mart. de Beuron et B. M. V. de Monteserrato-Emaus; Wuyts, gen. vrchní trapistů; Mutzl, opat ze Scheieru, praes. bavor. kongreg; Cataldy, Pontificiis Cerem. Praefectus; — Opatové: Frisari, Pescetelli, Tosti, Anderson, Williger; opat z Engelbergu ve Švýcařích; Dominicus Hoenigl, opat z Seitenstettenu, Zenetti od sv. Boniface z Mnichova; Gusenbauer, opat z Göttweigu; opat Silvestriánů Leo Cingolani z Ceylonu; Edelbrock, opat ze S. Ludwig na jezeře, Minnesota; Königsberger, opat z Michelbeuren, Solnohrad; Wolf, opat z S. Benedict z Atschison, Kansas; Romuald Horner, opat od S. Petra, Solnohrad; Placidus Wolter, opat z S. Benedict v Maredsous, Belgie; Sweeney, gen. prok. angl. kong; Duha, gen. prok. Mechitaristů. — Zástupcové z Rakouska a Německa: Kremsmünster, Muri-Gries, S. Martin v Uhřích, Broumov, Rajhrad, Mariaberg, Altenburg, Einsideln, Metty.

Rakousko, Německo, Francouzsko, Anglie, Skotsko, Španěly, Portugaly, Přední Indie (Ceylon), Australie a Amerika měly zde své zástupce. Ostatek dne věnovali hosté zhlédnutí arcikláštera, jeho památností a věže, v níž zakladatel žil a řeholi sepsal.

Na Boží hod počalo časně z rána o $3\frac{1}{2}$ h. slavné officium Matut. a Laudes, které trvalo až přes 6. hodinu. Bylo spravedlivo, aby řád, který za hlavní úkol svůj chválu Boží uznává, o tak veliké slavnosti povinnosti své s nej-

větší oslavou, nádherou a krásou zadostučinil. Proto církevní officia za těchto dnů nejvíce a nejlepšího času vyžadovala. Zbytku užilo se k četným poradám opatů v záležitostech řádu.

O 9. hodině sloužil kardinál mši pontifikální; assistujícím jáhnem byl opat z Maredsous v Belgii, bratr opata emausského, a opat z Atchison v Americe; presbyter assist. jeden opat ze Španěl, diac. a subdiac. prior novězřízeného kláštera ve Skotsku a prior z Portugal. Svaté obřady řízeny jsou dvěma ceremonáři, které papež zejmena ku slavnosti vyslal. Po obou stranách hlavního oltáře pod kuplí basiliky stojícího zřízeny jsou 2 tribuny po dvou řadách, pro biskupy a opaty, kteří v rouchu pontifikálním výkonu assistovali. Za nimi bylo místo pro priory. Zpíval se pouze chorál a to od mnichů opatství s žáky semináře. Varhany zněly vážněji, než ve Vlaších obyčejem bývá, v duchu přísně církevním; hrál mnich beuronský. Po evangelium kázal opat kláštera sv. Pavla v Římě od hlavního oltáře, sedě na faldistorium. Účastenství lidu bylo neslýchané a s podivením viděli cizí hosté mnohé dojemné tahy vlašské zbožnosti. Většině jen s největším sebezapřením bylo možno zůstati na temenu vrchu dnem a nocí. Chudý klášter činil co mohl. — Otevřel své chodby křížové a druhé jindy klausurou uzavřené místnosti, aby poutníkům mohl poskytnouti noclehu. O polednách vařila se v obrovských kotlích rejže; k nasycení však tolika set bylo by bývalo třeba dřívějších prostředků kláštera před několika lety Piemontésy oloupeného. Ku konci zpívané mše valil se nesmírný proud lidu ven ze vrat chrámových na oba dvory a do arkád kolemběžících. Po skončené mši sv. objevil se kníže církevní na vysoké loggii před basilikou, aby udělil papežské požehnání. U nohou množství klečící, za tím jižní krajina vlašská okouzlující krásy, nejvýše kardinál obklopen věncem církevních hodnostářů v bohatém ornátě, v pozadí čestná assistence. — S trůnu tam připraveného silným, zvučným hlasem žehnal kardinál zástupům.

Celá slavnost vyžadovala mnoho času. Okolo 2. hod. dostali se účastníci k obědu. O 4. hodině měl kardinál slavné nešpory. O 5. hod. zpívalo se Completorium. V čase prázdném radili se shromáždění opatové o adresse na sv. Otce, který telegraficky vzkázal jim své požehnání. Sepsání svěřeno bylo opatu Emausskému a druhého dne se podpisovala.

V pondělí Svatodušní sloužil mši sv. a nešpory arcibiskup z Palermo za assistence kardinála. Po evangelium vstoupil k oltáři biskup Nissenský, mnich olivetánský a držel ohnivou, úchvatnou řeč ku shromáždění o zásadách a potřebách svatého řádu v době přítomné.

Zvláštní zmínky zasluhuje zpívaná mše, kterou mniši basilianští z Grotta Ferrata ráno o 7. hodině sloužili. Jest to hluboce zbožný skutek připomínající na nejkrásnější doby, jež ctihodný arciklášter zažil. Bylo to za času císaře Ottona III., co Monte - Cassino se silou novou počalo povstávati ze zřícenin, když svat. opat Nilus, který se svým svatým přítelem Bartolomějem, oba Řekové přistěhovavší se, spravoval velký počet žáků podle řehole sv. Basilia a na sv. horu s 60 mnichy vstoupil, aby arciopata zbratřeného řádu navštívil. Slavili officium a sv. tajemství vedle svého řádu a byli přítomni latinské bohoslužbě. Potom přisednul Basil k benediktinům k společné rozmluvě a pod večer navrátil se s průvodci nazpět do svého kláštera.

Řecká zpívaná mše sv. mnichů basiliánských byla divadlem velezajímavým. Celebrant byl oděn širokou, řasnatou kasulí modré barvy se zlatými hvězdami; jemně modelovaný, bledý obličej černým vousem zarostlý; k tomu ušlechtilý pohyb rozmanitých obřadů. Jáhen a podjáhen měli dlouhé taláry ze stříbrného brokátu; stola visela svrchu od levého ramena až na zem; konec položili po čtění do knihy, aby ji mohli nahoře celebrantovi rychle zase otevřenou k políbení dáti. Také oba thuriferáři a oba ceriferáři byli oděni dlouhými, řasnatými tunikami. Jak známo nejsou Orientalové na barvu žádným liturgickým předpisem vázáni; paramenty jejich mají tedy různé, živé barvy, což při rozmanitosti obřadů divadlo zajímavé poskytuje. Sbor tvoří opat s několika mnichy podporován dvěma hochy. Nápěvy jsou orientální a proto occidentálu ne tak rychle přístupné; mnohá Kyrie zdála se býti podobná ba stejná s Kyrie, jako se při naší mši sv. v dny feriální zpívá. Zpěvy ostatně mají starý antifonární způsob, vedle něhož Cantor předzpěvuje a chor svou antifonu doplňuje. Nápadnými zejména byly různé akce podjáhna a jáhna, z nichž poslednímu zvlášť mnoho jest zpívati. Krásné „Ita missa est“ připomíná bohatým nápěvem na druhdy důležitý poměr jáhna ku knězi a lidu.

Po pontifikálních nešporách následovalo zapečetění svat. ostatků, které příštího dne měly uloženy býti do oltářů svatyně ve věži; pečetili kardinál a arcibiskupové, každý ostatky pro oltář, který měl světiti a vyhotovovali k nim listiny. Kolem 8. hodiny skončilo se jednání. Následovalo Completorium a pak dopřáno si věru potřebného oddechu.

V úterý z rána o 7½ h. počalo svěcení věže za kostel kardinálem za assistence všech prelátů. Velkolepý zejména byl průvod ze

svatyně vzhůru skrze dvory ku kostelu ku přenášení sv. ostatků a pak processí s nimi do nového kostela. Kdo jednou v pontifikálu četl vznešený ten úkon, tomu již z paměti nikdy nezmizí bohatství velkých myšlének, jakých tam Církev uložila. Po vysvěcení kostela následovalo svěcení sedmi oltářů v rozličných místnostech vystavěných. Kardinál světil oltář hlavní, arcibiskupové z Catania, Palermo, Neapole, světící biskup z Neapole a Nissy, jakož i arciopat světili ostatní oltáře. Pro pokročilost času muselo upustiti se od zamýšlené pontifikální mše u hlavního oltáře. Za to sloužilo 7 opatů u všech oltářů tiché mše svaté, opat Emausský u hlavního oltáře. Konečně otevřely se prostory lidu čekajícímu, který skutečným útokem sem se vyhrnul.

O 3. hodině modleny jsou Vesperae a Compl. ve svatyni, která zvláštním způsobem umělecké ozdoby tak mocně k modlitbě vzbuzuje. Mimoliturgickou pobožností k svatému Benediktu skončil se den; byla oslavena velikým processím, v němž nesena jest velká relikvie sv. otce řeholního arcikláštera nedávno teprv darovaná.

Ve středu měl arcibiskup neapolský za zemřelé členy řádu slavné Requiem, načež hosté poznenáhla s klášterem se loučili, aby v málo dnech v Římě opětně se shledali; neboť sv. Otec chtěl všem opatům společné slyšení uděliti. Štěstí toho dostalo se jim v sobotu týhodne Svatodušního.

* * *

Takové bylo jubileum světového řádu. Celý katolický svět s benediktíny se radoval a slavil s nimi světovou slavnost. Vypravovatel rovněž. A proto že ještě nebylo možno slaviti je v arciopatství na Monte-Cassino, slavil je se zbožnými mnichy v Emausích. Na hlavní slavnost z rána si tam došel a v pozdní večer se vracel. Slavil duchovní hody s rodinou milovanou. Vykázali mu stallum ve středu svém. Byla to slavnost velkolepá a dojemná. Mše pontifikální, kterou sloužil nejdp. opat strahovský, oslavena byla chorálem, tím zbožným chorálem benediktinským. Podobné byly i ostatní hodinky. Nával lidu byl ohromný a zbožnost jeho příkladná a dojemná Hlavní oltář a chor mnišský byl illuminován sterými svícemi. Po odpoledním nadšeném kázání otce převora a po kompletáři byl průvod s nejsvětější svátostí z kostela křížovou chodbou klášterní rovněž slavnostně osvětlenou za zpěvu litanií loretánských. Dva mnichové předzpěvovali invokace, mnichové ostatní a lid veškeren odpovídali: „Ora pro nobis!“ Znělo to tisícerými ústy po chodbách klášterních; a ozvěna radostně odpovídala: „Ora pro nobis!“

Bylo po slavnosti. Nejsvětější svátost uložila se do svatostánku. Mnichové odešli od oltáře. Ale lidu se z kostela nechtělo. I spustil ty své písně Mariánské, až klenutí kostela se otřásalo. Mnich varhaník mile doprovázel to holdování nebes Královně.

V ten den vyšlo na jevo, že mnich, při jehož professu v Beuronu vypravovatel před lety příkrov držel, když v Beuronu umřel, aby v Emausích oživnul, jest cantorem a cvičitelem zpěvu. Odtud to duchovní příbuzenství. Nazývá se otcem Ambrožem a jest tedy přirozeným spojencem sv. Cyrilla.

Materiál popisu liturgického o Svatodušní slavnosti na Monte-Cassino čerpán je z listů nejdůstojnějšího opata emausského.

Vydařila se slavnost na Monte-Cassino i v Emausích.

Výtah z výroční zprávy
Jednoty pro dostavění hlavního chrámu svatého Víta
na hradě Pražském
za čas od 1. ledna do 31. prosince 1879. (Dokonč.)

V *kapli svat. Sigmunda* byla hraběcí Černínská krypta otevřena a prozkoumána. Nalezena tam rakev kovová z cínu, příkrasami a postavami bohatě ozdobená, mimo to druhá rakev z mědi a některé zbytky rakví dřevěných. V rakvi cínové nalezly se kosti z několika mrtvol, kteréž vesměs byly balsamovány. V sousední kryptě Vratislavské nalezeny rakve kovové; v kapli rodu Vřesovců z Vřesovce dvě rakve, z nichž jedna cínová druhá z tvrdého dříví, nalezeny v nich dvě mrtvoly a sice mužská a ženská i se šatstvem dosti dobře zachovalé. Krypty přeloženy jsou do osy postranního vchodu a novými deskami mramorovými přikryty; do těchto desk budou vryta jména oněch rodů, jimž náležejí; staré pak desky hrobové budou po levé straně kaple pod oknem do zdi zasazeny. — Při

proskoumání zmíněných hrobek objevilo se, že zeď spojovací uprostřed kaple svat. Sigmundské a sice směrem ku hlavní zdi jakož i směrem k pilířům lodi pobočné byla rozpukána; z té příčiny se zdivo odkrylo a cementovou maltou vyplnilo.

Ještě prostřední oblouk *jižního průčelí* se má teď otevříti, vyklizena jest kaple nejsvět. Trojice a také slavný *obraz mosaikový* r. 1370 k rozkazu císaře Karla IV. zhotovený byl důkladně prohlédnut, aby se posoudilo, zdaž možno jej zachovati. Při té příležitosti bylo zkouškami podniknutými obroušením nejspodnější části téhož obrazu zjištěno, že oslepnutí mosaiky nepochází od nátěru fermežového, jak se dříve za to mělo, nýbrž že oxydací skloviny vzniklo. Nejvíce utrpěla sklovina bílá, méně červená, barvy zelené zůstaly úplně nedotknuté. Ačať oxydace nesahá hlouběji než asi v mohutnosti jednoho archu papírového, mohlo by se arci ubroušení zvětralých částí pokládati za nejvhodnější prostředek k obnovení téhož obrazu; avšak shledalo se také, že plocha mosaiková na četných místech ode zdi odprýskala a z té příčiny již r. 1836, když k rozkazu nejvyššího purkrabí pana hraběte Chotka stal se pokus obnovy tohoto obrazu, oprýskané části pomocí hřebů s velkými plochými hlavicemi upevněny býti musely. Ze všeho vysvítá, že nebude možno, tuto na 500 let starou práci mosaikovou na delší dobu v nynějším stavu udržeti.

Ředitelstvo dalo p. fotografem Jindřichem Eckertem zhotoviti fotografii téhož obrazu a ustanovilo se na tom, požádati odborné znalce prací mosaikových za dobrozdání. Příležitost uslyšeti takovýto úsudek naskytla se loňského roku, když právě ředitel mosaikové továrny Compagnia Venezia Murano Prahou cestoval; prohlédnuv obraz na chrámě svato-Vítském vyslovil se v ten rozum, že obraz tén či vlastně památku jeho lze pouze tím způsobem zachovati, když by celý obraz byl znovu zhotoven; výlohy za takovou práci pačil týž znalec na 40.000 fr. Budiž dovoleno za příčinou souvislosti zde také hned uvésti dobrozdání, které podal ředitel mosaikové dílny p. Alberta Neuhausra v Innomostí, pan Luigi Solerti v dubnu 1880 o témž obraze. Týž zjistil, že obraz byl několikráte opravován a že z práce původní zbyla jen ta částka, jejížto stucco záleží pouze z vápna a cihlové moučky; kdežto částky později obnovené byly jenom vápnem a hrubým pískem aneb jen skrovnou částkou prachu mramorového upevňovány, za kteroužto příčinou se mosaiky zase ode zdi odlouply a nyní se velice viklají. I tento znalec za to má, že pasty osleply obzvláště za příčinou zvětrání skla, které hlavní část jejich tvoří; mimo to k oslepnutí pomáhala i ta okolnost, že v pastách oněch drasla se nenalezalo v patřičném poměru ke kysličníkům kovovým.

S tím se úplně shoduje úkaz, že takové pasty, jichž barvy k sytému zbarvení mnoho kovových kysličníků potřebují, žádného rozkladu neutrpěly, kdežto bílé a červené kaménky, v nichž jen málo kysličníkův obsaženo, pak zlaté pasty, kteréž pouze pokryté jsou bílým sklem, téměř bez výjimky zkáze podlehly.

Požáru by záhubný ten účinek jen v tom případě připsati se mohl, kdyby žár několik dní byl potrval, což předpokládati nelze. Neboť jen tenkráte, když sklo byť scela dobře složené po několik dní vydáno jest žáru velmi značnému, utvoří se od vnějška mdlá kůra, která se vždy dále a do vnitř rozšiřuje a poznenáhla celý kus skla proměňuje způsobem, jejž lučeb. remeurickým porcelánem nazývají.

Kůru tuto prostředky lučebnými odstraniti prohlásil právě jmenovaný znalec za věc nemožnou; v cestě mechanické bylo by možné obroušení jednotlivých kaménků, nikoli však celého obrazu mosaikového. Tudíž i tento odborný znalec chová přesvědčení, že má-li památka tohoto pro dějiny umění na všechen způsob vzácného díla uměleckého se zachovati, celý obraz by úplně znovu musel býti zhotoven. Výlohy na ten účel potřebné páčí firma Neuhausrovská asi na 12.000 zl. r. m. Odborný znalec spolu učinil návrh, jakých prostředků by slušelo užiti na ten účel, aby se zjednalo věrné vyobrazení tohoto díla, by se pak mosaika co možná nejvěrněji dle starého rázu svého obnoviti mohla.

Jelikož obraz mosaikový tuze pevně ve zdi nevězí a jest se obávati, že ještě další částky jeho vypadnou, navrhuje odborný znalec, aby celý obraz byl sundán a ty části, které jsou dosud lépe zachovalé, aby do pevných dřevěných neb kovových rámců byly zasazeny, by se tím spůsobem alespoň několik větších zlomků mosaiky zachovalo, což by se dle pravidel zkušeností osvědčených provedlo. Budeť tedy péčí ředitelstva, aby v té příčině co nejdříve rozhodnutí své učinilo.

Následující zprávu o nalezení ostatků sv. Vojtěcha „Method“ již dříve obšírně přinesl.

V r. 1879 věnovány jsou jednotě následující značnější *dary* a *odkazy:* J. Jasnost kníže Jan Adolf ze Schwarzenbergů daroval 300 zl., pan hrabě František z Thunů-Hohensteinů 200 zl., p. J. Zeman, statkář v Šlapanicích na Moravě 50 zl., pí. Johanna Moravcová v den úmrtí manžela jejího 100 zl.

Odkazy jednotě zanechali p. F. Fragner, v Plzni 50 zlat., pan Jan Jančura, farář na

odpočinku v Hořicích 1000 zl., paní Marie Schmidová v Praze 100 zl.; z členův jednoty zanechali odkazy pan Ferd. Urban, majitel domu v Praze 200 zl., pan Karel Růžička, arciděkan v Plzni 500 zl., p. Michal Zeyer, mistr tesařský v Praze 50 zl., paní Johanna svob. paní Vraždová z Kunwaldu 100 zlat., pan Jan Koterz, kupec v Praze 1000 zlat., paní Alžběta Skálová v Praze 100 zl. a pan Josef Natali v Praze 50 zl. V loňském roce byl také vyplacen jednotě sv. Vítské odkaz po zesnulém p. proboštu svat.-Vítském dr. M. Tomkovi v obnosu 5000 zl. i s úroky od 11. července 1871 v obnosu 1825 zl. 69 kr.

Jelikož nyní jednota se zvýšenou pílí ve stavbě pokračovati zamýšlí, bude to zajisté pp. jednatelům vítanou příležitostí, aby s obvyklým zápalem poznovu se díla horlivě chopili, by ony mezery, jež neuprosná smrt každoročně mezi členstvem působí, opět byly vyplněny; pp. jednatelé buďtež při tom povzbuzováni příznivým výsledkem, jakýmž činnost jejich až dosavad byla korunována, jelikož ji z většího dílu za zdar vznešeného úkolu jednoty sv. Vítské děkovati sluší.

Úhrn příjmů 148.629 zl. 90 kr. Úhrn výdajů 28648 zlat. 33½ kr. Zbývá koncem r. 1879 119981 zl. 56½ kr.

Domácí zprávy.

Pozemek kostela Smíchovského. Pozemek, na němž bude chrám postaven, má v dějinách veliký význam. Před časy nalezala se na místě, kde se nachází nyní Portheimova zahrada, prastará Mariánská zahrada (hortus mariensis) při klášteře karthusiánském. Klášter karthusiánský byl založen r. 1341 králem Janem Lucemburským, a sice byl to svého času jediný klášter toho řádu v Čechách, za to však bohatý. Zahrada na Smíchově při klášteře nazývala se Mariánská. Kolem ní nedaleko nynější ulice Karthusiánské vedla cesta do Karlova Týna. V bouřích husitských doznali ctihodní mnichové karthusiánští velikých pronásledování. Surový lid, roznícený náboženskými hádkami a spory, učinil den po smrti krále Václava IV. na hradě v Kundraticích (16. srpna 1419) zbouření a ve své fanatické zběsilosti vrhl se též na klášter, jejž spustošil, vypálil a později srovnal se zemí. Ctihodní mnichové byli pochytáni a za divokého jásání a zpěvu vedeni na staroměstské náměstí. Průvod bral se bývalou karthusiánskou branou (nyní oujezdskou) přes Malou stranu a zastavil se teprv u Karlova mostu, jež byl zavřen. Chátra bouřící a povykující byla tak rozvzteklena, že hodlala svrhnouti všechny mnichy s mostu do Vltavy. Konečně však podařilo se jednotlivcům rozvážlivějším je upokojiti. Mnichové byli dovedeni na staroměstské náměstí a později odvezeni přes Kolín do kláštera sedleckého. Zahrada, kdež vystaven bude nyní chrám smíchovský, jest tedy místem, kde vznik svůj vzaly bouřlivé války husitské. Tehdejší tamní chrám P., zasvěcený Marii Panně, byl jeden z nejkrásnějších chrámů gotických oné doby, stal se však též obětí tehdejších vše ničících válek. Pozemků klášterních zmocnili se jiní mužové a obdrželi je od krále Sigmunda za půjčky peněz, jichž neměl nikdy dost, v zástavu. Průběhem doby stal se majetníkem jisté části statků těch rytíř Jan Smihovský, bezpochyby původce osady, jež po něm byla nazvána Smíchovem. Pozemky bezprostředně přiléhající k bývalé budově klášterní rozkoupily jednotlivé bohatší rodiny pražské. Po válce 30leté, a sice dva roky po míru westfálském, skoupily některé rodiny šlechtické od potomků P. Michny z Vacinova největší část pozemků těch, jež toho času z úrodných zahrad, vinic a rolí se proměnily v pustá pastviště a vystavěly si tam paláce. Tak na př. byly tam paláce hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberku, hraběte Buquoy a pána z Jindřichova Hradce. Hrabě Slavata měl severní a hrabě Buquoy jižní část bývalé mariánské zahrady. Později byly části ty zase mezi dva majitele rozděleny a ti dali tam vystavěti továrny na potiskování kartounů. (Porges a Příbram.) Zahrada Buquoyova byla ještě na začátku tohoto století věnována veřejnému pohodlí a zábavě a nyní konečně zakoupena část její, aby se tam vystavěl důstojný chrám skvétajícího průmyslného města Smíchova.

Z Akademie křesťanské.

Dar. Její Veličenství císařovna Maria Anna darovala Akademii křesťanské 100 zlatých r. č.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červenec.

Adressa. Ředitelstvo zaslalo adressu nejdůst. panu opatovi Dr. J. Rotterovi k 50tiletému jubileu kněžskému. Pán Bůh račiž zachovati ve zdraví na dlouhá léta!

1. Vyřízené záležitosti.

Hlavní gotický oltář a polychromie kostela v Ledči, dle nákresů architekta J. Mockra. Popis bude následovati. Objednal vdp. kanovník a vikář Ant. Štika, děkan v Ledči.

Oltářní obrazy: Panny Marie Růžencové a Srdce Pána Ježíše. Objednal veledp. Jan Micha, arciděkan v Pustoměři u Výškova.

Kalich jubilejní pro nejdp. opata J. Rottera. Věnován a objednán od členů svat. Benedikta zároveň s jubilejním křížem. Jest nejskvostnější z kalichů, které za času trvání svého Akademie křesťanská až dosud dodala. Ku žádosti důstoj. pp. objednavatelů jest vyveden slohem renaissančním. Na kuppě jsou poprsí sv. Benedikta, sv. Vojtěcha, sv. Ignáce a sv. Jana Nepom. v emailu; na podníží symboly těchže světců. Vše zaramováno jest bohatými ornamenty práce tepané a zde i onde drahokamy posázeno. Nákresy vyvedl a práci řídil architekt A. V. Barvitius. Důstojp. objednavatelé vyjevili odboru uměleckému písemně úplnou svou spokojenost.

Kalich, ciborium, monstrance, lampu a j.: pro vys. ur. pí. hraběnku Žofii Wodzickou v Krakově.

Stříbrný gotický kalich: pro vdp. Václ. Horáka, čestného kanovníka a děkana v Hostinném.

Kalich s okrasami: pro vdp. Jana Ječmena, děkana v Budyni n. Ohří.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalicha*: pro dp. Vojt. Geberta, faráře v Chotěšově; — *monstrance*: pro dp. Fab. Hocha, faráře v Pyrovicích; — *patenka k nemocným*: pro vdp. Fr. Havlíčka, děkana v Nepomyšli, dp. Václ. Wächtlera, faráře v Podbořanech, vp. Mart. Pachla, faráře ve Vejprnicích a veledp. Aug. Klinderta, děkana ve Friedlandu; — *nádobky na svaté oleje*: *jedna stříbrná* pro vdp. Aug. Klinderta, děkana ve Friedlándu; - *jednotlivá a tři nádobky na sv. oleje*: pro důstp. Mart. Pachla, faráře ve Vejprnicích; — *ostensorium*: pro důstp. Jana Müllera, faráře v Dolním Gruntu; — *mešní konvičku*: pro blp. A. V. Barvitia, architekta v Praze a *tři páry*: pro Fr. Porazila, kapl. v Hrozné Lhotě na Moravě; — *kaditelnice, kropáček* a *nádobky na umývání prstů*: pro dp. M. Pachla, faráře ve Vejprnicích; — *nádobky na umývání prstů*: pro vp. Frant. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě; — *křížek*: pro dp. Jana Sporera, faráře v Neukirchenu; — *velké Tělo Páně*: pro důstp. Ant. Lugera, děkana v Nové Cerekvici.

Paramenty. *Kasule červená*: pro dp. Josefa Skálu, far. v Zabrdovicích; - *červená a bílá kasule*: pro vp. Fr. Michlera, kaplana v Chrastavě; - *červená*: pro dp. Š. Ressla, faráře v Raspenavě; - *bílá*: pro vys. ur. pana barona Zessnera v Dobrytčanech; - *fialová*: pro dp. Mich. Hornsteinera, faráře v Otině; - *červená a bílá*: pro důstp. Jana Müllera, faráře v Dol. Gruntu; — *vyšívaná štola*: pro bp. Tomáše Feiferka v Praze a pro ctihodný klášter uršulinský v Česk. Skalici; — *bursy k nemocným, tři*: pro ctih. klášter uršulinský v Česk. Skalici; - *jedna*: pro vp. Frant. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě; - *jedna*: pro veldp. Fr. Havlíčka, děkana v Nepomyšli; — *korouhve i s křížem*: pro farní kostel ve Vel. Hlasivci; — *dvě stužky zlatem vyšívané ku praporu*: pro blp. Dr. Fr. Lohaře, advokáta v Jičíně; — *záslony ku kazatelně*: pro blp. Scheiwla, akad. malíře v Praze.

Kostelní prádlo: *rocheta*: pro dp. Josefa Sychrovského v Něm. Prusnici; — *korporalia, purifikatoria* a *rochetky pro ministranty*: pro veldp. Havlíčka, děkana v Nepomyšli.

2. Nová objednání.

Oltářní obrazy: *Svat. Stanislava*: dp. Josef Hückel, farář v Heinzendorfu; — *oltářní obraz*: dp. F. Hala, koop. v Dubicku; — *obraz sv. Jana Křt.*: dp. Ign. Wagenknecht, far. v Chotěborkách; — *obraz svat. Ottilie*: důstp. Vojtěch Hauptmann, farář v Doupově.

Ciborium: dp. Vojtěch Gebert, farář v Chotěšově.

Kalich: dp. A. Rössler, farář v Buškovicích.

Drobné práce kovové: *tři nádobky na svat. oleje, patenku k nemocným* a *nádobku k mytí prstů*: dp. A. Rössler, far. v Buškovicích; — *12 svícnů*: dp. Vojtěch Gebert, farář v Chotěšově.

Paramenty: *Černou kasuli s vyšiv. křížem*: vys. urozená pí. hraběnka Nostitzová v Praze; — *bílou sváteční kasuli a pláštík na ciborium*: dp. Vojt. Gebert, farář v Chotěšově; — *bohatě zlatem a hedvábím vyšívanou štolu a bursu* k nemocným: vp. Aug. Plaček, kaplan v Kroměříži.

Rozličné: Přelití 500 kilo těžkého zvonu v Libštatu, slavný patronátní úřad v Dřevnicích; — harmonický *zvonek*; blp. Václ Flossmann, pekař v Kladrubech; — *pultík* pod mešní knihu: J. M. nejdůst. pan biskup litoměřický Dr. Ant. Frind a ctih. klášter uršulinský v České Skalici.

3. Rozpočty.

Na *stříbrnou monstranci*: vdp. Mat. Peter, děkan v Sušicích; — na *zvonek* u sákristie: blp. A. Bittner, purkmistr v Polné; — na *slavnostní kasuli*: vp. Aug Plaček, kaplan v Kroměříži; — na *6 komží* a *rochetek* pro ministranty a na *šest korporalií*: sl. patronátní úřad v Horní Polici.

Lehner.

Literatura.

Nebeský lékař Kristus Ježíš v svém obraze zázračném v kostele děkanském v Chrudimi od 5. dubna 1676 k veřejnému uctění vystavený, co zvláštní Spomocník v těžkostech k němu se utíkajících. Za příležitosti 200 a 167leté památky moru l. P. 1680 pak 1713 všeobecně zuřivšího věnuje tuto knížku na základě historických pramenů spracovanou všem věřícím *Jan Svoboda*, děkan kolínský, rodák chrudimský l. P. 1880. V Kolíně n. L. Knihtiskárna Pak a Nedvídek. Nákladem vlastním.

Titul tento nese objemná kniha v bohatě úpravě, kteráž právě vydána byla. Jest to zpracované, novými doklady a památkami historickými doplněné a četnými illustracemi ozdobené nové vydání spisu, kterýž pod tímž titulem l. P. 1735 v Hradci Králové vyšel u Václava Tybela. Knížka tato sepsána jest od vysoce učeného pana Václ. Balt. Petržilky, filosofie a mediciny doktora, rodáka chrudimského. Bylať arcibiskupskou konsistoří pražskou dne 7. června 1735 schválena a se schválením konsistoře vydána po druhé l. P. 1764,

avšak v překladu německém. O II. toto vydání staral se tehdejší magistrát chrudimský, v jehož čele stál primator Karel Choczensky. Od doby, kdy „Nebeský lékař“ v jazyku českém vydán, již tedy uplynulo 145 let. Nové nynější vydání obzvláště skvostné a nákladné jest skutek zbožnosti a čin velezáslužný vdp. děkana kolínského Jos. Svobody, rodáka chrudimského. Sebrána tu poznovu všecka tradice a všecky historické památky o původu a osudech obrazu sv. Salvatora v Chrudimi. — Dále připojeny jsou následující články: Památky historické, jež královský Kolín r. 1878 tak okázale dne 23., 24., 25. a 26. srpna oslavoval. — Děkanové král. města Kolína od r. 1360—1880 a nahodilé při tom události. — Znamenité historické události Chrudimi se týkající, jimž r. 1880 zvláštní pozornost věnovati přisluší. — Jakým způsobem chce král. Kolín tyto dvoustoleté znamenitosti chrudimské oslaviti, atd. Do textu vloženo těchto devět pamětních obrazů: Zázračný obraz svat. Salvátora, dle fotografie z r. 1873, Chrudim v 16. století, Chrudim v 18. věku, děkanský chrám v Chrudimi jak do r. 1880 architektem a konservatorem kraje chrudimského, p. Fr. Smoranzem, byl opraven a proveden, pravá podoba slavného děkana chrudimského Samuela Hataše, památný stůl, na kterémž r. 1618 o sv. obraz dva Švédové hráli v kostky, napodobení obrazu v chrudimské sakristii nade dveřmi visícího a r. 1681 od Sletinanských darovaného, chrám kolínský a posléz vnitřní úprava kostnice v Kolíně.

Jan Vachů, dobrodinec chudých Čáslavanů, † 1579. Kšaft a životopis vypisuje *Klim. Čermák*, učitel a letopisec města Čáslavy. — Spisek 24 str. čítající vydalo obecní zastupitelstvo králov. města Čáslavě ku oslavě památky dobročinného Jana Vachova roku třístaletého po jeho úmrtí. Spisovatel přičinil ku kšaftu jádrně psanému, z něhož čtenář ledačemus se přiučuje, stručný životopis. „Vmysl'me-li se do doby, vidíme staréh.) Vachova přebírati listy některé náboženské knihy v světnici okrášlené po stěnách zbraněmi, z mísníku leskne se cínové nádobí, chlouba to hospodyně, z jarmárky vyhlédá slušná knihovna“, jejíž seznam kšaft vypočítává. Jan Vachů byl též horlivým a příkladným literátem, který může býti vzorem krajanům čáslavským nyní žijícím při zřizování zamýšlené Jednoty Cyrillské. Jako tehdáž vzdělaní nejvážnější občané a učitelové společně zpěv kostelní pilně pěstovali, jest naditi se, že po příkladu slavném předků v také nynější pokolení učiní. Čech poctivý se nikdy neodrodí. A sluší-li velebiti Jana Pečenku, že roku 1843 za kaplanování svého s náhrobníkem v kostele obnovil památku šlechetného dobrodince chudých Čáslavanů, dlužno chváliti spisovatele, že vylíčením obrazu ukázal příklad následování hodný. Učme se ctnostem od poctivých předků! Jako v Čáslavě, ať i v jiných městech českých se děje. — Oslavujíce památku předků oslavuje národ i sebe.

„Les arts à la Cour des Papes pendant les XV. et XVI. siècles.“ V Paříži u E. Thorna. Díl II. Dílo založené na bezprostředním studiu pramenů s velikou pílí pracuje bibliotekář pařížského ústavu „Ecole nationele des beaux arts“ *Eugène Müntz*. Druhý díl právě vydaný jedná skoro výhradně o pontifikátu Pavla II., který následkem zkoumání pilného badatele objevuje se ve světle zcela jiném, než dosud bývalo. Známy jsou totiž četné útoky, kterými bývalo na papeže dotíráno, jako by byl býval rozhořčeným nepřítelem renaissance. Pilná úvaha listin Müntzem právě snešených poučuje nás o pravém opaku veškerých těch vyčítek. Pavel II. byl horlivým pěstitelem krásného umění, jakož i skutečného studia. Spisovateli poštěstilo se totiž sebrati material od jiných zanedbávaný, zejmena z registrů, jakého poskytuje papežská „Tesoreria“, odkud velice vzácné poznámky o otázce na jevo vycházejí. Snadno lze domysliti se, o jak značném počtu umělců tím způsobem zmínka se činí, z kterých mnozí ponejprv se jmenují, aby jim hned v dějinách uměleckých čestné místo vykázáno bylo Nejvýš důležitým dokumentem jest inventář musea starožitnického Pavlem II. založeného; zahrnuje větší polovici dílu právě vydaného a výtečně objasňuje se historickým úvodem vypisujícím souvěké sbírky téhož druhu. Velkou část materiálu našel spisovatel v římském archivu státním, pak ale též v tajném archivu vatikánském. Poněvadž dílo za podpory francouzské vlády vychází, lze doufati, že bude též šťastně dokonáno, ačkoli dosud práce as k polovici teprve dospěla. Pontifikát Pavla II. padá, jak známo, do doby od roku 1464 do roku 1471.

Lehner.

Mosaika.

Jednota sv.-Štěpánská ve Vídni. Po příkladu pražské jednoty sv.-Vítské zřizuje se nyní spolek ve Vídni, jehož účelem má býti vnitřní obnova chrámu sv.-Štěpánského zevně již restaurovaného. V čelo budoucí jednoty postavil se kard. Kutschker. V provolání dí: „Jelikož k úplnému dokonání obnovy chrámu P. svat.-Štěpánského, která vyžadovati bude asi 150.000 zl., není peněz pohotově, zamýšlím zříditi Jednotu, jíž za všestranné podpory zajisté se poštěstí dokonati veliké dílo obnovy pomníku historicky a umělecky důležitého a milého všem Rakušanům, zejména pak obyvatelům města sídelního. Jeho Veličenství zřízení Jednoty blahosklonně vzal na vědomost a povolil jménem svým, J. V. císařovny a korunního prince Rudolfa na pět roků výroční příspěvek 5000 zl. ze soukromé pokladny své. J. cís. Výs. korunní princ Rudolf slíbil ochotně ku prosbě mé, že se ujme protektorátu jednoty, která v brzku do života vstoupí.“

V galerii San Donato stržilo se první 3 dni úhrnem 2,750.000 fr. V řadě kupců zastoupeni byli: car ruský, velkokníže Michal, královna würtemberská, Američan Vanderbilt, baron Rotschild a j. Největší ceny dány jsou za mlýn od Hobbemy, za čtyři malby Rembrandtovy, za podobiznu od Halsa zobrazující jeho syna, a za jubileum od Adriana Ostada.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: »Zodpovídané otázky archaeologické.« Soubor památností chrámu Páně Roveňského, Platěnického, Ostřetínského, Velinského, Holického a Ředického. — Sloh gotický. (Okna.) — Staré zprávy o farách Českých: Protivany a Stusyně. — Domácí zprávy: Děkanský chrám Páně v Chrudími. - Knihovna kollegialní kapitoly vyšehradské. - Umělecké a archaeologické přednášky v semináři. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc srpen. — Literatura. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Soubor památností

chrámu Páně Roveňského, Platěnického, Ostřetínského, Velinského, Holického, Ředického.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

28.

Farní chrám sv. Kateřiny v Rovni.

Roveň, vesnice $1^1/_4$ hod. jižně od Holic, dělí se na *Horní a Dolní Roveň*, obě spolu spojené. V Horní Rovni u prostřed stojí *farní chrám sv. Kateřiny* panny a mučedlnice, ze všech stran staveními obklopený, s presbyteří k východu obrácený, jednoloďový, zbudovaný ve slohu copovém. Dřívější chrám dle libri relationum z r. 1677. byl dřevěný, měl dva kalichy stříbrné, měděnou mostranci, cínovou křtitelnici a školu s kantorem (přichází v seznamu pod jménem Rovna sive Valtheri villa). Nynější stavba začala r. 1697. dle farní památní knihy a dokončena jest r. 1699 (dle nápisu nad vchodem: „Anno Domini 1699“). Stavěl jej italský mistr Jan Conacras bytem v Chrudími. *Hlavní oltář sv. Kateřiny* pořízen byl na místě r. 1874. shořelého r. 1875. sbírkami osadníků, obraz jeho maloval Kyšperecký malíř Umlauf, řezbařská část vzata z oltáře starého koupeného v chrámu sv. Víta v Praze. Mimo to jsou v tomto chrámu dva oltáře postranní sv. Jana Nep. a P. Marie, ale beze vši znamenitosti, jakož i kazatelna, lavice a varhany. Jediná starobylá památka v tomto kostele jest *cínová křtitelnice*, která má kolem obruby nápis v literách gothických: „Tato krztitedlnice gest udielana za sprawy knieze Wita Feyfara Letha Panie 1563“, a kolem studnice: „Ecce vox de coelis dicens: tu es filius meus dilectus, in quo mihi complacui!“ a pod tím: „Tato kriztitedlnice gest udielana skrze Matiege Konwarze.“ Jiných památek v tom kostele není.

Na *hřbitově* zdí kamennou ohraženém, na kterém jsou náhrobky novější doby, stojí kamenná čtverhranná *zvonice* s věží báňovitou; v ní visí 3 zvony, velký původně z r. 1581, přelitý 1724 v Bitovanech od zvonaře Pricquey; menší z r. 1682. a třetí bez let přelitý r. 1839. od zvonaře Paula v Hradci Králové.

Blíže kostela stojí *farní dům* r. 1834. postavený beze všech znamenitostí, leč že chová v památní knize na pergamentovém proužku bullu plnomocných odpustků v čas posvěcení chrámu Páně pro kostel Roveňský r. 1524. darovanou. Při chrámu tomto byl zřízen roku 1864. *sbor literátský*. Na návsí jest čtvero kaplí jednoduchých pro slavnost Božího Těla r. 1746. vystavených, pak více křížů bez let, socha krásná sv. Václava z r. 1879. od kameníka pardubického A. Staude vytesaná. Matriky farní od r. 1630.

Chrám Roveňský býval stále farním,

r. 1350. co takový odstoupen pod jménem Ribna cum filiali (s Komárovem Pam. IX, 748) k biskupství Litomyšlskému. V 16. stol. byli zde kněží pod obojí, v 17. pak evangelický Jonáš Nusellus Hořický r. 1620. s manželkou Annou měl dům v Hradci Králové (Švenda Hradec VII 137). V farním archivu Ždánickém nalezl jsem starý rukopis důležitý s názvem: *Přijmy far na panství Pardubském z r. 1615. a 1654.* kde o faře Roveňské toto jest psáno: „Tu jest fara od starodávna, kterou leta 1615. kněz Matěj Zub Tuntulyn Libřický svěcení arcibiskupského bytně držel, a odtud dosahoval: peněz 1 kopu 26 gr. 1 den. žita i ovsa po 80 str. 3 čtvrct. — Nyní pak tu nadepsanou faru ve svém držení má velebný Páter kvardián kláštera menších bratří sv. Františka v Pardubicích nad Labem Antonín Rulikovský, a odtud dostává: peněz 1 kopu 26 gr. 1 den. žita i ovsa po 77 str. 2 vtl. 2 čtvr. rolí 70 str. luk $1^1/_2$ jiter. Item každý sedlák po jedné zápřeži orné nebo vláčené p. faráři jednou do roka dělati, zahradníci s podruhy po půl dni trávnou kosou sekati, aneb hrabati povinni jsou, p. farář pak, jak to bylo od starodávna, ty nádenníky stravovati má.“ K této faře patřily nějaký čas také fara Holice do r. 1636, Moravany a Ostřetín do r. 1786 a 1806.

29.

Filiální chrám Páně sv. Jiljí opata v Platěnicích.

Platěnice, ves na silnici Holicko-Moravanské $1^1/_2$ hod. již. od Holic vzdálená, fara horní Roveň, panství Pardubické. Uprostřed vesnice stojí filiální chrám svat. Jiljí opata, který byl ve 14. století farní a pod jménem Platinicz k biskupství litomyšlskému odstoupený. (Pam. IX. 748.) R. 1677 byl filiálním do Rovně, kostel dřevěný s krásně malovaným stropem a kruchtou, kalich stříbrný 1, zvony tři. (Tamtéž.) V seznamu far panství Pardubického z roku 1615 dí se o tom kostelu: „Viceji kostel filiální ve vsi Platěnicích k té faře patří, a také desátku žádného odtud nevychází, toliko od každé mši svaté i za oběd z důchodů záduších 2 kopy míš. se dává, co obyčejně třikráte do roka se stává, a tak přichází 6 kop.“ — Nyní jest ten kostel klenutý, z kamena zbudovaný v slohu copovém. Má jen jediný hlavní oltář sv. Jiljí mistrně malovaný, snad ze starého kostela pocházející. Jiných památek tu není.

Ve průčelí kostela se vchodem spojena jest kamenná *zvonice* čtverhranná se střechou pyramidovitou, a v ní visí 3 zvony. Největší 7 centů 40 liber má nápis kolem koruny: „Leta Boziho tisiczeho cztyrsteho devadesáteho trzetiho ke czti a chwale Bozi a swat. Gilgi. (Praskl a musel býti roku 1855 propilován.) Prostřední: „Wssichni narodowe welebtež Hospodina, chwaltež Pana Boha. Leta Panie 1587. slyt gest ke czti a chwale Bozi za sprawcu tiechto Wáclawa Wlasaka Wzarcekyho od Eliasse Swobody w Hradci n. L.“ Nejmenší: „Psalm 141. Domine ad te clamo. Propera ad me, percipe vocem meam, cum te invocavero. Anno Domini 1658.“ A doleji: „Letha Panie 1658. tento zwon gest slity ke czti a chwale Boha wssemohoucziho a swat. Gotthárda k zadussi Platenickému za sprawy urozeneho a stateczneho Ryt. Gana Hogena ze Stwarzpachu, Hegtmanna Pardubskeho, P. Gakuba Gesska, Purkrabiho, P. Gana Zchunskeho, syrotcziho, Pana Anton. Rulikowského rzadu bratrzi mensich kouventu klasstera blah. Panny Marye miesta Pardubicz nad Labem Quardiana, toho czasu fararze Roveňskeho. Martinus Schretter me fecit“.

30.

Farní chrám Páně Zvěstování Panny Marie v Ostřetíně.

Ostřetín (Hostětín, Oustřetím, Ticzmansdorf, Ticzmani villa v starých listech zvaný), ves na silnici Holicko-Mýtské, 1 hodinu jihových. od Holic, bývalé panství Pardubice. — Uprostřed vesnice stojí farní chrám Zvěstování P. Marie, co takový již r. 1350 k biskupství litomyšlskému pode jménem Hostětín odstoupený (Pam. IX. 748.). Petr plebán v Ticzmansdorfu směnil faru svou s Petrem rektorem špitálu svaté Anny v Hradci Král. roku 1360. (Lib. Conf. I. pars I. ed. Tingl, pag. 114.) V libri relationum z roku 1677: „Filiální do Rovně, kostel dřevěný, kalich stříbrný jeden, monstrance měděná, křtitelnice cínová, zvony 4. Farou nazývají se tři chaloupky.“ — V seznamu far na Pardubsku z r. 1615 stojí psáno: „Ves Ostřetín. Tu jest fara od starodávna bývala, kterou r. 1615 přisluhováním kněz Matěj Zub Tuntulyn Libřický farář Roveňský držel, a odtud dostával: peněz ze záduší při posvěcení chrámu Páně 2 kopy, žita i ovsa po 35 str., 1 wt., 1 čtvrct. Nyní pak tu řečenou faru velebný Pán Páter Antonín Rulikovský, farář Roveňský drží a odtud dostává: peněz 2 kopy, žita i ovsa po 28 str., 2 věrt., 2 čtvrce. Na pustých uchází: žita i ovsa po 6 str., 3 věrt., rolí 40 str., luk 2 jitra, lesů 6 jiter. Mimo to jest každý sedlák panu faráři povinen jednu zápřež orání, zahradníci s podruhy půl dne sekat a hrabati.“ — Dřevěný chrámeček stával dle farní památní knihy tam, kde je

nyní kříž; byl r. 1758 i se vsí od Prušáků spálen. Pak zde stávala jen malá kaplička, až r. 1781 nynější chrám jednoloďový v slohu copovém z kamena byl vystaven, presbytéří obrácen k východu. Hlavní oltář zdobí obraz Zvěstování Panny Marie od jezuitského malíře Kramolína zhotovený. Nad ním pak je chronogram: HOSPODINE MILVG I CTITELE TVOGI OKRASV PŘIBITKV A STANKV TVEHO. Žalm 25., 8.“ Křtitelnice, postranní dva oltáře P. Marie a sv. Jána, lavice i ostatní kostelní náčiní neskytá nic památného.

Na *věži* v průčelí kostela postavené visí 4 zvony, váhy 12, 8, 4 a 2 centy. První tři mají stejný nápis: „Johann Georg Kühner goss mich in Prag 1786.“ Druhé dva zvony jsou bez nápisu a let. Kromě toho jest v dřevěné věžce nad presbytéří zvonek umíráček 50 liber váhy.

V lese ½ hod. od Ostřetína severových. vzdáleném lze zříti zbytky bývalé tvrze od lidu *Hradec Velký* zvané, ale nyní stromy zarostlé. Hradiště má podobu kruhu, jest způsobem ostrohu staveno, a od ostatní výšiny hrází a příkopem odděleno. Lid středu toho místa říká věžiště. Kdo onen hrad založil a na něm sídlel, není známo. Někteří dí, že to bylo sídlo rytíře Velingera, který poblízké Veliny prý založil, jiní dí, že hrad onen v 15. století obýval Neptalim z Frimburka pán na Holicích.

31.

Filiální chrám Páně sv. Mikuláše biskupa ve Velinách.

Veliny, ves za lesem ½ hod. jihových. od Ostřetína vzdálená, fara Ostřetín, bývalé panství Pardubické. U prostřed vesnice stojí filiální chrám sv. biskupa Mikuláše v 14. stol. co farní k biskupství litomyšlskému odstoupený pod jménem Hostětin cum filia (Pam. IX. 748). V libri relationum z roku 1677: „filiální do Rovně, kostel dřevěný malý, obraz oltářní, starožitný kalich stříbrný, 1 monstrance měděná, zvony 4.“ (Tamtéž.) V seznamu far na Pardubsku z roku 1615 čteme o tomto kostele: „Item k té faře (Ostřetínské) patří fialiální kostel ve Velinách, odkudž žádného desátku od starodávna nepřichází, ale při každé mši sv. za oběd z důchodů záduších 2 kopy miš. se dává, a an mše svatá třikráte do roka se koná, přichází 6 kop. Mimo to musí sousedé dávati 2 věrt. suchých hub, a dříví k palivu 12 sáhů.“ Později i s farou Ostřetínskou přivtělen k Holicům, až když r. 1806. lokalie pod patronátem fondu náboženského v Ostřetíně byla založena, kostel ve Velinách byl k ní přidělen. Dřevěný kostelíček nynější vystaven byl dle farní památní knihy r. 1752 znova v slohu copovém jednoloďový, presbyteři k východu obrácený. Hlavní oltář zdobí na plátně malovaný obraz sv. Mikuláše od neznámého mistra zhotovený, řezba pak na oltáři tomto jest zdařilá. Postranní oltáře sv. Anny a Panny Marie neskytají nic památného.

Na hřbitově kamennou zdí ohraženém stojí opodál chrámu zvonice dřevěná duďkovitého tvaru. Na ní jsou tři krásně znějící zvony. Největší 14 aneb 16 centů má nápis: „Letha Panie 1588 slyt gest tento zwon ke czti a chwale Bozi za sprawowanj urozeneho Pana Girzika Adlspacha z Damdsdorfu na Borzicich Geg.ch czisarz. Milosti Hegtmana, slowutneho Pana Walentina Zialuda Mistohegtmana na Pardubicich od Eliasse Wich.“ Prostřední 7 aneb 8 centů: „Ke czti a chwale P. Bohu Letha Panie 1565.“ Nejmenší poledník 2 centy tíže. Na věži nad presbyteřem visí zvonek sanctusní, váhy 50 lib. bez nápisu. Na márnici na hřbitově stojící jest nápis: „Leta Páně 1750. Dubius vixi, anxius vixi, morior, nescio, quo vado. O smrti, kterak jest hořká památka tvá člověku, který má pokoj ve zboží svém.“ (Ecclesiast. 41, 1.)

Roku 1365. 20. června Petr plebán ve Velinách litomyšlské diecése dosazen za plebána do Javornice. (Lib. conf. I. pars. II. edd. Emler pag 65.) —

Na počátku vsi této u hospody číslo 1. nalezá se kopeček. Lid dí, že zde nějaký rytíř je pohřben, jiní soudí to co pohanské pohřebiště. Opět jiná pověst vypravuje, že rytíř Velinger z blízkého Velkého Hradce zde tvrz postavil, a dle svého jména ji i osadu Veliny jmenoval. Kopeček ten byl dle starých zápisek 4° vysoký 50 kroků průměrný jako ostroh příkopem 15 kroků širokým od bývalého vedlejšího návrší oddělen, močálovitou loukou a bývalým rybníkem obklíčen. Hospoda za příkopem bývala nejspíše předhrádím nebo dvorcem k tvrzi patřícím. Obyvatelé říkají tomu vrchu *Šafránkův vrch*. Při stavbě silnice od Jelení k Borohrádku přes ono tvrziště dal zde p. hrabě Jelenský Bubna kopati, ale nic nebylo nalezeno. Dle udání starých pamětníků bývala zde kaplička a v ní bydlel poustevník.

32.

Farní chrám Páně v Holicích sv. Martina biskupa.

Holice, město na *Nové a Staré Holice* se dělící na silnici Mýtsko-Hradecko-Pardubické, — škola, radnice s věží, smíšený okresní úřad, berní úřad, pošta, zpěvácký a hasičský

spolek, závod na vyrábění líhu, továrna na obuv a pární mlýn.

V Nových Holicích na východním konci stojí *farní chrám sv. Martina biskupa* — co farní roku 1350 z dekanátu Mýtského k biskupství Litomyšlskému odstoupený (Pal. děj. I. odd. 2. str. 389.) Filip kněz z Holic ustanoven byl r. 1372 farářem ve Verneřovicích (Tingl Lib. Conf. lib. II. pg. 83.) Pavel z Chocně, official biskupství Litomyšlského přesadil roku 1391. Přecha, faráře Holického ke kostelu sv. Petra v Hradci Králové (Lib. V. conf. anni 1391 et 1392 pag. 113. edd. Tingl). Leopold farář v Holicích dosazen byl r. 1364. za faráře ve Chvojně (Lib. I. conf. pars II. pag 36. ed. Emler). Později byla fara Holická spravována od kněží pod obojí. Důkazem toho jest žaloba na kněze Michala z Holic, kaplana pána Pernštejnského, který vsazen do vězení proto, že z místa svého utekl, s manželkou živého muže po Moravi se toulal, a o panu administratoru a mistru Martinovi omylné zprávy jiným podával. (Borový, Dopisy konsistoře utraq. díl I. str. 198) Z farářů pod obojí zasluhuje zmínky ještě Jan Městecký, který roku 1565. postoupil literátskému choru na světlo a knihy na věčné časy 1 hon pole, by literáci zpěvem Boha chválili v chrámu Páně. Bratrstvo to literácké mělo domek se zahrádkou, který r. 1624 s povolením far. Fabry Teleckého J. Procházkovi spolubratru svému prodalo, za kterou summu měl z části hned dáti krávu, aby při každém bratru byla na nájem a z takového nájmu aby 1 kopa grošů vycházela (Farní památní kniha). V libri relationum z r. 1677. „Holice (Eklinivilla) farní, kalichy stříbrné 2, monstrance pozlacená mosazná 1, křtitelnice kamenná, zvony 4. Škola s kantorem, farář pak želí, že není škol při kostelích filiálních, neboť všude mládež četná zahálí.“ A v seznamu far na Pardubsku z r. 1615. čteme: „Městečko Holice. Tu jest fara od starodávna, kterou v letu 1615. Kněz Ján Spickonedius Staro-Boleslavský svěcení arcibiskupského bytně v držení svém měl, a odtud se jemu v témž letu, jako za starodávna desátku scházívalo: na penězích při Božím Těle 1 kopa, žita i ovsa po 43 str., 3 věrt., 2 čtvrc, dříví k palivu 10 sáhů. A nyní tu faru velebný a vysoce učený Pán P. Antonín Rulikovský menších bratřích konventualských řádu sv. Františka kvardián kláštera Blahoslavené Panny Marie v městě Pardubicích nad Labem v držení svém má, odkudž pro vyživení své dosahuje: peněz 1 kopu, žita i ovsa po 38 str., 3 věrt., $3\frac{1}{4}$ čtvrc. Na pustých uchází: žita i ovsa po 4 str., 3 věrt., $2\frac{3}{4}$ čtvrc., rolí 20 str., luk $1\frac{1}{4}$ jiter.“

Chrám Holický býval dřevěný, r. 1738. an byl chatrný zbořen (půdorys se nikde nezachoval), a místo něj nynější kamenný jednoloďový v slohu copovém postaven. Nemá v nitřku žádné zvláštní památky; hlavní oltář sv. Martina biskupa, postranní sv. Jana Nep. a blah. P. Marie bez ceny. Křtitelnice dvě, cínová a kamenná bez nápisu. — Po pravé straně presbyteře venku přistavena jest zvonice z kamena s věží pyramidovou, mající vchod z venčí. Na ní visí 4 zvony s nápisy 1.: „Haec campana fusa est ad laudem dei ac sancti Martini ad Holic. Anno Domini MCCCCXCIX.“ 2. „Tento zwon slyt gest ke czti a chwale Bohu wssemohuczimu a dobrym lidem na poslouchani w miestie w Hradczi nad Labem. — Leta Panie 1574“ 3. „Anno 1809 goss mich Anton Franz Schneider in Königgräz.“ 4. „Gott mit dir.“

Škola blízko fary stojící dříve dřevěná ale r. 1878 z kamene zbudovaná, připomíná se již o jedné třídě r. 1493 za Neptalima z Frimburka. Roku 1560 udělala obec Holická smlouvu s rektorem o roční plat. Měl dostávati ročně 2 pecny chleba, aneb za něj 2 peníze bílé. Mimo to musel jemu odváděti, kdo měl koně, 4 snopy obilné (dva žita, a dva ovsa), ti pak kteří koní neměli po 3 snopech (1 žita a 2 ovsa) kromě toho, co z milosti darů dostane, a od zpívání při pohřbech. Za to musel rektor školy obstarávati zpěv chrámový, zvonění a zpěv při pohřbech. Plat od učení dítek ponechán na smlouvě rektora s jednotlivými. Již dříve dal měšťan Václav Zdarsa 20 kop míš. na vychování dětí chudých, aby z nich bral rektor úroky a dítky chudé zadarmo učil. Kapitál ten trval do r. 1670, kde od tehdejšího faráře Františka Řeháka k záduší byl připojen. (Farní a městská pam. kniha.)

Farní stavení blíže školy stojící neskytá nic památného. Matriky farní jsou od r. 1640.

Na náměstí tvořícím nepravidelný obdélník stojí v severovýchodním konci *rádnice*, jednopatrové stavení s věží a hodinami, u lidí *zámek* zvané; je v ní umístěn kromě městské úřadovny také berní úřad a okresní soud. — Na rádnici kromě starobylé pečeti z r. 1643. a některých privilegií nejsou žádné památky.

Za městem k severových. stojí na mírném návrší u prostřed *hřbitova* stromovím a křovinami ohraženého malá *kamenná kaplička* Nanebevzetí P. Marie, ale bez oltáře, nad ní pak věžička se zvonečkem plechem pobitá, budova to z doby novější, když od kostela sem hřbitov byl přenešen. Zde dle starých pamětníků stával před 350 lety od utraquistů vystavený kostel Božího Těla, jehož jistina dosud v knihách zádušních účtů se počítá; při něm bylo r. 1779. více nežli 140 vojáků

nizozemských v bitvě padlých pohřbeno, an šarvátka na kopci Ředickém, Ostřetínském a v Holicích samých vojska pruského i císařského byla svedena. Kromě kaple hřbitovní jest také na silnici Moravansko-Holické malá *kaplička kamenná bl. P. Marie*, na náměstí pak před rádnicí *sochy* sv. Jana Nepomuckého z r. 1834 a sv. Kříže z r. 1850.

33.

Filiální chrám svatého Václava v Ředicích.

Ředice, ves při silnici Holicko-Pardubické na potoku Ředickém — 1 hod. severozápadně od Holic vzdálená, dělí se na *Dolní a Horní Ředice*, jedna to s velkých vesnic čítající 239 domů. — V Horních Ředicích téměř uprostřed stojí *filiální chrám sv. Václava*, dříve farní z dekanátu Mýtského roku 1350. k biskupství litomyšlskému odstoupený (Pal. děj. I. odd. 2. str. 389.) Jan farář v Ředicích změnil místo své s Janem plebánem v Pecce r. 1390. (Lib. V. conf. anni 1390 ed. Tingl. pag. 33.) Tento poslední Jan plebán v Ředicích ale zase změnil místo své r. 1391. s nejmenovaným altaristou sv. Trojice v Lípě (Lib. V. conf. anni 1391 et 1392 ed. Tingl. pag. 103.) R. 1393 Mikuláš plebán změnil místo s Matějem oltářníkem v Rychnově (Lib. V. conf. anni 1393. ed. Tingl. pag. 172.) — Kdy zde byla fara zrušena, dovídáme se předně z libri relationum r. 1677. kde se o kostele Ředickém takto píše: „Ředice (Hriedicz Herrmanni villa) r. 1677 filiální do Holic, kostel dřevěný, starobilý dřevěný, úzký kalich stříbrný, 1 monstrance měděná, křtitelnice kamenná, zvony 3. Dům farní r. 1556. sedláci prodali; role farní od 50 let ladem leží.“ (Pam. IX. 748.) Obšírněji to píše zámecká purkrechtní kniha Pardubická takto (číslo VIII. Fol. 207.): „Rychtarz a konssele prodaly faru zadussni s zahradau i roly, kteráž k tomu od starodawna naleži, Waczlawowi Ssewczowi za summu 60 kop. Na tu summu zawdali mu 6 kop. Ostatku summy placeni poczne w Saudie r. 1566 po 2 kopách nagednou w rok przi swatym Hawle 1566. 10 gr. míš. Rukogmie za nieg Rychtarz a konssele i czela obecz Rzediczka. Stalo se w Pardubiczych przed nedieli smrtelnou leta 1565.“ Summu tu ale odvedli rolnici k záduší. V seznamu far na Pardubsku z r. 1615. praví se o kostele tomto: „Item k té faře (Holické) náleží kostel filiální v Ředicích, odkud se v letu 1615 faráři desátku dávalo: Na penězích zádušních 2 kopy, žita i ovsa po 52 str., 3 věrtele, 3 čtvrce každého. Nyní odtud pan farář holický dosahuje: Na penězích 2 kopy, žita i ovsa po 32 str., 3 věrt., 3½ čtvr. každého. Na pustých uchází: žita i ovsa 19. str., 3 věrt., 3½ čtvr.“ — Později holický pan farář Reinwetter za peníze své i své babičky Markety koupil pole k faře Ředické patřící zpět, a aby kostel neměl škodu při placení daní, odkázal 100 zl. na platy roční. Zároveň pak postavil stavení hospodářské (nyní č. 21.), k obývání p. faráře, kdykoliv do Ředic na služby Boží přijede. Stavení to stálo do nedávna, bylo dřevěné, pozůstávalo z jedné komory, světnice, a chléva kravského.

Chrám samý býval dřevěný, půdorys jeho nikde se nezachoval. An hrozil sesutím, byl r. 1857. od občanů Ředických znovu postaven z kamena. Jest jednoloďový, břidlicí krytý, na střeše pak věžka pro zvonek ke zvonění při mši sv. Presbyteř tvoří nepravidelný pětistěn, má okna podlouhlá — zevnitř pak na celém kostele vlys obloučkový. Loď podlouhlá, sloh celé budovy slohový. Hlavní oltář sv. Václava představuje na plátně světce toho, an klečí u oltáře Mariánského, obklopen dvěma anděly, z kterých pravý drží v ruce prapor. Řezba na tom oltáři, který z kostela kladrubského sem byl dodán, jest hrubá. Nad hlavním obrazem jsou sochy sv. Víta a Zikmunda bez ceny, taktéž i dole sochy dvou neznámých světců. Tumba kamenná, altare portatile bez authentiky. Okno za tímto oltářem podlouhlé jest barevné, taktéž i druhého okna část barevná. Kazatelnice čtverhranná, dřevěná, ozdobená hrubou malbou čtyr sv. Evangelistů jest bez přikrývky. V lodi jsou oltáře postranní sedmibolestné P. Marie s sochou dřevěnou, a oltář sv. kříže (darovaný sem z kostela Kladrubského) se sochou sv. Kříže, u kterého jsou podoby Panny Marie, sv. Jana a dvou svatých. Mimo to jsou zde rozdílné obrazy a sochy, ale bez valné ceny. Zpovědlnice pod chorem dřevěná, bez okrasy, daná sem z kostela Kladrubského.

Sakristie na straně evangelia se vchodem zvenčí. Má dvéře staré železné se zámkem složitým otevřeným starobylým, a závěsy dlouhými bez ozdob. Chová se zde pacifical pozlacený s ostatky sv. Martina biskupa Turonského, pak z knih missál z r. 1690 tištěný v Praze v tiskárně seminářské.

Připomenutí zasluhuje také v kostele tomto chované postní prostěradlo k zakrývání oltáře hlavního s letopočtem dole buď 1605 nebo 1695. an čtenka třetí polovic jest vymazaná. Jest chatrné, vybledlé, obličej Matky Boží setřelý; dole v rohu čtou se písmena HP. Jiných památek zde není.

Kolem kostela jest hřbitov, v jehožto severovýchodním rohu stojí dřevěná dudkovitá zvonice. U zvonice této leží povalená stará

*

z kostela vyhozená křtitelnice, ze hrubozrného kamene, v podobě kalicha, bezpochyby z dob husitských. Horní okraj její jest otlučený, dolní část kámen kulatý na způsob mlýnského leží odražen pro sebe. Na věži samé jsou tři zvony libého souzvuku. Největší kolem koruny má v písmenách latinských nápis:

„WOLEJ NEPRZESTAWEG GAKO TRAUBA POWYSSUG HLASU A ZWIESTUG LIDU MEMU MRZKOSTI GEGICH JA WOLAM HLASEM SVEHO PANU BOHV KECZTY CHVALEGEHO 1616.“

Dole na zvonu čteme: „Ssebestian Reysswiczky z Treyfeldu gmc. Hegtman na Pardubiczych.“ (pod tím dole erb setřelý.) O zvonu tomto dí pověst lidu, že dva svobodníci Kašpar Verner a Morašinský (v nynějším statku rolníka Štědroně bydlíce) velký tento zvon nechali ulýti a dvířka na hřbitov podle zvonice vedoucí zhotoviti. Prostřední zvon nemá nápisu. Nejmenší pak nese nápis v písmu německém stojatém: „Leta Boziho tisiceho CCCC osmdesateho sedmeho tento zwon slyt gest ke czti a chwale Matky Boži a wssem swatym amen.“ (Pod ním jest obraz sv. kříže.) —

Hřbitov býval někdy opevněn příkopem a náspy; z opevnění toho lze viděti zbytky na západní straně. Jest to příklad opevněného kostela (ecclesia incastellata), jakých v 13. a 14. století nalezáme (tak v Kostelci u Heřmanova Městce, o kterém zprávu podám příště). — Za hřbitovem k Dašicům pohřbeni jsou Prušáci v sedmileté válce padlí.

Kříže jsou ve vesnici dva, jeden pod kostelem před školou, druhý za hřbitovem na cestě ke Komárovu, oba dřevěné, schátralé.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokrač.)

(O K N A.)

Jako u slohu románského vystupovala též gotická okna z poprsní zdi vnitř i vně silně skloněné, aby voda pohodlně odpadávati mohla. Bočním stěnám však nepostačoval více prostý sklon. Skládaly se tudy ze článků vystupujících a ustupujících, jako jsme spatřili na gotickém oblouku (obr. 217), čímž oknu přibylo života a rozmanitosti. Článkování takové někdy se

(Obr. 209.)

(Obr. 210.) (Obr. 211.)

(Obr. 212.)

Vyšší Brod. 2. polovice XIII. věku.

zakončovalo malými hlavicemi; v brzku však hlavice se vypouštěly a články pnuly se bezpřetržitě celým obloukem lomeným. Z příčin, že jednak okna byla veliká a vysoká a nedala se za touto příčinou tak snadno zasklíti, že jednak gotický sloh žádných velkých *nečlánkovaných* ploch netrpěl, spíše ale všechnu hmotu v jednotlivé články rozkládal; muselo se každé velké okno v menší skupeniny tak rozložiti, že z bankálu článkované pruty do výšky vystupovaly, celé okno jaksi na více menších oken rozdělujíce. Okna skupená znal ovšem již sloh přechodní. Vedle zásad nyní panujících a plochy stěn odstraňujících stačilo pouze

odklizení kusů zdiva ve skupených oknech a nahrazení jich úzkými, kolmými pruty a vícedílné okno gotické bylo hotovo. Počet prutů určovala šířka otvoru pro okno určeného. Při

(Obr. 213.) Sv. Vít (okno v choru). Z polovice XIV. věku.

(Obr. 214.) Kolín. 2. polovice XIV. věku.

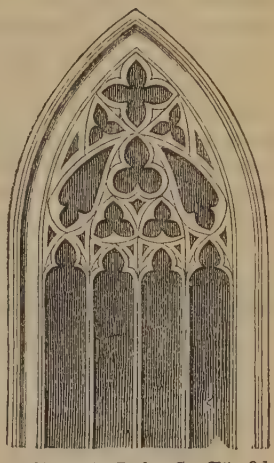

(Obr. 215.) Praha. Sv. Vít. Od polovice až do konce XIV. věku.

úzkých oknech stačil prut jeden, při širokých vzrůstal počet prutů s šířkou okna. Nejčastěji dělilo se okno třemi pruty na čtyry díly (viz obr. 212., 214., 215., 216., 218.), ve kterémžto případě často prostřední podpoře se dostalo větší síly (obr. 219.), tak že nastal rozdíl prutů *starých* a *mladých*. Jádrem článků byl úzký, kamenný prut (obr. 210. 211., 217., 220.) držený mnohými příčními pruty železnými, jimiž zasklení se dělilo a upevňovalo. Před takový kladen býval sloupek, který s osmihrannou patkou na bankálu seděl a hlavicí na početí oblouku poukazoval. Brzy však patka i s hlavicí odpadla, tak že pohyb bez překážky až do závěrku obloukového vybíhal, jako spatřuje se na veškerých příkladech a nákresech tuto uvedených. Také kulatý tvar na sloh románský ještě připomínající (obr. 210., 211.) se opouštěl a zaměněn jest za tvar ostře zakončovaný a pružně žlábkovaný (viz obraz 217., 220.).

(Obr. 216.)

Jakmile nadzmíněné pruty dospěly do oné výšky, kde začíná klenouti se lomený oblouk, zakončují se úplně v duchu gotického umění bohatým skupením rozmanitých článků. Pruty jednotlivé spojují se nejprvé mezi sebou a s bočními stěnami malými oblouky lomenými (viz obr. 209., 212., 213.,

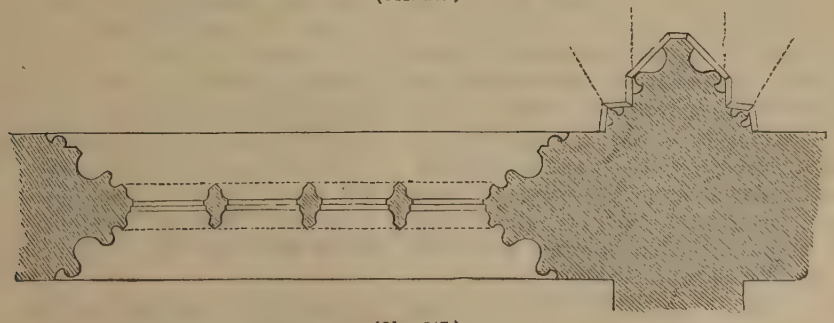

(Obr. 217.)
Kutná Hora. Sv. Barbora. První doba stavební. Od konce XIV. do 1. pol. XV. věku.

216., 218. a 219.) Je-li prut prostřední silnější, bývají napotom sloučeny dva a dva v jednu skupeninu, přepnutou větším obloukem, který je spojuje mezi sebou a s bočními stěnami (obr. 212. a 219.). nad nimi pak zase jediný, hlavní oblouk okna se klene. Vždy vybývá však dosti široké místo, které z příčin konstruktivních i krasoumných vyplněno býti musí. Ku vyplnění užilo se tvarů již v době slohu přechodního obyčejných, nyní ovšem bohatěji a rozmanitěji vyvinutých. S několika segmentů kruhových skládaly se vzorky na způsob listů jetelových o třech, čtveru i víceru listech, jimž se říká *trojlist*, *čtverlist* a *pětilist* atd. (viz obr. 209., 212., 213.—216., a 219.). Zasazovaly se buď do kruhů (obraz 212., 218. a 219.), nebo do jiných měřických tvarů, přerozmanitě z malých segmentů kruhových vedle přísného požadavku slohového složených. Vynikající špice takových oblouků obdržely název „nosů“.

Celá tato skupenina článků lomený oblouk okna vyplňující nazývá se *kružbou*, co protiváha spodního *prutoví* vystupujícího a jest jedním z nejdůležitějších živlů gotické architektury, která se zálibou od starých mistrů přerozmanitě a velmi důmyslně skládána byla. Užívalo se jí četně také na různých místech stavby vně i vnitř. U vnitř zejmena v triforium, jehož oblouky často ozdobeny jsou troj- i čtverlisty, jakož i jinými, ještě bohatějšími tvary. Opakuje se v určitém postupu na veškerých stupních organického tělesa. Libovolně nebyla však nikdy skládána, nýbrž vždycky od ostatních konstruktivních článků *opět konstruktivně* — ze

(Obr. 218.) Kutná Hora. Svatá Barbora. Okno kaple boční. Počátek XV. věku.

(Obr. 219.) Vyšší Brod. Okno průčelní. Konec XV. věku,

(Obr. 220.)

žeber a naplní — organicky odvozována. Obyčejně vyznamenávalo se každé okno jinou kružbou.

Nejpamátnější známka organického ústrojí kružeb v tom se zakládá, že bezprostředně ze spodního prutoví se vytvořuje, vyrůstá a z něj téměř se vyvinuje, potom že i jednotlivé její díly předce pevnou souvislost s celkem a mezi sebou mají. Architektonická základní myšlénka opakuje se zde jako při klenbách a pilířích. Na první pohled lze tuto hned rozeznati *podporné články* (pruty) a lehké *náplně*. Na prutech různými žlábky a páskami článkovaných znázorňuje a nápodobuje se v malém bohatá soustava svazků pilířových.

V době prvogotické tvořily se pruty a listy ze článků kulatých (obraz 209.—212.), teprv vyvinutý sloh dal jim tvar stažený, na venek přiostřený a ploškou uzavřený (obr. 217. a 220.). V pozdější době, od druhé polovice XIV. století počínaje i do kružby dostalo se nepokojné bažení po tvarech méně konstruktivních a za to více dekorativně hravých, bujně propletených. — Nejrozšířenější jest *plamen* či prostonárodně *jeptiška* (obr. 215. ukazuje dvě, obr. 218. 10 jeptišek), člen měchýři rybímu nebo plamínku podobný, kterým se již přísná zákonitost měřického tvaru ruší. Tím kolmý směr vlády pozbývá a kružba vyvinuje se více dle zákonu centrálního, oznamujíc v jistém smyslu návrat, ač silně přeměněný, ku tvaru *oken kulatých*, jichž také ještě gotický sloh užíval zejmena na čelním průčelí nad vchodem. Okno kulaté slulo *gotickou růžicí* a

bývalo bohatou kružbou ozdobováno. Vyznamenávalo se mnohdy i velikostí (až na 40' v průměru.)

Okna skládala se z kusů barevného skla tvořícího jednak pestré ornamentální vzorky, jednak figurální vyobrazení. Jako již u slohu románského představují barevná okna veliké čalouny, které ostrému, chladnému, dennímu světlu přístupu brání a vnitřek oslňují barevným světlem. Malými deskami skla do silného olova zasazeného povstaly nákresy mosaikové, které veždy vyznačovaly se jistou typickou všeobecností, jaká tak posvátnému místu sluší. Při skládání barev platil tentýž zákon rhytmického střídání se, na kterém základové románské polychromie spočívaly.

Staré zprávy o farách Českých.

Podává *Aug. Sedláček.*

IX. Protivany a Stusyně.

Ve knihách konfirmačních vyskytují se dvě neznámé fary, jež vypadnou do Čáslavska, Protivany a Stusyně. O oné dí Registra decimarum „Protiwans sive Ronow" a ve knihách dotčených nazývá se jednou Protivany, jindy opět Ronovem. To ukazuje arci na nynější městečko Ronov pod Lichtemburkem; ale odkud to pošlo, že tu má jedna osada dvoje jméno? Toho si, pokud vím, ještě nikdo nepovšímnul, nýbrž všichni, kteří v té věci pracovali, Protivany (chybně Protivenice) a Ronov za jedno měli, vykládajíce to tak, že prvotní osada slula Protivany, a přezvána byla Ronovem, když povýšena na městečko. Možnost toho tu byla a mohla se kolika příklady provésti. (Kdož nepomní Leštna a Dobrušky?)

Tak i to bral dobré paměti kněz Rojek, jenž důmyslem řídkým šlakuje po celé zemi, obyčejně na pravé místo uhodil, ale zde se zrovna mýlil. Jest totiž u Ronova kostel sv. Kříže o samotě ležící, kam mohl Protivany položiti, ale toho potřeboval k umístění fary Stusynské. Tato osada byla totiž podacím opatův Vilémovských a nové faráře uváděl obyčejně farář Ronovský či Protivanský. Bylo tedy na snadě, hledati kostel Stusynský blíže Ronova, a poněvadž název Stusyně již dávno zanikl, uhodil Rojek na kostel svat. Kříže a tím měl věc za odbytou.

I já tak mněl. Nedávno však probíraje jednu z kněh komorního soudu (33 A) přišel jsem na apertuře G 20 na „rybník řečený farářský k záduší kostela Arnošta Robenhapa z Suché k sv. Kříži jinač Protivanům náležitý" (1597). Nyní se mi před očima rozblesklo a já snadno pochopil znetvořenou v Sommerově topografii (str. 304) pověst, že byl kostel sv. Kříže prvotně farou a osadou a že fara tato později do Ronova přenesena byla. Nyní se mi rozjasnilo, proč byl farář r. 1366 v Protivanech, r. 1371 v Ronově, a proč se pojmenování této farnosti tak rozmanitě střídá (již roku 1364 Ronov a ještě r. 1415 Protivany). Jinak nemohlo býti, než že byl kostel sv. Kříže farním a kostel Ronovský filialním, a faráři že k pohodlí svému raději bydleli v Ronově. Podobných věcí by se mohlo více než s dostatek uvésti.

Stusyně, která ležela blíže Ronova, dopadne podle toho na kostel svat. Martina čtvrt hodiny daleko od Kněžic ležící a skutečně se počítá r. 1588 k panství Lichtemburskému a Ronovskému „podací ve Stusyni svat. Martina" (DZ 24 B 14). Názvy tudíž těchto kostelův a bývalých far jsou nyní na jisto postaveny a nevadí nic, aby aspoň ve spisech znova obživly.

Faráři v Protivanech byli Zbyněk (zemřel 1366), Jan (1366 - 1371), Petr (zemřel 1371), Jan Rexa (1371—1413) a Ctibor (1413). Právo podací vykonávali roku 1366 Anežka ze Žleb a od r. 1371 králové Čeští.

Faráři na Stusyni byli: Matěj (r. 1370), Henslin (1374—1377), Jan (1377—1383), Mikuláš, (1383—1388), Petr (1388—1390), Mikuláš, Beneš (1394) Martin, Václav (1399), Jan, Václav (1408), Heřman, Adam (1414 až 1415), Matěj (1415). Patrony byli opatové Vilémovští, kteří faráře často střídali.

Domácí zprávy.

Děkanský chrám P. v Chrudimi jest již šťastně dokončen v celku i v jednotlivostech. Vížka sanktusová mědí krytá jest značně vyšší a slohu kostela přiměřenější než i byla dřívější a štíhle se vznáší nad středem kostela s pozlacenou bání a stejně pozlacenými báňkami nárožními nad šestero

arkýři věže. Nad oběma postranními vchody činí do výše kamenné gotické fiály a na prostranství před hlavním vchodem stojí vysoké kandelábry na žulových patnících. Slavnost dostavění chrámu P. zahájena jest dne 6. t. m. místním svátkem „proměnění Páně“. Dopoledne odhalena ověnčená pamětní deska z kararského mramoru zasazená pod kůrem pravé lodi boční. Nápis vyvýšenými gotickými písmenami vyvedený oznamuje: „Tento chrám Páně byl v letech 1857—1879 obnoven vzornou a obětovnou pílí věhlasného stavitele a konservatora Frant. Šmorance za pomoci Boží nákladem obce chrudimské a přifařenců, jakož i přispěním dobrodinců.“ V kostele slavnostně ozdobeném byly konány slavnostní služby Boží. Po obou stranách portálu utvořeny jsou na výstupcích pod věžemi dva malé háje z ozdobných květin. Se štítu chrámového, na obecním domu, na náměstí a po ulicích vlály prapory. Radost z dokonání chrámu byla obecná. U prostřed náměstí pyšně pne se k nebi gotický chrám nanebevzetí P. Marie v druhé polovici 13. věku založený. Stojí zde obnovený po třiadvacetileté práci úsilovné jakožto jeden z velebných pomníků vlasti. Pět věků viděl. Od Přemysla Otakara II. až do tohoto roku co tu bouří přešlo kolem něho! Chrám pak stojí a důkladně obnovený věkům zase vzdorovati bude. S dokonáním díla slavilo město též dvoustoletou památku na záchranu města od moru. Sláva městu, které pomníky své má v poctivosti!

Knihovna kollegiální kapitoly vyšehradské. Mezi knihovnami, náležejícími duchovním kommunitám pražským, neposledního místa zaujímá knihovna kollegiatní kapitoly vyšehradské. Vyniká ne tak počtem, jako spíše mnohými vzácnými rukopisy a prvotisky, starobylými antifonáři a missály, psanými na pergameně a opatřenými vkusnými inicialkami jakož i miniaturními malbami neobyčejné krásy. Do nedávné doby chována byla vzácná tato bibliotéka v méně přístupných pokojích přízemních bývalé děkanské residence na Vyšehradě; od r. 1878 však, co zbudováno jest nové děkanství na samé hoře vyšehradské blíže kapitolního chrámu, uložena jest dotčená knihovna též v nové této budově a sice v síních daleko přiměřenějších a způsobilejších; péčí nynějšího kapitolního bibliotekáře vdp. kanovníka dra. Karlacha zkatalogizována zároveň nově a náležitě uspořádána. Tím způsobem zjištěno, že obsahuje přes 10.000 svazků namnoze velmi vzácných spisů, mezi nimiž čítati lze na 500 incunabulí. Zvláštní pozornosti však zasluhují nově odkryté rukopisy, mezi nimiž přední místo náleží *kodexu písma sv. nového zákona v českém překladu*. Rukopis tento v tuhých deskách velice dobře zachovalý zdá se býti nejstarší památkou toho druhu, neboť pokud z řeči a jeho forem mluvnických souditi lze, sahá v dávné doby předhusitské a nemůže nyní více stávati ani nejmenší pochybnosti, že jest to tentýž exemplář, o němž abbé Dobrovský ve svém pojednání: „Über den ersten Text der böhmischen Bibelübersetzung“ na str. 6. sice se zmiňuje, jejž však sám ani neviděl nevěda patrně, kde by se nacházel. Toliko z „Bibliomachie“ učeného Berghauera na str. 36 zvěděl o existenci rukopisu tohoto a uvádí ho pod jménem: „Das Tettanische neue Testament, welches Balthasar von Tettanius im J. 1311 besass.“ Pro učený svět však byl tento starobylý rukopis po tu dobu ztracen, až šťastným nálezem bibliotekáře vdp. dra. Karlacha na světlo jest vynešen. Kodex řečený obsahuje *celé* písmo svaté nového zákona, mimo to ale nachází se v něm též ap. epišt. sv. Pavla k Laodicenským, položená po epištole ke Kolossenským a nad to po tak zvaném registrum připojena jest na konec, touže rukou a řečí psaná *„třetí* kniha Esdrášova o 26 kapitolách (apok.). Skutkové apoštolští položeni jsou až po listech sv. Pavla. – Vedle této vzácné památky odkryl tentýž pan bibliotekář během posledních tří let, jež věnoval řádnému uspořádání dotčené knihovny, ještě valně jiných starobylých rukopisů českých, jež bedlivého zasluhují prozkoumání a kritického popsání, kterého také lze nadíti se na jisto v čase nedalekém, a z péra na slovo vzatého učence a nad jiné povolaného kritika českého v některém odborném časopisu vědeckém. *Dr—r.*

Umělecké a archaeologické přednášky v seminářích. Ku žádosti centrální komise pro zpytování a zachování památek uměleckých a historických oznámily nejdůstoj. ordinariáty v Brně, Budějovicích, Celovci, Litoměřicích, St. Pölten a Solnohradě, že na bohosloveckých ústavech diecesních vyučuje se dějinám uměleckým a křesťanské archaeologii. V sekci bylo usnešeno, aby za sdělení ordinariátům díky vzdány, učebné knihy a pomůcky s archaeologickými atlanty byly oznámeny a učebný program u výtahu v publikacích centrální komise uveřejnil se. — Utěšenou zprávu dlužno doplniti dodatečně, že též v pražském kníž. arcib. semináři v minulém druhém běhu školním zahájeny jsou přednášky o církevním umění a křesťanské archaeologii. *Lehner.*

Z Akademie křesťanské.

Dne 17. srpna odebrala se tříčlenná deputace ze členů ředitelstva k vysokému c. k. místodržitelství, aby přednesla blahopřání k 50tiletým narozeninám J. V. císaře a krále našeho Františka Josefa.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Srpen.

1. Vyřízené záležitosti.

Oltář boční Panny Marie: pro farní chrám Páně v Křečhoři u Kolína dle nákresu architekta A. V. Barvitius-a ve slohu renaissančním. *Oltářní obraz* od profesora Fr Sequence malovaný věrná jest kopie obrazu sv. Lukáše, nejstaršího to obrazu Bohorodičky, který pro hlubokou, typickou objektivnost tahů zasluhuje četného rozšíření tou měrou, jako s typickou podobou Božského Vykupitele se již stává. Příležitostně v Methodu o tomto obrazu blah. Panny Marie obšírně pojednáno bude. Oltář jest celý pozlacený.

Obraz oltářní *sv. Josefa:* pro chrám Páně v Dubíčku na Moravě.

Gotická stříbrná monstrance dle výkresu architekta Jos. Mockra (viz obraz v Methodu r. VII č. 1.). Tato monstrance zůstane v místnostech Akademie ještě nějaký čas vystavena. Provedení jest svědomité a velezdařilé.

Kalich: pro farní chrám Páně v Komárově, objednaný od dp. Fr. Kahla, c. k. dvorního kaplana v Praze.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalichů:* pro vdp. Řehoře Lindnera, děkana v Jáchymově a pro dp. Václava Poláka, faráře ve Velkém Hlasivci; — *čtvero harmonických zvonků:* pro J. M. nejdp. světícího biskupa dra. K. Průchu v Praze a *jeden*: pro vysoce urozenou paní kněžnu Lubomirskou ve Lvově; — *přístroj na pečení hostií*: pro dp. Fr. Musila v Žitovlicích; — *pultík pod mešní knihu*: pro vdp dra. Václava Frinda, profesora theologie v Praze.

Paramenty: *Kasule černá*: pro vysoce uroz pí. kněžnu Lubomirskou ve Lvově; - *bílá kasule*: pro veledůst. děkanství v Liberci; - *bohatě vyšívaná kasule*: pro J. M. nejdp. biskupa dra. Karla Průchu v Praze; — *pláštíky na ciborium*: pro vysoce uroz. paní kněžnu Lubomirskou ve Lvově; - pro veledůst. děkanství v Liberci; - pro dp. Jos. Tschörcha, administrátora v Brtništi a pro vdp. hraběte Schönborna, místoředitele kníž. arcib. semináře v Praze; — *velum*: pro chrám P. v Dlouhé Brtnici na Moravě a pro dp. Vojtěcha Padobského v Lysé; — *korouhve*: *jedna červená s vyšívaným obrazem sv. Jana Nep a zlatem vyšívaným nápisem*: pro důstp. Lengesa, faráře v Heimersheimu v Hessen-Darmstattu; - *2 červené*: pro p L. Pillera, řídícího učitele v Ledcích; - *čtyry komže*: pro dp. Josefa Tschörcha, administrátora v Brništi; — *pokrývka* a *dva polštáře na klekátko*: pro vysdp. dra. Fr. Bauera, ředitele knížec. arcib. semináře v Praze; — *antipendium a dva polštáře*: pro bl. slečnu Aloisii Sekavcovou ve Velimi.

2. Nová objednání.

Kalichy: vp V. Botschan, farář ve Frauenreuthu; důstoj. farní úřad v Pohnání; - *celý stříbrný*: ctihod. sestra Šebestiana Rudolfová, představená Marianského ústavu ve Warnsdorfu.

Drobné práce kovové: *pozlacení kalicha*: dp. Karel Gossler, beneficiat v Chomútově; - *pozlacení ciboria*: dp. Frant. Koudelík, farář ve Mšeně; — *lampu a 12 svícnů*: důst. farní úřad v Pohnání.

Školní kříže: *šest*: dp. Vojtěch Podobský, farář v Lysé; - *pět*: ctihodný klášter uršulinský v Praze.

Paramenty: *kasule*: *bohatě vyšívanou*: důstp Ign. Vrba, farář v Skrbení; - *bílou červenou, fialovou a černou*: dp. Fr. Pek, farář v Luštěnicích; - *bílou a červenou*: důst. farní úřad v Pohnání; - *slavnostní kasuli, 2 dalmatiky a pluviál bílé barvy*, pak *fialový pluviál*: důstojp. Jan Kořínek, farář v Držkově; — *čtyry vela a čtyry pláštíky na ciborium*: důstoj farní úřad v Pohnání; — *pláštíky na ciborium*: dp. Jan Kořínek, farář v Držkově a blah. slečny Rohlenovy v Praze; — *bursu k nemocným*: dp. F. Pek, farář v Luštěnicích; — *dvě červené korouhve a malý baldachýnek*: paní Kateřina Kalitová ve Svojšicích; — *dvě červené, dvě fialové a dvě bílé korouhve, příkrov, koberec na oltář, 4 červené, 4 fialové, 4 černé komže s rochetkami pro ministranty 1 červený a 1 fialový oblek s rochetou pro kostelníka, dva polštáře oltářní, červenou a fialovou okrasu na kazatelnu, dvě opony na dveře, 3 fialové záslony na oltářní obrazy pro postní čas*: dp. Fr. Pek, farář v Luštěnicích.

Kostelní prádlo: *9 oltářních plachet, 2 alby a 2 rochety*: dp. Fr. Pek, farář v Luštěnicích; — *12 humeralií, 12 plachet oltářních, 6 ručníčků, 20 purifikatorií, 12 korporálek a 1 rochetu*: důstojný farní úřad v Pohnání; — *12 vyšívaných pal*: vp. L. Fejtek, kněz řádu františkánského v Přešpurku.

3. Rozpočty.

Na *pacifikál*: dp. Fr. Franěk, farář v Lužné; — na *dvě dalmatiky a velum*: dp. J. Havlů, farář u sv. Haštala v Praze.

Lehner.

Literatura.

Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik. Redaktor P. *Maurus Kinter*, archivář kláštera Rajhradského.

Chvalitebný a záslužný časopis, založený na památku 14stoletého jubilea řehole benediktinské, vychází v čtvrtletních lhůtách po svazcích 18 archů čítajících. Směr a účel zrcadlí se v bohatém obsahu, který se rozpadá na čtvero oddělení

I Studia vědecká. Obecná povaha řádu benediktinského 1. Zakladatel a věk jeho. 2 Řehole svat Benedikta. (Dr *Benedikt Braunmüller* z Metten). — De sc. Martini loco natali et cultu, (P. *Remigius Sztachowicz* de S. Monte Pannoniae) — Pěstování hudby v řádu sv. Benedikta, (P. *Utto Kornmüller* z Metten). — Etna a rostlinstvo její, (P *Gabriel Strobl* z Admontu). — Dějiny benediktinského kláštera Garsten v Horních Rakousích, (Dr *Gottfried Friess*, profes. v Seitenstätten). — Kniha úmrtní benediktinského kláštera Klein-Mariazell v Rakousích pod Enží, (P *Vincenc Staufer*, knihovník v Melku).

II. Různé zprávy. Benediktinský rok jubilejní (P. Maurus Kinter). — Také medaille jubilejní (zpráva z opatství Rajhradského). — Ku 1. červnu 1880. Jubileum řádu benediktinského v Bavořích (Dr. Braunmüller). — Kláštery bene-

diktinské v říši rakouské (P. M. Kinter). — Benediktini co vychovatelé mládeže v Americe (P. M. Kinter). — Additamenta ad „Ziegelbauer: historia rei literariae ord. Sc. Benedicti ejusque continuatores". 1. Nomina auctorum congregationis Anglicanae O S. B. (P. Gilbertus Dolan O. S. M. mon. Bath in Anglia). — Chronogramy na rok jubilejní. — Obvod řádu benediktinského skrze spolek modlitební (Fidelis Bresam, P. z. S. Vincent v Americe). — Bývalé kláštery benediktinské v Elsasku (P. Maur. Kinter). — Listy zbratřovací opatství Formbach-u a Inn-u (Dr Bened. Braunmüller). — Clugny (profesor Dr. Josef Chmelíček v Brně).

III. Literatura. Zpráva literární (P. Willibald Hauthaller). — Referáty literární: Jadart: Mabillon — Berengier: La nouvelle Noursie. — Placid de Duc: L' abbaye de Quimperlé. — Bartolini: Di S. Zaccaria Papa. — Schubiger: Die Antonier. — Lindner: Die Schriftsteller und um Wissenschaft und Kunst verdienten Benediktiner des Königreichs Baiern. — Historisches Jahrbuch der Görresgesellschaft. — Bruillé: Leben Muard's. — Dr. Dudík Beda: Beiträge zur päpstlichen Diplomatik. — Brunner: Ein Benediktiner-Buch. — Hoffer: Zur Geschichte von Geras und Pernek. — Aelschker: Das Benediktinerstift Sanct Paul in Kärnten. — Dudík: Die Schweden in Böhmen u Mähren 1640—1650. Geschichtliche Entwicklung des Buchdruckes in Mähren 1486-1621. — Wichner: Geschichte des Benediktinerstiftes Admont od 1466—1874. — Barach: Bibliotheca philosophorum mediae aetatis. — L. Gautier: Portraits contemporains. — Schneider: Erklärung der Regel des hl. Benedikt. — L' Auteur du Combat spirituel. — Slovenský letopis.

IV. Rozmanitosti. Akrostichon na slovo Monachus. — Oda de Praelatura. — Katolická žurnalistika. — Statistika katolíků v západním Rusku. — Návštěva gymnasií v Rakousku. — Jeden z největších pokladů kněh na světě. — Vývoz kněh z Německa. — Nově vykopávané umělecké památky v Římě. — Spisy jubilejní kongregace beuronské. — K dějinám sv. Tomáše Aquinského a jeho spisů. — Památník sv. Benedikta v Nursii. — De statu Praelatorum. — Zda-li svat Bonifác přiznával se k řeholi sv. Benedikta? — Kdo jest původcem hymny: „Omni die dic Mariae mea laudes anima"? — Řídká medaile s křížem benediktinským. — Co znamená lebka na patě krucifixu. — Opatství Afflighem v Belgii. — Zajímavá nadace benediktinská. — Biskup Salvius Rag. — Požár kláštera ve Weihenstephan-u (r, 1085). — Slavnostní báseň z Anglie, o Perugie. — Báseň o vtělení Slova věčného.

Bohatý obsah, důkladná práce, rozmanitost látek a jména spisovatelů před i za oceánem ukazují na světovou řeholi. Netřeba chváliti, co se samo chválí. Časopis benediktinský odporoučí se svým původem.

Hlavní chrám sv. Víta v Praze. Popisuje *Fr. Ekert*, církevní kněz v Praze. Nákladem Roblíčka a Sieverse v Praze. Zasloužilý a s velechrámem sv.-Vítským dobře obeznalý spisovatel poskytuje navštěvovatelům české metropole výtečnou rukovět, kdykolivěk na Hradčany zavítají. Na 32 str. líčí stručně dějiny a správný popis chrámu s tou úpravou, v jaké se právě nalezá. V předu přidána jest rytina, jak chrám dostavěný vedle návrhu architekta Josefa Mockra vypadati bude.

Lehner.

Mosaika.

Dokončení Kolínského velechrámu. V sobotu dne 14. srpna b. r. dokončena jest stavba největšího chrámu slohu gotického zasazením posledního kamene, poslední růžice na věži. Základní kámen položen jest v tentýž den (14. srpna) roku 1248 Trvala tudy stavba přes šest věků. Kolínský chrám náleží k nejvýtečnějším památkám slohu gotického v Německu. Stavba počala za arcibiskupa Konrada z Hochstadenu na místě, kde druhdy starší chrám stával. Do r. 1322 proveden byl chor, až posud v hlavních částkách zachovaný. Ve 14 a 15. věku ve stavbě pokračovalo se a budova uvedena do výšky bočních lodí. V 16. a 17. století provedeny jsou četné ozdoby uvnitř chrámu. Myšlénka chrám dostavěti vznikla teprve na počátku tohoto věku. Hlavní zásluhu má Sulpicius de Boisseré. Délka chrámu obnáší 532', výška 161'. Že však arcibiskup Kolínský u vyhnanství žije a Církev katolická pronásledování trpí v říši „bázně boží", nebylo žádné slavnosti. Truchlícímu katolíku v okovech jásat nelze. Až ustane pronásledování, radost nastane. Kéž bychom se též my dočkali té radostné chvíle, až na sv.-Vítské věži zasazen bude poslední kámen, poslední růžice! Královská Praha a celá vlast zajásá pak chvalozpěvem, jehož ozvěna odrážeti se bude od hor krkonošských a doznívati bude v lesích šumavských! Dá-li Pán Bůh dočkati se té radosti?

Brittické museum. Úřední výkaz brittického musea vydává svědectví o píli, s jakou ústav výtečně řízený každým rokem množí své poklady bibliografické a starožitnické. V jediném oddělení starožitností orientálních získáno roku minulého 5471 kusů. Též počet starožitností řeckých a římských značně vzrostl četnými dary a koupí. Sbírka mincí obohacena jest 795 kusy, kabinet přírodnický 60.000 kusy, kabinet ocelorytin 4750 novými listy. Vedle toho domácí učenci a badatelé trpce litují, že ředitelství nemohlo zakoupiti bohatou sbírku rukopisů lordem Ashburnhamem zděděnou a brittickému museu za 120.000 liber nabízenou, která napotom od berlínské knihovny zakoupena byla, kde budou z toho pokladu těžiti.

Antická socha. Blíže Chäronea přišel rolník při vzdělávání svého pole na dvě antické sochy, z nichž jedna sedící ženskou postavu představující jest nevšední ceny umělecké.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, budtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: »Zodpovídané otázky archaeologické.« Soubor památností chrámu Páně Vysoko-Chvojenského, Býštěckého, Dřítěckého a Sezemického. — Sloh gotický: (Půdorys. Kostely o jedné lodi.) — Domácí zprávy: Smichovská basilika sv. Václava. - Dostavění arciděkanského chrámu v Plzni. - Vocel, archaeologický spolek v Kutné Hoře. - Knihovna kollegialní kapitoly vyšehradské. — Literatura: Die Kunst und ihre Formen. - Stylllehre der architektonischen Formen der Renaissance. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Soubor památností

chrámu Páně Vysoko-Chvojenského, Býštěckého, Dřítěckého a Sezemického.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

34.

Chrám farní svat. Gottharda ve Vysokém Chvojně.

Chvojno Vysoké (od polohy své na vysokém návrší jmenované), vesnice ¾ hodiny severně od Holic vzdálená. Na severovýchodním konci jejím stojí *farní chrám sv. Gottharda*, farní již v 14. st., dle nápisu na zvonech a křtitelnici až do bitvy na Bílé Hoře vlastním duchovním opatřený. Byla to plebanie dekanátu Hradeckého, arcibiskupství Pražského, o které dí inventář far na Pardubsku z roku 1615: „Item víceji k té fařo Holické patří filiální kostel ve Vysokém Chvojně, odkud se l. 1615 a dosud (roku 1654) schází: žita i ovsa po 9 str. 3 věrt. 2½ čtvr. — V libri relationum z r. 1677 uvádí se „co filiální do Holic, kalich stříbrný 1, křtitelnice cínová, zvony 4 a to slavnostné, kostel dřevěný, úzký, místo podle hřbitova slove: Kněžský dvůr.“ — Kostel dřevěný, zbořený ve válkách husitských, byl zase ze dřeva na novo postaven, ale jsa časem schátralý, opět musel býti zbořen, načež nynější stavení kamenné v slohu copovém jednoloďové bylo zbudováno. V chrámu tomto není mnoho památností, neboť hlavní oltář představující sv. Gottharda, an křísí mrtvého při mši sv., postranní pak (lesnický) sv. Eustacha, Jana Nep., Panny Marie jsou bez valné ceny. Co v tom chrámu památného připomenouti sluší, jest *cínová křtitelnice* s nápisem: „Letha Panie MDCXV ten autery po nedieli Jubilate udielana gest tato krztitedlnicze do chramu Buoziho na Chwojno sw. Gewarta za kostelnika Hawla Passaka, Girz. Klauczka w miestie Kralowe Hradczi nad Labem. — Nebraňte ke mnie malieczkym, nebo takowych gest kralowstwi nebeské.“ Mat. kap. XIX. w. 1. —

Na zvonici kamenné nad průčelím umístněné visí pět zvonů starobylých libého souzvuku (v pravdě slavných), a sice s nápisy: První největší kolem koruny: „Letha Panie MDLXXXX slyt gest tento zwon ke czti a chwale Bozi od mistra Eliasse zwonarze w Hradczi Kralove nad Labem“; — a dole na zwonu: „Gistie, gistie prawim wam, zie kdo slowa ma slyssi, wierzi tomu ktery mnie poslal, na saudie przigde, ale puode ze smrti do ziwota wieczného.“ — 2. Prostřední v literách gothických tento má záhadný nápis: „hille MLD (? 1450) + caspar + balthasar + malchior + s. marcus + mathaeus + johannes + lucas.“ 3. Stejné velikosti s dru-

hým: „hec campana fusa est pro laude Dei ad parochea Chwojno MCCCCCX.“ 4. „Tento zwon slyt gest w Hradczi nad Labem letha Panie MDLXXXVI.“ 5. Umíráček bez let a nápisu. — U vnitř chrámu prostřed v dlažbě jest náhrobek bývalý s jednotlivými latinskými písmenami, ale celý setřelý.

K bývalým plebánům fary Chvojenské uvádím (dle lib. Conf. I. pars 2. pag. 36 ed. Emler) Leopolda, který od patrona toho kostela Jana z Chlumce r. 1364 po smrti Šimona plebána ve Chvojně ke kostelu tomuto dosazen byl. — Fara založena znovu od holického p. faráře Reinwettra r. 1711.

Ve vsi samé jsou tři sochy a sice: P. Marie z roku 1858 (bohužel ale špatně dělaná), svat. Kříže z téhož leta, a svat. Jana Nepom. z r. 1834.

35.

Farní chrám v Býšti svatého Jiří mučedníka.

Býště (Bejst v starých listinách psaná Bisz) ves 2 hod. od Holic vzdálená na silnici Mýtsko-Hradecké. — Na severovýchodním konci vesnice stojí v poli o samotě farní chrám sv. Jiří mučedníka, co farní v době předhusitské uvedený. R. 1358 Martin plebán dostal se do Rychnova (Pam. IX. 844.) Místo něho ustanovili Ješek a Vilem bratři z Jiřic patronové kostela v Býšti Jana plebána 11. prosince roku 1358. (Emler lib. Conf. I. pars pag. 139.) Šebestián plebán Býštský podán jest po smrti Bělského plebána Jana r. 1365 za plebána do Běly (Emler Lib. I. conf. pars II. pag. 66). Později r. 1630—48 byl dle Dašických matrik filiální Dašického, r. 1677 Sezemického, r. 1788 Chvojenského, r. 1807 učiněn farním pod patronátem náboženského fondu. Lib. relationum z r. 1677 o něm dí: „Kostel dřevěný, kalich stříbrný 1, cínové 2, monstrance mosazná, křtitelnice cínová, svícny mosazné 2, zvony 3.“ R. 1654 uvádí se co filiální od Dřítče a s ní k Dašicům patřící, příjem duchovního dle seznamu far na panství Pardubickém r. 1615 a 1654 ze záduší místo desátku ročně 7 kop a při každé mši svaté za oběd ze záduší 38 gr. 7 den. — Chrám v Býšti býval dřevěný, ale an sesutím hrozil, byl roku 1796 z kamene z novu postaven. R. 1822 shořel tak, že jen zdi ostaly, služby Boží konaly se v márnici do r. 1823, kde kostel, jak nyní stojí, jednoloďový v slohu copovém byl zbudován. Hlavní oltář shořel zase r. 1835, postaven r. 1841, obraz jeho maloval Antonín Špulák ze Žďáru dle nápisu vzadu umístěného: „Pinxit Antonius Spulak zdiarensis tempore Curati Antonii Ponetz 1841. Postranní oltáře Marie Panny, Božího hrobu a sv. Anny jsou také z doby novější. Altare portatile v Božím hrobě má letopočet 1602, svěceno bylo od Bonea arcibiskupa pražského a má ostatky svat. Epifania a svat. Barbory. Zvonice jest v průčelí, kamenná, na ní pak visí ze zvonoviny starých rozlitých zvonů ulité 3 zvony s nápisy. První tíže 7 ct. 37½ lb. s obrazem sv. Pavla a sv. Václava: „Ke cti a chwále Bohu wšemohoucímu ulitý od Ant. Schneidra v Hradci Králowé v roku P. 1829.“ Druhý tíže 3 ct. 60 lib. prasklý (s obrazem sv. Kříže a sv. Jiří): „Ke cti a chwále swatému Jiří patronu tohoto chrámu roku 1829. Třetí měl nápis: „Ke cti a chwále Pánu Ježíši“ a vážil 2 ct. 15 lib.; r. 1855 jsa prasklý přelit od K. Bellmanna a má tíže 183 liber.

Bělečko, přifařená k Býšti ves, má veřejnou *mešní kapli Nanebevzetí P. Marie* v novější době zbudovanou, v které se 4kráte do roka služby Boží konají.

36.

Chrám farní svatého Petra a Pavla ve Dřitči.

Dřiteč (Dřič, v starých listinách Dricz psaná), ves na levém břehu Labe, $^5/_4$ hodiny severovýchod. od Pardubic, bývalé panství a patron hostela Pardubice, patron fary liberae collationis.

U prostřed vesnice stojí pro sebe *farní chrám sv. apoštolů Petra a Pavla* jednoloďový, z kamene zbudovaný. Jest čistě gotický, péčí p. faráře Josefa Jošta roku 1872 obnovený. Loď vyšší nežli presbytář svědčí, že tento byl dříve co původní kaple, a loď později přistavena. Presbytář tvoří nepravidelný pětistěn, má okna gotická, jednoduchá, jedno s kružbou kamennou a kotoučem skla malovaného s obrazem kostela o dvou věžích. V presbytáři stojí dřevěný oltář s obrazem svat. Petra a Pavla na zlaté půdě od Chrudimského malíře Papáčka zhotovený. Tumba jeho jest dřevěná a má napřed toliko kříž. Klenba presbytáře jest gotická, kde se žebra spojují, jest podobizna svat. Petra z kamene mistrně tesaná. Na straně evangelia jest kamenné, gotické *sanctuarium* s kružbami krásnými. V lodi, na jejížto zdi venku jest r. 1699, jest uvnitř zdi *kazatelnice* dřevěná, 5hranná, gotická. Poprsník její jest ozdoben obrazy sv. evangelistů na zlaté půdě od Chrudimského malíře Papáčka zhotovenými, pokryvka pak uvnitř s holubičkou sbíhá nahoře v krásný rosetový kříž. Klenutí lodi, která nic památného nejeví, jest jednoduché. Vedle hlavního oltáře jest *sakristie* gotická. Dvéře její jako u sakristie kunětické železem pobité jsou ve

stejná pole rozdělené a železnými hlavicemi poseté, jakož i znamenitým, starým, přikrytým zámkem, kterým při zamykání zvenčí dvéře uvnitř závorami se zastrkují, opatřeny. Závěsy těch dveří jsou dlouhé článkované.

Vedle presbytéře jest *zvonice* přistavená, čtverhranná, kamenná, končící nahoře jehlancem a křížem. V ní visí tři staré zvony a sice: 1. „Tento zwon slyt gest ke czti a chwale Pana Boha a dobreho lidem skrze mistra Adama Konwarze leta Panie 1563.“ 2. prostřední: „Tento zwon ulyt gest he czti a chwale Pana leta Panie 1564 skrze Jana S. Bohu wssemohouczimu k zadussi kostela Drziteczkeho.“ 3. poledník: „Slowo Panie zustawa na wieky wiekuw.“

Chrám tento byl již r. 1350 plebánem opatřený. R. 1365 a 1359 uváděl pleb. Dřítecký pleb. v Býšti (Lib. Conf. I. anni 1359 C. IX. 1365 G. VI.). Zdech, plebán dřítecký, dostal se r. 1395 za plebána do Milovic a na místo jeho ustanovil patron kostela Dřítěckého Jan Jerzán, arcijáhen Hradecký a kanovník Pražský, nového plebána Petra do Dřítče (l. c. V. anni 1395 M. VII.). R. 1420 jmenuje se v jedné listině kláštera Opatovického Tomáš farář ze Dřítče (A. C. 1. 148). Později byl obsluhován od duchovních pod obojí, tak r. 1592 od kaplana z Hradce Králové k ruce pana děkana Pardubického za 3. díl příjmů (Solař Hradec Králové str. 298). Že zde byli utraquisté, to dokazuje také při jedné opravě na zdi nalezený starý obraz, představující dva kněze, jednoho podávajícího lidu tělo Páně, a druhého s kalichem za ním kráčejícího. — Seznam far na Pardubsku uvádí zde r. 1615 faráře evangelického Pavla Byteckého, r. 1654 ale co filiální kostel od Dašické fary se jmenuje; příjmy duchovního z té fary r. 1654: žita 42 str., 3 vtl., taktéž i ovsa. Relace z r. 1677 uvádí jej „co filiální do Sezemic, měl kalich stříbrný 1, monstranci mosaznou, křtitelnici cínovou, před oltářem dva velké svíceny starobylé, nad trámem příčným sochy Ukřižovaného, Matky Boží, sv. Jana, zvony tři. Dům farní sešlý. Škola.“

Desátku papežského platil plebán Dřítecký od r. 1369 do r. 1405 ročně 15 gr. (Tomek registra decimarum.)

37.

Chrám Páně Nejsvět. Trojice Boží v Sezemicích.

Sezemice, starobylé město nad řekou Loučnou ¼ hod. severovýchodně od Pardubic, bývalé panství Pardubice (úvěrní ústav).

Za starých dob býval zde klášter panen cisterciácek sv. Bernarda, 10 osob s abatyší čítající (dle listu odstupného k biskupství litomyšlskému z r. 1350). V rozdílných pramenech nalezl jsem jména 3 abatyší: 1. *Anna*, abatyše kláštera Sezemického, změnila dědiny jisté roku 1357 (s kým? Rel. tab. ter. I., 459). 2. *Žofie* koupila r. 1394 dědiny od Čeňka Morašického (Rel. tab. ter. I., 554). Tatáž se zavazuje platit 10 kop grošů platu Anně spolusestře své, jako máti jejich Kateřina, mlynářka 100 kop gr. jí půjčila a ty jí ukazuje na statku svém v Chotči (A. C. II. 446). Té Anně dovoluje také 3. abatyše kláštera Sezemického *Markéta* dvě kopy na statku Chotečském (tamtéž). — Čas a osoba zakladatele kláštera toho nejsou známy. Snad byl založen v 13. stol., an zakládání panenských klášterů cisterciáckých v Čechách brzy vyšlo z obyčeje. Borový v dějinách diécese pražské udává čas založení jeho na r. 1300 (str. 153). Zakladatelem byl bezpochyby Jan z Polné, který si umínil vystavěti klášter na Polněnsku, když ale jej p. Boček předešel a klášter ve Žďáře založil, změnil Jan z Polné úmysl a založil klášter na Pardubicku (Pal. Děj. I., od. 2., 474 a 475). Statky kláštera toho musely býti veliké, škoda že pro neúplnost desk zemských úplně se nemohou udati. — Kromě Chotče koupil klášter pozemky: r. 1372 od Petra z Přestavlk, r. 1374 od Pešíka ze Skalice, 1375 od Jana z Tuněchod a Vítka kněze z Černčic, 1377 od Střízka z Koloděj, 1382 od Beneše z Hostovic, Pešíka ze Lhošiny, Zdeňka z Březovic a Víta z Blanska, 1407 od Martina z Chotče (Rel. tab. ter. I., 442, 447, 451, 473, 474, 445, 459, II. 122, 42). Klášter ten neměl dlouhého trvání, neb r. 1421 byl od Taboritů přepaden, vyloupen a zbořen a sice dne 29. dubna (Borový dějiny 249). Budova klášterní stávala dle pověsti místo nynější fary a byla spojena chodbou s kaplí svat. Anny a sv. Antonína ve farním kostele. Na břehu řeky Loučny viděti lze dosud zbytky nádržky klášterní na ryby, a za kostelem v poli nalezají se kameny bývalé stavby, o které si staří vypravují, že to bývaly vinné sklepy kláštera, z kterých chodba vedla až k Časům. Návrší, kde je nyní hřbitov, od dávných dob neslo jméno *Vinice.*

Z bývalého kláštera zbyly dvě krásné památky ve *farním kostele Nejsvět. Trojice Boží,* totiž kaple svat. Antonína a sv. Anny. Kostel ten jest jednoloďový, obě kaple k němu přistavené, ale nesouměrně, tak že ani kříž netvoří. Presbyteř, nepravidelný osmistěn, má zvenku opěrací pilíře, ale okna podlouhlá, copová, později snad z gotických předělaná; klenba jeho jest copová, zhotovená r. 1726 při opravě chrámu za děkana Václava Tesánka. Hlavní obraz Nejsvětější Trojice Boží,

bez ceny, má nápis: „Franciscus Draubek me exornavit 1749.“ Na tom oltáři hlavním jsou po straně zdařilé řezby Arona a Mojžíše, sv. apoštolů Petra a Pavla (symbolické spojení St. Z. s N. Z.). Když r. 1873 a 74 chrám tento přičiněním p. faráře nynějšího Jos. Petráně byl obnoven, objevil se na straně epištoly výklenek a v něm obraz anděla s vlasy z dob Ludvíka XIV. s nápisem nečitelným. Dále pak odkryty byly malé dvéře. Tumba oltáře hlavního, kolem kterého se může choditi, jest dřevěná, napřed obrazem sv. Augustina na břehu mořském s pacholetem stojícího ozdobená. Altare portatile z r. $1684^{18}/_{4}$ od Františka barona z Talmberka, biskupa Králové-Hradeckého posvěceno s ostatky (authentika porouchána). Mimo to jest tu také na straně evangelia *kredenční stůl* s malým křížkem.

V lodi, která má klenutí také copové, jsou *tři oltáře* a sice: 1. *Nepoškvrněné Početí P. Marie* s tumbou kamennou, altare portatile z r. $1695^{18}/_{4}$ od biskupa Hradeckého Frant. barona z Talmberka svěcené s ostatky sv. mučedlníků Celestina a Fortunata. 2. *Rodina Páně* s tumbou dřevěnou, altare portatile svěcené r. $1745^{6}/_{4}$ od Zdeňka Chrapického, suffragana Pražského s ostatky svat. Perfekta a Desideria. 3. *Sv. Kříže* se sochou sv. Kříže, s tumbou kamennou, altare portatile z r. $1695^{18}/_{4}$ svěcené od Jana Františka hraběte z Talmberku biskupa Hradeckého, s ostatky svatých mučedlníků Fortunata a Faustina.

U prostřed lodi na straně evangelia jest *kazatelnice dřevěná* visutá, ozdobená na poprsníku řezbou pokušení Pána Ježíše, Samaritánky, Krista P. hlásajícího, křížem, deskami desatero Božích přikázání, symboly orla a anjela, dvou svat. evangelistů. Na klobouku sochy víry, naděje a lásky, sv. Barbora, a dva symboly sv. evangelistů lev a vůl.

U oltáře sv. Kříže stojí *cínová křtitelnice* na třech zvířecích nohách. Kolem víka nese nápis: „Tento gest mug mily syn, we kterem se mi dobrze zalibilo, toho poslouchegte. Mat. 17.“ Na křtitelnici samé čteme ve dvou řádcích: „Leta Panie MDCXII. tato krztitedlnicze k zádussí Sezemiczkému udielana gest w miestie Hradczi nad Labem od Mistra Gana Nebrzehovskyho nakladem tehoz zadussi za starssiho Adama Zida a Purkmistra toho czasu Gana Wrany a ginych starssich.“ Na copovém klenutí presbytéře i lodi jest *malba fresková* roku 1786 od Kramolína v patero obrazech zhotovená: 1. skupení anjelů, 2. Kázání Pána Ježíše na hoře Galilejské. 3. Křest P. Ježíše. 4. Zjevení se Hospodina Abrahamovi (domek na tom obraze jest perspektivně tak zobrazen, že při postupu ode dveří zdá se do výšky vystupovati). 5. Nebe, klanění se anjelů P. Bohu (skupení výtečné).

Blíže oltáře Nepoškvrněného Početí Marie Panny jest starobylá *kaple sv. Anny* slohu čistě gotického, tvořící pravidelný osmistěn. Má zvenčí opěrací pilíře, jejichžto ústupek končí jehlancem rosetovým, na ústupku jednotlivém pak jsou štíty, ale bez znaků. Kaple ta opravena byla také r. 1873, má dva oltáře, z nichž jeden sv. Jana Nepomuckého vzdělán byl v slohu gotickém, dle oltáře svat. Jana v kathedrálce Králové-Hradecké, jest celý dřevěný, má uprostřed sochu sv. Jana Nep. výtečné řezby od neznámého mistra zhotovenou. Okna barevná (bez obrazů) byla koupena z Lünnichu z Německa. Žebra klenutí gotického této kaple nesou na dolním konci konsolky zobrazující lva s hlavou obrácenou dolů, anjela, tvář člověka, a podobu starce s podbradem. Na klenutí samém, kde žebra se sbíhají, jsou dva znaky města Sezemic (totiž trojříčí). Oltář sv. Anny s tumbou dřevěnou má krásný obraz sv. Anny a P. Marie asi ze 16. stol. od jistého p. faráře z Přelouče sem daný, ale od nedouka přemalováním zkažený. Na obmítce po levé straně oltáře toho odkryta byla malba a sice postava tesaře se širočinou a letopočtem 1599 a slovy: „Ziwot czlowieka na zemi .... nondum ....“ Pod oknem na levé straně byly objeveny zazděné dvéře a na pravé straně jakési schody, snad kolem kostela vnitř až k sakristii běžící. — Kaple sv. Anny zdá se, že byla pro sebe a vchod do ní z kostela že vedl od východu tam, kde nyní jest oltář sv. Jana, jak schody nalezené svědčí. Zde jest *krypta*, která dle farní památní knihy měla náhrobek: „Anno 1761. die 26. Januarii obiit hic in Domino V. D. Antonius Reinhardt de Sponnberg, Curatus Sezemicii 24 annis, aetatis suae 59 annorum Cui Deus requiem sempiternam concedat. Amen.“ Mimo to jsou v lodi dvě krypty s mnohými rakvemi, nejvíce kněží.

Druhá památka bývalého kláštera jest taktéž gotická *kaple sv. Antonína*, po pravé straně lodi se nalezající a za sakristii užívaná, tvoří nepravidelný osmistěn, okna její gotická mají kamenné kružby dobře zachovalé a zbytky skel barevných. Vchod do ní z lodi jest čtverhranný, ale vnitř do špičky sbíhající. Dvéře jsou dubové, sekané pouze sekerou. Na hoře na klenutí, kde se žebra sbíhají, jsou dva znaky, jeden představující českého lva v červeném poli s ohonem dvojitě rozštěpeným, druhý znak černý na způsob křídla. Výběžky jednotlivých žeber mají na konci konsolky, a sice po levé straně oltáře svat. Antonína podobu mladé jeptišky,

nad oltářem jiná ženská tvář snad mladé šlechtičny, po pravé straně oltáře podoba snad bývalé české královny Elišky, která dle zápisek Hradeckých kláster ten obdařila; konsolka nad šatní skříní představuje stavitele, po pravé straně skříně tvář rytíře zamračeného, a jemu naproti nade dveřmi na kazatelnu vedoucími podoba staré jeptišky s podbradkem. Pod konsolou rytíře byly nalezeny dvéře malé, zazděné, do země vedoucí. — U schodů na kazatelnu byl vchod pro klášterní panny na oratorium, které dle dutiny ve zdi se nalezající až ke druhé štaci cesty křížové se táhlo, a z kterého pavláčka uvnitř kolem kostela se nalezající do kaple sv. Anny vedla. V kapli této sv. Antonína jest oltář téhož svatého s nápisem: „Leta 1685 dne 1. Novembris tento oltarz malovanim okrasslen gest ke czti Swat. Antonina nakladem Chudeho Zadussí Sezemiczkeho za sprawy Urozeneho a Welebneho Pana Pana P. Girzika Frantisska Gesefa Czerniczickeho toho czasu Fararze Sezemiczkeho a Drziteczkeho.“ Ve zdi u kazatelnice jest skříňka se třemi zámky silnými, pobitými železem. Byla tu také truhlička čtverhranná dle soudu znalců 500 let stará z dob kláštera s kováním čistě gotickým a vybledlým malováním; tu si vzal žurnalista J. Skrejšovský.

Venku ve zdi po levé straně kaple sv. Anny jest *náhrobek pískovcový* dole s erbem podlouhlým nesoucím lilii s trojím květem, nad otevřeným hledím pak také s lilií, a na obrubě v nápisu s podobou lidskou. Býval v dlažbě chrámu, proto nápis není čitelný. Čteme jen: „Leta Panie 1633 w den swat. aposstolu pamatky dokonczil ziwot urozeny pan Arktyrz z Poczapel (?) — Kolem kostela býval *hřbitov*, ale ten jest zrušený. Při odklízení země, která byla dříve navežena, nalezeny byly u sakristie malé dvéře jako do sklepa vedoucí.

Mimo ohradu hřbitova stojí *zvonice* dřevěná, starobylá, osmistěnná, nahoře s malou věžičkou báňovitou. V ní jest čtvero zvonů libého zvuku: 1. s obrazem sv. Václava na jedné a erbem Sezemic na druhé straně, nahoře pak kolem do kola nápis dvouřádkový: „Leta Panie MDLIII. tento zwon slyt gest w miestie Hradczi nad Labem skrze Waczlawa Konwarze ke czti a chwale Panu Bohu wssemohuczymu a welebne Trogiczi sw. do miesteczka Sezemicz.“ 2. s obrazem sv. Václava na jedné a kamzíka na druhé straně a nápisem na hoře dokola: „Leta Panie MDLVII. tento zwon gest dielan ke czti a chwale P. Bohu skrze Waczlawa Konwarze w Hradczi nad Labem k zadussi miesteczka Sezemicz za hospodarze Waczlawa.“ 3. a 4. nahoře v báni visící, z kterých jeden má nápis tento: „Ke czti a chwale Jeziss, Maria, Josef MCCCCC.“ Nad kostelem zvonek s r. 1772 a „C. M. I. D. I. K. G.“ U kostela stojí *farní stavení* pod jedno poschodí zbudované r. 1734 od faráře Antonína Reinhardta. Matriky farní jsou od r. 1684.

Kostel tento býval i v dobách kláštera plebánem opatřený. Plebán Sezemický uváděl roku 1357 plebána Žiželického, roku 1359 plebána v Týnci, roku 1360 plebána v Ličně (L. C. I. anni 1357 F 131, anno 1359 B 10, anno 1360 C 1). Později zde byli kněží podobojí: 1512 kněz Pavel Hořický, 1591 Matěj Levinský. Kněz Friedrich Duchek rodilý ze Sezemic, dán p. administrátoru Mystopolovi do Prahy na 5 let za kaplana, an si od něj do Vlach na cestu peníze vydlužil. (Dopisy kons. utraq. I. 313) V seznamu far na Pardubicku z r. 1615 jmenuje se v Sezemicích farářem kněz Michal svěcení arcibiskupského, příjmy jeho byly: Peněz 13 kop, žita 44 str., 2 vtl., 2 čtvr. ovsa, tolikéž soli do roka prostici. V r. 1654 byl zde farářem kvardián kláštera Minoritů z Pardubic Antonín Rulikovský. — V relaci z r. 1677 se uvádí v kostele tomto: Kalichů stříbrných 5, puška stříbr. 1, monstrance mosazná, pozlacená, křtitelnice cínová, oltáře z mramoru 3, nad starodávnou sakristií zvonice s 2 malými zvony, škola s kantorem.“

Při kostele tomto jest *literátské bratrstvo* z r. 1830, má malý kříž, svícny, kancionál svato-václavský a 4 lucerny.

V městě i za městem jsou *sochy* a sice sv. Kříže dvě z r. 1857 a 1877, svat. Jana Nep. z r. 1745. Pak jest u hřbitova nového, který r. 1832 byl zřízen v čas cholery, *kaple* kamenná Marie Panny r. 1833 zřízená, a na silnici k Pardubicům vedoucí kaple gotická mešní sv. Josefa r. 1850 zbudovaná. *Obrazy křížové cesty* v kostele jsou r. 1832 zhotoveny od Frant. Staude, malíře z Potštýna. Uprostřed města stojí radnice kamenná s věžkou s hodinami, má v listárně stará privilegia a pečeť z r. 1620 s nápisem zrušeným.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokrač.)

(Půdorys. — Kostely o jedné lodi.)

Úkol zpytatele a dějepisce stavitelských a vůbec uměleckých památek v mnohém podobá se úkolu přírodozpytce. Ve vědecké methodě obou vládne analogie. Soustavné typy, druhy a příbližné určování stáří památek uměleckých určuje jistá soustavnost. Přírodozpytec jest ovšem ve větší výhodě. Předmět jeho badání, těleso přírodní, poskytuje mu typus stálý, nezměnitelný. Krasoumci jest však jednati s měnivými výtvary lidské ruky svobodně tvořivé. Tam zákon nutnosti, zde svoboda panuje. Krasoumná věda tím se zanáší, že zpytuje zásady stejnotvárnosti a podobnosti, které v jisté době panovaly v oboru umění a techniky a napotom vedle zásad stanovených památky umělecké posuzuje. Neboť při vší pohyblivosti a svobodě tvořivého ducha lidského v názoru duševním a v umělecké praxi panovala přece v jednotlivých dobách středověku jistá ustálenost, důslednost, souhlasnost, která u křesťanských národů ve středověku jen částečně se měnila vlivem povahy národní. Jest nám sledovati stopy toho života středověkého v architektuře gotické nyní především — na *půdorysu.*

Hmotně a duševně bohatá doba vynikala nade všechny ostatní bohatostí myšlének, jak nejlépe sledovati lze na rozmanitosti půdorysu chrámů *jedno-, dvou-, tří- a více-lodních.*

Pokračujeme soustavně. Vystupujeme od nižšího k vyššímu. Pojednáme tedy po řadě o půdorysech gotických kostelů *jednoloďními* počínajíce.

Jakkoliv zmizelo s povrchu země množství překrásných památek, jednak vlivem věků vše ohlodajících, jednak nešťastnými pohromami válečnými a živelnými, též i lidskou pošetilostí, jest však přece až dosud vlast téměř poseta stavitelskými památkami gotickými po dědinách a městech rozměrů větších a menších. Nejčetněji vyskytuje se gotických chrámů jednoloďových v nejrůznějších tvárnostech. Zde k starému románskému kostelu přistavěly gotické presbyterium, onde později k úhlednému kostelíku gotickému s rostoucím počtem osadníků přidali neúhlednou stodolu za loď. — Blaze! kde alespoň tak se stalo. Na mnohých místech krásné chrámy gotické pobořili, přestavěli, opravili(!). Útlé pilíře gotické čtverhraně obezdili, nasadivše na vzniklé pilastry různé hlavice, dorské, jonské, korintské, římské býti mající; štíhlá okna s kružbou vnadnou zazdili a jiná nádvorním vratům podobná prolomili, aby do tajemné svatyně, posvátným pološerem tak dobře odpovídající tajemné oběti, světlo denní plné se proudilo, odstranivše za tou příčinou staré, krásné sklo barevné a kotoučkové a nahradivše je tabulovým sklem, jako na továrnách se spatřuje atd., atd.

Myšlénky hnedle by zavedly člověka od pojednání o půdorysu jednoloďových chrámů. O předmětu nejjasněji pojednám, provedu-li čtenáře několika takovými kostely, jakéž v různých tvarech všudy se vyskytují.

Nejdůležitější novotou u slohu gotického bylo přetvoření výklenku oltářního. Románský sloh jej prostě postavil před chor často nad kryptou zvýšený. Bylo to jen pouhé zevnější spojení. Gotika odstranila naprosto kryptu, která již v posledních dobách románských se

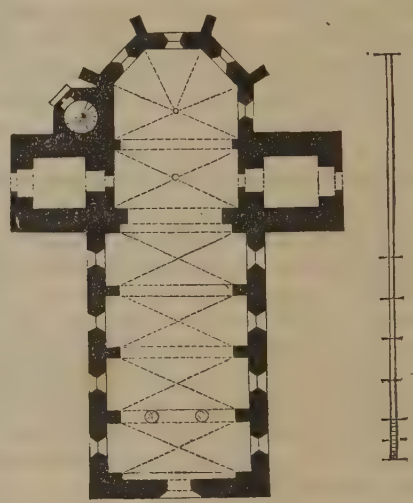

(Obr. 221.) Náchod. XIII. stol.

vynechávala, chor zvýšován býval nad loď jen o několik stupňů, jichž počet obyčejně tři obnášíval a uzavírával se vysokým, kamenným pažením, které lectorium slove. Důsledné provedení soustavy opěrací způsobilo, že výklenek ustoupil mnohostrannému závěrku s hlavním stavením v celé výši vystupujícímu a mnohodílnou klenbou žebrovou krytému. S řídkými výminkami uzavírává se nestejným počtem stran vzatých buď s osmi-, dvanácti-, mnohdy též desíti-hranu. Takovou úpravou přicházel chor do úzké souvislosti s lodí a uzavíral ji způsobem živým.

Jako v přírodě není ani v umění žádných skoků. Zde i onde jest podivuhodná důsled-

nost. Věk další stojí vždy na ramenou věku dřívějšího. — Tak i zde novotu připravoval *sloh přechodní*, jako zřetelně se vidí na obrazci 221. *Farní chrám v Náchodě* jest založen do kříže a sklenut ve všech částích. Loď 60′ dlouhá a 34′ široká skládá se ze 4 stejných klenbovích polí a jest od presbyterium oddělena vítězným obloukem 5′ v před vystupujícím. Vedle presbyterium značně zúženého stojí dvě věže čtverhranné těžkého tvaru základního, jimiž podoba kříže vyslovena jest. Presbyterium a závěrek choru náleží době přechodní a vyznačují se krásnou klenbou. Loď však původně nebyla sklenuta a mívala bezpochyby druhdy strop plochý. Závěrek

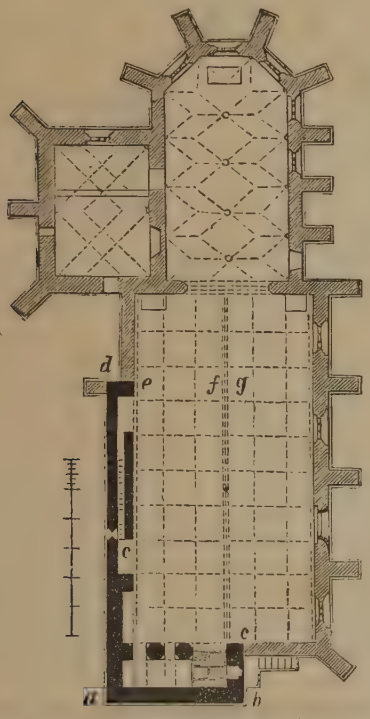

(Obr. 222.) Milevsko, Kostel sv. Jiljí. Západní a severní strana románská z druhé pol. XII. věku, sakristie, chor a jižní loď gotická z konce XIV. věku.

choru jest pravidelně do osmihranu konstruován, opěráky opatřen a jako všudy v Čechách pěknou, mnohdy i nádhernou klenbou opatřen. Následující sloh gotický na českých kostelích venkovských podržel celkem uspořádání dřívější.

Jednou z nejprvnějších památek jest nyní hřbitovní, druhdy však farní kostel *sv. Jiljí v Milevsku*. (Obraz 222.) Skládá se z lodi 12^0 2′ dlouhé a 6^0 6′ široké, z choru 8^0 2′ dlouhého 3^0 5′ širokého, k jeho severní straně přistavěna jest sakristie. Sakristie, presbyterium a jižní strana lodi stavěna jest ryzými tvary gotickými; západní strana jest ctihodný zbytek dřívější románské kaple, jejížto loď sahala k rohu zdiva u *d*. Zde k lodi přiléhala východní apsida, která opisovala oblouk od *e* k *f*, kde východní zeď lodi *f g* ustupovala, k níž napotom jižní zeď lodi přiléhala, která od *g* k *c* dosahovala, tak že zdivo *c b* za zbytek staré jižní stěny lodi dlužno považovati. Schody jsou ve tloušťce zdi upraveny. Je-li západní a severní stěna lodě kostelní bezozdobná a holá, jest za to stěna jižní a celé presbyterium nejkrásnějšími tvary slohu přesně gotického ozdobena. Rozkošný pohled

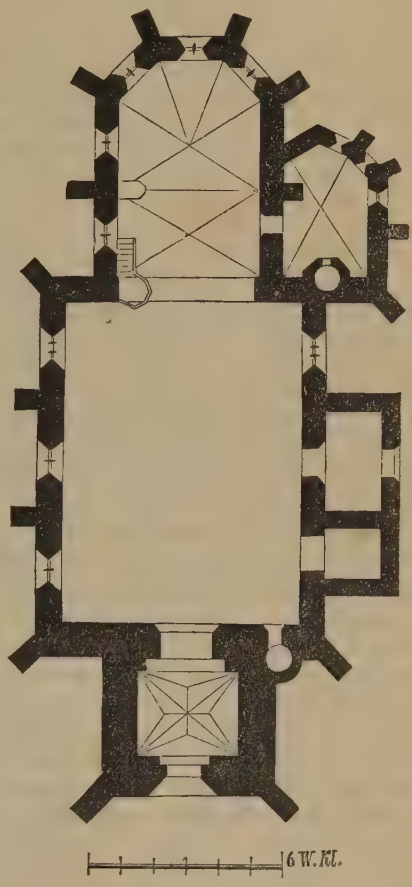

(Obr. 223.) Kaňk u Kutné Hory. Loď s dřevěným stropem. Z konce XV. věku.

poskytuje zejmena presbyterium. Na štíhlých sloupkách se silně vynikajícími hlavicemi spočívají žebra umělé klenby hvězdovité, zahrnující patero polí klenbových, odpovídajících tolikéž opěrákům na venek. Žebra sbíhají se v pěti hulatých svornících. — Nyní jest *loď* kryta plochým, dřevěným stropem. Že však původně bývala loď sklenutá, ukazují zbytky žeber a 16 nosičů, za kterých žebra spočívala. Sleduje-li se směr těchto žeber, ukazují segmenty jejich na dosti vysoký oblouk lo-

mený, a soudíme z toho, že podobně presbyteriu také loď širokou klenbou síťovou kryta byla. — Na severní straně presbyteria vchází se dvěřmi do *sakristie* nyní stěnou přepažené a kryté mistrnou klenbou síťovou, jejíž žebra na ozdobných nosičích spočívají. Na *zevnějšku* jest chor a gotická strana jižní obklopena mocnými, ve dvou odstavcích vystupujícími opěráky, mezi nimiž upravena jsou vysoká okna gotická s krásnými pruty a úhlednou kružbou. — Tvary gotické odpovídají vesměs požadavkům přísného slohu gotického; nevyskytují se zde nikde motivy pozdní gotiky, s nimiž i na samém pražském velechrámu se setkáváme. Původcem stavby jest umělec domácí, který se přidržoval starých, přísných pravidel gotické architektury, bezpochyby mistr *Staněk*. Kostel sv. Jiljí v Milevsku ukazuje motivy slohu gotického, které zůstávají vzorem jak výtečností ryzého tvaru, tak pečlivým provedením.

Kostelu náchodskému odpovídá velmi jednoduchý *kostel svat. Vavřince na Kaňku*. (Obr. 223.) Rovnoúhelná loď 60′ dlouhá a 41′ široká kryta jest hladkým stropem dřevěným bez všelikých podpor pomocí pilířů. Věž a chor ukazují jinou čáru střední než loď, dosvědčujíce, že kostel několika proměnám podroben byl. Také sakristie, nad kterou klenotnice se nachází, ukazuje stopy požáru a změn. Stavba připisuje se obecně Rejskovi.

Důkazem, jak bohata byla doba gotická na myšlénky, nejlépe se vidí na velkolepém a nejpamátnějším jednoloďovém chrámu Páně *na Karlově* v Praze (obr. 224), který jest jednou z nejslavnějších památek otce vlasti, Karla IV. Prostranný kostel jest založen v pravidelném 8hranu. Opěráky s 2 ústupky stojí kolmo na štěpné ose úhlu, jejž 2 hrany osmihranu tvoří. Klenba jeho mocně jímá. Žebra jeho rozkládají se v nádhernou hvězdovou síť, nejsouce, jako v pozdější gotice se vyskytuje, pouhou okrasou, nýbrž nesou skutečně celou klenbu. Pro neobyčejné rozpnutí kopulové klenby (75′ v průměru) náleží chrám mezi nejvzácnější stavby slohu gotického. Co do velikosti jen dvě centrální stavby s ním možno porovnati: střední část anglické kathedrály v Ely, a portugalské mausoleum krále Manuela v Batalbě. Velkolepá klenba zavřena jest prolamovaným svorníkem. Žebra pevně a opatrně tesána odolala bouřím a zachránila budovu Pro hluboké spuštění pásů klenbo-

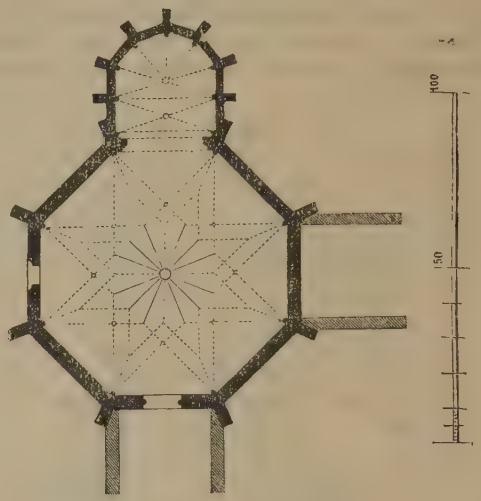

(Obr. 224.) Karlov v Praze. XIV. století.

vých tuze v šířku se rozcházejících centrální stavba tato podobá se mausoleu. *Presbyterium* na východ obrácené má šířku jedné strany osmistěnu (28′). Zavřeno jest šesti stranami desítihranu. Délka jeho obnáší 32′. Sličná klenba je přikrývá. Na západní straně nachází se kruchta, bývalá modlitební síň řeholníků, druhdy mocným obloukem s kostelem spojená.

Karlov jest korunou jednoloďových kostelů gotických.

Domácí zprávy.

Smichovská basilika sv. Václava. Záležitost stavby smichovské basiliky dospěla již tak daleko, že s jara najisto počne se stavěti. Bude ji stavěti *architekt A. V. Barvitius*. Nákresy jeho jsou již schváleny a v letošní zimě vykonají se veškeré přípravné práce, aby stavba s jara počíti mohla. Za tři leta — dá-li Pán Bůh — mohla by basilika v tomto měsíci na den svat. Václava, dědice země České a patrona chrámu zasvěcena býti. Máme za to, že oslaví pak Smíchov den ten podobně, jako druhdy Karlín učinil, když basilika svat. Cyrilla a Methoděje se světila. Příspěvkem 60.000 zl. z náboženské matice právě povoleným rozmnožen značně stavební fond. Basilika stavěna bude slohem ušlechtilé prvotní renaissance florentinské s jistými znaky na starokřesťanskou basiliku připomínajícími. — Architekt Barvitius kráčí totiž co umělec svou vlastní cestou. Dlouholetý pobyt v Italii při neobyčejném nadání a železné důslednosti nezůstal bez užitku požehnaného. —

Bylo-li lze dosud sledovati v Praze klassicitu jeho slohu pouze na palácích a několika menších předmětech stavitelství církevního, nyní osvědčí se genius jeho na veliké basilice. Štěstím jest, že tak se stalo. Škoda by bylo bývalo, kdyby bohatý duch nebyl měl příležitosti postaviti pomník svého vědění. V jeho rukou jest zlatá míra jednoduché krásy, — ovoce to dlouholetého studia. Vlastně plod celého života. Barvitius celé živobytí studoval. Jest umělcem a učencem v jedné osobě. S podivením jest, že nebyl povolán na učitelskou stolici. Pak vědění jeho bylo by se dědilo. Žáci jeho byli by dědili poklad, který za tak dlouhá leta práce nahromadil. Škoda! že povolán bývá často jen ten, kdo se umí klikatými cestami dovolávati. Kdo jen sebe hledá, jen sebe nalezá. Sobectví a obecnost se vylučují. Blaze Smíchovu, že znal vyhledati mistra. Úsudek ten všeobecně se sdílí. Nejen Pražské, ale i Vídeňské kruhy kompetentní z toho se radují. Ve výtečném listu „Beilage zur Wiener Abendpost“ čte se (číslo 204.): —g— „Architekt *Barvitius* jest zaměstnán stavbou basiliky na Smíchově. Projekt umělcův zde velké chvály došel. Barvitius náleží k těm málo architektům, kteří se starokřesťanskými tvary uměleckými dokonale se obeznámili. Tentýž myslící a mnohostranně vzdělaný umělec kráčí samostatně, vlastní cestou, jak v oboru architektury, tak drobného umění církevního.“ Každé slovo lze podepsati. Referent, jehož známka —g— nám prozrazuje dvorního radu Eitelbergera, ředitele musea rakouského pro umění a průmysl, soudce to zajisté nejkompetentnějšího, pronesl zde málo slovy charakteristiku a životopis velkého umělce. Málo slov, ale pravdy mnoho v nich. — Úsečně, ale správně. Odboru uměleckému Akademie křesťanské jest chloubou skutečnou, že po Hellichovi má takového předsedu, který doma i za hranicemi platí za „myslícího a mnohostranně vzdělaného umělce.“ Zdař Bůh! basilice svatého Václava na Smíchově!

Dostavění arciděkan. chrámu v Plzni. Ku vyzvání slav. městské rady plzeňské obnovuje *architekt Josef Mocker* vnitřek imposantního arci děkanského chrámu svat. Bartoloměje velmi důkladně. Kostelu dostane se též nového hlavního oltáře zbudovaného slohem gotickým. Po upravení vnitřku dojde pak na zevnějšek a velkolepá budova bude snad dokončena. Kostel má totiž jen jednu věž s ukončením jehlancovým velmi nepřiměřeným, které se podobá ohromnému párátku. Druhá věž zůstala nedostavěnou. Nyní nadchází příznivá doba, kde začíná pomýšleti se na dostavení její, čímž Plzni dostalo by se jiné fisiognomie. Rada městská vyzvala totiž architekta J. Mockera, aby vzdělal plány na upravení celého kostela. Vedle nákresů těchto dnů dohotovených a objednatelům dodaných upravil by se zevnějšek kostela, jak sloh jeho toho vyžaduje a dostalo by se mu druhé, mohutné věže, s přiměřeným zakončením. Stane-li se tak, bude arciděkanský chrám uprostřed tak utěšeného náměstí se vypínající skutečnou okrasou a důstojnou oslavou druhého po Praze města českého.

Proboštství hradčanské. Královské Praze přibyla nová okrasa. Nové proboštství stalo se novou památností města. Jest to budova vnadná a poutající jak zevnějškem, tak vnitřkem. *Zevnějšek* vábí svou důkladností a rozmanitostí. Spatříš jen tesaný kámen a cihly neovrhnuté. Před očima se ti staví ta celá budova ve své konstrukci. Nabažíš-li se celku, nepřestáváš baviti se prohlížením kamenného detailu bohatého a krásně provedeného. Zde již viděti lze náležitě, jak výtečných kameníků odchovala huť sv.-Vítská. Vedle ornamentální částky zastoupena jest též okrasa sošnická. Na rohu budovy pod baldachinem stojí kamenná socha sv. Václava. Mistr L. Šimek nejnovějším, výtečným dílem řadu soch svých rozmnožil. Kamennými pavlany, mocnými štíty, vysokou střechou břidlicí krytou a rozkošnými vykýři oživenou se dostalo budově rozmanitosti a nádhery. Na první pohled poznáváš, že stojíš před příbytkem vysokého hodnostáře církevního, který slouží velechrámu sv.-Vítskému. Sloh kostela a budovy jest tentýž, jenže sloh kostela přiměřeně se rozeznává od slohu příbytku. Tak to má býti. Na celé budově k náležité platnosti přišlo zase kované železo, jako za nejlepších dob stavitelských bývalo. Velka vrata dubová, bohatě řezaná, souhlasí s důkladností celku. — Zevnějšku odpovídá *vnitřek*. Bohatý průjezd s křížovou klenbou a překrásnými hlavicemi a krákorci, nádherné, vysoké schodiště jasně osvětlené velikým oknem gotickým, barevně zaskleným a dřevěným, kassetovým stropem kryté, utěšená kaple s bohatým, rovněž kassetovým stropem malbou okrášleným, přiměřený počet místností k obydlí vykázaných a trochu temně malovaných, s veškerou úpravou jejich až do těch kachlových kamen barvy zelené a hnědé, vše nese se jedním duchem ušlechtilosti a příjemné domácnosti. Architekt Mocker ukázal, že kromě kostelů a věží umí s toutéž mistrností stavěti i domy oku půvabné a ku přebývání pohodlné. Vše jest zde po ruce, čeho v domácnosti se žádá, od sklepa až do půdy, od salonu až do prádelny. Vedle proboštství postavil architekt v témž duchu, ač jednodušeji, dvě kanovnické residence. Až z náměstí sv.-Jiřského kamenická dílna přeložena a u prostřed starý, bronzový pomník svat. Jiří v úhledném sadu ozdobeno bude, tiché náměstí sv.-Jiřské stane se jedním z nejutěšenějších a nejpamátnějších míst královské Prahy. Nejdůležitější slohy stavitelské od XII. do XIX věku jsou zde zastoupeny četnými památníky: sloh románský, gotika karolínská, sloh vladislavský a nový, vše kolem jednoho malého náměstí: chrám sv. Jiří, velechrám sv.-Vítský, kollegiátní kostel všech Svatých, část hradu z doby vladislavské, malebný vchod do te-

rezianského ústavu šlechtičen a nově proboštství. Různé věky zde rozestavily své nejlepší pomníky. Ani věk XIX. není bez poesie.

Vocel, archaeologický sbor v Kutné Hoře, vykonal opětně během minulého roku kus značný záslužné práce, jak z jednatelské zprávy redakci zaslané na jevo vychází. Sboru přibylo valně členů, jichž nyní čítá celkem 326. Městská rada kutnohorská ku žádosti sboru vykázala a upravila místnost pro museum. Ve valné hromadě za zemřelého, velezasloužilého předsedu Václava Předáka zvolen MDr. Fr. Stáně. Ostatní dvě třetiny vzácných stolic v chrámu Páně sv. Barbory důkladně jsou obnoveny nákladem 736 zl. a takto budoucnosti zachovány. Po návrhu c. k. ústřední komise uznalo ministerium osvěty za nutné, aby střecha chrámu svat. Panny Barbory, jakož i obmítka na klenbách v pravé lodi obnovena byla a vykázálo za tím účelem pro rok letošní 1582 zl. 95 kr. C. k. místodržitelství dalo zhotoviti nákresy tří opěráků za příčinou úplné obnovy. Obnovení fresk v jedné kapli nově nalezených svěřeno za 800 zl. malíři P. Maixnerovi, jejichž smysl se vypisuje. Za příčinou vzdělání nového inventáře podán městské radě obšírný popis všeho, co v chrámu Páně ponecháno a co odstraněno býti má, poněvadž dosavádní úprava není v souhlasu ani s církevními názory o místech posvátných, ani s účelem na vzdělání mysli křesťanské čelícím. Pomocí sboru vydává prof. J. J. Řehák „Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české“, čímž v lidu budí a šíří se šetrnost a láska k památkám uměleckým. Avšak sbor nejen památky staré chrání a známost o nich šíří, ale hledí také vkus obecenstva tříbiti tím, že k důstojné chrámu Páně opravě, pokud byl nějakého dobrodince našel, sám radí. Tak obětovností šlechetných dárců v kostele sv. Jakuba zasazena dvě okna ve skle malovaná a kaple Salazarská polychromována jest. Kromě všeho uvedeného uspořádal sbor několik přednášek, jež těšily se nemalé návštěvě a docházely ocenění a uznání i širší veřejnosti. — K další věru utěšené a požehnané činnosti volá redakce: Zdař Bůh!“ *Lehner.*

Knihovna koll. kapitoly vyšehradské. Pan Dr—r, na str. 94 podávaje zprávu o velice záslužném spořádání knihovny kapitoly vyšehradské, vyslovuje domnění své o objeveném tam rukopisu českého Nového Zákona, že prý sahá „v dávné doby předhusitské“ a že prý „nemůže nyní stávati ani té nejmenší pochybnosti,“ že jest to tentýž exemplář, o kterém se Dobrovský zmiňuje, že r. 1311 byl v držení Baltazara Tetaura z Tetova. Pohříchu, že tvrzení toto podstaty do sebe nemá. Kodex vyšehradský N. Zákona psán určitě teprv počátkem XV. věku a s rukopisem tetovským pranic nemá společného. Jakož jsem v Časopisu Matice Moravské (ročník 1875, str. 97—100) ukázal, chová se rukopis tetovský v knihovně minoritského kláštera v Brně i nemá do sebe nikterak té důležitosti, jakou mu Berghauer a Drobner přispisovali; sám Dobrovský v druhém vydání své historie literatury české (v Praze 1818, str. 121) domněnkám, až po tu dobu běžným, konec učinil. *J. Jireček.*

Literatura.

Die Kunst und ihre Formen. *Z pozůstalosti Jos. Führicha. Würzburg 1880 u Leona Wörla.*

Právě vyšel spis slovutného a nezapomenutelného *Josefa Führicha*, v jeho pozůstalosti nalezený. Spisem tím doplňují se starší spisy Führichovy: „Von der Kunst“ (Vídeň 1866) a umělcův životopis, který sám o sobě napsal (Vídeň, 1875). Novým spisem již roku 1866 sepsaným a nyní vydaným doplňuje se zajímavý obraz povahy velice vznešené, jakou Führich byl. Díla jeho a spisy jeho jsou z jednoho kusu ulity. Führich byl ve všem stejný, jednoduchý, celý. Bylo ovšem málo umělců tak nadaných, kteří dovedli přesvědčení své vyjádřiti též slovem, tak jako Führich. Spis tento jest Führichovo umělecké vyznání víry a zahrnuje veškeré hlavní tvary umělecké. Odporoučí se nejen umělcům, nýbrž všem vzdělaným přátelům umění. Spis jest pln duchaplných a uvážení hodných poznámek.

„Stylelehre der architektonischen Formen der Renaissance“. Z nařízení c. k. ministerium kultu a vyučování. Obsahuje 100 původních dřevorytin. Sepsal *Alois Hauser*. Druhé vydání. Vídeň. Ant. Hölder, 1880. Str. 176, 8°.

Za prvním svazkem Hauser-ovy nauky o slohách vyšel před nedávnem svazek třetí. Spisovatel přeskočil totiž středověk a po nauce o architektonických tvarech starého věku podává veřejnosti hned nauku o tvarech slohu renaissančního. Uváží-li se, že běžný náhled, jakoby renaissance byla pouhým znovuvzkříšením antiky, jest dávno přemožen, skok tento působí nemilou mezeru. Architektonické tvary věku 15. a 16. druží se k výtvarům středověkým, od mnohých nedosti oceňovaným, na které i Hauser nucen byl dosti zhusta poukazovati, což ovšem z důvodů snadno pochopitelných nemohlo dosti obšírně se státi. A tak články řetězu od antiky k renaissanci prozatím, pokud totiž nevyjde nauka o slohách středověkých, spojují slabě a pro žáka a počátečníka jsou méně pochopitelné. Pro sebe jest však spis Hauser-ův dílem mistrným. Není zajisté snadno ve dvanácti arších tiskových upraviti knihu učební o tvarech architektonických renaissance vlašské, francouzské a německé, a předce úkol zde šťastně jest rozřešen. Dlužno totiž uvážiti jednak rozsáhlost látky, jednak také okolnost, že není účelem knihy, aby byla čítankou, nýbrž knihou školní, základem ku přednáškám a studiu soukromému. Slovo učitelovo doplní odstavce zdánlivě jen povrchně spojené a vyvede dále vývin historický stručně podaný. Jen při takové spořivosti bylo možno docíliti úplnosti u vypočtení památek stavebních, jejichž obraz žák si již snadno vyhledá v každé větší knihovně dle udané literatury. Důležitá stavení a částky sta-

vební jsou kromě toho illustrovány dřevorytinami, které tak četně a tak dobře v málo které jiné knize učební se vyskytují. Má ovšem kniha i jiné přednosti. Hauser jest totiž architektem výkonným, a co takový pojímá veliký útvar architektonický jen hmotně, nejprvé v půdorysu dle rozvrhu prostory, pak v kontuře, v nárysu s basamentem, tvarem oken, postavením pilířů a sloupů, římsou a posléze dle prostory vnitřní se stěnami, stropem a ornamenty jejich. Tímtéž pořádkem uvádí i bohatou literaturu udávaje vývin jednotlivých článků stavebních v Italii, Francii a Německu od prvorenaissance až k počátkům baroku. Právě toto vylučování nejdůležitějšího z obšírnějších děl působívá počátečníkům největších obtíží.

Lehner.

Mosaika.

Dvorní musea Vídeňská. Stavba obou museí dvorních bude již v brzku dokončena. Při odstraňování lešení objevuje se pozenáhla ozdoba sošnická, na které pracovalo 40 sochařů. V museu uměleckém a starožitnickém nejčelnějšího místa bude vyžadovati obrazárna a sbírka rytin; vedle programu mělo hlavní průčelí obrácené k náměstí, které mezi oběma budovami povstalo, vyznačeno býti sošnickou okrasou poukazující k malířství a to na doby největšího rozkvětu. Důsledně připadá napotom na jižní průčelí obrácené do ulice babenberské umění antické, na třetí průčelí umění byzantské, karolingské a prvotního středověku, na poslední pak průčelí umění moderní, čímž cyklus názorný zakončuje se.

Museum umělecko-historické.

I. průčelí. Starý věk. (Umění antické.)

1. V přízemku: *a)* Šest figur en ronde bosse v rozích oblouků (skoro 7′ dlouhých) nad třemi askádami, v prostředku budovy geniové co representanté přírodních sil a hmot, pak Oready, Dryady, Najady poukazující na oduševnění a oživení látky poesií a uměním. *b)* Nad oblouky v metropách šest polí s emblemy poukazujícími na vynálezy a nástroje techniky umělecké: Dibutades korintský, vynálezce soustruhu a plastiky; Rhoekos, vynálezce kovolitectví; Klearchos, vynálezce kovové práce duté a tepané; Glaukos, vynálezce kutí železa; Dädalos athenský, vynálezce dřevených konstrukcí a dřevořezby; Melas, vynálezce skulptury mramorové. *c)* Dvě sochy sedící, vždy mezi dvěma sloupy střední části stavení; v pravo: architektara, v levo: průmysl umělecký (každa 9½′ vysoká). *d)* Tři hlavy na svornících tří oblouků středního risalitu: Hephaestos, Agamedes, Trophonius.

2. Ve vrchním patře: *a)* Šest soch ve výklenkách (výška 7½′): Mingas, Polykrates, Pisistratos, Perikles, Alexander Vel., Augustus jako representant sociálního, politického a umění přejícího vlivu na antické umění, zároveň k vyznačení hranic různých dob umění antického. *b)* Deset haut-reliefů v rozích oblouků hlavního patra (7′ výška): Orchomenos, Samos, Milet, Rhodos, Athény, Theby, Sikyon, Korinth, Alexadrie, Řím. — *c)* Šest medaillonů (4½′ průměr): Pygmalion a Afrodite (umění cituplné), Prometheus a Athene (umění důmyslné), Bellerophon usmrcuje Chimäru, Perseus usmrcuje Medusu, Heraklos usmrcuje Hydru, Theseus usmrcuje Centaura (umění a věda vítězí nad surovostí a barbarstvím).

3. Sochy na balustradě po dvou skupené tak, že jedna zobrazuje vždy malíře, druhá pak duchem zpřízněného sochaře: Theodoros ze Samos, - Kanachos Sikyonský, - Polygnot z Phasos, - Bularchos, - Phidias, - Polyklet, - Pythagoras, - Aristoteles, - Skopas, - Praxiteles, - Lysippos, - Apelles, Athenodoros, - Dioskorides.

II průčelí. Středověk. (Umění byzantské, románské, gotické.)

1. Ve vrchním patře: Šest figur v rozích oblouková: Byzanc - Ravenna, Čechy - Goslar, Praha - Kolín n. R.

2. Na balustradě: Šest soch: Isidor Miletský (architekt cařihradského kostela Sc. Sophia); Sv. biskup Eligius, zlatník; Alcuin, komoří Karla Vel. a stavitel chrámu v Cáchách; biskup Bernward z Hildesheimu, umělec a kovolitec; mistr Vilém ze Sens-u (prvogotika francouzská); Erwin ze Steinbachu, stavitel strassburkského velechrámu.

III. průčelí. Renaissance.

1. Ve vysokém přízemku: *a)* Šest rohových reliefů en ronde bosse nad třemi portály střední stavby: tři sibilly v pravo a tři proroci v levo, jakožto příprava na zjevení (výška 7′). *b)* Šest metop: Theophilos, mnich benediktinský vyučuje emailerství a malbě na skle; sv. Eligius, biskup Noyonský, vyučuje umění zlatnickému; Leo Ostienský, opat benediktinský na Monte Cassino, uvádí nazpět do života malbu mosaikovou; biskup Bernward kovolitectví; Giacomo Tagliacarne řezání drahokamů; J. van Eyk vynalezá malbu olejovou. — *c)* Dvě kollosální sochy sedící: v pravo sochařství, v levo malířství. *d)* Tři hlavy ve svornících oblouků střední risality: Tubalkain, sv. Lukáš, Hiram.

2. Hlavní patro: *a)* Dvě skupeniny ve výklencích středního risalitu: v pravo Eros a Psyche, v levo Faust a Helena s Euphorion em (zasnoubení klassické vzdělanosti a tvarokrásy s romantickým směrem duševním). *b)* Čtyry sochy ve čtyrech výklencích rohových risalit (9 stop vysoké): Karel Velký, Rudolf Habsburský, Karel V. a Karel VI. K těmto přidružené a s nimi ve spojení dvě poprsí v kulatých výklencích stěny střední risality: Lorenzo de' Medici a Papež Leo X. — *c)* Deset reliefů v rozích obloukových, na pravé boční risalitě v pravo románské a v levo gotické umění, na levé boční risalitě v pravo umění renaissanční a v levo umění nové. Šestero reliefů v rozích tří oblouků střední risality: šestero postav města vyznačujících: v pravo Augsburg, Norimberk, uprostřed Řím, Florenc, v levo Pisa a Benátky (sídlo umění renaissančního). *d)* Čtvero medaillionů na obou bočních risalitách: Sv. Řehoř s drakem, Siegfried a Tafnir, Simson se lvem, David s Goliášem.

3. Na balustradě: Osm soch, nad bočním výstupkem v pravo: Giotto, van Eyk, Albr. Dürer, Raphaël, nad bočním výstupkem v levo: Michel Angelo, Rubens, Tizian, Holbein.

IV. průčelí. Nový věk. (Umění moderní.)

1. Hlavní patro: Šest reliefů v rozích oblouků; Paříž, Londýn; Madrid, Milán; Vídeň Berlín; Mnichov, Drážďany; Brusel, Haag; Kodaň, Petrohrad.

2. Na balustradě: Šest soch. Rafaël Donner, Canova, Rauch, Cornelius, Führich, Schwind.

Zároveň sluší uvésti jména sochařů, kteří sochy pracovali: Giotto, Jan Eyk, Erwin ze Steinbachu od Zafouka; Skopas Praxiteles od Frant. Kocha; Phidias, Poliklet, Pythagoras, Aristoteles od Vinc. Pilze; Rubens, Holbein od Purkharthofera; Cornelius, Führich, Rauch. Schwind od V. Tilgnera; Lisippus, Apelles od Aloise Dülla; Albrecht Dürer, Rafaël od Schmidgrubera; Michel Angelo, Tizian od Pavla Wagnera; Theodoros, Kanachos, Polygnot, Bularchos od Karla Rippela; Athenodoros, Dioscorides od Jul. Donata; Isidor Miletský, svat. Eligius od Ludvíka Šimka; Vilím ze Sens od Al. Dorna; Rafaël Donner, Canova od Pönningera; Alkuin od Aug. Schwengera.

Museum přírodnicko-historické.

I průčelí. Starý věk.

Anaxagoras, Empedokles - od Bedř. Beer-a; Herodotos, Aristoteles - od Jos. Rössner-a; Theophrastos Eresios - od Leop. Schrödl-a; Strabon, Dioscorides Anazarbeus - od Alex. Maillera; Plinius Secundus, Claudius Galenus Pergamenus, Claudius Ptolomäus - od Frant. Mitterlechner-a; Oribasius Pergamenus - od Karla Lahner-a; Kosmos Alexandrinos - od Roberta Weigla; Paulus Aeginetes - od Jos. Propsta; Almasudi - od Al. Svobody.

II. průčelí. Středověk.

Albertus Magnus, Marco Polo - od Jakuba Glieber-a; Andreas Vesalius, Konrad Gessner - od Davida Wernera; Carolus Clusius, Galilei - od Edmunda Hofmanna.

III. průčelí. Renaissance.

Gottfried Leibnitz, Josef Pitton de Tournefort, Georg Louis Buffon, Karel Linné - od Karla Costenoble-a; Mikuláš Jaquin, René Just Haug, Jan Kristof Fabricius, Laurent Jussieu - od Gust. Deloge-a.

IV. průčelí. Nový věk.

Alexandr Humboldt - od Viktora Tilgner-a; Jiří Cuvier - od Gust. Deloge-a; Robert Brown - od Leop. Schrödl-a; Bedřich Mohs - od Frant. Beer-a; Leopold Buch - od Vikt. Tilgnera; Lud. Jan Rudolf Agassiz - od Gust. Deloge-a.

Jak z uvedeného seznamu patrno, představují sochy na balustradách obou c. k. dvorních muzeí muže, kteří jednak razíce novou dráhu, jednak znamenitým způsobem zásluh o vědu a umění si získali, sochy pak ve výklencích risalit věnovány jsou památce mecenášů věd a umění. K *orientování* uvádí se na paměť, že sochy jsou chronologicky uspořádány, tak že sochami v průčelí do ulice babenbergské a „Belariastrasse“ představuje se starý věk, sochami v tak zvané „Lastenstrasse“ středověk, sochami proti náměstí musejnímu renaissance, sochami ku „Ringstrasse“ nový věk. —

Na vrchu kuple umělecko historického musea trůní „Pallas Athene“, na vrchu kuple musea přírodo-historického „Helios“. Obě sochy 11′ vysoké jsou od Benk-a modellovány a v cís. kr. slévárně z broncu lity. Ve čtvero tabernaklech (nárožních vížkách), kterými čtverhranná plocha do 8hranné kuple přechází, jsou sedící sochy po 9′ vysoké, znázorňují na museu umělecko-historickém čtvero vlastností a duševních činností, jimiž umělec stává se mistrem: schopnost, vytrvalost, nadšení a míra od sochaře Gastella; na museum přírodo-historickém čtvero říší světových od sochaře Silbernagla.

Dočká-li pak se kdy národ český té šťastné chvíle, aby také budova *„národního musea“* se stkvěla podobnou okrasou, hodnou národa a přiměřenou bohatosti země! Také budoucí museum národní, bude-li státi na místě zamýšleném, co hrad a koruna sv.-Václavského náměstí, bude míti čtvero průčelí. Co tu krásného místa pro kamený cyklus kulturních dějin národa! Má-li Karel IV. u mostu svého svůj pomník kovový, spravedlnost toho vyžaduje, aby velkolepé náměstí sv.-Václavské zakončilo se důstojným pomníkem onoho dědice země České, jehož jménem se stkví. A za ním pak jako hrad vzdělanosti vypínati se bude budova „národního musea“. Skvost a chlouba naše, plod požehnané obětovnosti nadšených vlasti synů musí se i zevně stkvíti okrasou. Žádáme-li si toho, aby české umění závodilo s uměním jiných národů, musí země svým umělcům poskytovati příležitosti k osvědčování. Bez mecenášů, bez podpory umělcům nemožno slaviti vítězství.

Kéž urychlí se již ta doba ku zbudování důstojného „národního musea“!

Kolínský velechrám. K otázce, jak asi vysokého nákladu vyžadoval velechrám v Kolíně n. R., oznamuje „Wochenblatt für Architekten und Ingenieure“ následovně: „Od r. 1821 obdržela pokladna pro dostavění chrámu až po dnešní den 18 millionů mark. Počítáme-li, že za dřívějších století asi rovněž tolik třeba bylo, má nyní chrám úhrnné ceny 40 millionů mark. — Slavnost na poděkování Bohu za dokončení tak velikého díla zkalena jest pronásledováním katolíků v říši Německé. Církevní slavnost bude smutná bez arcibiskupa dlícího ve vyhnanství. Zármutek truchlících katolíků má býti poněkud zastřen při slavnosti, které se chce účastniti dvůr německý s císařem v čele, historickým průvodem, znázorňujícím tři doby, od prvního položení základního kamene 1248 až k druhé době 1322, odtud pak zase k veliké slavnosti chrámové konané r. 1842, k čemuž přidruží se doba nejnovější. Cavalcadami, historickými skupeninami, vozy a jiným mají divákům v nádherných obrazech před oči uvésti se dějiny stavby chrámové s událostmi dílo to doprovázejícími, jakož i mužové o stavbu chrámu zasloužilí. Bude-li průvod historický zakončovati živý obraz pronásledování bismarkovského z vypovězeným arcibiskupem v čele, není známo. Řiditelem této částky programu slavnostního jest profesor Camphausen.

Umělec mecenášem. Ruský malíř Verestšagin, který nazvíce v Římě žije, daroval z výtěžku svých obrazů nedávno prodaných Grigorovičovi, zakladateli musea krásných umění v Petrohradě, 20 tisíc rublů k založení podobného ústavu v některém s provinciálních měst ruských. „Golos“ doufá, že příklad následování hodný nebude bez užitečného vlivu na ruský průmysl umělecký. *Lehner.*

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 10. **V Praze, dne 30. října 1880.** **Ročník VI.**

OBSAH: »Zodpovídané otázky archaeologické.« Soubor památností chrámu Páně Albrechtického, Kunětického, hradní kaple Kunětické, Opatovického, Osického a Podulšanského. — Historické poznámky o kostele sv. Vavřince na Kaňku. — Sloh gotický. (Půdorys. Kostely dvou- a trojloďní.) — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Září a Říjen.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Soubor památností

chrámu Páně Albrechtického, Kunětického, hradní kaple Kunětické, Opatovického, Osického, Podulšanského.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

38.

Filiální chrám Páně svatého Jana Křtitele v Albrechticích.

Albrechtice, ves na vtoku Orlice Tiché do Divoké asi 2 hodiny severo-východně od Holic vzdálená, někdy městys, k faře Tynišťské patřící, ale patronátu velkostatku Dašického, někdy bývalé panství Pardubické.

Uprostřed vsi stojí *filiální chrám svat. Jana Křtitele* již v době předhusitské farní (Pal. děj. I. od. str. 2. 386). Michal plebán ve Albrechticích (Albertivilla) změnil místo roku 1392 se Štěpánem plebánem v Tisu (Lib. V. Conf. ai. 1392 pag. 130 ed. Tingl.) R. 1392 plebán Štěpán Vyšehradský vzdal se správy kostela na Vyšehradě, an změnil místo své ke kostelu v Albrechticích, diecése Litomyšlské (Tingl, Acta judiciaria ed. Tingl pag 70). V seznamu far na panství Pardubickém z r. 1615 píše se co filiální k Holicům, odkud za trojí služby Boží p. farář dostával 6 kop gr. R. 1677 v lib. relationum uvádí se ještě „co filiální do Holic, kalich stříbrný, krásný, monstrance měděná, svícnů cínových starého způsobu 6, křtitelnice cínová, zvonů 5, z nichž jeden znamenitý. Kostel byl v té době dřevěný, úzký, velmi sešlý, na oltáři dřevěném stará malba, ale hrubá. Chaloupka podle hřbitova nazývá se fara. Les zádušní veliký.“ Později patřil k Chvojnu, ale roku 1786 pro velkou vzdálenost s vesnicemi Štěpánovskem a Novou Vsí k faře Týnišťské byl přidělen. R. 1797 starý dřevěný tento kostel byl obnoven a opraven, ale an sesutím hrozil, r. 1838 přičiněním pana děkana Týnišťského Jos. Šimona a Pardubského vrchního rytíře Klannera z kamene zbudován jest. Obraz na hlavním oltáři maloval r. 1866. Kyšperecký akadem. malíř Umlauf, i obraz Panny Marie na postranním oltáři. Altare portatile na hlavním oltáři má nápis: „Hoc altare portatile emptum pro ecclesia S. Joannis Bap. ad pagum Albrechtic 4 fr. die 24. Septembris 1675. P. Franciscus Andreas Řehák, parochus Holicensis.“

V sakristii toho chrámu nalezá se *cínová křtitelnice* s nápisem: „Martin Woda s manželkou swau, nebožtika Pawlika dczerau, dali tuto krzteitelniczi na swug naklad udělati a ke czti a chwale Panu Bohu wssemohoucimu kostelu swatému Ganu L. P. 1620.“ Ostatní věci v chrámu tomto jednoloďovém, copovém neposkytují žádné povšímnutí hodné památky.

Na věži kamenné v průčelí kostela nad hlavním vchodem zbudované visí čtyry zvony. 1. Velký zvon s nápisem: „Leta Panie 1568 tento zwon slvt gest ke czti a chwale Panu Bohu wssemohouczimu a dobrym lidem na po-

chwaleni do wsie Aubrechticz.“ 2. Prostřední: „L P. 1588 slyt gest zwon tento ke czti a chwale Bozi za sprawowani uroz. P. G. Adlspacha z Damsdorfu a na Borziczich Czisarze G. Milosti, hegtmana a slowutného P. Wal. Zialuda Czisarze Geho Milosti ten czas místohegtmana na Pardubicich ode mnie M. Eliáše zwonarze w Hradczi nad Labem do miesta Albrechticz.“ 3. Malý: „Anno Domini 1500 hec campana fusa est ad laudem Dei omnipotentis et Beatae Mariae Virginis.“ A pod tím: „do Albrechticz.“ 4. Poledník: „Leta Panie 1582 slyt gest do miesteczka Eaubrechticz, od Eliasse Swobody (pod tím znak císařský orel).

V lese od Albrechtic k Týništi se táhnoucím, spatřují se zbytky jakéhosi hradu. Byl to hrad, který zbudoval král Václav co lovčí hrádek pro sebe a potom právo na něj i osadu Albrechtice co věno manželce své Žofii přepustil. (Archiv Palac. II. str. 377.)

39.

Farní chrám svatého Bartoloměje v Kunětičích.

Kunětice, ves na pravém břehu Labe, 1 hod. severovýchodně od Pardubic, bývalé panství Pardubice, patron kostela a fary náboženský fond.

Uprostřed vsi stojí pro sebe na jedné straně s farním stavením souvisící *farní kostel sv. Bartoloměje*, budova to starobylá. Presbytář tvoří nepravidelný pětistěn, má tři gotická okna, jedno z nich za hlavním oltářem zazděné s krásnými gotickými kružbami. Hlavní oltář sv. Bartoloměje, kolem kterého lze choditi, má překrásný obraz daný sem z kostela děkanského v Pardubicích. Tumba jeho jest kamenná, ničím neozdobená. Na straně evangelia jest u zdi visutá *kazatelna*, ozdobená na poprsníku obrazem dobrého Pastýře, na pokrývce uvnitř holubičkou, a svrchu sochou Boha Otce. *Loď*, jejížto klenba jest síťová gotická s dvěma copovými okny, má 2 oltáře pobočni Navštívení P. Marie a svat. Josefa s obrazy na plátně malovanými, oba v slohu copovém s tumbou kamennou. Uprostřed klenutí lodi jest hmotný sloup, podobný tomu, který jest v sále na hradě kunětickém, snad oba od jednoho mistra zhotoveny byly. V kostele tomto jest pět *náhrobních kamenů*, a sice jeden u hlavního oltáře v zemi setřený, tři u oltáře svat. Josefa, z kterých jeden má nápis poločitelný: „urozeny a statečny rytirz Pan Girzi“ s erbem šikmou čárou ve dvé rozděleným. Ostatní dva náhrobky u oltáře toho v zemi zasazené mají podobu malých dětí, jeden z nich nese nápis: „Leta Panie 1555. Urozena Pana Salomena dczera stateczneho a urozeneho Rytirze Pana Birkmanna . . .“ U dvéří jest náhrobek co prah použitý s nápisem setřelým: „Leta 1628 weczer . . . wiecznie odpocziwati búde M Beirn.“ *Cesta křížová* zbotovena jest od Bayera z Kuklen. Pod chorem jest obraz bl. Arnosta z Pardubic, klečícího před obrazem Mariánským a držícího v ruce knihu Mariale. U nohou jeho jest erb p. z Pardubic půl bílého koně v červeném poli a kolem něho písmeny: „G. C. L. D. M. D. M. Pod tím obrazem čteme:

„Arnestus a Pardubic gente Bohemus ex perillustri Malowiczorum stirpe primus archiepiscopus Pragensis legatus Apostolicae sedis, S. Romanae Ecclesiae Cardinalis renuntiatus, vir divinis et humanis litteris excultissimus, legationibus nobilis, orbi universo notus, animi demissione et tolerantia, munificentia in pauperes, magnificentia et splendore in sacris et profanis aliisque Pontificatus virtutibus clarus, ideoque ad S. pontificatum aliquando postulatus, pontificibus carissimus, vivens vivorum oraculo ab eis laudatus et sanctus apellatus, (Communis enim Domini Papae et Cardinalium Praelatorum et Populi Romani vox erat: non habere Allemaniam imo totam Ecclesiam Dei talem Praelatum, qui observaret legem excelsi,) miraculis et prophetiae dono insignis, inprimis Bmae Virginis Sancto Monte Culto (?) inflamator, cujus honori Doctissimum ac piissimum librum Mariale composuit. Obiit febribus Raudnicii Anno Domini 1564 30 Julii (má býti 1364 30 Junii); Glacii conditur ante effigiem Bmae Vis Mariae, que olim dum puer esset, ab eo vultum averterat; sepulchrum ejus rumpitur prodigiose, ex eoque oleum sudori humano simillimum saepe destillavit. J. C. M. F. F.“

Po levé straně hlavního oltáře jest *sakristie* gotická, má železem pobité dvéře na pole rozdělené, železnými hlavicemi posázené. Okno má jedno hluboko zapuštěné, 4hranné, opatřené silnou okenicí železem pobitou. Pod ním jest plocha oltářní bez ozdoby. Byla to kaple, v které se dle relace z r. 1677 mše sv. čítávala. *Obřadní knihy* zde chované jsou novější, rituál z r. 1700, monstrance a kalich obě stříbrné copové.

Věž postavená nade vchodem hlavním jest kamenná s vrchem báňovitým, má jeden vchod gotický, žlábkovaný z pískovce, v ní pak visí čtvero zvonů vesměs dole na obrubě s nápisem: „Wenceslaus Frank Aerifusor Caesareus hanc campanam Pragae fudit Anno MDCCLXXXXIV.“ Zhotoveny byly místo starých, které s věží a krytem kostela r. 1794 oheň ztrávil.

Na návsi jest *mistrná socha sv. Jana*

Nep. z bývalé kaple premonstrácké Jména P. Marie v Hrochovu Týnci od měšťana Dašického Uhlíře koupená a od faráře Uhlíře sem přinešená.

U kostela stojí *fara*, přízemní budova na počátku tohoto století stavená. Matriky jsou od r. 1785, památní kniha z r. 1836. Již r. 1350 byla zde stará plebanie. Plebán Kunětický uváděl r. 1395 plebána do Milovic (Lib. Con. V. M. VII.) R. 1590 obsluhována byla fara kunětická z Hradce Králové k ruce p. děkana Pardubského za 3. díl příjmů (Solař Hradec 298). Fara zanikla v husitských bouřích, v seznamu far na Pardubsku z roku 1615 a 1654 uvádí se kostel ten filiální do Sezemic, příjmy odtud byly pro duchovního: Peněz 6 kop 3 gr. 1 den., žita i ovsa 25 str. 3 vtl. a 2 čtvr. Farní stavení změněno bylo v statek selský. Dle relace roku 1677 bylo v tomto kostele: Kalichy stříbrné 2, cínový 1, monstrance mosazná, svícny staré 2, křtitelnice dřevěná, kazatelna kamenná, zvony tři. R. 1785 ustanoven zde zase farář.

V starých knihách nadačních čteme také o jmění a odkazech k tomu kostelu učiněných. Roku 1399 dluhoval Petřík z Pocápel a choť jeho Černuta 1 kopu grošů činže ke kostelu Kunětickému. (L. E. Vol. 13, M, 15.) Roku $1376^{20}/_{12}$ odkázal rytíř Střízek ze Skalice ve jménu Střízka z Koloděj k tomu kostelu $2^1/_2$ kopy činže u přítomnosti Mikuláše duchovního bratra svého z kláštera Opatovického. R. $1394^1/_5$ dal Hereš z Lazu neb Počápel za svou manželku Anežku, otce Karla a matku Alžbětu na 2 mše 30 gr. roční činže ke kostelu kunětickému (L. E. Vol. 14, K 16).

Ostatně jest místo toto staré, v pohanské době obydlené dle popelnic r. 1855 zde objevených.

40.

Hradní kaple sv. Kateřiny v zámku Kunětickém.

Západně od vsi Kunětic, asi ½ hodiny, zdvihá se z roviny vrch 1020′ vysoký útvaru plutonického, na kterém stojí zříceniny hradu zvaného „*Kunětická Hora*“, v nynější podobě vystaveného od p. Viléma z Pernštýna r. 1508 dle nápisu na bráně ve hradu samém. Na nádvoří po pravé ruce jest dobře zachovalá *hradní kaple svaté Kateřiny*, jejížto dvéře jsou gotické, oblouk lomený z pískovce, ale z doby zkažené gotiky. Kaple sama jest 18 kroků dlouhá, 6 kroků široká, bez oken, má oltář copový sv. Kateřiny s tumbou kamennou a obrázkem na plátně malovaným bez ceny. Podle strany epištolní jest mramorová tubulka ve zdi s nápisem latinským: „Die 9. Maji 1820 ascenderunt montem hunc Francscus I. Aust. Imperator cum Carolina Imper. et Clementina filia in societate Aulicorum Comitis D. Wrbna, D. Wurmbrandt et Comtssae D. Lažanský. Comitatia: K. Distr. Chrud. Aug: Jahn. C. D.: Com. Joa: Do: Kolovrat Krakowsky Oeconomiae Silvarumque Officialis D. F. Hein et D. Fr. Vl. Kanova. Die 21. Julii 1820. aeque scandit in praefatum collem Ferdinandus haeres imperii austriaci cum aulicis comitibus D. Bellegarde et D. Tiedge ducti a suprafatis. Scripsit Joannes Springer, localista loci.“ — Mimo to jsou tu na stěně obrazy na papíře černou křídou malované: 1. Trest prodávajících v chrámu. 2. Kazba Jana, oba od Kokeše ze Škrovádu. 3. Fariseus a publikán od Müllera z Podhůří. 4. Lazar od Papáčka z Chrudimi. Všechny tyto obrazy dělány jsou dle Schnorra z Karlosfeldu. Klenba toho chrámečku jest prohloubená, sklípková, na způsob diamantové. Nad kaplí jest *vížka* s 2 zvonky dřevěná.

Původ kaple této sahá jistě do doby vystavění zámku r. 1508. Farní památní kniha Kunětická dí, že kaple tato byla zbudována přičiněním Pardubického děkana Michaloviče, a sice dvakráte r. 1476 a 1698 svěcena, r. 1783 zavřena, na to zase roku 1857 znovu posvěcena. Bývá v ní dvakráte do roka mše svatá. Nynější malba v ní zhotovena jest nákladem hostinského na Kunětické Hoře pana Formana. — *Jména míst* pod Kunětickou Horou: Obora Dančí, Kladivo, Vlkanovka, za Třídní. Plebán Kunětický platil papežského desátku od r. 1369 do r. 1405 ročně 15 gr.

41.

Farní chrám sv. Vavřince v Opatovicích nad Labem.

Opatovice nad Labem, ves blíže pravého břehu Labe, na silnici Hradecko - Pardubské, $2^1/_4$ hod. severovýchodně od Pardubic, patron kostela a fary náboženský fond.

Uprostřed vsi blíže silnice stojí hřbitovem do kola obehnaný *farní kostel svatého Vavřince*, jednoloďový, copový, vesměs z kamene postavený. Presbytář s klenbou rákosovou a okny podlouhlými má hlavní obraz sv. Vavřince roku 1853 od Hynka Lederera z Prorubu u Hořiček přemalovaný. — Krom hlavního oltáře jsou v lodi tři postranní oltáře: sv. Václava z r. 1822, sv. Jana Nep. z r. 1850 a bl. P. Marie z r. 1809. *Cínová křtitelnice* nese nápis: „Tato woda studnice ziwota gest, z nizto wierzici rodi se k ziwotu wiecznemu. Leta Panie MDLI.“ — Sakristie vedle presbytáře copová a ostatní předměty v kostele neposkytují nic památného.

Vedle presbytéře jest *věž* z kamene zbudovaná, čtverhranná, až do hůry vyzděná, s jehlancem z kamene a s křížem železným. V ní visí dva zvony velké a malý umíráček v okně. Velký zvon jest ozdoben arabeskami lupenatými a má pod korunou nápis: „Pokrzikujte Hospodinu wssickni obyvatele zemie sluzte Hospodinu, przistupugte przed obliczeg geho s prospiewowanim. Ž. I.“ Uprostřed toho zvonu jest kříž s dvěma osobami sv. Jana a P. Marie pod ním stojícími, a nad tím známá slova z písma sv: „Also hat Gott die Welt geliebet“ atd. Na druhé straně jest dvé anjelů držících erb Žaludovský a pod nimi tento nápis: „Pan Walentin Zialud Geho Milosti Czisarzské Hegtman na Pardubicich leta 1601.“ — Na prostředním čteme nápis v lapidárce: „Tento zwon dielan gest ke czti Panu Bohu leta Panie MDLIX.“ — Na třetím poledníku čteme v gotických minuskulích: „Ave Maria gratia plena, dominus tecum.“ Umiráček jest bez let. — V dlažbě chrámu byl kámen náhrobní s částí hole opatské, na kterém se četlo: „A. D. MCCC — XII. VI. w noci —“ ale to jest nyní setřené.

Zde býval slavný a bohatý klášter benediktinský, jehožto děje viz Památky rok VI. Kostel sám za dob klášterních byl obsloužen od klášterníků. Po zboření kláštera ostal tu jeden kněz řeholní, ale ten také před Husity uprchl. Na počátku 17. století byli tu faráři evangeličtí, ženatí: Roku 1615 Matěj Lupuli (Vlček?) s manželkou Kateřinou. Pak po bitvě Bělohorské stal se filiální od Hradce Králové a r. 1654 odtud bylo pro duchovního příjmů: žita i ovsa po 38 str. 2 vtl. Relace z roku 1677 o něm mlčí. R. 1769 usazen zde exposita a r. 1837 zřízena samostatná fara.

42.

Farní chrám Nanebevzetí P. Marie v Osicích.

Osice (Vosice), ves na svahu příkrého návrší, 2½ hodiny severovýchodně od Pardubic, bývalé panství, patron kostela a fary Pardubice.

Uprostřed vesnice stojí hřbitovem obklíčený *farní chrám Nanebevzetí P. Marie* jednoloďový, z kamene zbudovaný. Presbytéř jeho má opěrací pilíře, klenutí gotické, tvoří nepravidelný pětistěn, ale loď a okna celého kostela jsou copová. Hlavní obraz bez ceny, tumba kamenná, ozdoby kolem obrazu řezbářská práce prostřední ceny. U hlavního oltáře jest na straně evangelia *sanctuarium* kamenné s ozdobami řemeslně pracovanými. Také jsou tu postranní oltáře v lodi sv. Jana Nep. a P. Marie Opatovické s krásně řezanou soškou P. Marie, o které dí farní památní kniha, že byla dříve majetkem kláštera Opatovického, ale za dob faráře Hájka r. 1656 do Osic se dostala. Jiných památek v kostele tom není. Kdy byl postaven a od koho, není známo.

Věž báňovitá nad vchodem, postavená celá z kamene r. 1701, má čtyry zvony krásného souzvuku, s těmito nápisy: 1. (v gotických majuskulích): „Slyt gest tento zwon ke czti a chwale Panu Bohu Trogiczi swate a wssem swatym leta Panie tisiczeho pietistého trzidcateho osmeho ode mnie diwisse hlawaczka w Kralowe Hradczi nad Labem.“ — 2. (v gotických majuskulích): „hoc opus factum est ad laudem et honorem dei ac Beatae mariae virginis et s. anno domini mccccIXXVIII. 3. (v gotických minuskulích): „Tento zwon slyt gest ke czti a chwale Bozi leta Panie 1650.“ 4. (v písmu latinském): Voce ac corde salutetur Maria (a pod tím): Johann Georg Kühner fudit me Pragae 1771.“ — Chrám tento dostal r. 1791 drahocená roucha od Eleonory z Falce, choti císaře Leopolda I.

Plebanie byla tu již roku 1350 a sice pod patronátem kláštera Opatovického, kterému Osice od prvního opata Oneše dány byly. (Pam. II. 272.) Roku 1364 $^{30}/_{5}$ změnil místo své plebán Makarius v Holohlavech s Fabianem plebánem v Osicích. (L. C. anni 1364 G, 4.) Makarius byl plebánem v Osicích ještě r. 1366 (L. E. I. 59). R. 1374 směnil tentýž plebán místo s Vlastiborem plebánem v Přistupíně (Lib. III. et IV. Conf. ed. Emler pag. 20). R. 1420 kněz Vojtěch farář z Osic podepsal listinu zápisní cís. Sigmunda na 300 kop gr. na klášteře Opatovickém (A. C. III. 280). V 16. st. byli tu faráři podobojí: 1567 Jan Ledecký, v 17. st. faráři ženatí, evangeličtí: 1616 Václav Kminský. Relace z r. 1677 udává jej co farní, kalichy stříbrné 2, cínový 1, monstrance mosazná, svícnů mosazných 10, zvony 3 na převysoké dřevěné věži. V seznamu far na Pardubsku uvádí se roku 1615 farář v Oslcích kněz Václav Kminský, po bitvě na Bílé Hoře r. 1654 ale Jiří Cartuellis řádu sv. Petra a Pavla; jeho příjmy z té fary byly: žita 49 str. 1 vtl. 2 čtvr., ovsa 49 str. 3 kr. 3 vtl., 10 sáhů dříví. Z polí farních pod 400 kr. výsevy pro zarostlost a pustinu jen 9 kor. se osívati mohlo. O stavu osady Osické relace z r. 1677 smutnou podává zprávu. Farář Jiří Krištof Hájek pořídil do všech 3 kostelů (Osického, Podulšanského a Ždánického) nové oltáře od řezbáře v Litomyšli, v Osicích postavil s osadníky nákladem vlastním školu, v které žáci a žákyně pro sebe mohli se učiti. Ale musel, by učitele dostal, dáti jemu i varhanníku výživu u stolu svého, 13 kor. žita, 2 kor. ječmene,

k užívání 4 kor. pole a zápisy matriční. Všedního dne po 23 let musel sám zvoniti, kostel za- a odvírati, svíce rozsvěcovali a zhasínati, an k té službě žádného dostati nemohl. Páni desátek z gruntů svých mu zadrželi, a z mnohých selských živností, an spustlé byly, nic dostati nemohl, tak že za 23 let měl přes 1250 kor. zadrženého desátku. (Pam. IX. 845.)

Plebán Osický platil papežského desátku od r. 1369 do r. 1405 ročně 18 grošů.

43.

Filiální chrám Páně sv. Mikuláše biskupa v Podulšanech.

Podulšany (vlastně *Podvolšany*) ves ¼ h. vých. od Zdánic na Hradecké silnici blíže kanálu Halda ležící pod patronátem úvěrního ústavu

Na západním konci vsi jest o samotě *filiální chrám sv. Mikuláše biskupa*, ku kterému r. 1664, 28. září farář Osický Krištof Hájek základ položil, a který nákladem jednoho rolníka na Vinařovském gruntu postaven a r. 1665 dokonán byl, jak to nápis na dřevěném sloupu dosvědčuje: Anno Domini 1665. Jest celý dřevěný, presbytář tvoří pětistěn nepravidelný, loď pak obdélník. Na hlavním oltáři jest dřevěná socha sv. Mikuláše biskupa mistrné práce. Plocha oltářní kamenná vzata jest z některého náhrobku, má nápis, který ale, an jest zastaven tabernakulem a svícny, čísti jsem nemohl. Altare portatile na oltáři tomto má ostatky sv. Floriana a Saturnina a svěceno jest r. 1692, 15. října od Jos. Curtia Žiboka Suffragana Pražského. V kostele tomto jsou *dva oltáře postranní*, P. Marie a sv. Anny, ale bez ceny. Altare portatile oltáře Marie Panny má ostatky sv. Placida, Constancia a Šebestiána, jest svěceno 15. června r. 1650 od biskupa Jana Novostatského. — *V sakristii malé* za oltářem jest Missale, na kterého desce jest napsáno: „Letha P. 1638 koupena gest tato kniha od dwogicztihodneho knieze Girziho Stolonyusa fararze diekanstwi Pardubskeho ku potrzebie zadussi Wosiczkeho, dano za ni 9 zlatych raguských za kostelnikuw toho czasu Tobyasse Tomyssky starssiho a Herczika Krizka Mladssiho.“

Na dřevěné, nad vchodem kostela umístěné *zvonici* jsou dva zvony. Větší má nápis v písmu latinském: „Letha Panie 1627. Tento zwon slyt gest ode mnie Martina Exnera zwonarze v miestie Kralowem Hradczi nad labem. Nakladem zadussi Podulssanskeho za sprawcze Salomona Machuty toho czasu rychtarze a Ondrzege Horcziczky kostelnika ke czti a chwale Panu Bohu wssemohuczimu.“ — Druhý menší s nápisem v gotických minuskulích: „Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui.“ (Dle písma z 15. neb 16. stol.) Třetí zvonek byl r. 1841 ukraden. — Tento chrám Páně býval již r. 1350 filiálním od Ždánic, jako i nyní k té faře patří. Na konci vesnice stojí malá otevřená kaple zděná s klekátkem, na otázku co by to bylo, řečeno mi, že zde původně stála stará kaple.

Historické poznámky o kostele sv. Vavřince na Kaňku.

V posledním čísle milého mi listu vašeho děje se na str. 104. o kostele sv. Vavřince na Kaňku zmínka, jež potřebuje důležité opravy, nemá-li historie umění našeho trpěti stálou povrchností, kteráž věru v tomto oboru jest zvláště osudnou pro památky Kutnohorské. Všecky ty krásné stavby, jež z doby bujné gotiky Vladislavské u nás se zachovaly, ba i mnohé starší, až podnes se šmahem připisují Rejskovi a jen něco málo zbývá na Beneše z Loun. A přece již poněkud bedlivější studium jich poučuje každého, kdo jen trochu smyslu pro tvary má, že ani první ani druhý z mistrů jmenovaných není jich původcem, ale že naopak budovy ty často patrně ukazují se býti dílem domácí školy, dílem členů huti Kutnohorské, která Rejskovi jakožto cizinci nebyla právě příznivou. Ostatně sluší i uvážiti, že Rejsek za několikaletého pobytu v Hoře všecka ta díla shotoviti nemohl, a že jeho ač genialní duch dostatečně upoután byl stavbou velechrámu Svato-Barborského. Proto nutno jest již upozorniti všecky ty, kdož zmiňují se o památkách Kutnohorských, aby toho, co posud o nich psáno jest, nepřijímali vůbec za bernou minci, ale aby pouze na základě autopsie činili svůj úsudek.*)

*) Jako důvod tvrzení toho chci tak jen některý příklad dáti. Tak nápis na kovaných dveřích sanctuaria chrámu sv.-Jakubského v VI díle „Památek“ chybně jest čten, podobně chybně čteny jsou posud nápisy štítů na dvoře Vlaském. V obou nedávno vydaných průvodcích po Hoře Kutné čteme, že klenutí zrušené kaple Božího Těla při chrámě sv. Barbory spočívá na pilíři jediném, ač v skutečnosti jsou čtyři, jak každý soudný znatel již vně pozorovati může; znak Dačických na soše svatého Isidora před bývalou kollejí marně bychom hledali, též kaple na Vlaském dvoře má více tří oken

Jeden důkaz toho podal již r. 1879 p. ředitel Jiří Zach, jenž ve kritickém pojednání svém o chrámě sv. Trojice uveřejněném v programmu c. k. vyšších realních škol, všecky zakořeněné a přece mylné úsudky o budově té důmyslně vyvrátil a ji jakožto vzorné dílo domácí huti Kutnohorské usvědčil. Podobně nucen jsem učiniti v milém časopise vašem, jenž dnes jest jediným vlídným útulkem umění církevního, s chrámem sv. Vavřince na Kaňku, i doufám, že mnoho z toho, co mohu zjistiti, pro dějepisce našeho českého umění vítanou bude pomůckou, neboť jsou to data jistá, jež čerpal jsem dílem z kostelních register archivu Kaňkovského, dílem z názoru vlastního.

Městečko Kaňk, lidem horním obydlené, mělo svůj farní chrám již v XV. století, ale že týž buď stářím sešlý neb jinak nedostatečný byl, stalo se, že „léta Božího tisícího čtyřstého osmdesátého devátého v tu neděli po sv. Petru v okovách páni a obec z Kaňku, majíce úmysl ke cti a chvále Boží a svatému Vavřinci opraviti kostel tu na Kaňku u sv. Vavřince s pomocí Boží a dobrých lidí, těmto jsou osobám poručili: Panu Šimonu Mzitkovi, tehdy konšelu, panu Václavovi Kabátovi, tehdy staršímu nad havíři, s jinými pány, sousedy a tovaryši.“ Tito ovšem nemeškajíce ihned počali příspěvky sbírati, a poněvadž záduší nebylo veliké a obec chudičká, měli příjmů nemnoho, ty pak, jak z účtů jest patrno, sbíraly se asi takto: 1. Dávali zámožnější jednotlivci dle možnosti (na př. pan Smíšek osm kop); 2. věnoval se na stavbu výtěžek z koutův,*) jež se prodávaly erzkauféřům; 3. konala se každou neděli a svátek „prosba“ či „žebrota“ u kostela, neb byla-li mše u panny Marie v Gruntě, po městečku. Prosby takové vynášely z počátku až po 3 kopách, později seslábly až na 25 grošův. K tomu přidávaly se sumičky jakés ze skrovného jmění záduního a zvláštní dary cechův. I jinak přispívali dobrodinci, ten dal na fůru vápna, jiný na odkrytí lomu, opět jiný záponku stříbrnou pozlatitou a zase knoflíček stříbrný a pod. Platilo zde vůbec pořekadlo „chudý chudě“, ale dávali jako ona evangelická vdova, jak mohli.

Z tak skrovničkých prostředků ovšem nebylo lze podniknouti dílo nákladné a jednotné neb povolati hned věhlasného mistra. I vyjednávali nejprvé r. 1490 s kameníkem Prokopem, který krumfešty vyměřoval, později však smluvili se s jakýmsi mistrem Benešem, (jehož ale dle všech svědectví s Benešem Lounským nikterak stotožňovati nesmíme,) o dílo kostela a po několik let chystali se k témuž tím, že od mistra Jana štajnproch koupili k úhelníkům a jiným potřebám, kámen lámali, sváželi a v huti u chrámu připravovali. Teprv r. 1493 po neděli Invocavit počato jest dílo přesíváním písku a ramováním proti dveřím u věže. Tesaři uchytili podlahu s krovem a v kostele zapažili prkny patrně proto, aby služby Boží bez překážky konati se mohly. Mistr Beneš byl jakés lehké zboží, neboť, nevíme ovšem proč, trestán byl u rychtáře, měl však i jakés další známosti, neboť pro potřeby své na Tábor chodil. Ještě ku konci téhož roku sbořili tesaři starou věž, jež patrně byla dřevěná, a zavěsili zvony na hranici.

Ale mistr Beneš dlouho stavby neřídil, proč zase nevíme, někdy však po sv. Václavě r. 1494 čteme, že vedl ji mistr Mikuláš, kameník, dílo pak tesařské svěřováno jest Chladovi tesaři. Týž zasadil roku 1498 kostelní dvéře, a Mikulášovi byl téhož roku oukol, jenž s ním byl zjednán, doplacen.

Tak byla patrně dokončena i přikryta loď chrámová, a nyní teprve počalo se pomýšleti na přestavení presbyteria. I čteme skutečně v registrech, že ještě téhož r. 1498 „stala se smlouva o dělání kůru s mistrem Blažkem“, jenž nejspíše r. 1501 (účty z těch let jsou nejasné) úkol svůj skončil tak, že se ku vnitřní ozdobě chrámové přikročiti mohlo. Tím z písemných pramenů současných dostatečně jest dokázáno, že Rejsek kostela nestavěl, ovšem ale měl účastenství při jeho vnitřní úpravě, jak již chceme povědíti.

První o něm zmínka děje se o vánocích r. 1501, a od té doby častěji vyskytuje se v účtech položka: „kameníkóm Rejskovým“. I jisto jest, že Rejskovi kameníci zhotovili pro chrám Kaňkovský posud zachovanou kazatelnu, překrásné sanctuarium a sloup obětní (Opferstock), což vše již dle tvaru každý znalec řečenému mistru přisoudí; cancellum, jež dle účtů též zhotovil, se nám více nezachovalo. Z toho pozorujeme, že Rejsek v huti své mnohé drobnější a subtilnější věci pro chrámy zdejší pracoval, ač bohužel nemnoho již se nám jich zachovalo.

---

a není starší než z polovice XV. st. O tom, kdo prý maloval fresky v kostele svat. Jana, napsáno jest celé pojednání, ač každý rozuměti může, že XVIII. století neobyčejný monogram Kristův $\overset{\text{P}}{\text{X}}$ v oblouku trium. není nic jiného, než podpis malířův: Xaver Palko. Též není pravda, že by fresky ty představovaly výjevy ze života svatého, neboť první znázorňuje zkoumání neporušeného jazyka arcibiskupem a lékaři, prostřední sv. Jana Nepom v oblacích neseného anděly a třetí sv. otce, an knězi bully canonisační podává. Zajímavo jest věru pozorovati, jak chyby takové z jednoho spisu do druhého se loudí.

**) „Kouty se jmenují rudy, které po odvážení všech rud zbývají, se smítají a do nějakého kouta schovávají.“ — Kořínek.

Vedle něho i jiní umělci k ozdobě kostela sv. Vavřince přičinili; mistr Mikuláš, malér, kazatelnu, pašiji a snad i jiná díla kamenná polychromoval, jiný nejmenovaný malér vymaloval sv. Jiří, u pověstného zvonaře Ptáčka dali r. 1503 ulíti nový zvon, od cechmistra Jana koupili gradual, od Ptáčka svícny a konvice, jiný gradual od Pavla erckaufěře a chystali zvolna vše ku posvěcení nového kostela. K témuž cíli koupili r. 1506 dominica Suscepimus truhličku olověnou k svátostem do oltáře, a jak později psáno jest, „léta Páně 1506 na den sv. Vavřince důstojný otec kněz biskup Filip posvětil jest kostela svatého Vavřince a oltář veliký a tu jest od pánův Kaňkovských a od kněze faráře slavně ctěn, a také při tom posvěcení chrámu Božího bylo jest množství kněží i obecného lidu, a týž kněz biskup důstojný otec přijel jest do Hory z Prahy v sobotu po sv. Vítě léta 1506. Že chudičká obec ku pohostění biskupa neskrbila, dokazují připojené účty z hostiny.

Při tom dali též od Kubíka řezáka (známý mistr Jakub) zhotoviti stolici biskupskou a brzy po vysvěcení kostela těšili se slavnosti druhé, totiž svěcení velikého zvonu, jejž jim dle velmi důkladné, posud zachované smlouvy Ondřej, zvonař v Hradci Králové (nevíme, oč asi s domácím Ptáčkem se neshodli,) ulil, „a ten zvon zavěšen jest v sobotu před svatým Vavřincem léta 1506“. — „item v pondělí na den svatého kříže povýšení týž důstojný otec kněz biskup posvětil jest toho nového zvonu velikého a dal jest jemu jméno Václav, a tu jsou ho opět páni Kaňkovští s knězem arciděkanem (rozuměj Kutnohorským) a pěti jinými kněžími u kněze Štěpána, faráře svého, v domě na faře počeštně a slušně ctili.“ Za práci a poctu při svěcení kostela dostal biskup Filip 3 kopy grošův. — Však i po vysvěcení dokončovalo se ještě dílo. Pracovalť o něm roku 1509 mistr Havel kameník, jenž snad nynější sakristii s komorou na klenoty kostelní v prvním patře zbudoval, zámečník Hronek dělal na věž makovice, kterých malér Mikuláš pozlatil, sklenář a stolař Viktorin řezal do kostela stolice a truhly, Balcar hodinář a mistr Kunrát složili orloj, r. 1512 postavil mistr Blažek s Martinem Peklo dle smlouvy okolo hřbitova zeď, r. 1514 zlatník Zikmund v Hoře dle zachované smlouvy zhotovil kalich ze 7 hřiven stříbra a roku 1517 maloval mistr Michal malér *na dynchu* krucifix, což jest snad první důležitou zmínkou o malbě „al fresco“ ve vlasti naší.*) Křtitelnici, jíž více není, lil Ptáček r. 1521.

Tak shledali jsme z kostelních těch register nejen celou historii stavby nynějšího chrámu, ale i slušnou řadu umělců, kteří při ní byli činnými, mimo to však jsou nám ty zápisky i příkladem nevšední obětavosti, neboť chudý lid horní nejen že z žebrot chrám vystavěl, kněze a školu vydržoval, ale on přispíval i ku stavbě vyhořelého kostela Čáslavského a r. 1532 na vystavění bývalého třívěžatého krovu chrámu svaté Barbory v Hoře Kutné.

Tak stála stavba chrámu sv. Vavřince bez valného úrazu až na naše dny, jímž bylo souzeno ji znešvařiti. Při poslední opravě, která před 7 lety se dála, ustanoveno jest kostelní loď sklenouti. Přirozeným vzorem měla tu ovšem býti klenba chrámu sv. Trojice u Hory Kutné, kde čtyři velmi štíhlé sloupy (při výši 8·53 m. mají průměr 0·447 m.), jež sklep nesou, velmi důmyslně k ose jsou pošinuty, aby lodě poboční nepoměrně úzkými nebyly. I na Kaňku mělo se dle původního plánu tak státi, — ale nestalo, neboť v jisté kanceláři zdály se sloupy slabými a klenba nepravidelnou, proto pošinuli sloupy nepoměrně sesílené ku zdím tak, že v postranních lodích při šířce 2·51 m. a 2·23 m. křížové klenutí provedeno býti nemohlo jinak než z polovice, což velmi trapný dojem činí a celý chrám nemálo hyzdí.

V Hoře Kutné, dne 16. října 1880.

Braniš.

*) Dříve ovšem malovány jsou nyní právě opravované fresky ve chrámu svato-Barborském, což, nehledě k malbě, z toho souditi lze jest, že již roku 1515 nerozumní lidé se na nich podpisy zvěčňovali, i nutno jest tedy malby ty ještě století XV. přičísti.

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokrač.)

(Půdorys. — Kostely dvou- a trojlodní.)

Po jednoloďních přichází řada na kostely *dvoulodní*, které v jižních Čechách častěji se vyskytují (na př. farní kostel v *Soběslavi*, ozdobný kostel Marianský v *Kajově*). Jeden z posledních děl ještě slohem gotickým zbudovaných jest děkanský chrám Páně v *Blatné* (obr. 225.). Chor pěti stranami osmistěnu zakončený jest starší a nižší než loď třemi kulatými sloupy na dvé rozdělená. Chor byl dokončen okolo r. 1530, lodě asi o století

později. Velmi zajímavá jest diamantová klenba obou lodí skládající se z malých rout bez

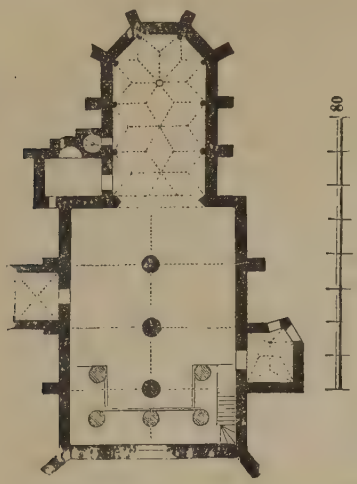

(Obr. 225.) Blatná. Chor XVI. věk, loď XVII. století.

žeber. Plodí dojem neobyčejně nádherný a prozrazuje velice nadaného umělce českého, jehož jméno však známo není. Klenba jest původu ryze českého. Chor má klenbu hvězdovitou s žebry a jest klenut v oblouku tupém, lomeném.

Postupujeme ke kostelům *trojlodním.*

Krásným a velkolepým vzorem jest chrám Matky Boží před Týnem v Praze (obr. 226.) rozměry svými při jednoduchosti a přehlednosti imponující. Založení jest jednotné, poměrů výtečných. Chrám jest rozdělen čtvero bohatě článkovanými pilíři svobodnými a sesíleným pilířem věžním na každé straně na tři lodi rovnoběžné. Hlavní loď k východní straně ukončena jest čtvero stranami osmistěnu kosmo postaveného. Lodi pak boční zakončují se způsobem obyčejným pětistrannými z osmistěnu konstruovanými kaplemi. Délka celého chrámu obnáší z venku i s pilíři 192′, u vnitř (světlost) 168′; šířka obnáší z venku 108′, u vnitř $84\frac{1}{2}$′. Prostřední hlavní loď sahá s presbyteriem o $17\frac{1}{2}$′ dále za lodi boční, které také jen polovici výšky hlavní lodi mají. Hlavní loď jest uvnitř od podlahy až po nejvyšší vypnutost klenby 96′ vysoká, z venku však od dlažby ulice až po témě střechy 130′. Před ohněm roku 1679 byla střecha hlavní lodi vyšší. V bočních lodích jest původní klenba křížová s žebry zachována. Doufejme, že obec pražská, která v posledních letech vzorně pečuje o zachování slavných památek uměleckých, jakož i o slo-

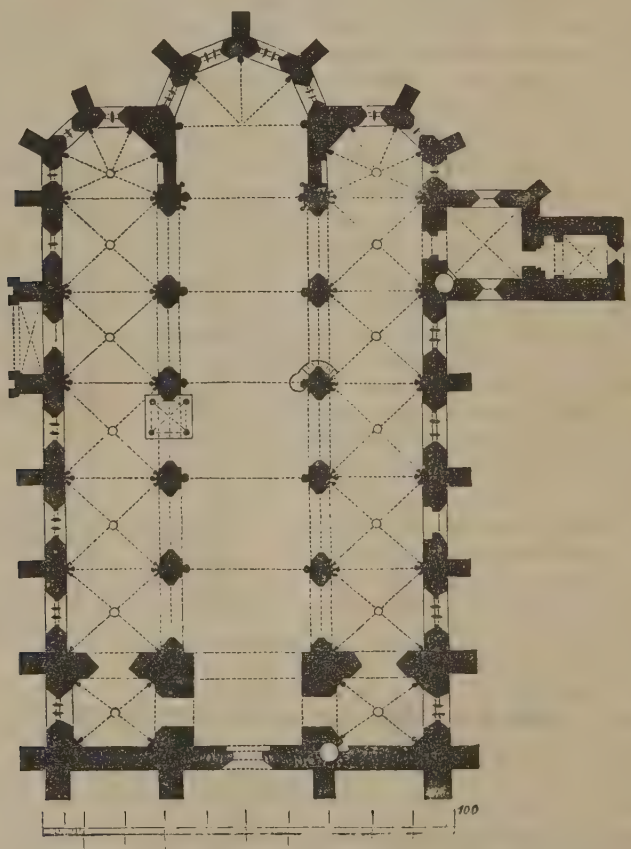

(Obr. 226.) Praha. Týnský kostel. Počat v XIV. století, dokončen počátkem XV. století.

hovou ozdobu chrámů patronátních, vymění nynější ohyzdnou klenbu klenbou slohovou. Zasluhoval by toho plnou měrou první po sv. Vítu velechrám pražský, v němž i zastupitelstvo města se shromažďuje a slavnosti své koná. Při veliké jednoduchosti jsou míry velmi vydatné, hlavní pak loď zejmena velebně dojímá.

lířů na každé straně nese jednoduchou křížovou klenbu stejnoloďní síně. Dva další sesílené pilíře podporují obě věže, mezi nimiž empora upravena jest. Síň kostelní utvořena jest rovnoúhelníkem 117′ délky a 76′ šířky, tak že délka k šířce stojí v poměru 3 k 2. Chor pěti stranami osmistěnu uzavřený má 50′ délky a pokračuje se v stejné šířce se

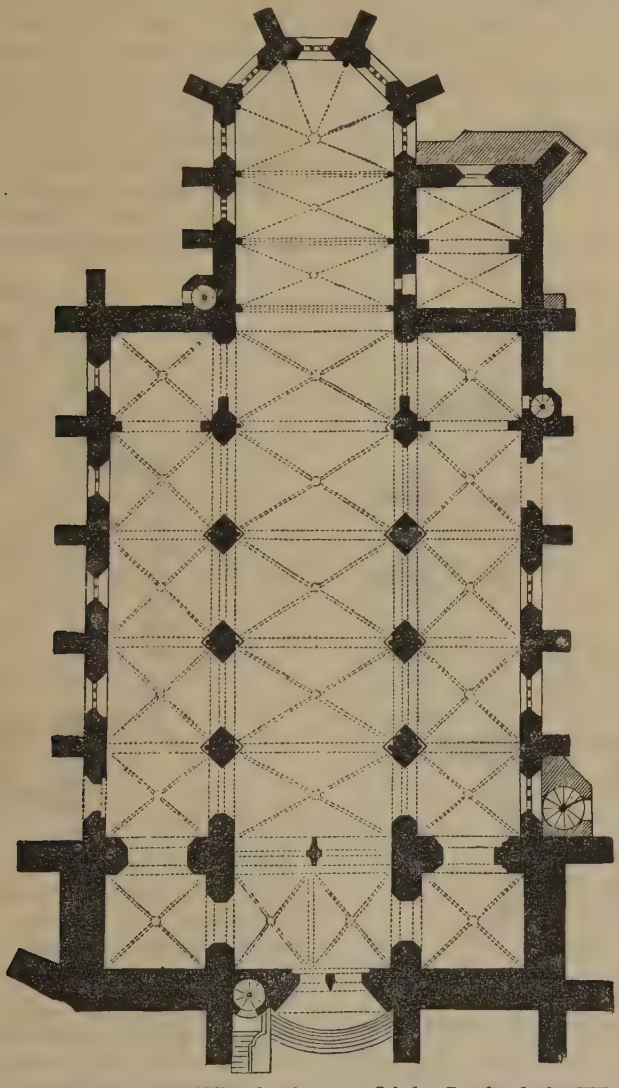

(Obr. 227.) Kutná Hora. Arciděkanský chrám sv. Jakuba. První polovice XIV. věku.

Je-li Týnský chrám Páně vzorem trojloďního kostela s vysokou lodí střední a nízkými loďmi postranními, v následujícím se ukazují příklady kostelů o třech stejně vysokých lodích.

Utěšeným vzorem *stejnoloďní* budovy je arciděkanský chrám sv. Jakuba v Kutné Hoře (obr. 227.). Až na několik úchylek nepříznivou nutností vzniklých kostel založen velmi pravidelně a proveden důsledně. Čtvero střední chodbou. Úhrnná délka venkovská obnáší 194„ u vnitř 167′; výška od podlahy až po nejvyšší vypnutost klenby 59′ 6″. — Výška tato s neobyčejnou šířkou lodi střední činí kostel znamenitým v řadě stejnoloďních chrámů českých. Klenbová pole bočních lodí jsou kvadratická a klenutá lomeným obloukem z trojúhelníku tvořeným, kdežto klenba střední lodi pro veliké vypnutí ze zdola skoro polokulatou býti připadá.

Jiný druh téže soustavy ukazuje kostel *Nanebevzetí Panny Marie* (obr. 228.). Půdorys utvořen jest ze stejnoramenného čtverce 60′ světlosti, k němuž na východ prostranný chor, na západ mohutná věž přilehá. Chor prostou klenbou křížovou krytý náleží většinou do původní doby stavební, tolikéž i spodek věže, kdežto loď později byla obnovována. Loď jest rozdělena třemi pilíři; po třech na každé straně. Ve střední lodi obnáší vzdálenost od osy pilíře ku protějšímu 32′. Jest tudy i zde s nepatrnými úchylkami za

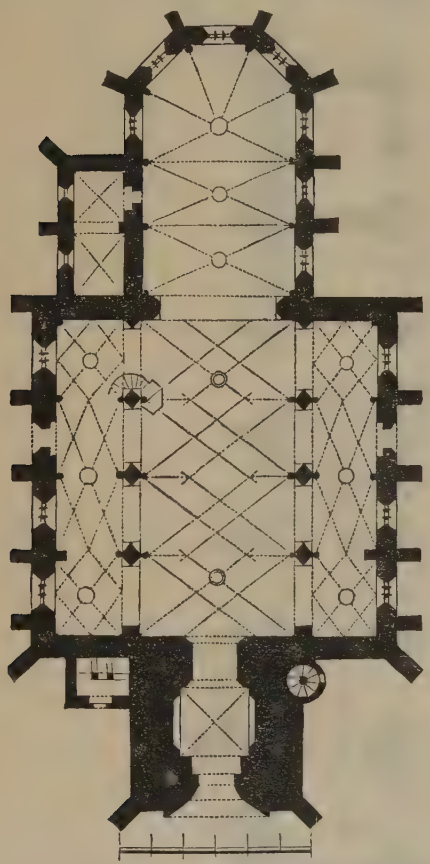

(Obr. 228.) Kutná Hora. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Mezi r. 1480—1512.

základ vzata míra z hlavního loubí chrámu sv.-Jakubského. Lodi boční jsou zde poměrně úzké, od osy pilíře ku stěně pouze 14′ široké. Výška lodi střední rovná se světlosti šířky, tudíž 60′, takže světlá prostora budovy úplně tvaru kostky se přidržuje. Klenutí jest síťové s žebry uříznutými, přesahujícími. Čára střední klenby jest stlačený oblouk skoro tudorský, kdežto chor sklenut jest pravidelným obloukem lomeným. Klenbová částka závěrku chorového ozdobena jest zajímavým plastickým dílem. Na ploše svorníku nad oltářním stolem jest vyobrazena Královna nebes s Ježíškem, patero pak žeber podpírajících přetvořeno jest v modlící se anděly. Nejvzácnější částkou kostela jest ovšem loď krásy a souladu neobyčejného. Vedle správného rozdělení prostory činí budovu dílem mistrovským druhu nejvzácnějšího článkování pilířů. Důmyslný stavitel zde složil zkoušku svého vědění. Pilíře, jejichž těleso pouze 2′ 4″ silné jsou, článkováním pak o polovičku se zjemňují, vystupují v podivuhodné ozdobnosti do výše 45′, kde články k tělesu náležející arkádový oblouk tvoří, žebra pak klenbová z vystupujících prutů se vyvinují. Pevnost klenby jest podivuhodná. Krov kostela několika požáry zastižen se střítil, klenba však nikdy ani té nejmenší škody neutrpěla.

Čtvrt hodiny jižně od města zvedá se na osamělém pahorku kostelík hřbitovem ob-

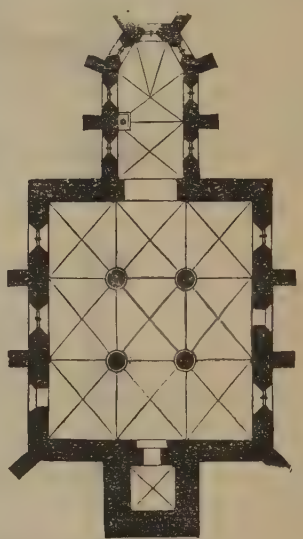

(Obr. 229.) Kutná Hora. Kostel hřbitovní. Mezi r. 1488—1504.

klopený, na jméno nejsv. Trojice zasvěcený. Stejnoloďní síň skládá se z rovnoúhelníku 44′ dlouhého a 38′ širokého, která čtvero sloupy rozdělena jest na devět skoro kvadratických polí klenbových. V přízemku věže na západní straně jest sakristie. Chor skládá se ze dvou dílů klenbových; jest 13′ široký a 26′ dlouhý. Půdorys (obr. 229.) za příčinou pravidelnosti své zasluhuje povšímnutí; neobyčejně štíhlé sloupy, které při výšce 27′ pouze 1′ 6″ síly mají, závodí s pilíři kostela Marianského o přednost svižné konstrukce. Žebra klenbová vystupují bez hlavice bezprostředně z plochy sloupu. Polygon choru prodloužen jest nad potřebu pravidelného závěrku.

Hle! jakou bohatost myšlének obdivujeme v dílech vlasteneckých mistrů stavitelských při chrámech trojlodních. Jaká to plodnost ducha a půvab forem!

Z Akademie křesťanské.

Zaznamenáváme na prvním místě velmi potěšitelný úkaz, že právě v době poslední přihlásilo se a přijato bylo opět více nových členův i dostoupilo číslo veškerých P. T. pp. členův 3320, zajisté to nezvratným důkazem, jak veliké přízně těší se tento mnohoslibný, blahodárný ústav po našich vlastech. Knihovna i skříňky Akademie nabyly opětně na mnoze vzácnými dary šlechetných příznivců značného rozmnožení.

Uvádíme zde jmenovitě jména laskavých dárců: Pan architekt *A. V. Barvitius* mimo jiné knihy též: Vindobona, Paris-Murcia, Národ sobě. Tirolská umělecká sklárna firmy *Neuhauser & dr. Jele* v Inomostí pět fotografií krásných barevných oken chrámových Důstp. *Josef Nechvile*, administrátor v Dašicích, dvě fotografie a sice: brány v Pardubicích a hradu Kunětického. Důstp. *František Tyl*, archivář a zámecký kaplan ve Vorlíku, fotografii gotické monstrance. Kněhkupec pražský p. *F. Urbánek*: V. Veselého, Zvukové varhan, Skladby pro varhany, Skuherského, Slavnostní mši k oslavě sňatku J. V. korunního prince Rudolfa s J. Výs. princeznou Stefanií. Pan učitel *Kliment Čermák*, archaeolog a známý letopisec v Čáslavi, kšaft a životopis Jana Vachů Veledp. *F. Nožka*, kaplan v Čermné u Landškrouna, krásný zachovaný exemplář Melantrichova postily z r 1575. Důstp. *Jos. Fischer*, farář v Železné, bednu rozličných knih. Dp. *Jos. Rathauský*, farář v Langenavě u Haidy, zaslal do sbírky archaeologické pěkný ornát kožený. Za všechny dary tyto vyslovuje ředitelství Akademie křesťanské vřelé díky.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Září a Říjen.

1. Vyřízené záležitosti.

Socha svat. Jana Křtitele v životní velikosti pro chrám Páně Volšanský, dar známého měšťana Pražského blp. Dürrschmieda.

Kalichy jubilejní: Pro vdp. *Václava Hejnýho*, kuráta a os. děkana v Literspachu u Litomyšle, věnovan od J. O. knížete z Thurn-Taxisu na ob jednání dp. Otty Danielisa, zámec. faráře v Litomyšli. - Pro vdp. Josefa Franke, kuráta a osad. děkana ve Torstu u Hostinného, věnován od vysokorodého pána Karla rytíře z Bergenthalu, na objednání blp. Cuby, zemského úřadníka v Praze, prostřednictvím dp. Josefa Slánského, faráře u P. Marie Vítězné v Praze. Oba kalichy ve skvostné úpravě s důmyslnými chronogramy, byly po učiněném objednání dodány i vyjevili jak objednávatelé, tak dárci i obdarovaní jubilanti odboru uměleckému úplnou svou spokojenost písemně, potěšeni jsouce z uměleckého provedení.

Monstrance dle nákresu akademie pro vdp. *J. Dudu*, faráře ve Veselíčku u Bernardic.

Kalich: pro dp. *K. Hopfingera*, faráře v Pohnání u Tábora

Relikviáře: pro vdp. Dr. *Fran. Bauera*, ředitele kníž. arcib. semináře v Praze; pro důst. p *K. Gösslera*, beneficiáta v Chomútově. Obě práce skvostné.

Ciborium *stříbrné s okrasami*: pro dp. Josefa Molitora, faráře v Chicago, ve Spojených Státech Severo-amerických

Nádoba pro uschování sv. hostie: pro vdp. *Fr. Javůrka*, bis. vikáře a os. děkana v Heralci na Moravě.

Pacifikal: pro vp. J. N. Konečného, kaplana v Milonicích u Bučovic na Moravě.

Skleněný lustr *veliký*: pro blp. Kil. Franka, obecního starostu a majitele uměleckého mlýnu v Pleilu u Přísečnice.

Pateny k nemocným: pro dp. K. Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora; pro dp. Št. Ressla, faráře v Raspenavě u Fridlandu.

Drobné práce kovové: *Pozlacení kalichů*: pro dp. Dra. Jana Husičku, faráře ve Všechovicích u Hranice na Moravě; pro dp. Bedřicha Beneše, faráře v Ratajích; pro veledp. Jana Kleina, děkana v Činěvsi u Poděbrad; pro dp. Ad. Rösslera, faráře v Bučkovicích u Podbořan; pro důstp. Jana Kubíčka, faráře ve Ptení u Plumlova na Moravě. — *Pozlacení ciboria*: pro důstp. Štěpána Ressla, faráře v Raspenavě u Fridlandu. — *Lampy kostelní*: pro blp. Kiliana Franka, obecního starostu a majitele uměleckého mlýnu v Pleilu u Přísečnice; pro pana J. Noacka, měšťana v Hanšpachu do chrámu Páně v Röhrsdorfu; pro dp. L. Kazdu, faráře v Dlouhé Vsi u Sušice; pro dp Kaš. Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora. — *Svícny kostelní*: pro vp. Karla Vorlíčka, kaplana v Kutné Hoře; pro p. Kiliana Franka, obecního starostu a majitele uměleckého mlýna v Pleilu u Přísečnice; pro vdp. Ant. Štiku děkana v Ledči; pro důstp. Martina Geberta, faráře v Chotěšově u Stoda. - *12 kusů* dle zvláštních nákresů zhotovených: pro dp. Kašpara Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora *16 kusů*: pro vdp. Msgr. Ad. Rodlera faráře v Husinci. — *Kropenky a kropáče*: pro p. Kiliana Franka, obecního starostu a majitele uměleckého mlýnu v Pleilu u Přísečnice; pro dp. K. Weidenhoffera, faráře v Pohledu u Německého Brodu; pro vdp. Koudelíka, faráře ve Mšeně. — *Kaditelnice*: pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicago ve Spojených Státech Severo-amerických; pro vysokorodého pána Eduarda svobodného pána z Wiederspergu na zámku Načeradském u Benešova s krásným monogramem: pro dp. Lamberta Ludvíka faráře v Grafenriedu u Domažlic. — *Harmonické zvonky*: pro vdp. Josefa Pochybu, děkana v Nových Hradech; pro vp. Karla Vorlíčka, kaplana v Kutné Hoře; pro vdp. Frinda, professora bohosloví v Praze do chrámu Páně v Röhrsdorfu; pro dp A. Flesara, faráře v Přepyších u Opočna. *Mešní konvičky*: pro dp. Frant. Lungera, faráře ve Vrbici u Králové Městce; pro vp. Karla Vorlíčka, kaplana v Kutné Hoře; pro p. K. Franka, obecního starostu a majitele uměleckého mlýnu v Pleilu u Přísečnice.

Paramenty. *Kasule*: pro dp Frant. Soukupa, faráře v Šebířově; pro vp. Fr. Porazila kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě; pro ctihodný konvent uršulínek v České Skalici; pro dp. Fr. Al. Diviše, koop. v Liperticích na Moravě; - pak *dvě kasule* pro dp. Kašpara Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora. — *Pláštíky na ciborium*: pro dp. Kašp. Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora; pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicago ve Spoj. Státech Severní Ameriky; pro dp Josefa Rathouského, faráře v Langenavě u Haidy. — *Velum*: pro dp. Kašpara Hopfingera, faráře v Pohnání u Tabora; -

skvostné s bohatým vyšíváním: pro dp. Jos Rathouského, faráře v Langenavě u Haidy; pro dp. Alberta Viléma Laurera, faráře v Uherci u Nýřan. — *Velum na kalich*: pro vp. Frant. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě. — *Dalmatiky dvě ozdobné*: pro dp. Jos. Molitora, faraře v Chicago v Spojených Státech Severo-amerických — *Bursu k nemocným*: pro dp. Alberta Viléma Laurera, faráře v Uherci u Nýřan; pro důstp. Josefa Jezdínského, faráře v Mříčné u Jilemnice. — *Plášťik na sochu P. Marie*: pro důsp. Jana Heindla, faráře v Neuhäuslu u Přimdy. — *Birety*: pro dp. Josefa Jezdínského, faráře u Mříčné u Jilemnice; pro dp. Jaroslava Stětku, faráře v Předměřicích u Nových Benátek. — *Koberce oltářní*: pro vys. uroz. paní hraběnku Svértsovou v Trmicích; pro blp. Čeňka Utěra, hospodářského radu v Brandýse n. L — *Štoly*: pro vdp. Msgra braběte Schönborna, vicerektora k. a. semináře v Praze a pro vp. Ferd. Tschörnera, kaplana v Raspenavě.

Rozličné: *Kříže pro školu*: pro ctih. konvent Uršulinek v Praze. — *Kříž na hřbitov*: pro dp. Jaroslava Štětku, faráře v Předměřicích u Nových Benátek. — *Záslony k oltářům z bílého damašku se zlatým třepením*: pro blo. Jana Libertina, obchodníka v Písku. — *Květiny na oltáře*: pro dp. Jana Heindla, faráře v Neuhäuselu u Přimdy. — *Obrázky*: pro dp. A. C. Stojana, koop. v Příboře na Moravě. — *Missály*: pro vdp. Frant. Javůrka, bisk. vikáře a děkana v Heralci na Moravě a pro dp. Jana Lidického, faráře v Ouhonicích u Prahy. — *Kanonické tabulky*: pro vdp. Msgra Ad. Rodlera, faráře v Husinci a pro pana Jana Noacka, měšťana v Hanšpachu do chrámu P. v Röhrsdorfu. — *Látky na paramenty*: pro dp. Marcela Hnízdo, faráře u Sv. Dobrotivé; pro dp. Josefa Kašpara, faráře v Telecím u Poličky; pro dp. Ad. Rösslera, faráře v Buškovicích u Podbořan; pro ctihodný konvent šedivých sester v Praze; pro důst. konvent benediktinský v Praze; pro sl. Pohlovou v Praze; pro velp. Josefa Sládka, kaplana ve Svojšicích u Kouřimi; pro vdp. Vojtěcha Holého, děkana a b. vikáře v Pelhřimově.

Kostelní prádlo: *12 humeralií, 12 plachet oltářních, 6 ručníku, 20 purifikatorií, 12 korporálek a 1 rochetu*: pro dp. Kašpara Hopfingera, faráře v Pohnání u Tábora. — *12 vyšívaných pal*: pro dp. Ladislava Fejtka, kněze řádu františkánského v Prešpurku. — *Cingula*: dp. František Langer, farář ve Vrbici u Král. Městce; dp. Josef Kašpar, farář v Telecím u Poličky. — *Alby a rochety*: pro dp. Frant. Soukupa, faráře v Sebířově.

2. Nová objednání.

Kalich *celý stříbrný, velmi skvostný s chronogramem*, dle zvláštního nákresu architekta A. V. Barvitia: pro vdůstp. Františka Hanáka, děkana v Opatovicích.

Drobné práce kovové: *Pozlacení kalichu*: pro dp. Štěp. Ressla, faráře v Raspenavě u Fridlandu a pro dp. Floriana Hluštíka, faráře v Pobučí u Zábřehu na Moravě — *Šest svícnů*: pro vdp Frant. Kočího, sídelního kanovníka na Vyšehradě. — *Rozličné nádobí kostelní*, pak *6 velkých* a *6 malých svícnů* dle zvláštních nákresův akademie křesťanské: pro vp Fr. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě u Strážnice na Moravě. — *Sochu P. Marie*: slečna A Mácová v Praze. — *Kříž kostelní skvostný* a *menší na tabernakl, ozdobný*: pro dp. Ant. Flesara, faráře v Přepyších u Opočna.

Paramenty. *Kasuli skvostnou*: pro vdp. Fr. Linharta, děkana v Lounech. — *Antipendium s bohatým vyšíváním*: pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě u Strážnice na Moravě. — *Oltářní polštáře*: pro dp. Vojt. Ptáčníka, far. ve Schwarzbachu u Krumlova.

3. Rozpočty.

Na kostelní náčiní a paramenty, a sice: *18 kostelních svícnů rozličné velikosti, kaditelnici s loďkou, mešní konvičky s tácem, mešní konvičky skleněné se stříbrnými víčky a tácem, černý pluviál, fialovou kasuli, velum jednoduché, velum zlatem vyšívané, černé, červené a fialové polštáře*: pro dp. Ludv. Sprýsla, faráře v Radošovicích u Vlašimi. — *Na bílé paramenty (ornáty, dalmatiky a pluvialy), pak na černý pluvial*: pro vdp Fr. Černohouze, děkana v Dobrovici. — *Na kostelní nářadí, paramenty a prádlo kostelní, a sice*: *Monstranci, kalich, mešní konvičky s tácem, kasuli bílou, kasuli červenou a kasuli černou s příslušenstvím, oltářní koberec veliký a 2 menší, červené, modré a černé komže pro ministranty a 4 rochety*: pro dp. Viléma Matscháka, faráře v Šipíně u Stříbra. — *Na kostelní náčiní a paramenty a sice*: *pacifikal, věčnou lampu, lis na pečení hostií, kropenku z alpaky, Boží hrob, křížovou cestu, missál pro rekviem, modlitby před i po mši sv. v pozlacených rámcích, kasule bílá, červená, fialová, pluvial bílý, černý, červený a bílé velum*: pro dp. Jos. Šebora, faráře v Suniberku u Českél Lípy. — *Na křížovou cestu*: pro vp. Frant. Al. Diviše, koop. v Liperticích na Moravě. — *Na červené antipedium*: pro vp Fr. Porázila, kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě. — *Na rozličné prádlo kostelní, zejména kněžské rochety a alby, pak komže pro ministranty*: pro vp Ferd. Harnu, coop. v Holici u Olomúce *Na stříbrnou kupu a patenu k staršímu kalichu*: pro dp. Fl. Hluštíka, kuráta v Pobučí u Zábřehu na Moravě. — *Na stříbrný kalich*: pro dp. Antonína Svobodu, faráře v Skoroticích u Ústí nad Labem — *Na rozličné kostelní nářadí, paramenty a prádlo*: pro správu velkostatku Jeho Osvícenosti vysoce urozeného pána Františka Josefa knížete z Auerspergu v Dolních Královicích. — *Na paténu k nemocným*: pro dp. Josefa Hübnera, faráře v Albrechtsdorfu u Smržovky. — *Na dva veliké obrazy a sice*: *Růžencové P. Marie a Srdce P. Krista*: pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě na Moravě. — *Na kostelní svícny, lampy a harmonické zvonky*: pro vdp. Dr. Václava Frinda, universit. professora v Praze do chrámu Páně v Röhrsdorfu u Hanšpachu. — *Na kalich se stříbrnou kupou a patenou*: pro vdp. Jana Švédu, bis. vikaře a děkana v Prachaticích do filiálního kostela ve Fefřích. — *Na rozličné kostelní nádobí cínové*: pro dp. Vojtěcha Ptáčníka, faráře ve Schwarzbachu u Krumlova.

Upomenutí.

Konec roku se blíží. Předplatné není na mnoze ještě odvedeno.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo II. V Praze, dne 30. listopadu 1880. Ročník VI.

OBSAH: Starobylý chrámec svatého Martina na Vyšehradě. — Poutní a farní chrám Panny Marie v Kajově. — Domácí zprávy: Nový chrám Páně v Tvarožné. - Basilika svatého Václava na Smíchově. — Z Akademie křesťanské: Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Listopad. — Mosaika: Císařský oltář v Nazaretě. - Kollosální růžice v Kolíně nad Rýnem. - Navrácený rukopis.

Starobylý chrámec sv. Martina na Vyšehradě.

Sepsal *Václav Štulc*, probošt kr. koll. kapitoly na Vyšehradě.

Nejstarší svatyní křesťanskou na památném hradě našich knížat a později králův byl chrám sv. Klementa, kterýž bez pochyby původem sv. Methoděje od knížete Bořivoje byl založen. — Za panování slavného Boleslava II., příjmím Pobožného, povstal v samém knížecím paláci chrámek, od svat. Vojtěcha posvěcený jmenem sv. Jana Evangelisty. Později vyzdvižena jest velebná basilika sv. apoštolův Petra a Pavla, kteráž druhé svatyně Vyšehradské zastínila. Slavný tento chrám, založený od Vratislava II. a choti jeho Svatavy, (r. 1070) odevzdán jest proboštu Benešovi a sboru kanovníkův, majících modliti se za spásu krále a blaho království Českého. — Postupem času přibývalo pak čím dále tím více chrámkův a kaplí na posvátné hoře Vyšehradské, tak sice, že se na počátku 15. věku počítalo 14 chrámův a kaplí, ježto pod správu kapituly Vyšehradské příslušely.

Ze všech dotčených svatyň Vyšehradských nezachovaly se leč toliko jediný chrám Páně kapitolní a starobylá kaple sv. Martina; vše jiné chrámy a chrámce zmizely ve zříceninách bývalé slávy královského Vyšehradu. Nejvíce přičinili se o to Husité, kteří, opanovavše hrad r. 1420 dne 2. listopadu, počali pleniti domy a paláce, káceti sochy a ničiti obrazy svatých, bořiti oltáře a chrámy. Zuřivým řáděním pobloudilého lidu vzal za své slavný královský hrad, vystavený za Karla IV., oblíbené sídlo Václava IV. Podobně utrpěl velebný chrám Páně kapitolní, který teprvé po návratu rozptýlených kanovníkův (po 1440) poněkud zachráněn jest před konečnou hrozící záhubou. Nejméně, jak se zdá, ublíženo jest okrouhlému chrámečku sv. Martina, jenž starobylou svojí spůsobou lišil se od jiných staveb slohu románského i gotického. Avšak bez úhony ani tato svatyně nezůstala. Vášniví bludaři zbavili ji vší okrasy, a zapudivše opatrovníky její, zůstavili větrům, deštům a bouřkám, aby dokonaly časem ohavné dílo zpousty. Na štěstí vrátili se do vlasti a na Vyšehrad kněží, kteří podle možnosti ujali se i této svatyňky a zachovali ji věkům budoucím.

Na hoře pověděli jsme na jisto, kým založen jest druhdy prostranný a veleslavný chrám Páně kapitolní. Co se dotýče chrámečku sv. Martina, tu ovšem nic jistého říci nemůžeme o prvotním zakladateli jeho. — Vědouce, že již za prvých věkův křesťanských v Čechách okrouhlé chrámce u nás byly oblíbeny, nemohli bychom tak snadno místně čeliti proti domněnce, že Vyšehradský chrámek svat. Martina povstal přičiněním našeho svat. Vojtěcha, který sám horlivým jsa ctitelem veleslavného vyznavače Páně Túrského, pečoval o rozmnožení pocty jeho v milé své otčině. Avšak domněnka tato neposkytuje žádné jistoty, a vedle nejedněch znamení možná souditi, že *nynější* kaple sv. Martina z 10. věku

nepochází. Mnohem více podobá se pravdě domnění, vedle kterého zakladatelem jmenované svatyně byl kněz *Martin*, slovútný děkan Vyšehradské kapitoly, jenž od r. 1157 do r. 1171 zastával úřad svůj na Vyšehradě. Muž tento znamenitý a kněz příkladný nemálo pečoval o zvelebení služby a oslavy Boží na slavné hoře. Jeho přičiněním a darováním shotovena jsou do kostela kapitolního vzácná i skvostná roucha, jichž krásu všickni obdivovali. Drahé a bohaté tkaniny na roucha ta přivezl děkan Martin z Konstantinopole, kdež mu bylo z vůle Vladislava II. jednati o zasnoubení kněžničky České Heleny s císařovičem Petrem, vnukem řeckého císaře Emanuela. — Úloha tato podařila se zbožnému knězi a ovšem nezůstala bez odměny. Nelze pochybovati, že bohabojný děkan po šťastném návratu do vlasti pomýšlel na to, aby trvalým skutkem na jevo dal svoji vděčnost Bohu za milostivou ochranu na dalekých cestách i za šťastné pořízení na dvoře císařském. Podle zásad onoho věku na důkaz vděčnosti a lásky k Bohu zakládány jsou chrámy, kláštery, špitály. Jak snadno možno si mysliti, že děkan Martin, chtěje býti vděčen Bohu, založil kapli, označenou jmenem sv. patrona svého! — A tomu-li tak, tedy by kaple sv.-Martinská byla založena *před r. 1171* — (asi sto let po vyzdvižení kapitoly Vyšehradské), čemuž jinak i sloh stavební nasvědčuje. — Ostatně jest jisto, že kaple svat. Martina opatřena byla řádnými důchody, kterých se na potřeby bohoslužebné a odsluhy přisluhujícím užívalo. — Zachovala se dosud listina, z kteréž vychází na jevo, že ve XIV. stol. ze vsi Kršovic odváděli jistý roční plat na řečenou kaplu. — Co se týče dalších osudův kaple té, výše již praveno, kterak od Husitův r. 1420 byla popleněna i zpustošena. — Asi sto let na to r. 1528 utrpěla ohněm. Ve starých letopisech českých zajisté připomíná se výslovně: „A toho dne (sv. Bonifacia) také na Vyšehradě hrom zapálil věži, až krov spadl a podlahy tři shořely a vyskočil vrchem kostelem svat. Martina někdy pohanským nedaleko odtud.“ — Starobylé svatyně ujali se opět Vyšehradští opatrovníci a tak v celé spůsobě svojí zachována jest věkům budoucím. — Za těžkých běhův válečných v XVII. věku, jmenovitě za památného obležení Prahy od Švédův r. 1648 jeden z velitelův císařských hr. Conti s povolením děkana kapitolního Václava z Růžové užil pevné klenuté kaple za sklípek, příhodný k chování střelného prachu. Opatrný Václav z Růžové neprospal své povinnosti. Jakmile se byl nepřítel vyklidil z Čech, jmenovaný děkan žádal ihned, aby památný chrámek navrácen byl kapitole. Hr. Conti, uznávaje a uměje šetřiti práva, upokojil děkana přípovědí, že mu žádanou kapli odevzdá na jisto, až bude náležitě opatřen sklípek jiný k chování prachu. — Později stalo se skutečně, což bylo r. 1649 připovězeno. Jeť jisto, že r. 1710 okrouhlá kaple sv. Martina řádně byla obnovena. Nelze nepřipomenouti, že obnova tato stala se téhož roku, když byl Václav Ditrich, potomní nesmrtelný obnovitel kapituly Vyšehradské, učiněn děkanem. Asi 30 rokův později r. 1750 dal slovútný děkan Berghauer opraviti vížku, jež novou bání a křížem jest opatřena. Za děsného řádění Prušákův r. 1757 oblehajících Prahu poněkud i kaple sv.-Martinská poškozena jest koulemi, namířenými na zkázu chrámu Páně kapitolního. Než pohroma tato nebyla velikou. Osudnější nehodou stal se rozkaz císaře Josefa II., kterým i na Vyšehradě „zbytečné kaple“, Rodičky Boží a sv. Martina, Církvi odcizeny, zavřeny a do rukou c. k. vojenského éraru odevzdány jsou. — Za poslední této doby stala se kaple sv. Martina vojenským skladištěm a sloužila také za dílnu, v kteréžto střelné náboje připravovali. — Po roce 1850 našlo se příhodnější místo k zhotovování nábojův. Rovněž tak shledáno, že se kapla starověká nehodí za vojenské skladiště. Za takých okolností bývalá svatyně dána jest do nájmu chudákům, kteří úpravou svojí a bezohledným užíváním byli by významný pomník českého stavitelství a vzácnou památku církevního života dříve nadání proměnili v hotovou zříceninu.

Osudná nedaleká záhuba, jež památné kapli sv. Martina hrozila, buď Bohu chvála, odvrácena jest opět toliko kapitolou Vyšehradskou. Prvé kroky a pokusy o zachování vzácné stavební a církevní památky staly se roku 1871 nynějším proboštem, který z vůle společné a jménem kapitoly sepsal i podal k dotyčným c. k. vojenským úřadům žádost, aby řečený památný chrámec sv. Martina opět navrácen byl kapitole a na novo mohl státi se tím, čím býval prvotně vedle vůle svého zakladatele. Avšak prve než mohla prosba ta vyřízena býti, šlechetný vrchní velitel c. k. vojska v Čechách, generál hr. Huyn, odebral se z Prahy; — nástupcem jeho učiněn jest generál, svob. pan Koller. Za těžkých časův, kteréž pak nastaly, nebylo hrubě snadno, památnou kaplu získati pouhým navrácením neb darováním. A tak prodloužilo se vyjednávání mezi kapitulou a c. k. ministerstvy až do r. 1873, kdežto se kapitola Vyšehradská uvolila, že chce chrámek sv. Martina řádně koupiti. Tehdy ustanovilo c. k. finanční ministerstvo zákupní cenu 500 zl. Probošt a kapitola zaplatili žádané peníze, načež r. 1875 dne 26. května kaple sv. Martina řádně odevzdána

jest královské kollegiální kapitole Vyšehradské.

Nechce se nám vypisovati, kterak vypadal starobylý chrámek r. 1875. Na spoustu, která se tu jevila před očima, nebylo lze hleděti bez bolesti. I nastala pilná potřeba důkladné a nákladné restaurace. Těžká břemena, jež byla připadla na Vyšehradskou kapitolu, nedovolovala jí, rukou přičiniti k žádoucímu a nutnému dílu. Za takých okolností ohlásil se vys. důst. p. *Frant. Kočí*, kanovník Vyšehradský, že chce sám z vděčnosti k Bohu výhradně svým nákladem důstojně obnoviti vzácnou svatyni, aby, co možná nejdříve, mohla zas býti čím po mnohé věky bývala předkům našim. Takové obětovné osvědčení potkalo se s povděčným uznáním. Za rádce propůjčil se mu architekt pan *Baum*. Podle návrhu tohoto umělce nabyla kaple svat. Martina důstojné tvářnosti v každém ohledu. — Zazděná a zohavená okna vypadají opět jak prvotně bývala; v apsidě na severní straně nové okénko se prolomilo; všecky stěny a klenby důkladně opravené, novou omítkou uvnitř i vně jsou opatřeny; novým románským portálem na jižní straně a dveřmi dubovými nahražen bývalý zazděný vchod na straně západní, kterýž za příčinou silnice stal se na dobro nepřístupným. — Rozumí se samo sebou, že i střecha, spojená s klenbou, musila býti obnovena. Nejinak bylo při sloupcích v lucerně, kteréž jsouce zpuchřelé nahraženy čtyřmi novými. Nad opravenou vížkou vztýčen nový pozlacený kříž, vynikající ze zlacené báně, do kteréž s českým dodatkem o nynější opravě vloženo zase, což v ní bývalo z časův Berghauerových. Konečně do vížky zavěšen jest zvonek na počest sv. Martinu ulitý zvonařem Pražským p. Děpoldem.

Pěkným románským portálem (— užito při něm motivův ze starobylého kodexu Vyšehradského —) vešedše do chrámu mile překvapeni jsme veškerou vniternou úpravou. Země pokryta jest cementovými dlaždicemi a stěny lahodí duši malbou, přiměřenou slohu románskému. — Milé světlo vniká do svatyně okny, opatřenými sklem katedrálním a sítí drátěnou. Okrouhlá loď chrámová dělí se od presbyteria stupněm mramorovým. Pěkný oltář vyzdvižený v presbyteři, spočívá na sloupcích ze slivenského mramoru. — Na mramorové ploše jest podstavec, ozdobený symboly 4 sv. evangelistův a oznakou lásky Spasitelovy — obrazem pelikána, krví svou lačná mláďata krmícího.*) Ozlaceným křížem uprostřed podstavce dovršena jest důstojně podstatná ozdoba oltáře. Mosazné svícny pod křížem útvarem svým dobře hodí se k celku. Nad oltářem na stěně apsidy jeví se před námi obraz svat. Martina, slojícího s celou velebou duše, ana unáší se k Bohu. Výše na klenbě ozlacené viděti Spasitele, an maje po pravé i levé ruce angely, rukou pozdviženou uděluje požehnání. — Jeden i druhý obraz jest uměleckým dílem p. J. Heřmanovým.

Všelikés okrasy tyto, provedené vedle návrhu p. Baumova, dosvědčují, jak výborně naši umělci umějí šetřiti pravidel krasoumných a s jakou láskou v důstojné roucho nové odívají dávnověké stavební památky české. Šlechetný p. baron Alexandr Helfert, vysoce zasloužilý předseda c. k. ústřední komise pro zachování stavebních památek v říši rakouské, za posledního pobytu svého v Praze jsa také na Vyšehradě, s patrnou radostí uznával zásluhy všech, kdož přispěli k vykonání zdařilého díla. A tak nezbývá také nám, leč s potěchou a díkem hleděti na obnovený chrámek sv. Martina. Nemalou zajisté potěchou blaží to srdce křesťanské, vidí-li, že vyklizeny jsou neplechy z bývalé svatyně; dáno-li mu na místě, svatém pobožným předkům našim, opět viděti oltář připravený k nejsvětější Oběti a opět vítati Beránka Božího, jenž snímá hříchy světa; možno-li mu doufati, že obnovenou svatyní obnovovati, utvrzovati a rozhojňovati se bude moc víry a lásky Boží.

* * *

Utěšenou zprávu vys. důstojného pana probošta a světitele zbývá již pouze doplniti vypsáním slavnosti, za které svatyně navrácena jest Hospodinu a nevěsta okrášlená zasvěcena ženichu svému. K hodům svatebním dostalo se redaktoru jakož i jiným účastníkům pozvání následujícího:

Nos Praepositus, Decanus,
ac totum Ecclesiae SS. Ap. Petri et Pauli Capitulum laetantes in Domino, notum facimus, Dei opitulante gratia antiquissimam in monte nostro capellam sub titulo S. Martini, Episc. Conf., olim erectam, novissimis temporibus redemtam, feliciter restauratam et digne adornatam esse.

Jam vero existimantes, nostrum

*) Kamenické toto dílo dle nákresů p. Baumových shotovil p. Brejcha, kameník Slivenecký, jenž s láskou oddán jsa řemeslu svému, osvědčil se i tuto mistrem skutečným. Jinak sluší dodati, že jest mužem ryzé povahy české, umějícím přestávati na slušné mírné náhradě za dobrou práci.

*) Maloval profesor Fr. Sequens. *Red.*

esse, ut quod pietate antecessorum nostrorum Deo fuerat dicatum, redeat in possessionem Domini: constituimus, ut expetita et obtenta Eminentissimi Cardinalis Principis Archipraesulis nostri clementissimi facultate, dicta celeberrimi scti. patroni nostri capella, proximo ejus festo, die 11. Nov. 8 hora matutina solemni benedictionis ritu divino cultui redderetur. Pium hoc propositum nostrum Tuae Dominationi p. t. debito cum honore nunciantes, rogamus in Domino, ut Tua Dominatio particeps nostrae laetitiae, piis fraternae charitatis precibus nos juvare et misericordiam Dei Salvatoris nostri imploraturis, pro posse, assistere dignetur.

Datum in Capitulo Vyšehradensi die 3. Nov. 1880.

A pozvaní dostavili se na svatbu v den sv. Martina četně a s radostí. Kdož by neradoval se s radujícími? Kdož by rád neúčastnil se hodů svatebních připravovaných s takovou láskou a s takovou obětí? Vyšehradský kanovník Kočí nezapřel sázavského faráře Kočího. Druhdy spustlý kostel Sázavský nedal spáti faráři, nyní kostelík spustlý nedal spáti kanovníku. Jako otec děti, tak on miluje kostely. Ze skromných příjmů skládal a spořil, až uspořené stačilo na výbyt nevěsty. Kdož by nepřidružil se ochotně do řady pozvaných? — A bylo jich četně.

Malebný průvod hnul se před osmou hodinou ranní z kollegiátního chrámu Páně sv. Petra a Pavla. Za pestrými prapory kráčela mládež, vyšehradští spolkové, zastupitelstvo městské, zástupcové duchovních řádů a pražského semináře s představenstvem, kollegiátní kapitola s proboštem a dlouhá řada věřících všech stavů a povolání. Vesele vlály prapory, slavnostně zněly zvony, dojemně zvučely hlasy. Za písně sv.-Martinské od pěvce-světitele k té příležitosti složené putovalo se ku kapli sv. Martina. Před vchodem obstoupeno jest duchovenstvo polokruhem a nastala konsekrace za dojemně krásného chorálu bohoslovců semináře pražského. Po ukončených obřadech venku vešlo duchovenstvo a hodnostáři do vnitř a pokračováno v posvátném úkonu. Při Te Deum zazněl zase po dlouhých letech ponejprv s vížky milý hlahol zvonku hlásaje, že věková svatyně odcizená a znesvěcená vrácena zase účelu svému. Vesele zněl ten hlas zvonku Vyšehradem, budě staré upomínky dávno minulé slávy nejstaršího, ctihodného sídla knížat českých. Stařeček rozhlédnul se po svém vůkolí, hledaje bývalé druhy z dob mládí a slávy. Čtrnácte jich zde bývalo, jejichž nádherné gotické věže k nebi ukazovaly a ve všech četné duchovenstvo pělo chválu Hospodinu. Z těch čtrnácti vyšehradských pomocníků jen jediného spatřil druha v zahradě míru a spánku věčného, kam národ český klade nyní své bohatýry ducha, když dokonali dílo službě milovaného národa věnované. — Ostatních dvanáct pomocníků jest odpraveno a pohřbeno ve vlastních ssutinách od vlastních synů, kteří rukou zlolajnou zbořili, co otcové zbudovali a co jim bylo posvátností. Sláva Vyšehradu klesla dne 1. listopadu 1420. Po dobytém vítězství u sv. Pankracia Husité zmocnili se Vyšehradu a prastaré sídlo knížat svých, ctihodnou svatyni vlasti proměnili v truchlivou spoustu trosek. Kde druhdy královské síně nádherou se stkvěly, čněly vzhůru k oblakům požárem začazené zbořeniny. Kde druhdy čilý panoval život dvořenínstva královského, hrobové ovládalo ticho. Odkud druhdy velebné zaznívaly zpěvy, již jen sejček skuhral svou jednotvárnou píseň noční. A paláce, v nichž při pěnivé číši květ národa druhdy rozněcoval se ku chrabrým bojům, nevděk proměnil v pobořená doupata nahoty a bídy, až posléze i těm troskám umíráčkem odzvonili. Po útrapách třicetileté války z Vyšehradu stala se r. 1654 pevnost nové soustavy. Zbytky trosek srovnány se zemí. A vedle kollegiátního chrámu Páně sv. Martin pouze kostelík svůj zachránil přímo zázrakem. Jaké to osudy viděl a přežil ten kmet Vyšehradský! Udiveně ohlíží se kolem. Ale dnes raduje se zase po tak dlouhém smutku. Radost svou jeví tím stříbrozvukým hlasem kovových úst, jež zase po letech ponejprv se otevřela k Božím chválám. Plesej zvonku, plesej! Víš a máš proč. Neohlašuješ-li Církvi a národu počátek nového jara? Ty pomníků věků, buď věštcem a strážcem! Hlídáš Vyšehrad již od počátku křesťanství. Viděl jsi slávu Vyšehradu a narodu. Spatřil si toho i onoho hrůzný úpadek. Kéž se staneš svědkem nové slávy české a Vyšehradské!

Buď věštcem, jakož jsi svědkem! Kdyby se vrátili ti zlatí snové pohádek a mládí, vykouzlil bych na té Vyšehradské skále kouzedlný zámek. Kdybych pěvcem byl a uměl zapěti píseň hýbající Vyšehradem a vlastí, pěl bych o nadšeném národu píseň, aby národ vystavěl králevičům českým na Vyšehradské skále kouzedlný zámek. A se stálým sídlem králevičů z hrobu by povstal starý Vyšehrad, hora posvátná oživila by se zase novými pa-

láci šlechty a novými budovami měšťanstva, jako v dobách nejnovějších oživila se částečně residencemi kollegiatní kapitola, usídlivši se kolem chrámu svého.

Volej, zvonku! Volej! Zvi! Buď! Rozněcuj! —

Po konsekraci chrámce i obecenstvu zjednán přístup do vnitř svatyně a vdp. konsekrátor, probošt Václav Štulc, v srdečné řeči jevil radost nelíčenou nad dokonáním tak bohumilého a ušlechtilého díla a vzdal díky šlechetnému členu kapitoly, který s takovým nákladem obn vil svatyni, prose přítomné, aby pamětlivi byli dobrodinců při oběti mše svaté, kterou ponejprv zase zde obětovati se chystá. Posléze předčítal list J. Em. nejd. kardinála-arcibiskupa, kterým udílí moc, aby v kapli znovu posvěcené směla oběť mše sv. sloužena býti nejen v oktávě sv. Martina, nýbrž také o jiných vhodných příležitostech. Konsekrátor končil s přáním, aby v posvátné síni ještě po mnoho věků ozýval se staročeský chorál „Hospodine pomiluj ny“ na oslavu Boží a ku poctě sv. biskupa Martina.

Za zpěvu chorálu „Hospodine pomiluj ny“ a písně Sv.-Václavské ubíral se po zpívané mši sv. malebný průvod nazpět do kollegiátního chrámu Páně, kde s požehnáním slavnost se ukončila.

Krásná tato slavnost byla největším svátkem veledp. kanovníka Kočího. Několikaleté úsilí korunováno stkvělým výsledkem. Kdo za posledních let na Vyšehrad zavítal, hledal a nalezl jej vždy na lešení. Nejprvé stavěl residence kanovnické, nápotom děkanství a posléze upravoval na vlastní náklad chrámec sv. Martina. Byl tedy na sv. Martina vlastně svátek jeho. Po slavnosti kostelní zašel tudy redaktor s P. Vodkou rovněž slavnosti se účastnivším k zasloužilému administrátoru děkanství kapitolního, aby mu ku svátku jeho vyslovil srdečné blahopřání, které P. Vodka upřímným „Zaplať Pán Bůh!“ dotvrdil. Byl to den Vyšehradský, pln upřímnosti a přátelství, a zakončil se dojemně i důstojně. Pod večer zavítal k dárci probošt kapitoly vdp. Václav Štulc s vdp. seniorem kapitolním, aby jmenem a z usnešení kollegiátní kapitoly Vyšehradské jemu odevzdali děkovací listinu za práce i zásluhy, jichž sobě získal jednak při stavbě kapitolních budov, jednak důstojným obnovením chrámce svat. Martina na vlastní náklad. Zůstane vypravovateli stálou a milou upomínkou, že byl svědkem výjevu rovněž dojemného, jak krásného. Za soumraku šli jsme ještě jednou s kaplí rozloučiti se. Vykupitel s mandorly své ze zlatého pozadí mile žehnal zástup lidu celý chrámec těsně naplňujícího. Račiž stále žehnati Církvi a vlasti!

Lehner.

Poutní a farní chrám Panny Marie v Kajově.

Sepsal *Josef Hůlka*, kaplan ve Chvalšinách.*)

Kajov (něm. Kojau, lat. Cajovium, v listinách starých Kagiow, Kayaw, Keyow) nalezá se u Č. Krumlova hodinu cesty k západu. Obsahuje chrám P. Marie, faru, školu, hospodu a 2 domky: pro kostelníka a hrobaře. Leží v krajině hornaté, maje k východu nepříliš vysoký, ale srázný svah, pod nímž se vine potok, jejž lid žádným zvláštním jménem neoznačuje, nejvýše jménem: potok kajovský. Topografický slovník nazývá jej: potok hořický.

O původu Kajova nezachovaly se žádné určité zprávy; mezi lidem ale koluje pověst, že jest nejstarší poutní místo v celém okolí. Jméno samo Kajov (= káti se), zdá se nasvědčovati tomu, že již od pradávna místo toto osamělé kajícímu duchu velevítaným bylo. Snad si zde zbudoval za starodávna, kdy ještě celá krajina lesem porostlá byla, kající poustevník jakýs kapličku, v níž, od světa odloučen, Bohu sloužil. Snad u něho hledali dřevaři, mýtíce lesiny, duchovní potěchy, kajíce se na této poustce z hříchův svých. — Tolik ale jest jisto, že zde již za starodávna kaplička stávala, která později obyvatelstvu — třeba nečetnému — dostačiti nemohla. I nastala nutná potřeba větší svatostánek zbudovati. V zápiskách pamětní knihy stojí poznamenáno, že — jakož konsekrační listina v kryptě velkého oltáře zřejmě praví — *větší*

*) Některé důležitější listiny a poznámky o Kajově podal Matěj Pangerl ve své: Urkundenbuch des ehemaligen Cisterciensterstiftes Goldenkron in Böhmen. Wien 1872.“ Knížka: „S. Maria Kojau das ist: Kurtzer Bericht von dem heil. Gottes-Hauss, würdigen Haupt- und Original Bildtnuss und Wundergnaden S. Mariae zu Kojau in Königreich Böheim, bey Gregorii Kürner sel. Erben, Lintz 1660“ obsahuje mimo nepatrné historické poznámky, zprávy o úctě mariánské, votivních obrazech a některých zázracích v Kajově se sběhlých. Některé, z pamětní knihy již nejvíce známé zprávy o Kajově čísti lze také ve „Verteutschtes Cistercium - Bistercium oder Cistercienser Ordens Historie gedruckt zu Prag im Königs-Hoff bei Wolffgang Wickhart 1708.“

kostel okolo r. 1190 z pouhých dárkův nákladně vystavěn byl. Z pouhých dárkův byl tedy tento větší kostel a sice nákladně vystavěn, ale obyvatelstvo vůkolní nebylo četné[1]) a nejevilo žádné touhy v této hornaté a divoké krajině se usaditi a proto nemohlo *samo nákladně větší* kostel vystavěti. Museli zajisté k zbudování jeho přispívati i cizinci a sice proto, že místo to dobře znali a k němu zvláštní lásku chovali. A tito cizinci, kteří do této divoké krajiny přicházeli, byli poutníci, kteří v Kajově P. Marii uctívali a zde k její úctě — že malá kaple jim nedostačovala — větší kostel nákladně vystavěli. Jak původně tento větší kostel vypadal a na čem jeho nákladnost se zakládala, o tom nestává žádných pamětí. Dojista ale stával na místě nynější kaple sv. Linharta na sever od nynějšího kostela a tak zvaná „Entschlafungskapelle" jest bezpochyby ještě původní bývalé předoltáří. Tento nový, „větší" kostel zůstal i na dále střediskem úcty mariánské a slynul krásným obrazem, jenž posud v této kapli se ukazuje a ji od kaple sv. Linharta dělí. Jest prastavý — pěkná dřevořezba — a představuje Rodičku boží jako malou divenku, uprostřed apoštolův.

Mimo přečetná jiná místa daroval Přemysl Otokar II. r. 1266 i Kajov, úctou mariánskou slynoucí, nově založenému klášteru kněží cisterciákův v Zlaté Koruně, kteří — jsouce vůbec ctitelové P. Marie — její úctu v Kajově nejen utvrdili, ale i ještě velice rozšířili, získavše rozličné odpustky. Tak se připomíná, že již r. 1320 Olivier se 7 jinými kardinály kostelu kajovskému plnomocné odpustky udělil. Když pak nově založený klášter s dostatek kněží — a sice kněží jazyka slovanského — si vypěstil, pak teprve usadil trvale v Kajově své kněze, kteříž by poutníkům přisluhovali. K vydržení těchto kněží směřovalo také asi ono bohaté nadání, jehož svědkové jsou: p. Petr z Rožmberka, nejvyšší komorník království Českého, Jan z Čakova a Beneš z Komářic, a jež učinil 1. máje 1346 za (8.) opata Ludolfa urozený p. Baško z Rovných, daruje kajovskému kostelu mlýn s dvěma koly, se vším příslušenstvím a se všemi právy, ležící pode vsí Mezipotočí, aby se v kostele tom noční světlo vydržovalo, každoročně ve výroční den úmrtí Boškova hodinky devíti čtení říkaly a deset mší svatých sloužilo.[2]) Tito kněží nebyli zajisté v Kajově jen k vůli domácímu, usedlému obyvatelstvu, neboť toto bylo velmi skrovné a krajina sama cizince k usazování nelákala, nýbrž byli zde, aby především poutníky a teprve v druhé řadě ty, kteří zde usedlí byli, duchovně obsluhovali. A tak jest tomu až podnes. Až do nedávna byli v Kajově, osadě to nyní na 1600 duší čítající, tři kněži. Skrovná osada jich dojista nepotřebovala, ale — poutníci. Za dob Přemyslových bylo kolem Kajova mnohem méně obyvatelův, neboť — nehledě ani k blízkému Krumlovu, sídlu slavných Vítkoviců a mocných Rožmberků — měli na blízku i Chvalšiny a Poletice, kde již tehdáž farní kostely stávaly. A tak neudělali — jak si Pangerl myslil[3]) — Cisterciáci, „tito velicí rozšiřovatelé úcty mariánské", z farního kostela v Kajově poutní, nýbrž naopak. Lid sám vystavěl si z pouhých dárkův nákladný kostel a choval v něm s úctou zázračný obraz P. Marie, k níž měl velkou důvěru. Když kostel ten darem královským klášteru korunskému se dostal a týž s dostatek kněží českých měl, teprve potom usadil pro potřeby poutníků v Kajově stálého kněze, který by pobožnosti jejich řídil a jim svat. svátostmi přisluhoval. A když mniši korunští — tito „echte Pionniere der Cultur"[4]) — lesnaté krajiny mýtili a je lidem osazovali, podřídili také tento na blízku usedlý lid správě duchovní kněze kajovského. Tím stal se poutní kostel kajovský zároveň farním, a co takový připojen jest bullou papeže Bonifáce IX. ze dne 7. července 1400 ještě s jinými farními kostely ku klášteru korunskému.

Nechceme kaliti památku zesnulého p. Pangerla, ale nemůžeme se ubrániti té domněnce, že chtěl učenému světu namluviti, jakoby kněží korunští nějakým křiklounským, jarmarečním vykřikováním lid do farního kostela kajovského byli lákali, a tak z farního kostela poutní udělali, do něhož za „těch temných dob" celé zástupy se zaváděti nechávaly, o něž ale za naší osvícené doby nikdo ani nezavadí. Tak aspoň vysvítá z jeho slov[5]): „Die Pfarrkirche zu Gojau mag schon bei der Stiftung des Klosters bestanden haben, darnach ward sie eine Wallfartskirche und blieb es bis zum heutigen Tage, obwol die Pilgerfarten zu derselben nach der Saekularisirung des Stiftes immer geringer geworden u. jetzt von keiner nennenswerten Bedeutung mehr sind . . . Vor uns liegt ein Gebet zu der „allerseligsten Nothelferin" in Gojau, welches der Aufzeichnung nach allerdings nur dem 17. Jahrh. angehört, sonst aber in noch frühere Zeit zurückreichen dürfte und worin die Mutter des Heilandes in crassester Über-

[1]) Pangerl v úvodě IX.

[2]) Tento mlýn patřil ještě 1498 kostelu a farář — jak ze současné české listiny vysvítá — na něm míval svého mlynáře, později však byl od Rožmberkův uchvácen.

[3]) Str. 603. [4]) Str. 149. [5]) Str. 603.

schwänglichkeit, als „Anfang und Ursprung aller Seligkeit“, als „Paradeis des Wollusts“, als „Sitz der Weisheit“, als „überreiche Schatzkammer aller Gaben u. Gnaden“ u. s. w. gepriesen wird.“ — K této jizlivé poznámce budiž jen krátce poznamenáno: Za doby květu kláštera korunského bývalo v Kajově ovšem množství poutníků veliké — přistupovalo jich ročně 50—65 tisíc k stolu Páně; ale tehdáž měla Koruna ne jako nyní jednoho kněze, nýbrž sta kněží, tehdáž bývala ještě v blízkém Krumlově veliká kolej minoritská a jesuitská — a všichni tito kněží působili velmi horlivě ve zpovědnici. A nyní, když v Kajově pro nedostatek duchovenstva jsou pouze dva kněží a výpomoc od vůkolních, vlastní domácí duchovní správou zaneprázdněných kněží velmi vzácná, — přistupuje přece v Kajově ročně 12—15 tisíc poutníků k stolu Páně. Co se týče dále té nejhrubší přepínavosti v názvech, jaké se v uvedené modlitbě P. Marii dávají, mohl snadno Pangerl poznat, že vzaty jsou z litanie lauretánské, kterou každé křesť. dítě dobře zná. Že tyto názvy sahají dále než do 17. st., rádi věříme, vždyť Chateaubriand, podávaje ve svých „Mučedlnících“ zcela historické obrazy z 3. a 4. věku, líčí v 5. knize křesťany, ani v chrámu s kněžím střídavě se modlí litanii lauretánskou. Z dějin jest s dostatek známo, že Pius V. na památku vítězství dobytého nad Turky u Lepanta dne 7. října r. 1571 vložil do *tehdáž oblíbené* litanie lauretánské i prosbu: „Pomocnice křesťanův, oroduj za nás!“ A konečně papež Sixtus V. udělil dne 11. července 1587 odpustky 200 dní všem, kdož pobožně a skroušeně se modlí litanii lauretánskou — a proto nemusel se Pangerl tak velice diviti, že i poutníci kajovští, ponejvíce Češi[6]), kteří přede všemi jinými národy Panenku Marii ctí, slovy litanie lauretánské k Ní volali.

Avšak slavné pouti do Kajova netrvaly dlouho. Dne 10. května roku 1420 vypálili a z části i pobořili Husité Zlatou Korunu — mniši dílem povražděni, dílem rozplašeni. Klášter, nemaje sám dostatku kněží, nemohl jimi Kajov zaopatřovati a proto od této doby až do r. 1656 administrovali v Kajově světští kněží, kteří ale bohužel mnohé památky odnesli, snad z dobrého úmyslu, aby je v bratrovražedných válkách husitských před nepřátely uchránily, snad také z osobního zisku. Že v těchto dobách ani kolem tichého, stranou ležícího Kajova volno nebylo, z toho souditi lze, že v lese, skrze nějž cesta do Krumlova vede, vražda na knězi spáchána byla. Jakmile ale tyto bouře se přehnaly, putovali opětně četní ctitelové marianští do Kajova a tamnější kněží starali se zase, aby i hojných odpustků účastnými se stali. Tak získal kajovský kostel dne 23. dubna 1448 za papeže Mikuláše V. odpustky 100 dní od kardinala Jana tt. S. Angeli. A když na den sv. Augustina 1461 vratislavský biskup Jošt (syn pana Oldřicha z Rožmberka, † 1467) jeden z kajovských oltářů ke cti Panny Marie posvětil, přidělil mu též odpustky 40 dnův. Tehdáž zajisté bývávaly v Kajově četné schůze lidu. Uctíval tu zde nejen Rodičku boží, nýbrž i svatého patrona Wolfganga. Ukazovali zde totiž kámen, na němž prý šlépěje svatého Wolfganga vytistknuty byly a vykonávali u něho rozličné snad i pověrečné pobožnosti. Proto zapověděl administrátor arcibiskupství pražského, kapitolní děkan Hilarius z Litoměřic, zvláštním dekretem, datovaným ve středu po sv. Janu Křtiteli r. 1466 houfné putování k tomuto kamenu a dotyčné pobožnosti jakožto nepravé a pověrečné.[7]) V této době nastoupil faru a sice za korunského opata Gerarda II. asi kolem r. 1469 světský kněz *Michael Pils*,[8]) rodilý z Chvalšin. Než první doby pobytu nebyly asi příjemné. Neboť téhož roku 1469 na podzim (16. října) přepadli kacíři — bezpochyby oděnci Jiříkovi, kteří v Rakousích a Pasovsku plenili — Kajov, kdež se proti nim, jak sám poznamenal, s učitelem bránil a šťastně je zahnal. Bohužel, že zapálili školu a faru, kdež veškeré paměti v plamenech za své vzaly. Jsa muž velmi vzdělaný a veliký přítel umění zaznamenával pilně věci sběhlé. Některé jeho zápisky — 1 list latinský a 1 list český — zachovaly se sice až po dnešní den, ale ostatní, o nichž se ještě roku 1683 děje zmínka, ztraceny jsou snad na dobro. Duchovní správu na místě tom zázraky prosluveném řídil s velkým prospěchem asi po 34 let. Brzy po r. 1474 jal se ze sebraných příspěvků stavěti veliký onen chrám, který až po dnes — částečně ovšem změněn — trvá. Byltě celý — jak nedávno po odstranění staletého vápna objeveno — krásně polychromován a snad i 4 oltáři, jakož i novou sochou Bohorodičky, která posud hluboké úcty požívá, ozdoben. S krásným chrámem hleděl i duševní výhody spojiti. Když se chrám dostavoval, získal pro něj z Říma od 10 kardinálův sto dní odpustkův, jež dne 16. dubna 1484 na vždy povoleny byly. Tyto odpustky stvrdil i administrátor arcibiskupství praž-

[6]) Že kolem Kajova, jakož i v celém okolí, původně Čechové sídlili, dokazují posud zachovalá české jména míst a doznává i sám Pangerl v úvodě IX.

[7]) Po tomto kameni nestává žádné památky víc, ale v kapli svat. Linharta nad oltářem nalezá se hezký obraz sv. Wolfganga z roku 1826.

[8]) Viz Method VI 15.

ského, arcijáhen Václav z Plané. V této listině připomíná se i zvláštní příznivec tohoto chrámu Jan Freiburger. Ostatní pak čelní dobrodinci vyznamenáni, že znaky jejich barevnými skly do oken zasaditi dal. Jeden z těchto znaků podoben byl orlici slezské, druhý orlu rakouskému, třetí byl znak švamberský a v posledním okně stkvěl se znak Rožmberků. Ovšem musela se krásně vyjímat kajovská svatyně se svou polychromií a barvenými okny, — ale bohužel, barvy byly již častokráte zabíleny a okna, Bůh sám ví po kolikráte, již vítr roztloukl. Proto snad spíše těm stavebním badatelům (Bauforscher), než Pangerlovi, k *vůli nimž* se o těchto znacích zmínil[9]), při pohledu na bídná a skoro vždy rozbitá okna nynějšího kostela napadne pravdivé přísloví německé: „Glück und Glas, wie leicht bricht das!“ Podobně také marně budou hledat hrob Michalův, do něhož — šířiv po celý život svůj čest boží a nepoškvrněné P. Marie — umdlen roku 1503 kosti své složil, a taktéž marně ohlížeti se budou po kamenu náhrobním, jenž s jeho hrobu přenesen a do zdi zazděn byl. Viděti na něm bylo podobu Pilsovu v rouše, jakéhož tehdáž faráři užívali, se znakem dvojího M, na způsob mříže se křižujícího a kolem četl se nápis: „Hic jacet honorandus vir D. Michael plebanus, qui aedificavit hanc ecclesiam cum sacra eleemosyna, filius Petri Pils, judicis natione de Chwalsching A. D. M. CCCC. III. XVI. die mensis Aprilis.“ Možno ovšem, že — jak se toto vše v památní knize píše — farář Michael před hlavním oltářem P. Marie byl pochován, hrob jeho „elegantným“ náhrobkem označen a týž po čase do zdi vezděn byl; avšak nyní není možná ani tento hrob určiti, ani náhrobek ve zdi nalézti. Snad pokrývá jej malta několik let stará. Také není dále pravda, co Pangerl píše, že nyní „supra portam septemtrionalem legitur in rubro marmore sculptum in haec verba: „Incepta MCCCCLXXIIII et ex opposito Finita MCCCCLXXXV.“ Možno ovšem, že tak *kdysi* bývalo, ale nyní nelze při nejlepší pozornosti nápisů těchto nalézti — za to však čte se pod oknem v „Entschlafungskapelle“ gotický nápis v červeném mramoru: „A. D. M. C. C. C. C. I. x. x. x. IIIII. perfecta. est. ecclia. in. toto.“ a pod tímto nápisem, jejž Pangerl přehlédl, vytesána jest rožmberská růže. Z toho snad jest patrno, že Pangerl, ačkoliv za svého mládí ze svého rodistě častěji do Kajova putoval, v době, kdy stavební badatele na Kajovský kostel upozorňoval, sám téhož si pramálo všiml.

Za nedlouho po smrti Pilsově od r. 1514 byl — podle zápisků korunských — farářem v Kajově Ondřej Zehenter. O jeho působení, jakož i o působení dalších farářů nezaznamenáno bohužel ničeho, leč že v lednu r. 1583 v Krumlově mor zuřil a z rozkazu pánů Rožmberských mrtvoly na hřbitov kajovský pochovávati se musely. I stalo prý se, že některé mrtvoly — jednak, že nebylo zde stálého hrobaře, jinak, že poplatek (tolar) faráři za pochovávání nebyl odváděn — na hřbitově delší dobu nepohřbeny zůstaly, až je vepřový dobytek ohryzal. Tato smutná událost byla kanclířem pana Viléma z Rožmberka korunskému opatu Melchiorovi donešena, kterýž faráře přísně pokáral a jemu nařídil, aby najal hrobaře, jenž by se v Kajově trvale usadil. Za tou příčinou a v té době zřízen jest chatrný domek hrobařův, jenž byl před nějakým časem opraven.

Když po smrti faráře Krištofa Dětmara opat Jiří Huber v Kajově inventuru dělal, odvezl velkou část lepších věcí do kláštera.

Dne 10. června 1656 zemřel farář Tom. Zankl, jenž 25 let v Kajově farářoval, zanechav dluhy. Téhož dne nastoupil faru řeholník korunský P. M. Aleš Ungar[10]), rodilý z Opatovic, nedaleko Zlaté Koruny. Po předchůdci svém nalezl kostel spustlý, faru na sboření, úctu mariánskou zcela zanedbanou. Začátek měl těžký, že přišel s holýma rukama, neboť — maje předchůdci vystrojit pohřeb — musel si potřebných peněz vypůjčiti. — Avšak jeho heslo bylo: pietas ad *omnia* utilis[11]), a tímto heslem řídil se věrně ve všech svých pracích a nedostatcích. Především jednalo se mu o to, aby místo mariánské, druhdy tak proslulé, z nízkosti své povznešeno bylo. Zvelebiv dle svých sil chrám, povolával řeholníky — poněvadž v Koruně jich bylo málo — z Krumlova a zval i světské kněze, kdekoliv jich dostati mohl, aby mu ve zpovědlnici vypomáhali. Jsa výtečný řečník, kázával obojím jazykem horlivě a učeně a i ve zpovědlnici nikdy nescházel. Za nedlouho viděl s radostí opět četné zástupy k nedávno opuštěné svatyni kajovské putovati. Když byl takto úctu mariánskou opět obnovil, pomýšlel i na to, vystavěti také pro faráře důstojný byt; neboť až posud musel bydleti spolu s čeledí v jediné bídné jizbě a zakoušeti nesčíslného nepohodlí. A přece nezapomínal ani na studie, ani na modlitby, — zapisoval pilně do památní knihy, a ani v noci si oddechu nepřál, až zrak jeho velice utrpěl. Jedinou potěchou byl mu družný jeho přítel — růženec.

Stavbu fary započal r. 1661 a ukončil ji ve dvou letech. Veškerý náklad obnášel

[9]) Str. 623.

[10]) Method VI. 16. [11]) I. Tim. 4, 8.

na penězích 1487 zlat. 31 krejc. Nepočítaje menší opravy kostelní, jak na střeše, oknech, dveřích, opravil r. 1663 zvonici, zařídil r. 1664 oltář svat. Linharta a koupil jiný oltář svat. Bernarda. R. 1665 rozšířil sakristii, do níž postavil vkusné, kamenné umývadlo (za 11 zl.) Velikého dobrodince nalezl v krumlovském lékaři Ondřeji Volkshofer-ovi († 19. března roku 1684), jenž dal za 500 zl. postaviti 15 kamenných sloupů, na nichž zobrazena tajemství vykoupení lidského. Později r. 1670 dal týž dobrodinec svým nákladem u druhého sloupu postaviti oltář P. Marie a sv. Josefa, daroval dva ornáty, stříbrný kalich vyzlacený, umělé stříbrné ciborium vyzlacené, šestiliberní stříbrný kříž a dal přenésti křtitelnu z červeného mramoru (monolit) k poslednímu sloupu.

Dne 26. máje 1668 zvolen jest P. Matěj Aleš za opata kláštera a stal se takto patronem svého zamilovaného kostela P. Marie Kajovské. K ní přilnul celou láskou svou, staraje se, aby dle svého vysokého postavení toto poutní místo okrášlil a v něm úctu mariánskou rozmnožil. Snahy jeho provázelo patrné požehnání boží. Průvody, kteréž zvláště o zlatých sobotách do Kajova vodíval, podobaly se průvodům vítězoslavným, při nichž i kníže krumlovský se svým dvorem přítomen býval. Tehdáž přistupovali k stolu Páně tisíce poutníkův. Ale i Koruna nabyla pod jeho berlou nové tvářnosti. Počet řeholníkův rozmnožen, stavby jak kostelní tak i klášterní opraveny a hospodářství zlepšeno. Pln zásluh zemřel svatě v hodinu, již předpověděl, na den nepoškvrněného početí P. Marie r. 1701. Poznamenati sluší, že i rodná jeho sestra paní Marie Anna Ungarová z Homol zbožný odkaz Kajovu učinila, který ještě až na dnešní dny — ovšem, že po delších hádkách, a tudíž s jistými změnami — trvá. Odkázalať dvě spřežení volů, 6 krav, jistý počet stříbrného a stolního náčiní, jež vždy na nového faráře přechází, začež povinnován jest v den svaté Doroty (6. února) slav. smuteční služby Boží za dárkyni a její rodinu sloužiti.

V této době zmiňují se kajovské paměti, že o druhé zlaté sobotě r. 1679 vyhořel křenovský dvůr, který druhdy ku klášteru patříval. Vedle něho stávala kaple, z níž ale páni ovčín udělali. Ač bylo tenkráte v Kajově množství lidu, nešel nikdo hasiti. Považovali vůbec požár ten za trest boží; neboť kníže také bránívalo svým poddaným o zlatých sobotách, na něž se celý rok těšívali, do Kajova choditi, a knížecí rada pan Jaidt zapovídal kramářům růženec a svíčky prodávati, čehož následek byl, že daleko a široko se rozhlásilo, že kajovský kostel jest zavřen.

Za faráře Beneše Filnkesla udeřil blesk dne 18. máje 1690 do věže, srazil jehlancovou střechu a udělal ve zdi trhlinu na půl střevíce z šíří. Aby se předešlo neštěstí, neboť věž hrozila sesutím, vypraveny jsou trhliny a při té příležitosti věž o 4 sáhy vyvýšena. Stavba šťastně započala se dne 18. dubna 1691 a nešťastně se skončila dne 28. června. Když se totiž poslední kámen měl zazdíti, spadl zednický učedník Al. Cerizota, rodem Vlach, s nejvyššího (sedmého) lešení a zlámal si vaz. Smrt svou zavinil si sám; byl příliš odvážný a nedbal výstrah mistrových. Baňatá věž pokryta jest mědí, jíž spotřebováno 24 centů 2 libry za 1035 zl. 12 kr., od práce zaplaceno 208 zl. 26 kr. Zakončuje se dvojitým řeckým křížem, trčícím v duté kouli, do níž tehdáž dne 23. července uložena tato listina:

Anno a partV genetrICIs VnIgenItI DeI perpetVaeqVe VIrgInIs MarIae absqVe Labe ortae restaurata & quattuor orgyis in muro, quo melius campanae audirentur, exaltata est haec turris Kajoviae ad aedem Beatissimae Virginis Mariae miraculis ab aliquot saeculis clarae, quae anno superiore mense maji 18. die per fulmen a fenestra chori per obliquum ad turrim gyratum cancussa, ita ut rimam per totum murum sursum usque ad tectum (quod etiam decussum est) fere ad medium pedem latam & perspicibilem fecerit. Cujus restauratio de aerario seu sumptibus ejusdem ecclesiae procurata; impensi tamen sunt 2700 fl.

S věže takto vyvýšené rozléhá se až doposud po vůkolí harmonický hlas *4 zvonů*, z nichž tři, na počest P. Marie zasvěcené, jsou dosti starobylé. Na největším čte se letopočet 1539, na prostředním 1437, menší bez udání letopočtu zdá se býti ještě starší, nejmenší však pochází z posledního desítiletí.

(Dokončení.)

Domácí zprávy.

Nový chrám P. v Tvarožné. V nynější době kvetoucího materialismu jest člověk citlivého srdce mile překvapen, pozoruje li sem a tam, že mysl lidská přec povznáší se ku věcem šlechetnějším a předkládá si nějaký ideál, který dostihnouti se snaží. Věda a umění hoví duchu času, který jen se shání po zábavě a požitbě, právě jak patronové nynější doby — židé a jich požidovění

druhové jen zisk staví za popřední cíl veškerých svých snah, klesají ze své ideální výše a stávají se pouhým řemeslem na ukojení lidských chtíčů. Tím více chvály hodno jest, že přece nalezají se jednotlivci a společnosti, kteří vědu a umění pěstují *k vůli jim*, k vůli kráse a vznešenosti, ač prospěšnost tu nemusí býti vždy vyloučena. Bylo by farníkům tvaroženským postačilo, kdyby dle naskytnuvší se potřeby *obyčejný chrám* sobě byli zbudovali. Avšak na tom mysl šlechetná nezůstala. Chtěli míti chrám vznešený, důstojný Hospodina, jemuž celý člověk ze všech sil má sloužiti, tím více ze svých sil duševních, z kterých se právě prýští věda a umění. Nejen tělo, hmota, ale i duch a ne méně i duch lidský vtělený v umění a vědách chváliti má Hospodina. V chrámu tvaroženském vidíme nejen obětavost a nábožnost, ale i snahy umělecké církve dřívější probuzeny a obnoveny.

V čistě gotickém slohu vypíná se v hlavních věcech zevně již dokonaný chrám tvaroženský nad osadou, štíhlou věží rozhlížeje se po dalekém okolí prozírajíc až k Brnu. Svými něžnými formami vesměs vzhůru se nesoucími a jako od země k výsosti nebes spěchajícími povznáší i ducha a srdce vzhůru k pravzoru vší krásy a dokonalosti, k Otci světel. Dne 31. října korunována jest věž znakem víry, znakem spásy. K slavnostnímu úkonu sešlo se vše, co má smysl pro krásu a pravdu a vznešenost v náboženství spočívající. Viděli jsme tu P. T. p. patrona hraběte Belcrediho se svým bratrovcem Louisem hr. Belcredim, vůkolní duchovenstvo s dp. děkanem Šubrtem v čele, jenž vykonal po dojemné řeči obřad svěcení kříže věžního, viděli jsme přítomné zástupce umění stavitelského v čele s p. professorem a konservatorem církevních starožitností moravských p. Prokopem, zástupce obcí přifařených s množstvím zdejších i cizích farníků. Před vyzdvižením kříže vložil P. T. pan patron mimo rozličné časopisy do báně spis pamětní, jehož hlavní částky tuto dovolujeme si položiti:

„P. b. P. J. K.! Vám, kdož tyto řádky po létech čísti budete: pozdrav z vlasti za hrobem, z říše věčnosti!

Doufáme, že všemocný Bůh chrám, jejž stavíme právě, přede vší pohromou živlů zachrání a že nikdo z nás mezi živými nebude, až báň, do které tuto listinu vložíme, ruka lidská opět otevře; proto Vás již teď pozdravujeme pozdravem duší od svých těl odloučených, nejen já, pisatel těchto řádků, ale všickni budovatelé a dobrodincové tohoto chrámu Páně, ze jména: Vysokorodý a vznešený patron tohoto chrámu Páně, pan hrabě Egbert Belcredi, pán na Jimramově a Líšni; Jeho Excellence vysokorodý p. hrabě Vladimír Mitrovský, svobodný pán z Nemyšlu; Jeho Excell. nejdůst. pan biskup Brněnský Karel Nöttig; nejdůstojnější královská kapitola stoličného chrámu P. v Brně; slavná správní rada akciového rolnického cukrovaru v Šlapanicích; pak pp. starostové všech sem přifařených obcí a sice: p. Cyrill Müller z Tvarožny, p. Pavel Štěpánek z Blažovic, pan Martin Kaláb z Velatic, p. Václav *Florian* z Horákova, pan František Floch z Mokré se všemi obyvateli těchto osad. Pozdravuje Vás také veledůstojný p. děkan Lulečský Anton Šubert, který tento kříž i báň posvětil; jakož i všickni ostatní dobrodincové, jejichžto jména svým časem, až hotový kostel posvěcen bude (což se, jak doufáme, v srpnu 1881 stane) ve zvláštním spise i s obšírnějšími zprávami pod hlavním oltářem uloženy budou. — Pozdrav a požehnání naše vznášej se nad Vámi jako chladivý vánek od moře věčnosti.

Starý zdejší chrám Páně byl velmi chatrný a nedůstojný tak, že hrozil sbořením. Ač nynější časy smutny jsou a nedostatek se všude jeví, nebylo jinak, než pomýšleti na novou stavbu. První porada v té záležitosti byla dne 2. června 1879 ve farní budově. Kostelní výbor byl z následujících pánů složen: P. T. pan hrabě Belcredi, předseda (pan Karel Diebl, ředitel velkostatku v Líšni, jako jeho zástupce); pan František Kaláb z Tvarožné, místopředseda; p. Cyrill Müller z Tvarožné, pan Pavel Štěpánek z Blažovic; p. Martin Kaláb z Velatic; pan Skotálek Jan z Horákova; pan Vavřín Sklenář z Mokré. — Kostelními hospodáři byli: p. Tomáš Kaláb z Tvarožné, p. Jan Hlučka z Blažovic, p. Pavel Možný z Horákova.

Kromě těchto podporovali zájmy stavby vydatně: p. Josef Spurný, ředitel velkostatku v Sokolnicích, p. A. Novák, inspektor hospodářství akciového cukrovaru Šlapanického v Pozořicích, a pan Alfred Palliardi, kapitolní správce v Podolí.

Ve třetí schůzi dne 19. června r. 1879 bylo usnešeno, aby professor stavitelství na vysokých technických školách v Brně a konservator starožitných památek v odboru kostelním pro Moravu p. August Prokop požádán byl — nákres a rozpočet důstojného chrámu Páně nám vyhotoviti, což s velikou pílí a důkladností učinil. — Náklad na stavbu dle původního nákresu byl by obnášel 60.000 zlatých, na kterouž sumu výbor kostelní odvážiti se bál. — Požádán p. Prokop opět, by vyhotovil nákres kostela, který by nestál přes 42.000 zlatých rakouské měny. Podle tohoto druhého výkresu jest kostel postaven a doufáme, že Vy, pokolení nové, s předky spokojeni budete. Nestavěli jsme pro pouhou potřebu, stavěli jsme také pro oslavu Boží, by Bůh v Tvaroženské farnosti v ušlechtilém stánku ctěn byl, stavěli jsme hlavně k Vašemu poučení, abyste věděli, že Vaši předkové byli lidé zbožní, kteří rádi na dům Boží věnovali, vědouce, že kdo ke cti Boží statek vynakládá, do spořitelny nebeské si ukládá.

Ve schůzi dne 17. května 1880 byla stavba chrámu Páně stavitelskému mistru, p. Augustu

Weissovi z Brna, vrchní pak dozor p. professorovi Augustu Prokopovi, výše jmenovanému, svěřeny.

Na slavnost nejsvětější Trojice dne 23. května 1880 bylo slavné rozloučení v starém chrámu P., k němuž přijel vysokorodý pan patron, uvítán byv banderiem a hudbou, pak mnoho duchovních a jiných pánů se dostavilo.

O 4. hodině odpolední bylo kázání na rozloučenou, pak kondukt za všecky u tohoto chrámu Páně odpočívající, načež důst. pan děkan sv. požehnání udělil a nejsvětější Svátost oltářní ve slavném průvodu do farní budovy, „letohrádek“ zvané, přenesl.

V pondělí, dne následujícího, byla v starém chrámu Páně poslední mše svatá za mrtvé, načež jsme kostel vyklízeti počali.

Bylo pohnutlivo dívati se, jak zvláště malé děti, které ledva běhati dovedly, s ochotou největší nábytek ze starého kostela vynášeti se snažily, jakoby je jejich strážní andělové ku spěchu byli pobízeli, by stavba nového kostela co nejdříve započata býti mohla.

Po celou dobu stavby byly služby Boží ve farní stodole, k účelu tomu důstojně upravené, slaveny.

Až do dnešního dne, kdy kříž na věž světíme a dáváme, chránil Bůh řemeslníky a dělníky od většího neštěstí. —

V báni, do níž tato listina uložena bude, naleznete podpisy některých vynikajících mužů a nejnovější vlastenecké listy, z nichž nejzajímavější denní události a nynější ceny potravin seznáte.

A tak s Pánem Bohem list tento do báně vkládáme. Vás, jimž kdysi do rukou přijde, prosíme pro lásku Boží, pomodlete se za nás. Zvláště Tebe, duchovní pastýři a bratře v Kristu budoucí, zapřísahám já, nynější farář: pamatuj při nejsvětější Oběti na všechny dobrodince tohoto chrámu Páně, na moje nynější farníky a zvláště na Tvého kdysi předchůdce Václava Kosmáka, by světlo věčné nám svítilo, a praporečník Páně, svatý Michael, nás předvedl před oblažující tvář Boha Hospodina! Amen! Vyproste nám to. Ty, hvězdo mořská, Maria, sv. Josefe, sv. Mikuláši, sv. Cyrille a Methoději a krajane náš, blahoslavený Jane Sarkandre!

V Tvarožné, dne 31. října 1880, v neděli 24. po sv. Duchu, na den sv. Vlkochoda, jenž sousedí se Všemi Svatými. Kéžbychom též my s nimi sousedili! Václav Kosmák, farář.“

Po vytažení a upevnění kříže pronešeny obyčejné přípitky na svat. Otce a nejdp. biskupa, na J. V. císaře a krále, na P. T. patrona, stavitele, duchovenstvo a veškeré občanstvo. — Dejž Bůh, abychom budoucího roku po úplně dokonané i vnitřní úpravě ještě více rozradostněni vděčným srdcem zapěti mohli: „Bože chválíme Tebe,“ než jsme to dne 31. října t. r. učinili. Podotýkám ještě, že počasí slavnosti bylo příznivo, a což ani podotknouti netřeba, že vždy pohostinný dp. farář Kosmák přednější účastníky památné slavnosti mile pohostil.

Dálšímu zdaru krásného díla: Žehnej Bůh!“

Hlas.

Basilika svat. Václava na Smíchově počne se najisto stavěti příštím jarem. Náklad rozpočtěn jest na 187.457 zl. a vnitřní zařízení na 51.686 zl., úhrnem tedy na 234.643 zl. Posud se sešlo na stavbu: příspěvky 77.353 zl. 25 kr., věcná loterie vynesla 31 419 zlatých 91 kr., slíbeno bylo 6.000 zl., z náboženského fondu přispěno 60.000 zl., úhrnem tedy již sešlo se 174.773 zl. 34 kr. Kromě toho darováno 10 krych. sáhů kamene a 32.000 cihel. Rozpočtěný náklad schválen jest t. m. obecním zastupitetstvem. Při stavbě bude zaměstnáno čtvero činitelů: 1. výkonné komité, 2. umělecko-technické komité, 3. dozorce stavby, 4. zastupitelstvo stavby. Technicko-artistické vedení svěřeno architektu A. V. Barvitiovi. Ve výkonném výboru zasedati budou: purkmistr Dimmer, farář Švehla, architekt Mocker, prof. Em. Ringhoffer, stavitel Elhenický a městští radové Kohout a Peluněk.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Spolkové knihovně darovali: vp. Fr. Nožka, kaplan v Čermné, dva svazky výkladů na všechna evangelia a epištoly celého roku. Pan architekt A. V. Barvitius: Düsseldorfští umělci, a vdp. kanovník v Staré Boleslavi Karel Kellner čtyři plotničky na obrázky svatých.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Listopad.

1. Vyřízené záležitosti.

Gotická stříbrná monstrance dle nákresu architekta Mockra pro dp. J. Böhma, faráře v Hrabíně u Opavy.

Kalich stříbrný *bohatě ozdobený* pro vdp. F. Hanáka, děkana v Opatovicích na Moravě.

Nádobky na sv. oleje pro vdp. Vojt. Holého, děkana v Pelhřimově.

Patenku k nemocným pro vp. Ignace Heyna, kaplana ve Chrastově, a pro vp. Jana Matějku, kaplana v České Třebové.

Obraz sv. Leopolda pro vp. Jana Konečného, kaplana v Milonicích.

Paramenty. *Slavnostní celý černý ornát bohatě zlatem a hedvábím vyšívaný* pro důst. klášter premonstrátský na Strahově. — *Bílá kasule* pro ctih. sestry nejsvět. Srdce Ježíšova na Smíchově. — *Vela* pro chrám P. svat. Haštala a kníž. arcib. seminář v Praze. — *Antipendium* pro sl. Marii Bednářovou v Praze. — *Čtyři komže s rochetkami pro kostelníky kapit. chrámu P. na Vyšehradě.* — *Koberce na oltář* pro dp. Václ. Liessnera, faráře v Milešově.

2. Nová objednání.

Pozlacení kalicha: dp. J. Pina, farář v Buděnicích; — *pacifikál:* důstp. Jan Stiftner, farář v Hořičkách; — *ostensorium* a *kaditelnici:* vdp. Jos. Hittel, děkan na Hrádku; — *obraz P. Marie* a *sv. Filomeny:* dp. Jul. Jiřík, farář v Slavkově.

Paramenty. *Bílý a černý pluvial:* dp. P. Uhlíř, farář v Jesenicích; — *černou kasuli a černý pluvial:* ctih. Uršulinky v Česk. Skalici; — *fialovou štolu:* vys důst. kapitola Vyšehradská; — *velum:* veledůst. děkanství v Polici; — *antipendium:* dp. Leop. Děrka, farář v Milonicích a vysoce uroz. pí. baronka Skal-Puteani ve Veidenavě; — *obleky pro ministranty s rochetami:* veledůst. děkanství v Polici a dp Jan Cvrk, farář ve Skořenicích; — *příkrov:* slavné představenstvo v Čičelicích; — *prapor s vyšitým obrazem Srdce P. Ježíše:* důstp. Lenges, farář v Heimershainu.

Prádlo kostelní. *Tři plachty oltářní:* vdp. Dr. Fr. Bauer, řiditel k. a. semináře v Praze; — *šest cingul:* veledůst. děkanství v Polici; *tři cingula:* vdp. Em. Doležal, děkan v Minicích.

Rozličné. *Školní kříž:* dp. Karel Kummer, farář v Michli a dp. Pav. Uhlíř, farář v Jesenici; — *cínové umývadlo* pro sakristii: vp. Nepomuk Müller, kaplan v Jenikově; — *nástroj na pečení hostií:* dp. Štěpán Ressel, farář v Raspenavě; — *harmonické zvonky:* dp. Jan Noak, farář v Hanšpachu; vp. Jiří Schön, kaplan v Kostelci a důst. farní úřad v Bubovicích.

3. Rozpočty.

Na dvě sochy svat. Cyrilla a Methoděje pro vdp. J. Bakulu, děkana v Olešnici; — *na lampu a svícny* pro slav. městskou radu v Ml. Boleslavi; — *na jesle* pro vp. F. Wenzla, kaplana v Polici; — *na gotickou monstranci a kalich* pro důstojný farní úřad ve Fryšovicích; — *na kalich* pro dp. Jos. Prücknera, koop. v Kladrubech; — *na oltář, dvě sošky a příkrov* pro důstp Ant Jenu, faráře v Nov. Sedle; — *na stříbrnou patenku, gotickou kaditelnici a kropenku* pro vdp. Jiřího Landnera, děkana v Joachimově; — *na stříbrný kalich, 14 cínových svícnů, kropenku, lampu, kříž na rakev, dvě červené a dvě fialové korouhve* pro dp. Karla Schneidera, faráře v Hřivicích.

Lehner.

Mosaika.

Císařský oltář v Nazaretě. J. V. císař pán daroval kostelu františkánskému v Nazaretě skvostný oltář, který předešlého měsíce na pěti čtverozpřežných vozech za průvodu cís. zámeckého kaplana Witsche šťastně na místo dopraven jest. Jako při nedostatku silnic převezení obtížné, tak i postavení mramorového oltáře nesnadné bylo, jelikož se tam nedostávalo potřebných přístrojů a způsobilých dělníků. — Postavený oltář jest dne 1. listopadu slavnostně posvěcen za přítomnosti duchovenstva i lidu katolického, řeckého a Maronitů. Zvláště líbí se mramorová socha P. Marie a stojí po celý den lidé kolem oltáře, nemohouce se vynadiviti krásе její. Po svěcení byla slavná bohoslužba za blaho velikomyslného dárce. Při mši svaté přistoupilo k stolu Paně 400 katolíků, mezi nimiž v první řadě rakouský poslanec.

Kollosální růžice v Kolíně n. R., jimiž velechrám zakončen jest, nezdařily se. „Weser-Zeitung“ přináší dopis z Kolína, v němž se praví: „Neprospělo by zamlčovati, o čem měšťanstvo již si vypravuje a co i v kruzích odborníků se rozpráví. — Kollosální růžice závěrečné na kolínském dómu nezdařily se. S míst kompetentních se proslýchá, že myšlénka, aby zase snešeny byly, ujímati se počíná. Již s náměstí, mnohem však více se stanoviště přiměřeně vyvýšeného pozoruje se, že růžicemi nezakončuje se budova souladně. Nastává otázka, mají-li se růžice, z nichž teprv jedna zcela svobodně stojí, opraviti nahoře, což od některých znalců se nepřipouští, či dlužno-li je sejmouti. Cesta poslednější jest velmi nesnadná, velmi nebezpečná, nákladná a zdlouhavá. Zároveň sluší uvážiti, že v tom případu bylo by nezbytno odtud zase na čas odstraniti listiny a památnosti uložené pod růžicí posledně zasazenou. Jest přirozeno, že zpozorování chyby vzbuzuje nevoli v kruzích nejširších. Komité stavební se ještě nerozhodlo, má-li se přidati k náhledu kruhů znaleckých a obecenstva, žádajícího úsilovně opravu, či má-li „panským mlčením“ přejíti od nemilé věci k dennímu pořádku. Zajisté bude však v době nejbližší mnoho řeči o nešťastných růžicích.“ — Zdá se, že chrám bez pastýře postrádá štěstí.

Navrácený rukopis. R. 1847 obžalován jest ve Francii hrabě Libri-Carucci, vrchní dozorce státních knihoven s veliké krádeže vzácných knih a rukopisů z knihoven dozoru jeho svěřených. — Libri tehdáž prchnul a odsouzen jest in contumaciam k desítiletému žaláři. Mezi jiným odcizil polovici rukopisného Pentateuchu ze 6. století z Lyonské knihovny, a prodal ji lordu Ashburnhamovi v době, když krádež ještě známa nebyla. Syn lorda Ashburnhama rukopis tento nyní městu Lyonu vrátil a pouze si vymínil, aby v obecnou známost se uvedlo, že otec jeho jednal v dobrém mínění a on sám, že vedle zákonů anglických není povinnován vraceti, co zákonitě po otci zdědil.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 12. V Praze, dne 30. prosince 1880. Ročník VI.

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické«. Poutní a farní chrám Panny Marie v Kajově. — Soubor památností chrámu Páně Rosického a Třebosického. — Sloh gotický. — Staré zprávy o farách českých: Chýnov. Obratany. Věžná. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc Prosinec. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické".

44. Poutní a farní chrám Panny Marie v Kajově.

Sepsal *Josef Hůlka*, kaplan ve Chvalšinách. (Dokončení.)

Zevnějšek celého kostela skládá se ze tří částí. Nejseverněji, na místě prvotného většího kostela, stojí kaple svat. Linharta a tak zvaná Entschlafungskapelle, jež od sebe odděleny jsou až do stropu sahajícím oltářem. K těmto kaplím řadí se jižně prostranná, samostatná *sakristie*, kteráž se prodlužuje v malou oratoř a chodbu k zpovídání určenou. Vejdeme li ze sakristie do velkého kostela staneme před krásným, mramorovým oltářem, jenž byl r. 1768 za 5800 zl. postaven. Ač jest krásný, nesouhlasí přece s gotickou stavbou celého kostela. Před oltářem poutá zrak mramorová mříž, již dal r. 1705 pro kommunikanty Jan Křišťan z Eggenberku postaviti. Presbytéř s malovaným stropem dělí od obílené lodi, jejíž klenutí na dvou sloupech spočívá, vítězný oblouk, na němž se čte chronogramm: „DeIpara Instanter tVeatVr fILIos CVM patre Coronae." V lodi samé zasluhuje povšimnutí ona mramorová křtitelna u posledního sloupu, a ne tak křížová cesta malovaná od Antonína Streera z Frýštátu (jednotlivý obraz i s rámem přišel na 13 zl.), již roku 1749 založil Josef Mayer z Kegelhammru (samota u Kajova). Neobarvené varhany na kůru, jež r. 1740 Jan Niederle z Nepomuku za 550 zl. postavil, mají posud dobrý a zvučný hlas. Pěknou kamennou dlažbu obstaral za 221 zl. r. 1729 budějovický mistr Zachariáš. Z lodi vedou na sever i na jih dvéře, nad nimiž (z venku) se nalezají staré malby, zobrazující modlitbu: „Pod ochranu Tvou se utíkáme." Bylať to zajisté dobrá myšlenka nade dvéře tohoto poutního chrámu vyobraziti Rodičku boží, ana všecky lidi bez rozdílu stavu, věku, pohlaví přijímá pod svůj ochranný plášť. Podnět těmto obrazům dali zajisté četní zástupové sami, kteří každoročně, zvláště ale o zlatých sobotách k P. Marii Kajovské putují. *Zlaté soboty* nazývají čtyři soboty v měsíci říjnu; první připadá vždy po svátku svat. Václava. Slaví se od dob nepamětných a bývají až podnes velmi četně navštěvovány. Nazývají se zlatými bezpochyby proto, že papežové na tyto dny hojné odpustky Kajovu udělili, ale především pro ony veliké milosti — nade vše zlato dražší — jakých na mocnou přímluvu P. Marie věřící u jejího Syna dosahují. A z vděčnosti, že Rodička boží prosbami našimi v potřebách našich nezhrdá, přinášeli jí a přinášejí jí posud poutníci do Kajova podle možnosti rozličné *dary*.

Tak r. 1611 daroval do Kajova Adam mladší Vratislav z Mitrovic na Zálší pozlacený kalich s šesti drahokamy a patenu.

R. 1612 pí. Maxmiliána ze Sternberkův korunu perlami vykládanou.

R. 1630 Jaroslav z Aernberka stříbrný kříž se stříbrnými konvičkami.

R. 1630 paní Polyxena z Lobkovic obraz sv. Terezie na zrcadle malovaný.

R. 1631, dne 15. července darovala urozená paní Maria hraběnka z Martinic, rozená ze Sternberku, choť uroz. *Jaroslava Bořity z Martinic*, pána na Smečně, Slaném, Ahnikově (Hagensdorf) damaškový šat se širokými zlatými portami.

„Letha 1632 — 3. dne miesycze aprilis byl zde J. M. Urozený Pán Pan Jindřich Wolff Berka z Dubé a etz. na Jablonny nowem Falknburcze Nemislowiczých J. M. Cys. Radda Komornik a hegtman Stareho Miesta Pražskeho, gsaucze J. M. Pani Manželka Urozená Paní Paní Maidalena Katerzina Berkowa rozena z Zierotina w tiežke nemoci postawena za ni pout swatou k Blahoslawenie Panie Marygi sam vykonal kterazto Pani Panie gest uzdrawena a za to ornat karmazynowy bily do chramu tohoto dati raczila. Jindřich Wolff Berka.“ (Vlastnoruční podpis.)

Dne 15. července byla zde tato paní sama a dsrovala velum na kalich.

R. 1633 dne 8. září daroval Jaroslav ze Sternberku trojnásobně pletený pozlacený řetěz uměle pracovaný.

Roku 1684 dne 17. listopadu darovala paní Maria Maidalena de Biglia hraběnka Buquoy-ova stříbrné žezlo s nápisem.

Zajisté velmi mile dojímá za našich dob — kdy mudrctví, spouštějíc se té, kteráž sluje „Stolice moudrosti“ — zpráva, že v srpnu r. 1676 si vzal útočiště k P. Marii Kajovské pan Ondřej Mikuláš Ledvinka z Chýnova a na její oltář položil these racionelné filosofie, jež za její pomoci v pražském Karolinu hájil.

Podobně i nyní — kdy tak často o Turku se mluvívá — blažiti musí čtenáře důvěra, jakou nejen prostí vojíni, ale i důstojníci v dobách válečných s Turkem, k P. Marii Kajovské chovali. Nosívalit u sebo její obrazy, aby jim „panna mocná“ se stala v krutých sečech „věží Davidou“ a z vděčnosti přinášeli jí do Kajova zvláště v letech 1690-1700 četné dary. Zvláštní takový dar zavěsil dne 23. dubna 1697 na oltář dělostřelec Jarolím Massina, totiž: žlutočervený prapor turecký. A když na sv. Josefa 1701 pěší pluk Habersteinský do Italie táhl, navštivil i Kajov, vykonal zde svou velikonoční zpověď a dal druhého dne — jenž byla neděle květná — za sebe mši svatou sloužit, při níž pobožně přítomen byl.

Avšak nejen jednotlivci, nejen celé korporace vojenské, ale i jednotlivé obce a města ochraně P. Marie Kajovské se odporoučely. Tak již za faráře Lechnera (1676-1680) se připomíná, že *budějovičtí* konají votivní pout v oktávě Navštivení P. Marie. Když od února až do května 1678 v *Krumlově* zlá hlíza řádila zaslíbila se obec slavným processím hledati pomoci u té, která sluje „Uzdravení nemocných.“ Na poděkování za odvrácení tohoto zla, věnovala do Kajova dva velmi umělé stříbrné svícny s výší pražského lokte, s městskými znaky a nápisem: „ex voto 1678.“ Processí to koná se ještě až po dnešní dny na sv. Marka.

R. 1702 uhodil v *Prachaticích*[12]) hrom o půl noci do věže na radnici a zapálil. V největší úzkosti — když plamen rychle se rozžíral — přislíbil tehdejší děkan na prosbu měšťanstva každoročně na první neb druhou zlatou sobotu průvod do Kajova konati. Tyto slavné průvody konaly se hnedle sto let, až vyššími úřady zapovězeny byly. Zbožní Prachatičané ale ještě až podnes — ovšem ne již tak četně a slavně — do Kajova putují. — Pokud tedy ze skrovných těchto pamětí souditi lze, těšila se P. Maria Kajovská daleko široko velké úctě. Kolem ní shromažďovali se ze všech stran chuťaví i nemocní a — jak pamětní knihy četnými příklady dokazují — nalézali i pomoci. Z vděčnosti pak přinášívali dle možnosti rozličné dary, jako: paramenty, kalichy, kříže, památní peníze, skvosty všeho druhu a hlavně ověšovali svatyni kajovskou rozličnými a často i velmi umělými obrazy, na nichž vyznačeno, z jakého nebezpečenství P. Maria dárce vysvobodila. Po mnohá století nahromaděno zde mnoho pokladův, avšak nemysliž nikdo, že chrám kajovský ověšen jest drahocennými látkami, obrazy, že zlatem září. Jestliže ode dávna vyskytovali se zbožné duše, jimž oslava svatostánku na srdci ležela, nechyběly i ruce s dlouhými prsty, které svatokrádežně po darech Matičce boží věnovaných sáhaly. Pamětní kniha zasnamenává k r. 1661, když horlivý Ungar faru stavěl, že se stala v kostele krádež na 286 zlatých. O deset let později — 11. října r. 1671 — ukradeno zase na penězích asi 800 zlatých a odnešena železná truhlice se skvosty, kteráž ale byla 27. května 1672 ve farském potoce nalezena. Později byl také i zloděj polapen a r. 1673 v Krumlově upálen. Aby poklad kostelní proti zlodějům byl lépe chráněn, dal opat Ungar 1678 ze starého tabernákulu po straně evangelní udělati zvláštní schránku (gazophylacium), kamž se skvosty ukládaly a od roku 1699 vydržovali si farářové schválného ponocného, který každou hodinu v noci vytruboval. Ale o pokladech, jež ušetřili zlodě-

[12]) Obraz minulosti starožitného města Prachatic od Františka Slámy str 150.

jové dekretoval stát ve válkách napoleonských, aby vydány byla účelům válečným. Do posledního dubna 1810 přinesl kejavský chrám na oltář vlasti 52 rozličných nádob, jež měly čisté váhy: 64 hřiven, 10 lotů, 2 kv. a 2 denáry, proti obligaci na 1541 zlat. 53 kr. konv. m.[13]) Aby buď posvátné nádoby vykoupili, aneb jiné ze sprostého kovu pořídíti mohl, uspořádal farář Jakub Veinhuber se svými kaplany: Václavem Podaným a Janem Gerstenkornem a učitelem Františkem Freysmuthem po osadě — dům od domu chodíce — sbírku, kteráž počítajíc i dary od jinud přišlé, vynesla 355 zl. v bankocetlích a 98 zlatých ve stříbře, z nichž s nejvyšším gubernialním povolením vykouniti směl monstranci (4 hřivny 11 lotů čisté váhy) za 412 zl. v bankocetlích. Poněvadž konečně z vyššího nařízení ku konci minulého století i votivné obrazy, jež po zdích kostelních i hřbitovních rozvěšeny byly, odstraněny jsou (kam? ví sám Bůh — bez pochyby do ohně) a zlato i stříbro na potřeby veřejné vydáno, nelze nyní o pokladu kajovském mluviti.

Zvláštní pozornosti zasluhuje poznámka pamětní knihy k r. 1696: „Item sumptibus ecclesiae curati duo cuprei canthari pro afferendo communicantium vino.“ Smí se snad z této poznámky souditi, že i do Kajova za svěceného Panně Marii, kteráž sama v celém světě všecka kacířstva přemohla, i reformatorská novota přijímání pod obojí se vloudila? Kajov neleží ovšem příliš daleko od rodiště Husova, ale — podivno — všecky zdejší památky svědčí, že obyvatelstvo vůkolní vždy věrně k víře svých otcův stálo, a v této stálosti ani příkladem posledních věrolomných Rožmberkův másti se nedalo. A pak výsada Čechům od papeže Pia IV. r. 1564 ohledně přijímání pod obojí udělená byla již dávno — r. 1622 — papežem Řehořem XV. zrušena. Jakým tedy kommunikantům přinášelo se v těchto dvou nově zakoupených konvích víno? Či snad podáváno tehdáž po přijímání velebené Svátosti pod způsobou chleba kommunikantům k zapití také víno nekonsekrované? Že by nauka Husových nášlapníkův o přijímání pod obojí byla v Kajově až do r. 1696 se tajila, není k víře ani podobno. Pokud známo, nenalezá se v Kajově po jménu Husově ani v dřívějších, tím méně v pozdějších dobách památky vůbec — naopak ku konci 17. stol. stal se Kajov také místem *úcty sv. Jana Nep.* Neznámá ruka obětovala v Kajově dne 23. dubna 1697 stříbrnou sošku svatého Jana Nep. na černé tabuli s nápisem: „V. C. D. M. ex voto A. 1696 8. xbris. A brzy na to — r. 1699 — postavena několik kročejův od kostela k severo-západu dosti prostranná kaple ke cti sv. Janu Nep., a v ní udělány četné zpovědnice, aby bylo možná při návalu poutníkův snáze zpovídati. Hlavní oltář s výší 24½' udělal Krumlovský řezbář za 130 zlat., a postavil jej o zlatých sobotách r. 1700. Zde — v této kapli — sv. Jan prve, něž-li ještě za blahoslaveného byl vyhlášen, vroucně ctěn jest, jakož viděti na příkladu Prachatických,[14]) kteří sem k němu r. 1716 v těžké záležitosti putovali. A když r. 1729 byl Jan Nep. slavným spůsobem za svatého prohlášen, odbývala se v Kajovské kapli, na počest jemu zasvěcené, dne 18. září veliká slavnost.

Nedaleko Kajova — na rakouské silnici — stojí pěkné kamenné sousoší, kteréž zbožný farář Křišťan Guschl (1730—1733) ke cti svat. Josefa, Tadeáše a Antonína postaviti dal. Pod jich sochami vyryt nápis: „Triadi sacratae in praetereuntium honoris ac venerationis memoriale et augmentum sc. Josepho, viro Mariae, s. Thaddaeo, Xti agnato, fidei xtianae illuminatori, s. Antonio Padu: orbis terrarum miraculo, devoto ex voto posuit P. Christianus Guschl, stae Spineae Coronae filius, in Maria Gojav Curatus.

Osamělý, tisícerými vzdechy bezčetných poutníků posvěcený Kajov nemůže zůstati svým zázračným obrazem a celým svým zjevem bez hlubokého dojmu na citelného poutníka. Ovšem potřebuje svatyně Kajovská ještě rozličných oprav, ale těch se chápe horlivě tamnější duchovenstvo, jemuž tímto z plna srdce přejeme hodně dobrého vkusu a hodně mnoho peněz.

[13]) Blízké Chvalšiny vydaly velikou stříbrnou, zlatem a kameny vykládanou monstranci (7 lib. těžkou), ciborium s cís. korunou, dva kalichy atd. Váha odvedeného zlata a stříbra = 17 lib. Že však před dvěma lety stiženy ohněm nemohly sehnati tolik peněz, aby si některé posvátné nádoby vykoupily.

[14]) Obraz minulosti staroslavného města Prachatic od Františka Slámy str. 135.

Soubor památností
chrámu Páně Rosického a Třebosického.

Píše *J. Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

45.

Farní chrám Páně svatého Václava v Rosicích.

Rosice, ves na pravém břehu Labe ležící, půl hodiny severo-západně od Pardubic, bývalé panství Pardubice, patron kostela i fary náboženský fond.

Na východní straně jest *farní kostel sv. Václava*, celý z kamene postaven, jednolodový s presbytéří obrácen k východu. Presbytéř jest gotický pětistěn s okny gotickými bez kružeb, s opěracími pilíři jednoduchými. Loď jest sloha copového se dveřmi hlavními okrouhlými a předsíňkou. Nade dveřmi těmito jest nápis: „Leta Panie 1583. Slowo Panie zuſtawa na wieky wiekuw. Amen.“ Snad jest to letopočet obnovení neb přestavení kostela. Klenba presbyteria jest gotická, jednoduchá bez ozdob, lodi pak obmítka na rákos. — V presbytéři stojí *hlavní oltář* s tumbou kamennou a obrazem mistrným sv. Václava od neznámého umělce zhotoveným, opraveným ze sbírek osadníků roku 1853 od Chrudimského malíře Papáčka. Na straně evangelia u zdi jest kamenná kazatelnice pětibranná, ničím neozdobená, na jejímžto víku před opravením jejím byl nápis: „Tento prziſrow nad kazatelnici geſt wyzdwizen ke cti a chwale Bozi k ozdobie chramu Panie tohoto nakladem Waczlawa Kutnohorſkeho toho czaſu rychtarze a koſtelnika ſtarſſiho a Symeona Roſtockeho rektora zdejſſiho leta 1620.“ (Ale nyní barvou zatřený.) Na epištolové straně stojí u zdi cínová křtitelnice na zvířecích nohou a má na studnici své nápis: „Tato krztitelnicze dielana geſt za urozeneho a ſtateczneho rytirze Waczlawa Chotka z Chotkowa a na Wſſetatech a toho czaſu hegtmana na Pardubiczich za knieze Gana Brodſkyho toho czaſu fararze. Letha P. MCCCCCXCII. (1592) od Miſtra Waczlawa Konwarze w mieſtie Hradczi nad Labem.“ A na vice křtitelnice jest nápis: „To wiko geſt udielano nakladem zaduſſi S. Waclawa we wſi Roſicich za rychtarzſtwi Waclawa Rotlika za ſtarſſiho koſtelnika Gana Nemanſkeho 1666.“ (Víko to zhotoveno tedy později.) Na místě tom, kde stojí cínová křtitelnice, jsou v zemi tři náhrobky otřelé, jichž nápisy nelze přečísti. Na jednom z nich do zdi zasazeném jest obraz panenky mladé u hlavy s erbem Pernštýnským a po pravé straně s erbem příční čarou rozděleným, a v každé polovici řada kostek po levé straně, dole u noh erbu znak na způsob Y, a po levé straně u noh dva půlměsíce tváří od sebe odvrácené a třetí půlměsíc nad nimi položený. Kolem pak do kola jest nápis: „Leta Panie 1596 w den Sw. Wincen. Umrzela geſt Kriſtina dczera Urozeneho Pana Girzika z Damſdorfu toho czaſu Przedniho Fiſſmiſtra na panſtwi Pardubſkem a tuto pochowana geſt. Pan Buoh racz gi miloſtiw byti.“ Na druhém náhrobku jsou vedle postavy ženské nahoře dva erby a sice: po pravé ruce úhel špičatý vzhůru stojící šikmou čarou přetažený, po levé ruce buď kůň stojatý nebo mořská panna; dole u noh po pravé ruce šachovnice, a po levé erb setřelý. Nápis nelze čísti, jen slova „manzelka urozeneho“. Třetí náhrobek jest celý setřelý, ve farní pamětní knize jest nápis jeho takto poznamenán: „Leta 1580 w ſobotu przed Sw. Wiktorinem w Panu zeſnula urozena Panna Wincencye dczera Urozeneho P. Martina Przelauczſkeho z Neratowa a na tomto miſtie odpoczywagicye wzkriſſenie budouczihо oczekawa.“ — V lodi chrámové stojí ještě dva oltáře, sv. Jana N. a P. Marie, nákladem osadníků zbudované. Na zdi lodi této na levé straně nalezal se nyní zabílený nápis: „Leta Boziho 1583 tento Chram Panie uſtanowen geſt za Gegich Miloſti niekdy dobre pamieti Pana Adlſpacha z Damſdorfu Hegtmana Panſtwi Pardubſkeho a Pana Walentina Zialuda nyniegſſtho miſtohegtmana tehoz panſtwi, kterzyzto wiernie a ſprawedliwie gſaucze napomoczni tomuto ſtaweni az ſe dokonalo. Pan Buoh nebeſky racz gim hogna odplata byti w kralowſtwi nebeſkym. Tehoz leta 1583 ga Girzi Lamurka byl gſem opatrownikem a ochranczem, ginak koſtelnikem przi ſtaweni tohoto domu Boziho wiernie dopomahagicze tomuto ſtaweni w tomto pak powolani trwagicze do leta toho 9ho, za ktereho czaſu ohrada krchowa ſe ſtala, totiz za Mataufſe Kunata toho Czaſu Rychtarze. To pro budouczi pamatku gſem zaznamenati dal. Zalozien a poſwieczem geſt Chram Panie tento ke czti a chwale Panu Bohu wſſemohuczimu, blahoſlawene Panny Marie, ſwatymu Waclawu knizeti a patronu czeſkemu.“ — Sakristie copová a jiné předměty v tomto chrámu neskytají nic památného. — Kostel ten byl roku 1736 znovu posvěcen od suffragana Pražského Jana Rudolfa Šporka.

Na dřevené z prken sbité *věži* jsou čtyři zvony s těmito nápisy: 1. „Tento zwon slyt geſt k zaduſſi do wſi Roſyecz leta Panie 1567.“ 2. „Tento zwon wyzdwizen geſt przednie ke czti a chwale Bozi a k pamatcze ſw. Waczlawa nakladem chudeho zaduſſi Roſiczkeho za czaſu dwogiztihodneho knieze Gana Brukra z Gellenicz na cen czas Fararze Roſiczſkeho a dieckana Pardubſkeho, což ſe ſtalo leta 1670.“ 3. „Za panowani ſlawneho cziſarze Karla VI. lil mne Johannes Drükner 1723.“ 4. „Goſs mich Ignatz Driack 1790 K. D.“

Chrám Rosický byl již roku 1350 farní k biskupství Litomyšlskému odstoupený. Roku 1373 dosadil po smrti plebána Zdycha Jaroš syn Heřmana z Mrdic do Rosic nad Labem svého kaplana Lukáše. (L. C. II. anni 1373 G. IV) R. 1537 v den sv. Mikuláše učiněno narovnání s městem Pardubici a sousedy vsi Rosic v příčině dávání desátku knězi, by jim služby Boží konal u přítomnosti úředníků p. Alše Rodovského z Hustiřan a p. Buriána Svitkovského ze Škudel v tento smysl: „Když město dostalo ves Přerov, má jim dáti na kněze 2 kopy.“ Ale r. 1577 upustí Rosická osada od těch 2 kop, a chce si sama kněze držeti, začež žádá od města Pardubic 20 kop. (Arch. Pard.) V seznamu far na Pardubsku uvádí se zde roku 1615 farář Jiří Plesnivec svěcení arcibiskupského, a dí se, že fara 1627 shořela; příjmy jeho roku 1615 byly: 6 kop 15 gr., žita a ovsa po 60 str. 2 vt. 2 čtvr. Dříví k palivu 18 sáhů a 9 kop otýpek z lesa farního. R. 1654 a 1677 filialní do Pardubic dle relace z r. 1677 měl: 4 stříbrné kalichy, cínovou křtitelnici, 6 mosazných svícnů, cínových 6, zvony 4, a školu s kantorem. — V 2. polovici 16. století byl zde farář pod obojí Achilles Jan Berounský. (Nauč. slovník I. 75.) Dosud má zde p. děkan Pardubický hospodářství 75 měr polí Stará fara byla ve 12. století dřevěná, měla dvě světnice, dvě komory, dva chlévy a stodolu. Když Rosice staly se filiálkou od Pardubic, odvedeno bylo to stavení p. děkanu Pardubskému. R. 1787 zřízena tu byla lokalie, duchovní pak bydlel do r. 1790 v obydlí staré fary. Ke faře této patří osady: Srnojedy, Krchleby, Lány na Důlku a Svitkov (před založením fary v Lánech). Dosud se říká jedné cestě do Srnojed umrlčí cesta, an po ní s mrtvolami do Rosického kostela chodili. V lib. Erec. Vol. XII. pag. 252. uvádí se, že desátek kostela Rosického nad Labem změněn byl za lesy a luka od Plebána, ale pole ostala majetkem Smila Flašky z Pardubic a Richenburka; pozemky ty ležely u vsi *Přerov*. (Proto o Přerově výše ona poznámka. Změna ta se stala 1. června 1393. (Balbin de decimis Ecclesiarum.) Desátku papežského platil plebán Rosický od r. 1369 do r. 1405 ročně 12 gr. (Tomek rejstřík desátků pap. str. 90.)

46.

Chrám Páně farní v Třebosicích.

Třebosice, vesnice farní 1½ hodiny od Pardubic jihozápadně vzdálená, bývalé panství Pardubice, patron fary a kostela náboženský fond. —

Uprostřed vesnice stojí staveními obklopený starobylý kostel *farní Povýšení Svat. Kříže*, v dobách předhusitských jmenovaný a r. 1350 pode jménem *Treibusic* k biskupství Litomyšlskému odstoupený.

V 16. a 17. stol. byli tu farářové evangeličtí: roku 1591 Vavřinec farář Třebosický s manželkou Annou měl dceru Magdalenu, která se vdala za Michala Sklenáře do Chrudimě. Roku 1612 koupil si farář Třebosický Jan Nášon Landskrounský s manželkou Annou dům v Chrudimi, v Putrkasích. (Arch. Chrud.) Roku 1548 jest zde farář Jan Uzda psán v knihách Heřmanova Městce. R. 1615 byl zde farářem Jan Heřmánek, a od té doby až do roku 1652 ostala fara neobsazena, r. 1654 obsluhována jsouc z Chrudimě; příjmů bylo: žita 27 str. 2 vt. ½ čtvr., ječmena 19 str. 1 vt. 3 čtvr., ovsa 10 str. 3 vt. 3½ čtvr. — Role a luka fary obracena jsou k záduší. Relace z r. 1677 uvádí chrám ten „filiálním od Pardubic. Kalichy stříbrné 2, nádoba mosazná na vodu, zvony 4. Dům farní a škola s kantorem.“ — Tak ostal filiálním od Pardubic s 91 kor. do r. 1792 obsluhován každou 4. neděli, až r. 1792 zřízena tu lokalie. Staré stavení farní stojí dosud, jest v něm škola, jest dřevěné při zemi. Nová fara z kamene přízemní stavěna nedávno.

Chrám Třebosický jest celý z kamene zbudovaný, jednoloďový, obrácen k východu. Presbytář gotická s opěracími pilíři zvenčí tvoří nepravidelný pětistěn, má jedno toliko okénko gotické, ale bez okras klenba jest gotická, hrubá žebra bez okras, nahoře, kde se dohromady sbíhají, jest namalováno oko Boží. *Hlavní oltář* má krásný, od Pardubického professora reálky Koštěnce namalovaný obraz *Povýšení sv. Kříže*, ozdobený řezbou ze starého oltáře. Tumba jest kamená a ozdobená jednoduchým křížem. *Kazatelna* jest postavena ke zdi na straně evangelia, jest dřevěná bez přikrývky, ozdobená obrazem dobrého pastýře. Loď má klenutí rákosové, okna segmentová. Po pravé straně lodi jest gotický starý hlavní vchod s kamenným žlábkovitým obložením a dubovými železem okovanými dveřmi, jejichž závěsy jsou dlouhé lupenaté.

U nich jest síňka copová. V lodi stojí dva *postranní oltáře* sv. Jana Nep. a P. Marie, dřevěné, s obrazy malovanými od Papáčka z Chrudimi. *Zpovědlnice* jest zde jedna měkká, taktéž i *křtitelnice* dřevěná bez ceny. Dole pod chorem jest kobka copová pro boží Hrob s oltářem od Heindla z Moravy ze skel zhotoveným. *Sákristie* přistavená k presbytéři v slohu copovém nemá nic památného kromě jednoho korporale z r. 1605 černým hedvábím ozdobeného. Missály z r. 1793 a 1767. *Hřbitov* starý kolem kostela zrušený již asi před 100 lety. Na něm na zdi leží náhrobek starý s podobou malé panenky, kolem pak v písmu německém stojatém nápis: Leta Panie 1599 w Panu uſnula urozena dczera ſtatecznego Rytirze (ostatní nečitelné. Dle udání p. faráře byla prý to dcera p. Dubanského z Duban). Druhý náhrobek prý byl zkažen. Na dvoře farním leží pohozena stará křtitelnice pískovcovitá, z které toliko zbyl vrchol kalichovitý.

Věž mimo ohradu hřbitova na dvoře farním stojící prkenná dudkovitá má tři *zvony* s nápisy: 1. Ozdobený krásnými arabeskami kolem koruny v průměru 3′ 13″: „Chwalte Pana na czymbalich utieſſenie, wſſecken duch chwal Hoſpodina 1714.“ — Uprostřed zvonu: „Gako Mogziſſ powyſſił hada na pouſſti, tak powyſſen ma byti Syn czlowieka, aby kazdy kdo w nieg wierzi nezahynul, ale miel zywot wieczny.“ Pod tím Kristus Pán na kříži s Marií Pannou a sv. Janem, níže: „Gan Naſon Landſkronſky, fararz Trzeboſiczky“ Pod tím kalich, erb Gerstdorfů a nad ním písmena: „J. G. Z. M.“ — 2.: „We - ymeno - Pana - Kriſta - ſlyt - zwon - do - Trzeboſyc - z - nabanie - obeczniho - ab - anno - domini - cccclxvj (1466) - Pan Wilem z Duban - Katerzina Wyſſehnewſka.“ — 3. V průměru 1′ 10″ s arabeskami kolem koruny: „Anno 1601. Venite, aſcendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob.“

Sloh gotický.

Píše *F. J. Lehner:* (Pokrač.)

(Chrámy pětilodní.)

Aby hlavní částka kostela — svatyně oltářní — ještě bohatěji se vyznačila, vedly se boční lodi kolem oltáře co *ochoz*, a kamenná mřížka oddělovalo je od prostory střední. Vrchní výstavnost této částky utvořena jest toutéž soustavou, jakou loď podélná stavěna byla. Vrchní stavba zpočívala na pilířích a stěny prolomeny jsou triforiemi, nad nimi pak okny. U velkých kathedrál vyznačen jest chor ještě bohatěji a to *řadou nízkých kaplí*, kterými ochoz choru jako věncem obklopován bývá. Objevuje-li se podobné uspořádání již u slohu románského ve Francii, nyní výklenky polokulaté ustupují kaplím mnohostranným živě se vřadujícím do organismu soustavy. A tak mnohostranný tvar středního stavení mocně doznívá v celé řadě zpřízněných tvarů menších.

S tímto bohatým uspořádáním choru stejně vyvinují se též ostatní částky budovy. Počet lodí podélných se zdvojnásobňuje. Střední loď bývá takto obklopována dvěma stejně vysokými a stejně širokými loďmi bočními s té i oné strany. Někdy přidává se k budově třílodní po délce s obou stran řada kaplí v ten způsob, že opěráky do vnitř se pošinují. Posléze i křížové lodi dostává se nízkých kaplí bočních, takže co trojlodní budova příční prostupuje pětilodní dům podélný.

Vzácnými vzory jsou velechrám *sv. Víta* na Hradčanech a velkolepý kostel *sv Panny Barbory* v Kutné Hoře.

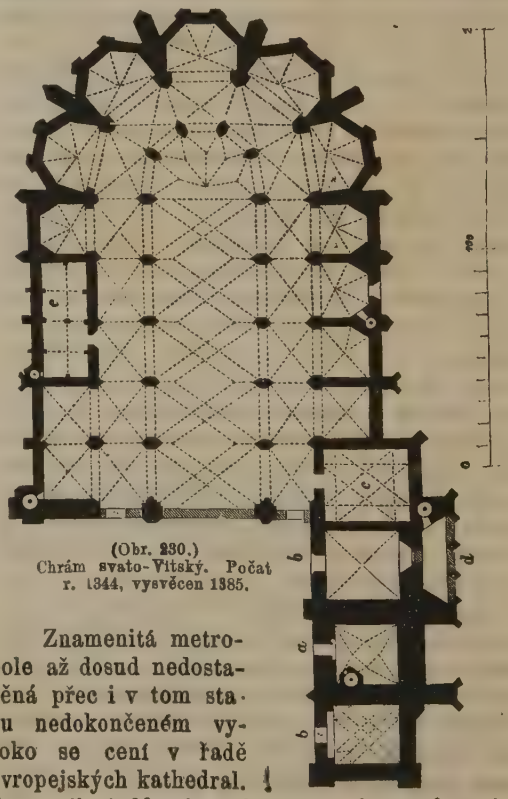

(Obr. 230.)
Chrám svato-Vitský. Počat r. 1344, vysvěcen 1385.

Znamenitá metropole až dosud nedostavěná přec i v tom stavu nedokončeném vysoko se cení v řadě evropejských kathedral. Jest zajisté důstojnou korunou ohromné stavi-

telské činnosti otce vlasti, Karla IV. jehož zásluhy oceniti dovede jen ten, kdo zná Prahu a Čechy. Velechrám r. 1344 Matiášem z Arrasu započatý a po různých osudech v nynější podobě r. 1385 dokonaný jest budova *pětilodní*, vlastně jen chor, k němuž lodi teprv nyní se přistavují péčí Jednoty svato-Vítské. Prostoru oltářní obklopují nízké lodi boční kolem ní *ochoz* tvoříce, dále pak *řada kaplí* jakožto věnec kolem se táhnoucí. Kaple nápotom pokračují se i v rovném směru kostela dále, takže zevní lodě boční pouze na jednom místě svobodnou síň zůstavují. Toto uspořádání dodává vnitřku podlouhlého, samostatného vzezření, pro které skoro se zapomíná, že před sebou máme pouze část celku. V místech,

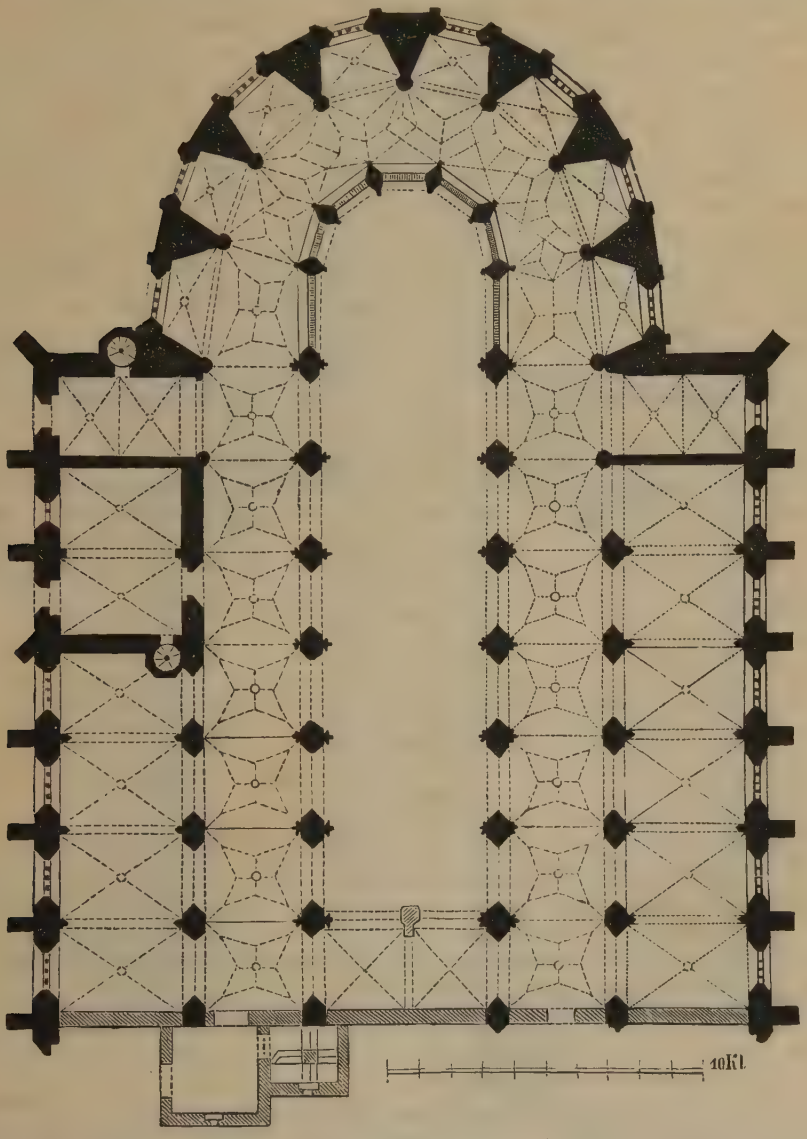

(Obr. 231.) Sv. Panna Barbora v Kutné Hoře. Počato koncem XIV. věku, po různých přestávkách zastaveno roku 1548.
Spodní půdorys.

kde má počínati loď křížová, přepažen jest chor prozatímní stěnou, dělící jej od ostatního chrámu, který nyní čile se dostavuje. Veškeré pilíře budoucí hlavní lodi již dosti vysoko vystupují, budoucí sakristie a boční kaple na této straně jsou zbudovány, obě věže průčelní založeny a portál jeden již započat. Na půdorysu tuto vyobrazeném (obr. 230) spatřuje se pouze stará část velechrámu. Lodi postranné a kaple mají klenbu křížovou; loď střední má klenbu síťovou, která v polygonu polohvězdou se uzavírá; vystupuje do výšky 125′. Šířka střední lodi od jedné osy pilíře k druhé obnáší 50′; šířka postranní lodi od osy pilíře

až do středu protější stěny 25′; celá šířka tří lodí 100′; šířka všech pěti lodí ve světlosti kostela 145′. Délka od osy pilíře v závěrku polygonálním až k ose pilíře lodi křížové 107′. Zbytky základních zdí ukazovaly celou zamýšlenou délku na 500′; loď křižová ve světlosti 186′, tak že ramena křižová jen asi o 20′ měla vynikati ze zevních lodí bočních.

Velechrámu svat. Víta nastaly příznivé doby. Nejznamenitější pomník v Čechách bude dokonán v době, jak doufáme, nepříliš daleké. Co Karel IV. započal, národ dokončí.

Druhým po obru sv.-Vítském památníkem stavitelství českého jest kostel *svat. Panny Barbory v Kutné Hoře*, který v nynější podobě také jen zlomkem jest velkolepého díla

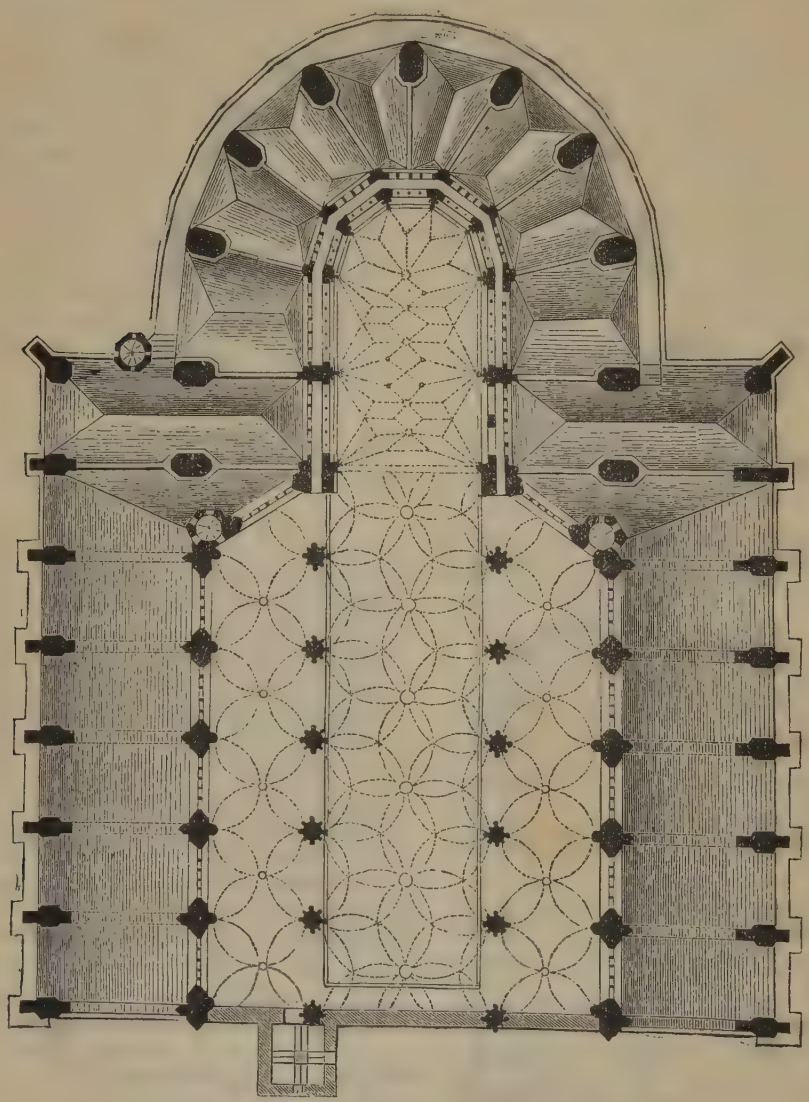

(Obr. 232.) Sv. Panna Barbora, Vrchní půdorys.

jimž staří měšťané Kutno-Horští oslaviti chtěli město své. Ačkoliv stavba tohoto chrámu dále dospěla, nežli sv. Vít, jest přece zde i tam dokonán vlastně pouze chor. Kostel čítá tři doby stavební.

Chrám svaté Panny Barbory skládá se s jednoduché pětilodní budovy takměř pravidelný čtverec tvořící, ku které na východní stranu připojen jest chor skoro polokulatý. Vlastní presbyterium s pěti stran devítihranu sestrojené obklopeno jest *ochozem* a *věncem osmi kaplí* nevystupujících z obecné čáry ohražní. A jelikož kaple tak rozloženy jsou, že pilíř kaple uprostřed kostela stojí, zevní čáře dostalo se tím tvaru patnáctistranného. Křížové lodi, která by chor od pětiloďního domu dělila, zde není. Šířka všech pěti lodí obnáší 122′; šířka střední lodi 33′, vnitřních

lodí postranních od osy k ose 20', zevních lodí postranních od osy ku zdi 24' 6". Na vysvětlenou slouží *spodní půdorys* (obr. 231.).

V *druhé* době stavební od r. 1483—1506 stavěl se chor nad arkádami počínaje. Ozdobná klenba hvězdová nese se nad chorem (viz obr. 232.) do výšky 100'.

V poslední době stavební (1506—1548) dokonán jest kostel v nynější podobě své. Nad postranními loďmi vystavěna jest vrchní síň do stejné výše s lodí střední, čímž svrchu povstalo zřízení stejnoloďní, jak na *vrchním půdorysu* se ukazuje. (Obr. 232.) Dojem, jaký tato velebná síň stejnoloďní ve spojení s celým uspořádáním tvoří, jest překvapující a úžasem naplňuje. Vnitřní toto zařízení jest jediné svého druhu v celé Evropě, zvláštností a velkolepostí mocně jímajíc. Nejznamenitější původností poslední této doby vyniká klenba, jejíž bohatě propletená síť od stěn v čárách probíhajících nad celou prostorou se rozpřádá, ovinujíc žebra v čárách spirálních kolem pilířů. Klenba lodi dosahuje výše 95'; jest tudy o 5' nižší, nežli v presbyterium.

Škoda! přeškoda! že památník takové krásy nebyl dostavěn. Kutnohorským nastali dnové smutní. Báně schudly. Pramenové vyschli. Podnikatelům stavby kostela, jehož délka dle původního Kořínkem zachovaného plánu 316' obnášeti měla, nastala nutnost zkrátiti ji o 130' a na západ budovu zakončiti prozatímní zdí, na obou půdorysech čárkováním naznačenou. Když později všeliká naděje na dostavění zmizela, odklizeny jsou i pilíře arkad vně ohrazní stěny rozestavené, jako se ještě spatřují na starém vyobrazení Kutnohorském.

Kojíme se blahou nadějí, že se vrátí zlaté časy. Zásluhou a přičiněním archaeologického spolku „Vocela" obnovuje se památník slávy Kutnohorské a české vně i vnitř. Doufejme, že úsilím téhož spolku zastkví se jednou dokonán v celé slávě své. Předchůdce jeho, sv. Vít, dočkal se již doby vykoupení. Dlouhý a smutný byl advent. Ale vánoce přece nadešly. Vánoce nadejdou i chrámu sv. Panny Barbory v Kutné Hoře. Co kdo úsilovně chce, — přijde. Tedy — chtíti! A spolek „Vocel" chce. *Oceli* ustupuje všeliká překážka. Čím vyšší cíl, tím větší zásluha. Mohla-li bohatá Kutná Hora vystavěti chrám sv. Panny Barbory, bohatá vlast nemohla by dokonati dílo počaté? Či nebude XIX. věk hledati slávu v nesmrtelných dílech ducha, kde slavní předkové ji hledali a nalezli? Jen velkolepými pomníky národ český zase velkým státi se může. Slávu hledáme v nesmrtelných dílech ducha. *Ocelové* vytrvalosti „Vocela" redaktor blahopřeje a k další práci starým hornickým heslem volá: „Zdař Bůh!"

Staré zprávy o farách Českých.

Podává *Aug. Sedláček.*

X. **Chýnov.**

Podle místa tohoto zváno bylo děkanství Chýnovské, ale děkany nebyli zdejší faráři, nýbrž kteříkoliv faráři v obvodu děkanství, jakož se posud u vikářství spatřuje.

Faráři úřadem arcibiskupským potvrzení byli tito:

Roku 1380, 30. dubna, Kuneš oltářník u oltáře svaté Doroty v kostele Pražském po smrti Petrově.

Roku 1390, 22. dubna, M. Jan Ujčík po smrti Matějově.

Roku 1394, 5. prosince, Jan Zdenkův z Plzně po smrti Janově.

R. 1396, 2. října Jiří, farář u sv. Linharta.

Roku 1399, 12. dubna, Blažek farář v Ojprnicích u Plzně.

Roku 1415, 19. listopadu, Hartman farář v Řečici.

Patrony tu byli kanovníci při kapitule kostela Týnského nad Vltavou, aneb jak se tehdá říkalo v Týně Bechynském, a sice: roku 1380—1390 M. Fridman, roku 1394 až do 1399 Petr z Nehasic, sekretář papežský, r. 1415 M. Kuneš ze Zvole. (Lib. conf.)

Farář zdejší míval na panství od starodávna, zejména roku 1379, 1 lán dědiny a 5 krčem; jeden z krčmářů byl kovář. (Urbář arcibiskupský.)

XI. **Obratany.**

Faráři potvrzení byli:

R. 1365, 20. prosince, Bedřich z Olešné.

R. 1375, 9. února, Heřman Strážský.

R. 1403, 3. července, Jan z Pelhřimova po smrti Jindřichově.

R. 1409, 6. listopadu, Jan, kanovník ko-

stela svat. Petra v Brně, směniv úřad svůj s Janem. Roku 1413, 25. června, Jen Hořepnický po smrti Janově.

Patrony byli držitelé statku Obratanského, a sice: roku 1365 Jetřich, Mrakeš a Hron, bratří z Obratan, r. 1375 Jindřich z Ciglhaimu, sed. na hradě Kameni, r. 1403 Ondřej Šafrán z Loutkova, r. 1409 Václav Dobrman, kanovník kostela Vyšehradského sám, r. 1413 s Trojanem, scholast. kostela Boleslavského.

XII. Věžná.

Známi jsou jen tito faráři: roku 1360, 2. března, Jindřich Vožický, an se dostal posavadní farář Bohuněk do Alběnic (Ouběnic) a r. 1408, 5. března, Petr Pacovský po smrti Janově. — Patrony byli páni hradu Kamenského, r. 1360 Jindřich z Ciglhaimu, r. 1408 Jan Tluksa z Kamene. (Lib. conf.)

Z Akademie křesťanské.

Spolkové knihovně darovali: Vp. Ed. Květ, bisk. vikář a farář v Plané: knihu se sto obrázky z biblických dějin a manuscript na pergamenu „Canon Missae“. — Vys uroz. pan hrabě Egm. Belcredi: „Cizá slova ve slovanských jazycích“ op Matzenauera; „Spisy Karla Staršího ze Žerotína“ a „Slovanskou poesii“ od Vymazala.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc Prosinec.

1. Vyřízené záležitosti.

Kalich pro Msgr. hraběte Frant. Schönborna, vicerektora kníž. arcib. semináře v Praze.

Práce kovové: *Pozlacení kalicha*: pro dp. Karla Wünsche, faráře v Jetřichovicích. — *Oprava relikviáře*: pro vdp. Václava Mosteckého, děkana ve Vodňanech. — *Kaditelnice* a *kropenka*: pro dp. Václava Kašpárka, faráře ve Stětí. — *Lampa na věčné světlo i se šnůrou*: pro slavnou městskou radu v Mladé Boleslavi. — *Zvonky harmonické*: pro dp. Ant. Laada, faráře na odpočinku ve Veselci; dp. Josefa Friedlanda, duchovního správce v Duchcově; vp. Ant. Goetza, kaplana v Strakonicích; vp. Theodora Zátku, kaplana v Sušici; dp. H. Hesa, faráře v Kotouni; *dva*: pro vp. Karla Vorlíčka, kaplana v Kutné Hoře. — *Svícny oltářní 8 kusů*: pro vp. Fr. Podrazila, kaplana v Hroznově Lhotě u Strážnice a *6 kusů*: pro slav. městskou radu v Mladé Boleslavi. — *Dvě vásy na květiny* pro vp. Josefa Sigmunda, kaplana v Máštově.

Paramenty: *Bohatě vyšívaná kasule bílá*: pro dp. Ad. Kautného, faráře v Bejstrošicích; - *bílá kasule*: pro vp. Fischera, kaplana v Holešicích; - *tři fialové kasule*: pro Msgr. hraběte Fr. Schönborna, vicerektora k. a. semináře v Praze; - *bílá kasule*: pro vp. J. Šebora, faráře v Sonnenbergu; - *fialová kasule*: pro dp. Vojtěcha Laurera, faráře v Uherci. — *Pluvial a kasule*: pro ctih. klášter uršulinský v České Skalici. — *Antipendium*: pro vp. Frant. Porazila, kaplana v Hrozné Lhotě. — *Štola fialová*: pro dp. Lamberta Ludvíka, faráře v Grafenriedu. — *Čtyry štoly* a *pět cingul*: pro vp. Frant. Vyplela, kaplana ve Vlkoši; - *fialová štola*: pro vys. uroz. kontesku ze Schönbornů.

Rozličné. *Vyšívané šaty zlatem pro sošku P. Marie*: pro blahor. slečnu Amalii Kühnlovou, učitelku v hluchoněmém ústavu v Praze. — *Baldachýn*: pro dp. Fr. Alf. Illema, faráře v Zbraslavicích. — *Okrasa na kazatelnu*: pro blahor. slečnu Ant. Hubáčkovou v Praze. — *Dvě kytice na oltář*: pro bl. pana Dorovína profesora v Praze.

2. Nová objednání.

Nový oltář *pro kapli sv. Jiří na Řípu*: slav. knížecí patronátní úřad v Roudnici.

Kalich s obrázky emailovanými: vdp. Josef Richter, děkan v Robči.

Nádobky na sv. oleje *pohromadě* a *1 stříbrnou pro sv. olej k nemocným*: vdp Josef Hittel, děkan v Hrádku.

Křtitelnici mramorovou: vp. Václav Slavík, farář ve Stochově.

Rozličné: *cínové umývadlo pro sakristii*: dp. Jos. Polák, farář v Lošanech. — *Missál*: vdp. Val. Czada, vikář v Štítarech. - *Kříž pro školu*: vp. J. Horák, kaplan v Kostelci nad Labem a p. A. Frey, kovář v Himmelreichu; - *dva kříže*: vp. Jesef Svoboda, farář v Čihošti.

Prádlo kostelní: *Korporale a tři purifikatoria*: dp. Jan Královec, farář v Melmicích. — *Tři tobalie*: dp. V. Kunz, farář v Měděnci. — *Dvě rochetky pro ministranty*: dp. F. Filip, administrator v Mláce. — *Dvě plachty na oltář*: vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze. — *Vyšívanou albu pro svátky*: vp. F. Harna, kaplan v Holicích u Olomúce.

3. Rozpočty.

Na dvě korouhve, pluviál, zvonek a biret: dp. Ferd. Scheithauer, farář v Libořicích. — *Na bílý pluviál*: vp. Jos. Schmid, farář v Brodu. — *Na křížovou cestu*: dp. Jos. Lužný, farář v Prusinovicích. — *Na sošku z mrtvých vstání Páně*: dp. Ludv. Šprysl, farář v Radošovicích.

Mosaika.

Pomník Piovi IX. Collegium kardinalské dá v Římě papeži Piovi IX., svaté paměti, zříditi pomník, jehož modell dne 6. t. m. směl sochař Jacometti ukázati papeži nyní panujícímu a jeho nejbližšímu vůkolí. Pius IX. jest oděn mozzetou a štolou kleče na klekátku. Mramorový pomník postaven bude v proslulé basilice Santa Maria Maggiore. — Ctitel Marianský v prvním Marián ském chrámu celého světa.

Nové katakomby. Římské listy oznamují, že Abbé Esprit Le Couet objevil asi 200 kroků před branou římskou sv. Pankracia katakomby až posud neznámé. Spatřil v nich mezi jiným 12 kaplí, z nichž většina malbami na obmítce bohatě jest ozdobena. Katakomby řečené táhnou se pod cestou zvanou „via aurelia“ a pod villou Pamphili. Dlouhá podzemní galerie vede až k sv. Pankraciovi. Abbé Esprit se domnívá, že řečená galerie jest ve spojení s katakombami sv. Julia. Hroby v těchto katakombách jsou vesměs zotvírány. Doufá se ostatně, že další práce povede k hrobům dosud nedotknutým. — To asi sotva!

Umělecká výstava v Madridu. Před nedávnem bylo uveřejněno reglement pro obecnou výstavu krásných umění (Reglamento de Exposiciones nacionales de bellas artes), která každá tři leta se opakovati bude. — První umělecká výstava toho druhu zahájena bude v dubnu 1881 a rozpadá se vedle uvedeného reglement na čtyry třídy: malba, sochařství, architektura a konečně třída pro takové předměty, které nelze vřaditi do žádné ze tříd dříve uvedených, od jury pak pro uměleckou cenu ku vystavení za hodna uznaných.

Soudní palác Vídeňský. Velká síň soudního domu Vídeňského má obdržeti nádherné vyzdobení malbami na stropě a na oblouci ch. Vedle návrhu malíře Bergera od ministerium vyučování ku práci vybídnutého budou obrazy představovati první hřích a vyhnání z ráje, vítězství pravdy, spravedlnost trestající a ochraňující.

Babylonské nápisy. Desky s nápisy nedávno z Babylona do Londýna došlé dávají — jak badatel T. G. Pinches dosvědčuje — velmi zajímavé návěští z dávnověkosti. Pomocí tuto zaznamenaných nápisů bude lze, jak se doufá, vyplniti mnohou mezeru v dějinách babylonských dosud známých. Z různosti výrazů a jmen dvou rozličných dynastií, které skoro v stejné době se uvádějí, soudí se, že v XV. století před Kristem Pánem v Babylonu udála se revoluce a změna dynastie, o které dosud ničeho se nevědělo.

Schliemann odebral se s manželkou svou archaeologicky vzdělanou do Orchomenos blíže Theb na jezeře Copaïs, aby tam kopal na místě, kde leží zasypané město, v kterém prý obrovské poklady ukryty jsou. Orchomenos bylo druhdy druhým hlavním městem v Böotii; byla zde akropolis, jejíž zbořeniny dosud se zachovaly, pak chrám Bacchusa, Charitin, Heraklesa a tak zvaná klenotnice Minyasova, z níž do dneška stojí vchod slohem egyptským zbudovaný.

Pamětihodný pult ku psaní. Královna anglická věnovala těchto dnů presidentovi spojených států severo-amerických dar zajímavý. Jest to stůl ku psaní z dubového dříví s velkou dokonalostí uměleckou řezaný. Váží 1300 liber. Na jedné ploše stolu čte se nápis následující: „‚Resolute‘, loď Její Veličenstva královny anglické, která r. 1852 vyslána byla ku vynalezení Sir Johna Franklina, byla dne 15. května 1854 pod stupněm 74. šířky a 101. stupněm délky od mužstva opuštěna. V září 1855 nalezena jest loď od Buddingtona, kapitána amerikanské lodi ‚Georg-Henry‘ pro lov velryb a od presidenta a lidu spojených států zakoupena, opětně vyzbrojena a královně Viktorii na důkaz přátelství darována. Stůl tento ku psaní zhotoven jest ze dříví řečené lodi a presidentovi spojených států se posýlá od královny Velké Britanie a Irska na památku laskavosti a přátelství, které se objevilo zasláním ‚Resolute‘.“

Biblioteca Vittorio Emmanuele — okradena. Ještě nedozněly zprávy o velkém zpronevěření uměleckých děl ve Florencii, a již podobné zločiny v míře obrovské zvěstují se z Říma. Liberalismus výborně hospodaří. Co klerikálové a ultramontáni po staletí nasbírali a jakožto poklad vzácný opatrně střežili, liberalní uchvatitelé kradou a rozptýlují. Malí naučili se hospodařiti od velkých. Exempla trahunt. Zrušili kláštery po celé Italii a pobrali jmění jejich. Některé kláštery proměněny jsou v kasárny, jiné prohlášeny za ‚národní‘ musea a ‚národní‘ majetek. Přístup jest volný, jakmile u vrat zaplatíš vstupné vládou ustanovené. V Římě ze zrušených knihoven klášterních utvořili jednu ‚národní‘ knihovnu a dali jí jméno *‚Biblioteca Vittorio Emmanuele‘*, aby se vědělo, kdo ty poklady nasbíral a národu daroval — král poctivec. Jeden z poslanců italské sněmovny v minulém zasedání mluvil o velkých zlořádech ve správě řečené knihovny. Bylo usnešeno a ministrem vyučování připověděno, že vyšetřování zavedeno a výsledek uveřejněn bude. Stalo se. Ostuda byla nad očekávání. Tolik ani sněmovna se nenadála. Za zhotovení katalogu cedulkového zaplatilo se 88.000 franků. 12.000 svazků nemá žádných cedulek; za to však schází 4000 svazků, jejichž cedulky pohotově jsou. Veškeré rukopisy a vzácná i řídká vydání nebyla vůbec ani katalogisována. Ačkoliv tudy inventář „nové“ knihovny dosud ani znám nebyl, dovolil přece tehdejší ministr vyučování Bonghi, aby se prodal neurčitelný počet kněh za

makulaturu jednomu z římských kněhkupectví, kterému takto dostalo se 10.892 kilogramů kněh za 3654 franků. Ve zprávě zřejmě se dokládá, že se mezi tím nacházela jistá vzácná díla. Kromě uvedeného prodaly se celé vozy kněh za makulaturu, a s těmi velký počet inkunábulí, pak „Editio princeps“ listů Cristofora Colomba nalezení Ameriky vypisujících. R. 1877 nalezeno u jistého sýraře ve Florencii patnáct centů kněh z „biblioteky Vittorio Emmanuele“, z nichž prefekt knihovny florentinské „Biblioteca Nationale“ zvané 6000 svazků zakoupil, aby je státu zachoval. Ve vyšetřovacím spisu se praví, že většinou Bonghi sám objednávky navrhoval a zároveň kněhkupectví udával, odkud knihy kupovati se mají. K návrhu Bonghi-ho v témž kněhkupectví, kterému 11.000 kilogramů kněh za 3654 franků prodati kázal, koupil kněh za 41.000 franků pro „biblioteku Vittorio Emmanuele.“ Jakmile vyšetřováním zjistilo se pěkné hospodářství, suspendoval *nový* ministr vyučování de Sanctis veškeré úředníky knihovny a učinil universitního profesora Cremona královským komisařem, k jehož rozkazu knihovna bez průtahu zavřena jest. Páni úřadníci byli ostatně lidé bez všelikého vzdělání vědeckého a bez známostí odborných.

Museum Kircherianum — oloupeno. K prvnímu obrázku přibyl právě dle nejnovějších zpráv druhý obrázek. K illustraci o knihovně „Vittorio Emmanuele“ přichází illustrace o „*Museum Kircherianum*“. V bývalém „Collegium Romanum“ v Římě, nyní ovšem vládou zrušeném, nachází se kabinet, jemuž ve světě není rovno. Dům náležel jesuitům a museum velice vzácné založil ovšem — jesovita, černý jesovita. Při svém černém povolání byl zároveň největším učencem svého věku a zemřel v Římě r. 1680. Nazýval se Athanasius Kircher a proto museum po něm nazývá se „museum Kircherianum“. Po zrušení kollegia přešlo v majetek „národní“ a kdo je chce viděti, platí vstupné, aby se vědělo, komu náleží. Až dosud nebylo překřtěno jménem „Vittorio Emmanuele“ a zakladatel má štěstí, že jména vlastního jej nezbavili. Z toho musea vzácné předměty umělecké, medaille a nástroje vědecké dílem rozprodány jsou a to nízko pod cenou skutečnou, dílem v různých půjčovnách zastaveny jsou. Senator Popoli tázal se dne 30. minulého měsíce v senátu, zda-li skutečně tak se stalo, načež ministr spravedlnosti odpověděl, že vyšetřování již zavedeno jest.

Lehner.

„METHOD“

ročník VII.

vycházeti bude rokem příštím, jako dosud. Redaktor v dřívějších ročnících (roč. II. str. 87 a 100; roč. III. str. 146.) spustil lamentaci, prose za pomoc dvojí, jednak *duševní* získáním nových pracovníkův, jednak *hmotnou* získáním nových předplatitelův. *První prosba* — buď Bohu chvála! — byla vyslyšána. Čtenářstvu „Methoda“ jest známo, že od té doby se přihlásil dosti značný počet pracovníkův, zejmena od vyjití „otázek archaeologických“ a že nových ustavičně přibývá. Jest to potěšitelným znamením svědčícím o čilém ruchu vědeckého života a uvědomělosti. Díky! Zbývá tedy již jen vyslyšení *prosby druhé*, která, byla-li dosud oslyšána, jest důkazem, že jsou zlé časy. Žadatel nejprvé vybízel, aby každý z dosavádních čtenářů přivedl dva nové předplatitele. A když tak se nestalo, slevil žádaje, aby každý odběratel aspoň jednoho přivedl, protože jednoho přítele každý člověk má, jemuž se řekne: „Učiň to!“ a — „učiní“. Ale dosud nestalo se. Snad bylo zapomenuto. Proto se zase připomíná. Z původních příznivcův nikdo neodpadl. Staří však vymírají a mladí se nepřihlašují. Z živých račiž tedy každý přivésti do tábora „Methoda“ — toho jednoho. Laciněji to již nejde. Čas od času bude podávána zpráva o vzrůstu. Nechať jest veselá!

Redaktor.

Upomenutí.

Od mnohých předplatné za letošek dosud odvedeno nebylo. Budiž tedy laskavě ku novému přidáno. Upomenutí soukromě spojeno jest s výlohami a s prací.

Celoroční předplatné 2 zl. přijímá redakce „Methoda“ v Karlíně, čís. 234.

Tamtéž lze objednati všecky dřívější ročníky: I. za 1 zl., ostatní po 2 zl.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU,

zároveň

organ odborů pro výtvarné umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERD. J. LEHNER.

VII. ROČNÍK.

V PRAZE 1881.

Knihtiskárna JOS. MIKULÁŠE v Karlíně.

OBSAH VII. ROČNÍKU „METHODA“.

I. Články.

Církevní slohy stavitelské: *F. J. Lehner.*

VI. Sloh gotický.

Vnitřek. Chor. Malba (str. 7). Kostely stejnolodní (str. 18). Opěrák. Opěra (str. 41). Fiály. Římsy (str. 59). Pohled podélný (str. 69). Portály (str. 80). Štíty. Průčelí. Věže (str. 116). Ornamentika. Menší stavby (str. 127). Závěrek (str. 140).

Zodpovídané „otázky archaeologické.“ Čís. 47.—81.

Chrámy bývalého panství pardubického (Ždánice, str. 5; Přelouč, Lány na Důlku str. 7; Bohdaneč str. 17; Živanice str. 27; Jehnice str. 28; Jemín str. 28; Bělá str. 29; Přelouč (Kostel sv. Jakuba) str. 37; Kladruby, str. 39; Týnice n. L. str. 48; 52; Pardubičky str. 53; Pardubice str. 67; 72; 85; 86; 114; 121. Kojice str. 89; Mikulovice str. 124. Jezbořice sr. 137). Sepsal *Josef Nechvíle.*

Farní kostel sv. Víta v Kojetících (str. 1). *F. Ekert.*

Románský kostel sv. M. Magdaleny v Řečanech. (str. 13). S půdorysem a authentikou z roku 1165. (str. 103). Dr. *J. Kalousek.*

Bývalý klášter benediktinský v Podlažicích. (Str. 54). *K. Bakeš.*

Město Choceň (str. 58, 61). *J. L. Barvíř.*

Kostel sv. Jiří v Božejově (str. 76). *Matěj Kopp.*

Farní chrám Páně v Solnici (str. 91). *Alois Dostál.*

Líšeň u Brna (str. 95, 109). *Pavel Pavelka.*

Kaple Cyrillka na Velehradě (str. 98. S vyobrazením). Kaple sv. Jana Nep. na Velehradě (str. 102.) *Jan Vychodil.*

Chrámové stavby města Jindřichova Hradce. *Coelestin Frič* (str. 133).

Památky Cyrillo-Methodějské (str. 20).

Oprava chrámu sv. P. Barbory v Kutné Hoře (str. 30). *Karel Vorlíček.*

II. Akademie křesťanská.

Valná hromada (str. 45).

Adressa J. S. Lvu XIII. (str. 44).

Dary: J. V. císař pán (str. 46). Pražská spořitelna (str. 21). Záložna sv.-Václavská (str. 35). Architekt A. V. Barvitius (str. 60, 129). Msgr. Fr. hrabě Schönborn (str. 129). Nejmenovaný (str. 129) a j.

Odkazy: † farář Fr. Veit (str. 129).

Odbor umělecký.

Jednatelská zpráva (str. 34). Výbor (str. 46).

Měsíční zprávy (str. 12, 21, 35, 46, 60, 71, 84, 96, 108, 118, 129, 142).

III. Feuilleton.

† Jiří Mader (str. 118). *F. J. Lehner.*

Führichova legenda o sv. Vendelínu (str. 180). *F. J. Lehner.*

Epitafia. *Alois Dostál* (str. 143).

IV. Literatura.

Sborník Velehradský (str. 23).

Kutnohorské příspěvky (str. 117). Prof. *Jan Řehák.*

V. Zprávy domácí.

Věž v Litoměřicích (str. 9). Emausy (str. 11). Arkýř na Karolinum (str. 12, 107). Vlašský dům v Kutné Hoře (str. 12). Staré malby na rádnici staroměstské (str. 21.) Věž vodárny staroměstské (str. 21). Klášter sv. Anežky (str. 36, 47). Relikviář a modlitební kniha pro princeznu Stefanii (str. 48). Nově objevené fresky z doby Karla IV. v Jindřichově Hradci (str. 71). Kostel sv. Rocha na Strahově (str. 72). Městské museum v Plzni (str. 84). Nový chrám Páně sv. Václava na Smíchově (str. 105). Jednota sv. Vítská (str. 106). Kříž cyrillo-methodějský (str. 107).

VI. Mosaika. (str. 23, 108).

VII. Vyobrazení.

Půdorys kostela v Řečanech a průřez sanktuaria (str. 14).

Vnitřek Cyrillky na Velehradě (str. 99).

26 nákresů na objasněnou o slohu gotickém (obr. 233 — 259).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo I. **V Praze, dne 30. ledna 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické«. Farní kostel svat. Víta v Kojeticích. — Soubor památností chrámu P. Ždánického, Přeloučského a Lán na Důlku. — Sloh gotický. — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

47. Farní kostel svat. Víta v Kojeticích.

Popisuje *František Ekert.*

Ves Kojetice, ležící v hejtmanství Karlínském nad potokem, jenž půl hodiny na sever u Lobkovic do Labe plyne, jest založení prastarého a jménem svým poukazuje k zakladateli Kojatovi, kteréžto jméno u starých Čechů často se vyskytá. Obec rozkládá se soustředně kolem farního chrámu svat. Víta, stojícího na hřbitově uprostřed rozsáhlé návsi.

V arcidiecési Pražské čítá se mimo slavný stoliční velechrám na Hradčanech osm farních kostelů posvěcených na jméno svatého Víta, jsouť to kostely v Kojeticích a sousedním Kostelci nad Labem, v Kounově, Kvílicích, Nové Vsi ve vikariátu Plánském, v Radošovicích, Tuchoměřicích a Utvíně. Všecky tyto chrámy uvádějí se již r. 1352 jakožto farní, kostel Kojetický byl tou dobou podřízen pod dekanát Chlumínský. Kdo jej *založil*, víme bezpečně z pokračovatele Kosmovy kroniky, byltě to kanovník a potomní děkan kapituly u sv. Víta v Praze, jmenem *Vít*, který žil za panování králů Václava I. a Přemysla Otokara II. a tří biskupů Pražských, Bernarda Kaplíře ze Sulevic (1236—1240), Mikuláše z Rizemburka (1240—1258) a Jana III. z Dražic (1258—1278). Rok založení kostela toho nelze na jisto udati, poněvadž ale jmenovaný Vít dne 31. prosince 1235 kanovníkem sv.-Vítským se stal a 1. května 1271 jakožto děkan zemřel, padá založení a vystavění Kojetického chrámu do doby od r. 1236—1271. Týž Vít založil roku 1261 též kostel v sousední Velké Vsi. Zakladatel kostela Kojetického zasvětil jej svému sv. patronu, což mnozí zbožní budovatelé chrámů vůbec činili, pročež bývají při kostelích, jichž zakladatelé neznámi jsou, jména světců, jimž zasvěceni jsou, dosti důležitým vodítkem k vypátrání těch, jichž jména zapsána jsou sice v knize života, avšak po nichž marně pátráme. Dle vodítka toho vyslovena byla dosti šťastně domněnka, kdo asi založil románskou kapli sv. Martina na Vyšehradě. Kostel Kojetický založen byl bezpochyby pro osadu a stal se hned farním. Byloť to v době, kdy ve vlasti naší starobylý sloh románský počal ustupovati slohu gotickému.

Z plebánů Kojetických jsou známi tito: Václav, který dne 18. listopadu 1355 vyměnil obročí Kojetické s Vavřincem, někdy ka-

Prameny: Scriptores rerum bohem. (Contin. Cosmae) str. 370., 411—416. Pešinův Phosphorus str. 566—571. Tingl. Libri Contfam. I. 67, 8, 16, 127, 128, 145. Emler. Lib. Conf. 58. Dra. Borového Jednání a dopisy I. 97, 103, 108. Palackého Popis král. Č. str. 241. Památní kniha fary Kojetické založená r. 1740 od faráře Bernarda Protivy, do níž pilně zapisoval zasloužilý v oboru církevní historie České badatel Karel Navrátil, farář Kojetický roku 1879—1880, nyní hlavní farář u sv. Jindřicha v Praze.

novníkem u sv. Jiří v Praze, jenž ku podání kanovníka Pražského a Boleslavského Jana Pavla dosazen do Kojetic, kde byl plebánem až do 20. července 1360. Týž uváděl dne 11. září 1357 nového plebána do sousedních Lobkovic. R. 1360, dne 20. července, místo změnil s Vavřincem Liderius (Lider, Luder), oltářník u sv. Petra a Pavla v kostele Pražském (sv.-Vítském) s přivolením jmenovaného Jana Pavla. Dne 1. února r. 1361 vyměnil s Luderem místo plebán z Počedělic Petr. Dne 20. ledna 1365 uváděl plebán Kojetický nového plebána v Libiši.*) Z *doby utrakvistické* uvádí se roku 1534 farář Matouš. — *Později* zanikla fara Kojetická a kostel odkázán k děkanství Kosteleckému, až r. 1719 obnovena jest duchovní správa při kostele sv. Víta, k němuž od té doby dosazováni jsou farářové od magistrátu Starého Města Pražského, jakožto patrona chrámu Matky Boží před Týnem, k jehožto záduší ves Kojetice s poplužným dvorem příslušely.**) Od té doby vystřídalo se v Kojeticích čtrnácte farářů. Nyní vykonává presentační právo k faře Kojetické sbor obecních starších král. hlav. města Prahy. Někdejší zboží kostela Týnského, poplužní dvůr v Kojeticích, přešel prodejem v majetek soukromý. Až do r. 1864 příslušel i patronát farní školy zdejší obci Pražské. V dobách patrimoniálních plnila obec Kojetická povinnost robotní tím způsobem, že posýlala v jisté dny do Prahy určitý počet lidí, aby metli ulice městské. Osada Kojetická čítá nyní 1442 katolíků v pěti vesnicích, z nichž v minulém století poddány byly obec Předboje klášteru u sv. Jiří v Praze, Zlonín probošství u sv. Víta a spojené v jednu obec vsi Biškovice a Horňátky panství Obříteveskému. Obec Velká Ves se starobylým, od kanovníka Víta vystavěným gotickým kostelem byla r. 1793 od osady Kojetické odloučena a k faře na Vodolce přidělena. Krásný chrám tamější byl roku 1880 péčí zastupitelstva Pražského jakožto patrona důkladně obnoven.

Farní kostel sv. Víta stojí na hřbitově před několika lety zrušeném, jenž obehnán jest starou kruhovou zdí. Na první pohled hlásá *vysoké stáří* své. Jest staven z pevného kamene a skládá se z presbytéře čelícího k východu a poněkud širší lodi, k níž na severu přiléhá rozsáhlý sínec a na západě věž. *Presbytář* končí třemi stranami pravidelného osmihranu a má čtyři malá okna s lomeným obloukem, avšak bez kružby, která v nich zajisté někdy bývala. V úhlech polygonu a na jižní i na severní podélní zdi presbytéře přiléhá ku stavbě šest opěracích pilířů o jednom ústupu asi v čtvrté pětině výšky a v ostrém šikmém úkosu nahoře. Pod okny presbytéře táhne se goticky profilovaná římsa. *Loď* nemá sice opěráků, jest však rovněž stará, tomu nasvědčují velice silné zdi a pěkný *gotický portál* v sínci na severní straně, jehožto pažba o třech hlubokých žlábcích a třech silných prutech končí v ostrou lomenici. Sínec i sakristie vsunutá v úhel mezi presbytář a loď na severu jsou z doby pozdější. Čtyřhranná *věž* o jednom ústupu má úzká podélná okénka s pažbou z pískovce, v nejdolejším okénku jest zadělán prastaré kované mřížoví. Věž ta byla původně téže výšky jako ostroúhelný západní štít kostela, přistavená část má tenčí zdi a končí štíhlou 4hrannou, jehlancovitou střechou ozdobenou bání a železným dvojatým křížem. Presbytář zachoval původní příkrou *střechu*, střecha nad širší lodi bývala vyšší a shodovala se se štítem, nyní jest uvedena v souměr se střechou nad presbytářem. Celý kostel i s věží *přikryt* jest žlábky (kůrkami). Loď osvětlena jest na severu jedním a na jihu třemi stejnými *okny* s lomenými oblouky bez kružby. Okna ta byla až do r. 1822 mnohem menší a užší a měla bezpochyby ráz přechodního slohu, roku dotčeného z praktického nerozumu byla však zvětšena, z čehož se ještě nadbytečně tehdejší farář v památní knize pochlubil! Co vše nám jen ten praktický nerozum již nepokazil!

Vstoupivše gotickým (jediným) portálem *dovnitř* vidíme, že *loď* má plochou *klenbu*, která teprvé r. 1822 na silné zdi dána byla, před tím byl zde, jako i v jiných starých chrámech s malou prostorou, strop prkenný. Hledíce k ostroúhelnému *vítěznému oblouku* pozorujeme, že loď poněkud jest odsunuta z osy presbytéře, kteroužto nepravidelnost i jinde vídáme. *Presbytář* vystupuje o jeden stupeň nad podlahu lodi. Z původní stavby zachovaly se v přesbytéři tyto části: *Křížová gotická klenba* s dvěma plochými svorníky. Žlábková žebra končí ve zdi, spočívajíce na *konsolech* pěkně zkroužených, dva z nich dělíce podélné zdi presbytéře ve dví mají podobu lidské hlavy. Pod konsoly běží po zdi gotická římsa přerušená zajímavým výklenkem. Jest to bývalý *svatostánek* v severní zdi. Má tvar obdélníku a posud poznáváme, že

*) Ves na Labi patřící pod faru v Obříství. Starobylý, nyní filiální kostelík jest jednou z nejzajímavějších budov prvotní gotiky v Čechách a známý starožitníkům zvlášť prastarými freskami svými.

**) Posud užívá představenstvo Kojetické staré obecní pečeti ze XVII. věku, na níž jest kolopis: „Patrzi k Matce Boží przed Teynem“ a uprostřed obraz sloupu Panny Marie na Staroměstském náměstí v Praze.

stavitel na této části chrámu nejvíce záležeti si dal. Pažba výklenku vystupuje značně ze zdi jsouc goticky žlábkována. Svrchní strana jeho korunována jest bohatě vykrouženou vimperkou s třemi drápky (krabolemi) po každé straně, s trojlistem uprostřed, ozdobnou fiálou nahoře a dvěma menšími kytkami po obou stranách. Stará dobře zachovaná *dvířka svatostánku* mají tvar mřížoví kovaného ze železa, jež ozdobeno jest mnohými růžicemi. Též starobylý *zámeček* s klíčkem zasluhuje povšimnutí. Na opáčné, epištolní straně jest *starobylé sedadlo kněžské* ve zdi, jehož kamenné ozdoby podobny jsou ornamentům svatostánku. Výklenek ten čtvercový má pod hořejší pažbou dva ornamenty v podobě t. z. jeptišek, jichž pasy se sbíhají v konsolu zkrouženém v tvar lidské tváře. Za oltářem jest v pravé straně polygonu *menší výklenek* s rýhovanou pažbou bez dalších ozdob, jest to *starobylá schránka na sv. oleje* a pod vítězným obloukem v levo posléze výkleneček s lomeným obloučkem, býval to stojánek na menší konvičky neb na pánvičku s uhlím pro kaditelnici.

Pod nynějším prkenným obalem oltářního stolu ukryta jest *starobylá tumba* z mohutných kvádrů s gotickými římsami, jest však poškozena. Při oškrabávání vápenného náhozu v presbytéři nalezeny r. 1878 stopy *bývalé polychromie*, totiž porouchané obrazy čtyř evangelistů. Presbytář i loď byly jmenovaného roku obnoveny, znova vydlážděny, presbytář nad to bohatě vymalován, klenba natřena jest blankytně a stkví se zlatými hvězdami, na obou svornících spatřují se monogrammy Krista Pána a P. Marie. Ornamentální části označeny jsou dvojí barvou, jen ozdobné části svatostánku a kněžského sedadla byly tehdáž nepřiměřeně postříkány šedými skvrnami, což zajisté bylo nešťastným nápadem.

Oltáře chová chrám *tři* vesměs z doby novější. *Hlavní oltář* v slušných tvarech renaissance má pěkný obraz olejový, na němž vypodobněn jest mladičký sv. Vít, an obklopen jsa sv. patróny českými hledí k nebi, kamo Matka Boží se vznáší. V levo jest skupenina tří sv. biskupů Vojtěcha, Norberta a Volfganga, v pravo jsou zobrazeny rovněž tři postavy, sv. Václava, sv. Zikmunda a sv. Prokopa. Celé skupení jest plno života, všickni vypodobnění světci hledí jednak k sv. Vítu, jinak k P. Marii. Výraz v tvářích jejich jest ušlechtilý, kresba těl a šatů jest bezúhonná, bárvivosť živá a přiměřená. Krásný, nyní dobře obnovený obraz tento maloval dle podání známý v Praze malíř *Cimprecht* (Czymprecht, Simbrecht), rodem z Mnichova, který žil v Praze od r. 1667, kde stal se měšťanem Nového města a kde r. 1680 morem zemřel. Pod obrazem jest na prkně švabachem napsáno:

„Ke czti a Chwale Pana Boha Wſſemohauczyho Blahoslawene Panny Marye Matky geho a k obzwlaſſtni Poczeſtnostj Swateho Wjta Patrona Czeskeho, w gehož Gmenu tento chrám Panie k Zaduſſi koſtela Matky Božj przed Tegnem na Starem Mieſtě Pražſkém Naležegiczy Založen a Poſwieczen z Wlaſtnjch Zaduſſnjch Proſtrzedkaw tento Oltarz Za Czaſu Przedniho Collatora a Inſpectora Urozeneho a Stateczneho Rytirze Pana Mikulaſſe Frantiſſka Turka z Sſturmffeldu a Rozenthalu Neywyſſjho Bernika w Králowſtwj Czeſkem též Nejwyſſjho Wachmiſtra a Primatora Dotczeneho Stareho Mieſta Pražſkho Wyzdwižen a poſtawen geſt dne 2 May Letha 1667.“

Nad hlavním obrazem jest malý obrázek olejový Nejsv. Trojice. Mimo čtyři pěkně řezané andělíčky zdobí oltář *dvě dřevěná malovaná poprsí sv. Petra a Pavla*. Poprsí tato se soškou Krista Pána žehnajícího, jež na postranním oltáři stojí, zhotovena byla původně jako vzorce *pro staročeský orloj* na radnici v Praze, když byl v letech šedesátých znovu zřizován, shledalo se však, že sošky ty pro své rozměry se tam nehodí, později byly darovány kostelu zdejšímu, jemuž jsou slušnou a pro prvotné ustanovení své spolu památnou ozdobou.

Na straně epištolní stojí pod vítězným obloukem slušná *kazatelna*, jejíž patero stran má obrázky na dřevě čtyř sv. evangelistů a sv. Víta a na zábradlí u schodou obrázek sv. Maří Magdaleny. Z letopočtu, jenž napsán jest v otevřené knize sv. Lukáše, jde na jevo, že obrázky ty pocházejí z r. 1672.

Vedle kazatelny stojí v lodi *oltář P. Marie* „dobré rady“, na němž nad dřevěnou predellou se zmíněným poprsím Spasitele visí dva pěkné obrazy. Dolejší jest zasklen v širokém, bohatě ozdobeném rámci z čistého stříbra a ukazuje rozkošné poprsí P. Marie s Jezulátkem malované na plátně. Pod obrázkem, který pevným zámkem jest uzavřen, nalézá se přilepený papírový lístek opatřený pečetí a tímto tištěným nápisem: „Testor Ego infrascriptus qualiter Venerabilis haec Imago Sanctae Mariae de Bono Consilio ad normam depicta sui sanctissimi Originalis, quod Jenazzani in Ecclesia Patrum Augustinensium summa veneratione et miraculorum gloria insigne colitur primitus Benedicta postmodum cum eodem Prodigiosissimo Originali intime a me contacta fuit. Ideoque Sigillo hujus Generalis

Conventus munitam fidem hanc esse volui. J. Benedictus Boschi Prior et Custos m. p. Datum Jenazzani die prima Aprilis Anni 1335.“ Obsah tohoto listu jest záhadný. Tištěný lístek má letopočet 1335, v kterémžto roce vůbec tisku ještě nebylo. Z památní knihy jde na jevo, že obraz ten darován jest kostelu asi r. 1830 obzvláštní zbožnou horlivostí tehdejších představených a úředníků zádušních. Jinak obrázek sám svědčí, že není tak starý, jak letopočet onen udává — snad tedy původní obraz, podle něhož tento malován byl, pochází z r. 1335. Kde by ono místo „Jenazzanum“ bylo, na němž řeholníci Augustiánští onen obraz P. Marie chovali, nevíme udati. Ostatně jest tento obrázek P. Marie s Ježíškem překrásný a osvědčuje výtečného malíře. Nad ním visí ještě v dřevěném bohatě ozdobeném a pozlaceném rámu olejový obraz Nejsv. Trojice v známé oblíbené způsobě, kde Bůh Otec drží kříž s Ukřižovaným — dle všeho pochází obraz ten z minulého věku.

Naproti stojí *pobočni oltář svatého Františka Xav.* Byl sem r. 1830 přenesen a stál původně ve farním kostele sv. Václava na Malé Straně, kteryžto chrám stával proti nynějšímu úřednímu domu vedle místodržitelství, v rohu bývalé koleje Jesuitské, jejímž druhým rohem byl a jest posud chrám sv. Mikuláše. Slušný olejový obraz umírajícího sv. Františka X., nenepodobný slavnému dílu Balkovu u sv. Mikuláše, maloval r. 1733 malíř Molitor, r. 1830 jej opravil malíř Machek. Na oltáři jest ještě menší obrázek Nejsv. Trojice na plátně v štítu a dvě slušné sochy sv. Václava a sv. Jana Nep.

Na jižní zdi lodi připevněn pěkný krucifix a mimo to visí v kostele dva olejové obrazy sv. Bernarda a Kamenování sv. Štěpána, jež sem daroval bývalý farář František Honzík.

Z *kovových věcí* kostelních, jež vynikají buď stářím, buď cenou hmotnou, buďtež zde uvedeny: *Gotické ciborium*, jehož držadlo se skládá ze šesti růžic, v nichž gotickými minuskulemi vyryta jsou písmena jména ihesus. Vezpod na noze jest záhadné jakési znamení, jež snad jest zkratkou jména umělcova. *Kalich* s nohou po způsobu gotickém upravenou s nápisem „Kinicundia Rimniczka Anno 1649“. *Křtitelnice* cínová s nápisem latinskými písmeny:

„*Letha Panie 1661, 20. Novembris tato krzitedlnicze ke czti a chwale Boži jest Nakladem Anni pozustale wdowi po nebosstikowi Girzikowi Tesarzi ze wsi Bisskowicz podle odkazu prži posledni hodinie smrti Geho a na spaseni geho mile dusse uczinena A w tomto chramie Božim založeni swateho Wita we wsi Kogeticzich, w kteremž odpočziwá postawena Gehožto milé dussi Bůh milostiw biti a wesele z mrtwich wstani dati racz.*“

K starším kovovým věcem v kostele patří i uměle ze železa kovaný velice ozdobný *svícen obětní* a *dva zámky* s klíči, jeden na dveřích při sakristii a druhý na portálu v sínci.

Z novějších předmětů vynikají *drahocenné dary* zasloužilého far. *Aloise Škampy* († 1879), totiž veliký gotický stříbrný pozlacený *kalich* se šesti smaltovými obrázky, stříbrné dobře pozlacené mešní *konvičky* a stříbrný pacifikál, s českými granáty a obrazy svatých ozdobený, s křišťálovým křížkem, v němž jest uschována částečka sv. kříže. Antentika vložená do pacifikálu osvědčuje, že řečený křišťálový křížek s relikvií sv. kříže daroval dne 10. ledna r. 1727 arcibiskup Theatínský z řehole Dominikánů Filip Valignani Ludvíkovi de Moulin, dále jest připsáno, že křížek dostal se darem hraběnce Kolumbě Stadlové ve Vídni a posléze jest tam podepsán 29. května r. 1729 Daniel Josef Mayern, biskup a generální i officiální vikář Pražský, jenž dovoluje, aby částečka sv. kříže, kterou pověřuje, v arcidiecési Pražské byla ctěna. Budiž zde uveden ještě veliký počet drahocenných vkusných *paramentů* a kostelního prádla, jež zmíněný zvěčnělý farář *Alois Škampa* kostelu odkázal, odkazy ty představují kapitál mnoha tisíc zlatých a vesnický kostelíček Kojetický vyniká nyní bohatstvím a vkusem kostelních předmětů nad mnohé chrámy v hlavním městě.

Jinak vzdává kostel sv. Víta všecku čest a slávu i svému patronu — sl. městské radě Pražské, která jej důkladně obnoviti a i hromosvodem opatřiti dala. Až dostane se kostelu ještě nových velepotřebnýsh varhan, které na jisto se stavěti budou, pak starožitný chrámek ten v každém ohledu bude vzorem kostela venkovského.

Vykonavše obchůzku v kostele a prozkoumavše vše, co zde pamětihodno, vystupmež ještě na věž, cesta nebude marná, naleznemeť tam starého ctihodného hlasatele, který již přes půl páta sta let svolává kovovým hlasem svým osadu do chrámu. Největší *zvon „Vít“*, ulitý od mistra Bartoloměje r. 1424 v Praze, má nahoře nápis poněkud již zvetšelý, písmena jsou malá, gotická a jednotlivá slova rozdělena jsou znaménky a malými zvonečky. Nápis zní:

Anno domini - MCCCC - XXIIII - magiſter - Bartholomaeus - me - fecit - in - civitate - prage - ſit - laus - Deo - patri - et omnibus ſanctis - veni - ſancte - ſpiritus - reple - tuo —.

Z ostatních tří zvonů jest jeden „*Vavřinec*“ a novější, druhý, poledník má nápis na hoře:

»In honorem. s. Mariae et s. Martini«,

uprostřed písmen velkou latinou:

Sub praesidio praen: genero: Et consul: T: Domini Bohuslai Worzykowsky de Kundraticz Primatore Ac ampliss: mag: antiquae U. Pragen: Aedituumque D: Joann: Jac: Maerkl et Ferdinando Richter.

Na druhé straně uprostřed:

»Anno 1713 me fecit Antonius Schoenfeld campanarum fusor pragensis.«

Třetí, nejmenší, umíráček, pochází z roku 1669 a má nápis velkou latinkou:

Nákladem Martina Knotka Zlonického k Zadussi Roku MDCLXIX litý pak ale nákladem Zadussniho jmění w roce MDCCCIVL (1846) přelitý.

Posléze budiž poukázáno na velikou svízel, kterou v otevřených zvonicích trpí zvony ptačím trusem, jímž až na palec mnohý přikryt bývá, čímž hlas jeho nejen se dusí, ale i zvonovina poškozuje. Mělo by se všude hleděti k tomu, aby zvony čas od času přiměřeně očistěny byly, ovšem tak, aby netrpěly tím nápisy a ozdoby pohromu. Rovněž je záhodno občasně vymazati pánve v stolicích.

Soubor památností

chrámu P. Ždánického, Přeloučského a Lán na Důlku.

Píše *Josef Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

48.

Farní chrám Páně sv. Václava v Ždánicích.

Ždánice, ves na silnici z Hradce Králové do Přelouče vedoucí, ¼ hodiny severozáp. od Pardubic, patron bývalé panství Pardubice, nyní úvěrní ústav.

Povšimnutí hodný jest v této vesnici starobylý farní chrám sv. Václava, jehož presbytář jest gotický, ale loď míchanina slohu gotického a copového. Je to stará a temná budova. O stáří toho chrámu svědčí vnitřní i zevnitřní jeho stavba, silné zdě, nízké dvéře, málo oken u vnitř, zvláště v presbytéři po obou stranách čtyry malá dvojitou mříží opatřená okénka gotická ale bez kružeb. Osická farní kniha dí, že mezi věží a kostelem vede kamenný kanál, s letopočtem 1010, dle Bohdanecké farní knihy památní byl ten kostel postaven ve 14. století.

Hlavní oltář slohu gotického, celý dřevěný, postaven r. 1872 místo starého shořelého. Obraz sv. Václava maloval professor reálních škol Pardubických p. Koštěnec, a spodek oltářní jest z Hořického pískovce. Mimo to jsou také postranní oltáře P. Marie a sv. Anny, ale bez ceny.

Věž kostelní stojí sama o sobě na levé straně presbytéře, jest téhož způsobu, jako Všestarská, Opatovická a Stolanská, zdola až k vrchu svému čtverhranná z kamene a cihel zbudovaná, zdi její končí cimbuřím z kamene tesaným, a nad ním je jehlanec z cihel jednoduchým křížem opatřený. Na zábradlí kamenném je rok 1502. Vrchol této věže měl dříve kohouta, ale byv větrem ulomen, nahražen jest křížem. Ve věžní komoře *Eliška* zvané jest na zdi nápis červenou hlinkou psaný:

„Letha Panie 1629. Tato wiezie geſt opiet znowu obmitnuta a bilena i s chramem timto i zdmy geho a to z nakladu tohoto chudeho zaduſſi a poczitwych panu oſadnich za ſprawy Mikulaſſe Kunata, Salomona Wachuty, Girzika Ziaby, Petra Zaidana, koſtelnika ſtarſſiho, toho czaſu za ſprawcze czirkewniho duſtogneho Patera Bartolomiege Duawana. — Ne nam Pane, ne nam chwala - Ale gmenu twemu ſwatemu - Aby ſe od nas i wſſech dala - nech ſe diege a ne ginemu. Pſal S. Chrudy.

Ve věži jest pohozen starý obraz sv. Václava, sešlý, snad z hlavního oltáře. Zvonů má tento kostel pět, libého souzvuku. Největší z nich 15 centů váhy má nápis:

„Letha Panie MDLXXXII ſlyt geſt temto zwon ke czti a chwale Bozi od Miſtra Eliaſſe Swobody w Hradczi Kralowe nad Labem.“

Na druhém čteme v gotických majuskulích: „anno domini m - ccccVIII - ad hono-

rem dei - omnipotentis - adream - dendracy - impensis - totius parocie - yzdanicensis.“ Ostatní 3 malé zvonky jsou bez let a nápisů. —

Nad vchodem do kostela po levé straně ze hřbitova vedoucím čteme: Anno Domini 1838 (opravy). Nad žlabem mezi věží a presbytářem k odvádění dešťové vody upevněným jest také tabulka dle udání kostelníka také s českým nápisem, který jsem ale pro nebezpečnost výšky přečísti nemohl. Má prý leta 1613.

Kostel Ždánický byl farní již r. 1339, kdy klášter Opatovický koupil ves Ždánice i v ní právo podací. R. 1350 byla tato fara postoupena od diecése Pražské k biskupství Litomyšlskému. Po smrti plebána Diviše r. 1358 ustanoven Mikuláš kněz za plebána do Ždánic od opata kláštera Opatovického a Neustupa Všeta a Svinka, bratří ze Ždánic. (Pam. IX. 844.) R. 1364 dne 26. července změnil Václav, plebán v Ždánicích místo své s plebánem v Šlapánově, kterého plebán Osický do úřadu jeho uvedl. (Lib. Conf. I. pars altera edd. Emler. pag. 50.) Tentýž plebán Jan ale zase r. 1365 změnil si místo s Ottou, plebánem některého kostela Chrudímského (tamtéž pag. 109). Tentýž plebán Otto měl při s klášterem Opatovickým o desátek, spor rovnán r. 1375, že klášter každému plebánu se zavázal z polí klášterních u Ždánic ležících dávati desátek paterého zrna, žita, pšenice, ječmena, ovsa a hrachu. (L. Er. pars I. pag 101). R. 1377 změnil si plebán Otto v Ždánicích místo s plebánem Ctiborem ve Veselé se svolením opata Opatovického. (Lib. III. et IV. Conf. ed d. Emler pag. 93.) R. 1420 jmenuje se Havel farář ze Ždánic co svědek listu, kterým se zavazuje klášter Opatovický platit 300 kop gr. ročně Petrovi z Častalovic a Alšovi ze Šternberka. (A. č. I. 148.) V 16. stol. byla ta fara obsazena duchovním podobojí. Toho důkazem jest náhrobek pokrývající oltář sv. Anny s nápisem: Sub hac mole jacet Joannes Meyteczenus polyhystor alias lupus pastor Zdanicensis. Anno Domini 1590. Prostředek toho kamene vyňatého snad z dlažby kostelní, jest vyšlapán a maltou vyplněn. — Roku 1600 kněz Pavel Vimberský, farář Ždánický na gruntech Pardubických, koupil si s Lidmilou manželkou zahradu od p. Borka staršího Hamzy ze Zábědovic za 3010 kop v pátek po památce Mistra Jana Husa (Švenda Hradec VI. 63). Seznam far na panství Pardubském z r. 1615 a 1654 udává Ždánice roku 1615 co farní s knězem Jonášem a s příjmy i z kostela filiálního v Podulšanech, peněz žádných ale desátku 3 kor. 2 vt. 2 čt. žita i ječmena, 82 kor. 3 vt. 2 čt. žita, 63 kor. 3 vt. 2 čt. ovsa. R. 1654 filiální od Osic, taktéž dle relace z r. 1677, kdy měl 5 kalichů stříb., z plechu postříbřené ?, cibor stř. 1, monstrance mosazná 1, svícnů cínových velkých 10, křtitelnice dřevěná, zvony 4 na věži zděné ve způsob věže u sv. Jiří na hradě Pražském. Beneficium Ždánické snad mělo pozemky také u rybníka Oplatila, kde dosud jedno pole se jmenuje *Na mši* a druhé *na nešporách* (snad za zádušní mše sv. a konání nešpor dané k faře). — Desátku papežského platil plebán Ždánický 1384, 85 a 1405 po 15 gr., ale r. 1399, 30 gr. (Tomek rejstřík 91.)

49.

Hřbitovní kaple Navštívení Bl. P. Marie v Přelouči.

Kostelíček tento stojí na mírném návrší ke straně východní a je od něj krásná výhlídka do okolí. Jest jednolodový v copovém slohu stavěný z kamene. Příčinu k jeho zbudování zavdal obrázek milostné bl. P. Marie. Kdy a od koho by byl malován, není známo, ač tahy jeho dokazují, že jest prastarý. Dle farní památní knihy č. I. strana 133 náležel obraz tento Marii z Rozdražova, rozené Berka z Dubé a Lipého, paní na Blatné, která jsouc dříve evangeličkou, ke katolické víře se vrátila, obrázek ten koupila a jej uctila. Ke konci války třicetileté hrozilo domu, kde bydlela, nebezpečí, ale ostal bez pohromy, začež hraběnka díky vzdávala obrázku Mariánskému za ochranu jí poskytnutou. V poslední vůli své odkázala hraběnka obraz ten své služce Voršile Lorencové za její věrné služby a ta zase před smrtí jej odkázala strýci svému Adamu Lorencovi, od r. 1678 faráři v Přelouči, který si jej velice vážil. Roku 1680, kdy po Čechách strašná nemoc hlíza řádila, přišel do Přelouče mnich žebravý z kláštera Hybernáckého z Prahy, a přenocovav ve faře také na hlízu se rozstonal. Při jeho zaopatřování pozoroval p. farář Lorenc, že také jemu na rukou puchýře naskákaly a prsty sčernaly. V úzkosti této kleká si před milostný obrázek Marie Panny, slibuje, že dá kapličku ke cti a chvále Marie Panny postaviti, do ní obrázek zavěsí, bude-li zase pozdraven. Byl zachráněn při životě. Hned přikročil ke splnění slibu svého, vyprosil sobě od rady městské pole *nad Studánkou* začal stavěti dřevěnou kapli ke cti Navštívení Panny Marie, kam onen obraz byl donešen, a kde často služby Boží se konaly. Když r. 1680 mor v městečku Přelouči se šířil a hřbitov u farního kostela

malým se býti dokázal, přenešen také hřbitov ke kapli Mariánské, proto slove zde „na sv. poli“. — Brzy ale byly na tomto hřbitově v noční době jasná světla viděti zvláště kolem kaple, což když se rozneslo, a velké zázraky na nemocných modlitbou u obrázku toho se staly, nával velký věřících ke kapličce této putoval. Proto si umínil p. farář Lorenc místo dřevěného stavěti kostel kamenný, což začal r. 1682. K této stavbě mu přispívali hrabě Špork z Městce Heřmanova vápnem, Choltický hrabě Romedius Thun a Sabina Lukavská na Lepejovicích dřívím, hrabě Zdechovický Věžník železem. Dokonána byla ta stavba r. 1684; hlavní oltář dal postaviti nákladem svým majitel Štěpánova svob. pán Jan Cigán, proto na něm také erb svůj dal vyrýti. Potřebnosti jiné dali dobrodincové. R. 1776 postaveny byly ambity, a r. 1739 ustanoven zde hlídač. Kostelíček tento nemá kromě hlavního oltáře nic památného, nebo oltáře postranní sv. Anny a sv. Salvátora jsou bez ceny. Pod chorem jest starobylý obrázek Přelouče, jak to město vypadalo před ohněm. — V průčelí kostela jsou dvě kamenné věže, na jedné z nich toliko jsou dva zvony, z kterých jeden nese nápis:

„Capella B. Mariae Visitationis aedificata 1682, benedicta 1684 a fundatore P. Joanne Adamo Lorenc, curato Přelaucensi.“

Druhého nápis pro temnotu ve věži panující nemohl jsem přečísti. Jest to četně od poutníků v den Navštívení P. Marie navštěvovaný chrámeček, v kterém od jara počínaje, velké služby Boží ve svátky Marianské se konávají. —

50.

Chrám farní v Lánech na Důlku.

Lány na Důlku, ves 1¼ hod. západně od Pardubic vzdálená, na levém břehu Labe ležící, bývalé panství Pardubice, patron fary a kostela fond náboženský.

Na konci západním vsi této stojí *farní chrám Páně sv. Jana Nep.* původně roku 1787 úsilím sirotčího správce na panství Pardubickém Františka Brinera ze dřeva v šířce 15 loket, v délce 30 loket postavený a vlastním duchovním opatřený. Dřevěný kostelík ten byl ale r. 1798 zbořen větrem, na to roku 1802 odbývány byly služby Boží ve škole, a téhož roku nynější chrám Páně z kamene byl zhotoven a posvěcen. Jest jednoloďový, copový, presbytář obrácena k východu. Hlavní oltářní obraz svatého Jana Nep. koupen byl za 25 zl. k. m. v Ústí nad Labem. Památek zvláštních kostel ten nemá, an jest stavby nové, a dříve zde nikdy kostel nebyl. Osada ta byla dříve přifařena do Rosic a Jezbořic.

Na věži kamenné, báňovité jsou tři zvony. Jeden z nich darovaný k prosbě osadníků z kláštera zrušeného OO. Minoritů v Pardubicích, 10 centů těžký, nese nápis kolem koruny. „Psalm 94: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. Anno 1658.“ — Druhý z téhož kláštera Minoritského sem daný má nápis: Anno 1695. Melchior Schorer goss mich in Linz. Třetí klekáník z r. 1787 přelit byl v Hradci Králové r. 1816 za 97 zl. r. č. Ve věžičce nad presbyteří jest zvonek sanktusník 50 liber těžký, litý od Viléma Paula v Hradci Králové.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(Vnitřek. — Chór. — Malba.)

Veškerou stavební soustavou, jakou vyvinul sloh gotický, vytvořen jest vnitřek bohatě článkovaný a složitý. Malebné jeho průhledy, rozmanité osvětlení, ztepilá spojitost ostře kontrastovaly s vážnou, prostou klidností a určitostí slohu románského. Zdálo se, jakoby v gotických kathedrálách žila a účinkovala jakási vnitřní síla, plodící stále nové články, které s jádra jejího ustavičně vyrážely. Zde všechno spělo k výšinám. Od pilířů hustě rozestavených a bohatě skupených povznáší se oko neodolatelně výše a výše; jakoby násilím jemně a mocně poutajícím nese vše dále a dále, až posléze v choru uměle uzavřeném, umírněným leskem světla ozářeném, ochozem a kaplemi ověnčeném mocný akkord doznívá. Závěrek choru hudbu zakončuje. Zde oko utkví a mysl odpočívá. A to netoliko ve velkých kathedrálách, nýbrž též v menších, byť i jednoloďních chrámech. Chor jest vnadným, ušlechtilým zakončením celku. Zde zbíhá se život. Zde svatyně oltářní se rozkládá. Sem všechno směřuje. Na důkaz stůjtež tyto dva příklady.

Překrásný pohled poskytuje chor velepamátného chrámu P. na *Karlově* v Praze

(ob. 233). Presbyterium jest uzavřeno šesti stranami desítistěnu. Vítězná brána odděluje jej od ostatního kostela. Jedna délka osmistěnu celý kostel tvořícího (viz půdorys „Method“ roč. VI. str. 104) činí šířku presbyteria t. j. 28 stop, kterážto míra jest i délkou jeho. Žebra klenby krásně rozpnuté jsou uzavřena dvěma svorníky uprostřed prolomenými a sklánějí se na ozdobné hlavice listnaté. Pod těmi hlavicemi pokračují podpory klenbové v podobě přípor až k trnoži.

Neméně půvabný jest presbytář chrámu

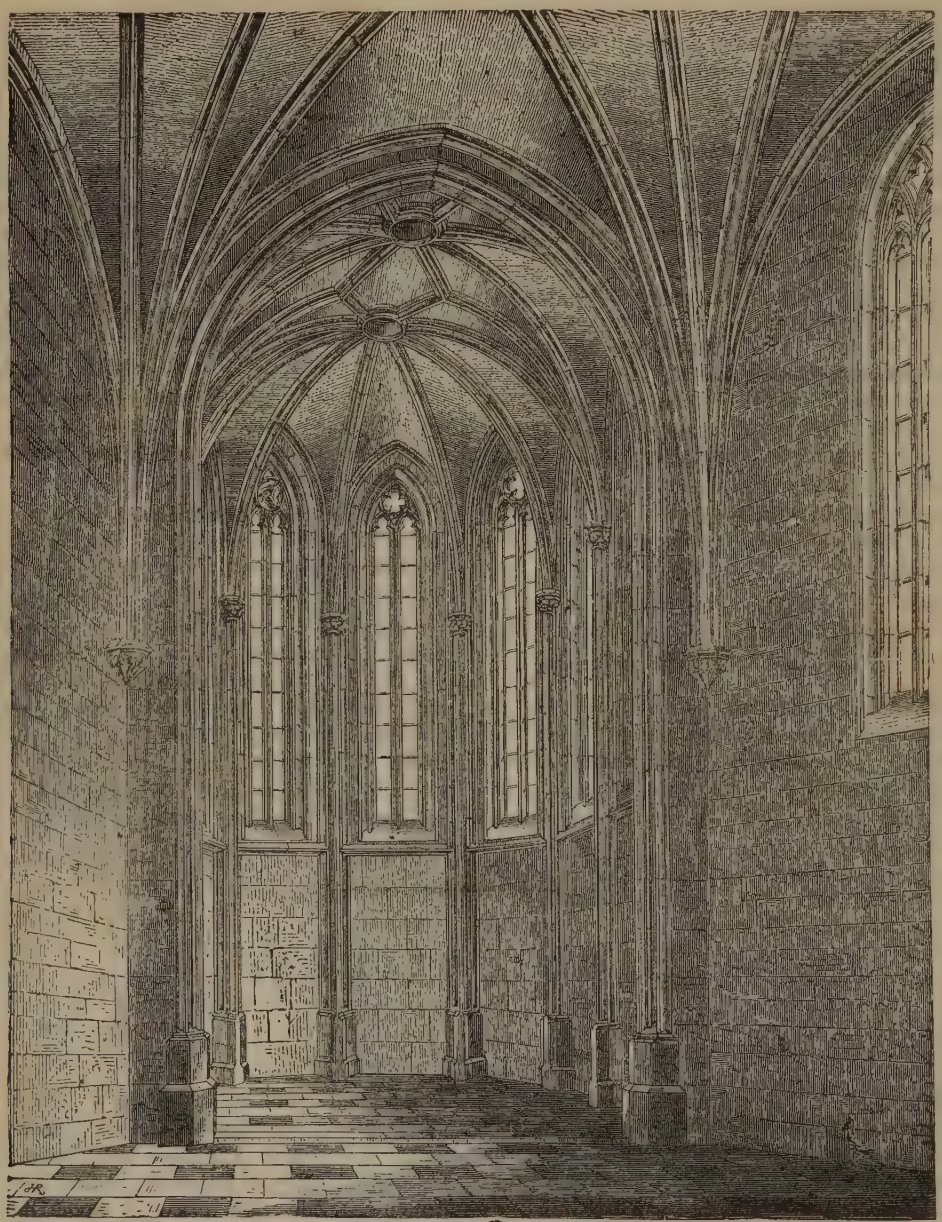

(Obr. 233.) Karlov v Praze. (Viz půdorys Method roč VI. str. 104, obr. 224.)

v *Milevsku* (ob. 233) a to především poměry svými a tvary architektonickými. Jest osvětlen pěti vysokými okny, jejichž kružba slohu gotickému odpovídající skládá se s troja čtverolistů. Mezi okny vypínají se štíhlé sloupky, na jejichž silně vypnuté hlavice sklánějí se žebra umělé klenby hvězdovité. Pěti opěrákům venkovským odpovídá patero klenbových polí, jejichž žebra v tolikéž kulatých svornících se sbíhají. Ač kostel jest pustý a

prázdný, pohled na rozkošnou klenbu presbyteria s vysokými okny krásnou kružbou ozdobenými plodí dojem velebný. Jak vznešený asi byl vnitřek, když i veškerá okrasa domu Božího souhlasila s ušlechtilými, architektonickými tvary celku!

Tak tedy vnitřek gotických svatyň poměry svými a soustavností článků hluboce dojímal. A aby i jednotlivosti na těchto článcích platnosti se domohly, *barva* dílo dokonala. Nemáť ovšem malba ve slohu gotickém toho významu, jakého mu poskytnula architektura románská, kde prostorné stěny historickým obrazům veliké volnosti dopouštěly. Klidné stěny ustoupily zde oknům, malba na stěnách přeměněna jest v malbu ve skle. Zů-

(Obr. 234.) Milevsko. (Viz půdorys Method r. VI. str. 103. obr. 222.)

staveno místo buď jen malým obrazům anebo jednotlivým postavám. Barvou vyznačovaly se pouze architektonické články plastickými tvary svými již dost jasně vyznačené. Začasté nechány jsou pilíře pouze v přirozené barvě kamene. Pouze listí hlavic se rádo pozlacovalo na barevném pozadí. Klenbová pole se omítala a nápotom ozdobovala buď figurálními obrazy anebo zlatými hvězdami na modrém poli. Malba ovšem souhlasila s ostatním vnitřkem zvýšujíc a ušlechťujíc celkový dojem.

Domácí zprávy.

Věž v Litoměřicích. Nejd. pan biskup litoměřický vyslal pastýřský list, v němž vybízí věřící diecése, aby na památku letošního jubilea 200letého společně s ním vystavěli věž kathedrály. V krásném listu praví se, jak následuje:

„Kamžkoli hledím, všude vidím slaviti jubilea a opět jubilea — tu desítiletá, dvacítiletá, padesátiletá, stoletá, zde jubilea pravoslavných mužů, spolků, obcí. Nedím to nikoliv k nechvále veškerých těch jubilejních slavností, nejméně pak těch, při kterých především

pamatuje se na Boha; neboť v něm jediné živi jsme i trváme. (Skutk. ap. 17, 28.) Letos pak veškerá diecése naše slaví jubilejní rok.

Bylo to 21. září 1681, když zvěčnělý biskup Jaroslav hrabě Šternberk slavně posvětil dostavený jím biskupský chrám v Litoměřicích za přítomnosti velikého množství duchovenstva a za hojného účastenství věřících ze všech končin diecése. Byla to slavnost posvěcení chrámu pro veškerou diecési: — letos pak jest dvěstěleté jubelium tohoto posvěcení.

Jako tenkrát slavnost posvěcení, tak i dvěstěleté jubelium má býti netoliko jubilejní slavností našeho stoličního chrámu — nýbrž slavností veškeré diecése, neboť biskupský ten chrám jest Vaším chrámem mateřským.

Biskupský chrám stává ponejvíce na výšině, tak aby poskytoval rozhled do okolí, i aby vidín byl z odlehlé vzdálenosti. V obvodu pak jeho blíže a dále rozkládají se obce věřících.

Nelze sice upříti, že biskupský chrám náš krásný jest a důstojný Boha nejvyššího; než kdo jej kdy navštívil a po boku toho utěšeného chrámu viděl státi až po tuto dobu dřevěnou zvonici nezhlídnou a vetchou, ký div, když se nad tím trudně pozastavil. Při tomto pohledu již před 165 roky třetí biskup Hugo František hrabě Königsegg zatoužil po věži, kteráž by svou výší zobrazovala vznešenost vrchnopastýřského úřadu, i výtečné ctnosti a snahy téhož úřadu; — vrchol pak věže aby znamenal na svícen postavené světlo vrchnopastýřské bdělosti, zvony pak s věže aby značily hlas pastýře ku stádu svému, hlas to apoštolský, jenž se rozešel po oboru země. Proto týž biskup brzy přiložil ruku k dílu, aby krásnému kathedrálnímu chrámu po boku postavil příslušnou věž. V svatvečer božího narození roku 1716 — tak vypravují dále památky — řečený biskup se svou kapitolou sestoupil na spod vykopaný pro základ, zde po obyčeji posvátném požehnal a položil základní kámen. Chtěje pak i nejpozdnějším věkům zachovati památku posvátného děje toho, skryl v kameni pamětní desku, jižto by po mnohých stoletích vykopali potomci, anebo spíše, aby jí nikdy vykopáno nebylo; nebo základu, který s takou slávou a na tak pevný spůsob byl položen, tomu zajisté sluší přáti, aby přetrval věky — a čehož Bůh jednou rač dáti, aby se vynesl k slušné výši. Pamětní deska zní takto: „Ke cti Boha všemohoucího a jeho prvomučeníka svatého Štěpána k této posvátné věži základní kámen, jejž dvěma prvním biskupům litoměřickým nebylo dáno položit, mohl konečně položiti i též položil třetí biskup Hugo František dne 23. prosince roku 1716; jest pak to dílo, k němuž rovnou mocí pobádaly vznešenost ducha i nábožnost.“ V pravdě dílo veliké, jež z tvrdého tesového kamení vyvedeno vystupuje nad povrch země na výši sáhu. Kéž by byl popřál Bůh dílo to k obmýšlené výši přivésti a dokončiti. Dokončení však překazily krvavé války a předčasná smrt zbožného biskupa (r. 1720).

Tak vypravuje pamětní spis z oněch dob. Od toho času deset biskupů vloženo do hrobu a ještě podnes našemu katedrálnímu chrámu nedostává se posledního dokončení, poslední ozdoby, jakou se honosí téměř každý vesnický kostelíček. Ještě potud naše zvony vzdychají ze své zestárlé, dřevěné, chatrné zvonice, ještě dosud stavba započatá před 165 roky leží před naším zrakem co holá nakupenina kamene. Když co vrchnopastýř slavný svůj průvod jsem držel do stoličního chrámu, tenkráte první můj povzdech svědčil té pusté ssutině. Dnes pak se táži: Což mám i já vložen býti do hrobu, aniž by Hospodin uviděl dům svůj dokončený?

Mezi prvními biskupskými spisy, které jsem vzal do rukou, nalezal se právě pamětní onen spis o započaté stavbě věže. Byla to náhoda? čili to spíše pokynem od Boha, jenž povolal mne, abych v započatém díle postupoval a dokonal je?

Onen veliký král David, který chtěl v Jerusalemě stavěti chrám, byl na tom ovšem lépe. Za svého života naskládal hojných pokladů a ty věnoval na stavbu chrámu. Ale jakkoliv veliké byly poklady ty, přece nemohly stačiti k velikému dílu. I obrátil se David k milému lidu svému, a aj, knížata a přední lidu dali zlata a stříbra a drahých věcí, v lidu pak obětoval každý, jak kdo mohl a tak přivedena k místu stavba nejkrásnější, velikolepá, jaké kdy vidíno na světě.

Takéť já, vrchní Váš pastýř, chci obětovati milerád, seč jsem; ale to vše by stačilo, starou sbořeninu učiniti vyšší o několik loket. Má-li povstati důstojné dílo a šťastně zdařiti se, k tomu též já, jako někdy David, volám zbožný svůj lid.

Hledím zpět ku Praze — vzhůru na královský velechrám. Téměř 500 let čekal své konečné dostavby. Tu zbožný lid k dílu přiložil ruce, a co dlouho zdálo se býti nemožným, to před naším zrakem se nese mohutně k nebesům. Hle, toť dílo obrovské sjednocených sil!

Rozhlížím se dále po utěšených krajích našeho mocnářství. Tu zbožný biskup právě za našich dnů v Linci staví nový nádherný dóm (chrám), který široko da'eko nenalezneme rovného sobě. Tolik může biskup se svým zbožným lidem.

V Kolíně nad Rýnem stojí nyní největší a nejnádhernější chrám; ale i ten před málem desítiletí bylo viděti co stavbu nikterak ještě dokonanou. Tu německý národ sjednotil se, bohatý v statcích štědře přispěl svým darem, chudobný obětoval svůj halíř, ano i dítky přinášely mile dárky své — a nyní právě dokonáno jest dílo, odvážný to pomník lidského umu, tklivá památka spojených sil.

Já pak — mé dítky rozmilé — já toužebně vzdychám jen po věži. Toužím po ní právě v čas dvěstěletého jubilea mého i Vašeho stoličního chrámu. Nebylo by to skvělou oslavou jubilea, kdyžby právě nyní zase ruka přičinila se ku stavbě téměř zapomenuté? kdyby od té doby spanile se vznášela před

Vaším zrakem? kdyby budoucně zvučný hlahol zvonů co mocný hlas pastýře rozléhal se po horách a dolinách? A jak milo, kdyby toto bylo dílem Vaším a každý kámen na vysoké věži kdyby Vám byl stupněm do nebe?

Mé milé dítky v Kristu! seč nemohu býti bez Vás, to lze mi vykonati společně s Vámi.

Přehlížím svou rozsáhlou diecesi, svěřenou mi od Boha. Sečítám věřící své dítky a shledávám jich na půl druhého milionu. Ó by jedno každé těchto dítek jen jediným krejcarem chtělo přispěti, zámožnější pak kdyby učinili něco více, jak snadným stalo by se pak veliké dílo toto?

Toť tedy moje naděje v tom jubilejním roce. Dítky věrné mi oddané rozumí mému žalu, slyší mé vzdechy, pochopují volání mé o pomoc. Jestiť to volání o pomoc k oslavě Boží — a volání o pomoc spolu pro Vaši čest vlastní. Budoucí pokolení bude se radovati Vašemu dílu, v časech příštích bude se vypravovati o Vaší lásce, kterou jste osvědčili k svému vrchnímu pastýři, bude se mluviti o té zbožnosti, která Vás nadchnula k dílu tak chvalnému, — též o důmyslném způsobu, na jaký jste dvěstěleté jubileum stoličného chrámu uměli oslaviti.

V tomto pak dokonaném chrámu budu za Vás povděčně modlitby i oběti vykonávati, moji nástupcové budou taktéž činiti za mým příkladem — a to bude naší modlitbou, aby Bůh všemocný Vás a Vaše dítky a syny Vašich synů chránil v každém nebezpečí a pokušení toho života, aby Vám spomáhal ve všech potřebách a souženích, aby Vám žehnal ve všelikém díle, aby Vás vedl po cestách života a jedenkráte aby Vás přijal do stanů věčných.

Milost Pána našeho Ježíše Krista budiž se všemi Vámi. (II. Thessal. 8, 18.)

Dáno v biskupském sídle v Litoměřicích 25. prosince 1880.

Antonín Ludvík,
biskup.

Slova biskupa našla ohlasu. Věřící se skládají ochotně. Za těch několik dní, co biskup promluvil k ovečkám s láskou a důvěrou, sešlo se již 16.000 zl. Zdař Bůh!

Emausy. V klášteře Emauském na Slovanech jest živo. Katolík rád navštěvuje chrámy, kde služby Boží konají se s patřičnou oslavou. A benediktini Emausští slaví vše dle předpisů církevních — až do podrobností. Chorálu jejich odpovídá veškerý apparát liturgický. Vše jest zbožné a krásné. Proto chrám klášterní den co den jest plný při zpívané mši sv. a při zpívaných nešporách. Pobožností plodí se pobožnost. Krása jímá každého. Po návratu z Monte Casino nyní i výtvarní umělci pustili se do práce. Královskou kapli již malují. Z jara počnou obnovovati chrám. Na řadě jest především chor. Do oken bude zasazena gotická kružba. Dosavadní hlavní oltář copový bude vyměněn za nový, slohu kostela přiměřený. Zvolila se forma oltáře ciboriového. — Stěny v presbyteriu budou malovány. A tak soustavně každý rok bude pokračováno, až celý kostel se obnoví. Taková obnova vyžaduje ovšem velkých obětí. Mnichové mají ruce, ale nemají prostředků. Žádají tudy za pomoc provoláním, jak následuje:

†
P A X.

„Domine, dilexi decorem domus tuae"
„Hospodine, miluji okrasu domu tvého"
(Žalm 25, 8.)

Opatský chrám *Panny Marie na Slovanech*, tato starobylá *Karlem IV.* světcům *Jeronimovi*, *Methodějovi*, *Cyrillovi*, *Prokopovi* a *Vojtěchovi* posvěcená budova spustla časův nepřízní tak, že velepilné třeba jest opravy. Nejenom okna, klenby a zdi valnou škodu vzaly; také i vnitřek gotického chrámu, jenž veškerou svou způsobou jest přeušlechtilý a překrásný, utrpěl nedůstojným, slohu odporným vykrášlením velice, tak že zbožnost i krasocit důkladné opravy vymáhají. Konvent královského kláštera považuje tudíž za svatou a čestnou povinnost, aby ku správě a důstojné okrase svatyně všech sil vynaložil. S Boží pomocí jest s to, aby propůjčil k dílu síly umělecké; ale také nucen jest, poněvadž zejmena stavební opravy značných prostředků požadují, dovolávati se šlechetnosti a spanilé obětovnosti věřících. Především s úplnou důvěrou vyzývá zbožnou pomoc českého národa, ježto jedná se o velice ctihodný a umělecký národní pomník, kterýž Prozřetelností dochován jest našim časům a jenž hlasitě upomíná na hlubokou zkušenost předků. Všichni zajisté, jimž čest Boží, ozdoba svatyně a důstojná úprava bohoslužby na srdci leží, s ochotnou radostí milodárek svůj položí k obnově domu Božího. Šlechetní dobrodincové kladou zároveň na oltář *sv. Otce Benedikta* hold své lásky a vděčnosti za hojné požehnání, jež dostalo se předkům jejím od jeho řádu. Plni nadšení a svaté lásky pomáhejtež s námi k pomníku úcty vznešeného patriarchy řádu, který dal Čechům tolik osvícených pastýřů a otců křesťanské víry!

U. J. O. G. D.

V PRAZE, v král. klášteře *na Slovanech*, o Božím hodu vánočním 1880.

Kdo máš mnoho, dej štědře. Kdo máš málo, dej skromně. Odplata jest tatáž; „Zaplať Pán Bůh!" stejné. Halíř vdovy a dar Zacheův Spasiteli jest stejně milý. To i ono ukládá se do pokladnice nebeské. —

Dlužno v známost uvésti, že staré oltáře poznenáhlu za nové budou vyměňovány, zby vše odpovídalo slohu kostela. Mnohé z nich jsou pěkné a slušely by velmi dobře kostelům slohu barokního, jakých po vlasti naší jest veliké množství. Kdo máš tudy v takovém chrámu chatrný oltář, zajdi si do Emaus a zamluv si některý z oltářů, až na něj řada dojde, aby za gotický byl proměněn. Letos jest k dostání oltář hlavní. O cenu stane se jistě dohodnutí.

Na památku 1400letého jubilea benediktinského vydali mnichové emausští barvotisk, na němž jest vyobrazen Vykupitel na kříži a pod křížem blahosl.

Panna Maria a svatý Jan Miláček, svatý Benedikt se sestrou svou svatou Scholastikou, svatý Jan Křtitel s biskupem svat. Martinem. Jest to reprodukce jednoho z hlavních obrazů od těchže mnichů-umělců v Monte Casino malovaných. Xylografický barvotisk ve Vídni u H. Knöflera vyvedený dostati lze ve skladu Bedřicha Pusteta v Řezně. Formát: výška 43 cent., šířka 56 cent. Cena 6 zl. r. m.

Arkýř na Karolinum, jehož vnitřek tvoří kapli sv. Kosmy a Damiána, stkví se zase v původní své kráse. Důkladná obnova jest dokončena a jižní strana Karolinum má opětně svou starobylou okrasu. Skvostná památka slohu gotického, které lze po bok postaviti pouze kapli na staroměstské radnici a královskou kapli v kutnohorském vlašském dvoře, obnovena jest ve všech částkách dle přesných pravidel slohu. — Lupení, znaky, ozdobné sloupky a okna s kružbou bohatou, vše obdrželo původní tvar ušlechtilý a jemný, jak to vyšlo z ruky dovedného, ale neznámého mistra z druhé polovice XIV. věku. Ministerstvo svěřilo obnovu architektu Jos. Mockrovi, který úkol mistrně dokonal.

Vlašský dvůr v Kutné Hoře, sídlo krále Václava II., zbudovaný v XIII. století a upravený později za mincovnu, státi se má dle vládní předlohy opětně majetkem obce kutnohorské a sice výměnou. Vlašský dvůr má výměry stavební 1366 čtv. sáhů a 635 čtv. sáhů pozemku zahradního; obec nabízí za výměnu státu usedlost číslo 11. v Kutné Hoře a 17814 zlatých hotových peněz. Obec kutnohorská hodlá upraviti ve vlašském dvoře místnosti školní, kteryžto úmysl ministerstvo vyučování podporuje.

Lehner.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc leden.

I. Vyřízené záležitosti:

Kalich pro bisk. seminář v Litoměřicích.

Práce kovové: *Patenka k nemocným:* pro dp. Karla Langra, faráře v Mládkově. — *Kaditelnice:* pro dp. Josefa Nováka, faráře v Kněžicích. — *Kropáček:* pro dp. Karla Langra, faráře v Mládkově. — *Konvičky mešní z cínu:* pro dp. Jana Kubíčka, faráře ve Ptení u Plumlova.

Paramenty: *Červená a bílá kasule:* pro vp. J. Přecechtěla, kaplana v Podolí. — *Pluvial bílý:* pro dp. Jos. Schmida, faráře v Brodě. — *Štoly:* pro vp. Jak. Přecechtěla, kaplana v Podolí; - *červená:* pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici. — *Velum:* pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích a pro vp. V. Fischera, kaplana v Holešicích. — *Plášťik na ciborium:* pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — *Polštáře oltářní:* pro dp. Jos. Slavíka, faráře v Ovčářích. — *Příkrov bohatě ozdobený:* pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici.

II. Nová objednání:

Nový gotický oltář: pro chrám Páně v Nezamyslicích slavný patronátní úřad v Šichovicích, dle výkresu architekta Jos. Mockra.

Soška P. Marie: vp. Jindř. Sommer, kaplan ve Friedlandě.

Křížovou cestu: vp. Jan Žáček, kooper. v Bilavsku na Moravě.

Obraz blah. Anežky: vp. Václav Petr, kaplan v Blovicích.

Kalichy: dp. A. Svoboda, farář v Skoroticích. - *Pozlacení kalicha:* dp. Jos. Pazděrka, farář v Kateřinkách. — *Konvičky ke křtu* a *mešní konvičky:* důst. farní úřad v Kalné.

Paramenty: *Kasuli bílou:* vp. J. Kobr, kaplan v Chrasti; - *bílou a fialovou kasuli, černý pluvial, velum a bursu k nemocným:* blp. Jos. Rösler v Suniperku; - *pluviál bílý:* vdp. Jos. Frank, děkan ve Forstu; - *antipendium:* vysoce uroz. paní baronka Skal-Puteani ve Veidenau; - *polštáře oltářní:* dp. Jos. Hůlek, deficient v Praze.

Rozličné: *Forma na hostie:* vdp. Jos. Jindra. děkan v Bosně a dp. Jan Cvrk, farář v Skořenicích. — *Kříž na stěnu:* vdp. J. Hampel, děkan v Chlumu. — *Zvonek harmonický oltářní* a *k sákristii:* dp. J. Thun, farář v Úsové. — *Zvonky harmonické:* vdp. Jos. Procházka, děkan v Tachlovicích; J. M. nejd. pan světicí biskup Dr. Karel Prucha v Praze; vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel kn. arc. semináře v Praze, a dp. Václav Čejka, farář v Strašicích. — *Kříž pro školu:* dp. Jos. Mottl, farář v Nelahozevsi.

Prádlo kostelní: *Albu:* vysoce uroz. paní baronka z Widderbergů; - *dvě korporalie, dvě purifikatorie a cingulum:* vp. Jakub Přecechtěl, kaplan v Podolí.

III. Rozpočty:

Na gotický oltář: slav. patronátní úřad ve Zlonicích. — *Na sošku P. Marie, na relief, na obraz a železný kříž:* dp. Fr. Preclík, farář v Klomíně. — *Na obraz oltářní:* dp. Fr. Hala, koop. v Dubicku. — *Na křížovou cestu:* dp. V. Honěk, farář v Lstibořicích. — *Na pozlacení dvou kalichů a dvou pacifikálů:* dp. Fr. Fiedler, farář v Církvici.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 2. **V Praze, dne 28. února 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“. Románský kostel svaté M. Magdaleny v Řečanech. — Soubor památností hřbitovní kaple sv. Jiří v Bohdánči. — Sloh gotický. — Památky Cyrillo-Methodějské. Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské. Zpráva za měsíc únor. — Literatura. — Mosaika.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

51.

Románský kostel sv. M. Magdaleny v Řečanech.

Popisuje Dr. *J. Kalousek.*

Řečany jsou ves u levého břehu Labe mezi Přeloučí a Labským Týncem, u nádraží Kladrubského. Od 13. do 16. století slula Řečenany, ale v 16. století vyskytá se již také jmeno Řečejany i Řečany; nyní píše se obyčejně Řečany, a lid vyslovuje také Řečijany. Stojí tam filiální kostel sv. Maří Majdaleny, jenž náleží k faře Zdechovické. Zvěčnělý archaeolog J. E. Vocel uvádí jej v Památkách (II. 123) mezi kostely románského slohu, avšak s poznámkou, že toho s jistotou neví, poněvadž ho sám neviděl. Kostelík tento starobylý přivábil mne dvakrát do Řečan, o prázdninách r. 1876 a zase 1877; co jsem u něho vyhledal a čeho jsem se o něm dopátral, to nyní předkládám čtenářům milého mi Methoda.

Kostel Řečanský stojí uprostřed vsi na písečném kopečku asi 4 metry vysokém, v jehož boku u silnice našel jsem černou vrstvu do 20 cm. silnou, která se skládá z písku, popela a uhlí dřevěného; také střep jsem v ní holí vyhrabal. Temeno kopečka zaujato jest bývalým hřbitovem, dosud obehnaným zdí; v něm uprostřed vypíná se kostel. Jest to chrámec románský, jednolodový, s apsidou přesně k východu obrácenou. Bezpečné známky románského slohu jest při něm viděti toliko na *apsidě*, kteráž jest polokruhová, čtvrtkoulí sklenutá; zvenčí má schodec (Sockel), ze kterého vyrůstají čtyři liseny, naznačené na půdoryse při *a*, *b*, *c*, *d*; liseny spojeny jsou nahoře pod římsou okrasou obloučkovou, jež jest charakteristikou slohu románského; mezi *a* a *b* i mezi *c* a *d* jest po pěti obloučcích, mezi *b* a *c* jest jich šest; obloučky, liseny i schodec vystupují ze zdi asi o 10 cm. *Loď* má zvenčí rovněž takový schodec; na severní straně táhnou se po celé výšce zdi tři liseny něco širší (50 cm.), nestejně od sebe vzdálené, při *e*, *f*, *g*; také na jižní straně jest viděti takové liseny při *h*, *i*. Loď na místo hlavní římsy má toliko trám nebo prkno, a pod ním není žádných obloučků. Střecha na lodi jest sedlová; při západním konci sedí na ní dřevěná, nevelká věže. Střecha na apsidě představuje půl kužele, jehož špice dosahuje do výšky římsy loďové.

Připojený zde půdorys kostela zhotovil jsem v měřítku 1 : 200 (5 mm. = 1 m.). Loď jest založena velmi pravidelně; zdi podélné mají venku 14 metrů délky, zeď západní 7 metrů, jsou tedy v jednoduchém poměru 2 : 1. Výška lodě od podlahy až k rákosovému stropu činí nyní 7·70 m. Vchod do kostela jest jediný, od západu; jsou to nyní prosté dveře s obkladem dře-

věným. Vstoupivše do chrámce, máme nad sebou dvojí chatrnou dřevěnou kruchtu, po kterýchž se vystupuje také na věž. Po stranách lodě při *k* i *n* jsou jakési zbytky pi-

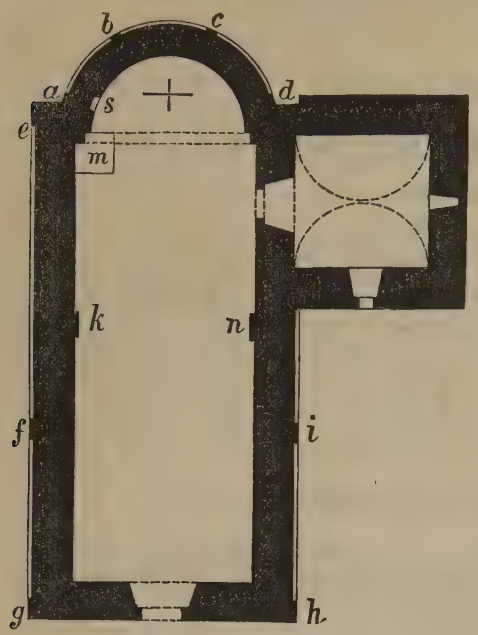

Obr. 1. Půdorys kostela v Řečanech. (1 : 200.)

lastrů nebo čehos podobného; vystupují sotva 10 cm. ze zdi, jsou 80 cm. široké a jdou od podlahy do výšky toliko asi 1·60 m. Z těchto pilastrů lze souditi, že kostel Řečanský měl prvotně velkou kruchtu, nejspíš zděnou, která sáhala od západní zdi až ku *k*, *n*; v románském kostele sv. Jakuba blíže Kutné Hory jest taková kruchta dosud pěkně zachována. V rohu při *m* jest čtverhranná podezdívka, pokrytá kamennou deskou; snad to byl někdy podstavec ku kazatelně. Arcus triumphalis jest půlkruh, který spočívá na římsách na pohled zánovních. Jediný oltář stojí v apsidě. Po straně evangelní nachází se ve zdi při *s* starobylé sanktuarium, zavřené železnými mřížovými dvířkami 50 cm. vysokými a 34 cm. širokými. Obklad sanktuaria jest z tesaného kamene; strany svislé i strana hořejší jsou profilovány tak, jak zde v měřítku 1 : 10 jest znázorněno; (obr. 2.) jest to jediná okrasa, kterou ze starých časů jest uvnitř kostela viděti.

U kostelů románských býval poměr šířky k délce jako 1 : 2, a poměr šířky k výšce jako 1 : 1½. Prvější poměr shledali jsme také u kostela tohoto, ale druhý poměr se u něho nenachází; loď kostela našeho jest asi o 2·50 metru nižší, nežli by dle toho měla býti. Nepochybně hořejšek zdí utrpěl nepohodou časů a byl pak při opravě svržen; tím vzala za své kamenná římsa i obloučkové podříms, což oboje se nyní u lodě pohřešuje, ale prvotně tu nejspíš bylo. Také u apsidy nepochybně byla prvotně pěknější římska, než-li jest nynější.

Světlo vniká nyní do kostela šesti okny; v apsidě jsou dvě okna, souměrně proti sobě proražená, tak že jedno jest nad zpomenutým sanktuariem hned v pravo; loď má čtyři něco větší okna, jedno na straně západní

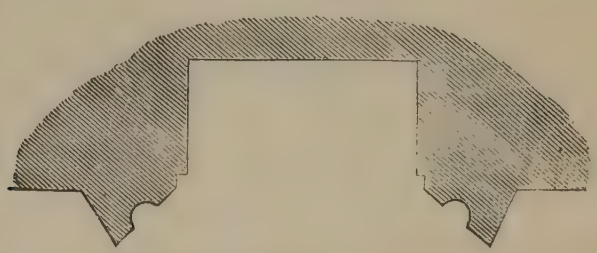

Obr. 2. Vodorovný průřez sanktuaria. (1 : 10.)

nad vchodem, jedno na straně severní mezi *f* a *g*, a dvě na straně jižní, totiž jedno mezi *h* a *i*, druhé mezi *n* a vchodem do sakristie. Všechna okna jsou podlouhlá a půlkruhem sklenutá, toliko dovnitř vyšpaletovaná; okna v lodi mají ve světlosti 126 cm. a 89 cm.; touž formu mají menší okna v apsidě, a jsou teda v této své nynější podobě vesměs původu zánovního.

Na jižní straně stojí při lodi nízká *sakristie*, do které se vchází jen z kostela. Zdi má na 1 metr silné, tak jak jsou zdi kostelní; sklenuta jest valeným klenutím. Kromě okna na západní straně mívala sakristie ještě jedno okénko na straně jižní, těsné na spůsob střílny; věží dílem ve klenbě a jest nyní zvenčí zazděno. Patrně jest sakristie stavba velmi stará, snad tak jako kostel, a měla nepochybně sloužiti k ochraně netoliko proti loupežníkům, ale i proti vojskům.

Vnitřní úprava kostela jest velmi chu-

dička. Sloužiť se v něm mše sv. toliko pětkrát do roka. Ale nejtrapnější dojem na mne dělalo to, kterak rodina kostelníka Řečanského používala staroctihodného svatostánku; při první mé návštěvě sušila v kostele makovice, při druhé zase nějaké obilí v klasích. Zdi kostelní jsou však dobře zachovány; že jsou všude pod omítkou a vápnem obíleny, nemohl jsem ohledávati zdivo; toliko na jednom místě prokmitaly poněkud kameny, a to zdály se býti kvádry pískovcové.

Na věži jsou dva pěkné zvony, jeden z r. 1484, druhý z r. 1505; oba mají dosud srdce okrouhlé, tedy staré. Nápisy na nich jsou v gotické minuskuli. Na větším a starším zvoně čte se; *Anno domini m°cccc°lxxxiiii hec campana fusa est ad laude(m) et gl(ori)am sanc(t)e trinitatis p m pt.* Poslední zkratky mají se čísti nepochybně: per magistrum ptaczek; Ptáček byl toho času výtečný zvonař v Kutné Hoře. Druhý zvon má nápis: *Anno domini m°ccccc°v° hec campana fusa est ad laudem dei hac sancti martini epis.* Není tedy pravda, co napsal Schaller, že zvony Řečanské pocházejí z let 1431 a 1482, anebo že by nápisy jejich nemohly se přečísti, jak Sommer dal si říci.

Řečanský kostel náleží k nejstarším, které se nám v Čechách z doby románské zachovaly. Až jednou při opravování bude se moci ohledati zdivo, bude to zajímavý a vzácný předmět ke studiu pro zevrubného znalce staveb, jakým jest náš A. Baum. Neboť chrámec Řečanský poskytuje k tomu dvou výhod, které málo kde najdou se pohromadě při jeho soudruzích ve stáří: známe totiž rok, kdy byl vystavěn, a stavba jeho od té doby, jak se zdá, nebyla mnoho předělávána.

Pražský biskup Daniel roku 1165 vložil ostatky svatých do oltáře tohoto kostela sv. Maří Majdaleny. Danielova authentika, která to oznamovala, našla se r. 1737 v olověné schránce pod oltářním kamenem v Řečanech; to poznamenal do pamětné knihy tehdejší Zdechovický farář Procházka, a zprávu tu uveřejnil již Schaller v topografii své (pg. 33) a něco obšírněji Sommer (pg. 38). Víme ještě o třech jiných authentikách, které biskup Daniel vkládal do oltářů v kostelích od něho svěcených, a všechny zdělány jsou dle stejného formuláře. První z kostela Bohnického u Prahy jest dána dne 30. kv. 1158 (Erben, Reg. pg. 621); druhá z někdejšího kostela sv. Ondřeje ve Starém městě Pražském dne 11. říj. 1165 (ib. 621); třetí z kostela ve sv. Jakubě blíže Kutné Hory dne 19. list. 1165 (ib. 138); toliko tato Svatojakubská authentika zachovala se v originále, nyní uloženém v Museu, a snímek její uveřejněn jest Vocelem v Časopise českého Musea 1847. O originále authentiky Řečanské nyní se neví, je-li kde zachován, a bohužel nebyl ani dobře přečtěn; z obsahu jeho nevíme s jistotou nic víc než co nahoře jsem položil. Sommer uvozuje sice ještě slova: Patrono autem Dominii Illustriss. Domino Predbok Castellano de Lazlaw, ale tak to jistě v authentice nestálo; prvních pět slov hodí se do slohu 18. věku, ale ne do 12. věku; pak místo Predbok snad tam stálo Předbor nebo Předvoj anebo nějaké jiné podobné křestní jmeno tehdáž obvyklé; a místo Lazlav má se čísti nejspíš Čáslav, jakož Řečany s okolím jižně od Labe náležely k župě Čáslavské. O deset let později, totiž r. 1175, vyskytá se Budivoj župan Čáslavský (praefectus, Erb. Reg. pg. 155), a možná že to je týž kastelán, jehož jmeno neumělý čtenář minulého století četl Predbok.

Tolik tedy víme, že kostel v Řečenanech dostavěn a vysvěcen byl r. 1165, a že zakladatelem jeho byl královský kastelán čili župan. Potom v historických pramenech nemáme stopy po této osadě, až roku 1289 vyskytá se v jedné listině svědek Jaroslav z Řečenan (de Zreschenan, Em. R. pg. 638). Tento Jaroslav byl nepochybně držitelem Řečenan, anebo alespoň některé jich částky. Ve 14. století Řečenany náležely dvěma pánům zároveň, díl blízkému klášteru Sedleckému a díl světskému držiteli; i právo podací bylo mezi ně rozděleno. R. 1333 Martin z Bohunovic vyznává, že klášteru Sedleckému právem panství (jure dominii) náleží rychta v Trnavce (Tyrnaw) a dvě sousední vsi, Řečenany (Retzenow) a Labětín, též dva lány tudíž, krčma a clo na vodě, a týž Martin koupil si od kláštera třetí peníz z rychet těch držebností na čas svého života (Riegger, Archiv III. 399). Opat Jan r. 1364 prodal ves Řečenany za 50 kop Mikulášovi ze Spytovic a dědicům jeho pod úrok dvou grošů; později dostalo se to zboží, nevědomo jak, mocnějšímu pánovi, což klášteru nemohlo býti vhod, pročež r. 1405 opat zase koupil od Jindřicha Lacenboka z Chlumu za 350 kop grošů pražských dvůr ve vsi Řečenanech (Rzeczienow) s půltřetím lánem polí orných, se třemi podsedky, krčmou, s jiným podsekem v Labětíně vsi téhož kláštera, i se vším příslušenstvím toho dvora, zvláště s rybolovem v Labi (ib. 409). Avšak i po roce 1364 klášter zůstal patronem kostela, sdíleje se o právo podací s panošským

rodem, který nepochybně držel jinou částku Řečenan. To vysvítá z knih konfirmačních, které ke dni 5. prosince 1376 zvěstují, že po smrti plebana Svacha dosazen byl na uprazdněnou faru Řečenanskou kněz Oldřich z Jenišovic, jsa praesentován opatem a konventem kláštera Sedleckého, jimž náležely dvě třetiny práva podacího, třetí pak třetinu měla Kačka vdova po Sulkovi z Řečenan. Roku následujícího 1377 jmenuje se týž pleban Oldřich a patron panoše Zbyněk z Řečenan, nepochybně syn Kaččin. (Pam. IX. 848). Dle register desátků papežských plebanie Řečenanská platívala 6 grošů desátku, náležela teda k farám chudším, ač ne nejchudším.

Válka husitská přinesla klášteru Sedleckému pohromu od husitů i od katolíků. Císař Sigmund r. 1436 zapsal Telčice, Trnavku (Trnovú), Řečenany (Wřiečeněny), Chvaletice a Labětín, vsi kláštera Sedleckého vespolek sousedící, Kunšovi Voděradovi ze Sekyřic ve 400 kop gr. (Arch Č. I. 537). O tomto panošovi jsou zprávy z let 1437 až 1469, kdež byl již mrtev, v Archivě Českém II. 382, III. 523, V. 303; patrně byl husitou, ač snad stranil Sigmundovi pro zisk. V letech 1492—1497 vyskytá se panoše Jan Zdechovský ze Sekeřic na Zdechovicích, jenž nejspíš byl pánem také v Řečenanech; jsou o něm zprávy v Archivě Českém VI. 530, IV. 201, 202, VI. 533, a naposledy I. 355. Neumím pověděti, kterak rod ze Sekeřic nabyl Zdechovic; dřívější držitelé Zdechovic psali se odtudž ze Zdechovic, i bylo mezi nimi několik Janů po sobě; panoše Ješek čili Jan ze Zdechovic dle knih konfirmačních 5. dub. 1373 byl patronem ve Zdechovicích, o jiných pak Janech Zdechovcích ze Zdechovic jsou zmínky r. 1407 v Památkách VII. 159, r. 1410 v Arch Č. II. 373, a r. 1454 v A. Č. II. 480. Výše dotčený Jan Zdechovský ze Sekeřic byl v letech 1494 — 1496 páně Pernšteinským úředníkem v Pardubicích (Pam. arch. X. 178). Po něm r. 1521 držel Zdechovice Václav Lorecký z Elkuše, o kteréžto jeho držbě pan Vilém z Pernšteina, stařec nad hrobem, vyslovil se dvojsmyslně a podezřele (A. Č. II. 169); zpustlost mravů, toho času bohužel obvyklá, jevila se u něho značnou měrou; r. 1512 dobyl se v Kutné Hoře z vězení šatlavního a pryč utekl, a r. 1532 zsekal člověka tamže (Dačický I. 92, 119). O ostatních držitelích statku Zdechovického jsou některé zprávy ve Slovníku Naučném a v Topografickém Slovníku Orthově a Sládkově. Toliko dokládám, že král Ferdinand r. 1562 propustil statek Zdechovický synům vojevůdce Karla ze Žerotína k dědictví zpupnému, tak aby již nebyl zápisným a nemohl býti vyplacen (Desky Z. 14. G. 26); tu pak při tom statku krom jiných vsí jmenují se Chvaletice, dvůr poplužní Telčický, Trnavka, Řečenany i Labětín; soudím, že tyto vsi, někdy klášteru Sedleckému náležité, spojily se se Zdechovici tehdáž a tím činem, když Zdechovice dostaly se panošům ze Sekyřic, i náležely pak ku panství Zdechockému až do našeho věku.

Z 15. a 16. století nemáme o kostele Řečenanském jiných zpráv, než co vypravuje sám. Ze zvonů ulitých r. 1484 a 1505 lze souditi, že tenkrát nebyl tak opuštěn jako nyní, nýbrž že měl svého vlastního duchovního správce; tomu poněkud nasvědčuje také trhová smlouva, kterouž r. 1585 Jan Lukáš z Žerotína prodal zboží Zdechovické Hynkovi Vrabskému z Vrabí, kdež se uvádějí „Řečejany s podacím kostelním“ (DZ. 67. M. 26). Dle všeho byla tu duchovní správa utraquistická. Po bitvě Bělohorské byly kostely Zdechovický i Řečanský přivtěleny k faře Přeloučské (Pam. X. 762), což tak trvalo až do roku 1689, kdež do Zdechovic dosazen byl administrator, roku pak 1704 obnovena tam byla fara. Od těch časů kostel Řečanský jest filiálním ke Zdechovicům. Po přestálém takto největším zpustošení byla starobylá svatyně Řečanská nepochybně zase restaurována; oznamujeť tam portatile v oltáři, že je posvětil dne 9. list. 1702 Vít Seipl biskup Hieropolský, suffragan Pražský, opat Strahovský. Z relací posílaných r. 1677 úřadu arcibiskupskému vytál zvěčnělý děkan Rojek (Pam. IX. 848), že vikař Chrudímský Hataš rozpisoval se o kostele Řečenanském, kterak jest hříšnější nešli M. Magdalena, aniž prý odpuštění doufati smí. To vztahuje se nepochybně k různověrství, které se v té vsi tehdáž tajilo, jakož i nyní protestantství má tam převahu, zvláště mezi starousedlými zámožnějšími sousedy. Nyní počítá se v Řečanech v 61 domech 160 katolíků a 285 nekatolíků; r. 1789 bylo tam 48 čísel, a r. 1677 počítalo se toliko 48 duší s pominutím dětí pod 12 let.

52.

Hřbitovní kaple svatého Jiří v Bohdánči.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

Za městem Bohdáncem v pravo od silnice do Pardubic vedoucí, vidíme nelprvé na polní cestě *kapličku malou sv. Jana Nep.*, r. 1829 od kupce Romedia Koutníka založenou, a asi 100 kroků od ni na temeni vysokého, táhlého pahorku *hřbitovní kapli sv. Jiří*, okrouhlý to chrámeček, obehnaný čtverhrannou zdí. Hned za dob starých zde stála kaple, ke které dle farní památní knihy konaly se poutě až z Uher. Kolem ní táhl se hustý les, tak že tato kaple byla ukrytá. Byla tak sešlá, že r. 1771 musela býti opravena. Uvnitř visí 2 obrazy sv. Jiří, jeden starý, který býval bezpochyby cílem dalekých poutí, a nyní nad sakristií visí, a druhý na oltáři r. 1855 od akademického malíře Chrudímského Papáčka zhotovený nákladem městské rady. V kapličce této jest pod oknem u oltáře náhrobní kámen s nápisem, sotva do polovice čitelným: „. . , **ſtarſſi Gelinek z Koldina a tuto tielo geho odpoczywa . , ...**“ Je to náhrobek bývalého vrchního panství pardubického a dárce zvonu poledníka ve farním kostele bohdáneckém. U kaple této bylo dříve pohřebiště toliko lesních a porybných úředníků panství pardubického, až r. 1840 pohřební místo pro celé město sem bylo přenešeno. Blízko kaple stojí hrobárna, podle které stála kaplička P. Marie, která později hyla změněna v prachárnu. R. 1772 vzat z ní kámen ku nynější hrobárně, ku které r. 1856 umrlčí komora byla postavena. Nad vchodem ke hřbitovu jest zvonička a v ní zvonek s nápisem:

„Ga wolam zwukem Panu Bohu ke czti a chwale geho a nabizim każdeho czaſu czlowieka ſmrtedlneho 1617“.

Byl zde ještě jeden zvonek, který ale byl ukraden. Z návrší od hřbitova toho jest krásná vyhlídka.

Mezi městem a hřbitovem strmí tak zvaný *kamenný kříž*, z kterého ale jen podstavek z r. 1677 se zachoval. Pověst dí, že zde dva milovníci jedné dívky soubojem se zabili. —

Několik kroků od Bohdánče na levé straně silnice k Pardubicům vedoucí stojí druhá *kaplička Nanebevzetí P. Marie* s krásnými libý chládek skytajícími lípami a studeným praménkem pod kapličkou z kopce tekoucím. Před 64 lety bývala zde studně vroubená místo kapličky, a kaplička stála na kopečku v levo. An ale od vojínů byla celá rozstřílená, nechal ji měšťanosta Kutler zbořit, a na nynějším místě znovu postaviti. Na tomto místě stával prý hrad, z kterého ale kromě lidské pověsti ani stopy se nezachovaly. Dle Slov. Nauč. I. 769 bylo to sídlo rytířů Bohdáneckých z Hodkova, ale omylně jest psáno, nebo sídlo rytířů těch jest *Bohdáneč* v Čáslavsku. Ještě před 40—50 lety chodili sem pověreční lidé poklady kopati. Otec zmíněného Jana Kuttnera dal skrze horníky v kopci tomto kopati, a přišli na sklepy, v kterých prý leží prastaré víno. Ještě dříve byly prý dle starých pamětníků cihly a stavební kameny na povrchu k spatření. — Za touto kapličkou stojí asi 500 kroků *kamenný kříž*, který r. 1819 od měšťanosty Jana Kuttnera byl postaven a nápis nese:

„EX VOTO EFFIGIEM HONORI VERO ET VIVO PROPRIIS EXPENSIS EREXERAT IOANNES KVTNER PRO TEMPORE CONSVL BOHDANECENSIS. Anno Domini 1819 die II. Julii.

U mlýnů v úkrytu dubinky stojí *socha sv. Jana Nep.* od jistého mlynáře postavená s chronogramem:

IN DEI AC SANCTI IOANNIS HONOREM HAEC STATVA SOPITIS INVASIONIBVS BORVSSIAE NOVITER RESTAVRATA (1747)

Na ostrůvku rybníka Skříně, po straně silnice k Chlumci vedoucí stával hrad *Filovka*. Ostrůvek ten vejčité podoby jest 45 kroků dlouhý a 30 kroků široký, otečen příkopem, se Skříní souvisícím a 27 kroků širokým, který se dá naplniti vodou. S tímto příkopem stýká se na druhé straně násep částečně zachovalý a 15 kroků široký, 100° v objemu mající. Na pahorku tvrze samé nalezají se střepiny, cihly, kamení a jiné věci. K tvrzi této řadí se jiho-západně druhý, čtverhranný násep, nyní močálem naplněný. Místo to, kde stával hrad, náleží obci, ale rybník Skříně je stále více zatápí. Hrad tento patřil bratřím Majnušovi, Petrovi a Bavorovi Chvalkovským z Hustiřan, kteří r. 1508 pustou tuto tvrz za 2500 kop gr. prodali Vilému z Pernštýna. Taktéž Johanka z Dobřenic, choť Bavora z Hustiřan, která na pusté tvrzi Jilovce a vsi věno 250 kop gr. pojištěno měla, právo k této tvrzi r. 1508 Vilémovi z Pernštýna prodala. Ale r. 1514 prodal Vilém z Pernštýna tvrz Jilovku městu Bohdánči, které z ní dalo nadělati pastvin.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(KOSTELY STEJNOLODNÍ.)

Zvláštní dojem tvoří vnitřek gotických chrámů při *stejně vysokých loděch*, které proto *stejnolodními* kostely slují, jichž ve vlasti naší hojně se vyskytuje, tak že jich mlčením pominouti nelze. Zvýšením bočních lodí do výšky lodě střední dostalo se především pilířům neobyčejné štíhlosti. Základní tvar jejich býval pravidelně z počátku kulatý s přilehajícími osmi neb čtvero příporami. Později však, asi od polovice XIV. věku zbavují se jich a vysoké hladké pilíře kulaté pnou se do výše, z nichž bezprostředně, bez hlavice, žebra se rozkládají. Mnohdy však vyskytují se i osmihranné pilíře s příporami neb bez nich. Na vyobrazeních tuto podaných spatřiti lze ten i onen druh pilířů. (Ob. 235—237.). Aby se docílilo prostory svobodné a světlé, pilíře dále od sebe se rozestavovaly, lodím šířky přibývalo, tak že kvadratické rozestavování podpor v lodi hlavní a skoro tatáž šířka v lodích bočních stala se pravidlem. Střední loď ztratila takto

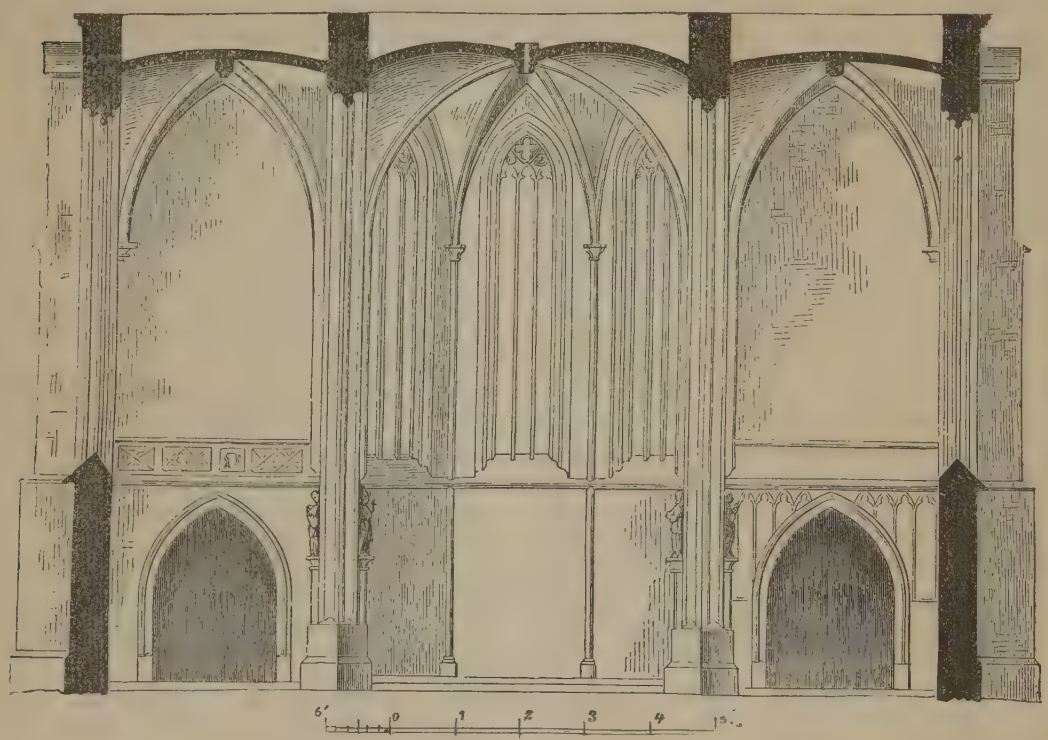

(Obr. 235.) Kutná Hora. Arciděkanský chrám sv. Jakuba.

dosavádní převahu svou a zakládání lodě příční pozbylo tím dřívějšího významu. Proto pravidelně se již ani nestavěla, což nikterak na závadu nebylo kostelům farním, nevyžadujícím choru rozsáhlého. Chor tvořen jest obyčejně v souhlasu s ostatní úpravou prostě nazvíce z osmihranu a věnec kaplí s ochozem se vypouštěl. Jen někdy široké lodě boční tvořily široký ochoz kolem choru plodíce takto při vší jednoduchosti překvapující dojem plnosti světla a smělým uspořádáním.

Důležité změny nutně dostalo se tím *oknu*. Nemělo-li se postrádali dostatečného světla, bylo třeba oken značně vysokých, jimiž též příliš velké plochy stěn prolamovány jsou. Proto že to však protivovalo se soustavě dosud vládnoucí, neodvažováno se z počátku stavěti je bez přerušení. Stavěna jsou z počátku dvě nad sebou, což ovšem zvenčí zdálo se naznačovati dvoupatrové rozdělení vnitřku. Záhy stavělo se tudy okno v celé délce, do něhož pro uvarování se jednotvárnosti a za příčinou větší pevnosti prutů upravovány jsou kružby na způsob dvou- i

(Obr. 236.) Kutná Hora, Chrám Nanebevzetí Panny Marie.

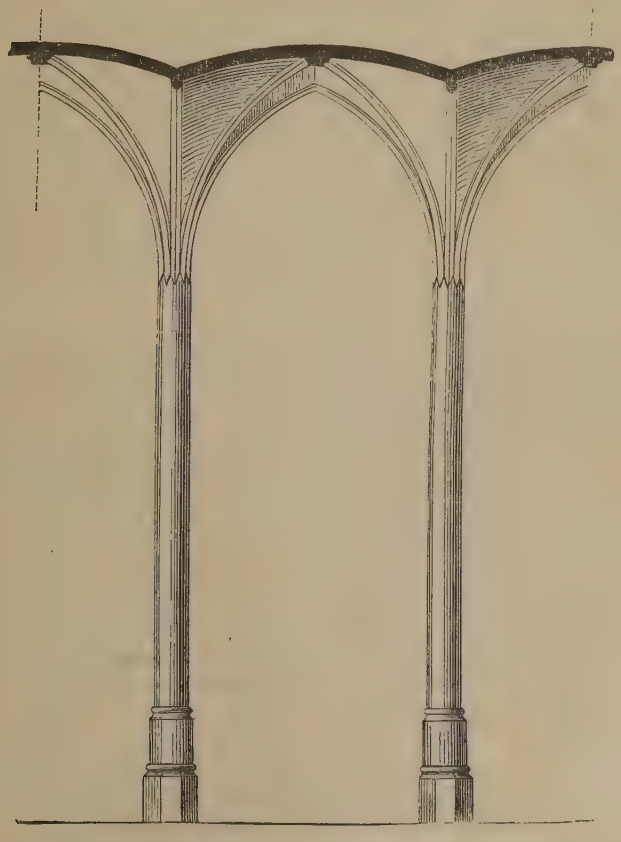

(Obr. 237.) Kutná Hora. Kostel nejsv. Trojice.

třídílných galerií. Šířka oken neuchylovala se však značně od míry dosad užívané a tak ovšem po obou stranách zbývalo dosti plochy prázdné. Ani *ornamentika* nebyla v takových kostelích příliš pěstována. Byla skoro výhradně obmezena na hlavice pilířů oku příliš vzdálených, až posléze v dobách pozdějších obyčejně odpadla, tak že větve žeber přímo ze kmenu štíhlého pilíře se rozvětvovaly.

Takovou měrou získán jest vnitřek jasně rozdělený a stejnoměrně osvětlený. Postrádal-li nádhernosti, dlužno nezapomínati, že pro farní kostely dobře se hodil, jakož i pro chrámy řeholí v městech účinkujících, jako jsou Františkáni a Dominikáni.

Za to v kathedrálách docilovalo se velkoleposti dle vzorů francouzských, stavbou na způsob jehlance do výše vystupující, různou kombinací rozličné výšky a rozmanitého osvětlení. Živá obrazotvornost volně mohla tvořiti zde své malebné síně.

Památky Cyrillo-Methodějské.

Nejdůstojnější pp. biskupové budějovický a královéhradecký vydali provolání k vel. duchovenstvu diecesí budějovické a královéhradecké za tím účelem, aby sbíraly se všeho druhu památky Cyrillo-methodějské, jichžto v Čechách — jak z archeologických památek vysvítá — jest veliké množství. V dotčených pastýřských listech dí se:

„Leta Páně 1885 slaviti bude národ český památku blahoslaveného úmrtí svého metropolity sv. Methoděje a jeho smrtí mu předšedšího bratra, sv. Cyrilla.

Jeho Svatosť, náš slavně panující papež Lev XIII. ráčil k této vznešené slavnosti položiti veleskvostný základní kámen ve své věhlasné Encyklice ze dne 30. září 1880, ana zásluhy našich svatých apoštolův slovanských po celém okršlku země zvěstuje a v uctivosti míti přikazuje.

Na nás tedy jest, abychom ku povznešení nastávajícího jubilea valně přispěli a kolem encykliky vsadili pravé české drahokamy, jimiž by vyššího lesku nabyla a jasnějším světlem o životě a působení sv. Cyrilla a Methoděje ozářena byla v krajích českých, jimžto se dostalo zvláštního štěstí, že se nohy jejich apoštolské dotýkaly půdy naší.

Především jedná se o historické vypátrání takových předmětův, z jichžto nálezův se vší pravdě podobností se dá souditi, kde všude ss. bratři Cyrill a Methoděj učili a křtili, kde kostely a kaple stavěli a světili, a kde duchovní správy zakládali. — Psaných pramenův — pokud jsou známy — již vyčerpáno; jisto však, že podnes zůstaly nepovšímnuty rozličné památky nepsané, jež pilně a opatrně sledovati naší úlohou bude.

Mimo chrámy a kaple, jichž počátek spadá v tisíciletou minulosť našich bratří apoštolských, důležity jsou především kamenné kříže missionářské a posvátné vody (prameny a studánky), o nichžto v lidu jde pověst, že tam biskupové slovanští naše pohanské pradědy víře křesťanské učili a v nedostatku řádných svatyň také křtili. Snad udržuje se v ústech zbožného lidu tu i tam nějaká pověst nebo legenda, kteráž se zřetelem na kamenné kříže, studánky, kaple nebo kostely vésti může ke skutečnému seznání významu těchto němých památek.

Za tímto účelem, aby nových spolehlivých zpráv získal „Sborník Velehradský“, jehož prvý ročník byl vydán a po němž v příštím letě druhý následovati bude, jevíme přání, aby důstojné a velectihodné duchovenstvo této důležitosti sobě povšímnulo a svou ochotu k rozmnožení cti a slávy našich slovanských apoštolův osvědčilo pátráním vlastním a povzbuzováním jiných k vyšetřování:

1. zdali někde (u cest, v lesích, při vodách atd.) jsou staré, nízké, neúhledné kamenné kříže, jež ukazují na pradávnou minulost;

2. zdali o některé studánce nevypravuje se pověst nebo legenda starověká, snad z časův svatých Cyrilla a Methoděje pocházející;

3. zdali vůbec v té nebo jiné obci známo nebo v obyčeji jest, co by mohlo míti původ Cyrillomethodějský.

Ad 1. Kříž musí býti náležitě naznačen, i místo kde stojí, jak vysoký, jak široký, jak tlustý jest, z jakého kamene utesán a vůbec jakou má podobu a zdali jaká pověst o tomto kříži v lidu se udržuje? Pověst podána buď v celém znění, byť někde zdánlivě sobě odporovala a uvedeny budtež všecky okolnosti, odkud pochází a jsou-li svědkové osoby dospělé a věrohodné. Věci dobře poslouží, kdo jednoduchý sice ale zřetelný výkres ku své zprávě přiloží a tuto podpisem svým opatří.

Ad 2. Podrobné vypsání polohy a přístupnosti ke studánce nebo ku pramenu

posvátnému jest nezbytnou potřebou a jde-li o tom nějaká pověst, budiž podotknuto jako v ad 1.

Ad 3. Sem náleží také obyčeje, jež snad z doby pohanské pocházejí a podnes v lidu českém se zachovaly. Kdyby pověsti v té míře sobě odporovaly, že by dvoje nestejné mínění pronášely, budiž o tom zpráva dána, aby zkoumání o původu Cyrillo-methodějském nebylo stíženo a přesné kritice bráněno.

Vznášíme tedy na důstojné a velectěné pány, kteříž by ve svých osadách o nějakém takovém předmětu věděli, nebo zvěděli, úsilovnou žádost, aby své zprávy nejdéle do konce března 1881 sem (do Budějovic aneb do Králové Hradce) zaslali, bychom je redakci „Velehradského Sborníka“ v čas dodati mohli.

Dáno v Českých Budějovicích i v Králové Hradci.

Domácí zprávy.

Staré malby na staroměst. radnici. Při opravách, které se dějí na věži staroměstské radnice, přišlo se nad nynějším stropem staré síně obecní na starý strop dřevěný, malbami ozdobený. S profilování lze souditi, že pochází asi s téže doby, ve které portál a okno vedlejší zřízeno jest. Malby vyobrazují rozličné světce: sv. Václava, sv. Vojtěcha a jin. Také v kapli, nejpamátnější to části celé radnice, objeveny jsou staré fresky. Kaple zbudována jest v druhé polovici XIV. věku. Byla zasvěcena dne 4. srpna 1381 ku cti sv. Vavřince, pak sv. patronů zemských: Víta, Václava, Vojtěcha, Sigmunda a Ludmily. Po válkách husitských zůstala zpustošena. Při rozšiřování radnice za Vladislava II. (1471—1500) jest kaple obnovena a kaplan Jan Hůlek sloužil zde r. 1481 zase první mši svatou. Z té doby pochází vladislavský znak s písmenem W. Letopočet 163 a zlaté písmeny na stropě F. II. a F. III. ukazují na další opravy za Ferdinanda II. a III. Když v květnu a červnu r. 1757 Prušáci Prahu oblehali, také radnice utrpěla škody nepřátelskými kulemi. Z následující opravy pochází znak dosud zachovalý Josef II. nařídil 25. ledna 1083, aby zrušeny byly veškeré kaple a kostely, v nichž veřejná bohoslužba se nekoná. A tak také kaple tato zavřena a r. 17·7 zabilena jest. Krásné malby ve skle nahraženy jsou sklem tabulovým a teprv roku 1857 zasazeno opětně sklo barevné od továrníka Mayera darované a kaple z nařízení purkmistra Dr. Vanky znova obílena jest. Při odstraňování tolikerých vrstev vápna při nynější opravě přišlo se na zbytky starých maleb. Kromě toho objeveno jest 7 znaků rozličných řemesel v síni, kde druhdy cechy schůze své odbývaly.

Věž vodárny Staroměstské požárem zničená jest již zase vystavěna. Kdo očekával, že stověžaté Praze přibyde nová okrasa, jest sklaman. Nová věž vyniká nad dřívější — škaredostí formy. Překrásné věže mostecké stydí se za takové sousedství. Největší chybou nové věže jest, že nemůže shořeti. Užilo se na místo dříví železa. A tak nová věž Praze tropiti ostudu — nepřestane.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Ředitelství Akademie křesťanské zaslalo adressu díků Svatému Otci, že rozkázal světiti svátek svat. Cyrilla a Methoděje celé Církvi katolické.

Slavné ředitelství české spořitelny věnovalo ve prospěch Akademie křesťanské 100 zl.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc únor.

I. Vyřízené záležitosti:

Křížová cesta: pro chrám Páně v Dolanech u Olomúce a *postní obraz:* pro kostel v Raspenavě.

Kalich: pro dp. J. Jodasa, far. v Hor. Újezdě.

Práce kovové: *Pozlacení kolicha:* pro důstp. Ad. Ptáčníka, faráře ve Schwarzbachu. — *Patenky k nemocným:* pro dp. Jos. Jodasa, faráře v Horním Újezdě; pro filialní chrám P. v Schönborně a pro dp. Jos. Bukovského, faráře v Hůrce. — *Nádobky na sv. oleje:* pro dp. Jos. Jodasa, faráře v Horním Újezdě a dp. Jos. Bukovského, faráře v Hůrce. — *Náčiní k zaopatřování nemocných:* pro dp. Josefa Plašila, faráře v Klobukách u Slaného. — *Zvonky harmonické:* pro dp. V. Runta, faráře v Holeticích; vp. Jana Žežulku, kaplana v Dol. Slivně a dp. Vojt. Hauptmanna, far. v Dupavě. — *Kaditelnice a kropenka:* pro dp. Jos. Jodasa, faráře v Hor. Újezdě. — *Nástroj na pečení hostií:* pro dp. Jos. Šebora, administrátora v Suníperku.

Paramenty: *Pluvial skvostný černé barvy:* pro dp. Adama Špačka, faráře ve Studené; - *černý pluvial:* pro důst. konvent dominikánský v Praze. — *Kasule, dvě dalmatiky a pluvial bílé barvy a černý pluvial:* pro vdp. Frant. Černohousa, děkana v Dobrovicích. — *Bílá kasule:* pro dp. Karla Langra

faráře v Mládkově a vp. Jindř. Sommera, kaplana ve Friedlandě. — *Fialová kasule:* pro blahp. Ed. Weisa, berního v Pelhřimově a pro dp. Fr. Blažka, far. ve Vel. Popovicích. — *Štola bohatě vyšívaná:* pro blah. slečnu Andělu Vlasákovu v Praze; - *dvě štoly:* pro vp. Fr. Wildnera, administ. v Mnichově. — *Bursa k nemocným:* pro dp. Jos. Bukovského, faráře v Hůrce. — *Polštáře oltářní:* pro důstp. Ad. Ptáčníka, faráře ve Schwarzbachu. — *Komže pro ministranty:* pro dp. Fr. Wildnera, admin. v Mnichově. — *Příkrov:* pro dp. Antonína Jenne, faráře v Novém Sedle.

Prádlo kostelní: *alba, 4 rochetky pro ministranty, 8 korporalií, 4 purifikatoria a 2 plachty na oltář:* pro dp. Jos. Krcha, faráře v Stebuzevsí; - *alba, 6 purifikatorií, 6 korporalií a 1 cingulum:* pro vdp. E. Doležala, děkana v Minicích; - *2 alby, 12 purifikatorií, 2 humeralta, 4 korporalia a 4 ručníčky:* pro blp. Václ. Müllera, statkáře v Pavinově; *rocheta, 6 korporalií, 6 purifikatorií:* pro vp. Frant. Wildnera, administr. v Mnichově; - *rocheta a cingulum:* pro blah. slečnu v Mašťově.

II. Nová objednání:

Nový oltář: dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři.

Obraz oltářní *sv. Václava:* dp. Frant. Elich, farář v Chotušovicích.

Kalich bohatě ozdobený: vp. Frant. Teplíček, adjunkt theologie v Olomúci a dp. Karel Konrád, profesor v Táboře. — *Opravu stříbrné monstrance:* vdůstp. hrabě Arnold d' Orsey, farář v Kojetíně; - *oprava dvou monstrancí:* dp. Fr. Chalupecký, farář v St. Kolíně. — *Pozlacení dvou kalichů:* dp. Jan Klumpar, farář v Dobřichově. — *Lžičky tři stříbrné ku kalichu:* vp. Ambrož Winkler, kaplan v Teplé. — *Nádobky na sv. oleje:* dp. J. Krch, farář v Stebuzevsi. — *Patenku k nemocným ze stříbra:* blahp. Václ. Stejskal v Praze. — *Svícnů 10 oltářních:* dp. Jos. Krch, farář v Stebuzevsi. — *Kříže dva k pohřbům a jeden na rakev:* důstp. Josef Krch, farář v Stebuzevsi. — *Missál:* dp. Jos. Krch, farář v Stebuzevsi.

Paramenty: *Kasuli červenou a fialovou, pluvial fialový:* dp. Frant. Krch, farář v Stebuzevsi; - *slavnostní červenou kasuli:* vdp. M. Doležal, děkan v Minicích; - *bílou kasuli a bílý pluvial:* dp. Lohel Schmidt, sekretář na Strahově. — *Bursu k nemocným:* blahorp. Fr. Stejskal v Praze. — *Velum:* dp. Fr. Krch, farář v Stebuzevsi. — *Antipendium vyšívané:* důstp. Josef Hůlek, deficient v Praze. — *Nebesa:* důstp. Jan Wožický, farář v Tučapech. — *Polštáře vyšívané:* dp. J. Hůlek, deficient v Praze. — *Příkrov:* dp. Josef Krch, farář v Stebuzevsi. — — *Birety dva:* dp. Ignáz Seidlich, farář v Novém Městečku; - *hedvábný biret:* dp. Fr. Wildner, adm. v Mnichově a dp. Fr. Pachta, farář v Klučenicích.

III. Rozpočty:

Na spolkový prapor: důstp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích. — *Na oltář:* vys. ur. pí. hraběnka Terezie z Fünfkirchenů. — *Na bohatě vyšívaný spolkový prápor:* dp. Dr. J. Körber, vikář v Brně. — *Na spolkový prápor:* vp. Štěp. Dvořák, kaplan v Luži. — *Na nebesa:* dp. Václ. Uhlíř, farář v Jesenici. — *Na 5 obrázků na kazatelnu:* dp. Antonín Baselt, farář v Bělé.

IV. Vyslovené uznání:

Co skutečně užitečného a dobrého jest, samo k vítězetví přichází a netřeba tudy činiti hlučné reklamy. Ať věc sama za sebe mluví! Souhlas však a spokojenost objednavatelů pobádá a mocně podněcuje k další činnosti na poli křesťanského umění. Z četných děkovacích listů, jichž Akademie křesťanská hojnou zásobu má, podává se tuto na ukázku několik různých výňatků. Ač nebyly počítány pro veřejnost, ti kdož je odboru uměleckému zaslali, odpustí zpravodaji, že nedovedl odříci si, aby neuvedl v obecnou známost alespoň některé. Jsou svědectvím, že křesťanský vkus nezahynul. Co s láskou jest pracováno, lásku plodí. Zboží všední všedně dojímá. Odbor umělecký pracuje s láskou k Církvi svaté vedle zásady, že Pánu Bohu náleží to nejlepší a nejvzácnější. Mají-li služby Boží oslavovati se nejdůstojnějším zpěvem církevním, majíť i svatyně ozdobovati se sourodnými plody uměleckými. Tedy jen několik slov souhlasu na ukázku.

V Napajedlích. Dle Vašeho ctěného přání posýlám fotografie mešních konviček mně na ukázku zaslaných s tím doložením zpět, že jsem s pracemi od slav. křesť. akademie pro zdejší chrám Páně obstaranými, maje při poměrně laciné ceně na zřeteli jakost látky, jemnost práce a ryze církevní vkus, úplně spokojen a přeji sobě prostředku, abych opět něco k oslavě služeb Božích u slav. křesť. akademie objednati mohl..... *Frant. Fádruz*, děkan.

V Žehušicích. Prápor školní jsem bez všeliké pohromy dne 14. února t. r. obdržel. Provedení jeho všeobecně uspokojilo. Je opravdu solidně pracován. Děkuje za solidní provedení školního praporu a za laskavé obstarání ostatních věcí a přeje od Boha mnoho zdaru ústavu tak solidnímu, jakýmž slavná Akademie se osvědčuje.....

F. Jenček, zám. kapl.

Z městské rady v Ml. Boleslavi. Obdrževše veškeré věci pro kostel Plasský objednané, vyslovujeme slavné akademii plné naše uznání za vkusné a důkladné provedení veškerých předmětů i neopomeneme ji po případě co nejvřeleji odporučiti.

Dr. Mattuš, starosta.

V Hrabíni. Slavná akademie! Nevím a nemohu vysloviti, co jsem měl za myšlenky při odkrytí přemilého domku nebeského, věčného mocnáře nebe a země, — Pána Boha. Předně zarosilo se mi mé hříšné oko, potom jsem nemohl mluviti a celé tělo mé se chvělo a třáslo. A Vy, pánové, možná že se budete vespolek tázati, proč to všechno a nač? Já Vám to vyložím. Mám fařičku, která mně nese ročně 5 až 6 set zl., 215 zl. 38 kr. na kvitance, těch ostatních grošů jest u Pána Boha. V mém kostelíčku jsem již všechno přejinačil. Nový gotický hlavní oltář, kazatelnu, dva boční oltáře, varhany, křížovou cestu a k tomu všemu nebyl jsem spokojen, poněvadž Hospodin neměl patřičného stánku. Najednou otevře se mým hříšným očím tak líbezný, tak krásný stánek Páně, že jsem jej, jsa živ neviděl. Můj farní dům je nyní úplné divadlo. Moji farníci chodí se dívati na tuto monstranci, jako na nějaký div. A mají pravdu. Takového domku pro nebeského krále není v celém vůkolí. Kdybych, drazí pánové, ještě déle psal, slova nevyjádří, co říci chci. Neboť tu radosť, kterou Jste mně a mým farníkům způsobili, tu nedovedu ani já, tím méně oni vysloviti. Bůh všemohoucí Vám to zaplať a nechej Vás všech, co Jste k tomuto neobyčejně krásnému dílu duchem a tělem přispěli, věčné chvály věčně užívati..... Těchto několik řádků jsem psal, aby bylo psáno. — Později uvedu slova mých farníků o té tak neobyčejné monstranci.....

Jan Böhm, farář.

LITERATURA.

Sborník Velehradský. Redaktor: *Josef Vykydal*, děkan a farář na Velehradě. Ročník I. V Brně 1880. 8°. Stran 306.

Účel sborníku vysloven v *provolání* znění následujícího: „Opět a opět vyzváni byvše, odhodlali jsme se vydávati ročenku zvanou „Sborník Velehradský."

„Sine ira et studio" chceme hájiti dědictví cyrillo-methodějské: katolické náboženství a jazyk mateřský, chceme klestiti cestu smíru a jednotě církve východní a západní, chceme objasňovati spásonosné působení ss. apoštolů našich, Cyrilla a Methoděje, chceme povzbuzovati k důstojné oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Methoděje. — Budou tudíž ve „Sborníku velehradském" uveřejnovány: *a)* články apologetické, čerpané ze všelikých věd a umění, *b)* kritické rozbory pramenův o životě ss. Cyrilla a Methoděje, *c)* pojednání směřující k unii a *d)* vhodné návrhy k jubilejní slavnosti r. 1885.

Dostáti úkolu, jejž Sborník určil sobě, věru, není snadno, ba nemožno, nebude-li pracováno spojenými silami.

Z té příčiny snažně žádáme všechny, jež ku zdárným činům pobádává rozkvět církve a blaho národu, aby nás v tomto díle obtížném podporovali — duševně i hmotně — a svůj souhlas aby projevili nejdéle *do 6. dubna 1881.* Hodlámeť II. ročenku vydati o slavnosti ss. Cyrilla a Methoděje roku 1881.

Předplatné 2 zl. i na zásylku.

Úspěch kýžený podmíněn hojným počtem účastníkův. Bůh pomozi!

Na posv. Velehradě, o svátku sv. Klimenta, papeže, muč., dne 23. listopadu 1880.

Jan Soukop, farář v Doubravici. *Jan Vychodil*, kooperator velehradský. *Matěj Procházka*, professor gym. a čest. kanovník v Brně. *Josef Vykydal*, děkan a farář na Velehradě.

Za odporučení mluví *obsah:* 1. Mohyla Methodova, báseň od Jana Soukopa. — 2. Pravda-li, že církev a papežství vědu a pokrok ohrožují? od Jos. Vykydala. — 3. Zpomínky na Cyrillo-methodějský rok 1863 od J. Andrejeva. — 4. Legenda petrohradská ze života ss. Cyrilla i Methoděje, apoštolů Slovanstva. Napsal Method Halabala. — 5. O počátcích úcty ss. Cyrilla a Methoděje na západě Iv. Knigoljubec. — 6. Dvojí služba obřadu římského na počest sv. Cyrillu a Methoději. Přel. Iv. Knigoljubec. — 7. O starožitných obrazích s cyrillskými nápisy v Římě se nacházejících. Matěj Procházka. — 8. Náboženské názvosloví slovanské. Jos. Jireček. — 9. Památka Svitavská. Jos. Jireček. — 10. Kaple a kostely sv. Klimenta. Herm. Jireček. — 11. O některých památkách cyrillo-methodějských. Podává Jos. Havelka. — 12. Očistec v církvi řecké. Dr. Alois Jirák. — 13. Pravoslaví ss. Cyrilla a Methoděje. Meth. Halabala. — 14. Opravme chrámovou hudbu! J. Soukop. — 15. Úvaha o dějích sv. Unie. Podal Ig. Wurm. — 16. Tři listy papeže Jana VIII. J. Vykydal. — 17. Na posvátný Velehrad! J. Andrejev. — 18. Jubilejní pomníky cyrillo-methodějské. Jan Vychodil. — 19. Jak oslavíme jubilejní rok 1885?

NB. Předplatné 2 zl. dosud přijímá vdp. Jos. Vykydal, děkan a farář na Velehradě.

Dílu záslužnému i časovému „Method" přeje hojného požehnání. *Lehner.*

MOSAIKA.

Kapli na Vavelu v Krakově dá obnoviti vlastním nákladem kníže Vladimír Czartoryski. Gotická architektura této kaple pochází z XV. věku. Povoláni jsou ku obnově proslulí umělci z Vídně, Paříže a Krakova.

Od Lionardo da Vinci-ho obraz známý pod jmenem „La viergs aux Rochers", dříve majetek lorda Duffolk-a, koupen jest od anglické obrazárny národní za 9000 liber šterlinků.

Bohoslužba v katakombách Dne 10. t. m. konaly se v katakombách sv. Kalixta v Římě slavné služby Boží. V týž den odebralo se do tohoto posvátného a historického místa dvanácte kněží, kaplanů obou německých kostelů v Římě. Předně slouženo 6 tichých mší sv. v kryptě sv. Cecilie, načež sloužena velká mše sv. s assistencí, při níž v průvodu harmonia zpívána byla chorální mše. Pak odebrala se celá společnost za pění žalmů do krypty sv. papeže Eusebia, k obrazu Matky Boží z prvních dob křesťanstva, a ke hrobu sv. papeže a mučedlníka Kornelia. Ku konci slouženy ještě dvě tiché mše svaté.

Museum Thiérs. Zesnulá manželka Thiérs-ova, jejíž pozůstalost páčí se na 20 milionů, odkázala hôtel Saint-Georges městu Paříži s jedinou podmínkou, aby v něm museum pojmenované „Museum Thiérs" zřízeno bylo; majetkem města Paříže stává se rovněž znamenitá sbírka bronzová bývalého presidenta republiky.

Mramorová socha Atheny v Athénách. Nalezená socha způsobila mnoho povyku v Řecku a po světě. Řekové bojechtiví jásali již. Bohyně jim zvěstovala vítězství. Nadšení ochladlo, když přišli k poznání, že jest to pouhá kopie a to značně porouchaná a že chybí hlava bohyni vítězství, jejíž sošku Athene v napřažené pravici drží. Municipalita vysadila cenu

500 fr. na vynalezení hlavy, — bez výsledku. Nike zůstala bez hlavy. Socha i s vysokým trnožem 96 cent. vysoká, jest vyvedena z výtečného mramoru. Profil tváře jest překrásný; partie okolo úst a nosu však jen z hruba pracovány. Na soše zachovaly se stopy staré polychromie; vlas žlutý, obočí hnědočervené, zřítelnice modré. Na přílbě pozorují se červené čáry. Hlava Medusy na štítu ukazuje zbytky barvy červené. Had jest na hlavě žlutý, na břiše červený.

Francouzské klenoty korunovační. Republikánská vláda zamýšlí prodati částku klenotů korunovačních. Návrh zákona má již předložen býti komoře poslanecké ku schválení. Cena klenotů řečených páčí se na 25 milionů. Na jediný obrovský diamant „Le Régent“ připadá 12 millionů. Částka klenotů úhrnem 5 milionů franků nemá prý ani umělecké, ani historické ceny. Tato jedině hodlá se prodati a z výtěžku chtějí založiti tak zvanou matici musejní, která by státu poskytovala možnosti, aby každého času bylo lze kupovati předměty umělecké, které se právě veřejně prodávají a jimiž by mezery ve sbírkách národních se doplňovaly. — Domnělá láska k umění slouží zde za zástěrku čeho?

Dvě pyramidy. Nedaleko Saggarah severně od starého Memphis otevřeny jsou dvě pyramidy zbudované od dvou králů šesté dynastie a v chodbách a komorách nalezeno tisíce nápisů, netušený to poklad pro vědecké bádání.

Makartovo adamitství pokáráno. Malíř vídeňský Hans Makart, libuje si v nahotě. Jest synem XIX. století a apoštolem Adamitů semitských i nesemitských obojího pohlaví. Obrazy jeho nejnovější vábí četné obecenstvo „vnadou zdravé přirozenosti“. Předpokládá, že stud a cudnost vymizely již ze společnosti vzdělané. Virtuosně maluje nahotu. A pak s virtuositou vede se malířský velkoobchod. Obrazy jeho putují z jednoho hlavního města do druhého. Adamitský obchod v novém věku vynáší. Umění jest palladiem nedotknutelnosti. Kdo by za vzdělaného věku se odvážil genia uměleckého odsuzovati? Jen zatemnělec! Adamitství se takto obdivuje a rozšiřuje. Opříti se veřejně nestydatosti, k tomu vyžaduje se zmužilosti. V horách Švýcarských nevymřela ještě statečnost. Makartův obraz „Vjezd Karla V. do Antorfu“, vystaven byl předešlého měsíce v Baselu. Velikou sensaci způsobila interpellace, kterou hned druhého dne v zasedání velké rady učinil starší radní pan Karel Serafin. „Liberální“ listy píší, že Serafin jest muž velmi činný a pro obecní dobro nad míru obětovný, kromě toho velký přítel umění, který dobré obrazy sám kupuje. Náboženským vyznáním jest protestantem. Hned na počátku sasedání velké rady interpelloval vládu, zda-li ve smyslu trestního zákona §. 98. 2. (Kdo necudné spisy neb obrazy prodává, rozšiřuje a vědomě vystavuje, bude potrestán žalářem až do jednoho roku anebo pokutou) již zažalovala či zažalovati hodlá předsedu jednoty krasoumné, který od včerejška ve výstavě vyvěsil obraz necudný. Zákon má platnost pro vysokého, jako pro nízkého, tedy též pro správce výstavy umělecké, byť by tato i vysoce se oceňovala. Dle souhlasného soudu několika žurnálů a vedle jiné nepředpojaté kritiky náleží obraz do kathegorie oplzlých, úmyslně necudných, neřádných obrazů, jimiž pohoršení se vzbuzuje a smyslnost dráždí. Staří, velcí mistři, jako Tizian a j. nahoty v úplně jiném smyslu, s duchem a podstatou užívali, a proto jich s tendencí těchto moderních obrazů porovnávati nelze. Jednota umělecká dostala se v novější době takovým jednáním na politování hodné rozcestí. Platí-li uvedený paragraf zákona nejen o malých hausírech necudných obrazů, nýbrž také o komisi jednoty umělecké bohužel až příliš lehkovážné, jest povinností vlády, resp. státního zástupce, proti tomu zakročiti.“ —

Že se nezakročilo, netřeba ani tuto dokládati. Tolik citu od liberálů není se co nadíti. Karlu Serafinovi však zůstane zásluha, že první veřejně se opřel zlořádu, kterým otravuje se stud veřejně a za plat. Kéž všichni šlechetní přátelé umění mají tolik odvahy a zmužilosti netoliko ve Švýcařích, nýbrž také jinde a tudy i u nás. V Praze straší Makart velmi často. Když již oddán jest nahotě, ať se ní těší. Ale obchod s nahotou ve velkém není hoden — genia uměleckého.

† **Mariette de Beys.** Z Kairo oznamuje se smrt egyptského starožitníka. August Eduard Mariette, člen francouzského institutu, 11. února 1821 v Boulogne sur Meer narozený, přiučoval se záhy hyeroglyfům, načež stal se úředníkem egyptského musea v Louvru. R. 1850 poslán jest do Egypta, aby v klášteřích po koptických rukopisech pátral. Na zříceninách starého Memphis dal kopati a poštěstilo se mu objeviti chrám Serapis-e a tamnější hroby Apis-ovy. Tím započal vědecký jeho věhlas. S výsledkem nejšťastnějším po 4 leta pokračoval zde v práci započaté. Vyhrabáním kollosální sphinxe z písku ukázal, že ze skály na místě vytesána byla. Po návratu do Francie stal se konservátorem egyptského musea v Louvru. Do Egypta nazpět povolán jmenován jest bey-em a ředitelem musea v Bulak-u. V minulých letech kopal v Horním Egyptě, v Nubii a egypt. Sudanu. Nálezy popisoval v nákladných dílech foliových s vyobrazeními. *Lehner.*

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 3. **V Praze, dne 30. března 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Farní chrám svat. Máři Magdaleny v Bohdánči. - Filiální chrám P. Živanicích. - Filiální chrám Páně v Selmicích. - Filiální chrám P. v Semíně. - Farní chrám P. v Bělé na Pardubicku. — Obnova chrámu sv. P. Barbory v Hoře Kutné. — Jednatelská zpráva Akademie křesťanské za r. 1880. — Z Akademie křesťanské. Zpráva za měsíc březen. — Domácí zprávy.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

53.

Farní chrám sv. Máři Magdaleny v Bohdánči.

Bohdaneč, město na silnici Hradecko-Přeloučské, 1½ hod. severozáp. od Pardubic, bývalé panství Pardubické — nyní úvěrní ústav.

Uprostřed města stojí *farní chrám Páně sv. Máří Magdaleny* jednoloďový v slohu copovém zbudovaný. Stával prý již ve 12. stol. a vystavěn jest od jistého Benedy ze slibu. Byl r. 1350 opatřen plebánem. R. 1358 uváděl plebán Bohdanecký plebána Ždánickém v jeho úřad. (L. I. Conf. F. 132.) R. 1352. Bohuněk z Načešic, klerik diecése Pražské k podání p. Bernarda z Cimburka po smrti Ullricha za plebána do Bohdánče byl ustanoven a od plebána Živanického v úřad uveden (L. I. Conf. E. VIII.) Byl v Bohdánči plebánem ještě r. 1366. Později byli také v Bohdánči utrakvisté. Ondřej z Bohdánče, klerik, odebral se do Vlach r. 1541 k svěcení, dán do Hradce Králové k arciděkanovi Pavlovi (Gindely dopisy, I. 177.) Později zde konali duchovní správu faráři luteránští. Tak r. 1565 luteránský farář Jakub, dal z kostela odstraniti korouhve a obrazy a na kazatelnici líčil posluchačům život Lutra. Nástupci jeho byli: Melchior, Aquilinus, Simeon, Matěj Brodský, Jan Adolf Oustecký, Havel Zemánek, Stammbach z Ferriny, Matěj Horský, Jan Agricola, Jakub Zykl, Bartoloměj Zelený. Poslední po bitvě Bělohorské vyhnán jsa z fary, toulal se po vůkolních lesích mezi Volči a Zaravicemi, a později odebral se do Slezska. R. 1615 ve zprávě o farách panství Pardubického byl na faře Bohdanecké kněz Jakub Zykl, přijmy jeho byly: peněz 17 kop 8 gr., žita 83 str. 3 vt. ječmena, na půst žber kaprů, bečku soli, a z každé várky vědro piva. R. 1654 obsluhován z Přelouče od Minority, Silveria Mazurkoviče, který dohromady z kostela Bohdáneckého i Živanického dostával: 27 kop 8 gr. peněz, 78 str. 1 vt. 2 čt. žita, 19 kor. 2 vt. ječmena, piva horkého z várky ¼ sudu, na půst džber kaprů, soli prosticí, dříví k palivu 30 sáhův.“ Ale relace z r. 1677 líčí jej co farní, „kalichů stříbr. 5, z nichž jeden velký a starobylý, monstrance stříbr., relikviár stř., křtitelnice, zvonů 5. Janovi mladšímu Bělskému v Pardubicích, od malby 2 obrazů malých dáno 79 kop, 42 gr. 6 den. — Nad městečkem kaple dřevěná sv. Jiří. Škola s kantorem.“ Plebán Bohdánecký platil od r. 1369 do r. 1408 po 12 gr. papežského desátku. (Tomek, rejstříky str. 91.)

Kostel Bohdánecký byl původně dřevěný (půdorys se nikde nezachoval). R. 1737 ze

sbírek od kamene zase postaven. R. 1772 při velkém ohni shořela věž, zvony dva se rozlily a jeden velký spadnuv dolu ke dveřím chrámu byl zachráněn. Chrám ten má 7 oltářů. Hlavního oltáře obraz od neznámého mistra zhotovený, byl r. 1774 od exjesuity Kramolína přemalován, jako i oltář r. 1775 od téhož umělce byl přestaffirován. V lodi jsou po pravé straně tři postranní oltáře: bl. P. Marie (obraz i sochy postranné uměleckého díla) sv. Barbory a sv. Josefa, po levé straně také tři: Jana Nep., sv. Floriána a sv. Martina. Mezi oltářem sv. Barbory a sv. Floriána zříti lze 2 náhrobky, kterých nápisy nelze přečísti. V hrobce u oltáře sv. Barbory odpočívá prý jistá slečna Maternova. Také u oltáře sv. Jana bývala hrobka, která, když se jednou probořila, zazděna jest. — Co drahocennou památku tohoto chrámu sluší jmenovati *stříbrnou gotickou monstranci* ze 14. stol. z dob císaře Karla IV. Jest $1^1/_2$ lokte vysoká a 6 liber 8 lotů těžká. Jednotlivé lupenovité sloupky i ozdoby jsou štíhlé a krásně pracovány. Nad melchisedem jest 12 ozdobných roset, vedle něj dvě malé věžky, v nich pak sošky Panny Marie a sv. Kateřiny, po stranách těch věžiček sv. Kateřina a sv. Pavel, nad těmi věžkami jsou nahoře zase 2 věžky a v nich P. Maria a sv. Kryštof, nad tím soška Bolestného P. Ježíše, nahoře křížek, Panna Maria a sv. Jan. Monstrance tato, která dle pověsti pochází z kláštera Opatovického, stála by za okreslení a uveřejnění v Methodu. — Když v době krise finanční stříbro kostelní mělo se odváděti, monstrance tato od měšťanů za 1000 zl. byla vykoupena. — *Křížovou cestu* v tomto kostele zhotovil malíř Baier z Kuklen. — *Křtitelnice cínová* má tento nápis:

„Leta Panie 1527 za knieze Ondrzeye fararze bohdaneczkeho a ſtarſſiho Petra Berana tato nadobka geſt udielana, na ni geſt pomoc uczinila Marie dczera a Przibil Mach.“

Věž chrámová umístěná nad vchodem kostelním jest zbudována z kamene, končí vrcholem jehlancovým, pobitým plechem a jednoduchým křížem. Na ní visí 5 zvonů: Velký, prostřední, Bednářský, Umíráček a poledník. — Velký má ke straně u schodů nápis:

„Leta Panie 1603 za ſtarſſich Mieſteczka Gana Hybſkeho Petra Zabranſkeho a ginych toho czaſu konſſeluw, Wacław Polaczek, Wenceſlaus Slawik Donata piſarze radniho ſlyt geſt tento zwon ke czti a chwale Bozi M. C. S.“

Na straně protější:

„Gako geſt Mogziss powyſſil hada na pauſſti, tak powyſſen ma byti ſyn czlowieka aby, kazdy kdo wierzi w nieho nezahynul ale miel zywot wieczny.“

Nahoře pak kolem koruny:

„Chwalte Pana na cymbalich dobrze zniegiczich chwalte Ho na cymbalich utieſſenie. Wſſeliky duch chwal Hoſpodina. Zalm 150.“

O zvonu tom dí pověst, že když byl na baště města lyt, přišly z jistého kláštera jeptišky a do něj dukáty házely. R. 1772 při ohni spadl ke dveřím chrámu, pádem tím se potloukl. Lili do něj vodu a od ohně jsa rozpálen, na jedné straně pukl, pozbyda jasnost hlasu. R. 1780 od chlapců školních bez cizé pomoci byl na věž vytažen. — Prostřední má ke schodům nápis:

„Augustissima Imperatrice Maria Theresia Regina Bohemiae Hungariae matre regnorum feliciter regnante“

a pod tím:

„za ſprawy wrchnoředitelſky Panſtwj Pardubic urozeneho a ſtatecneho wladyky Pana Gana Wildta gehoż peči koſtel od zkazy byl zachowan za ſprawce ſirotčenſkeho a hoſpodářſtwj koſtelniho urozeneho Pana Františka Wáclawa Brunera ktereho wynaſnaženim wěż ſhořata znowu byla přikryta.“

Na protější straně čteme:

„Za ſprawy meſtečka Bohdanče: duchowni: Hynka Xaweria Rocka farare a dilem kraje Chrudimſkeho archiepiſcopalem vicarium feraneum SST. Bac. Protonot. Pub. jur. Swětſke: Pana. Goſefa Šintaka Primaſa, p. Goſefa Komarka, p. Waclawa Kučery, p. Františka Syručka radnich pánu ſtaršich obecnich: Giřiho Vorla, Františka Langera.“

Nahoře kolem koruny jest nápis:

„Anno 1772 die 12. Aprilis in fatali incendio sum diffusa, per Joanem Georgium Kühner civem Pragae Minoris anno 1780. refusa.“

Váží 1493 liber. — *Bednářský* má kolem koruny nápis:

„Verbum Domini manet in aeternum. 1627. Laudate Dominum in cymbalis benesonantibus.“

Poledník s nápisem v písmu stojatém německém:

„Tento zwon geſt dielan ke czti a chwale Panu Bohu za ſtarſſich Pana Gana Slowaka a Gana Pabiczka 1563“.

(Darován byl kostelu dle radní knihy bohdánecké od Jana Jelínka, vrchního panství pardubického). Umíráček má jen rok

1774. Kolem kostela býval hřbitov až do dob císaře Josefa II., v které době byl přenešen za město ke kapli sv. Jiří.

V severním rohu náměstí stojí *fara*, do r. 1772 dřevěná, ale po ohni z kamene postavená. Má matriky z r. 1677. Pečeť farní představuje sv. Máří Majdalenu na poušti, klečící před oltářem, na kterém stojí kříž, umrlčí hlava, modlitební kniha a nádobka.

Východně od kostela stojí *radnice*, po ohni r. 1772 obnovená s věží plechem pobitou. Nade dveřmi úřadovny v horním poschodí jest erb Pernštýnský, zubří hlava. — V průčelí jejím stkví se erb města Bohdánče: „štít, kolmou čarou ve dví rozdělený, v pravé polovici zlatý žebřík, dole širší, nahoře užší se 6 mečíky v černé půdě s červeným okrajem. V levé polovici červenými a bílými kostkami vykládané pole s černým okrajem, nahoře anjel s jedním černým a druhým červeným křídlem, korunu královskou písmenou L znamenanou oběma rukama nad hlavou držící.“ — Na radnici této jsou knihy žalob z r. 1564, svatební smlouvy z 1563 a knihy smlouv z r. 1677; kniha akt gruntovních z r. 1714, dvě stříbrné pečetě z r. 1586 a 1555: pokladnice stará obecní železná z r. 1680, taktéž stará špitální pokladna a rychtářské právo.

54.

Filiální chrám P. v Živanicích.

Živanice, ves 2 hod. severozáp. od Pardubic, v pravo od Labe ležící — patron kostela a bývalé panství Pardubice.

Uprostřed vesnice stojí pro sebe *filiální Chrám P. Zvěstování Páně*, již r. 1350 plebánem opatřený. R. 1361 změnil si Matěj plebán z Jenišovic faru svou s Držkem plebánem v Živanicích (L. C. I. D. III.). Matěj zde byl do r. 1367, kde místo si změnil s Velislavem, plebánem v Kamenici. (L. C. I. H. IV.) Tentýž plebán Matěj dostal r. 1361 místo desátku 7 jiter pole (Lib. Erect. ed. Borový I. fol. 21. et 22.). R. 1366 změnil si klášter Opatovický, kterému ta ves patřila, tři jitra pole s třemi jitry lesa u jednoho dvoru kmetcího v Živanicích. Mimo toho povoluje místo desátku ze vsi Přelovice čtvrt lánu pole k té vsi přijmouti (Lib. Erect. I. fol. 59). — Po válkách husitských byl dílem filiálním Přeloučského, dílem Bohdaneckého, a sice r. 1615 patřil k Bohdánči, pak s Bohdánčem, když jeden čas tam nebyl farář, do Přelouče. R. 1677 zase filiálním k Bohdánči; měl kalichy stříbrné 2, koflík cínový, monstranci mosaznou, svícnů mosazných 5, křtitelnici novou (ta více není), zvony 4, holé místo, kde stála fara. Škola není. R. 1567 sedláci obrátili farní pole k záduší, z které jde faráři úroků 10 kop gr. (Relace z r. 1677.) Desátku papežského platil plebán Živanický od r. 1369—1405 po 12 gr. —

Chrám P. sám jest památka starobylá stavitelství gotického alespoň v presbyteři, které tvoří nepravidelný pětistěn s klenbou síťovou. Nahoře, kde se žebra dohromady sbíhají, jsou dva medaliony, jeden s vytesaným beránkem, který drží praporec a knihu, druhý s rybou, kterou drží anjel; dole jsou hlavice tváří lidských. Okna presbyteře jsou kružbami opatřena, loď jest jedna slohu copového. — *Hlavní oltář gotický* s tumbou z pískovce, křížem napřed ozdobenou, má krásnou skládací archu. Vnitř uprostřed jest krásná kamenná socha Panny Marie, pravé křídlo na plátně malované představuje neznámou pannu s korunou, levé setkání se sv. Alžběty s P. Marií. Zavrou-li se obě křídla, tu na zevnitřní straně jest vyobrazena událost Zvěstování P. Marie, které jest tento chrám zasvěcen. Snad je to původní archa oltářní, o které čteme, že od Adama Weigla, malíře z Hradce byla opravena (Pam. VIII. 146). — Na straně evangelia jest ve zdi *sanktuarium* se mřížovými krásnými železnými dvířkami, starobylé. — *Kazatelna gotická, čtverhranná* jest ozdobena obrazy 4 sv. evangelistů, přikrývka pak její končí lupenatým křížem.

V lodi jsou *dva postranní oltáře* s tumbami z hořického pískovce se skládacími obrazy. Oltář na straně evangelia má uprostřed uvnitř obraz sv. Josefa, na pravém křídle P. Marie, na levém světice neznámé; křídla zevnitřní nemají žádné obrazy. Oltář na straně epištoly má uprostřed obraz sv. Václava a pravé křídlo s levým tvoří zase událost Zvěstování P. Marie. Obrazy tyto na dřevě dílem sám zhotovil, dílem opravil Chrudímský akademický malíř Papáček. Chrámeček onen spořádán a opraven byl nákladem 4000 zl. ze záduší kostelního asi r. 1865. Venku k presbyteři jest přistavena *kamenná čtverhranná věž*, která končí

pyramidovitým vrcholkem. Na zvonici té visí 3 zvony: 1. (v literách stojatých, německých):

En ego campana, nunquam pronuntio vana, ignem seu festum, vel funus honestum per andream dictum ptaczek."

2. Kolem koruny písmem latinským:

„Kommt liebe Leute, lasst uns danken für Gottes Angeschaun mit Psalmen."

Dole na jedné straně:

„Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu na Jinoniczich, G. M. Czisarzske Hegtman na Pardubiczich."

A na druhé straně:

„Gan Wostrzessansky G. M. Czisarzske pisarz syrotczi toho czasu na Pardubiczich."

3. zvon:

„Tento zwon slyt gest ode mne Martina Exnera zwonarze w Kralowe Hradczi nad Labem k zadussi Zizanskemu 1692."

Plebán v Živanicích platil desátku papežského r. 1369, 1384, 1385 a 1405 ročně po 12 gr., ale r. 1399 platil 24 gr. (Tomek rejstřík desátků papežských str. 90.)

55.

Filiální chrám P. v Selmicích.

Selmice, ves na pravém břehu Labe $1^1/_2$ hod. záp. od Přelouče vzdálená, bývalé panství Pardubice. Zde stával až do r. 1831 *filiální Chrám Páně sv. Vavřince*. Byl dle farní památní knihy Týnecké dřevěný, jsa sešlý, zbořen byl r. 1831, licitací prodáno bylo stavivo z chrámu tohoto židu Semínskému Šalomounu Kirnerovi, oltáře donešeny byly do Labské Týnice, 3 zvony a 11 lavic dáno do špýcharu Semínského. Jeden z těchto zvonů nese rok 1563. Po zboření kostela Selmického pochovávalo se na hřbitov kolem něho ležící tak dlouho, dokud lidé plot neodnesli.

Chrám tento byl starou plebánií r. 1350 v dekanátu Kolínském. R. 1391 Václav plebán v Selmicích změnil místo s plebánem Janem v Drchlavě, a tento r. 1394 s Martinem knězem při kapli Všech Svatých na hradě Pražském (Pam. IX. 846 a L. Č. V. K. 9.). V obou pádech byl podacím pánem Jenec (Jeník) panoše ze Selmic. V knihách confirmačních přicházejí také pod jmenem *Semnice*. R. 1359 plebán Selmický Kuneš ustanoven za plebána do Kladrub (L. C. I. ed. Emler I. pag. 93.). — Jistiny kostela toho má vypůjčené p. hrabě Grüne, proto bohužel místo chrámové tak dlouho prázdné ostává. R. 1615 byl co filiální do Labského Týnce; příjmy duchovního byly: peněz 1 kopa 20 gr., žita i ovsa po 10 str. 3 vt. — Filiálním do Týnce byl také dle relace z r. 1677 a neměl náčiní leč oltář, an se píše co chudá kaple. Tak ostal k Týnci přivtělen do r. 1876, kde připojen k duchovní správě do Kladrub. Plebán v Selmicích platil desátku papežského od r. 1369 do r. 1405 ročně 6 gr. (Tomek rejstřík desátků pap. 55.). R. 1383 Petr plebán (ibidem).

56.

Filiální chrám P. v Semíně.

Semín ves $^3/_4$ hod. jihozáp. vzdálená od Kladrub, k faře Kladrubské přivtělená, panství Pardubické, s bývalým zámečkem, pivovárem, lihopalnou a mlýnem.

Na západním konci vsi stojí *filiální chrám Páně sv. Jana Křtitele*, malý, jednolodový, kamenný, v slohu copovém. Hlavní oltář s tumbou kamennou byl koupen r. 1786 z kostela kláštera Pardubického a jest jako postranní sv. Anny bez umělecké ceny. Ostatně není zde nic památného až na náhrobek u hlavních dveří s postavou panenky ale s nápisem setřelým. Druhý starobylý náhrobek byl na venkovské straně zdi kostela, ale správce jeden Semínský nechal jej vylámati a místo něj zasadil si desku náhrobní dcery své — náhrobek pak zcela byl roztlučen. Byl prý na něm nápis dosti čitelný s podobou rytíře.

Na hřbitově, kolem kostela se rozprostírajícím jest starobylý, malý křížek s nápisem: „Marie Nosenportova rodilá z Pensen 1757 7bris."

Mimo ohrady hřbitova stojí stará, dřevěná zvonice dudkovitá s nízkým vchodem a na ní visí 3 staré zvony dobrého zvuku

1. Kolem koruny má nápis:

„En ego campana nunquam pronuntio vana, laudo Deum verum, Blebem voco, congrego clerum 1606."

Dole na zvoně čteme na jedné straně:

„Zikmund Waſſiczky Rychtarz Seminſky 1606."

Pod tím jest erb: štít s orlicí a nad štítem otevřené hledí s orlicí. Pod znakem tím čteme:

„Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu na Ginonieich toho czaſu Geho Miloſti cziſarzſke Hegtman na Pardubiczich."

Na druhé straně jest nápis v literách německých, ale setřelý. 2. Poledník má kolem koruny nápis:

„Slyt geſt tento zwon ke czti a chwale Pu. BDu. Leta Boziho MDXLII. 1542.

a pod tím:

„ſkrze Waczlawa Kowarze."

3. Umíráček jsem pro výšku nemohl blíže ohledati, ale dle výroku p. faráře kladrubského pochází také ze 16. stol.

Pověst lidu dí, že kostelíček Semínský byl zbudován od tří zemanů, jeden dal místo pro kostel, druhý pole ke faře, třetí pak pozemky ke kostelu. Jisto jest tolik, že kostel ten býval již r. 1350 plebanií. R. 1359 od Heřmana ze Semína na místo bývalého plebána, do Kladrub dosazeného, ustanovil tentýž ke kostelu Semínskému Šebestiána syna Jana Chrustoma (L. C. I. ac 1359. B. V.). R. 1398 patronka chrámu Semínského Anna ze Slatinek nebo z Rychnova dosadila za plebána Semínského Marka z Bělé, an posavádní plebán Michal se poděkoval. (L. C. V. ac 1398. R. IV.). Později byl v 17. stol. filiální do Přelouče, r. 1654, příjmy duchovního z kostela peněz 1 kopa 30 gr., žita a ovsa 1 str. 3 vt. a $3\frac{1}{2}$ čtv. a za obědy při službách Božích 3 kopy. Relace r. 1677 jmenuje jej také filiální do Přelouče, co malý úzký, asi pro 200 lidí, kalich stř. 1, zvony 3. — Nyní obstarává služby Boží nedělní každý 3tí týden p. farář Přeloučský, ale ostatní funkce patří p. faráři Kladrubskému. — Plebán v Semíně platil desátku papežského r. 1384 14 gr. ale r. 1399 co chudý znamenán (Tomek rejstříky str. 91.).

57.

Farní chrám P. v Bělé na Pardubicku.

Bělá na Pardubicku (také v listinách starých *Rohovládová* zvaná), ves farní $\frac{5}{4}$ hod. severových. od Přelouče, bývalé panství Pardubské, patron fary i kostela náboženský fond.

Uprostřed vsi staveními obklopen stojí *farní chrám sv. Petra a Pavla* z kamene postavený jednoloďový. Presbyteř toho kostela šestistěn tvořící má opěrací pilíře gotickou, jednoduchou klenbu, ale okna podlouhlá copová. Loď pak jest s klenutím i okny copová. Na zdi v lodi jest r. 1768 (snad přistavení lodi). Hlavní oltář má jako i postranní oltáře tumby kamenné, — na hlavním oltáři jest obraz sv. apoštolů Petra a Pavla, na postranních Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Nep. Altare portatile u sv. Jana má ostatky sv. Felicissima a Donata, jest svěcené r. 1768 od arcibiskupa Pražského Jana Bedřicha hraběte z Valdštýna. Na zvonici kamenné, zvenčí ke kostelu přistavěné, jsou tří zvony s těmito nápisy: 1. (na jedné straně):

„Reverendiſſimo ac Celſiſſimo S. R. Imperii Principe Antonio Petro Archieppiſcopo Pragenſi promovente praenobili Domino Franciſco Carolo Heys fabricam templi procurante. Fudit Ioannes Georgius Kühner civis Micropragenſis anno 1768."

(a na druhé straně):

Auguſtiſſima Imperatrice Maria Thereſia regina Bohemiae et Hungariae matre regnorum clementiſſime regnante ac mandante."

2. „Jacob Conrath Lehner goß mich in Prag anno 1752."

3. Johann Georg Kühner goß mich in Prag anno 1778."

Chrám Bělský býval v 14. stol. plebánem opatřený. R. 1361 uváděl plebán Bělský plebána do Živanic (L. C. I. ac, 1361 D. III.). R. 1364 místo zemřelého plebána Jana dosadili Rohovlád, Bohuněk, Beneš, Mikuláš a Jan bratři z Butovska (Bukovky?) plebána z Býště, Šebestiána za plebána do Bělý (Lib. Conf. I. ac. 1364. 9. VI.). R. 1396 změnil Marek plebán v Církvici místo s Hrdoněm, plebánem Bělským, ale r. 1397 zase si je naopak vyměnili (L. C. I. ac. 1396. 9. XIII. a Pam. IX. 846). Ale r. 1398 změnil si Marek plebán v Bělé místo s Michalem

plebánem v Semíně s povolením Mikuláše a Rohovláda z Bělé a Bohunka z Chudeřic. (L. C. V. R. IV.). Dle seznamu far na panství Pardubickém byl v Bělé r. 1615 kněz evangelický Karel Rubekula; později byl chrám Bělský filiální do Přelouče a r. 1654 byly z něj příjmy pro duchovního: peněz 2 kopy 51 gr., žita a ovsa 60 kor. $1\frac{1}{2}$ čtv. Z farních polí bylo 24 str., ale jen 12 str. mohlo se používati. R. 1677 dle relace byl filiální do Bohdánče, měl kalich stříbrný, monstranci a křtitelnici mosaznou, zvony 3 a dům farní, pastoušce podobný. R. 1781 založena byla zase lokalie fondu náboženského, která stala se farou 1807. Farní stavení staré stojí dosud a bylo po přivtělení fary Bělské ku Bohdánči hospodářským stavením pro Bohdánečského p. faráře. Fara nová pod jedno poschodí zbudována byla před několika lety. Desátku papežského platil plebán v Bělé od r. 1369 do r. 1401 ročně 15 gr., r. 1399 ale 30 gr.

Obnova chrámu sv. P. Barbory v Kutné Hoře.*)

Vědom jsa úkolu svého, přičiňoval se správní výbor „Vocela“ vytrvale o další mohutnění a rozkvetání našeho sboru, buď interes pro umění v kruzích širšího obecenstva. A že tomu tak, poukazuji k době právě uplynulé, kde důležitosť našich snah setkávala se všudy nejen s vůlí dobrou, která každé obecně prospěšné věci jest nejbezpečnějším základem, ale i s žádoucím výsledkem, k době nejedním zdarem činnosti korunované a spolu k oživené naději sboru našeho v lepší ještě budoucnosť. A skvělým výsledkem našich snah jest, že jsme dovedli k středisku své činnosti, k odvážnému pomníku lidského umu, nejvýstavnějšímu a nejkrásnějšímu chrámu celé říše, a zároveň památníku a svědku dějin našeho národa, všech pohnutých dob jeho historie, jejíž běhy od staletí mnohých jsou jako v kameny jeho složeny — k chrámu svaté Barbory obecnou obrátiti pozornosť. V příčině naléhavé, potřebné opravy chrámu svaté Barbory podány oběma zákonodárným sborům jak zemského tak říšského sněmu petice. A jako důvěra kladená v osvícené a vlastenecké muže slavného sněmu království českého nás nesklamala, tak bohdá nesklame nás i důvěra kladená v osvícené a vlastenecké muže sněmu říšského.

Velepamátný pomník ten dochází zasloužilé pozornosti se strany příslušných vyšších a u věci té velice rozhodujících instancí. Tak brzy po onom proslovení došel sboru „Vocela“ ústřední komisí pro zachování starobylých památek ve Vídni následující přípis, když byl správní výbor jí zaslal původní fotografie památných fresk svatobarborských.

„Ku ctěnému dopisu ze dne 20. dubna pokládá sobě nížepsaný za čest, správnímu výboru archaeologického sboru „Vocela“ za zaslané původní fotografie fresk svatobarborských slušně poděkovati. Předloha tato jest nejlepším prostředkem k posouzení týchž maleb. Pozorujeme-li onen výjev, kde vznešená ona paní vodou kráčí, seznáme, že postavy vynikají ušlechtilou jemností rysův, zvláště týče se to hlavních osob ženských. Neméně jest jisto, že obraz ukřižování představující má do sebe zvláštní cenu a že zvláště tento obraz jeví výtečně ráz středověkého malířství. Původní fotografie ostatní dosvědčují, že tyto nástěnné malby velmi málo jsou poškozeny, pročež nebude při restaurování zapotřebí podstatných doplňků. Uváží-li se ještě hodnota coloritu a části ornamentalní, tuť nebude pochyby, že malby tyto jsou *ceny neobyčejné* v příčině dějin umění, a že pečlivé zachování jich jest na místě. Ústřední komise děkuje ctěnému sboru, že jí poskytnuta byla příležitosť přesvědčiti se o veliké ceně týchž maleb a *nepomine žádné příležitosti, upozorňovati jak veřejnosť tak ministerstvo osvěty vlastními svými publikacemi na důležitosť chrámu sv. Barbory co památky umělecké, jakož i velmi vhodně na říšské radě zavdaný podnět k zachování této starožitnosti všemožně podporovati.*

Helfert.“

Všeobecná radosť, jižto výstražný hlas páně Adámkův, pronešený na radě říšské, byl vzbudil, jakož i spravedlivé uznání, jehož ve veřejných listech a v obecném mínění byl došel, byly nám pohnutkou, abychom se co sbor v příčině naléhavé potřeby opravy při témž chrámu obrátili s peticí podrobně vyličující stav a potřeby téhož k sněmu král. Českého, s prosbou, aby slavný sněm ctihodné oné památky se ujmouti, s cís. král. místodržitelstvím jakožto patronem chrámu o náklad k úplnému opravení potřebný se do-

*) Redakci došla právě výroční zpráva o činnosti archaeol. sboru „Vocela“ za r. 1880. Jest velmi potěšitelná. Podává se tuto v hlavních rysech.

hodnouti a na toto restaurování stálý roční příspěvek z prostředků zemských povoliti ráčil!

V žádosti se praví: „V hluboké úctě podepsaný výbor archaeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, dovoluje sobě vznésti na sl. sněm jakožto na strážce a ochrance nejen hmotných ale i kulturních zájmů této země snažnou prosbu svou, by se ráčil rozpomenouti nad jednou z nejvzácnějších památek stavitelského umění českého, nad chrámem to sv. Barbory v Hoře Kutné, jenž vydán jsa na povýšeném stanovišti svém téměř pět století zhoubnému působení času i živlů přírodních, aniž by v celé té době opravy podstatnější se mu bylo dostalo, za let posledních octnul se v stavu opravdu žalostném.

Na první pohled působí arci překrásná tato svatyně prvotním dojmem úchvatným, ale brzy utkví zrak s politováním na vylámané kružbě oken a na sešlých opěracích pilířích, hrozících sesutím, sličné a útlé ozdoby díla kamenického, jako fiály, křížové kytky a j., jsou valně porouchány, mech vtírá se ve spáry mezi tesanými kameny; ba i klenby pozbývají někdejší pevnosti své a každým novým jarem objevují se nové povážlivé škody.

Nepřistoupí-li se k restaurování systematickému, jako se dělo na př. při chrámu svat. Víta na hradě pražském, nebude-li zejména pevnost zdiva jižjiž povolujícího zvýšena odstraněním nynějšího těžkého krytu cihelného a opatřením krytby břidlicové, pak lze směle říci, že sečtěni jsou dnové budovy, která jest nejen důstojným pomníkem slávy genialních stavitelů *Matouše Rejska, Beneše z Loun*, nejen přední Kutné Hory ozdobou, ale jest chloubou celé vlasti a nezvratným důkazem vysoké dokonalosti umělecké, jež staví obyvatelstvo tohoto království v řadu národů nejpokročilejších. Zachování chrámu sv. Barbory od záhuby jemu hrozící jest veřejnou záležitostí celé země.“

O žádosti rokováno na sněmu 1. července m. r. a návrh na podporu 2000 zl. přijal se *jednohlasně*.

Správní výbor dal chrám svat. Barbory znalci prozkoumati a o tom, čeho pro zachování tak vzácné památky jest naléhavě potřebí, sdělati nákres s rozpočtem, především na opravu vodovodu po opravě střechy nevyhnutelného nákladem 1307 zl. 68 kr.

Sbor choval též naději, že petice jeho slavným sněmem království Českého vládě v příčině restaurace chrámu svaté Barbory odevzdaná nalezne ohlasu a v budžetu jakési položky.

Vláda odevzdala záležitost ústřední komisi pro zachování starobylých památek ku prozkoumání, kteráž ji s pravou vznešené památky přiměřenou bedlivostí vyšetřila, tak že již ve schůzi téže komise dne 3. prosince m. r. konané podával p. vrchní stavitelský rada Bergmann zprávu o restaurací chrámu sv. Barbory. Maje na zřeteli velice chatrný stav této tak důležité památky umělecké, odporučoval týž, aby se provedla restaurace důkladná a úplná, jíž základem byl by restaurační plán celou stavbu zahrnující a s jakýmsi finančním plánem se shodující. Ústřední komise přitakovala k návrhům p. referentem činěným a usnesla se na tom, takou zprávu že podá c. k. ministerstvu kultu a vyučování s žádostí, aby vedení stavby svěřeno bylo vynikajícímu a s gotickým slohem obeznámenému architektu.

Zatím na opravě chrámu Páně v Kutné Hoře pilně se pracovalo. V téže době k nemalé okrase vnitřní zřídila se nová omítka nákladem 971 zl. 88 kr. na místě staré, nazvíce již odmoklé a odpadlé, v šesti klenbách pobočních lodí.

Při otloukání zchátralé staré omítky shledalo se, že byly klenby na většině freskami opatřené, protož před otlučením po každé byly tyto části pokud možno šetrně oškrabány a právě zde zaměstnaným slovutným naším malířem, p. Petrem Maixnerem, na žádost sboru s velikou ochotou ohledány a okresleny.

Příčina, že se jen malá část fresk nalezla, jest, že omítka na klenbách těchto byla již vícekráte za podobnou příčinou opravována. Předměty bylo lze jen někde uhodnout, tak na př. v levé lodi přímo nad oltářem sv. tři krále před Ježíškem; v pravé lodi sv. Ondřeje, sv. Vavřince na klenutí jednom — na druhém sv. Mikuláše, Jarolíma — na třetím čtyři anděly, z nichž každý srdce držel a p.

Pilíře a žebra kryje posud staré vápno a nalezena dobře zachovaná polychromie, která zdá se býti o něco starší, ač ornamentika silně již do renesance zapadá.

K závěrku bylo na čelné zdi, kterou stavba na západ jest uzavřena, také tu a tam bílidlo seškrabáno a odkryta z části malba téhož rázu jako na klenbách, celou tuto zeď kryjící. Poněvadž ale odkryté příliš jest kusé, nelze zjistiti, jaký to as předmět — zdá se mi, že jsou to buď „všichni Svatí“ buď „poslední soud“.

Uprostřed okna zazděného jest výklenek, kde celá malba odkryta. Jest to votivní obraz.

Panna Maria vztahuje ruce na ochranu nad shromážděnou velkou rodinou (neb lidem) nábožně klečící (mužští v pravo, ženské v levo); andělé ve vzduchu drží plášť panny Marie co ochranu nad klečícími.

Až posud ukojena poněkud jen zvědavosť — méně uspokojivý byl výsledek, ukazující, že výtvory ani na klenbě ani zde na stěně nejsou té dokonalosti a hodnoty, aby zachovány byly.

Než brzy mimo nadání dostalo se Maixnerovi radosti a požitku uměleckého. Při pátrání na stěně dále a chtěje část aspoň malou zčistiti, nalezl, že malbou jakési matné čáry prosvítají — ihned tušil, že pod touto malbou jiná se nalezá. Sotva že část odstranil, zočil pravé oko krásně provedené a nerozpakoval se, obětovať novou malbu a v malé chvíli již vykukovala roztomilá hlavička kudrnatá ze svého dávného úkrytu. Pátraje po účelu jeho, shledal, že okřídlený „hraje na loutnu“ a že jich tam v úkrytu více.

Kresba dokonalá, jednoduchá — dílo velkého slohu — provedení freskové výtečné.

Dalším ohledáním přesvědčil se, že toto fresko až dolů se táhne a radí, aby se opatrně škrábalo. Lépe by bylo, aby se hořejší obraz v předmětu zjistil, než se k úplnému jeho odstranění přikročí. Blíže zemi, kde zeď silnější a vypnuta, nalezá se malba místem skoro na pouhém kameně k vůli vyrovnání plochy do výšky. Oddělena jest od hořejší bordurou a vyznamenává se zvláštní zajímavou malbou velmi zběžně a obratně provedenou; rozdělena jest opět na tři části a obsahuje tři výjevy z „Umučení Páně“ I. bičování, II. korunování a III. před Herodesem. Katané jsou silně charakterisováni a zběžně — Kristus ušlechtilého rázu a pečlivěji proveden.

Na základě těchto obrazů zjistilo se také, že tu celý cyklus „Umučení Páně“ (křížová cesta), který zde počíná a dál stranou na zdi souběžně pod okny na celé délce lodi se táhne.

Sloh provedení těchto maleb jest ještě gotický a má se za to, že ze století XV., ač již ze sklonku doby té.

Nemenší byla péče sboru o důstojnou chrámu Páně opravu. Za tou příčinou zhlédla komise valnou hromadou ze dne 22. února ustanovená vzácné staré obrazy bývalého skříňového oltáře na zdi sakristie umístěné a parukovými okrasami velice zohyzděné. Představuje se na prostředním: Navštívení Panny Marie; na bočních: anděl Zachariášovi v chrámě se zjevující, němý Zachariáš z chrámu vycházející, Jan Křtitel lidu kážící a křest Páně v řece Jordáně.

Zhlédla taktéž okno v kapli freskové a vyslovila se:

1. Že schvaluje, aby vzácné staré obrazy v oltářík upraveny a v kapli u vchodu umístěny byly, jakož aby sdělání plánu svěřeno bylo Křesť. Akademii v Praze a

2. že kružba oken zubem času zhlodaná před obnovou fresk novou nahrazena býti musí, aby pak při nevyhnutelné výměně téhož regenerované i za největší pozornosti pracujících poškozeny nebyly.

Oba návrhy schválil správní výbor a svolil, aby plán s propočtem svěřen byl Křesť. Akademii, jíž zaslány i fotografie vzácných oněch obrazů — a v příčině oné kružby aby podán byl nákres s propočtem c. k. místodržitelství. Umělecká sekce Křesťanské Akademie uvítala s radostí myšlénku sboru, aby totiž vzácným obrazům dostalo se stejnorodého oltáře, aby skvost zasazen byl skvostně, a svěřila vyvedení díla nejkompetentnějšímu u věci té členu svému, architektu J. Mockrovi, věhlasnému staviteli dómu svatovítského, který pro obrazy komponoval oltář skříňový tak, že ušlechtilost architektury odpovídá ušlechtilosti staré malby, celek pak ušlechtilosti svatyně svatobarborské. Nákres oltáře, v němž zračí se dovednosť proslulého mistra našeho, přijal výbor jednomyslně a žádal za propočet a detaily.

Obzvláště nesla se snaha sboru k obnově kružby okna v kapli freskové před obnovou fresk nevyhnutelné. Aby pan Petr Maixner práci svou započíti mohl, opatřeno prozatím sklem obyčejným.

Započal 18. srpna s pílí mravenčí a dovedností jemu vrozenou pracoval až do 24. listopadu za dnů již dosti chladných neunavně, aby dokonal práci na něho vznešenou. Téhož dne o 2. hod. odpolední byly pak jím památné fresky sboru odevzdány. Byl-li úžas nad odkrytím týchž r. 1878 všeobecný, dosáhl po odstranění lešení svého vrcholu, když na místě obrazů mlhových, vandalismem doby minulé poškozených, odhaleny byly obrazy s velikou péčí doplněné a částečně obnovené, obrazy v ohledu uměleckém a archaeologickém neocenitelné a v příčině stránky umělecko-průmyslové a dekorativní vzorné, obrazy ceny neobyčejné pro zpytatele umění křesťanského vůbec a českého zvlášť.

Malby kaple dělí se na stěně v pravo i v levo ve čtyři části na příč; nejdolejší oddělení, kde nalézá se v levo oltář, běží souměrně s dolením zakončením okna, které zaujímá celou prostoru čelní — pak dvě stejná oddělení nad sebou obsahují po levé i pravé straně obrazy znamenitých rozměrů a komposic a nejvýše oddělení čtvrté již v lomeném jest oblouku pod klenbou.

Prvý obraz přímo nad oltářem má za předmět „Ukřižování Páně“; v levo pod umírajícím Spasitelem nalézá se skupení žen s Janem miláčkem. Panna Maria omdlévá, Majdalena klečíc pod křížem, slzy sobě utírá — v pravo jest skupení žoldnéřů s kopími, z nichž jeden drží nádobu, druhý na tyčce houbu, v čele vzácnější osoba zdá se napomínati vojína vzhůru na Krista hledícího a plným hrdlem křičícího — v pozadí jezdec se závitkem papíru v ruce. Obloha jest v smutečné náladě a z větší částky šerými obláčky zastřena — šírá pak krajina rozprostírá se pod ním s jezerem, do něhož zabíhá mostem, zděmi a baštami ohražené město Jerusalem — zde v podobě města středověkého.

Druhý obraz stěny protější předvádí nám krajinu otevřenou s hradem královským, z něhož v průvodu bohatě oděných družek vychází vznešená ženštiná v rouchu nádherném, jíž hlavu zdobí čepec zlatem i kameny na způsob koruny upravený. Jedna z družek drží vlečku šatu jejího nad vodou — vychází v ústrety mladistvému králi, který se svou družinou k potoku se přiblížil. Vznešená paní kráčí bosa potokem, přes který dřevěná položena jest lávka, již většina družiny královy k přechodu nastoupila, pohlížejíc udiveně na počínání kněžny.

Nad tímto obraz třetí. Král s korunou na hlavě — na koni, jejž drží panoš za uzdu — po boku šašek (snad) též na koni, jakož i páže za ním — sprovázen jsa rytířstvem v plné zbroji s praporem jako u výpravy válečné stane před ženštinou bohatě oděnou, jež před ním prosebně poklekla, majíc u nohou svých mrtvé pachole hlubokým zraněním na krku zavražděné.

V levo v popředí klečí oděnec, postava velice ušlechtilá, s obličejem téměř ženským ve skvostném brnění; přilba meč a železné rukavice leží stranou, ruce má v zad svázané a oči tuhou páskou zastřené. Ramene jeho chápe se muž, obnaženým mečem ku popravě připravený. Z popředí toho vedou stupně do paláce královského, do jehož vnitra okny a prostorným vchodem viděti lze.

Jak se na základě nepatrných zbytků malby na pozadí obrazu vystopovati dalo, nalézá se zde výjev, který v ději pokračuje, neb jen ukončuje. Král, ženština i oděnec podobají se oněm v popředí obrazu; král sedě na trůnu, nachyluje se k oběma, dle všeho před ním klečícím.

Obraz čtvrtý nad „Umučením Páně“, představuje šírou, půvabnou, modrými vrchy věnčenou krajinu s jezerem. Na pobřeží téhož velmi krásně porostlém vztýčeno jest nádherné stavení s pavlanem, jenž oživen jest skupinami rozmanitých postav až do popředí rozestavených a příběh sledujících. Co hlavní osoba jest tu opět král u věku pokročilém s hlavou obnaženou; klečí maje ruce mírně rozpjaté, pohlíží vzhůru nad krajinu, kde zjevuje se mu v oblacích ozářená Panna Maria s Ježíškem, k čemuž vybízí jej paní skvostně oděná s diademem na hlavě. Stojí u něho — levici svou má na rameno jeho položenou — pravicí pak ukazuje vzhůru. Na zábradlí ohsáhlého pavlanu proti králi umístěn jest páv, na zemi u krále skvostná koruna a žezlo o zeď opřené.

Nahoře v oddělení čtvrtém po obou stranách jsou vyobrazení dvou Svatých. Uspořádání jest co zakončení dekorativní: zelená půda bohatě kružbou krášlena, rudé, oblouk ovité okno, v němž stojí postava sv. Jakuba s holí poutnickou a s nápisem v kruhu kolem hlavy „Sanctus Jacobus“; z okna pak jest koberec jako slavnostně vyvěšen. Tak jest v levo. Na zdi v pravo ze zbytků malby poskrovnu zachovalých dalo se jenom tolik zjistiti, že i tu bylo uspořádání protějšímu podobné, ovšem s malými odchylkami, s postavou některého Svatého, kterého však nebylo lze vyzkoumati.

Na zdi pod oknem malován jest prostorný výklenek, na oblouku, kterým jest tento vrouben, nalézá se malá zvonička, ve zdi uprostřed schránka s knihami, v pravo otevřené dvéře. Představuje oratorium a přípravu k službě Boží, neboť na zídce, která, přepažena dveřmi, zábradlí tvoří, postaven jest svícen se svící, již mladík významných tahů rozžehá — za ním stojí v středu muž starší, usedlé postavy, má na hlavě kulatou, kožešinou lemovanou čepici — rukama drží hůlku, jakoby počátek bohoslužby očekával, čemuž nasvědčuje vedle stojící ušlechtilá postava, kteráž za tím účelem knihu na malém pultu před sebou byla otevřela a ústa ku zpěvu již připravila. Po stranách oltáře provedení dekorativní jako jest nejvýš pod klenbou; jednoduše provedená kružba na zelené půdě, jakož i na stěně protější, kdež se nachází

uprostřed ozdobně malovaný znak rodiny z Vrchovišť, jednorožec bílý v poli modrém. Pod znakem jest skutečný výklenek v postranních částech malovaný, k upotřebení co skříň pro náčiní kostelní, jak to opět v pravo a v levo velmi názorně malované skříně vyznačují.

Provedení umělecké jest třeba vřaditi mezi nejlepší toho času; komposice jest naskrze živá a jasná, charakterisování osob velmi pravdivé, uspořádání při vší bohatosti velmi přirozené a ladné. Kresba jest velice jemná, bez silných obrysů. Zvláštní jest ono provedení hlav, tahů a rázů naskrze ušlechtilých a jiných obnažených částí těla — stíňování děje se tu čárkami velmi tenkými.

Oděvy jsou jen mírně lomeny, na větším díle jen jednoduše ohybeny. — Bohatá roucha jsou vzorkována, všudy užito vzorku téměř jediného s přiměřenými odchylkami. S patrnou zálibou prodlívá oko na těch jemně provedených tvářích, postavách bohatých, živým, nenuceným hnutím označených, tak že se zdá, jakoby vše dýchalo, mluvilo, jednalo, čímž podán důkaz vyššího uměleckého nadání jak tvůrce tak regeneratora, jenž k četným vavřínům svým v chrámích, našich obrazárnách a největších našich illustrovaných časopisech uloženým, přičinil nového, obohativ nejen staroslavné město naše ale i vlast novou památkou uměleckou. *)

Karel Vorlíček, t. č. jednatel.

*) Redaktor vzdává slavnému sboru srdečné díky za zdařilé fotografie památných maleb.

Jednateská zpráva Akademie křesťanské za rok 1880.

Odbor pro výtvarné umění měl průběhem r. 1880 rozličných příležitostí, aby byl činným v různých směrech jemu vykázaných.

Ústav paramentní, průměrně 9—11 dělnic zaměstnávající, dodal kromě velikého množství mešního prádla, alb, rochet atd. a velikého ornátu ještě 69 rozličných mešních oděvů, 39 pluvialů, 6 dalmatik, 18 humeralií, 42 štol, 23 pláštíků na ciboria, 26 vel, 29 burs pro nemocné, 4 baldachýny, 6 koberců, k tomu 12 polštářů oltářních, 25 plachet oltářních, 16 antipendií, 5 příkrovů, 11 párů korouhví kostelních, 7 praporů spolkových, dále 6 komží pro kostelníky a 32 pro ministranty atd., zahrnujíc v to rozmanité správky, vyšívání a rozličnosti, což vše obnášelo úhrnně 12.786 zl. Mezi těmito pracemi vynikaly důležitostí a cenou: *bohatý ornát* černé barvy do kláštera Strahovského dodaný, *kasule* bohatě figurami vyšívaná pro Napajedly, *korouhev* spolková s vyšitým sv. Václavem pro Ahnapee v Americe a *prápor* spolkový pro katolický spolek tovaryšů v Jihlavě.

Z *posvátných nádob a náčiní* bylo dodáno: 7 monstrancí, 6 ciborií, 29 kalichů, 1 relikviář, 4 ostensoria, 23 patenek k nemocným, 28 nádobek na sv. oleje, 3 pacifikální kříže, 15 lamp, 14 kaditelnic, 169 svícnů, 34 párů mešních konviček, 46 oltářních zvonků, 7 oltářních pulpitů, 10 missálů, 1 křtitelnice, 1 lustr, 47 křížů a p., tak že i se správkami, s novým pozlacením a j. v celku dodáno bylo věcí v ceně 13.541 zl. Cenou nebo provedením vynikaly zejmena: Bohatá stříbrná *monstrance gotická*, s figurami sv. Petra a Pavla, sv. Cyrilla a Methoděje pro Hrabín v Slezsku, dle výkresu člena výboru stavitele chrámu sv. Víta pana Jos. Mockra; bohatý *kalich* ve slohu renaissančním se smaltovými obrázky dle výkresu náměstka předsedy p. architekta A. V. Barvitia k 50letému kněžskému jubileu vysoce důst. p. opata Broumovského Dra. Jana Rottera a 24 bronzových *svícnů* v slohu renaissančním (60 ctm. bez čípku vysokých) pro vysoce důst. p. opata Strahovského, Zikmunda Starého, tolikéž dle výkresu řečeného architekta. Odbor obdržel těmito objednávkami štědrými výtečně provedený vzorec svícnů uvedeného již slohu. K tomu vzorci připojil jiný pro jednodušší svícny téhož slohu, tak že připočteme-li menší svícny románské již dříve dle původního výkresu zřízené, jakož i další původní výkres k větším a menším svícnům dle *středověkého* motivu náměstkem starosty v nejnovější době darovaný, odbor nyní posloužiti může zákazníkům několika druhy svícnů slohových a zcela samostatně pracovaných.

Jelikož pak výboru opětně značný počet výkresů pro náčiní oltářní v duchu středověkých tvarů jednak bylo darováno, jednak ku použití propůjčeno, při čemž šetřeno zásady, aby při zmenšeném nákladu zdokonalila se příručnost, poskytuje odbor nyní ještě většího výběru při zhotovování posvátného náčiní oltářního nad onen, který v paměť-

ním spisu a seznamu cen loňského roku byl uveřejněn.

Odbor dále dodal *gotický oltář* pro kostel sv. Petra a Pavla *v Ledči* (patronátu ústavu šlechtičen v Praze), bohatě vyřezávaný a polychromovaný dle výkresu člena výboru p. Josefa Mockra, vedle jehož udání tamže i presbytorium polychromováno a okna malovaným sklem opatřena jsou; dále *oltář* dle výkresu architekta p. A. V. Barvitia bohatě pozlacený s kopií obrazu P. Marie ze S. Maria Maggiore v Římě, malovaného členem výboru panem prof. Frant. Sequensem, pro chrám Páně *v Křečhoři*, patronáiu svobodného pána z Berlepšů; tamž byla dodána socha svat. Václava s konsolem od sochaře Čapka vyvedená.

Celkem bylo dodáno: 2 oltáře, 4 sochy, 11 obrazů (mezi nimi krásný ohraz sv. Veroniky do Jáchimova, malovaný panem prof. Sequensem) a křížová cesta, úhrnem v ceně 6156 zlatých.

Touto činností bylo odboru v uplynulé době umožněno, že časopisu „Methodu“ jakožto orgánu odboru pro výtvarné umění a archaeologii bylo lze minulého roku 1880 poskytnouti podporu 200 zl., jakož i stejnou subvencí pro rok 1881 ustanoviti.

Knihovna byla několika objednanými a darovanými knihami rozmnožena; *sbírka fotografovaných předmětů* pro potřebu oltářní odborem zřízených atd. vzrostla ze 27 na 43 listů; tolikéž byla i *sbírka výkresů* dalšími dary štědrotou náměstka starostova ze 46 na 60 listů rozmnožena.

Výbor pokládá za povinnost, aby vyslovil zde zejmena záložně sv.-Václavské nejvřelejší díky za nájemné ústavu paramentnímu velice snížené a bude pečovati, aby jako až dosud ústav i na dále prospíval a se vyvinoval.

Od roku 1876, kterým odbor zahájil činnost svou, uplynulo lustrum a bylo lze značně rozšířiti snahy a podniky odboru přičiněním členů výborových, konajících služby své bezplatně. Nepatrné procento při rozličných druzích práce k vlastním útratám přiražené, o němž se zmiňuje pamětní spis ku zprávě lonského roku podaný, obnášelo za takových okolností po srážce výloh správních, úroků z vypůjčených peněz, zplátek jistiny, daní a p., zároveň s různými podporami přímými a nepřímými úhrnečně skoro 6000 zl., v čemž zahrnuto jest několik prodejných vzorců — při celkovém peněžním oběhu asi 150.000 zlat. Jmění takto získaného užito výhradně ku rozšíření ústavu paramentního.

Do výboru sekce umělecké zvoleni jsou vdpp.: prof. Dr. Fr. Bauer, ředitel ku. arc. semináře a Fr. hrabě Schönborn, místodržitel téhož semináře.

Z výboru sekce pro výtvarné umění
dne 26. března 1881.

F. J. Lehner, jednatel. — *A. V. Barvitius*, náměstek předsedy.

Z Akademie křesťanské.

Valná hromada Akademie křesť. konati se bude dne 3. dubna o 6. hodině večerní v spolkových místnostech.

Slavná sv.-Václavská záložna darovala Akademii křesť. 150 zl.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc březen.

I. Vyřízené záležitosti:

Kalich *s bohatými okrasami a emailovými obrázky:* pro vdp. Jos. Richtra, děkana v Robči.

Práce kovové: *Pozlacení kalicha*: pro dp. Ondř. Bubrle, faráře v Loukové. — *Svícny cínové čtyry:* pro dp. Vinc. Nápravníka, faráře v Zachotíně. — *Zvonky harmonické:* pro blahorp. Josefa Rengera, učitele v Habštýně a pro sl. měst. radu v Jaroměři.

Paramenty: *Kasule fialové:* pro dp. Fr. Sendnera, faráře v Mojžíři; pro dp. Jana Eybla, faráře v Křečhoři; pro vys. ur. pí. baronku Skal-Puteani v Třebušíni a dp. Jana Vaníčka, kaplana v Novém Městě n. Met. — *Plášťik na ciborium:* pro chrám P. v Renčově. — *Velum:* pro chrám P. v Nové Vsi. — *Antipendium:* pro dp. Fr. Porazila, kaplana v Hrozno-Lhotě.

II. Nová objednání:

Sošku *P. Krista v hrobě a dva klečící anděle:* dp. V. Kühnel, farář ve Stebně.

Sošku *P. Marie:* dp. V. Uhlíř, farář v Jesenici.

Kalich *bohatě ozdobený* dp. Jan Rybl, farář v Křečhoři. — *Ciborium stříbrné:* důst. konvent dominikánský v Olomúci a dp. Jos. Arnošt, farář v Zašově. — *Monstranci:* důstp. František Taraba, farář v Lašovicích. — *Pozlacení monstrance:* dp. Jan Husička, farář ve Všechovicích a důstp. Josef Stahala, koop. v Dolanech. — *Pozlacení dvou kalichů:* dp. Ant. Svoboda, farář ve Skoroticích; - *jednoho kalicha:* dp. Josef Klumpar, farář v Dobřichově. — *Postříbření kaditelnice:* dp. Karel Bilčík, farář v Roketnici. — *Patenka k nemocným:* dp. Ad. Mráček, farář v Hartlíkově a dp. Jos. Hübner, farář

v Albrechtsdorfu. — *Lampu v ohni pozlacenou:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři a vys. ur. p. baron Berlepsch v Bejchorách. — *Nádobky tři na sv. oleje:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři; - *jednu nádobku:* dp. Ferd. Lenz, kaplan v Brandýse n. L. — *Konvičky mešní s pozlacenými víčky a táckem:* vys. ur. pí. hraběnka ze Schönbornů. — *Cínové konvičky:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně a dp. Klem. Šandera, farář v Senožatech. — *Kaditelnici:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně. — *Kropenku:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně a dp. Jos. Sýkora farář v Ovčárech. — *Kropenku mramorovou:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři. — *Kříž:* vys. ur. p. baron Berlepsch v Bejchorách. — *Kanonické tabulky:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně. — *Zvonky harmonické:* dp. Václ. Uhlíř, farář v Jesenici a dp. A. de Gregorio, farář v Křišťanově. — *Lustr:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři.

Paramenty: *Pluvial bílý a fialový, bílou kasuli:* dp. Fr. Chaloupecký, farář ve St. Kolíně; - *pluvial bílý a bílou kasuli:* dp. Jos. Sýkora, farář v Ovčárech; - *pluvial bílý:* dp. Al. Mašek, farář v Lánech; *pluvial černý:* vdp. Fr. Chaloupka, děkan ve Světlé. — *Kasuli bohatě zlatem vyšívanou:* dp. Jos. Štefek, koop. v Předmostí u Přerova; - *kasuli bílou:* dp. Klem. Šandera, farář v Senožatech a dp. Vojt. Laurer, farář v Uherci. — *Velum:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně a dp. Vojtěch Laurer, farář v Uherci. *Antipendium:* dp. Jos. Stahala, koop. v Dolanech a dp. Fr. Poruzil, kaplan v Hrozné Lhotě. — *Nebesa:* vys. ur. pí. baronka Skal-Puteani v Třebušíni a dp. Václ. Uhlíř, farář v Jesenici. — *Korouhve:* dp. Fr. Chaloupecký, farář ve St. Kolíně; dp. Fr. Erlbeck, farář v Platné a blp. Fr. Uhlík, rolník v Lhotě Kapsové u Strakonic. — *Polštáře na oltář:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři; — *vyšívané:* dp. Leop. Děrka, farář v Milonicích. — *Komže pro ministranty:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři; *4 komže pro ministranty a 2 pro kostelníky;* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně; - *6 sukní pro ministranty:* dp. Jos. Sýkora, farář v Ovčárech. — *Pontifikalní střevíce:* bl. pí. Terezie Händle v Praze. — *Koberec na oltář:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně a dp. Jos. Sýkora, farář v Ovčárech. — *Příkrov:* dp. Fr. Chaloupecký, farář v St. Kolíně a dp. Vojt. Laurer, farář v Uherci.

Prádlo kostelní: *3 plachty na oltář:* dp. Jan Eybl, farář v Křečhoři. — *Albu bohatě vyšívanou a dvě s krajkami, 3 rochety, 4 rochetky pro ministranty, 12 korporalií, 6 purifikatorií, 6 ručníků a 3 cingula:* dp. Fr. Chalupecký, farář v St. Kolíně. *Albu:* blahor. sl. Antonie Hasmukova v Praze.

III. Rozpočty:

Na příkrov: vp. Dr. Josef Schindler, kaplan v Příboři. — *Na kalich, 6 svícnů, nádobku na hostie, nádobku na sv. oleje, velum, koberec, biret, komže pro kostelníka a ministranty, pacifikál:* důstp. Jan Chlupáč, farář v Ohaři. — *Na hlavní oltář:* dp. J. Hanuš, farář v Bystré. — *Na fialovou kasuli, korouhve a pozlacení kalicha:* vp. Alois Spálenský, kaplan u sv. Anny nad Krasilovem. — *Na 6 svícnů a missál:* vdp. Václav Worel, děkan v Bechyni. — *Na lampu oltářní:* dp. Leop. Děrka, farář v Milonicích. — *Na stříbrný kalich:* dp. Mik. Klick, farář v Nov. Etinkách. — *Na kaditelnici, kanonické tabulky, kropenku, mešní konvičky, harmonické zvonky:* důstp. Josef Bukovský, farář v Horce. — *Na školní prápor:* blah. p. Bedřich Sobotka, učitel v Červené Lhotě. — *Na křížovou cestu:* blahor. p. Jan Salm, tkadlec v Kaiserswaldě.

Lehner.

Domácí zprávy.

Ohrožený klášter sv. Anežky. Klášter sv. Anežky na Starém městě pražském bude prý rozparcelován. Majitelé této rozsáhlé budovy: konvent milosrdných bratří, architekt p. Mich. Zeyer a p. Fuchs podali totiž pražskému magistrátu žádost, aby směli parcelování této reality provésti. Tohoto týdne dostavila se do Anežského kostela komise magistrátní, které se zúčastnili majitelé sousedních domů, zástupcové a vlastníci kláštera. Proti parcelování nebyly podány ze žádné strany námitky. Dle předloženého plánu o parcelování má býti zřízena od chrámu sv. Haštalského na František nová 7 sáhů široká ulice, z níž budou vybíhat ulice pobočné. Jedna z nejstarších a nejpamátnějších budov Starého města pražského, dojemná památka po zakladatelce, blahoslavené Anežce Přemyslovně, má býti srovnána se zemí a na místě kláštera sv.-Anežského mají se zvedati činžáky ve slohu XIX. století. Kostely a kaple téhož kostela jsou vzácnou a v Praze jedinou památkou *slohu přechodního.* Budovy tyto jsou neocenitelné důležitosti pro kulturní, umělecké a archaeologické dějiny národa českého. Zbořením jejich pochová se vzácný pomník starého umění našeho. Co ušetřily bouře husitské, co ušlo záhubě třicetileté války, má obětováno býti činžovní osvětě XIX. věku. Na kanály a nábřeží, na dlažbu a roury různého druhu vydávají se statisíce. Jediná památka stavitelská z doby přechodní nerovná se důležitostí svou moderní soustavě kanalisační? Zastupitelstvo královské Prahy s chvalitebnou pietou po celou řadu let obnovuje staré památky starého umění, doufejme, že nedá zaniknouti jedné z nejvzácnějších. Zastupitelstvo pražské zřizuje právě museum městské a všichni umělci a přátelé uměleckí z toho plesají, může-li dopustiti, aby zlatá Praha — městské museum tisíciletého trvání — zbaveno bylo předmětu tak důležitého a toho druha v tisíciletém museu jediného? Unica nabývají ceny stonásobné. Nyní jest svatou povinností c. k. *konservátorů,* obhájiti ohrožené zájmy. Mlčeti nyní, bylo by prohřešovati se na cti národního vzdělání. Již název úřadu „conservator“ ukládá za povinnost „zachovati“, což čest národní zachovati velí. Budeme bedlivě sledovati kroky, které v uvedené záležitosti podniknou *úřední* obhájcové starožitností českých a neopomineme o všem spraviti čtenáře listu věnovaného zájmům umění křesťanského. Příští účel kláštera sv. Anežky, kdyby se stal majetkem obce pražské, snadno by se našel. Kdyby nebylo lze navrátiti jej původnímu určení, Praha má množství ústavů humanitních: chudobinec, sirotčinec a j. A získání majetku není nedostižitelné, uváží-li se, že většinu podílů má konvent milosrdných bratří, který věru nebudou nemilosrdným v požadavcích, když jde o zachránění památky po milosrdné bl. Anežce Přemyslovně.

Lehner.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároven

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archeologické“: Farní chrám P. sv. Jakuba Většího v Přelouči. - Farní chrám P. v Kladrubech. — Sloh gotický. — Z Akademie křesťanské: Řiditelství. - Valná hromada. Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc duben. — Domácí zprávy.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

58.

Farní chrám P. sv. Jakuba Většího v Přelouči.

Přelouč město starobylé na levém břehu Labe, 3 hodiny severozápadně od Pardubic vzdálené s okresním úřadem, občanskou školou, poštou a železniční stanicí; patron úvěrní ústav (Pardubické panství). — Uprostřed města stojí chrám starobylý *sv. Jakuba apoštola Většího*, který se farním uvádí již r. 1350 co odstoupený k biskupství litomyšlskému. (Pam. IX 741.) R. 1358 plebán Kliment byl svědkem rozepře biskupa litomyšlského s kapitulou o některé statky (Jelínek: Děje Litomyšle). R. 1406 jmenuje se Leonard plebán Přeloučský. R. 1363 kněz Řehoř z Přelouče dosazen za plebána do Dobřan (Lib. Conf. I. E. VII.). R. 1416 uvádí se Petr plebán v Přelouči z kláštera Opatovického (Lib. Conf. F. 17.). V polovici 16. a na začátku 17. stol. byli v Přelouči faráři evangeličtí, r. 1592 Jan Škornovský, Dorota, manželka jeho, r. 1605 Matěj Stříbrský (Pam. IX. 655.); 1606 Jan Matheides Lethovský, kterého svatební smlouva se nalezá v radních knihách městských; Jan Rubekula r. 1608 (vzal si dceru faráře Bohdáneckého za manželku); Jan Sylván, jeho nástupce, který si koupil kus pole u Přelouče, 1581. Husita Byron koupil pro syna svého dvůr. Katolíkům sloužil v sakristii kněz Bohdánecký. Vedle utrakvismu a luteránství měla tu také *sekta českých bratří sídlo*. Odtud byl rodilý bratr Tůma, který se s farářem kališnickým v Bělé o kněžství kališnické a bratrské hádal. (Pam. IX. 356 a 330.). Seznam far na panství Pardubickém píše o faře této, že r. 1615 zde byl farářem Kašpar Vlaverianus a z ní dostával desátku peněz 2 kopy 32 gr., žita a ovsa po 72 str. 3 vt. 1 čtv., piva bílého 1 sud; pro vychování žákovstva z každé várky piva bílého 2 konve, soli jednu prostici. R. 1654 byl zde katolický farář ze řádu OO. Minoritů Pardubických, Silverius Mazurkovič. Příjmy jeho byly: peněz 2 kopy 32 gr., žita i ovsa po 69 kor. 2 vtl. 1 čtv., piva bílého ročně sud, pro vychování žáků z každé várky piva bílého vědro a soli prostici. — Mimo to dostával p. farář z rolí ležících na *Lánech* 4 kopy Míš., aby za rytíře Jana a Václava z Kladna 4 mše sv., jak si to odkázali, byly obětovány. — Relace z r. 1677 jmenuje jej co farní, měl kalichů stříbrných 6, cínový 1, kříž stříbrný pro velebnou svátost, monstranci mosaznou, křtitelnici cínovou, zvony 3, školu; příjem farní ztenčen, an mnohé statky shořely a pusté domy a chalupy se sbořily. — Po bitvě Bělohorské patřily k faře Přeloučské Bělá, Bohdáneč, Zdechovice, kaple v Semíně a Kladrubech, filiální kostely v Živanicích, Řečijanech, Lipolticích a Lepejovicích. — Ve staré farní

památní knize se uvádí co jmění kostela missál z dob starých na pergamenu s initiálkami bez roku, bezpochyby ze 16. stol. dle českých modliteb a zpovědní formule, které jsou v starší řeči, ale kam se poděl nikdo neví. V radních knihách čteme z r. 1493 odkaz ke kostelu v Přelouči, aby si Přeloučští vyplatili kalich stříbrný u kněze Martina v Chlumci, na který onen kněz 7 kop a jistá žena 10 kop dali.

Chrám samotný shořel r. 1641 i se zvonicí, ale leta 1646 přičiněním p. faráře Silveria Mazurkoviče byl zbudován. Zevnějšek jeho má opěrací pilíře a okna gotická s kružbami lupenatými, svědčí tedy o původním slohu gotickém, ale uvnitř jest sloh copový v klenutí, které po onom ohni, an pouhé zdě zbyly, bylo tak zhotoveno. Na hlavním gotickém oltáři r. 1863 zbudovaném zříme mistrný obraz sv. Jakuba Apoštola Většího, an kat jej stíná, malovaný od akademického malíře Lhoty, který také obrazy sv. Josefa a sv. Jana Nep. zhotovil na postranních oltářích, kterých jako i hlavního oltáře tumby jsou kamenné. V levo od těch oltářů jest kaple sv. Barbory r. 1732 přistavená, na velký pátek co Boží Hrob užívaná; zbudována byla ze sbírek dobročinných a zřízeno při ní bratrstvo k dosažení šťastné hodinky smrti. Kostel sám jest jednoloďový a má na klenutí obrazy ze života sv. Jakuba a biblické malované od Kramolína, ale rukou nedouka pokažené. Měl na stropě a zdech mnohé nápisy (které viz Pam. X. 760.), ty ale zabíleny jsou, ač pocházely z r. 1641 a 1657, erby rozdílných osob znamenitých zobrazovaly a děje chrámu a jeho shoření obsahovaly. Uschovány jsou ve farní památní knize. — *Cínová křtitelnice* má nápis:

„Tato krztitedlnicze geſt dielana za Pana Patera Silweria Mazurkowicze toho czaſu fararze przelauczſkeho a bohdaneczkeho, ſtarſſiho koſtelnika Sſnobla. Dielal Waczlaw Zieliſko."

Na kamenné nad vchodem umístěné zvonici, která zvanou lucernou končí, visí 4 zvony. Největší nese nápis v gotických majuskulích.

„Anno Domini †mccccc†XV. we gmeno Bozi † tento zwon Waclaw † ke cti a chwale † ſwatemu iakubu".

(Na srdci r. 1811 převářeném jsou písmena J. S. W. S.). Menší poledník má nápis:

„In Gönigrätz goß mich Anton Schneider. Anno 1810."

Třetí menší s nápisem:

„Tento zwon ſlyt geſt nakladem Waclawa Rokoſa".

(Ostatní pro nepohodlnost místa nebylo lze přečísti.) — Čtvrtý zvon má rok 1746. bez nápisu. Umíráček nahoře přelit r. 1850. Sakristie ke kostelu přistavená okrouhlá jeví příznaky románské, jest dle uznání p. architekta Bauma slohu přechodního z 13. stol.

Na zdi kostelní venku nalezají se dva náhrobky zasazené. Jeden větší s podobou rytíře má nápis docela setřelý, praveno mi, že jest to pomník Kapouna ze Svojkova, který měl Mikulovice a panství Pardubické koupit. Jiní udávají to co náhrobek rytířů Kladenských z Kladna. Druhý menší náhrobek představuje malou panenku, u jejích noh ptáčka (červenku), kolem pak nápis:

„Leta 1626 w nebeſkau radoſt weſſla Eliſſka dczera pana Karla Rubekuly Nowoprazſkeho farare w Przelauczi'.

Chrám Páně Přeloučský byl ve válkách Husitských jevištěm skutku ukrutného. Dne 14. ledna 1421 přitáhl Jan Městecký z Opočna s Kutnohorskými i jinými městy královskými do Přelouče, kde zástup Táboritů v kostele se ohradil, pobil jich část a ostatní zajali, s knězem Valentinem do Hory je dovedli, kde jich 125 vházeli do šachet. (Pal. děj. III., 1., 395.).

Při tomto kostele bylo bratrstvo literácké dříve založené, které se r. 1667 znovu spořádalo pod ochranou bl. Panny Marie a sv. Jakuba. Povinnosti členů byly: na processí, roráte, na jitřní a v doby církevní při druhém zvonění se scházeti, nábožné písně zpívati, mrtvoly bratří a jiných, kdyby byli žádáni ke hrobu doprovázeti, každé pak čtvrtletí v suché dni mši sv. za zemřelé údy dáti obětovati. Práva údů byla: voliti si rektora, kantory dva, mladšího a staršího, dva literáty staršího a mladšího. Rektor měl dbáti nad pořádkem, důchody bráti, dluhy upomínati, peníze vydávati a při schůzích členům z nich počty klásti. Kantoři mají na processí písně začínati a jiní dle nich se říditi. Mladší literáti mají při jitřní a rorate světlo utírati, literáty ke schůzím svolávati, při pohřbu světlo rozdávati a sbírati, chybující proti pravidlům aneb pozdě do kostela přicházející si znamenati a rektorovi ohlásiti. Starší literáti mají mladších k pilnému plnění povinností napomínati. Schůze bratrstva konaly se čtyrykráte do roka, tu neděli po sv. třech králích, kde se osoby rektora a kantorů obnovily, ostatní tři schůze v suché dny pod předsednictvím faráře, kde se nedbalí trestali, mše sv. za údy obstarala a

pravidla údům četly. Od provinilců má rektor pokuty sbírati. Také při jenerální schůzi byli přijímáni noví údové, kteří museli býti katolíci biřmováni a uměli čísti a psáti. Rektor musel se ptáti členů, nemají-li co proti mravnosti nového úda namítati. Také ti, kteří neuměli psáti, mohli za coadjutores (pomocníky) do sboru býti přijati každého čtvrtletí. Příjmy sboru skládaly se z pokut, pak od nově přistouplých členů dáváno do pokladnice 1 lib. vosku a 8 gr. č., tolikéž od koadjutorů každého čtvrtletí, mimo to z odkazů zbožných, pak od pohřbu nečlenů za světlo po 10 gr., taktéž za příkrov a koledu o novém roce. Pokuty byly vyměřovány: kdo by ve svátek anebo v neděli mši sv. zameškal, kázání, jitřní o vánocích nebo velkonocích, dá pokuty 9 gr. čes., kdo zanedbá zpěv a kázání, dá 9 denárů, zameškání schůze nebo pohřbu člena pokutuje se 2 gr., zanedbání Requiem, bratrského procesí sv. Marka nebo křížových dní 1 gr. Pokuty dávaly se do pokladny a obracely se na potřeby bratrstva. Ale r. 1787 bratrstvo toto od císaře Josefa II. bylo zrušeno.

Radnice stojí po pravé ruce na náměstí obdélník tvořícím. Jest kamenná, věží s hodinami opatřená. Má kromě privilegií dvě knihy staré fusci et viridi coloris, mimo to knihu barvy bílé, manuál právní z r. 1719, liber memorabilium, knihu deklaratorií a novel z r. 1640, a tři staré stříbrné pečetě z r. 1580.

Na místě nynějšího okresního soudu stávala *tvrz*, která dle jedné pověsti patřila i se dvorem Pavlovským za městem ležícím Kapounu ze Svojkova. Dle jiné řeči bylo to sídlo Kladenských z Kladna. Jan a Václav panošové z Kladna (armigeri) založili 4. března 1406 za sebe requiem v suché dni, davše k tomu cíli roli Benešovskou zvanou Lánská, které užívalo prvé město platíc z ní 4 k. gr. nyní 4 zl. 40 kr. p. faráři (fundace ta dle farní památní knihy dosud se plní.) — *Erb města* jest sv. Vavřinec ve zlatém poli, daný městu za dob, kdy patřilo i s okolními vesnicemi klášteru Opatovickému.

Na náměstí stojí *socha sv. Jana Nep.* od některého hraběte z Věžníku ze Zdechovic sem daná. (Více o tom místě viz Pam. X., 755.)

59.

Farní chrám P. v Kladrubech.

Kladruby Labské, vesnice blíže pravého břehu Labe, 1 hodinu severozápadně od Přelouče, bývalé panství Pardubice, patron fary a kostela Jeho Veličenstvo Císař Pán.

Uprostřed vesnice stojí *farní chrám sv. Václava* z kamene zbudovaný, který se ale již r. 1350 co farní k biskupství litomyšlskému odstoupený uvádí. R. 1359 místo Martina plebána, dosazeného do Dobenína, ustanovon od Kuneše z Brloha, rytíře a panošů Kuneše ze Selmic, Jana Kořec, Aleše z Kladrub za plebána do Kladrub Konrád plebán Selmický (Lib. Conf. I. ac 1359. B. III.). Po smrti tohoto Kuneše r. 1371 ustanoven do Kladrub za plebána Jan klerik z Hrobic, podací páni byli: Havel, Jan bratři z Brloha, Dobraj z Kladrub a Jan z Kořec (L. C. II. ac. 1371. E. IV.). Tento ale r. 1362 změnil faru Kladrubskou s nejmenovaným (Lib. Conf. V. a. 1391. E. III.). Ondřej kněz z Kladrub ustanoven r. 1376 za plebána do Skvířína (L. C. III. et IV. ed. Emler pag. 56.). Ve válkách husitských zbaven byl duchovního správce svého a obsluhován z Přelouče. R. 1615 a 1632 jmenují se faráři Přeloučští i faráři kostela Kladrubského (comendatae ecclesiae Kladrubensis). V seznamu far na Pardubsku ale r. 1615 se nejmenuje. Dle pověsti lidu zničen byl kostel Kladrubský ohněm, a stával prý na místě nyní zvaném „*na sklepích*“. Císař Maxmilian II. přiveda s sebou ze Španělska co bývalý místodržitel tamní, velký počet andaluských hřebců vystavěl pro ně zvláštní hřebčinec. Aby ale tamní čeleď nebyla bez služeb Božích, nechal r. 1670 pro ni zbudovati zvláštní kapli, která byla r. 1671 od arcibiskupa toliko pro lid služebný posvěcená a první kaplan Václav Vojtěch Baerenklau z Baerenklauen zde ustanoven. Čeleď ta čítala 100 duší dle relace z r. 1677; a co kaplan jmenovaný výše Baerenklan dosud se uvádí. Tak zde bývali duchovní do vyzdvižení hřebince r. 1742, na to se zase odstěhovali do Přelouče a odtud do Kladrub na služby Boží jezdili. Když později od Nizozemců v Kladrubech byla zavedena továrna na sukno, tu zase byl zde ustanoven stálý kaplan francouzské řeči znalý a sice Fr. Hrubý. Ale r. 1752 když Nizozemčané tito slavili vítězství Rakušanů nad Prusy u Křečhoře dobytého, vyšel neopatrností jejich v zámečku oheň a ztrávil faru

i s matrikami a zámkem. R. 1761 továrna byla zrušena, dělníci odešli a duchovní sídlil co druhý kaplan v Přelouči. Když za císaře Josefa II. tu zase byl zaveden křebčinec, tu k obstarání duchovní správy určeno, aby vždy jeden měsíc zde byl jeden kaplan, a druhý měsíc druhý kaplan. An ale to bylo obtížné, střídali se vespolek čtvrtletně, až r. 1780 exponentní kaplan od faráře Přeloučského placený zde byl usazen stále. R. 1788 povýšena expositura Kladrubská za samostatnou lokalii a roku 1856 na faru.

Kaple Kladrubská r. 1668 od císaře Leopolda I. založená byla r. 1758 od císařovny Marie Terezie rozšířena. Ale během času kostelíček ten vzal zkázu a hrozil spadnutím. Proto r. 1857 zbořen byl a při jeho zboření nalezena byla krabička cínová s ostatky sv. Adriána, Vincence a Felixe, Honoria s lístkem pergamenovým a nápisem:

„Anno Domini MDCLXXI die 24. Mensis Februarii. Nos Mathaeus Ferdinandus Dei ac Apostolicae Sedis Gratia Archieppiscopus Pragensis Sac. Rom. Imperii Princeps, Legatus Natus inclyti regni Bohemiae primas Sac. Caes. Caes. Regiae Majestatis Consiliarius consecravimus ecclesiam ac altare hoc in honorem Sancti Venceslai et Leopoldi et reliquias sanctorum Martyrum Adriani, Vincentii, Felicis et Honorii in eo inclusimus, et singulis Christi fidelibus unum annum et in die Aniversario consecrationis hujus modi ipsam visitantibus, quadraginta dies, de vera indulgentia in forma Ecclesiae consueta Concessimus.“

Takovátéž krabička byla nalezena ale bez nápisu v oltáři sv. Antonína a sv. 14 pomocníků; pod dlažbou pak byly kosti zetlelé. Pod velkým oltářem nalezen byl základní kámen, na něm pak stříbrná plotna s listinou:

„Anno MDCLXXI die XXIV. Junii Romanam Ecclesiam gubernante Clemente X. regnante Augustissimo et invictissimo Leopoldo Rom. imperatore, Boemiae et Hungariae Rege pro hac Ecclesia jussu memorati imperatoris aedificata positus est primarius lapis a Mathaeo Ferdinando Archieppiscopo Pragensi, S. R. J. Principe, Legato nato, Regni Bohemiae primate, in Honorem S. Wenceslai et S. Leopoldi Conf.“

Na zdi v presbytéři chronogram:

„qVas Deo honoranDo LeopoLDI gLorIa VoVIt InnoVat hasCe pIas aeDes TheresIa CLeMens. (1758.)“

Nový kostel dostaven byl v slohu obyčejném dle návrhu c. k. dvorního rady a zámeckého hejtmana na Laxenburku Fr. Schüchte r. 1860 a od biskupa Králové-Hradeckého Karla Hanla posvěcen. Hlavní oltář má obraz sv. Václava, an rukou se drží kruhu v chrámu Boleslavském, opodál stojí jeho vrahové, jeden z nich si tvář rukou zakrývá, jako by se bál vraždu tu spáchati. Obraz tento jako i postranního oltáře sv. Leopolda jest výtečné dílo malíře vídeňského Leopolda Müllera, obraz postranního oltáře sv. Františka Serafinského zhotovil malíř Michael Riss z Vídně, varhany pak dvorní varhanář Vídeňský Josef Gaertner. Náklad na stavbu tuto 40.000 zl. čítající uhradil erár císařský. Kostel ten jednolodový copový dělá světlostí a krásou vnitřní příjemný dojem na navštěvovatele. Mezi jinými dary od Veličenstva císaře Pána sem darovanými (jako roucha bohoslužebná, obrazy atd.) zasluhují zmínky: kříž z perleti vykládaný 4 stopy vysoký, dva obrazy mosaikové proroky Daniele a Isaiáše představující, jesličky perletí ozdobené a na hlavním oltáři postavené. Věci ty byly v Betlémě zhotovené a Jeho Vel. Císaři Pánu k Jeho sňatku poslané.

Na zvonici nad hlavním vchodem postavené pyramidovité visí čtyry zvony, jeden s nápisem:

„Jacob Conrat Lehner goß mich in Prag MDCCLXVII.“

Ostatní byly přelity v době novější od Paula, zvonaře v Hradci Králové.

Za vesnicí stojí *hřbitovní kaple Povýšení sv. Kříže*, zároveň s kostelem farním od císaře Leopolda I. vystavená ve slohu copovém s dvěma zvony z r. 1668. Má nadání od bývalého cís. nadkoního Františka Bukovského z Hustiřan s kapitálem 100 zl. na 12 mší svatých do roka. Také zde byly *kaple Loretánská a sv. Jana Nep.*, ale za císaře Josefa II. zbořeny jsou.

V listovně farní ukázán mi byl starý tištěný missál z r. 1499 s nápisem:

„Missale Olomucenum. Missale rm̄ (romanum). notulā sacrosanctae ecclesiae Olomucene ordinato Georgius Stechsex Sulcpach artis impressorie haud ignarus in urbe Nurnberga tertio die ante Kalendas Aprilis anni ab incarnatione Salvatoris nr̄i (nostri) nonagesimi noni super millesimum quadrigentesimum finem dedit optatū.“

Jest to exemplář dobře zachovalý, jako by nyní z tisku vyšel, kanon jest pergamenový, má initiálku T zlatem vyvedenou s obrazem oběti Abrahama.

Na návsi stojí socha sv. Donata z r. 1728 s chronogramem:

„a fVLgVre et teMpestatIbVs LiberabIt nos sanCtVs DonatVs“

a socha sv. Jana Nep. se slovy:

„ex voto 1720“,

socha Bolestné P. Marie s chronogramem:

„DeI genItrIX DoLorosa sIs patrona gratIosa tVis DeVotIs CLIentIbVs“.

Pleban Kladrubský platil od r. 1369 až 1405 papežského desátku 6 gr. ročně. (Tomek rejstříky str. 55.)

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(Opěrací pilíř (opěrák.) — Opěrací oblouk (opěra).

Na *zevnějšku* gotických chrámů nejvíce vynikají *opěrací pilíře*, které slohu tomuto propůjčují vzezření, jímž líší se hned na první pohled od všeliké budovy v jiném slohu vyvedené. Těmito pilíři prozrazuje sloh gotický zároveň samostatnost veškeré soustavy své. Jsouť pak opěrací pilíře silné, čtverhranné hmoty zdiva povstávající na venkovské straně budovy a to na bodech, kde uvnitř klenbové podpory se nacházejí. Venkovské tyto pilíře obdélného půdorysu jsou tudy na zevnější straně přistavěny v stejném směru a v téže

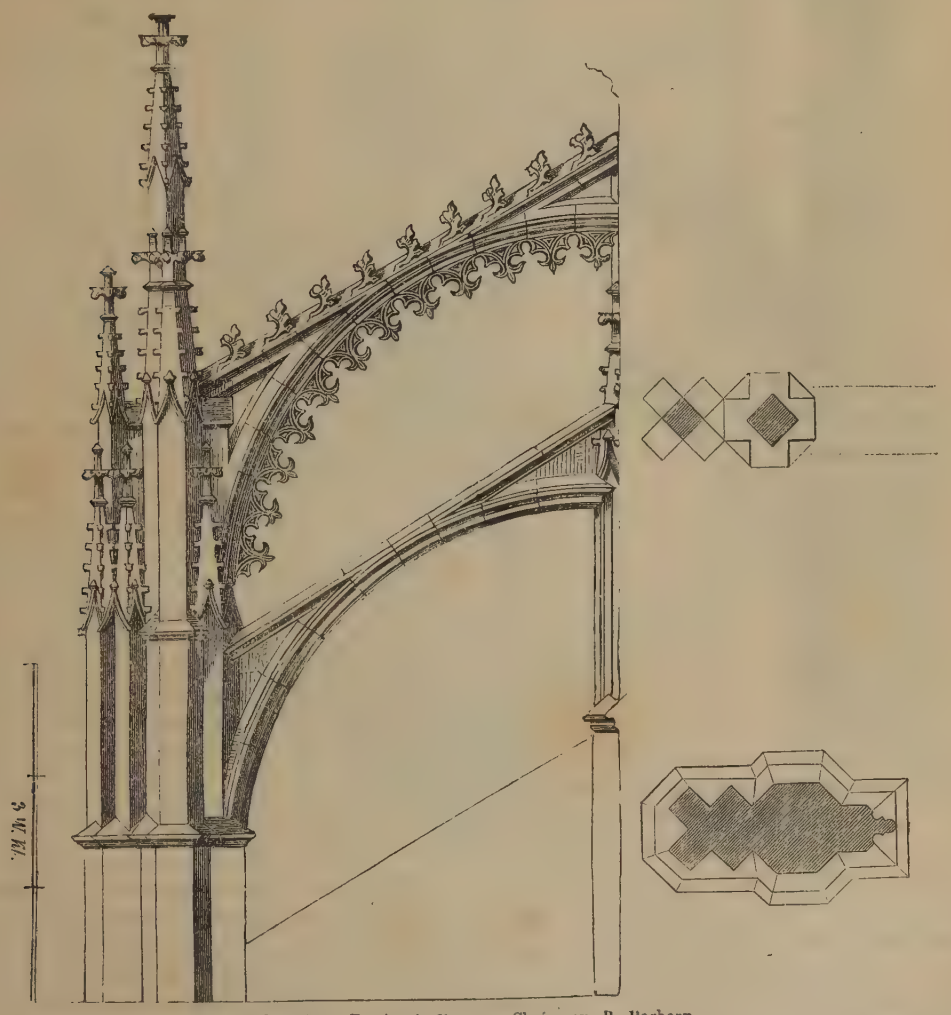

(Obr. 238.) Kutná Hora. Chrám sv. P. Barbory.

čáře s vnitřními pilíři. A tak i zevnějšek stěn rozpadává se v jednotlivé články, zcela v souhlasu se zásadami slohu gotického v samé jednotlivosti se rozkládajícího. Pilíře tyto povstaly hlavně z technických důvodů. Jelikož žebra klenbová na příporách spočívají, stěna pak prolamována jest okny, bylo třeba opor silných. S ostatní plochou zdiva pojí je společný trnož, jakož i římsa pod okny kolem obíhající. Kromě toho mívají ústupků ještě více v předu podřízenými římsami vyznačených, tak že do výšky jich stále ubývá. Jest to podmíněno statickými zákony, jako se objevuje též u vzrůstu organického, že s přibývající výškou ubývá hmoty. Zde při stavbě celá tíže přenáší se na spodek opor, tak že pro vrchní částky stačí útvar méně silný. Časem pilíře tyto ze čtverhranu jednoduchého přijímaly formy složitější a při monumentálních chrámech nádhernější.

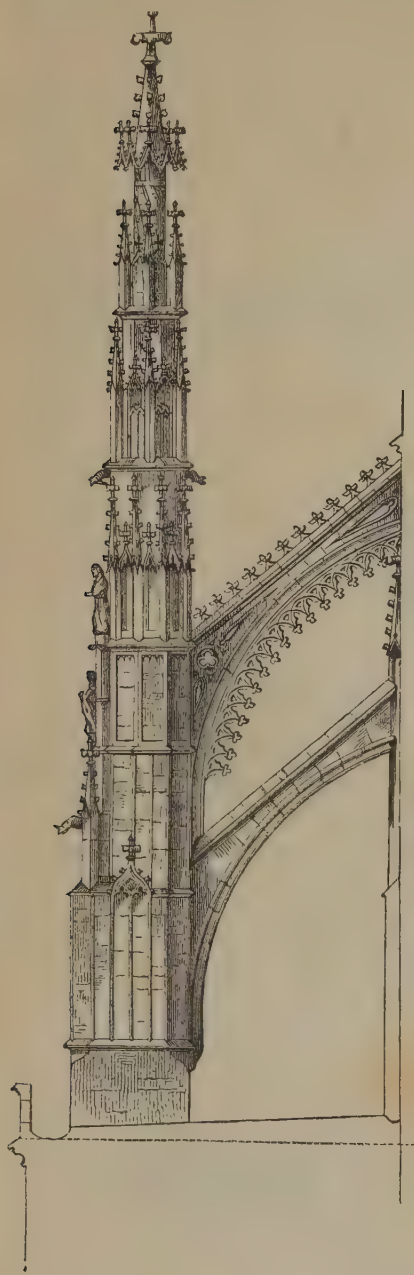

(Obr. 239.) Kutná Hora. Chrám sv. P. Barbory.

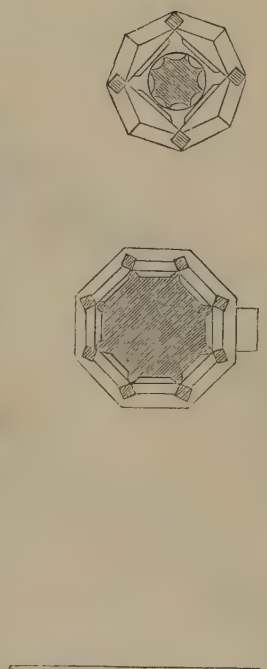

(Obr. 240.) Průseky.

Za příklad uvádí se zde nejnádhernější toho druhu opěrák, jakým se chlubí chrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře. (Obr. 239.)

Náleží k nejoriginálnějším komposicím, jakých gotika vůbec zplodila. Stojí na východní straně ve středišti celé budovy. Jest na něm socha sv. P. Barbory jako návěští oznamující na nejdůležitějším a tudy i nejbohatějším bodu venkovském, komu velkolepá budova zasvěcena jest. Dva horníci držící znak kutnohorský. Opěrací pilíř z jádra rovnouhelného různými osmihrannými převraty vyrůstá v kulatý sloup, který jest kryt baldachýnem kvadratickým. Obraz 240. ukazuje profilní řezy pilíře.

Jednoduché opěráky s několika ústupky šikmo vsazovanými a zvláštním štítkem, stříškou nebo i věžičkou zakončovanými vystačovaly však jen při menších stavbách a to při stejně vysokých loděch. Neboť těmito opěracími pilíři jsou chráněny jen boční lodě. Kterak ale pojistí se loď střední vysoko vystupující nad lodě boční? Jsouť sice vyvedeny pilíře opěrací též na venkovské straně střední lodě. Ale protože neměly dostatečně širokého podkladu, spočívajíce pouze na pilířích lodě střední, nedaly se vybočiti a sesíliti tak, jak by toho výška střední lodě kázala. Bylo tedy třeba, aby úkol, který opěracími pilíři střední lodi dosažen nebyl, přenesl se na opěrací pilíře *krajních*

lodí. Toho se docílilo *opěracími oblouky* (opěrami), (ob. 138., 239, 141.), které nad střechou boční lodě pnuly se od vrchních ku krajním opěrákům, čím tlak vrchní klenby též na nejkrajnější pilíře opěrací se přenášel a odváděl. Bylo lze sesíliti je tolik, jak toho potřeba kázala. Touto veledůmyslnou konstrukcí docíleno zároveň i jiných výhod. Čím dokonaleji totiž tato soustava založena byla, dešťovou jícnem dokořán otevřeným daleko od stavení, tak že vlhko základům budovy škoditi nemohlo. Aby oblouky opěrací zbaveny byly zbytečné tíže, probrán jest kámen na způsob volné kružby nebo roset. (Ob. 142.)

Soustava opěr stávala se ještě složitější, kde loď střední obklopena byla dvojnásobnými bočními loďmi. Aby vtakovém případě opěrací oblouky nepostrádaly potřebné

(Obr. 241.) Praha. Chrám sv. Víta.

tím méně bylo nésti vertikálním pilířům, jimž za tou příčinou dostalo se štíhlosti a lehkosti. Jinak sloužily tyto opěrací oblouky, vespod na způsob klenbových žeber článkované, svrchu na obou stranách sražené, u prostřed pak žlabem opatřené, *k odvádění dešťové vody*. Na spodním konci končil žlab drakem, psem, aneb jinou nestvůrou, názvem chrličů pojmenovaných. Chrlili vodu pevnosti, postaven též na pilíř, který boční lodě od sebe dělil, svobodně stojící pilíř opěrací, od něhož pnuly se pak dva oblouky, jeden ku stěně hlavní lodi, druhý ku nejkrajnějšímu pilíři opěracímu na venek. Aby však prostřední pilíř ještě pevněji stál, dávaly se *dvoje* opěrací (obr. 238, 239, 241) oblouky nad sebou, tak že na každý krajní opěrák účinkovalo čtvero opěr (opěracích

oblouků). Takovou měrou vyvinula se rozvětvená soustava tolika opor, že v ní takřka úplně zmizelo architektonické jádro, zejmena v závěrku chorovém, kde mnohonásobnými vížek. Dojem celkovitý tím ovšem zdánlivě újmy trpí. Sloh gotický jest ovšem především architekturou vnitřku. Je-li v ústrojí přírodním kostra s ostatními částkami ku

(Obr. 242.) Kutná Hora. Sv. Barbora.

polygonními tvary dostalo se opěrákům směru různého. Nádherný tento způsob, jenž kathedrálním slove a veškerému stavení tolik velebnosti dodává, ukazuje oku celý les věží a pohybu a zažívání sloužícími skryta ve vnitru, zevnějšek pak sestrojen v povrch nepřerušený; zde nahá kostra zevně na oči se staví.

Z Aademie křesťanské.

Ředitelství.

Adresa, kterou ředitelstvo Akademie křesťanské za příčinou encykliky „Grande munus“ podalo svatému Otci, Lvu XIII. zní:

Beatissime Pater!

Sapientiam, quacum discentibus veniunt bona omnia, docuerunt patres nostros sanctissimi illi fratres Thessalonicenses, quos Tu recentissimis literis Tuis encyclicis universo orbi catholico communi cultu venerandos proposuisti, ut indefessis precibus suis Patrem misericordiarum interpellent pro numerosissima gente slavica ejusque fidelibus constantiam, dissidentibus vero impetrent voluntatem reconciliandae concordiae cum ecclesia, extra quam salus non est.

Quodsi, Beatissime Pater, universus orbis catholicus, praeprimis vero pium quondam cognominatum regnum Bohemiae hoc Tuum erga gentem slavicam charitatis et pastoralis solicitudinis specimen splendidissimum gratissimis affectibus recolit, speciali exultatione liceat illud concelebrare sociis Academiae christianae Pragenae, quippe quae sub invocatione sanctorum Cyrilli atque Methodii aliorumque patronorum suorum culturam eorum bonorum finem sibi proposuit, quae omnium summa apostolis nostris in acceptis referenda ducimus.

Hi enim literas nobis invenerunt veteroslavicas et scientiarum prima plantarunt virgulta; hi auctores nobis facti sunt nobilissimarum artium; hi amoenitates docuerunt nos cantus liturgici; hi piam nobis instillarunt venerandae antiquitatis memoriam.

Et haec est quadrupla illa areola agri, cui colendo, infallibili veritatis magistrae inhaerentes, curam et operam impendimus.

Digneris itaque, Pater Beatissime, hancce gratissimae filiorum mentis significationem humillimam paterno affectu excipere atque nobis conatibusque nostris pro ineffabili benevolentia Tua apostolicam impertiri benedictionem, quae nobis sit pignus successus prosperrimi.

Pragae ante diem septimam Idus Februarias MDCCCLXXXI.

VALNÁ HROMADA.

Dne 3. dubna konala Akademie křesťanská *výroční řádnou valnou hromadu.* Starosta Dr. Fr. Bauer zahájil ji slavnostní řečí, vylíčiv činnost její za první právě uplynulé lustrum. Rozvinul obraz utěšeného rozvoje jednotlivých odborů nakresliv, co v době poměrně krátké vykonáno jest v čtyrdílné jednotě.

Odbor vědecký, o jehož činnosti výmluvné svědectví vydává orgán odboru: „Časopis katol. duchovenstva“, nyní bez zvýšení ceny ročně na 10 svazků rozšířený, rovná se důkladností a všestranností svou nejlepším toho druhu časopisům jinojazyčním; odbor vědecký, jehož péčí též knihovna akademie křesťanské spořádána a příručnými seznamy opatřena jest, koná též přípravy ku vydání stručné encyklopedie věd theologických, podniku to velkolepého, který bude ke cti literatuře a duchovenstvu ku prospěchu.

Odbor hudební v té době rozšířil se v „obecnou Jednotu Cyrillskou“, která na základě stanov schválených jak nejdůstojnějšími ordinariáty, tak sl. c. k. ministerstvem vnitra, zřizováním odvětvených Cyrillských jednot diecésních a farních bohdá zvelebí zpěv církevní ve vlasti česko-moravské. První jednoty cyrillské zahájily již pravidelnou činnost svou po diecésích a není žádné pochybnosti, že rychlým rozvětvením jejich vzkříšení slaviti bude zpěv chrámový a že jednoty cyrillské budou mocným i důležitým živlem čilého života církevního.

Odbor pro výtvarná umění vykazuje se bohatou činností ve všelikých odvětvích výtvarného umění. Obnovoval chrámy, stavěl oltáře, dodával obrazy, sochy, náčiní kovové, paramenty, plány na nové kostely a kaple. Povolal do života paramentní ústav, jehož budoucnost zabezpečiti se snaží opatřením k tomu potřebné jistiny. Dary šlechetných přátel Akademie křesťanské, z výtěžku nepatrného procenta při objednávkách a obětovností členů výboru bezplatně vyřizujících záležitostí odboru nahospodařila sekce 6000 zl. Celkový oběh peněžní, za který sekce umělecká dodala věci kostelní u ní objednané, obnáší v uplynulém pětiletí 150.000 zl., číslice významně svědčící o čilosti odboru toho. Přičiněním odboru povznesla se některá řemesla umělecká na takovou výši, že n. př. v oboru kovového náčiní oltářního Praha první místo celého mocnářství rakouského zaujala.

Odbor archaeologický vydáním „otázek archaeologických“ na všech stranách probudil v širších kruzích péči a pozornost, aby vzácné památky, ceny umělecké a archaeologické, i potomkům bez porušení se dochovaly. „Methodu“, orgánu obou odborů pro výtvarná umění a křesťanskou archaeologii dostalo se tím množství spolupracovníkův, kteří „odpověďmi“ na „otázky archaeologické“ snášejí zároveň vzácný material pro církevní topografii památek uměleckých ve vlasti naší. Až sekce umělecká nahospodaří tolik, aby ústav paramentní pracovati mohl vlastním jměním, bude lze pomýšleti na zřizování „křesťanského musea“, jemuž již nyní dostává se darem mnohé vzácné památky.

Požehnané bylo to první lustrum působnosti Akademie křesťanské. Doufáme v Boha, že následující přinese ještě většího požehnání.

Po výtečné řeči, kterou starosta přítomné oslovil, četl prof. J. Drozd protokol minulé valné hromady. Byl schválen. Rovněž tak schválena i účetní správa od revisorů zkoumaná za rok minulý. Od čtení zprávy jednatelské a účetní upustilo se, poněvadž obě rozdány jsou tištěné přítomným účastníkům, načež prof. Dr. Vác. Frind vysvětlil poměry příjmů k vydáním v roce právě minulém ukázav, že Akademii nastává doba ustáleného pořádku.

Čtyři členové, kteří vedle stanov z ředitelstva vystoupili, zvoleni jsou zase jednohlasně a sice prof. dr. Kl. Borový, farář Havlů, sochař Šimek a kaplan Honejsek.

Následovaly dvě velice poutavé přednášky. Architekt A. V. Barvitius ukazoval a vysvětloval plány basiliky sv. Václava na Smíchově, jejíž stavba jemu svěřena jest. Bude to kostel slohem prvorenaissance vyvedený, o třech lodích s dvěma věžmi v průčelí. Hlavní loď na žulových sloupech spočívající bude ploše kryta stropem kassetovým, lodě boční budou klenuty kulatou klenbou českou. Na zevnějšku kostela střídají se okna s výklenky pro sochy. Výklenků povstalo tolik, kolik jest svatých patronů českých. Svatý Václav bude obklopen celou družinou českých patronů. Tentýž důmysl jeví se ve veškerém uspořádání chrámu. V celém díle mistrném proveden poměr 1 : 2.

Druhou přednášku měl Dr. Jan Palacký. Pádně porážel ze stanoviska přírodovědeckého soustavu Darvinovu. Důvody závažné svědectví vydaly pravdě, jednak přesvědčujíce, jednak hlubokou učenosť prozrazujíce.

Oběma pánům dostalo se za výtečné a velezajímavé přednášky hlučné pochvaly.

Odbor umělecký.

Ve výborové schůzi sekce umělecké dne 23. t. m. konána jest volba funkcionářů. Za předsedu zvolen architekt *A. V. Barvitius*, za jeho náměstka architekt *Josef Mocker*, za správce paramentního ústavu profesor malířské akademie *Fr. Sequens*.

Aby učiněn byl konec nepořádkům, které několikrát povstaly nesprávností těch, jimž výborem odevzdáno jest vyhotovení věcí objednaných, musí vedle usnešení výboru každý, jemuž odkáže se vyvedení nějakého předmětu, zavázati se *reversem:* 1. že práci buď uměleckou nebo řemeslnickou do určitě udaného dne správně a za cenu umluvenou odvede; 2. že ve všem podrobuje se domácímu řádu sekce umělecké.

Řádem tím pak se stanoví, aby v čas předloženy byly výboru *nákresy a rozpočty*, které pilně se skoumají, hotová pak práce odvádí se v patřičný čas výboru, který posuzuje, je-li vše vykonáno tak, aby čestně odevzdáno býti mohlo tomu, kdož dílo objednal. Uzná-li se potřeba jakékolivěk opravy, jest onen, kdož dílo odvedl, povinnen, vlastním nákladem opraviti, jak výborem udáno bylo.

Takovou svědomostí výboru objednavatelé nabývají jistoty, že objednávky správně dodávány a pečlivě vyvedeny budou.

Výbor se vynasnažuje, aby veždy učinil zadost požadavkům a přáním objednavatelů a vděčně přijímá všeliká moudrá pokynutí. Předsudky poznenáhla mizí. Vkus rychle se tříbí. Již na mnoze se uznává, že Pánu Bohu nepatří to nejhorší a tudy i nejlacinější, nýbrž to nejlepší. Svěřiti pouhému natěrači nebo pozlacovači opravu celého kostela bez plánu a bez dozoru znalců odborných v umění církevním obeznalých, málo kdo již se odvažuje. Štafír rozumí sice svému řemeslu, ale bývá — jak ani jinak býti nemůže — úplným nevědomcem v oboru církevní architektury, malby úpravy vedle církevních předpisů a p. Každý k svému. Zedník staví, mistr dohlíží, umělec dílo řídí.

Ve vlasti naší druhdy některá odvětví uměleckého řemesla velice květla. Sekce umělecká *vychovává* zase novou generaci důmyslných mistrů vedle určitého plánu. Svěřuje práce sobě svěřené mužům, o nichž s bezpečností lze nadíti se, že řízení a rada nepřijde na zmar. *Ovoce* dobré se již ukazuje. V některých oborech učiněn znamenitý pokrok. Nezůstane se ovšem státi u jednoho, nýbrž půjde se statečně dále. Napřed jedno, potom druhé. *Práce kovové* jsou již vzorné. *Paramentika* rozkvétá. Vyšívání pokročilo velmi a pokračováno bude neustále zejmena nyní za dozoru nového správce paramentního ústavu, prof. F. Sequence. Nyní nastane péče, aby též domácí průmysl *řezbářský a truhlářský* dovedl závodíti s cizinou. Při dobré vůli a vytrvalosti na světě všechno jde.

Že lidé, vyznačující se nedostatkem dobré vůle a vytrvalosti, hledí nedostatečnost nahražovati planým křikem a pomluvami ústavu, nikoho nepřekvapí. Tak bývalo; tak jest; tak bude. Člověk rozvážný dovtípí se pravdy vždycky. Věc dobrá reklamy nepotřebuje. Zvítězí sama sebou, — tím, že jádro jest zdravé. Ostatně všem lidem na světě vyhověti není možno. Co jednomu jest krásné, druhému bývá škaredé. Co jednomu jest drahé, druhému jest ceny právě přiměřené. Rozhoduje náhled, spravedlnost, stanovisko, z jakého věc se posuzuje.

Zpráva za měsíc duben.

Dar. Jeho Veličenství Císař Pán daroval Akademii křesťanské letos jako loňského roku 100 zl.

I. Vyřízené záležitosti:

Oltář *sv. Josefa* pro chrám Páně v Křečhoři dle výkresu architekta A. V. Barvitia.

Lustr *venecidnský:* pro dp. Fr. Landrocka, faráře v Bělé. — *Soška z mrtvých vstání Páně*: pro vp. Jos. Hackla, kaplana v Rosavicích. — *Kříž* k průvodům: pro vp. Jos. Hackla, kaplana v Rosavicích. — *Školní kříže dva*: pro důst. farní úřad v Ječovicích.

Práce kovové. *Monstrance nová a pozlacení dvou kalichů a kříže*: pro dp. Fr. Ešku, faráře v Plané. — *Ostensorium*: pro dp. Václava Dejla, faráře v Drahobudicích. — *Patenka k nemocným*: pro vp. Jos. Jiranova, zám. kaplana v Teplicích. — *Kropenka*: vdp. Jos. Bergra, děkana v Zásmukách. — *Kaditelnice*: pro dp. Václ. Dejla, faráře v Drahobudicích. — *Pacifikál*: pro dp. Jos. Pohořelého, faráře v Nové Vsi. — *8 oltářních svícnů*: pro dp. Jana Bernarda, faráře v Černoušku. — *Mešní konvičky*: pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousově na Moravě. pro Nep. Müllera, kaplana v Jeníkově a pro dp. Václ. Dejla, faráře v Drahobudicích. — *Zvonky harmonické*: pro vd. děkanský úřad v Zásmukách; pro dp. Jos. Šáška, faráře v Roztokách; pro dp. Jos. Thuna faráře v Ousově; pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Grafenriedu; pro dp. Václava Dejla, faráře v Drahobudicích; pro vp. Ondř. Schustra, kaplana v Praze; pro blp. Wolfa, měšťana v Praze a pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově.

Paramenty: *Kasule bílá*: pro vysoce uroz. pí. baronku Leopoldinu z Wiederspergů v Praze; *bílá a červená*: pro vys. uroz. pí. hraběnku Swertsowou v Praze; fialová: pro Msg. hraběte Fr. Schönborna, vicerektora kn. arc. semináře v Praze. — *Antipendium*: pro Msg. hraběte Fr. Schönborna, vicerektora kníž. arc. semináře v Praze. — *Velum*: pro blahp. Jos. Rösslera, obcho níka v Suniperku; pro dp. Jana Šemberu, faráře ve Vel. Borovicích a pro dp. Lohela Schmidta, faráře na Strahově. — *2 pláštíky na ciborium*: pro vysoce uroz. paní hraběnku Marii Skórzewskou v Pozni. — *Štoly*: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Smichově a pro dp. Jana Šimka, faráře v Čimelicích. — *Korouhve kostelní*: pro blp. Jos. Tomáše, starostu v Studenci; pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Chocni; pro dp. Lamberta Ludvíka, faráře v Grafenriedu; pro vp. Jos. Hackla, kaplana v Rosavicích; pro dp. Ant. Podhorského, faráře v Pořejově a vdp. Mat. Kubíčka, vikáře v Česticích. — *Komže pro ministranty*: pro blp. Jos. Rösslera, obchodníka v Suniperku. — *Polštáře oltářní*: pro blp. Jos. Rösslera, obchodníka v Suniperku a pro blp. E. Weise, berního v Pelhřimově.

II. Nová objednání:

Sochu *sv. Jana Nep.* z pískovce: blp. Dauder, starosta v Gödullahütte v Pr. Slezsku.

Křtitelnici: dp. Jos. Hrzan, farář ve Velemíně.

Práce kovové: *Opravu velké stříbrné monstrance v gotickém slohu*: vdp. Jan Wenig, děkan v Chebu. — *Pozlacení kalicha*: vp. Al. Spálenský, kaplan u sv. Anny nad Krasilovem. — *Nádobku na sv. olej*: dp. Fr. Kondelík, farář ve Mšeně. — *Lampu oltářní*: dp. Václ. Hammer, farář ve Voči. — *18 kusů oltářních svícnů*: dp. Lud. Šprysl, farář v Radošovicích. — *Konvičky mešní*: dp. Lud. Šprysl, farář v Radošovicích a dp. Václ. Hammer, farář ve Voči. — *Kropenku*: vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce. *Kaditelnici a kropáček ze stříbra*: ct. milosrdné sestry v Praze; - *Kaditelnici*: dp. Ludvík Šprysl, farář v Radošovicích a vdp. Jan Brichta, děkan v Manetíně. — *Zvonky harmonické a zvonek ku sakristii*: vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce.

Paramenty: *Kasuli červenou*: vys. uroz. princezka Lobkovicova v Roudnici; - *červenou*: vp. Fr. Porazil, kaplan v Hrozno-Lhotě; - *černou a červenou*: vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce; *fialovou kasuli a černý pluvidl*: dp. Lud. Šprysl, farář v Radošovicích. — *Velum vyšívané a jednoduché*: dp. Ludvík Šprysl, farář v Radošovicích. — *Nebesa skvostná*: vdp. Jan Brichta, děkan v Manetíně. — *Antipendium*: vp. Frant. Porazil, kaplan v Hrozno-Lhotě a vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce. — *Korouhve*: vp. Al. Spálenský, kaplan u sv. Anny nad Krasilovem. — *Prápor pro školní mládež*: blp. Bedřich Sobotka, učitel v Červ. Lhotě. — *Pentle vyšívané na prápor pro školní mládež*: vp. Fr. Jenček, zám. kaplan v Žehušicích. — *4 komže pro ministranty*: vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce. — *Polštáře oltářní*: 4 vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce a 6 dp. Ludvík Šprysl, farář v Radošovicích.

Prádlo kostelní: *rochetu a 2 rochetky pro ministranty*: blp. Josef Rössler, obchodník v Suniperku. - *Korporalie, humerália, purifikatoria a ručníčky*: dp. Jarosl. Štětka, farář v Předměřicích; - *2 alby, 1 rochetu, 2 rochetky pro ministranty, cingulum, purifikatoria, humerália a ručníčky*: vdp. Ant. Husák, děkan v Nymburce; - *2 cingula*: vdp. Jos. Berger, děkan v Zásmukách.

III. Rozpočty:

Na 2 oltářní obrazy: dp. Fr. Můra, farář v Ostro-Lhotě. — *Na sošku sv. Jana Nep.*: dp. Vinc. Macháček, farář v Želislavicích. — *Na křížovou cestu*: dp. Jan Bäumrl, farář v Neugebau. — *Na 2 spolkové prapory*: dp. Vojtěch Cipín, farář v Ahnapee v Americe. — *Na pozlacenou lampu, na 2 oltářní kříže a na lustr*: vp. Václav Hugo Nigrín, deficient v Loukově u Semil. — *Na oltářní obraz*: vdp. Jan Wenig, děkan v Chebu.

Lehner.

Domácí zprávy.

Klášter bl. Anežky. Dne 4. tohoto měsíce prohlížela magistrátní komise stavební za intervence c. k. konservátorů Bauma, Beneše a Mockra stavební památky bývalého kláštera svat.-Anežského, aby vyslyšela dobrozdání jejich o historické a umělecké důležitosti těchto památníků dávnominulosti české. — Příčinu ku komisí zavdala žádost majitelů realit bývalého kláštera za parcelování. Řečená žádost byla předmětem místní komise konané dne 28. m. m., která se vyslovila, že plán parcelační nemůže býti zkoumán dříve, pokud nebude zjištěna historická a umělecká cena kaplí na onom pozemku postavených, zejmena kaple svat. Barbory a sv. Máří Magdaleny, které jsou doplňujícími částkami kostela svat. Františka dědicům Krausovým náležejícího, s nímž jeden nedílný celek tvoří. Přítomní konservátoři se vyslovili, že klášter v celé rozsáhlosti zachovati asi sotva bude možno, ač mnoho zajímavého v sobě chová. Zasazovali se však důrazně, aby uvedené obě kaple zachovány byly pro vysokou cenu uměleckou, tvrdíce, že zboření jejich bylo by přímo vandalismem. Architekt Mocker zejmena dovozoval, že jsou jedinou památkou slohu přechodního v Praze, která majíc z každé doby stavitelské representanty, z doby přechodní jen touto památkou se vykazuje a to s ornamentikou velice ušlechtilou. Z historického stanoviska bylo poznamenáno, že v klášteře založeném r. 1234 od krále Přemysla Otakara stala se usnesení evropejské důležitosti, že zde pochováno jest mnoho Přemyslovců, ba i sám Jaroslav Sternberský, vítěz nad Tatary v rukopisu královédvorském opěvovaný. Živé, ba nadšené líčení způsobilo patrně hluboký dojem na veškeré členy komise, tak že všichni vyslovili přání, aby ctihodní pomníkové českých dějin a českého umění zachovány, s kostelem svat. Františka spojeny a v museum městské proměněny byly. Redaktorovi však se zdá, že k celku náleží i křížová chodba, nyní ovšem zastavená a v nezdravé a bídné

byty proměněná. Kdož ví, zda-li právě tím zastavením nezachovala se jedna z nejlepších památek slohu přechodního? Kdyby jednou při odhalování se seznalo, že rovná se Zvíkovské, bude zbořena? Podstatná část kláštera, která skoro vždy k nejpěknějším partiím náleží? Má-li památný klášter po způsobu musea Germánského v Norimberce přeměněn býti v městské museum, právě křížové chodby té a menších komnat k ní přiléhajících nutně bylo by třeba, aby to bylo skutečné museum, důstojné královské Prahy. Vybyde věru i kromě toho ku parcelování a regulování města ještě dosti místa. Pak by to bylo něco, s čím Praha mohla by se chlubiti. Či nemyslí se alespoň na takové městské museum, jaké má malý Solnohrad? Jest již na čase, aby národ zase se chlubil svým uměním, které jest výkvětem vědění. Proč Praha i v tom směru nedovedla by závoditi s jinými městy? Doufejme!

Konservátoři vyhotovily a společně podepsaly o památkách těchto obšírný pamětní spis, který přidán jest ku protokolu.

Relikviář pro princeznu Stefanii. České šlechtičny podají budoucí královně české dar svatební nad jiné vzácnější a významnější, jemuž jistě dostane se místa v úkrytu posvátném, kde duše s Bohem rozmlouvá. Krásnějšího daru nebylo věru ani možno mysliti si — ostatky svatých patronů českých ukryty v relikviáři, který představuje průčelí velebného chrámu Týnského. Vzácnému obsahu odpovídá schránka skvostností, nákladem a uměleckou prací. Byla to šťastná myšlénka uschovati ostatky ve stříbrném pouzdru představujícím chrám tak památný a velebný, který jest střediskem královského města, kde obdarovaná první leta a jak doufáme, vždy ráda sídliti bude.

Relikviář představuje dokonané průčelí Týnského chrámu, jak si jej představuje prof. Šulc, od něhož nákres pochází, kdyby jednou zmizely domy, které nyní před ním stojí. Kromě hlavního vchodu uprostřed představuje si ještě jiné dva vchody do lodí bočních. Dveří použito za rámec, v nichž zasazeny jsou smaltové obrázky. V prostředním portálu jest sv. Ludmila, v levém portálu sv. Václav, v pravém sv. Vojtěch. Ve svrchním patře jest nad sv. Václavem vyobrazeno jeho martyrium u dveří chrámových ve způsobu drobného reliefu ze stříbra vytepaného, nad sv. Vojtěchem zavraždění jeho oštěpem modlářského kněze Sikko. Uprostřed stříbrných reliefů nachází se okno, které jest vyplněno smaltovým obrazem sv. Jana Nepomuckého. Pod smaltovými obrázky lze spatřiti sváté ostatky každého z uvedených svatých patronů skrze jemnou mřížku. Jsou totiž umístněny na těchže místech uvnitř v křišťalových válcích na zvláštních stojánkách. Ve štítu stojí stříbrná soška Bohorodičky s děťátkem v jedné a žezlem v druhé ruce. Jest tepaná ze stříbrného plechu a ač v miniatuře předce mistrně vyvedená. V okenicích věží jsou jemně pracované mřížky bílé, na červeném smaltu v pozadí. Ve štítu spatřují se znaky Čech, Moravy, Slezska a Kladska. Relikviář má přední a zadní průčelí s 12. opěracími pilíři kolkolem, nad nimiž gallerie kolem obíhá, jako ji v předu na Týnském chrámu pozorujeme. Štít ozdoben jest fialami a krabolemi. Zadní část relikviáře pod gallerií tvoří dvířka, jimiž vnitřek se otvírá, který jest vyložen vzácným brokátem. Z venku na dvířkách vyryta jsou jmena 158 vznešených dárkyň. Stavba spočívá na podstavci podpíraném od čtvero draků. Vše jest vyvedeno ze stříbra pozlaceného; jen báně věží jsou bílé. Výška obnáší 75, šířka 42 centimetrů. Celek váží 12 kilogramů. Relikviář stojí na podstavci ze dřeva ebenového krásně řezaném, na němž čte se dedikace.

Relikviář jest mistrná práce domácího stříbrníka Kauče a representuje výtečně dokonalost výroby umělecké, která směle snese i nejpřísnější kritiku a důstojně po bok se staví nejdokonalejší práci cizozemské. Akademii křesťanské přísluší zásluha tak rychlého a utěšeného rozkvětu tohoto odvětví. Nákresy figur smaltových a reliefů komponoval prof. Fr. Sequens. Urozená paní hraběnka Waldsteinová, původkyně tak krásné myšlénky, vším právem těšiti se může z mistrného provedení veledíla.

Modlitební kniha pro princeznu Stefanii. Dámy brusselské doplnily dar šlechtičen pražských. Tyto přichystaly oltářík domácí, k němuž zbožné dámy brusselské přidaly modlitební knihu podobnou oné, jaká věnována byla princezně Charlottě ku sňatku s císařem Maxmiliánem. Modlitební kniha jest psána a malována od Ferdinanda a Karla de Pape z Brügge, mistrů to jména evropejského. Desky jsou zhotoveny v Brusselu, skvostně ciselovány a drahokamy posázeny. Kniha čítá 160 listů z nejjemnějšího papíru velínového 26 centim. výšky a 18 centim. šířky. Text jest psán písmem gotickým. modře stínovaným ve slohu velkých breviářů z doby burgundské. Každý list jest obrouben bordurou na zlatě malovanou. Bordura každého listu má jiný nákres a jiné uspořádání barev. Celá kniha skládá se ze tří dílů. První díl obsahuje modlitby mešní, zvláště pak modlitby při mši snubní a litanie Lauretánské; druhý díl obsahuje memoriale královské rodiny s obrazem hradu Habsburského v čele; třetí díl pak jména dárkyň. První stránka ozdobena jest znakem belgickým. Na třetí jest znak kraleviče Rudolfa a nevěsty jeho. Kromě toho jest v modlitební knize množství vignet a obrazů svatých patronů belgických a rakouských. Malované bordury jsou okrášleny znaky veškerých rakouských zemí.

Lehner.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 5. **V Praze, dne 30. května 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Farní chrám Stětí sv. Jana Křtitele v Labském Týnci. - Hřbitovní chrám Sedmibolestné P. Marie v Labském Týnci. - Filiální chrám P. sv. Jiljí v Pardubičkách. - Bývalý klášter benediktinský v Podlažicích u Chrasti. - Popis města Chocně nad Orlicí Tichou. — Sloh gotický. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

60.

Farní chrám Stětí sv. Jana Křtitele v L. Týnci.

Týnec nad Labem, v starých listinách zvaný *Týnec na Hůrkách, Tynec super monticulos*, město na skalnatém příkrém vrchu při pravém břehu Labe, bývalé panství Pardubické, nyní patron kostela a fary úvěrní ústav. Na cestující po dráze hledí jako z nějakého hradu *chrám farní Stětí sv. Jana Křtitele*, který se již v době předhusitské co farní uvádí v dekanátu Čáslavském k arcidiecési Pražské patřící. R. 1354 uváděl plebán v Týnci plebána v Záboři (Emler Lib. I. Conf. pars I. pag. 54.) a r. 1355 v Rosochách (tamtéž 56.). R. 1539 Otto plebán v Týnci směnil místo své s Janem plebánem v Chotěboři s povolením opata Sedleckého (tamtéž 96). Plebán v Týnci platil desátku papežského 69 gr., r. 1399 ale 2 kopy 8 gr. (Tomek rejstříky str. 54.) V 16. století byli zde kněži pod obojí a sice r. 1533 kněz Stigola (Gyndeli dopisy I. 81.); na začátku pak 17. století kněží evangeličtí ženatí: r. 1612 a 1616. Kněz Jan Musyolus (Musil), který provdal dceru Juditu za Petra Jaroměřského s věnem 15 kop gr. pr., 1617 kněz Šebestián, a téhož leta Anna vdova po knězi Jiřím, r. 1625 Petr Pastorek syn nebožtíka Václava kněze od Tří bratří. V seznamu far na panství Pardubickém uvádí se zde r. 1615 tentýž kněz Jan Muselius Touškovský svěcení arcibiskupského, příjmy jeho byly: 48 kor. 3 věrt. žita, 40 kor. ovsa, 2 věrt. soli, piva hořkého jeden sud. R. 1654 byl tu katolický farář Jan František Šnurovius, kněz řádu křížovnického s červenou hvězdou a měl příjmy: žita 47 korců, ovsa 40 korců, platu nájmu z rybníčka Mezihoří a z jezera pod Čejovicemi 1 kopu 48 gr., piva hořkého 1 sud, soli 2 vt. V relaci z r. 1677 jmenuje se farní, měl 2 kalichy stříb., monstranci stříbr., ciboř stříb., křtitelnici cínovou a 4 zvony. Škola s kantorem, ale mládež nedbalá. Připojené vesnice: město Týnec 323 duší, ves Krakovany 80 a Lžovice 44 duší k sv. přijímání schopných. Co filiální k Týnci se uvádí *Lipec*, kaple sešlá (k cizímu panství patřící) měla kalich stř. 1, zvony 3 a osady připojené Lipec 58, Božec 50, půl Lhoty Uhlířské 48 duší (Pam. IX. 847.). *O původu* farního chrámu v Labském Týnci vypravuje farní památní kniha, že r. 1339 žádal opat Sedlecký krále Jana Lucemburského, aby jemu povolil pod kopcem na břehu Labském u Týnce dva mlýny a krčmu pro hutníky z Chlumecka do Kutné Hory jdoucí stavěti, což když jemu bylo povoleno, tentýž opat zbudoval na kopci nad mlýny dřevěnou kapličku ke cti a chvále sv. Jana Křtitele a

při ní zřídil residencí mnichů řádu cisterciáckého. Později stal se tento kostelíček, bezpochyby jsa rozšířený farním a obsazován byl od opata Sedleckého až do válek husitských. Jaké další změny chrám tento utrpěl, pro nedostatek památek písemných nelze udati. Jsa chatrným byl roku 1780 zbořen, základní kámen k novému kostelu položen, který roku 1781 tak jak nyní jest z kamena byl zbudován a posvěcen. V chrámu tomto byly na stropě malby ze života sv. Jana Křtitele a Nejsvětější Trojice od Kramolína zhotovené. R. 1834 ohněm vypuklým v sousedním domě, a jiskerkou zalítlou do věže kostelní shořela věž se starými zvony, celý kryt kostela, varhany a hlavní oltář v chrámu Páně tomto. Svatyně ta byla tak poškozena, že se musely konati služby Boží ve hřbitovní kapli za místem do r. 1836, kdy kostel byl zase opraven. Jest zbudován celý z kamene, jednoloďový k východu obrácený slohu copového, a neskytá mnoho památností. *Oltář hlavní*, za kterým jest sakristie, má hlavní obraz Stětí sv. Jana Křtitele, malovaný od akademického malíře Scheiwla, který i také vkusné a celku přiměřené polychromování kostela provedl. Od něj jsou též *dva obrazy* na plátně sv. Cyrilla a Methoděje u hlavního oltáře na stěně visící, jak i na zdi chrámové tři miniaturní podoby víry, naděje a lásky na zlaté půdě. Tumba hlavního oltáře jest dřevěná, popředí její jest ozdobeno obětí Isáka. Na straně evangelia na zdi jest dřevěná *kazatelnice* visutá na poprsníku ozdobená křtem Pána Ježíše a sv. Jana Křtitele obrazy do dřeva řezanými. Na klobouku jejím jest boží oko a anjelé. *V lodi*, která má strop plochý a okna čtverhranná jsou *dva postranní oltáře* Panny Marie se sv. Jáchimem a sv. Annou na straně epištoly, a druhý smrt sv. Josefa obrazující, oba obrazy na plátně malované a z kláštera Sedleckého od opata Fr. Housy sem dané mistrné malby; obou oltářů tumby kamenné a u oltáře Sv. Anny malá soška sv. Jana Nepomuckého. Naproti hlavnímu oltáři jest *chor* s kamenným zábradlím, vchod jeho jest zvenčí, má varhany 16 rejstříků čítající od Karla Manna roku 1848 zhotovené. Co památku zbylou ze starého kostela musím uvésti *starou křtitelnici* u hlavního oltáře stojící jejížto studnice cínová nese tento poloviçatý a porouchaný nápis:

„Leta P. 1630. 2. dne mieſyczе Oktobra ſlyta krztitedlnicze tato ke czti a chwale p. bohu k chramu p. mieſtyſe tynce nad Labem . . . . . ſpaczka toho czaſu pana prymaſa, a pana Mikulaſſe Brzezinu koſtelnika."

Vchody má tento kostel čtyry a sice od fary, od školy, z náměstí, a do sakristie. Nad vchodem do chrámu od školy jdoucím jest čtyrhranná *kamenná věž*, hodinami opatřená, končící jehlancem plechem pobitým a jednoduchým křížem s plechovou bání. V ní visí *5 zvonů* a sice s nápisy: 1. Salvator:

„Soli Deo Salvatori noſtro 1840."

a na druhé straně:

„Pſalm 150: Laudate Dominum in cymbalis beneſonantibus, laudate eum in cymbalis jubilationis, omnis ſpiritus laudet Dominum."

2. Jan:

„Vox clamantis in deſerto Campanae eccleſiae Albitejnecenſis anno 1834 incendio liquefactae anno 1840 denuo reſtauratae ſunt per Carolum Paul campanatorem Reginae Hradecenſem."

3. Maria:

„Ave regina coelorum, ave o valde decora, et pro nobis Chriſtum exora 1840."

4. Josef:

„Vir fidelis multum laudabitur, et qui cuſtos eſt Domini ſui glorificabitur 1840."

5. Anna s letopočtem 1840.

Hodiny věžní zhotoveny roku 1848 od Jos. Jiruška. — V kostele tomto jest na severní straně pod sakristií *hrobka*, v ní odpočívají tři mrtvoly z dvojího od sebe rozdílného rodu. Náhrobník pískovcový této hrobky jest zadělán venku na zdi kostelní, znak na něm vytesaný představuje štít na příč rozpolený v hořejší polovici kůň, v dolejší skála a nápis na něm zní:

„Hoc Monum(ent)o conditur Nob(ilis) ac Gen(erosus) Dom(inus) Christophorus Augustinus e Muillern armenti Regii in Regno Boh(em)iae primarius praefectus ac Domitor Ehen! Post tot Equos domitos post fortia gesta Caballum flectere non potui pallida parca tuum. Coepi vivere MDCXII, desii MDCLXVI."

V hrobce této leží původně Krištof August z Muillern, ředitel císařského hřebčince v Kladrubech. Do ní ale také byl pochován v Labském Týnci 31. května 1806 zemřelý Michal svobodný pán z Melasů, komandér vojenského řádu Marie Terezie, c. k. jenerál jízdectva, majitel 6. pluku dragonů na odpočinutí, který se bitvy u Marengo r. 1800 zúčastnil. S ním též v této hrobce byla pochována jeho choť Jos. Zoc de Netty. Hrobka ta byla otevřena r. 1861. Na kostře jenerála nalezeny byly zbytky stužky, na které byl upevněn řád (nyní zrezatělý), pak

po celé kostře prach oděvu spukřelého. Na kostře choti jeho byly znalé kusy šatu hedvábného červené barvy, kolem ruky byl ovinutý růženec z perel s dřevěným křížkem, na hrdle nalezena stužka hedvábná široká a na ní upevněna byla skřínka stříbrná dobře pozlacená, v které z jedné strany byla podoba jenerála barvy setřelé, a na druhé straně podoba jenerálky docela znalá. — Kolem kostela býval *hřbitov* a v rohu jeho směrem k nynější škole byla dřevěná *zvonice* se zvony starožitnými, kterých nápisy dle farní památní knihy tuto podávám:

1. (Jan):

„Tento zwon jeſt udielan ſkrze Wondrzege Koſtku na Horach Kutnych obywagiczího 1569.“

2. (Jménem Ježíš):

„Nemeſſkeg ſe obratiti k Panu Bohu ani neodkladeg den ode dne, nebo w nahle przigde hnjew geho, a czas pomſty ſhladi tebe 1569.“

3. (Maria se znakem města a nápisem):

„Chwaltez Pana na czymbaljch utieſſenie, wſſelikj duch chwal Hoſpodina“.

Mimo to tu visel umíráček a dva malé zvonky. Naproti kostelu jest *stavení farní* z kamene postavené pod jedno poschodí; v listárně jeho jsou *matriky* z r. 1667 a sice s nápisem:

„Liber generationis et corruptionis, in quo videlicet nomina eorum inscripta sunt, qui in Parochia Albitejnecensi ab anno Domini 1667. 1mo per baptismi lavacrum in novam creaturam regenerati sunt, 2do. qui ad propagationem humani generis matrimonii vinculo ibidem rite conjuncti sunt, 3io. qui emenso vitae mortalis curicculo exuvias corpus scilicet mortale apud eandem ecclesiam sub titulo S. Joannis Baptistae decollati deposuerunt.“

Zřízeny byly tyto matriky za faráře Matěje Ignáce, Magistra filosofie. Zde jest mimo starých matrik také *kostelní inventář* z r. 1699 a *stará památní kniha* z r. 1752, nová pak z r. 1834 psaná krásně rukou tehdejšího kaplana Theobalda Bulička.

Uprostřed náměstí po pravé ruce jest *rádnice* z kamene vystavená s hodinami a věžičkou se zvonečkem ozdobená. Vystavena byla r. 1784 po ohni, v kterém stará dřevěná radnice shořela a s ní zničeny mnohé starobylé památky. V listárně této radnice jsou privilegia pergamenová na trhy, a zápisní knihy městské a sice: Kniha zelená z 1642 (zápisy domů, přátelská porovnání, svatební smlouvy obsahující), kniha červená z r. 1778 (licitace, protokolly a dopisy úřední) kniha z r. 1703 bez nadpisu (zápisy, listy výhostní, protokolly přijímací úřední missivy z r. 1714); kniha bílá čili manuál radní z r. 1745, kniha strakatá čili manuál radní z r. 1748 obě rozdílná jednání obsahujíce; mimo to pěkně psaná kniha:

„Obnovené právo zřízení země dědičného království Českého z r. 1627,“

a druhý spis německý právnicky psaný s latinským nadpisem:

„Manuductio seu generalia principia praecipue Bohemico-Moravicum, quae tamen etiam in aliis provinciis et juribus magnum lumen conferre potest.“

Mimo to jsou 2 stříbrné pečetě, dle výroku p. městského tajemníka ze stol. 17., které ale, an klíč od nich jeden p. radní měl a doma nebyl, spatřiti jsem nemohl.

Za městem na východ jest *vodárna* k vedení vody do města z potoka Mravínka. Vedle vodárny stojí čtyrhranné starobylé stavení pod jedno poschodí se střílnami dosud znalými, zvané *tvrz*. Lid o tom vypravuje, že to byl hrad Vršovců, jiní zase povídají, že to bylo klášterní stavení, do kterého šla chodba z bývalého panenského kláštera kojického. Dle polohy celého stavení, které stojí na návrší a na jedné straně skalnatým návrším protějším jest chráněno, ale lze souditi, že jest to spíše bývalá tvrz některého předešlého majitele Labského Týnce, která kezpochyby přešla v 14. stol. i s městečkem na klášter Sedlecký. O té tvrzi se ještě děje zmínka r. 1502, v kterém zapsal král Vladislav II. p. Vilémovi z Pernštýna a jeho synům výplatu na tvrzi a městečku Labském Týnci (Ar. C. IV. 205). Ostatně v dobách pohanských bylo toto místo obydlené dle popelnic v tom místě nalezených. (Pam. III. 259.) Ponejprve se uvádí co Týnec na Hůrkách (Tynec super monticulos) co ves v 10. stol. u kronikáře Kosmy (Pal. děj. I. oddíl 2., str. 392). V 11. stol. patřila ta osada bezpochyby k hradu Libickému Vršovců, jejíž území až sem se táhlo (Čas. Česk. Mus. r. 1846, str. 670). R. 1110 jmenuje se Labský Týnec dvorcem knížecím, v kterém mezi Vladislavem I. a Ottou Olomouckým bylo o smír jednáno. Do Labského Týnce přijel také kronikář Kosmas, děkan kapitoly Vyšehradské, a žaloval tu na Ottu, že zadržel kapitole důchody ze trhu v Sekyrkostele, nebo v podhrádí podivínském na Moravě, že zhasl světlo rodičů svých, které měl rozsvěcovati. Spor ten byl zde urovnán, nebo Otto vrátil kapitole Pražské

trh na statku tom v Moravě. (Zap Kronika I. 479 a Pam. II. 269.) Co statek knížecí ostal Labský Týnec do r. 1183, kde jej Alžběta choť knížete českého Bedřicha s lesem i jiným statkem se svolením manžela svého dala řádu Johannitů, který tu zřídil komendu řádu svého. (Zap Kronika I. 479 a Pam. II. 269.) Jak dlouho řád ten měl Labský Týnec a co se zde událo, není známo. Na počátku 14. stol. patřil Labský Týnec, jak již bylo řečeno, klášteru Sedleckému, který jisté příjmy a důchody rozdílným osobám zapisoval (A. Č. II. 479, III. 86.). Při klášteře tomto ostalo městečko to až do válek husitských, kde bylo zapsáno 1436 s některými vesnicemi okolními Vaňkovi z Miletínka (A. Č. II. 185.), a pak r. 1502 jak svrchu uvedeno p. Vilému z Pernštýna, který Labský Týnec i s okolními vesnicemi připojil k panství Pardubskému.

Znak města jest: na úpatí vrchu barvy zelené začíná most na třech sloupech spočívající, který na pravé straně znaku končí věží mostní s branou v poli modrém. Kdy město tento znak a právo pečetiti červeným voskem dostalo, není známo. Za dob Pernštýnských byl Týnec Labský již městečkem.

Sochy v tomto městě jsou: na náměstí socha Nepoškvr. Početí P. Marie z r. 1786, u kostela socha sv. Jana Křtitele obnovená r. 1861, dole u mlýna p. Pernera kamenná socha sv. Jana Nep. postavená r. 1859, za městem dva kříže dřevěné a sice jeden na cestě ke Kojicům s r. 1861 a písmeny P. W., druhý na cestě od hřbitovní kaple k lesu. K dějinám duchovní správy v Labském Týnci dodáváme, že k faře této byly připojeny také osady Zdechovická, Konárovická a Kladrubská.

61.

Hřbitovní chrám Sedmibol. P. Marie v L. Týnci.

Na straně jihozápadní města Labského Týnce stojí o sobě v poli *hřbitovní chrám Sedmibolestné Panny Marie*, z kamene zbudovaný jednoloďový v slohu copovém. *Presbyteř* jest nepravidelný pětistěn, sklenutý, v něm pak jako v nějakém výklenku *hlavní oltář* sedmibolestné Rodičky Boží celý dřevěný, s obrazem z doby novější asi z r. 1857, malovaný chrudímského malíře Papáčka. V presbyteři tom jsou dva přízemní *oratoře* s dveřmi z venku vedoucími. Před hlavním oltářem jest čtverhran cihlami vykládaný jako bývalá krypta. *Loď* se stropem plochým a okny segmentovými má dva *postranní oltáře* a sice sv. Floriána s obrazem novým na plátně malovaným a se soškou Bl. P. Marie v skleněné skříni; druhý představující boj sv. Václava s Radslavem, obou oltářů tumby dřevěné. Mimo to jest u oltáře hlavního malý *kredenční oltář* sv. Jana Nepomuckého. *Kazatelna* dřevěná ničím není ozdobena. *Křížová cesta* v lodi, stará s texty českými z písma sv. a mimo to na stěně dva dosti zdařilé *obrazy* na plátně malované snímání Krista Pána s kříže, a Bl. P. Marie, kterak podává P. Ježíši růži. *Chor hudebnický* jest naproti hlavnímu oltáři, má zábradlí dřevěné, varhany laděné r. 1841 od varhanáře Jirušky z Hradce Králové; vchod na chor z kostela, na dveřích vchodu tohoto jsou obrázky sv. Jana Nep. a P. Marie. *Hlavní vchod* kostela obyčejný a *štít* chrámu vykrojený. Nad presbyteří jest malá *věžička* pro zvonky, které počtem dva do ní byly dány r. 1816. Stará zvonice stála na dřevěných sloupech pro sebe. Zvonek jeden z r. 1794 s nápisem:

„Sit nomen Domini benedictum"

byl ukraden — a tak ostaly toliko 2 zvonky a sice s nápisy:

„Ora pro nobis B. V. Maria"

a na druhém:

„Wenceslaus Wanczura 65 annorum."

Co zvláštnost ve vnitřku kostela dodávám, že *podlaha* lodě jest složena z kostek šestihranných dřevěných. — U oratoře venku na straně epištolové jsou co památka z doby Josefinské *dvě truhly* obecné uložené. U kostela toho jest *hřbitov* pro město Labský Týnec sem přenešený od kostela v r. 1786, kde poslední byl pohřben farář Ant. Herytes. Nejstarší náhrobek na tomto hřbitově jest z r. 1794 13. Máje ženy Šprimgarové.

Na tom místě, kde nyní stojí kostel, byla toliko polní kaplička Sedmibolestné P. Marie zbudovaná r. 1724. Když sem k ní ale byl přenešen hřbitov, tu r. 1786 byla rozšířená v kostel. Ve válkách francouzských r. 1806 kaple ta pro sešlost byla zrušena, velký obraz Sedmibolestné P. Marie odnešen do hlavního kostela, a chrámeček hřbitovní proměněn ve skladiště mouky. R. 1815 byl chrám tento nákladem měšťana Jana Harrera

z Labského Týnce znovu postaven a k službám Božím otevřen; r. 1816 byl posvěcen co mešní svatyně. Koná se v něm mše sv. dvakráte do roka o pouti a posvěcení jeho, mimo to při pohřbu. R. 1857 byl chrámeček ten opraven; opatrování jeho má svěřené hrobař a kostelník, patronát pak jeho převzala obec, která se stará také o udržování v dobrém stavu zdi hřbitovní jako i obydlí kostelníka mimo hřbitova roku 1816 postaveného.

62.

Filiální chrám P. sv. Jiljí v Pardubičkách.

Pardubičky, vesnice půl hod. od Pardubic vzdálená na vyšině k řece Chrudímce se klonící, má na západní straně *filiální chrám sv. Jiljí opata*, bývalý to kostel panen Dominikánek. Stojí u prostřed hřbitova sám pro sebe, hlavní vchod jeho, který jest ale nyní zavřen, býval po levé ruce, a má pravidelný lomený oblouk; druhý pak vchod copový se síňkou přistavený později do lodě jest od západu. Presbyteř tvoří nepravidelný pětistěn, má okna sklenutá do ostrého bodu, gotická ale bez ozdob a kružeb. V jednom okně na straně epištoly jest malý kotouč, v něm pak zbytek malby na skle, Pána Ježíše na kříži s Pannou Marií a sv. Janem představující, krásně provedené. Hlavní oltář sv. Jiljí, kolem kterého se může choditi, a za kterým jedno okno jest zazděné, nese v zadu na obraze nápis v písmu německém:

„Tento koſtel jeſt wyſtawen r. 1587. Joſef Stehlik malíř r. 1818."

Obraz ten představující sv. Jiljí s laňkou maloval asi před 62 lety dotčený malíř v Chrudimě. Na straně evangelia jest bývalé sanktuarium kamenné s mřížkami. Kazatelna čtverhranná z prken sbitá, nese na poprsí obrazy sv. evangelistů Petra a Pavla a její klobouk jest uvnitř ozdoben holubičkou, na vrchu pak deskami přikázání Božích. K presbyteři jest přistavena sakristie copová nic památného neskytající. Mřížka dělící loď od presbyteře jest železná. Před stupněm presbyteře jest náhrobek, deska mramorová bílá 6 stop 7 palců dlouhá, 2 stopy 5 palců široká otřelá s nápisem v gothických minuskulích 3 palce vysokých, z kterého nápisu lze toliko čísti slova: „. . . . nI Arnesti in vigilia sti Mathaei . . . . †" Snad jest to náhrobek Arnošta I. majitele blízkých Pardubic. Klenutí presbyteře jest gotické síťové, lodi pak strop rákosový. Postranní oltáře v lodi jsou dva, a sice sv. Jana a Panny Marie s tumbami kamennými, na zdi pak jest obraz sv. Starosty (hl. Kümerniss) z minoritského kláštera z Pardubic sem daný, pak sv. Anny a sv. Jana Nep. Na dvéřích bývalého vchodu gotického visí rukavice železná Žižkova, o které dí pověst, že ji sem Žižka sám zavěsil na památku, že klášter rozbil, ale kostel ušetřil. Rukavice ta prý byla delší, část její někdo odcizil. Jiní zase tvrdí, že jest to znamení platnéřské. U vchodu toho visí obraz sv. Václava na plátně malovaný, a dole pod ním slova:

„Slowutne poctiwoſti Panu Wazlawu Kulowi Mieſſtienu a ſpolu Radnimu mieſta Pardubiz nad Labem 28. Sept. preſentowan l. 1657."

V lodi samé pod stolicemi jest druhý náhrobek z pískovce v gothických majuskulích, na kamenu samém jsou kresby staré pouze v obrysech do kamene vyryté. Z celku nelze nic seznati, leč roucho řásnaté, které má dolu visící dvojnásobný kruh jako pouzderko od pečetí. Není náhrobek ten celý, musel býti daleko větší, část zbývající jest 4 stopy vysoká a široká. Vedle toho zbytku leží ještě jiné dva kusy náhrobku z červeného mramoru, na kterém se podle patrných vytesaných známek nalezal uprostřed štít a kolem něho kovový nápis, což ale snad při zboření kláštera bylo vytrháno. Zábradlí choru jest dřevěné, schody na něj vedou z kostela; příkrý štít a vazba křížová toho kostela prozrazují jeho velké stáří, an ale loď jest vyšší nežli presbyteř a u ní nejsou opěrací pilíře jako u tohoto, zdá se, že byla loď později zbudována. Na hřbitově blíže kostela stojí stará dřevěná zvonice tvaru dudkovitého s kohoutem nad bání na hoře. V ní jsou tři zvony s nápisy:

1. „Leta Boziho MCCCC oſmdeſatého trzetiho tento zwon ſlyt geſt do Pardubiczek. Od zwonenie nemagi nicz brati."

2. Leta Panie MVCXXIII. (1533) tento zwon geſt udielan ke czti a chwale Bozie za Geſſka a Beneſſe ſprawczikuow."

3. „Gegoſſen von Wilhelm Paul in Königgräz 1844". (pořízen místo starého ukradeného).

Chrám v Pardubičkách uvádí se co filiální do Pardubic již r. 1350 v odstupní

listině k biskupství litomyšlskému; taktéž i v relaci r. 1677, kdy měl kalich stříbrný, nádobu mosaznou na vodu a zvony 3. Patřily k němu vesnice: Nemošice s 78, Droždice se 60, Černá za Bory s 32 dušemi. R. 1615 a 1654, v seznamu far na panství Pardubském uvádí se co filiální do Pardubic, příjmy z něj byly pro p. děkana Pardubického r. 1615 6 kop gr. peněz, 35 kuřat, r. 1654, 5 kop 50 gr. 4. den. peněz, 35 kuřat, při každé Mši sv. za oběd 30 gr. a za mši sv. 30 gr. dohromady 1 kopu, ročně 4 kopy (tedy byly zde do roka čtyrykráte jen služby Boží). Již p. Vilém z Pernštýna určil listem daným r. 1512. na Pardubicích, aby příjmy kostelů v Pardubičkách a v Rosicích byly obráceny k faře v Pardubicích, ale děkan že má za to chovati druhého kněze, který by těm lidem v osadách obojích buď druhou neb třetí neděli přisluhoval. Bývalý klášter stál mezi kostelem a vysokým příkře se klonícím břehem Chrudímky, dílem na hřbitově, dílem na obecní pastvině. Z mnoha pahrbků a důlku, z ohražení toho místa, které jako val vypadalo, můžeme posoudíti objem bývalé budovy klášterní. Kdy byl klášter ten postaven, není známo, ale před začátkem 13 stol. nikoliv, neb první mnichové řádu sv. Dominika byli do Čech r. 1226. ke sv. Klimentu v Praze uvedeni. Přepaden a vyloupen byl klášter ten i zbořen od Táboritů 28. dubna 1421 po dobytí města Chrudimě (Zap, Kronika II. 899.). Bližší okolnosti toho nejsou známy, dle toho ale co zbylo, byla zkáza kláštera úplná. Ještě před několika lety když dělníci na tom místě kopali, nalezli mnoho cihel, kamení a popele. Na druhé pak straně za kostelem vykopáno bylo uhlí, kosti a bílé plíšky podobné penězům. Místo vesnice samo muselo býti záhy zalidněno, neb při zakládání vojenského hřbitova vykopány byly v písku věci bronzové dvě, jedna vyobrazovala půlměsíc neb srp, druhá pak hrot od šípu. Doposud se v polích nalezají zhusta kroužky a jiné věci z dob pohanských.

63.

Bývalý klášter benediktinský v Podlažicích u Chrasti.

Napsal *Frant. V. Bakeš*, bohoslovec.

(1159—1421.)

Rovina pardubická přecházejíc v jižní své části od Chrudimi počínajíc ve vlnovitou krabatinu, končí v nejzazším svém cípu opukovou vysočinou, na které rozkládá se utěšené letní sídlo biskupů králové-hradeckých, město Chrast. Půvábné to místo, jež jako málokteré i milovníku přírody i příteli historie milé skytá zábavy. Vábná zeleň sadů a zahrad, čistý skoro horský vzduch, rozkošné procházky, překrásná vyhlídka na vše strany, řady bílých domků, jež tvoříce souměrné náměstí v několik čistých pravidelných ulic se rozbíhají, — vše to činí Chrast jedním z nejpříjemnějších letních sídel. Vlastní nádraží severozápadní dráhy, telegrafní i poštovní stanice a několik dobrých silnic umožňují spojení s ostatním světem, tak že člověk, aniž by musil přerušiti styky se životem městským, plnou měrou ssáti může lahody a přednosti života venkovského.

Než ani po stránce historické není místo to beze vší zajímavosti. I zdejší lid má své pověsti, a z bouří, které za předešlých století nad dědictvím svat. Václava se snesly, žádná nepřešla beze stopy přes útulný ten koutek. Patřít mnohé obce okolní mezi nejstarší osady české, a pouze nepříznivé poměry přírodní a soutěž blízkých ve příčině té šťastnějších míst zavinily, že žádná z osad těch toho nedošla rozkvětu, jakému na př. Chrudim, Litomyšl a jiná místa po východě českém se těší. Jediné Podlažice, zdálo se, že spějí lepšímu osudu vstříc, než na krátko jen. Války husitské byly nadějím těm, čím mráz samému květu.

Podlažice je nevelká ves asi půl šesta set duší čítající od Chrasti ¼ hodinky směrem východním vzdálená, ležící v kotlině, která svrchu zmíněnou vysočinku chrasteckou od nejzazších výběžků hor Železných dělí. Kotlina ta není nic jiného, než rozšířené pokračování údolí Černého potoka, který sbíraje vody své nad Kladným, obcemi Vojtěchov, Ranná a Račice protéká, načež spojiv se s potokem Hesinským, skrze Žďárec, Leštinku překrásným údolím ku Kostelci, Podskale a Chacholicům se beře, kde dosavadní jméno své za „Žejbro“ vyměniv zmíněnou kotlinou k Podlažicům, Chrašicům, Rosicům, Seslávkům, Skalici se vine, tam s Novohradkou se spojuje a s ní společně do Loučné padá.

V polovici 12. stol. patřilo horní ouvodí zmíněného potoka, jakož i krajina nad říčkou Desnou jakémusi pánu českému jménem Vrbata. Týž jsa ducha velmi nábožného a

chtěje po sobě památku zůstaviti, založil a r. 1159 [1]) dostavěl na potoce Žejbru skoro uprostřed zmíněné kotliny klášter, jejž otcům řádu sv. Benedikta odevzdal. Po smrti jeho, která dne 24. prosince roku nepovědomého nastala [2]), připadly veškeré svrchu psané statky novému klašteru, který maje za prvého opata jakéhosi Huga [3]) v brzce i jiných darů nabyl. Tak mezi jiným daroval jistý pán Štěpán klášteru clo vybírané ve vsi Stradúni [4]), v Litomyšlsku dostal se klášteru statek Boží Dům, v poříčí Chrudimky nejspíše darováním pánů z Chlumu hrad Stradov se vsí Svidnicí, kdež při kostele zvláštní probošství od kláštera podlažického odvislé založeno bylo. Než při tom všem nebylo jmění nejmladšího tohoto benediktinského kláštera daleko tak hojné, aby vyrovnati se mohlo bohatství klášterů jiných. A při skrovné ceně pozemků doby té není divu, že otcům začasto i s nouzí zápasiti bylo, čemu nasvědčuje ta okolnost, že „ob nimiam domus suae egestatem“ záhy přinuceni byli, cisterciákům sedlickým zastaviti chloubu svou „librum pergrandem, qui dici potest, de septem mirabilibus mundi propter sui immensitatem“, aniž by byli více sto, aby ji opět vyplatili, tak že Bavarus, tehdejší opat břevnovský, pohnut jsa prosbami Řehoře, biskupa pražského, který nechtěl, aby kniha tak vzácná řádu na vždy odcizena byla, arci s přivolením kláštera podlažického sám ji vyplatil. [5]) Vyplacení to stalo se již roku 1295, tak že souditi lze, že klášter již v prvém století trvání svého s nedostatkem co činiti měl. Že však ani později většího blahobytu se nedodělal, viděti z toho, že r. 1350, kdy od arcibiskupství pražského oddělen, mimo opata pouze 20 konventualů čítal, [6]) což u přirovnání s kláštery jinými doby té číslo je nepatrné. Byloť nemalou překážkou vzrůstu kláštera podlažického bezprostřední sousedství klášterů kladrubského z jedné a litomyšlského z druhé strany. — Zvláště to byl bohatý a starý klášter litomyšlský [7]), který novým stále dary i koupěmi se vzmáhal a hranice své tytyž i na ujmu benediktinů podlažických měnil. Spory odtud vzniklé neutuchly ani po proměnění opatství litomyšlského r. 1350 na biskupství. Jmenovitě za panování čtvrtého biskupa litomyšlského roku 1366 Alberta ze Šternberků přiostřily se dosavadní rozmíšky tak, že k urovnání jich soudního zakročení třeba bylo. Nepochodil však dobře klášter, a les Luben nad říčkou Desnou, o nějž šlo, přiřčen kapitole litomyšlské. [8]) Teprvé po dvou letech, kdy na stolec Albertův Petr přijmím Jelito dosedl, podařilo se tehdejšímu opatu Domaslavovi nové vymoci rozhodnutí ve při té, tehdy ovšem ve prospěch svého kláštera. [9]) Nicméně neutuchly kyselosti vzájemné a prospěšný pro sebe výsledek r. 1368 pykal klášter r. 1398 ztrátou statků v Božím Domě [10]) k rukoum Jana V. biskupa litomyšlského.

Spůsobem takovým a neurovnanými poměry ve správě státní [11]) chudlo spíše než-li se vzmahalo založení blahoslaveného Vrbaty a r. 1406, tedy již na samém konci trvání svého vidíme klašter podlažický, pokud materielních poměrů se tkne, opět tam, kde stál od počátku svého t. j. mezi nejchudšími kláštery českými. — Toho roku totiž vypsal král Václav IV. všeobecnou daň (berna regalis), ku které Podlažice 60 kopami panu Hendrichovi Lacembokovi z Chlumu splatnými přispěti měly. Takovouž sumou súčastněn byl ze všech klášterů jen klášter želivský; na ostatní připadla však část daleko větší; tak na př. platili klášterové břevnovský a kladrubský každý po 300 kopách, opatovický 200, vilimovský 180 kop atd. [12]) — Všechny kláštery české platily 5000 kop gr. č.

Lépe dařilo se klášteru, pokud uznání a vyznamenání se týče. Když r. 1350 v Lito-

---

[1]) Rok tento jedině správný uznává i Palacký (viz jeho dějiny I. 2. str. 354.). Nové mínění ve příčině té Frant. Vackem v lonském (1880) Blahověstu (čís. 14. str. 220) pronešené nejsouc ničím doloženo, zdá se býti pouhým domyslem.

[2]) Pochován byl, jak se zdá, v kostele sv. Jana Křtitele v Podskalí, slul alespoň lidu okolnímu někdy farní kostel ten „u sv. Vrbaty“ (viz Drahé kameny z koruny sv. Václ. I. 231, též Kulda Círk. rok I. 134.

[3]) Pal. na místě svrchu dotčeném.

[4]) Nekrolog Podlažický. — Ves ta stála na stezce z Čech do Moravy.

[5]) Viz Musejník ročník 35. str. 98. a sl.

[6]) Berghauer: Protomartyr poenitentiae I. díl str. 262.

[7]) Od r. 1098—1145 benediktinský, odtud až 1350 premonstrátský.

[8]) Litterae arb. inter capitulum Lutomysl. et monast. Podl. v Duchcově.

[9]) Litterae arbitr. Petri ep. Lutom. v archivu města Litom. — Obě listiny tyto v českém překladě viz v Jelínkově historii města Litomyšle díl I.

[10]) Nynější Nové Hrady.

[11]) Tak na př. vybírání daní a cel nebylo ani za výtečného jinak Karla nikterak nejsvědomitější; r. 1368 viděl se Karel nucena k žalobě kupců chrudimských nařídíti, by budoucně v některých městečkách, jmenovitě v osadách opata podlažického cla neb platy král. listy nesvolené vůbec vybírány nebyly a poškození by cestou zákonitou sami proti nátiskům těm se bránili. (Adámek: Chrudimsko str. 19.)

[12]) Rieggers Materialien zur Statistik von Böhmen IV. Heft Seite 829 a sl.

myšli biskupství založeno bylo, byl sice mu klášter podlažický i s opatem [13]) poddán. Než brzy na to, nejspíše že zakročením samého Karla IV., dostalo se od stolice apoštolské opatům podlažickým práva pontifikalií. Prvý, jenž, *pokud známo*, práva toho užíval, byl opat Bohuněk r. 1376. Třetím infulovaným opatem byl roku 1406 Bartoloměj, jak čteme na ozdobné cínové křtitelnici v kathedrálce králové-hradecké z bývalého kláštera podlažického pochodící. [14])

Vyznamenání to nejdůležitější je známá událost z dějin kláštera podlažického na sklonku trvání jeho, kterýž přikvačil naň r. 1421, nejspíše dne 29. dubna. [15]) Svolali sice již roku předchozího Aleš Vřešťovský spolu s příbuznými svými Benešem z Mokrovous a Hustiřan jakož i Jiřím z Chvalkovic a Hustiřan na den 25. června shromáždění stoupenců svých na Horu Kunětickou za účelem dobytí a zkažení kláštera podlažického, než hlásání to objevilo se býti pouhou válečnou lstí namířenou proti katolické ještě Hradci, jejíž obrancové způsobem tím v bezstarostnosť a bezpečnosť ukolébáni býti měli, což i podařilo se; neboť když za soumraku celý tábor Husitů k Podlažicům vytrhl a občané hradečtí vyzvědači svými o tom zpraveni byvše v hlídání města poulevili, náčelníci husitští v noci směr pochodu náhle změnili, Hradec přepadli a i dobyli. [16])

Osudnějším bylo Podlažicům tažení Pražanů a spojeného s nimi Žižky po východě českém roku následujícího. Když totiž po vzdání se Jana Městeckého z Opočna dne 28. dubna r. 1421 Chrudim na stranu pod obojích přešla, obrátila se spojená vojska Pražanův a Táboritův k Mýtu a Litomyšli. Na pochodě tom zavadil jeden oddíl spojených vojsk skládající se na mnoze z hradeckých Orebitů, k nimž se i pánové Jošt Hecht z Rosic a Jindřich Lacembok z Chlumu s lidem svým připojili [17]), o Podlažice, obořili se naň a vztahují-li se slova starého letopisce [18]) i sem, po velikém krveprolití kláštera dobyli a zkazili. Opat Jan se dvěma bratry, kteří po příkladě ostatních v čas nebyli unikli, upadnuvše v ruce vítězů, od nich k Rychmburku zavlečeni a tam upáleni byli. Popel nešťastných obětí do blízkého rybníka, který odtud jméno Spalivec nabyl, prý uvržen. [19]) Ostatní bratři rozprchnuvše se na vše strany, žili roztroušeně po světě, aniž by kdy opět se sešli „pro nevýslovnou prý zuřivosť Husitů v kraji tom (podlažickém) žijících a statky kláštera rozebravších“. Posledního z nich Bonifáce z Wolkenšteina jmenoval papež Mikuláš V. opatem podlažickým r. 1448 [20]), než kláštera tím nezachránil více. Bylyť se statky jeho mezitím dostaly již do rukou cizích. Hned po zkažení kláštera obrátil se pan Jindřich Lacembok ku Stradovu a v jeho vlastnictví se uvázal. [21]) Ostatní pak zboží podlažické zapsáno bylo 21. září 1436 Janu Pardusovi z Vratkova na 6 let za 2500 kop. [22]) Kol r. 1458 pustil Jiří Poděbradský zboží to, k němuž patřily též osady Kostelec, Louka, Habrovec, Chlum, Vrbětice, Tisovec, Vyhnánov, Dřeveš, Čelákov, Srný, Stan, Smrček, Bošov, Tejn a Boží Dům Zděnkovi I. Kostkovi z Postupic. [23]) V jeho rodě zůstaly statky jmenované až po rok 1542, kteréhož roku dne 10. června Bohuš Kostka jeden díl zboží podlažického za 6048 kop na Diviše Slavatu z Chlumu a Košumberka právem zástavním postoupil. [24]) Počátkem stol. XVII. přešla část ta, v níž mezitím jméno Podlažic jménu Chrást ustoupiti musilo, do rukou Berků z Dubé a r. 1656 zakoupena z důchodů tak zvaných cassa salis [25]) od Eusebie hraběnky Harrachové za 80.000 zl. rýnských pro nově založené biskupství králové-hradecké.

Podobně i duchovní pozůstalosť zničeného kláštera mezi různé dědice rozdělena. Nedá se ovšem již určiti, jak rozsáhlá působnosť benediktinů podlažických ve příčině té byla [26]), než tolik je jisto, že většina obyvatelů sousedních k utraquismu přešla, spra-

[11]) Tak čteme alespoň výslovně v listině postupní z r. 1350 (viz Berghauer na místě svrchu udaném): .... monasterium in Podlažic *abbatem et conventum* virginti person. obtinens. Nové ničím nedoložené mínění Vackovo (viz shora) jeví se tudíž býti nepravým.

[14]) Popis její viz Památky arch. III. 173.

[15]) Tomek: Jan Žižka str. 91.

[16]) Solař: Dějiny Hradce Králové nad Labem i Orlicí.

[17]) Adámek: Chrudimsko str. 27. a 29.

[18]) Staří lesopisové čeští str. 45. zpráva 106.

[19]) Schaller: Topografie vom Königreiche Böhmen 11. Theil S. 190. — Sommer přijal odtud pověsť tu do své Topografie V. 103.

[20]) Berghauer: Protomartyr poenitentiae I. díl str. 13. — Mimo zmíněné připomíná se ještě opat Artleb (spíše snad Archleb?) v letech 1316—1319 a pak probošt jeden Havel (Gallus), jenž zároveň s Domaslavem opatem jmenuje se v listině vyrovnávací spor o les Luben z r. 1368.

[21]) Adámek, str. 27.

[22]) Archiv český II. 301, str. 181.

[23]) Adámek, str. 28.

[24]) Bienenberg: Alterthümer im K. Böhmen III. 114.

[25]) Časop. katol. duch., ročník VI. (1833) 585-595.

[26]) Mimo vzpomenutého již probošství ve Svidnici (nyn. Práčově) patřil k Podlažicům též filiální a jak se zdá i hřbitovní kostel v Chrašicích (list. post. z roku 1350); a pak snad též farní kostel „u sv. Vrbaty“ v Podskalí.

vujíc se faráři rosickými. Když však působením Kostků najmě Zděnka II. (1468-1511) a manželky jeho Kateřiny rozené ze Śpringberka a Wartenberka náboženství českých bratří na statcích jich se šířilo, ustanoven byl zvláštní duchovní správce bratrský sídlem v Chrasti.[27]) Za vlády Berků musily však obě nové konfesse ustoupiti víře katolické, nad jejíž potřebami bděli farářové v Rosicích, kdež fara utraquistická za katolickou zaměněna. Roku 1664 přenešena byvši fara rosická do Chrasti povýšena jest na děkanství a dosavadní farář, bývalý jesuita Bartoloměj Bulovský, prvým děkanem ustanoven.

Z nečetných památek, jež z kláštera podlažického až na nás se dochovaly, nejdůležitější je ohromný *kodex*, foliant to, jak ho Olavus Celsius ve své historii bibl. Upsal. dle Menagia zove „foliissimus“, dle Pečírkova měření 37″ dlouhý a 20″ široký, nyní 310 celých listů čítající, který skvělý nám podává důkaz o záslužném působení mnichů podlažických, zvláště za prvé doby trvání kláštera. Napsán byl v klášteře podlažickém ode mnicha jakéhosi jménem Zbyslav (Soběslav), jak forma písma nasvědčuje buď v prvé polovici 13. nebo ku konci 12. století. Obsahuje v sobě souhrn veškerého tehdejšího vědění lidského a je pro dějepis český tím zajímavý, že obsahuje nejstarší dle všeho přepis kroniky Kosmovy. Nejdůležitější však z něho jsou poslední listy, obsahující kalendář římský pro potřebu benediktinů v Čechách spolu se jmény vévod českých, biskupův, opatův a jiných osob, za něž klášter jak se zdá modliti byl zavázán. Jména ta zvláště pro mluvozpyt český jsou veledůležitá a nejednou posloužila k vyvrácení námitek proti pravosti starých písemných památek našich vedených.[28])

Z jiných písemných památek kláštera podlažického viděl listinu jakousi („confraternitatis“) a pečetmi ještě opatřenou Mat. Ben. Bolelucký r. 1668[29]) u Jana Mannera, opata u sv. Mikuláše na Starém městě pražském.

Ostatní památky, ozdoby to ponejvíce architektonické, které dílem v Podlažicích, dílem v paláci biskupském v Chrasti se chovají, popsal Lüssner v Pam. 1857 I. 92.

[27]) Pam. arch. r. 1860 I. 53.

[28]) Viz Nebeského polemiku o Ruk. Kr. s Büdingrem v Musejníku. — Obšírné popsání kodexu podlažického viz Mus. roč. 25. str. 98 ... Pam., díl VII. M. O. Celsius: Historia bibl. Upsal. Stokholmiae 1751, pag. 42. a j.

[29]) Viz téhož: Rosa boemica Pragae 1668, pars I. pag. 286.

Jako klášter sám soudíc dle skrovných jeho poměrů, u veřejnosť nevalně zasahal, tak že mlčení starých spisovatelů o něm, již historikům století 17. bylo nápadným, upadly i zříceniny jeho v brzké zapomenutí. Sám u vyhledávání dat historických velepilný Balbin, ač po nějaký čas v bezprostředním jeho skoro sousedství na hradě Košumberce trávil, neví o něm povědíti více nežli „Podlažice, coenobium quondam nunc pagus.“[30]) Teprvé nastoupením třetího biskupa královéhradeckého Františka Chrystofora barona Talmberka r. 1676 zdálo se, že Podlažicům nová kyne doba. Nebyloť toužebnějším přáním zmíněného hodnostáře církevního než-li obnoviti zašlý klášter. Než jako jinde rozkotala se i tu dobrá vůle o nedostatek prostředků. Malá pouze část plánů biskupových stala se skutkem r. 1696, kdy na základech starého chrámu klášterního nový, nynější kostel ke cti sv. Markéty zbudován. Při té příležitosti přišlo se ve hrobce na několik sarkofagů, jež Berghauer[31]) bývalým opatům přičítá. Dvě léta později do téže hrobky i zakladatel nového kostela spolu se sestrou svou Ludmilou provdanou hraběnkou Kolovratovou po přání svém k věčnému odpočinku uložen. Kámen náhrobní spolu s nečitelným nápisem[32]) odstraněn při opravě kostela, která r. 1876 nákladem J. M. nynějšího p. biskupa Dr. Haise podniknuta a nahražen novým s kovovou deskou, na které čte se: Episcopus liber baro de Talmberg 1676—1698. Po dlouhou řadu let vydržován býval při kostele zdejším zvláštní altarista z fundace biskupem Talmbergem k tomu účelu založené.[33])

Ssutiny kláštera, najmě množství pobořených, travou porostlých zdí, a zpola zasypaných sklepů pozorovati bylo v okolí kostela ještě v letech čtyřicátých. Tehdejší však majitel panství biskup Karel Hanl svob. pán z Kirchtreu, dav ssutiny odstraniti a jámy zavésti na místě tom třešňový sad založil. Od té doby pouze pojmenování třešňovky „na klášterách“ udržuje památku na ctihodného pána Vrbatu.

[30]) Miscel. III. 18.

[31]) Protomartyr I. 13.

[32]) Dle Berghauera byl tento: Franciscus Chrystoforus Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Reginae-Hradecensis, dominus et baro de Talmberg obiit ao 1698 die 3. aprilis, aetatis suae 52.“

[33]) Týž zbožný biskup obnovil a krátce před r. 1696 dostavěl bývalý farní kostel sv. Jana Kř. pod Skalkou („u sv. Vrbaty“); nyní fil. ke Kostelci. *Vysvěcen* byl kostel podlažický teprvé od druhého nástupce Talmbergova pátého biskupa králové-hradeckého Jana Adama, hraběte Vratislava z Mitrovic dne 22. září 1721.

64.

Město Choceň nad Orlicí Tichou.

Napsal *Jindřich L. Barvíř*, studující.

Od Ustí Orlice Tichá protéká zvláště krásným, romantickým údolím. — Až čarovně vroubí tu klikatý tok její ty táhlé výšiny, porostlé dílem lesem, dílem svěží pažití. A co tu krásných záhybků a údolíček, ladně vybíhajacích ze hlavního zářezu . . . Přijdeme do Klopot a dále — vždy nové krásy . . . Pojednou staneme za širší rovinkou před pelinskými mlýny. Peliny![1]) Libě zní již i to jméno! A což ty skály zdejší, strmící nade klidným tokem Orlice! — Tu pnou se jako mohutné by hradby pevnosti, jinde jak okraj amfiteatru . . .

Za nimi však údolí značně šíří se. — Na kotlině tím vzniklé rozloženo čile zkvétající *město Choceň* po obou stranách jmenované řeky. Obyvatelů má skoro 4100 asi ve 410 číslech, národnosti české. Střediskem jeho jest pravidelné čtverhranné náměstí. Ulice jmenují se: Záměsť, ul. panská, ul. dolní, židovská, běstovská (do Běstovic), Sebranice, Podskalí, Choceněk, Kamení. Budou prý brzo jinak pojmenovány.

Z názvů okolních polí a luk sluší připomněti těchto: Role: „na ouzké“ (čili úzká role), „na svobodné“, „pod Homoli“ (u továrny), „pod vinicema“[2]), „Kamenec“[3]). Luka: „Podíl“ „pod humny“, „Jitra“ (pl. od jitro), „Kalhotka“.

Blízko louky „Husičkovské“ býval malý rybník „Nadýmáček“, nyní vyschlý. Lesnatému návrší jižně od města položenému (za stanicí) říkají „na spravedlnosti“. Tuto popravovali Chocenští, jak o tom i „smolná kniha“ dobře svědčí.

Soud hrdelný byl tu třídy *třetí*[4]).

Na Záměstí v rovné poloze se městem stojí mezi farou a špitálem kostel sv. Františka Seraf., vroubený kolem neširokým, na 3 stranách obezděným prostorem, dřívějším hřbitovem. Jihovýchodně od něho stojí čtverhranná zděná *zvonice*, již dřevěné přepážky dělí na tři části čili 2 patra.

Nahoře končí zvonice bání s lucernou, což vše kryto břidlicí. Lucerna má na konci táhlé střechy své hvězdu a pod ní plechovou sošku sv. Frant. Seraf. — *Zvonů* jest pět. Čtyry visí ve druhém patře na dubové stolici, Umíráček v lucerně. První zvon má průměr 1·34 m., výšku 1·00 m. Na hraně spodní zdoben jest listovitě, na čepci pak jsou dvě *prouhy* listovité a jedna se zvířaty, prohánějícími se mezi rozličnými ozdobami vždy střídavě za sebou, totiž: chrt, jelen, zajíc, liška a kanec; nad nimi vznášejí se střídavě orel a sup.

Jedna z oněch prouh listovitých vytlačena na svršku čepce, druhá při svršku.

Mezi touto a prouhou se zvířaty čteme nápis:

„PSALM 50. IMMOLA DEO SACRIFICIVM LAVDIS ET REDDE ALTISSIMO VOTA TVA — ET INVOCA ME IN TRIBVLATIONE — ERVAM TE ET HONORIFICABIS ME — ANNO 1660.“

Na dolejšku pak:

„OPERA MARTINI SCHRETER NACHODIENSIS FVSVS SVM.

Na zvoně vykrouženém vyobr. Kristus na kříži, pod ním P. Maria a sv. Jan. — Zvon *druhý* též vykroužen; průměr má 1·18 m., výšku 0·88 m. Čepec jeho zdobí tvary listovité, spodek lupenovité. Na jedné straně jest obraz sv. Kříže, pod nímž stojí P. Maria a sv. Jan, na druhé znak Kinských. Nápis:

„IOHANN † WENZEL † KÜHNER † GOSS MICH † IN † DER † K: K: † NEUSTAT † PRAG † ANNO † DOMINI † 1798 —“

(To vztahuje se ku přelití zvonu. Ve dřívější podobě vážil 15 centů (centenarios, nyní o něco více) a měl nápis:

„Sancti Francisce, Dominice intercedite pro nobis ad Dominum. A. 1660.“

(Lit byl tuším ve téže dílně, jako zvon prvý, u Schretera.)

(Pokračování.)

[1]) Viz „Světozor“ 1870 str. 508, 514 a 538.

[2]) Tak jmenují pole farní pod běstovskou stráni. Na této bývaly totiž vinice, ale již inventář z r. 1758 praví o nich, že „incultae sunt et in agros conversae.“

[3]) Ve privil. z r. 1547 arch. měst.

[4]) Dle K. Adámkova „Chrud.“ 82.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(FIÁLY. — ŘIMSY.)

Opěrák bohatě se vyvinul. Jelikož částky nad střechu vyčnívající jen staticky třeba bylo k zatížení spodní hmoty, přední část opěráku sřízla se šikmo a nad jádrem zbudován jest baldachin podpíraný sloupky s vysokou stříškou. Pod baldachinem stávala socha. Brzy však vyrůstal z pilíře způsobem mnohem soustavnějším štíhlý jehlanec přes roh postavený, od starých mistrů *fiálou* zvaný, která začasté obklopovala se menšími fiálami vedlejšími, anebo k niž postupně několik samostatných fiál se přidružovalo, jako spatřujeme na obrazech v minulém čísle uvedených. Fiála skládá se ze dvou dílů, z dolního pilířku čtyrhraného a ze štíhlé střechy či pyramidky (viz obr. 243. 244.). První částka bývala

(Obr. 243.)

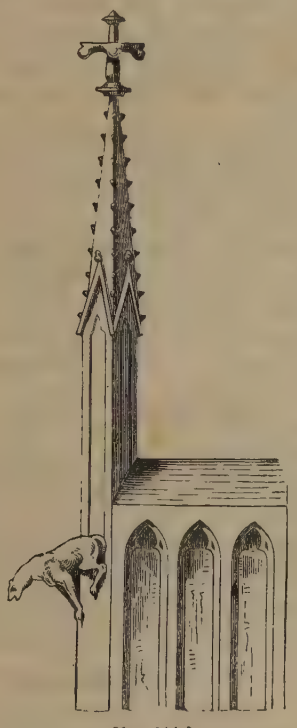

(Obr. 244.)

ozdobována pruty a kružbou na způsob slepých oken; postranice zakončeny jsou svrchu malými štítky. Druhý díl, jehlanec, ozdoben jest na hranách kytičkami z kamene, které se *krabolemi* nazývají; zdá se, jakoby po hranách pyramidky vzhůru vylízaly a živě vyslovuje se jimi pohyb vzhůru čelící. Krabole představuje kapustový lupen zvláštním způsobem vykrajovaný a téměř jako přes kouli hrbolatě přehnutý (obr. 245.) Fiála vykvétá svrchu *v kytici či kytku křížovou* (růžici), která obyčejně skládá se ze čtyr krabol, okolo svršku jehlance pravoúhelně na kříž sestavených (obr. 246); na svrchu jehlance bývá malé poupě. Krabolemi se zálibou posázeny bývaly všecky šikmo vystupující čáry na zevnějšku, tak na př. hřbety opěr a j.

(Obr. 245.)

Jednoduchým stavbám dávala se pouze sříznutá střecha anebo štihlý štítek.

(Obr. 246.)

Jednou z hlavních a charakteristických známek slohu gotického jest zvláštní *římsování*, vzniklé jednak z příčin konstruktivních, jednak z podstaty slohu samotného. Gotické římsování různí se velice od mocného článkování říms románských, kterými směr horizontální ostře se vyznačoval v promyšleném pořádku a postupu. Od zavedení gotického slohu stala se veliká proměna s profily říms, žeber, pažení oken a portálů a p. Při všech profilech setkáváme se s pravidlem, vedle něhož přímá čára, u všech dřívějších slohů buď vodorovná nebo kolmá, nyní *směru šikmého* nabývá, obyčejně pod úhlem 45°. U veškerých říms slohu gotického jest šikmá plocha v předu rovnoúhelně podříznuta, vespod hlubokým žlábkem vyhloubena a nápotom jemným kulatým prutem se stěnou spojena. (Obr. 247.)

(Obr. 247.)

Tyto šikmé profily mají technickou příčinu a slouží k snadnějšímu odtékání dešťové vody; kde by ale účel tento nepřimlouval se za šikmé a ostré profilování, žádá toho zásada gotiky, rozkládajíc a drobíc profily jako ostatní částky stavení v menší samostatné články. Klidnost hladkých ploch protivila by se živosti, kterou pozorujeme na ostatních článcích; bylo nutno, aby ustoupila střídavému postupu desk, žlábků a prutů.

Roztřídění gotických profilů nebylo však snadné, jelikož tu rozhodného vlivu měly příčiny více neb méně nahodilé, jako i druh

staviva, umělecká znalost stavitelova a ostrovtip jeho, hojnost či nedostatek dobrých vzorů a p. Za pravidlo lze stanoviti, že základním tvarem gotického profilu jest šikmá přímka prostřednictvím úzkého proužku spojená s hlubokým žlábkem. Šikmá plocha hodila se nejen co nejlépe k rychlému odtékání dešťové vody, nýbrž vyjadřovala šikmým opíráním se též kolmý směr slohu, vyrovnávajíc sklonem svým směr vodorovný s kolmým. Římsy do pravého úhlu profilované byly by bývaly příliš příkrou protivou obecné tendence kolmé, což šikmým směrem důmyslně odstraněno a moudře sprostředkováno jest. Plastický účinek její jest podřízený i tehdáž, když mnohdy listím ozdobována bývá. Římsa gotická jest vždycky jen tenkou vodorovnou páskou vinoucí se rozmanitými články a částkami stavby vystupujícími a ustupujícími.

Z Aademie křesťanské.

Pan architekt A. V. Barvitius v Praze daroval několik kněh a obrázků; taktéž obohatil knihovnu 5 ročníky slovanské poezie a sv. písmem starého zákona dp. Jan Dokoupil, exposita v Podhoří.

Zpráva za měsíc květen.

I. Vyřízené záležitosti:

Práce kovové. *Kalich*: pro chrám P. v Příbuzích. — *Nádobka na sv. oleje*: pro dp. Frant. T la, zám. kaplana na Vorlíku. — *Mešní konvičky*: pro vdp. Jiřího Matějovice, děkana na Smečně. — *Kaditelnice*: pro dp. Mart. Geberta, feráře v Chotěšově. — *Kropenka*: pro dp. Mart. Geberta, faráře v Chotěšově. — *Zvonky harmonické*: pro dp. J. Sirůčka, faráře v Lidicích; pro vys. ur. pí. hraběnku Swérts v Praze; pro blahp. Šímu v Praze a vdp. Em. Doležala, děkana v Minicích. — *Kříž k průvodům*: pro vp. Jos. Pospíšila, kaplana v Chlumci.

Paramenty. *Kasule, bílá*: pro vys. uroz. paní baronku Hildprandtovou v Praze; - *černá*: pro bl. slečnu Amalii Kühnlovu, učitelku v Praze; - *bílá*: pro důstp. Konst. Beránka na Strahově. — *Pluvial červený*: pro chrám P. v Příbuzích. — *Štola bohatě vyšitá*: pro p. Cikánka, úředníka v Praze. — *Palla zlatem vyšitá*: pro vys. ur. pí. kněžnu Lobkovicovou v Doleních Beřkovicích. — *Velum*: pro dp. Hynka Knappa, kapl. ve Veliši. — *Pláštíky na ciborium*: pro blp. Jana Hirsche, pasíře v Praze. — *Zástěny ku kazatelně*: vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel kníž. arc. semináře v Praze. — *Příkrov*: pro dp. Daniela Metyše, faráře v Doksanech. — *Koberec na oltář*: pro dp. Mart. Geberta, faráře v Chotěšově.

II. Nová objednání:

Sochu P. Marie: pro dp. Jos. Sirůčka, faráře v Lidicích a vdp. Josefa Pekárka, děkana v Blatné.

Práce kovové: *Kalich*: důstp. Jan Sova, farář v Horní Cerekvi. — *Pozlacení monstrance*: dp. Jan Nešpor, farář v Červ. Lhotě. — *Postříbření kaditelnice*: vdp. Fr. Toušek, děkan v Třeboni; - *postříbření kaditelnice a pozlacení dvou patenek*: dp. Fr. Eška, farář v Plané. — *Patenka k nemocným*: dp. F. Ptáčník, farář v Hodkovicích. — *Lampu oltářní*: dp. F. Ptáčník, farář v Hodkovicích. — *Kaditelnici*: dp. Václ. Kunz, farář v Měděnci; dp. Jos. Prášek, administ. v Třebochovicích a vp. F. Michler, kaplan v Chrastavě. — *Zvonek harmonický*: vdp. V. Mostecký, děkan ve Vodňanech. — *Křtitelnici z mramoru*: dp. Jos. Kučera, farář v Chotěšově.

Paramenty. *Kasuli, červenou a bílou pro svátky*: vp. Jan Žáček, kaplan v Bílevsku. — *Celý bílý ornát*: důstp. Jan Sova, farář v Horní Cerekvi. — *Bílou kasuli a bílý pluvial slavnostní*: vdp. Jan Gürke, děkan v Č. Brodě. — *Slavnostní červenou kasuli*: vys. ur. pí. hraběnka Nosticová; - *kasuli zelenou*: dp. F. Eška, farář v Plané. — *Pluvial bílý*: blah. pan Josef Rösler, obchodník v Suniperku. — *Pláštíky na ciborium*: vdp. Jan Gürke, děkan v Č. Brodě; vys. ur. pí. hraběnka Swérts a dp. Jos. Pospíšil, farář v Kundratci. — *Velum*: dp. Jan Gürke, děkan v Č. Brodě. — *Bursu k nemocným*: dp. Jos. Pospíšil, farář v Kundratci; dp. Jan Vaněk, farář v Bohdalově a dp. Frant. Eška, farář v Plané. — *Nebesa*: vp. Josef Heyne, kaplan v Chrastavě. — *Štolu*: dp. Jan Vaněk, farář v Bohdalově. — *Korouhve*: blah. pí. Alžběta Hoke ve Vebruci; vp. Jan Žáček, kaplan v Bílavsku a dp. Jos. Kučera, farář v Chotěšově. — *Šaty na P. Marii*: vp. J. Plichta z Holešovic. — *Komže 4 pro ministranty*: dp. Lud. Kaschka, farář v Tuškově.

Prádlo kostelní. *3 plachty oltářní*: vp. Josef Knapp, kaplan ve Veliši. — *Rochetu*: blah. p. Cikánek, úředník v Praze. — *Albu, rochetu a plachtu*: vp. Jan Žáček, kaplan v Bílavsku. — *3 alby a 1 rochetu*: dp. Jan Sova, farář v Horní Cerekvi. — *6 rochetek pro ministranty*: dp. Václ. Kunc, farář v Měděnci. — *2 alby*: vdp. Emanuel Doležal, děkan v Minicích. — *6 korporalií, 8 purifikatorií, 3 pally*: dp. Josef Prášek, administr. v Třebechovicích. — *6 purifikatorií, 6 humeralií, 6 ručníků, 2 cingula, 3 korporálky a 3 pally*: uroz. pí hraběnka Nosticová.

III. Rozpočty:

Na křížovou cestu: dp. Ad. Linkenheld, farář v Štěpánově. — *Na 4 obrázky evangelistů a na konvičku ke křtu*: dp. Jan Pluhař, farář v Ledcích. — *Na 2 dolmatyky černé, na bílou a černou kasuli*: vdp. Tomáš Byček, děkan v Strakonicích. — *Na 4 svícny a kanonické tabulky*: vdp. Václ. Mostecký, děkan ve Vodňanech.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Město Choceň nad Orlicí Tichou. - Děkanský chrám sv. Bartoloměje v Pardubicích. — Sloh gotický. — Z Akademie křesťanské. (Zpráva za měsíc červen.) — Domácí zprávy.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

64.

Město Choceň nad Orlicí Tichou.

Napsal *Jindřich L. Barvíř*, studující. (Dokončení.)

Třetí zvon, zase vykroužený, jest výšky 0·53 m. a průměru 0·72 m. Čepec i spodek jeho zdobeny listovitě. Nápis na jedné straně:

„Jest přelit od Karla Viléma Pavla zvonaře v Hradci Králové l. P. 1866.“

Na druhé vyobr. P. Maria s 8 hvězdami nade hlavou. Pod ní:

„Ave Maria.“

Zvon *čtvrtý* nemá nápisu. Průměr 0·5 m., výška 0·4 m.

Umíráček o průměru 0·33 m., a výšce 0·27 m., jsa podoby opět vykroužené má na spodu:

„PRO POTESSENI WSSECH VMIRAGICICH MNE SLIL F. JAKOBETZ ZA CZASV W: P: FARARZE IANA FELI: KVCHELSKY Z NESTAGOWA. HRAB: FLORIANA RACHLE. PRIM: JANA KAVTNIKA.“

Na jedné straně vyobr. P. Maria, na druhé sv. Josef chovající Ježíška.

Mimo Umíráček zvony zní v akkordu: a (I.), cis (III.), e (II.), a (IV.). Zvoniti způsobem nynějším počali r. 1788.

Kostela choceňského jakožto farního připomínáno už r. 1350 v popisu diecése pražské. Nynější vystavěn jest byl l. 1728 až 1733 nákladem patrona a podporou arcibiskupa pražského i rozličných dobrodinců slohem pozdější renaissance. Okna chrámová sklenuta jsou obloukem polokruhovým, kolem mají obrubu, kamennou však jen na straně spodní; zasklena jsou bílým sklem obyčejných tvarů. Stěny zevnější lemují na dolejšku desky kamenné, nahoře široká štuková římsa o četných, jednoduchých, k vrchu šířících se prouhách. Ku římse pnou se při rozích vždy po stranách obou *liseny* se hlavicemi podoby téže jak ona. *Vykrajované štíty* jsou čtyry (na koncích chrámových): vých., záp., sev. a jižní. Přední zdobí po stranách sochy sv. Petra a Pavla, uprostřed výklenek se sochou Kristovou; ostatní jsou jednoduchy. *Střecha chrámová* jest příkrá, kryta břidlicí; prostřed ní pořízena vížka se zvonkem.

Celkový tvar kostela jest *kříž*. Rovnoúhelné presbyterium, s kostelem stejně vysoké, má přední stranu trochu vykrojenu; tu přistavěna k němu nižší sakristie.

Vchodů do kostela jest patero podoby čtverhranné s kamennou obložkou. Vchod šestý jest sakristijný. Ozdoby nadpražné svědčí o slohu dříve řečeném. Nade hlavním vytesán nápis:

AN. CH. M. DCC. XXXIII.

Dlažba chrámová jest pískovec barvy šedé od Vinar u Vratslavě. Strop celého

kostela, tedy i presbyteria, klenut klenbou *valenou*. Kde lodě křižují se, ostré hrany otupeny jsou plochými pásy, v jejichž středu vyklenuta kopule. Ode stěn strop oddělen širokou římsou. Stěny zdobí liseny s hlavicemi obyčejné podoby. *Z obou lodí* podélná jest o dva stupně nižší nežli příčná, příčná o jeden nižší nežli presbyterium. Naproti presbyteriu, západně, postavena klenutá kruchta. Přístup má ze vnitřku kostela, zábradlí dřevěné.

Z presbyteria jest za hlavním oltářem vchod do osmihranné sakristie, taktéž klenuté. Pod kostelem zazděna stará krypta, o níž víme z pam. knihy farní, že tam odpočívají farářové: Zemkovský (kol r. 1654), Kurc, Kubín a Šachinger († 1738). Dosud otevřena nebyla. Vchod byl prý dle téže knihy pam. před oltářem, nyní sv. Jana Nep. Rakve stříbrné, o nichž pověst se zmiňuje, jsou jak vysvítá ze „knihy rozl. dopisů“ 1625 str. 120 a 121 (arch. měst.) nejspíše rakve cínové se zůstatky některých členů rodiny Zejdliců ze Šenfeldu, která měla Choceň koncem století XVI. a ve prvé čtvrti XVII.

Vnitřní úprava a výbava kostela.

Oltářů jest ve chrámu sedmero slohu vesměs copového: ve presbyteriu hlavní, na vých. straně lodi příčné dva oltáře, v lodi podélné na obou stranách také po dvou. Oltáře vedlejší výškou svou dílem dosahují obruby oken dílem ji převyšují, ale hlavní pne se až ke stropu složen jsa ze dvou částí od sebe oddělených. Vystavěn byl pův. r. 1734 nákladem hrab. Štěpána Kinského za 700 zl. k. m., nynější pak podobu má teprve z r. 1790 a 1792. Přední část ode dlažby až ku vrchnímu bodu vysoká jest 4 metry, dřevěná mensa obyčejné podoby rakve má horní délky 3·8 m. Po stranách tabernakula stojí dva čtverhranné dřevěné relikviáře, v nichž uloženo po 10 ostatcích, v jednom i sv. Jana Nepom. Na tabernakulu vztýčen kříž, za ním zavěšen o něco výše malý obraz sv. Salvatora Chrud. a nad tímto na knize Zákona položen dřevěný postříbřený Beránek. Beránkem přední část končí jsouc zdobena mimo to i dvěma pěkně řezanými létajícími anděli rozměru dosti značného. *V altare portatile*, posvěcené v Praze r. 1735, vloženy ostatky sv. Amadea, Coelestina a sv. Klemencie.

Hlavní část oltáře hlavního činí obraz sv. Františka Seraf. s rozličnými okrasami jsa připevněn na stěně, kde zakrývá přední okno chrámové. Obraz ten malován byl nejspíše slavným Petrem Brandlem. Jest pěkné ceny umělecké, 2·37 m. výšky, 1·43 m. šířky. Po stranách jeho jsou opět dva zdařilí létající andělé ze dřeva v životní velikosti.

Ozdobené oltáře *vedlejší* zasvěceny jsou sv. Antonínu Pad., sv. Janu Nep., P. Marii, sv. Anně, sv. Františku Paul. a sv. Josefu. Obrazy jejich všecky malovány na plátně o rozměrech značných. Pohříchu neznáme jména ni jednoho jich malíře! Nejlepší obraz jest sv. Jana Nepom., jak almužnu rozdává, z roku nejpozději 1731. Výška 2·15 m., šířka 1·38 m. Pak zdařilým jest i obraz sv. Frant. Paul. (jak oděn jsa šatem řeholním stoje se modlí), zastřeme-li přilepeného kýmsi dole anděla s tabulkou „Charitas“. Vys. 1·90 m., šir. 1·48 m. *Ze sošek* zvláště pěkná jest P. Marie na jejím oltáři.

Do r. 1790 bylo ve chrámu zdejším o pět oltářů více. Z těch byly dva ve presbyteriu po stranách oltáře hlavního a dosud prosvitají tamo ze spod omítky starší jakési malby, ačkoli bezcenné. I býval ctěn za dob dřívějších nejvíc oltářní obraz Zbičovaného Ježíše, zvláště po ohni 1725, jako svědčí tehdejší kniha pokřtěných a stará tabulka se dvěma modlitbami zachovaná v garderobě kostelní. Pak ctěn byl zvlášť obraz P. Marie, sv. Josefa a sv. Salvatora Chrud., které dle inventáře z r. 1758 obdarovány byly od lidí rozličnými dárky.

Oltář P. Marie má již z r. 1737 „na věčné časy“ od arcibiskupa pražského privilegium odpustkové 40 dnů, jehož opis učiněn ve tehdejší knize pokřtěných a ve starší pam. knize farní.

V lodi podélné na straně evangelia zřízena tamo, kde obě lodě se stýkají, dřevěná visutá *kazatelna* tvaru čtverhranného o rozích otupených a stranách vykroužených. Tyto zdobeny jsou pěknými polovypuklými řezbami ze života Kristova. Podlaha kazatelny nade dlažbou kostelní jest 2·45 m.

Křtitelna podoby kalicha jest dřevěná. Vnitř má cínový kotlík s latinským nápisem z r. 1726. — Cínová *věčná lampa*, zhotovená l. 1826 nemá ceny umělecké. *Kapitál nadační* věčného světla darovala kostelu poprvé hrab. Teresie Margareta, ovd. paní ze Schönkirchu r. 1686. (Orig. list. v arch. městském.)

Z kalichů paměti hoden jest jeden stříbrný a pozlacený obyčejné podoby s nápisem:

„Památka 1000letého jubilea zavedení křesťanství v Čechách 1863.“

Jest jednoduchý a jenom na spodu má symboly víry, naděje a lásky.

Monstrance také nemá ceny umělecké. *Pacifikálů* jest tré s ostatky sv. Kříže, sv. Prokopa a j.

Na bílených stěnách kostelních visí 14 obrazů křížové cesty (1·8 m. vys. a 1·20 šir.) malovaných l. 1756[1]), avšak není známo kým. L. 1790 obnoveny byly dle vypravování starých malířem Vojtěchem Kavkou, rodákem a sousedem zdejším[2]); pak opět několikrát, až tím ztratily značně na ceně své, byla-li větší.

Ve presbyteriu zavěšeny ještě dva pěknější obrazy a v *lodi podélné* pode kruchtou z bývalých malých oltářů jiné dva; ale tyto jsou bez ceny.

Na kůru uložena *sbírka hudebnin*. Největší část její činí *původní* skladby kantorů zdejších Tomáše Norberta Koutníka († 1775) a Tomáše Kolovrátka († 1831) na všechny způsoby služeb božích. Poněvadž jinde dosud známy nejsou, potřebno jest, aby znalcem náležitě byly oceněny. *Varhany* dvojkřídelné o dvou klávesnicích a 16 rejstříky jsou stavu prostředního. Zřízeny byly l. 1754—1755.[3])

O bývalé zvonici a kostele zpráv zachováno nám velmi skrovně. Zvonice bývala vždy dozajista dřevěná. O zvonech starších čteme v arch. městs., jak l. 1604 *Šimeon, zvonař z Hradce nad Labem* ulil sem zvon 31 centů a 2 kameny těžký, a že Chocenští dali mu staré zvonoviny 15 ctů. na ulití zvonu jiného, těžkého 16 centů. Zvony tyto rozlily se ve velikém požáru l. 1659, po němž vystavěna zvonice dřevěná s vysokou střechou, zakončená vížkou se zvonkem. Bylo pak v ní dobu tuto ještě tré zvonů: hrubý č. velký, malý a prostřední, jimiž zvonili také proti bouři a mračnům třeba za noci. Ale zvonice právě řečená nestála ni 50 let a bylo třeba jiné. Ta vzdělána byla stavitelem Mikulášem Rossim l. 1702—3 a trvá dosud přečkavši šťastně požár l. 1725.[4]) Ze staré dřevěné zvonice zvony tehdá ovšem byly zachovány; avšak dobám našim toliko jeden, největší.

O starém kostele před válkou třicetiletou zaznamenáno toliko to, že do chrámu po ohni l. 1602 vystavěného za reformace náboženské l. 1627 hejtman panství zdejšího objednal v Olomouci jak „nový veliký oltář z kamene velikého, štukového, tesaného, tak i na něj velikou *archu* vysokou *s znamenitými řezbami* jako i *kazatelnici*, z kteréž by se v čistotě Slovo boží lidem kázalo a při témž oltáři velebnými svátostmi vedle nařízení církve sté. římské *katolické* a apoštolské posluhovalo.“[5]) Což odvedeno mistrem neznámým nám l. 1628 oceněno byvši úředně[6]): oltář za 300 zl. mor.; kazatelna za 190 zl. mor.; krucifix s Marií, Janem a Marií Magdalenou (řezba) za 60 zl. mor. — Ale chrám tento l. 1659 shořel opět. Než i o nově zřízeném jenom ze sporých zmínek řečeného Počtu zádušního mohl jsem sestaviti výpis následující:

Budova zděná, jednoduchá, slohu renaissančního stála na témže místě, kde kostel nynější. Okna byla sklem kotoučovitým opatřena. Jižní stranu zdobily sluneční hodiny z l. 1689. Štíty byly zděny. Střecha kryta šindelem a opatřena dřevěnými žlaby. Na ní stojící vížka se zvoncem končila makovicí a obrázkem P. Marie. Vnitřek kostela byl dlážděn, *hrobka* zakryta velikými kameny; dřevěný strop natřen modře a ozdoben malířem domácím prostřed růží obrazem sv. Víta. *Kruchta větší* o soustruhovaném zábradlí stála na dubových, koptem natřených sloupech. Vchod na ni, zřízený zvenčí kostela, chráněn byl stříškou. Varhany l. 1675 vystavěl Michal Bouda, varhanář poděbradský za 111 kop, 25 g., 6 d. — Ze kruchty větší bylo (tuším) lze jíti na kruchtu menší. — Po straně oltáře sv. Frant. Seraf., ciradami zdobeného, pořízeno dlážděné, zasklené oratorium hraběcí. Na bílené zdi bylo zříti malovanou pavláčku a pod touto (— srovn. chrám. P. hemžský) dvě síňky, mužskou a ženskou. — O menších oltářích jenom malé jsou zmínky. Castrum Doloris. Skládací boží hrob doma pořízený. Kazatelna malovaná malířem choceňským. Dřevěná křtitelna se cínovým kotlíkem. Dubové lavice. *V kapli:* almara, škopek . . ., knihy: postila, 2 tišt. kancionály . . . Nádobí rozličné cínové. Mimo to l. 1677[7]): kalichy stříbrné 3, ciboř stříb. 1, monstrance stříb. 1 a 1 mosazná. *Zpěv*

[1]) Dle zázn. v arch. farním.

[2]) * r. 1749 17. dubna, † taktéž v Chocni r. 1815 6. února dle matr. farní. Příbuzný a vychovanec jeho také Čech Vojtěch Tänzer, který studovav na malířské akademii vídeňské v Chocni se usadil, maloval obrazy a štafíroval, nar. se v Ch. 22. dubna 1783, † tamže 4. listopadu 1841.

[3]) Dle inventáře z l. 1758 arch. farn. a pam. kn. farní. *Mšály* nejsou důležity stářím.

[4]) Čerpáno z roztroušených zmínek v „Počtu zádušním“ r. 1666—1704 arch. farn.

[5]) Dle „knihy rozl. dopisů“ 1625—1641 arch. městs.

[6]) Listina z l. 1628 s pečetí města Olomouce v arch. městs.

[7]) Dle Pam. arch. nové řady str. 843.

kostelní za let dřívějších pěstěn byl horlivě zdejším *kůrem literátským*. Jestit on původu dávného. Prameny městské, zachované ode 2. pol. stol. XVI. již tuto připomínají ho.[8]) Týže l. 1723 za faráře Jana Václ. Šachingra obnoven byl a nazván „kůrem literátským v městys Chocni pod titulem nejsvětější rodičky boží Panny Marie.“[9])

Posléze l. 1762 obdržena na žádosť farářovu potvrzovací listina arcibiskupa pražského, dosud zachovaná v arch. farním, když i ze Říma povoleno bylo zříditi bratrstvo. (Datum Romae 3. 3. 1762 apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo piscatoris.) Po té kůr literátský zkvétal, až zasáhla ho známá rána doby císaře Josefa; byl zrušen. Avšak horliví údové ani tu nepřestali zpívati ve chrámu Páně „písní nábožných a rozsvěcovati svěc ke cti a chvále umuč. Spasitele našeho J. K. a neposkvr. Rodičky jeho při službách božích na svůj a dobrodinců náklad.“ Teprve l. 1851 péčí faráře Frant. Zemana zřízeno opět „*bratrstvo kůru literátského*“ dosud trvající.

Kancionaly jeho jsou:

1. 2 tišt. exempl. známého Božanova „Slavíčka Rájského“ z l. 1719.

2. Kancionál bez not v 1^0, stran 27. Psán l. 1836.

3. „Rorate aneb pěkny starožitny zpívání z mnohých obzvláštních písní a textův písma sv. sebrané a srovnané o příští Spasitele našeho K. J. pro budoucí památku a Potěšení všech Pána Boha chválících oudův nábožného bratrstva kůru literátského zde v Chocni přepsané ode mne Tomáše Norberta Koutníka, ten čas kantora a varhaníka, též i jednoho ouda téhož kůru, jenž se stalo v Chocni dne 4. Xbris 1739.“ (V 1^0 s notami.)

4. Totéž z l. 1753. Koutník praví se tu býti starším bratrstva.

5. „Šestero Rorate, to jest: pěkny starožitny zpívání křesťansko katolicky času adventního o vtělení a příští Spasitele K. J... Sepsané aneb skomponirované některé melodie ode mne Tomáše Norb. Koutníka.... A. D. 1756.“ (Dva exempl. s notami v 1^0. Druhý z l. 1772.)

L. 1859 bylo tu založeno také „Bratrstvo nejsvětějšího srdce Ježíšova“ přičtěné ku římskému arcibratrství. Ale zaniklo již ve 2. desetiletí trvání svého, ačkoliv od l. 1859 do 1861 zapsáno 85 údův.

Hřbitov.

Hřbitov zdejší rozložen jest „na skalách“ sev.-vých. od města. V rohu prostoru hřbitovního stojí *kaple*, založená r. 1871 Annou Püchlovou, měšťankou zdejší ke cti sv. Anny. Půdorys její má podobu obdélníka, jehož zadní dva rohy stupeny, že celkem má 6 stran. Vnitřek kaple jest jednoduchý, strop rovný. Dole pode dlažbou jest krypta rodiny Püchlovské a příbuzenstva. *Příkrovu zádušního* není, mátě jej každý cech svůj, i literáci.

Fara katolická.

Fara katolická stojí severně od kostela. Předem a po straně má zahradu, vzadu dvůr se staveními hospodářskými, vše to obehnáno pak zdí, která nad východem ke kostelu má sošku sv. Jana Nepom. Stavení farní vystavěno bylo r. 1729, čemuž svědčí i nápis býv. obložení dveří hlavních:

„AN. CH. M.DCC.XXIX.“

Jest to budova rozměrů větších o jednom poschodí, dobře stavěná. Dolejšek všecek klenut. R. 1875 byla důkladně opravena. V čele má hodiny slunečné z r. 1834. Vnitř stojí dole dvě veliké skříně — archiv a knihovna farní — nade schody visí pěkný kříž se Kristem v živ. velikosti, patro hořejší zdobí podobizny a starší obrazy kostelů kollaturních. Těchto jest patero a mezi nimi i podoba býv. kostela skořeňského. Ostatní obrazy jsou: šestero býv. farářů zdejších se dvěma kaplany a jeden farář Oujezdský u Chocně (Obst † 1832). Farářové chocenští: Jan Felix Chuchelský z Nestajova (farářoval tu 1738—48), Josef Dohalský z Dohalic (1749—57), Václav Haugvic z Biskupic (1785—1802), Ant. Rákosník (1822—50) a Frant. Zeman (1850—1871). Kaplanové: Černý a Škrapka. Všickni malováni na plátně a jsou rozměrů větších mimo Obsta, Rákosníka a oba kaplany. Náklad na ně vedli buď pp. farářové sami nebo jich nástupcové; obrazy F. Chuchelského z Nestajova a J. Dohalskeho z D. daroval farář Rákosník, obdržev je z Prahy (dle arch. farního).

Knihovna fary zdejší dosti jest bohata. Knihy její, většinou latinské, jsou na velikém díle z pozůstalosti faráře Ungrichta (od něhož tu i dvě psané[10]), některé daro-

[8]) Reg. sirotčí (1582—) a j. Tamže nacházíme časté zmínky *o penězích jeho*.

[9]) Kniha údů r. 1723—51 v arch. měst. L. 1730 jako člen přijat Tomáš Norbert Koutník „zde ustanovený varhaník a školní rektor.“ — L. 1751 poprvé dvě ženské.

[10]) „Epitome Antiquitatum Christianarum Julii Laurentii Selvaggio elucubrata a Mart. Joanne

vala vrchnost zdejší (najmě knihy Matice české, několik ročníků Musej. časop. a j.). Mnohé pocházejí též z býv. kollejí jesuitských. Některé jsou velmi cenné ale známější (np. Monumenta histor. bohem.) Nejstarší jest: „Postilae maiores in Epistolas et Evangelia . . .“ z r. 1514. Při letopočtu jejím vyryt znak Gutenbg. (1514). V textě jsou 3·5 cm. dlouhé a 4·5 cm. vysoké obrázky ze života Páně, primitivní dřevořezy. Listů bez indexu jest 352. Na konci vytištěno:

„Postillae maiores in Epistolas et Evangelia industria et impensa providi viri Adae de Langendorff calcographiae gnari exaratae nuper ex propria officina urbis Basileae Anno . . . (1514).“

K ní přivázána jiná latinská kniha z téže tuším — basilejské — tiskárny, ale neúplná, mající jenom 32 listů úpravy téže se dřevořezy stejné podoby. Název:

„Directorium in dnice passionis articulos.“

Na obrázkové obrubě vyryt rok 1513, ale kniha jest teprve z r. 1514, poněvadž při článku „Passio domini nostri . . .“ na rytině 9·2 cm. šir. a 12·1 cm. dlouhé (jediná té velikosti) spatřujeme rok 1514; byla tedy obruba předešlá zhotovena dříve nějakému spisu jinému. Roku 1514 svědčí poněkud i vazba hromadná obou knížek.

Z archivu farního připomínám „Indexu librorum prohibitorum“, majícího pěknou cenu jako literárnou tak i kulturněhistorickou.

Matrik jest svazků 25. Nejstarší má název:

„Matrica neb kniha, která v sobě obsahuje jména pokřtěných, voddávaných a v Pánu zesnulých osob . . .

Počíná rokem 1674. — Knihy pamětné jsou dvě, z r. 1733 a z r. 1839. Tato má též stručný přehled starších dějin choceňských.

Patronem fary jest Jeho Osvícenost kníže Kinský, pán na Chocni atd.

Budovy znamenitější.

1. Radnici v Chocni nyní staví novou. Stará zbudována byla tuším ve 2. pol. století 17. na jižním rohu, kde „ulice panská“ vybíhá z náměstí. Byla jednopatrová o jedné věži s hodinami a zvonkem. Počátkem r. 1880 byla zbořena, hodiny a zvonek visí nyní na zvonici kostelní. Ze knih městských sluší jmenovati:

1. Knihu trhovou od r. 1527, sqq. jsou až asi do pol. stol. 17., ostatní na Vys. Mýtě v archivu úřadu listovn.
2. Registra sirotčí od r. 1582.
3. Knihu smolnou A. od r. 1618.
4. Knihu smolnou B.
5. Rejstra na smlouvy svadební od r. 1583.
6. Dopisy rozk. obcí od r. 1600.
7. Knihu špitální od r. 1750.
8. Knihu městskou pamětí rozličných (obsahuje i přísahy rychtáře písaře, rádních, konšelův a pod.) od r. 1732—1867.
9. (Tištěná) Práva a zřízení zemská království českého z r. 1550. Mimo to jest tu novější pam. kniha a několik starších privilejí a listin (nejstarší česká z r. 1444, jejíž opis ve Krškově „Chocni“ na str. 113).[11])

Také zachovány dvě *pečetě* městské, stříbrné se řetízkem, dle mínění Sommerova z r. 1545. Jedna jest menší, ale nápis a znak obě mají týž. Kolem sv. Václava čteme:

„SIGILLVM - COMVNITATIS - CHOCENSIS.“

Pěkný jest i symbol práva rychtářského ze silných železných a dohromady spletených drátů, potažených černou kožší s rozličnými ozdobami.

2. Škola (dosud pětitřídní se 2 dívč. paralell.) jest pěkná nová dvoupatrová budova s gothickým průčelím. Vystavěna byla dle plánu a nákresu Ant. Pasovského z Kostelce n. Orl. Základ položen 7. dne června 1866, vysvěcena pak byla 15. dne září r. 1867, na kterouž památku raženy byly památné medalje.

3. Špitál vystavěn r. 1750 o jednom poschodí s vykrouženým štítem. (Viz více ve Krškově „Chocni“.)

Zámek.

Zámek zdejší vystavěn jest na levém břehu Tiché Orlice o jednom poschodí. Má podobu uzavřeného čtverhranu, střecha jeho příkrá, okna čtverhranná. Vnitř táhne se částečně kolem úzká, klenutá a zasklená chodba, obejímající čtverhranný dvorec. Za-

Ungricht Curato Chocznensi. A. 1788. (Stran 188 větší 8° hustého písma.) — 2. Epitome Operum Bened. XIV. PP. De Servorum Dei Beatif. et Beatorum Canonizatione. Elucubrata a M. J. Ungricht. 1782. (Stran 200 ve 4°.)

[11]) Někteří cechové mají nejst. perg. výsady z r. 1571 (Od Zikmunda z Šellenberka), jiným shořely. Starší některé zapsány v rozličných knihách městských na ledakterých stranách.

ložena byla r. 1562, čemuž svědčí i nápis zmíněné dolní chodby:

„Leta - Panie - 1 - 5 - 6 - 2 - Tento - Duom - Geſt - Stawen - Nakladem - Urozeneho - Pána - Pana - Zygmunda - Z ſſemberka - a - z Koſty - a - nawrchowinie.

Pak byla rozšířena r. 1574 a vícekráte opravena (jmenovitě r. 1829 Ost. viz Krškovu „Choceň“, str. 104.).

V čele zámku nade vjezdem je 6hranná kaple Nanebevzetí P. Marie, vystavěná roku 1849—50 slohem renaissančním dle nákresu architekta Stache z Vídně. Ve předu jejím jsou nápisy:

„Skrze přímluvu a zásluhy Blahoslavené Marie Panny přiveď nás Pane do království nebeského.“

„Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Luk. 2. 14.“

„A slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. Jan 1. 14.“

Střecha kaple jest nízka, kolem má rozl. ozdoby. Stěny zevnější také okrášleny. Vnitřek jest uměle mramorován. Strop lodky jest mírně klenut, hvězdičkami v poli modrém posázen a vyšší klenby presbyteria. Oblouk segmentovým zakončená okna jsou dovedně malována: na prostředním vyobrazeno Nanebevzetí P. Marie, na druhém a třetím vymalováni andělé a erby, na jednom Kinských, na druhém Kolloredův.[12])

Oltář je volný, mramorová jeho mensa má ve přední straně krasnou mosaiku. Ve mramorovém tabernakulu stojí drahá, bohatě pozlacená a granáty, perlami i emailem vykládaná monstrance obyč. podoby. Zhotovena byla jakýmsi klenotníkem Jaunerem ve Vídni asi před 11 léty. Obrazem oltářným je tu mramorové vypuklé sousoší, jak Kristus drží v objetí P. Marii.

Při schodech umístěna krásná Maxova socha Vlasty z bílého mramoru, bez podstavce 1·66 m. vysoká. Na spodu má nápis:

„E. Max inv. et fec. Romae 1842.“

Sochy.

Na náměstí postavena byla r. 1760 nákladem obecným na vysokém trojhranném a rozm. zdobeném jehlaně socha P. Marie. Jehlan ten zdvihá se však na hranole (trojbokém) o vykroužených, stěnách jsa tu obklopen po třech bocích svých sv. Václavem, Florianem a sv. Ludmilou. Jak patrno, jest socha slohu parukového.

V ulici „panské“ stojí na podstavci, zdobeném znakem Dietrichšteinským, socha sv. Jana Nep. z r. asi 1733. — Jiná socha téhož světce jest i před zámkem s nápisy:

„Mlčelivý a rozumný ctěn bude. Eklsk. 21, 31.“

„Nákladem Dobrodincův 1860.“

Zvláštní ceny umělecké nemají, ač jsou pěkně vytesány.

V Choceňku jest na kamenném podstavci železný kříž s nápisem:

„WIZDWIZEN NAKLADEM DOBRODINCV ROKV 1801. Obnoven nákladem sousedů 23. dubna L. P. 1875.“

Jiný železný kříž stojí v ulici „běstovské“ z r. 1741.

U továrny zasazen v gothickém podstavci pěkný obraz sv. Václava na zlaté půdě, malovaný ve Vídni 1865; rozměrů jest malých. — Za městem při cestě k Hemžím stojí opět socha P. Marie na vysokém kulatém podstavci z r. 1849. — Na poloviční cestě do Běstovic upevněn pěkný obraz sv. Frant. Seraf. větších rozměrů, malovaný na plechu Janem Umlaufem r. 1873. — Západně od města postavena zdařilá socha sv. Prokopa, „darovaná věhlasnými dobrodinci Hügel a Sager, podnikateli tratě Choceň-broumovské“. Vytesána byla Václ. Tučkem v Pardubicích r. 1877; přeškoda, že běře již rozličnými trhlinami předčasnou zkázu!

Hrady.

V okolí choceňském stávaly tři hrady či tvrze: při cestičce k Hemžím (vých.) Vranov, záp. Zitkov, a blíže něho Hlavačov. Po všech jsou již jenom skrovné zbytky. Vranov zíral s výšiny skalnaté („na Koutníkově“), dolů do údolí pelinského, Zítkov a Hlavačov stály nedaleko sebe na kopcích nad údolím T. Orlice. Pod Zitkovem říkají dosud „podhradí“ a příkopu vedle toho kopce „dívčí doly“. Jak o všech místech podobných vypravují i zde o pokladech ve sklepích vranovských, zitkovských a hlavačovských. Sklepy hlavačovské prý dosud zachovány, ale u Vranova sesuly se před několika roky a na místo to navezena ornice. U Zitkova bylo zříti ještě v tomto třicetiletí schody kamenné do nich, jenže nemohl nikdo tamo vejíti, poněvadž světlo vždy zhaslo nedostačným přístupem čerstvého vzduchu. — Také povídají

[12]) Erby tyto značí osv. knížecí manžele Rudolfa z Kinských a Vilemínu rodem z Kolloredo-Mansf. Stejně i znaky *farního* kostela a j. Kinsko-Dietrichsteinské znamenají Štěpána Kinského († 1749) a choť jeho Josef Marii.

o telátku, zajících dvou řetízkem svázaných a j., což prý zjevuje se na Vranově. Lid myslí, že jsou to „skalní duchové“, neboť Vranov stál na skále. Kopaje na hradišti zitkovském nalezl jsem množství střepů starých nádob. Na Vranově vyorány byly rozličné předměty, jako kožený kabát s velkými knoflíky mosasnými, ostruha a pod., ale nejsou zachovány; na Hlavačově staré podkovy. Asi před 43 léty nalezeny byly blíže sochy sv. Prokopa peníze, vysypavší se do řeky podemletím štěrbin skalních, to groše pražské Vladislava II. i pozd. a v putnách prý je odnášeli. Podobně i ve skalách pelinských nalezen r. 1877 hrnec s penězi většími a menšími též Vlad. II. a pozd.

65.

Děkanský chrám sv. Bartoloměje v Pardubicích.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

Pardubice, hlavní sídlo bývalého soujmenného panství, město na řece Labi a Chrudímce se rozprostírající má mnohé starobylé budovy, svědčící o zbožnosti a štědrosti bývalých jeho majetníků pánů z Pernštýna. Mezi tyto stavení patří také *děkanský chrám Páně sv. Bartoloměje*, ve středu města ale bohužel v postranní ulici stojící, kolem domy obklopený. První chrám byl původně vystavěn od některého pána z Pardubic a ze Staré ale ve válkách Husitských byl zbořen. Když p. Vilém z Pernštýna převzal Pardubice, tu také mimo jiných budov postavil městu samému kostel sv. Bartoloměje r. 1519, jak to kniha radní gruntovní č. I. str. 1. povídá v následujících veršech:

„Kostel český také fara
Stěžkem jest kronika česká tak stará
Aby tak v krátkém čase v letech malých
V jednom městě tolik domů našel vystavěných
Znovu z gruntu od Pána jednoho velikého,
Kterýž vlastním nákladem město to i jiného
Stavěti ráčil ke cti své a budoucí paměti.“

Po ohni r. 1538, kterým část této svatyně byla ztrávena, chrám ten od p. Jana z Pernštýna byl zase obnovený. Sestává z presbyteře, jedné lodi hlavní a dvou pobočních. Jest to stavba původně gotická, ale copovými vchody a kaplí sv. Kříže bohužel jako i vnitřním copovým zařízením zkažená. Má tři vchody, jeden z ulice vedoucí k němu se strany vojenských kasáren, druhý od děkanství, a třetí vedle kaple sv. Kříže, všechny čtverhranné obyčejnými dvěřmi opatřené. Nad hlavním vchodem se strany od děkanství lze čísti v písmu německém:

„Wilem z Pernſſtayna a na Helfenſteyne byl Hofmiſtrem naywyſſim kralowſtwi czeskeho XXVIII i. e 28 let potom wzdal urzad Wladislawowi krali Uherskemu a Czeskemu etc. pro nedoſtatek zdrawi a let swych. Ten tento koſtel i toto mieſto znowu wyſtawiel a klaſſter tento ku pohrzbu rodu ſwemu udielal ai ſe kdo z toho rodu chce tu kláſti neb pohrzeb ſwug ſtarodawny dieditzny ktery ſpusobili przedkowe gegich magi w Markrabſtwi Morawſkem w Doubrawniku u Pernſſteina. Waywod Wilema z Pernſſtayna etc. Jan z Pernſſtayna (pod tím erb zubří hlava s prstenem), Bohunka z Lomnice (erb křídlo), Katerzina ze Sſternberka (erb štít ve dvě půle rozdělený vodorovnou čárou a v druhé polovici tři šestipaprskové hvězdy), Eliſſka z Wartemberka (erb od hůry dolu rozpůlený a v pravé části příční od levé k pravé straně rozdělený).“

Pod tím jest v kameni vytesaná postava muže se širočinou v ruce an vede zubra, a dole nápis v písmu německém:

„woytiech z pernſſtayna wede zubra.“

A konečně pod tím jest nápis v písmu německém:

„Wilem z Pernſſtayna a na Helfenſſtaine et cetera MDXIX“. (1519, rok první stavby kostela).

Také byl dříve nad těmito dveřmi r. 1708 jeho opravy. Ke dvěřím těmto vedou kamenné schody přes kanál z Chrudímky tady plynoucí překlenuté s 15 stupněmi, a na zábradlí jejich jest chronogram leta 1766 v těchto slovech:

„ME DONAT CAESAR AC LARGITER EX AERE SVO.“

Presbyterium toho chrámu tvoří nepravidelný pětistěn, má pět oken čistě gothických s kružbami kamennými okrouhlými, a v nich částečně skla barevná. *Hlavní oltář sv. Bartoloměje* jest r. 1817, nákladem 1000 zl. zbudovaný, pocházel vlastně z r. 1676, ale musel r. 1817 pro chatrnost rozebrán býti. Jest zbudován v slohu copovém, má na plátně malovaný obraz představující smrt sv. Bartoloměje, dílo výtečné Petra Brandla za 50 zl. z kláštera Sedleckého za-

koupené. Truhlářská práce toho oltáře jest zhotovená za 200 zl. od Martina Řemeslo, řezba i štafirování pochází od štafira Pištory za 800 zl. (obložení toho oltáře jest jako i tumba jeho dřevěné, pod hlavním obrazem jsou obrázky Srdce Pána Ježíše a Srdce P. Marie, uprostřed nad točícím tabernákulem jest kříž a po stranách sochy dvou anjelů. Obraz sám jest na zdi připevněn, tak že se kolem oltáře může choditi. Mimo to jest v presbyteři jednoduchý kredenční stůl a pontifikální obyčejné stolice. Na levé straně presbyteria jest *sakristie* zbudována v slohu copovém, do ní vedou z kostela dvéře skleněné tvaru obyčejného, ale obložení jejich jest kamené vroubkované. Druhé dvéře na venek vedoucí jsou taktéž železné, u nich jest dlouhá z prken zbytá chodba z ulice; čtverhranné okno sakristie má také železnou okenici. Zde se chovají 4 kalichy stříbrné, dva překrásné práce s arabeskami, jeden s emailovanými obrazy sv. P. Barbory, Kateřiny, Appollonie, Matky Bolestné sv. Václava a Jana Nepom. — Blíže hlavního oltáře stojí *Mausoleum* čili *náhrobek* čtverhranný z bílého mramoru Vojtěcha z Pernštýna, na vrchu podobu rytíře v celé zbrani, kolem pak obruby nahoře s nápisem:

Tuto leži tielo urozeneho Pana Pana Woytiecha z Pernſſteyna ktery byl naywyſſim Hofmiſtrem králowſtwi czeſkeho a umrzel leta P. MV^{C}XXIII w autery den ſwate Gedruty.“

Dole na náhrobku samém čteme výroky písma svatého v písmu stojatém:

„O mors quam amara est memoria tua.“ Eccl. 41 Justorum animae in manu Dei sunt. Sap. 3. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Apoc. 14. Memor est et judicii mei sic erit et Tuum. Eccst. 38. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae. Joann V.“

Náhrobek ten měl býti v r. 1834 následkem biřmováni a visitace † biskupa Hanla odstraněn, ale místodržitelství listem 8. ledna r. 1836. daným odpovědělo, že není odstranění náhrobku třeba, an k udílení sv. přijímání věřícím dosti místa jest, odvolávajíc se na dobrodiní, které p. Vojtěch z Pernštýna městu udílel, že měšťané sami v Pardubicích památku tu již přes 3 stol. v úctě mají, ano i také r. 1820 zádušní pobožnost za p. Vojtěcha založili. — *Zábradlí* lod od presbyteria dělící jest dubové jednoduché bez okras. *Klenba lodi* a presbyteře jest gotická síťová, taktéž i na hoře v lodích; svorník jeden klenutí hlavní lodě nese erb: štít od hůry až dolu rozštípený bez barev, svorník v lodi levé postranní klenutí nese erby dva jeden křídlo, a druhý štít rozpůlený čárou vodorovnou, klenutí v lodi postranní pravé má v jednom svorníku hvězdu, a druhý jest prázdný. V lodích postranních jsou ale na dolejším klenutí copovém zbudovany *oratoře*, jejichžto zábradlí jsou ozdobeny polovypuklými arabeskami, rosetami pitvornými podobami tváří lidských. —

Kazatelna v lodi, na které vedou schody ze sakristie, jest visutá okrouhlá ozdobená na poprsí řezbou dobrého Pastýře, P. Ježíše na lodičce, a na hoře na přikrývce sochou P. Marie. V lodi hlavní stojí dva *postranní oltáře* slohu copového dřevěné bez ceny Marie Panny Svatohorské a sv. Anny r. 1818 postavené. Mimo to jsou v levé lodi postranní obrazy sv. Františka a Umučení Páně, ale oba schátralé. Na levé straně lodě jest tak zvaná *černá kaple*, čili *kaple svat. Kříže* roku 1736 od Pardubického měšťana Josefa Kreissla vlastním nákladem zbudovaná. Jest osmistěnná, byla klenutá vlastně do okrouhla, měla bání, ale r. 1832. muselo klenutí i báně odstraněny býti, an obojí bylo chatrné a proto nynější rovná klenba v kapli té musela býti zřízena. Do ní vede vchod z kostela. Dříve tam byly dva oltáře, nyní jest tam jeden sv. Kříže s tumbou dřevěnou a postavami dvou lotrů na kříži visících řezby mistrné; užívá se oltáře toho co Božího Hrobu. Kaple ta byla zase r. 1845 tuze chatrná, polovic stropu a omítky opominutím opravy střechy venkovské spadlo, ale zase r. 1845 ze sbírek bylo obnoveno. V předsíni této stojí také *oltář sv. Rocha* ze zvonice sem přinešený, jako i dřevěná *zpovědnice*. Posledně byla tato kaple malbou a stafirováním ozdobena r. 1880. V té kapli jest také památka po p. Vilémovi z Pernštýna totiž *měděnná křtitelnice*, která na pokryvce nese dvojitý kříž, na studnici pak kolem do kola má nápis v písmenách stojatých německých:

„Wilem z pernſſtayna a na Helfenſtaynie leta Panie MDXV (1515),“

dole pak stojí křtitelnice ta na zvířecích nohách, které nahoře nesou tváře rytířů s helmami na hlavě.

Naproti hlavnímu oltáři jest *hudebnický chór*, jehožto kamenné zábradlí jest ozdobeno štíty rytířskými jak venku nad vchodem kostela se spatřují; štíty ty drží tři muži ozbrojení. Po levé straně jest zasazená tabulka s nápisem:

„Weywod cztyr ſſtitu Urozeneho Pana Pana Gana z Pernſſteyna a na Helfenſſteynie diedicznego Pana z Pardubic, jenz tento koſtel i mieſto geho zaſe s znamenitym nakladem wyſtawiel,

kterehozto ſchorzeni ſtalo ſe leta 1538 w pateк po pamatce wtieleni Chriſta Pana.“

Průčelí toho kostela má okno polookrouhlé, kraj stupňovitý, z čehož lze souditi, že loď byla později přistavená. Okno štítu má barevný kříž a hvězdu ve skle. V kostele samém jsou mnohé *náhrobky*, bohužel ale tak vyšlapané, že je nyní nelze přečísti. —

(Pokračování.)

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(POHLED PODÉLNÝ.)

Veškeré už dosud jednotlivě uvedené články architektonické v jeden celek sloučené poskytovaly na zevnějšku obraz velkolepý, jakým sloh tento zejmena při nádherných kostelích kathedrálních vyniká. Ku znázornění uvádí se zde *podélné pohledy* dvou největ-

Obr. 248. Hlavní chrám sv. Víta v Praze.

ších a ovšem i nejslavnějších památek slohu gotického v Čechách: chrámu sv. Víta v Praze (obr. 248.) a chrámu sv. P. Barbory v Kutné Hoře (obr. 249.)

Celkový pohled na jižní stranu velebného chrámu svat.-Vítského ukazuje jasně různé doby stavební za různých stavitelů. Prostota a jednoduchost spodní stavby od mistra Matiáše

pocházející kontrastuje tak nápadně s vrchní stavbou bohatě zdobenou. Krasoumec čte zde z různých forem dějiny velechrámu psané písmem kamenným. Zvláště kontrastuje zazděný portál lodě křížové s věží vedle stojící. Pamětihodný portál brzy zase bude otevřen i opraven rovněž s mosaikou z doby Karla IV., jediný to příklad zą alpami na zevnějšku kostela. Na věži zejména snadno lze rozeznati pozdější restaurace od částek starších. Celý vývin slohu gotického možno na zevnějšku studovati, od forem starých začínaje, až k barokním dekoracím nad obrovským oknem budoucí křížové lodě dosud otevřeným, které mezi věží a kostelem se nachází. Není druhé budovy v Evropě, která by v takové míře byla pomníkem věků, jako velechrám sv.-Vítský; v pilířích a obloucích,

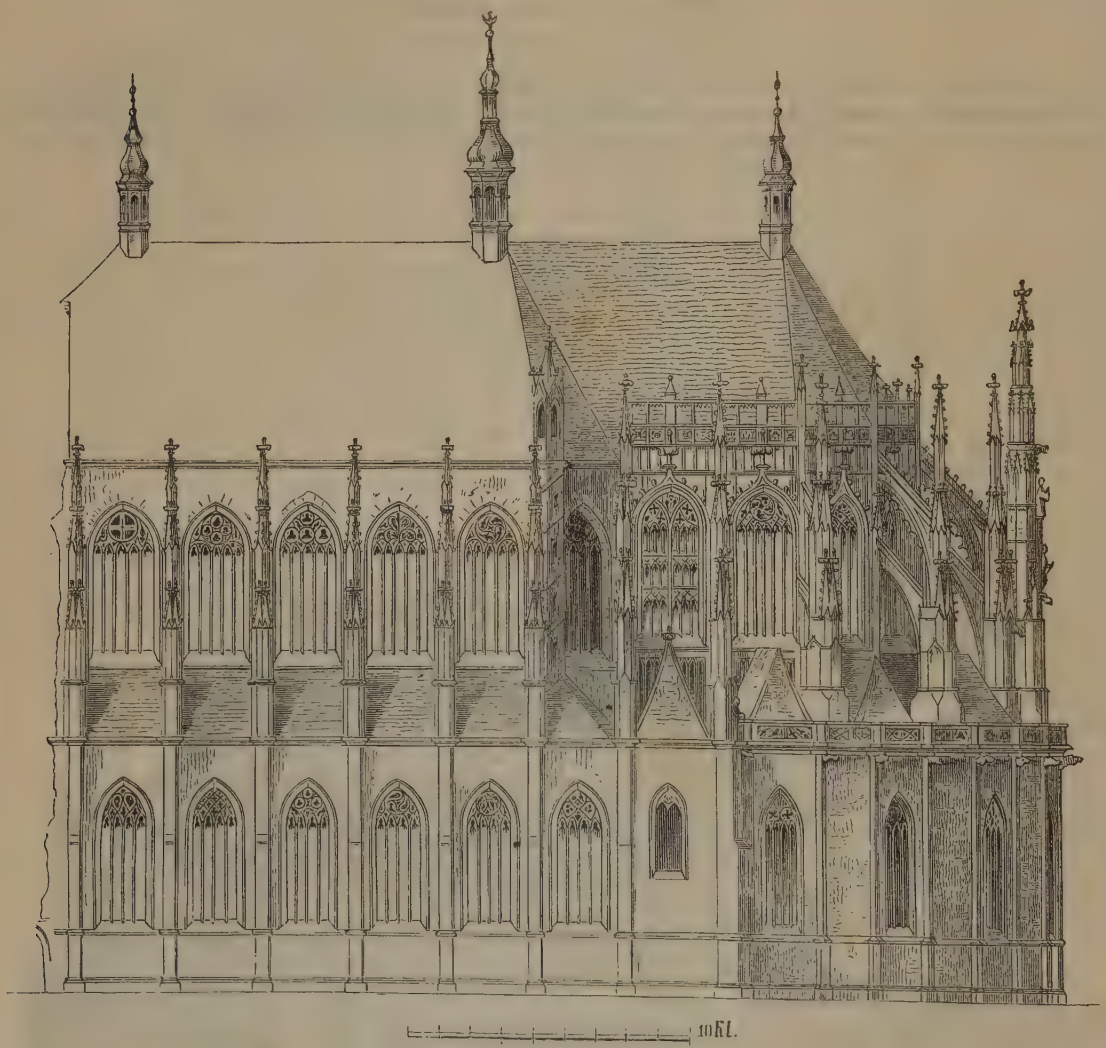

10 Kl.

Obr. 249. Chrám sv. Panny Barbory v Hoře Kutné.

v jehlancích a v ozdobách, v každém kameni zrcadlí se dějiny rodiny panovnické, která milovala národ a Prahu královskou. Hradčanský chrám není pouze důležitým mezníkem v uměleckých dějinách středověkých, nýbrž také v dějinách všeobecných a církevních. Vždyť založením kathedrály vyslovena jest církevní neodvislost Čech od Německa a osudy domu Lucemburského s osudy stavby chrámu jsou úzce sloučeny. Význam umělecký na tom se zakládá, že zde při této stavbě vznikla první škola umělecká v tomto dílu Evropy, která z Prahy rozšířila se po Čechách, po Moravě až ku Karpatům, ba také po větší části Německa. Karel IV. činností svou daleko předstihnul věk svůj. Živým obrazem této podivuhodné tvůrčí činnosti jest chrám ním založený, jehožto tvary zcela zvláštní nejsou v bližším příbuzenství ani s severními, ani se západními školami. —

Pražský velechrám jest plod umělecký o sobě stojící a chce co takový ve své samostatnosti posuzován býti.

Jako na něm lze též na druhém památníku — na kutnohorském chrámu sv. Panny Barbory — zřetelně čísti různé doby stavební, tak že na obou spatřujeme názorně celý vývin slohu gotického ve vlasti naší.

Z Aademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřízené záležitosti:

Práce kovové. *Kalich*: pro vys. uroz. pí. hraběnku Thunovou. — *Kříž skvostný*: pro blahor. p. Fr. Wolfa, c. k. notáře ve Val. Kloboucích na Moravě; - *kříž na tabernakulum*: pro blah. p. Augustina Ťoupalika v Táboře. — *Kaditelnice*: pro slav. ústřední kancelář knížete Löwensteina v Boru a pro dp. Ferd. Pokorného, faráře v Křakově. — *Missál*: pro dp. Vojtěcha Laurera, faráře v Uherci. — *Mešní konvičky* a *konvička ke křtu*: pro dp. Jana Podsedníčka, faráře ve Velké; - *konvička ke křtu* a *umývadlo na prsty*: pro dp. J. Pluhaře, faráře v Ledči. — *Zvonky harmonické*: pro dp. Ant. Lehmana, faráře v Ošetíně; pro dp. Antonína Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboucích; pro bl. p. J. Janáčka, c. k. úředníka ve Val. Kloboucích a pro vys. dp. Dr. Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě.

Paramenty. *Kasule červená:* pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově; - *červená slavnostní*: pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboucích; - *červená vyšívaná*: pro vys. uroz. pí. hraběnku Thunovou; - *skvostná červená*: pro veldp. Ondř. Biloweszkého, profesora bohosloví v Kašavě v Uhrách; - *červená*: pro blahor. p. Václava Loma, starostu obce Zechovické. — *Velum*: pro blah. pí. Kavalírovou v Praze a pro dp. Ferd. Pokorného, faráře v Křakově. — *Pláštík na ciborium*: pro bl. p. Augustína Ťoupalíka v Táboře a pro ctihodné Alžbětinky v Praze. — *Nebesa skvostná*: pro blah. p. Jos. Rustlera, rolníka v Taubrátu. — *Antipendium červené*: pro dp. Karla Hiebla, faráře v Tannwaldě. — *2 červené polštáře*: pro dp. Karla Hiebla, faráře v Tannwaldě. — *Biret sametový*: pro dp. A. Glatze, administr. v Liboticích, a *biret hedvábný*: pro dp. Josefa Konečného, zámeckého kaplana ve Vršovicích.

II. Nová objednání:

Obraz oltářní: vdp. J. Wenig, děkan v Chebu.

Zábradlí železné: pro presbytář kostela v Dobryčanech.

Práce kovové: *Pozlacení kalicha*: vys. uroz. pí baronka. Skal-Puteani v Praze. — *Lampu*: ctih. kongregace Srdce P. Ježíše v Praze. — *Kaditelnici*: ctih. congregace Srdce P. Ježíše v Praze. — *Kropenku*: ctih. kongregace Srdce P. Ježíše v Praze. — *Konvičky mešní*: dp. J. Rozsypal, děkan v Mirovicích. — *6 svícnů oltářních* a *2 trojramenné svícny na tabernakl*: ctih. kongregace Srdce P. Ježíše v Praze; - *6 velkých oltářních svícnů:* dp. Tomáš Zapletal, farář v Dědicích na Moravě. — *Zvonky harmonické:* dp. Tom. Zapletal, farář v Dědicích a vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích.

Paramenty: *Kasule, červenou a bílou:* ctihod. kongregace Srdce P. Ježíše v Praze; - *tři:* vys. ur. paní hraběnka Swérts v Praze; - *bílou slavnostní:* dp. Tom. Zapletal, farář v Dědicích; - *dvě červené:* dp. F. Jireček, farář ve Vel. Heřmanicích; - *černou:* vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích. — *Pluvial bílý:* veldůst. úřad děkanský v Sobotce. — *Velum:* vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích. — *2 ministrantské komže:* vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích. — *Korouhve červené:* vdp. V. Stropnický, vikář v St. Sedle. — *Příkrov skvostný:* blahor. p. Václav Feygl v Chlumu. — *Biret:* vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích.

Prádlo kostelní: *6 pal:* vdp. Lohel Schmidt, sekretář na Strahově. — *2 cingula:* dp. Edm. Langer, bibliotekář v Děčíně a vp. Jos. Konečný, zámecký kaplan ve Vršovicích. — *12 purifikatorií:* chrám P. ve Vejprnicích. — *Rozličné prádlo:* dp. Tomáš Zapletal, farář v Dědicích a vdp. Jos. Rozsypal, děkan v Mirovicích.

Lehner.

Domácí zprávy.

Nově objevená freska z doby Karla IV. v Jindřichově Hradci.

Před krátkým časem nalezeny jsou v jedné síni hradu Jindřicho-Hradeckého malby, jež na jedné poněkud zachované straně představují zasedání soudu zemského asi za panování krále Vladislava II. a již opět v Jindřichově Hradci objeveny jsou fresky, jež ale co do důležitosti v každém ohledu daleko vynikají nad nález právě zmíněný.

Klášterní kostel *svat. Jana Křtitele*, založený r. 1320 panem Jindřichem z Hradce v městě samém, skládá se z úzké lodi jen málo širší presbyteria a jest v pěkném a lehkém slohu gotickém vybudován. Na straně epištolní přiléhá pro ušlechtilou svou gotiku velmi zajímavá kaple sv. Mikuláše, mimo to zachoval se při kostele ještě bývalý ambit klášterní. Stavby tyto jsou však bohužel nyní velmi zanedbány, a nedostane-li se jim v brzku alespoň opravy k zachování klenutí a zdi nutné, bojím se, že dlouho neodolají živlům a času.

V křížových dnech běžícího roku náhodou objevila mládež v kostele dlící pod vápennou obmítkou

malby na stěnách, z nichž jsou dosud dvě na čtverhranných pilířích na západním konci lodě odkryty. Jedna představuje Madonu s Ježíškem s postavou svatého na každé straně; druhá sedícího biskupa, jemuž po levé rytíř nějaký nese berlu ve formě řeckého *tau* s visícím na ni zvonkem; a po pravé nějaký mnich. Tato forma berly biskupské, jakož pak a jmenovitě *nízká mitra* biskupská ukazují přímo na dobu XIV. století, mimo to pak výborné provedení, soulad barev poněkud nasmědlý a vůbec charakter malby na znamenité vyvinutí umění malířského za doby Karla IV. Figury jsou as v poloviční životní velikosti vyvedeny. Kresba jmenovitě neobmezuje se na pouhé kontury jednoduchých forem, jaké ukazují známé malby Jindřicho-Hradecké z počátku XIV. století n. p. *Vocelem* důkladně popsané, než zde jsou roucha promyšleně a pěkně stylisticky kladená, tváře pak individualisované, však zúplna výrazu důstojného. Kdežto tedy malby p. Vocelem popsané jsou jen silně konturované a kolorované hrubé kresby, jest zde kontura podřízená a kresba i technika svědčí již o mistru školy *umělecké*.

Poměrně jen velmi skrovné části maleb dotud odkryté nedovolují ovšem důkladnějšího ocenění, avšak nemíním užíti běžné fráse, aniž míním, že dal jsem se svésti pouhým nadšením uměleckým, když dovoluju sobě tvrditi, *že fresky v kostele sv. Jana zajisté budou počítány mezi nejznamenitější památky umění malířského v Čechách z doby Karlovy*.

Zvláštní zajimavosti nabývají malby řečené tím, že pod vrstvou vápna ne právě silnou, která nad to snadně odlupovati se dá, *jsou úplně zachovány a nejsou nikterak přemalovány*, ukazujíce tudíž starou původní techniku neporušenou.

Když pak se dále uváží, že téměř na všech stěnách a pilířích dosti prostranného kostela podobné malby vrstvou vápna, ač jen zkušenému oku prosvítají, *můžeme se s opodstatněnou nadějí kojiti, že po očistění veškerých zdí objeví se nám hojný cyklus dobře zachovaných a stejně výborných maleb kostelních*.

Horlivý konservator v Jindřichově Hradci p. Dr. *Jičínský*, jemuž se loni podařilo nahoře zmíněné fresco zemský soud představující pod vrstvou sazí odkrýti a reprodukovati dáti, učinil již kroky u cís. král. hejtmanství, (kostel sv. Jana nalézá se ve správě náboženského fondu), aby očištění veškerých těchto fresk *ještě během této letní doby* provedeno býti mohlo.

Při důležitosti maleb těchto nemohu utajiti přání, aby očištění jich svěřeno bylo nejlépe snad některému znalci freskové techniky z Prahy, a aby nikterak nedopustilo se nějaké další jich restaurování, mimo pouhé odstranění vápené vrstvy; neboť co freskám těm zvláštní ceny dodává, jest právě neporušenost malby a původnosť štětce malířova. Při tom dlužno odporučiti zvláštní pozornosť při odkrývání tváře Madony právě objevené, na které samotná tvář jest vrstvou vápenou dosud pokrytá.

Rod pánů z Hradce vyznamenával se dle všeho vzácnou láskou k umění, neboť již ozdobné zbytky nejstarší stavby zámecké ukazují na nádheru při stavbách světských tenkráte alespoň u nás neobyčejnou. Neméně pak podávají skvělého svědectví o lásce rodu tohoto k umění freska jak v zámku zachovaná, tak i právě objevené malby v kostela sv. Jana, jež vesměs štědrostí pánů těch povstaly.

S upřímnou radostí zvěstuju tudíž novinu o odkrytí těchto maleb Jindřicho-Hradeckých kruhům přátel umění našeho a přeju sobě jedině, aby zde pronešený náhled můj o těchto malbách postupem odkrývání a oceňování jejich zúplna byl potvrzen.

Dr. *Hugo Toman*.

Žádoucí oprava chrámu sv. Rocha na Strahově.

Sličný chrám sv. Rocha na Strahově pochází z druhé polovice XVI. st. a byl postaven za opata Jana X. Lohela, jenž činností a horlivostí svou stal se novým zakladatelem a skutečným ochráncem strahovského kláštera neštěstím hrozně stíhaného. Roku 1587 byl chrám tento dohotoven a jako farní osady Strahovské sv. Rochu zasvěcen. Zajímavá památka stavitelská jest v základech gotická s vysokými okny gotickými, ostatně však zcela vyzdobena slohem renaissančním. Posvátnému účelu svému sloužil chrám po celých 200 let, až za císaře Josefa II. r. 1784 zrušen a chrám klášterní zároveň za farní prohlášen jest. Jeden oltář a kazatelna ze zrušeného kostela přeneseny jsou do chrámu Ouhonického, hlavní oltář do chrámu Radonického, oba patronátu vdp. opata Strahovského, kde až podnes se nacházejí. Chrám sv. Rocha byl zbudován za času, kdy na hradě pražském sídlel císař Rudolf II., jenž byl mecenášem věd a umění. Nyní, kdy na královském hradě pražském kralevič Rudolf sídlí, má dle doslechu památný chrám sv. Rocha vrácen býti službě Boží. Fiat! Fiat!

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, budtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 7. **V Praze, dne 30. července 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Děkanský chrám sv. Bartoloměje v Pardubicích. - Kostel sv. Jiří v Božejově. — Sloh gotický. — Domácí zprávy. — Z Akademie křesťanské. (Zpráva za měsíc červenec.)

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

65.

Děkanský chrám sv. Bartoloměje v Pardubicích.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické. (Dokončení.)

Z památek, které † Vincenc Kablík, bývalý městský tajemník v Pardubicích sepsal a ve zvláštní knize na radnici uložil, vyjímám a podávám tyto nápisy náhrobků:

Kolem kazatelnice byl (ale nyní již není) nápis:

„Wewwod urozeneho Pana Pana Gana ze Sſellenberka a koſti, ktery̆z tuto pochowan pod touto kazatelnici lezi gakoż text na kamenı a na niem uplnie ſwiedczi.“

Blíže kazatelnice byl (ale již není) náhrobek v zemi s nápisem:

„Tuto lezi tielo Gohanky Zwirzeticke z Wartenberka manzelky geho miloſti Pana Pana Woytiecha z Pernſſteyna a pochowano geſt w letu P. MVᶜXXXVI we cztwrtek po ſwate Gebrutie.“

Pod kazatelnicí na zemi byl náhrobek v zemi s nápisem:

„Tuto lezi tiela urozenych Panu Panu Jaroſlawa a Pana Jana bratrzi wlaſtnich ze Sſellenberka a koſti a pochowana gſou tielo Gana w letu 35. a tielo Pana Jaroſlawa w letu 41.“

Náhrobek pod stolicí patronátní zní:

„Tuto lezi tielo Oſwicene Kniezny a Pany a Pany Zofie Kniezny Tieſſinſke ktere pochowano geſt leta Panie MDXXXVI.“

Náhrobek u oltáře P. Marie na plechové tabulce na zdi dole upevněný zní:

„Anno Domini 1643. 5. Decembris obiit Generosus ac Nobilis Sacerdos Joanes Starzechowsky Decanus Pardubicensis corpus ejus hoc sepulcro tegitur exspectans beatam resurrectionem. Orate Deum pro eo.“

Náhrobek v kapli sv. Kříže zní:

„Anno Panie 1701 dne 32. Januarii mezi 1 a 5 hodinau s pulnoci urozeny a ſtateczny Wladyka Pan Pawel Coeleſtin Slawik ze Slawikowa duši ſwau ſe wšemi ſwatoſtmi opatřenau Bohu Spaſiteli odewzdal, tělo zemi a červum k porušeni weku ſweho 67 let ktery obzwlaſtně na ſlužbach GMC. na panſtwi Poděbradſkym a poſledně Pardubſkym 7 let hegtmanem wſeho 38 let ſtrawil očekawagic zde ſe wšemi přáteli tela z mrtwych wzkřišeni. Amen.“

Mimo to jest v tétéž kapli náhrobek:

„Obiit hic in Domino omnibus sacramentis provisus Franciscus Wenceslaus Kwieton eques de Rosenwald Sacr. Caes. Reg. Majestatis Dominiorum Pardubicensis et Smrkowicensis per 21 annum meritus Capitaneus Anno Salutis MDCCXXI die 24. Martii aetatis suae 64.“

Nad kostelem nad presbyteřem jest malá špičatá, plechem pobitá věžka. Byla postavena zároveň s kostelem r. 1538 a původně mědí pobita. Na tuto věž byla zavěšena báně tíže 36 liber, do které se vešlo 1 kor. 2 vtl.

a 2 čtvr. prosa. Hvězda pozlacená na vrcholi váží 8 liber. Roku 1814, ana byla věž ta chatrná, místo ní byla postavena nižší, bílým plechem pokrytá, a baně stará s hvězdou na ní jest zavěšena. Opravována byla 29. dubna 1866, měď pak se prodala. V ní jsou dva malé zvonky bez leta a nápisu, kterými se zvoní ke mši sv.

Zvonice opodál kostela stojící byla také zároveň s kostelem před 300 lety postavena. Na opatření zvonů dal listem v sobotu po obrácení sv. Pavla r. 1558 pan Jaroslav z Pernštýna kapitály sirotků, o kterých se nevědělo, kde by byly, v částce 130 kop a takové též město v obnosu 42 kop. Chtěl věž postaviti výše, ale zbudoval toliko dolní kamenný podklenutý díl tvořící kapličku, v které býval dříve oltář sv. Rocha. Nad tím klenutím byla dříve dřevěná věž, a v ní viselo patero zvonů. Ohněm, který neopatrností z chlévů měšťana Jakuba Stříšky vyšel, věž ta shořela, zvony se rozlily, ale téhož leta 1653 na hřbitově u kostela od zvonaře Schrettera z Náchoda byly přelity, od čehož dle účtů zádušních a obecních z r. 1653 se zaplatilo od centu zvonoviny 6 zl., celkem 335 zl. 6 kr. a za koruny ke zvonům 17 zl. 2 kr. Zvony tyto byly slavně posvěceny od p. opata Sedleckého, který dostal co dar od města 10 dukátů, a 3 dni se sluhy svými v městě byl pohostěn; útraty za to obnášely 40 zl. 36 kr. Na to byly zvony veženy k zelené bráně, kde byly zavěšeny, při čemž dáno dělníkům od práce 12 zl. Na té věži ostaly zvony do r. 1661, v kterém letě hrom do zelené věže udeřil, čímž byla tato tak poškozena, že kuple nad ní se nalezající dolů spadla, a proto zvony ze zelené brány musely na nynější hranici tvořící zvonici býti přenešeny. Zvony tyto byly původně majetkem města, an ale toto od kostela svat. Bartoloměje a sv. Jana Křtitele ve válkách švédských si 705 kop 44 gr. 5½ den. vypůjčilo, a je zaplatiti nemohlo, prosilo za odpuštění této částky navrhujíc, aby zvony ty kostelu děkanskému v té částce zač stály připsány byly, což se i také stalo r. 1667. Zvonů jest pět a sice první čtyry s těmi nápisy: 1. (prasklý a později přelitý zasvěcený Bl. P. Marii):

„Leta Panie 1670 dne 5. Januarii tento zwon ſkrze przepuſſteni Bozi ke zkaze przigdaucze geſt ke czti a chwale Bozi a wzacznych Patronuw nakladem chudeho zaduſſi Pardubſkeho ſw. Bartolomiege przedielan a ſlyt geſſtie w tom roce 1670.“

2. (prostřední zvon Bartoloměj 15 centů tíže) má nápis:

„Fusa sum 7. Augusti Anno Domini 1653. Psalm 141. Domine ad te clamabo, propera ad me, percipe vocem meam cum te invocavero.“

Na obrubě dole velkými písmenami:

„ME. ET. SOCIOS. MEOS. DEO. ADJUVANTE FUDIT HIC PARDUBICII MARTINUS SCHRETER CIVIS ARNAVIENSIS S. B.“

3. (sv. Havel 12 centů těžký):

„Laudate Dominum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis jubilationis. Psalm 150. Anno 1653.“

4. (umíráček s obrazem sv. Václava 50 lib. těžký):

„Fusa 1690.“

Pátý nejmenší k svolávání zvoníků jest bez letopočtu.

Za kostelem blíže kaple sv. Kříže jest zříti část *starých městských hradeb* se 4 střílnami. Hradbami těmito bylo město obehnáno po ohni druhém r. 1538 z rozkazu p. Jana z Pernštýna pod dozorem mistra Jiříka z Moravy. Jak ty hradby vypadaly, lze zříti na jednom oltáři v bývalém klášterním chrámu Zvěstování Bl. P. Marie. Měly 2 brány a sice zelenou a bílou, oboje tvaru čistě gotického, z nichž pozůstává toliko zelená brána, bílá ale musela novověkému vandalismu padnouti za obět.

Naproti kostelu na druhé straně stojí *děkanství*, budova kamenná pod jedno poschodí. Původně byly v domě děkanském 3 pokoje k obývání, jeden pro děkana, druhý pro kaplana a třetí pro čeládku. R. 1692 přestavěna byla budova děkanská od děkana Kelčáka, který připojil ještě jeden pokoj a komoru za 409 zl. Za děkana Michaloviče bylo přestavěno děkanství jak nyní stojí nákladem 1535 zl. 58 kr. k. m. Než nebyl vždy kostel ten děkanským a nestávalo zde děkanství, nýbrž křížovníků bílých s červenou hvězdou čili jiným jménem Cyriaků dle zakladatele sv. Cyriaka (latinsky fratres de poenitentia BB. Martyrum). Uvedeni byli do Pardubic r. 1295, arcibiskup Arnošt z Pardubic jim dal dvůr a Mach z Ostřešan 2 kopy gr. (L. E. Vol. XII, D. 1). Klášterníci obstarávali také duchovní správu v blízkých Pardubičkách, jak je Bonifác VIII. papež roku 1295 potvrdil (Pubitschka Geschichte Böhmens). Klášter ten trval do 29. dubna 1421, kdy od Husitů vedením p. Bočka z Kunštátu a Poděbrad byl zbořen. (Solař Hradec Králové str. 33.) V ssutinách ostal klášter ten do dob p. Viléma z Pernštýna, který zase klášterní dům postavil a do něj r. 1516

Minority a sice 5 řeholníků s představeným, vesměs z Krakova, uvedl. To dosvědčuje v listárně městské složená kniha: „Copia Authentica fundationis Conventus Pardubicensis“, v českém psaná jazyku, v které čteme tato slova: „R. 1516 založen byl konvent Minoritský od Viléma z Pernštýna na tom místě, kde stojí nyní kostel s děkanstvím. Dle této fundační listiny, která psána byla později, dal listem daným v Pardubicích ve středu po Nanebevzetí P. Marie r. 1518 p. Vilém řeholníkům těmto dvůr na předměstí, který užíval Havlíček i se zahradou za dvorem ležící a polmi, z kterých jim plat odpustil a sice úrok sv.-havelský $^1/_2$ gr. č., za 2 dni roboty ženné 3 gr. č., za hrabání, vína trhání, chmele česání 1 gr. č. K tomu jim přidal v poslední vůli 100 kop gr. č. a dříví potřebné k palivu, které jeho syn Vojtěch z Pernštýna z jeho lesů jim měl dávati, mimo to dal jim $1^1/_2$ jitra polí, které užíval Havlíček platě z toho 9 gr. čes. a jitro luk, z kterých platil 6 gr. čes. Tak ostali OO. Minorité při tom kostele sv. Bartoloměje do r. 1532, v kterém roce dle zápisek knih městských stala se v sobotu v den sv. Vavřince smlouva mezi p. Vojtěchem z Pernštýna, synem a dědicem pana Viléma z P. a Joštem, kvardiánem kláštera Pardubického, jmenem celého konventu s povolením Marka, ministra řádu sv. Františka v Krakově. Mniši vyměňují si tou smlouvou dosavádní byt za tehdejší farní kostel Zvěstování Bl. P. Marie s domem kněžským a se školou. Vojtěch má jim dáti ten kostel světiti a v kůru 12 stolic, 6 po každé straně udělati, také má ten kostel v klášter býti změněn, aby tu vždycky nejméně 5 bratří bydlelo. Pán a jeho dědicové mají dáti klášteru 150 kop gr. ročně ve dvou lhůtách o sv. Jiří a o sv. Havle, jistina ta má jim býti dána do desk zemských, tak jako jich předešlá jedna jistina 120 kop. gr., kterou mají pánu vrátiti, by byla zrušena. V domě tom má jim pán postaviti dormitorium (ložnici), při domě pak chlévy a studnici. Kdyby se měli stěhovati, mohou si sebou vzíti všechny ornamenty, ornáty, korouhve, pušky (krabice), svíce, kalichy a jiné klenoty zlaté a stříbrné, podobně z fary všechny věci toho druhu. Také mají užívati všech svobod a zvolí jako dříve v klášteře kromě řeky a zahrady za klášterem, kterých dříve užívali a nyní pánu z Pernštýna a jeho dědicům přenechávají, začež tento uvoluje se jim dávati ročně džber ryb kaprů neb drůbeže (malých ryb). K chování ryb má jim býti vykázáno jisté místo, místo zahrady dostanou kus valů, aby si jinou zahradu mohli založit. Jiné věci, jako ryby a seno, co jim prvé bylo dáváno, má se jim budoucně také dávati. Na potvrzení této smlouvy zavěšeny jsou pečetě obou stran a každá strana dostala jeden exemplář smlouvy. Kostel pak sv. Bartoloměje byl udělán farním, a k němu byly přivtěleny kostely v Pardubičkách a v Rosicích. — Kteří byli faráři při původním farním potom klášterním kostele v 14. stol., není známo. V listině r. 1350 kterou některé fary a dekanáty diecése Pražské k budoucímu biskupství litomyšlskému byly odstoupeny, jmenuje se také Nova Civitas Parduwitz. Když potom r. 1512 od p. Viléma z Pernštýna k farnímu kostelu Pardubickému byly připojeny kostely v Rosicích a Pardubičkách, poručil pan Vilém z Pernštýna děkanovi, aby držel ještě jednoho kaplana, který by v těch dvou kostelích každé 3 neděle služby Boží konal bez překážky p. Viléma a jeho nástupců. Když v Pardubicích víra podobojí se zmáhala, nestačil pro obyvately pod obojí malý farní kostel Zvěstování Bl. P. Marie a proto zbudoval jim p. Vilém z Pernštýna chrám hřbitovní u sv. Jana Křtitele dosud stojící, zřídil při něm faru pro kněze podobojí a nakázal: „že mají míti kněze, který by rozdával tělo a krev Páně pod obojí způsobou . . . . aby tu ti kněži bývali na té faře a oni obyvatelé si je mohli jednati bez překážky naši i budoucích držitelů pánů Pardubských, a tak ti kněži aby se beze všeho hanění zachovali a slovo Boží kázali, jak pak o tom v řízení království Českého jest psáno.“ List o tom vystaven r. 1512 před svatým Janem Křtitelem. Později bezpochyby, an jim kostel ten nestačil, přestěhovala se fara i s kněžími k děkanskému kostelu sv. Bartoloměje snad r. 1532, když kostel ten udělán farním a chrám sv. Jana byl k němu přivtělen, jsa také obsluhován od kněží podobojí. Jako jinde byli zde děkanové ženatí a sice: 1514 Matěj Horský, který koupil dvůr na dlouhém předměstí pro manželku a děti za 255 kop gr. od Václ. Nožíře, 1573 Krištof Slanský, manželka Zuzanna a Filip syn, Matouš Brodský r. 1584 (dcera Anna pohřbena byla a později i on sám v chrámu hřbitovním sv. Jana Křtitele) — a jiní. V seznamu far na panství Pardubském uvádí se r. 1615 kněz Jan Bohatko svěcení arcibiskupského, příjmy jeho: 12 kop gr., soli 2 prostice, žita 6 str., ječmena 4 str. R. 1654 v tomtéž seznamu jest jmenován děkan Jiří Krištof řádu bratří sv. Petra a Pavla, příjmy jeho 12 kop peněz, pšenice 6 str., ječmena 4 str., soli 2 prostice, dříví co spálí. Relace pak z r. 1676 píše o děkanství a kostele toto: „Pardubicz Nové Město na rozdíl od Předhradí, kostel Zvěsto-

vání Pany Marie na náměstí, který r. 1532 postoupen byl Minoritům a kostel sv. Bartoloměje prve klášterní učiněn farním až dosud. Měl kalichů stříbrných 7, monstranci a ciboř stříbrné, křtitelnici mosaznou, zvony 4 velké a 2 malé. V Pardubicích 1245 duší (schopných ke sv. přijímání). — *Kaplan* býval v Pardubicích již roku 1512, kdy pan Vilém z Pernštýna velel, by děkan Pardubický si držel kněze, který by každou 2. neb 3. neděli v Pardubičkách a v Rosicích posluhoval. R. 1548 dán byl Gregorius Andronicus za kaplana do Pardubic za 5 let (Gindely dopisy I. 137). R. 1584 navrhoval děkan Matouš Brodský obci Hradišti nad Metují svého kaplana (jméno se neuvádí) za faráře, kněze pobožného, učeného, vyšlého z Pražské akademie, bakaláře (Arch. Nového města nad Metují). R. 1590 posluhoval kaplan z Hradce Králové za třetinu užitku k ruce p. děkana Pardubského v Kunětičích i ve Dřitči (Solař Hradec Králové str. 288). Děkan Adam Synecius založil r. 1717 jistinu v obnosu 1200 zl. na druhého kaplana. — *Matrika nejstarší* jest z r. 1633 a má tento latinský nápis:

„Liber inscriptionum baptizatorum infantium ex civitate Pardubicensi et utriusque suburbii, qui et quae in ecclesia Parochiali Sancti Bartholomaei in eadem civitate existenti sunt baptizati juxta normam Sae. Rae. Ecclesiae Cath. Regente praedictam pro tunc tempore Eccliam Admodum Reverendo Dno. D. Wilhelmo Zuniacker sacro Sae. Theologiae et juris Canonici Doctore Decano Pardubicensi, nec non Illustrissimi ac Eminentissimi Principis Dni. Dni. Ernesti Cardinalis ab Harrach Archieppiscopi Pragensis etc. etc. Vices gerentis existente pro tunc Capellano et sacramenta administrante Francisco Felice a Schadek Ords. Praedicatorum sacerdote. Incoeptus Ia. Januarii 1633. Comparatus expensis ecclesiae Parochialis Pardubicensis.“

A na druhé straně následuje tohoto textu latinského český překlad v písmu ozdobně psaném. Druhá matrika jest z roku 1665 s nápisem také krásně psaným:

„Kniha zaduſſni koſtela ſw. Bartolomiege w mieſtie Pardubiczych nad Labem w kterezto ſe przednie krzty ſwate ſnieti manzelſke a pohrzby Mrtwych lidi wedle porzadnych regiſtrum zapiſuji Založenа za ſprawy Duchowni Duſtogneho Welebneho a Wyſocze urozeneho knieze Gakuba Wog tiecha Zbirowſkeho toho czaſu Pana Diekana zdegſſiho Pardubſkeho a Pana Patera kaplana geho knieze Tobiaſſe Auguſtina Milica Tytulirowaneho Tolikez za ſprawy przedniho koſtelnika obojiho zaduſſi ſwateho Bartolomiege a ſwateho Gana Krztitele zřizeneho Waczlawa Regſzka Leta Panie 1665 poczitagicze.“

Památní kniha jest psána roku 1834 pečlivou rukou p. děkana Jana Nyvlta, který z rádních kněh do ní zaznamenal, co kde nalezl. V této jsou zapsány také *příjmy děkana z r. 1629:* „Stance 140 zl., 2 bečky soli, na koření k svátkům a posvícení 6 zl., na nádobí o jarmarce 1 zl. 45 kr., interess ze 400 zl. 16 kr. (od † Durycha kapli sv. Jiří půjčených), ze zádušního kapitálu kostelu děkanskému patřícího v obnosu 600 zl. úrok 13 zl., žita za 6 zl., piva z várky každé 2 vědra (ročně 14 sudů), sena z obecních luk vůz, dříví co se spálí, dobytka koňského 3 kusy a hovězího 1 kus.“

64.

Kostel sv. Jiří v Božejově.

Napsal *Matěj Kopp.*

Při silnici, jež se od Pelhřimova ku Kamenici nad Lípou vine, rozkládá se městečko Božejov. Dvě budovy, kostel sv. Jiří ovinutý svěží zelení sadu s přilehající věží k jihu a farou s průčelím k silnici „na městečku“ stojící a zevně městyse položený zámek, upoutají pozornost navštěvovatele.

Kostelík, věž i fara jsou stavení malého objemu od kamene stavěná a šindelovými střechami pokrytá. Okna chrámová jsou tvaru nízkého a širokého, překlenuta obyčejným obloukem, oblíbeným v minulém století. Trojím vchodem lze vstoupiti do chrámu. Jeden, hlavní ústí nízkou širokou věží, před níž zvenčí železný kříž k osadě čelící stojí. Nad vchodem omšelá tabulka zvěstuje vystavění věže a jmena zakladatelův:

„JAN KRISTOF Z LESKOWCE — MARKETA EWA LESKOWCOWA — 1642.“

Druhé dva vchody vedou postranními kaplemi, jichž přízemí u levé sakristii, u pravé boží hrob nahražují, svršek pak po způsobu kruchet upraven jest. Pravý vchod ozdoben erby Leskoveckým a Řičanským s nápisy:

„JOANNES CHRISTOFOR B DE LESKO-

WECZ KATHARINA MARGA LESKOWCIANA DE RZICZAN 1657.“

Chudý jest zevnějšek domu Božího, ale i vnitřek není lepší. Octneme-li se ve věži, zříme pod pravými schody na věž vedoucími sklípek hrobní. Na desce vytesán jest řeznický pes se sekyrou v tlapách a okolo nápis:

„LETA PANIE 1703 DNE 27 VNO VSNVL W PANV GIRZIK DVBSKI JEHOZ TIELO LEZI W TOMTO MISTE OCEKAW SLAWNEHO A WESELEHO Z MRTWICH WSTANI. — NA DEN LIDMILI MD . . . .“

Stářím vynikají Božejovské zvony. Jest jich patero. Dubová stolice v níž zavěšeny jsou, chová nad prostředním, největším zvonem vpálený letopočet 1649. Malý zvonec „umíráček“ s nápisem:

„myloſt pane bozze naſſ“

nejstarším bude asi mezi svými druhy. „Poledník“ pochází z konce 15. století:

„ANNO DOMINI MILLESIMO CCCC NONA GESIMO SEPTIMO HOC OPVS ONELATVM EST PER MAGIRTRVM THOMAM.“

Velký zvon připomíná Jana Leskovce na Kamenici, jenž Božejov po Štítných v držení měl a jehož dcera Dorota Leskovcová přenesla jej sňatkem na Ladislava Vostrovce z Kralovic. Synové tohoto odprodali Božejov opět Janovi mladšímu Leskovcovi ve středu po sv. Trojici 1580 za 9000 kop grošů pražských. Řečený nápis zní:

„tento zwon lyt geſt ke cty a poctywoſty panu yanowy a wſy obczy myeſteczka bozyeowa leta bozyho mccccccxxxxiiii (1544)“

Třetí velký, prasklý zvon jest ozdoben erby Leskovecských a Weitmühlských mimo tyto nápisy:

„JESVS. MARIA. DEFENDE. NOS. A. MALIGNIS. TEMPESTATIBVS. AMEN. AO. 1665. FVSA. AMMO. BARTHOLOMEO. NACHISTAL. IGLAVIAE. — DEOB. MAVNI. MARAE. S. S. MART. BG. GEORGIO. ET. FLORIANO. DICATA. AB. ILLVSTR. ET. MAGNIFICO. D. D. IOANNE. CHRISTOPHORO. BARONE. DE. LESKOWETZ. — EJ. GCON. IV. GE. D. D. CATHARINA. BARBARA. DE. WAITMILE. A. LYSQVE. FIDELIBG.

Vedle umíráčku zavěšen jest zvonek, ozdobený otisky devíti rozličných pamětných penízů a nápisem:

„S. GREGORIO. P. N. STAFFELMAYER. GOSS. MICH. IN. IGLAV. 1823.“

Loď chrámová má strop rákosový a jest oddělena od sklenutého presbyteria okrouhlým obloukem. Toto jest osvětleno dvěma, loď čtyřmi okny. Na hlavním oltáři vidíme obraz sv. Jiří, malovaný od Frt. Holečka v Jindřichově Hradci r. 1856. V levo v lodi stojí oltář sv. Jana Nepomuckého, v pravo jiný s obrazem sv. Josefa, jenž drahně let na věži pohozen trval. Polovici lodi zaujal kůr, na němž chatrné varhany umístněny; pod kůrem seřaděny stolice. U sakristie nese zděný sloupec cínovou křtitelnici, v níž vryta slova:

„ECCLESIAE. S. GEORGI. M. IN. BOZEGOW. A. D. 1677. DIE. 17. APRILIS.“

Na pravo u hlavního oltáře jest sklípek Kat. Mark. Leskovcové z Řičan. Nápis zní:

„ANNO. DNI. MDCLXII. VIII. IVNII. OBIIT. ILLVSTRIS. ET. MAGNIFICA. D. D. CATHARINA. MARGARETHA. LESKOWCIANA. DE. RZICIAN. HOC. IN. LOCO. REQVIESCIT. ORATE. PRO. ANIMA. EJ.“

V lodi jest zasazena podobná deska, rozměrů ale větších s úplně zašlým nápisem a toliko stopou po znaku vedeni jsouce, přičítáme zbytky kostry a rakve v prostranné hrobce tlící, k nimž možno po schůdkách sestoupiti, některému členu z rodiny Leskovců.

Dějiny kostela Božejovského mnohem starší jsou než-li přítomný kostel sám.

18. listopadu 1359 dosazen za plebána do Božejova Jan z Landsteina po zemřelém pl. Janovi. 2. listopadu 1361 svěřen týž úřad Michalu z Ústí, jenž zde setrval až do své smrti. Místo plebánské takto uprázdněné ujal Šimon z Týna (26. ledna 1370), jenž zde pobyl toliko 2 leta, neboť vyměnil si s Václavem z Lipkové Vody plebanii. 24. ledna 1388 usídlil se po † Václavu Pavel Matějů ze Střiteže. Týž žil a působil zde do r. 1410, kdy poprvé Přibík z Pacova se připomíná.

Ale zprávy další zde utuchují na celá dvě století. Starší pamětní kniha chová poznámku, že v bouřích náboženských obyvatelstvo přilnulo k nově víře a chovalo i kněze nového učení při chrámu sv. Jiří. Příznivý obrat víře dřevní způsobila bitva bělohorská i farář musil z osady vyjíti a uchýlil se do Střiteže, kde potajmu svou víru uchoval.

Starý kostel sv. Jiří vzal té doby porušení. Božejov náležel tehdy podruhé Leskovcům z Leskovce, již kvetoucích v poslední ratolesti: Janu Krištofovi. Pán tento s pěti manželkami nesplodil kromě dvou dcer žádných synů. Jsa ducha zbožného, pomýšlel

na to, aby nový kostel v osadě, v níž stále se zdržoval, zřízen byl.

Jelikož ale hmotné poměry pana Leskovce i osadníků úplně byly dlouho trvajícími třízněmi válečnými vysíleny a vkus ušlechtilý té doby již na dobro za své vzal: není divu, že kostel sv. Jiří v dnešní své podobě velmi trapný dojem na nás činí. Stavba jeho protahovala se celá leta; počalo se k letu 1634, věž postavena leta 1642, boční kaple 1657, 1665 zakoupen nový zvon (nyní prasklý) nákladem pana Leskovce a páté manželky jeho Kat. Barb. z Waitmühle, větším dílem ale přispěním zbožných osadníků a přátel paninych (paní Marie Fr. Odkolkovna z Waitm., pí. Marie Miličovská roz. Ceteňská z Cetně věnovaly po 3 zl., pánův trubač, kuchař, sládek, polní mistr po $1^1/_2$ zl. atd.). Celý příjem kostela z téhož roku obrácen k témuž účelu.

Záduší mělo některá pole, luka, porostliny, rybníky, v jichž užívání proti ročnímu platu pán i sedláci byli. Onen odváděl z rybníků „Kopáčků“ 7 zl. ročně, ale při své smrti kázal dědicům 9 zl. odváděti nájmu ročního. Jiný plat poskytovaly železné krávy, jichž záduší v Božejově, Boru, Stříteži, Vlasenici (či Drbohlavech) ke čtyřiceti mělo. Důchody rozmnožovaly se i dobrovolnými dary a odkazy: l. 1648 odevzdal Václav Staropraský (tuším hejtman hradní) k záduší 20 kop pod jistou úmluvou. Pán daroval chalupu Tatirovskou na městečku k záduší, kteráž později kantorovi Jakubu Hruškovi v nájem dána za $3^1/_2$ zl. Podobný odkaz učinil Václav Kučera při své smrti ve Stříteži l. 1666. Z „malého světla“, od zvonění hran, za vosk a med, jenž vybírán ze záduších úlů, plynuly též jakési příjmy a souhrnem jich uhražováno poznenáhlu vydání způsobené stavbou kostela, jež dosud v padesáti letech nepřivedena ku konci.

Zbožní osadníci Ondřejovští chtěli si postaviti ve své vísce kostelík a sešlo se k stavbě něco málo peněz a též 20 měr vápna. Ale protože od toho dobrého úmyslu záhy upustili, použili Božejovští zmíněné vápno a postavili sobě novou sakristii a obnovili kostnici. Onu kázal pán nákladem 5 zl. malováním ozdobiti.

Čas od času pořizovány do kostela nové paramenty a pod.: 1688 vyzdvižen nový oltář sv. Kříže, jehož více v kostele není, 1675 postavena kazatelna, 1677 slita nová křtitelnice, podobně zakoupeny korouhve a obraz sv. Norberta. Hlavní oltář ohražen dřevěnou mříží, jež ale později pro nedostatek místa opět odstraněna jest.

V ten čas zesnul v Pánu zakladatel kostela (1680). Manželka jej předešla smrtí o 2 leta dříve a oba pochováni opatem M. Stroblem v kostele Želivském, jejž za života svého mnohým nadáním obmyslili. Starší dcera Leskovcova provdala se za Václava Dvořeckého a mladší Ludmila sňatkem přenesla dědictví Božejovské na Jana Ilburka Voračického z Paběnic, jehož syn Karel Krištof později Božejov ujal, podíly ostatním po 9000 zl. vyplativ. Chrám sv. Jiří po dokončení stavby při smrti pana Leskovce choval 2 kalichy s patenami, jednu monstranci zakoupenou l. 1670, 4 pokrmnice vše od stříbra a pozlacené, 1 olověný a 3 dřevěné kříže. Vzkříšení Páně, hliněnou sošku P. Marie, dřevěnou sv. Anny, 16 obrazů na plátně malovaných, 4 na pergamenu, 1 na plechu, 3 reliquiáře, v kapli obraz P. Marie zastřený rouchem tykytovým, stříbrem protkaným atd. K utírání světel sloužil 1 kostelní „puczlicht“ (!). Od knih se tam nacházely: 2 missály, 1 agenda, 1 evangelium, 2 kancionály, 2 modlitby, 1 matrika a 1 postilla Jakuba Wůjka.

Po provedení reformace střídali se v Božejově rychle za sebou členové řádu Praemonstrátského ze Želiva a Františkánského z Jindřichova Hradce, neb těm byla péče o osadu svěřena.

L. 1670 spomíná se kněz Vojtěch ze Želiva, později kněz Simon. Některý rok i čtyry jmena se najednou vyskytují, aniž bychom jich souvislosť blíže znali.

Uvádějí se v Božejově: 1700—1706 Řehoř Jarry, člen řádu Praem., jenž obstarával osadu v Želivě (1698—1700); 1706 děje se zmínka o Štěpánu Zelenkovi, Lambertu Maškovi a Adamu Khollovi z Kamenice nad Lípou, 1712 byl administrátorem v Božejově Aegidius Filipona, rovněž připomíná se Viktorin Exela opět Adam Kholl, jenž zde setrval až do 3. ledna 1736. Jej následoval Josef Městský, ale již leta následujícího čteme Coelestina Dumonta v Božejově. Týž se zde připomíná již i l. 1733. Dumont stal se farářem v Želivě 1739 a setrval zde 2 leta. 1746—50 a opět na to 1755—71 byl farářem v Jiřicích. Frant. Třeský řídil osadu od $^{17}/_3$ 1737—$^4/_{12}$ 1765, kdy smrt jej náhle zachvátila. Místo jeho prozatím nahraženo Moricem Jelínkem, později Frt. Reintschem $^{15}/_3$ 1768—1776 $^{14}/_8$ administrátorem se jmenuje Augustin Florentin. Tento jmenován jsa kanovníkem odešel odtud na Vyšehrad, kde zemřel 3. ledna 1790. Uvádějí se dále Frant. Studený, Kazimír Smetana, oba z Jindř. Hradce; v letech 1776—1797 Frant. Zehrer,

před tím zámecký kaplan v Chusnici a současně s ním: Ad. Vojtěch Mrázek, Eugen Klaus, Lukáš Jaksch, Jan Pech, Frt. Vitoušek, Frt. Mendl, Josef Srch, P. Blasius a Sct. Thora, P. Adalbert, P. Victor a Cruce. Frt. Zehrer zemřel 8. ledna 1797 a jeho osada svěřena Josefu Bruckerovi, kaplanu Choustnickému, jenž jmenován prvním farářem. Zhusta se připomíná též F. Mendl i za druhého faráře Václ. Strachlína, jenž souchotinám $^{24}/_{7}$ 1815 podlehl. Výpomocně zatím účinkovali na faře Vojtěch Mayerle a Vincenz Hörner z Kamenice n. L., než-li novým farářem jmenován jest Prokop Kuliš, rodák Netolický. Za jeho pobytu zde byli kooperatory: Josef Havel, Jan Nejedlý, Karel Racek, Josef Šourek, Martin Štěch a Antonín Jenne. 1826, an farář z tohoto světa vykročil, osiřela opět fara, a přešla na bratra nebožtíkova, Karla Kuliše a když i tohoto podobný osud na hod boží velikonoční 1849 zastihl, podána táž Mikuláši Khekovi z Jindřichova Hradce, administratorovi v Hrobech, Novém Etinku, Kostelní Radouni. Tento setrval zde až do března t. r., kdy jmenován farářem v Novém Etinku.

Až do počátku tohoto století býval hřbitov okolo kostela v Božejově. Dnešní z příčiny na snadě ležící rozkládá se v polích na návrší, jež příkře spadá do údolí pod Střiteží. V severozápadním rohu v stínu věkovité lípy bělá se kaple sv. Anny, a něco dále osamělá chatrč hrobníkova.

Kapli vystavěl v copovém slohu Krištof Karel Voračický s manželkou Annou Markétou z Vřesovic, jak to věští podlouhlá deska nad vchodem:

VROZENY PAN PAN KRISTOF KAREL WORACZICZKY Z PABENIC A NA HRADE BOŽEGOWE A CHWATERVBECH.

Na druhé straně:

„VROZENA PANI PANI ANNA MARGARETHA WORACZICZSKA Z WRESOWITZ A NA MITROWICZICH 1686.“

U dveří v kapli stojí kropenka letopočtem 1724 a monogramem MZ.

Stručné dějiny této kaple a hřbitova tuto podávám. R. 1701 nadal zakladatel kapli 100 zl., jež uloženy na 6% u úřadu vrchnostenského v Božejově. Odkazem Jachima Krištofa Voračického dostalo se kapli 50 zl. r. 1784.

Za císaře Josefa II. odňata kapli její nadace a uzavřeno prodati ji ve veřejné dražbě 21. října 1789. Mimo krajského komisaře Vojtěcha Volkony-ho dostavili se toliko farář Frt. Zehrer a obroční E. J. Ehrler. Kaple změřena a farář nabídnul 10 zl., na to obroční ve jmenu vrchnosti 11, f. podruhé $12^{1}/_{2}$ zl., obr.: $12^{3}/_{4}$ zl., f. potřetí 13 zl., obr. $13^{1}/_{4}$ zl. — kaple znovu připadla vrchnosti a tak od zkázy uchována. Na počátku našeho století založen u kaple hřbitov, nejdříve skrovného objemu a jen plaňkami ohražený. Brzo vidělo se nutno rozšířiti jej a to tím snáze, an l. 1844 odkázal jeden soused část pole k provedení téhož záměru a ostatek na to přikoupen jest. Starý kříž železný s nápisem A D 1748 a dvě desky stejně velké s kalichem a slovy V M 1702 přeneseny ze starého hřbitova do nového, uprostřed něhož postaven železný kříž v kamenném podstavci, jenž pochází z jakýchsi Božích Muk:

„TITO BOZI MVKA DAL PAWEL BLEHA SAVSED ZDEISSI KE CTI A CHALE VMVCENI PANNE A 1702.“

Kříž tento a zvětšený hřbitov posvěceny jsou 12. října 1851. Tři leta na to jali se i Mezeniští s dovolením veledůst. konsistoře klásti do Božejova. Chatrná ohrada okolo hřbitova nahražena zděnou a pokryta nejprvé cihlami, na to šindelem, konečně kamennými deskami; tak že nyní hřbitov zastíněn jsa hustým stromovím klidný činí na navštěvovatele dojem.

R. 1852 odcizeny z kaple o slavnosti sv. Anny svícny, polštáře a pod. Teprvé na podzim podařilo se věci ty z větší části v polích nalézti. Kaple opravena o rok později: zakoupen nový zvonec 27 lb. těžký za 43 zl. 30 kr. ve stříbře, nový obraz sv. Anny od malíře Holečka za 15 zl. Též z venku podrobeny zdi jakési opravě.

Ku konci podávám zde nápisy, na Božích Mukách vyryté. Boží Muka u zámecké zahrady chovají tento nápis:

„A. M. D. G. — L. 1662. 20. OCTOB. POSTAWENY TITO BOZI MAVKI NAKLADEM WACSLAWA STAROPRASKEHO.“

Jiné u městečka mají na všech čtyř stranách nápisy, jichž obsah tento jest:

Stůj pocestný, byl tě Pán Tvůj,
Který dal za tě život svůj,
Smrt přetěžkou, z mrtvých vstání
U té dojdeš smilování.
Rozvaž jeho bičování,
Též trním korunování.
Na tom místě požehnav se,
klaněj se mu myslí z srdce.

1670 Pavel Blecha s Dorotou spolu manželkou jsou z .....

Kámen řečený „Adámek“ u cesty do Šejdovců jest památkou selského povstání. Vypravuje se, že zlý správec Adámek zde od zbouřeného lidu napaden a vidlemi utlučen byl. Paní, jež neštěstí mužovo z okna hradního viděla, volala prý: Adámku, Adámku, utíkej k zámku. Nápis na omšeném kamenu zní:

„Letha 15(79?) ten dē przed hromicemi zahynul geſt tuto gakub mikolin z bozjegowa od zradnich ſedl pā buch ec.“

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(PORTÁLY.)

Jsou-li stranice a chor gotických kostelů rozdrobeny množstvím různých článků architektonických, průčelí poskytuje klidnou plochu mohútným štítem zakončenou. Na průčelí vyjadřovala se tudíž podstata budovy co nejjasněji a nejvýznamněji. Po způsobu románských kostelů stavívány jsou v průčelí dvě věže odpovídající lodím bočním. Uspořádání takové bylo nejkrásnější. Při neobyčejně zveličených rozměrech dalo se však uspořádání tuto úplně vyvinouti nazvíce jen u kostelů pětilodních, tak že vždy dvě lodě věží kryty byly. Nejednalo se zde pouze o opětné vyslovení směru vystupujícího způsobem nejurčitějším a nejzřetelnějším, což by bylo bývalo lze docíliti ještě určitěji jednou toliko věží. Zde vysoké průčelní stěně se štíhlým štítem bylo třeba rámce, jehož se docílilo vyvedením mohútných věží na pravo a na levo; nesamostatným lodím bočním dostalo se takto zároveň přiměřeného zakončení. Věže vyrůstaly z mocných opěráků slabšími stěnami vyplněných a tak i v tom šetřeno jest věrně základních zákonů slohu gotického. Tím bezděčně povstaly pro vchody tři místa, která také skutečně při velkých kathedralách vyplněna byla třemi portály, při menších pak pouze jedním.

Na portálech těchto okázale soustřeďovalo se veškeré bohatství slohu. Také zde vycházelo se od způsobu románského portálu zúžováním stěn do vnitř směrem šikmým. Šikmé postranice neskládaly se však ze sloupů a s rohů zdí, nýbrž tvořeno jest z jemných prutů silně vynikajících, které si brzy osvojily hruškovitý tvar žeber klenbových, mezi hlubokými žlábky. Do dutin žlábků stavěny jsou na nízké sloupce sochy svatých, kryté bohatými baldachiny. Pro velikou šířku dělívával se hlavní portál pilířem do prostřed postaveným, na který se zálibou kladla se socha světce zvláště vyznamenaného. Jemné hlavice listovité, které v pozdějších dobách naprosto se vypouštívaly, přerušovaly jen na okamžik článkování kolmé, které nápotom pokračovalo se v lomeném oblouku portál zakončujícím. Dutiny žlábků v lomeném oblouku zcela vyplňovány jsou soškami stojícími na konsolech, které pro sošku ve spod následující za baldachin přizpůsobeny byly. V čáře, kde lomené oblouky se setkávaly, srážely se dva baldachiny. Ploché pole mezi oblouky nad nadpražím vyplňovalo se reliefy.

U vývinu slohu gotického dostalo se též portálu tvarů na ostatních částkách budovy právě se objevujících. Na ukázku uvádějí se zde tři příklady.

Ob. 250 ukazuje nejvýš zajímavý portál pražského chrámu Páně Týnského, který právem čítá se k nejznamenitějším památkám pražským. Prostora mezi dvěma opěráky na severním boku kostela přizpůsobena jest za hlubokou předsíň 17′ širokou a $8^1/_2$′ hlubokou, 32′ vysokou, krytou klenutím z polokruhu sestrojeným. Zevní oblouk kulatý jest jako reminiscencí na portály románské. Vnitřní vchod 6′ 4″ široký jest sklenut obloukem lomeným. Nad vchodem nachází se pole 9′ vysoké, v polokruhu obklopené dvěma žlábky ozdobenými postamenty a baldachiny. Totéž uspořádání ukazuje se na protějších stranách obou stěn. Na té i oné straně spatřuje se po dvou vyhloubených polích rovněž vyzdobených konsoly a baldachiny, které jsou ohraničeny klenbou síně. Z rohů opěráků vystupují ve výšce 10′ nad zemí krákorce po dvou na každé straně, nad kterými opětně vyvinují se dutiny pro umístnění soch a okrasy ornamentální.

Provedení celku a veškerých jednotlivostí jest neobyčejně dokonalé a drobné; vyskytují se zde kvítka mající 6‴ průměru, ratolesti 1‴ silné, které jsou vzorem jemného vkusu a drobné práce. Kámen, jehož se užilo, připustil při veliké trvanlivosti nejjemnějšího modelování.

Nejvyšší ceny má však obraz utrpení Páně právě tak zajímavý jako umělecký, kterým vyzdoben jest polokulatý tympanon. Jest to práce vysoko vypuklá. Obraz jest ve světlosti 9' široký a $7\frac{1}{2}$' vysoký; skládá se z devíti skupenin na téže ploše upravených, figury nejsou však stejné velikosti. Hlavní postavy, zejmena Krista Pána, jsou 20" až 24" vysoké, velkost průměrná obnáší 15", kdežto některé figury vedlejší sotva 9" výšky mají.

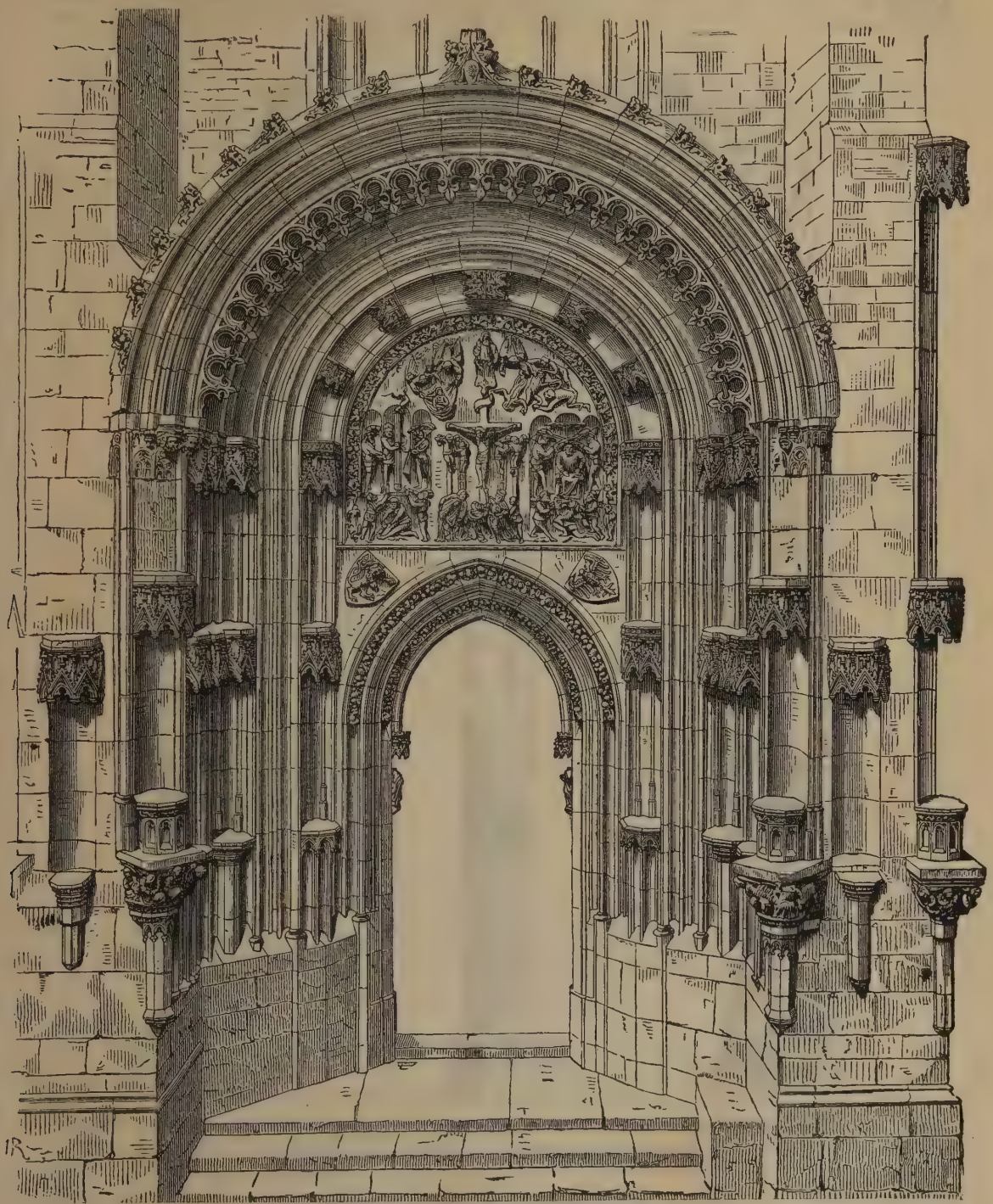

(Obr. 250.) Praha. Chrám Týnský.

Ve středním skupení spatřujeme křižo-

vání Páně a oba lotry, které katané právě dolů snímají. V druhé skupenině nad křížem Páně jest Bůh Otec od andělů nešený. Pod křížem jest Panna Maria se sv. Janem, též Josef z Arimathie a setník. Nad lotrem na pravici vznáší se skupenina andělů, která duši kajicníka do roucha zachytivši unáší ji do nebe, zapudivši ďábla po ní se sápajícího. O duši lotra nekajicného na protější straně derou se ďáblové, trhajíce a kousajíce ji unášejí odsouzence do pekla. Vedle křižování Páně v pravo a v levo upraveno jest nad sebou po dvou skupeninách, na levo odsouzení a bičování, na pravo rouhání se a trním korunování. Některé postavy Krista Pána, zejmena na vyobrazení představujícím trním korunování, rouhání se a bičování jsou vznešené krásy, velkolepými rysy a jemně vyvedeny, s rouchy mistrně upravenými. Také skupenina pod křížem jest šťastně sestavena,

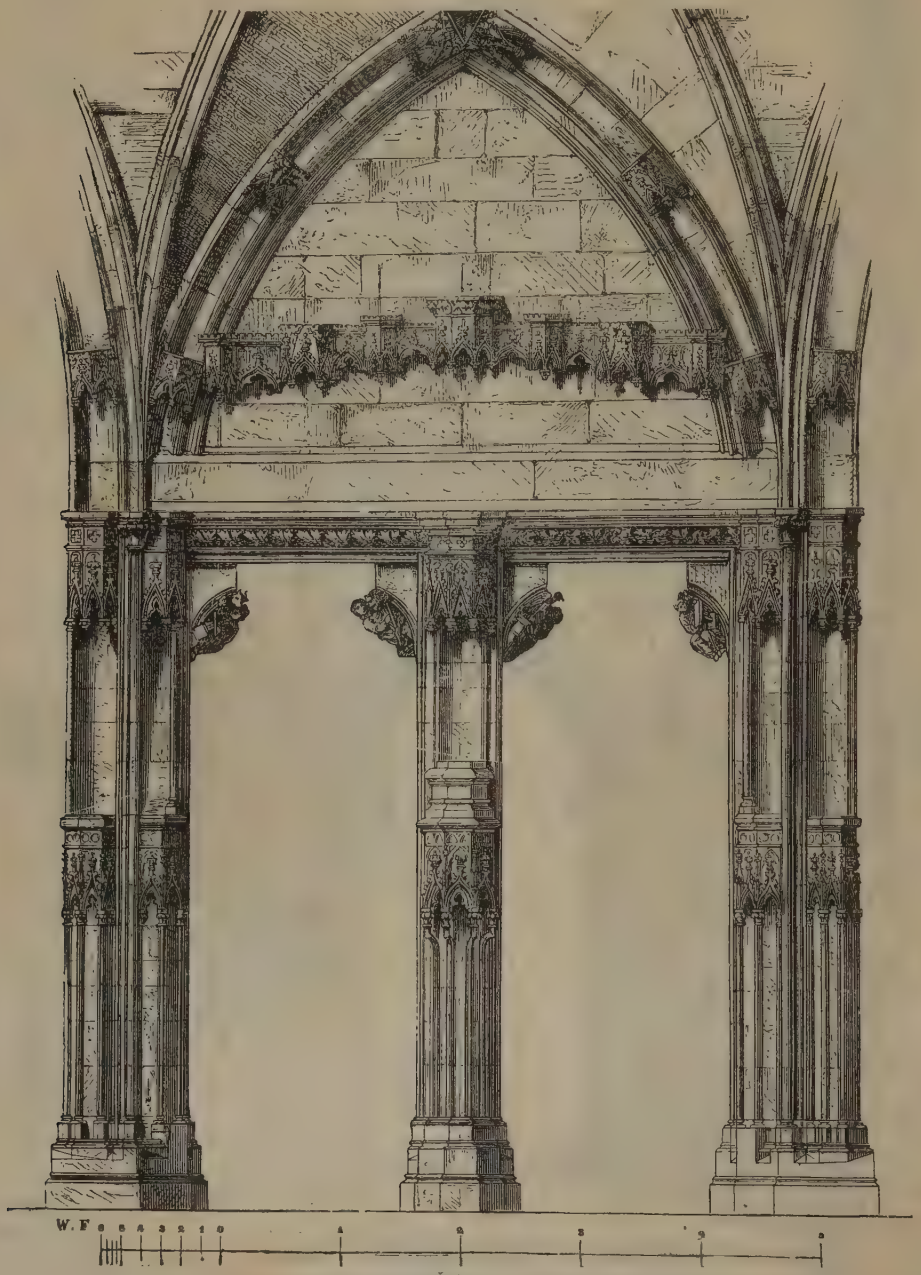

(Obr. 251.) Vídeň. Sv. Štěpán. Druhá pol. XIV. stol.

v pohybech bojujících andělů a ďáblů, katanů a rouhačů nepozoruje se žádná přemrštěnost. Celý obraz vyniká krásou mistrovskou.

Pozornost naši poutají dále hlavice na opěrách sošnicky vyvedené. Na pravo obětování Isaka, na levo přijímá Mojžíš desky zákona, vedle něho čtvero evangelistů. Ostatní figurální vyobrazení se nezachovalo. Podle postamentů čítalo se jich třicet. Jak z uvedeného vysvítá, byl portál obklopen hluboce promyšleným cyklem typologickým. Celý portál náleží k nejznamenitějším památkám uměleckým vůbec.

Ob. 251. ukazuje způsob portálu prostředním pilířem do dví rozděleného. Nosiče nadpraží ozdobeny jsou symboly čtvero evan-

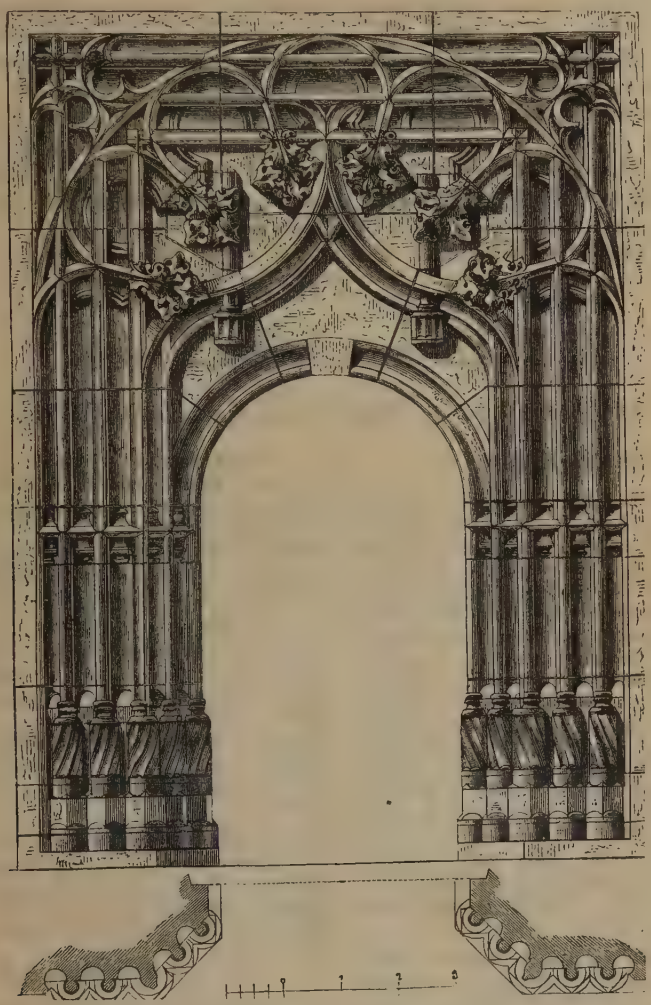

(Obr. 252.) Gotsz ve Štýrsku. XVI. stol.

gelistů. Jak na hlavním tak rovněž na bočních pilířích jsou prázdné výklenky kryté ozdobnými baldachiny. Portál překlenut jest obloukem lomeným, v jehož tympanonu vystupuje řada konsolů prázdných.

Jak *pozdní* gotika portály ozdobovala, ukazuje konečně obr. 252. Portál jest obklopen na obou stranách řadou tří polosloupků na vysokém točitém podnoží postavených. Sloupky jsou beze hlavic. Na sloupcích spočívají rovnoúhelně tři pruty, mezi nimiž vine se na způsob kružby několik menších a větších oblouků zakončených šesti širokými, křížovými listy. Druhý vnitřní rámec utvořen jest na způsob tak zvaného oslího hřbetu. Vchod sám konstruován jest obloukem kulatým.

Domácí zprávy.

Městské museum v Plzni. První zpráva právě vydaná dí: Již dávno pociťována toho potřeba, aby jako jinde i v Plzni více všímáno si bylo historických památek; neboť bohužel jako na četných místech vlasti naší veliký zavládl vandalismus v první polovici našeho století, tak že napořád ničeny jsou i ty dosti sporé, našich dob se uchovavší zbytky slavné minulosti, podobně i v Plzni vzalo za své hojnost památek všeho druhu. Když však i zde vždy živěji pronikalo vědomí o důležitosti těchto památek, tu častěji projevovaly se snahy, aby se nejen ustalo v tomto zlém hospodaření, nýbrž aby se dle možnosti hledělo napraviti, co doby nedávno minulé zavinily. A tu vždy mocněji nabývala půdy myšlenka, že by záhodno bylo zříditi v Plzni museum a velmi často pojednáváno o způsobu, jakým by se myšlenka tato co nejvhodněji uskutečniti dala. V novější době byl to zejmena spolek přátel vědy a literatury české v Plzni, jenž hned zpočátku, kdy v život vstoupil, horlivě zabýval se myšlenkou touto. Výsledek společných úvah bylo založení musea v Plzni. Základ sbírek musejních tvoří starožitné památky, jež sl. obec plzeňská museu odevzdala. Veškeré sbírky roztříděny jsou v následující oddělení: *A. Oddělení historické:* 1. Listiny. 2. Rukopisné knihy. 3. Tiskopisy. 4. Obrazy, pohledy na město, fotografie, mapy a plány. 5. Mince, peníze pamětní a medalie. 6. Pečetidla a pečeti. 7. Sbírka archaeologická: A. Starožitnosti z doby středověké i památky doby novější. B. Památky cechovní. 8. Kroje. 9. Zbroje. *B. Oddělení přírodovědecké.* 10. Přírodniny. A. Část přírodovědecká. B. Část národopisná. *C. Oddělení průmyslové.* 11. Průmysl.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červenec.

I. Vyřízené záležitosti:

Práce kovové. *Pozlacení relikviáře:* pro dp. Vojtěcha Podobského v Lysé. — *Pozlacení kalicha:* pro. dp. Jos. Řezníčka, faráře v Českých. — *Nádobka stříbrná na sv. olej:* pro vdp. Jos. Pekárka, vikáře v Blatné. — *Patenky k nemocným:* pro chrám P. u sv. Matěje v Šárce a pro dp. Jana Ješinu, faráře v Lomnici. — *Svícny oltářní:* 10 pro vdp. Jana Dubna, vikáře v Nezamyslicích; - 6 pro vdp. Václ. Mosteckého, děkana ve Vodňanech; - 4 pro dp. Jana Sporera, faráře v Neukirchenu. — *Lampa na věčné světlo:* pro blah. p. Karla Freiburga, nájemce statku v Neratci. — *Kříže na tabernakl:* pro dp. Ant. Zimmlera, faráře v Ohorách a pro blah. p. Karla Freiburga, nájemce statku v Neratci. — *Zvonky harmonické:* tři pro dp. Jana Šindela, kooperatora ve Svébohově u Zábřehu: pro vd. arciděkanství v Polici; pro vdp. Václ. Srba, děkana v Benátkách; pro sl. zádušní úřad v Praze; pro blah. Barboru Skleničkovou a pro dp. Jana Ješinu, faráře v Lomnici.

Paramenty: *Kasule čtyry:* pro vys. ur. princesku Vilemínu Lobkovicovou v Roudnici. — *Pláštík na ciborium:* pro dp. Jos. Javůrka, faráře v Tyssi. — *Štoly:* pro dp. Karla Žáka, kaplana v Studené a dp. Jana Ješinu faráře v Lomnici. — *Bursy k nemocným:* pro vdp. Václ. Srba, děkana v Benátkách; pro sl. zádušní úřad v Praze; dvě pro ctih. uršulinky v Č. Skalici. — *Korouhve:* pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Hor. Sekeřanech. — *Biret:* pro dp. Václ. Bernardina, faráře v Jarovicích.

II. Nová objednání:

Soška svat. Prokopa: dp. Václav Jiřík, farář v Bukovníku.

Práce kovové: *Pozlacení 2 kalichů a ciboria:* - dp. Ant. Donat, farář v Algersdorfu. — *Pacifikal stříbrný:* blahor. Anna Smrčková ve Vinohradech. — *Patenku stříbrnou:* vdp. Ondřej Bilovezský, profesor bohosloví v Kašavě v Uhrách. — *Zvonek harmonický:* vys. ur. p. baron Zessner v Dobryčanech. *Missál:* blah. sl. Rohlenova v Praze.

Paramenty: *Kasuli fialovou a dvě červené dalmatiky:* sl. zádušní úřad v Praze; - *kasuli červenou slavnostní:* blahor. sl. Rohlenová v Praze; - *bohatě vyšívanou bílou:* dp. Kar. Bilčík, farář v Roketnici u Přerova; - *červenou:* vys. uroz. p. baron Zessner v Dobryčanech; - *černou:* dp. Mich. Hornsteiner, farář v Otíně. — *Korouhve:* dp. Fr. Bodlák, farář ve Varvažově a vdp. Jan Klein, děkan v Činěvsi. —

Prádlo kostelní: *6 cingul, 14 purifikatorií a 18 korporalií:* vdp. Dr. Fr. Bauer, ředitel k. a semináře v Praze. — *Plachty oltářní tři:* vdp. Jan Duben, vikář v Nezamyslicích. — *Korporale tři:* dp. Karel Žák, kaplan v Studené.

III. Rozpočty.

Na cínovou lampu, dvě kropenky, mešní konvičky a dvě sukně pro ministranty i s rochetkami: pro dp. Jana Hůrského, faráře v Předbořicích. — *Na stříbrnou gotickou monstranci křížovou cestu a stříbrnou kaditelnici:* pro dp. Jana Kadláčka, faráře v Moravičanech. — *Na gotický kalich:* pro dp. Jos. Brennera, vikaristu v Budějovicích. — *Na stříbrnou gotickou monstranci mešní konvičky a zvonky harmonické:* pro dp. Jana Pavlíka v Mokrolasci ve Slezsku. — *Na mramorovou křtitelnici:* pro vys. ur. pana barona Zessnera v Dobryčanech. — *Na dva pluvialy a čtyry kasule:* pro dp. Jos. Rydla. v Libčanech.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Bývalý klášterní chrám Zvěstování Bl. P. Marie v Pardubicích. - Filiální chrám P. Sedmibol. P. Marie v Pardubicích. - Bývalý klášter OO. Minoritů v Pardubicích. - Filiální chrám P. sv. Petra a Pavla v Kojicích. - Farní chrám P. v Solnici. - Líšeň u Brna na Moravě. — Z Akademie křesťanské. (Zpráva za měsíc srpen.)

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Josef Nechvíle*, admin. fary Dašické.

67.

Býv. klášt. chrám Zvěstování Bl. P. Marie v Pardubicích.

Ve východním rohu náměstí Pardubického jest průchod ke školám reálním a hlavním, a zároveň k bývalému kostelu klášternímu zvěstování Bl. P. Marie, který v hlavních zdech svých sáhá do prvních dob města Pardubic do 12. stol., v nynější ale podobě byl zbudován po ohni r. 1538. Chrám tento má dva vchody, původní hlavní po levé straně do ostrého úhlu sklenutý, gothický žlábkovaný se znakem Pernštýnů, druhý pak později prolomený copový se čtyrmi stupněmi do kostela vedoucími. Chrám ten jest 54 kroků dlouhý a 22 kroků široký, musel během času mnoho trpěti, býval původně celý gothický, jak venku opěrací pilíře na presbyteři a gothická klenba v lodi nasvědčuje. *Sakristie* copová po straně levé presbyteria postavena byla později. Vkročivše do vnitř kostela nalezáme *v presbyteři* klenbu copovou s okny podlouhlými později místo gothických zhotovenými. Zde jest *hlavní oltář Zvěstování Bl. P. Marie* s hlavním obrazem od akademického malíře † Fr. Potěšila zdařile zhotoveným. *V lodi* samé jest klenutí čistě gothické síťové, nad chorem v jednom svorníku jest znak města Pardubic půl koně. Pod dlažbou chrámovou jsou dvě *krypty*, v kterých odpočívají bývalí klášterníci Minorité. Krypty ty vedou na venek pode zdi chrámové, neboť když se cesta kolem kostela spravovala, ukázal se otvor v klenutí, do kterého nahlednuvše dělníci spatřili 12 truhel. V lodi jsou *tři postranní oltáře*, po levé straně sv. Floriána, dřevěný copový, ale tím památný, že se na něm nalezají Pardubice do dřeva vyřezané jak vypadaly, dokud byly ohraženy hradbami. Na zdi u toho oltáře jest náhrobní tabule s nápisem:

„Epitafium des Ehrn- und Mannhaften Wilhelms von Mertzens, Herzogen von Hollstein Tausend Pferden Rittmeisters von Adelshofen Compagnie Quartiermeisters.

Cui standum ille jacet tuo mae hic que fecit -
Hospitia illi que mansis nota Diis,
Si bona milles amat si urbs haec secus ille revertens
Funerte explebit Marte cavete Domos.

Dies den 25. Februar zu Ehrn gutmüthig aufrichten lassen. Anno 1625.

Na zdi podle toho náhrobku jest mramorová tabulka a na ní nápis:

„† Missae omnes ad altare hujus Ecclesiae pro summis Pontificibus, Cardinalibus, Protectoribus Ordinis ac Fratribus defunctis ab ejusdem ordinis sacerdotibus dumtaxat cele-

bratae indulto altaris privilegiati in perpetuo gaudent vigore brevis Benedicti XIII. die XXXI. Jan. MDCXXV. Insuper Missae in obitu vel alio die pro iisdem enunciatis personis ac etiam pro viceprotectoribus, ordinariis loci, principibus supremis Bohemiae regibus patronis loci temporalibus ipsisque fratribus et monialibus ordinis subjectis horumque tantum genitoribus a quovis Sacerdote celebratae eodem perpetuo altaris privilegio gaudent ex indultu Benedicti XIV. Papae die IV. Septembris MDCCLIX.“ —

Na pravé straně oltáře sv. Jana Nepom. ua zdi jest mramorová deska a na ní nápis:

„Monumentum erectum in rei gratique animi testimonium. † Altare hoc omnipotenti Deo in honorem SSmae Virginis Mariae Czenstochowiensis erectum privilegio quotidiano perpetuo ac libero pro omnibus defunctis ad quoscumque sacerdotes vigore brevis Benedicti Papae XIV. die IV. octobris MDCCLI. insignitum ac Ministro generali Ordinis die IX. Mensis Martii Anno MDCCLIII designatum. †“

Třetí oltář sv. Kříže v levo v lodi má starobylý obraz ve dřevě vyřezaný představující zase Pardubice ohražené. Na *chor* vedou točité schody, spojující kostel s bývalým obydlím kláštera, které klášterníkům vchod do kostela ulehčovaly. Na střeše chrámu r. 1851 pokryté jest kulatá plechem pobitá věžička téhož leta zhotovená, a na ní jsou 2 zvonky. Jeden z nich jménem *Arnošt*, ulitý v Hradci Králové od Jos. Schneidra, darován byl od bývalého ředitele a katechety školy hlavní v Pardubicích a potomního faráře Bohdaneckého P. Ant. Havele r. 1830. K dějinám toho kostela dokládám, že r. 1537 nechal Ján z Pernštýna věž klášterní plechem pobíti, což stálo 350 kop gr., které jemu město nahraditi mělo. Věž ta schořela r. 1538 při požáru města. Mimo to vyhořel ten kostel r. 1507, 1538, a od Švedů 25. října 1645 zpustošen byl. R. 1701 nechal kvardián Hilarius nad vchodem do kláštera postaviti dřevěnou věž se zlatou bání, na které byly 3 zvony, dva z nich byly dány při zrušení kláštera Minoritského r. 1786 do Lán na Důlku, třetí pak ostal co zvonek školní. Kostel ten byl farním až do r. 1532, kdy se s OO. Minority stala směna na kostel sv. Bartoloměje, načež kostel Zvěstování P. Marie stal se klášterním. Při zrušení kláštera Minoritského r. 1786 byl kostel ten zavřen. Třináct oltářů z něj dáno bylo dílem rozdílným kostelům, dílem prodáno s jinými věcmi. Hlavní oltář Zvěstování P. Marie dán do Kunětic, sv. Anny sv. Josefa a P. Marie Čenstochovské, sv. Kříže, sv. Viktorina vzal sebou koupiv je kvardián Havele do Korouhve, oltář sv. Starosty koupil měšťan Jos. Kotík a dal jej do Pardubiček, oltář sv. Bartoloměje darován kostelu v Kunětic ích. Křížovou cestu koupili někteří měšťané a dali ji do kostelíka Pardubického „na Vystrkově“. — Bubny dostaly se do děkanského kostela, a jiné věci jinam. Při chrámu tomto byly *dvě bratrstva* sv. Františka a Mariánské, bratrstvo latinské studujících, ty také byly zrušeny a peníze jejich odvedeny náboženskému fondu. R. 1792 bylo dovoleno v tom kostele sloužiti mši sv. ve všední den pro školní mládež bez zvonění. Ale brzy byl ten kostelík znesvěcen, an někteří študující a měšťané v něm hráli divadlo, proto na rozkaz krajského úřadu v Chrudimi r. 1800 byl zavřen. Ale k žádosti města nařízením téhož úřadu r. 1804 zase byl zřízen pro veřejné služby Boží, r. 1815 od p. děkana Jos. Kouckého posvěcen a od té doby jest otevřen pro lid i študující mládež v neděli i ve všední den. Za presbyteřem kostela po pravé ruce stála stará bašta hradeb městských *Barborka* zvaná, ze silných zdí zbudovaná, co prachárna užívaná. R. 1816 byla zbořena a zdivo její užito k stavbě vojenských chlévů. Za kostelem dále táhly se náspy hradeb městských, ty dal plukovník Sumariva Seymann se zemí srovnat, a nasázet zde pěkné stromořadí

68.

Filiální chrám P. Sedmibolestné P. Marie v Pardubicích.

Nejmladší z chrámů Páně v Pardubicích se nalezajících jest kostel filiální Sedmibolestné Rodičky Boží Marie Panny na předměstí Vystrkově blíže tak zvané Březinové tvrze (nyní vojenské nemocnice) stojící. Jest zbudován z kamene v slohu copovém, jednoloďový, obdélník tvořící. Hlavní oltář v presbyteři, které jest k východu obráceno, jest celý dřevěný zhotovený od Jakuba Teplého, řezbáře z Pardubic, má obraz Sedmibolestné Rodičky Boží na prkně lípovém malovaný s rámem pozlaceným, za sklem zavřený, nad obrazem jest pozlacená koruna, pod ním pak v písmu německém nápis:

Toto Oratorium nebo Kapliczka pomoczy Bozi wyſtawena a wyſwieczena geſt ke czti a chwale umuczeni Syna Bozyho Pána a Spaſitele Jezu Chriſta a ſpolu Neyſwietěgſſi Matky Bozi"

Nad tím obrazem jest nahoře holubice, nejvrchněji pak Bůh Otec žehnající. Po stranách oltáře jsou sochy dvě sv. Václava a sv. Lidmily a dvě světců neznámých. Okno za oltářem tvoří barevnou hvězdu s křížem. Na straně evangelia jest kazatelna dřevěná bez okrasy, toliko na zábradlí schodů jest jméno MRA. Nad kazatelnou není žádný klobouk, jen holubička v plechovém věnci upevněná. Na straně evangelia jest v presbyteři také obraz Panny Marie a Pána Ježíše s ránou na čele a tváří zkrvácenou, dole pak pod tím nápis:

„Ingremio Matris sedet Sapientia Patris.
Ritrato del imagine miraculosa Madonna."

Mimo to jsou v presbyteři tři pontifikální obyčejné stolice. Zábradlí lod od presbyteře dělící jest dřevěné dubové. Za ním pak v lodi uprostřed v zemi jest pískovcový náhrobek hlavního dobrodince toho chrámu Páně s nápisem v písmu latinském:

„Zde leży w Prachu země mrtwé Tělo w Panu zesnulého muže Pana Gakuba Pštrossa sauseda Pardubského který od založenj prwnjho kamene toho kostelička, jenž se w letu 1710 dne 4. Července stalo nesl břjmě dne i horka 12 let. Složil zde kosti swe ach i statek. Dokonal šťastně žiwot swug leta 1722 dne 3 Máje. Bolestná Matičko oroduj za sweho služebnjka ať prach tělo geho šťastně wstane k radosti a oslawě Amen."

V lodi samé, která má strop rákosový, není žádný postranní oltář, ale jen sochy dřevěné, a sice u zábradlí samého sv. Jan Křtitel a sv. Josef, dole pod chorem sv. Jan Nep. a zase sv. Josef ze dřeva bíle natřené. Po levé straně lodi na zdi jsou dva křížky mosazné dané sem z Hradce Králové z kláštera od Jesuitů, a dále na tétéž zdi dárek z Egypta sem zaslaný ze slonové kosti s medailonem Sedmibolestné P. Marie a nápisem:

„Z Jeruzalema dar tento odeslal chrámu Páně Bolestné Panny Marie z Port Saidu † Vojtěch Diviš Měšťan Pardubický r. 1870."

Nad vchodem do kostela jest chor na klenutí spočívající se zábradlím dřevěným a varhany positivem v stavu dobrém. Dvéře do toho kostela vedoucí jsou dvoje, jedny velké železné pocinované s krátkými závěsy pocinovanými a držadlem železným také pocinovaným, zámkem starým přikrytým, druhé dvéře pak z předsíňky do kostela vedoucí jsou dřevěné měkké obyčejné. Štít kostela vykroužený má nad v chodem srdce z kamena vytesané mečem probodené, uprostřed sochu P. Marie Sedmibolestné, po stranách pak sochy sv. Jáchima a sv. Anny taktéž kamenné. Sakristie za oltářem se nalezající nemá nic památného, v ní jsou tři skříně pro šatstvo a prádlo kostelní, jedna dubová a druhé dvě měkké, missale z r. 1845. a zpovědlnice měkká. Nad presbyteriem jest věžička plechem pobitá s 2 zvonky v době novější sem danými. Za hlavním oltářem jest ambit, který má na obou koncích dveřmi uzavřené kapličky. A sice pravá kaplička má oltář s tumbou kamennou, na zdi jest vymalován Kristus Pán v žaláři a po straně jest socha sv. Máří Majdaleny černě natřená.

Levá kaple má oltář s tumbou dřevěnou, na zdi malbu Kristus P. v zahradě Gethsemanské. U prostřed mezi oběma kaplemi jest prázdná prostora, kde se dříve o pouti kázalo a zpovídalo, stěny její zdobí socha sv. Josefa a světce neznámého, obě z kamena vytesané. Kolem kostela jest hřbitov zdí kamennou ohražený s dveřmi železnými mřížkovanými, před nimi pak stojí sochy sv. Mikuláše a Jana Nep., obě kamenné. Na tomto hřbitově se pochovávali vojáci do r. 1788.

Na místě toho kostela stával dříve císařský dvůr, který byl téměř vystrčen, dostal jméno *Vystrkov*. Dvůr ten byl r. 1766 opraven, ale později rozdělen jednotlivcům dědičně, proti placení jisté daně (emphyteutisován). U dvora toho na půdě města stávala dřevěná kaplička s obrazem Matky Boží Sedmibolestné, která časem schátrala. A tu dobrodinci snášeli dary, aby nová větší kaple mohla býti zbudována. Původní kaplička byla zbořena a dne 4. července 1710 základní kámen k nové kapli položen. Pravovárečníci města povolili k stavbě té dvě várky piva, ke kterým dobrodinci dali zadarmo potřebný ječmen. Vrchnost nechala potřebné cihly v panské cihelně zdarma vypáliti. O stavbu té svatyně staral se nejvíce Pardubský měšťan Antonín Pštross, který dal r. 1718 kapitál k té kapli 1100 zl. k. m. na 52 mší sv. do roka, a r. 1719 na opravu té kaple 10 zl., na správu cesty k ní 1 zl., varhaníkovi 2 zl., zvoníku od zvonění při procesí 2 zl., kostelníkovi 2 zl., dohledači na okna, by se nestala škoda, 4 zl. Mimo to odporučil děkan Synecius 200 zl. na opravu střechy, 100 zl. na fundace a 240 zl. na obraz Marie Panny v průčelí. Chrám Páně tento byl dostaven r. 1711 s věžičkou a 2 malými zvonky opatřen, a hned první leta četná procesí v poutní

den o výroční památce posvěcení chrámu P. sem přicházela. Také Jan Kutnohorský dal k tomu kostelu r. 1713 jistou částku peněz na mše sv. a chudým o pouti 1 zl. 30 kr.; město pak věnovalo na opravu této svatyně r. 1766 jednu várku piva i s přívarkem. Ale z rozkazu cís. Josefa II. r. 1787 byla ta kaple zavřena a ve veřejné dražbě městu za 605 zl. k. m. prodána. Sloužila pak za skladiště rozdílných věcí a měla se stát obydlím nájemníků, k čemuž již sakristie byla upravena. Tak špatně následovali potomci příklad zbožných praotců svých! Obraz Marie Panny byl přenešen do hlavního kostela, postranní dva oltáře do hřbitovného chrámu sv. Jana v Pardubicích a varhany dány byly do Pardubiček. Při druhé veřejné dražbě ale koupil tu svatyni r. 1791 Josef Kotík, výběrčí mýta, vlastně pro zásobu dříví, ale pak ji dal městu, které o její zvelebení začalo se starati, an sám Josef Kotík nejen otevření její veřejné u cís. Leopolda I. r. 1791 k službám Božím vyžádal, ale i také o její opravu se postaral, an dal kostel s ambity šindelem kryti, 4 figury dřevěné v kostele stojící oštafirovati dal, pak dvě skříně, v kterých by byly schovány 2 kříže, sochy a jiné okrasy nesené od ministrantů na umbelle při processí, mimo to složil 50 zl. na zřízení varhan. Z klášterního kostela byla sem přenešena křížová cesta a lavice. Město dodalo 50 zl. na postavení varhan, nechalo zhotoviti velký oltář od řezbáře Jakuba Teplého v Pardubicích, opatřilo ornát, potřebný k službám Božím. Na neděli III. po Velikonoci byl do tak obnovené svatyně přenešen obrázek Sedmibolestné Matky Boží a tu neděli chrám ten od děkana a spolu bisk. vikáře Jos. Koutského byl zasvěcen, od které doby se v něm stále konají služby Boží, slavná pak pouť v neděli III. po Velikonoci. R. 1863 byl ten chrám zase obnoven, pokryt taškami, sochy štafirovány, věž nově zdělána a do její báně dána listina památní.

69.

Bývalý klášter OO. Minoritů v Pardubicích.

S kostelem Zvěstování Bl. P. Marie souvisí kamenné jednopatrové stavení, jehož průčelí ozdobeno jest sochou sv. Františka, dům to klášterní OO. Minoritův. Jejich sem přesídlení vypsal jsem v dějinách kostela Pardubického, proto dodám další osudy toho kláštera až do jeho od císaře Josefa II. vyzdvižení. Klášterní stavení arci, které chodbou jest spojeno s kostelem Mariánským, jak je nyní vidíme, není původní, nýbrž bezpochyby během času mnohou proměnu utrpělo. V 16. stol. mnoho o tom klášteru nevíme, snad měšťané jsouce pod obojí mnoho klášterníkům nepřáli. Dle poznamenání v radní jedné knize museli tito roku 1618 obávajíce se osudu, jaký jinde mnichy od obyvatelů kalvinistických potkal, z Pardubic utíkati, ale byli zase po bitvě Bělohorské r. 1621 od Pardubického vrchního Šebestiána Řeišwice do svého kláštera uvedeni. Někteří z nich z nedostatku kněží světských zastávali duchovní správu v sousedních farnostech (Spiekonedius v Holicích, Rulikovský v Rovni). Když pak část obyvatelstva Pardubského vrátila se ke katolické víře, tu dary rozdílnými přišli klášterníci OO. Minorité poznenáhla k velkému jmění, tak že si pomýšleli klášter zvětšiti, a do něj více údů přijímati. Proto koupil kvardián Bernard Chrapatický 8. srpna 1631 (dle lib. contract. N. III. ab ao. 1605 lit. o, fol. 8, 9, 10) tři u kláštera stojící domy za 300 kop míš. a sice po knězi Janovi, druhý dům Pernikářský a třetí Boleslavský od Jana Štítka a Doroty manželky jeho. Na těch dvou domech bylo právo pivo vařiti a víno čepovati, proto klášter oboje právo vykonával, načež ale si měšťané stýskali, že ve své živnosti jsou zkracováni. Ale brzy tato rozepře se narovnala. Na těch třech domech bylo peněz purkrechtních promeškalých 360 kop gr. Z těch slevila obec klášteru r. 1672 v oktávě Všech svatých smlouvou a to udělanou jménem almužny 160 kop gr. proti tomu, že klášter za 50 kop gr. upouští Klebertovské spáleniště i s dvěma kusy polí a se zavazuje živnost v těch třech domech neprovozovati, víno a pivo v nich nenalévati leč pro potřebu vlastní. Z ostatních peněz mají skládati ročně do r. 1676 15 kop gr. Mimo to se vyjádřila obec, že více OO. Minoritům nedovolí koupiti pozemků leč za 50 kop gr., ano v jistých případech, kde by jí to bylo na škodu, nesměli nic od občanů klášterníci kupovati. Toho roku 1631 koupil ale kvardián Bernard Chrapatický pro lepší výživu mnichů (dle lib. Contr. N. III. z r. 1605) dvůr na zeleném předměstí za hospodou Veselkou po pravé ruce na silnici na cestě do Polabin ležící za 1400 kop gr. míš. od Antonína Schillinga z Glucksenburgu s lukami a polmi za kapličkou sv. Marka ležícími. Mniši ti vypo-

máhali dílem v duchovní správě v Pardubicích a okolí, dílem vyučovali mládež ve školách, když později v Pardubicích latinské a po jejich zrušení normální školy byly zavedeny. R. 1722 žádal konvent minoritský, an kázání a služby boží v klášteře minoritském řádně se konají, o povolení sudu piva z obecních důchodů, což jemu bylo povoleno, ale jen na dobu jednoho roku. R. 1722 odkázal Jakub Pstross tomu klášteru 600 zl. k. m. a r. 1778 povoleno bylo OO. Minoritům z obecních důchodů ročně 150 zl. k. m. a 10 sudů piva. Ale klášter ten, který 254 let na tom místě se nalezal, byl r. 1786 poručením císaře Josefa zrušen. Kněží dáni do výslužby a dílem do duchovní správy. Bylo jich tu dobu v klášteře 8 kněží a 4 bratři laikové. Jmena jejich tuto pro památku: Jan Nep. Havele (kvardián, dostal se za lokalistu do Korouhve a byl rodilý z Pardubic), Antonín Kopp (stal se kaplanem v Pardubicích), Desiderius, Gabriel Archangel, Maximin, Ernest, Štoček. Bratři laikové byli: Gorgon kuchař, Paskal sklepník, Didak sakristián a Marin sběrač almužny, tito složili šat řeholní a odešli do světa. Pozemky, které v tu dobu klášter měl, byly: dvůr jim od p. Viléma z Pernštýna r. 1518 daný a u toho dvora polí 51 kor. 3 vtle. nad Labem, zahrada 1 kor. 3 vtl. a luka, z kterých 2 vozy sena a jeden vůz otavy sklidili. Pole ty, luka a pozemky byly r. 1787 prodány jednotlivým za 8669 zl. 40 kr. k. m. a dvůr za Veselkou za 865 zl. k. m.. Náčiní v sklepě v refektáři a v celách sepsáno a prodáno, část pak za něj stržená odvedena byla také náboženskému fondu. Také rozkazem císaře Josefa II. zrušena byla dvě bratrstva od pobožných OO. Minoritů zavedená a sice bratrstvo sv. Františka pro lid a bratrstvo Mariánské čili latinské studentův, spolkové knihy i sochy obou bratrstev prodány a peníze na jistinách uložené sebrány byly k náboženskému fondu. Stavení klášterní bylo obráceno téhož leta 1787 11. října ke škole normální, do které mládež z bývalé školy u děkanství se odstěhovala. Od náboženského fondu, kterému to stavení patřilo, koupila vrchnost a c. k. školní fond bývalou klášterní budovu dne 23. list. 1842 za 1500 zl. víd. čís. Ostatní útraty na zařízení obydlí učitelů a jiných věcí v obnosu 7695 zl. 32 kr. v. č. nesl polovici c. k. normální školní fond, a druhou polovici vrchnost. Město žádalo r. 1789, aby do klášterní budovy zde ležící vojsko bylo přeloženo, co ale jemu bylo odepřeno, jako i prosba roku 1792 o povýšení klášterního kostela za děkanský a za zařízení děkanství v bývalé klášterní budově.

Kvardiáni byli v tom klášteře, pokud dle starých zápisek lze je shledati: 1532 Gerster, 1534 Valentin, 1615 Jan Spickonedius, 1631 Bernard Chrapatický, 1658 Antonín Rulikovský, 1662 Vincenc Densa, 1674 Josef, 1678 Norbert Rosacius, 1701 Hilarius, 1707 Simeon, 1718 Leopold Lochmann, 1778 Maximin, 1786 Jan Nep. Havele poslední.

70.

Filiální chrám P. sv. Petra a Pavla v Kojicích.

Kojice, vesnice na levém břehu Labe asi $1\frac{1}{2}$ hod. od Labského Týnce vzdálená, má na jihozápadním konci na skalnatém výběžku filiální chrám Páně sv. apoštolů Petra a Pavla, k faře Labskotýnecké přifařený, ale v 14. stol. mezi farními počítaný v děkanátu Čáslavském. (Pam. IX. str. 847.) R. 1364 uváděl plebán kojický plebána v Záboří — (Emler lib. I. Conf. pars I. pag. 176.) Dne 9. února 1363 byl k chrámu P. kojickému po smrti plebána Chvala Hašek kněz ze Zvířenic od opata Sedlického dosazen. (Lib. I. Conf. altera pars. edid. Emler pag. 5.) Plebán byl zde do r. 1405 plativ dle Tomka rejstříků desátků papežských ročně 12 gr., r. 1405 ale 24 gr. V seznamu far panství Pardubského uvádí se chrám tento filiální do Labského Týnce, příjmy z něj pro duchovního zprávce byly r. 1615 peněz 2 kopy, žita 13 str., ovsa 13 str., r. 1654 na penězích 2 kopy, žita 9 str. 1 vtl., tolikéž i ovsa, na pustých gruntech ucházelo ovsa i žita po 3 kor. 3 vtl. Relace z r. 1677 jmenuje jej také filiálním do Labského Týnce, měl kalich stříb. 1, oltářík malý zvony 3. Připojená ves Kojice 140 duší ke sv. přijímání schopných. (Pam. IX. 847.) Chrám Kojický patří k románským svatyním vlasti České nejstarším. Známky slohu románského jeví se na něm ponejvíce v *apsidě*, která do půl kruhu jest sklenutá bez vlysu obloučkového, má 3 liseny obyčejné ploché, které dolů se od liseny kruhovité pod střechou apsidy běžící bez vší ozdoby táhnou, a stejně široké jsou, ale nestejně od sebe vzdálené, a sice první lisena od druhé 2 metry a 15

ctm., druhá ale od třetí (u které apsida se stýká se zdí lodě, jest jen polovičné šířky) toliko asi 2 metry vzdálena. Střecha absidy nezbíhá do ostrého bodu jako to u absid starých chrámů románských vidíme, nýbrž jest okrouhlá, plechem v době novější pobitá. Okenka jsou v apsidě této dvě, a sice jedno mezi první a druhou lisenou podlouhlé hluboko zapuštěné se sklem barevným, snad z bývalého výklenku pro sochu prolomené, druhé pak tam, kde se loď se zakristií stýká, na straně epištolové čtverhranné obyčejnou mříží opatřené, později zhotovené. Vnitřek apsidy má klenutí obyčejné se zdí nahoru vybíhající, modře barvené, hvězdami opatřené, v ní stojí jediný v celém kostele se nalezající hlavní oltář sv. Petra a Pavla, kterého obraz na zlaté půdě od akademického malíře Scheiwla z Prahy byl zhotoven představující sv. Pavla s mečem v jedné ruce, a druhou ruku k nebi obrácenou, a sv. Petra ukazujícího klíče v jedné ruce, a v druhé knihu sv. evangelia; tvář obou jeví vlídnost, nebes pokoj a zároveň horlivost pro jejich sv. povolání. Zlatý rám obraz držící má po stranách sloupky dva a dva nad sebou postavené jejichž hlavice jsou lupením ozdobené; jest okrouhlý a končí nahoře v krásně vyřezávaný rosetový kříž. Podstavce, na kterých stojí svícny, jsou obloučkovité, svícny mosazné ale pozlacené, tumba oltáře dřevěná ozdobená monogramem slova Kristus řeckým $\overset{P}{X}$ a po stranách kříže písmena alfa a omega. K oltáři vedou tři stupně, taktéž jest jeden stupeň do lodě z apsidy. Šírka celé apsidy obnáší uvnitř, kde se s lodí stýká, 11 kroků. Arcus triumphalis jest jednoduchý obloukový. Tam, kde stěna apsidy se stěnou lodě se styká, jest známka jakéhosi bývalého sloupu snad tu stála kazatelnice dříve, jako nyní jest také blízko na rozhranní lodi a apsidy postavena dřevěná nízká, bez klobouku, na poprsí ozdobená obrazy miniaturními sv. evangelistů na zlaté půdě, podstavec její jsou sloupky dřevěné podobné jako na velkém oltáři. Loď se stropem plochým rákosovým má polychromování sestávající z lilií a roset, které, když asi v r. 1872 péčí nynějšího p. děkana Labsko-Týneckého Karla Patočky kostel Kojický dílem ze jmění zádušního, dílem z příspěvků dobrodinců byl obnoven, byly tuze krásné, nyní ale jsou sešlé. Okna lodě jsou obyčejná čtverhranná, nahoře do oblouku sklenutá, v době nynější udělaná. Na proti hlavnímu oltáři jest chor, který dole spočívá na obyčejných čtverhranných dvou sloupcích, jejichž hlavy obyčejnou římsou ozdobeny vybíhají ve dva kruhovité oblouky; takové sloupy a oblouky jsou také na choru samém, vše jednoduché bez ozdob (příklad empory kostelů románských z dob prvotního slohu.) Zábradlí choru jest dřevěné, mezi oběma sloupy nahoře na choru stojícími jsou varhany, jednoduchý positiv s 2 rejstříky — u nich pak na zábradlí ležel kancionál starý s notami řehořskými na patero liniích (bez pochyby dle tisku svatováclavský) bez titulního listu. Šířka lodě, která jako i apsida jest dlažicemi mramorovými dlážděná, jest téměř stejná s apsidou, délka 10 metrů 40 ctm. a nezdá se, že by byla v poměru stejném k výšce lodi samé uvnitř. Jak jsem venku u konce pozoroval, jest zdivo její alespoň na některých místech hrubý pískovcový kvádr. Na konci lodi venku jest také na levé ruce lisena jednoduchá jako na apsidě. Uvnitř za sloupy, na kterých loď spočívá, jest malá předsíň s okénkem, po levé ruce dolů u země prolomeným, čtverhranným zamřížovaným, snad k obraně v době válečné udělaným. Dvéře ze hřbitova do lodě vedoucí jsou obyčejné s rovným nadpražím, nad kterým jest také okénko segmentové obyčejné. Vedle apsidy u hlavního oltáře po straně epištolové jest přistavená *sakristie*, budova novější s oknem čtverhranným, nic památného neskytající. S ní dole souvisí postranní podlouhlá *kobka* s cestou křížovou v nové době zakoupenou, nad kobkou tou jest podle choru nahoře oratoř spočívající na sloupech s klenutím obloukovým jako na choru jest viděti. Dle zevnějšku jako i stropu dřevěného oratoře zdá se býti sakristie i kobka stavba novější. Alespoň tomu nasvědčuje zeď lodě v průčelí venku v šířce celé lodě nahoře původně do ostrého bodu sbíhající souměrně, kterou souměrnost ale přístavba kobky a sakristie ruší.

Z kobky té jdou vnitřku dvéře obyčejné čtverhranné na chor, odtud pak zase dveřmi čtverhrannými vstupujeme do věže, která v průčelí vybíhá ze střechy chrámu sedlovité, taškami pokryté, jest čtverhranná, s oknem podlouhlým a lucernovitou obyčejnou bání. Okénko na druhé straně k lodové střeše obrácené jest sice podlouhlé a sloupky rozdělené, ale zdá se, že jest jako i věž nového původu. Nad tímto posledním okénkem jest tabulka s jakýmsi letopočtem, který jsem ale přečísti nemohl pro výšku. Ve věži této jsou 3 zvony a sice ze zvonoviny starých v r. 1828 ohněm rozlitých zvonů od zvonaře Paula v Hradci Králové r. 1832 ulité. Největší z nich Salvator má tíže 6 ctů, menší Jan 3 ct. 12 lib. Poledník Maria váhy neznámé. Zvonice dřívější dřevěná stála v rohu hřbitova opodál, v ní pak byly zvony starobylé krásné z 16.

stol., kterých nápisy ve farní památní knize obsažené tuto podávám:

1. „Gib Gott allein die Ehre. 1594.“

2. S obrazem sv. Jana Nep.:

„Te Deum laudamus.“

a na druhé straně:

„Fudit Joannes Zeyda, Alto mautenus 1751“.

3. Největší měl obraz Pána Ježíše na kříži, po pravé ruce Pannu Marii a sv. Jakuba po levé Jana Křtitele, Judu a Thadeáše. Na protější straně byl cís. orel mezi 4 svatými, a sice po pravé ruce sv. Petr a Václav, po levé sv. Jan Evangelista a Zikmund, nad tím pak znak Čech a erb rodu Žaludovského. Pod těmito obrazy byl nápis:

„Leta Panie 1512 lyt a udielan geſt tento zwon ke czti a chwale Panu Bohu wſſemohauczimu a k wzbuzeni lidem k poſlauchani ſlowa geho ſwateho ſkrze Tomaſſe zwonarze na Horach Kutnach do wſi Kogic ke koſtelu ſwateho Petra.“

Nad orlem:

„Rudolphus II. regnavit“

Na pravé straně zvonu dole nápis byl:

„Lukas Nowak. Matieg Rybarz. A. N. D. Diviſſ Kreiz. Girzi Sſticzka. Adam Slanina. Petr kniez.“

Pod orlem byl erb Kutné Hory a nápis:

„Sigillum hujus senatus totius civitatis Kuttenbergensis.“

Snad ohněm tímto utrpěl pohromu kostelíček a uvnitř změněn byl v slohu copovém od původní stavby se líšící, která dle prvního pohledu na ni zevnitř i vnitř učiněného byla jednolodová budova s trojím okrouhlým vchodem bez sakristie a kobky nynější. — Kolem kostela jest hřbitov obehnaný zdí a náhrobky doby novější.

Návrší, na kterém kostel stojí, sbíhá na jedné straně kolmo dolů do úzkého podlouhlého údolí malou říčkou prorývaného, aby zase na druhé protější straně v návrší skalnaté se vršilo, na kterém v jedné chalupě, jak mi stařičký zádušník pravil, bylo místo bývalého panenského kláštera, z kterého prý vedla chodba až do Labského Týnce. Poloha místa jako i jeho děje zdají ale místo to značiti tvrzí bývalých pánů z Kojic, z kterých je známý v 14. stol. totiž r. 1361 na tvrzi a dvoře svobodném sedící Dalibor z Kojic, an buď jistý dluh nebo snad pozemky propustil klášteru Sedleckému (Rel. tab. ter. I. 429.) Ale ves patřila již tehdáže mnichům kláštera Sedleckého i s podacím kostela, které vykonávali opatové Sedlečtí až do r. 1405. Ves sama po bitvách Husitských byla zapsána od cís. Zikmunda r. 1436 21. září Vaňkovi z Miletínka, ale tvrz a dvůr poplužní byl v rukou majitele jiného. Brzy však oba díly byly spojeny v jedno. Kolem r. 1436 měl v Kojicích tvrz a dvůr s poplužím, louky a lesy Václav Hrůza z Chelčic i se zbožím Týneckým a vsí Chelčice v Prášensku. Po jeho smrti přešel onen majetek na jeho syna a dědice Bohuslava Hrůzu z Chelčic, který ale v Kojících nesídlel, proto tvrz ta pustla. Bohuslav zemřel bez dětí asi r. 1457 a tu zboží na krále spadlé vyžádali si Bernart Bírka z Násilé a Hynčík syn jeho, a král Vladislav na soudu zemském jim je dal ačkoliv Vilém z Landštýna tomu odpíral. (DDXVI. 285.) Jeden dvůr kmetcí s poplužím ve vsi Kojicích prodal r. 1532 Adam Sviták z Landštýna Vojtěchovi z Pernštýna (D. Z. VI. B. 2.), a tak i snad ostatní přikoupeno a s pardubickým panstvím bylo spojeno. — Blízko bývalé tvrze byl vykopán starobylý klíč, kam se ale poděl není známo.

Ve vsi samé jsou dva *kříže*, jeden novější, druhý starší, ale oba bez let.

71.

Farní chrám Páně v Solnici.

Píše *Alois Dostál*, alumn. pražs. semináře.

V roklině hor Dešenských na západ v rovinu se rozšiřující po obou stranách říčky Alby či Běly prostírá se město Solnice. Že by města tohoto jméno od komory solné, tuto za Přemysla Otakara II. založené, pochodilo, ač jen hádankou, přece pravdě podobno.[1]) Město toto r. 1483 přímluvou Jana Mezřického na Kvasinách rozkvétalo tak utěšeně, že právem mohlo těšiti se svému „zlatému věku“. Ale kolik je měst, jež před hroznými válkami o náboženství květla a pak buď zahynula na dobro nebo dosud živoří? Kolikráte slunko blaha nad vlastí naší vysvítilo jako za pravého poledne, — než kolikráte ošemetným „osudem“ zahnáno k západu? Tak dělo se i s městem Solnicí.

[1]) Viz „Osudy města Solnice“ od J. Ehrenbergra. Mus. 1848.

Němým svědkem všech radostí, všech bolů města je na nevysokém kopečku kostel sv. Jana Křtitele, k němuž z města asi dvacet kamenných schodů vede. Mocně trůní nad městem, vysoko vznáší týmě své k oblakům u prostřed známých osadníků, svých ctitelů; již dávno prachnivější v hrobech na hřbitově kolem zdí kostelních.

Chrám nynější pochází ze století sedmnáctého, než památky ač skrovné dokazují, že v Solnici byl chrám již věku čtrnáctého za blahého panování Karla IV. Čechy východní byly nejdříve na víru sv. obráceny, ano sám věrozvěst soluňský sv. Methoděj kraje tyto procházel svatostánky zakládaje, jak nejstarší kostely v Litomyšli, Dobřenicích a Hradci Králové, sv. Klementu dle pověsti samým apoštolem slovanským zasvěcené, dosvědčují. Tudy ač říci nemůžeme, že by i kostel solnický těšil se také starobylosti, přece nepochybíme tvrdíce, že sahá daleko do minulosti. Stará farní kniha svědčí, že již r. 1364, když chrámy farní za Otce vlasti byly sepisovány, v Solnici byl kostel, jejž křížovníci z kláštera Vorlíka při branném hradě nad Orlicí obsluhovali.[2]) A již tenkráte věku XIV. náleží „mezi nejstarší". Než nebe nad českou vlastí se zakalilo; Tábor, Vyšehrad, Oreb — ohniska rozbrojů náboženských — vzňala se v plamen, jenž šlehal od Krkonoš po Šumavu. Čechy byly zemí Husitů a v Solnici tři poslední křížovníci (sv. Kříže na Větším městě Pražském) od Husitských měšťanů byli upáleni[3]), jichž neznámý autor na desce misálu takto vzpomíná: „Die vices VI. maji fiat memento beatorum martyrum p. p. cruciariorum hic loci ab hujatibus peste hussiatica infectis combustorum."

Lépe dařilo se městu a chrámu za pánů z Meziříče a z Vlkánova; měšťané nadále zůstávali pod obojí. Doba nerodila již Václavů, Otakarů a Karlů, meče křížily se nad Evropou, nastala válka třicetiletá. Solnice, dříve město rozsáhlé, slavné, obráceno v rum a chrám Páně několikráte spustošen a oloupen. Až dotud přisluhovali v chrámě solnickém kněží pod obojí, až r. 1626 poslední Augustin Topol Jablonský na Tři krále s chotí a dvěma pacholaty dragouny a jesuity přinucen utéci do Jilemnice a odtud do polského Lešna. A byly-li časy dříve zlé, nyní byly mnohem horší; nebo chrám byl v rozvaleninách a fara až do r. 1651 bez duchovního správce. Prvý opět kněz pod jednou připomínán Bernardus Sartorius. Panství solnické Benjaminu z Vlkanova po bitvě bělohorské fiskem vzato a r. 1624 p. Jindřichu purkrabímu z Donína (neblahé paměti) prodáno. Větší část měšťanstva nechtíc do lůna církve katolické se vrátiti musela opustiti svoje rodiště a vlasť a v městě zůstalo prý jenom 12 sousedů.[4]) Nový pán, krutý cizozemec Donín, týral spíše město, než aby opravil a z rumu zvedl perlu pohozenou, než aby vystavěti dal chrám solnický. Ani od Febronije z Perštejna, jež panství solnické od Donína koupila, nedostalo se pro krátké panování žádané opravy chrámu, až posléze když r. 1646 statky spustošené nechtíc držeti Karmelitánům u Marie Vítězné na Malé Straně v Praze je darovala, zasvitlo slunko blaha a lepších časů jak nad Solnicí, tak i nad zbořeným, čtvrt století vůbec opuštěným chrámem. Nebe nad vlastí se vyjasnilo. Blaze městům, dědinám, jež se zvedly, mnoho jich zůstalo v ssutinách — zapomenutí.

Převor Karmelitánů Thadaeus a Sa. Maria ujal se panství starostlivou rukou a jsa věren slovům svým „nicht vor uns, abher vor das allhersuisseszte Khindlein Jesus und seine allherheiligste Mutter Maria, die wir jedweiliglich verehren thun, accipiren wir" — dal r. 1681 položiti základní kámen chrámu solnickému. Svatostánek nám za neznámý čas vystavěný byl v neděli po sv. Janu Křtiteli posvěcen. Nyní vzkvétal ve správě bratří Karmelitánů a úcta jeho se množila zejmena když milostná socha Marie Panny s Ježíšem na ruce — výborná to práce řezbářská — z Prahy sem byla přivezena a na postranním pravém oltáři postavena. Jako poctu k božskému Jezulátku hleděli bratři Karmelitáni v Praze rozmnožiti a opravdu rozšířili, tak zde poctu k Marii, matce Páně, zvýšovali a i v tomto díle se jim dařilo. Bylať Solnice vyhlášeným a proslaveným místem poutnickým a mnoho obcí vůkolních k faře solnické přivtěleno. I bratrstvo škapulířské zde zarazilo svůj stan a rozvětvilo se daleko a daleko do okolí, čítajíc na tisíce svých údů.

Nastaly zase války krvavé, dlouhé; nepřátelé mnohou ránu zasadili do srdce národa českého a mnoho útrap přeletělo i město Solnici a chrám jeho; než všechny ty strasti přečkal chrám důstojně stoje jako tajemný

[2]) Viz Nauč. slov. VIII. 781.

[3]) Dle staré farní knihy.

[4]) V Solnici byl i „sbor bratrský" a jak se podobá, měli i svoji modlitebnici; nebo bratři před odchodem do ciziny složili radě 20 kop, „aby chrámec a hřbitov bratrský tu při městě bez pobořeni a zneuctění po 10 let obstáti mohl." (Mus. 1849 Jos. Ehrenberger.)

pomník minulosti nad městem, jež potratilo s osudy národa svého bývalou svoji slávu a zámožnosť. Bratři Karmelitáni zatím pro nepřízeň svoji u obecenstva (bylit namnoze Němci a toho času nenávidění mniši) vzdali se správy duchovní u kostela solnického ponechavše si nadále jen panství a dvory k němu slušící.[5])

Pocta k Marii z Karmel šířila se očihledě i za správy kněží světských, kůr literátský zařízen, ano ještě roku 1833 „přišlo do Solnice 16 procesí z ciziny, 14 duchovních tři dni zpovídalo a 8000 denně přistupovalo ke stolu Páně.“[6])

Prohlédše, na kolik lze a třeba bylo, historii chrámu solnického přistupme vyčítati památky jednak ze starého kostela zachované (jichž zvláště podotkneme), jednak od Karmelitánů a z doby pozdější zachované.

Farní chrám Páně solnický je průčelím k městu obrácen a ze tří stran nevysokou zdí obehnán. Věž hlavní či zvonice stojí nad průčelím kostelním; je zděna, dvoupatrová se čtyřmi románskými okny, schody uvnitř dřevěnými opatřena. Končí jehlancovou osmihrannou homolí, břidlicí pokrytou a bání na vrchu s dřevěným křížem. K jehlanci pojí se čtyry pobočni špice na rozích věžních. Od věže táhnou se po celé délce průčelní strany dva štíty se čtyrhranými pískovými jehlanci na rozích.

Až do r. 1869 měla věž střechu baňatou, jež sešlá a na polo shnilá nákladem Jos. Huppmanna, patrona chrámu, touto gotickou nahražena.[7])

Na dubové stolici v trojhranu visí tři zvony, z nichž největší 30 centů těžký „Jan“ nazvaný, líbezným hlasem celou krajinu naplňující je dílo mistrovské umění zvonařského. Nápis gotickou miniaturou provedený zní takto:

„Na hlas volajici pojdte dobři i hřišnici sem do Božího domu a vzdejte čest a chvalu tomu, jenž všemohouci jest.“

Než bohužel letopočtu nemá. Znalci mají za to, že pochází z druhé polovice 15. věku.[8])

Zvon druhý „Jakub Větší“ 10centový s německým nápisem je z r. 1808 a třetí „Emanuel“ z téhož roku pocházející byl v letech 1863—4. přelit a Cyrillem a Methodějem pojmenován. Nyní nese nápis:

„Ve svatém roce cyrillo-methodějském 1863 zvon tento přelit jest ke kostelu solnickému.“

Nad presbytářem je malá dřevěná věž v níž visí zvonek „Sanktusník“ 70 liber těžký. Hojné světlo do chrámu přichází 8 okny, čtverhranými se sklem bílým, obyčejným ve čtverhraných tabulkách, dříve byly tabulky šestihrané v olově zapuštěné. Liseny z venčí kostela zakončují se jednoduchými přístřešky; římsa štuková as pětičlánková s vypouklou hranou uprostřed. Střecha je šindelem pokryta, příkrá s vikýřem po obou stranách a na konci s železným křížem.

Presbyterium o něco nižší, úplně čtverhrané, je na východ obráceno, k boku levému sakristie, k pravému kaple přistavena, jež r. 1847 za oratoř zřízena.

Nad hlavními dveřmi v okně stojí kříž s Vykupitelem z kamene vambeřického a ve výklencích na stranách sv. Jan a Bohorodička od J. Hartmanna z Olešnice z r. 1876. Dříve místo soch kamených byly na plechu malované. Dvéře čtverhrané, dvoukřídelné, z dubového dřeva jsou zavěseny v pískovcových veřejích, nahoře s letopočtem 1681 a znakem pánů na Kvasinách.

Vejdouce do chrámu hlavním vchodem (jeť v levém boku vchod vedlejší, málo užívaný) dostaneme se do kobky, z níž vede jeden vchod do kaple Všech sv. spomocníků, druhý pak vede na kruchtu. R. 1870 zazděn a na kruchtu vchází se z venku. Dvé kamených kropenek zazděno na stranách kobky. Dlažba je dílem kamená, dílem cementová s docela setřeným písmem a znakem několika náhrobních kamenů. Kostel o jedné lodi je sklenut klenbou valenou tvaru eliptického se čtyřmi plochými pásy; v presbyteriu je klenba křížová s žebry přímo do zdi sbíhajícími. U prostřed klenby je vzdušník v podobě čtyřlisté růžice.

Stěny jsou lisenami na pole rozděleny, liseny pak končí stukovými hlavicemi. Mimo nadzmíněnou oratoř v presbyteriu dvě okna, na schody věžní vedoucí, za oratoř slouží. Klenba lodě chrámové zasahuje i kruchtu s kůrem literáckým v pravo a vchodem z venčí na hřbitov na levém boku. Sakristie, jak řečeno, později přistavěná, se zvláštním vchodem z venčí, stojí na pravé straně chrámu proti zasklenému oratoři panskému, znaky pánů na Kvasinách ozdobenému.

V kostele stojí pět oltářů slohu parukového a to hlavní v presbyteriu, dva po stra-

[5]) Nenávisť dostoupila vrchu, když převor Robert a So. Carolo spěčoval se vrátiti městu ztracená práva; jinak mnoho dobrého městu a chrámu učinili.

[6]) Řeči Jos. Ehrenbergra z r. 1851 str. 71.

[7]) V staré zvonici nalezen papežský peníz s nápisem: „Mezzo bajocco“.

[8]) Téže svědčí nová farní pamětní kniha.

nách vítězného oblouku a dva u prostřed stěn lodních. Hlavní oltář asi na dva metry od zdi vzdálený, sahá až ku klenbě a spodní šířkou svojí celou stěnu zaujímá. Dřevěná mensa oltářní má kámen obětní z r. 1754, oltář sám postaven r. 1717 z darů almužních. Nad velikým tabernakulem stojí čtyry sochy životní velikosti — řezba „ceny podřízené“: sv. Petr, sv. Pavel, sv. Jan evangelista a Nepomucký. Nad sochami v bohatě řezbami vyzdobeném rámci (zvláštní ceny jsou dva andělé postraní) je obraz sv. Jana Křtitele, na smrť se připravujícího od Jos. Hellicha, nákladem 16. domácích kněží a osadníků. Do r. 1878 byl zde obraz starý od neznámého malíře, představující smrť v žaláři světcovu a hostinu Herodesovu; a ač mnozí obrazu toho cenu uměleckou dosti chválili, jako nedůstojný místa tak posvátného na návod veledůst. Jos. Ehrenbergra, kanov. na Vyšehradě, sňat a tímto nahražen. Sv. Jan v nadpřirozené velikosti ne tak dobře se vyjímá na nízkém oltáři jako anděl nad světcem se vznášející.

V pravo na zdi spočívá oltář parukový hojnými dosti slušnými sochami svatých a andělů ozdobený Panny Marie z Karmel. Kámen obětní z r. 1778. Milostná socha je zasklena a občas novým rouchem přiodívána. Byla přivezena z Prahy od Karmelitánů a veliké úcty požívala činíc Solnici hojně navštěvovaným místem poutnickým. Jeť cílem i hojných pověstí v lidu nejvíce z krutých válek švédských a ochrana města její zázračné moci přičítána.

Na straně druhé je stejný oltář božského Jezulátka. U prostřed stěny lodě chrámové na pravé straně je oltář sv. Jana z Nepomuku z r. 1739 a naproti němu sv. Anny z r. 1789. Oba světci s jinými ještě svatými po stranách: sv. Václavem, sv. Kateřinou atd. jsou ze dřeva řezáni, prvý umělecké ceny malé, než matka Bohorodičky je práce velmi zdařilá. Pod chorem literátským je v kapli oltář „čtrnácti Pomocníků“ z r. 1723. Oltář i obraz „ceny skrovné.“

Z ostatní výbavy kostelní povšimnutí zasluhují: kazatelna, křtitelna, křížová cesta (Kalvárie) a varhany; ostatní jako cínová lampa věčná, neohrabaná mřížka a jiné jsou z doby novější a bez umělecké ceny.

Dřevěná *kazatelna* na pravém boku lodě chrámové je bohatě sochami andělů, sv. evangelistů a okrasami řezbářskými ač slohem parukovým, přece velmi vhodně a přiměřeně ozdobena. Klobouk kazatelny podobně okrášlený nese na vrchu našeho Spasitele s ovečkou na bedrách.

Křtitelna vzor umění cínařského, stojí v presbytáři a má podobu zvonovou a stojí na třech lvích nohách. Kolem obruby je gotickou miniaturou provedený nápis:

„Tato křtitelnice dělána jeſt od miſtra Václawa Konwaře w meſte Hradci nad Labem léta 1591. za purkmiſtra Michala Niče, primaſa Samuele Dušika a jinych radnich: Jana Junka, Daniele Dawidowa, Jana Romowſkeſſo a Jana Jaroſowa.“

Je tudy vzácnou památkou ze starého zbořeného chrámu, jakož zvon „Jan“ zvaný a socha pnějícího spasitele z r. 1590 ve skleněné schránce po straně oltáře sv. Anny. Práce řezbářská je velmi krásná.

Varhany pocházejí z r. 1766. od Josefa Stressla z Krulicha, však r. 1878. polovina jich hromem rozbita a znovu zřízena od Amadeusa Hanyše z Rychnova. V čele kůru andělé zobrazují hudbu na housle, klárinety a bubny.

Roucha bohoslužebného je veliké množství dílem od patronatu z kaple sv. Antonína v Kvasinách, dílem z nadací a darů osadníků — a to z těžkého bílého atlasu zlatem bohatě krumplovaného. (1847).

Zajímavá je historie *ciboria* a *pacifikálu* s křížem. Ciborium z pozlacené mědi bylo majetkem bratrstva škapulířského, však při rozejití spolku prodáno, jistým měšťěnínem za 5 zl. koupeno a kostelu opět darováno. Pacifikál r. 1784 s jiným rouchem bohoslužebným ukraden, zlodějem u Vamberka ztracen a opět do chrámu navrácen.

Křížová cesta, jak tvrdí Jos. Ehrenberger v „Nové pamětní knize“, pocházela z r. 1765 a byla dosti velké ceny umělecké, než bláhově stržena a r. 1858 Sidoněm, solnickým rodákem, nová namalována. Než brzká smrť malířova nedala dokončiti dílo tříleté a tři poslední obrazy potom „mazalem“ Hejhrlíkem z Rychnova dodělány. Teprvé r. 1878 „mazanina“ sňata a obrazy od malíře pražského Scheiwla nahrazena. (Obrazy jsou $2^1/_2$ m. vysoké a $1^1/_2$ široké.

Kolem kostela rozkládá se *hřbitov* zdí r. 1686 obehnaný a za presbytářem stojí hrobka pánů ze Slivic a z Tulechova uprostřed četných náhrobků z novější doby. Umrlčí komora je malá síňka vedle oratoře panského. R. 1878 uznán hřbitov pro koláturu malým a poněvadž na žádné straně nebylo možno jej rozšířiti, za městem nový hřbitov založen a téhož roku 1. září posvěcen.

Zmínky zasluhuje, že příkrovy a četné lucerny jsou majetkem cechovním a že za doby novější ozdobné prapory si zařízují.

Vedle kostela stojí *fara* nově zbudovaná a naproti byla dřevěná škola r. 1784. od karmelitánů vystavěna a r. 1862 stržena a novou nenahrazena. Vedle kostela vystavěli bratři Karmelitáni i několik kaplí v okolí a zvláště od Slivky ze Slivic vyzdobena zámecká kaple v Kvasinách, jež nyní chudne a v zapomenutí upadá.

R. 1869 kostel opraven nákladem patronatu a přifařenců, vně žlutě a bíle, vnitř mramorově a modře natřen; oltáře, sochy a kazatelna nově pozlaceny a akad. malířem Jos. Pecháčkem z Chrudimi omalovány a všechen svatostánek tak vykrášlen, že osada hrda býti může takým chrámem, jenž fundací žádných nepožívá. Nově vysvěcen r. 1870. Ba ani nyní nepřestává město a okolní přifařenci ozdobovati chrámu Páně, tolika útrapami zkrušeného, takovou láskou osadníků zahrnovaného. — — —

Letos slaví kolatura 200letou památku znovu založení a posvěcení chrámu Páně. Dej Bůh, aby všude svatostánek takové lásce věřících se těšil.

72.

Líšeň u Brna na Moravě.

Napsal *Pavel Pavelka*, zám. kaplan v Líšni.

Líšeň, městys od Brna na východ asi pět čtvrtí hodiny, leží v dolině. Čítá ku 5000 obyvatelům. Okresní silnice dělí městys ve dvě nerovné části. Místo podlouhlé poblíž kostela nazývá se někdy: „*rynk*“; častěji však říká se: „půjdu do městečka“. Líšeň měla až do nejnovější doby „dvě brány“ a ona část, jež mezi nimi ležela, nazývala se „*městečkem*“. Brány jsou nyní zbořeny.

Ulice: 1. „Zabranská“, an se nachází za bývalou branou. Obyvatelé její slují posud „zabranští“. 2. „Krchůvek“, úzká ulička, jížto se přichází ku hřbitovu, vystavená na dřívějších obecních polích. 3. „Ulice panská“, jež vede od kostela ku zámku vysokorodých hr. z Belcredi. 4. „Ulice dlouhá“, v níž nalezá se nejvíce gruntovníků. 5. „Budín“, počínající od druhé, nyní též zbořené brány. 6. „Zahrada“ na místě bývalé panské zahrady. 7. „Blechálov“ řada domků vystavených na bývalých panských polích. 8. „Příhony“, tak nazvána, an vystavena jest na místě, kam pastýř dobytek vyháníval. Řada domků za zahradami selských usedlostí jmenuje se „na záhumení“. Za zahradou zámeckou jest ulice „ráj“; místo ono patřilo ku zám. zahradě. Několik domků sluje: „salujka“; bývala tam salárna. V údolí na úpatí kopce „kostelíček“ stojí řada domků, jimž se říká: „u kůlny“, an tam stávala panská „kůlna“ na seno. V novější době jeden vrchní pojmenoval tyto domky „Údolí Marianské“ ku poctě vysok. paní hrab. Marie Belcrediové rozené Fünfkirchenově.

Vrchy: „Kostelíček“ nazván tak proto, že až do roku 1785 na něm stál kostelíček, kaple. O povstání oné kaple udržuje se tato zbožná pověst.

Eliška z Bergů, roz. Kumrovna, okolo r. 1628 majitelkyně panství Líšeňského, měla prý synáčka od narození slepého. Jezdívala prý s ním častěji z rána na onen vrch na procházku. Při jedné takové projížďce — bylo prý to na den Navštívení P. Marie — zvolal asi 6letý synáček: „Maminko, hle tam se cos třpytí.“ Udivená matka dala hned zastaviti, sestoupila s vozu a nesouc synáčka na rukou, šla ku místu, kamž jí tento byl ukazoval, kamž došedši, nalezla obraz P. Marie Pomocné. Synáček od toho okamžení nabyl prý zraku. Eliška z Bergů, vzavši obraz, dala na něj zhotoviti krásný rám — jest prý to tentýž, v němž obraz posud se nalézá — a na poděkování za uzdravení svého synáčka, dala postaviti na onom místě hned kapli dřevěnou, v níž nalezený obraz ku veřejné úctě byl vystaven. Brzy pak kolem této dřevěné kaple dala kapli stavěti. Vystavěná kaple byla r. 1634 dne 12. července od kardinála Dietrichsteina posvěcena. Píše o tom P. J. Schmidl T. J. následovně: „Est Bruna vix ad unum lapidem disjuctus locus, Lesch nomine; ibi Virgini Dei Parenti coelestibus beneficiis in sua Passaviensi effigie inclarescenti, recens aedificatum steterat sacellam, ubi gratiosissimus Princeps, eminentissimus Dietrichsteinius, cum illud die 11a Julii consecraret, Rectorem domus et Patrem Andream Metsch, cujus consuetudine et sanctis operibus delectabatur, pro ea vero solemnitate peroraturum, ad esse voluit, etiam in suo prandio convivas.“ (Hist. S. J. Prov, Boh. IV. l. I. ad a. 1634.)

Zároveň založila Eliška z Bergů fundaci, aby každou sobotu v kapli sloužena byla mše sv. „de Beata“. Fundace nenalezá se nyní při farním chrámu P., kdež při vedlej-

ším oltáři na straně evang., na němž onen obraz P. Marie nyní jest umístněn, každou sobotu se slouží.

Záhy počali mnozí věřící putovati ku *„zázračnému obrazu P. Marie v Líšni“*. Tak zní nápis na jedné modlitbě s obrazem P. Marie Líšenské z r. 1780. Poutě tyto vždy více se zmáhaly a bývaly zvlášť četné ve svátek a v oktavě. *„Navštívení P. M.,“* která slavnosť jako *„svátek P. M. Líšenské“* se světívala. V zápiskách farních jest podotknuto, že zvlášť z Brna byla často procesí přicházela, někdy (snad na svátek Navšt. P. M.) u velké slávě, doprovázena jsouce „duchovním“ a „radním“ (Rathsherr). I oddavky v kapli oné Brňáci mívali, jak v matrice lze se dočísti. Kaple $5\frac{1}{2}^0$ zdélí a $2^0\ 5'$ šíře byla klenutá a břídlicí krytá.

Dále dí pověsť, že zvláště Jezuité z Brna poutěm oněm přáli, a později kolem kaple kostel prý stavěti počali, v němž kaple, jako Losetto zůstati prý měla. Kostel však nebyl prý dostaven.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc srpen.

I. Vyřízené záležitosti:

Oltář gotický pro děkanský chrám P. v Nezamyslicích dle výkresu p. architekta J. Mockra.

Práce kovové: *Kalich*: pro dp. Mart. Hostreitra, faráře v Milavčicích u Domažlic; - pro vp. F. Schönbecka, katechetu v Praze. — *Pozlacení dvou kalichů:* pro sl. patronátní úřad v Chodově Plané; - *pozlacení jednoho:* pro důstojný farní úřad v Libouchci. — *Patenku k nemocným:* pro důst. farní úřad v Dol. Gruntu. — *Nádobka na sv. oleje*: pro dp. Karla Zimu, faráře v Klapím. — *Kropenka:* pro dp. Josefa Thuna, faráře v Ousově; pro dp. Josefa Bendu, faráře v Litultovicích u Opavy. — *Kropáček*: pro vdp. Jos. Ehla, vikáře v Terezíně. — *Konvičky mešní*: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově na Moravě. — *Missál se stříbrným kováním:* pro vdp. Jana Klippla, děkana ve Vel. Meziříčí na Moravě; pro sl. správu velkopřevorskou v Dětenicích; pro dp. Leopolda Hrubého v Kdousově. — *Zvonky harmonické*: pro dp. Karla Zimu, faráře v Klapím; pro veledůst. děkanský úřad v Č. Brodě; pro vys. ur. pí hraběnku Kaunicovou v Praze; pro vp. Jos. Mergla, kaplana v Horažďovicích; pro veled. děkan. úřad v Třesti u Jihlavy a důstojná jesuitská kolej v Praze. — *Svícny oltářní*: 4 pro dp. Ign. Grünwalda, faráře v Bezdědicích; 6 pro vys. ur. p. bar. Zehsnera v Dobryčanech.

Paramenty: *Kasule bílá slavnostní*: pro vp. Karla Žáka, kaplana v Studené u Telče; - *červená bohatě vyšívaná:* pro dp. J. Bernarda, faráře v Černoušku a pro dp. Jana Žáčka, kaplana v Bílevsku pod Hostýnem. — *Pláštík na ciborium:* pro dp. L. Hrubého, faráře v Kdousově; pro vys. uroz. pí. hraběnku Kaunicovou v Praze. — *Štola bohatě vyšívaná*: pro dp. Jana Bernarda, faráře v Černoušku. — *Korouhev*: pro vys. důstoj. Dr. Václ. Hauschku, kanovníka na Hradčanech. — *Biret z hedvábné látky:* pro vdp. Jos. Pillera, b. notára v Oboře.

II. Nová objednání:

Práce kovové: *Kalich*: dp. Jos. Renner, vikarista v Budějovicích; dp. T. Šmýd, farář ve Skřípu u Opavy. — *Dvě stříbrné a tři cínové nádobky na sv. oleje:* dp. Tom. Šmýd, farář v Skřipově u Opavy. — *Missal:* dp. Wildner, farář v Mnichově; vdp. Ondř. Hochmuth, děkan ve Stráži u Boru. — *Křtitelnici mramorovou*: vys. ur. p. baron Zessner v Dobryčanech. *Zvonky harmonické*: dp. Fr. Wildner, farář v Mnichu; dp. Jos. Lužný, farář v Prutinovicích. — *Deset školních křížů*: sl. purkmistrov. úřad v Podmoklí.

Paramenty: *Kasuli červenou:* dp. Jos. Thun, farář v Ousově; - *zlatem bohatě vyšívanou červenou*: důst. kolej jesuitská v Praze; - *červenou a fialovou:* dp. Ludv. Šprysl, farář v Rapošovicích. — *Pluvial:* dp. Ant. Pastorek, farář ve Veliši. — *Bursu k nemocným:* blp. Kilian Frank, představený v Pleilu. — *Šatičky na sošku P. Marie*: bl. pí. Marie Hoffmannová v Praze. — *Pokrývku na pultík*: dp. Jos. Schmied, farář v Brodě. — *Dvě černé komže pro ministranty i s rochetkami:* dp. Jos. Thun v Ousově.

Prádlo kostelní: *Albu, rochetu k plachtu na oltář vyšívanou*: pro dp. vp. Jana Žáčka, kaplana v Bílevsku pod Hostýnem. — *Plachty oltářní*: dp. Leop. Hrubý, farář v Kdousově; dp. Fr. Tyl, zám. kaplan na Vorlíku. — *Rochetu*: vel. důst. děkanský úřad v Č. Brodě. — *Albu*: dp. Josef Thun, farář v Ousově.

III. Rozpočty.

Na postranní oltář sv. Anny: pro dp. Engel. Starého, faráře v Rovni. — *Na přelití 4 centnýřů těžkého zvonu*: pro vp. Al. Karasa, koop. v Bystřici u Benešova. — *Na rozličné kostelní věci*: pro blp. architekta Ant. Bauma v Praze.

Lehner.

«Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace «Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Jak oslavíme ostatky sv. Cyrilla? — Zodpovídané „otázky archaeologické“: Kaple Cyrillka na Velehradě. - Kaple sv. Jana Nepomuckého na Velehradě. - Authentika z roku 1165 (dodavek ku zprávě o románském kostele svat. M. Magdaleny v Řečanech). — Domácí zprávy. — Mosaika. — Z Akademie křesťanské. (Zpráva za měsíc září.)

Jak oslavíme ostatky sv. Cyrilla na Velehradě?

Sv. Otec daroval Velehradu ostatky z ruky sv. Cyrilla. Dar tento jest na Velehradě dnešního dne 30. září, ponejprv k uctívání v „Cyrillce“ vystaven a bude dne 2. října do hlavního chrámu přenešen. Přenešení těchto ostatků ustanoveno významně na dnešní den, kdy Slovanstvo veškeré bude slaviti výroční den prohlášení encykliky cyrillo-methodějské.

Na Velehradě budou za tou příčinou konány zvláštní pobožnosti, jejichž pořádek oznamuje místní správa duchovní s následujícím provoláním:

Když papež Mikuláš I. uložil apoštolům našim ss. Cyrillu a Methoději, aby z Velehradu přišli do Říma, „vydali se“, praví encyklika papeže Lva XIII. dle Sborníku Velehradského — „radostně“ na cestu do Říma a přinesli s sebou ostatky sv. Klimenta. Papež Hadrian II., jenž nastoupil na místo zesnulého Mikuláše, dověděv se o tom, *„vyšel s duchovenstvem a lidem výtečným příchozím vstříc a vzdal jim velikou poctu.“*

Když pak sv. Cyrill umřel v Římě 14. února r. 769, „dostalo se mu“ — dle téže encykliky papežovy — veřejného pohřbu, jenž se konal za *veliké slávy způsobem, jakým bývají pohřbeni papežové* a uložen byl za velikých poct do hrobu, jejž si Hadrian sám dal vystavěti. *Když nesen byl za zpěvu slavných žalmů městem,* zdálo se, že to jde průvod vítězný a ne pohřební. *Římský lid prokazoval sv. muži takovou poctu, jaké dostává se pouze nebešťanům.“*

Takové-li zprávy hlásá papežská encyklika „Grande munus“, hlásá světu celému, zdaž my dítky cyrillo-methodějské mohli bychom zůstati netečnými? Z Velehradu do Říma přišedše byli ss. Cyrill a Methoděj s ostatky sv. Klimenta slavně vítáni, v Římě byl zesnulý sv. Cyrill poctěn co nejvíce: aj, zdaž my dítky cyrillo-methodějské neměli bychom uctívati slavně apoštoly své a vítati poctami co největšími, *vítati na Velehradě ostatky sv. Cyrilla, jež z Říma na Velehrad k nám přicházejí?*

Uctíme. Uvítáme!“

„Method“ chce býti účastníkem slavnosti sv. Cyrilla popisem „Cyrillky“, napsaným od velehradského kooperátora. „Method“ a „Cyrill“ jsou bratři, „Cyrillská Jednota“ jest živým pomníkem ku cti sv. Cyrilla zbudovaným. Nechať na památku dnešní slavnosti ještě tohoto roku z Velehradu počne se šířiti „Cyrillská Jednota“ po Moravě od sídla sv. Cyrilla, jako s basiliky sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně rozvětvilo a rozvětvuje se po Čechách valně Cyrillských Jednot, aby i v tom jedno byly Čechy s Moravou. Svatyně velehradská stkvostně se zdobí. Budiž přidána nejideálnější okrasa domu božího zřízením živého orgánu pro pěstování a po-

vznešení hudby posvátné na Velehradě a po celé Moravě. „Cyrillská Jednota“ zasvětila činnost svou tomu apoštolu, který s Velehradu naučil národ náš zpívati Boží chvály. S Velehradu Jednota jeho hojně rozvětvůjž se po úrodných dědinách požehnaného dědictví. Nechať na památku 20. září role cyrillo-methodějská na Moravě vydá letos alespoň tolik „Jednot Cyrillských“, kolik dekanátů Morava čítá! Památku prvního učitele zpěvu posvátného ve vlastech našich významněji oslaviti nelze. Sv. Cyrill — první učitel zpěvu církevního — nyní i v ostatcích na Velehradě sídlí. Jemu na památku budiž po osadách farních zřizována — Jednota Cyrillská.

F. J. Lehner.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

73.

Kaple Cyrillka na Velehradě.

Napsal *Jan Vychodil*, kooperátor na Velehradě.

Mezi památnosti posvátného Velehradu patří též úhledná kaple, stojící na východním konci Velehradu při silnici, kteráž vede z Uh. Hradiště na Velehrad. Touto cestou přicházejícím poutníkům známa jest ovšem velmi dobře, ale i poutníkům s jiných stran přišlým poví každé dítě o „Cyrillce“.

Dějiny. Ze které doby pochází Cyrillka? Znalci vyslovují dle slohu své mínění, že kaple pochází ze století XIV. Jestiť vystavena ve slohu gotickém, jehož „nejskvělejší doba padá do 14. století“, jak udává Jos. Niklas a Fr. Šanda.[1]) Mínění toto listinami doložiti nesnadno jest, nesnadno aspoň až po tuto dobu. Avšak na původ její prastarý, ne-li co do slohu, tedy co do *místa* poukazují zvláštní vzkazky, zvláštní ústní podání — dvoje.

Dosud žijí lidé, kteříž ještě před 25 lety vidívali v této kapli před oltářem podlouhlý kámen v dlažbě, kámen čtverhranný asi 1′ široký, 2—3′ dlouhý, s nápisem velmi sešlým, nečitelným. Na kámen upoutána byla pověsť obecně známá, pověsť tato: Sv. Methoděj čekal jedenkráte se mší sv. na krále Svatopluka, jenžto byl sobě vyjel na hon. Čekal dlouho, až k poledni, ale když Svatopluk nepřijížděl, řekl: „Nesluší odkládati mši sv. přes poledne“ — a přistoupil k oltáři a mši sv. sloužil. Při pozdvihování přijel Svatopluk. Uslyšev o tom, že nečekal na něho s. Methoděj, rozhněval se velice a tak, jak seděl na koni, vjel do kostela přímo k oltáři, chtěje kopím probodnouti s. Methoděje. V tom klesl kůň jeho a psi dorážející na s. Methoděje zůstali státi ku předu nakloněni. Ostatně nic nestalo se Svatoplukovi, avšak na výstražnou památku byl prý na onom místě, kde kůň klesl, položen kámen (onen hořejší).

Pro starý původ kaple není bez významu zobecnělý, ba jedině známý název její — „Cyrillka“. — Bohatá knihovna kláštera velehradského ztráty mnohé utrpěvši nachází se roztroušena po Moravě (v Uh. Hradišti v klášteře františkánském, v Olomouci v c. k. knihovně atd.), ale největší část původních listin o klášteře velehradském uložena jest v zemském archivě v Brně obsahujíc nad 1500 kusův.[2]) V těchto listinách a knihách, nemůže-liž časem nalezeno býti něco určitého, což dosvědčilo by pradávný původ Cyrillky? Nejstarší kniha, která na Velehradě v archivu farním zůstala, jest matrika latinská od r. 1700—1784 obsahující v jednom svazku zápisy křestní, snubní a úmrtní. Z matriky této dovídáme se, že v kryptách pod velkým chrámem klášterním, nynějším farním, pochováváni bývali zasloužilí příslušníci kláštera i některé osoby jiné pro přednosť jakousi vyznamenané na př. 25. dubna 1764 Jan Jiří Lauseker, klášt. mistr zednický, roku 78, pochován v kryptě konventního chrámu pod kaplicí sv. Maří Magdaleny; 3. ledna 1784 pochoval vdp. Filip Zurý, opat velehradský (poslední) 84letou ctih. paní Antonii z Ulrici, bývalou abatyši v Brně, rovněž do krypty konventní. Pohřebiště pro všechny ostatní poddané bylo kolem kaple Cyrillky, kteráž byla kostelem farním.

Podivná vyskytá se tu okolnost závažná. Hned při pohřbu 6. března 1700, kdy pohřbena 36letá Markéta, dcera Cyrilla Kučeře ze vsi Fryčovic, poznačeno jest, že pohřbena byla „in coemeterio ecclesiolae S. S. Corporis Xti“, t. j. na hřbitově kostelíčka nejsv. Těla Páně. A podobně zapisováno při každém pohřbu až do r. 1764, ve kterémž roku 30. července počal Bedř. Hájek, zastávaje

[1]) Slohy stavitelské. V Praze 1865 str. 61.

[2]) Památ. archeol. 1863 str. 301.

správu duchovní, psáti pohřebiště totéž „ecclesia Coenae Domini“, t. j. pohřebiště kostelíka Večeře Páně a týž název udržel se pak až do zrušení kláštera r. 1784 za různých správců duchovních i za Konrada Veselého, jenž po zrušení kláštera duchovní správu dále zastával, až i prvním farářem velehradským se stal. Po zrušení kláštera zavedeny matriky nové, německé, ve kterých pohřebiště vytknuto není, ačkoli odjinud víme, že zůstalo při téže kapli až do roku 1832, kdy nynější nový hřbitov na „Hrádku“ založen a první „Cyrill Bazala, rolník 29letý, dne 11. prosince“ tam pochován. Nač uvedeno toto všechno? Abychom poznali, jak psáno jméno kaple po drahnou dobu a poznavše název úřední, abychom dovedli oceniti název její v lidu zobecnělý.

Obyčejně nebyla kaple zvána ani „kostelíčkem Těla Páně“ ani „kostelíčkem Večeře Páně“, nýbrž zkrátka „Cyrillkou“. Tak r. 1813 když bylo potřebí kostelu farnímu — bývalému klášternímu — nutných oprav mnohých, žádali farníci, aby sproštěni byli práce jak ruční tak jízdné, poněvadž předkové jejich takou práci konávali pouze „bey

der nun gesperrten Cirilly Kirchen“ — při kostele Cyrillově (Cyrillce) nyní zavřeném — jak psáno 12. ledna 1813 a opětně 8. října 1813 od kamerálního úřadu velehradského úřadu krajskému. Podobně vyznali farníci v protokolu ze dne 23. ledna 1832, že do zrušení kláštera byl určen pro farníky dosavadní svatocyrillský kostelík „noch bestehende kleine S. Cirilli Kirche“. — Ano sám vp. far. Jan Rudolph v seznamu kostelních předmětů napsal 14. květ. 1834 v odstavci zvláštním takto: *Cyrillka.* Malý kostelík „Večeře Páně“ pojmenován dle oltářního obrazu hlavního, vystaven z kamene a cihel má střechu špatnou, prolomený strop, na věži 2 zvony. Kaple tato stojíc na starém hřbitově, zbytečna jest nyní po založení hřbitova nového. Připisuje se jí *velmi vysoké stáří*, což asi pouze platí o presbyteriu gotickém .... Když Taborité v XV. věku spustošili klášter, konávána v ní bohoslužba.

Považována tedy, jak patrno, Cyrillka za památku velmi starobylou, čemuž i název ustálený, ač odchylný od úředního názvu, velmi výmluvně nasvědčuje. Není-liž pravda? Suďme podle nynějšku.

Chatrná kaple památná zanikala víc a více nemajíc, kdo by velkomyslně ujal se jí.

Vlp. administrator, Vikt. Novák, ve zprávě své dne 12. července 1854 praví, že za kamerálů (po zrušení kláštera) nebývalo v ní bohoslužeb až na to vykrápění mrtvol, kteréž ale přestalo, když 25. listop. 1832 nový hřbitov byl posvěcen a starý hřbitov za náhradu propuštěn c. k. správě dle žádosti ze dne 12. února 1833. Kterak potom a kdy znesvěcována byla, nelze udati jistě, ale tolik docela jisto jest, že r. 1850 vojsko na Velehradě ubytované používalo kaple za prachárnu.[3]) — Od 1. listop. 1836 přešlo panství velehradské se všemi právy a povinnostmi na kupce svob. p. Šim. Sinu, o němž vp. administrátor vyslovil naději, že vrátí kapli účelu původnímu, což se i stalo před r. 1863, když kaple i s právem patronátním postoupena knížeti arcibiskupu olomouckému, Bedřichu z Fürtenbergu. Nejdůstoj. kníže arcibiskup nelitoval nákladu, aby ve slohu původním obnovena byla do památného roku jubilejního. Stavitel vyhlášený Jos. Lippert podal návrh r. 1859 a podlé něho šťastně jest obnova provedena, jak se spatřuje tuto na vyobrazení. Kaple pak dne 6. července r. 1863 v pondělí slavně zasvěcena církevním účelům od tehdejšího děkana uh.-hradišťského, Kar. Mikulky, faráře v Bilovicích. Oltářní obraz, krásná řezba, představující příchod ss. 3 králů názorně vypravuje každému, že kaple jest zasvěcena ke cti a chvále „Zjevení Páně nebo Ss. tří králův“ — a přece — a přece nedoptáš se leč na „Cyrillku“, neuslyšíš mluviť leč o „Cyrillce“. Zastaralý název ustálený nikterak nedá se vypuditi názvem novým. Nuže, zdaliž tedy z názvu „Cyrillka“ nemůžeme souditi na pradávný původ kaple naší?

Zevnějšek. První pohled na Cyrillku praví nám, že máme před sebou stavbu gotickou; presbyterium že nižší jest nežli loď, že má kamenné pilíře opěrací, kdežto loď žádnými se vykazati nemůže.

Střecha sedlová pokryta jest kamenem, břidlicí. Uprostřed lodní střechy vypíná se gotická věžka, na jejíž vrchu mezi příhodnými ozdobami vyniká pozlacený kohout — odznak bdělosti, strany její vybíhají v malé štítky prolamujíce okraj střechy; na každém štítku stojí železná ozdoba gotická na spůsob kříže. Ve věžce nevelký zvonek zaznívá dosti často, anoť od r. 1863 může v Cyrillce každodenně po celý rok mše sv. sloužena býti. — Oba konce střechy zakončeny jsou kamenným štítem úhledně tesaným do trojhranu; štít průčelní ukončen *křížem gotickým* velmi krásně zhotoveným i ozdobeným, štít předoltářní končí gotickou lilií křížovou. Nad presbyteriem na špici stojí také křížek, ale železný.

Průčelí nemá sice bohatých ozdob, ale proto přece může při naší kapli nazváno býti ozdobným. Neboť pozorujeme, že vchod vyšpaletovaný do vnitřku se rozšiřuje plochými stěnami, avšak na venek ukazuje ploché stěny přerušené 2 pruty, 4 žlábky mělkými a 1 značně hlubokým, kteréžto rozčlánkování zaujímá celou plochu zevního vchodu nechávajíc asi 1' vysoký spodek úplně hladkým. Průčelí přidáno za ozdobu kulaté okno, *růžice*, jejíž nákres ovšem pozorovati třeba nikoli z venku, nýbrž z vnitřku a sice od oltáře a proto až níže ji promluvíme o ní. Jak vysoko nad vchodem umístěna růžice, tak vysoko nad ní pozorujeme *dvojaté okno gotické* a nad ním teprv u vzdálenosti mnohem větší vypíná se dotčený kříž kamenný na vrcholu. Průčelní strana tudíž oživena dosti vchodem, růžicí, dvojitým oknem a křížem.

Vnitřek. Na poutníky činívá kaple milý dojem již zevnějškem, více však úpravou vnitřní. Prostoru její vnitřní snadno přehlédnouti; obnášíť celá délka 5 4', v oboltáří šířka 2^0 2', v lodi 2^0 5 , v oboltáří výška 2^0 5', v lodi 3^0 1' 6''.

Oltář. Rozhlednuv se poutník po kapli kolem a kolem utkvívá zrakem na oltáři, jehož spodek, mensa, z pískovce drobnozrnitého má z předu vtesané 3 kříže (na předstředním IHS), po stranách po kříži jednom. Hořejšek oltáře křídlový jest ze dřeva a může býti buď zavřen aneb otevřen. Zavřen-li, vidíme na obou křídlech mezi mnohými ozdobami řezbářskými podoby čtyř evangelistův a sice na epištolním křídle s vrchu anděla (s. Matouš), dole volka okřídleného (s. Lukáš), na evangelní straně dole okřídleného lva (s. Marek), na hoře orla (s. Jan). Otevřen-li, máme na epištolním křídle s. Cyrilla, na evangelním s. Methoděje (jehož postavou zobrazil a zvěčnil sebe řezbář Heinrich). Vkusné postavy obou apoštolů našich vystupují ze zlaté půdy jsouce příhodnými barvami zrakům určitěji zobrazeny. Gotická stříška spočívá nad dutým vnitřkem, ve kterémž upraveno jest uměleckou rukou P. Kastlungera „Zjevení Páně“ nebo „Příchod svatých tří králův“. Známý příběh biblický. Proto však přece pozorovatel bedlivě pozoruje každou jednotlivou osobu zvlášť i vkusné seřadění jejich, neujde mu ani hvězda nad skupením zářící, ani střecha nad chlévem děravá. Pochváliv umělce dovedného neopomíjí poutník díky vzdáti štědrému dárci J. Em.

[3]) Podobný osud posv. místa viz n. p. Votka, Památky Staroboleslav. str. 127.

p. kardinálu arcibiskupu olomouckému, Bedřichovi, jehož znak umístěn dole pod sv. Josefem, kdež připsáno jest „ex voto ao 1862“, ze kterýchžto slov poznáváme, že r. 1862 slibu svému dostál nejdůst. arcipastýř věnovav oltář tento.

Oboltáří či presbyterium má 5 oken útvaru gotického, jednoduchého ale příjemného. Kulaté tabulky ze skla bílého mají náplň ze skla červeného. Okna oddělena jsou 6 žebry, z nichž 2 přiléhají těsně na oblouk vítězný. Na svorníku žeber těchto klenbu držících stojí v modrém poli ozářený beránek bílý na zeleném pažitu; z prsou beránkových teče krev do kalicha. Hojné okrasy rostlinné a jiné ozdoby různobarevné naplňují klenbu v oboltáří. Na stěnách střídá se monogram jmen Jesus (IHS) a Maria (MR). Za oltářem pak čteme letočetný nápis:

„ChVáLa ss. CyrILLV a MethoDěIi. — pinx. Fr. Dorazil“

což udává, že malíř z Uh. Hradiště Fr. Dorazil kapli tuto maloval r. 1863. Na epištolní straně ve zdi jest upraven výklenek pro konvičky. Nejenom v oltáři, nýbrž i v lodi kolem do kola jest opažení dřevěné asi 3′ od země vysoké, v presbyteriu mnohem ozdobnější, nežli v lodi.

Loď. Při dřevěném opažení v lodi podél obou zdí stojí po jedné lavici, v zadu pak na evangelní straně zřízena jest pod kůrem (kruchtou) a jeho schody komůrka dřevěná. Stěny zdobí střídavě „F.F.“ s korunou (Fridericus Fürstenberg) a „červený orel s modrým zobákem a modrými drápy“. — Mimo to na stěnách jsou nápisy, jakéž i dříve nápisy bývaly v Cyrillce,[4]) a sice na straně *evangelní* čteme:

„In nomine - Jesu - omne genu - flectatur - Philip c. 2.“ ve jménu Ježíše každé koleno klekej a „Laudemus - viros - gloriosos. Cap. 44 ver. 1“ Chvalmež muže slavné. (Sirach 44, 1.) —

Na straně pak *epištolní* čteme:

„Initium - sapientiae - timor - Domini - prov - 9.“ Počátek moudrosti bázeň boží (Přísl. 9, 10.) a „Laudate - dominum - omnes - gentes. psal. 116 — Chvalte Pána všichni národové (žalm 116, 1.).“

Strop v lodi jest dřevěný, rovný čili plochý, dosti bohatě ozdobený hvězdičkami a větvičkami s lupením. Na podporách příčních trámců střídají se znaky nejdůst. arcipastýře olomouckého: FF, celý červený orel ve zlatém poli, černá orlice s bílou hvězdou na prsou ve zlatém poli, bílé zuby (kužely) v červeném poli (4 na hoře a 2 dole), střídají se dvakrát. Na oblouku vítězném zříme se strany lodní žehnajícího Krista s knihou, na níž napsáno *AΩ* — t. j. začátek a konec, jak udáno ve Zjevení s. Jana 1, 8: „Já† jsem Alfa i Omega, počátek i konec, praví Pán Bůh.“

Odtud pěkně viděti kulaté okno, dotčenou již růžici nad vchodem. Růžice oplývá bohatými okrasami rozmanitě propletenými. Střed růžice zaujímá červený orel v zeleném poli, kolem něhož nápis:

„Fridericus Archiepiscopus Olomucensis a: d: 1863.“

Nápis tudíž oznamuje, že „Bedřich, arcibiskup olomoucký, l. P. 1863“ kapli Cyrillku na své útraty dal obnoviti.

Ještě vzpomněti třeba jediného obrazu, kterýžto visí na zdi epištolní, asi uprostřed lodi. Obraz tento představující apoštoly naše sv. Cyrilla a Methoděje, zavěšen po svolení nejdůstojnějšího arcipastýře Bedřicha (ze dne 27. března 1869). Na obraz upoutána jest ona významná památka, že i rozkolní Slované východní uctívají *slovanské* apoštoly svatého Cyrilla a Methoděje, i ve zvláštní vážnosti že mají posvátný Velehrad. Slavíce na východě, jako my na západě r. 1869 tisíciletou památku úmrtí sv. Cyrilla, poslali členové moskevského dobročinného výboru slovanského v Petrohradě obrázek tento s úhlednou lampou na Velehrad, aby projevili patrným skutkem, že s námi za jedno jsou v úctě ssvv. Cyrilla a Methoděje. Toť i v listině věnovací vysloveno takto, což v překladu zní: „Milovaným bratrům Čechům i Moravanům, ať v Kristu radují se! — Vy jste, milovaní bratři, chovali vždy u vysoké úctě památku našich slovanských praučitelů, svat. Cyrilla a Methoděje. My Rusové těžíce po přednosti z jejich svatého dědictví, vážíme si památky této jakožto znaku všeslovanského jedinstva, kteréž nyní ve smyslu duchovní vzájemnosti všem očitě jeví se. Letošního roku naplní se tisíciletí úmrtního dne blahoslavence Cyrilla. I posýláme Vám pro velehradský chrám Páně obraz jeho i bratra jeho Methoděje, u Vás taktéž vzývaného. Přiloženou lampu, prosíme, abyste rozžali před nimi. Tento malý dar budiž svědectvím o našem vřelém přátelství k Vám i rukojemstvím na lepší a slavnější časy pro veškerý slovanský svět.“

Tento list věnovací psán „ve Hradě Sv. Petra dne 10. ledna 1869 — Января 10го

*

[4]) Hvězda olomoucká 1859 str. 151. — Sborník velehradský 1880 str. 48.

дня 1869 г. Градъ Св. Петра" a podepsán 20 osobami věhlasného jména (na př. Mich. Černajev, Alex. Hilferding).

Po zprávách uvedených, kdož upře, že Cyrillka nejednou vyniká památností a vzácnotou?!

69.

Kaple sv. Jana Nep. na Velehradě.

Napsal *Jan Vychodil*, kooperátor na Velehradě.

Kaple sv. Jana Nep., patrona země české, velikého světce v národu slovanském, stojí při silnici u mostu nedaleko „hrádku" dobře známého. Jest vystavěna v pravidelném šestihranu, vybíhajíc v ozdobnou kupolu s lucernou. R. 1877 dostalo se jí velenutné opravy důkladné, zač největší díky přísluší „Matici Velehradské".

Vzácnou zvláštností kaple svatojanské na Velehradě jest, že byla věnována sv. Janu Nep., věnována jako „světci" 14 roků dříve nežli od papežské stolice prohlášen byl za svatého (r. 1729). Důkazem toho nápis letočetný:

„VeneratIonI SanCtI IoannIs De NepoMVCo" — úctě svatého Jana z Nepomuku r. 1715.

Zvláštnosť tato vzácná rozmnožuje řadu podobných případův, jež o sv. Janu Nep. uvedl dr. Klem. Borový, by dovodil pravdu výroku svého: „Nicméně stává se, že nábožní křesťané o některém zemřelém dříve ještě, než se papežská stolice o té věci byla vyslovila, zbožné domnění v mysli své chovají, že týž obzvláštní svatostí života se stkvěl; nazývají ho blahoslaveným nebo *svatým;* utíkají se k přímluvě jeho, věnují mu *obrazy, sochy a oltáře a jiným způsobem* svou vážnosť a úctu jemu prokazují. Církev jim v tom nebrání, jestliže nemá k tomu příčin závažných; ano církev mnohdykráte právě této úcty od věřícího lidu prokazované užívá jakožto mocného dokladu pro svatosť některého zemřelého člena církve. Tak bylo i při Janu Nepomuckém."*)

Kaple svatojanská na Velehradě po zevnějšku jest obílena čistě a pokryta břidlicí.

Uvnitř obílené stěny okrášleny jsou jemnými ozdobami rázu moderního, báně či kupola vykrášlena jest obrazy příhodnými ze života sv. Jana Nep. Tak zříme na I. obr. (na epištolní straně) chlapečka Jana uprostřed dvou kněží cisterciáků, z rozevřené knihy kterak se učí. Nad skupením vhodný hlásá nápis:

„Innocens manibus et mundo corde".

„Nevinný rukama a čistého srdce"; (ž. 23, 4) a nad nápisem zobrazený hvězdnatý anděl znázorňuje s dostatek andělskou čistotu pacholete Jana učelivého.

II. obraz ozřejmí každému na první pohled. Co na něm? Jan oděn rouchem kněžským zpovídá královnu Žofii. Nápis nadobrazní praví:

„Abscondere sacramentum Regis bonum est".

„Ukrývati tajemstvi královo dobré jest". (Pob. 12, 7) a tutéž myšlénku zobrazují dvě ryby hvězdnaté nad nápisem.

III. obrazem připomínáme sobě onu chvíli trudnou Janovu, kdy zlovolný král Václav IV. žádal, aby mu zjevil zpověď kralovninu. Janu zkormoucenému žádostí takovou hodí se výborně slova nápisu:

„Subversores sunt mecum et cum scorpionibus habito".

„Převrácenci jsou se mnou a mezi štíry přebývám (Ezech. 2, 6.)". Štír jedovatý čili škorpion výše namalován.

Ve IV. obrazu jeví se již následek odporu, jímž opřel se králi mlčenlivý zpovědník Jan; neboť s kamenného mostu shozen (dne 20. března 1393) padá Jan do Vltavy, nápis ale věští:

„Nec flumina obruent illum".

„Aniž řeky zatopí ho". (Pís. Šalom. 8, 7) a témuž nasvědčuje menší obraz hořejší — ryba vyvrhující Jonáše.

Na V. obrazu tato zvěst uskutečněna; leží Jan uprostřed vody na ostrůvku skalnatém, pět hvězdiček u nohou ve vodě, svatozář kolem hlavy, tvář obracenu maje k andělovi, jenž přináší jemu palmu vítěznou. Věru, „Major in occasu" — větším ve smrti, jak dí nápis a jak vyobrazuje hvězdnatý střelec nad nápisem.

Obrazu VI. dostalo se místa nad oltářem. Jaký jest? Veliká zlatá hvězda šestipaprsková má ve středu svém poprsí sv. Jana Nep., jehož hlava jest ozářena, v ruce drží kříž; anděl jeden po pravé straně hvězdy, druhý po levé a nad hvězdou nápis:

*) Dr. Klem. Borový, Sv. Jan Nepomucký; v Praze 1878 str. 34.

„Joannes est nomen ejus“.

„Jan jest jméno jeho“. (Luk 1, 63), a pod hvězdou:

„Haec dum stella favet sors inimica cavet“.

„Tato-li hvězda příznivá, nepříznivý osud vzdálen jest“. Vítěznou sílu mocné přímluvy sv. Jana Nep. případně značí hvězdnatý lev nad hořejším nápisem.

Na oltáři samém jsou dva obrazy: větším zobrazen „křest Bořivojův“, menším „sv. Jan Nep.“ v poprsí s obličejem vzhůru pozdviženým. Nejsou právě špatné, avšak do zděného rámce čili do prohlubinky ve zdi upravené nikterak nestačí a tudíž ani se nehodí. Patrno, že býval tu zavěšen obraz jiný, k ostatním obrazům příslušný. Kam poděl se? Do nedalekého Domanína dostal se „widerrechtlich“ — neprávem či bezprávně, jak zapsáno v seznamu vp. faráře velehradského J. Rudolpha 14. května 1834. V Domaníně dosud se nachází na bočním oltáři; záhodno však a žádoucno bylo by, aby na dřívější své místo přišel, třebas byl značně roztrhán. Obraz malován jest od Ig. Raaba († na Velehradě 2. února 1787 stár 74 roky). Zobrazen tu sv. Jan Nep. jako almužník královský; Jan uprostřed stojí rozdávaje peníze, jemu po pravé straně kupí se nedočkavý zástup hladových žebráků mladých i starých, po levici jeho tulí se jiné množství žebráků již obdarovaných; tu vděčná radost, tam hlodavý žal, uprostřed sv. Jan odpomáhaje žalu, působě radost utrápeným, tak že radují se z toho andělé nad ním! Obraz tento zajisté měl svou pravou cenu významnou v kapli sv. Jana Nep. na Velehradě a jenom tam byl by ještě nyní na svém místě.

Zbývá nám ještě pohlednouti vzhůru do báně. Co tam uvidíme? Na nejvyšší části její vymalován Bůh Otec, jako by vznášel se na obloze nebeské, u hlavy jeho zář do trojhranu, pootevřená levice něco málo odstává od levého boku, kdežto pravice pozdvižená prstem ukazuje k nápisu:

„Qui numerat multitudinem stellarum“

na hoře, ostatek dole:

„et omnibus eis nomina vocat“.

„Jenžto sčítá počet hvězd: a zove je všecky zejmena“ (ž. 146, 4).

Kaple sv. Jana Nep. na Velehradě nepatří-liž mezi památnosti posv. Velehradu? A významná úprava její zda-liž neřadí ji mezi nejvzácnější památky svatojanské? V kapli této bývá do roka dvakráte mše sv. v oktávu sv. Jana Nep. dle povolení nejdůst. ordinariátu olomouckého. Každodenně však po celý oktáv svatojanský scházívají se tu Velehradčané k pobožnosti večerní z útrob svých volajíce slovy známé písně Soukopovy:

Slyš, ó slyš nás, Otče, svatý Jene,
Přimlouvej se za nás u Boha,
Ať se nade vlastí stále klene
Zlatá církve Páně obloha;
Nechť se v národu Tvém vezdy stkvěje
Símě Cyrilla a Methoděje,
Víra, ona hvězda spanilá,
By nás věčně s Tebou spasila.

72.

Authentika z roku 1165.

(Dodavek ke zprávě o romanském kostele sv. M. Magdaleny v Řečanech, podané v Methodu 1881 str. 13-16.)

Dychtil jsem podívati se do pamětné knihy fary Zdechovické, jak zní authentika kostela Řečanského, o které zmínili se Schaller i Sommer v topografiích svých. Za tím účelem navštívil jsem letos o prázdninách dp. Václava Pilaře, faráře ve Zdechovicích, jenž zatím již sám laskavě učinil pro mne potřebné výpisy z knih pamětných. Opis authentiky i jiné zprávy o ní nacházejí se v pamětné knize (pars I. et II., svázány jsou v jedno) na str. 9—12; vše to psal Thadaeus Crispin, když r. 1741 dostal se za faráře do Zdechovic. Předchůdce jeho na té faře byl Antonín Procházka, jenž dle vyhledání nynějšího p. faráře byl r. 1720 do Zdechovic dosazen a zemřel tam 18. ún. 1741. Řečený farář Crispin vypravuje nejprve, že přišed do Zdechovic a vše prohledávaje, nalezl olověnou krabici (capsulam) s nemnohými ostatky a s biskupskou authentikou, kterou dosti těžce přečetl. I vyptával se na to pěti kostelníků (aeditui), kteříž jednosvorně vypovídali, kterak předchůdce jeho A. Procházka před několika lety jednou odpoledne vyšel si do Řečan, tam v kostele kladivem vytloukl několik kamenů z většího oltáře, vyňal z něho tuto krabici, a přísně jim zapovídal, aby nic neříkali. Crispin se domníval, že Procházka tak učinil buď z pochybnosti, je-li ten oltář vysvěcen, anebo z těžkomyslnosti, kterou prý trpíval. Na konec Crispin lituje, že ostatky svatých většinou se ztratily, a podává celý

text authentiky, jak ji dovedl přečísti. Při čtení udělal několik chyb. Některé chyby, ovšem jen méně závažné, mohou se snadno opraviti, poněvadž authentika Řečanská psána jest dle téhož formuláře jako jiné tři authentiky téhož biskupa, totiž Bohnická ze dne 30. kv. 1158 (tištěna celá v ČČM. 1847, 226), Svato-Ondřejská z Prahy daná 11. říj. 1165 (vložena do kroniky Zbraslavské k r. 1337), a Svato-Jakubská u Církvice daná 19. list. 1165 (faksimile v ČČM. 1847). Zde následuje authentika Řečanská věrně dle přepisu Crispinova; některá slova opravuji hned v závorkách.

Anno Dominicae Incarnationis 1165, Indictione 13., Epacta 17., Concursu (corcurrente) vero 4. Ego Daniel licet indignus, divina dn. (Dei tamen) gratia Pragensium Episcopus 13., anno ordinationis meae 15., mense 11., die mensis 14., regnante Frederico gloriosissimo et serenissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, temporibusque Wladislai gloriosissimi Bohemiae Regis, has reliquias hoc sepulchrum (horum sanctorum) in hoc altari 18vo (dolož: Kalendas Decembris) propria manu recondidi: De ligno Domini, de Sepulchro Domini. Stae Mariae Virginis. Sti Joannis Bapt. S. Petri Apostoli. S. Joannis Apli. S. Mathaei Apostoli et (dolož: evangelistae). SS. Mauri et sociorum Mart. S. Wenceslai Mart. S. Adalberti M. S. Pancratii Mart. SS. Joannis, Benedicti, Mathaei, Isauc (Isaac), Crispini (Christini, jest to pět bratří poustevníků) MM. S. Timotei M. S. Apollinaris M. S. Ambrosii Conf. S. Saturnii Conf. S. Regii Conf. S. Gothardi Conf. S. Udalrici Conf. S. Martini Conf. SS. 11mille (millium) Virginum MM. S. Ludmilae M. S. Mar. Magdal. S. Margaritae Virg. M. S. Caeciliae V. M. S. Barbarae V. M. Isti omnes Sancti Domini intercedere dignentur pro me peccatore ad Dominum amen amen. Ego Wladislaus Rex Boh^{ae} eisdem temporibus (ejusdem temporis, a tak ještě třikrát dále) idem oro amen. Ego Judita Regina Boh^{ae} eisdem temporibus idem oro. Ego Praedbok Castellanus de Lazlaw Constructor hujus Ecclesiae eisdem temporibus idem oro amen amen. Ego Borena Conjux ejusdem Comitis Cooperatrix hujus operis eisdem temporibus idem oro amen amen amen. Titulus vero hujus Ecclesiae Sae Mariae gloriosae Virgini annotatur.

Nejvíce jest litovati, že právě vlastní jmena, vztahující se k zakladatelům kostela Řečanského, jsou chybně opsána, a chyba ta nemůže se najisto opraviti, leč by se našel originál. Již jsem poznamenal v letošním Methodu str. 15, že místo *Lazlaw* má se čísti nejspíš *Čáslav*, a že při neslýchaném jmeně *Praedbok* (tak jest psáno v pamětné knize) možno mysliti na *Budivoje*, jenž byl županem Čáslavským dle jiné listiny z r. 1175. Také manželka zakladatele kostela Řečanského a pomocnice při tom díle *Borena* má jmeno neobyčejné; kdo ví nejmenovala-li se Božena. Vysvěcen byl kostel Řečanský dne 14. listopadu 1165; ten den označen jest v authentice dvojím různým způsobem, jakž biskup Daniel měl v obyčeji. Čtrnáctý listopad připadl r. 1165 na neděli, obyčejný den svěcení kostelů; potom hned v pátek 19. list. biskup Daniel světil kostel ve Sv. Jakubě.

Farář Crispin se divil v přičiněné poznámce, že Řečanskému kostelu sv. Magdaleny dává se v authentice titul Panny Marie; táž neshoda jest v authentice Svato-Jakubské, kdež také stojí: Titulus autem hujus altaris sancte Marie, gloriose et perpetue virgini annotatur. Důležitější jest poslední poznámka Crispinova; on totiž na zadní straně authentiky našel pozdější nápis, z něhož přečetl tolik: „Anno 1407 die 24 mensis Octobris consecratum est hoc altare reconciliatum de novo a venerabili in Christo patre domino domino Venceslao episcopo Nicopolensi tunc Pragensis archiepiscopi suffraganeo ordinis fratr. Praedicatorum . . .“ Dominikán Václav biskup Nikopolský byl světícím biskupem v Čechách v letech 1388—1413, což se srovnává s hořejším udajem.

Roku 1841 při opravování kostela Řečanského farář Ant. Sedláček přinesl z něho některé ostatky svatých na faru Zdechovickou, o kterých se domníval, že jsou to ty, které vyjmenovány jsou v hořejším listě opsaném Crispinem. Tyto ostatky jsou upevněny na polštáři z červeného aksamitu, ozdobeném dracounem stříbrným a zlatým, a co jich zbylo, dosud chovají se na faře Zdechovické; ale jen menšina jmen shoduje se se jmeny v hořejší authentice uvedenými, celá pak zevnější úprava ukazuje na věk okolo r. 1700.

Dr. *J. Kalousek.*

Domácí zprávy.

Nový chrám Páně sv. Václava na Smíchově. Dne 18. září posvěcen jest od J. Em. kardinála Švarcenberka základní kámen nového kostela sv. Václava na Smíchově.

Pamětní listina, která vložena byla s mincemi do základního kamene chrámu smíchovského, zní následovně: „Ve jménu Nesvětější Trojice! Nynější farní kostel sv. Filipa a Jakuba na Smíchově, jehož počátek se klade až do XIII. století, mohl svou skrovností a neúhledností stačiti pro někdejší nepatrnou osadu smíchovskou, avšak nestačil nikterak více, jakmile osada ta napořád více domů a obyvatelů nabývala a za příčinou vzmáhajícího se průmyslu a obchodu Nejvyšším rozhodnutím J. V. císaře a krále Ferdinanda ze dne 15. ledna 1838 za město povýšena byla. — Zvláště ale od roku 1857, kdy tu ve 237 domech bylo již 8156 obyvatelů, tím více pak od roku 1869, kdy sčítáno ve 350 domech 15.382 duší a konečně od roku 1880, kdy dosáhlo množství obyvatelstva 24.984 hlav, stávala se potřeba nového, prostranného chrámu Páně stále citelnější a naléhavější. — Uznalo proto zastupitelstvo města Smíchova již počátkem roku 1866 za nezbytné, přičiniti se o rozšíření nynějšího farního kostela a sestaviti za účelem tím zvláštní sbor jednak k opatření plánu, jednak ku sbírání dobrovolných příspěvků. Že však sotva půl roku na to vypukla nešťastná válka se sousedem Prusem, vrazivším do Čech a zde co vítěz zle řádivším, byla i veškerá činnost sboru přerušena a teprv zase roku 1868 obnovena a ku zdárným výsledkům vedena. — Především nabyla rada městská přesvědčení, že by vzhledem k stálému vzrůstání města pouhé jen rozšíření nynějšího farního kostela nestačilo, nýbrž že nutná toho potřeba, pomýšleti na stavbu úplně nového, co možná prostranného a monumentálního chrámu a tím pak byly též k účelu tomu v souhlasu a schválením celého zastupitelstva obecního náležité kroky podniknuty. Za protektorátu Jeho Em. ndp. kardinála a pražského knížete-arcibiskupa Bedřicha ze Schwarzenbergů byl kostelní sbor stavební obnoven a četně rozmnožen; co největší péče věnována opatření vhodného a důstojného plánu, jakož i staveniště samého; aby obec nabyla ve věci volnější ruky, docíleno převedení patronátního kostelního práva s hlavního královského města Prahy na městskou obec smíchovskou; v základě ministerského povolení zavedeny a prováděny všeobecné sbírky dobrovolných příspěvků; pomocí zvláštního sboru pražských a též smíchovských paní uspořádána věcná loterie ve prospěch nového chrámu; též všelikým jiným způsobem množen stavební fond kostelní; ano obec sama přinesla značné oběti a posléz vynaloženo vše, aby zároveň se schválením stavby povolen byl též přiměřený na ni příspěvek z fondu náboženského. Úspěchy takovéhoto snažení jeví se v následujícím: Staveniště kostelní, jež mezi čtyřmi uznáno za nejvhodnější, zakoupeno samou obcí za 100.000 zl. Fondu stavebnímu věnovali: J. V. zvěčnělý císař a král Ferdinand Dobrotivý s Jeho vznešenou chotí, J. V. nynější císařovou vdovou Marií Annou 30.000 zl. r. m.; J. V. nejmilostivější panující císař a král František Josef I. 5000 zl.; Jeho císařská Výsost zvěčnělý arcivévoda František Karel, otec císařův, 2000 zlatých; zmíněný sbor paní výtěžek loterní 31.419 zl. 99 kr. a mnoho jiných dobrodinců ve větších a menších částkách 29.378 zl. 67½ kr., úhrnem 97.798 zl. 66½ kr., tak že fond ten získav z úroků 22.933 zl. 81 kr. přijal do té doby celkem 120.732 zl. 47½ krejcaru. Mimo to ale bude, díky J. V. panujícímu císaři a králi, jakož i Jeho vládě, obdařen postupem stavby z náboženského fondu příspěvkem 60.000 zl. a dospěje tedy k sumě 180.732 zl. 47½ kr., na kterouž i náklad stavby této rozpočten jest. Nicméně ale zbude ještě hraditi náklad vnitřního zařízení a upravení kostela dalšími 40—50.000 zl. Plán stavební, jejž sdělal a dle potřeby upravil pražský architekt Ant. Barvitius, došel i s potřebným nákladem stavebním schválení zastupitelstva obecního a konečně i c. k. místodržitelství dne 30. září 1880 pod č. 58008 a po provedení řádného ve věci jednání odevzdána prozatím stavba základu smíchovským stavitelům Jos. Linhartovi a Vil. Mildovi co společným podnikatelům. Konečně přikročeno s pomocí boží k dílu a jakmile základy do přiměřené výšky dospěly, předsevzal Jeho Eminencí nejdp. kardinál kníže arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergů dne 18. září 1881 jich svěcení a to: za panování Jeho Veličenství Františka Josefa I., císaře rakouského, krále českého atd. a apoštolského krále uherského, za sídlení Jeho cís. Výs. nejosvícenějšího korunního prince a kraleviče Rudolfa na královském hradě pražském, za ministerského presidenta Jeho Excll. Edv. hraběte Taaffeho ve Vídni, za místodržitelství Jeho Excll. svob. pána z Krausů v Praze, za c. k. okresního hejtmana pana K. Herrmanna na Smíchově, za purkmistra města Smíchova pana K. Dimmera a za duchovní správy dp. faráře V. Švehly, mimo to ale za přítomnosti všech na této listině se podepsavších pp. zástupců slavných a slovútných c. k. úřadů, obcí, sborů a spolků, jakož i za nesčíslného množství nábožných křesťanů. Stavba má býti dokončena v roce 1884, i nechť se bohumilé dílo zdaří ku cti a chvále Boží, k potěšení všech věrných duší Kristových a ku slávě i okrase města! Na Smíchově, dne 18. září 1881.“

Nový chrám Páně svat. Václava zbudován bude v slohu trojlodní basiliky uprostřed budoucího náměstí zrovna naproti radnici na pozemku, který obec k účelu tomu od Portheima byla zakoupila. Bude 30 sáhů zdélí a 31 sáhů a 5 stř. zšíří. Po stranách kostela založeno bude stromořadí. Dvě postranní, nižší lodě chrámu budou míti křížové

klenby; střední, vyšší loď, kasetový strop. Každá z lodí zakončena jest polokruhovou apsidou, do nichž se oltáře postaví. Do kostela povede v průčelí jeden hlavní vchod a dva vchody postranní. V průčelí chrámu budou dvě věže až ke kříži 27 sáhů vysoké. Za malými absidami postranních lodí umístěno po levé straně baptisterium a po pravé pak sakristie, k nimž vedou zvláštní vchody. Lodě postranní odděleny jsou od hlavní po každé straně čtyřmi jonickými sloupy, které mají tři stopy v průměru. Výška postranních lodí obnášeti bude 5 sáhů 4 stř., výška střední lodě 10 sáhů. Loď střední bude široká 5 sáhů 4 stř., postranní lodě 2 sáhy 3 stř. V průčelí povede ke vchodům 5 velkých kamenných stupňů v celé šířce kostela. Architektonické okrasy zevnější provedeny budou v slohu řeckém, tak že v nejnižší části upotřebí se sloupu dorického, v střední jonického a v nejvyšší sloupu korintického. Zevnější rovná pole mezi pilastry vyložena budou cihlami z cihelny Mockra v Citolibech, které již na proboštství hradčanském velmi dobře se osvědčily. Důležité části architektonické provedou se s tesaného kamene, tak zejmena portál a j. Kolem v nejdolejší části postranních fasád střídají se v polích mezi pilastry vždy dvě a dvě dvojatá okna s výklenky, do nichž sochy patronů českých postaveny budou. Taktéž v absidě kolem mezi pilastry nalézá se řada výklenků. Kostel kryt bude břidlicí, věže měděným plechem. Na věžích budou hodiny.

Jednota pro dostavení hlav. chrámu sv. Víta. O postupu stavby a oprav velechrámu v roce 1880 vyjímáme z poslední zprávy výroční následující: Koncem stavebního období dospěly základní zdi po celém hlavním průčelí, jakož i na jižní straně až k věži na povrch země; veškery překážky stavbu zdržující jsou odstraněny; základní zeď hlavní věže sesílena, vnitřek základů věže úplně vyzděn a sesilovací zeď až do výše 10 stop provedena. V druhé polovici března začalo se s vykopáváním uvnitř hlavní věže. Ve hloubce 2' 8" objevila se dlažba opuková, jakož i zbytky starého zdiva a dvou o sobě stojících shodců pilířových se zápustkami, které nejspíše ze starého chrámu svat.-Vítského pocházejí. Pozoruhodno jest, že obdélná osa těchto pilířů má týž směr, jako osa krypty, kteráž r. 1877 na dvoře starého proboštství odkryta byla. Koncem bylo vyzdění základů uvnitř hlavní věže dokončeno. Aby se získal přístup přímo do věže, byly pod jižním velkým oknem dveře prolomeny. V příčině další nové stavby pečováno především, aby odstraněny byly budovy, kteréž na místě stavebním se nalezaly. Již lonského roku podána zpráva o sboření kaple sv. Vojtěcha, jakož také o zdvižení ostatků téhož světce. Sbořeny některé vedlejší budovy proboštské staré residence, kteréž do jižní hlavní zdi chrámové spadaly a sice: kaple sv. Mauricia, kolny i se sklepem pod nimi se nacházejícím a s konírnami. Při bližším ohledání zdí základních zjistilo se, že prostora, jindy za archiv sloužící a z dvojího klenutí sestávající, pochází v původním založení z doby Karla IV. Po sejmutí makovice z kaple sv. Mauricia shledána v ní krabice z bílého plechu se soškou Marianskou $1\frac{1}{2}$" zvýší z pálené hlíny červené, mimo to vypuklá práce podlouhlá z vosku, kteráž po jedné straně představuje sv. Lukáše, po druhé straně Beránka Božího, posléze dvojatý kříž mosazný a ostatek sv. Mauricia. Na proužku pergamenovém nalezá se nápis latinský toho smyslu, že Daniel J. Ignát Maier, dne 2. ledna r. 1656 ve Wartenberce kraje Boleslavského zrozený, byl po 7 let vyslanectví švédskému přidělen, r. 1701 proboštem u svat. Víta zvolen a že tuto kapli nákladem 8000 zlat. rýnských téměř od základů znovu vystavěl. Posléze metropolitní kapitola o to se postarala, aby také prostora v hlavní věži, kteráž za archiv dříve byla sloužila, se úplně vyklidila a tím spůsobem i základy této zdi znova zříditi se mohly. Po ukončení těchto prací pokračováno v dalším kopání základů nové části velechrámu. Na tyto práce vydala Jednota značný náklad, ač uznává, že to byla práce nevděčná, jelikož veškery tyto útraty a veškeré namahání zakopáno jest v lůno země, nejsouc oku obecenstva zřejmo a tudíž i málo oceněno bývajíc. Tím více však může nyní jednota s radostí prohlásiti, že budoucně každý nově usazený čtvercovec bude vydávati trvalé svědectví o píli stavitelův a o pokroku stavby. Touž dobou, když se zakládalo průčelí západní a jižní, začalo s rovnou bedlivostí zřizování severní věže průčelní. V obojí huti kamenické bylo roku minulého vykrouženo 7573 krychlových stop a hladce spracovaných čtverců 6565 stop krychlových. Při stavbě velechrámu bylo zaměstnáno 35 kameníků, 30—35 zedníků, 45—50 nádeníků, 2 tesaři, 2 kováři, 1 palír kamenický a 1 zednický. Uvnitř velechrámu zasazena byla v kapli Pernštýnské definitivně okna barevná, jichž některé částky od inomostského ústavu pro barvitá skla se předělati dala; prozatímně na zkoušku zasazeno jest jedno křídlo okna, ustanoveného pro kapli Martinickou. Rovněž koncem roku zasazeno v kapli hrabat z Waldštýnů okno, představující Máří Magdalenu, ana Spasiteli nohy myje; okno darované od hr. Arnošta z Waldštýnu, dle nákresů p. prof. Sequense zhotovené, důstojně se řadí k ostatním oknům firmou Neuhausrovskou provedeným. V kapli svat. Sigmunda byly oba náhrobní kameny hraběcí rodiny Černínské, jakož i rodiny hrabat ze Šistoviců postaveny, poškozené desky kamené zatmeleny, písmo poopraveno a pozlaceno. Potěšitelný výsledek docílen pokusem, ve zpráv: minulého roku zmíněným, aby se obraz mosaikový, na jižním průčelí velechrámu se nalezající, pískovcem obrousil; při pokusu tom barvy zúplna se objevily a byvše pokosem natřeny, nezřídka i velmi jasně na povrch vystoupily, čímž se poskytla příležitost, že celý obraz mohl v barvách býti kopírován. Vznešená přízeň — pokračuje se ve zprávě — kteréž jednota od samého počátku svého se těší u nejjasnějšího domu císařského, poznovu nabyla svého stvrzení

darováním obnosu 10.000 zl., kteréž J. V. nejvyšším rozhodnutím ze dne 29. března 1880 ve jmenu svém jakož i císařovny a přejasného korunního prince Rudolfa ze své soukromé pokladny pro rok 1880 nejmilostivěji věnovati ráčil. Potěšitelným důkazem, že obecně se uznává vznešený úkol, jehož vyplnění sobě jednota vytkla, jsou také jiné rozličné dary, jichž jednota každoročně účastnou se stává. Agenti za rok 1880 odvedli skoro tolik, jako za r. 1879, totiž 6738 zl. 66½ kr. Výmluvným důkazem toho, že i nepatrné příspěvky, když vytrvale se sbírají, značných obnosů jednotě poskytují, jsou sbírky, které předešlý rok na obecných školách pražských od ředitelů školních učiněny byly a jež v posledních 5 letech vynesly 1368 zl. 94 kr. Skutečných členů čítala Jednota roku 1879 654, z nich ubylo 44, za to nově přibylo 15; tedy všech skutečných členů 626. Přispívajících členů, kteří ročně po 5 zl. skládali, bylo v roce 1879 177, r. 1880 vystoupilo jich 10, za to ale nově přistoupilo 11, tak že počet jich koncem roku 1880 178 činil. Členů přispívajících, kteří menší roční částku nežli 5 zl. platí, měla Jednota r. 1880 v Praze 623 a v celé zemi 1005, patrno tudíž, že venkov poměrně jen velmi malé účastenství v cíli Jednoty má. Bude tudíž nejprvnější úlohou ředitelstva, starati se o to, aby jednatelství na venkově se rozmnožilo a jimi také počet členů na venkově se zvýšil. Ovšem že každý člen Jednoty postup stavby radostně stopuje, avšak nesmí se zapomenouti, že mnohem větších prostředků potřebí bude, aby se roční vydaje stavební hradily a že se zálohy Jednoty dosti brzy vyčerpají, poněvadž, jak nyní patrno, nic více překážeti nebude, aby se ve stavbě stejně rychle pokračovalo. Úmrtím ztratila Jednota předešlý rok velmi zasloužilého jednatele staroměstského odboru p. Vojt. Neumanna, kněze řádu křížovníků, a p. Ig. Jelínka, řed. ústavu hudebního, a pak skutečné členy S. Boučka, kapitulára kláštera strahovského v Praze, Otmara Helfersdorfera, opata benediktinského kláštera škotského ve Vídni, a Jana Turnera, dra. theol. a probošta v Jindř. Hradci. Dle zprávy účetní jeví se jmění Jednoty následovně: Příjmy: Zbytek z r. 1879 119.981 zl. 56½ kr., subvence 20.000 zl., příspěvky členů 19.661 zl. 83½ kr. (v to zahrnut je dar 10.000 zl. císařských manželů), dary a sbírky 4659 zl. 73½ kr., odkazy 9011 zl. 85 kr., úroky 5502 zl. 23 kr., splacené zálohy 600 zl., rozličné 1237 zl. 75 kr. Vydaje: Stavební a opravné výlohy 63.020 zl. 19½ kr., služné a přídavky 6900 zl., remunerace 2880 zl., podpory a dary z milosti 865 zl. 37 kr., tiskopisy a inseráty 461 zl. 15 kr., zálohy 268 zl. 50½ kr., rozličné vydaje, zvláště poplatky s odkazy spojené 433 zl. 11 kr., příspěvky pokladně kamenníků 28 zl. 50 kr., úhrnem tedy 74.886 zl. 83 kr. Po odečtení vydajů od příjmů zbylo koncem roku 1880 v pokladně 105.768 zl. 13½ kr.

S lítostí dodáváme, že velezasloužilý předseda Bedřich hr. Thun z Hohensteinů dne 24. září zemřel.

Oprava arkýřové kaple na budově university pražské. V poslední době ujala se městská rada pražská veškerých památek historických, zvláště pak z doby Karla IV., dávajíc je svým nákladem opraviti. K vzácným památkám dřevního stavitelství patří i starobylý arkýř gothický na universitní budově v Praze, v němž se kaple sv. Kosmy a Damiána nalézá. Jak o tom svědčí stará listina, jež nalezena r. 1572 ve věžní makovici, zřízena byla památná stavba ta za 50.000 kop 40 grošů a 4 pražských denárů. K dnešním časům zachovala se jen část této vzácné památky stavitelské. Po obou stranách byla široká loubí s křížovou klenbou. Taková klenba zachovala se až dosud vnitř budovy universitní. V bohaté osmihranné stavbě vrchní, jež jest ozdobena krásnými štíty a jinými okrasami, zasazena jsou tři celá a dvě poloviční okna. Ve výši oken jsou podnože pro sochy a nad nimi splývají ozdobné a bohaté baldachyny. Pod okny zříme na štítech českého lva, jak vypadal za doby lucemburské, noha štýrského, moravskou orlici, znak Jana z Jenštýna, druhého arcibiskupa pražského s dvěma supími hlavami a konečně znak bohatého Rotleva, královského mincmistra, jenž dal budovu tu na svůj náklad vystavěti. S nynější její opravou započalo se před dvěma roky a náklad k tomu obnášel 8000 zl. Restaurace provedena přesně dle návrhů a nákresů stavitele velechrámu Mockra. Barevná okna pocházejí z továrny v Innomostí. Stavba dála se s pietou, jak toho historické stavby zasluhují. Památná kaple byla s použitím starých žeber nově sklenuta. Krásné jsou staré malby, jichž zbytky odkryty na stěnách kaple. Malby ty nepocházejí z původní doby, nýbrž provedeny o něco později na červené půdě, kterouž barvou omalovány jsou všechny stěny. Na pravé straně lze ještě rozeznati v živých barvách krásný obraz sv. Václava, jenž má v levé ruce štít s orlicí, v pravé praporec. Půda obrazu je zlatá. Na druhé straně je jiný obraz, nyní však již nelze rozeznati, jakého světce. Při bohatých malbách těch použilo se mnoho zlata a stříbra. V kapli postaví se též nový oltář, neboť starý nesouhlasí se slohem kaple.

Kříž cyrillo-methodějský nalezen v obvodu farnosti Nakelské u Příkaz. Vyčníval nad povrch země kámen, o němžto se udržela mezi lidem pověst, že tam kázali sv. Cyrill a Method. Ze zvědavosti dali občané hlínu odhrnouti a hle v zemi rozpínala se ramena a vynesen ze zákrytu svého na světlo Boží svědek činnosti cyrillo-methodějské. Jest asi metr široký a rovněž vysoký, jak toho druhu kříže jsou. Cyrillomethodějské kříže táhnou se stejným směrem od Olomouce, Naklem, Doubravicemi, Moravičanami, Kornicí, Trnávkou, Jaroměřicemi k Litomyšli, kde se chovají památky kaple svatoklementské, jež jako kříže cyrillomethodějské jest důkazem, že tam působili slovanští apoštolé. Jsme tudíž na stopě, kudy se apoštolé slovanští ubírali z Olomouce do Čech.

MOSAIKA.

Antické nálezy. Píše se z Athén o nalezení dvou soch Diany následovně: Ve zdejších vědeckých kruzích budí oprávněnou pozornost dva důležité archaelogické nálezy, jeden v Micono v Archipelagu, druhý v Mandra (mezi Eleusis a Megara). Starožitnický efor pan Cavadias zpravil generálního efora antických pokladů uměleckých o nálezu dvou soch Artemis krásy podivuhodné. Jedné bohužel schází hlava, druhá jest však dosti dobře zachována. Druhý nález jest však větší důležitosti, socha Diany totiž, pocházející, jak se zdá, z nejlepší doby hellenského vývinu uměleckého. Byla nalezena při kopání cisterny jistým rolníkem, který ji pečlivě skryl, aby ji pak tajně prodal některému bohatému Angličanovi. Policie se toho však dopátrala a rozkázala gensdarmovi, aby sochu zabavil, což se také stalo. K rozkazu ministerstva odevzdáno slavné dílo umělecké do zdejšího musea. Stojící socha jest 83 centimetrů vysoká. Pravice míří šípem, kdežto levice zadržuje tuniku tělo zahalující.

Nalezené hroby v horním Egyptě. Tohoto leta objeveny jsou znamenité starožitnosti v Horním Egyptě. Nalezeno jest 36 sarkofágů dobře zachovaných skoro veškerých králů a královen starší dynastie thebánské s mumiemi, s papyrusovými listy, s tisícero sošek představujících Osiriše, šperky a p. V textu uvádějí se jména královská Raskenů, Amenofis I., Ahmes, Nofretari, Aahhotep, Thutmes II. a III., Setti I., Ramses XII., Pinotem a jiných faraonů, čímž nalezené starožitnosti nabývají znamenité důležitosti. Vše objeveno jest v jediné hrobce.

Škola archaeologická. Vláda francouzská zřídila v Kairo školu pro orientální starožitnosti dle vzoru škol v Athenách a v Římě od ní vydržovaných. Profesoru egyptologie z collége de France panu Masperovi bylo uloženo, aby sorganisoval nový ústav.

Řídké knihy. V Londýně prodávala se veřejnou dražbou vzácná knihovna, jejíž majetníkem býval Earl z Clare. První vydání Shakespearových básní z roku 1640 prodalo se za 52 liber, původní rukopis od Waltera Scotta „Guy Mannering“ za 390 liber.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc září.

I. Vyřízené záležitosti:

Oltářní obraz *sv. Václava*: pro chrám Páně v Chotušicích od ak. malíře p. Mathausra.

Práce kovové: *Ciborium*: pro vp. Aug. Pospíšila, kaplana v Bykáni; pro dp. Fr. Bobala, faráře v Chicagu v Americe. — *Pozlacení kalicha a pacifikálu*: pro dp. Bedř. Beneše, faráře v Ratajích. — *Stříbrná nádobka na sv. olej*: pro vdp. Ondřeje Biloveszkého, profes. theologie v Kašavě v Uhrách. — *Pacifikáli dva*: pro dp. F. Bobala, faráře v Chicagu. — *Kříž v ohni pozlacený ku praporu*: pro dp. Jana Hejtmánka, faráře v Korouhvi. — *Forma na pečení hostií*: pro vp. Fr. Krause, kaplana v Dittersbachu. — *Zvonky harmonické*: pro dp. Meth. Halabalu, faráře v Syrovicích; pro dp. Jos. Jirese, faráře v Libochovanech; pro důst. farní úřad v Rožově. — *Missál*: pro dp. Jiř. Schöna, faráře v Kostelci. — *Kříže dva na tabernakl*: pro vp. Frant. Bečku, kaplana na Volšanech. — *Kříže školní*: pro blah. p. Aug. Kusého, stavitele v Nuslích. — *Kříž velký*: pro dp. Jana Selnera, faráře v Zalužanech. — *Čtyry vásy s kytkami na oltář*: pro kapli svat. Václava na sv.-Vítském kostele na Hradčanech.

Paramenty: *Kasule červená*: pro vdp. Jana Ječmena, děkana v Budyni n. Ohří; pro dp. Josefa Tangla, faráře v Chválenicích. — *Plášťík na ciborium*: pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Bykáni; pro dp. Fr. Bobala, faráře v Chicagu v Americe; pro vp. Fr. Bečku, kaplana ve Volšanech; pro vdp. Dr. Klem. Borového, professora theologie v Praze. — *Štoly*: pro vp. Fr. Bečku, kaplana na Volšanech; pro dp. Frant. Vyplela, kooperatora ve Vlkoši. — *Bursu k nemocným*: pro dp. Jos. Tangla, faráře ve Chválenicích. — *Velum*: pro vp. Václ. Oplta, kaplana v Libochovicích. — *Dvě antipendia*: pro vp. Frant. Bečku, kaplana ve Volšanech. — *Komže pro ministranty*: pro dp. Jos. Jirese, faráře v Libochovanech.

II. Nová objednání:

Práce kovové: *Pozlacení kalicha*: důstp. Josef Hammer, farář v Křemuši. — *Lampy tři v ohni pozlacené*: dp. Pavel Paďour, farář v Chotěšicích u Dymokur; - *jednu lampu*: důstp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích. — *Kropenky z mramoru dvě*: dp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích. — *Nádobka na sv. oleje*: dp. Bedř. Beneš, farář v Ratajích.

Paramenty: *Kasuli fialovou*: blahor. p. Jan Vodrhánek, občan a obchodník v Ondřejově; - *bílou*: dp. Karel Bilčík, farář v Roketnici u Přerova. — *Pluviál bílý*: dp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích. — *Štolu křestní*: dp. Karel Bilčík, farář v Roketnici. — *Polštáře na oltář*: dp. Jos. Kříž, farář ve Velízi. — *Baldachin*: dp. Jos. Sirůček, farář v Lidicích. — *Sukně i s rochetkami pro ministranty*: blah. p. Jan Vodrhánek, občan a obchodník v Ondřejově; dp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích. — *Korouhve*: sl. děkanský úřad v Přešticích.

Prádlo kostelní: *Rochetu*: dp. Meth. Halabala, farář v Syrovicích. — *Plachty oltářní tři*: dp. Jos. Kříž, farář ve Velízi.

Lehner.

«Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace «Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 10. **V Praze, dne 30. října 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Líšeň u Brna na Moravě. - Zámek a zámecká kaple sv. Tří králů v Pardubicích. — Sloh gotický. (Štíty. - Průčelí. - Věže.) — Literatura. — Z Akademie křesťanské. (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc říjen.) — Feuilleton: Jak mlynář se stal malířem.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

76.

Líšeň u Brna na Moravě.

Napsal *Pavel Pavelka*, zámecký kaplan v Líšni. (Dokončení.)

Stávající kaple byla za císaře Josefa II. zrušena a r. 1785 zbořena. Kapitál její 281 zl. připadl fondu náboženskému. Zázračný obraz byl do farního chrámu — bez všeho průvodu přenešen a tam na oltář zvlášť vystavený umístěn. Oltář nazývá se: „oltář P. Marie Líšenské“ a byl r. 1857 nákladem vysokor. hraběnky Coelestiny Belcrediovy obnoven.

Vrch: *„starý zámek“*. Zajisté stával tam někdy starý hrad, an tam posud stopy hradeb a příkopů lze spatřiti. Bylo tam snad i pohřebiště. Na místě tom vykopány byly rozličné starožitnosti, jako: zbraně, popelnice, 2 římské peníze, jeden bronzový, druhý stříbrný, ostruhy, stříhlo a j. v., z nichž mnohé darovány byly Moravskému museu, jiné chovají se v zámku.

Vrchy: *„Chochola“* a *„Chocholouš“* tento nižší, onen vyšší. Jiný vrch v lese obecním sluje: *„Hornek“*. Asi 15 minut od Líšně ku severozápadu vrch: *„hády“*, odkud krásná a daleká vyhlídka. Na kopci tom hořely četné ohně a střídeno z národního děla za příčinou 25letého jubilea papeže Pia IX. a při převážení sv.-Václavské koruny z Vídně do Prahy.

Jména polí: Přední čtvrtě, prálle, ouzky, gričmusy (někteří dí: kličmusy), lipiny, obecní zlámanky, mrchoviska (dřívější pastviska), kopaniny, zeliska, pole v panáčkovém koutě (má tam posud farář kus pole), na habří, na pískách, vocasovy, netroufalky, zahrádky, žleby, zadní čtvrtě, v pódňách, pod voříšky (nejlepší půda), pod šibenicou (stávala v těch místech šibenice o čtyrech sloupech, posuď lze spatřiti místo; popravu bylo prý viděti až z Julianova, an šibenice stávala na kopci). Přední a zadní slatinska, padělky.

Pole panská: Díl, na Blechálově, vymítalka (patřilo jistému Vymítálkovi), žleb, chmelnice, lipinky, dolina, habří, kvíčalov.

Vinohrady: Špicakrle, mezicestí, na slinech, mogrunty, obecní nívky (na těchto dvou nejlepší víno), žleby, mordovny také prelátky (býval tam les klášteru Zábrdovickému patřící, jest tam velmi těžká práce — musí se s prací mordovati — odkud jméno) a zahrádky.

Luka: Hrubé a malé pacholenčí (louky panské), palaška, adamky, dubová, kamenná, úzká, široká, suchá. Obecní: na říčkách.

Lesy: Obecní a panská alegletňa. (Odkud asi jmeno to?) Patřil napřed celý obci. R. 1794 prodala jednu část tohoto lesu obec pánům, an za příčinou požáru na-

lezala se u velké nouzi o peníze; pod rejdem, u hrušek, u hranic, obecní roviny, chochola, krátký. — Panské: Habří, doubí, nad rybníčkem, starý zámek, nad Pařízkovýma, dlouhý kus, kaničky a Vysoká.

Kostel sv. Jiljí stojí na návrší několika lípami a kaštany posázeném, jest obklopen staveními. R. 1718 dal tehdější majitel panství Líšenského p. baron Jan Krištof Freyenfels kostel obnoviti, zvýšena věž a přistavena sakristie a oratorium. Postranní oltáře na novo byly postaveny, bývalá sakristie pod věží, byla s kostelem spojena. Mimo to dal opraviti stávající tehdy ještě hřbitovní zeď kolem kostela a vystaviti kostnici. Stavba a oprava byla r. 1719 ukončena a stála 1700 zl. Ku stavbě té daroval p. baron vápno, kamení, písek, dřevo a břidlici; mimo to nesl výlohy stavby oratoria. (Pamětní kniha zámecká ad. a. 1718.)

Býval kolem kostela hřbitov, stávající zeď nyní též sbořena. Na východní straně u zdi presbyteria zapuštěn jest nízký, kamenný kříž s tímto nápisem latinskými literami psaným:

„1726 Zde odpočívá v Panu Bohu Joannes Nevoralík. Dež mu Christus Pán slávu věčnou.“

Na kříži jsou vydlabány dvě lilie a hvězda. Mimo ten kříž jest na straně epištolní (severní) poblíž zdi postaven kámen písečnatý, na němž znak podobný meči.

Věž kostelní (zvonice) stojí ve spojení s kostelem na straně západní, jest zděná a má 4 patra. Okna věže jakož i jich římsa jest okrouhlá. Okna spodnější čtverhranná, úzká a dlouhá. Ona část věže, jež střechu kostelní převyšuje, má liseny s hlavicemi poněkud ozdobenými a s podnožím bez okrasy. V místech, kde věž spojena s kostelem, jsou po obou stranách *opěráky*, každý čítá dva ústupky a zakončují se prostým *přístřeškem*. Patra věže, která nemá lomenice, jsou dřevěnná, a vychází se na ni z venčí po dřevěnných, točitých schodech. Obec roku 1796 zakoupila od jistého Daniela Wolfa v Brně za 160 zl. hodiny, které ve věži nad zvony jsou umístěny. Věž zakončuje se čtverhrannou nízkou, taškami pokrytou střechou. Před ohněm, až do r. 1794 stávalo střechy dřevěnné baňaté (s dvěma báněmi nad sebou) velmi vysoké, o níž farní zápisky jakož i pověst dí, že byla ještě jednou tak vysoká, jako nyní jest, a že, ač Líšeň v údolí leží, bylo ji již z císařské silnice viděti. Při ohni r. 1794 shořela věž kostelní a čtyry zvony se rozpustily. Věž zakončuje se železným křížem.

Zvony. Na věži zavěšeny jsou na dubové stolici tři zvony podle sebe, které po ohni nákladem tehdejšího patrona bar. Josefa Freyenfelsa a příspěvky farníků byly přelity.

Hlavní zvon sv. Jiljí, patrona chrámu Páně, čítá v průměvu 100 centm. a výška jeho obnáší 110 centm. Jest na přední straně ozdoben *křížem*, kolem něhož nápis:

„Ecce crucem Domini fugite partes adversae.“

Protější strana ozdobena fig. sv. *Josefa* s nápisem do kola:

„A facie ignis, famis et pestis ite ad Josef.“

Na pravé straně fig. sv. Jiljí opata s laňkou u nohou; a naprotější straně levé: Erb Freyenfelsů. Mimo to jsou na zvonu u čepce ve formě medaillonů (kulaté) poprsní figury s nápisy:

„Pius VI. Pont. Max.“ „Franz II. R. Keiser,“ „Leopold II. R. Keiser.“

Na čepci chronografikon:

„EX IGNE REGENERATA SOLENNI SONITV INVOCO S. AEGIDII PATROCINIVM SVPER VOS“ (1794).

Na spodní hraně nápis:

„Munifica pietate illustrissimi Domini Josephi L. B. de Freienfels Ecclesiae Löschensis Patroni et cooperante zelo Francisci Baumeister Ecclesiae hujus Curati existentis.“

Pod nápisem na čepci nápis:

„Anno 1794 gegossen Clemens Stecher in Brinn.“

Druhý zvon průměr 79 centm. a výška 70 centm. ozdoben na hlavní straně fig. P. Marie s nápisem:

„Tu nos ab igne protege.“

Na straně protější fig. sv. Jana Nep. a nápisem:

„Cl. St. in Brinn 1794.“

Nápis na čepci:

„Munificentia L. B. Josephi de Freienfels Domini in Loesch.“

Na spodní hraně chrong. nápis:

„S. S. FLorIanI et IoannIs NepomMVCenI patroCInantIbVs aqVIs erIpIat DeVs ab IgnIbVs habItatIones Vestras.“

Jest pak na zvonu tom ještě fig. sv. Floriana a erb Freyenfelsů.

Třetí zvon, průměru 70 centm. a z výše 46 centm. ozdoden fig. ssvv. Isidora Vendelína a Nothburgy, s nápisem na čepci:

„Intercessione SS. Isidori, Vendelini et Nothburgae benedicat Deus vobis, et arvis et pratis et vineis vestris.“

Mimo to erb Freyenfelsů s nápisem:

„Beneficentia DD. Josephi L. B. de Freienfels.“

Čtvrtý zvon, umíráček visí ve věžní okenici, má průměr a výšku 16 centm. Jest ozdoben fig. sv. Vavřince s nápisem:

„S. Laurenti ora pro nobis.“

Na protější straně fig. sv. Pia V. Na hraně: „S 1716 K“ „S. Pius V. P. M. O. P.“

Všechny zvony jsou tvaru vykrouženého a nápisy jsou psány literami latinskými; na prvních třech, jež jsou zladěny v Accord Gmoll písmeny velkými, na umíráčku písmeny malými.

Okna kostela jsou polokruhová s hladkým obložením a jsou zasklena sklem bílým ve čtyrhranných tabulkách.

Co do *zevní okrasy zdí kostelních* dlužno se zmíniti ještě o jednom opěracím pilíři na straně severní v místě kde počíná presbyterium. Má jako dva již zmíněné ústupky a zakončuje se prostým přístřeškem.

Kostel má *římsu ze štuku* zhotovenou pětičlánkovou, též podobné tříčlánkové rovné, lisenami spojené podřímsí; spatřují se na kostele dvě lomenice, z nichž jedna ku straně východní nad presbyteriem; druhá na straně jižní nad vchodem jest rovná a má dvě kulatá okna.

Střecha jest příkrá, má malé kulaté vykýře a jest kryta taškami. Na střeše nad lodí jest čtverhranná, dřevěná plechem bílým pobitá věžka zakončující se čtverhrannou též plechem pobitou střeškou. Ve věžce té visí zvonek „Sanktusník.“ Věžku, na níž krásný, železný kříž daly r. 1826 postaviti na své útraty a koupily „Sanktusník“ domkářka Klara Zigalová a Josefa Valtrová, obchodnice, obě z Líšně. Nad presbyteriem a nad vchodem na jižní straně nacházejí se krásné železné kříže.

Pohledem na kostel z věnčí hned lze poznati, že jest *jednolodní*. Presbyterium obráceno jest ku straně východní, jest okrouhlé a (z venčí) nižší než loď. Mimo presbyteria jsou přístavky: na severní straně kaple čtverhranná s rohy však okrouhlými a s lisenami; jest vyšší lodě kostelní. Sakristie a schodiště na věž. Na straně jižní výstupek čtverhranný podlouhlý, vchod to do kostela (žebráčka).

Vcházíme-li hlavním vchodem do kostela, musíme napřed podvěžím valeně klenutým, v němž hned u vchodu dvě kamenné kropenky ve zdi po obou stranách se nacházejí.

Strop jest stejně klenutý v presbyteriu i v lodi a sice jest klenba valená s výklenky, jichžto kraje jsou ozdobeny žebry, která za hlavním oltářem mají za podporu dvě liseny s hladkými hlavicemi, na jiných místech v presbyteriu spočívají na hladkých krakorcích a v lodi zabíhají bezprostředně do zdi. Strop jest okrášlen prací štukatorskou, totiž figurami ze žeber udělanými tvaru kulatého, která opět žebry s výklenky jsou spojeny. Ozdoba ta, zvlášť v presbyteriu krásná, líší se svou tmavošedou barvou od stěny bílé.

Pod kruchtou a v sakristii jest klenba křížová bez žeber. V kapli na severní straně přistavené jest plná polokoule a stěny zdobí čtyry kladké liseny s hlavicemi lupením ozdobenými. V presbyteriu na straně epištolní zazděn jest ve stěně šlechtický erb v kamenu vydlabaný a pobarvený s tímto nápisem latinským velkými literami psaným:

„Hinko Borsita von Butsch auf Loesch und Girschicovitz, Maria Borsitin gebohrne Freiherin von Teufenbach und Mairhofen“

a rok 1614.

Erb tento, jak dí pam. kniha farní, býval dříve na kruchtě. Tentýž znak v kamenu vytesaný jest na schodech, jen že s letopočtem 1609. Presbyterium jest o jeden stupeň vyšší nad loď, není od této zábradlím odděleno, leč vítězným obloukem, který po krajích též žebry ze štuku jest ozdoben.

Kruchta hudební, jež po obou stranách varhan se táhne do kostela. nachází se naproti presbyteriu a spočívá na klenbě křížové bez žeber na osmi hladkých, kulatých sloupech a má zábradlí zděné. Hlavní vchod na kruchtu jest zvnitř kostela, kromě zmíněného již vchodu zvenčí, po schodech věžních.

Na kruchtě jest komora, v níž nyní postaven jest měch od varhan. Dvéře z kruchty do té komory jsou goticky klenuté a nízké. Jak mi vypravováno, bývaly prý v komoře té drahocenné kostelní věci uschovávány, jako: monstrance, ciborium, kalichy a t. p. Klenba komory jest křížová bez žeber; bývala prý dříve neklenutá, až po krádeži v ní spáchané byla prý zklenuta.

Jak již zmíněno, přistavěna jest na severní straně kaple vyšší kostela, jejíž klenba úplná jest polokoule. Na stěnách ve čtyr rozích liseny s hlavicemi lupením ozdobenými. Kaple tato byla r. 1730 vystavena (Zám. pam. kniha). Sluje kaple sv. kříže, tak zvána snad od bratrstva „sv. kříže“, kterého zde stávalo. Když bylo zrušeno, byly peníze, jež se za reality bratrstvu náležející utržily, fondu chudobinskému odevzdány. (275 zl. 22 kr.) Stanov bratrstva nebylo mi lze se dopátrati.

V kapli jest oltář „sv. kříže“. Kříž,

pod nímž stojí Maria a sv. Jan; kříž i sochy dosti vkusná řezba.

Sakristie nachází se na straně evangelijní. Bývala dle zápisků zám. památní knihy dříve pod věží. Jest klenuta křížovou klenbou bez žeber. Nad sakristií jest panské oratorium neklenuté, na něž schody ze sakristie vedou.

Oltáře čítá kostel čtyry: hlavní ku východu, dva pobočni po každé straně (evang. a epišt.) a čtvrtý v kapli sv. kříže. V presbyteriu jest jedině *hlavní oltář*, jenž se skládá ze dvou částí. Mensa s tabernakulem, kolem níž se může obcházeti, obraz a jiná ještě úprava na zdi jest připevněna. *Mensa* celá vyzděná a v ní altare portatile s ostatky ssvv. mučeníků: Martiale, Irenea a Victorina, jichž autentika zní:

„Anno 1756 7. Februarii Emus. ac Celsiss. Dmus. Dmus. Ferdinandus S. R. E. Presbyter Cardinalis de Trojer, Protector Germaniae, Epus Olomucensis, Armuchesiae Dux, S. R. J. Princeps, Regiae Capellae Boëmiae Comes, Utriusque Sacrae Cesareae, Hungariae et Boëmiae Majestatis Actualis Intimus Consil. etc. etc. consecravit Brunnae hoc Portatile et in eo reliquias S.S. M.M. Martialis, Irenei et Victorini inclusit.“

Na obrazu oltářním spatřuje se sv. Jiljí jako poustevník, klečící a modlící se z knihy. U nohou jeho leží šípem raněná laň.

V lodi na straně evangelijní jest *oltář P. Marie Líšeňské*“, na němž se nalezá onen obraz rodičky Boží zázračné, který býval v zrušeném kostelíčku na vrchu. Obraz jest malován na plátně v pěkném dřevěném pozlaceném rámci; 95 cent. dlouhý a 20 cent. široký. Jmeno malíře není zaznamenáno. Ve svátky Marianské sloužena bývá na „velké“ u oltáře toho mše sv., a na obraz bývají zavěšeny rozličné mince. Jest jich celkem 33 druhu rozličného, též nestejné velikosti.

Třetí oltář na straně epištolní v lodi postavený, jest oltář ssvv. ap. Slovanských *Cyrilla a Methoda*. Obraz malován jest od malíře Zeleného v Brně r. 1873.

Kazatelna dřevěná a vysutá jest na straně evang. ke zdi přistavena. Jest čtyrhranná s otupenými rohy. Stěny poprsníku, jehož výška obnáší 100 centm. jsou krásnou řezbářskou prací ozdobeny, a čtyrmi kulatými na dřevě malovanými obrazy ssvv. čtyr evandělistů. Na zábradlí též na dřevě malovaný, podlouhlý obraz sv. Jana Křt. jak lid vyučuje. Na šestihranném klobouku jsou na vrchu desky desatera Bož. přikázaní, uvnitř symbol Ducha sv. (holubice).

Křtitelnice jest v presbyteriu v zemi upevněna na podstavci figuru představujícím, hned na stupni, jež dělí presb. od lodě. Jest kamenná s letopočtem z venku na kotlu MDCXIV a s nápisem na hraně (hrana, která se víkem přikrývá, tedy uvnitř):

„Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum Dei.“

Víko jest dřevěné a na něm figury P. Xta a sv. Jana — křest Kristův — představující, na stěně symbol Ducha sv.

Jak již podotknuto bylo, stávalo zde *bratrstva* sv. kříže. „Katolická jednota“, která dle farních zápisků mnohé opravy v kostele dala provésti, trvala jen od r. 1849 —1853. Nyní jsou zde bratrstva: „sv. růžence“ od r. 1842, „sv. Michala archanděla“ od r. 1862, „apoštolát k věčnému uctění Nejsv. Svát. Olt.“ od r. 1866 a spolek „sv. dětství Ježíšova“ od r. 1874.

Hřbitov nalezá se za městečkem na straně západní. Musel již několikráte být rozšířen.

Jak na mnohých místech se děje tak i zde. Při pohřbu mívá totiž buď někdo z přátel zemřelého, neb tak zvaný starší bratr při hrobu odpros a modlí se pak za zemřelého. Po každém pohřbu bývá hostina, po pohřbu mládence neb panny po hostině tanec. Při pohřbu těchto bývá mnoho družiček.

V městečku Líšni jest *fara*. Stavení farní (jen přízemí) stojí blíž kostela, jest spojeno s jinými staveními a má prostranný dvůr a zahradu. Jest novější stavba. Dle zápisků farních snad od r. 1794. V roku tom vyhořela fara, a jak souditi lze, musela škoda na stavení býti značná, tak že důkladné opravy se provésti musely. Místnosti nejsou klenuté, vyjmouce část síně, kde jest klenba křížová bez žeber. Místnosť pro kooperatora vystavena na dvoře r. 1833.

Farní *zápisní kniha* počíná r. 1790. Jest založena za času třináctého faráře Líšeňského Františka Baumeistra, Novější počíná roku 1827 a končí roku 1873. Nejstarší matrika od roku 1649 a jest až po dnes 21 svazků matrik. Farní knihovna nachází se v kostele na oratorium. Založena jest od far. Fr. Baumeistra, který své knihy pro farní knihovnu odporučil, a rozmnožena jest knihami faráře Václava Toms-a. Jsou v ní knihy: latinské, francouzské, německé a moravské, ponejvíce v 18. století tisknuté. Starší spisy snad jsou uschovány ve farním archivu, do něhož mi však nahlednouti nebylo možno. O zvláštní píli a vytrvalosti svědčí kniha ve velikosti missalu, která po větší

částce popsána jest recepty rozličných prostředků lékařských pro všemožné neduhy. Jest psána od hraběnky Marie Anny Stahrenberg-ové roz. z Rappachů, a datuje od r. 1713. *Patronem* kostela i fary nyní jest vysok. p. hrabě Egbert Belcredi.

Památnosti jiné. Jak již zmíněno, říká se některým polím: „pod šibenicou“. Stávala v oněch místech šibenice, za času, když se v Líšni vykonávalo právo hrdelní.

V místě blíž kostela na východní straně stojí kamenná socha Nejsv. Trojice u nohou tří B. osob Maria uprostřed dvou andělů, obehnaná kamenným zábradlím. Socha i zábradlí jest pěkná práce kamenická. Postavena byla r. 1725 nákladem Jana Krištofa z Freyenfels-u. Tentýž dal r. 1721 v městečku na rynku postaviti sochu kamennou sv. Jana Nep., jež dřevěným zábradlím jest ohražena, nákladem 24 zl. Na okresní silnici k jihu docela poblíž městečka, při poli panském, stojí na podstavci čtyrhranném osmihranná Boží muka, též „sloupek“ zvaná. Hlavice její jest čtyrhranná, mající po třech stranách na plechu malované obrazy: P. Marie pomocné, bolestné s Ježíšem na klíně a Cellské. Obrazy tyto dala r. 1864 vysok. paní hraběnka Christiana Belcredi-Nostitz od pražského malíře Javůrka obnoviti. Čtvrtá strana s vrchem tvoří šestihranný přístřešek a zakončuje se dvojitým křížem. Na dolní části Boží muky (jinak „sloupku“) jest r. 1767.

Do Líšně přifařena jest ves: „Slatina,“ která až do r. 1715 patřila pod duchovní správu do Šlapanic, kteréhož roku pak farnosti Líšeňské byla přivtělena. V dědině této jest kaple (zvonice) kulatá, otevřená. (Jsou totiž tři oblouky v podloubí spojeny.) Oblouky ty jsou kamenným zábradlím, jehož překročením do kaple se vstoupá, uzavřeny. Z venku na kapli jsou liseny a na hlavní straně nad otvorem erb hrabat Kolovratů. Střecha jest šindelem kryta, má malou dřevěnou baňatou věžku, v níž zvonek se nachází, a která křížem v malé plechové báňce upevněným se zakončuje. Zvonek nese číslici r. 1803. R. 1870 pukl a byl téhož roku přelit.

V jmenované plechové báňce nalezá se spis v latinské řeči psaný obsahu tohoto: „V nejsvětějším jmenu Božím začato. Amen.

Za panování nástupce Krista Pána sv. Otce Klementa XI., za císaře z domu Rakouského Leopolda I., Pia, Felixa, Augusta, krále římského a uherského Josefa I., Karla, arcivévody rakouského od Španělů zvoleného; arcibiskupa Olomúckého, z knížat Lotrinských Karla; hejtmana Moravského Karla Maxmiliana knížete z Thurn. V tom čase, když skoro celá Evropa proti domu Rakouskému se zbouřila, když již kolikráte z dopuštění Božího dědina Slatina vyhořela, usnesli se obyvatelé vystavěním kaple sv. Floriana ctíti, jakožto patrona a ochrance v takovém nebezpečenství. Poněvadž ale tehdy jejich příjmy to nevynášely, snažně prosili urozeného a nejjasnějšího pána a pana Norberta Leopolda Libsteinského, hraběte z Kolovrat c. k. Majestatu komorníka a účinkujícího tajného radu, který pohnut nábožností, založil v r. 1703 dne 28. června první kámen k řečené kapli sv. Floriana, mučeníka. Tohož roku 4. října šťastně pro chválu Boží a k uctění tohož svatého tu kapli dostavěl.

Všemohoucí Bože, prosíme Tebe skrze přímluvu sv. Floriana, bys nás a celé okolí od ohně zachovati ráčil. Též vroucně žádáme, abys domu Kolovratskému všechno dobré a spasitelné, po smrti pak korunu věčné slávy uděliti ráčil. By nápotom tento dům bez dědice nevymřel a tato rodina vždy kvetla a úřad při c. k. dvoře svěřený k dobrému obecnému vedla.“ „Roku 1703 4. října.“

Plechovou kouli jedenkráte vítr shodil, a při té příležitosti jeden občan spis onen nalezl. An však jest původně v latině psán, šel s ním do Brna k nynějšímu vd. p. kanovníku Mat. Procházkovi, který mu překlad, jež jsem podal, obstaral. V kapli umístěny jsou ve třech rozích kamenné sochy: sv. Václava, sv. Floriana a sv. Leopolda, značné velikosti a vkusně shotovené.

Zámek. V městysi Líšni jest zámek, vys. hrabat z Belcredi; nynější majitel vys. p. hr. Egbert Belcredi. Nelze nikde vypátrati, z které doby asi pochází. Není v žádném zvláštním slohu stavěn. Jest to velká ve spůsobu obdélníku stavěná budova, jejížto tři strany: fronta a dvě boční jsou pro obývání vystaveny, kdežto čtvrtou stranu tvoří galerie (chodba) s otevřenými okrouhlými oblouky. Hlavní fronta zámku jest ku západu a má nad vjezdem na střeše štít podlouhlý, na němž erb hr. z Belcredi na plechu malovaný a na štítu nápis:

„Et a Domino factum est istud.“ Ps. 117. 23.

Jedna část strany ku západu a strana k jihu jest ze starších dob, kdežto strana na sever a druhá část západní r. 1722, za tehdejšího majitele barona Krištofa Freyenfelsa se stavěti počala. Tato část zámku byla po bitvě u Slavkova r. 1805 za špitál upotřebena, načež až do let čtyrycátých jako sýpky se jí užívalo. Galerie stavěna byla r. 1727; jí dělí se dvůr zámecký od dvou dvorů ho-

spodářských. Uprostřed galerie, nad vjezdem ze dvoru zámeckého do prvního dvoru hospodářského, jestiť lomenice ostrá, na níž namalován obraz Marie Pomocné.

Příjezd ku zámku z městyse byl napřed branou v řeckém slohu vystavenou, která však v letech padesátých byla sbořena a na místo její postaveno kylo železné zábradlí, které se nalezalo u kostela sv. Víta v Praze, a tam bylo zakoupeno.

Ve hlavním shodišti jsou erby všech majitelů na dřevě malované, pověšeny. Tři erby: Bořitů, Teufenbachů a Freyenfelsů jsou v kámen tesané. První dva, jak již zmíněno, nesou letopočet 1609.

V zámku jsou některé starožitné věci; jako: skříně a stoly pěkně vykládané, pozlacenou řezbou okrášlené, staré sklenice, poháry pomalované a j. v. Podotýkám, že jest zde i stůl, na němž císař Napoleon I. v den před bitvou u Slavkova obědval a psal, byv ubytován v hospodě na Kandyi. (Několik domků v poli, jež do Líšně jsou přifařeny.)

Ze zámku do zahrady vedou kamenné schody s pěkným kamenným zábradlím. Jsou v polokruh stavěny r. 1728 a osmi statuemi ozdobeny, jež představují 4 živly a 4 roční období.

Kaple zámecká nalezá se na straně jižní s oltářem ku východní straně přistaveným. Jest zasvěcena ku cti Neposkvrněné Panny Marie, a v renaisančním slohu stavěna r. 1727.

R. 1729 byla kaple freskami ozdobena, jimiž na klenbě: Nejsv. Trojice a Na nebevzetí P. Marie; na stěně naproti oknům: Obětování a Zvěstování P. Marie se představuje. Mimo to jest klenba částečně i štukaturskou prací okrášlena.

Oltář přistaven jest ku straně na východ. Mensa jest celá z krásného vícebarevného mramoru, a přední strana nese erby v mramor vytesané:

„Freyenfels a Ostešau.“

V mense uloženy jsou v altare portatile ostatky ssvv. mučeníků Viktora a Fortunaty, jichž autentika zní:

„Anno Domini 1866 die 5. mensis Januar Ego Fridericus e Principibus de Schwarzenberg Ducibus de Krumau S. R. E. Cardinalis et Princeps Archiepiscopus Pragensis, hoc altare portatile in capella mea residentiali juxta ritum pontificalis Romani consecravi et in eo reliquias Sanctorum Martyrum Victoris et Fortunatae inclusi. Fridericus.“

K tomu přiložena psaná listina:

„Hunc lapidem Dom. illustr. Egbertus Comes de Belcredi et illustr. Dom. Christiana Comitissa de Belcredi, nata Comitissa de Nostitz poni jusserunt.“

In Vigilia Ascens. Dom. die 29. maji a s. 1867. P. Ubaldus Wojtěch Ord. Cap. h. t. Capellanus arcensis.

Na mense postaven oltář ze dřeva s tabernakulem. Nad oltářem jest na zdi dřevěná socha Panny Marie.

V zámku uložený jest *archiv*, nečítá však žádných zvlášť důležitých listin a rukopisů. *Knihovna* jest velmi bohatá a obsahuje mnohé důležité dílo.

Klášter milosrd. sester, sv. Karla Bor., kterého zde stává, byl r. 1862 od vys. p. hr. Egberta Belcredi-ho založen. Základ ku dvoupatrovému stavení položen byl r. 1863 dne 17. června. Při stavbě byly nalezeny popelnice. V září dne 26. roku 1864 byla dostavená budova klášterní od nejdůst. biskupa brněnského Arnošta Schaffgotsche posvěcena. V klášteře vyučují ctihod. sestry Boromejky děvčata. Až do r. 1874 chodili tam do školy i chlapci. R. tohoto dne 8. května byli jim vzati a musila obec zvláštní školu upraviti. V klášteře v druhém poschodí upravena jest světnice, za kapli ke cti sv. Josefa pěst. P.

Uprostřed stavení klášterního štít železným křížem ozdoben; a uprostřed štítu rdí se červené kamenné srdce, které nalezli při kopání základu. Spisovatel náš P. Kosmák dí o tomto srdci: „Významně krášlí teď srdce to štít budovy srdcem šlechetným darované. Pokud dům ten státi bude — svědectví vydá — kdyby srdce lidská zapoměla — to kamenné srdce, jak šlechetní byli manželé hrabata Belcredi.“

77.

Zámek a zámecká kaple sv. Tří králů v Pardubicích.

Píše *Josef Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

Jméno umění a vědy milovných pánů z Pernštýna, majitelů panství Pardubického, zvěstují nejen děkanský, klášterní a hřbitovní chrámy v Pardubicích, ale i zámek mimo města od nich zbudovaný. Rozprostírá se na sever mezi městem a řekou Labem, na před-

hradí, hradní dva příkopy a tři starožitné brány do něj vedoucí. Předhradí jest na konci zámecké ulice, jest od města oddělené toliko kamennou hradbou se střílnami, pak jest v hradbě otevřená gotická brána se znakem Pernštýnským, zubří hlavou. Předhradí toto jest obklíčeno zdmi a na východ náspy, zde jsou sýpka, vinopalna, byty úředníků, pachtýře vinopalny a dříve tu také byla kovárna. Uprostřed místa dlážděného předhradí toho jest kašna. Z toho předhradí přijde se druhou z kamene vystavenou gotickou branou, nad kterou jest jedno poschodí pro obydlí zřízeno, na most 30 kroků dlouhý, který jest ozdoben dvěmi sochami: sv. Jana Nepomuckého a Františka Paulánského. Most ten vede přes příkop zámek obkličující, který jest 100 a více kroků široký a náspy do kola ohražený. Příkop ten jest nyní v luka obrácený, a nechá se v pádu války vodou z Chrudímky i Labe zavodniti. Na konci tohoto mostu přijdeme k třetí bráně taktéž gotické, která nahoře má jedno poschodí co obydlí vrchnostenského sládka, a hraničí po pravé i levé ruce se zdmi a náspy zámeckými. Brána ta má silné dubové zavírací dvéře, a branku malou pro pěší. Před tou branou byl ještě v první Pruské válce zdvihací most, jak posud otvory pro řetězy ve zdi udělané svědčí. Dole v bráně jest obydlí vrátného, který večer vrata brány musí zavírati. Nad vchodem brány jsou zase znaky rodu Pernštýnského s nápisy a sice jak následuje:

„wilem z pernssteyna : a na helffensstaynie : naywyssy : hoffmistr : kralowstwye : czeskeho : leta : bozie : m° d° xc°"

pak jest obrázek uhlíře jak vede zubra, pod tím pak nápisy:

„jan z pernssteyna - bohunka z Lomnice - katerzina ze ssternberka - elisska z wartenberka" (a pod každým jménem rodný znak jako na děkanském kostele). A pod tím třetí nápis: „woytiech - z pernssteyna - wede - zubra."

Z třetí této brány přijdeme již na zámecké nádvoří, kde po pravé ruce jest pivovar a sklepy, po levé ruce zámecká budova. Kolem zámku jest zase menší ale dosti široký příkop, přes který vede kamenný, starobylý most, který dole na zábradlí na druhé straně k příkopu hledící jest ozdoben krásnými v kameni pískovcovém vytesanými výjevy z mysliveckého života a pod nimi erby rodin Pernštýnských jako na kostele děkanském, které obrazy a znaky dle pověsti sem byly přenešeny z Hory Kunětické. Na konci toho zábradlí nahoře jest anjelíček z kamene vytesaný na prsou r. 1543 nesoucí. Hlavní brána toho zámku jest renesanční, ale krásné dílo kamenické, která má dva sloupy okrouhlé, jejíž hlavice rozvinují se v pěkné arabesky s obličeji dílem zvířecími, dílem lidskými, a nahoře jest erb Pernštýnský. — Nejvrchněji čteme tento nápis na tabulce čtverhranné, kamenné latinským písmem:

„L. 1529 brána tato vytesana gest nakladem Geho Milosti Pana Pana Woytiecha z Pernsteyna a postawena gest nakladem Geho Milosti Pana Gana z Pernsteyna a na Helfenssteynie 1541."

Zámek samotný jest kolem dokola obehnán náspy proměněnými v zahrady. Budova toho zámku poskytuje pohled velkolepý, jest stavená do čtverhranna a v každém rohu má kulatou přístavbu se střechou do ostrého vrchole klenutou (rondel). Z brány, která má dvéře zavírací dvoukřídlové, dubové silným plechem pobité, přicházíme do průjezdu zámeckého, který jest goticky sklenutý a kde se žebra stýkají, nese znak Pernštýnský, a dva svorníky v dalších klenutích mají podoby malých dítek nahých ležících. V průjezdu tomto nalezá se po pravé ruce gotický vchod s chodbou dolejší taktéž goticky sklenutou, z které jdou schody nahoru do úřadovny berního úřadu: před úřadovnou jest podloubí s renesančními oblouky. Dole v průjezdu po levé ruce jest vchod se schody do vyššího poschodí. Dole uprostřed toho zámeckého stavení jest čtverhranná místnost staveními dokola obroubená vlastní zámecké nádvoří tvořící. V severovýchodním rohu toho nádvoří jest *zámecká kaple Zjevení Páně nebo sv. Tří králů* slohu čistého gotického. Vchod jest tak zvaný tudorský, dvéře jeho staré dubové silným plechem pobité, které kdesi byly prý pohozeny. Vnitřek tvoří nepravidelný pětistěn, klenba jest gotická, ve svorníku nahoře jest vytesaný znak pánů z Pernštýna co nakladatelů na stavbu této kaple. Celek spočívá na štíhlých příporách, uprostřed stojící silný sloup dělí dvě kleneb gotických od sebe a slouží malému oratoři za podporu, na jehožto zábradlí mistrná kamenická práce tvaru mřížkového a znaky rodu Pernštýnského a hrabství Kladského se nalezají. Okna mají kružby kamenné tvaru křížového, tu a tam jsou v nich zbytky skla barevného. Kapli tuto zbudoval dle znaku hrabství Kladského p. Jan z Pernštýna, který hrabství to měl v zástavě a zvláštní peníze se znakem tímto nechal raziti. Kaple tato byla obnovena a opravena r. 1878 péčí p. patronátního inšpektora Vraného, a tu se ukázalo, jak v době pozdější byla znešvařena, nebo stěny, pilíře a žebra

klenutí byly vrstvou vápna a obmýtky pokryty, zřízen tu copový celku nepřiměřený oltář s copovou jináče řezby výtečné ornamentikou, mimo to tu byly 3 oltáře, z kterých později zbyly jen 2, sv. Jana Nep. a sv. Norberta, taktéž copové. Kaple ta, jak před opravou vypadala, byla zařízena r. 1763, dle nápisu chronogrammu na obraze hlavního oltáře:

„DEBITO CVLTVI DEDICAT PERILLUSTRIS DOMINUS Franciscus Josephus WÜRTH de Werthenfels Domini i Pardubicensis et Smrkovicensis oeconomiae praefectus.“

I na hlavním okně byl letopočet (bezpochyby původní stavby), ten také byl odstraněn. Při opravě předešlé dbáno přesně slohu původního kaple této, po oškrabání obmítky prohlédlo krásné hvězdnaté klenutí, oltáře copové odklizeny byly a zřízen tu toliko hlavní oltář gotický dřevěný dle nákresu architekta Šmorance z Chrudimi od truhláře J. Vambery a jeho syna Jiljího. Při čistění hlavního obrazu, který v Slovníku Naučném a Orthovém seznamu místopisném co dílo malíře Škrety jest udán, shledáno, že pochází od pražského malíře Frant. Döllingera r. 1763, výtečné to dílo, které umělým obnovením od p. prof. realných škol Pardubských Kostěnce na ceně své ještě více získalo. Kaple ta obnovená byla od Jeho biskupské Milosti nejdp. Dr. Jos. Haise dne 6. ledna 1879 slavně posvěcena. V listárně zámecké nalezá se na pergameně psaná bulla papeže Innocence XII. z r. 1692, kterou se povoluje v té kapli mše sv. obětovati a plnomocné odpustky v den pouti se udělují a sice od nešpor svatvečeru Zjevení Páně, až do nešpor tohoto svátku.

Vedle této kaple na severní zdi průčelní vypíná se z venku štíhlá čtverhranná věž opatřená hodinami, která před shořením (asi r. 1870) měla lucernu báňovitou r. 1818 zbudovanou a plechem pobitou. V dolní části zámeckého dvora jsou starobylé schránky a sklepy. Širokými schody po levé ruce přijdeme do 1. a 2. poschodí. V prvním poschodí jsou byty úředníků, a kanceláře, v druhém byly dříve byty pro císařský dvůr, když do Pardubic zavítal. V tom druhém poschodí nalezal se sál rytířský, komnata to rozsáhlá, jejížto strop tabulovaný byl ozdoben výjevy ze starého zákona, mimo to byla tu velká kamna barvy světlomodré bílými podobiznami ozdobená. V jednom okně toho sálu byl chován dlouhý čas kotouč skla, do kterého král Vladislav II. císař Leopold I. a Karel VI. jména svá vyřezali. V té rytířské komnatě pasoval král Vladislav II. za života p. Viléma z Pernštýna jeho dva syny Jana a Vojtěcha za rytíře. Za dob císařovny Marie Terezie a cís. Josefa II. udělány byly z toho sálu obydlí pro c. k. důstojníky na odpočinutí. V r. 1838, odklizeny byly také stropy starobylé, a místo nich udělány rákosové. Nyní tu bydlí úředníci. Z vnitra malého dvorečka zámeckého z budov po pravé ruce v průjezdu vystavených vyniká čtverhranná ze silných zdí zbudovaná 7 poschodí vysoká věž *Hláska* zvaná. — Točité 186 stupňů čítající schody vedou do nejvrchnějšího poschodí k obydlí hlasného. Střecha cihlami pokrytá nese malou báni, v které se nalezá zvonek ku zvonění poledne, na týči železné na konci jest císařský orel. Z obydlí strážníka jest krásná vyhlídka na okolí až na hory. Dolní této věže příbytky obydleny jsou od písařů, úředních sluhů atd. Dole u hlásky nalezá se malý dvoreček, na kterém dle městských knih byly odpravováni zločinci („byl na dvoreček vyveden a Šimkovým mečem stat“). — Celé zámecké stavení zdá se, že bylo v rozdílných dobách staveno, nebo přestavováno, a v pozdějších časech utrpělo změny, západní strana, kde vše nesouměrné jest, nalezá se tak, jak byla původně. Hradní příkopy, v kterých na východní straně stála tříselna, byly vysušeny r. 1734, an protější domy zavodněním trpěly. Na náspech za pivovarem se nalezajících jsou nyní cestičky posypané pískem a zařízeny krásné procházky. Zde stály v době sedmileté války pruské vojínové ve zbrani u děl, aby v pádu příchodu nepřítele zámek a město chránili, místo toho nyní líbou vůní vydychují letního času kvítka v ozdobných záhonkách pěstovaná. O věži Hlásce z časů Pernštýnských dokládám, že nesměli v městě samém dříve otevříti brány, dokud jim s věže zámecké nebylo dáno znamení na roh.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(Štíty. — Průčelí. — Věže.)

Jelikož portál z plochy zdi značně vystupoval, zakončován jest svrchu *štítem*, kterým měl chráněn býti před deštěm a větrem. Netřeba podotýkati, že plocha jeho ozdobována jest slepou kružbou a jinými okrasami.

Po obou jeho stranách vypínaly se fialy. Hrany okrášlovaly se krabolemi, vršek pak křížovou lilií. Takových štítů se zálibou užíváno všudy, kde lomený oblouk ze stěny samostatně vystupoval, tedy zejmena nad okny. Štíhlými štíty, jimiž při bohatých kathedrálách též střechy chrámových kaplí se zakrývaly a gallerie hlavní římsu věnčící se oživovaly, ustavičně přerušován jest směr vodorovný, jednotlivým článkům budovy dostalo se větší samostatnosti a svrchní částky lehčeji vzhůru se nesly.

Střední část *průčelí* vyvinovala se svrchu nad portálem buď samostatně bez ohledu na obě věže, anebo v úzké s nimi souvislosti důsledným provedením hlavní římsy po celé šířce průčelní. Vrchní patro rozpadávalo se v okna, jak toho organismus lodí vyžadoval. Okno prostřední mohutnou šířkou svou odpovídalo ovšem lodi hlavní. Někde užíváno zde též kollosálního okna kulatého kružbou bohatě ozdobeného. Průčelí končí vysokým štítem hlavní loď vyznačujícím, po jehož obou stranách věže vystupují.

Gotické *věže* jsou dole čtverhranné. Jsou obyčejně ve více pater rozděleny. Bývá tu pravidlem, že konstruktivní díly od náplní svým provedením se rozeznávají. V rozích bývají totiž věže hmotnými opěráky sesíleny, ostatní pak prostor zahrnuje pouhou náplň bohatou architekturou vyzdobenou. V posledním patře spodní stavby zakončené římsou, která gallerií opatřena bývá, přechází čtverhranný tvar věže v osmihranný. Tato zjemněná druhá částka věže rovněž živě prolamována jest štíhlými okny. Ze čtvero rohů spodní stavby vyrůstají pak fialy, jakožto nárožní vížky, jimiž vnitřní jádro obklopeno bývá, jehož osmero stěn ve výšinách zakončuje se štíty, z jejichž spodních rohů vystupuje příkrá, osmihranná pyramida. Vedle zásad slohu gotického, který s přibývající výškou též hmotu stále drobí a zjemňuje, jest i tato pyramida zcela prolamovaná. Čím výše se pne gotická věž, tím více ubývá hmoty. Z rohů vystupuje tudy osmero mocných žeber bohatě krabolemi posázených, mezi nimiž co náplň několika řadami rozpnuta jest prolamovaná síť rozmanitých kružeb. Celá pyramida zakončena jest křížovou kytkou. A tak u bohatých věží s přibývající výškou ubývá stále hmoty, až posléze v nedohledném blankytu úplně se ztrácí. Méně bohaté věže mí-

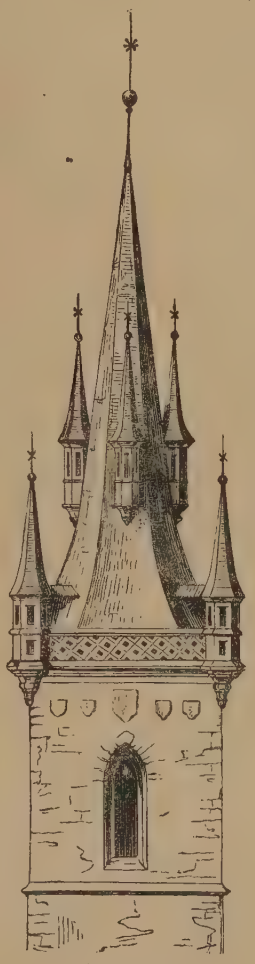

(Obr. 253.)

vají jehlancovou neb i sedlovou střechu s nárožními vížkami.

Krásným příkladem jsou pražské věže, které královskou Prahu charakterisují a od ostatních měst ji rozeznávají. (Viz obr. 253.)

LITERATURA.

Kutnohorské příspěvky *k dějinám vzdělanosti české.* Vydává prof. Jan J. Řehák. III. část. (Konec řady první.) Str. 45—115. Cena 75 kr.

Obsah. Druhá doba stavební kostela sv. Barbory. Dle register stavebních a knih městských. A. Kronika stavby: 1. Počátek stavby. - Hanuš a Jan, první stavitelé (1482—1489). - O kamenickém cechu Kutnohorském. 2. Matouš Rejsek z Prostějova (1489—1506). 3. Benedikt z Loun (1512—1523). 4. Dobudování chrámu (1524—1558). - Dokončení vnitřní úpravy (1558—1565). *B.* Vydání na stavbu.

C. Jména tovaryšů kamenických při díle tom zaměstnaných. *D.* Přílohy. — O měření hor. — Obrazy z někdejších skládacích oltářů v kostele sv. Barbory. Královská návštěva v Kutné Hoře a mnoho-li stála. Z deposice horního úřadu Kutnohorského. — Obrázek středověkého lékaření v Čechách. Dle starého rukopisu. — Z černých dnů kláštera Sedleckého. Dle souvěkých kronik a listin. — Drobnosti. (O Martinovi z Tišňova. - Brikcí z Zlicka. - Kazatelna v kostele M. B. u Náměti. - Kazatelna v kostele sv. Barbory. - Společenské postavení lazebníkův. - Víra a řemeslo. - Trest na pohanění konšela. - Kloboučníci a kožešníci. - Pozůstalosť člověka na hrdle trestaného. - Starodávný způsob dělení pozůstalosti. - Ze soudní síně. - Jména a ceny suken. - Bibales písařům městským.)

Velezasloužilý spisovatel slibuje, že „Kutnohorské příspěvky“ vycházeti budou příště v sešitech objemnějších, aby vždy několik větších článků mohlo vyjíti pohromadě, jako již stalo se při sešitu právě vydaném, v němž každý čtenář s něčím se potěší. Vydávání kulturních obrázků dle pramenů českých má i tu velikou výhodu, že se tu setkáváme s množstvím správných výrazů technických z oboru stavitelského a uměleckého. Proto i z té příčiny každý krasoumec jest k dikům zavázán vydavateli „Kutnohorských příspěvků“. Není již pochybnosti, že na základě kulturních obrázků z pramenů čerpaných vzdělány budou kulturní dějiny města. Kéž má každé město památné svého prof. Jana Řeháka.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc říjen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové: *Stříbrný ozdobný kalich*: pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově na Moravě. — *Hladký kalich:* pro dp. Jana Bočka, faráře v Kosmicích. — *Pozlacení monstrance a ciboria, postříbření dvou kaditelnic a kropáčku:* pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově na Moravě. — *Patenka k nemocným:* pro dp. Jana Bočka, faráře v Kosmicích; pro dp. Jos. Smělého, faráře v Ratenicích. — *Nádobky tři na sv. oleje:* pro vp. H. Knapa, kaplana ve Veliši. — *Stříbrná nádobka na sv. olej*: pro vp. Fr. Krause, kaplana v Dittersbachu. — *Kaditelnice*: pro dp. Františka Matějčka, faráře v Čachrově. — *Svícnů oltářních 12*: pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově na Moravě; *4* pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Suchdole; *2* pro vp. Dra. Fr. Böhma, kaplana v Kozolupech; *2* pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Grafenriedu. — *Konvíček mešních 4 páry*: pro vp. H. Knapa, kaplana ve Veliši. — *Lustr:* pro dp. V. Vaňka, faráře v Záboří. — *Zvonky harmonické*: dva pro dp. Jana Böhma, faráře v Hrabíni u Opavy; jeden pro dp. Fr. Ječmínka, faráře v Plesné.

Paramenty: *Nádherná ryzím zlatem bohatě vyšívaná kasule pro chrám Páně v Předmostí u Přerova na Moravě, věnována od dobrodince v ceně zl. 350. — Kasule červená a bílá*: pro dp. Jana Bočka, faráře v Kosmicích; pro vdp. Leop. Zumana, děkana v Mnich. Hradišti. — *Pláštík na ciborium:* pro vysdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — *Štola křestní*: pro vp. Dra. Fr. Böhma, kaplana v Kozolupech; pro vp. Ign. Heyna, kaplana v Chrastavě. — *Bursa k nemocným:* jedna pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově; tři vdůst. děkanský úřad v Mladé Boleslavi. — *Velum:* pro dp. Jana Bočka, faráře v Kosmicích; pro veld. děkanský úřad v Čáslavi. — *Komže prv ministranty s rochetkami:* pro dp. Jos. Bočka, faráře v Kosmicích. — *Záclony na kazatelnu*: pro vp. Dra. Fr. Böhma, kaplana v Kozolupech.

II. Nová objednání.

Křížovou cestu s rámci a svícny: dp. Mat. Kadláček, farář v Moravičanech u Mohelnice na Moravě. — *Obraz P. Marie*: vdp. Mat. Kubíček, b. vikář v Češticích. — *Harmonické dva zvonky, kropáček a svícen*: vp. Jan Žáček, koop. v Bílevsku u Bystřice na Moravě. — *Kříž nad tabernaklem*: vp. Gust. Müller, kaplan v Rozbělesích. — *Sedm křížů pro školy*: blah. p. Karel Lehrer, řídící učitel v Nov. Benátkách.

Paramenty: *Celý ornát z těžkého zlatého brokátu*: důst. konvent dominikánský v Praze. — *Bohatě vyšívanou skvostnou bílou a červenou kasuli, 2 bílé, 2 červené, 2 fialové kasule, 2 bursy k nemocným, 2 bohatě vyšité štoly. 2 křestní štoly, pláštík na ciborium bohatě vyšitý a 4 komže pro ministranty*: dp. Jan Bernard, farář v Černoušku u Roudnice. — *Štolu sváteční*: ctih. školské sestry v Nov. Bydžově.

Prádlo kostelní: *albu* a *2 rochety*: dp. Ant. Podhajský, farář v Pořejově. — *2 rochety, 4 cingula, 6 humeralii, 12 purifikatorii, 12 korporalií a 12 ručníků*: dp. Jan Bernard, farář v Černoušku u Roudnice.

Lehner.

FEUILLETON.

Jak mlynář stal se malířem.

Tohoto roku před několika měsíci zemřel umělec i v širších kruzích dobře známý — *Jiří Mader.* Listy katolické přinesly nekrology, v nichž vedle umění vynáší se dobrosrdečnost a šlechetnost, cit pro vše dobré a krásné u zvěčnělého mistra Jiříka. Upřímná slova napsali přátelé jeho. „Method“ vypravuje po jednom z nich stručný životopis křesťanského umělce.

Dne 9. září 1824 ve Wolfu, samotě to u Steinachu narozený byl určen řemeslem otce svého, jakožto i hmotnými poměry rodiny ku mlynářství, kterémuž řemeslu za nejtěžších bojů vnitřních z pouhé lásky synovské oddal se poctivě a svědomitě, až do svého 20. roku, kdy jej matka na domluvu nevlastního bratra, duchovního pána Mnigga věnovala vlastnímu povolání jeho, poslavivši jej k mistru Hanuši Madrovi v Inomostí do učení, kde v osobě tehdejšího professora filosofie Flira shledal vřelého příznivce a přítele; chasník mlynářský vydal se na zkušenou přes Brenner a Štýrský Hradec do Uher, přes Vídeň pak a Solnohrad zase nazpět se vrátil do starého mlýna, aby jako dobře světa zkušený chasník nasypával obilí a naslouchal hukotu mlýnského potoku, když myšlénky umělecké mu již v hlavě vířily jako mlýnské kolo.

Tato leta chasnická a cestovní líčíval mistr Jiřík podivuhodně. Příroda a život ozařovaly probouzející se oko umělcovo.

Chce-li kdo právě pochopiti způsob malby Maderovy, nesmí zapomínati, jakou školu prodělal v Mnichově, kam přišel r. 1844. Kaulbach, Storch, Schraudolf naznačují pouhými jmény vystupující a sestupující vlny panujícího umění světského od nahého, až příliš přirozeného realismu a naturalismu k velebnému pravému umění — náboženskému. Mezi tím setkáváme se s mladým horlivcem v glyptotece pilně studujícím, v onom bohatém museu klassické plastiky, tak úplně uchváceným a opojeným krásami, že podle domnění svého minul se s pravým povoláním, maje se státi sochařem a nikoli malířem.

Jaké boje zde bouřili v srdci a hlavě mladíkově, pokud zase nevrátil se vnitřní pokoj a nedostavil se pravý ideál! Jak hluboká propast byla mezi ctihodnou křížovou chodbou brixenskou s biblickými a legendárními obrazy plnými naivity, vroucnosti a zbožnosti, která mladého Jiříka tak hluboce a mocně dojímala, když ještě nasypával obilí ve dvorním mlýně v Bischofstadtu, a smyslným vírem, do kterého jej uvrhla antika glyptoteky! A předce nad propastí ku zpáteční cestě vystavěla lávku — víra. — „I v cizině měj boha před očima a nezapomínej na má naučení a na matku svou“, pravila mu na rozloučenou a slovo matčino bylo Jiříkovi i tehdáž svaté, když jiní drostlí synové nemyslí více ani na poslušnost, ani na čtvrté přikázání.

Láska k otčině vždy znovu se probouzející v srdci mladíka vesele putujícího do daleké ciziny k posvátným sídlům starého a nového umění; láska k matce, která přináší každou i nejtěžší oběť, zapření sama sebe a zříkání se vlastního povolání, pokud srdce mateřské samo s resignací se nepodalo; láska k církvi, — toť jsou ty pochodně, které zářily v životě Madrovu. Ty nedaly mu klesnouti v nebezpečích ciziny, vzdalovaly jej od společnosti divoce náruživé, zachovaly a vychovaly jej pro velkolepé církevní umění.

O prvním vkročení svém do ctihodného dómu Spýrského v letě r. 1851 sám vypravuje: „Nedovedu ti vylíčiti city, které srdcem ovládaly, když jsem ponejprv vkročil do toho chrámu. Stál jsem před hlavním chorem. Oslavená Matka Boží, korunovaná královna andělů a svatých — bohatě a duchaplně provedená, zářila mi vstříc. Byl jsem uchvácen nejvyšším obdivem umění a pravou zbožností — a zde nabyl jsem přesvědčení, že život a oslava Matky Boží jest ideálem, zářícím obrazem celého člověčenstva a že zvelebovati ji jest nejvyšším a nejkrásnějším úkolem umění křesťanského.“

Směr Madrův byl tím nadobro rozhodnut. Apotheose Matky Boží byla prorockým snem, který druhdy kráčel obrazotvorností hocha; zde ve velechrámu Špýrském spatřuje ji vyobrazenou velkolepě, úchvatně rukou mistra svého Schraudolfa; — stala se palladiem života jeho.

O deset let později stojí muž v plné síle tvůrčí v presbyteriu nově vystavěného kostela v Brunecku, odkud lešení právě odstraňují a zcela pohřížen dívá se brzy do klenby bohatými obrazy ozdobené, brzy do zvědavého zástupu obdivujícího. V tom k němu přistupuje kmet, stříbrovlasý sedlák chápe se pravice jeho a líbaje ji dí: „Ruka, která tak nebeské věci umí malovati, zasluhuje líbána býti. Zaplať vám to Pán Bůh, co jste nám a potomkům našim zde na památku zůstavil!“ — Byl to mistr Jiřík, malíř korunování Panny Marie. —

Dlužno ještě podotknouti, že Mader maloval al fresco v letě roku 1852 první dva obrazy „Proroctví Simeonovo při obětování Pána Ježíše“ a „dvanáctiletý Ježíš v chrámě“ ve Špýru samostatně, následujícího pak roku vidění Davidovo a Abrahamovo k plné spokojenosti mistra Schraudolfa. A když odtud se loučil a naposledy obdivoval skvostný chrám cyklem obrazů zcela protkaný, těžké bylo jeho loučení. Za pozdrav na rozloučenou zářila do duše jemně naladěné zlatá slova s oblouku vítězného: „O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria!“ — aby po letech je zase napsal ku pozdravu na hudební empoře v Brunecku.

Tam maloval osm roků: 1858—1866.

Přes zimu býval vždy v Mnichově zaměstnaný vážnými studiemi a kartóny.

Předmět cyklu jest život Marie Panny, nejideálnější a nejkrásnější úkol umění, za jaký od mistra Jiříka považován jest.

Idealita umělcova a cena díla jeho újmy neutrpí, zdělíme-li, že za obrovskou práci v prvních letech vedle svobodného bytu dostával 800 zl., později 1200 zl. ročního platu. Tím více dlužno obdivovati hospodárnost hodné manželky jeho Žofie, která majíc péči o domácnost, nedopustila, aby starostmi domácími vyrušován byl v práci umělecké, také však nezřídka jej obdařila zdravými dětmi. —

V této době pobytu v Brunecku založen jest tyrolský závod malířství ve skle na neděli Srdce Páně Ježíše 1861 v Sterzingu, ku kterémužto podniku spojil se Mader s Albertem Neuhauserem a s architektem Stadlem zůstav společníkem tohoto ústavu uměleckého až do smrti. V těchto dvacíti letech pracoval pro ústav zejmena v počátku celou řadu náčrtů a kartonů, jichž nejméně 150 se čítá; občasně účastnil se i správy samé uměleckými korekturami, tak zejmena r. 1873 a za minulého podzimku, kde závod pravidelně navštěvoval.

Po Brunecku maloval Mader kostel ve Steinachu (roku 1867—1873), kdež vylíčil život Krista Pána ve velkém cyklu právě tak duchaplném jako krásně promyšleném, který kulminuje v seslání Ducha svatého na klenbě presbyteria. Tím vyjevil se mu druhý sen mládí, že se stal malířem Knollerovi podobným, před jehož oltářními obrazy, nejvyšším, co znal, hochem jsa v udivení klekával a nábožně se modlíval; — zdílí s ním nyní slávu v otčině.

Mezi tím zdobil kostel v Kematen fresky ze života sv. Magdaleny. Z téže doby pochází též malba na omítce „Kristovo nanebevstoupení“ ve Felderově arkádě innomosteckého hřbitova.

Třicetiletým cvikem takto dozralému umělci dostalo se posledního, čestného úkolu, ozdobiti kostel v Išlu malbami, presbyterium svatými svátostmi, klenbu a loď legendou sv. Mikuláše, stěny četnými světci všech stavů, nejrozsáhlejší úloha, kterou v šesti letech přemoci doufal. Pracoval na díle vynaloživ veškerou svou sílu. Přál si odpočinku jen několik dní v pozdním podzimku, když vrátil se po namáhavé letní práci malířské, aby si zase připravoval náčrty barvami provedené pro následující obrazy. Pracoval obrovsky, pro nerozumné však ještě pomalu. V pozdním podzimku 1879 dokončiv velkolepou poslední večeři vrátil se domů, pocitoval patrné a nepřemožitelné ochabnutí, jevící se nepřetržitým bolením hlavy a namáháním při komponování, ten, jenž nejtěžší úkoly umělecké zdával se koncipovati hravě. Dne 10. ledna 1880 mrtvice ochrnula levou stranu. Zůstal ochromený, jako věkový dub, jejž blesk v půli zasáhnul.

Když bylo lze zase vládnouti tužkou, kreslil sedmero radostí Panny Marie pro malovaná okna v choru františkánského kostela ve Hradci Štýrském. A aby v příznivém počasí dostal se do Gasteina, odkud očekával úlevu z následků mrtvice, pracoval zase namáhavě po celý květen. Kreslil a dokonal poslední obraz: Nanebevzetí a korunování Panny Marie.

Nejvyšším a nejkrásnějším úkolem křesťanského umění rozžehnal se s královnou nebes, dokončiv tím obrazem pouť pozemskou, jako Rafael obrazem Proměnění Páně.

V obrazích mistra Jiříka zračí se vroucnost myšlénky, milostnost tvaru, hloubka barvy. Jasnost myšlenky zrcadlí se v promyšlených, energicky pojmutých komposicích, psychologický důvtip v provedení detailu, v charakteristice skupených individuí. Lyrický moment, něžnou náladu, panenskou krásu, ušlechtilou spanilost uměl vyjadřovati dokonalým tvarem uměleckým. Vyjadřoval tak vlastní svou duši s city nejsvětějšími, nejšlechetnějšími. Čistě a jasně, jako sama byla, vesele a radostně vykvétaly pod jeho rukou mistrovskou útvary jeho v jasné nádheře barev, nad nimiž harmonie rozepnula tkaninu svou nejjemnější, nejvonější. Lahodou barev roztavená harmonie jevila se i ve všem ostatním přídatku bližším a vzdálenějším. S neobyčejným vkusem a s dobrým důmyslem pořádal Mader scenerii krajin a architektury, jakož i ornamentální a dekorativní částě obraz obklopujících a zakončujících. Míval vždy celek na zřeteli, kterým dokonale ovládal. Proto díla jeho jsou vesměs jednotná a celistvá.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo II. **V Praze, dne 30. listopadu 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Hřbitovní chrám sv. Jana Křtitele v Pardubicích. - Farní chrám Páně sv. Václava v Mikulovicích. — Sloh gotický. (Ornamentace. - Menší stavby.) — Z Akademie křesťanské. (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc listopad.) — Feuilleton: Führichova legenda o sv. Vendelínu.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Josef Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

78.

Hřbitovní chrám sv. Jana Křtitele v Pardubicích.

Na konci zeleného předměstí v Pardubicích a na začátku třídy Alžbětiny stojí hřbitovem obklíčený chrám Páně sv. Jana Křtitele, obsahující pohřebiště pro město Pardubice, jeho předměstí, i vesnice Jesničanky a Svitkov. Chrám ten založil Vilém z Pernštýna listem daným na den sv. Václava 1510 pro utraquisty v Pardubicích i se špitálem podle stojícím pro 5 osob a šestého opatrovníka, obojí dům postavil pod ochranu města, aby jej opatrovali, zvelebovali, a aby se sem obyvatelé z města a předměstí pochovávali, jak v listu svém dí: „Co se pak kostelíka dotýče, který udělán tu u špitálu pro pohřeb jejich, ten také opatrovati mají, kde jest co potřebí v něm opraviti, anebo co dělati, to aby opravili. Pohřeb kde se klásti mají aby si způsobili a udělali, a již tu k tomu kostelíku, aby o pohřeb hleděli z města i předměstí, kteréž jsou nyní kolem města aneb potom budou, a jinam nikam, a také aby toho v pilnosti měli, aby kněz tu časem obsluhoval, pamatujíce na to, že tu jejich mrtvá těla ležeti mají.“ Zároveň zřídil u toho kostela Vilém z Pernštýna faru podobojí i s knězem, kterého si sami měšťané volili, dal jemu k výživě dvůr za špitálem, a zavázal dědice své listem daným v pátek před sv. Janem Křtitelem 1512: „Také od nás i od budoucích pánů dědičů Pardubických v tom nemá se jim žádná překážka díti, co se knězi dávání týče k té faře, a nebo k tomu kostelíku u špitálu. Jako jest způsob té fary, mají míti kněži, kteří rozdávají tělo a krev Christa Pána pod způsobou dvojí i víry, že při tom mají zachováni býti, aby tu ti kněži té správy bývali v té faře a oni (totiž obyvatelé pod obojí) aby je svobodně sobě jednati mohli, bez překážky naší i budoucích pánův a držitelů Pardubských, a tak ti kněži aby se zachovali beze všeho hanění, a slovo boží kázali, jakož o tom v řízení království Českého psáno jest.“ Brzy ale byl kostelík sv. Jana Křtitele pro vyznávače pod obojí malým, proto Vojtěch z Pernštýna, jak o tom bylo zmíněno, r. 1532 změnil s OO. Minority kostel klášterní sv. Bartoloměje za farní Zvěstování P. Marie, udělal kostel sv. Bartoloměje farním, kam se kněži podobojí, an většina obyvatelů Pardubických ku straně podobojí se hlásila, brzy se přestěhovali obsluhujíce zároveň faru u sv. Jana Křtitele. Farní dům shořel u sv. Jana i s dvorem ve švédských válkách, při čemž i kostel utrpěl, an když 4. června 1623 vůdce švédský Linhart Torstensohn a tentýž podruhé 24. října 1645 Pardubice oblehal, neostalo ani jedno předměstí bez pohromy, zejména při druhém oblehání dal cís. hejtman v Pardubicích vůdce Štrasoldo

obě předměstí zapáliti, při čemž fara i špitál u sv. Jana Křtitele a bezpochyby také i částečně kostel vzaly zkázu, tak že chrám sv. Jana Křtitele sotva v původní stojí podobě. Kostel ten jest z cihel a kamene zbudovaný v pochybném slohu gotickém, jednolodový, obrácený k východu. Presbyteř jeho nižší nežli loď, tvoří nepravidelný pětistěn, okna jeho jsou sice do lomeného oblouku sklenutá, ale bez kružeb. *Oltář hlavní* sv. Jana Křtitele malý copový s obrazem kulatým na plátně malovaným, ceny prostřední, po straně jeho sochy Mojžíše a Arona, tumba jeho dřevěná. Kolem toho oltáře se může choditi. Vedle presbyteria jest *sakristie* obyčejná copová, nic památného neskytující. *Kazatelna* u zdi na rozhraní presbyteře a lodi postavená jest visutá, kulatá, na poprsníku ozdobena řezbou Mojžíše s tabulkami desatero Božích přikázaní, vnitř pak v přikrývce její jest Boží oko, a nahoře na ní anděl zase s deskami desatero Božích přikázání. V presbyteři, které má klenutí obyčejné, jsou ve zdi na straně epištoly dva *náhrobky* s těmito nápisy:

1 „Leta Páně 1582 w pondiely den ſw. Alžbiety umrzela Anna dczera Knieze Matiege Brodskeho diekana toho czaſu Pardubſkeho gſa w letech dwanaczte geſt w ochrane Bozi."

Pater et Filia alloquuntur:
Heu sperata olim serae omnes Anne senectae
Cum linguis Patrem Filia Clara senem
Dum . . . . .

(ostatní při obmytce a opravě kostela v r. 1880 konaného zkaženo, že jest nečitelné). Náhrobek ten jest pískovcový s podobou panenky na hlavě umrlčí ležící, u ní hodinky sypací a podle nich ta slova:

„Hodie mihi cras tibi."

Druhý náhrobek z bílého mramoru s erbem levharda dobře zachovalý má nápis:

„Leta Panie 1569 polozeno tuto tielo urozeneho Pana Matyaſſe Lewharticzkeho z Lewharticz Geho Miloſti Eziſarzſke piſarze duchowniho panſtwi Pardubſkeho w pondieli przed ſwatym Girzim w hodinu na noc zywot ſwug geſt dokonal."

Presbyteř od lodi jest oddělen obloukem vítězným do lomeného oblouku sklenutým, nad kterým dle starých pamětníků ještě r. 1846 byly 4 erby rodu Pernštýnů jako na kostele děkanském: Pernštýnský, Lomnický, Šternberský, Vartemberský. — V lodi, jejíž klenutí jest také obyčejné a okna do ostrého úhlu bez kružeb klenutá jsou dva postranní oltáře a sice Rodiny Páně, a trpícího Pána Ježíše, oba sv. obrazy od † malíře Potěšila, rodáka Pardubského malované, copové. Místo nynějšího obrazu „Ecce Homo" byl na tom postranním oltáři starší obraz sem daný z kostela na Vystrkově při jeho z poručení cís. Josefa II. v r. 1787 zavření. Mimo to byl zde ještě třetí oltář sv. Josefa, taktéž s obrazem od † Potěšila zhotoveným, ten ale v r. 1880 odklizen byl, a obraz dán na zábradlí choru. Podle oltáře Rodiny Páně na zdi po pravé ruce uvnitř kostela jest náhrobek malovaný černými barvami synů Matěje Grufta, představující dvě dítky klečící u oltáře před křížem zbožně se modlící a nad tím obrazem jest nápis:

„Epitaphium Georgii atque Sigismundi filiorum honesti ac integerrimi viri Mathiae Gruft Sae. Cae. Mtis. ditionis Pardubicensis Frumentarii quorum ille mortuus est anno 1578 die 19. Aprilis hic vero II. Februarii Anno 1580.
Virosa nubentes violaetum messis in herba
Candida et ut primo lilia vere cadunt
Sic nihil est vel momento durabile saltem
Ac cito quam fiunt, tam cito ruunt,
Parcere sic nescit mors juveni libri anni
Cum senibus pariter sed rapit et pueros
Sic rapuit te neri pulcherrima membra Georgii
Atque Sigismundi spemq decusq patris
O homo mortalis cum sis de lege creatus
Disce velut debes vivere, disce mori."

Dále za tímto epitafium jest ještě jeden náhrobek z červeného mramoru s erbem jelena — a nápisem obmytkou zalepeným, tak že těžko jej lze čísti, toliko jsou čitelná slova:

„Leta 1580 . . . umrzel urozeny . . . Bohuſlaw Zidliowſky . . ."

Chor hudebnický naproti hlavnímu oltáři s kameným zábradlím, na který jest vchod z venku neskytá nic památného. Vchody do lodě jsou dva z průčelí kostela, a po levé ruce do lodi. Vchod v průčelí má obložení kamenné žlábkované a jest sklenut segmentovým obloukem, nad ním pak jest štít rytířský ale bez znaku; štít pak nade vchodem tím má kraje stupňovité a končí malou věžičkou kamenou ale bez zvonku. Dříve bývalo prý nad tím vchodem znamení XX snad kameníka, neb 1520, kdy byl portál zasazen (tedy o 10 let později od vydání základní listiny toho chrámu). Vchod druhý do lodě toho kostela má obložení žlábkovité do ostrého bodu sklenuté, dvéře pak měké novější. Na zdi zevnější toho kostela jsou náhrobky mnohé starobylé s těmito nápisy:

1. „W nedieli przed ſwatym Antoninem leta P. 1536 umrzel urozeny Pan Pan Zykmund Karlaczky z Buzan" (erb hvězda nad půlměsícem)
2. (u vchodu na chor s podobou muže o plné

brnění se opírajícího s přilbicí otevřenou, v pravici držícího meč a kolem nápis):

„Leta Panie 1603 w ſobotu po ſwatem Martinu geſt umrzel Pan Pan Emerenz Stampichen obywatel w Pardubiczich gehozto tielo tuto pochowano geſt a ſtaſtneho oczekawa z mrtwych wſtanj."

V čtyrech rohách tohoto náhrobku jsou 4 erby, nahoře v pravo hvězda nad půlměsícem, v levo dančí krk, dole v pravo tři ryby nad sebou, v levo tři srdce podle sebe.

3. U vchodu postranného v levo zazděný náhrobek pískovcový menší s nápisem poločitelným, že r. 1620 † Marie dcera panna Hlinského měšťana Pardubického majíc věku svého šest neděl. — Po pravé straně postranního vchodu náhrobek s kalichem a nápisem:

„Leta Panie 1644 we ſtrzedu po pamatce Zwieſtowani Panny Marie zywot ſwug u wirze w Syna Boziho dokonal dwogicztihodny kniez Kropaticzky Trzebicky a ſprawcze czirkwe Panie w mieſtie Purdubiczych a tuto w Pann odpoczywagicz oczekawa z mrtwych wzkrziſſeni."

Ut mors venit damnati ex fonte draconis
Cibus es ex instinctu factus Adame nocens
Sic abolit mortem victoris gratia Christi,
Hinc mihi mors lucrum Christo.

4. (pískovcový polosetřelý dle knihy radní památní — zadělaný vedle předešlého s nápisem):

„Tuto lezi tiela ſynu a gedne dczery Matiege Gruffta toho czaſu Geho Miloſti czyſarzſke piſarze duchodniho na Pardubſku vſſech let do ſpjelych nemagiczich kterezto Pan Buh ze ſwieta toho proſtrzedkem ſmrti czaſne powolati raczil to geſt Girzika 19 dne mieſyecze dubna 1578. Zikmunda 11. dne mieſyecze Unora 1580. Gana dne 4. mieſyecze ſrpna 1582 Salomenu morni czas 1582 dne 31. mieſyeze rzigna, Gindrzicha dne 18. mieſyeze liſtopadu 1582 a Ludwika 2. mieſyeze dubna 1583 gegichzto duſſim Buh wſſe mohauczi miloſtiw byti raczi a my patrzeme na gegich ſmrt budto zywi nebo mrtwi gſauce wzdyeky Panie gſme a nam dnes a zytra tobie 1583."

5. (v pravo na rohu kostela kámen s nápisem:

„Bellus Jacobellus Friderici Kropatii caret vita,"

(a dole):

„Georgii mitis filius"

po stranách:

„EXTINCTVS QVARTA SEPTENA LVCE SEPVLTVS FEBRVE CVM CVRSVS FERSQVE NEFERSQVE LEVES (?)"

Uprostřed jest obraz ditka a v levo štítek s nápisem:

„HAVD LVSTRVM ABSIT LVIT (t. j. r. 1616.)

6. Ve zdi hřbitova za kostelem náhrobek setřelý s nápisem:

„. . . . 1628 zemrzela dczera Anna . . . . G. W. C, piſarze —"

7. (Vedle předešlého):

„Johann 3. Das Blut Chriſti reiniget uns von allen Sünden. Hier ruhet der hochedelgeborene und geſtrenge Herr Heinrich von Falkenhayn der röm. kaiſ. Maj. wie auch der kurfürſt. Durchlaucht zu Sachſen unter dem zweiten Schleſiſchen Regimente erſter Rittmeiſtter welcher den 6. März 1645 in dem heutigen Treffen beim Jankow tödtlich verwundet und nach lang ausgeſtandenen Schmerzen den 12. Martii auch hier zu Pardubic in Chriſto ſeinem Erlöſer ſeine Seele übergab. Gott wolle ihm eine fröhliche Auferſtehung verleihen.

8. (U hlavního vchodu nezazděný a o zeď podepřený náhrobek):

„Leta 1630 7 Auguſtij umrzel Garoſlaw Getrzich Syn urozeneho a ſtateczneho rytirze Gana Gilgiho Reymanna ze Straſſicz a tuto tielo geho pochowano"

(štít s křížem a dole s kotvou a na příč přes oboje zase kříž s kotvou, nad štítem otevřené hledí s korunou a nad ní ruka ozbrojená se střelou).

9. a 10. Před hlavním vchodem dva náhrobky sešlapané na jednom jest znalý erb představující dva spojené uhle s obloučkem nad nimi. 10. (Dříve v kostele nyní ve zdi po pravé ruce venku zazděný:)

„. . . Poczttiwa žena Anna manzelka Waczlawa Vaukala mieſſtana Mieſta Pardubicz 1547 . . ."

11. „Leta Panie 1605 w autery po pamatcze ſwateho Antonina dokonal zywot ſwug ſlowutny Pan Karel Kralodworſký mieſſtan pak ſpoluradni mieſta Pardubicz nad Labem gehozto tielo tuto pochowano odpoeziwa oczekawagicz budoucziho z mrtwych wzkrſſeni Gan XI. Ga gſem wzkriſſenie a zywot kdo w mie wierzi, byť pak y umrzel ziw bude."

12 „Leta Panie 1627 w nedieli na den 5. Gana Krztitele umrzela geſt urozena Panj Ewa Adelsbachowa z Damsdorfa, manželka urozeného Pana Girzika Adelsbacha z Damsdorfu toho czaſu Hegtmana na Pardubiczych a tu w tom mieſtie tielo gegi pochowano geſt. Pan Buh raczij gegi duſſi miloſtiw byti. Cos byl co gſi, a co budeſs na to pomni."

Kostelíček tento hřbitovní byl opraven r. 1880 a 1881 obílen uvnitř, náhrobky staré dány byly dílem do zdi vnitř, dílem zevnitř, kladena nová mramorová dlažba, dány nové tabule do oken kostela s kříži barevnými, a hlavní oltář očištěn. Mimo to byla na oblouku vítězném zhotovena zdařilá malba vzkříšení Páně od pražského malíře Petra Maixnera. —

V rohu hřbitova blíže špitálu stojí kamená čtverhranná zvonice a v ní visí 3 zvony s nápisy: 1. největší:

„Zu Lob und Ehren Gottes und St. Johannis des Täufers im J. 1652";

2. prostřední:

„Tento zwon ſlyt geſt ode mnie Martina Exnera w mieſtie Kralowe Hradci";

3. malý s letopočtem MDVI (1506) a se znakem Pernštýnů zubří hlavou. An kostel byl dle hořeního udání teprv r. 1510 založen, zdá se, že malý zvon dán sem byl z kostela sv. Bartoloměje. Stará zvonice stála původně u silnice, ale r. 1788 odklízena a nynější na základech bývalé kostnice postavena. *Hřbitov*, který zde stává od založení kostela, musel za času císaře Josefa II., kdy na předním díle toho sv. pole bylo zakázáno pochovávati, rozšířen býti za kostelem do pole v r. 1788 do délky a r. 1836 do šířky (o $89\frac{1}{2}^0$ délky a 11^0 šířky). — V relací z r. 1677 uvádí se jen: „špitální a pohřební" a měl 4 zvony. Služby boží jsou zde na sv. Jana Křtitele a po něm v neděli, v neděli po Božím Těle, třetí den po hlavních svátcích, rekviem o posvícení a o dušičkách, při pohřbech; mimo to často ve všední den mše sv. tichá.

79.

Farní chrám Páně sv. Václava v Mikulovicích.

Mikulovice, vesnice na silnici Pardubicko-Chrudímské od Pardubic $1\frac{1}{2}$ hod. jižně vzdálená, má farní chrám Páně sv. Václava, který se však mezi farními k biskupství litomyšlskému r. 1350 odstoupenými nenalezá. Ale na začátku 15. stol. musel chrám ten státi a vlastním duchovním správcem být opatřený, neb to dokazuje zvon s r. 1469 a starobylá křtitelnice z r. 1483. Mimo to v listině, kterou král Ladislav daroval 1454 Janu Pardusovi některé statky na Pardubicku, nalezá se též Mikulovice ves celá s podacím kostelním (Pam. I. 312). V době před bitvou Bělohorskou byli zde farářové ženatí a sice dle zápisných knih města Chrudímě r. 1596 Mikuláš farář Mikulovický, který téhož leta v středopostí provdal dceru svou Zuzanu za Jana Šimáčka, souseda Chrudimského; 1620 Mikuláš Horreus koupil toho leta s manželkou Alžbětou dům na Kateřinském podměstí od Jana Rychnovského za 400 kop gr. (Lib. Contr. Chrud. VII. H. 2). V seznamu far na panství Pardubském z r. 1615 uvádí se co farní s farářem Karlem Rubekulou svěcení arcibiskupského, který měl z té fary příjmy: žita i ovsa po 48 str. 1 vtl. R. 1654 byl flliálním od Chrudímě, příjmy pro kněze byly žita i ovsa po 44 str. 1 vtl. 2 čtvr. V relaci z r. 1677 jmenuje se zase farním, měl kalich stříbrný, zvony 4, školu s kantorem, vsi přivtělené Mikulovice se 66, Ostřešany 200, Dražkovice 115, Blato 49, Mezilesice 92 dušemi (Pam. IX. 742). První katolický farář po bitvě Bělohorské zde usazený jmenuje se Bartoloměj Osecký z r. 1672 (dle staré ohněm ztrávené matriky z r. 1659 fol. 91). Z pozdějších farářův zde meškajících uvádím co české spisovatele: Frant. Ferd. Žalkovského ze Žalkovic r. 1698, Jana Stanislava Petržilku, bakaláře theologie 1719 a Jos. Fr. Devotyho, osobního děkana a čestného kanovníka Vyšehradského. *Instrument farní* z r. 1791: *farní stavení* pod kopcem opodál kostela stojící kamenné z r. 1797 (dříve dřevěné dne 26. listop. 1724 i s matrikami ohněm spálené), *matriky* z r. 1720 společně zřízené pro Mikulovice a Jezbořice, která poslední fara později od exponentního kaplana k ruce p. faráře Mikulovického byla zastávána. *Pečetě farní* z r. 1828 a 1844 a 1854. *Knihovna farní* zařízená z kněh obsahu bohosloveckého ze 17. a 18. stol. po † p. faráři Kašparovi a Devotym.

Chrám samotný stojí opodál na kopečku od Mikulovic povolně k východu se pnoucím u prostřed hřbitova ohražený nízkou zdí, která má dvoje dveře, jedny od jihu, druhé od západu, asi 300 kroků od fary vzdálený na půdě zádušní o samotě v poli, a z návrší, kde se nalezá, jest krásná vyhlídka do okolí. Stavba kostela z 18. stol. novější jest copová, z kamene zbudovaná délka kostela v lodi 80′ 8″, šířka lodě 36′ 3″, presbyteře šířka 27′ 3″. Dvéře má obyčejné čtverhranné troje, jedny po pravé straně ze hřbitova od jihu, druhé do sakristie, třetí hlavní v průčelí kostela. Oken čítá ten chrám

8 okrouhlých, loď jest jedna se stropem rákosovým, presbyteř pak s klenutím, dlažba z pískovcových čtverhranných kvádrů, střecha kryta taškami, průčelí žádné, an stojí vpředu zvonice. Oltářů jest v tom kostele patero a sice: 1. *hlavní oltář sv. Václava*, u prostřed presbyteře s tumbou kamennou, na které na vrchu v ploše oltáře jest vytesán r. 1624. Kámen oltářní s ostatky sv. Fausta a Valentina svěcený r. 1705 od Jana biskupa Králové-Hradeckého. Tabernákulum pozlacené dřevěné, řezbou opatřené, s 2 velkými sochami anjelů a pěkným obrazem Srdce Páně v zadu pak nápisem:

„Spulak pinxit, Gabriel Bretter aus Wien.“

Hlavní obraz sv. Václava jest na plátně malován od akademického malíře Papáčka z Chrudími, představuje sv. Václava držícího prapor v ruce, po stranách stojí dva anjelé, a nad hlavou světce jest Rodička B. Maria Panna s dítkem Ježíškem na ruce. Vedle toho obrazu jsou na zdi malované korintické sloupy a vedle nich s obou stran postavy Arona a Mojžíše, sv. Petra a Pavla, symbolické to spojení starého zákona s novým. Dříve byl uprostřed těch sloupů také na zdi malovaný obraz sv. Václava od bratří Josefa a Václava Kramolína a nad ním obrázek sv. Josefa, který jako i sloupení a sochy jmenované na zdi obrazené co památka staré malby ostal. Pod obrazem tím jest nápis trojí, chronogram obsahující:

1. „PINGI IVSSIT PATER IOSEPHVS KASPAR NOTARIVS ET CVRATVS COOPERANTE DOMINO BRIINER REGIO PVPILARI.“

2. „HOC ALTARE SANCTI WENCESLAI HI PATRES PII IOSEPHVS ET WENCESLAVS KRAMOLIN COLORARVNT.“

3. „EXISTENTE SVPREMO DIRECTORE WILT ET VICARIO IOSEPHO KAVTSKI.“

Každého oddělení toho chronogram tvoří pro sebe rok 1792. Klenutí presbyteře ozdobeno jest obrazem nejsvětější Trojice Boží jak Marii Pannu co královnu nebes korunuje a pod tím čteme:

„Posuit diadema regni in caput ejus (Est. II. 5).“

Dole v rozích presbyteře jsou výjevy ze života sv. Václava ve 4 obrazech a sice: *a)* příchod sv. Václava na sněm říšký s anjely, *b)* pečení hostií rukou sv. Václava a bl. Podivína, *c)* pouť sv. Václava do Staré Boleslavi, *d)* zabití sv. Václava od Boleslava, všechny obrazy malovány od bratří Kramolínů. Na oblouku loď od presbyteria dělícím jsou císařský orel a písmena F. II.

2. *Oltář sv. Filumeny a sv. Salvátora* (dříve sv. Antonína) s obrazem velkým sv. Filumeny r. 1855 od Chrudímského malíře Papáčka zhotoveným, a štafírováním i pozlacením od Schütze z Chrudimi opatřeným; tumba jeho jest kamenná, obraz sv. Salvátora malý starší. — 3. Oltář naproti předešlému v levo v lodi na zdi s obrazem *Nepoškvrněného početí bl. P. Marie* od malíře Papáčka z Chrudímě malovaným, a nad ním obrázek malý Marie Panny starobylý s korunkou nad hlavou Rodičky Boží mosaznou, celý černý, vzadu pak jest psáno:

„28 Maji 1735.“

4. *Oltář sv. Jana Nepomuckého* v lodi naproti postranním dveřím na levé straně u zdi celý dřevěný se sochami sv. Jana Nep., Floriána a Šebestiána. Na levé straně sochy jest nápis:

„Vystaven 1743 22 8bris“

a po pravici:

„obnoven 1834 25 Maje“.

Dřívější altare portatile toho oltáře světil opat Václav Veimlin ze kláštera Studánky bl. P. Marie u Zádru r. 1786 28. června. R. 1834 byl ten oltář štafírován od štafíra z Litomyšle Jana Hendrycha. 5. *Kredenční oltář* malý dřevěný s obrazem srdce bl. P. Marie v presbyteři. Dle matriky č. I. str. 119 měl prý jakýsi starý oltář Bl. P. Marie s dřevěným křížem vzat býti ze stěny a pod chor na levou stranu býti postaven, při tom byl prý za křížem v zadu objeven letopočet 1522. Oltář ten ale zmizel. V předsíni kostela jest ještě *oltář Božího Hrobu* na způsob Sedleckého od p. faráře Devotyho zařízený a nákladem dobrodinců nedávno obnovený. Má dole obraz s kříže sňatého Spasitele, na hoře kříž ve skále zasazený a dva klečící anjely, nad tím pak nápis:

„Patřte na Ježíše, kterak pro vaše vykoupení ráčil podstoupiti ukrutnost smrti kříže.“

V presbyteři jsou *tři pontifikální stolice*, jedna od Karla Devotyho řezbářsky zhotovená, druhé dvě z bývalé prelatury Sedlecké od p. faráře Jos. Devotyho sem přinešené. V tom presbyteři jsou také dvě stolice jedna menší pro 3 osoby, druhá pak mezi kazatelnou a kredenčním oltářem stojící darovaná do tohoto kostela od majitelů blízkého Blata p. hrabat z Bubnů v r. 1846. Na její zadní části jest znak těchto pánů z Bubnů z malovaných dřev sestavený a sice: štít od vrchu dolu na dva díly rozdělený v pravé části na koruně stojící ohař, v levé pak buben, nad znakem jsou dvě otevřená rytířská hledí s korunami ozdobe-

nými těmitéž odznaky jak jsou v obojím dílu štítu. Po straně štítu jsou písmena: A. V. C. B., dole pak pod tím: „A. 1737.“ — Mezi lodí kostelní a presbyteriem, které jest od lodi dřevěným zábradlím odděleno, stojí u zdi dřevěná *kazatelnice* ozdobená na poprsníku výjevy ze života sv. Václava, nesená od stojícího pod ní lva s korunou. Klobouk té kazatelnice má u vnitř holubičku a na hoře sochu sv. Michaele archanjela. Vzadu byl dříve nápis, který nás o stáří té kazatelnice poučil:

„MISTŘE CO ČINĚ ŽIWOT WIEČNI DOSTANV 1735. Zachovej přikázání Mat. 19. Anno 1733. dne 19. Oktobris postavená jest a A. 1735 dne 8. Aprilis domalovaná jest tato kazatelna. Tehož roku 13. Septembris dlažba chrámu položená nákladem Mikulovického kaplana P. Michala Paikerta. Tato kazatelna vystavena jest při postavení chrámu Páně tohoto roku 1769 dne 9. Aprilis DIE EXPECTATIONIS PARTVS MARIAE FERIA SEXTA CEPIT ESSE ET FIERI.“

Mimo to jest proti oltáři sv. Jana Nep. soška vzkříšení Páně, dva malé kříže a jeden veliký s r. 1735. *Obrazy cesty křížové* jsou z r. 1833, jak svědčí nápis u první štace:

„Tato křížová cesta jest zhotovena nákladem obce Ostřešanské A. 1833. Malováno od Antonína Jeřábka.“

V lodi, která má strop rákosový, jest 17 dubových *stolic* s r. 1737. *Zpovědlnice* jsou dvě dubové a 3 měkké. *Korouhví* jest 8 a jeden školní prápor, *lucerny* 4. *Křtitelnice cínová* na zvířecích stojící nohách s příklopem dřevěným, sochou křtu Páně ozdobeným, má na studnici samé nápis v gotickém písmu:

„leta o boziho o tiſiciho o cccc o oſmdeſateho o trzetiho o lita o geſt o do mikulowitz o.“

Svícnů velkých jest menších 16 starých se znamením MI a pod tím: 1695. Mimo to jest starý svícen pro malé světlo r. 1733. — U prostřed kostela jest kámen zavírající vchod do krypty, v které prý jsou cínové truhly. *Chor* naproti hlavnímu oltáři s kamenným zábradlím na dvou sloupech stojící má varhany zhotovené r. 1792 od Jana Husáka, varhánáře v Kutné Hoře, za 450 zl. a r. 1834 opravené od Jos. Jirušky z Hradce Králové za 86 zl. stř. *Sakristie* jest na pravé straně presbyteria, má dvoje dvéře, jedny do kostela a druhé na hřbitov železné s rokem 1738 9 Julii s okenicí dvojitou železnou na okně. *Věž* jest nad vchodem do kostela čtverhranná kamená končící jehlancem a křížem železným, okna její jsou podlouhlá Kříž její jest asi $1^1/_2{}^0$ vysoký a má písmena: G„“ SS“ 1757“ K“ W“. Dle farní památní knihy byla její stavba začata 1750, 1752 dán na ni kříž a do báně její listina památní s ostatky sv. Jana Nep. a sv. Aurelie a r. 1756 stavba byla dokonána. R. 1839 věžní kříž starý s bání větrem dolů shozen byl, ale v báni listina památní nebyla nalezena. R. 1840 zase kříž i báně byla dána nahoru. Ve věži této visí 5 zvonů s nápisy:

1. 50 centů tíže s obrazem Spasitele žehnajícího a nápisem v latince:

„Leta † Panie † M † D † LVIII † tento zwon † slyt † gest † ke czti a k chwale † Panu † Bohu † a † k † zadussi † do † drziczie † skrze † waczlawa † fararze † w miestie † Hradczy † nad † Labe“

(tedy původně byl určen do Dřitče).

2. Menší poledník celý hladký bez ozdob s nápisem v písmu stojatém německém, v kterém jest pták jako kohout šlapající na draka, a nápis:

„we gymeno † pana † kryſta † ſlyt † zwon do † mykulowicz † a to † anno † dº mo † 7777 † cxo † xo † (1519?)“

3. Třetí zvon často prasklý s obrazem sv. Václava dříve, nyní sv. Josefa, Václava a Jana Nepomuckého a nápisem:

„Gegoſſen von Joſeph Schneider in Königgrätz Anno 1831.“

4. Zvonek k modlitbě za dušičky zvonící dle fundace faráře Mikulovického Josefa Kašpara s obrazy Panny Marie, sv. Jana Nep., sv. Barbory a nad ním anjelé v oblacích a dole I. G. K. 1777 (Ignác Georg Kühner).

5. Nejmenší ze všech s obrazem sv. Václava s rokem 1729.

Kolem kostela jest *hřbitov*, zdí kamenou ohražený, s dvojími dveřmi do něj vedoucími, náhrobky jsou zde nové, kříž železný u sakristie má rok 1734. Mimo to jest zde velký kříž kamenný s r. 1781 a nápisem: „Juste Judex ultionis donum fac remissionis ante diem rationis“

a na druhé straně:

„Spravedlivý soudce Spravedlnosti, nežli přijde ten strašný den odpust nepravosti.“

A pod tím J. T. C. A. D. MDCCLXXXI. (Obnoven byl r. 1834 a 1850.)

Na východu u hřbitova jest domek *poušť* neb *prosík* zvaný, obydlí opatrovníka kostela, a podle něj stará *kostnice* dříve třídílná, jeden díl obsahoval kosti, druhý prostřední

byl prázdný s oltářikem a na zdi obrazeným Spasitelem, třetí prázdný byl určen pro máry a měl malby na smrt upomínající. Ale nyní jest ta kostnice sešlá a kosti z ní zakopané. Na kamenném obložení druhého okna pokoje bytu hlídače lze zříti písmeno PI. r. 1721. Prosík slove domek ten proto, že byl postaven z vyprosených peněz. Povinnost hlídače jest opatrování kostela, zvonění klekání a posluhování při mši sv. Od r. 1721 do r. 1741 byl zde hlídačem Václav Košťál úd třetího řádu sv. Františka.

Při tomto kostele bylo r. 1731 *bratrstvo literátské* založeno a mělo své stanovy. Povinnosti členů toho bratrstva byly: zpívání před mši sv. v kostele nebo před nešporami, nebo místo kantora při mši sv. v kostele, pak po službách Božích píseň „Hvězdo jasná“ nebo Svato-václavskou zazpívati, pak obstarávání zpěvu při pouti a průvodech. Nedbalí, kteří by z toho bratrstva po prvním nebo druhém napomenutí neposlechli, dají k záduší 1 lib. vosku pokuty. Za zemřelé literáky sloužena byla jedna mše sv. do roka, které členové museli býti přitomni. — R. 1840 založeno bylo *bratrstvo nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše.* Kleslo r. 1851 ale r. 1877 zase *s bratrstvem Srdce P. Marie bylo obnoveno.*

Děje toho kostela. Návrší kostela toho bývalo za starodávna posázeno křovinami a stromy, z něho puzůstal malý háječek čili lesíček, jak to pole podhájským jmenované dokazuje. Kdy byl kostel ten založen, neví se jistě. Pověst lidu dí: „že měl kostel ten státi původně v Dražkovicích na poli dosud *Zvonov* zvaném na straně ode vsi severozápadně v místě, kde do r. 1819 stával pahorek, který na stavbu silnice Pardubicko-Chrudímské byl rozvežen. Kamení v tom místě pro budovu kostela svežené octlo prý se do rána na kopci nynější svatyně, při kterém odvážení pomáhal jezdec na bílém koni, totiž sv. Václav. Že ale již v r. 1454 zde byl kostel, uvedeno bylo hned na začátku toho pojednání. Ještě r. 1555 byla zde fara, dle listu, kterým Kateřina z Valdštýna prodala Dražkovice, Jesenčany a Mikulovice s podacím kostelním p. Jaroslavovi z Pernštýna za 3000 kop gr. čes. R. 1648 v kostele Mikulovickém mnoho obyvatelů od Švédů bylo upáleno. R. 1660 obnoven byl kostel Mikulovický přičiněním Samuele Václava Hataše děkana v Chrudími od řezbáře a kameníka Jiřího Cinckra z Chrudími a malba zhotovena od Samuele Gindtnera. Starý kostel byl dle inventáře z r. 1731 prostředně velký, kurkami krytý, klenutý v presbyteři, v lodi pak se stropem prkenným, na střeše jeho byla věžička pro sanktusník. Oltář velký díla řezbářského, s obrazem sv. Václava schránkou sv. ostatků, dvěmi menšími obrazy sv. Salvatora a Panny Marie. Postranní oltáře dva sv. Františka Serafinského a sv. Antonína. Kazatelna byla sprostá prkenná, kterou bílým plátěným kobercem nebo suknem barevným zastírali; zvonice dřevěná pro sebe stála a sice na straně severní směrem k Dražkovicům, ale byla sešlá; hřbitovní zdě byly chatrné, dvéře u nich dřevěné s velkým krytým zámkem opatřené, za kostelem v zadu kostnice zděná na visutý zámek zavřená. Na choru varhany positiv se 6 mutacemi, 2 bubny, 4 trouby, které nástroje byly společně s kostelem Jestbořickým a monstrance společná s kostelem v Tuněchodech. Jedna černá zpovědlnice za velkým oltářem, dřevěný Betlem, dřevěný Boží Hrob velmi sešlý. Roku 1732 byla opravena střecha, 1733 zeď a věžový kryt. R. 1758 kostel chatrný hrozil sesutím, proto zadána byla žádost k cís. Marii Terezii o stavbu nového kostela, ale teprve za 10 let skrze pruské války žádost ta byla splněna. Jednalo se o místo, p. farář Kašpar chtěl míti kostel u fary, ale ředitel panství pardubického Wildt na starém místě, kde i též r. 1768 25. srpna základní kámen v rohu v levo za velkým oltářem byl položen. R. 1769 byla stavba dokončena, 1770 dána od Klimenta XIV. papeže bulla plnomocných odpustků kajícníkům v tom kostele pobožnost konajícím. Kostel má 4 jitra 1007□⁰ polí a luk. — Kolem zdi hřbitovní jsou *4 kapličky* pro oltáře o Božím Těle od obcí vydržované.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Pokrač.)

(ORNAMENTACE. — MENŠÍ STAVBY.)

Zbývá již pouze o ornamentaci zevnějšku kostela zmíniti se. Sloh gotický rozčlánkoval hmotu budovy v celou soustavu jednotlivých částek s přibývající výškou vždy více a více se zjemňujících. Vedle téhož zákonu jest pak ovšem veškeré těleso stavební pokryto tkaninou ozdobných kružeb. Ale i zde ve všem panuje přísná zákonitost. Spodní hmoty jsou

jednoduché, svrchní pak částky vyvinují se vždy bohatěji a lehčeji. Ozdob rostlinných užívá se jen způsobem obmezeným na hlavicích portálů a oken, pak ve žlábkách pažení oken a říms. Lupení nevyrůstá zde vlastní mocí z vnitřního kořenu, nýbrž jest pouze seřaděno a vinuto způsobem podřízeným. Tvary zvířecí objevují se pouze v chrličích. — Lidská pak postava přicházívá dosti zhusta na portálech, v předsíních, na galeriích a j. ovšem pouze na bohatých památcích slohu gotického, v nichž duch tohoto velkolepého slohu vyslovuje se úplně a dokonale.

Ale také menší stavby nejsou bez půvabu a důstojnosti. Sloh gotický vyvinul se ovšem především na obrovských a nádherných kathedrálách. Též však menší budovy městské a venkovské zasahují činně do podivuhodného vývinu této architektury a nelze je mlčením pominouti. Ve vlasti naší zejmena zachovalo se valně takových kostelů v rozměrech skromnějších sice, předce však velice ušlechtilých

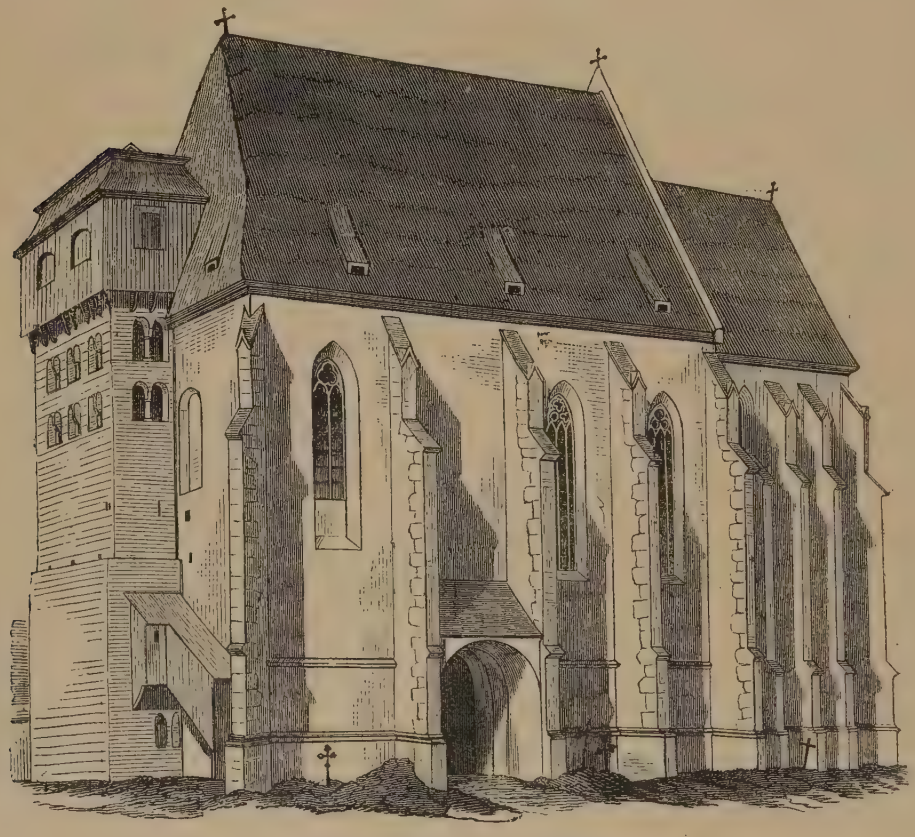

(Obr. 254.) Kostel sv. Jiljí v Milevsku.

a bude úkolem „Methoda“, aby také materiál tento shledával, seřaďoval a oceňoval. Duch umělecký jeví se v malém jako ve velkém. Proto na ukázku uvádí se tuto několik příkladů.

Kostel sv. Jiljí v Milevsku (obr. 254) (viz půdorys „Method“ roč. VI. str. 103, vnitřek „Method“ roč. VII. str. 9) jest skutečnou perlou uměleckou. Strana západní a severní stěna odě kostelní jsou holé a beze vší ozdoby. Za to však sakristie, presbyterium a stěna jižní okrášleny jsou ušlechtilými tvary slohu gotického. Chor a jižní strana kostela jsou na venek obklopeny mocnými opěráky dvěma ústupky opatřenými. Mezi nimi upravena jsou okna lomeným obloukem sklenutá s pěknou kružbou. Staré zasklení bylo ještě před nějakým časem takměř úplně zachováno. Nad chorem a lodí vystupuje vysoká střecha tašková. Do kostela vchází se jednoduchým portálem na jižní straně. Chrám tento jest přesnými tvary, jakož i pečlivým provedením skutečným vzorem ryzého slohu gotického. Proslýchá se, že nynější veled. p. opat strahovský dává důkladně opravovati zajímavý, pro Čechy veledůležitý památník českého umění. Zachování budovy před úplnou záhubou bude velikou a novou zásluhou umění

milovného hodnostáře řeholního a vlasť zůstane vděčna za takovou lásku k umění domácímu.

Malebný jest kostel Narození Panny Marie v městě Hostinném (obr. 255—256.), zasvěcený zároveň ku cti nejsv. Trojice.

(Obr. 256.) Kostel v Hostinném. (Obr. 255.)

Stával již r. 1354. Polozazděný portál na jižní straně vřaditi sluší do XIII. věku. Kostel byl přestavěn po ohni r. 1539. Chor a loď nemají společnou osu. Loď střední jest o 10′ užší, než starší chor. Nad bočními loďmi jsou empory. S veškerými nepravidelnostmi a přístavky svými plodí však předce dojem velmi milý.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc listopad.

Dary. Důst. † pan Fr. Veit, vysl. farář Dobříšský, odporučil v poslední vůli Akademii křesťanské 20 zl. — K rozmnožení spolkové knihovny a archaeologických sbírek přispěli následující pp. příznivci: Nejmenovaný dobrodinec 108 vzácnými knihami, skvostně vázanými, rozličného vědeckého obsahu v ceně přes 400 zl. — Msgr. Frant. hrabě Schönborn mnoha drahocennými výkresy a knihami. — Důst. p. Vojtěch Cipín, duch. správce v Ahnapee v Americe třemi převzácnými knihami v anglickém jazyku nádherně vázanými. — Pan architekt Barvitius v Praze VI. sešitem „Mittheilungen der k. k. Central-Commission“ ve Vídni co pokračování. — Ctihodné Uršulinky v Praze 15 svazky „Kosteletzky politische Gesetze“ a jinými knihami rozličného obsahu. — Pan Dr. Edm. Schebek, cís. rada a sekretář obchodní komory v Praze, dílem od něho vydaným: „Lösung der Wallensteinfrage“; taktéž svým vlatním dílem „Leben und Streben“ pan privátník Arnošt Kaufhold v Praze. — Pan architekt Baum

a dp. Jos. Polák, farář v Lošanech, hledanými starými mincemi stříbrnými. — Pan Lešer, adjunkt v statistické městské kanceláři starým obrazem Klementa XIV.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Kalich:* pro vys. uroz. pana hraběte Karla Wenkheima, c. k. komořího a velkostatkáře v Gerle v Uhrách a pro vdp. Fr. Touška, děkana v Třeboni. — *Patenka k nemocným*: pro farní chrám P. v Libni. — *3 nádobky pro sv. oleje*: pro vp. Fr. Mikšánka, kaplana v Židlochovicích. — *Lampa pozlacená se šňůrou a dvě vásy pro květiny na oltář*: pro chrám Páně sv. Vojtěcha v Praze. — *Missál*: pro zámeckou kapli nejdůstp. velkopřevora v Dětenicích a pro blahor. p. architekta A. V. Barvitia v Praze. — *Harmonické zvonky:* pro vp. Kamila Janečka, kaplana v Žluticích a pro dp. Jos. Jodasa, faráře v Vys. Újezdě. —

Paramenty. *Tři fialové kasule*: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; - *bílá kasule*: pro vys. ur. paní baronku Wiedersbergovou v Praze. — *Pláštík na ciborium*: pro blahor. sleč. Karolínu Votypkovou v Slaném. — *Bursa k nemocným*: pro chrám P. v Libni. — *Záslonky do tabernáklu*; pro dp. Jos. Jodasa, faráře ve Vys. Újezdě. — *Polštáře na oltář*: pro blahor. p. Hájka, pachtýře v Chroustovicích. — *Komže pro ministranty:* pro vys. uroz. hraběnku Swertsovou a vys. ur. p. hraběte Ferd. Chotka v Sušicích.

II. Nová objednání.

Hlavní oltář: dp. Otok. Richter, farář v Pusté Kamenici. — *Postní obraz:* dp. Jos. Kubánek, farář v Měrovicích na Moravě.

Práce kovové: *Pozlacení kalicha:* dp. Jan Brejcha, farář na Stříb. Horách. — *Kaditelnici:* dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově. — *Kropáček*: dp. Jos. Schneider, farář v Krašově. — *Lampu v ohni pozlacenou:* op. Ant. Podhorský, farář v Pořejově. — *Kříže pro školu*: blahorp. J. Václavík, řídicí učitel v Golč-Jeníkově.

Paramenty: *Kasuli bílou:* vp. Ign. Heyn, kaplan v Chrastavě. — *Pluvial fialový*: dp. Jan Stifter, farář na Hořičkách. — *Štolu bílou:* dp. Jan Studený, farář v Boršicích na Moravě. — *Velum svátostné:* dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově. — *Pláštík nu ciborium:* dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově a dp. Jan Studený, farář v Boršicích na Moravě. — *Antipendia vyšívaná*: dp. Jos. Thun, farář v Ousově a dp. Jos. Jodas, farář v Pořejově. — *Šatičky a korunku na sošku P. Marie*: blahorp. Demartini v Praze. — *Polštáře na oltář:* dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově. — *6 komží pro ministranty*: dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově.

Prádlo kostelní: *4 cingula*: vdp. Václav Mostecký, děkan ve Vodňanech. — *Rochetky pro ministranty, plachty oltářní a cingulum:* dp. Ant. Podhorský, farář v Pořejově. — *4 cingula a 5 pall:* vp. Kam. Janeček, kaplan ve Žluticích.

III. Rozpočty.

Na křížovou cestu: vdp. Václ. Bier, farář v Semanině. — *Na celý drahocenný ornát (kasuli, 2 dalmatiky a pluvial):* vdp. Fr. Kerka, děkan v Libochovicích. — *Na harmonické zvonky:* dp. Fr. Chudáček, farní administrátor v Nov. Rousinově na Moravě. — *Na křížovou cestu*: dp. Václ. Pevný, farář ve Vosové.

Lehner.

FEUILLETON.

Führichova legenda o sv. Vendelínu.

Bude brzy Ježíška. Děti se těší. Dny se již počítají. Každé nové jitro jest vítané. Ještě tolikrát a tolikrát se vyspím a bude štědrý den. Ten krásný štědrý den! Co nám přinese Ježíšek? — Šťastné děti! Čeho nám, velkým dětem, Ježíšek nadělí? — Nemáme již těch, kdo by u Ježíška za nás se přimluvili. Abych nebyl bez té dětské radosti na Ježíška, přišel jsem před lety na zvláštní nápad. Vyhlídnu si v čas vždycky něco, co by mne těšilo a na Ježíška si to přinesu domů. Tajně si to koupím, abych o tom nevěděl. Když jsem ještě řezbaříval, koupil jsem si k Ježíšku pěkný brousek na broušení řezbářského náčiní, jindy zase nějaký hudební nástroj, pěknou knihu s obrázky. Když vyšel „Tomáš Kempenský“ od Führicha illustrovaný, k Ježíšku jsem si ho zaopatřil a k druhému Ježíšku jsem si jej dal skvostně vázati a v rozích posázeti českými granáty. Letošního Ježíška mám již vyhlídnutého. Vyšlo to jako na zavolanou: „*Führichova legenda o sv. Vendelínu*“ v třinácti vyobrazeních. Na štědrý večer si ji pěkně rozložím před sebou a pak si budu zpívati koledy. A tak i staré děti nejsou bez vánočních radostí.

Mnohý ze čtenářů „Methoda“ zůstal dítětem až do šedin. Radím, aby k štědrému večeru také přinesl si domů sv. Vendelína od Führicha. Potěší se. V době adamitství Makartovského v Praze a ve Vídni taková perla pravého umění tisíceronásobně se cení.

Josef Führich sám byl a zůstal až do šedin a do hrobu takovou dětskou povahou. Každoročně o vánocích stavíval si Betlehém s jesličkami, osvítil si ho svíčičkami a lampičkami, a pak celé hodiny zde před jeslemi sedával pohroužen jsa v hlubokých myšlénkách. Ty hodiny probděné před jesličkami, čím byly? Odpočínkem? Sněním? Modlitbou? Viděním? Plesáním? Prací? Vším tím byly zároveň. Bohatou studnou nových, vznešených komposic byly. Führich až do šedin zůstal dítětem a proto až do šedin zůstal básníkem. Básník musí zůstati dítětem. Kdo přestal býti dítětem, přestal býti básníkem.

Legendu sv. Vendelína básnil Führich, když mu bylo 71 roků. A vydána jest nyní po smrti jeho. A jaká to poesie vypravovaná

kresbou od kmeta stříbrovlasého? A jaký to pomník po smrti na hrobu jeho!

Výtečný cyklus tento řadí se důstojně v řadu ostatních děl v posledních dobách mistrem vydaných, jako byly znamenité listy o ztraceném synu, illustrace Tomáše Kempenského, kniha Ruth a j. Pružnost tvůrčího ducha budí podivení a dovedl ji si zachovati s živým krasocitem až do smrti. Syn jeho Lukáš napsal k tomuto vydaní krátkou předmluvu, v nichž o původu nákresů k legendě sv. Vendelína praví v krátkosti toto:

Původ tohoto cyklu obrazů mám dobře v paměti. Leto 1870 ztrávili jsme v Rychnově na patě Sněžky — po patnácti letech ponejprv ve vysokých horách. Milý můj otec za tohoto pobytu byl velmi šťastný a maloval zde Rudolfa Habsburgského setkavšího se s knězem v krajině bohatě hornaté pro korunního prince Rudolfa. Příruční knížky jeho, které každoročně s ním putovávali na venkov, naplnily se množstvím motivů krajinářských. Putovával rád krajinami lesními vodami svlažovanými, kolem nichž vše plno mechu, kapradí a jahodových keřů a měl radost ze sedláků, když v neděli do kostela s vrchů sestoupivše stáli na velkém náměstí kostelním aneb u improvisovaných krámů smlouvali nepatrné předměty každodenní potřeby. Připomínaloť mu to živě mladá leta v otčině. Tu oznamovaly vídeňské listy výstavu Schwind-ovy „Melusiny“ v krasoumné jednotě rakouské. Ač jinak nerad přerušoval zátiší venkovského pobytu, pamětliv jsa dojmů, jakých v něm „sedm krkavců“ na mnichovské výstavě r. 1858 zůstavilo, zavítal do města. Navrátiv se pln chvály zvolal v radostném rozechvění: „To je umělec! To po něm nápodobiti žádný nedovede. Kdykolivěk cos podobného vidím, vždy mne to lehtá, abych udělal něco podobného po svém vlastním způsobu.“ K tomu hned podotknul, že by na místo báječných ideálů ženských postavil mužské, a že by světový bol zaměnil za křesťanské sebezapírání.

Byl vůbec velmi přístupným dojmu, jakmile se ho dotknula zpřízněná struna umělecká. V zimě z r. 1870 na 1871 vedle větších prací zanášel se mnohými náčrtky v tomto směru. O prvních myšlénkách však velmi zřídka s někým se zděloval. Ani v nejužším kruhu rodinném tak nečiníval. A tak nikdo nevěděl po delší dobu, k jakému dílu dojmy si cestu raziti budou.

Myšlénky té již se nespustil. Chtěl vypravovati nějakou událost, jako již v mládí tak rád na to myslíval a nyní množícími se myšlénkami k tomu byl pobádán. Uchopil se legendy o sv. Vendelínu. Nikdo se nedozvěděl o tom záměru a neprozradil se žádným pokusem. Zevního apparatu jemu vůbec nebylo třeba. Zatím zima minula. K letnímu pobytu zvolen Maierhof u Vídně a v květnu stalo se přesídlení.

Dva z jeho nejmilejších žáků zavítali do sousedství: A. Wörndle, nápotomní zeť mistrův, a záhy zesnulý L. Madjera, který se svou rodinou najal si domek sousední. Byl to rozkošný pobyt přátelského obcování se sousedy uměleckými. Květen přešel bez mrazů. Vše se zelenalo a květlo ve vší bujnosti. Mistr tehdáž 71 let čítající na svých krátkých vycházkách v brzku se seznámil s nejbližším vůkolím a zařídil se zcela po domácku. V ranních hodinách mezi jedenáctou a třetí hodinou sedával u nízkého okénka své ložnice samoten a nevyrušován před několika listy papíru, mezi tím co první vnukové jeho venku v trávě si hráli. Sotva čtyry neděle po přesídlení se na venek — bylo to v neděli — povolal nás ku skromnému svému stolku pracovnímu, pohodlně dýmku si nacpávaje. „Zde jsem něco urobyl; podívejte se na to. Domnívám se, že jsem byl pilný.“ — A hle, třináct nákresů, které čtenář před sebou má, bylo hotovo, aniž by byl kdo v domě tušení měl o této práci. Bez všeliké přípravy vytvořil je mistr z hlavy a „napsal“ je v době sotva čtyrnedělní. Šel pak ještě o krok dále a chtěl cyklus vyvésti barvami vodovými a aquareloval prozatím jednu komposicí.

Malování však namáhalo přílišně oči jeho. Také třesení ruky již mnoho let trvající působilo nemalých obtíží při vedení měkého štětce. A tak cyklus prozatím zůstal ležeti v té podobě, v jaké pro další provedení byl zhotoven. Nové myšlénky též ustavičně do popředí přicházely, tak že poslední tato doba tvůrčí stala se nejplodnější celého života jeho. V ní povstal též cyklus komposic o „marnotratném synu“.

Roku 1875 legenda svat. Vendelína ponejprv do veřejnosti se dostala o Führichově výstavě uspořádané od vídeňské krasoumné jednoty za příčinou oslavy 75. narozenin umělcových. V nákresech vypravuje se legenda tak názorně, že všeliký komentár zbytečným býti se zdá. Postup jest následující:

1. Vendelín, královský syn skotský, sedí v královské komnatě v hlubokém rozjímání před obrazem „Ecce homo“. Vykupitel trpící s obrazu k němu mluví. Myšlénka na lásku Vykupitelovu tak jej dojímá, že se službě jeho zcela zasvěcuje.

2. Tajně opouští palác po žebříku odtud prchaje a zanechávaje korunu a roucho královské; opouští vlasť a prchá do ciziny.
3. V hlubokém lese krajiny trevirské staví si dřevěnou poustevnu, aby tu jako poustevník sloužil Bohu.
4. Když jednou do kostela trevirského šel a tam po službách Božích, an lid s chrámu se vrací, rytíře jistého o almužnu prosí, přezdívá mu tento zahálčivých žebráků a vyzývá jej, aby si u něho vydělával chléb pasením ovcí. Vendelín s radostí tomu se podrobuje.
5. Na osamělém pastvišti na modlitbách trvá. V duši jeho objevují se obrazy s otčiny: zármutek královských rodičů, jejich touha po něm, pozemské štěstí, které mu doma kyne po boku manželky připravené jemu od rodičů. On však odmítá svůdné obrazy.
6. Spolusluţebníci Vendelína osočují u pána jej obviňujíce, že o stádo špatně se stará a příliš daleko na pastvu honí.
7. Skutečně zastihnul rytíř stádo jednoho večera již pozdě na vzdálené pastvě a kárá ovčáka. Ten odpovídá pouze, že stádo v čas bude v ovčinci.
8. Rytíř a manželka jeho uhánějí na rychlonohých koních ku hradu. Vendelín pomalu za ním žene stádo své.
9. Když panstvo k hradu přicválalo, spatřuje Vendelína před sebou vhánějícího ovce do vrat. Zázrak ten jimi hnul, zbavují Vendelína služby pastýřské a nabízejí mu poklady k libovolnému použití. Vendelín však všechno odmítá a prosí pouze za dovolenou, aby u kláštera toleyského nedaleko zámku směl si vystaviti poustevnu, kde pak jako poustevník žije. (Dobu tu zamýšlel umělec později obšírně vylíčiti vloženým listem.)
10. Mnichové toleyští vyhledali poustevníka Vendelína a nabízejí mu berlu opatskou kláštera, jehož představeným nadále jest.
11. Když zemřel, spuštěn jest do hrobky opatské; zázračným způsobem objevuje se však příštího jitra mrtvola jeho zase nad hrobkou. To se opakuje po třikrát.
12. Tu Vendelínovo mrtvé tělo položeno jest na vůz, do něhož zapřaženi jsou mladé voly. Ti bez řízení lidského dovezli jej zase do temného lesa k první poustevně světcově.
13. Svatost života a smrti brzy roznese se do celého světa. Z blízka i z dálí hrne se lid s veškerými svými potřebami k hrobu svatého Vendelína a mnoho zázraků se zde děje. Nad hrobem pak staví se chrám.

Jak tuto slovy, tak na listech vypravováno jest celé dějství nákresy prostě, jasně. Není k těm obrazům třeba žádného výkladu. Ani na okamžik nejsme v nejistotě, o čem Führich vypravuje. I nejnepatrnější podrobnost není bezvýznamná v přebohaté komposici. Nic není nahodilého, nic zbytečného, Každý obraz jest báseň, která potěšuje srdce. Hloubka víry mluví z každého tahu. Bohatostí pragmatismu odpovídá bohatosť scenerie. Vnada života závodí s krásou krajin, v nichž jednotlivé výjevy se odehrávají. Führich byl umělcem celým, — mistrem komposice.

Také reprodukce obrazů jest výtečná. Vídeňská společnost pro umění rozmnožovací vydala dílo v c. k. vojensko-zeměpisném ústavu. Řízením p. M. Röse vyvedené heliogravury zdařily se dokonale. Účelu se dosáhlo. Jest to facsimilovaná reprodukce komposic Führichových. Se vší věrností a jemností reprodukujeť se dopodrobna třaslavý a předec tak určitý způsob, jakým Führich kreslil. Tento souhlas s originálem dodává vydanému cyklu ještě větší ceny. Člověk zde vidí dokonale Führicha pracovati. Z jemného nádechu vybledlých linií poznáváme na některých místech hned prvotní rysy navržené komposice. Celý cyklus třinácti listů prodává se za 12 zl.

Sv. Vendelín hledal a naleznul klid duše v hlubokém zátiší. Duše lidská Bohu oddaná nenalezá pokoje v hluku světa. Klid a štěstí sídlí v poustevně čtvero stěn tichého příbytku. Führichova „legenda sv. Vendelína“ jest knihou meditační, dárkem štědrovečerním.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasýlány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasýlány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 12. **V Praze, dne 30. prosince 1881.** **Ročník VII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Chrámové stavby města Jindřichova Hradce. - Farní chrám sv. Václava v Jezbořicích. — Sloh gotický. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské. (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc prosinec.) — Feuilleton: Epitafia.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

80.

Chrámové stavby města Jindřichova Hradce.

Příspěvek monografický od *Coelestina Friče.*

I. Farní a proboštský chrám „Na nebevzetí Panny Marie.“

Čas založení gotického tohoto kostela není určitě znám; nepochybně, že sahá původem svým do doby založení Jindřichova Hradce (tedy v leta 1205—1237). V odpovědi na druhou z oněch 42 otázek, které od pražské arcibiskupské konsistoře duchovním pastýřům podány byly, vyslovil se tehdejší jindřichohradecký probošt Jeronym de Pozzi (r. 1676), že farní kostel v Jindř. Hradci byl asi před šesti sty lety vystaven. Probošt Jiří Ignác Kratochvíle napsal r. 1697: „Ecclesia parochialis sub titulo Assumptionis B. V. M. (secundum annotationem antecessoris mei Hieronymi de Pozzi) a sexcentis prope annis errecta est.“[1]) I znak pánů z Hradce, jejž ještě dnes spatřujeme nad starými hlavními vraty, ku straně polední čelícími, nasvědčuje, že založení kostela tohoto dlužno klásti na začátek 13. století.

Zprávu duchovní zastávali od druhé polovice 13. až do středu 15. století němečtí rytíři. Za Heřmana z Hradce dostalo se kostelu tomuto mnoho oprav a ozdob, tak ku př. r. 1382 založen tu jím oltář 12 svatých apoštolů.[2]) Kostel sám byv již značně porouchán, vyžadoval velkých oprav i dal jej týž Heřman opraviti, vnitřní jeho nábytek obnoviti a r. 1397 i oltář ku cti Panny Marie a čtyř sv. učitelů církevních zříditi a nadati.[3]) Roku 1404 zřídil Jan III. ze Hradce oltář sv. Doroty.[4]) Jindřichem IV. z Hradce byl kostel opětně opraven (okolo r. 1480) a sice tak, že přistavením presbyteria dána mu nynější podoba. Téhož roku opatřil jej Jindřich i oltářem B. M. V. S. Thomae & S. Elisabeth.[5])

Na počátku 16. století byl kostel tento obmyšlen odpustky na všechny dny marianské a sice od papežského legáta, kardinála Petra. Že se mu dostávalo i jiných a zvláště pozemských nadání, o tom svědčí závěť pernikářky Apoleny, kteráž ze svých peněz odkázala ku kostelu jednu polovici jejich, Kateřina Lancndorfarova pak r. 1589 150 kop. Roku 1558 byl v témž kostele vysvěcen nový oltář a sice ku poctě sv. Mikuláše, o čež zvláště se přičinil a žádal farář Jan ve zvláštním listu.[6])

Kolem farního chrámu nalezal se i hřbitov, kterýž brzo viděl se obyvatelům města

[1]) Neuh. Pfarrdenkwürdigkeiten, str. 1.
[2]) Balbin: L. L. Errect. Vol. II. X. 3.
[3]) Balbin: L. L. Errect. Vol. IV. X. 7.
[4]) Balbin: L. L. Errect. Vol. VI. Q. 9.
[5]) Balbin: L. L. Errect. Vol. II. H. 4.
[6]) Listina ta datov. jest dnem 28. července 1558. Český její originál, ač valně sešlý, nalezá se v hradec. zámeckém archivu.

nevhodným. Když totiž mrtvol na hřbitově přibývalo, vzmáhaly se v městě nemoce a proto bylo již záhy zase pomýšleno na jeho odstranění. Roku 1557 zuřily tyto nemoce neobyčejně, tak že se až v morovou ránu přeměnily. V tu dobu také již Joachim ze Hradce psal list datovaný dnem 19. července t. r. v Žirovnici, zdejšímu úřadu, aby upuštěno bylo od pochovávání mrtvol okolo farního chrámu a to z té příčiny, poněvadž „tiela mrtvá pro malosť krchova hluboce se pochovávati nemohly, z čehož viece smrad a nakaženie pocházelo.“[7]) Vzdor tomu však pochovávaly se mrtvoly na témž hřbitově až do r. 1584, kdy totiž zřízen byl hřbitov nový a sice u sv. Trojice.

Roku 1594 přenesl Adam ze Hradce patronátní právo kostela farního na Jesuity. „Farní chrám — píše — poskytuju samé kolleji neb bratrstvu a veškeré péče, jakož i práva, jež mi přináleží, na vždy se zříkám a otcům téhož bratrstva uděluju.“

Od té doby nečiní se o kostelu tom nikde větší a důležitější zmínka, až teprve opět r. 1605, kdy totiž dostalo se mu opět nové opravy a sice na útraty nábožných paní Kateřiny z Montfortu, vdovy po Adamovi II. ze Hradce, Marie Maxmiliany, rozené hraběnky z Hohenzolleru, choti Jáchima Oldřicha, posledního pána ze Hradce, a Lucie Otilie z Hradce. Téhož roku potvrdila Lucie Otilie Slavatova, tehdejší majitelka panství Jindř. Hradeckého, všecky nadace pro kostel „na nebevzetí Panny Marie“ učiněné pány jindřichohradeckými.[8]) Mimo to rozmnožila i nadání kaplanů a chóru téhož chrámu. Okolo r. 1623 měl býti tento farní kostel ponechán jesuitům a na místě jeho učiněn měl býti nový farní a sice z kostela u sv. Jana Křtitele. Proti úmyslu tomu napsány byly však zvláště důvody, kteréž v latinském opisu v zámeckém archivu se chovají. R. 1672 založil Ferdinand Vilém hrabě Slavata ku spáse všech zesnulých hrabat Slavatovských v jindřichohradeckém kostele památnou slavnosť, jež se každoročně na počátku května odbývala a až dosuď odbývá.

Veliký požár dne 19. května 1801, kdy lehlo popelem 318 domů a kdy 29 lidí podlehlo zhoubnému tomuto živlu, zkazil také dílem aneb docela zničil všechno ve farním chrámu; mezi tím hlavně 17 oltářů, dva krásné mausolea a náhrobník, který dala vystavěti Anna roz. z Rožmberku svému choti Joachimovi z Hradce († 1565), dále shořel vznešený oltář sv. kříže, postavený (r. 1501) od paní Kateřiny, vévodkyně z Münsterberku, tchýně Jindřicha IV. ze Hradce, jakož i oltář sv. Trojice, kterýž byl vždy ode všech znalců obdivován co dílo velemistrné.[9]) Jediné co zachovalo se z chrámu tohoto, byl podstavec křtitelnice a reliquie sv. Hipolyta, které jesuita P. Mikuláš Lancitius v Římě od papeže Urbana VIII. z katakomb sv. Calixta co dar obdržel a které dne 23. srpna 1637 do Jindř. Hradce přinesl.[10])

Nedlouho po ohni nastaly hojné deště, které chrámovému klenutí velice uškodily, neboť sřítilo se v ssutiny. Roku 1807 počalo se se stavbou chrámu a r. 1808 byly již zdě chrámové, jakož i klenutí presbyteria ukončeny. Následujícího roku bylo kostela upotřebeno co skladiště aerarialního sena a slámy. R. 1810 byl chrám opětně vyklizen a varhany, kazatelna a hlavní oltář postaven, dne 1. ledna 1811 veřejná mše opět sloužena.

Některé menší změny staly se za probošta Weebra, který ku př. dal dne 21. září 1851 prolomiti hlavní dvéře pod kůrem. Jak bylo již zmíněno nalezalo se do r. 1801 v kostele 17 oltářů, z nichž však nejstkvostnější byl onen, kterýž dala na poč. 18. stol. vystavěti Marie Josefa, hraběnka Černínova roz. hr. Slavatová.[11]) Uprostřed chrámu stál tak nazvaný oltář farní, kterýž dal zříditi pro matury Jindřich IV. Dlužno zmíniti se také o kaplích, které farní kostel buď měl anebo dosuď má. V kapli vedle dolejší zakristie, nalézal se oltář nejsv. Trojice[12]), kterýž zřízen byl rytířem Viktorinem Špulířem, pánem na Tučapech r. 1489. Ku straně polední stávala tak zv. „mrtvá kaple“, kteráž rozšířena byla r. 1642 měšťanem Matoušem Traumüllerem z Ehrensteinu.[13]) Zakristie měl a má dosuď tento chrám dvě: dolejší a hořejší. První dal vystavěti r. 1599

[7]) List tento psaný Joachimem nalezá se rovněž v zám. archivu.

[8]) Lat. opis listiny té de dato 11. listop. 1605 nalezá se v hrad. archivu.

[9]) Balbin: Miscel. L. 3. c. 10.

[10]) Reliquie ty vystaveny tu byly v jesuitském kostele (v postranní kapli sv. Máří Magdaleny), odkudž r. 1779 do farního kostela přeneseny byly. Listina, kterouž se jindř.-hradeckému úřadu povoluje reliquie sv. Hipolyta z kostela sv. M. Magdaleny do farního chrámu přenésti, datována je dnem 19. srpna 1779. Německý original leží v hradec. zámec. archivu.

[11]) Oltář ten sestával ze čtyr červených mramorových sloupů, mezi nimiž po každé straně umístěn byl bílý kostlivec, uprostřed byla velká okrouhlá tabule z černého mramoru s obrazem P. Krista na kříži a klečící Magdaleny.

[12]) Podle oltáře toho jmenovala se i „kaple sv. Trojice“. Nyní jmenuje se kaple ta „mariánskou“.

[13]) Kaple tato odstraněna byla r. 1873. Tělesné pozůstatky tam odpočívajících byly dne 19. června téhož r. vyzdviženy a na hřbitově u sv. Trojice pochovány.

Jáchim Oldřich a sice pro jesuity; druhou rozšířil r. 1686 probošt Jeronym de Pozzi.[14])

Vedle zmíněných již oltářů byl zřízen ještě jeden postranní a sice z jmění odkázaného svobodnou dcerou měšťanskou Kateřinou Iglauerovou. Obraz na témž oltáři se nalezající[15]) maloval v Římě Vilém Kandler a posvětil jej papež Pius IX. Jiný oltář a sice ku cti sv. Anny zřízen byl darovanými příspěvky od kněží r. 1858.[16])

Ku konci dlužno zmíniti se, že v kryptě pod presbyteriem odpočívají členové z rodu pánů ze Hradce, hrabat Slavatových a Černínských a sice: Meinhard ze Hradce († 1449), Oldřich III. ze Hradce († 1452), Jindřich IV. ze Hradce († 1507), Adam I. ze Hradce († 1531), Jáchim ze Hradce († 1565), Adam II. ze Hradce († 1596), Jáchim Oldřich ze Hradce († 1604), Vilém hrabě Slavata († 1652)[17]), Ferdinand Vilém z Hradce († 1673), Jan Jiří Jáchim, hrabě Slavata († 1689), Frant. Leopold hrabě Slavata († 1691). Marie Markéta, roz. hrab. z Trautson-Falkensteinu, choť Jana Jiř. Jáchima Slavaty († 1703), Marie Josefa, roz. hrab. Slavatova, choť hraběte Heřmana Jakuba Černína († 1708), Marie Isabella, roz. hrab. z Merode-Vesterloo, manželka hrab. Frant. Josefa Černína († 1780). Patronem kostela je fond studijní.

2. Kostel sv. Jana Křtitele.

Oldřich III. ze Hradce, zdědiv r. 1316 panství jindřichohradecké, dal zprvu kostel (okolo r. 1320) a pak klášter vystavěti. V klášter tento uvedl minority, kteří zde již r. 1351 dne 4. října odbývali provinciální kapitolu. Když ve válce husitské byl Jindřichův Hradec r. 1434 vypálen, utrpěl bezpochyby i kostel, jakož i klášter mnohého poškození, neboť, jak Jan Knauer, měšťan jindřichohradecký ve své závěti r. 1461 ustanovil, bylo již pro opravu kláštera tohoto 100 kop grošů věnováno. Minoritům pak samým bylo tu asi málo poskytnuto nadací. Ze starší doby známo jest toliko nadání, jež učinil jim r. 1374 sám vlastní bratr jejich řádu, jakýsi Fridrich ze Lhoty, odkázav jim kopu grošů praž. co roční plat na vždy a sice měly se tyto vypláceti z vesnice (Červené) Lhoty. Nadání minoritův skvěleji obdařena byla Jindřichem IV. ze Hradce a sice r. 1491. Týž totiž uzavřel s bratrem Martinem, kommissařem nade bratřími a sestrami zákona minoritského a vikářem království Českého, smlouvu, kterouž Martin ve jménu zdejšího konventu učinil a dle kteréž se mnichové zavázali sloužiti každého dne mši sv. v kapli Narození Panny Marie v témže kláštеře sv. Jana a od sv. Jiří až do sv. Martina dvakráte do téhodne „nahoře v tom kostelíku, jakož slove *mařičina* (?) kapla“; mimo to každého čtvrt leta v úterý po suchých dnech v téže kapli Narození Panny Marie zpívati vigilie s devíti lekcemi a laudes, na zejtří pak jednu mši zpívati a dvě zádušní čísti za něho i za všecky pány ze Hradce a za Jeronyma z Kienostu. Za službu a práci takovou slíbil zase p. Jindřich svým a svých dědicův jménem dávati bratřím ročně 4 kopy gr. míš. a sice 2 kopy na sv. Jiří a 2 na sv. Havla, jež jim z úroku městského vykázal, nařídiv, aby kvardián jednu polovici bratřím na „kápie“ a druhou na kuchyni obrátil; dále každý rok 2 „dčvery“ kaprův a 8 věder „bieli“, tolikéž každé úterý po suchých dnech ze své komory 10 gr. míš. a k výše připomenutým službám božím zádušným 4 svíce též i příkrov „na páry“ (na máry). Zároveň odpustil klášteru úrok z pole, louky a stodoly, avšak kdyby klášter dědiny a stodolu pronajal anebo prodal, má z nich úrok držitelům panství placen býti.[18])

Když však roku 1457 přišli do Jindř. Hradce Františkáni, zdá se, že řád minoritův těšil se ještě menší přízni, než před tím, a proto také asi vyjednával již pan Jáchim ze Hradce (nar. 1526 † 1565) s kvardiánem řádu o postoupení kláštera. O vyjednávání tom zachoval se důležitý list v hrad. zám. archivu, kterýž r. 1560 dne 23. ledna psal Šťastný ze Pleší p. Jáchimovi do Vídně.[19]) Mezi jiným píše pak takto: „S bratrem quardianem není ještie žádného snešení, aniž chce jaké o tom smlúvy bráti, než což se koli jim za to učiní, že to vdiečnie přijmú.“ — A tak byvše minorité zprvu p. Jáchimem ze Hradce slušně odškozeni, opustili klášter a přesídlili do Jihlavy, odkudž asi dříve do Hradce Oldřichem III. uvedeni byli, neboť klášter minoritský připomíná se v Jihlavi již r. 1243; do kláštera pak přenesen r. 1564 špitál na předměstí rybnickém se dříve nalezající.

[14]) Týž probošt dal proraziti jedno okno ze zakristie směrem k hlavnímu oltáři, mimo to umístil zde i oltář ke cti sv. Josefa a kryptu pro sebe i své nástupce. Když pak r. 1695 zemřel, byl v kryptě té pochován.

[15]) Obraz posvěcen jest sv. Kateřině Sienské.

[16]) Vysvěcen byl dne 2. ledna 1859.

[17]) Tělo Viléma hrab. Slavaty pochováno bylo původně v kostele sv. Máří Magdaleny, odkudž r. 1786 přeneseno do farního chrámu.

[18]) Orig. listina, v níž smlouva tato zaznamenána jest nalezá se v městském archivu. Dle ní podal také první zprávu o smlouvě té Jan Orth ve svém spisu „*Nástin histor.-kulturního obrazu Jindř. Hradce od konce 15. stol. až k r. 1618*“, z něhož jsme také i my zprávu tu vyňali.

[19]) Jan Orth: Nástin histor.-kulturního obrazu Jind. Hradce“, str. 5.

Dne 10. září 1607 vyhořelo v Jindř. Hradci 75 domů a s nimi i kostel a špitál svatojanský. Ze skrovných sice příspěvků, jež se sešly, byl však opětně brzo vystaven, načež pak sloužil katolíkům, poněvadž tito utraquisty z farního chrámu byli vytlačeni, ku službám božím.[20]) Před i potom užívali ho jesuité k německým obřadům, jež i po vyzdvižení řádu jesuitského v Hradci se odbývaly, až pak později všecky veřejné služby boží ve farním chrámu slouženy byly. Dle toho byl i kostel tento také *kostelem německým* zván.

Nadační listinou ze dne 15. září 1676 ustanovila Františka, vdova po hraběti Jáchimovi Oldřichovi Slavatovi, roz. hraběnka z Meggau, při kostele sv. Jana kaplana k sloužení mše svaté.[21]) Praesentační právo tohoto kaplanského místa propůjčila majiteli hradeckého panství a proto ještě nyní nazývá se toto kaplanské nadání „černínským“. Nadační peníz záležel v summě 4000 zl. Ustanovený tento kaplan jest zaměstnán nyní při chrámu proboštském.

Dne 22. května 1703 podal jindřichohradecký úřad hraběti Heřmanovi Jakubovi Černínovi z Chudenic listinu týkající se výkazu P. rektorem Emanuelem de Boye shotoveného, na obnovení kostela sv.-Janského a zároveň obsahující protestaci proti tomu samým úřadem učiněnou.[22]) Listinou ze dne 13. května 1708 prosí Bedřich Bruno, rektor jindřichokradecké jesuitské kolleje, hraběte Jakuba Černína o povolení k postavení nové kazatelny v kostele sv. Jana a k odstranění malého na místě, kde kazatelna má státi, stojícího oltáře. Roku 1727 ustanovil ve své závěti Martin Trotzicher, výběrčí cla, nadání kaplana při proboštském chrámu. Ustanovený však k tomu peníz byl kridarickými ztrátami tak ztenčen, že k uskutečnění nadání nedostačoval, zbývalo z pozůstalosti jen 2393 zl. Jindřichohradecký probošt Šimon Antonín Jandera doplnil ze svého vlastního jmění nutný kapitál nadační, věnoval k tomu 2607 zl. a založil dle listiny d. d. 12. února 1768 toto druhé kaplanské místo, jehož praesentační právo propůjčil místnímu proboštství.

Nákladem měšťana a kotláře Frt. Ant. Hiebera byl r. 1787 vnitřek kostela opraven, staré pobočni oltáře odstraněny a na místo jejich byly sem přeneseny oltáře sv. Ignáce a Františka Xav. a sice z kostela sv. Máří Magdaleny. — Při požáru r. 1801 shořela střecha tohoto kostela, jakož i věž; jen vnitřek zůstal neporušený. Krov byl však brzo opatřen tak, že již dne 13. září farní služby boží v něm se konati mohly, a také konaly.[23]) V kostele samém nalezá se též *náhrobní kámen*, na němž zobrazen jest poustevník. Balbin prohlédl kámen tento a nalezl mimo obraz ještě tento nápis:

„O — — famosus Uroch de Oseczan, orate Deum pro eo. MCCC . . .“[24])

K východní straně kostela přilehá gotická *křížová chodba*, jež ozdobena jest mimo mnohé jiné obrazy i křížovou cestou.

V severním křídle stavení špitálského zachovaly se zbytky tak zvané *kaple soukenické*, kteréžto jméno proto obdržela, poněvadž v ní cech soukenický častěji v roce mši svatou sloužiti dával. Když však r. 1801 shořela, neodbývaly se tu již více služby boží. Roku 1814 bylo presbyterium téže kaple zbouráno, loď správcem špitálu Ignácem Claudiusem, jemuž tovaryši téhož roku kapli prodali, pokryta a v sklenník upravena. Nedlouho na to chtěla Marie Isabella, roz. hraběnka z Merode Vesterloo, vdova Frt. Josefa hraběte Černína,[25]) zříditi pro sochu Panny Marie na křížové chodbě zvláštní kapli s oltářem, kazatelnou, chorem, zakristií a rodinnou hrobkou. Vůle její nebyla však zcela uskutečněna, ježto jen úzdí vystavěno a přikryto bylo. Na pravé straně presbyteria svatojanského kostela nalezá se vchod do *kaple mikulášské*, jež pamětihodna jest svým gotickým slohem a r. 1856 vystaveným náhrobkem třetí manželky Jindřicha IV. ze Hradce, Magdaleny, roz. hraběnky z Gleichen († 1492). V mikulášské kapli této nečtla se však mše sv. nikdy. Patronát kostela tohoto náleží fondu studijnímu.

3. Kostel sv. Kateřiny.

Za Oldřicha V. ze Hradce (1449—1452) zavítali do Hradce dva proslulí mužové: Aeneáš Sylvius — napotomní papež Pius II. — a Jan Kapistran, bratr z řádu sv. Františka. Snad možno již této návštěvě přičítati, že Františkáni brzo na to a sice r. 1457 do Hradce uvedeni byli.[26]) Po smrti totiž

[20]) A sice od 18. října 1619 do 26. prosince 1620.
[21]) Listina ta nalezá se v hradec. zámeckém archivu.
[22]) Listina tato, jakož i ona hejtmana Jindřichohradeckého Grant. Max. Kölscha z Kölschheimu na hraběte Heřmana Jakuba Černína, jednající o nutném rouchu kostelním ku celebrování (d. d. 28. srpna 1704) uložena v hrad. archivu.
[23]) Služby ty konaly se zde až do 1. ledna 1811.
[24]) Další číslice byly nečitelné.
[25]) Později opět provdána za Frant. Antonína hraběte Černína.
[26]) Uvedení Františkánů do Jindř. Hradce podporovala snad i přízeň, jakou Jan Kapistrán při své tu návštěvě tomuto řádu získal. V kronice Jana Beckovského čteme o něm na str. 820: „Jan Kapistrán, řádu bratrů menších sv. Františka, muž malé postavy, všechen suchý a více

Oldřicha V. ze Hradce spravoval statky purkrabí Prokop z Vojslavic, který s povolením poručníků Zděnka ze Šternberka a Arnošta z Leskovce zmíněného roku Františkány do města uvedl, vykázav jim kostel sv. Václava a blízký dům (dle dochované pověsti č. p. 67) za bydliště. S obydlím tímto však nespokojeni jsouce, žádali Františkáni o nový lepší byt. I daroval jim Jindřich IV. ze Hradce r. 1478 k vystavení kláštera Františkánského místnost v předměstí novoměstském a sice v úžlabině, která vede k řece na tak zvaný Urbanův most a dal jim sám kostel a klášter vystavěti („in praeurbio novae plantationis, juxta viam profundam, quae ducit ad flumen et pontem Urbani sic dicti"). Na místě tom stával dříve, jak lze se v zápiscích Jos. Štěp. Claudiusa dočísti, dům se zahradou a loukou. Když pak od krále Matiáše, papeže Sixta IV. (jemuž Jindřich IV. ze Hradce své právo co majitel pozemku postoupil) a pražského arcibiskupa došlo povolení k stavbě, byla dne 3. června 1478 sepsána nadační listina a ihned bylo započato se stavbou kostela i kláštera. Vše to bylo již následujícího roku dokončeno a stavení Františkánům slavnostně odevzdáno. Roku 1619 byl tento klášter i s kostelem sv. Kateřiny fanatickými utraquisty vypálen a zbořen a conventualisti vyhnáni. Hrabě Vilém Slavata a Kateřina hraběnka z Montfortu dali jej z části, Adam Pavel hrabě Slavata pak zcela znova zříditi.[27])

Dne 5. září 1625 přibyl do Jindř. Hradce pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch hrabě z Harrachu za příčinou udělování svátosti bířmování. I posvětil při té příležitosti dne 6. září téhož roku jak kostel sv. Kateřiny se třemi v něm dosud oltáři,[28]) tak i křížovou chodbu s oltářem v ní se nalézajícím.

Roku 1669 vypukl neopatrností kuchaře oheň, kterýž ztrávil hořejší část kláštera i kostela. Obé dal opětně vystavěti Ferdinand Vilém hrabě Slavata.

Pozůstatky sv. Theodora, které P. Karel Felix hrabě Slavata od papeže Innocentia XI. darem obdržel a které on františkánskému klášteru věnoval, byly dne 11. listopadu roku 1682 slavnostně vyzdviženy a v kostele sv. Kateřiny k veřejnému uctění vystaveny.

Dle zápisek J. Štěp. Claudiusa bylo v klášteře tom r. 1685 30 bratří (fratres franciscani).

Strašnému požáru roku 1801 podlehl i klášter i kostel, byly však opětně dobrovolnými příspěvky zbudovány. Roku 1839 darovala Kateřina Lustigová, vdova po holiči Ignáci Lustigovi, 1000 zl. ve stř. s přáním, aby z peněz těch zřízeny byly varhany. Ty také skutečně varhanářem Vojtěchem Volfem dostaveny a na velkém kůře umístěny.

V kostele samém nalezá se hrobka Sybilly z Mansfeldu, druhé choti Adama Slavaty z Chlumu a Košumberku, pána na Češtíně Kosteleckém a jejího syna Adama Gotthelfa, hrobka hrabat Voračických, Adama Pavla hr. Slavaty a generala Albrechta, barona Kapouna ze Svojkova. V kapli sv. Antonína jest hrobka Samuele Ferdinanda Karla z Karlsbergu, hejtmana panství hradeckého (zemřel 25. srpna 1664.).

Zajímavé jest vypsání slavností, modlení atd. (jako: obřady mešní, adventní, procesní, matutinum, theophonní atd.) s jich rozdělením a pořádkem, které nalezá se v knize paměti dne 28. března 1832, založené a psané proboštem Vojtěchem Bened. Jahnem.[29])

mrtvému nežli živému člověku podobný, kterýž ačkoliv 66 let věku svého měl, však velmi pracovitý byl; každodenně lidu tak horlivě v latinském jazyku kázal, že i ti, kteří latině nerozuměli, k pláči a k polepšení svého života pohnuti bývali; jehožto latinská kázání někdy v německou a někdy v českou řeč jeho tlumočníci lidu obraceli.

[27]) Tento byl pak ku svému přání v kostele Františk. (uprostřed) pochován. Zemřel 2. července 1657.

[28]) Nyní nalezá se v kostele františkánském 9 oltářů.

[29]) Kniha ta nalezá se ve hradecké knihovně proboštské.

81.

Farní chrám sv. Václava v Jezbořicích.

Píše *Josef Nechvíle*, administrátor fary Dašické.

Jezbořice (v starých listinách *Jesutbořice*, a *Jestbořice* psané), ves na tak zvaném Podolském potoku dílem na svahovitém návrší, dílem pod ním se rozprostírající, od Pardubic $2^1/_4$ hodin jihozápadně vzdálená, patron dřívějšího kostela Jeho Veličenstvo a fary p. farář Mikulovický, nyní obou patron p. hrabě Bohuslav Chotek, bývalé panství Pardubice. Na severovýchodním konci vesnice stojí starobylý farní kostel sv. Václava, o jehožto původu není nic známého. Dle Hájkovy kroniky stával tu prý klášter Templářů, kteří měli zde svou tvrz a původně kapli si u ní postavili s patero okny, spojenou s budovou klášterní; později pak byla ta kaple rozšířena dopolou lodi, kde jest nyní oblouk,

a pak teprv ostatní díl lodi byl přistaven. Dle Balbina Historia Regni Boh. Dec. I. lib. IV. pag. 143 a 144 měli kostel i ves pod mocí prý Johannité, kteří zde byli až do zrušení kláštera a jeho vypálení od Husitů v r. 1421. Klášter jmenovaný stával za kostelem v zahradě farní, z kterého ještě před 60 lety zbytky prý byly viděti. Tvrz ale byla na kulatém vrcholu rundel zvaným za obydlím duchovního, a sice návrší její jest dosud znalé, od kostela na jižní straně pahorek asi 30 kroků v průměru mající příkopem obehnaný. Z pozůstalých kamenů brali lidé hmotu ke stavbám a nalezen tu starý zámek a jiné železné maličkosti. Dle pověsti lidí byl prý hřbitov před farou a ne hned u kostela, an před farním dvorem často kosti a lebky se vykopávaly. Také dí pověst, že ve statku Černikově prý byly klášterní panny, an ten statek neplatil desátek a více svobodných polí měl. Pozůstatek po nich měl býti ornát krumplovaný, dracounem bílým prošívaný a červeným prostředkem opatřený, který ještě v inventáři z r. 1731 a 1761 co jeptišský se jmenuje. Pověst o obou klášteřích ale nezakládá se na pravdě. Co se týče kostela samého, uvádí se v deskách zemských již r. 1344 s farou výnosnou a r. 1350 pod jménem Chlumek (jak dosud návrší u kostela to jméno nese) co odstoupený z dekanátu Chrudímského k biskupství Litomyšlskému (Pam. IX. 741). Později byli zde faráři pod obojí a na začátku 17. stol. faráři evangeličtí ženatí, dle knih zápisných Heřmanova Městce r. 1600 Jiří Jektavý farář Jezbořický a dle seznamu far na panství Pardubickém byl r. 1615 farářem v Jezbořicích Martin Hejtmánek svěcení arcibiskupského a měl příjmy 23 gr. míš., pšenice 6 str. žita 56 str. ječmena 6 str. ovsa 1 str. 2 vtl., pšenice v slámě 22 mandel, žita 2 mandele 7 snopů. Po bitvě Bělohorské byl r. 1654 filiálním do Chrudimi, příjmy odtud byly: 18 gr. peněz, 6 str. pšenice, 45 str. žita, 6 str. ječmena, 1 str. 2 vtl. ovsa, pšenice v slámě a žita jako v r. 1615. Polí 10 str. na kamenci, 20 str. na lučině, louku, rybníček; pastviště u mlýna lukaveckého od fary měli rolníci pod plat najaté, které peníze obracely se, an tu faráře nebylo, k záduší kostela. Později zastával p. farář Mikulovický časem sám nebo s kaplanem služby Boží každou neděli, a po 4 nedělích se s pomocníkem svým střídal sídlívaje buď v Mikulovicích nebo v Jezbořicích dle starého inventáře z r. 1731, kde čteme: „V Jezbořicích v kostele konají se služby Boží každou neděli z povinnosti, každý svátek z lásky, ale p. farář Mikulovický musí se svou příležitosti do Jezbořic ke službám Božím jezditi.“ R. 1769 oddělena byla farní osada Mikulovická od Jezbořické, a do Jezbořic usídlen byl stálý exponentní kaplan, který ze začátku štolu z farní osady Jezbořické p. faráři Mikulovickému odváděti musel, později ale od téhož platu ročně 250 zl. k. m. a štolu dostával, a také od tohoto p. faráře sem byl dosazován.

Poslední farář Mikulovicko-Jezbořický byl prý Josef Kašpar, který po shoření fary r. 1790 se odstěhoval. K expituře Jezbořické patřily až do zřízení fary Lány na Důlku osady: Barchov, Čepy, Klešice, Vysoké Veselí a celá nynější farnost Lánská, nyní pak toliko první 4 vesnice a část Jenikovic. R. 1871 povýšena byla expositura Jezbořická za faru a připojeno jí bylo od fary Mikulovické 84 jit. 968□° polí. — Za dob Pernštýnských, kde Jezbořice k panství Pardubickému patřily, dodávali sem páni z Pernštýna kněze, kteří se kaplani pánů z Pernštýna psávali, tak r. 1545 Jiří Bartoš Chrudímský kaplan pána z Pernštýna v Jezbořicích dle zápisných kněh Pardubických se uvádí. V relaci z r. 1677 jmenuje se filiální do Mikulovic, kalichy stříbrné 2, křtitelnice cinová, zvony 3. Dům farní, škola nová, jíž ani čtvrtý díl žáků nenavštěvuje, a to od vánoc do neděle květné. Vsi Jestbořice 135, Čijovice 110, Bezděkov 104, Lány 77, Opočenek 32, Barchov 74, Jenikovice 62, Klešice 89, Čepy 67 duší k sv. přijímání schopných čítajíce (Pam. IX. 741). Farní stavení stojí hned u hřbitova, jest novější i s matrikami a památní knihou, nebo stará fara r. 1790 i s hospodářskými staveními shořela, a v tomtéž roce i kostel Jezbořický vzal ohněm zkázu.

Kostel v Jezbořicích stojí na severním konci vesnice na nejvyšším místě, na vrcholu stráně k půlnoční straně příkře dolů se táhnoucí u prostřed hřbitova zdí obehnaného. Jest obrácen presbytářem k východu, jednou stranou hledí ke stráni druhou do polí a s třetí a čtvrté strany staveními jest obklíčen. Staven jest ve slohu gotickém z kamene, jest 80′ 5″ dlouhý a 20′ 7″ široký mimo sakristii. Má zvenčí 12 opěracích pilířů, a okna gotická, ale bez kružeb. Troje *dvéře* vedou do něj, a sice jedny od strany jižní od zvonice gotické žlábkované s malou předsíňkou pro lid, druhé na konci lodi v průčelí kostela také gotické, ale stále zavřené (užívá se prostory u nich co Boží Hrob o velikonoci), třetí pak do sakristie za oltářem hlavním se nacházející obyčejné. V kostele tomto jest mnoho *náhrobků*, a sice od hlavních dveří napříč kostela, kde dlažba cihelná od zadní kamenné se dělí, jest jich řadou 8 kla-

deno, tři se znakem půl postavy mužské na lodičce v pravo obrácené a v levé ruce veslo držící, znak rytířů Lipanských z Lipan, jiný náhrobek se znakem tří per, jiný opět s ptákem v oblouku, jeden s postavou dítěte a erbem Muchků z Bukové, ostatní dva zcela setřelé nečitelné. Dále u prostřed dlažby kamenné horního dílu lodi jsou dva velké čtverhranné kamenné náhrobky, každý pro sebe zadělaný, ale obroušený. V presbytéři samém jest krypta, zde jest po pravé straně u zdi kámen čtyrhranný s vytesanou lidskou podobou v rouchu dlouhém a nápisem setřelým, snad dle pověsti lidské zde odpočívá farář Žalkovský ze Žalkovic. Hned podle něj u stupňů oltáře někdy sv. Jana Nep. nyní sv. Filomeny jest druhý pískovcový náhrobek prvnímu podobný, snad tělesné pozůstatky faráře Leopolda Weissenregnera kryjící. Strop lodi jest plochý na rákos obmitnutý, nad oltářem hlavním pak nalezá se věžička copová s malým zvonečkem. Loď jest obloukem na dva stejné díly rozdělena; při jedné opravě zdi nalezen byl po pravé ruce otvor gotický nízký ale zazděný, snad to byl hlavní portál.

Oltář hlavní sv. Václava, dle řeči od p. faráře Josefa Kašpara zřízený, pěkné řezbářské práce, má nad vchody obloukovitými, které ze sakristie k němu vedou, sochy sv. Petra a Pavla, onoho s klíči, tohoto pak s knihou v ruce, v které jest nápis:

„Mihi corona reposita est".

Mimo to drží dva anjelé obraz oltářní ve velkosti lidské, nad nimi jsou jestě dva menší anjelé s kalichem a klasy pšeničnými, a nejvrchněji dva malí anjeličkové s korunou mučedlnickou. Obraz sv. Václava malovaný na plátně představuje sv. vévodu v slávě nebes mezi anjély v oblacích se vznášejícími, a mimo to dva obrázky ze života jeho a sice jak posluhuje knězi při mši sv. u oltáře, a jak donáší se sluhou Podivínem do bytu chudé vdovy dříví, která se čtyřmi dítkami u ohniska se ohřívá. Pod obrazem tím byl dříve nápis:

„Haec imago picta est A. D. 1832 expensis territorianiis pro curatore Adalb. Tichý cap. loc. hujus ecclesiae a Francisco Strnad hist. pict. Pottensteinensi.

Nad tím hlavním obrazem jest ještě druhý obrázek Nejsv. Trojice Boží malý. Tumba toho oltáře jest dřevěná, hoření plocha kamenná, z jednoho kusu sestávající altare portatile z r. 1705 14. února svěcené od Tobiáše Jana Bekra, biskupa v Hradci Králové, s ostatky sv. Benigny a Valentina. Za hlavním oltářem za vchodem do sakristie po levé ruce ve zdi jest řemeslně pracované *sanctuarium* s dvířkami železnými, které mají mříže v pole rozdělené a nahoře krásnými arabeskami jsou ozdobené, dole pak v rohách dvě lidské hlavy nesou. Znalci soudí, že to sanctuarium pochází z času Karla IV. *Druhý oltář* v lodi měl dříve obraz sv. Jana Křtitele, později *sv. Jana Nep.* s obrazem na plátně malovaným zaskleným, nad ním obrázek bolestné Matky Boží, kolem hrubá řezba s dvěma anjely, a pod obrazem tabernaculum dřevěné po stranách relikviáře, každý díl toho oltáře byl odjinud vzatý. Tumba jeho jest kamenná, ozdobená řezbou kalich obrazující, plocha vrchní celistvá kamenná, altare portatile svěceno r. 1627 od Šimona z Harrachů, Suffragana biskupa Trapezuntského v Praze, s ostatky sv. Lva a Hermagora. *Třetí oltář postraní sv. Filomeny* po straně kazatelny na levé straně s tumbou kamennou s obrazem na plátně v r. 1850 od Papáčka v Chrudími malovaným bez altare portatile. *Boží hrob* nepatrný dřevěný umístěn jest v předsíni kostela. *Kazatelnice* po levé ruce nedaleko velkého oltáře dřevěná, visutá, maltou obmitnutá a bíle obarvená, ozdobená arabeskami, má podobnou vrchní přikrývku končící křížem. Na stěně jest malován baldachyn a zavěšen obrázek sv. Josefa za sklem. *Sochy* jsou v tom kostele v sakristii toliko a sice sv. Jana Nep., sv. Kříže a podoba vzkříšeného Spasitele. *Obrazy na stěně:* 14 zastavení křížové cesty, sv. Anny, Spasitele světa, sv. Jakuba, Šimona a Pána Ježíše, všechny novější. *Sakristie* jest za oltářem hlavním copová obyčejná, má u dveří ven vedoucích tabuli náhrobní, obraz překrásný, představující smrt Páně a vzkříšení z mrtvých. Před křížem klečí panenka šestiletá v bílém šatu a červeném pláštíku, v pravo dole jest znak rytířů Lipanských z Lipan, v levo r. 1598 a znamení malířské MR R. (Matěj Radouš malíř Chrudímský). Pod obrazem jest nápis:

„Leta Panie MDXCV w Auterej po pamatce Swateho Michala Archangela Panie Swug żiwot dokonczila DŽANNA panenka magicz wieku ſweho pul pata leta dczera nrozeneho a ſtatecznego rytirze Pana Getzicha Lippannſkeho z Lippan a na Wyſokem Weſely a Urozene Pani Matky ſwe Ludmily rozene Haugwicowe z Biſkupic. Woſmeho dne Mieſycze Nzigna geſt pohrzbena w tomto koſtele zaduſſi Gezborzſkeho oczekawa w Kriſtu Spaſiteli blazene wzkrziſſeni."

Dvéře ze sakristie vedoucí jsou ze silného železa v pole rozdělené s krytým zámkem a pocínovanými závěsy. *Stolice* jest v kostele 21. v horním dílu lodi 5 dubových z vydviženého kláštera Sedlického u Kutné

Hory sem přenešených. Na nich jest latinské písmeno X s opatskou holí vyřezané (jméno bývalého opata Xaveria Frühsaufa, který je pro kostel Sedlecký dal zhotoviti). Ostatní stolice jsou obyčejné; za stolicemi pod chorem jest 7 stolic menších, a za nimi kus *sloupku* vyřezávaného, pozůstalého ze starého velkého oltáře, řezby mistrné. Mimo to jest v presbytéři také po pravé ruce stolice Čivických myslivců, dokud do Jezbořic ves ta byla přifařená. — *Zpovědlnice* jest zde jedna dřevěná z roku 1831. *Křtitelnice cínová* vlastně z r. 1600 byla opravená a přelitá r. 1860; má nápis:

„Jdouce po veškerém světě učte všechny národy křtíce je ve jmenu Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Kdo uvěří a pokřtěn bude, bude spasen, kdo neuvěří bude zatracen. Mar. 10."

A dole:

„Roku 1600 nová a 1850 opravená."

Stará křtitelnice dříve nežli byla přelitá dle farní památní knihy Mikulovické vážila 60 lib., měla 2 kruhy, cínový křížek, a stála na zvířecích nohách. Na horním jejím kraji byl nápis biblický jako svrchu u nové křtitelnice jest udaný, pod tím pak nápisem byly dva znaky vždy dohromady spojené a sice erb Lipanských z Lipan a písmena G. L. Z. L. (Jetřich Lipanský z Lipan) erb Kokořovský a písmena O. Z. K. (Ozanna z Kokořova) a leta 1600, pak zase erb Lipanských z Lipan a Pecingarů z Bydžina a písmena: D. L. Z. B. (Dorota Lipanská z Bydžina). — Cínových svícnů jest v tom kostele 10, čtyry s r. 1674 nad ním pak pismena S W. *Chor* jest naproti hlavnímu oltáři klenutý na oblouku, *varhany* s 9 mutacemi od faráře Jos. Kašpara k tomu kostelu zjednané, vchod na chor jest zvenku ze hřbitova. — *Zvonice* jest v jednom rohu hřbitova k straně polední 12 kroků od kostela vzdálená, dudkovitá dřevěná. Na jednom spodním trámu jest u vnitř nápis:

„A. D. 1753 die 26 Maji."

V horní prknami obyté části její visí 4 zvony a sice s nápisy: 1. Havel jmenovaný kolem koruny:

„Wſſickni obywatele zemie ſlužte Hoſpodinu s weſeljm Przſtupugte Przed obliczeg geho s proſpiewowanjm zialmu pokrzikugte Hoſpodinu. Zialm 100 werš 2."

Dole na tomto zvoně jest na jedné straně nápis:

„Pan Walentin Zialud Geho Miloſti Cisarzſke Hegtman Panſtwj Pardubickeho 1601."

Pod tím jest erb Žaludovský, větvička se žaludy, na druhé pak straně obraz Krista Pána na kříži, pod ním stojí Maria Panna a sv. Jan, pod tím jest nápis v jazyku německém psán švabachem obsahující slova známá biblická:

„Alſo hat Gott die Welt etc."

2. S obrazem sv. Jana Nepom. tíže 16 centů 28 lib.. s nápisem kolem koruny:

„Goß mich Gacob Conrat Löhner in: der: kö: Alit: Statt: Prag: A 1730."

3. S obrazem P. Marie a Krista Pána jmenovaný Vojtěch s nápisem:

„Gegoſſen von Anton Schneider in Königgräz 1844."

4. Obraz sv. Václava nesoucí s nápisem:

„S. Wenzel 1848."

V rovné linii od schodů na chor vedoucích ke zvonici přišlo se při kopání hrobů na staré zděné základy, co by to asi bylo není známo. —

Také ve přifařených osadách Vysokém Veselí a Jenikovicích byly tvrze, o kterých jako i vesnici Čepy viz Pam. X.

Sloh gotický.

Píše F. J. Lehner. (Dokončení.)

Také kostel Náchodský sv. Vavřince při vší své zevnější jednoduchosti není bez zajímavosti (obr. 257.). Má dvě věže po obou stranách presbyteria a chor zakončený pěti stranami osmihranu. Úzká okna bez kružby lomeným obloukem sklenutá a krásně pracovaná žebra a svorníky v presbyteriu zasluhují zvláštního povšimnutí. Nejskvostnější ozdobou jest však svatostánek pro nejsvětější Svátost v presbyteriu postavený (obr. 258.). Jest vyveden z jemného pískovce ve velmi ušlechtilém slohu gotickém. Po obou stranách zamřížovaných dvířek jsou na stráži dva andělé, jeden s kaditelnicí, druhý se zvonkem v levici, pravicí pak k úctivému klanění se vybízející. Nad dvířkami v oblouku drží anděl rozprostřený šat Veroniky s hlavou Krista Pána. Výtečně komponovaný a mistrně vyvedený svatostánek jest 7′ vysoký a 2½′ široký.

Podobných ač méně nádherných svatostánků zachováno jest i v menších chrámech dosti značné množství. Uvádí se zde ještě jeden příklad všem navštěvovatelům Karlova Týna dobře známý (obr. 259.). Tabernakl

tento nachází se v kapli Marianské na evangelní straně oltáře ve zdi a má ještě starší tvar výklenku. Po obou stranách dvířek železnou mříží pobitých jsou čtverhranné sloupky, po dvou z každé strany. Spočívají na konsolech ozdobených malými štítky, na levo s českým lvem, na pravo s jednohlavou orlicí. Konsol výklenek podpírající okrášlen jest listím gotickým. Svrchu výklenek jest pokryt štítem ostře vystupujícím s kružbou tvaru jetelovitého vespod. Křížovou kyticí zakončuje se celá část střední. Boční sloupky zakončeny jsou fiálkami, nad nimiž v pozadí ještě třetí fiála vystupuje. Vrchní část stěny okrášlena jest slepými okny s kružbou čtverkruhovou.

* * *

Jsem u konce s pojednáním o slohu gotickém. S dokonávajícím rokem dokonávám článek, abych s novým rokem k novým předmětům dospěl. Zakončuji s prosbou. Jest po milé vlasti rozseto ještě hojných památek uměleckých všeho druhu, architektonických, sošnických, řezbářských, malířských. Mnohé jsou známy, mnohé až dosud všeobecně neznámy. Třeba popisů a vyobrazení. Popisy poznenáhla se dostavují v odpovědích na „otázky archaeologické“. *Obrazů však se nedostává.* Popis bez vyobrazení jest neúplný, protože i nejdokonalejším vylíčením nenahradí se výkres. *Výkresů* nutně jest třeba. S některých míst se již tak stalo. Akademie křesťanská obdržela darem část fotografovaných monstrancí porůznu dosud zachovaných, několik fotografovaných obrazů z Kutné Hory od slavného spolku „Vocela“, několik vyobrazení do oboru architektury a plastiky náležejících. Také redaktoru dostalo se různých darů, začež srdečné díky vzdává a neopomine použíti jich v čas příhodný. Co však dosud se stalo, jest pouze počátek. Dlužno pokračovati. Kdekolivěk vyskytuje se nějaký předmět zajímavý buď cenou uměleckou, buď starožitností, měl by patřičným vyobrazením vejíti v obecnou známost. Za dob přítomných toho snáze dosíci lze, než-li v dobách dřívějších. Fotografů nyní skoro všudy se vyskytuje a rovněž i dobrých kreslířů. Kdyby „Methodu“ vedle *popisu* dostávalo se k odpovědím na „otázky archaeologické“ též *fotografií* a *nákresů*, jak poučné a užitečné bylo by uveřejňování obého! Zevnějšky chrámů, perspektivní vnitřky, zajímavý detail, vzácné obrazy, sochy, oltáře, tabernakle, monstrance, kalichy, lustry, lampy, svícny, konvičky — vše bude velevítáno a pokud skromné prostředky „Methoda“ dostačí, též reprodukováno. Reprodukování jest ovšem nákladné. Kdyby však počet odběratelů se *zpateronásobnil*, bylo by lze pomýšleti na náležité zvelebení listu. Snad láska k umění v prsou každého člověka ušlechtilého dřímající předce jednou se probudí obecněji. Sedm roků slouží již „Method“ ideálním Musám. Osmým rokem mladý štěp snad vydá ovoce hojnější. Jsme malým národem. Co se nedostává do počtu, buď nahražováno obětovností, láskou, nadšením. Ve všem jsme odkázáni na obětovnost jednotlivců. Ta vždy ještě se osvědčila v národu našem. Kdo tedy máš a znáš z oboru umění, co by zasluhovalo, aby zaznamenáno bylo a v obecnou známost vešlo, s popisem postarejž se také o vyobrazení. Snášejme zrnka, sbírejme kaménky! — Ze zrnek a kaménků vzděláme pak budovu vývinu a dějin uměleckých ve vlasti naší.

(Obr. 257.) Náchod.
(Viz půdorys „Method“ roč. VI. str 102, obr. 221.)

Z tak vzácných důkazů pak nejlépe se objeví, že nejsme posledními v řadě národů osvícených věrou. Jest-li že mnozí s takovou ochotou a důkladností jali se odpovídati na „otázky archaeologické“ slovem, račtež ku slovu přičiniti i nákres *při předmětech skutečně památných* a odpověď pak bude dokonalá. Kdybych nebyl vázán úřadem svým bez přetržení na místo jedno, chodil bych od dědiny k dědině a sbíral bych potřebný materiál umělecký. Že však povinnost toho nedopouští, budiž tak snášeno od těch obětovných přátel, jichž „Method“ nyní již čítá po veškerých končinách vlasti.

Toť novoroční přání, novoroční prosba, novoroční program.

Tak loučí se redaktor se slohem gotickým, tím nejdokonalejším odleskem středověké veli-

koleposti. Porovnávajíce gotiku se slohem románským, spatřujeme nesmírný pokrok co do konstrukce. Zbavuje se pout hmoty takovou

(Obr. 258.) Nácho d. Z konce XV. stol.

měrou, jakou toho vůbec jen možno jest. Výše se již nemůže! Gotický velechrám jest podivuhodným útvarem vyvedeným s nákladem nedostižitelným. Jest vtěleným středověkem. V něm sloučily se veškeré znaky toho zázračného věku. Nadšení náboženské v tisícerých vížkách k nebi se vznáší. Duchu náboženskému i přírodní síly se podrobují. I hmota myšlénkou se oduševňuje. Zde k nebi

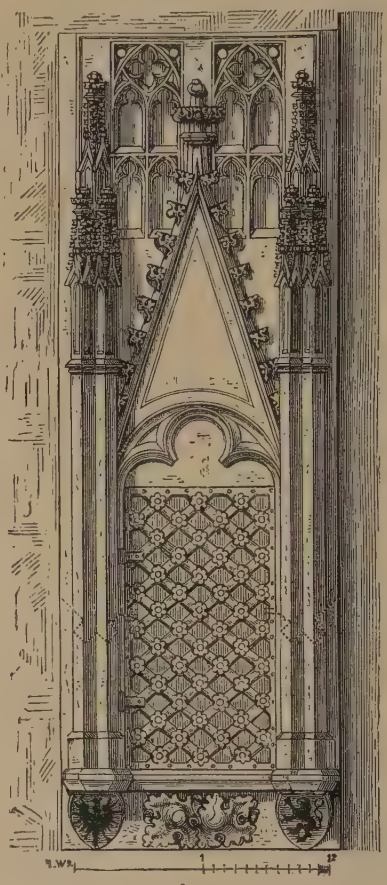

(Obr. 259.) Karlův Týn. XIV. stol.

všechno čelí v neskonalém zápasu. Duch středověký žízní po ideálech světa nadhvězdného. Ta soustava opor jest jakoby hádankou nerozluštěnou. Veškeré články a údy mluví k člověku řečí neznámou a předce srozumitelnou. Oko pátravě odtud se obrací tam, kam vše tisícerými prsty ukazuje — k nebi.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Hlavní oltář pro farní chrám P. v Bystré u N. Města nad M. dle výkresu architekta Kaury.

Práce kovové. *Kalich bohatě ozdobený:* pro vdp. J. Rozsypala, děkana v Mirovicích. — *Pozlacení kalichů:* pro vys. uroz. p. hraběte Wenkheima ve Gerle v Uhrách; pro důstp. Jana Balcara, faráře v Javornici a pro vp. Š. Krause, kaplana v Hrádku. — *Pozlacení ciboria:* pro dp. Josefa Thuna, faráře v Ousově. — *Patenka stříbrná k nemocným:* pro vp. Jindř. Sommera, kaplana ve Friedlandě v Čechách. — *Patenka kovová v ohni pozlacená:* pro dp. Leop. Hübnera, faráře v Schönwaldě a pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Telecím. — *Nádobka na svaté oleje stříbrná:* pro vp. Jind. Sommera, kaplana ve Friedlandě. — *Konvičky mešní:* pro dp. Josefa Dvořáka, faráře v Buchlovicích a pro důstp. Jana Ota, faráře v Sedloněvsi. — *Svícny oltářní:* 12 kusů pro dp. Jana Gelu, faráře ve Štěborovicích u Opavy; 6 kusů

pro dp. Josefa Souhradu, faráře v Petrsburgu v Čechách a 2 kusy pro dp. Jos. Dvořáka, faráře v Buchlovicích. — *Missál:* pro dp. Karla Wünsche, faráře v Dittersbachu. — *Harmonické zvonky:* pro vp. Václava Petra, kaplana v Blovicích; pro dp. Jana Šindela, faráře v Jedlé na Moravě a pro dp. Josefa Brennera, vikaristu v Budějovicích. - *Pultík pod missál:* pro vys. ur. pí hraběnku Tarouca v Čechu u Prostějova.

Paramenty. *Drahocenný celý ornát* (kasule, dvě dalmatiky a pluvial) ze zlatého brokátu: pro důst. dominikánský konvent v Praze. — *Skvostná, bohatě zlatem vyšívaná červená kasule:* pro důst. jesuitskou kolej v Praze. - *Kasule sváteční bílá:* pro vdp. Jiřího Wuschanskiho, ředitele vendického semináře v Praze; - *kasule bílá:* pro vp. Ign. Heynu, kapl. v Chrastavě; - *kasule červená:* pro vp. F. Porazila, kaplana v Rohle na Moravě a pro dp. Karla Povu, administrátora v Dolanech. — *Pluviál černý:* pro dp. Ant. Kepperta, faráře v Malkovicích. — *Velum:* pro ctih. školské sestry v Budějovicích. — *Pláštíky na ciborium:* pro ctih. školské sestry na Kladně; pro dp. V. Petra, kaplana v Blovicích; pro dp. Fr. Vojtu, faráře v Temnicích. — *Štola bohatě vyšitá:* pro blah. sl. Augustu Rosenkranzovu v Praze. — *Štola křestní:* pro ctihodné školské sestry v Budějovicích. — *Polštáře oltářní bohatě vyšité:* pro vp. J. Štefka, kaplana v Předmostí u Přerova. — *Čtyři pokrývky na pultíky:* vys. urozený a vdp. Monsignor hrabě Fr. Schönborn, vicerektor kníž. arc. semináře v Praze. — *Antipendium bohatě vyšívané:* pro dp. Jos. Hůlku, deficienta v Praze. — *Komže pro ministranty:* pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Rohle a pro dp. Ant. Kepperta, faráře v Malkovicích.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Gotickou stříbrnou monstranci* dle zvláštního výkresu architekta Mockra: dp. Jan Pavlík, farář v Mokrolazci. — *Ciborium stříbrné s emailovanými obrázky:* vp. Ferd. Harna, kaplan v Holici u Olomúce. — *Pozlacení kalicha a patenky k nemocným:* vp. Fr. Porazil, kaplan v Rohle. — *Patenku stříbrnou a nádobku na sv. oleje:* vp. Fr. Endler, kaplan v Ehrenbergu. — *Kříže 2 pro školy:* vp. V. Oplt, kaplan v Libochovicích.

Paramenty. *Pláštík na ciborium:* dp. J. Petržílka, kooperator v Bukovně. — *10 štol fialových:* vp. Vikt. Bezděka, archivář v Želivě. — *Bursy k nemocným dvě:* dp. Jan Studený, farář v Boršovicích na Moravě. — *Polštáře oltářní čtyři;* dp. F. Vojta, farář v Temnicích.

Prádlo kostelní *Bohatě vyšitou albu a plachtu na oltář:* vp. J. Štefek, kaplan v Předmostí u Přerova. — *Korporalii devět, purifikatorů šest a jedno cingulum:* dp. Ant. Keppert, farář v Malkovicích. — *Jednu albu, jednu rochetu, jedno humerale, dvě korporale* a *dvě cingula:* dp. František Vojta, farář v Temnicích.

III. Rozpočty.

Na stříbrnou lampičku: vp. K. Hanák, kaplan v Hnojicích na Moravě. — *Na bohatě vyšívaný prapor pro školní mládež:* dp. Fr. Pohl, farář u sv. Jiljí v Praze. — *Na červenou, bílou, fialovou a černou kasuli, na černý pluviál, na komže pro kostelníky a na dva missály:* dp. Vinc. Macháček, admjnistr. v Zdislavicích. — *Na korouhve:* dp. Frant. Urbášek, farář v Citově. — *Na bílou kasuli, na velum a polštáře:* slav. patronátní úřad na Smečně. — *Na obraz svat. Jana Nepom.:* dp. Josef Hůlka, administr. u sv. Kamene. — *Na svícny oltářní:* vdp. Jan Cibulka, rektor jesuitské koleje v Praze.

Lehner.

FEUILLETON.

Epitafia.

V starších dobách rytíři, páni, vůbec všechna šlechta, ba i bohatí a vznešení měšťané v chrámech ve zvláštních obyčejně u prostřed lodi nebo pod presbyteriem zbudovaných hrobkách byli pochováváni. Kámen, otvor hrobky přikrývající, byl zároveň náhrobkem, památníkem, na němž jméno, stav, stáří nebožtíkovo zaznamenáno na věčnou památku dobrotivého, hodného — nebo krutého, nenáviděného pána. V každém téměř kostele vidíme podobné památníky, než často marně se tážeme, marně hledáme, kdo pod epitafiem odpočívá vzkříšení očekávaje. Noha lidská zmařila i hluboko v kameně vyryté písmo, vypouklé erby, a jen tu a tam viděti písmenu prachu plnou, číslici nebo kousek setřeného znaku. Někde při opravách chrámů na výbornou přišli myšlénku, vyndali totiž epitafia ještě v čas, aby jich zub času nezahladil do konce. Ale co s nimi? Odpočívají někde na hřbitově opřeny jsouce o zeď hřbitovní a co nezničila lidská noha, zaniká deštěm a povětrností; jinde uschovávají je do komor, márnic, věží a nikdy více nespatří jich lidské oko. Jsou zapomenuty.

Než takový kámen náhrobní bývá často velmi vzácným dílem uměleckým, jedinou snad památkou vymřelé rodiny šlechtické, lidumila, nebo jinak pamětihodného muže — kameným tedy dějepisem a zkažen-li památník takový, tuť ztráta veliká, nenahraditelná, vysazen-li dešťům na hřbitov, hanba to nemalá, že nikoho není, jenž by se vzácné mnohdy památky ujal, a zavřen-li před zrakoma lidu, potkává jej ovšem osud nejmírnější, ale zachází z paměti a s ním i osoba, již přikrýval v lodi chrámové.

Kam tedy umístiti památníky, když z dlažby byly vyndány, by ušly záhubě a v paměti lidu čerstvé utkvěly? Doufám, že nejvhodnějším a nejdůstojnějším místem pro epitafia je zeď kostelní a to blíže portálu, by na očích stále byly navštěvovatelům chrámů. Tak vidíme po obou stranách hlavního vchodu kostela běloújezdského (blíže Solnice) epitafia, jichž písmo dosud uchováno. Na levém zříti znak pánů ze Skalky a pod ním čteme toto:

„Urozeny a statečny rytiř
Pan Jan Mladota z Solopisk na skalce
Narozeny z Vtelnic Magyeze
Vieku sweho 44 letha 9 nedel a 4 dni dokonal
život v Pánu na den Swateho Joseffa
to jest 19. Marti Mezy 1 a 12 hodinou
leta 1669 kdež tielo jeho tuto Weseleho
Zmrtwych wzkřisseni oczekawa."

„Obklyčily Mnie strelcy jeho, roztial ledwi beze wssy lytosti a wylyl na zem. Zlucz mou Ranil Mnie ranou Na ranu outok Učzinil na Mnie Jako Sylny."

Na pravé straně vídíme „znak pánů z Ostrova", dvě to ryby obtočené žaludovými listy. Mimo tyto nesetřené památníky zazděn v levo portálu náhrobník, v němž rytíř v dlouhé říze, s vlajícím vlasem a širokými krajky kolem krku vyryt; písmo je již vyšlapáno a znak po boku vladykově sotva lze rozeznati.

Podobný památník viděl jsem v Černikovicích zazděný v sínce chrámové, práci to velmi krásnou. Rytíř opřen je o štít, jehož okraj a pukle drobně emajlována; každý úd těla, každý článek brnění, každý kus zbroje vyniká krásnou formou, všude zříti bujarost, sílu, v oku výraz ohnivý; v tváři zračí se vlídnost, dobrota. Že ušetřen a záhy z dlažby vyňat, je velikým štěstím.

V levo pod oltářem čteme na epitafiu tento nápis:

„Leta Páné 1579 w sobothu před Hromnicemi Pánbuh urozeneho pána Matiaše Dobeše z Olbramowitz a na Czernikowiczych prostředkem Smrti z tohoto swieta pojiti raczil a w tomto Kostele tielo jeho pochowáno jest. Pán Buh duši jeho racz miloſtiw byti."

Doleji:

„Zjevení sv. Jána v . . . . Blahoslaveni mrtví, kteříž v Pánu umírají, neb duch jim praví, aby od práci odpočinuli . . . . skutkové jejich . . . . následujíc jich . . . ."

V Ličně blíže Častolovic když před nějakým časem opravován starý kostel (z r. 1594) vyzvednuto několik památníků a na obě strany portálu zazděno. Tak vidíme na levé straně krásné epitafium se znakem pánů z Hoděčina, korunu to pětičlenou, listy otočenou a navrchu křídlem v pravo zatočeným zakončenou. Dole je datum 16. máje 1662. Kolem čteme nápis: „Urozená paní Anna Sidonie Alžběta Františka, Rozená Bukovská z Hustirsan a na Hoděčině dakonala život svůj v Pánu 1662."

V pravo je podobný znak s nápisem: „Urozený a statečný rytíř pan Vilím Karel Antonín Bukovský z Hustirsan a na Hoděčině dokonal život svůj v Pánu dne 7. August. léta 1682, jehožto mrtvé tělo v tomto místě pohřbeno bylo."

Za památníkem tímto zazděno ještě pět jiných více méně porušených s písmem nečitelným namnoze. Prvý má korunu jednoduchou, opět listy otočenou, a končí třemi širokými cípy na způsob košatce. Letopočet lze ještě čísti:

„Léta Páně 1650, dne 16. Maje."

Druhý pomník je mnohem více sešlapán a jen slabé rysy znaku viděti. Letopočet zachován MDCLXXXVI. Téměř neporušen je památník třetí. Znak je podoben dřívějším, jen z cípů košatcových vyniká třípaprsková hvězda a pole erbu čarami podélnými a příčnými přepaženo. Pochází z roku 1665. Tato epitafia jsou až dva metry vysoká a 80 decimetrů široká. Poslední památník a jak se zdá nejstarší a nejmenší, je nadobro již zkažen; jen rysy poprsí nějakého vladyky a okrouhlý štít po levé straně znamenati. Písma nebo letopočtu nikde není viděti.

Nejen v těchto, ale takořka v každém chrámě dlažba nese několik pěkných památníků, jež třeba co nejdříve uchrániti před zkázou, jimiž mnohý umělecký kus, mnohá památka historická, datum důležité uchováno. Třeba jednati dokud čas, dokud vše dokonce nebude setřeno, sešlapáno. Důstojné pak místo pro epitafia je, jak jsem naznačil, při dotčených chrámech, zeď poblíže některého vchodu, nebo tu zůstanou v čerstvé paměti lidu ti, kteří dobro nebo zlo do tichých příbytků přinášeli, pány dobrotivými, hodnými, nebo tyrany, despoty byli na svém panství. Tak jsem slyšel v Ličně o rytíři na nejmenším a rozbitém památníku, že to byl pán na Třebešově velmi hodný „k lidu" a kostel ličenský hojnými výsadami nadal. Kdyby epitafia odstraněna byla s očí, každý zapomene jich, zapomene i pověsti o nich kolujících, podání z úst do úst se vlekoucího — slovem jsou mrtvým kamenem.

Buďtež pak předkové naši umístěni hned u vchodu, lid nezapomene se za vás pomodliti, odplatí vám to, co jste národu byli učinili dobrého, vaše skutky, zásluhy ať jsou stále na očích lidu a byli-li jste pány zlými, buďte výstrahou potomstvu.

Vedle ceny historické a umělecké epitafia jsou i tím důležita, že poznáváme z nich, jakými opatřovali předkové naši nápisy náhrobky své, ne nejapnými, spíše směšnými než vážnosť, důstojnosť značícími verši našich pomníků hřbitovních, ale pěknými citáty z písma svatého, jež na smrť, věčnosť pamatovati vybízejí ty, kteří u rovu jejich postanou,

Alois Dostál.

Pozvání ku předplacení.

„METHOD" roč. VIII.

vycházeti bude jako dosud každého měsíce. Předplatné 2 zl. přijímá redakce „Methoda" v Karlíně č. 234.

Tamtéž jsou veškeré dřívější ročníky na skladě.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU,

ZÁROVEŇ

organ odboru pro výtvarné umění a archaeologii

PŘI

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

VIII. ROČNÍK.

V PRAZE 1882.

KNIHTISKÁRNA POLITIKY V PRAZE.

OBSAH VIII. ROČNÍKU „METHODA“.

I. Články.

Církevní slohy stavitelské. F. J. Lehner.

VII. Renaissance.

Poznámky obecné (str. 85). Stavby centrálné a podélné (str. 100, 119). Chrám sv. Petra v Římě (str. 130, 140).

Zodpovídané otázky archaeologické:

Kostely ve Vejvanovicích (str. 81), v Kočím (str. 83), v Pouchobradech (str. 90), v Markovicích (str. 91), v Zámrsku (str. 92), ve Vidicích (str. 93), v Trojovicích (str. 94), v Houbicích (str. 94), v Hrochovu Týnci (str. 95), v Uhersku (str. 99), v Chroustovicích (str. 109), v Radhošti (str. 110), v Jenšovicích (str. 110), v Klukách (str. 111), v Suchdole (str. 125), ve Vysoké (str. 126), v Dobřeni (str. 127), v Košťálovské Olešnici (str. 129), v Mičově (str. 133), v Libštátě (str. 133), v Lochenicích (str. 135), v Sendražicích (str. 136), v Kněžicích (str. 137), v Ronově (str. 138). — Jos. Nechvíle.

Jindřichův Hradec (str. 1, 13, 25). Coelestin Frič.

Rakovník (str. 28, 49, 63, 77). Dr. Sigm. Winter.

Jimramov na Morově (str. 113, 121). Pavel Pavelka.

Madonna sv. Lukáše (str. 9, 21, 30). F. J. Lehner.

Historické výpisky z prastarých kalendářů českých (str. 29). K. Konrád.

Dostavme velechrám sv. Víta (str. 37). F. J. Lehner.

Bartolomé Estéban Murillo (str. 44, 70). F. J. Lehner.

Jmeniny Antonína Barvitia r. 1882 (str. 62). F. J. Lehner.

Konekrace biskupa Františka Baura (str. 74). Václav Štulc (str. 75).

II. Akademie křesťanská.

Valná hromada (str. 55).

Poslední návštěva biskupa Dra. Františka Bauera (str. 103).

Dary (str. 47, 120).

List biskupa Strossmayera (str. 132).

Odbor umělecký.

Jednatelská zpráva (str. 55).

Měsíční zprávy (str. 11, 24, 34, 47, 56, 70, 84, 96, 104, 120, 132, 142).

III. Feuilleton.

Kalvarie (str. 12). Alois Dostál.

Kaple Martinická u sv. Víta (str. 35). F. J. Lehner.

Ferdinand Sidoň (str. 48). A. Dostál.

IV. Literatura.

Hrady a zámky české (str. 11). Aug. Sedláček.

V. Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru »Vocela« v Kutné Hoře (str. 57.)

VI. Vyobrazení.

Madonna sv. Lukáše v S. Maria Maggiore (str. 9), v Ara Coeli (str. 21) a Farfa (str. 31).

Podobizna Antonína Barvitia (str. 61).

Podobizna biskupa Dra. Františka Sal. Bauera (str. 73).

Bartolomé Estéban Murillo (str. 45).

Renaissance: Půdorys kostela degli Angeli ve Florencii (str. 100), S. Maria della Croce u Cremy, průsek (str. 101), pohled (str. 102). Capella de Pazzi, pohled (str. 119). Půdorys sv. Petra v Římě Bramanteův (str. 131) a Michel Angelův (str. 131). Florentinský dóm, průsek (str. 140). Chrám sv. Petra v Římě (str. 141).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 1. **V Praze, dne 30. ledna 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Chrámové stavby města Jindřichova Hradce. - Starší špitály města Jindřichova Hradce. — Madona sv. Lukáše. — Literatura. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc leden. — Feuilleton: Kalvárie.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Jindřichův Hradec.

Příspěvky monografické od *Coelestina Friče.*

I. Chrámové stavby města Jindřichova Hradce.

4. Kostel Nejsv. Trojice.

Založení tohoto kostela stalo se přičiněním utraquistů, kteří tu i v okolí již v druhé polovici 15. stol. v hojném počtu žili. K jich žádosti totiž dovolil jim hned r. 1581 Adam II. ze Hradce, by směli zpověď skládati kněžím své víry, jež měli ve Stráži, v Kamenici a Radouni. Při té příležitosti projevili utraquisté také přání, mohli-li by míti svůj vlastní kostel. Uskutečnění přání toho v brzku se jim také dostalo. Když totiž nutnost zanechati pohřbívání mrtvol na hřbitově farském (jenž byl okolo farního kostela uprostřed města) r. 1582 znova se zjevovala[1]), tu žádali obyvatelé města a jmenovitě protestanté[2]) o dovolení, aby směli zříditi poblíž města nový hřbitov, na němž by rovněž kostel vystavěti mohli. Toto povolení dal jim Adam II. ze Hradce ještě téhož roku a bylo také ihned ustanoveno k tomu místo za Novým Městem na konci Jarošovské ulice. Majitelé[3]), kteří svých zahrad a polí k účelu tomu postoupili, pan Adam II. ze Hradce odškodil a tudíž bylo ihned ku zřízení nového hřbitova přikročeno, tak že již následujícího roku (1589) dal jej pražský arcibiskup Martin Medek, jenž právě Hradcem jel, děkanem Dionysem posvětiti. Ku zřízení jak hřbitova, tak i kostela sv. Trojice věnovali jednotlivci i společenstva mnohé a hojné příspěvky, tak na př. dal cech pekařský 2, koželužský 5 a krejčovský 4 kopy grošů. V knize kšaftů pak z r. 1570 jest jen málo závětí, kterými by „na nový kerchov a kostel sv. Trojice“ nebylo pamatováno.[4])

Se stavbou kostela počato bylo na témže hřbitově r. 1590 a dokončena byla r. 1594[5]). Podnikatelé téže stavby byli: Jan Zelendar z Prosovic, hejtman čili vrchní správce panství hradeckého, Václav Hartl, Jan Čech

[1]) Téhož roku 1582 vypukly v Hradci totiž znova (již podruhé) „morové nemoce“.

[2]) Utraquisté hlavně z té příčiny tlačili na zřízení nového křbitova, poněvadž jim poukázaný hřbitov svatováclavský ustanoven byl hlavně pro obyvately města, nového města a nežáreckého předměstí.

[3]) Pavel Kempel, katolík a majetník dvora (nyní č. p. 89—II.) odstoupil zdarma jedno a Jan Czech z Kosmaczova, pod obojí, druhé pole. — „Claudius Geschichten der Stadt Neuhaus“ str. 29.

[4]) Jan Orth: „Nástin histor. kult. obrazu Jind. Hradce“ str. 14.

[5]) V hrad. zámec. archivu leží kvitance, vystavena „v sobotu den památní mistra Jana Husi, letha 1591“ měšťany jindřichohradeckými: Janem Keczlem, Vavřincem Klektarem a Ondřejem Lindauerem, že obdrželi „na pomocz stavenie chrámu panie svaté trojice“ 20 kop míšenských,

z Kosmačova, Jiří Mazanec, Pavel Mautner, Melichar Hoffmann z Liboše, také „Kampl“ zvaný[1]), Vavřinec Svoboda, Matouš Kocker, Tobiáš Klement, Bartoloměj Bednář a Jiří z Kře. Mnozí mezi nimi byli správcové obecní, všichni ale horliví utraquisti. K stavbě kostela tohoto přispěli mírou nemalou i katolíci, soukeničtí tovaryši a okolní utraquisti. Pavel Mautner a Melichar Hoffman pečovali o vnitřní zařízení a ozdobení kostela; poslední vystavěl na straně epištolní — blíž hlavního oltáře — rodinnou hrobku.[2])

Jakmile kostel zřízen byl, poslali utraquisté pro kazatele jich víry do Písku a slavili pak, ovšem že tajně, služby boží.[3]) Všeobecné reptání předpovídalo veliké vzbouření; aby tomu předešel, svolal Slavata všecky obecní správce k sobě do zámku, kdež měl k nim dne 3. února 1607 za přítomnosti P. rektora Mikuláše Pistoria a městského děkana P. Šebestiana Vaňka, dlouhou řeč. Poukázal utraquisty na jich dosavádní pobuřující jednání a napomínal je, aby se vrátili do lůna katolické církve, neboť že jiné víry v Hradci netrpí. Kostel sv. Trojice prohlásil pak za majetek jesuitský a katolický. Hřbitov však že rozdělí se příční zdí na dva díly, z nichž v zadním — za kostelem — místo utraquistům vykázáno bude. Místo toto mělo se opatřiti zvláštním vchodem a mrtvoly utraquistů beze zpěvu i beze zvonění měly se pohrobovati. To vše bylo však jen milostí, kterou jim jesuité dle dobrozdání odejmouti mohli. Na to přihlásila se většina měštanů ku kalichu, tak že okolo velikonoc sotva sto vyznavačů „pod jednou“ bylo. Dne 7. srpna r. 1618 bylo dekanátu z městské rady poručeno, aby tomu, kdo si toho žádati bude, též kalich podán byl.

Po takovýchto úpadcích bylo zajisté již utraquistům dosti nevolno, ale oni přece nesložili rukou svých v klín: jejich stálou snahou bylo dostati kostel sv. Trojice opět do svých rukou. Za tou příčinou šli do Prahy k direktorům, prosíce, by jim navrácen byl. Vskutku pak obdrželi dne 27. ledna 1619 recess opatřený 24. pečetmi, jímž prohlášen byl kostel sv. Trojice v Jindř. Hradci za majetek utraquistů. S tímto rozhodnutím direktorů přišel dne 30. ledna jich sekretář Benjamín Fruvein z Podolí. Recess byl v kostele sv. Trojice slavnostně předčítán a kostelní klíče utraquistům ihned odevzdány. Brzo poslali opětně utraquisté do Prahy žádost „ku konsistorium sub utraque“ o kazatele a učitele. V sobotu po na nebevstoupení Páně 11. května r. 1619 byli německý kazatelní mistr Krištof Steidlmayer, „purbachius“ (dvojí cti hodni kniez a vysoce urozený Mistr) a učitel (správce sskolni) mistr Matěj Mrazius Hostomicenus, oba od konsistoře ustanoveni, do kostela sv. Trojice od kamenického děkana Václava Cicmaniusa, slavnostně uvedeni. Též byli tu obci v českém kázaní odporučeni a zároveň i slíbeno, že co nejdříve českého kazatele obdrží. Recessem direktorů ze dne 25. září 1619 byl jindřichohradeckým utraquistům farní kostel s právem patronátním přenechán a dva velké dvory se spolu k nim přináležejícími polmi, lukami a lesy co majetek přiřknuty. V recessu tomto čteme: „zie konssele, Starssi obeczni na Direktorij wznesli, pokornie toho wyhledawajicz, aby obczy jich k zwelebení czti a Slávy Boží krzestianské pod obojí, kostel hlawní farní s kolláturou a zewssim jeho przislussenstvím, nicz menie pro lepssi a snadssi wychowani knieze dwa dworzecky, na przedmiesti s diedinami, lukami, s dwaumi hagky a kusem lesu, czož przedessle od Sekty gesuitské, kteráž na Wiecznost z królowstvi tohoto wypowědina jest, na poruczeni Wrchnosti jich jim Hradeczkym odniato a tymž Gesuitům przipojeno a przi-wlasnieno bylo, postoupeni byti mohli.[4])

Dne 18. října 1619 byli utraquisti se svým kazatelem od okresního hejtmana Wencelíka z Wrchovišť slavnostně do kostela uvedeni a katolíci na kostel sv. Jana odkázáni. Dne 26. dubna r. 1621 slavili opětně Jesuité slavnostní vchod do kostela sv. Trojice a zasvětili jej pro katolické služby boží.

Dne 8. září 1625 byl tento kostel od pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha hraběte z Harrachu slavnostně konsekrován.[5]) Když reliquie do kostela neseny býti měly, posadil se arcibiskup na sesli u vchodu a tázal se: „Kdo a jaké věno dá tomuto kostelu?“ Tu přistoupil primas města Pavlovský a odpověděl: „Když obec kostel vystavěla a ji tudíž za zakladatelkyni a nadatelkyni považovati sluší, kostel ale žádného jmění nemá,

[1]) Melichar Hoffman přistěhoval se do Hradce ze Svidnice, knížectví Slezského a zavedl tu obchod se zbožím koloniálním. Vilém hr. Slavata vypravuje o něm, že vždy k 100.000 zl. doma na hotovosti měl. — „*Memoiren des Graf V. Slavata*“.

[2]) Viz „Monografie města Hradce Jindř.“ od Frt. Rulla str. 17.

[3]) Obšírné vypsání vzniku utrakvismu v Hradci Jindř. jest v „Monografii města Hradce Jindř.“ na str. 70.

[4]) Udání, že ony jesuitské reality dříve obci náležely, jeví se nepravdivými býti.

[5]) Popsání svěcení toho nalezá se v hradeckém zám. archivu.

že tedy z odkazů 200 kop míš. na jisté úroky se uloží, za které farní duchovenstvo každoročně osm mší sv., čtyry za mrtvé a čtyry za živé, v určitých dnech sloužiti bude. Arcibiskup uspokojiv se tím, poručil o tom sepsati listinu a provedl posvěcení kostela i tří v něm oltářů.

Roku 1645 dal Jiří Straka z Ehrenšteinu nad obloukem presbyteria (na rozhraní presbyteria a lodi) vystavěti věž, manželka jeho Zuzana Strakova, rozená Pirchanová, dala pak r. 1649 presbyteř a r. 1651 celý kostel ozdobiti a obnoviti. Zásluhy tyto, jež si oba o kostel získali, zaznamenány jsou na stěnách chrámových.

Roku 1647 dne 3. listopadu ustanovil pražský děkan Ondřej Clemens Koker z Kokersbergu pro kostel tento 500 zl. a zároveň nařídil, aby měsíčně nejméně jedna mše zde čtěna byla.

Roku 1755 byl postaven znova hlavní oltář a r. 1757 byl celý kostel z nadačního fondu opraven a vyklenut. Velikých oprav dostalo se kostelu i r. 1819, kdy zřízena nová vížka, obydlí hrobníkovo, kostnice a zeď ohraničující. Roku 1850 a 1852 byla věž před hlavním vchodem vystavena a v kostele vše uvnitř i zevnitř opraveno a okrášleno. R. 1852 dokončeno bylo stavení nové ohradní zdě kolem hřbitova.

Proti sakristii nalezá se kaple t. zv. Pirchanská, v ní jest umístěn oltář a krásný obraz představující poslední soud. Na hřbitově jsou pak tři velmi pěkné krypty a sice rodiny Landfrasovské s kaplí sv. kříže a mešní licencí, r. 1852 dostavěna, krypta rodiny Wachtlů od r. 1772 a nová krypta rodiny Togniů. — Patronát náleží fondu stud.

5. Kostel sv. Jakuba.

Na mírném vršku k západní straně města (tam, kde nyní kostel sv. Jakuba) stávala bez pochyby za dávných časů pozorovací tvrz, což dle toho se myslí, že ještě r. 1858 bylo viděti nedaleko věže od rohu kostela k východní straně několik sáhů dlouhou základní zeď, kteráž, jak se zdálo, byla zbytkem většího stavení, na čež i sklep pod kostelem se táhnoucí, poukazoval. Později vystavěli prý si na témž místě náboženští poutníci kostelíček.[1]) Křížovou cestu, která ku kostelu sv. Jakuba vede, dali postaviti k svolení papeže Lva X. jindřichohradečtí měšťané, mezi nimiž zvláště se připomínají: Matouš Mauhal, Kašpar Slavonický, Ondřej Počátecký a Kašpar Hynold. Tuto křížovou cestu obdařil papež Lev X. r. 1518 odpustky. V „Breve“[2]) (de anno 1518. Nonis Junii Pontificatus Nostri anno sexto) se čte: „Sane pro parte filiorum dilectorum Matthaei Marchianter, Caspari Czlamberger, Andreae Poczateczky, Casp. Hrondel et nonullorum aliorum concivium oppidi Nowae Domus, Pragensis dioecesis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ipsi cupiunt eorum impensis nonulla loca cum certis figuris et statuis diras passiones, flagella et alia hujusmodi per eundem Dominum nostrum perpessa demonstrantibus per undecim figuras sen statuas cum certis intervallis et inibi in undecima et ultima statua seu figura, quae sepulcrum Dominicum prae se fert, unam capellam in honorem Sancti Jacobi Apostoli construere et aedificare, seu construi et aedificari facere, si eis Apostolicae Sedis licentia suffragetur — —“

Takovým způsobem byl tento kostel svatojakubský s křížovou cestou vystaven. Roku 1605 dala Marie Maxmiliana z Hohenzollern, vdova po Jáchimovi Oldřichovi posledním to pánu z Hradce netoliko kostel sv. Jakuba, ale i křížovou cestu obnoviti. Táž založila r. 1608 při tomto kostele 7 mší svatých a zavázala nadance chlapeckého semináře, založeného hraběnkou Kateřinou z Montfortu, manželkou Adama II. z Hradce, v čase od první neděle postní až ku dni všech svatých osmkrát kostel ten navštíviti a při mši sv. zpívati.

Z podzemních chodeb jindřichohradeckého oddílu zámeckého, zvaného „hrad Jindřichův“ vedla prý tajná, ve skalách kopaná a pod „prádlem“ se vinoucí chodba až ke kostelu sv. Jakuba, kde její východ ještě před 2 stoletími pozorován byl. Balbín vypravuje a tvrdí, že sám v kostele tomto viděl na straně epištolní dřevěnou vížku, jež k tajemnému tomuto tunelu vedla. Když týž jednoho dne v průvodu více jiných chodbu prohlédal, podařilo se mu tak daleko dojíti, že již jen cihelní zeď překážela dalšímu jeho postupu.

Výše jmenovaná křížová cesta byla r. 1693 z pozůstalosti Anny, ovdovělé Beer, opravena a r. 1695 od probošta Altana Jeronyma de Pozzi posvěcena. Po vyzdvižení řádu jesuitského byl kostel svatojakubský se seminárním dvorem prodán majiteli velikého dvora, jenž prodal jej opět majiteli panství jindřichohradeckého. V letech čtyřicátých (r. 1840) sloužil zdejší posádce, jíž na čas ponechán byl, za skladiště prachu.

[1]) Balbin: Epitom. rerum bohemic. str. 584.

[2]) Tato papežská bulla nachází se v hradeckém archivu.

Když pak r. 1855 - 1856 bylo návrší svatojakubské vrchním lesním Jiřím Vachtlem posázeno, dal hrabě Eugen Černín z Chudenic a na Chudenicích, t. č. vládce na panství jindřichohradeckém, kostel ten úplně znovu zříditi a krásnou věží a hrobkou opatřiti. Se stavbou začalo se za činného řízení Václava Bartuňka, vrchního jindřichohradeckého panství a kostel sám byl dle vzoru Jindřicha Stacha, architekta u knížete Kinského ve Vídni, ze základu vystaven a dne 10. června 1860 od J. Exc. Jana Val. Jirsíka, biskupa budějovického, slavně konsekrován. Dne 24. června byly pak sem do rodinné hrobky přenešeny z Vídně pozůstatky rodičů zakladatelových, totiž hraběte Jana Rudolfa Černína († 1845) a hraběnky Marie Terezie, roz. hraběnky ze Schönbornu a Heussenstamu († 1838). Krátce na to položena tam i těla dvou v dětství zemřelých (r. 1787) sester zakladatelových: pětileté totiž Gabriely a čtyrleté Terezie. Dále v hrobce té odpočívají: 1. Karolina, dcera hr. Eugena Černína, († 1852), 2. Marie Josefa, roz. kněžna Orsini Rosenberg, choť hraběte Eugena Černína, † 1866, 3. Eugen hrabě Černín († 1868), 4. Rudolf hrabě Černín, c. k. major m. sl., a syn hrab. Eugena Černína († 1873), 5. Karolina hrab. z Černínů z Chudenic a na Chudenicích, rozená z hrabat Schaafgotschův († 1876).

Patronem kostela tohoto jest J. Exc. hrabě Černín.

6. Kostel sv. Maří Nagdaleny.

Směrem od farního chrámu na pravém rohu „ulice nejžárské“ stával „městský“ špitál s kostelem svaté Maří Magdaleny. O kostele tom činí se první zmínka v závěti pernikářky Apoleny a sice při r. 1575. Tať totiž dne 28. ledna téhož roku ve své závěti ukončuje: „Cožby koliv peniez tiech po mej smrti pozůstalo, ty vodkazuji jednu polovici k *kostelu u sv. Maří Majdaleny a tomu záduší* a druhou polovici k kostelu Panny Marie zdejšímu.“ [1]) Již r. 1566 chtěly paní: Anna, vdova Jindřicha z Rožmberku, roz. z Hradce, Anna, vdova Adama I. ze Hradce, roz. z Rožmitálu, a Anna, vdova Jáchima ze Hradce, roz. z Rožmberku, které pospolu v „klášteříčku“ bydlely, kněze bratrstva Ježíšova do Hradce uvésti. Přání jejich nedošlo splnění. Teprve r. 1592 přislíbil pak Adam II. ze Hradce, purkrábí království českého, k stálým domluvám rektora kollegia pražského, Jana Vivaria, že položí v Hradci kollegium jesuitské, aby obyvatelstvo na jeho (v Jindřichově Hradci, v Telči, v Hluboké a v Polné) většinou nekatolické, církvi opět navráceno bylo. Slovu svému dostál Adam, ač nebyl jesuitům valně přízniv, již r. 1594, založiv listinou danou dne 20. ledna [1]) jesuitské kollegium s chrámem a mimo to gymnasium a dům pro chudé studující.[2]) Rektorovi pak bylo uděleno patronátní právo všech kostelů a prebend panství Adamových. Dne 4. července 1595 položil Adamův jediný syn Jáchim Oldřich ze Hradce u veliké slávě základní kámen ku kollegiu. Kámen ten obsahoval následující na pergamenu napsaný a v olověné skříni uschovaný nápis: „Deo optimo, maximo auspice, Clemente VIII. Pontifice, Rudolpho II., Romanorum II. Imperatore, Illustrissimus Adamus de Nova Domo, Regni Bohemiae Burggravius, ejusque charissima conjux D. Catharina Cotessa a Montfort hoc Collegium Societatis Jesu, religionis et pietatis ergo a fundamentis erexerunt. Quibus Pragae ob publica caesaris et Regni manera impeditis, primum nunc lapidem, Illustrissimus D. Joachimus Udalricus filius et haeres posuit anno MDXCV die quarta Julii.“ Tímto způsobem uveden byl jesuitský řád do Jindř. Hradce, kdež prvním majetkem jeho byl zmíněný „starý městský špitál“ *s kostelem sv. Maří Majdaleny*, celá pravá strana „ulice Nejžárské“, fara, kaplanský dům a j. Založení koleje stalo se, jak už zmíněno, u přítomnosti syna Adama II. ze Hradce, totiž p. Jachima Oldřicha a mimo to i „v přítomnosti mnohých vyššího i nižšího stavu duchovních lidí skrze dlouhé zpívání a troubení.“ Roku 1599. bylo dostaveno zcela rozsáhlé kollegium, nový kostel sv. Maří Majdaleny a snad také i seminář. [3])

Dne 21. května 1615. vypukl v jesuitském semináři oheň, kterýž nejenom seminář, děkanství (které tehdáž stálo blíže brány Nežárecké), jesuitský kostel sv. Maří Majdaleny, kolej jesuitskou, pivovár, mlýn „u čtrnácti“ nazvaný a 70 domů zničil, ale i 13 životů lidských [4]) za oběť si vyvolil. Utraquisté prý

[1]) Zpráva ta nalezá se v knize kšaftů z r. 1570 fol. 100 a první sdělil ji veřejnosti J. Orth: „Nástin kult. hist. obrazu J. Hradce“ str. 10.

[1]) Ještě v lednu téhož roku přišli do Hradce jesuité a sice první: P. Baltazar Hostovinus, P. Jan Victorin a jeden bratr laik.

[2]) „*Tovaryšstvo Ježíšovo a působení jeho*“ (sepsal Tom. Václ. Bílek): „K účelu tomu vykázal statky, z jejichž důchodů kollegiu 1560 míšenských (neb 1750 zlat. rýns.) ročně vypláceti se mělo a vyměřil roční deputát obilí, vína, piva, ryb a dříví dle potřeby. I dvě drahocenné knihovny, z nichž větší na 4000 dukátův (scutatorum) cenu měla, kollegiu daroval.“

[3]) V době 30ti let (mezi r. 1565—1595) byl totiž „městský starý špitál“ zrušen a na místě jeho zřízen novým způsobem kostel sv. M Majdaleny.

[4]) 8 chovanců v semináři a 5 lidí v městě.

odepřeli při tomto požáru katolickým spoluobčanům veškerou pomoc nevšímajíce si ani nářeků vládkyně zámku paní Lucie Otilie ze Hradce, jež se svou matkou hraběnkou Kateřinou z Montfortu sepjatýma rukama o pomoc volala.

Dne 6. června 1618. vydal bechyňský okresní hejtman Mat. Vencelík z Wrchovišť nařízení, aby jesuité během dvou dnů Jindř. Hradec opustili. Tito pak svůj útulek nalezli v Passově až do té doby, kdy povstalci v bitvě na bílé hoře poraženi byli, po kterézto slavili opět jesuité pod svým rektorem P. Mikulášem Pistoriem dne 17. prosince 1620. vjezd do Jindř. Hradce. Za hlučného jásotu katolické obce byli do zámku uvedeni, všechny kostely opětně jim svěřeny, dne 24. května 1621. kollegium přepuštěno a dne 8. června školy otevřeny. V tom čase jednalo se všeobecně o to, aby se jesuitům přenechaly hlavní chrám a kostel sv. Jana aby se za hlavní vyzdvihl. Mezi jinými však protidůvody bylo také přání, aby se raději kostel sv. Maří Majdaleny opět znova vystavěl. Když pak kolej r. 1628 vystavena byla, poručil Vilém hrabě Slavata téhož roku i kostel sv. Maří Majdaleny ze základu znova vystavěti; stavba[1]) ta byla pak ukončena r. 1632. a kostel dne 22. července v den sv. Majdaleny od pražského světícího biskupa Šimona Brosiusa slavně konsekrován a jesovitům přenechán. Věž při tomto kostele byla zřízena v letech 1651—1652, stála pak 1229 zl. 17 kr.[2])

Po vyzdvižení řádu jesuitského — totiž r. 1773 (dne 3. listopadu) — sloužil kostel k vojenským, a když r. 1786 vnitřek opraven byl, též k farním službám božím. Roku 1788. byl zavřen a když oltáře do jiných kostelů přenešeny byly,[3]) prodán jest r. 1793 třem měšťanům:[4]) Matěji Leopoldovi Claudiusovi, Františku Jos. Nebaurovi a Františku Karlu Kreitzerovi a sice za 450 zl. Tito odprodavše zprvu hodiny na věži se nacházející za 250 zl. Třeboňským, jimž byly ony shořely, přenechali kostel samotný za 500 zl. Jos. Hilgartnerovi, rytíři z Lilienbornu, od něhož pak přešel na měšťana Fr. Fidela Tognio. Tento pak když střecha r. 1801 shořela, dal jej pokrýti, věž[1]) sebrati, v kryptě nacházející se těla na hřbitově u sv. Trojice pohrobiti a prodal jej aeraru, jenž užíval ho co solního skladiště. Nyní slouží co skladiště aerarialních monturních věcí.

7. Kostel sv. Václava.

Čas, kdy tento kostel vystaven byl, rovněž určitě udati nelze, že ale náleží mezi nejstarší chrámové stavby města, jde nad vší pochybnost. V listině z r. 1399, níž Heřman a Jan ze Hradce špitál na levém břehu rybníka Jindřichohradeckého založili, uvádí se prvně co kaple (in pede pontis eunde versus *capellam sancti Wenceslai*).

Roku 1451 (za Oldřicha V. ze Hradce) dlel v Jindřichově Hradci slavný františkán Jan Kapistran a kázal prý i v kostele svat. Václava, kde ještě dnes na památku kázání toho ve výklenku pobočního oltáře sv. Ludmily zachován jest zasklenný nápis jména „Ježíš“.[2]) Brzo po odchodu Kapistrana byli pak do Hradce povoláni Františkáni.[3]) Provinciál P. Jakub z Velkého Hlohova poslal sem brzy na to několik mnichů, jimž kostel svatého Václava vykázán a na blízku něho i obydlí (dle dochované pověsti č. p. 67. III.) svěřeno.[4])

O hřbitově u sv. Václava činí se zmínka poprvé roku 1550. Téhož roku nastal totiž hlad, jemuž v zápětí následovaly nemoce a mor. Farář opat Jan z Milevska, shledávaje příčiny nemocí v tom, že na malém hřbitově při farním chrámu příliš mnoho mrtvol se pochovává, vykázal za všeobecné pohřebiště hřbitov u kostela svat. Václava.[5]) Hřbitov

---

[1]) Stavba sama stála 12000 zl. rýn., které hrabě Slavata vynaložil ze zabaveného jmění oněch měšťanů, kteří se proti vrchnosti a mocnáři provinili. Za vosk, kadidlo, hedbávné látky, plátno, bavlnu a j. vyplaceno bylo od rektora Jiříka Bohatýho Alžbětě Unčovské 71 zl. 46 kr. Mimo to bylo ještě mnoho jiných ku kostelu patřících věcí, jako: komže, ubrusy, dalmatiky, kaditelnice, svícny atd. nově zhotoveno.

[2]) Claudius: „Geschichten der Stadt Neuhaus“, s. 113.

[3]) Dva oltáře přenešeny byly do kostela sv. Jana Křtitele a hlavní oltář přišel do Nedvědic u Soběslavi.

[4]) Udání J. Trajera („Historisch-statistische Beschreibung der Dioecese Budweis.“ — V Budějovicích, r. 1862.) jako by byl kostel ten prodán čtyrem měšťanům, jest nepravdivým.

[1]) Věž kostela sv. Maří Majdaleny byla prý stejné výše s věží kostela farního.

[2]) Nápis jména „Ježíš“ napsal prý v kostele sv. Václava Kapistran vlastní svou rukou. Když se r. 1878 vnitřek kostela opravoval, byl obnoven i nápis tento, avšak asi o stopu výše, nežli byl onen Kapistranův, neboť když se nápis ten chtěl opravovati, vypadla prý při snímání rámečku jeho malta a tak nápis porušen.

[3]) Františkány povolal do Hradce po smrti Oldřicha II. ze Hradce purkrabí Prokop z Vojslavic. Viz o tom: „3. Kostel sv. Kateřiny.“

[4]) V tomto domě bydleli Františkáni plných 22 let, t. j. od roku 1457—1479, kdy daroval jim Jindřich IV. ze Hradce místnost v předměstí novoměstském.

[5]) Viz: „Monografie Jindřichova Hradce“, sepsal Frt. Rull.

*

tento posvětil dne 7. září 1576 pražský arcibiskup a velmistr řádu křížovnického s červenou hvězdou Antonín Brus z Mohelnice.

Okolo r. 1606 nebyl, jak se zdá, kostel tento v nejlepším stavu, neboť musel býti opraven a to sice z peněz, jež někteří měšťané, jsouce 60 kopami pro zlořečení na jesuity pokutováni, složili. Listinou ze dne 6. března 1606 žádá rektor jesuitské kolleje Jindřichohradecké úřad o zaplacení těchto pokut, píšeť: „Maudrzi a oppatrni páni purkmistrze a konssele miesta Hradce Jindřichova. Páni a przatele mnie laskavie przisnivi, winssuji oppatrnostem Wassim zdravi a prospiessenství we wssem dobrém. Wedle toho oznamuji, zie pokuty peniezité za zhanieni onegdejssí, kteráž vedle práva R. 5. má spravena býti, ne do kolleje k užitku svému, ale do kostela milého S. Waczlava: Ziadame, aby v niem piekný nový oltarz milého Sv. Girzi,[1]) rytirze a mucziedlnika božího z tiech peniez spraven byl. Byl sem sice toho aumyslu, aby z tiech peniez kapliczka aneb Sakristia przi kostele sv. Trojice vystavena byla, ale aby snad skrze to niejaké nedorozumieni mezy námi nebylo, protož na ten czias to do kostela zdajssiho, milého Svat. Waczlava obrátiti minim. — Toho sem po právu vassich oppatrností tejna uczinitи nechtiel. Przitom ziadaje a prose, aby mnie takove penize k tak vzactnemu a pobožnemu dílu hned odvedeny byly, aby to wsse prvé nežli sv. Girzi přijde shotoveno bylo. S tím milost Pána nasseho Gežisse Krysta raczis byti se wssemi námi. — Datum v kolleji hradecké Societatis Jesu, v pondieli po niedeli druziebne Letha 1606. — Kniez Mikulass Pistorius, rector na ten czias kolleje hradecké Societatis Jesu.“ —

Na to 7. března posýlá purkmistrovi list, v němž mu sděluje, že věc (?) mezi katolíky a protestanty v Jindř. Hradci jest již vyřízena; ku konci téhož listu žádá o 22 slíbených kop míšenských ku kostelu svatého Václava. R. 1618 bylo předměstí rybnické vojáky císařského generala Dampiera vypáleno a vydrancováno, při čemž i kostel svatováclavský škodu utrpěl. Městský rada psal o tom generalovi takto: „. . . . so ein erschreklicher Einfall, brand der Häuser und Truhen aufschlagen, Vieh wegnehmen, der Nachbarn Mord, ja auch der Kirchen des lieben Wencesslai Erben und Patron des Königreiches Böhmen plünderung, Kelch, Ornat und andern geheiligten Sachen wegnemmung, Stiftungs — und Indulgenz — brief derselben Kirche zerreis — und Spolirung der Altar . . .“

Hejtman hradeckého panství Jiří Müller z Rottenburku dal r. 1647 postaviti v tomto kostele hlavní oltář. Téhož roku dne 3. listopadu ustanovil pražský děkan, Ondřej Clemens Koker z Kokersberku, aby byla v kostele sv. Václava čtena jednou za měsíc mše svatá a pro kostel samý ustanovil 500 zl.

Roku 1838 dal Vojtěch Benedikt Juhn, probošt jindřichohradecký, na vlastní útraty opraviti kazatelnu. Téhož roku byl i kostel sám tu onde poopraven. Nový oltář, jakož i obraz sv. Josefa, jejž maloval Bedřich Kamarit, farář v Deštné, posvěcen byl dne 5. dubna 1866 proboštem Jos. Zátkou.

8. Kostel sv. Alžběty.

Původně byl tu „nový“ špitál, který pro 6—8 chudých nemocných a neduživých lidí založili dne 23. června 1399 Heřman a syn Jindřicha III. ze Hradce Jan „mladší“.[1]) Roku 1405 založili Oldřich a Jan ze Hradce ve špitále tomto kapli ku poctě Navštívení Panny Marie, sv. Marie Egyptské a sv. Antonína[2]) a mimo to na blízku i dům špitálského kaplana.[3]) Když pak roku 1564 tento „špitál nový“ byl Jáchimem ze Hradce zrušen a do kláštera u sv. Jana Křtitele přenešen, tu byla budova tato v kostel sv. Alžběty (slohu gotického)[4]) přeměněna.

Kostel tento byl za náboženských rozbrojů a hnutí v Jindřichově Hradci dne 14. srpna 1618 generalem Dampierem vypálen, avšak byl opět znovu zřízen a r. 1748

[1]) S tím asi spojeno bude také, co vypovídá Jan Orth ve svém „Nástin hist. kult. obrazu Jindřichova Hradce“ píše, že větší restaurace dostalo se kostelu v době jesuitské a poznamenávaje k tomu: „Když na jaře roku 1878 kostel opravován, objevily se na pravé straně v lodi malby. Mně však poštěstilo se zahléduouti toliko část obrazu, představujícího nepochybně sv. Jiří a to zadek koně, okolo jehož nohou zatočen ohon potvory draka a obrněné rámě s napřaženým kopím, ostatek obrazu zakryt jest pilířem, který později k původní (?) zdi přistavěn byl. Jiný obraz na téže straně nedaleko kruchty vynikal temně a nezřetelně pod mokrým ještě vápnem. Ač kompetentní osoby o tomto odkrytí věděly, zabílena přec i tato část obrazu, který se starožitným vyobrazením legendy o sv. Jiří ve starém hradě zdejším aspoň porovnán býti měl, když již zabíliti se musel!“ —

[1]) Ku založení špitálu darovali Heřman a Jan ze Hradce „dům někdy Nedvědův.“

[2]) Balbín: L. L. Errect. Vol. VII. A. 3.: „B. Mariae V., S. Mariae Aegypt. et S. Antonii.“

[3]) Kn. trh. z r. 1485 str. 123 (nyni u c. k. listov. úřadu).

[4]) Pěkný portál a základní pilíře podnes tomu dosvědčují.

i sakristií opatřen. Listina ze dne 28. ledna téhož roku v Praze hrabětem Prokopem Vojtěchem Černínem z Chudenic podepsaná dovoluje bratrstvu sv. Isidora v Jindř. Hradci stavbu sakristie v kostele sv. Alžběty provésti. —

Roku 1773 dne 13. června podlehl kostel ten opět požáru. Byv opětně zřízen byl nedlouho na to a sice dne 21. listopadu r. 1789 zavřen a vyzvednut. Listina z roku 1790, již co smlouvu podepsal František Emmer, měšťan a barvíř jindřichohradecký, zdá se býti důkazem, že nebyl kostel sv. Alžběty r. 1778 zavřen aniž r. 1793 prodán, jak se často uvádí.[1]) Listina ta[2]) zní následovně: „Dass mir endesgefertigtem unterm heutigen Tag, der über das auf der Waigervorstadt befindliche Elisabethkirchengebäude unterm 21. November 1789 abgeschlossenen und von der hohen Landesstelle unterm 23. März 1790 ratifizierte Kauf und Verkaufkontrakt mit dem Bedeuten zugestellt wurde, dass der darum stipulirte Kaufschilling per 230 fl. bei der Taborer kgl. Filialkassa von mir abgeführt werden solle; ein solches bestätige ich hier mit meiner Unterschrift.“ — Stadt Neuhaus, den 15. März 1790. Frantz Emmer, Bürger.

Královský krajový úřad táborský podal ještě téhož roku dne 19. dubna vrchnímu úřadu v Jindř. Hradci zprávu, že prodej kostela sv. Alžběty v Jindř. Hradci se potvrzuje. Týž František Emmer, měšťan Jindřichohradecký, prodal jej později manželům Josefu a Marii Reisnerovým za peníze, jež on byl zaplatil, totiž za 230 fl.[3]) Roku 1828 byl kostel tento Augustinem Reissnerem přeměněn v kovárnu, jež dosud se tam nalezá.[4])

9. Zámecká kaple sv. Ducha.

Pozemí zámeckého oddílu „hrad Jindřichův“ zvané, obsahuje více pevných klenutí s okrouhlými vchody, z nichž jeden vede k zámecké kapli, která ku konci 15. stol. Jindřichem IV. ze Hradce v ozdobném gotickém slohu postavena a svatému Duchu zasvěcena byla. Byla asi zajisté vystavěna na místě, kde dříve prastará kaple — snad z doby Jindřicha I. ze Hradce — bývala, tak že vlastně nového svého zbudování došla pouze rozšířením presbyteře a krásnou malbou na stěnách. Ještě roku 1679 četl se na zdi nad postranním oltářem při straně epištolní nápis:

„Anno Domini MV. hoc altare consecratum est in honorem S. Bartholomaei Apostoli.“

Hoc est — píše probošt Jeronym de Pozzi — anno millesimo quinto, itaque erunt hoc anno, quo haec scribo — 1679 — anni sexcenti septuaginta quatuor.

Kaple tato rozdělena jest v loď a presbyteř, jest dosti prostranná a vyniká i svou výší. V lodi pnou se dva postranní oltáře: „zvěstování“ a „zaslíbení Panny Marie“; nad hlavním vchodem nalezá se postranné oratorium, z něhož ku straně severozápadní prolomená jest zeď, druhdy dveřmi opatřená. Dveřmi těmi vcházelo se do kaple sv. Diviše, již založil a nadal Oldřich II. ze Hradce roku 1293 odevzdav ji německým rytířům.

V kapli svatého Ducha slaví se každoročně ve svatodušní pondělí veliký svátek. Po r. 1801 odbývaly se v ní, ježto jediná před požárem byla zachráněna, po čtyry měsíce — do času totiž, kdy kostel sv. Jana střechou opatřen a upraven byl — služby boží. Rovněž byly tu i v ten čas uschovány reliquie sv. Hippolyta a Theodora.

Patronát náleží J. Ex. hraběti Černínu z Chudenic.

10. Hradní kaple bílé paní.

V kapli této nalezá se ze dřeva vyřezaný jednoduchý oltář, ozdobený starým sanctuariem, na jehož dvířkách jest vydlabáno „narození Krista.“ Podivuhodná jest kaple tato svou malbou na stěnách, která během času velmi sešla a teprve r. 1839 k pozbuzení vrchního Václ. Barteníka obnovena byla. Vedle krásných obrazů paní a pannen nalezáme v ní erby pánů ze Hradce, z Rožmberka, z Landštýna, z Cimburku a hrabat z Gleichen.

Kaple tato byla bezpochyby, pro paní a dámy z Hradce k domácím modlitbám ustanovena. Nábožný Jindřich IV. ze Hradce dal asi okolo r. 1500 kapli podobu takovou, v jakéž ji ještě dnes vidíme, opatřiv pro ni zároveň podoby svých tří manželek a rodné znaky. Jeho vnuk, Jáchim ze Hradce, dal na jižní stěnu kaple obraz své nevěsty v Krumlově vychované, totiž Anny z Rožmberka, vymalovati. Poněvadž pak v obrazu tomto

---

[1]) J. Trajer „Beschreibung der Diöcese Budweis“, „Topograf. slovník“. Pravdivější udání obsahuje „Monografie města J. Hradce“ od Frt. Rulla, kdež čteme, že r. 1793 kostel byl vyzdvižen a měšťanu Janu Reimanovi za 230 zl. prodán. Syn téhož odstoupil jej městské obci, kteráž jej prodala Augustinu Reisnerovi.

[2]) Nalezá se v hrad. zám. archivu.

[3]) Německý koncept listiny té nalezá se v hrad. archivu.

[4]) Přízemí jindy chrámové jest nyní kovárnou a v horní části upraven jest byt (č. p. 131).

opatřeném znakem rožmberským viděl lid za časů Balbínových oslavovanou Bertu z Rožmberka a poněvadž tato kapli si za místo k modlitbám vyvolila, dáno kapli jméno: „kaple bílé paní.“ Kaple sama byla dlouho považována za prastarou kapli Dionyskou.[1])

Roku 1838 dne 11. června nalezl zde J. E. hrabě Eugen Černín pod omítkou zachovalou a ve fresku vyobrazenou legendu o sv. Jiří z r. 1338 pocházející, což příčinou bylo, že mnozí ji „kaplí sv. Jiří“ jmenovali.

II. Kaple sv. Víta.

Kaple tato padá založením svým asi do doby založení semináře jindřichohradeckého, tedy do r. 1604. Sloužila pak nejspíše chovancům chlapeckého tohoto semináře co modlitebna, neboť se o ní až do r. 1811 žádná zmínka nečiní. Stával tu vedle oltáře s obrazem sv. Víta ještě oltář s obrazem Panny Marie, který nařízením zemského řízení od 13. července 1811 č. 27.651 s positivem a mešními rouchy do farního chrámu přenešen a zde v kapli sv. Trojice nyní „marianské“ ku poctě vystaven byl. Obraz tento opatřen jest nápisem svědčícím o jakémsi zázraku.[2])

[1]) Jest to táž kaple, již založil a nadal v hradu svém Oldřich II. ze Hradce, dav ji posvětiti pražským biskupem Tobiašem z Bechyně. Listinou z r. 1293 dne 13. října zavázal se českomoravský zemský komthur Jindřich z Pier, že po smrti notáře a kaplana Theodoricha bude se svými bratry vždy v pondělí a v pátek v této kapli „sv. Diviše“ služby boží konati.

[2]) O obrazu tom dochovala se totiž až do dnes pověst: V hradeckém semináři byl studující, který byl vášnivým hráčem. Poněvadž pak ho štěstí při hře opouštělo, modlíval se před tímto obrazem P. Marie, který tehdy na chodbě visel, aby dopřáno mu bylo štěstí ve hře. Vášní a hněvem byv jednou dojat, zprobodal obraz P. Marie, jak dosud lze viděti. Druhého dne však byl prý mladík ten nalezen v posteli mrtev. — S pověstí touto shoduje se i nápis, kterýž na zadní straně obrazu jest: „Tento obraz jest zázračný; neb když jej jedenkráte studující z příčiny peněz dvakráte nožem — jak vidno — bodl, byl následujícího dne mrtev nalezen.

Tímže nařízením, kterým tento obraz ustanoven byl pro kapli sv. Trojice ve farním chrámu, bylo zároveň povoleno, aby pro studující mládež v kapli sv. Víta času nedělního služby boží se konaly a zároveň zavázán byl proboštský chrám, že ze svého k službám těmto vším potřebným přispívati bude, což se také, když r. 1828 kaple službám božím otevřena byla, od toho času až podnes vždy dělo.

Dle poznámek v památní knize od P. Jana Hřebeského zanechaných byly dne 28. března 1810 všecky stříbrné nádoby c. k. výkupnou kommissí v ceně 195 zl. 31 kr. stř. z kaple této vzaty a všecka roucha mešní a i náčiní do probošťského chrámu přenešeny. Po té nekonalo se již v kapli této žádných služeb božích, až pak vys. výnosem ze dne 3. května 1828 č. 2488 povoleno opětně nedělního a svátečního času služby boží zde konati.

Nákladem Aloise Landfrassa byl oltář v kapli obnoven a obraz čtrnácte sv. pomocníkův, jenž tu i tam poškozen byl, malířem Janem Steinhauserem přemalován.[1]) Ku konci r. 1850 dostalo se kapli i varhan. V krásné podobě objevila se však kaple sv. Víta r. 1872, kdy její vnitřek vkusně ozdoben byl a to sice hlavně přičiněním P. Jana Gabriela, gymn. katechety. Patronem je stud. fond.

[1]) Štědrostí tohoto lidumila p. Al. Landfrassa byl P. Hřebecký tak pohnut, že ve své knize „liber memorabilium“ projevil přání, aby se u oltáře toho šlechetnému dobrodinci při každé mši sv. zbožné „memento“ věnovalo.

2.

Starší špitály města Jindřichova Hradce.

I. Špitál za rybníkem.

Heřman ze Hradce a syn Jindřicha III. ze Hradce Jan „mladší“ založili dne 23. června r. 1399 špitál[1]) pro 6—8 chudých. Ku špitálu tomu věnovali zakladatelé tito i dům tak zvaný „Nedvídkův“, jejž od majitele Nedvěda zakoupili. Zakládací listina jejich dokládá: „dům i humno někdy řečeného Nedvěda, konce mostu jdouce ku kapli sv. Václava za špitál chudým, nemocným a nedužívým 6 neb 8., jenž podle moci platův a důchodův řečeného špitála příhodněji zdálo by se jednati, dáváme plně a dědičně nic sobě v řečeném humně zachovávajíce“ [1]).

[1]) Špitál tento nazýval se špitálem „novým“ a to na rozdíl od špitálu „městského“ (starého), kterýž stával na témž místě, kde ku konci 16. věku vystaven byl kostel sv. M. Majdaleny.

[1]) V zakl. té listině (orig. v zámec. hrad. archivu) se čte: Domum et areas quondam Nedwiedonis

Mimo to darovali šlechetní zakladatelové z vlastních důchodův 4 kopy grošův na věčné časy, pak ze vsi Kačleh od tamnějších usedlých a jich nástupcův 4 kopy, 2 groše, 5 denárů, mimo to tak zvaný Frauchův dvůr se všemi užitky a pozemky, pak jedním lánem lesa nedaleko Kačleh ležícím a konečně ustanovili pro chudé v tomto špitále pořádek jídelní. Na této zakládací listině podepsali se svědkové: Oldřich a Jan starší ze Hradce (poslednější sezením na Velharticích), Petr a Jan, bratři ze Stráže, Domoslav ze Studené, Oldřich z Bozděchova (Bezdiechova), Ondřej zvaný ze Zásmuk a z Vlčetína a Oldřich zvaný Babka z Kvasejovic.[1]) Roku 1405 založili Oldřich a Jan ze Hradce ve špitále tomto kapli ku poctě Navštívení Panny Marie, sv. Marie Egyptské a sv. Antonína. Také nalezal se u špitálu toho dům kaplana špitálského.[2])

(Pokračování.)

dictam in pede pontis versus capellam sancti Wenceslai eundo pro hospitali pauperorum sex vel octo . . . (damus).

[1]) Listina v orig. od Olbrama arcibiskupa pražského potvrzená dne 7. února r. 1401 nalezá se v hrad. archivu.

[2]) Kniha trh. z r. 1485. str. 123. (nyní u c. k knih. úřadu).

Madonna sv. Lukáše.

Podává *F. J. Lehner.*

Obr. 1. Obraz Bohorodičky v kostele S. Maria Maggiore.

Milostný jest kultus Marianský v církvi naší. Rovněž milostná jest ovšem i stránka ikonografická něžné pocty této. Jako úcta blahoslavené Panny a Matky boží zakotvena jest hluboko v srdci věřících, nebylo snad ani malíře, aby nebyl poctil nebes Královnu

štětcem svým. Něžná oddanost a vroucí láska se zálibou jala se buď napodobiti, buď vymýšleti tahy „Požehnané mezi ženami“, která plodem života svého stala se matkou všech vykoupenců.

Kdyby spisovatel byl malířem, závodil by s ostatními umělci křesťanskými, co jich zde již bylo po ty věky doby křesťanské a přičinil by hřívnu svou k tomu pokladu přebohatému, jehož zakladatelem jest sv. Lukáš, evangelista Páně, a jehož rozmnožovatelem stal se každý umělec bohoduchý, který v srdci svém nedopustil uhasnouti víře. Na štěstí lze však malovati nejen štětcem, nýbrž i perem. A tak i spisovateli možno jest uctíti obrazem svým matku krásného milování. Umínil si seřaditi cyklus obrazů Marianských začínaje s nejstarším vyobrazením Matky Boží v římském chrámu Páně S. Maria Maggiore, které se připisuje sv. Lukáši. Odtud, z prvního chrámu Marianského celého světa vycházeje, hodlá putovati k některým milostným obrazům, které svět křesťanský a také vlast naše přechovává co perly nejvzácnější. Laskavého čtenáře zve k účastenství na této pouti.

„Method“ zanášel se až dosud skoro výhradně vypisováním pravidel a řádů o církevním stavitelství. Nyní vedle toho přechází k části ikonografické a počíná s obrazem blahoslavené Panny, jíž zasvěcuje řádky tyto.

Čtenář milý nepohrdne skromným dárkem, který „Method“ mu v oběť přináší.

* * *

Poutník překročiv ponejprv prah chrámu S. Maria Maggiore jest všecek okouzlen. Krása a velebnost oznamuje mu královnu basilik a první svatyni zasvěcenou Bohorodičce. Vznešená jednoduchost, pannenskost čar připomínají Pannu, která zvolila si to místo symbolem sněhu, obrazem čistoty, jíž se stkvěla. Pozdraviv Marii zvedá se poutník a ohlédnuv se kolkolem začíná kochati se jednotlivostmi té krásy a toho bohatství.

Na pravo, pod kuplí, v níž rozvíjí se rodokmen Spasitelův u prostřed zlata a vzácného mramoru, uctívá jesle a památky dětství Páně.

Na levo nevyskytuje se žádný jiný předmět úcty, kromě obrazu, díla to malíře prostředního. Jest to obraz zašlý a ztemnělý délkou věků, pro který papežové dali zbudovati tuto kapli, jejíž krása zastiňuje lesk i samé kaple protější. Řím nemá nic vznešenějšího. Na světě marně bys hledal svatyni, která by s touto porovnání obstála.

Jest to nejstarší obraz, první, jemuž křesťané vzdávali poctu, pravá podobizna blahoslavené Panny, malovaná od téže ruky, která nám v evangelium nakreslila dějiny dětství Páně a poměru k matce jeho.

Od doby sv. Řehoře Velkého a dříve nikdo neodvážil se pochybovati o tom. Bylo třeba ducha protestantismu záporného a bořícího, aby tomu odporoval. Víra nejzbožnější a nejplatnější nenalezla milosti u novotářů, před nimiž ani dogmata nejpevnější a nejsvětější neobstála. Centuriatoři magdeburgští byli prvními, kteří se opovážili ze lži viniti podání zvěstující, že sv. Lukáš byl malířem a co takový původcem podobizny Panny Marie. Od té doby všichni straničtí spisovatelé opakovali námitky jejich.

Spisovatelé 17. a 18. století, svedeni kritikou přepjatou a přísností výstřední, osvojili si a zastávali, ač mnohem mírněji, náhled tentýž.

Historikové bádající v dějinách malířství, vedeni jsouce naukou převrácenou, nedovedli na odpor postaviti se moderním náhledům a následovali zlého příkladu.

Tak stalo se, že tato stará víra Církve zdála se na dobro býti pošinutou do stejné řady z nábožnými pohádkami, jimiž člověk opravdivý již ani více nezanáší se. Vůdcům nejhledanějším znelíbilo se o tom mluviti ku svému čtenářstvu a cizincové procházející se Římem ani zraku nepozvedli po spatření sv. obrazu, ba ani zdání o tom neměli, co po věky zde bylo a jest ctěno.

Řím nikdy nepřijal pretense vědy více bláhové než hluboké. Nedal se pohnouti vlnami odporu a zapomenutí vždy rostoucího. Silen právem svým a majetkem patnácti věků podržel svou tradici. Nebude neužitečno a nezajímavo, při věci se pozdržeti. Nebude ponejprv, že zbožná víra, dlouho opovrhovaná, osvědčí se posledním slovem vědy a vítězně projde zkouškou opravdivou a nestrannou.

Nic není ztraceno, ničeho není třeba vynalezati. Stačí připomenouti si události, svědectví, slova. Víra věřících tím ničeho neutrpí. Není závislou od původu obrazu, od věrnosti podobizny. Co důvěru a úctu křesťanů budí, jsou milosti obdržené. Na tom věkové ničeho nezmění. Ba lze tvrditi, že stoletími moci přibývá. Modlitby generac jsou nakupeny v takových svatyních. Žádné jiné místo zasvěcené blahoslavené Panně neuchvátí přednost chrámu S. Maria Maggiore. A obraz, který jest střediště a duší basiliky, zůstane prvním, k němuž lnou věřící úctou, láskou, důvěrou.

Abbé Anselm Milochau obraz ten učinil předmětem důkladného bádání a výsledek snesl ve spisu svém „La Vierge de Saint Luc a Sainte-Marie Majeure“ vydaném v Paříži r. 1862. Zkoumal nejprvé, zda-li sv. Lukáš byl malířem a zdaž maloval podobiznu blahoslavené Panny; nápotom, zda-li obraz zachovaný v S. Maria Maggiore, který jemu se připisuje, skutečně od něho pochází. Spis svůj zakončil stručným vypsáním dějin obrazu toho od prvních věků až na dny naše.

Uvádějí se tuto některé myšlénky jeho.

(Pokračování.)

Literatura.

Hrady a zámky České. Popisuje *Augustin Sedláček*, professor při c. k. realném gymnasiu v Táboře. Illustruje *Karel Liebscher*. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

Třem těm mužům v nápisu jmenovaným náleží nehynoucí v národu zásluha i čest, že národu podávají dílo hodnoty a krásy nehynoucí. První s neobyčejnou pilností a vytrvalostí za let nejkrásnějšího věku po archivech je sebral, se zkušenou rozvahou a důkladností zřeteluě a lahodně sepsal. Druhý i rozkošně rukou v pravdě uměleckou znázornil je a ozdobil. Třetí nešetře velikých nákladů, s nemalou odvahou Čechům k poučení, pobavení a potěšení vůbec na světlo vydal. Přibyl tedy literatuře naší veliký poklad myšlenkový i umělecký, jenž s hrdostí odkazován a děděn moci býti bude od pokolení k pokolení. Skvostný ten spis pro hojnou i novou látku i učenci, pro rozmanitost a zajímavost obsahu každému vzdělanci výborně se hodí; jenom archaeolog řekne, že v illustracích více šetřeno malebnosti nežli věrnosti.

Zbk.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc leden.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové, *Pozlacení kalicha*: pro vp. Jindř. Sommra, kaplana ve Friedlandě. — *Svícny ku křížové cestě*: pro dp. Fr. Pubala, faráře ve Sluhách. — *Kaditelnice*: pro dp. Josefa Bukovského, faráře v Horkách. — *Kropenka*: pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousově.

Paramenty. *Kasule černá*: pro vys. uroz. p. mons. hraběte Fr. Schönborna, vicerektora kn. a. semináře v Praze. — *Pláštík na ciborium*: pro dp. Ad. Malley-ho, faráře v Podrsance. — *Velum*: pro dp. Fr. Schemberu, faráře ve Vel. Borovici. — *Štoly*: jedna pro ctih. uršulinky v Č. Skalici; čtyry pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; jedna pro duchovní správu v Ječovicích. — *Korouhev*: pro vdp. Ant. Kačerovského, vikáře v Louňovicích.

Prádlo kostelní. *Rochety*: pro vdp. Ant. Nováka, děkana ve Veliši a pro vp. Jos. Radimského, kaplana ve Smidarech.

Rozličné. *Missál*: pro dp. Ad. Malley-ho, faráře v Podrsance.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Monstrance*: dp. Fr. Šedivý, farář v Sudoměřicích. — *Pozlacení kalicha*: vdp. Ant. Heinz, v Novém Kdyně a dp. Vikt. Bezděka, archivář v Želivě. — *Patenku stříbrnou*: vdp. Jan Klippel, děkan ve Vel. Meziříčí. — *Pacifikál stříbrný*: vdp. Jan Klippel, děkan ve Vel. Meziříčí. — *Zvonek harmonický ku sakristii*: blahorp. Eug. Ambrož, učitel v Něm. Brodě. — *Formu na hostie*: ctih. školské sestry na Kladně.

Paramenty. *Kasuli fialovou*: dp. Ant. Schneeweiss, farář v Slavkově u Lipníka. — *Antipendium*: dp. Jos. Jireš, farář v Libochovanech. — *Prápor bohatě vyšívaný*: sl. spolek sv. Václava v Ahnapee v Americe.

Prádlo kostelní. *6 humeralií a 6 ručníčků*: dp. Jireš, farář v Libochovanech.

Rozličné. *Kříže školní dva*: dp. Jul. Schmidt, farář v Hřensku. — *Kříž pro pokoj*: vp. Al. Madr, kaplan v Přepychách.

III. Rozpočty.

Práce kovové. *Na stříbrný bohatě ozdobený kalich*: vp. Alb. Mrázek, kaplan v Brtnici. — *Na zvonky harmonické*: vd. děkanský úřad v Milevsku. — *Na lucerny k slavnostním průvodům*: dp. Dam. Šimůnek, farář v Choustníku.

Paramenty. *Na černý pluvial*: vd. děkanský úřad v Č. Brodě. — *Na nebesa*: dp. Dam. Šimůnek, farář v Choustníku. — *Na spolkový prápor*: vp. Václ. Strnad, kaplan v Sebranicích.

Rozličné. *Na dva obrazy a na boží hrob*: vp. Jos. Dvořák, koop. v Číbuzi. — *Na sochu sv. Onufria*: vp. Karel Hahnel, kaplan v Bílině.

Lehner.

FEUILLETON.

Kalvárie.

V každém téměř chrámě vidíme na stěnách čtrnáct obrazů tak zvaných „zastavení“ na trnové cestě na Kalvarii, čili, jak vůbec říkati jsme zvykli, „křížovou cestu“. Tuto před zraky věřících jednotlivé scény tragoedie kalvárské, truchlohry všech dějů nejbolestnější vystupují a myšlénka tato s výborným potkává se užitkem, že nejen když dotčenou „cestu křížovou“ se modlíme, nýbrž stále, kdykoli v kostele dlíme, všechen děj živými barvami mysli naší představován a tak snadno z paměti nevymizí. Než vizme, jak bývají obyčejně na venkově obrazy křížové cesty malovány, či do památníků tesány? Práce druhu toho svěřována na mnoze tak zvaným „okresním malířům“ či samoukům, kteří o malbě pravého ani pojmu nemajíce, za dosti velkou cenu čtrnáct obrazů za krátkou dobu vyhotoví, práci tuto od natírání dveří a oken, od malování pokojů nikterak nelíšíce. Najmě dávají sobě záležeti, by co největší protivu mezi žoldnéři římskými, lidem průvod provázejícím a Kristem s ženami zbožnými naznačili a tu tvář až nelidskou Židům a Římanům, Krista křížujícím, snad z jakési zášti a nevhodné horlivosti, přikládají, Krista, jenž rád, s radostí pro spasení lidstva smrť byl podstoupil, snad buzeni útrpností co nejžalostivěji malujíce. Jakýsi malíř, jak pověst dí, hrozil měšťanostovi, že nedá-li mu jistou část peněz, mezi lotry na křížovou cestu, již právě pro obec maloval, jej namaluje; z čehož měšťanosta tak byl poděšen, že dotčenému „malíři“ žádané peníze vyplatil.

Pak tito „okresní malíři“ malují beze vší předlohy a tudy neznajíce oděvu římských žoldnéřů, staveb židovských v Jerusalemě, svým figurám helmy malují ze švédské války, halapartny husitské atd. kladou, Jerusalem dle svých o velkém městě zkušenostech si představují. Jeden tohoto druhu malíř maluje právě prvé „zastavení“ měl tu nehodu, že obraz na sušení vystavený jakési čtyrnohé zvíře poběhalo. Ale malíř věděl si hned rady, Pilátovi, Kristu a žoldnéřům pěkně kropenatý oděv udělal a kde pracička přišla na oblohu, byla hvězda za bílého dne. Takovými pověstmi trpí i vážnosť celé dobré věci, směje-li se lid obrazům, neváží si i osob, jež představují, dobro ve zlou stránku nejapnou prací se obrací. Ovšem nalezáme i čestné výjimky, že i samoukové pro obce pěkné obrazy vyhotovují, ale jen pořídku. Tak na příklad pro Solnici a Dušník malíř-samouk Sidoň pěkné vymaloval obrazy, ač i na těchto ostatně zdařených, stopy oné nevčasné zášti proti mučitelům a křižovatelům Spasitelovým nalezáme. Na jedné „Kalvarii“ v chrámě většího města viděl jsem a slyšel toto: Malíř chtěl vší silou naznačiti při klesnutí Kristově k zemi, by hlava pro větší útrpnosť dopadla na kámen. Ale celý snad dříve vymalovaný profil těla nedopouštěl toho, i pomohl si malíř a namaloval tak dlouhou bradu (pravda!), až nejbližšího kamene v dlažbě se dotekla a každý musil poznati, že Ježíš hlavou o zemi narazil.

V N. kolem kapličky postaveny z almužen pořízené památníky „Kalvarie“, jichž rytiny a malby pod pokutou dvou zlatých kaziti zapovězeno. Ale myslím (sit venia verbo), že by ten, jenž obrazy ty by odstranil, spíše si ony dva zlaté zasloužil, poněvadž nikoho k pobožnosti nepohnou, ba ani pohnouti nemohou a litosť nad vlohami a počínáním si takového malíře vzbuzují.

Ti, jimž obrazy pořiditi uloženo, bojíce se drahoty, objednávky činí u malířů dle jména, ale ne uměním. Lid tomu namnoze nerozumí, tudy je na těch, jimž „křížovou cestu“ pořiditi svěřeno, se sbírkami pracně dobytými zacházeti svědomitě; nebo věc špatná, byť i levná, je přece drahou. A nejen že se tak dálo dříve, tak děje se dosud a znám kostely, které osadníci podobnými obrazy si zdobí. Kdo tedy řídíš „cestu křížovou“, hleď, by jsi za peníze osadou ti svěřené pořídil věc trvanlivou, pěknou, již by potomci nemuseli se stěny strhnouti. Obrazy, byť ne hned práce umělecké, ale slušné, vkusné, mysli věřících povzbudí samy sebou, byť celé toky slz a prolité krve nevzbudily útrpnosť. Na obrazy pěkné zahledí se i ten, koho předmět nezajímá; jeho srdce se povzbudí a tak slušnou malbou i obsahu si všímati počíná. Obrazy špatně malované, obrazy od nedouků a „okresních“ malířů i u člověka zbožného úsměv vzbudí tam, kde by srdce naše Spasitelovou cestou trnitou mělo býti vyrušeno z liknavosti a k lásce a následování nakloněno. *Alois Dostál.*

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 2. **V Praze, dne 28. února 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Starší špitály města Jindřichova Hradce. - Církevní řády v Jindřichově Hradci. — Madona sv. Lukáše. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc únor.)

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

80.

Jindřichův Hradec.

Příspěvky monografické od *Coelestina Friče.*

2. Starší špitály města Jindřichova Hradce.

(Pokračování.)

Kaplanství založila však na témž špitálu sama obec Jindřichohradecká a sice r. 1405., kteréhožto času nadala též špitál ten Dolním Skrýchovem, jehož krátce před tím od p. Oldřicha ze Hradce a Onše z Víckovic obdržela. Celé to nadání, jež stalo se s přivolením Oldřicha a Jana ml. ze Hradce, vysloveno jest takto:

„. . . Nos magister civium et jurati consules civitatis seu oppidi Novae domus . . . ad quam capellaniam seu consensu speciali dictorum nostrorum dominorum Ulrici et Johannis junioris de Novadomo, fundatorum dicti hospitalis, villam nostram, dictam Skrychow, totam et integram, curiam araturae, quondam Johannis dicti Ostrwa, curias rusticales cum censu septem sexaginta grossis pragensibus minus quatuordecim grossis, molendino, fluminibus, piscariis in ipsis fluminibus, agris cultis et incultis, pratis, pascuis, uno laneo silvae prope silvam Čapkonis (armigeri), adjacentae et cum aliis omnibus et singulis utilitatibus, usu, fructibus . . . quemadmodum dominus Ulricus de Novadomo et Jamosus Onsso de Vickovic tenurunt et possederunt et . . . nobis condescenderunt . . . libere donamus.“[1])

[1]) Original této zakládací listiny, jež chová se v hrad. městském archivu, stvrzen byl dne 18. května 1405 notářem arcibiskupským.

Roku 1432 v pátek před sv. Bartolomějem — dne 23. srpna — odkázal poslední vůlí Petr z Chotěmic, novému tomuto špitálu za rybníkem celou jemu patřící ves Lovětín i s lidmi osedlými, pak jemu tam patřící dvůr a tvrz, role, luka, lesy, rybníky, potoky, jakož i všechny ostatní užitky a jemu tam příslušící práva a spravedlnosti ničehož neujímaje; dále ve vsi Horusicích všecko, cožkoli tam v držení a užívání má; i ve vsi Rošilci veškeré své příslušenství, proti tomu však, aby každoročně z důchodův těchto chudým špitálu za rybníkem v Jindř. Hradci vše potřebné se podalo střídmě ale i rozumně. Když by pak z příjmů těchto nějaký přebytek zůstati měl, nemá se pro rok příští uschovávati, nýbrž na chudé rozděliti. Svědkové této poslední vůle a poručení toho byli: Menhart ze Hradce, Petr z Janovic, Mikuláš z Landštýna (na Borotíně), Petr z Újezda, Ctibor řečený Hájek z Vlčetína, Artleb z Kostníka a Tomáš z Vlčetína.

Také zbožný měšťan Jindř. Hradecký Jan Knauer vzpomněl si, uváděje svou poslední vůli v pátek před božím křtěním (dne 9. ledna) r. 1461 na nový špitál, odkázav chudým v něm ku zlepšení a rozmnožení toho nadání 100 kop grošů, které u pana z Rožmberka půjčené má.

Mimo svrchu uvedené požitky odkázali ještě později první zakladatelé, Heřman ze Hradce a Jan „mladší“, tomuto špitálu poplatky ze vsi Gutnbrunu (Kutnprunnu), Rutkova, Klenové, Vicemile, Okrouhlé Radouně a dolního Skrýchova atd., což přes 200 kop grošů vynášelo.

Až do roku 1486 byl kaplanem Matky Boží při špitále za rybníkem P. Erhart. Tento však byl téhož roku dne 17. ledna Jindřichem IV. ze Hradce [1]) na místo nemocného faráře v Telči na odpočinek daného, tamže za faráře ustanoven.[2])

Za prodané ryby z rybníků špitálských r. 1485 utržilo se 60 kop grošů a ještě pro potřebu svou hojnost ryb zbylo. Tohoto roku byl veškerý příjem špitálský 264 kop, 30 gr. a vydání 184 kop, 18 grošů, z čehož lze seznati, že chudina špitálská ve všem dobře opatřována býti musela.

Roku 1559 bylo v novém špitálu za rybníkem 13 mužů a 8 žen v opatrování.

Ku špitálnímu nadání vůbec náleželo, jak také udává Jan Orth [3]); I. Úroky z vesnic: Rutkova, Gutnbrunnu, Radouně Okrouhlé, Lovětína, Klenové, Dolního Skrýchova a Kačleh, jež činily ročně úhrnem 54 kop, 20 grošů, 2 den. míš. Vedle toho dostával špitál ten z oněch vesnic 7 strychů, 9½ věrtele ovsa a 1½ kopy a 6 slepic. II Náležely k nadání rybníky: 1) rybník nade vsí Klenovým, „pod ním malej rybníček za lesem, jako silnice přes hráz jde a pod tím druhej rybníček.“ 2) Rybníček nade vsí Lovětínem, pod lesem t. zv. Černým, Dlouhý u lesa černého, Na struhách, nad tím jiný, rybníček pod Pejchovem, prostřední u Pejchova, pod Láznou a rybníček nový pod lesem Zahrádek. 3) Rybníček u Radouně Okrouhlé pod pěšinou, rybníček Lišov, Horní Slabec, prostřední a Holná. Násada do rybníčků těch činila 162½ kopy a každého podzimku lovilo se na 54 kop.[4])

Špitál tento zrušen byl roku 1564 Jáchimem ze Hradce, kterýž dle slibu listem z roku 1551 učiněného, špitálská nadání rozmnoživ v klášteře u sv. Jana Křtitele, ústav velikolepější založil (v. t.). —

2. Dům málomocný čili „Špitálek“.

V ulici Málomocné (nyní Vídeňské) stával tak zvaný dům málomocný a sice na témž místě, kde nyní dům čís. pop. 18—III. Tento „špitál pro nemocné“ uvádí se r. 1490,[1]) ač není pochyby, že již dříve před tím stával. Roku 1559. bylo v témž špitále ustanoveném především pro nemocné špitálníky 6 malomocných [2]) žen a 1 špitálník. Roku 1589. odkázala zámožná sousedka Jindřichohradecká, Kateřina Lanendorfarová tomuto domu málomocnému 20 kop míš.[3])

3. Špitál sv. Kateřiny čili Klášteříček.

Proti klášteru a kostelu sv. Kateřiny nalezal se „dům kniežny J. Milosti“ Anny Münsterberské, vdovy to po Jindřichovi IV. ze Hradce. Když pak i dcera její Anna, provdána prvotně (r. 1511) za Hynka Bočka z Kunštatu a po téhož smrti (r. 1520.) za Ladislava ze Sternberka, ovdověla, vrátila se do Hradce a bydlela s matkou svou Annou Münsterberskou v zmíněném domě, zvaném také „Klášteříček“. J. Orth vysvětluje založení tohoto špitálu tímto způsobem: „V odloučenosti své od světa přemýšlely zajisté o tom, jak by jisté vzmáhající se nemoci nakažlivé přítrž učinily a zároveň i jiným osobám ženským zaopatření poskytly. Vyžádavše sobě od císaře Ferdinanda I. svolení [4]) k nadací do půl čtvrta tisíce kop (grošů českých) pro chudé, založily ústav, sboru bekyň podobný, který proto „špitálem u sv. Kateřiny,“ též „klášteříčkem“ [5]) slul. —

„Dle zakládací listiny dané na Jindřichově Hradci dne 4. září 1534 věnován k účeli tomu nadzmíněný dům kněžnin, jakož i sousední domek se zahradou, [6]) který byla kněžna roku 1532 od Matle Fostíhaře „se všemi svrchky a nábytky“ za 32 kop koupila.“ [7])

„Uzavřevše obě budovy zdí, ustanovily

[1]) P. Erhart přeložen byl za faráře do Telče na přímluvu hradeckého faráře „Heliáše“ a slavonického děkana „Jiříka“.

[2]) Telecký farář P. Erhart povinen byl předchůdci svému následující náchlebí dávati: „Zdravu takovou, jakou on požívati bude sám, každodenně tři pinty piva, malou světničku a posluhu, ročně na penězích 16 zl. uherských, pak 7 loket sukna (loket po 8 groších), kožich za 1½ kopy gr., 4 ubrusy, dvoje lněné povlaky na postel a dvoje střevíce.“

[3]) „Nástin hist. kult. obrazu J. Hradce str. 19.

[4]) Copie v hrad. zámec. archivu.

[1]) Reg. percept. ac distr.

[2]) Odtuď jmenoval se „špitálek“ tento i domem málomocným a celá ulice „ulicí málomocnou“.

[3]) Závěť učiněna byla dne 18. listopadu r. 1589.

[4]) List nalezá se v starší knize privilegií města fol. 14.—18. a o tomto svolení římského, uherského a českého krále Ferdinanda činí se v něm zmínka.

[5]) Nyní jest na témž místě c. k. okresní soud.

[6]) Fr. Rull udává ve své Monografii (str. 57.), že zakoupeny byly k účelu tomu ještě nejbližší *dva* domy.

[7]) Kn. trh. z r. 1570. fol. 6.

veliký dům pro pět panen, anebo vdov, dobře zachovalých a „dobře křesťanských“, jakéhokoli stavu nebo řádu; menší pak pro deset málomocných a nakažlivou nemocí zkažených osob pohlaví toliko ženského. Úkolem oněch pěti — nazveme je bekyněmi[1]) — bylo ošetřovati tyto nemocné. Zakládací listinou vydán zároveň i řád, podle něhož sbor bekyň, s radou svého otce duchovního — musil býti bosák zákona sv. Františka — volil ze svého středu představenou „do tří let“, kteréž ostatní ve všem poslušny býti musily. Jinak neměla představená v ničem přednosti před ostatními a mohla po uplynutí tří let opětně volena býti. Zhřešila-li která bekyně nebo málomocná proti poslušnosti, stavši se tím původou nesvárů, byla od představené napomenuta; pak-li se i potom nepolepšila, rozkázáno jí, by se jinde bytem opatřila. V příčině také, nebo po případě úmrtí, jakož i dobrovolného vystoupení, byly bekyně povinny volbu nového člena před se vzíť, avšak ne pro peníze, neb pro jinou věc, která by se jim po ní dostati mohla. Pokud místo prázdné zůstávalo, potud bylo jim stravu pro osobu vyměřenou jiným chudým dávati, buďto šestinedělkám, buďto těm, kteří „na den pracují“ a mnoho dětí mají. Do kostela a z kostela (sv. Kateřiny) chodily všecky pospolu. Choditi do města, na procházky, nebo na kvasy bylo bekyním přísně zapovězeno, bať ani přátel navštěvovovati jim dovoleno nebylo. Tolikéž neměly lidí, ni světských ani duchovních, do domu pouštěti a nemohlo-li to při zvláštních příležitostech jinak opatřeno býti, musily věc, což nejkratší řečí možno, uzavírati a to u přítomnosti jedné nejméně sestry. Málomocným pak přísně se přikazovalo, by lidí neobtěžovaly a do města žebrat nechodily, leč dostanou-li co před kostelem sv. Kateřiny aneb do svého domku, na tom aby přestávaly. — Šaty byly jednoduché a pro všech 15 osob stejné, v letě z plátna, v zimě z laciného sukna. Tolikéž strava byla pro bekyně i nemocné jedna. K obědu mívaly tři krmě a sice polévku, maso jedno, buď hovězí, buď skopové nebo telecí, a hrách; za večeři „od mléčného polévku“, vaření jakékoliv a kus sýra; v pátek a jiné dni postní na jedno ryby.“ —

„K nadání ústavu patřily: *Oujezdec* na panství řečickém, *Malšice* a *Lomy* na panství Želečském, vesnice celé i se vším příslušenstvím, na nichž výše připomenutých půl čtvrta tisíce kop gr. čes. zapsáno bylo; mimo to ročně 10 „dobrých“ vozů sena a 5 vozů dobré otavy od Drahejšky a domek se zahrádkou nad Markovou. Úroky a platy, rok k roku rovnajíc, obnášely z Újezdce pětmecítma kop grošů a z Malšic a Lomů 62½ kopy grošů čes. Ty vybírali úředníci panství Hradeckého a odevzdali je sboru bekyň, aby se z toho všech 15 osob stravovalo a šatilo, ničímž od sebe se nedělíce. Zároveň ustanoveno, by příjmů svých takto užívaly: Na maso 20 kop gr. čes., na hrách a jiné vařivo 5 kop, na žito 10 kop, na ryby 10 kop, na ječmen k pivu, které jim v zámeckém pivovaře zdarma vařili a dováželi, 10 kop, na drva k palivu 5 kop, na šaty a obuv 5 kop, na koření 2 kopy a na plod do rybníkův újezdeckých (větší byl pode vsí, menší ve vsi) 4 kopy gr. čes.; kromě toho, aby chovaly čtyry krávy a k nim dvě děvečky, pro které tři kopy gr. určeny byly. Bratřím řádu sv. Františka u sv. Kateřiny povinny byly dávati deset kop, aby za to sloužili 500 mší ke cti a chvále boží, zejmena za duše obou zakladatelek, za duši paní Kateřiny Saské, kněžny Münsterberské, za duši Jindřicha a Adama ze Hradce, jakož i za duše všech pánů Hradeckých, za duši Jindřicha Rožmberka, Ladislava ze Šternberka a Hynka Bočka z Kunštátu. Přebytek z ročních příjmů (který dle toho 3½ kop. grošů čes. obnášel) obrácen býti měl na opravu domův. Správci ústavu byli jako při ostatních špitálech zdejších měšťané,[1]) k cílu tomu ročně od konšelů nařízení. Šlechetné zakladatelky, tuše nepochybně krátké trvání ústavu, odevzdaly zakládací listinu purkmistru a konšelům s výslovným nařízením, aby právní platnosť její hájili, kdyby některý z potomních pánův a držitelův Jindřichova Hradce na statky tohoto ústavu sáhnouti chtěl. Přes to přese všechno zrušila r. 1598 Kateřina z Montfortu špitál tento, any prý jen 2 nemocné toho času v ošetřování byly, a poručila veškeré jmění na zřízení semináře pro chudé žáky.“[2])

Po velikém ohni roku 1801 dostalo se přední části klášteříčka oprav, načež sloužila táž část za obydlí několika hraběcím úředníkům. Roku 1750 přeměněn „klášteříček“ v kanceláře vyšetřovacího soudu a ve vězení. C. k. okresní soud dosud se v něm nalezá, ač budově mezi lidem všeobecně ještě dnes se říká „klášteříček“.

[1]) *Bekyněmi* sluly ve středověku ženštiny svobodné i ovdovělé, když žily po kláštersku v pobožnosti a zabývaly se ošetřováním nemocných. Místo jejich zaujímají asi nynější *sestry milosrdné.*

[1]) R. 1593 byli jeho správci Lorenc, pernikář, a Pavel, kolář. — Kniha připov. a sml. z r. 1576. fol. 503.

[2]) Tato udání o špitále sv. Kateřiny vyňali jsme z J. Ortha: „Nástinu kultur. hist. obrazu Jindř. Hradce“ str. 15—16.

4. Špitál sv. Maří Majdaleny čili městský.

Špitál sv. Maří Majdaleny čili „městský“ („starý“) stával na těch místech, kde později vystavěn byl kostel sv. Maří Majdaleny a kde nyní nalezá se skladiště aerarialních monturních věcí. Tomuto špitálu povinna byla obecní pokladna 8 grošů[1]), ač není povědomo na jakou dobu. Avšak, jak se zdá, nebyl špitál tento právě v nejlepším stavu, neboť nasvědčují tomu dvě okolnosti: tak již r. 1545 nucen byl prodati vlastní svou sladovnu, jež nacházela se na Novém městě[2]); mimo to vysvítá to také i z listu pana Jáchima z Hradce, kterýž píše ze Žirovnice (de dato 22. ledna 1551) zdejšímu městskému úřadu, v němž mezi jiným čteme: „Též moji milí podaní vám připomínám strany špitálů, že na ně svou pilnost zvláštní míti budete, aby se tak ti chudí opatrovali, jakž na to záleží a zvláště pak necht se i dohlídá do toho miestského špitála, neb rozumím, že velikou nouzi ti chudí lidé trpí; což vždy niekterak vyberte, aby jim z toho druhého špitála[3]) mohla pomoc činěna beyti až bohdá do mého příjezdu; tu potom dále to obmeyšleti budeme, aby tíž chudí lidé niekderak lépe opatřeni beyti mohli.[4]) Učinil-li pak týž pan Jáchim ze Hradce nějakou změnu ve prospěch tohoto špitálu, jest nejisto, avšak že od té doby děla se již častější nadání pro tento špitál, toho dochovaly se nám mnohé důkazy. Tak na př. soustružnice Klára odkázala roku 1553 5 kop gr. míš.[5]) a téhož také roku kožešník Mikuláš 4 rybníčky pod Hatínem a to na ten způsob, aby jich ihned po jeho smrti „lidé chudí užívali na časy věčné i se všemi pozemky, které k rybníčkům těm náležely.“[6]) Na domě kováře Štěpána Ellara za rybníkem bylo pro týž špitál zapsáno 215 kop.[7]) Nejhojnější a nejštědřejší příznivkyní „špitála sv. Maří Majdaleny“ byla panna Majdalena, dcera pana Adama ze Hradce.[8]) Šlechetnost její uvádí jmenovitě zmíněný již Štěpán Ellar, kterýž ve své závěti ze dne 16. července 1576 takto dí: „Všecken stateček muoj po mé a manželky mé smrti, na čemžkoliv se může najiti, odkazuji a mocnie dávám k J. M. vysoce urozené Panny Panny Mandelíny ze Hradce etc. k špitálu sv. Maří Majdaleny, poněvadž J. M. mne a manželku mou opatrovati ráčí a přátelé moji na mne nic nedbají. Však za to J. M. Panny pokornie prosím, aby z téhož statku mého Kašparovi Pirpámovi, schovanci mému, 20 kop míš. uzdati poručiti ráčila.“[1]) Roku 1568 zakoupila pak táž Majdalena ze Hradce dvůr ležící na Nežárce a darovala ho rovněž špitálu.

Z toho patrno, že tento špitál nebyl zrušen spolu s oním za rybníkem již r. 1564, alébrž, že musel býti spojen s ním, když již v klášteře u sv. Jana Křt. byl, někdy později (po roce 1564).

5. Špitál sv. Jana Křtitele.

Když minorité opustili svůj klášter u sv. Jana Křtitele, přenesl sem Jáchim ze Hradce špitál nalezající se za rybníkem („u sv. Alžběty“ čili také „nový“). Počet chudých rozmnožil pak z 8 na 20 osob mužského a 20 ženského pohlaví. Hojněji také bylo rozšířeno i nadání špitálu a sice listinou danou dne 23. února roku 1564 na Hradci. Nadání toto čítalo v sebe dva dvory, tři vesnice, znamenité lesy, jakož i mnohá jiná dobra; nebude snad od místa, pakli zakládací listinu tu u výtahu podám[2]): „Já Joachim z Hradce, na Hradci a Hluboké, rytíř slavného tovaryšstva zlatého beránka domu burgundského, římského císaře, uherského a českého krále ec. tajná radda atd. známo činím tímto listem přede všemi nynějšími nebo potomními, kdež čten neb čtoucí slyšán bude, jakož jsem špitál v městě mém Hradci ustavěl, kterýž sluje u sv. Jana Křtitele a což jsem k němu nadal, to se všecko v fundaci na týž špitál a chudé lidi v rozdílných artikulích najde:

Předkem dávám a poroučím k témuž špitálu . . . na budoucí věčné časy každého téhodne sud piva bílého a to z toho pivovaru hradeckého, kterýž na zámku jest aneb kdežbykoli jinde ustaven byl.

Druhé . . . dávám a poroučím k témuž špitálu . . tři kopy kaprův dobrých každého podzimku, když se rybníci hradečtí loví a k tomu jeden a třicet věder běli dobré.

Třetí . . . čtyři vepře krmné a ty, aby se jim dávali buď z jednoho neb z druhého mlejna hradeckého a to každého čtvrt letha jeden. Pakli by kdy v týchž mleynech vepřuov

[1]) Reg. percept. ac distr. k r. 1489, 1532, 1534 a j.

[2]) Sladovnu tu prodal špitál Tomanovi Kleklarovi za 15 kop míš.

[3]) Totiž: „nového za rybníkem“.

[4]) List ten nalezá se v hradec. archivu zámeckém.

[5]) Kn. kšaftů z r. 1570 fol. 23.

[6]) Kn. trh. Nejžárská, fol. 14.

[7]) Kn. trh. Zárybnická, fol. 84 (v zámec. archivu).

[8]) Odtuď vyskytuje se také špitál tento přečasto pod jmenem „špitál Panny Mandy“.

[1]) Kn. kšaftů z r. 1570 fol. 157. (Vyňato z J. Ortha: „Nástin kult. hist. obrazů.)

[2]) Listina nadační nalezá se v hradec. městském archivu a jest na silném velikém pergamenu úhledně sepsána.

nebylo, tehdy aby se jim jiný vepř v Hradci toho čtvrt letha koupil a za peníze spuosobil a to kolikrátkoli by se nedostávalo.

Čtvrté . . . . aby vždycky na tři hody vzkříšení p. Ježíše Krista, nanebevzetí Panny Marie a na den sv. Jana Křtitele jim chudým lidem do téhož špitálu, kolik jich koli nyní nebo potom bude z zámku Hradce každému z nich žejdlík vína dobrého k vobědu aby dán byl.

Páté . . . každého roku šest vozů dobrých sena ku pomoci dobytkuov jich a takové vozy, jako podaní moji do stodoly v Hradci, kteráž slove panská, vozívají a to se jim má každého času skrze úředníka Hradeckého tam dáti dovézti.

Šesté . . . čtyři míry máku míry hradecké na olej a to aby se jim vydávalo každého roku při vánocích.

Sedmé . . . . aby všecko melivo, kteréž se jmenovati muože a což zapotřebí do toho špitálu . . . bude . . . aby se jim dělalo darmo beze všech a všelijakých ouplatkuov ve mlejnech mých před zámkem a kterýž slove Paseckých a nic od ničehož (!) aby se od nich nebralo.

Osmé: Což též chudí lidé v tom špitálu za roli svá mají, aby nebyli povinni, což se jim tak na týchž roli urodí, žádných platuov ani desátkuov žádnému dávati ani od toho pod nižádným vymyšleným spuosobem co platiti, nýbrž svobodně toho užívati.

Deváté: Kdyby žeň přišla a oni chudé lidi žencuov na svá žita potřebovali, tehdy mají o to správcové špitálští k úředníku Hradeckému . . . dojíti a jemu, co by jim jich zapotřebí bylo, oznámiti a každý úředník Hradecký bude povinnen lidi k Hradci náležité k tomu dáti, aby jim ta žita sežali a víceji (!) se jim od toho žetí žita dáti nemá, nežli jak se při dvořích k zámku Hradeckému náležitých buďto od peněz nebo od stravy dává . . .

Desáté: Poněvadž do téhož špitálu a dvoruov čeládku jmíti musejí a protož nejprve cožby se mohlo z těch lidí, kteréž nyní k tomu špitálu náležejí a potom by náleželi, vybrati, to aby se k též službě jich a potřebě vzalo a což by se pak tu nedostalo, tehdy aby se z panství Hradeckého spuosobilo a těm všem aby se podli náležitosti . . . platilo . . .

Jedenácté: Dávám a poroučím těm chudým své dědiny, kteréž jsou předešle náležely k mlejnu mému Paseckému . . .

Dvanácté . . . ty všecky dědiny, loučky nebo zahrady s rybníčky, kteréž jsou prvé mniši v témž klášteře sv. Jana drželi.

Třinácté . . poněvač se to místo, kdež nyní špitál jest[1]) zase prodati má, ty peníze k dobrému téhož špitálu začež by se koli prodalo, obrátiti se mají, kolikkoli domů se tu ustaví, má se plat podli slušnosti na ně vložiti a týž plat na budoucí věčné časy do téhož špitálu a těm chudým k dobrému jich má obrácen býti a každého pololetí má jim vycházeti bez všelijaké překážky . . .

Čtrnácté . . . tři rybníčky, kteréž slove Korbelovské, kteréž jsem koupil, tak aby mohli lepší pomoc od ryb jmíti . . .“

V dodateční pak listině nadační[2]) dává „. . . tři kopy kapruov dobrých každého podzimku z panství žirovnického, když se rybníci loví, tak aby každý za pět grošuov míšenských dobře stál.“

Za ochránce a strážce těchto rozkazů ustanovil pan Jáchim ze Hradce purkmistra a konšely Hradecké. „Pro větší toho všeho jistotu“ přivěsil pak k listině té svou pečeť a vlastnoručně se podepsal. Požádal i vladyky pana Ctibora Vrchotického z Loutkova, pana Krištofa Lhotského ze Zásmuk, „hofmistra dvoru světa“ a pana Jana Brauma z Chomutovic, hejtmana na zámku Hradci, že i oni pečetě své k této listině přivěsili. Nadání samo bylo od císaře Ferdinanda ve Vídni v sobotu po sv. Jiří 1564. „ve všem jeho znění, položení, v punktích, klauzulích a artikulích potvrzeno. Na tento stvrzující nadační list císaře Ferdinanda I. napsal Jáchim vlastnoručně: Čzo pro Bůh dám, to naprzed mám, czo po mnie zůstane, Bůh ví, komu se to dostane.“

Mimo to vyjednal i Jáchim ze Hradce s každým cechem řemesla, mnoho-li ročně k špitálu přispívati budou, slíbiv všem, že v stáří, „kdyby z dopuštění božího“ pracovati nemohli, do špitálu i s manželkami přijati býti mohou. Skoro všechny listiny počtem asi 38 byli jedním dnem napsány a vždy po jedné cechu a po jedné purkmistru odevzdány „v jednostejná slova“. Listiny tyto mají pro nás nemalou důležitost; neboť v nich netoliko poznáváme, jaká řemesla a obchody v městě našem v 16. století kvetly, nýbrž i v nich nalezáme řemesla, která nyní již zanikla, jako pasířství a vackářství. Z té příčiny bude zajisté zajímavo uvésti, s jakým příspěvkem řemesla k nadání špitálu přistoupila.

Mistři kloboučničtí se uvolili, „že každý každého roku těm chudým lidem dá dva klobouky navlačovaná . . .“

Řezníci „že to chtějí mezi sebou tak opatřiti a každého času nařídíti, aby se týmž

[1]) Rozuměj: „špitál za rybníkem“.
[2]) Listina tato zvlášť sepsaná, nalezá se rovněž v městském hradeckém archivu.

chudým dobytek všelijaký mohl skupovati a což by jim zapotřebí bylo, každého času ku potřebě jich bíti a to darmo“ ...

Bednáři, „že chtějí sudy jich a což by zapotřebí bylo, darmo opravovati, tolikéž sudy jim požíhati a jakž náleží připraviti, toliko od správcův špitálských, aby se jim každého času k témuž obžíhování smůla, kteráž k tomu dobrá jest, dávala. Tolikéž jsou se podvodlili každého roku škopků, věder a což by jim potřebí do špitálu bylo až do třiceti grošů míšenských dáti a spraviti, než co by mimo to týmž chudým zapotřebí bylo, to se má jim podle slušnosti zaplatiti . . .“

Postříhači ... „což by koli do téhož špitálu a málomocného domku zapotřebí bylo, jim darmo postříhati.“

Zedníci, „že do téhož špitálu, co by zapotřebí bylo a k jich řemeslu náleželo, darmo opravovati chtějí. Však, kdyby tak co opravovali, aby se jim jísti a píti dávalo. Však což by se nového a velikého dělati z novu mělo, od toho se má jim v slušnosti zaplatiti.“

Kováři ... „že chtějí .... všelijakou opravu, což by jim zapotřebí bylo, darmo dělati a opravovati, však ze železa chudých lidí, než co by nového udělati, to se jim má v slušnosti zaplatiti.“

Mistři řemesla uzdařského ... „všecko to, co by do toho špitálu k oprávce náležící k řemeslu jejich bylo, darmo opravovati, též co by nového bylo jim k dělání potřebného z jich chudých koží darmo zdělati.“

Kožešníci, ... „že všecko to, co by jim podšíti potřebí bylo, z jich chudých vlastního podšíti a opraviti mají darmo, však jestliže by k jakémukoli podšití anebo k voprávce co svého přidali, to se má jim podle slušnosti zaplatiti. Také jsou se podvolili každý mistr každého roku při času sv. Martina jednu čepici beraní a pár rukavic svými beraní podšíti a dáti, toliko, aby se jim k tomu sukno dalo.“

Mistři řemesla pasířského ... „každého roku každý mistr pět pasů kožených, kteréž by mužskému pohlaví dobré byly, darmo dávati. Než co by mimo tyto pasy jiných se potřebovalo, to se má jim v slušnosti zaplatiti.“

Pekaři, „každý z mistrů na tyto tři hody, totiž na den vzkříšení pána a Spasitele našeho J. K., na den Blahoslavené panny Marie na nebevzetí a na den sv. Jana Křtitele caltici chleba bílého každý podle možnosti své.“

Mistři řemesla vackářského, ... „každý rok deset měscuov prostých, kožených, jako za pásem nosívají se a řemenem zatahuje ...“

Hrnčíři „... všelijaká kamna ... darmo opravovati. Než kdyby jim nová kamna z svého vlastního udělali anebo znova přestavěli, to se má jim každého času podle slušnosti zaplatiti. Dále jsou se podvolili každého roku všichni mistři za půl druhé kopy míšenské hrnců dávati.“

Krejčí „... že ... darmo ušíti a opravovati mají.“

„Měšťané a obyvatelé v městě Hradci všichni, kteří v *sauknich kupčí*, je krájejí a prodávají, že chtějí každého roku dvě postava sukna černého, každý postav za 6 kop míš. počítajíc ... dávati o vánocích.“

Všichni, kteří zde v městě Hradci na *koření kupčí*, je kupují a prodávají .... každého roku šafránu a pepře každý něco podle možnosti své dávati.“

Mistři řemesla koželauského ... „že chtějí ... všelijaké kůže ... darmo vydělávati.“

Sedláři, „vše co by ... k jich řemeslu náleželo darmo opravovati a k tomu každého roku jedno sedlo formanské dobré všichni spolu dáti.“

Mistři řemesla ševcovského ... „že chtějí z koží týmž lidem náležitým vzdělaných obuv všelijakú darmo dělati, však aby se jim luoj a sádlo k tomu dalo.“

Koláři, „že oprávky, což k jich řemeslu náleží, darmo z dříví jich chudých dělati chtějí, než co by nového bylo, od toho se má za slušné a mírné peníze zaplatiti.“

Tyto všecky listiny [1]) stvrzeny jsou podpisem a pečetí pana Jáchima ze Hradce, jakož i pečetmi dříve jmenovaných vladyk.

Dne 29. března 1564 darovala obec hradecká špitálu sv. Jana Křtitele příkopy — čili parkán — ležící pod špitálem[2]). Mimo to dostalo se špitálu i mnohých jiných darů a nadání, tak postřihač Florián dal špitálu tomu dům, kterýž prodán byl r. 1583. za 110 kop míšenských.

V letech 1835.—1837. bylo odprodáno více realit (mezi nimiž i dvůr č. p. 66 staré, 56 nové na předměstí sv. Václava) náležejících špitálu sv.-janskému.

Roku 1856. vymohl vrchní správce V. Bartuněk a sice na základě původní nadační listiny, že účty špitálu, jako vždy dříve, se opět jen držiteli panství k revisi předkládají; výtah z účtů podá se však také státní účtárně.

[1]) Listiny tyto nalezají se, jak již řečeno, v městském archivu. J. Orth udává dle sdělení Jindř. Hradeckéko archiváře Frt. Fišera, že ještě sladovníci, tkadlci, soustružníci, sklenáři, zámečníci, mísaři, stolaři, tesaři, vinaři a konečně dva mistři lazebníci, připověděli svou pomoc tomuto špitálu.

[2]) Listina tato chová se v hradeckém archivu.

3.

Církevní řády v Jindřichově Hradci.

Během 13.—16. století usídlilo se v Jindř. Hradci více řádů, z nichž však trvale upevnil se zde toliko řád *bosáků* čili řád *Františkánů*. Z ostatních řádů, z nichž prvně připomínají se *Templáři*, zdržovali se v Hradci nejdéle *Minorité* (240 let), pak *Němečtí rytíři* (asi 200 let), *Jesuité* (178 let) a nejméně trval tu ženský ústav podobný sboru *bekyň*.

1. Řád rytířů templářských vzal původ svůj, jak známo, ve Francii a sice r. 1118, načež byl po desíti letech od papeže Honoria II. potvrzen. Červený kříž, jejž templáři ve znaku a na bílých svých pláštích nosili, udělil jim r. 1146 papež Eugen III. První pozornost věnovala řádu templářskému pozůstalá po Oldřichovi I. ze Hradce vdova Marie hrab. z Hardeku, kteráž udělila mu zároveň se svým synem Oldřichem II. dne 29. prosince 1291 právo patronátní ke kostelu v Stodůlkách (okr. Smíchovský). Tehdáž byli templáři tito sídlem v Uhřiněvsi (v listině čteme: de Hungari). Roku pak 1297 dne 27. září daroval templářům Oldřich II. ze Hradce dvůr se vším příslušenstvím vedle statku lodhéřovského ležící, který se z vůle Oldřicha měl nazývati Novým dvorem.

Listina, níž nadání toto templářům učiněno, zní:

Nos Ulricus de Nova Domo notum esse cupimus tam posteris, quam modernis presentem litteram inspecturis, quod devotionem. quam piam fraternitatem ordinis templi ad nos habere experimento cognovimus, affectu sincere karitatis acceptantes, ac eidem devotioni ordinis vicissitudinem rependere cupientes, de consensu et benevolentia Domini nostri Wentzezlay incliti Regis Bohemiae, nec non nostrorum fidelium consilio in anime nostre ac animarum projenitorum nostrorum heredumque nobis succedentium remedium salutare quandam curiam, juxta villam nostram Ruderslag sitam, que a nostra impositione sibi nominis deinceps debet Nova curia nuncupari, cum universis attinentiis, quemadmodum metas sive terminos ipsius curie presente fratre Ekkore, magistro ordinis templi per Bohemiam et Moraviam signis visibilibus positis propria in persona demonstrando duximus statuendos, dicto ordini ad culta colenda, silvatica extirpanda, prout commodo et honori ordinis expedire videbitur, pleno jure dedimus et donamus proprietatis nomine perpetuo possidendam, nihil juris in ipsa curia nobis ac nostris heredibus reservantes. Ut igitur hec donatio nostra supradicto ordini firma in perpetuum perseveret, nec ab aliquo successorum nostrorum cassari valeat in futuro, presens instrumentum cum subjunctione testium, qui donationi interfuerunt, scribi volumus et sigilli nostri munimine roborari. Testes sunt Dominus Herimanus plebanus de Rudgerslag, D-nus Bransod, frater Zdizlaus ordinis domus teutonicae, Chunradus dictus Pulz, Gotfridus civis, Pribyzlaus procurator, Ortlibus civis, Rinoldus, Henricus dictus Dornich, Hartvicus notarius, Ulricus dictus Anfora, Otto dictus Vuchs. Datum in Nova Domo A. D. MCCXCVII V. kal. Octobris.

V týž den totiž dne 27. září r. 1297 postaven byl kamenný mezník rytířů a kněží templářských v pravo u samé silnice k Studnici vedoucí (naproti bažantnici, na poli patřícím k Novému dvoru. parc. č. 633 katastr. obec Radounka). Templářský tento mezník není nic jiného, než žulový kámen 0.13 metrů tlustý, 1.09 m. vysoký a 0.7 m. široký. Nad podstavcem vysokým 0,33 m. a širokým 0.8 m. jest vytesán vystupující kříž, jehož kolmá část jest 0.12 m. široká a 0.75 vysoká, příční část tétéž šířky jest 0.5 m. dlouhá. Na druhé straně mezníku jest kříž s dvěma meči: templářským a saracenským, z nichž prvý má 0.63 m. délky, druhý 0.38 m.[1]) Mezník tento přenešen byl k rozkazu hraběte Jaromíra Černína z Chudenic vrchním lesním správcem Jiřím Wachtlem dne 15. listopadu r. 1875 do zámecké kaple sv. Diviše.

Když pak r. 1312 dne 22. máje vyzdvižen byl bullou papeže Klimenta V. řád templářů, opustili tito i sídlo své, kteréž v Lodhéřově, na panství Hradeckém drželi, aneb se snad spojili s řádem rytířů něm.

2. Řád německých rytířů připomíná se v Jindř. Hradci prvně při r. 1256, kdy mu totiž Oldřich I. ze Hradce odevzdal správu duchovní i s právem patronátním. Němečtí rytíři založili tu pak kommendu, kteráž r. 1270 spravována byla komthurem Konradem. Dle zachované pověsti měli něm. rytíři farní svou budovu v nynější ulici růžové v domě č. p. 41—II. a sice s domácí kaplí, kterážto jest dosud zachována, ač jest

[1]) Monografie města J. Hradce od Frt. Rulla, str. 40 a poznámky.

příční zdí ve dva sklepy rozdělena. Když pak tento dům v první polovici padesátých let 19. stol. okresní ingenieur Josef Picek znovu stavěl, ušetřil kaple pro pevnost zdí její.

U silnice pak vedoucí k vesnici Jindřiši nalezá se na konci t. zv. Holzingerů louky po levé straně až dodnes kamenný mezník nesoucí znak německých rytířů (vytesaný kruh a v něm vystupující kříž). Podobný kamenný mezník se znakem něm. rytířů jest mezi městskou oborou a lesem proboštským. Do tohoto řádu rytířů německých vstoupil prý také Vítek, jeden ze sedmi bratrů pánů ze Hradce, při kterézto příležitosti daroval týž Vítek řádu svůj hrad blíže Blažejova — od lidu až dodnes zvaný „Vitenhaeusl“ — a to se vším příslušenstvím. Država tato nazvána byla od německých rytířů „Kreuzgut“, „Kreuzwald“, pod kterýmiž také jmény dodnes náleží hradeckému proboštství.

O německých rytířích, kteří tu zastávali správu duchovní od druhé polovice 13. až do středu 15. století, zachovaly se mnohé zprávy, z nichž tu některé vyjmenujeme.

Z předu činí se zpráva o kommendě jindřichohradecké okolo r. 1270, kdež se v listině Ludvíka, provinc. komthura řádu něm. rytířů, připomíná i — jak již zmíněno — bratr *Konrád*, co komthur téže kommendy.

Oldřich II. ze Hradce založil a nadal v hradu svém kapli sv. Diviše, již dal posvětiti pražským biskupem Tobiášem z Bechyně. Listinou (de dato 13. října 1293) zavázal se českomoravský zemský komthur Jindřich z Pier, že po smrti notáře a kaplana Theodorika se svými bratřími v kapli sv. Diviše, v pondělí a v pátek, pokud možno, služby boží konati bude. (E diplom. misc. Boh. in Diplomataria Schöttgenii et Kreisigii. — Tom. 2. pag. 62.)

V listině ze dne 27. září 1297 Oldřicha II. ze Hradce, níž tento daruje templářům dvůr svůj ležící u Lodhéřova, připomíná se bratr *Zdislav* z řádu rytířů německých.

Z druhé polovice 14. století máme pak již více dokladů, že němečtí rytíři právo patronátní na panství jindřichohradeckém vykonávali a duchovní na fary panství toho dosazovali. Tak

1. z r. 1357: *Nouadomus* 1357. — Ad praesentationem relig. fratris Rudolfi de Homburg ad ecclesiam in Nouadomo per resignationem Wyssemiri vacantem, frater Nicolaus ord. S. Marie de domo theutonica est confirmatus, decano Chinouiensi pro exec. sibi deputato. — Tingl lib. I. Confirm. ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioesesim, pag. 36.
2. Z r. 1359. *Rugerschlag* 10. Octob. 1359. Ad praesentationem frat. Rudolfi de Hoemburch (!) ordinis domus theutonicae per Bohemiam et Moraviam provincialem ad ecclesiam in Rugerschlag per mortem Petri vacantem Wenceslaus de Novadomo presb. est institutus. Executor plebanus de Raduna. (Tingl lib. I. Conf. pag. 104.)
3. Z r. 1360: *Nouadomus* 20. Junii 1360. Religiosus frater Fridericus de domo theutonica ad ecclesiam in Novadomo per mortem Nicolai plebani vacantem, fuit institutus. Executor plebanus in Blazenslag. — Tingl lib. I. Conf. pag. 125.
4. Z r. 1370. *Nouadomus*. In ecclesia in Novadomo per resignationem Jacobi vacantem ad praesentationem honorabilis fratris Ludkonis de Essen provincialis domorum Bohemie et Moravie ordinis S. Mariae Theutonicorum patroni, relig. fratrem Jenczonem professum domus predicte instituimus plebanum. 1370 10. Maji. — Tingl l. II. Conf. pag. 29.
5. Z r. 1394. *Blazejow* Anno 1394 27. Jan. data est crida Nicolao plebano olim ecclesiae in Ktyss ad ecclesiam in Blazejow, alias in Blasenslag per resignationem dom. Johannis rectoris ejusdem ex causa permutationis vacantem, de consensu honorb. et religiosi dom. Wenceslai commendatoris in Nova Domo. Pro executore plebanus in Jarossov. — Tingl lib. V. Conf. pag. 179.
6. Z r. 1394. *Nouadomus*. Joh. Kbel et Woyslaus. Ad praesentationem honorbl. et relig. dom. Alberti de Duba provincialis per Boemiam et Moraviam ordinis S. Marie domus theutonicae ad ecclesiam parochialem ex eo, quod frater Wenceslaus ordinis predicti professus aliud beneficium videlicet ecclesiam paroch. in Opavia Olomuc. dioe. est assecutus vacantem, religiosum fratrem Leonardum professum ordinis antedicti crida etc. 1394 die 11. Decembris. — Tingl liber V. Conf. pag. 203.
7. Z r. 1393. Anno 1397 5. Maji data est crida fratri Nicolao ad ecclesiam in Nouadomo per resignac. fratris Herimani ad praesentationem dom. Alberti de Duba provincialis per Bohemiam et Moraviam ordinis S. Marie de domo Theutonica, deputatus est pro executore plebano in Nouadomo plebanus in Jarossow. — Tingl l. V. Conf. pag. 283.

(Dokončení.)

Madonna sv. Lukáše.

Podává *F. J. Lehner.*

Aby se předešlo všemu pohrdlivému posuzování, budiž podotknuto, že ještě nejedná se o tom, zda-li máme authentické exempláře podobizny Marie Panny. O tom teprv bude mluveno. Že však evangelista byl též malířem a že táže ruka, která napsala dějiny syna, nakreslila též obraz matky, odkázavši takto prvním věřícím dvojí a neocenitelný poklad, o tom pochybovati, zdá se nám býti nesnadné, abychom neřekli nemožné.

Benedikt XIV., ve znamenitém spisu o kanonisaci svatých, zakončuje kapitolu, věnovanou zkoumání této otázky, těmito slovy: „Zbožnému a katolickému spisovateli

Obr. 2. Obraz Bohorodičky v kostele římském „Ara Coeli.“

není dovoleno mysliti opáčně.“ Čtení brevíře římského, schváleného pro duchovenstvo chrámu Sa. Maria Maggiore jsou ještě jasnější a mnohem obšírnější. Mají velikou váhu. A není-li jimi otázka na dobro rozhodnuta, jsou předce znamenitým svědectvím ve prospěch staré víry této.

Ostatně se přiznáváme, že nepochopujeme, z jakých důvodů spisovatelé katoličtí neměli odvahy postaviti se naproti tomu v 17. a 18. věku. Uvažuje-li kdo důvody, na kterých se staví, konstatuje-li, když jest mu to možno, nedostatečnost ku stanovení důkazu jasného a úplného: jest v právu. A nemohla by jim činěna býti výčitka ani od těch, jimž nezdálo by se přisvědčovati k závěrku jejich. Avšak jakmile kdo bez důkazu opravdivého, bez textu, bez důvodů positivních odvažuje se upírati, ba i úsměšky si tropiti z této tradice veškerému starému křesťanstvu drahé,

ospravedlňuje již z předu přísný výrok vynešený proti sobě Benediktem IV.

A není to pouze věda, která je zatracuje.

Zbožná víra tato jest tak přirozená, odpovídá tak dobře citu nejvnitřnějšímu a nejhlubšímu, ba samému ponutu srdce křesťanského, že se zdá, jako by ku přijetí nebylo téměř ani třeba důkazů, které ostatně nejsou zbytečnými.

Hle, kdo z nás nemyslel na to již tisíckráte? Kdo z nás se netázal, jakými as byli za živobytí pozemského Ježíš a Marie? Kdo nepokusil se o nich si učiniti obraz? Kdo by nebyl toužil spatřiti v nějakém vyobrazení, byť i nedokonalém, tvář skrze kterou zářilo božství Spasitelovo, a tahy nové Evy, v nichž obrážela se veškerá vznešenost a krása neporušené přirozenosti lidské, která již ohlašuje a slibuje spásu?

První křesťané měli toho potřebu, jako my ji máme nyní. Zákon židovský překonán jest s překážkami a pochybnostmi svými. A ostatně, kdyby nikdy nebyl dopouštěl takový druh vyobrazování, již po dlouhou dobu byl odročen.

Spasitel sám zdál nakloňovati se přání jejich a propůjčovati se na vyslyšenou.

Vzdáleno buď zavrhovati zbožnost ženy od krvotoku uzdravené, která jemu dala v rodišti postaviti sochu broncovou, vždyť jest posvěcena zázrakem ustavičným.[1]) Poslal svou podobiznu Abgarovi, králi v Edesse, který za ní prosil; a Řím chová, jakožto jednu z nejvzácnějších relikvií závoj, do kterého vtisknul svatou tvář svou kráčeje ku Kalvarii.[2])

Eusebius v téže kapitole, u příležitosti sochy postavené od ženy zázračně uzdravené, mluví o současných podobiznách apoštolů sv. Petra a sv. Pavla, které jsou zachovány až na jeho dobu. Podobizny tyto nalezeny jsou v římských katakombách, na sklenicích z prvních století pocházejících. A nejsou to postavy obrazotvornosti, nýbrž skutečné a věrné podobizny, jakož to dosvědčuje vzájemná podobnost, nezměnitelnost typů osvojených pro každého z apoštolů, a jejich souhlasnost s tradicí.[3])

Spatřujeme blahoslavenou Pannu chovati s pečlivostí náboženskou jesle, plénky a první oděv Vykupitelův. Ona znamená si místo, které posvětil narozením svým, v chlévě betlehemském. Církvi jerusalemské dostalo se z její rukou těchto svatých relikvií; ta k nim přidala ostatky umučení jeho; později i ony blahoslavené Panny samé. Celý svět jí záviděl ten poklad a přicházel je uctívati na ono místo samé, kde poklad byl uložen, až do dne stanoveného Prozřetelností, která jim dala přejíti do nových svatyň.

Což podobizna Marie Panny byla by bývala věřícím památkou méně vzácnou, než její tunika, její roucho, její pás? Což byli by se ukazovali méně žádostivými, aby to bylo jejích majetkem, a méně horlivými, aby to obdrželi? Čím více se o tom přemýšlí, tím méně se o tom pochybuje. Prosili jsou matku svou, aby jich neopouštěla, aniž by jim zůstavila podobiznu svou, jakoby náhradu za ztrátu, která je očekávala. A kterak by byla bývala s to jim odepříti této útěchy?

Nemohlať ovšem nevěděti, že se to hodí do rámce Prozřetelnosti, a že toho vyžadují závažní důvodové, aby vyhověla přání jejich. Slušeloť zajisté, aby úcta svatých obrazů, jakož i úcta svatých ostatků, započala ní a Synem jejím.

Skutečně, všichni křesťané západní a východní věřili to od dob nejdávnějších. V 6. věku, vedle všech svědectví, přesvědčení to bylo obecné. Jsme nuceni pozorovati to od počátku pátého století, v okolnostech,

---

[1]) Vedle svědectví Eusebiova, bylina neznámá rostla kolem podstavce sochy, a jak mile dospěla až k obrubě roucha Spasitelova, byla naplněna mocí, která zhojila ženu od krvotoku, a sloužil a ku podobného hojení.

Socha tato byla zničena Julianem Odpadlíkem. Budiž zde opakováno, co Sozomen o tom vypravuje (Hist., K. V, hl. 21):

„Julian, dozvěděv se, že v Césarei Filipově, nazvané též Panéades, zachovala se znamenitá socha postavená ku poctě Ježíše Krista od ženy, kterou zhojil od krvotoku, dal ji zkáceti a nahraditi svým vlastním obrazem. Brzy však oheň s nebe padající násilím na tuto novou sochu urazil ji hlavu a krk, do země je pohrouživ a zůstavil na trupu stopy dosud viditelné. Pohané vlékli potom sochu Spasitelovu ulicemi města, a roztloukli ji na kusy. Později Římané sebrali kusy uloživše je v kostele, kde až dosud se spatřují.“

[2]) Víme dobře, že žádný z kritiků nepřipouští tři tyto obrazy. Obtíže však, které namítají, jsou daleké toho, aby nám případnými zdály se býti.

Námitky a odpovědě lze nalézti v Sandini-ho „*Historia familiae sacrae*“. Podobizna zaslaná Abgarovi dostala se z Cařihradu do Říma, kde se ctí v kostele sv. Silvestra in Capite.

[3]) Sv. Augustin, sv. Ambrož a jiní spisovatelé prvních věků zmiňují se o podobiznách knížat apoštolských. Sv. Jan Zlatoust choval je ve své ložnici. Byliť u starých tak zdomácnělými, že sv. Ambrož poznal bez meškání sv. Pavla, který se mu objevil ve vidění. Sv. Petr a sv. Pavel ukázali se, aby je obrátili, pohanům, kteří je ještě neznali, a je opětně nalezli v podobiznách chovaných v kostelích. Vypravuje se tatáž věc o nemocných jimi uzdravených. (V. Sandini. Historia Apostolica.)

z nichž možno oceniti právě cenu zcela zvláštní. Od počátku mnoho kostelů osvojovalo si slávu, býti v majetnictví této podobizny; i zachováno jest dosud mnoho těch starých obrazů. Všechny ukazují nám tentýž typus, tentýž výraz, tutéž povahu; patrně jest vyobrazena tatáž osoba uměním brzy více, brzy méně dokonalým, v situaci a v okolnostech různých. Bylo by zneuznávati přirozenost lidskou, požadavky a jemnocit lásky, kdybychom předpokládali, že podobizny tyto byly přijaty bez zkoušky od těch prvních, jimž se jich dostalo. Těm, kteří živi byli s Marií Pannou, nebylo lze mýliti se. S opovržením byli by zamítli všeliké vyobrazení, které by nebylo reprodukovalo tahy, jež zachovávali zbožně vryté na dně srdce svého. Pokolení následující nebylo méně bezpečno před všelikým překvapením. Nábožná zvědavost jeho neustála dotazovati se po Matce Vykupitelově těch, jimž bylo toho štěstí ji znáti a vlastníma očima viděti. Odkud ono podání, jež shledáváme, sepsané později, u otců a spisovatelů církevních, které se však ukazuje již viditelně na obrazech, jimiž se zanášíme? Podobnost jejich mezi sebou zůstává nevysvětlitelnou, nepřipouštíme-li, že jsou to díla jedné ruky, aneb alespoň kopie první podobizny věrohodné a věrné; jejich auktorita, je-li dovoleno užíti toho slova, nedopouští, abychom připisovali je nahodilé obrazotvornosti jediného umělce. Uznalost věřících, která nám zachovala jméno evangelistů, nedopustila, aby ztratilo se jméno malíře, který je obdařil tím pokladem. Jsme vším způsobem nuceni přijmouti to, co nám tradice podává; a Rafael napsal list dějin, když v jednom z hlavních svých děl vyobrazuje nám sv. Lukáše u vidění malujícího blahoslavenou Pannu, stojící před ním, držící Syna svého na loktech svých.[1])

Sv. Lukáš skutečně vším tím, co o něm víme, zdál se býti připraven Prozřetelností k tomu úřadu. Narodil se v městě Antiochii, středisku vzdělanosti řecké na Východě, které soupeřilo s Římem, Athénami a Alexandrií ve vědách a krásném umění. Ničeho se mu nedostávalo, čeho potřebí jest, aby sloužilo ku vzdělání ducha, k obohacení a k okrase jeho. Lékař, o tom nelze pochybovati, vedle svědectví veškerého starokřestanstva[1]) zakládajícího se na svědectví sv. Pavla[2]), znalý literatury řecké, čehož důkazem jsou díla jeho; snad i Řek skutečný, čehož ostatně není nikterak nutno ku thési, kterou se zanášíme. Mohl, jako stává se za dnův našich, doplniti vychování své přiučením se umění malířskému ze zábavy. Podobizna, o které mluvíme, nevyžaduje nikterak ruky mistrné. Namítá-li se však, že prosté schopnosti pouhého milovníka umění nejsou dostatečnými (a obraz S. Maria Maggiore skutečně zdá se vyžadovati více), proč nepředpokládati, že pracoval, aby byl s to zadostučiniti zbožné touze věřících, aneb že zvláštní milost jej řídila v díle, které zajímalo církev veškerou?

Dom Calmet[3]), a v průvodu jeho Grotius, Tillemont, Baillet a učenci jejich školy, měli za to, že zbaví se svědectví opovrhnuvše podáním o té věci tvrdíce, že sv. Lukáš vyvedl podobiznu blahoslavené Panny ve svém evangelium, vylíčiv nám její ctnosti, její tajemství, zrození a dětství Syna jejího. Podřizujeme se auktoritě učeného benediktina, kdykoli jde o linguistiku neb vzdělanost: bylo by nám však za těžko v tom okamžiku nemysliti na námitky tak často dovolávající se soudu a kritiky jeho.

Jest pravda, že sv. Lukáš byl zasvěcen do veškerých podrobností života blahoslavené Panny a jejího Syna. Evangelium jeho jest toho důkazem; a jest to onou zásluhou, která jej rozeznává od tří ostatních. Všichni otcové a veškeří vykladatelé z toho soudí, že musel ji znáti a žíti v její blízkosti; a my čerpáme z té události nový závěrek a oporu starodávné tradice této. A jest-li že duchům příliš jemnocitným příčí se myšlénka viděti Matku Boží stojící před evangelistou, nic není v cestě tomu náhledu, že vyvedl podobiznu svou z paměti, což snadno mu bylo při tom něžném poměru.

S těží lze uvěřiti, a nedovedeme nikterak vysvětliti si toho leč systematickým nepřátelstvím naproti zbožné víře, že učenci odvážili se už namítati nám stáří blahoslavené Panny, kterou svatý Lukáš nám maloval s Ježíškem na rukou, kdežto jest jisto, vedle vlastního svědectví jeho, že ji nemohl spatřiti až po utrpení Páně.[1])

Michel Angelo již rozluštil tuto námitku. Namítalo se mu, že v znamenité skupenině

[1]) Obraz tento malován jest pro bratrstvo umělců, zřízené v Římě pod jménem sv. Lukáše. Z počátku mělo oratorium své vedle Sa. Maria Maggiore a pod ochranou Panny Evangelistovy. Když pak bylo zbořeno Sixtem V., žádali a obdrželi kostel sv. Martiny, v sousedství jiného obrazu malovaného rukou patrona svého, onoho, který se chová u Panny Marie v Ara Coeli, jehož vyobrazení (obr. 2.) tuto se podává.

[1]) K. Sandini. Hist. Apost., ad S. Lucam.

[2]) Collos. 4, 14.

[3]) D. Calm., „préface de l'Evangile selon saint Luc“ ku konci.

[1]). Evangl. secundum Lucam I, 2.

své Pietà zvané, vyobrazil Marii právě tak mladou jako syna jejího, jehož tělo mrtvé drží na kolenou. „Což nevíte," odpověděl kritikům, „že skutečné pannenství udržuje si mladistvost tělesnou právě tak, jako duševní?" Velikán umělec dovtípil se důmyslem svým toho zjevení, že duším svatým a čistým dostává se světla nadpřirozeného. Sv. Brigitta, Marie z Agrédy, Kateřina Emmerichová, poučují nás, že stáří nikterak nevtisklo stopy své do té tváře a na to tělo nepoškvrněné. Avšak byť bychom i zůstavili stranou pořádek nadpřirozený, ač jest pravdivý, což bývá tak nesnadné malíři, aby omládnul model před ním stojící; a zdali třeba jest mu tolik učenosti či obrazotvornosti, aby vrátil tahům starým podobu, barvu a život mládí?

Zachovejmež tedy onu fisiognomii sv. Lukáše, tu kterou nám odkázali naší otcové. Lékař těla stal se lékařem duší. Učeník sv. Pavla obrátil se zcela a dokonale a odtud péro jeho neslouží leč ku sepsání života Ježíšova a skutků apoštolských; a štětec jeho nevyvedl leč obraz Marie a jejího syna. Evangelista s dvojím titulem mluví k duši a mluví k očím; káže učeným a neumělým, dítkám a dospělým; a zůstavil veškerým pokolením křesťanským tuto dvojnásobnou contemplaci, která se stala slávou a blažeností jeho na zemi, a která nyní stala se korunou jeho na nebi.

Jakkoliv přesvědčení toto naše jest sladké a jasné, nezapomínáme předce, že otázka, kterou se zanášíme, jest otázkou dějinou a dlužno ji rozluštiti jinými důkazy. Přicházíme ku svědectvím, které předpokládají veškeré naše úvahy předcházející a které o poslední analysi se opírají.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc únor.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Kalich:* pro dp. Mik. Kheka, b. notáře a faráře v Nov. Etinku. — *Pozlacení kalicha:* pro důst. farní úřad v Raspenavě; *pozlacení paprsků:* pro vp. Štěp. Dvořáka, kaplana v Luži. — *Patenka k nemocným:* pro vp. Jana Víta, kaplana v Ostrově na Moravě. — *Nádobky na sv. oleje:* pro dp. Václ. Vaňka, faráře v Záhoří, pro vp. Jana Víta, kaplana v Ostrově a pro dp. M. Kheka, faráře v Nov. Etinku. — *Kaditelnice:* pro dp. O. Köstlera, faráře v Andělské Hoře. — *Kropáček:* pro vp. Štěp. Krause, kaplana v Hrádku. — *Svícny oltářní:* pro p. Mart. Šrahůlka, rolníka v Kozojídkách a pro vp. Jindř. Sommera, kaplana ve Friedlandě v Čechách.

Pultík pod mešní knihu: pro vp. Št. Krause, kaplana na Hrádku.

Paramenty. *Kasule fialová:* pro blahorod. sl. Amalii Kühnlovu, učitelku v hluchoněmém ústavu v Praze, pro vp. Štěp. Krause, kaplana na Hrádku a pro dp. V. Hošťálka, faráře v Oseku na Moravě. — *Oprava kasulí:* pro vdp. Karla Kmocha, ředitele hluchoněmého ústavu v Praze. — *Pluviál bílý bohatě zlatem a hedbávím vyšitý:* pro vdp. V. Mosteckého, děkana ve Vodňanech; *pluviál bílý:* pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladé; *pluviál černý:* pro dp. Jos. Rathouského, faráře v Langenavě. — *Velum:* pro vp. Štěp. Krause, kaplana na Hrádku; pro dp Mik. Kheka, b. notáře a faráře v Nov. Etinku. — *Bursa k nemocným:* pro vp. J. Víta, koop. v Ostrově na Moravě. — *Pláštík na ciborium:* pro dp. Ant. Bouchala, faráře v Chlebích; pro dp. Mik. Kheka, b. notáře a faráře v Nov. Etinku. — *Antipendium:* pro dp. Jos. Schmida, faráře v Brodu. — *Nebesa:* pro vp. J. Sommra, kaplana ve Friedlandě v Čechách. — *Baldachýn:* pro vp. Jana Šimka, faráře v Čimelicích. — *Komže pro ministranty:* dp. Jiří Böhm, farář ve Vartenberku. — *Prápor kostelní:* vp. Václ. Petr, kaplan v Blovicích.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Kalich stříbrný:* důst. farní úřad v Jeníkově. — *Pozlacení a oprava monstrancí:* důst. farní úřad v Suchomastech; dp. Fr. Veselý, farář v Řepíně a dp. Lud. Kazda, farář v Dlouhé Vsi. — *Nádobky stříbrné na sv. oleje:* vp. Frant. Porazil, kaplan v Rohli u Ousova na Moravě. — *Relikviář:* dp. Jos Thun, farář v Ousově na Moravě. — *Ostensorium:* důst. farní úřad v Jeníkově. — *Kříže dva nad tabernákl:* dp. Václ. Hugo Nigrin, deficient v Loukově u Semil.

Paramenty. *Celý skvostný ornát (kasule, dvě dalmatiky a pluviál):* dp. Adam Špaček, farář v Studené na Moravě. — *Kasuli černou:* vdp. Em. Doležal, děkan v Minicích. — *Kasuli červenou vyšívanou:* dp. Aug. Stejskal, farář v Studýnkách. — *Pluviál bílý a černé dalmatiky:* vp. J. Kamr, kaplan v Mníšku. — *Velum skvostné:* dp. Aug. Stejskal, farář v Studýnkách. — *Nebesa nádherná:* dp. Aug. Stejskal, farář v Studýnkách na Moravě. — *Antipendia:* dp. V. Hugo Nigrin, deficient v Loukově a dp. Schuh, farář ve Wildsteinu.

Lehner.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 3. **V Praze, dne 30. března 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Zodpovídané „otázky archaeologické“: Starší špitály města Jindřichova Hradce. - Rakovník a jeho archaeologické památky. — Historické výpisky z prastarých kalendářů českých. — Madona sv. Lukáše. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc březen.) — Feuilleton.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

80.

Jindřichův Hradec.

Příspěvky monografické od *Coelestina Friče.*

2. Starší špitály města Jindřichova Hradce.

(Dokončení.)

8. Z r. 1398. *Lodherzov.* Anno 1398. 26. Septemb. data est crida cum commis. Petro presbytero de Nouadomo, ad ecclesiam paroch. in Lodherzow per mortem dom. Wenceslai ad praesentationem honorab. et relig. dominorum Nicolai commendatoris et conuentus fratrum de domo theutonica in Nouadomo. Exec. decanus Chinouiensis plebanus in Descza. — Tingl.l. V. Conf. pag. 310.

Při roce 1413 připomíná se kněz řádu německých rytířů bratr Václav (Frater Wenczelaus, parochus in Nova domo).

Državy rytířů německých v Jindř. Hradci byly nejvýnosnější, neboť r. 1451 sám českomoravský zemský komthur Vilém ze Schoenburku zmiňuje se o tom ve svém listu, nímž dává zprávu o stavu jmění celého řádu velmistrovi Ludvíku z Ehrlichshausen takto: „Das deutsche Haus zu dem neuen Haus (Neuhaus), da Herrn Meinharts Soehne sitzen, die unseres Ordens Stifter sind (Nachfolger und Wohlthaeter): und ist itzt der beste Hof und die Zugehoerung, die unser Orden mag haben itzt in dem Lande zu Boehmen.“ [1])

Touto zprávou mizí již veškerá stopa po tomto řádu, až pak při roce 1468 poznamenává se, že úřadoval téhož roku v J. Hradci farář Eliáš Ssech, kněz již řádu premonstrátského.

3. Minority uvedl do Jindř. Hradce Oldřich III. ze Hradce. Tento totiž zdědiv r. 1316 panství jindřichohradecké dal zprvu kostel (okolo r. 1320) a pak klášter vystavěti. V klášter tento povolal minority, kteří zde již r. 1351 dne 4. října odbývali provincialní kapitolu. Minorité měli kostel svůj, jakož i klášter tam, kde nyní jest kostel sv. Jana Křtitele. Vedle sakristie byla kaple s třemi oltáři cechu a řádu šoukenického, kterýž se zavázal, že vícekráte v roce mše sv. dá čísti. Pro jich pak vůbec velkou lásku a příchylnosť k řádu minoritů učinil je r. 1380 dne 23. července provincial řádu minoritského v Čechách a v Polsku P. Thomislaus účastnými veškerých zásluh a modliteb řádu.[2])

Minoritům však nedařilo se tu příliš valně, byloť jim asi uděleno málo nadací. Známé jest jen nadání z roku 1374, jež učinil vlastní jich bratr řádu, jakýsi Fridrich

[1]) Der d. Ritterord. in Boehm. u. Maehr. von Milauer str. 189.

[2]) List. v hradec. archivu.

ze Lhoty, odkázav jim kopu grošů praž. co roční plat na vždy a sice měly se tyto vypláceti z vesnice (Červené) Lhoty. Nadání minoritův skvěleji obdařena byla Jindřichem IV. ze Hradce a sice r. 1491. Týž totiž „uzavřel s bratrem Martinem, komisařem nade bratřími a sestrami zákona minoritského a vikářem království českého smlouvu, kterouž týž Martin ve jmenu zdejšího konventu učinil a dle kteréž se mnichové zavázali sloužiti každého dne mši sv. v kapli Narození Panny Marie v témže klášteře sv. Jana od sv. Jiří až do sv. Martina dvakráte do téhodne „nahoře v tom kostelíku, jakož slove „maričina (?) kapla“ mimo to každého čtvrt leta v úterý po suchých dnech v téže kapli Narození Panny Marie zpívati vigilie s devíti lekcemi a laudes, na zejtří pak jednu mši zpívati a dvě zádušní čísti za něho i za všecky pány ze Hradce a za Jeronyma z Kienostu. Za službu a práci takovou slíbil zase pan Jindřich svým a svých dědiců jménem dávati bratřím ročně 3 kopy gr. míš. a sice 2 kopy na sv. Jiří a 2 na sv. Havla, jež jim z úroku městského vykázal, nařídiv, aby kvardián jednu polovici bratřím na „kápie“ a druhou na kuchyni obrátil, dále každý rok 2 „dčvery“ kaprův a 8 věder „bieli“, tolikéž každé úterý po suchých dnech ze své komory 10 gr. míš. a k výše připomenutým službám božím zádušním 4 svíce též i „příkrov“ na „páry“ (máry). Zároveň odpustil klášteru úrok z pole, louky a stodoly, avšak kdyby klášter dědiny a stodolu pronajal anebo prodal, má z nich úrok držitelům panství placen býti.[3])

Roku 1457 přišli do Hradce však také Františkáni i stalo se, co stávalo se všude, kde se tyto dva řády setkaly, totiž, že jeden druhému hleděl kaziti výživu. A jelikož řád minoritů těšil se beztoho jen malé přízni i před příchodem těchto, těšil se jí pak ještě méně. I vyjednával pan Jáchim ze Hradce (nar. 1526 † 1655) s kvardianem řádu o postoupení kláštera. O vyjednávání tom zachoval se důležitý list v hrad. zám. archivu, kterýž dne 23. ledna 1560 psal Šťastný ze Pleší p. Jáchimovi do Vídně.[4]) Mezi jiným píše: „S bratrem quardianem není ještie žádného snešení, aniž chce jaké o tom smlúvy bráti, než což se koli jim za to učiní, že to vdiečnie přijmú.“ A tak byvše minorité zprvu Jáchimem ze Hradce slušně odškozeni, opustili klášter a přesídlili se do Jihlavi, odkudž asi dříve do Hradce Oldřichem III. uvedeni byli, neboť klášter minoritský připomíná se v Jihlavi již r. 1243.

4. Řád bosých (bosáků) čili řád sv. Františka (řád františkánský) uveden sem byl roku 1457. — Za Oldřicha V. ze Hradce (1449—1452) zavítali do Hradce 2 proslulí mužové: Aeneáš Sylvius, (nápotomní papež Pius II.) a Jan Kapistrán, bratr řádu svat. Františka. Roku pak 1451 za této totiž návštěvy kázal prý tentýž Kapistrán v kostele sv. Václava, kde ještě dnes ve výklenku pobočního oltáře sv. Ludmily zachován jest zasklený nápis jména „Ježíš“, kterýž prý on — Kapistrán - sám napsal.[5]) Snad možno tedy již této návštěvě přičítati, že Františkáni brzo na to a sice r. 1457 do Hradce uvedeni byli. Toto uvedení podporovala snad i přízeň, jakou Jan Kapistrán při své návštěvě tomuto řádu zde zjednal. V kronice J. Beckovského čte se na str. 820.:

„Jan Kapistran, řádu bratří menších sv. Františka, muž malé postavy, všechen suchý a více mrtvému, nežli živému člověku podobný, kterýž ačkoliv 66 let věku svého měl, však velmi pracovitý byl; každodenně lidu tak horlivě v latinském jazyku kázal, že i ti, kteří latině nerozuměli, k pláči a k polepšení svého života pohnuti bývali; jehožto latinská kázání někdy v německou a někdy v českou řeč — jak kde potřeba ukazovala — jeho tlumočníci lidu obraceli.“

R. 1457 poslal pak provincial P. Jakub z Velkého Hlohova několik mnichů, jimž kostel svat. Václava a na blízku něho i dům čís. p. 67. III. za obydlí dal. Zde pak bydleli plných 22 let (1457 1479). Uvedeni byli Františkáni tito do Hradce purkrabím Prokopem z Vojslavic, kterýž tu po smrti Oldřicha V. ze Hradce spravoval statky a kterýž s povolením poručníků Zděnka ze Šternberka a Arnošta z Leskovce ustanovených dětem (po Janovi IV. ze Hradce: Heřmanovi a Jindřichovi) také jim bydliště tu (v č. 67—III.) vykázal. S obydlím tímto však nespokojeni jsouce žádali Františkáni o nový lepší byt. I daroval jim Jindřich IV. r. 1478 k vystavení kláštera františkánského místnost v předměstí novoměstském a sice v úžlabině, která vede k řece na t. zv. Urbanův most a dal

[3]) Origin. listina, v níž smlova tato zaznamenána jest, nalezá se v městském archivu. Dle ní podal také první zprávu o smlouvě té Jan Orth ve svém spisu: „*Nástin histor.-kulturního obrazu Jindř. Hradce od konce 15. stol. až k r. 1618*“, z něhož jsme také i my zprávu čerpali.

[4]) Jan Orth: *Nástin*, str. 5.

[5]) Když se r. 1878 vnitřek kostela opravoval, byl obnoven i nápis tento, avšak asi o 1 stopu výše, nežli byl onen Kapistranův, neboť když se nápis ten chtěl opravovati, vypadla prý při snímání rámečku jeho malta a tak nápis porušen.

jim sám kostel a klášter vystavěti (in praeurbio novae plantationis juxta viam profundam quae ducit ad flumen et pontem Urbani sic dicti). Na místě tom stával dříve, jak lze se v zápiscích Štěpána Claudiusa dočísti, dům se zahradou a loukou. Když pak od krále Matiáše, papeže Sixta IV. (jemuž Jindřich IV. ze Hradce své právo co majitel pozemku postoupil) a pražského arcibiskupa došlo povolení k stavbě, byla dne 3. června 1478 sepsána nadační listina a ihned bylo započato se stavbou kostela i kláštera. Vše to bylo již následujícího roku dokončeno a stavení Františkánům slavnostně odevzdáno. Od té doby nalezá se pak klášter Františkánský spolu s kostelem sv. Kateřiny na tomto místě až dodnes.

5. Jesuité. Kněze bratrstva Ježíšova chtěly do Hradce uvésti již roku 1566. paní Anna, vdova Jindřicha z Rožmberka, rozená z Hradce, Anna, vdova Adama I. ze Hradce, roz. z Rožmitálu, a Anna, vdova Jáchima ze Hradce, roz. z Rožmberku, kteréžto tři paní pospolu v „klášteříčku“ bydlely. Jejich přání nedošlo však vyplnění, až teprvé roku 1592. Téhož roku slíbil pan Adam II. ze Hradce, purkrabí království českého, a to ještě jen ku naléhavým prosbám rektora pražského kollegia, Jana Vivaria, že položí v Hradci základ kollegiu jesuitskému, aby prý obyvatelstvo na panstvích jeho (v Jindř. Hradci, v Telči, v Hluboké a v Polné) většinou nekatolické, církvi opět navráceno bylo. Slib tento, ačkoliv nebyl pan Adam Jesuitům příliš nakloněn, splnil již r. 1594. Dne 20. ledna téhož roku, vydal od sebe listinu, kterouž založení kolleje jesuitské, spolu s chrámem a mimo to i gymnasiem a domem pro chudé studující potvrzuje. Dále přenesl i Adam ze Hradce na Jesuity patronátní právo kostela farního, jakož i vůbec kostelů ostatních a prebend panství svých. „Farní chrám — píše — poskytuju samé kolleji, neb bratrstvu a veškeré péče, jakož i práva, jež mi přináležejí na vždy se zříkám a otcům téhož bratrstva uděluju . . .“ K témuž účelu dále odkázal statky, z jichž důchodů vyplácelo se kollegiu 1560 míš. (neb 1750 zl. rýn.) ročně, odevzdával se roční deputát obilí, vína, piva, ryb a dříví dle potřeby a vůle jeho. Ano i dvě drahocenné knihovny, z nichž větší na 4000 dukátů (scutatorum) měla cenu, témuž kollegiu daroval. První z bratrstva Ježíšova, kteří ještě v lednu téhož roku přišli, byli: P. Baltazar Hostovinus, P. Jan Victoria a jeden bratr laik. Dne 4. července — v úterý památného dne sv. Prokopa — roku 1595. položil Adamův syn Jáchim Oldřich ze Hradce základní kámen k této koleji jesuitské. Založení toto dělo se u veliké slávě, neboť odbývalo se v „přítomnosti mnoheych vyššího i nižšího stavu duchovních lidí skrze dlouhé zpívání — troubení.“ Zachovaná upomínka o této slavnosli pokračuje: „Potom pak na druhey den správa školy farní jest jezuituom poručena a vzdána, a tu na miestie Societatis přijal P. Johannes v přítomnosti knieze Václava Brosiusa, ten čas diekana zdejšího, tolikéž ouřadu Hradeckýho.“ — Upomínka tato o slavnosti položení základního kamene jest umístněna na zadní straně listu titulného „pamětné knihy z r. 1559.“ Pod upomínkou tou čtou se pak tyto verše:

Vespera jam venit, nobiscum Christe maneto,
Extinqui lucem ne patiare tuam.
Te maneat semper servante Ecclesia Christe
Insertosque ipsi nos tua dextra tegat,
Tres velut in flamma testes Babylonide servas.
Rex ubi praesentem te videt esse Deum P. M.
Artis amor signum est divini in pectore motus,
Namque Deo junctos efficit artis amor. I. M.

Celá stavba kollegia nového kostela sv. M. M. a nepochybně i semináře ukončena byla ku konci r. 1599. a tak byly v prvním majetku Jesuitů: starý městský špitál s kostelem sv. M. Majdaleny, celá pravá strana ulice Nežárské, fara, kaplanský dům a j.

Roku 1615. vypukl v Hradci oheň a ztrávil i budovy jesuitské spolu s kostelem sv. Maří Majdaleny, načež byly opět — a to hlavně s přičiněním paní Kateřiny z Montfortu a její dcery Lucie Otilie vystavěny. Při ohni tom totiž zničeno bylo i farní stavení a tu koupila pí. Kateřina z Montfortu dne 14. ledna r. 1616. od obce spáleniště se vším příslušenstvím a nařídila, aby se jím seminář rozšířil.

Z dob jesuitských jsou i v Jindřichově Hradci zajímavými náboženské rozbroje, kteréž nastávaly zároveň se vznikem utraquismu.

Přenešením patronátního práva, kteréž Adam ze Hradce, jak již zmíněno r. 1594. v měsíci únoru učinil, dán byl základ ku sporům, kteréž tím více zmohutněly, když r. 1607 dne 3. února prohlásil V. Slavata kostel sv. Trojice za majetek jesuitův a katolíkův, a zároveň nařídil, „aby se hřbitov přehradil a ona část za kostelem utrakvistům za pohřebiště sloužila, kamž zvláštní vchod si udělati mají, a své mrtvé beze zpěvu a zvonění pochovávati, a to že mají považovati za milost, kterou jesuité dle svého dobrého zdání jim odejmouti mohou.“ Tím nebyli ovšem měšťané spokojeni a tu se stalo, že se jich největší část vyslovila pro kalich, tak

že o velikonocích téhož roku bylo již sotva sto osob, které pod jednou způsobou svátost oltářní přijalo.

Dne 21. května 1615. vypukl v ložnici chudších študujících v semináři oheň, kterýž strávil děkanství, kostel sv. Majdaleny, kolej, pivovar, mlýn a 70 domů. O tomto ohni tvrdili Jesuité, že byl zúmyslně založen, neboť prý byl již 8 dní před tím pozorován v těch místech silný kouř.

Po pamětném vzbouření a shození s okna domu sněmovního, kteréž se dne 23. května 1618. dostalo se Slavatovi a Martinicovi, stalo se, že již dne 6. června oznámil krajský hejtman Vencelík z Vrchovišť jesuitům, aby hned aneb nejdéle ve dvou dnech Hradec opustili. V knize pam. města Hradce Jindř. fol. 83. čteme: Léta 1618 ve středu po sv. duše, z poručení pánův stavův psaní od pana Venclíka a pana Lapáčka pánům jesuitům dodané, aby se hned, aneb do pátku nejprv příštího všickni pryč od města Hradce odebrali; co se vykonalo a ode všeho odešli.“ — Odebrali se pak jesuité do Pasova, kdež nalezli útulek až do doby, kdy povstalci v bitvě na Bílé Hoře poraženi byli, po kteréžto bitvě slavili opět Jesuité pod svým rektorem P. Mikulášem Pastoriem dne 17. prosince 1620 vjezd do Jindřichova Hradce. Za hlučného jásotu katolické obce byli uvedeni do zámku, všechny kostely byly jim otevřeny a dne 24. května 1621. i kollegium zase přepuštěno; 8. června t. r. svěřeny jim byly i školy. V tom čase jednalo se také o tom, aby Jesuitům přenechán byl hlavní chrám a kostel sv. Jana měl se za hlavní vyzdvihnouti. Mezi protidůvody však bylo, aby se raději kostel sv. M. Majdaleny znova vystavěl. Po té již setrvali Jesuité stále v Jindř. Hradci, až pak dne 3. listopadu 1773. řád jejich vůbec úředně vyzdvižen byl, kolej jejich rozpuštěna (při vyzdvižení řádu bylo v hradecké kolleji: 15 kněží, a 4 magistři školastici a 7 laiků) a dne 9. ledna 1779 ve vojenská kasárna přeměněna.

6. Bekyně. Anna Münsterberská a hrabyně Kladská, vdova to po Jindřichovi IV. ze Hradce, jakož i dcera její Anna, rovněž vdova, vyžádaly si od císaře Ferdinanda I. svolení k nadaci pro chudé, i založily pak tak zvaný „Špitál u sv. Kateřiny“, čili též „Klášteříček“, kdež nalezal se ústav se sborem podobným bekyním. Zakládací listina dána byla na Jindřichově Hradci dne 4. září 1534. — Špitál tento zrušen byl pak Kateřinou z Montfortu již r. 1598., neboť byly prý jen dvě nemocné zde v ošetřování. Jmění jeho poručila pak na zřízení semináře pro chudé žáky. —

81.

Rakovník

a jeho archaeologické památky.

Napsal Dr. *Sigmund Winter*, prof. při vyšší reálce v Rakovníku.

A.[1])

Rakovník[2]) (50° 6′ sev. šíř. 31° 22′ vých. délky Fer.),

královské město, leží v podélném údolí mezi dvěma táhlými hřbety na potoce, jenž as míli cesty výše na severozápadě u Petrsburka se pramení a u Křivoklátu do Berounky se vlévá.[3]) Pamětihodné jest Rakovnické náměstí. Veliký obdélník, dosti pravidelný — ovšem vroubený domy jen nízkými. Jediné reálka městská, jež stojí na východním konci náměstí, a pak c. k. okresní soud na západním konci města jsou budovy dvoupatrové. Náměstí je dlouhé 500 kroků, široké přes 55; táhne se rovnou čarou od východu k západu. Ulic je 7. Nazvány jsou: Lubenská, poněvadž jí dostaneme se na sil-

[1]) Za základ vzaty jsou „Otázky archaeologické“. K čemu nedáno odpovědi, tam budiž myšlena odpověď záporná.

[2]) Původ jména vypravuje památní kniha v 1530 počatá takto: Několika sto kroků od Karlovarského předměstí blíže kostelíčka sv. Jiljí stával o samotě až do r. 1496 mlýn, u kteréhož se veliké množství raků nacházelo, tak sice, že mlynářka po smrti svého manžela, majíc mnoho dítek, samými raky je živila. Toto místo až podnes Mleyniště sluje. Zvěděvše to okolní obyvatelé, přicházeli sem zhusta, a uznavše, že množství raků důstatečné užívení podávati by mohlo, počali jsou sobě v tom okrsku obydlí stavěti, až posléz vesnice povstala, kterou Raková nazývali.“ Vypsáno z knížečky p. dr. Štembery, kterou vydal r. 1839 co rozšířený překlad Durasova místopisu král. krajsk. města Rakovníka. Zajímavo snad, že dnes v Rakovnice raka stěží kluci v potoce najdou. Ostatně viz o původu jména Rakovníka ještě pověst jinou, kterou ze žáků vytáhl jsem, a v dětinském jejich tónu ji přikládám beze změny.

[3]) Stembera ve své knížce „Místopis Rakovníka“ z r. 1837 zná ještě jméno toho potoka Hledeň (Geldenbach); teď mu geograf říká prostě Rakovnický.

nici k Lubnu; „Svatojilská“, jejímž směrem 1/4 hod. cesty za městem na západ leží kostelíček sv. Jiljí, o němž na svém místě více povím; „Vysoká“ podle vysoké brány, dále „ulice pod vysokou branou“; „kamenná“, jejíhož jména původ nevím; „masná“, v niž jsou ohyzdné masné krámy v staré, roztrhané, ohromné chalupě, a konečně ulice „k nádraží“.

Na východ Rakovníka táhne se jednou ulicí „Pražské předměstí“ a podél celého města při samém Rakovnickém potoce je předměstí „Sekyra“. Mezi místními pověstmi, které jsem od žáků sebral a přiložil, je také jedna o původu „Sekyry“. R. 1546 za rychtáře Staňka Skytalského začali Rakovničtí své město dlážditi. Původně měl jen starý chrám Rakovnický zdi a hluboké příkopy kol a kol a to od dob Vladislava I. z r. 1119. (Odkud Štembera toto datum vzal, nevím.) Bývalť tak mnohý chrám „kastelem“ — kostel. Ty příkopy zachovaly se i když na místě starého chrámu postaven nový. Zachovaly se do r. 1821, kdež občané je zavezli, k čemuž 228.960 kostkových střevíců rumu potřebováno.[4]) Zdi kolem chrámu docela pak zbořeny jsou r. 1834, a kamene z nich užito k stavbě nynější realky.

Město samo dostalo povolení hradeb a opevnění od krále Jiřího.

Toto povolení znova dal král Vladislav r. 1471 17. prosince (dat. Praha) tak, „aby se město zdmi hradilo, a věžmi a branami pevnilo na spůsob měst jiných hrazených v království českém.[5]) Hradby dokonány as r. 1518, v kterémž roce poslední stavěna brána. Z těchto hradeb zůstaly na dnešní den jenom chatrné zbytky na severní straně města a to ne souvislé. Stojít dnes as tři kusy zdi, mezi nimiž mezera vyplněna stodolami aneb domy a domečky. Zdi hradební skládají se z pískovce a pokud okem jsem mohl naměřiti, na některých místech byly zajisté na 4° až 6° vysoké. Těmto hradbám dobrou strategickou pomůckou a dnes dobrou městu okrasou byly a jsou *brány*. Na dnešní den zachovaly se jenom dvě ze čtyř. Zvaly se: Brána zákostelská, vysoká, svatojilská s hodinami a lubenská. První dvě stojí. Druhé na zem jsou dávno položeny, poněvadž by prý byly spadly. Svatojilskou shodili r. 1837. Ty brány vedly do čtyř předměstí.[6])

Vysoká brána je imposantní. Ze samého kusoví žernového; výška věže po střechu 63 loket. Věž i brána jsou slohu gotického. Střecha[7]) je stanová. Okolo kamenné pavlače pod střechou jsou kamenné znaky městských pořádků, a na zevnitřní straně u prostřed jest městský erb.[8])

(Pokračování.)

[4]) Štembera. Místopis str. 2.

[5]) Starý rukopis, v němž seznam rychtářův podle let a posloupnosti. Rukopis ten v sprostém domku nalezen dr. Štemberou r. 1837 a tím uchráněn.

[6]) Pražské jmenováno nahoře; plzeňské k jihu; karlovarské k západu; lounské k severu — téměř samá stodola.

[7]) Střecha je 20 loket vysoká. Sommer. Topograph. 13. sv. str. 5. podle Schallera I. Th. 1785 str. 63.

[8]) Erb města, jakž Vladislav II. r. 1480 majestátem ustanovil a povolil jest: Rak červený vzhůru klepety zdvižený v bílém poli, nad ním koruna královská, a nad ní oblouk spojující se s dvěma věžemi a zeď nad branou otevřenou.

Historické výpisky z prastarých kalendářů českých.

Podává *K. Konrád.*

C. k. universitní knihovna pražská chová v rukopisné síni své také celou sbírku knih XIV. století, jež náležely kdysi slavnému klášteru sv. Jiří na hradě pražském. Jsou skoro stejné neb velmi podobné formátem, vazbou, malbou, notami a vůbec vnější úpravou. Některé z nich náležely abatyši Kunhutě, dceři krále českého Přemysla Otakara II., jež zemřela roků 1321. Na přední desce pergamenového rukopisu sign. XII. D. 9. (breviáře) stojí písmem oné doby výslovně psáno, že jí náležel. Čtemeť tu: „Iste liber pertinet ad dominam abbatissam de s. Georgio Chunegundam filiam Othakari regis bohemie“. V některých obsahují se také kalendáře oné doby, v nichž někdy i zajímavé zápisky dějepisné buď současně, neb pozdější rukou psané objevují se zraku našemu. Sdělím některé z nich právě z onoho rukopisu XII. D. 9. a připojím poznámky a dodatky z jiných.

1. Při 2. únoru psáno stojí; „O' (obiit) dux boriuoy p̄mus xp̄ian'.“ T. j. 2. února zemřel vévoda Bořivoj, první křesťanský.

2. Ke dni 7. února přidáno: „O' boleslaus pius“ († Boleslav II. pobožný). Táž poznámka k témuž dni připsána též v rukopise cís. král. universitní knihovny pražské XIII. C. 1. a v rukopise kapitolní knihovny u sv. Víta, mnohem starším, sign. A L VII.

Rovněž tak psáno v rukop. c. k. knih. pr. ze XIV. stol. XII. G. 20 (breviář o dvou dílech) na týž den: „O' Boleslaus pius dux II. fundator.“ Jelikož byl zakladatelem kláštera u sv. Jiří, patrně i tento rukopis náležel onomu klášteru.

3. Devátého února přidáno: „*O' mlada soror boleslai abba.*“ († Mlada, sestra Boleslava II., abatyše.) Také v rukopise XII. G. 20 ad 2. jmenovaném k témuž dni stojí psáno: „O' maria filia ducis I. abbatissa s. Georgii. († Maria, dcera vévody, prvá abatyše u sv. Jiří.) Tato poznámka doplňuje předešlou a svědčí, že Milada jmenovala se klášterním jménem Maria. Známo jest, že Boleslav II. založil r. 973 prvý klášter panenský u sv. Jiří v Praze a svou sestru Miladu za první abatyši představil. — Též v rukop. c. k. kn. pr. XIII. C. 1. k témuž dni psáno, že „zemřela Mlada abatyše“.

4. Nejdůležitější poznámka jeví se při 15. únoru. Tu čteme: „*Anno dni 921 O' wratislaus p̄r sci wenceslai*“. (Léta Páně 921 15. února zemřel Vratislav, otec sv. Václava.“ Tím opravuje a doplňuje se udání Palackého k roku 912 v jeho dějinách položené: „Podobné však jest, že . . umřel . . . tento (Vratislav) 926. Udání našeho rukopisu spolehlivé jest, jelikož přídavek tento psán rukou písaře téhož rukopisu, tedy jistě před rokem 1321, kniha ta pořízena byla pro samu abatyši Kunhutu Přemyslovnu a Vratislav sám byl zakladatelem kollegiatního kostela sv. Jiří, tudíž dějů Vratislavových zajisté dobře si všímáno již z vděčnosti u sv. Jiří. Byť ne rok, alespoň den úmrtí Vratislavova stejně udávají a ztvrzují též jiné dva rukopisy téže knihovny, obzvláště ruk. XII. G. 20, breviář to, jenž pochází asi z téže doby, neb XIII. století a náležel dle zápisků témuž klášteru sv. Jiří. I v něm čteme: „Idus Februar. O' wratislaus dux pat' sci wenceslay p'mus fundator“. (Prvý zakladatel, t. kostela sv. Jiří.)*) A rovněž tak čteme v rukopise XIII. C. 1. (také ze XIV. století) k témuž dni: „O' dux wratislaus.“ Tím doplněno buď dobré rozsouzení p. Kalouskovo v „Osvětě“ z r. 1878 na str. 714.

5. Při 1. březnu stojí psáno: „*O' soror agnes filia reg̃ othak.*“ (Zemřela sestra Anežka dcera krále Otakara (I.) Známoť jest, že slavná abatyše blah. Anežka naše nechtěla jinak nazývána býti, nežli starší sestrou. V křížovnickém breviáři velmistra Lva z r. 1356 psáno jest teprve 2. března: „*O' bta agnes fundatrix ordis fratr. crucifer. cm̃ stella.*“ (2. března zemřela blahosl. Anežka, zakladatelka řádu bratří křížovníků s hvězdou.)

6. Ke dni 9. června připsáno: „*O' agnes abba*“. Tato Anežka musela býti abatyší u sv. Jiří před r. 1320, jelikož rukopis XII. D. 9. již byl před tímto rokem napsán, nebyla to tedy Anežka z Kolovrat, jež zemřela r. 1358. (Viz Tomkův Dějep. Prahy III. str. 190.)

7. Ke dni 21. června poznamenáno: „O' wenceslaus sed's rex boemie et polonie'. Na týž den klade úmrtí Václava II. též Palacký. — Též úmrtí krále českého Václava III. tu zapsáno a sice v den 4. srpna jakž i u Palackého. Bylyť se zprávy o úmrtí obou těchto králů příliš hluboko a bolestně dotkly všech srdcí českých a písař těchto zápisků byl jejich současníkem. Tak vyložíme si zapsání právě těchto zpráv a pominutí jiných.

8. Jak těžce dotkla se Čechů i tragická smrt slavného krále českého Přemysla Otakara II. r. 1278 viděti lze z toho, že i tuto zaznamenal náš písař, jejímž byl v mládí svém současníkem. Zapsána jest tu ke dni 26. srpna, nikoli 27. t. m., jakž i Palacký dotýká, takto: „VII. Kalend. Septbr. O' Ottacarus glōsus rex boemor.“ (26. srpna zemřel Otakar slavný král Čechů.)

9. Konečně tu zmíněno ještě na den 10. září úmrtí královny české Kunhuty či Kunky, jak předkové tehdáž říkali. Zpráva ta platiti bude ovšem o manželce Otakara II., matce to již zmíněné abatyše Kunhuty, o níž ke dni 26. listopadu též zapsáno ale *pozdější* rukou, že zemřela „cunegundis abba“.

*) Srovnej ad 2. II. fundator, totiž kláštera.

Madonna sv. Lukáše.

Podává *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

První svědectví historické pochází sice ovšem teprv ze VI. století; dosvědčuje však a potvrzuje víru věku pátého. Důležitost jeho nás pak pobádá, abychom některé podrobnosti uvážili a při nich trochu déle se zastavili.

Císařovna Eudoxie, vdova po Theodosiovi mladším, navštívila po smrti chotě svého

posvátná místa v Palestině a zaslala císařovně Pulcherii některé nejvzácnější relikvie blahoslavené Panny Marie a dětství Spasitelova, za které tato byla ji prosila. Přidala k nim obraz Matky Boží malovaný od evangelisty svat. Lukáše. Poučuje nás o tom Theodor lector, jak doslovně praví: „Eudoxiam ab urbe Hierosolymitana ad Pulcheriam misisse imaginem Matris Dei, quam Lucus apostolus depinxerat.“ [1]) Aby zbožný poklad slušně uložila, dala Pulcherie vystavěti tři veliké, nádherné chrámy v Cařihradě, onen v Blakerne, u Zlatníků a Odégor. V tomto třetím uložen jest obraz Madony sv. Lukáše, který odtud obdržel jméno své a později vyskytuje se s názvem obrazu Odegitria.[2]) Pás blahoslavené Panny a plénky z dětství Ježíšova byly uloženy v druhých chrámech.

Nikdo se neodvážil opravdově v pochybnost bráti svědectví Theodora lectora.[3]) Vždyť zde byla řeč o události známé, stávající za dob jeho, o čemž i spisovatelé po-

Obr. 3. Madonna sv. Lukáše z opatství Farfa (v Neapolitánsku.)

zdější zmiňují se příležitostně. Sto let před ním, za doby Pulcherie, věřilo se tedy, že sv. Lukáš maloval podobiznu blahoslavené Panny a že tato podobizna jest zde chována. Baillet sám to uznává; avšak spatřuje v tom jen pouhou zbožnou víru bez dalších důsledností.

[1]) In *Collectione de doctrina christiana* lib., c. 1., ex recensione Henrici Valesii, p. 511.

[2]) Podle toho obrazu zhotovovány nápotom kopie, které se rozšířily po západě pod tím názvem, aneb zkráceně pod jménem *Itria*. Jeden z nich nachází se v Římě v kostele Panny Marie Cařihradské, který se nazývá též *Santa Maria del' Itria*. Byl přinešen ze Sicilie od kupců z téže země a dostalo se mu místa v tomto kostele, který náležel národovcům jejich. Valéry, 1. II. „*Voyage en Corse, à l'ile d' Elbe et en Sardaigne*, p. 227, vypravuje, „že přišel do jedné vesnice o slavnosti madony Itria či Odegitria, v Sardinii velmi ctěné, a který, jak se praví, pochází z Cařihradu.“

[3]) Lze skutečně s těží uvěřiti, že tito odpůrcové, neboť vyskytli se, (a kdo jest, jenž by ušel odporu na tomto světě?) nespatřovali v tom leč

Jest to skutečně zbožná víra, avšak taková, která byla zároveň vírou církve cařihradské, na jejíž stolci zasedal svatý Jan Zlatoustý a sv. Řehoř Naziazenský; víra dvou císařoven, jimž nikterak nechybělo prostředků dopíditi se pravdy a ubezpečiti se; víra posléze církve Jerusalémské, tak pečlivě střežící památky míst posvěcených Vykupitelem a matkou jeho: relikvie svatého dětství, utrpení jeho a pozůstatky blahoslavené Panny. Posuzujte tyto relikvie vedle téže soustavy a odkážete je na roveň s onou zbožnou vírou, o které učenec mluví jen s úsměvem kolem rtů; a potom není co by bránilo, aby uvedeny byly ve stejné pohrdání se svatým obrazem, jako druhdy veliká panovnice spojila je ve stejné úctivosti.

Po bok svědectví Theodorova dlužno přidružiti svědectví kronikáře opatství Farfa nazvaného. Jest to spisovatel z IX. sice věku, vypravuje nám však událost, která nám objevuje tutéž tradici přišedší z východu do Italie v V. století. Oznamuje, že sv. Vavřinec Syrský, zakladatel a první opat uvedeného slovútného opatství, který žil za onoho věku, přinesl z Palestiny obraz blahoslavené Panny malovaný rukou sv. Lukáše, uloživ jej do kostela, kde byl a kde jest dosud předmětem úcty věřících. [1])

Jest sice pravda, že spisovatelé dřívější mlčí o této věci. Pouhé však mlčení není žádným důkazem ani proti události samé, ani proti tradici, která obraz odkazuje do V. věku.

Člověk musí býti nedůvěřivým k takovému důkazu negativnímu. Vážnost, v jaké jest u protestantů a jansenistů, činí jej podezřelým. Jest to onen důkaz, o který se opírali, aby prokopali záseku do hradeb veškeré tradice církevní. Nemáme v úmyslu zde zkoumati cenu vzácnou a skutečnou důležitost, učenci první velikosti ji uvedli na pravou míru. I ti, kdož toho nejvíce zneužívali, prodrobili věc jistým pravidlům. A hle, první z těchto pravidel jest zde na bezcestí. Nikdy se nedokáže, že spisovatelé čtvero prvních věků, jejichž mlčení chtějí nám vytýkati, byli by bývali zavázáni povahou předmětu, o kterém jednali, mluviti o obrazech malovaných rukou svatého Lukáše.

V osmém století ponejprv blud obrazoborský zdál se za povinnost to ukládati obhájcům obrazoúcty; a předce otcové druhého církevního sněmu Nicenského nezmiňují se o tom ani v nejmenším, a spisovatelé toho věku neužívají takového důkazu, aby zavřeli ústa novým bludařům.

Skoro po celé století chodila tato námitka od úst k ústům; a nezřídka slýcháváme ještě opakovati ji, na vzdor výzkumům dvou učených kněží, kteří v XVII. století nejednou dokázali nepodstatnost a vratkost tohoto druhu důkazů.

Dominikán François Combefis vydal r. 1664 ve svém pojednání o Origenesovi a o dějinách Cařihradu [1]) list synodální adressovaný na císaře obrazoborce Theophila [2]) od tří velepatriarchů východních, Joba Alexandrienského, Christofa Antiochenského a Basila Jerusalémského. Tam čte se odstavec následující: „Svatý apoštol a evangelista Lukáš vyvedl na dřevě barvami temperovanými božskou a ctihodnou podobiznu nejčistší matky boží, pokud ještě živa byla v těle a přebývala na Sionu v městě svatém. Vymaloval ji, aby potomstvo mohlo spatřiti tahy Marie jako v zrcadle; a když byl ukázal práci svou blahoslavené Panně samé, pravila jemu: Milost má bude vždy s tímto obrazem.“ [3])

Již Ondřej Krétský, v rozmluvě dlouho připisované sv. Janu Damascenskému, dovolával se „svědectví svatého apoštola a evangelisty Lukáše: „zdali nemaloval a nezaslal

---

závodění a hříčku. Text nám jest zachován od Nicéphora, který rozbírá a uvádí spisy svých předchůdců. Jest-li že se přijímají jiné stránky „*Collectanei*“ Theodorových: proč podezřívati, že Nicéphor, nemaje k tomu žádné příčiny, byl by toto přibájil? Vedle toho způsobu bylo by nám pak zamítnouti veškeré vzácné úrývky, které nám zachoval Photius.

Namítá se nám však, že nic podobného nenacházíme u Eusebia, Socrata a Sozomena, odkud Theodor čerpal své dějiny. To jest pravda; avšak vedle tohoto druhu kompilace Theodor psal své dějiny jakožto dílo vlastní a proč by nebyl rozšířil řádky své nad ony tuto uvedených?

Kdo si přeje více podrobností, nechť hledá rady u nových Bollandistů, kteří mnohem obšírněji nad starší, rozhodně přidávají se k naší tradici a vyvracejí námitky kladené. (Dne XVIII. září, p. 207 a 208.) — Viz též Dis. IX., Trombelli, *De cultu Sanctorum.*

[1]) Sulla S. Immagine di Maria Vergine, che si venera nella chiesa abbaziale di Farfa... *(Cenni istorici.* Roma 1840. Salviucci. Auct. P. abb. D. Vincentio Bin, procurat Monachor. Cassinensium.) — Viz obr. 3.

[1]) Cituje se zde dle Lequien-a, který to přidal k I. sv. „*Oevres de saint Jean Damascène*“, p. 631. — Constantin Porphyrogeneta zmiňuje se o tom v rozmluvě panegirické o zázračném obrazu Edesském, vydaném od Combefis-e v tomže svazku. Nikdo dosud nepochyboval o authenticitě téže listiny.

[2]) Theofil nastoupil na trůn r. 829, zemřel r. 842.

[3]) D. Lucas Apost. et Evang... Dei Matris... imaginem temperatis coloribus in tabella expressit, posterisque velut in speculo contuendam reliquit... „Mea gratia hancce comitabitur.“ (Epist. ad Theophil.)

Theophilovi vzácnou podobiznu nejčistotnější a vždy pannenské Marie?“[1])

Rádi bychom připojili k těmto svědectvím ono znamenitého apologisty Damascenského; starší tak činili dlouhou dobu. Čítali v jeho IV. knize *de fide orthodoxa* místo, které kritika exaktnější přisoudila arcibiskupu Krétskému: „Dozvěděli jsme se z tradice, že apoštol a evangelista Lukáš maloval Pána a matku jeho, a že město Řím se chlubí míti tyto podobizny, které jsou též v Jerusalémě, kde se chovají úctivě.[2])

Slovutný jesuita Jakub Sirmond uveřejnil r. 1696 se spisy Theodora Studita životopis jeho psaný od mnicha Michala, jednoho s učenníků jeho. Budiž uvedeno, co tam se nachází. Spisovatel uvažuje práce světcovy podniknuté naproti obrazoborcům, připomíná posloupně obyčejné důkazy uváděné ve prospěch pocty obrazů, a končí udávaje vlastní slova Studitova: „Svatý Lukáš, který složil sv. evangelium, jakmile vymaloval podobiznu Páně, odkázal věkům budoucím dílo největší krásy a váhy neocenitelné.“ Jest pravda, že zde se mluví o podobizně Spasitelově a nikoliv ěk o obrazu matky jeho: důvod však nepřestává býti méně přísný a méně případný. Citát s jinými výhodami poskytuje nám vzácnou stopu staré tradice, připisující sv. Lukáši podobiznu Vykupitelovu, vyvedenou dle popisu těch, kdož jej znali, a podle jeho podobnosti s matkou jeho, jehož však žádný exemplář authentický nedostal se na Západ před pronásledováním obrazoborném osmého věku.[3])

[1]) *Oratio ad Constantinum Caballinum* (jest tentýž co Copronym) ve spisech sv. Jana Damascenského s. I., p. 618. Nejlepší kritikové připisují tuto rozpravu Ondřeji z Kréty, který psal v druhé polovici osmého věku a zemřel r. 780.

[2]) Robert Holkot, učený dominikán XIV. století, četl trochu jinak toto místo. Ve čtení 158 o knize moudrosti, vykládaje verš *Infelices autem et inter mortuos* .... vyjadřuje se těmito slovy: „Est autem notandum, quod usum imaginum in Ecclesia introduxerunt apostoli, licet hoc in canone Bibliae nullibi exprimatur. Unde Damascenus, lib. IV. c. VIII. (tato kapitola VIII. jest XVII. a XVIII. nových vydání), ait quod rumor ad eum venerat, quod B. Lucas dipinxerat imagines tam Christi, quam matris suae, et quod illae imagines habebantur in Roma, et secundum illas aliae fuerunt depinctae, quae olim Hierosolymis habebantur.“

Dlužno všímnouti si, že původní podobizny zde s Jerusaléma dostaly se do Říma, což souhlasí s dějinami a podáním. Nebylo by možno aby tento náhled, po celý středověk věřený, na pravdě se zakládal a aby sv. Jan Damascenský skutečně byl napsal ta slova, která později nedbalostí opisovače byla vynechána?

[3]) J. Sirmond, *Oper.*, t. V., in fol. no. 69, *Vit. Theod. Stud.*, p. 34.

Svatý Germanus Cařihradský, hrdiný obránce obrazů, v boji, jaký osobně podstoupil s pronásledovatelem, užil již tohoto důkazu. Slova jeho dostala se na nás cestami dosti sice vzdálenými, avšak spolehlivými. Štěpán cařihradský, který nám je oznamuje, jest sám spisovatelem váženým a a byl rovněž obráncem horlivým víry pravé proti obrazoborcům. Uváděje v prvních letech věku následujícího[1]) tuto diskusí znamenitou, klade do úst velepatriarchovi slova, „že celý svět zná podobiznu Panny Matky Boží, malované evangelistou sv. Lukášem, a poslané z Jerusaléma do Cařihradu.“

Dle Glycas-a, dějepisce řeckého asi o tři století pozdějšího, mezi jinými důkazy staré a pravé víry, sv. Germanus uváděl „že obraz Spasitelův byl přenešen od apoštola Thadeáše Abgarovi, králi Edesskému, kde se choval; a že v něm poznán obraz poslaný od apoštola sv. Lukáše, — jak podání zvěstuje — Theofilovi v Římě.“[2])

Ostatně nám není ani třeba výroků tak určitých; a také to nám není na závadu, jestli že apologeté a sám sněm církevní mlčením pomijejí, o čem mluviti jim příležitost se nenaskytla.

Nešlo ani o jsoucnost obrazů, ani o authenticitu podobizen. Nebylo upíráno věřícím právo, aby obrazy měli a u sebe je chovali, tak jako mívali podobizny svých předků a svých vladařů. Bludařství obrazoborců na tom se zakládalo, že jalo se upírati vzdávání zbožné úcty obrazům posvátným. Druhý církevní sněm nicenský nic jiného nezamítnul a spokojil se s usnešením o zákonitosti této úcty.

Od té doby počet svědectví nesčíslně vzrostl. Uvádíme-li ještě některá, činíme tak

Viz o této tradici za prvních století, Sandini, *Historia familiae sac.*; a Gretserus, *Syntagma de imaginibus.*

V té době (okolo 720 či 730) sv. Germanus Cařihradský zaslal sv. Řehoři II. papeži znamenitý obraz Acheropite (ne rukou udělaný) sv. Lukášem, jak tradice dí, započatý a od andělů dokonaný. Papež uložil ho do kaple zvané *Sancta Sanctorum* v Lateranu. Dostal se ve IV. st. z Jerusaléma do Cařihradu, kde požíval nejvřelejší úcty až do Leona Isaurického. Zaujímá v Římě prvního místa s obrazem v Sancta Maria Maggiore. (V. Marangoni, v téhož dějinách této svatyně.)

Podobizny tyto nebyly vyvedeny dle originálu; nejsou též tak četné; byly neznámy na západu za prvních sedmi věků. Tím se vysvětluje, že jim nikdy nebyla přičítána důležitost a cena jako obrazům bl. Panny.

[1]) In *Actis S. Stephani Junioris.*

[2]) V. Gretserus, *Syntagma de imagin.* etc. t. XV. *Oper.*

jen proto, abychom v krátkosti ukázali, že řada jejich nebyla více přerušena až na naše doby; a také abychom razíce cestu uvedli několik nových podrobností o těchto podobiznách, jakož i o samé osobě blahoslavené Panny, kterou vyobrazují.

V IX. století Simeon Metafrast v životopisu sv. Lukáše vypravuje, že maloval vlastní rukou rozličné podobizny blahoslavené Panny Marie.[1])

V XIII. století Nicefor Calixt na mnohých místech svých dějin církevních přičiňuje poznámky mnohem obšírnější a vzácnější.

Počíná líčiti podobiznu blahoslavené Panny podle jistého starého spisovatele, Epifania nazvaného. Rádi bychom přijali tento popis z rukou velikého a učeného biskupa Salaminského: avšak, kdyby tak bylo, lze míti za to, že by byl kreslil mnohem jasněji.[2])

[1]) Sanctae Mariae varias imagines S. Lucam manibus suis ad vivum pinxisse .... (Lib. XV. c. 14.)

[2]) V. Sandini, *Hist. familiae sacrae*, c. 8.
Viz též *les Rocherches historiques sur la personne Jésus-Christ, de la saint Vierge* etc. od jistého starého knihovníka.

„Byla postavy prostřední, ač někteří spisovatelé ji činějí o něco větší. Nikdo ji neviděl smáti se, ani kormoutiti se, ani hněvati se. Pleť její připomínala barvu zralého obilí; oči její živé měly zřítelnice hnědé přecházející v nádech oleje olivového; obočí pravidelně sklenutá byla krásně černá; nos dlouhý; rty utěšené dýchaly sladkou jemností, která dodávala tolik milostnosti veškerým slovům; tvář ani kulatá, ani podlouhlá, byla ovální; ruce dlouhé, prsty jemné.“

Popis tento dokonale souhlasí s jiným, který Cedrenus učinil dvě století před tím.[3]) „Byla postavy prostřední, vlasů bledých, očí hnědě jasných; obočí bylo dlouhé, nos prostřední, ruce dlouhé, prsty jemné. Pro své roucho ráda užívala vlny, která zachovala barvu přirozenou.“

Jsou to zevrubně právě ony tahy, které se jí dávají na starých obrazech přisuzovaných sv. Lukáši; a tyto popisy o blahoslavené Panně od dějepisců řeckých nám zůstavené dokonale souhlasí s podobiznami, které na nás došly. (Pokračování.)

[3]) Sandini, Oper. cit.

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc březen.

Česká spořitelna v Praze darovala 100 zlatých Akademii křesťanské.

I. Vyřízené záležitosti.

Gotický oltář pro filiální chrám P. v Dolíně u Zlonic dle výkresu pana architekta Mockra.

Práce kovové. *Kalich:* pro vys. urozenou pí. baronku Aehrenthalovou v Praze. — *Pozlacení dvou kalichů a ciboria:* pro dp. Fr. Čermáka, duchovního správce na Karlově v Praze. — *Pozlacení ciboria:* pro dp. Vinc. Krátkého, far. v Lovčicích. — *Nádobka na sv. olej:* pro dp. Fr. Zuklína, administr. v Gruntu. — *Lampy oltářní:* pro vp. Frant. Sahana, kaplana v Polné, pro dp. F. Kopeckého v Pečicích a pro blahorodp. Jana Pecháčka, obchodníka v Čermné u Landškrouna. — *Kaditelnice:* pro dp. Jos. Molitora v Chikagu v Americe a pro dp. Jana Dobrkovského, faráře v Mlíkosrbech. — *Pacifikál:* pro sl. ředitelství všeobecné nemocnice v Praze. — *Kropáčky:* pro vdp. Jos. Milze, rektora jesuitské koleje v Bohsudově.

Paramenty. *Celý bílý ornát (kasule, 2 dalmatiky a pluviál):* pro dp. Fr. Čermáka, duch. správce na Karlově v Praze; — *kasule fialová:* pro vys. uroz. pí. baronku Skal-Puteani ve Weidenau v rak. Slezsku; — *dvě černé kasule:* pro vp. Karla Šoulavého, koop. v Benešově. — *Velum:* pro dp. Fr. Čermáka, duch. správce na Karlově v Praze, pro dp. Leop. Derku, faráře v Milenicích na Moravě a pro vys. uroz. pí. baronku Skal-Puteani ve Weidenau ve Slezsku. — *Bursa k nemocným:* pro vp. Ed. Friedla, kaplana ve Winterberku. — *Korouhve:* pro dp. Antonína Bouchala, faráře v Chlebích a pro ctp. Jos. Červenku, truhláře v Radomyšli.

Prádlo kostelní. *Plachta na oltář:* pro vdp. Dr. Fr. Bauera, ředitele kn. a. semináře v Praze; — *dvě rochety:* pro blahorodp. Ad. Heridesa v Praze.

Rozličné. *Obraz do Božího hrobu a žerdě k nebesům:* pro vys. ur. hraběnku Swertsovou. — *Soška sv. Josefa:* pro vdp. Dr. F. Bauera, ředitele k. arc. semináře a pro vdp. monsign. hraběte Fr. Schönborna, místoředitele kn. a. semináře v Praze. — *Kříže:* pro dp. Štěp. Ressla, faráře v Raspenavě, pro vp. Al. Madra, kaplana v Přepychách a pro ct. sestru Brigitu v Praze. — *Skvostné svítilny k průvodům:* pro dp. Jana Gelu, faráře ve Štěbořicích u Opavy.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Pozlacení monstrance:* vp. Jindř. Sommer, kaplan ve Friedlandu v Čechách; — *pozlacení dvou kalichů:* vp. Jan Konečný, kaplan v Doblíně na Moravě a dp. děkanský úřad v Berouně. — *Nádobky stříbrné na sv. oleje:* vp. Fr. Porazil, kaplan v Rohle u Úsova na Moravě. — *Oltářních svícnů deset:* vp. Jindř. Sommer, kaplan ve Friedlandě v Čechách.

Paramenty. *Bílý slavnostní celý ornát (kasule, dvě dalmatiky a pluviál):* vdůst. děkanský úřad v Berouně; — *kasuli bílou:* důst. farní úřad v Letonicích na Moravě. — *Štolu bohatě vyšívanou:* vp. Fr. Michálek, koop. v Měříně na Moravě. — *Nebesa*

skvostná: dp. Jan Rossmanith, farář v Dětřichově ve Slezsku. — *Prapor spolkový s vyšívanými obrazy:* vp. Alexander Novotný, koop. v Č. Brodě.

Rozličné. *Missál:* dp. Ad. Malley, farář v Podrsauce, a dp. Jos. Tobiás, farář v Brodku na Moravě. — *Záclony a okrasu na kazatelnu:* důstp. Jan Rossmanith, farář v Dětřichově ve Slezsku.

III. Rozpočty.

Na pozlacení kalicha, postříbření kaditelnice a čtyry svícny: pro dp. Lanhause, faráře v Gesně. — *Na křížovou cestu:* pro blp. Fr. Berkovce v Žďárci na Moravě. — *Na dva koberce oltářní:* pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousové na Moravě.

Lehner.

FEUILLETON.

Kaple Martinická u svatého Víta.

Chce-li si člověk v Praze vyjíti, nejmilejší a nejutěšenější štací jsou Hradčany. Sv. Vít překvapí navštěvovatele pokaždé nějakou novinkou. Pokud stará část velechrámu se opravovala a částečně znovu konstruovala — základy a klenba, stěny a okna, opěráky a fialy, vše vyžadovalo opatrné a důkladné opravy a výměny — stavby nezkušenému zdálo se tempo býti přílišně volné. Od té doby však, co starý skvost budovy znovu zasazen a na leta zase upevněn jest, na staveništi i nezkušenému ukazuje se vesele proudící život. Nové pilíře vyrostly z půdy, velechrám v celé budoucí rozsáhlosti své již nyní kvádrovými stěnami jest uzavřen, na jedné straně vypíná se k nebesům jemná a stepilá soustava oken, v průčelí objevuje se ušlechtilý spodek tří portálů se hmotným podkladem obou průčelních věží. Jako jaro k novému životu povzbuzené, tak zde z plodné země to pučí a roste až milo. Ký div! že přítel umění církevního dochází často k té své vyvolené, obcházeje jako okouzlen se zamilovaným okem překrásnou svatyni. Jeden z pražských kaplanů docházíval tak často na Hradčany a obcházíval sv. Vítský chrám s takovou toužebností každou podrobnost okem pátravým zkoumaje brzy dole, brzy na hoře, až upadl v podezření, že si chce sv. Víta koupiti, tak že jednoho dne, když zase tu stál jako přimrazen na náměstí, nespouštěje oka s krásné budovy, jeden z kanovníků metropolitní kapitoly náhle ze zadu nepozorovaně se přiblíživ poklepal na rameno jeho s otázkou: „Nu tedy, mnoho-li dáte? strýčku!“

A mezi tím, co na novém staveništi *venku* tak čile se pokračuje, přibývá i *vnitřku* staré svatyně vždy nových a nových skvostů.

Nejnověji přibylo vyzdobení kaple Martinické *malbou na stropě i stěnách* a zasazením *malovaného okna.*

V kapli Martinické, hned vedle kaple sv.-Václavské se nacházející, s obrovským oknem a prostrannými stěnami pro cyklus obrazů jako stvořené a ze všech ostatních kaplí dosavádního chrámu pro malby nejvýhodnější, stojí u prostřed levé stěny Achtermannův oltář z karraského mramoru od probošta Würfela věnovaný. Na stěně protější jest pěkný, dobře zachovaný pomník Jiřího Popela z Lobkovic († 1690) a okno zamřížované do kaple sv.-Václavské jdoucí. Na třetí pak straně nachází se pod obrovským oknem velkolepé epitafium Jaroslava hraběte Martinice, odkud kaple Martinickou slove.

Dodávají-li uvedené předměty různých dob a slohů kapli různotvárností, řekl bych poetické zajímavosti, znesnadňují za to úkol malíře, jemuž vše toto jest vřaditi do rámce komposice své tak, aby s malbou jeho se spojilo v ladný celek.

Vyvedení díla svěřeno mistru *Františku Sequensovi* a zpravodaji lze na základě dobrých důvodů tvrditi, že nesnadný úkol rozhřešen jest důmyslně, šťastně a vzorně.

Předmět byl umělci dán. Měl na stěnách vyobraziti legendu sv. Ondřeje. Učinil tak v pěti jednáních. Cyklus začíná na pravé stěně od svrchu dolů: 1. Povolání sv. Ondřeje k úřadu apoštolskému. 2. Sv. Ondřej káže evangelium Řekům. 3. Sv. Ondřej před soudnou stolicí a v žaláři.

Na levé stěně: 4. Sv. Ondřej veden na popraviště při spatření kříže, padaje na kolena pozdravuje jej. 5. Pnícímu na kříži ukazuje se v oblacích Kristus Pán v průvodu andělů.

Munificencí a nákladem Jindřicha hraběte Clam-Martinice a urozené paní hraběnky Augusty rozené kněžny Salm-Reifferscheidové svěřeno profesoru Fr. Sequensovi vymalování levé stěny, což právě dokonáno jest.

Výjev počíná nad oltářem Achtermannovým. Vybývající stěnu na pravo a na levo až do výšky oltáře bylo třeba přiměřeně vyplniti. Stalo se rovněž důmyslně, jako krásně. Od podlahy zdvihá se až do poloviční výšky oltáře purpurový koberec, immitovaným zlatým vzorkem ozdobený s příslušnou obrubou. Nad ním počíná stavěti se malovaný architektonický sokl co podstavec celého obrazu se čtvero pilastry, na kterých spočívá veškerá ostatní architektura ku patřičnému roztřídění prostory nezbytná.

Čtvero pilastrů ozdobených čtvero znaky (dvěma staré rodiny Martiniců, po jednom rodiny Clam-Martinické a Salm-Reifferscheidské) tvoří dvé výklenků vyplněných na pravo a na levo od oltáře postavami svatých

patronů urozených donátorů: svat. Jindřicha a sv. Augusty, jak se čte zlatými literami na tmavomodrém vlysu, spočívajícím na řečených pilastrech:

HENRICVS · COMES · A · CLAM-MARTINIC · VNA · CVM · VXORE · AVGVSTA · DE · STIRPE · PRINCIPUM · A · SALM · REIFFERSCHEID · PARIETES · HVIVS · SACELLI · AD · HONOREM · $\overline{SS}$: ANDREAE · A$\overline{PI}$: LVCIDI · E$\overline{PI}$: HENRICI · R$\overline{GS}$: ET · AVGVSTAE : M$\overline{RS}$: PICTURIS : EXORNARI · CVRAVERVNT · ANNO · DOMINI · MDCCCLXXXI ·

Kladí architektonické na čtvero pilastrech položené ve výšce, kde oltář končí, nese bezpečně celou *svrchní část*. *Zevním* pilastrům odpovídá s nimi stejně široký, bohatě malovaný rámec kolem stěny do lomeného oblouku, klenbou utvořeného, vybíhající; *vnitřními* pak pilastry odůvodněn jest vývin korintského řádu architektonického, kterým celý obraz uvnitř roztříděn jest na dvě patra tím způsobem, že vždy dva a dva korintské sloupy na každé straně nad sebou stojící obě pole příjemně dělí. Poněvadž dějství výjevů jest Řecko, velmi přiměřeně a případně dívá se pozorovatel na drama rámcem architektury korintské.

Na spodním poli tvaru čtverhraného vyobrazen jest onen dojemný výjev, o kterém čte se v Breviarium Romanum: „Adductus Andreas ad locum martyrii, cum crucem vidisset longe, exclamare coepit: O bona crux, quae decorem ex membris Domini suscepisti, diu desiderata, solicite amata, sine intermissione quaesita, et aliquando cupienti animo praeparata: accipe me ab hominibus et redde me magistro meo: ut per te me recipiat, qui per te me redemit.“ Sv. Ondřej klečí na zemi jako u vytržení obrácen jsa tváří k pahorku, na němž ze zdálí viděti jest kříž ondřejský, pro něho připravený. Pozdravuje a vítá s nadšením to dřevo spásy, které jej spojiti má s Mistrem milovaným a Pánem. Ta vroucná a dojemná modlitba: „O bona crux“ čte se mu s tváře; rozpjaté ruce, klečící postava vyjadřují celou tu touhu, spojenu býti s Kristem. Průvod apoštola k ukřižování vedoucí se zastavil a různý dojem jeví se v těch skupeninách na pravo a na levo. Sequens jest umělec hlubokého citu a vylíčil tudy dojemnou scénu způsobem křesťanským. „O bona crux!“ — ten dojem a tu modlitbu budí v prsou každého pozorovatele.

Vrchní obraz představuje martyrium sv. Ondřeje. Katané vztyčují kříž ondřejský, na kterém rozpjat je apoštol Páně. Prokonsul Aegeas v průvodu vojska před křížem stojící slibuje, že jej sejme s kříže, odřekne-li se Krista. Sv. Ondřeji však nebe se již otevřelo. V oblacích vznáší se Vykupitel a přichází v ústrety milému svému a rozpjatýma rukama k sobě ho volá. Dva andělé u nohou jeho drží již v rukou palmu vítěznou a korunu slávy nebeské. Za křížem v zastupu truchlícím věřící očekávají poslední potěchu. „Itaque cruci affixus est, in qua biduum vivus pendens, et Christi fidem praedicare nunquam intermittens, ad eum migravit, cujus mortis similitudinem concupierat.“ (Brev. Rom.)

Obě komposice s bohatými skupinami osob a příslušnou scenerií jsou skutečně mistrné, stylisace přísná a církevní, kolorit skvělý a harmonický.

Pravidelná *klenba* křížová jest s podobnou nádherou vyvedena. Žebra bohatě zlacená se skvostnými bordurami platně vyznačují konstruktivní část architektury. Na čtvero modrých klenbových polích zlatými hvězdami posetých spatřuje se čtvero allegorických figur představujících víru, naději, lásku a pokoru.

V souhlasu s celou nádherou maleb jest též malované *okno*, nejkrásnější ze všech dosavádních. O malovaných oknech u sv. Víta pojednáno bude jindy obšírněji. V růži kružbové jest Kristus obklopen anděly symbolisujícími božské ctnosti. Dole pak jsou postavy svat. Matěje a Barnabáše, svat. jáhnů Štěpána a Vavřince, sv. evangelistů Lukáše a Marka — vesměs komposice professora Sequense.

Po odhalení maleb rodina donátorská vyslovila se velmi příznivě o provedeném díle a ještě téhož dne knížata Jiří a Ferdinand Lobkovic svěřili Sequensovi úkol, aby jejich nákladem vymaloval protější stěnu. A tak bohdá letos dočkáme se toho, že celá kaple zaskví se v dokonalé kráse.

O artistické ceně a krasoumné důležitosti maleb Sequensových zpravodaj odkládá pronésti se, až i druhá stěna bude dokonána. Porovnání této kaple s kaplí sv. Annenskou od † Svertse malovanou poskytne dosti zajímavé látky.

A jelikož čtenáři rádi ptávají se i po ceně hmotné, budiž podotknuto, že klenba malována jest nákladem Jednoty sv.-Vítské za 1500 zl., stěna pak nákladem hr. Jindřicha Clam-Martinice za 3500 zl.

Mistru Sequensovi ku letošnímu dokončení díla monumentálního „Zdař Bůh!“

Lehner.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Dostavme velechrám sv. Víta. — Bartolomé Estéban Murillo. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. Zpráva za měsíc duben.) — Feuilleton.

Dostavme velechrám sv. Víta!

První chrám koruny sv. Václavské jest prvním skvostem vlasti. Na vysokých Hradčanech stojí na stráži a na trůnu rozhlíženje se po Praze a po zemi celé. Ovládá vlastí. Obr na výšinu se postavil a odtud od věků vládne a vládnouti bude v obnovené kráse. Ba! co dím v obnovené krásе? Od té chvíle, co žíly stárnoucího obra osvěžily se novou krví, velikán omládnul a počíná mohútné údy své rozkládati do hloubky, délky a výšky. Blažené znovuzrození! Ono mrtvým údům života udílí a k nové činnosti křísí.

Velký otec vlasti, Karel IV., miláček národa, hlavu svou uložil zde v tom svatostánku. Zůstal u těch, které miloval a od nichž byl milován. Své neopustil. Hlava vlasti v hlavě měst uložila se a to na svém hradě u prostřed chrámu, který jest hlavou a matkou chrámů vlasti. Na královských Hradčanech u prostřed velechrámu sv. Víta otec náš spí. Ten pomník postavil na chloubu jména českého a v něm, v budově na světě nejmilejší, složil své kosti. Zůstal u svých a ti na otce nezapomněli. Věkové zlí a osudové krutí ohlodali stánek krásy obdivuhodné a národ nemohl zabrániti, když opadávala ta krása a když červ usadil se v samých základech, aby dílo vnadou oslněné — chlouba česká — tím bezpečněji zkázu vzalo. Milovaný národ spal a spánek jeho více smrti než životu se podobal. Všemohoucí vládce života a smrti nedal však zahynouti. Trestal sice za nepravosti, ale kajícníku odpustil. A probuzený národ počal se rozhlížeti kolem a spatřil u prostřed vlasti, na výšinách sídla králů českých pomník otce svého nedokončený. A to nedokončené dílo hrozilo již sesutím.

Láska lásku plodí. Láska Karlova probudila vděčnost národa. Vzkříšený národ jal se obnovovati světlostkvoucí památník bývalé slávy a obnoviv mnoholetým úsilím co Karel zbudoval, počal dokonávati, co Karel započal.

Národové jsou dlouhého života. Otec před půl tisíciletím dílo započal, synové po půl tisíciletí v díle pokračují. Dějepisci jest pamětlivu býti věkové souvislosti. Badateli děl uměleckých jest poukazovati na souladnou shodu, již věkové byť i nepřízniví nepřekazí. Věkovým památníkům dlužno připisovati věkové ceny. Světová díla jsou ceny světové.

Národ sv. Víta dostavuje. V díle Karla pokračuje vděčný národ. Jak libě tam v tom chrámu otec vlasti nyní sní. Kladiva veselý tlukot, hbitého dláta jasná znění, jako příjemná ozvěna zvonků za jasného dne zaznívá až do hrobky jeho, kde odpočívá. Za tiché noci pak, když kameníci opustili dílnu a zedníci sestoupili s lešení, když černým závojem zastřeny jsou Hradčany, když Praha a vlast odpočívá, tu otec vlasti nad vlastí bdí. Vstává z rakve u prostřed chrámu uložené, obchází vnitřkem obnovené svatyně a poznává v tom svého vlastního ducha. Ti světci, jejichž ostatky tam uložil, svatí patro-

nové, biskupové a králové, jimž zde vykázáno jest sídlo, s ním probudili se a mlčky kráčejí v průvodu. A když obešli posvátnou svatyni, když v kapli sv. Václavské na hrobu českého prvomučeníka a předchůdce Karlova se pozastavili, dvéře samy od sebe se otvírají a průvod béře se ven, kde za dne vděčné potomstvo počíná dokonávati, co Karlu dokonati nebylo dopřáno. Zde chodí kolem těch pilířů ze země vyrostlých a k nebi čelících, kolem těch nových zdí rostoucí svatyně pátraje bedlivě, je-li v tom díle týž duch, jaký on na svém zůstavil. Vážné vzezření přítětivé tváře mění se v milostný úsměv. Poznává, že v duchu jeho s láskou a důmyslem se pracuje. A spokojeně vrací se v průvodu světců nazpět do podzemní komnaty a znovu klade hlavu na klidné lůžko své u prostřed chrámu. A z družiny jeho každý k svému příbytku se béře. S vysokého kůru bledá luna mlčky dívá se do té tajemné svatyně.

Chrám sv. Vítský jest klenot náš. Přirostl nám k srdci. Nikomu není lhostejno sledovati obnovu a dokonání jeho.

Není ve vlasti česko-moravské budovy vznešenější, důležitější, krásnější. Až dílo jednou se dokoná, královská Praha, máti měst, skvíti se bude pomníkem architektonickým, který velkolepostí rozměrů a krásou provedení směle kladen bude po bok nejproslulejších staveb kostelních v Evropě. Státi bude v první řadě světových děl uměleckých. Bude chloubou vlasti, bude svědkem vzdělanosti naší, bude pomníkem víry.

Jednota sv.-Vítská vytknula si cíl vznešený.

Již to, co na *staré části* velechrámu vykonáno jest, blaží a povznáší. V nové kráse stkví se nyní stará svatyně sv. Vítská od té chvíle, co *zevnějšek i vnitřek* s pečlivostí věru mateřskou obnoven jest vedle přesných zásad a pravidel ctihodného slohu gotického.

Z těch, kteří skvostnou architekturu v celistvosti velebné anebo v četných jednotlivostech velezajímavých pozorují a obdivují, málo který dovede si jasně představiti ohromné obtíže a veliká nebezpečenství, s jakými obnovování staré svatyně spojeno bylo. Odpovědnost stavitelovu posouditi spravedlivě dovede pouze odborník. Zcela nová stavba s těží byla by vyžadovala většího namahání, nežli tato obnova. Z toho lze se domysliti i nákladu s takovou prací spojeného. Za to jest však obrovský obnovený velechrám nyní také dílem, který věru slouží k veliké cti těm, kdož jakolivěk účastnili se restaurace buď vědomostmi a uměním, buď hmotnou podporou. Věk náš není bez obětovnosti. Ač jedni pouze hmotu hledají a milují, druzí ideálností snah i skutků nahražují to za sebe i za jiné. Až jednou psáti se budou dějiny této obnovy, svět podiví se té obětovnosti a tomu nadšení dárcův a mecenášův! A jako v povodni nynějšího směru materialistického ideálnost neutonula, ani hluboký smysl pro krásu, vkus umělecký, jakož i mistrnost stavitelská, sochařská a malířská nebyla zaplavena proudem moderní industrie a sprostého výdělkářství. Velechrám sv. Vítský na staletí bude svědčiti, že i devatenáctý věk může se chlubiti svou obětovností a svým uměním! Zastaví-li poutník kroky své na náměstí svatojiřském a pohlíží-li odtud na tu úžasnou krásu a velebu budovy, srdce jásá v těle nad tou svatyní.

Po dlouholeté úsilovné a nesnadné práci dokonána jest šťastně a bez nehod jedna část úkolu jednotě sv. Vítského vykázaného — obnovení velechrámu Matějem z Arrasu a Petrem Parléřem zbudovaného. Od základu až do hřebenu střechy, od hmotných opěráků až k ozdobné růžici ve vzduchu se ztrácející není ani jediné části velechrámu, kteráž by nebyla vyžadovala péče stavitelovy a pilné ruky dělníkovy, měla-li budova s obnovenou tvářností zevnější nabýti nové síly, která by odolala útoku záhubných vlivů příštích století. Napraveny jsou škody spůsobené hlodavým zubem časovým, hrůzami válečnými i nevšímavostí věků dřívějších. Již není ohroženo více trvání pomníku věkovitého, který hlásati bude pokolením budoucím zvěst o víře a nadšení uměleckém zakladatelův i věku onoho, v němž pomník vznikl. Tak pilně se pracovalo, že ani v čas okupace nepřátelské neustálo se v díle. Na nic nebylo zapomenuto; ani na věž, jejížto vnitřek základů úplně vyzděn a sesilovací zeď provedena jest, aby byla s to snésti tlak budoucí své výše; ani na obraz mosaikový k rozkazu Karla IV. r. 1370 zhotovený na jižním průčelí, který 500 let vzdoroval nepohodám povětrnosti i nehod. Nebude-li možno vzácnou tuto památku, jedinou tohoto druhu na této straně Alp, na dlouho udržeti, zachována jest aspoň věrná kopie. Plocha mosaiková nalezena totiž již r. 1836 povážlivě odprýsklá od zdi, tak že k rozkazu nejvyššího purkrabí hraběte Chotka pomocí hřebů s plochými hlavicemi upevněna jest. Nyní se poštěstilo obraz pískovcem obrousiti tak, že barvy se úplně objevily a byvše pokosem natřeny velmi jasně na povrch vystoupily, čímž se poskytla příležitost, že celý obraz kamének za kaménkem mohl v barvách býti kopírován.

S takovou svědomitostí a pietou právě vlasteneckou počínáno si při veškeré práci restaurační, při výměně každého kamenu v základech a každé okrasy nejvyšší fiály. Třináct dlouhých let a nákladu půl milionového bylo třeba *na obnovu chrámu starého.*

Také *vnitřní* vyzdobení a okrašlování velechrámu nezůstalo pozadu za prací venkovskou.

Hlavní oltář kamenný, ještě za stavitele Kranera postavený, s překrásnými relikviáři smaltovými obdržel za řízení stavitele Josefa Mockra nové okrasy. Do spodku oltářního stolu zasazena vypuklá poprsí proroků starozákonních mistrem Ludvíkem Šimkem výtečně vyvedených. Na oltář pak postaveno 14 svícnů z bronzu v ohni pozlacených se smaltovými ozdobami; čtvero pak velkých svícnů podobně upravených dostalo se schodišti, po němž vstupuje se ku výstavu nejsvětější svátosti.

Současně s oltářem počala se též velebná svatyně okrašlovati *malovanými okny.* Jest věru dojemné a utěšené divadlo, sledovati ten postup, jak dárec za dárcem přihlašoval se, že dá vlastním nákladem zříditi to neb ono okno. S obětavostí dárců závodila láska umělců. Pokrok, který zde lze sledovati od okna k oknu jest nanejvýš potěšitelný. Jedna část oken pochází ještě z dob Kranerových a pracována jsou od Quasta. Od té doby však, co stavitel velechrámu Josef Mocker se Sequensem spojili se ku komponování, dosaženo takového úspěchu, že okna svatovítská směle snesou konkurenci s prvními toho druhu pracemi evropejskými. První komponuje část architektonickou, druhý část figurální. Kdo chceš pokochati se touto gradací umělecké činnosti, obejdi si je tím pořádkem, jak jich přibývalo. Počni prvním oknem v kapli *sv. Sigmunda,* které věnovala šlechetná paní Johanna Moravcová roz. Küfferová z Asmansvilla. Pak si zajdi kolem hrobu sv. Jana Nep. ku *kapli Šternberské* a spatříš tři další okna. Prostřední věnovala urozená paní hraběnka Saint Quentinová. Představuje skupení, v němž jest Panna Maria s božským dítkem, po obou stranách klečící andělé; v dolejší řadě pak postavy sv. Vojtěcha, sv. Doroty a sv. Benona. Obě okna boční na pravo a na levo věnoval J. M. světící biskup Dr. Karel Průcha a představují sv. Ondřeje a sv. Jakuba Staršího, v dolejší části blahoslavenou Anežku Českou, sv. Víta, bl. Jana Sarkandra; — pak sv. Aloisia, sv. Alfonse a sv. Antonína Pad. Odtud zajdi ku třem oknům *kaple Pernštýnské;* prostřední s vyobrazením sv. Jana Nep. jest dar J. Ex. paní hraběnky Leopoldiny z Thun-Hohensteinu, obě poboční s obrazy sv. Josefa a Antonína Pad. dar vdp. kanovníka Antonína Jandourka. Následující jest v *kapli Waldštýnské* představující sv. Maří Magdalenu, ana Spasiteli nohy myje, darováno od hr. Arnošta z Waldštýnů. Poslední pak v rozměrech obrovských jest okno v *kapli Martinické.* V růži kružbové jest Kristus Pán a kolem božské ctnosti, dole postavy sv. Matěje a Barnabáše, sv. jáhnů Štěpána a Vavřince, sv. evangelistů Lukáše a Marka. Okno poslední jest nejkrásnější. Sledovati ten pokrok a postup práce, jest skutečný požitek. Člověk se těší z té obětovnosti dárcův rovnou měrou, jako z nadšenosti a lásky umělců vlasteneckých, jejichž společným plodem jsou tato díla právě umělecká. Nepočítaje kapli sv.-Václavskou, jsou nyní již veškerá okna dolejší opatřena malovanými ve skle obrazy, a to obětovností jednotlivých dárcův. Není-li to úkaz potěšitelný a povzbuzující?

Mezi tím, co jednotliví dárcové o okna velechrámu se rozdělili, již jiní donátorové nabízeli se, že nákladem vlastním pořídí jiné potřeby. *V Arnoštské kapli* postaven byl oltář kamený slohu gotického se sochou sv. Jana Křtitele. Deska v oltáři zasazená oznamuje jméno známého dobrodince: „Munifico subsidio imperatoris Ferdinandi I. exstructum a. d. MDCCCLXXVI.“ Dle přání vdp. generálního vikáře Alb. Küffera z Asmansvilla obnoveny jsou na jeho útraty sochy Spasitele na kříži jakož i Panny Marie a sv. Jana Evangelisty. A jako by obětovnost s nadšením v závod se pouštěla, vyskytovali se jednotliví mecenášové pro vyzdobení celých kaplí malbami na stěnách a vnitřní úpravy. Kaple svato-Annenské ujala se jednota vlasteneckých přátel umění upravivši ji celou nákladem 36.000 zl. Malba klenby a stěn jakož i vyvedení okna svěřeno Janu Svertsovi, bývalému řediteli malířské akademie. Životopis sv. Anny a nejdůležitější události našeho vykoupení malovali na stěnách za jeho řízení malíři František Čermák, Emil Lauffer a František Ženíšek barvami voskovými. Malované okno soustavou svou liší se od oken dříve uvedených a představuje rodokmen královského domu Davidova. Kamenný oltář bohatě polychromovaný dle nákresu Mockrova se Šimkovými sochami sv. Anny s dítkem Marií, sv. Lukášem a sv. Methodem, patrony malířů, jest pracován ve svato-Vítské dílně kamenické stkvělé svědectví vydávaje o dovednosti kameníků.

Kaple Martinické, v níž stojí oltář Achtermannův z karrarského mramoru vdp.

proboštem metropolitní kapitoly Adolfem Würflem věnovaný, ujali se J. Ex. hrabě Jindřich Clam-Martinic a J. J. knížata Jiří a Ferdinand Lobkovic. Prvně jmenovaný dal svým nákladem malovati stěnu levou, pravou pak oba knížata. Vyvedení úkolu svěřeno profesoru Františku Sequensovi. Životopis sv. Ondřeje jest předmětem cyklu obrazů. Stěna první jest již okrášlena malbami mistrnými, druhá během letošního roku bude dokonána. Klenba stropu s allegorickými postavami víry, naděje, lásky a pokory polychromována jest nákladem jednoty sv. Vítské. Okrasa dvou uvedených kaplí není ještě dokonána a již dva jiní dobrodincové se přihlásili na úpravu dvou jiných kaplí. *Kapli Waldštýnskou* uvolil se na své útraty malbami vyzdobiti J. Ex. hrabě Arnošt Waldštýn. *Kaple Marianská*, v níž jakožto v středišti veškeré kaple se sbíhají, našla Mecenáše svého v J. M. nejdůstojnějším panu světícím biskupovi, Dr. Karlu Průchovi. Cyklus obrazů šlechetným donátorem důmyslně sestavený s oltářem Marianským učiní z centrální kaple skutečný skvost a pomník obětovnosti. Čtvero kaplí dovolalo se již svých restaurátorů. Není pochybnosti, že také ostatní kaple se jich dovolají.

Co takto stavební část dosavádního velechrámu sv. Vítského dokonale se obnovila a vnitřní úprava rok od roku utěšeněji se rozvíjí, čímž první úkol jednoty svato-Vítské šťastně se rozhřešil: přikročeno k vyvedení druhého, velkolepého záměru — *ku dostavění svatyně* v rozměrech zakladatelem zamýšlených.

K obrovskému dílu bylo především třeba *nákresu* rovnajícího se velkolepostí pojmutí a bohatostí úpravy nádhernému choru Karlovu, aby dílo, jehož počátek oddělen jest od pokračování mezerou půltisíciletou, nepostrádalo jednoty a souladu.

O rozluštění nesnadného úkolu pokoušel se již první stavitel velechrámu Kranner, předloživ r. 1867 ředitelstvu jednoty sv.-Vítské dva náčrtky půdorysu, jeden s vícehrannými kaplemi, druhý s rovným zakončením kaplí. C. k. centrální komise pro zachování památek uměleckých a historických ve Vídni, jíž oba náčrtky předloženy byly, odporoučela rovné zakončení. Na základě onoho odporučení vypracoval Kranner svůj návrh na dostavění velechrámu, vedle něhož třílodnímu chrámu po délce dostalo se po obou stranách kaplí rovnouhelných, tak že tím vlastně povstala budova pětilodní, jejížto průčelí rovně sražené a uříznuté skládalo se s elementů architektury stávající. Záhadná otázka tímto návrhem nebyla však rozluštěna. Po smrti Krannerově pokoušel se o její rozhřešení nový stavitel velechrámu Josef Mocker. Zdálo se mu především, že návrh Krannerův k nové stavbě, porovnává-li se s kůrem starým tak krásným a bohatě vyvinutým, nemá vlastně žádného počátku. Rovné zakončení podobalo se více průseku budovy. Vchody, ač ve smyslu stávajícího portálu jižní lodě křížové jsou pro hlavní průčelí tak velkolepého chrámu předce příliš málo vyznačeny. Střední loď má sice prostrannou předsíň, které však postranním vchodům se nedostává, což dojista neuspokojuje a nepříjemně dojímá, když hned do vnitř kostela vstupujeme, aniž bychom byli prošli předsíní. Dále rozhodovala u nového stavitele velechrámu sv. Vítského otázka konstruktivní. Loď střední s tím velikým obloukem okna a štítem nad ním zdála se býti málo vzepřená. V duchu umělcově to vířilo. Kterak rozluštiti nesnadný problém? Kterak ku 500letému kůru přidružiti loď, aby staré s novým nerozlučně a organicky se spojilo? Kterak ve skutek uvésti tento sňatek manželský?

Ten duševní zápas neodolatelně pudil i vábil stavitele do Francie, ku kolébce prvního stavitele, do Arrasu a k jiným kathedrálám současným. Spisovatel doprovodil jej s architektem Barvitiem přes Solnohrad do Bavor. V Mnichově jsme se rozešli, každý za svým zvláštním cílem s přáním: „Na šťastnou pořízenou a radostnou shledanou!“

Obapolné přání se vyplnilo. Vypravovatel se vrátil do vlasti s hotovým a nezvratným plánem na zřízení živé budovy Cyrillské Jednoty. Architekt Mocker vrátil se s hotovou a skristalisovanou myšlénkou na zbudování velechrámu svato-Vítského.

Bylo to na sklonku krásného dne letního, když vlak železniční uháněl utěšenou krajinou požehnané Francie. Tu v čarovném osvětlení zapadajícího slunce spatřil stavitel v dálce na obzoru mohútnou kathedrálu s dvěma věžma vévodící krajině. Obraz ten okouzlil jej. Nemohl se ani dosti nasytiti toho pohledu. A v tomto nadšení, či uměleckém, či básnickém zrodila se v hlavě myšlénka na dostavění svat. Víta na Hradčanech. Aby prchající myšlénka nezmizela a nevrátila se nazpět do říše neviditelných ideálů, architekt v zimničném chvatu do své příruční knížky, do které umělci zachycují cestovní upomínky, několika čarami nakreslil si obraz dítka právě zrozeného.

Po návratu vypravovatel spatřil s nelíčenou radostí to novorozeňátko, které den

co den utěšeněji rostlo a se vyvíjelo. Šlo mu k duhu. Z dítka vzrostl květoucí jinoch vzrůstu štíhlého a slíčného vzezření — dokonalý a harmonický nákres chrámu svato-Vítského. Spisovateli bylo rozkoší a požitkem sledovati tento zrůst roztomilého dítka v dospělého jinocha.

Architekt Mocker „smělou rukou nalezl zcela novou soustavu pro hlavní (západní) průčelí chrámu sv.-Vítského, která úplně logickým způsobem stavbu zakončuje," pronáší se o tom doslovně kompetentní soudce, centrální komise. Boční lodě zakončil dvěmi nižšími věžmi, jimiž dostalo se dostatečné opory oblouku okna průčelního i lodím podélným. Nad prvním čtvercem klenbovým lodě jest kruchta přístupná dvěmi schody točitými. Založení dvou věží ve středním průčelí má také tu výhodu, že vchod hlavní výrazně ukazuje se již ze zdálí. Myslíme-li si pouze jednu věž, bude velmi osamělá naproti dlouhé ploše střechy, kdežto při třech věžích oko sledující polohu Hradčan po hřebenu vznese se k dvěma menším věžím, kde utkví a odtud k velké věži, která takto ústředním bodem celé velkolepé budovy se stává. Nalezenými zbytky pilíře u věže zjištěno, že původní nákres půdorysu velechrámu našeho byl pětilodní. Na základě toho přesvědčení uzavřeno, aby také plán nový přidržel se pětilodního rozvrhu. Uspořádáním kaplí rovně zakončených docílena žádoucí jednota, klid a soulad, jakož i spanilejší spojení s věžmi. Nákres všestranně schválený vyhovuje všem možným požadavkům.

Mezi tím, co na nákresích velechrámu pilně se pracovalo, bylo třeba upraviti *staveniště*, na kterém nový chrám rozprostírati se měl. Uprostřed nového staveniště stála kaple sv. Vojtěcha, na severní straně zasahovala residence kanovnická č. 41 do budoucích základů západního průčelí, do jižní pak zdi chrámové zasahovaly některé vedlejší budovy probošství a sice: kaple sv. Mauricia a kolny i se sklepem. Na vykoupení těchto budov nebyly by ovšem ani stačily obmezené prostředky sv.-Vítské Jednoty již proto, že zbořením jejich byla by nastala potřeba zbudovati nové probošství a novou residenci kanovnickou. Na Hradčanech však blíž chrámu a arcibiskupské residence nebylo ani pozemku, na němž by nové budovy mohly vystavěti se. Nemalé nesnáze tyto odstraněny jednak štědrotou císařskou, jednak neobyčejnou obětovností kapitoly metropolitní. Jeho Veličenství nejmilostivěji dovolil, aby stavení čís. 34 a 36 po obou stranách fary svato-Vítské dvornímu eráru náležející jednotě pro dostavění hlavního chrámu darovány a zbořeny byly a stavebního místa tudy získaného k novým budovám užilo se. Za tímže účelem zbořena též část kláštera sv. Jiří a budova farní. Na staveništi takto získaném vystavěl probošt ze základního jmění proboštského nové probošství s důstojnou úpravou ve slohu gotickém; vedle pak vystavěla metropolitní kapitola dvě nové residence kanovnické. Všecky tři budovy, které jsou skutečnou okrasou náměstí svato-Jiřského, stavěl architekt Mocker. Při upravování tom vykázána ulici vikářské taková čára, aby se uvolnilo velechrámu. Také kaple sv. Vojtěcha jest zbořena a nalezené ostatky slavně přenešeny do chrámu. Z bývalého probošství zůstalo jen hlavní stavení, které až ku dokončení stavby chrámové poslouží za kancelář stavební a napotom zbořeno bude.

Po šťastném odklizení veškerých překážek zavládnul na staveništi čilý život. Jako květina ušlechtilá poznenáhla, ale stále se rozvíjí, tak zde ta budova uměle a zákonitě roste a rozkládá se na všechny strany. Dvojnásobná řada mocných pilířů gotických ukazuje již hlavní loď a lodě boční, které se jednou organicky spojí s oněmi choru chrámového, až padne ta stěna dělící obě od sebe. Na severní straně vypíná se již nová sakristie dvoukomnatová s předsíní a bočním vchodem a vedle čtvero bočních kaplí s okny vzduchovými až do výše hlavní římsy kaplí. V průčelí mocně vyrůstají ze země obě věže průčelní s oběma bočními portály, mezi nimi pak zřetelně vždy více a více se ukazuje hlavní portál s nádhernou svojí úpravou a za ním uvnitř počatý oblouk, který ponese hlavní kruchtu. Na jižní pak straně objevuje se již řada kaplí vyplňujících bok kostela až k vysoké věži. Pouze na dny počítá se čas, jehož třeba jest, aby poslední kaple boční připojila se k věži a objem celého chrámu bude uzavřen. Jako štíhlá jedle, tak zde celý les kamenný žene do výšky. Rychlost vzrůstu však podmíněna jest příznivou pohodou.

Jak rychle poroste to obrovské dílo, jehož každý kámen krásně tesaný a pevně usazený ukazuje, že jest to stavba na staletí počítaná?

Kdož by si nepřál spatřiti na vlastní oči dostavený chrám sv. Víta! Ten největší a nejslavnější pomník vlasti česko-moravské! Tu chloubu naši! Ten skvost, jenž leskem a krásou svou závodí s prvními a nejslavnějšími velechrámy světovými! Vždyť již pouhou polohou svou na královských Hradčanech nemá sobě rovného na světě. Vévodí

Praze a vlasti. Kdož by si nepřál spatřiti jej dokonaný v celé nádheře?

Splnění přání toho závislé jest od nás samých, — od naší obětovnosti, naší lásky, naší vůle, naší vytrvalosti. Velechrám svato-Vítský staví se z dobrovolných darů a příspěvků šlechetných dobrodinců. První v řadě jejich jest J. V. náš nejmilostivější císař a král František Josef, který dřívější roční příspěvek 5000 zl. zdvojnásobnil na 10.000 zl. Ze státní pokladny dostávala jednota svato-Vítská roční podporu 20.000 zl., která však od r. 1877 počítaje pouze na 10.000 zl. pro dobu pěti let snížena byla. Dalšími dobrodinci jsou členové rodiny císařské, metropolitní kapitola, jednotliví její členové, vlastenecká šlechta, členové jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta a různí přátelé, kteří buď za živa buď po smrti v závěti pamatovali na první chrám vlasti. Vypravovatel uvede příležitostně seznam těch vzácných darů a dárců na potěšenou a povzbuzení jiných. Mnohý obdivovati se bude té lásce a tomu nadšení a — učiní podobně.

Dosavádní příjmy jednoty dovolují, že ročně lze prostavěti okolo 60.000 zl. Kdyby ročně příjem jednoty se zdvojnásobil, řada let stavebních o polovičku se zmenší. Kdyby příjem se ztrojnásobnil, leta stavební na třetinu by klesla. Kdyby příjem se zečtveronásobnil, léta stavební na čtvrtinu klesnou. A kdyby takto 20 roků stavebních na 5 let se zredukovalo, skoro každý z přispívatelů dočká se radosti, že na vlastní oči spatřil by dokonanou svatyni.

Připraviti si tu nejčistší radost jest tudy v moci každého jednotlivce, vlastně v moci nás všech.

Poněvadž ale samo od sebe ve světě nic se neděje, a ku každé organisaci třeba jest orgánu výkonného, dovoluje si zpravodaj *„jednotě pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta“ předložiti skromný návrh na uváženou.*

Vedle výroční zprávy z r. 1880 čítala jednota *skutečných* členů 626, *přispívajících*, kteří ročně 5 zl. odváděli 177, členů *přispívajících*, kteří menší roční částkou než 5 zl. odváděli *v Praze* 623, *v celé zemi* 1005. K udání tomu dodává zpráva doslovně takto: „Patrno budiž, že venkov poměrně jen velmi malé účastenství v cíli jednoty má. Bude tedy nejprvnější úlohou ředitelstva, starati se o to, aby jednatelství na venkově se rozmnožilo a jími také počet členů na venkově se zvýšil.“

Jakou měrou úloha tato v život uvedena byla, spisovateli udati nelze. Maně připomíná si pouze výrok jednatelské zprávy z r. 1878, v níž se oznamuje, „že ze 186 jednatelů jen 54 zaslali nějaké příspěvky a ustanoveno, aby 55 z nich do seznamu jednatelův nebylo více zapsáno.“ Zdá se tudy, že pouhá jednatelství na venkově obyčejně nestačívají. Zkušenost sice učí, že dobrý jednatel mnoho zmůže. Musí však míti všechny vlastnosti jednajícího jednatele. Jednatel nejednající jest nonsens. Ostatně bývají osobní poměry i dobrých jednatelů podrobeny změnám. Mnohdy přibývajícím věkem přirozeně ubývá pružnosti a energie. Přitížením povinností v povolání nezbývá času na povinnosti méně důležité. I lidské slabosti a nedokonalosti nezřídka přispívají k ochabnutí. Jednotlivec vůbec změnám podléhá.

Dlužno tedy o to pečovati, aby jednatelství *osobní a změnám podrobené* nahraženo bylo jednatelstvím *stálým a změnám méně podrobeným.* Toho docíliti lze dobře organisovanými spolky odvětvenými. Dobrý jednatel mající po ruce a ku pomoci spolek dobře složený a řízený, bude za jeho přispění zájmy jednoty mocně podporovati. Jednatel ochabující *spolkem* buď k nové činnosti probuzen, anebo k odstoupení přinucen bude. Zřizováním pravidelných spolků odvětvených proměněna budou jednatelství *měnivá* v jednatelství *stálá.* A poněvadž velechrám sv.-Vítský jest společným klenotem zemí koruny české, organisace spolků odvětvených na sbírání příspěvků pro vystavení velechrámu sv. Víta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku sama se zamlouvá. Spolčování za dob našich pravé divy tvoří. Spolčováním se dosíci lze věcí jinak nemožných. Nám katolíkům na ruku dává a nadlehčuje spolčování se ta světová jednota — církev sama s tou divotvornou organisací v církevní provincí, diecése, vikariáty a fary. Na tomto hierarchickém základu rozprostříti síť spolků ku dostavění hlavního chrámu sv. Víta není nemožností. Jest pouze třeba *ústředního* orgánu pořádajícího a rozšiřujícího. Tím buď *„jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta v Praze“*. Po úchvale a za protektorátu nejdůstojnějších vrchních pastýřů budtež zřízeny odvětvené spolky *diecésní*, jejichž úkolem bude organisace spolků *vikariátních;* tyto pak zase budou pořádati spolky *farní.* Při práci a agitaci takto roztříděné nikdo nebude přetížen.

Přirozeným protektorem spolku *diecésního* jest vrchní pastýř sám; předsedou pak osobnost způsobilá, poměrů vikariátních dobře znalá a podnikavá, jednatelem muž povahy rázné, vytrvalé a obětovné, který se práce nebojí a selže-li jedna rána, i druhé, i třetí,

i desáté, i sté se odvažuje. Příspěvky spolků vikariátních plynou každoročně do pokladny spolku diecésního, odkud do ústřední pokladny pražské se odvádějí.

Spolek *vikariátní* organisuje spolky farní. Protektorem a předsedou jest vikář, ač není-li k nalezení osoba pro předsednictví zvláště způsobilá nebo prospěšná. Jednatelství budiž svěřeno knězi neb laikovi povahy podobné, jaké též u jednatele diecésního se vyžadovalo; v okršlku každého vikariátu bude předce k nalezení taková osoba. Příspěvky jednot farních přijímá každoročně pokladna vikariátní odvádějíc je napotom pokladně diecésní.

Oboje spolky uvedené diecésní a vikariátní, mají účel více méně *organisátorský*, následující pak — spolky farní — účel výhradně *praktický* — sbírání peněz rozmanitým způsobem.

Farní spolky jsou vlastně oněmi zlatými studánkami, odkud praménkové se prýští a v potoky vikariátní se sjednocujíce sedmero řek diecésních tvoří, které u paty sv.-Vítského chrámu ve veletok se sbíhají. Na praktickém zřízení těchto spolků farních závislá jest pomoc, která k rychlejšímu zbudování pomníku světové důležitosti napomáhati má. Protektorem jednoty jest farář sám. Za předsedu budiž vyhlídnuta vážená osobnost v osadě vliv požívající. Nebylo-li by lze takové dopíditi se, podrž si předsednictví farář sám. Jednatelství musí i zde býti v rukou nejlepších. Pramenové budtež *řádní* a *mimořádní*. K *prvním* náleží příspěvkové členů pravidelně odváděné trojí třídy. 1. Každá osada a každá obec má své bohaté a zámožné osadníky. Ti budtež získáni pro odvádění příspěvku nejvyššího: Starostové jednotlivých obcí, správcové hospodářští, zámožní měšťané, sousedé a obchodníci. Nebudiž na nikoho zapomenuto, ani na roztroušené mlynáře, myslivce, sládky, továrníky a p. 2. Do druhé třídy náleží občané obého pohlaví méně zámožní sice, ale dobré vůle. Dají méně, ale rádi. 3. Do třídy třetí budtež vřaděni lidé nejchudší — dělníci i čeleď — u kterých největší obětovnost skoro vždycky se objevuje. Lidé chudí bývají s pomocí nejrychlejší a nejochotnější. Aby také tato nejčetnější třída mohla se účastniti dobrého skutku, budiž ji to umožněno *krejcarovými sbírkami*. Na groši chudé vdovy spočívá největší požehnání. Činnost jednotlivých členů výborových právě v tom záleží, že jistým pořádkem vybírají příspěvky od jednotlivých tříd a osob, — vždy v čas nejpříhodnější, když to nejméně bolí. Opatrnost a moudrost i v tom nejnepatrnějším se jevívá. — Takový byl by příjem řádný.

Pramenové *příjmů mimořádných* jsou rozmanití podle různých poměrů místních. Uvádějí se zde některé za příklad.

1. Především nebuď zapomenuto každého roku poprositi slušnou žádostí obecní důchod za podporu. Je-li v osadě farní sídlo patrona, okresního zastupitelstva, občanské záložny, spořitelny, akciového cukrovaru, neb jiného závodu a p. před každou valnou hromadu budiž písemnou žádostí a náležitou osobní intervencí a agitací zabezpečen hodně značný příspěvek. Kdo hledá najde. Tlucte a bude vám otevříno.

2. Je-li na osadě farní Jednota Cyrillská, zpěvácký spolek, ochotnické divadlo, spolek hudební a p. budiž požádán o uspořádání koncertu, představení divadelního, hudební akademie a p. Bude-li v pravý čas uspořádáno a vše sezváno, výtěžek bude vydatný.

3. Ani na studující mládež a dítky školní nebudiž zapomenuto. V městech katechetové budou mocnými příznivci. Na gymnasium staroměstském v Praze odvedli žákové krejcarovými sbírkami každou neděli konanými prostřednictvím svého katechety do pokladny spolku sv.-Vítského za 10 roků 1100 zl. Sto krejcarů jest zlatka, 1000 krejcarů desítka.

4. Nebudiž opomenuto využitkovati i jiné příznivé okamžiky. Při veselé svadbě, při radostných křtinách, o jmeninách a narozeninách vylákáš na mnohém zlatku a nezarmoutíš ho. V takových dobách bývají lidé štědří. Kdybys přišel jindy, obdržíš sotva desitník.

Není třeba uváděti jiné příležitosti a prameny příspěvků mimořádných. Láska jest vynalezavá. Třeba tedy jen chtíti. Nač kdo chce, má vždy. Tedy jen žádné obavy a výmluvy: „U nás již těch spolků jest až nazbyt. Odkud bráti peněz?“ Tak! Když veteráni a hasiči chtěli míti spolek, netázali se, kolik spolků již v obci jest. Zřídili ho a vybírají příspěvky. Což dostavění sv.-Vítského chrámu jest záležitostí méně důležitou, než hasiti oheň a žíseň a choditi spoluveteránům na pohřeb s musikou? Přestaňme již jednou s tou naší ostýchavostí a s těmi ohledy, když jde o věc tak vznešenou, náboženskou i uměleckou zároveň! Sv. Vít nepřátel nemá a právě k této jednotě přidají se a přibráni budou živlové, kteří nejsou snad ani členy žádného jiného spolku. A kdo rád platí na vysloužilce a hasiče, neodepře dojista dáti příspěvku na první pomník vlasti! Velechrám sv.Vítský jest chloubou země a nepřátel nemá. Dlužno tudy jen roznítiti žár.

Aby se organisace veškerých odvětve-

ných spolků usnadnila a urychlila, *stanovy* daly by se tisknouti a byly by rozeslány na spolky diecésní, od těch na spolky vikariátní, odkud by vznikající spolkové farní vyzdvihli si potřebný počet výtisků, jichž ku zadání třeba, aby nudné opisování se obešlo.

Že organisací takovou rychle a bezpečně dosíci lze účele vytknutého, dotvrzuje „Cyriliská Jednota“ na podobných zásadách zbudována. Ačkoliv zřízení jednot cyrillských vyžaduje mnohou přípravu (seřadění pěvců, založení pěvecké školy, přemožení předsudků a osobních náhledů, získání obětovných cvičitelů, utvrzení solidarity naproti partikularistickému drobení a p.), předc čítá se již, ač činnost sotva zahájena jest, prvních 50 cyrillských jednot odvětvených. O mnoho-li snadněji lze tudy do života povolati odvětvené jednoty, jejichž *nejbližším* účelem jest přispěti k tomu, aby velechrám sv.-Vítský rychleji dostavěn byl, když zakládání dotčených spolků pražádných příprav nevyžaduje! Pravím, *nejbližším* úkolem! Neboť po dostavění chrámu sv. Víta zbořiti velkolepou budovu společným úsilím vystavenou, skáceti štěpný strom nesoucí takovou hojnost ovoce nejsladšího, zasypati živou studnu vody zdravé a léčivé, — nebylo-li by hříchem? Až vystaven bude velechrám na královských Hradčanech obrátí se zřetel k jiným pracím a potřebám. Každá diecése má své památníky, které očekávají doby vykoupení; každá diecése má své skvosty zašlé a prachem pokryté po novém lesku toužící; každá diecése má své potřeby církevně umělecké, své chudé kostely, svá místa poutnická. Nechť jednota tato rozšíří nápotom činnost svou po řadě na veškerou vlasť česko-moravskou poskytujíc hmotné pomoci k činnosti umělecké, jakou již nyní rozvinuje umělecký odbor v Akademii křesťanské. Tak jako hudební odbor téže Akademie křesťanské v době příhodné rozšířil se v „obecnou Jednotu Cyrillskou“ s odvětvenými jednotami diecésními a farními, tak nápotom odbor umělecký s archaeologickým buďtež rozšířeny *v jednotu církevní umělecko-archaeologickou*, která ku dosavádní práci umělecké poskytovati bude také pomoc hmotnou. Pak teprvé bude dílo celé, Akademie křesťanská ústavem dokonalým ve službě Církve. Jednatelé vikariátní stanou se *církevními konservátory* vikariátními, jednatelé diecésní stanou se církevními *konservátory diecésními*. Výtvarné umění církevní a křesťanská archaeologie domohou se takto živých orgánů z povolání a řetěz života církevního doplněn bude novým, železným článkem na oslavu katolické bohoslužby a na rozkvět vědy bohoslovecké.

Nyní tedy prozatím jde o pomoc na rychlejší dokonání chrámu sv. Víta.

Je-li myšlénka hodna uvážení, budiž uvážena a — v skutek uvedena.

Že s odporem se nesetká, že vlastenecké časopisectvo v Čechách, na Moravě i ve Slezku silně ji podporovatí bude, na jisto lze se nadíti. Za jiné buď zde uveden článek moravského „Hlasu“ (č. 29. ze dne 15. dubna r. 1882.) nadepsaný: „Pro chrám sv. Víta v Praze.“ Znít následovně.

„Národ sobě“! Za tímto heslem zbudoval národ náš na Vltavě chrám umění českému a po nešťastné zkáze uměleckého toho díla zase již prostředky k obnově jeho zjednal.

Nyní by nám však dobře slušelo heslo nové, heslo, jež by nás povzneslo k dostavění chrámu svatovítského v Praze. Nebude velesvatyně tato — budoucně dostavena — ještě větší okrasou „matky“ měst? Nebude chrám sv. Vítský též slavným a požehnaným, Bohu milým pomníkem národa našeho, jeho obětavosti a nadšení pro umění?

V „Hlasu jednoty katolické“ z r. 1851. (č. 22.) čtu v dopise z Prahy: — „nelze mlčky pominouti vždy více se zmáhající touhy po dostavání chrámu sv. Víta, kterou neunavný p. t. kanovník Dr. Pešina již na 20 let mezi domácími a přichozími zdařile budí. Kdyby každý poutník aspoň groš stříbra dal, v několika letech zrostly by tyto groše na znamenitou sumu zlatých. — Němci pilně pracují o dostavění chrámu kolínského a my bychom neměli ničeho činiti? I přikročme také k dostavění chrámu sv. Víta.“

Myšlénka, dostavěti chrám sv. Vítský tedy už nad půlstoletí muže vlastenecké zajímá: Němci chrám Kolínský za tu dobu již skutečně dostavěli, my sice též již stavíme, ale dary, jež národovci k dílu tomu věnovali, nedosáhly ještě té rozsáhlosti, jaké by býti měly. Mnoho více než národ, obětovali posud vznešení dobrodinci jednotliví, jako † císař a král Ferdinand Dobrotivý a jiní dobrodinci z panujícího rodu císařského a královského, pak hodnostáři vyšší z duchovenstva a šlechty. Uvažme jen, že není snad ve světě chrámu, jenž by tak krásnou polohu měl; uprostřed královského velikolepého hradu vévodí na Hradčanech tak krásnému městu. Který chrám na světě vyrovná se dómu pražskému, až dostavěn bude? Hrdi jsme na předky své, že chrám ten Bohu založili, hrdi budou potomci naši na nás, dostavíme-li ho. Ujímejme se tedy všickni národovci horlivěji než posud díla tak velikolepého, přinášejme ochotně oběť svou za heslem: „Národ Bohu“!

Dostavme velechrám sv. Víta!

F. J. Lehner.

Bartolomé Estéban Murillo.

Narozen 1617; † 1682.

Na památku 200leté ročnice smrti jeho dne 3. dubna.

Píše *F. J. Lehner.*

Upomínkou na křesťanské velikány okřívá srdce, vyjasňuje se tvář zachmuřená. Velcí mužové náležejí celému světu. Kdo nezná nejslavnějšího malíře španělského — Murillo? Příslušníkem pyrenejského polostrova byl, ale celý svět se k němu hlásí a jím se chlubí. Kdekoliv ěk lidé mají srdce pro krásu a vnadu, s úctou vyslovují jméno umělce, jehož památku 200letého úmrtí se Španělem konal svět. Jest jedna řeč, které rozumí každý člověk, buď si příslušníkem národu toho neb onoho, — řeč umění a krásy. Ta mluva jest světová. Tu vlastnost zdílí s vírou křesťanskou. V církvi a v umění jednotí se celý svět. —

Murillo pro hloubku citu náboženského, pro bohatou plodnost ducha, pro podivuhodnou krásu výtvarnou jest náčelníkem umělců svého věku. Jest španělským Rafaelem, ač směru svého zvláštního a ve smyslu jiném. V obrazích jeho pozemskost zasnoubila se s nadpozemskostí, hluboká zbožnost s dětinnou prostotou, svaté nadšení s kouzlem koloritu.

Španělské malířství rozkvětlo dosti pozdě. Od zlatého věku vlašského umění uplynul skoro celý věk a v Nizozemsku dostavila se již druhá doba rozkvětu malířského, když ve Španělích teprv zlatý věk počíná. Až do počátku XVII. století malířství španělské valně se neosvědčilo z příčin ovšem snadno pochopitelných. Muhamedán, zuřivý nepřítel výtvarných umění, příliš dlouho zde hospodařil. Nutno na okamžik k minulosti se vrátiti.

Světlo evangelia počalo osvěcovati rozkošnou zem hned za dob apoštolských, když Římané ještě tam vládli. Křesťanství tak brzy se zde rozšířilo, že ku synodě El-

vírské sešlo se 19 biskupů španělských. Od r. 412 Alanové, Svevové, Vandálové a západní Gothové zde střídavě panovali. Arianismus byl v převaze, — přívrženci jeho ve vzteku fanatickém pustošili kostely a města, zabíjeli biskupy a kněze. Vedle zprávy Sidonia Apollináře mnohé kostely španělské jsou opuštěny a rozpadly se, divoké šelmy zdržovaly se ve zříceninách jejich a na oltářích a kolem nich rostla tráva. Že za bouří, když národové se stěhovali, umění španělské nemohlo pěstováno býti, snadno se pochopuje. V bitvě u Xeres de la Frontera (712) byly kmeny germánské přemoženy od Arabů a museli jim celou zem popustiti až na malý díl pohoří asturského. Křesťané španělští za panování muhamedánského byli sektou trpěnou, často těžce potlačovanou; bylo jim tudy obmezovati se nazvíce na malbu mosaikovou a drobnomalbu. Sloh byzantský převládal. Koran zapovídal Muhamedánům zhotovování *výtvarných* vyobrazení; snad z bázně, aby v pohanství neupadli, anebo proto, že obrazy považovány jsou za trestuhodné opičení se po svrchované tvůrčí moci. Domnívali se, že obrazy budou v den soudný žalobníky těch, kdož je zhotovovali. Tak pravil prorok dle Sunny k oběma ženám, k Omm Habiba a Ommi Selma, vypravujícím mu o obrazech äthiopských: „Obrazy tyto žalovati budou původce své v den soudu.“ Islam zná pouze umění architektonické a čím toto se ozdobuje bez obrazů. Za panování Islamu nemohlo tudy ovšem býti řeči o svobodném vývinu malířství křesťanského. Panství arabské rozpadávalo se poznenáhla v několik menších říší a tím moc jeho zlomena jest; knížata křesťanská uchvátila nyní Maurům dřívější držení jejich, zbudovavše na troskách jeho mladistvé říše. Založena jsou království Leonské, Castiliánské a Navarské. V rytířském zápasu s nevěřícími za XIII. věku obmezeno jest panství jejich na vůkolí Granadské, až posléze r. 1492 kříž vztýčen jest i na tomto posledním majetku arabském. Umožniloť se to jedině spojením četných malých říší španělských ve větší celek, což dokonáno jest sňatkem Ferdinanda, krále Arragonského, s Isabellou, panovnicí Castiliánskou, čímž Španělsko v následujícím věku povzneslo se na vrchol rozkvětu a moci.

Teprv po vymizení Maurů ze španělské půdy výtvarná umění mohla se volně a bez překážek vyvinovati. Uvádějíť se sice jednotliví umělci již v 13., 14. a 15. věku. Se skutečnou činností uměleckou shledáváme se však teprv po vypuzení Maurů.

Tím dostatečně vysvětluje se, proč architektura středověká ve Španělích zanedbávána nebyla. Za doby, když v jižním Španělsku fantastická nádhera stavitelství Maurického se vyvíjela, také ve křesťanských krajinách země povstávala znamenitá díla architektonická. Kathedrály v Burgos, Barcelloně a v Seville řadí se mezi nejznamenitější stavby slohu gotického. Španěly nad to mohou se chlubiti, že středověk déle u nich zůstal živ a mocen, než v krajinách jiných. Zůstal Španěl víře své oddán s celou vroucností hlubokého ducha. Veliké bouře po Evropě burácející nedovedly rozčeřiti vlnami hladinu hlubokého jezera. S přijatými tvary renaissančními země zůstala ušetřena od duchu renaissance ve směru církevním, politickém a společenském. Pro reformaci zde půdy naprosto nebylo. Španěl zůstal katolíkem nadšeným, Církev nepřestala mu býti matkou, která lid vedla cestou vzdělanosti. Umění pracovalo jako za středověku výhradně ve službě Církve. Ký div! že života katolického zde neubývalo! Katolicismus v umění a ve vědách slavných representantů se dodělal. Španělsko vyšinulo se na výši vlastního, národního umění na půdě ryze katolické zejmena v malířství, které bezvýminečně i od těch vysoko se cení, kdož Církvi nepřejí. Chvála odpůrce dvojnásobně váží.

Že malířství Španělské se opozdilo za jinými, bylo mu ku spáse a rozkvětu. Veliká doba zlatého věku ve Vlaších byla příčinou úpadku malby v jiných zemích, které v pokročilosti své jaly se nápodobiti veliké mistry. Zde ten vliv neuškodil, nýbrž prospěl.

Malířství křesťanské vyvíjelo se ve Španělích v 16. věku za vlivu vlašského velmi utěšeně. Církev osvobozená od jha muhamedánského vytvořila díla, která dýchají právě církevním románským duchem středověkým, jsouce až po dnešní den předmětem obdivu a úcty naší.

Ku konci 15. a průběhem 16. věku starodávný domácí směr pustil se v zápas s vlašským způsobem vyobrazování. Většina malířů chodila totiž do Italie vzdělávati se na velkých dílech mistrů tamějších.

Jedni přidrželi se Leonarda, druzí Michelangela, jiní Rafaele a opět jiní Titiana a Pavla Veronského. V 17. věku studován též Rubens a Van Dyck (čti Van Daik), a tak malíři španělští nabyli netoliko vkusu, nýbrž též zručnosti technické, která i u nejnadanější hlavy se předpokládá, chce-li dokonalé dílo vytvořiti. Sevilla jest město, které zrodilo nejvíce básníků a malířů. V dílech zdejších vyslovuje se nejkrásněji a nejzřetelněji španělská povaha národní. Bohatá plodnost, podobná tamější úrodné půdě; kolorit, tak jasný, jako to nebe pod kterým žili; — toť jest u vysoké

míře vlastnictvím veškerých malířů této školy, v níž po několik decenií horlivě pěstován jest směr florentinsko-římský. Murillo byl náčelníkem národním mistrem a nejslavnějším výkvětem této školy.

Bartolomé Estéban Murillo narozen jest v Seville r. 1617. Otec jeho Gaspar Estéban byl chudým řemeslníkem. Chlapci nebylo ještě úplných 11 let, když ztratil otce i matku. Strýc a poručník jeho Juan Antonio Lagarès dal jej brzy potom do učení malíři Juan-ovi de Castillo, mistru dosti podřízenému, jak spatřiti lze na obrazech jeho v museu Sevillském. Měl vždy hojnost žáků, kteří u něho přiučili se přísné kresbě. Pokročilejší malovávali na plátně barvami klihovými tak zvané sargas", jistý druh malovaných čalounů, jimiž dle obyčeje tamějšího o velkých slavnostech ověšovaly se oltáře, pilíře a stěny chrámové. Bezpochyby též Murillo činil první pokusy své na takových čalounech. Pouze dva obrazy v barvách olejových z té doby od něho zachovaly se: Madonna se sv. Františkem v konventu de Regina a Virgen del Rosario se sv. Dominikem u Santo Tomàs v Seville. Jsou to pokusy učennické prostým slohem mistra provedené. Když Castillo r. 1640 přesídlil se do Cadiz, zůstal Murillo odkázán sám na sebe a žil v poměrech velice chudobných. Maloval svaté obrazy a prodával je na trhu většinou missionářům indickým.

Bylo mu 24 roků, když jeden ze starších jeho spolužáků Pedro de Moya navrátil se z Londýna, kde po nějaký čas v dílně van Dyck-ově pracoval a přinesl ponejprv do Sevilly jeho vkus a krásný kolorit. Okouzlen milostností a líbezností, která s obrazů Moyasových zářila, zahořel touhou, spatřiti originály znamenitého Nizozemce chtěje nápodobiti sloh jeho. Nejsnáze byla by mu k tomu dopomohla cesta do Madridu, kam před několika lety z pozůstalosti infantky Isabelly, dcery Filipa II., dostal se značný počet děl Rubensových a van Dyck-ových. Ale jak se tam dostati?

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc duben.

Sv. Václavská záložna obdařila Akademii křesťanskou při letošním rozdělování z čistého výtěžku 200 zl. r. č.

Akademie křesťanská se letos súčastnila výstavy sl. spolkem architektů a inženýrů v Čechách uspořádané, obeslavši ji 23 rozličnými kostelními předměty a sice: *Gotickou monstrancí*, kterou dp. Jan Pavlík, farář v Mokrolazcích u Opavy nákladem zbožného farníka Ign. Kaštovského objednal a stříbrník p. E. Kautsch dle nákresu p. architekta Jos. Mockra zhotovil; dvěma jinými *monstrancemi, třemi ciboriemi, sedmi kalichy, jedním relikviářem, třemi nádobkami na sv. oleje, jednou lampou, pěti svícny a dvěma vasami na oltářní květiny.* Všechny tyto věci byly dle nákresů p. architekta A. V. Barvitia od stříbrníka E. Kautsche a Jana Tenglera zhotoveny.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Stříbrné velké ciborium s emailovanými obrázky na noze sv. Petrem a Pavlem, sv. Cyrillem a Methodějem, sv. Klementem a Urbanem* věnováno co památní dar chrámu Páně v Holici u Olomúce od několika farníků tamnějších na památku vykonané pouti k sv. Otci do Říma. — *Pozlacení ciboria, kalicha a relikviáře*: pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Budkově; - *pozlacení kalicha*: pro sl. patronátní úřad Doupově, pro důst. děkanský úřad v N. Kdyně a v Joachimově; - *pozlacení ciboria*: pro vp. Jana Konečného, kaplana v Deblíně. — *Kropenka*: pro farní chrám v Třebešicích. — *Kaditelnice*: pro farní chrám v Třebešicích, pro nejdůst. kapitolu v St. Boleslavi a pro dp. Jana Bílého, administratora v Kamenici. — *Nádobky na sv. oleje*: pro vp. Jana Pecánka, zám. kaplana ve Vosečanech, pro dp. Jos. Oppa, faráře v Slavětíně a pro vys. uroz. p. barona Schönberga na Wilsdruffu u Drážďan. — *Lampa na věčné světlo*: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — *6 oltářních svícnů*: pro farní chrám v Třebešicích. — *Konvičky mešní*: pro farní kostel v Louňovicích a v Třebešicích. — *Harmonické zvonky*: pro farní kostel v Louňovicích, pro dp. Jos. Oppa, faráře v Slavětíně a vdp. Jos. Tupce, vikáře v Č. Třebové.

Paramenty. *Černý pluvial a černá kasule*: pro vdp. Vojt. Laurera, faráře v Úherci; *bílý sváteční pluviál*: pro vdp. Jos. Kneissla, děkana v Platu; - *pluviál bílý a černý, kasule černá*: pro farní kostel v Třebešicích; - *pluviál černý*: pro Její Jasnost kněžnu Fürstenbergovou v Lánech; *pluviál černý*: pro dp. Jana Libertina, administrátora u sv. Apolináře v Praze; - *kasule bílá*: pro vys. ur. pí. hraběnku Nosticovou v Praze a pro vys. uroz. p. bar. v Dobříčanech. — *Plášťík na ciborium*: pro farní chrám v Ohnišťanech. — *Velum*: pro dp. Š. Bejvla, faráře ve Vinoři, pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. M. Uchytila, faráře ve Stráži a pro ctihod. kongregaci sester Srdce P. Ježíše na Smíchově. — *Bursa k nemocným*: pro dp. F. Špalka, faráře v Městečku. — *Štola*: pro dp. F. Špalka, faráře v Městečku. — *Polštáře oltářní*: pro farní kostel v Třebešicích.

Frádlo kostelní. *Alba s vyšívaným okrajem*; pro Její Jasnost kněžnu Fürstenbergovou v Lánech: *rozličné*: pro farní kostel v Třebešicích.

Rozličné. *Pultík pod mešní knihu*: pro dp. J. Oppa, faráře v Slavětíně.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Novou kuppu přiměřenou ku spodku uměleckého kalicha*: vys. uroz. hraběnka G. Swèrts; - *kalich stříbrný*: dp. Jos. Hájek, b. vikar. tajemník v Ousobí. — *Pozlacení patenky k nemocným*: dp. Ondř. Bubrl, farář v Loukově. — *Relikviář*: dp. Jos. Hübner, farář v Albrechtsdorfu. — *Oltářních svícnů čtyry*: vldůst. děkanský úřad v Písku.

Paramenty. *Kasuli bílou a červenou*: J. M.

nejd. biskup Dr. K. Průcha v Praze; - *kasuli bílou, červenou, fialovou a černou, pluviál černý:* dp. Vinc. Macháček, farář v Zdislavicích. — *Stolu:* vys. uroz. pí. baronka Skal-Puteani ve Weidenau a dp. Ondř. Günther, farář ve Schmiedebergu. — *Velum:* dp. Fr. Eška, farář v Plané a Její Jasnost princezna Lobkovicova v Praze. — *Pláštík na ciborium:* dp. Frant. Eška, farář v Plané a dp. Jos. Procházka, farář v Dobřenicích. — *Korouhve:* J. M. nejd. biskup Dr. Karel Průcha v Praze. — *Komže pro ministranty:* Její Jasnost princezna Lobkovicova v Praze a dp. Vinc. Macháček, farář v Zdislavicích. — *Polštáře na oltář:* Její Jasnost princezna Lobkovicova v Praze.

Rozličné. *Formu na hostie:* dp. Ondř. Veselák, farář v Počinovicích. — *Sochy P. Marie a sv. Anny:* důst. farní úřad v Petrovicích. — *Missály:* dp. Ant. Schneeweiss, farář v Slavkově, dp. Vinc. Macháček, farář v Zdislavicích a J. Jasnost princena Lobkovicova v Praze. — *Faltistorium:* ctihodné sestry v Chotěšově.

III. Rozpočty.

Na celý bílý ornát (kasuli, dvě dalmatiky a pluviál): pro sl. zádušní úřad v Praze a *na černý celý ornat:* pro dp. L. Kaschku, faráře v Tuškově.

FEUILLETON.

Ferdinand Sidoň.

Jsou lidé, jimž Bůh udělil, jak říkáme „zvláštní dar“, to jest, jichž vlohy pro tu neb onu věc na nejvýše jsou vyvinuty. Vzdělána-li tato štědře udělená vloha, pak člověk takový vystupuje na odiv ve svém oboru, něco dokáže. Než jak veliké množství lidí, kteří volí nebo voliti jsou nuceni obor své činnosti vůli a chuti opáčný! „Není prostředků!“ Toť obvyklá fráse ale velmi pravdivá. Než mnohý vzdor chudobě, nouzi bojuje pro svůj vytčený cíl silou obrovskou. Kolik na této dráze lidí zastaví krok, klesne na věky?

Ferdinand Sidoň narodil se v Solnici r. 1815 z rodiny velmi vážené, než, jak se zdá z rodičů nemajetných nebo budoucímu povolání Ferdinandovu nepřejících. Brzo nadějný malíř dostal se do Vídně, snad aby se zde řemeslu vyučil. Než Sidoň neměl do jiného chuti, než do malířství a za krátko vidíme jej u venkovského malíře Hartmana v Solnici. Sidoň za krátkou dobu svého učení mistra přepanošil a od té doby počíná velmi plodné účinkování jeho. Někdo řekne, že snad Sidoň jsa takořka samouk, nenavštěvovav žádných škol, akademií, necestovav po Italii kalého nic nedokázal. Sidoň kdyby byl měl prostředky, kdyby byl mohl nějaký rok do akademie, cestovati, byl by dokázal velmi mnoho. Než musil hned pracovati, malovati, by vydělal sobě chléb a uváží-li kdo, jak na venkově obrazy na plátně malované platí, kdy barvotisku hojnost, musíme se diviti, že Sidoň maluje takořka ze řemesla, na zakázku, přece tolik píle každému obrazu věnoval.

Sidoň maloval téměř výhradně obrazy svatých a světic do kostelů, kaplí, na prapory, korouhve, obrazy menší do světnic katolických rodin, na pomníky, kříže, kalvarie atd. Jeho obrazy zdobeny jsou kostely v Pardubicích, Kostelci n. Orlici, Solnici, Dušníku, Králikách a jiných městech. V rodišti Sidoňově není takořka domu, rodiny, kde by neměli obrazu od něho a to obrazu v čele světnice za krásným rámem, s lampičkou před Bohorodičkou, Ježíšem na kříži, sv. Trojicí, Františkem, Maří Magdalenou, Janem z Nepomuku atd. Ovšem Sidoň i obrazy jiného druhu maloval ale velmi zřídka, poněvadž by na ně na venkově neměl odbytu.

Do kterého města přišel malovat obrazů pro chrám, tam potrval obyčejně několik let, když už v každém téměř domě měli oblíbenou Sidoňovu Pannu Marii a Krista na kříži v onom momentu, kdy vypustil duši. Tyto látky byly mu nejoblíbenější. Tak na př. opravuje v Dušníku křížovou cestu potrval tam přes tři léta.

Největším a nejlepším dílem Sidoňovým je křížová cesta v rodišti jeho v Solnici. Dvanáct velikých obrazů za dvě leta za laciný peníz je důkazem, čím Sidoň býti mohl, kdyby byl nezůstal pouhým samoukem, život pořádnější vedl a na déle se zachoval. Díla započatého nedodělal, u obrazu, jehož látku si byl tak zamiloval, u dvanáctého zastavení složil štětec a 2. července r. 1860. na onen svět se odebral. Poslední dva obrazy zůstaly nedodělány a ač dvakráte jsou už přemalovány, přece té živosti osob, toho souměru daleko nemají do sebe, jako obrazy ostatní.

Solnická kalvárie chválena znalci a nemalou je okrasou chrámu Páně.

Největší zásluhou Sidoňovi lze připočísti, že rodiny a domy opatřil pracemi trvalými, pracemi pěknými. Jeho způsob malovati hlavu Kristovu následováno v krajinách, kde žil, až podnes a na jeho vzorech vycvičilo se opět několik malířů — samouků.

Jak zručným byl Sidoň malířem, vypravuje o něm anekdota, že jakémus pruskému velmoži v několika minutách vymaloval znak a několika dukáty za práci tu poctěn.

Tak se člověk tím světem zablýskne, sotva počne po dlouhém cvičení, namahání trochu lépe pracovati, sotva se vlastními silami vycvičí, vyšine, větší dílo podnikne, přijde smrť a po plánech.

Alois Dostál.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 5. **V Praze, dne 30. května 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: „Zodpovídané otázky archaeologické“: Rakovník a jeho archaeologické památky. — Z Akademie křesťanské: (Výroční valná hromada. - Odbor umělecký a archaeologický.) — Zpráva archaeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za r. 1881.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

81.

Rakovník
a jeho archaeologické památky.

Napsal Dr. *Sigmund Winter*, prof. při vyšší reálce v Rakovníku.

(Pokračování.)

V každém znaku je vytesaný kalich. V rukopise dotčeném stojí psáno o vysoké bráně toto:

1518. Havel Fsegta (roz. rychtář). — Vysoká brána stavěna a ta zjednána z gruntu zvýší 55 loket se šnekem a kusem zdi (za purkmistrovství Petra Psiny) za 500 sev. gr.

1575. Matauš Kučera .... Item, krov na bráně Vysoké pokrýván zkřidlou a dvě makovice pozlaceny na ni dány od Urbana Zerbeka z Perna. Dáno mu od ní 50 k. m., 2 strychy žita, 1 str. hrachu, za primaství p. Matěje Štěrby .... Item cimbál a zvonec na věži vysoké zavěseny.

Ještě dnes pod střechou věže bydlí ponocný, jemuž jest bijící hodiny v radnici na onen cimbál kladivem opakovati.

Ku bráně vysoké vedl zdvihací most, po němž zbytkem jsou kladky nad branou v díře na obou stranách dosud zachované. Před branou jest malé a nevysoké mezibraní (propugnaculum), jež také snad vraty opatřeno bývalo. Hořejší část přístavku toho jest opatřena cimbuřím.

Druhá stojící brána a věž je daleko nižší, ale velmi hezká.[1]) Říkají jí Zákostelská, poněvadž stojí jdeme-li z náměstí na východ, za kostelem. Také ji nazvali Pražskou, poněvadž tudy jde silnice skrze pražské předměstí do Prahy. R. 1515, když rychtářoval Bohuslav Trnka, začali ji stavěti. Stavba trvala dvě leta, poněvadž r. 1517 ji kryli cihlou, což 21 kop stálo. Cihlovými taškami kryta je dosud, střechu má stanovou. Na hřbetě jejím jsou vztýčeny dvě makovice s praporečky. V rozích jsou čtyry věžičky, malinkou střechou s hlavní střechou spojené. Ve věži nad branou jest několik malých okének nepravidelně rozestavených. Jsou to otvory na střelbu. Nápis na bráně jest nečitelný. Před nemnoha lety byl na ní namalován voják, jehož význam nevím.

B.

Kostel[2])

Děkanský chrám sv. Bartoloměje stojí o samotě v rovině. Aby portál hleděl do

[1]) Spustlá je však velmi. Zeď na mnoha místech je rozpukaná.

[2]) O pamětihodném děkanském kostele píše něco malounko Štembera v dotčeném již spisku a pak je dobré pojednání o něm od Fr. Beneše v „Archaeolog. Památkách“ dílu X. roč. II. 1875 str. 278. Nová udání obsahuje můj článek „Stavba chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníku“ v „Method“ ročník VI. str. 61.

dlouhého náměstí, tomu překáží ohyzdná dívčí škola[1]), kterážto žlutá bouda na spadnutí jsouc, zrovna přes příč před kostel v rynk postavena byla. Chrám stojí na jihovýchodním konci města.

Beneš[2]) klade založení jeho daleko před 14. stol., neboť již ve 14. stol. okolní dekanát slul Rakovnickým, v němž kostel zajisté byl jedním z nejznamenitějších. Dosud ukazují zdi základní původ i směr a podobu mnohem starší nežli ostatní stavba. Je to viděti dobře pod kůrem na obou stranách, kde massivní zeď i pilíř široký najednou přestávají jako useknuty. Nad tím jest zeď již lehčí a pěkné klenutí gotické, jehož tvar v celém kostele důsledně jest proveden. Tvar celého kostela je až na dvě vyjimky *pozdější gotika.* Ty dvě vyjímky jsou: copařským slohem provedená lomenice na průčelí a pak hlavní chor uvnitř kostela. Kdy kostel touto pozdní gotikou byl v nynější podobu přiveden, vynikne tuším poněkud z následujících dát, o kostele nasbíraných:

1. Památní knihy udávají rok vystavění kostela 1349.[3])

2. V kronice Bartoše z Drahonic píše se, že rytíř Žibřid v husitské době — počátkem září 1422 hnán byl od Křivoklátu panem Hanušem z Kolovrat a Alšem ze Šternberka skrze les Křivoklátský do Rakovníka; odtud utekl do Žatce, kdežto pak dobytý Rakovník byl zapálen a docela spustošen. Hlouček občanů utekl do kostela, jenž byl hradbou, náspem a klubokým příkopem opevněn. Civitatem excremaverunt, sed ecclesiam lucrare non valuerunt. Konečně přec občané přemoženi jsou a útočiště pobořeno.[4])

3. Roku 1447 Rakovník „z gruntu" vyhořel.[5])

4. Do sakristie vedou z kostela těžké plechem pobité dvéře, jež mají na sobě mezi mnohými ozdobami korunu královskou v písmeni G, a nikoli jak pan Beneš četl L. To svědčí na dobu krále *Jiřího.*

5. R. 1495 za rychtáře Martina Tichavy veliké zvony „podle velikého koupení od Giříka, mlynáře a měštěnína Rakovnického byly koupeny[6])

6. Za rychtáře Petra Nesnázka koupena byla archa velká, „která v kůru velikého kostela stojí". Roku 1496.

7. Kazatelnice ve velkém kostele stavěna r. 1505 za rychtáře Blažeje Pivovárníka.

Na kazatelně však je datum 1504.

8. 1512. Jakub Bečvář. — Zvon kotel slýván v Praze ve středu na den sv. Jiří.

9. Nad vchodem kostela je letopočet 1514; nad Kostelní Skejší 1519; v levé lodi v kamenném vchodu do kaple Panny jest letopočet 1535.

10. 1548. Jan Malinovský. — Šnek při kostele velkém stavěn.

11. Matauš Kučera. — 1575. Toho roku kostel velký vnitř i zevnitř bílen.

12. 1587. Ondřej Tichava. . . . Makovici novou na velký kostel vtáhli.

Že i v pozdější, ba v nedávné době přístavky ku kostelu byly přičiněny, svědčí jeden nálepek na věž kostelní a pak celá kaple, v níž je hrob Boží. Oba tyto přístavky jsou škaredé. Kaple je prostý cop. Jest přistavěna k bývalému jižnímu do chrámu vchodu.

I. Věže kostelní.

Věže má kostel tři. Jedna vypíná se na střeše nad presbyteriem, je malá, štíhlá, jehlancová. Zvony jsou v ní malé dva.[7]) Druhá věž a zvonice stojí o samotě a je zvláště památná. Spodek jest z kamene a ostatní vše ze dřeva. První střecha nevysoko nad zemí je šestihranná; nad ní je dřevěné patro s okny dvojatými proti sobě v dřevě vyřezanými. Na tom patře spočívá stanová šindelová střecha s dvěma makovičkami na tupých dřevěných tyčích. Uvnitř věže je massivní, uměle sestavená stará trámová vazba, jejíž jednotlivé kusy dubové až na loket široky jsou. Tato kostra mohutná stojí sama o sobě, takže prkenná bouda nahoře vypsaná tomuto trámoví jako skříň neb obal slouží. Trámů je as 35. Prkenných schodů je ku zvonům několik.

V stolici visí dva zvony podle sebe. Větší z nich jest často pověstmi i básněmi opěvovaný zvon „Žebrák".[8])

Král Vladislav kdys honil. Vyšed z lesa

[1]) Vystavená r. 1819.

[2]) Archaeol. Pam. ibid. str. 278. Štembera také tak str. 41.

[3]) Štembera str. 41.

[4]) Dobner Monum. I. 147, 216. Archaeol. Pam. str. 282 D. X. r. II. 1876.

[5]) Starý rukopis už dotčený.

[6]) Citáty ze seznamu rychtářů; 5, 6, 7, 8, a 10, 11 a 12.

[7]) Jedním zvoní umíráček a druhý nazývá se stříbrňáček. Nemohl jsem se k nim dostati. Jsou dosti nepřístupné.

[8]) Žebrák, velký rakovnický zvon; rýmovaná pověst z konce 15. a z počátku 16. století. Sepsal Dr. Mat. Štembera. V Praze 1861. Báseň od žáka Neubera v programu realký Rakovnické na rok 1856.

na západní straně města Rakovníka tam, kde stojí starobylý kostelíček sv. Jiljí, sháněl se žízniv jsa po vodě. Té mu podala Svatava, dcera městského posla Jiříka, ze studánky při kostelíčku dosud se nalezající. Za to jí král pověděl ovšem některou zdvořilosť a mimo to — dozvěděv se, že má děvče mlynáře Jilka rádo — slíbil jí věno. Když si pro věno šla na Křivoklát, zabil ji v lese Januš, „rytíř zrádný“, ze žárlivosti. Hořem sklíčený posel Jiřík vzav hůl, ostavil Rakovník a chodil od té chvíle světem žebrotou. V Budíně našel krále Vladislava, jenž starcovo neštěstí vyslechnuv, penězi žebráka obdařil. Žebravý Jiřík za ty peníze koupil v Praze zvon a přivezl ho Rakovnickým. Zde překvapila ho zpráva, že dcera jeho Svatava živa, zdráva. Bylatě jen zdánlivě mrtvou a oživši stala se šťastnou mlynářkou — ženou Jilkovou. Štembera pěje na str. 19 o tom zvonu:

„žebrák koupil ho pro město,
žebrák zvoní posud nám!“

V seznamu rychtářů stojí k roku 1495 toto: Martin Tichava. Roku toho veliké zvony a podle velikého koupení od Jiříka mlynáře a měštěnína Rakovnického za 730 sev. gr. koupeny byly, na kterých napsáno stojí:

„Georgius Molendinator Civis Rakonensis propriis impensis curavit.“

Přivezeny byly z Prahy při sv. Jakubě; od fůry dáno 20 kop. O mlýně pak, v němž žila hezká mlynářka, o mlýně, jemuž dle rakovn. rukopisu bylo jméno Jilhánkovic, stojí k r. 1496 psáno, že zhynul docela, tak že místu onomu, kdež poblíže kostela sv. Jiljí stával, pak jen „mleyniště“ říkali. Dnes však tohohle jména u sv. Jiljí nenajdeš.

Nápis lomenou minuskulí zní takto:

„anno domyny mylesimo quadryngentesimo nonagesymo secundo perfectum est opus istud per magystrum Georgyum[1]) Campanatorem regium filium yacoby nove cyvytatys pragensis. ad laudem et honorem domyno nostro ihesu. crysto et beate marye vyrgyni et omnybus sanctys dum rex wladyslaus preteryto anno secundo ante asumsyt terram ungaryam ex hoc laus.“

To je psáno na hořejší zvonu obrubě. Hlas má přeskvostný. Průměr 1 m. 59 cm.[2])

Průměr druhého zvonu = 1 m. 33 cm. Na jedné straně uprostřed je kříž, na jehož patě je hlava umrlčí. Pod tím pěkný znak města. Níže pak jsou dvě medaile s hlavami formy antické — přilba mythická na jedné nejasné hlavě — a druhá hlava je vousáč se sovou. Tytéž tři znaky jsou na druhé straně, kde mimo to čte se nápis latinkou:

„anno a nativitate domini nostri Jesu Christi 1589 haec campana quae prius quondam casu fracta fuerat: conflata est per Magistrum Joanem Makal civem Rokeczanum Regnante Rodolpho II. Rom: Imperatore quod sequentes versus demonstrant impensis amplissimi senatus totiusque communitatis gratae posterisati. Campana de se. Dum nova cum Czechis componunt pacta Poloni campanae nomen sum quoque nacta novum. Annus.“

„Caesare RVDoLpho CzICho IVrante PoLono EX eo pro pVbLICa DenVo fVsa stIpe. Aliter. AnnVs agIt fVrIens per DeVS aVXILIVM.“

Nahoře zvonu je pěkná obruba renaissanční a nad ní jiná obruba plna (as 60) postavami nejasnými. Některá je nahá, jiná nese lučiště, jiná pavézu a je ozbrojena atd.

Třetí[3]) věž a zvonice přistavena jest na severní straně kostela as tam, kde presbyteř začíná se. Vede do ní šnek, v němž jsou schody kamenné a as na dvou místech dřevěné. Tento šnek je patrně později přistaven, a sahal bezpochyby o něco výše. Má svou vlastní stříšku. V té věži visí čtyry zvony. Nejmenší visí v samém okně a je tudíž nepřístupen. Co jsem mohl s těží přečísti na něm, uvádím v zlomcích. Jsou to jen urvaná slova, latinským písmem psaná:

„. . . . promienieny krysta pána . . . . . a na Ssipech heytman kraje Rakow . . . .“

Jakýs pán na Šípech, hejtman kraje Rakovnického, na čest Krista tedy dal zvon uliti — kdy a kde, to vyšetřiti, mohlo by státi vaz. Práce však stará není tento zvonek. Pěkný relief je ráček na něm zmodelovaný. Průměr je 42 cm.

Druhý větší, jehož průměr 74 cm,, má nápis:

„Ego Joannes VoX DeI ChrIstVM nVntIaVI orbe nVnC festa nVntIo fVtVra RakoW. anno VrbI 1763.“

Tento zvon je puklý.

Třetí zvon ještě větší (průměr 80 cm.) visí nad tímto a má nápis:

[1]) Dlabač ve svém histor. lexikonu umělců českých uvádí též zvonaře Jiřího i nápis na zvonu Rakovnickém. Viz Arch. Pam. str. 285.

[2]) V harmonii všech zvonů našich převládá akkord molový. Zvuk a harmonie tato tak je milá, že arcibiskup Alois Šrenk dal si schválně hodinu zvoniti a naslouchal v okně realky sedě. Hlas Žebráka je *podivuhodně čistý*. E-mol celý akkord.

[3]) To bude asi týž zvon, o němž v seznamu rycht. stojí: 1. září 1589 t. g. den sv. Giljí zvon vedle velikého zavěšený byl u sv. Trojice přelitý . . . . vážil 30 centnéřů.

„Anno 1763
. . . . . .“ nemohl jsem pro výšku čísti.
„Johann Christian
Schwoncra
in Prag.“

Čtvrtý zvon (průměr 1 m. 22 cm.) je velmi krásná litecká práce. Na obrubě jsou co relief dva vodorovně proti sobě ležící raci tak plastičtí a krásní, že pohledat! Ostatně i okrasy při koruně a písmena jsou vkusná a elegantní. Nápis (latinkou):

„Jan Jelínek
Tento zvon Dominicae slili
Mathauss a Casspar Plemichkové
vlastnii bratrii v městě Rakovníce
letha Panie 1598
Kasspar Roch (Pauch?) ze Slavkova.
Jiří Nygelius. Karel Ronssperský.
S. Gbakalarz. [1]) Bartholomiey Kneyz.
S. Tauzimsky“

pod tím pak po dosti značné mezeře:

„Kniez Jan Chmelovec Ledeczky. Diekan Rakowni z ky. Martin Danyelovic. Ssymon Maczak.“

To vše je k straně západní. Napřed, k východu je toto:

„Matiej Sstierba prymus 1598“

pod tím šest reliefních pečetí (znaků) nepravidelně rozestavených; pak:

„Yan starssy Pisèczky z Trzebska.“

Pod tím kříž, jemuž po obou stranách panna Maria a svatý Jan a malinký stromeček co ukončení té skupiny. Hlas má zvon ten nejasné E-mol.

Zde dotknouti sluší, že z té věže na půdu kostelní a na dotčenou malou vížku vedou nízké plechem pobité dveře, na nichž přes příč jsou položena železa. Zámek a klíč je také stará práce zámečnická.

Tato třetí kostelní věž je též gothická, má tři opěrací pilíře s třemi ústupky. Na každém je stříška. Okna má tři ku každé světa straně. Na jih jsou dotčené dvéře železné vedoucí na půdu kostelní. Okna lomená jsou veliká. Odražený kamenný kalich husitský, jenž kdesi na zvonici na jednom kameni býval, nelze najíti.[2]) Hvězdy na zvonici, husitské znamení, zůstaly neporušeny. Tato věž má pěknou střechu stanovou, krytou křidlicí. Sama nevyniká však nad střechu kostelní, jsouc jen o málo vyšší.

K této věži jest přistavěna ohyzdná komora věžní. — Že je tato komora s přístavkem z doby novější, tomu nasvědčují dvě okna, vedoucí z komory do presbytáře v kostele. Jsou podlouhlým obloukem vykrojena a copařskými květy kolem zdobena.

V komoře není zhola nic, co by stálo za zmínku.

II. Zevnějšek kostela.

Na zevnitřních stěnách nejsou nikde zapuštěny náhrobní kameny. Ty jsou uvnitř kostela. Štíhlých gothických vysokých oken je celkem 8 větších, 3 menší. Presbyterium, jež tvoří osmihran osvětlováno jest okny šesti. Všecka okna končí lomeně. Ve všech jest gothická kružba. Vše je kamenné. Největší okno jest na portále. Má čtyři oddíly. Naproti němu v presbyteři jest druhé okno co do velikosti mající oddíly tři. Všecka ostatní mají uprostřed jen kamenný sloupek jeden, tudyž oddíly dva. Nad těmito kamennými sloupky v oknech je všude buď plaménková ozdoba kamenná v kružbě, buď — jako na portále — i ozdoba jiná, bohatší. Mimo to jest jedno okno až do špičky téměř zazděné, takže zůstaly toliko kamenné ornamenty a sklo jen ve špičce. Jiné okno jest skráceno pozdějším přístavkem ku kostelu, který slouží za vchod ze strany severní. Okna zasklena jsou vesměs tabulkami šestihrannými v olově. Několik barevných skel dáno při opravě chrámu do lomených oblouků; jsou to jen skla na jedné straně natřená. V jediném okně — a to v onom skráceném až do špice — byl do nedávna pěkný obrázek Adama a Evy, drobounké hezké malování ve skle. Nějaký uličník kamenem učinil té malbě konec. Mezi oběma figurkama byl letopočet 1551. V presbyteři je jedno dlouhé okno zcela zazděno. Zvenčí je kostel okrášlen opěracími pilíři a to výšky rozličné. Severní loď má 3 opěrací pilíře. Ústupek na nich jeden. Věž na téže severní straně ke kostelu přistavená má pilíře tři. Okolo presbyteria na severní straně jsou pilíře tři.

K jižní straně chrámu jsou na lodi čtyři opěrací pilíře a na presbyteři rovněž čtyři. Portál má pilíře 4; dva vyšší, dva nižší. Celkem je na našem kostele tedy opěracích pilířů 21. Mnohý z nich míval fiály a jehlance. Stopy jejích lze snadno viděti. Spodek stojí. Ostatní je utlučeno.

Řims a lomenic není — leda na presbytáři; jest nová, ne příliš bohatá. Za to však spočívá hlavní střecha chrámová na 19 mohutných trámech, jichž konce a podpory dobře jsou zvenčí viděti a místo řimsy zastu-

[1]) V archivu leckde stojí: Pan Bakalář, paní Bakalářová.

[2]) Štembera str. 42.

pují. Kostelní střecha nad hlavní lodí jest příkrá. Kryta jest prejsy. Presbyteř a střechy nad oběma loděmi kryty jsou novými taškami. Na jižní lodi jsou dva vykýře.

Že kostel je *trojlodní*, lze pozorovati již zvenčí. Obě lodi jsou dosti krátké. As do půl hlavní lodi. Okna mají tutéž podobu jako okna lodi hlavní. Jsouť lomená, jenže — jakž nahoře pověděno — rozličnými přístavky tu a tam skrácena.

Presbyterium osmihranné a téže výšky s hlavní lodí obráceno jest k západu. Kostel má čtvero přístavků. O dvou bylo již mluveno. Jeden, nejvyšší, je čtverhranný co vstup do komory věžní a vchod k starobylé sakristii. Druhý přístavek — bezpochyby původní, slouží za vchod do kostela od strany severní. Uvnitř tohoto přístavku je pěkné gothické klenutí jako v kostele. Třetí přístavek je na pravé straně portálu, tak zvaná „skreyš“ — komora čtyrhranná — nízkou střechou opatřená. V ní jsou malinká okna pevnými mřížemi opevněná. Čtvrtý přístavek, bezpochyby nejnovější, jest kaple Božího hrobu, kteráž přilepena jest na bývalý jižní vchod do chrámu. Dosud jsou v kostele ve zdi hřeby, v nichž spočívaly dvéře chrámové. Copová kaple sama je pětihranná, nízká s třemi kulatými okny, svrchu křížem dvojatým opatřená.

Průčelí kostela je znešvařeno rozmanitě vykrajovaným štítem slohu rokokového s hodinami. Pod ním pak je veliké okno gothické. Pod oknem spatřuje se znak města, tuším z litiny, držaný dvěma rytíři.

U znaku již začíná fiála, kterouž končí obruba zdobící hlavní vchod do kostela, jednoduchým okrouhlým obloukem uzavřený. Oblouk sám ozdoben jest silnou a pěknou žlábkovanou obrubou, kteráž spočívá na ostře zakončených konsolách a jest opatřen liliovitými ozdobami. Krabolky na obrubě trojžlábkové, jakož i růže pod fiálou jsou značně porouchány a otlučeny. Na obou cípech obruby portální jsou monogramy korunované na štítku: W. Letopočet nad vchodem u samé hlavní fialky je IS 18 = 1514. Dřevěné a dvojkřídelné dvéře do chrámu jsou práce novější.

III. Vnitřek kostela.

Kobka s kostelem stejně sklenutá s kamennými dvěma lávkami nalézá se při vchodu severním, jakž již udáno bylo.

Dlažba kostelní je o několik stupňů níže nežli v kobce, takže jdouce vchodem severním, musíme sestupovati do chrámu. Hlavní vchod však je s kostelní dlažbou v stejné rovině.

Kostel dlážděn jest pískovým kamenem, jenž pochází z nedalekých lomů. V dlažbě a po stěnách — ale jenom pod kruchtou kostelní, tedy hned u portálu — jsou náhrobní kameny. Ony, co jsou ve zdi zadělány, dají se snadno čísti, jsouce dobře zachovány. Ale ostatní, po nichž se šlape, jsou nečitelny. Tyto náhrobní kameny neleží všecky nad hrobkami. Jsou r. 1868 při kladení nové dlažby chrámové z původního místa posunuty až ke zdi portální.

V pravé lodi (severní) je kámen opukový s lat. nápisem:

„Venceslaus . rubinus . a Ssrynsbergo . Vaclao . et Magdalenae Rubinis . Parentibus . Ergo . fieri . curabat . Anno . domini 1 . 5 . 5 . 3 . Credimus carnis resurectionem et vitam aeternam.

Mors patris 1 . 5 . 4 . 3
Mors matris 1 . 5.“

Znak na kameni tom jest otevřená přilbice, nad jejímž hledím muž stojí, jehož hlava ověnčena a levá ruka drží ňáký závitek.

Jiný náhrobek patří vdově po primátoru Janu Rejčkovi, za něhož, jakž v rukopise rychtářův (str. 85 Štemb.) čísti lze, 1574 „šibenice kamenná, kdež prvé dřevěná byla, stavěna jest“. Téhož roku původem téhož pana primasa kůš a váha v Zákostelí u lauže pro zlé ženy, že se rády vadily, udělán a zavěšen. Čte se s těží náhrobek ten:

„Leta Panie (Štembera r. 1837 četl: 1591) w pondieli po trzech kralych umrzela jeſt ſlowutna pani Johanka Regczkowa pozuſtala wdowa po panu Janowi ſtarſſim Regczkowy a tuto geſt pochowana. Buh racz gegi duſſi miloſtiw byti.“

Na kameni je relief paní v rouše své doby řasnatém.

Jiný náhrobek je deska z litiny. Na té psáno:

„Pozastav se tuto jdoucí; Zde urozený titul. p. Jakub Libertin leží spolu s swou bohabognou manželkau odpoczíwá, wzkrzíssení wsseobecného czeká. Buh gemu w ouřadu cisařskoweyběrčenskem 66 let dočkati dal, pani manželku ale Dorotu až do 87 let we wdowském stawu zachowal. Ačkoli dwa, nicméně gedne mysli byli, proto negen děti swé w hodnosti, ale dítek dítky widěti zasloužili: a když Dorota několik let prababou se gmenovala, w modlení růžence 7. Prosince 1720 Bohu duši odewzdala. Hleď gim šťastný pokog winčowati, když zemřeš, nic gineho nebudeš žádati.“

Na jiném kameni jest následující nápis: „Anno Domini 1586. Daniel Bohuslaus Petrus sororque Katharina Rubini de Leowic in futuram Dionisii Annaeque parentum suorum memoriam lapidem monumento apponi curarunt, qui e vivis anno 1573 excesserunt, expectantes inde futuram resurectionem.“

Celkem napočetl jsem náhrobků 11. Ostatní jsou nečitelné. Na jednom rozeznává se štít ve čtyři pole rozdělený a přes něj lev; na jiném jsou dva rohy ohnuty.

Že jeden náhrobek s nečitelným nápisem patří některému členu rodiny Cukrů z Tamfeldu, poznal podle zkušeností heraldických pan kons. Beneš.[1]) Znak je tento: Na štítě přes příč leží koruna a tři příčná břevna. Nad otevřenou přilbou je věnec desíti čtverolistů a z toho vyniká sedm pštrosích per.

Veškeré tři lodě kostela jsou klenuty křížovou klenbou. Klenutí je rozděleno v hlavní lodi i v obou vedlejších lodích na čtyry pole. Postranní lodi jsou mnohem nižší. Žebra jsou útlá, svorníky uzavřena, na nichž rozličné znaky se spatřují. Třírohý štít s českým bílým lvem v červ. poli je na jednom svorníku, prvním v presbytáři. Na druhém kulatém, jsou tři malé štítky špicemi se dotýkající. Na třetím je rak, na posledním růže.

Žebra spočívají na příporách, kteréž však nejdou až k zemi, nýbrž ve zdi se ztrácejí. Přípory mají hlavice prostounké, holé Těmito příporami jsou zdi na pole děleny. Obě lodi jsou od hlavní odděleny po každé straně dvěma mohutnými čtverhrannými pilíři. Lodi boční končí rovnou zdí, v níž jižní má svršek okna; druhá končí zdí bez okna. Presbyterium jest o jeden stupínek vyšší nad loď.

Kruchta se nachází naproti presbyteriu. Spočívá na dvou hmotných sloupech, kteréž se všemi ozdobami svými jsou slohu copařského. Vůbec patří celá kruchta, tvoříc půlkruh na dvou stranách prohnutý, do vnitř, do slohu copového. Zábradlí je dřevěné. Řada to obyčejných dřevěných bachoratých sloupků. Na kruchtu vchází se v kostele po schůdkách veřejných se zábradlím, jako na kruchtě. Podle hlavní kruchty, o něco níže však, jsou po obou stranách zcela dřevěné na dřevěných korinthických (sit venia verbo) sloupech spočívající postranní literátské kruchty, na nichž několik lavic se nalézá.

Na severní straně kostela nachází se vysoká sakristie s chrámem stejně klenutá. Žebra sbíhají se ve dva svorníky a mizí ve zdi. Vchod má z venčí. Pamětihodné jsou obojí dveře, jak z venčí, tak obzvláště ty, co vedou do chrámu ze sakristie. Ony jsou pevné, plechem pobité, přes kterýž železné tyče křížem položeny jsou. Tyto však jsou řemeslná pěkná práce zámečnická. Plech býval červeně natřen. Teď je to ovšem zašpiněno. Nízké tyto dveře rozděleny jsou na 49 polí, v nichž vypouklé, v plech vyražené znaky draka, jednohlavého orla a jelena s listem v ústech se střídají. Uprostřed jest švábské G — snad král Jiří — a nikoliv, jak pan Beneš četl L = Ludvík. Proti mému náhledu svědčí ovšem datum, jež nalezl p. děkan mne provázející nahoře na obrubě: AN. d. M M 8 0 = 1480.[2]) Na držadle jest viděti v mosaz vyrytý monogram got. M.

V sakristii poutá oko znalcovo velmi ušlechtilá práce truhlářská, skříň dvakráte vypouklá, s množstvím drobných přihrádek. Práce náleží století předešlému. Nad sakristií je komora, či oratorium. Dvě skleněná okna otevírají se do presbytéře a mají ráz oškliveho copu; ozdoby květnaté divně kontrastují s krásným protějším oknem gothickým.

Dvě mramorové kropenky jsou při hlavních dveřích chrámových v sloupech, kteréž nesou kruchtu. Jedna má nápis vrytý:

„Georgius Stann — anno 1699.“

Krypt v kostele není. Aspoň na žádnou nepřišli, když nedávno dláždili kostel na mnohých místech znova.

IV. Vnitřní úprava a výbava kostela.

Přičiněním zdejšího p. děkana J. Kuchynky sesbíráno něco peněz a sochař pan Heidelberk z Prahy zhotovil a postavil nový, dřevěný oltář sv. Bartoloměje. Je slohu gotického, polychromovaný. Nejslabší prací na něm jsou sošky malé i větší. Svatý Bartoloměj stojí s nožem uprostřed a je snad v nadživotní velikosti. Nohy má veliké a tvář nepovídá nic. Ostatní sošky malé představují sv. Cyrilla a Methoda a nahoře stojí pod baldachýnky dva andělé, mezi nimiž vypíná se kříž. Ostatně dojem štíhlé té gotické stavby je dosti příznivý. Před tím tu byl oltář sv. Bartoloměje slohu copového z 18. století. Původní, bezpochyby gotický, oltář hlavní dán jest do kostela r. 1496 a stál 150 grošů.[3]) Kam ten se poděl, neví se.

Mimo tento hlavní oltář je v kostele 6 malých pobočních oltářů copových. Sv. Jo-

[1]) Archaeol. pam. 283.

[2]) Že datum toto — ač nepatří ani Jiřímu ani Ludvíkovi — mému náhledu, že dvéře jsou z doby Jiřího, spíše svědčí, na bíle dni.

[3]) Seznam rychtářů str. 74. Štemb.

sefa, Nepoškvrněného početí P. Marie, sv. Jana Nep., sv. Václava, bolestné Matky boží a malý kredenční oltářek.

Mensa hlavního oltáře je vyzděna. Má kamennou desku s ostatky. Ostatky v altare portatile tak pevně jsou zadělány, že tím nebylo lze hnouti. Tudíž k otázkám na str. 11 nelze odpověděti.

Nynější oltářní antipendium je dřevěná gotickými ornamenty spracovaná deska žlutě natřená, kterou zhotovil též Heidelberk, tak že celý oltář poskytuje dojem celistvý, nový. Široký je oltář ten 3 m. 30 cm.

Oltář kredenční v presbyteři málo se liší od pouhého stolu.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Výroční valná hromada

křesťanské akademie v Praze konána dne 13. května b. r. v místnostech spolkových.

Na počátku konány jsou dvě zajímavé a velepoučné přednášky. Arcibiskupský ceremonář *Jos. Pachta*, líčil potřebu důkladného študování přírodních věd za doby naší pro katolíky vůbec, zvláště pro theology k vyvracování bludů, těmito od tendenčních spisovatelů a vědatorů šířených. Výmluvná slova, svědčící o velkém přehledu literatury věd přírodních, potkala se s živou pochvalou. Po té následovala přednáška architekta *Jos. Mockra* o mosaiku vůbec, o sdělání mosaikových obrazů, zvláště pak o zajímavém díle mosaikovém nad jižním portálem chrámu sv. Vítského, z r. 1371 pocházejícím a osudu jeho. Obě přednášky sledovány jsou s napnutou pozorností. Pak čtěn protokol poslední valné hromady a schválen. Zpráva jednatelská a pokladniční nebyla čtěna, poněvadž nalezala se v rukou přítomných členů. Tyto, jakož i zpráva revisorů, přijaty jsou bez debaty na vědomí. Za revisory účtů za r. 1881 zvoleni jsou pp. Režný a Bürgermeister.

Při doplňovací volbě zvoleni jsou pp. prof. Jan Drozd, Monsignor hrabě Frant. Schönborn, Dr. Václav Frind, prof. Dr. Rupert Smolík, a Dr. Frant Krásl.

Předseda Dr. Bauer vyslovil na to díky všem příznivcům křesťanské akademie za dary a rozličné dobrovolné příspěvky a vyzval shromážděné za týmž cílem ku povstání. Při poslední části programu, „volné návrhy“ ujal se prof. Jan Drozd slova přimlouvaje se za vydání církevní encyklopedie, načež předseda Dr. Fr. Bauer prohlásil schůzi za zakončenu.

* * *

Ředitelstvo konalo po valné hromadě dne 22. května schůzku, v niž zvoleni byli za jednatele dp. professor Jan Drozd, za pokladníka vdp. professor theologie Dr. Václ. Frind a za zapisovatele vdp. provisor kníž. arc. semináře Dr. Fr. Krásl.

J. Veličenstvo císař František Josef daroval také letos jako v dřívějších letech Akademii křesťanské 100 zl.

Odbor umělecký a archaeologický.

Jednatelská zpráva
odboru uměleckého a archaeologického.

Odbor pro výtvarná umění zanášel se hlavně vyřizováním hojných objednávek jak bohoslužebných nádob tak rouch kostelních.

Postavily se dva oltáře, jeden dle nákresu stavitele svatovítského chrámu Jos. Mockra v Nezamyslicích (na patronátě hrab. Lamberga) a jeden renaissanční v Křečhoři dle výkresu architekta A. V. Barvitia (na patronátě barona Berlepsche), oba v úhrnné ceně zl. 3807. Dále bylo dodáno 5 obrazů, 1 křížová cesta, 9 soch, 4 křtitelnice, 4 ciboria, 23 kalichů, 20 patének k nemocným, 16 nádobek na sv. oleje, 4 pacifikály, 1 ostensorium, 12 lamp na věčné světlo, 11 kropáčků, 16 kaditelnic, 13 kropenek, 138 oltářních svícnů, 19 párů mešních konviček, 87 harmonických zvonků, 2 velké zvony, 4 pultíky pod mešní knihu, 12 missálů, 50 rozličných křížů, 2 lustry, 3 stroje na pečení hostií, k tomu mnoho oprav a pozlacení. Vše v ceně 15843 zl. 30 kr.

Mimo to byl dodán výkres pro hlavní oltář v Prostiboři (patronátu knížete Löwensteina) od architekta A. V. Barvitia, jeden pro filialní kostel v Dolíně (patronátu knížete Kinského) od architekta Jos. Mockra a konečně také od architektů J. Štěrby a Jar. Kaury pro Pustou Kamenici a pro Bystrou u Nov. Města n. M.

Paramentní ústav zaměstnával jak obyčejně 10—12 vyšívaček a vyřídil objednávek

v úhrnné sumě zl. 16615 a sice: 3 celé ornáty (jeden z drahocenného zlatého brokátu pro chrám P. sv. Jiljí v Praze), 84 kasulí (mezi nimi 15 zlatem a hedbávím bohatě vyšívaných), 20 pluviálů, 4 dalmatiky, 23 vel, 56 štol, 29 pláštíků na ciboria, 26 burs k nemocným, 6 nebes, 36 oltářních polštářů, 15 antipendií, 4 koberce na stupně oltářní, 38 korouhví, 2 spolkové prapory, 7 příkrovů, 55 komží pro ministranty a kostelníky, 12 biretů; kostelního prádla: 12 alb, 21 rochet, 15 oltářních plachet, 58 korporalií, 77 purifikatorií, 27 cingul, 24 humeralií a jiné mimo rozličné správky.

Uvedené sumy zřejmým jsou důkazem důvěry, které se odboru tomuto hojně dostává.

K vydržování odborného listu „Methoda“ přispěla sekce částkou 200 zl.

Knihovna rozmnožena byla hlavně toliko doplňováním periodicky vycházejících děl, podobně i původní výkresy jen malým počtem vzrostly, mezi jinými výkresem na gotickou monstranci od architekta Jos. Mockra.

Sekci tuto spravuje předseda architekt A. V. Barvitius a místopředseda architekt Josef Mocker.

Pro odbor archaeologický došlo několik menších darů ponejvíce mincí a pod., v odborném listu „Method“ bylo uveřejněno několik zajímavých monografií rozličných kostelů. Odborných knih jen něco málo přibylo.

V Praze dne 29. dubna 1882.

A. V. Barvitius,
předseda.

Zpráva za měsic květen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Monstrance:* pro dp. Ad. Libosvarského, faráře v Židlochovicích na Moravě a pro vp. Václ. Peukera, katechetu v Liberci. — *Ciborium:* pro dp. Jana Křivého, faráře v Letonicích. — *Pozlacení kalichů:* pro vdp. Fr. Černohouze, děkana v Dobrovici a pro důst. farní úřad v Počáplích. — *Patenka k nemocným:* pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovu v Praze. — *Nádobky na sv. oleje:* pro dp. Ad. Libosvarského, faráře v Židlochovicích. — *Pacifikal:* pro dp. Ign. Krátkého, faráře v Lovčicích. — *Kaditelnice:* pro dp. Ad. Libosvarského, faráře v Židlochovicích a pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — *Kropenka:* pro dp. Ad. Libosvarského, faráře v Židlochovicích. — *Konvičky mešní:* pro důst. farní úřad v Sepekově.

Paramenty. *Skvostný pluvial černý:* pro dp. Karla Bottchera, faráře v Modřanech; - *červený pluviál:* pro dp. Ad. Koutného, faráře v Bejstrošicích na Moravě; - *skvostný bílý pluvial:* pro dp. Vojt. Podobského, faráře v Lysé a vp. Jana Paroubka, kaplana v Uh. Brodě na Moravě. — *Tři kasule:* pro J. Jasnost paní kněžnu Auerspergovou v Praze; - *bílá kasule:* pro důst. farní úřad v Sepekově. — *Vela skvostná:* pro dp. Ign. Vrbu, faráře ve Skrbení na Moravě, pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousovč na Moravě a pro dp. Ad. Koutného, faráře v Bestrašicích. — *Bursa k nemocným:* pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — *Pláštičky na ciborium:* pro dp. Václ. Olivu, faráře v Dušejově a pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici u Olomúce. — *Antipendium zlatem vyšité:* pro dp. Jos. Jodasa, faráře ve Vys. Újezdě a pro dp. Jos. Schmida, faráře v Mostě. — *Štola křestní a 6 štol:* pro Její Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovu; - *dvě štoly:* pro vp. Jos. Holce, katechetu ve Smržovce; - *štola křestní:* pro vp. Jos. Krejčího, administrátora v Středoklukách. — *Korouhve:* pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladé. — *Prapor spolkový:* pro blah. Ant. Hüttla v Žatci. — *Příkrov:* pro dp. Jana Vilíma, faráře v Praskolesích.

Prádlo kostelní. *3 plachty oltářní;* pro vys. uroz. pí. baronku Aehrenthalovou v Praze; - *alba a rozličné věci:* pro důst. farní úřad v Sepekově; - *2 rochety a 1 alba:* pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou; - *3 alby, 6 korporálií a 12 purifikatorií:* pro dp. Jiřího Matějovice, děkana na Smečně; - *rocheta:* pro vp. Jos. Holce, katechetu ve Smržovce.

Rozličné. *Missál:* pro J. Jasnost paní kněžnu Lobkovicovou v Praze; - *harmonické zvonky:* pro vp. Ig. Heynu, kaplana v Chrastavě, pro J. Jasnost pí. kněžnu Schwarzenbergovou, pro blahor. p. Fr. Ludviga, c. k. setníka v Praze, pro vdp. Fr. Srdínko, kanovníka v St. Boleslavi, a pro dp. Vikt. Fojtíka, faráře v Hlavatci. — *Soška P. Marie:* pro blah. p. Ant. Starého v Horkách.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Kalich stříbrný, bohatě emailovanými obrázky ozdobený:* nejdůstp. Václav Štulc, probošt na Vyšehradě; - *gotický stříbrný ozdobený:* dp. Karel Schneider, farář v Hřivicích. — *Pozlacení kalichů:* pro důst. farní úřad v Oubislavicích, dp. Vojt. Polanecký, farář ve Viticích a blahor. p. J. Šroubek, účet. v Lounech. — *Nádobky na sv. oleje:* dp. Ad. Pažout, farář ve Velími. — *Kropenku:* dp. ve Hřivicích. — *Kříž na rakev:* dp. K. Schneider, farář ve Hřivicích. — *Svícnů oltářních 12 kusů:* dp. Karel Schneider, farář ve Hřivicích.

Paramenty. *Celý skvostný černý ornát:* dp. Ludv. Kaška, farář v Tuškově; - *pluvial černý, pěkný:* dp. J. Páv, farář v Libni. — *Kasuli jen zlatem bohatě vyšitou:* dp. Jos. Bilčík, farář v Zábřehu na Moravě; - *bohatě vyšitou kasuli:* dp. Ad. Kautný, farář v Bejstrošicích; - *bílou a černou kasuli:* vp. Ign. Heyna, kaplan v Chrastavě. — *Nebesa:* vp. J. Lešetický, farář v Němčicích. — *Antipendium:* dp. Leop. Derka, farář v Milonicích na Moravě a vdp. Jan Klein, děkan v Činěvsi. — *Velum:* dp. Leop. Hrubý, farář v Kdosavě. — *Korouhve:* dp. Leop. Hrubý, farář v Kdosavě, blahor. p. Jos. Svoboda, v Citové a dp. Karel Vosyka, farář v Sebranicích, pro dp. Jana Vilíma, faráře v Praskolesích; - *dvě červené a dvě fialové korouhve:* dp. Kar. Schneider, farář ve Hřivicích. — *Polštáře oltářní:* dp. J. Klein, děkan v Činěvsi a p. Jan Janda v Ouhonicích.

Rozličné. *Sošku P. Marie:* vdp. Aug. Heeger, děkan v Počátkách. — *Sošku sv. Onufria:* vp. K. Hahnel, kaplan u Bilině.

ZPRÁVA
archaeologického sboru „Vocela“
v Hoře Kutné a okolí za r. 1881.

Tichá činnosť sboru našeho nesla se jako vždy tak i v roce uplynulém ku tklivé památce spojených sil, ku chrámu sv. Barbory. Vždyť událost tak památná, jako jest trvalé zachování sv. Barbory, byla by způsobilou nadchnouti nás i celý národ k společné radosti. A částečně této radosti pociťujeme již nyní vidouce, že na místech příslušných zachovati chrám ten vidí se býti nejen nalehavou, ale i nezbytnou potřebou.

Sbor v tomto ohledu konal věrně povinnosť svou, pokračuje v pracích r. 1880 při témž chrámu pro nepohodu časovou nedokonaných a podávaje petice k oběma sborům zákonodárným v příčině stálé státní a zemské podpory.

Pracováno o zčištění žlabů na hořejších opěracích oblaucích se vším úsilím a sice tak, že se při každém opěracím oblouku kolem celého presbyteria kamenná krytba žlábku zvedla, žlábek zčištěn a obnovenou až do pilířů a chrličů sahající rourou opatřen byl.

Tím vysoký kůr, jenž se svými štíhlými pilíři, opěracími oblouky, zdobenými krásnými ornamenty a mnohými vysokými okny vzhůru nese jako chvalozpěv, zachráněn, an dříve celé spousty vod při úplně zanešených žlabích v opěracích pilířích se rozlévaly, zbavujíce je hlodajícím časem překrásných okras — lilií.

Aby pak starobylá, avšak délkou času velmi sešlá svatyně naše prudkým spádem vod se střechy hořejší na kryt lodí pobočních padajících nadále netrpěla, vyžádal si sbor u veleslav. c. k. místodržitelství, aby podél střechy lodě hlavní zříditi mohl nové žlaby s rourami odváděcími. Žádosti sboru bylo vyhověno a plechové žlaby položeny.

Výlohy za veškeré tyto opravy obnášejí dle rozpočtu s těmito opravami zkoušeného celkem 2308 zl. 56 kr., při čemž obnos 2000 zl. od zemského sněmu na opravu téhož kostela věnovaný o 308 zl. 56 kr. překročen byl, kterážto částka také upotřebena byla, by zevnějšek tohoto kostela přede vším poškozením chráněn byl.

Správní výbor zaslal před otevřením sněmu zemského výboru království českého protokol kollaudační a zprávu o vykonaných nejnutnějších opravách při řečeném chrámu z podpory velesl. sněmem jemu věnované s díkůčiněním a o další v té příčině podporu v přiložené petici zažádal uváděje návrh restauračních prací, jichž příštím jarem bude nejprve potřeba.

Především třeba některá okna pojistiti a jiná, hrozící sesutím, novými nahraditi. U většího počtu starých oken jsou patky kamenných prutů zvětralé a opadalé, jež nutno co nejdříve zaměniti za nové, aby se okna nesesula. Kamenné pruty tří jiných oken jsou polámány a do vnířku kostela silně nachýlené, tak že prudkou vichřicí snadno se mohou do vnitř zvrátiti. Též v okně v druhé kapli kůru chrámového kružba jest velmi chatrna vyžadujíc záměny co nejrychlejší. Zřízení okna poslednějšího stálo by asi 500 zl. Tři nová okna o polovinu širší a výše položená, vyžadovala by nákladu od kusu nejméně 800 zl., tedy úhrnem 2400 zl.; opravu patek pak v oknech asi za 100 zl. bylo by lze pořídíti. Veškerý náklad na tyto opravy nejvíce nalehavé obnášel by tudíž asi 3000 zl., načež příspěvek 2000 zl. byl poukázán a zemskou pokladnou vyplacen.

Peticí k říšské radě již r. 1880 podanou, v níž chatrný stav řečeného chrámu podrobně a důkladně se líčí, získal sobě sbor přízně velesl. c. k. ústřední komise pro zachování starobylých památek ve Vídni, tak že tato ve své schůzi dne 3. prosince 1880 restauraci téhož chrámu důkladnou a úplnou vysoké vládě doporoučela, 10.000 zl. ročně po 10 let k témuž účelu navrhovala, a aby slovutný architekt a stavitel dómu svatovítského p. J. Mokr podrobný plán sdělal, žádala. Návrh tak kompetentní přijal Jeho Excellencí ministr kultu a vyučování, a ve schůzi budgetního výboru dne 23. února 1881 konané, kdy v úvahu byla vzata petice naše, slíbil, že žádosti té v příštím rozpočtu vyhoví.

A slib stal se skutkem, když vysoké c. k. ministerium kultu a vyučování c. k. místodržitelství požádalo, aby k restauraci sv. Barbory, již ministerium co nejvřeleji uznává a schvaluje, potřebnou částku navrhlo, která by ročně v státním rozpočtu přijata býti mohla. Za tou příčinou byl veleslavným c. k. místodržitelstvím z rozkazu vys. c. k. ministeria p. architekt Mokr vyzván, aby týž chrám prozkoumal a potřebné plány restaurační předložil. Pan architekt, jenž po

delší dobu zde meškal prohlížeje chrám co nejdůkladněji a nejsvědomitěji ve všech částech, podal pak velesl. c. k. místodržitelství své dobrozdání, v němž co pravý mistr dopodrobna líčí chatrný stav velechrámu, spolu ale také dokládá, že plánů bez rozsáhlého lešení jemu sdělati není lze. Pro nastalé překážky nebyl velesl. c. k. místodržitelstvím návrh v čas učiněn a proto také nebylo v státním rozpočtu pro rok 1882 stálé roční subvence.

Správní výbor střeže postup jednání nejvýše důležitého, nemeškal opětně petici novou v listopadu 1881 říšské radě, podporuje prosbu svou slibem loni učiněným, zaslati a k urychlení celé záležitosti vyslati deputaci k Jeho Excellencí správci místodržitelství panu baronu Krausovi. Deputace sestávající z předsedy a jednatele dosáhla 1. prosince 1881 slyšení, ve kterém ji Jeho Excellencí ujistil, že bude celá věc, o kterou jde, vyšetřena a najisto v čas vyřízena.

Záležitosť došla konečného vyřízení v měsíci lednu 1882 a zaslána vys. c. k. ministeriu.

Doufáme pevně, že vysoké c. k. ministerium na prospěch českého umění, na uchování tak umělecké památky, již co nejvřeleji, jak bylo dokázalo, uznává a schvaluje, položí do rozpočtu na rok 1883 stálou subvenci.

Nemenší byla péče správního výboru o vnitrnou téhož chrámu úpravu. Usiluje o dokončení kaple rodu z Vrchovišť, na vzácné malby nástěnné tak bohaté, předložil velesl. c. k. místodržitelství nákresy k vymalování klenby stropové, jež dle zachovalých starých něco málo znalých zbytků sdělal slovutný pan P. Maixner. Velesl. c. k. místodržitelství je dne 12. dubna 1881 č. 22190 v plné míře schválilo, 400 zl. k témuž účelu poukázalo a nařídilo, aby sbor o to péči měl, by tyto práce malířské za příznivého počasí provedeny byly. Než v roce právě minulém upuštěno od práce té k radě pana architekta Mokra za souhlasu stavebního odboru při c. k. místodržitelství, aby totiž při rozsáhlé opravě, jakou bylo lze při řečeném chrámu očekávati, malby ony zkázu neutrpěly.

Správní výbor zažádal za prodloužení částky povolené.

Jakmile vykonána bude malba na stropě, postaví sbor v téže kapli got. oltář ze skříňového obrazu z XV. věku, druhdy v kapli sv. Kateřiny visícího dle p. Wachsmannova nákresu již upravený. Nezbývá pak, leč polychromie tumby, již pan Maixner za svého zde pobytu v době letní provede.

Představuje hlavní obraz Pannu Marii sedící pod baldachinem, jejž drží tři anjelé. Na klíně jejím vidíme neoděného Ježíška, an v pravé ruce drží květinu a levou vztahuje po jablku, které mu podává světice sedící v levém popředí. V popředí sedí druhá panenská postava se zlatou září kolem hlavy a v pozadí stojí ještě jiných pět panen. Postranní části jsou zdobeny menšími obrázky představujícími: zasnoubení, zvěstování P. M., narození Spasitele a sv. tři krále. Na rubu křídel oltářových vyobrazeni jsou apoštolové sv. Petr a Pavel.

Opravu jak velice vzácného, tak i sešlého obrazu předsevzal p. Petr Maixner a vykonal mistrně, bohatou pak řezbu rámu dovedný p. řezbář J. M. Černý v Hoře Kutné.

Stejnou měrou přičiňoval se správní výbor, aby vzácným starým obrazům bývalého skříňového oltáře představujícím uprostřed Navštívení P. Marie, na čtyrech bočních anjela Zachariášovi v chrámě se zjevujícího, němého Zachariáše z chrámu vycházejícího, Jana Křtitele na poušti lidu kázajícího a křest Páně v Jordáně (na obou křídlech zvenčí spatřuje se zvěstování anjelské) dostalo se stejnorodého oltáře, aby skvost zasazen byl skvostně.

Z práce vytknuté vykonána podstatná část v roce právě uplynulém. Byl obraz ten v pravdě v skvostný, dle návrhu pana architekta Mokra sdělaný, polychromovaný rám uložen a p. Petrem Maixnerem očistěn, vypraven a oživen.

Kdo znal dříve tento klenot malířského umění středověkého nejen zubem času sešlý, ale i neslýchanou nevědomostí porouchaný (zaráženy totiž do jednotlivých obrazů hřebíky, bezpochyby, aby zavěšeny býti mohly v slavnostech marianských nekalé ozdůbky) přisvědčí, že práce páně Maixnerova neminula se s úspěchem nejžádoucnějším.

Vzácný tento obraz skříňový vystaven jest v chrámu sv. Barbory na oltáři sv. Aloisia a poutá na se všeobecnou pozornost umění milovného obecenstva.

Správní výbor dbalý zachování památek cenou uměleckou vynikajících, snesl se na tom, že krásnou starobylou řezbu polovypuklou z bývalého kostela na Kolmarce, představující Lazara a hodujícího boháče, v kapli téhož jména, aby nerozumu mnohých jej stále natírajících nepadl za oběť, nahradí slušnou kopií. Tatáž byla pěkně panem Vác. Vysekalem, malířem domácím za cenu mírnou provedena, starobylá pak řezba polovypouklá v museu „Vocela“ uschována.

Co velmi důležitý moment a zároveň důkaz, že snahy archaeologického sboru do-

cházejí na rozhodujících místech uznání a praktického provádění, třeba vytknouti též uskutečnění přání, aby slavný památník a svědek dějin našeho národa, Vlašský dvůr, králem Václavem II. koncem XIII. věku založený, od 7. dubna 1881 majetek slavné obce Kutnohorské, při přestavbě k účelům školským původního svého rázu nepozbyl. A přání to stalo se skutkem. Slovutné zastupitelstvo král. horního města osvědčilo slavně, že kráčejíc v šlépějích důmyslných předků svých, nehodlá zmařiti ani nejmenšího kamene památného.

Že tomu tak chtělo, povolalo ku posouzení a přijetí plánů na přestavbu předložených slovutné mistry a archaeology p. t. p. Mokra a Barvitia, kteří z důvodů s hora uvedených rozhodli se pro plán pánů Machytky a Šmorance.

Ústřední komise vyslovila zároveň přání, aby profily a římsy pokud možná z kamene byly zhotoveny a kasetovaného stropu v starém tak zvaném rytířském sále k vyzdobení exhortní síně se užilo.“ Učiní tak městská rada. —

Sl. městská rada ukoupivši dne 7. dubna 1881 Vlašský dvůr od vysokého eraru se vším příslušenstvím za cenu 30.000 zl. a sice tím spůsobem, že pro c. k. revírní úřad postoupen dům č. 11 a dána k tomu ještě část 17.814 zl. 20 kr. na penězích, domnívala se, že k příslušenství náležejí zajisté také starožitnosti kaple hradní sv. Ladislava a Václava, již udržovati se byla zavázala. Když však finanční prokuratura později k náhledu tomu nepřitakovala a c. k. revírním úřadem odhad nařídila, ukázala se sl. městská rada opětně uměnímilovnou a nabídla, když výkladu jejímu nebude dáno místa, 800 zl. za řečené starožitnosti na 1800 zl. odhadnuté.

Záležitosť celá dostala se k vyjádření velesl. c. k. ústřední komisi pro zachování starobylých památek ve Vídni, která dala sl. obci Kutnohorské velikolepé zadostučinění. Píšeť pod číslem $\frac{529}{cc}$

„Sl. městské radě v Hoře Kutné! Jest mi se ctí oznámiti sl. městské radě, že c. k. ústřední komise pro umění a památky historické, odpovídajíc na dopis c. k. finančního zemského řiditelství pro království české ze dne 21. listopadu m. r. č. 53.337, náhled svůj o věcech inventárních ke „Vlašskému dvoru“ náležejících na ten spůsob pronesla, že od jakékoliv náhrady za dotčené předměty má býti upuštěno, jelikož

1. věci tyto jsou podstatnou částí kaple a tudíž budovy církevní;

2. poněvač obec Kutnohorská zavázavši se, že Vlašský dvůr se slušným ohledem na hlavní povahu této stavitelské památky přestaví a kapli sv. Ladislava a Václava i tamní pohříchu jen kusý a téměř bezcenný nábytek kostelní v příslušném slohu opraví, veliké oběti na se vzala;

3. ježto obec městská v čase nejnovějším na opětné získání památek archivních obzvláštních obětí vynaložila.

Ústřední komise domnívá se, že tímto vyjádřením ve prospěch obce Kutnohorské působila, pročež je tuto sl. městskě radě dávám na vědomí. — Helfert.“

Aby sbor lásku k památkám uměleckým a historickým šířil, přispíval panu prof. Janu J. Řehákovi u vydávání *„Kutnohorských příspěvků k dějinám vzdělanosti české“*. Číslem III. loni vydaným skončil I. řadu této sbírky, o níž mezi jinými velice chvalně píše Dr. M. Tyrš:

„Scházíť nám dosud nejen souborné dílo o kulturní historii české, nedostává se nám namnoze též prací předběžných. Teprv v době novější jeví se i na tomto poli ruch mnohoslibný. V přední řadě padá tu na váhu historie jednotlivých českých měst, táž pokud umění výtvarného se týče, vzhledem k němuž najmě ve středověku i menší města naše začasté významné místo zaujímají.

V popředí ruchu uměleckého jak za vrchole doby té tak i na sklonku jejím stojí po Praze ihned Kutná Hora. Tím vřeleji vítáme důkladnou práci prof. Řeháka, skládající se z 13 různých statí, z nichž právě nejdůležitější příspěvky k dějinám umění kutnohorského v sobě obsahují.

První řada „kutnohorských příspěvků“, která před námi leží, vztahuje se k době dosti rozsáhlé od konce 15. století a do středu 17. věku sahající. List o Jakubu řezbáři, jímž celá sbírka zahájena jest, uvádí nás přímo do doby Vladislavské, do doby nejčilejšího ruchu uměleckého v Kutné Hoře, do druhého velkého období umění českého, kteréž na proslulou dobu Karlovu bylo následovalo. Svědomitým bádáním v archivech městských vystupuje tu na jevo nejedna zajímavá podrobnosť, jež jednoho z nejnadanějších a nejplodnějších starých sochařů českých se dotýká.

Interessantní jsou zejmena dáta o arše na hlavní oltář v kostele sv. Barbory (dok. 1502), znamenité, komplikované to řezbě, žel že nerozumem pozdější doby odstraněné, jakož i zpráva o druhém velkém polychromovaném díle mistra Jakuba, o nádherných skulpturách dřevěných v zasedací síni radnice kutno-

horské (1511), z nichž po požáru z r. 1770 toliko socha Spasitelova — dle důvodného domnění — v „Kameném domu“ města se zachovala. Socha ta každému milovníku českého umění známá, vyniká zajisté jak ušlechtilým výrazem tváře, tak měkkostí modellace nad ohromný počet podobných severních prací souvěkých. V realistickém traktování těla jeví se, tak soudíme, též onen obrat od konvence k přírodě, který již v 15. století na severu zcela neodvisle od vlivů italských tak nápadně se šířil.

O stavu malířství téže periody umělecké vydávají, jak známo, malby v kapli vrchovišťské svědectví skvělé. Petrem Maixnerem velice svědomitě restaurovány jsouce, vynikají jak kresbou a koloritem, tak zejména též ušlechtilou jemností typů a výrazů. Pak-li již celý sloh jejich nejspíše k rozhraní 15. a 16. století ukazuje, našel prof. Řehák též dokladů archiválních, jež k téže době poukazují.

Nejrozměrnější jsou však příspěvky ku druhé stavební době kostela sv. Barbory, která jak známo teprv po utišení bouří husitských započala. Jest povědomo, že mimo některé menší mistry dva z největších stavitelů českých Matyáš Rejsek z Prostějova a Benedikt z Loun po sobě při znamenitém a nákladném uměleckém podniku tomto zaměstnáni byli. Prof. Řehákovi náleží zásluha, že stavební historii chrámu v době té naskrze dle původních pramenů líčí, jakkoli i tyto zejména mezi r. 1529 a 1549 některé mezery vykazují. Půtka mezi genialním „samoukem“ Rejskem a mezi kamenickým cechem kutnohorským, který povoláním mistra prostějovského ve výdělku svém patrně zkrácena se býti viděl, je doklady zajímavými blíže vylíčena. Námitky, že Rejsek pouhým „dilettantem a řezbářem“ jest, musily ovšem umlknout, když on skutkem též co stavitel neobyčejné koncepce se osvědčil a smělé své klenutí nad vysokým kůrem r. 1500 byl uzavřel a „páni od něho dílo přijali, pochválivše že dobře udělal“. Celkem potvrzují výzkumy Řehákovy výsledky známých prací Vocelových, z nichž zejména Grueber tak vydatně byl těžil.

Kromě obšírnějších statí těchto uvádíme tu ještě zprávu o kazatelně v kostele Matky boží u Námětí. Jest to dílo z bílé terracotty a v Čechách ve svém způsobu jediné. Reliefy, kterýmiž ono ozdobeno jest, jsou velmi ostře modellované. „Klobouk“ nad ní je ovšem dílo novější. — Důležitý pro uměleckou povahu Skretovu jest rozbor obrazu v chrámu sv. Jakuba Většího a porovnání jeho s obrazem Pieta od A. Caracciho v pražské obrazárně přátel umění. Obraz Skretův není dle toho naprostým originálem, nýbrž volnou replikou malby Caracciho. Srovnáním obou děl, které by se ovšem ještě více do podrobna provésti mohlo, vynikají však spůsobem zajímavým originální zvláštnosti mistra českého. Konečně nalezáme v knize Řehákově interessantní článeček o freskách v kostele sv. Jana Nepomuckého. Spisovatel dokazuje zde z účtů stavebních nezvratně, že živě komponované a v duchu doby barokní znamenitě cítěné obrazy ty od Fr. X. Palcka pocházejí, o čemž v novější době různé pochybnosti byly se pronesly.“

Ani pěstování vzájemnosti se spolky jinými nezapomínal správní výbor v roce minulém. Účastnil se archaeologické výstavy v Chrudimi, již přátelé starožitností uspořádali, vystaviv množství starožitných a památných předmětův, uvítal přátelsky sousední „Včelu čáslavskou“, když byla výlet do Hory Kutné podnikla a seznámil ji s památkami horskými, — jest u vzájemném spojení se slavnou „Uměleckou Besedou“ sl. archaeol. sborem Musea království českého, jest přispívajícím údem téhož musea, přispívajícím údem historického spolku v Praze, a odebírá „Památky archaeologické“ a „Methoda“, věnované výtvarnému umění a archaeologii.

Vynasnaživ se tímto podati ctěnému členstvu i širšímu obecenstvu přehled činnosti sboru našeho za rok právě minulý, vyslovuje správní výbor naději, že každé ze zúčastněných sil povinnost její byla milou, každému ze ctěných příznivců oběť přinesená radostnou a neželenou; prosí, aby ctěné členstvo obětavost svou spojilo s vytrvalostí a pevnou důvěrou, že přispívá k spolku, který v první řadě si vytkl za účel chrániti starožitnosti před zkázou, obzvláště ale staroslavný chrám sv. Barbory, a že neustane, dokud cíle svého nedojde.

A práci té žehnej Bůh!

V Hoře Kutné, v březnu 1882.

Karel Vorlíček,
t. č. jednatel.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Jmeniny Antonína Barvitia r. 1882. — „Zodpovídané otázky archaeologické“: Rakovník a jeho archaeologické památky. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc červeu.) — Bartolomé Estéban Murillo.

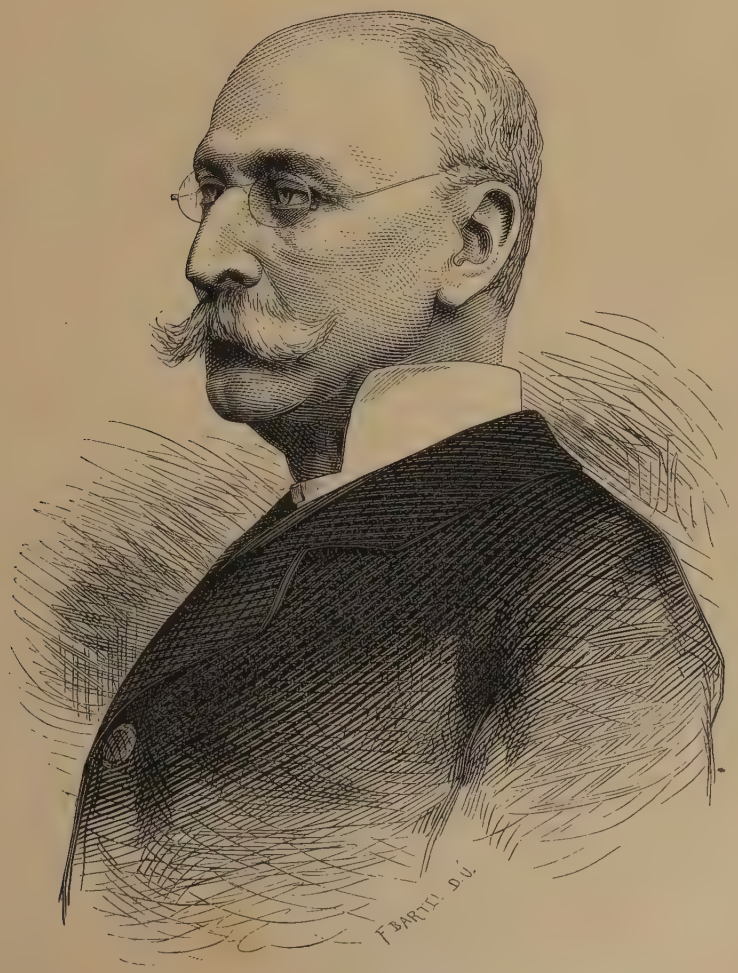

Antonín Barvitius.

(Dle fotografie kreslil J. Mukařovský.)

Jmeniny Antonína Barvitia r. 1882.

Od jubilejní slavnosti Hellichovy konané dne 17. dubna 1877 nebylo v Akademii křesťanské dne utěšenějšího nad letošní svátek sv. Antonína Paduánského. Radost tu připravil Akademii křesťanské náš nejdůstojnější vrchní pastýř J. Em. kardinál kníže Schwarzenberg, který za posledního pobytu svého v Římě na konci roku minulého vylíčil svatému otci veliké zásluhy místopředsedy Akademie křesťanské, architekta Antonína Barvitia. J. S. Leo XIII., těše se z rozkvětu umění křesťanského ve vlasti naší, jmenoval jej rytířem řádu sv. Řehoře. Vyznamenání zůstalo však hlubokým tajemstvím. Teprvé čtyři dni před svatým Antonínem Paduánským zaslal Jeho Eminencí rytířský diplom předsedovi Akademie křesťanské, J. M. Dru. Františku Bauerovi, tehdáž právě jmenovanému biskupu brněnskému, aby jej umělci odevzdal. V tajné poradě tříčlenné stalo se usnesení, že vyznamenání doručeno bude vyznamenanému v den jeho jmenin ale tak, aby o tom dříve nezvěděl. Zamluven tedy přiměřený banket u „černého koně“ pro členy řiditelstva Akademie křesťanské; zlatý odznak rytířského řádu na rychlo objednán a členové ředitelstva jsou pozváni na čtvrtou hodinu odpolední v den sv. Antonína ku oslavě jmenin svého náměstka starostova. Odbor umělecký každého roku slavívá svátek svého předsedy společně. Zamýšlel-li tedy letos J. M. nejdůstojnější pan starosta před odchodem svým do Brna slaviti na rozloučenou jmeniny svého náměstka s celým ředitelstvem Akademie křesťanské, nikoho nepřekvapilo a — tajemství zůstalo tajemstvím.

Architekt Mocker a professor Sequens zastavili se v určitou hodinu pro oslavence a přivedli jej do ustanovené místnosti, kde jej celé ředitelstvo vřele uvítalo. Zasedlo se ku přátelskému stolu. Soběcký zpravodaj usadil se naproti svátku, aby se mohl pásti na překvapení ošáleného umělce, jemuž ani ve snách nenapadlo, jak na vlastní svátek má býti podveden a to od těch, které za své věrné považoval. Když došlo ku přípitkům, povstal Jeho biskupská Milost pan starosta Akademie kř. Dr. František Bauer, osloviv shromážděné následovně:

„Velectění pánové! Mezi členy, ano mezi zakladateli akademie křesťanské na nejpřednějším místě stkví se zajisté velectěný pan architekt Barvitius, a my po celou dobu trvání akademie se zvláštní zálibou obdivovali jsme se hlubokým jeho vědomostem odborným, sledovali jsme neunavnou jeho píli a ochotu ve prospěch ústavu našeho, ano i vzdělávali jsme se nelíčenou jeho zbožností a přivinulostí ke sv. církvi katolické. A proto zajisté již dávno toužili jsme po příležitosti, osvědčiti jemu svou zvláštní úctu, náklonnosť a oddanosť. Takovou příležitosť poskytují nám dnešní jmeniny velectěného p. architekta, a tudíž chápu se poháru a dovoluji si vyzvati všechny přítomné, aby učinivše též tak provolali oslavenci našemu srdečné: Na mnohá, mnohá léta.“

Architekt Barvitius tou srdečnou něžností hluboce dojat vzdal své díky a obešed stůl žavdal si s veškerými přítomnými a navrátiv se na své místo, zase se usadil. V tom však již zase povstal J. M. nejd. pan starosta a jal se mluviti dále:

„Dovoltež, velectění pánové, abych ještě pokračoval v přípitku svém. V životě svatého Antonína čteme, že jej Sv. Otec pro zvláštní kazatelskou výmluvnosť nazval „arca testamenti“, archou úmluvy. I činnosť oslavence našeho soustřeďuje se takměř okolo archy úmluvy novozákonní, okolo svatostánku našeho. On staví chrámy, on buduje oltáře, on podává nákresy k náčiní a nábytku chrámovému, a zvláště k těm posvátným nádobám, ve kterých víno v nejsv. krev Páně bývá proměněno a ve kterých nejsv. tělo Páně se uschovává aneb k veřejné úctě se vystavuje. Což divu tedy, že opět jeden Sv. Otec, Sv. Otec Lev XIII., obrátil pozornost na věrného syna církve a že mu podává významný důkaz papežského uznání svého, uděluje mu rytířský řád papeže Řehoře Velikého. A proto z plna srdce opět volám: Pan architekt Barvitius, rytíř papežského řádu Řehoře Velikého, ať žije!“

Při těch slovech řečník připjal řád dosud ukrytý oslavenci na prsa.

Dojem okamžiku toho nesnadno lze vylíčiti. Jakmile J. M. pan starosta rozvinuv diplom dosud na prsou uschovaný jal se předčítati, že sv. Otec Lev XIII. udílí umělci pro zásluhy jeho o rozkvět umění křesťanského rytířský kříž řádu sv. Řehoře, poznal tento teprv nyní pravý význam té dnešní slavnosti. V udivené tváři bylo lze čísti nenadálé dojmy, které hlubokou duší se vlnily. A jako jemu, tak dělo se nám všem ostatním. Jedněm slzy do očích se vloudily, jiným úsměv nezkalené radosti pohrával kolem rtů, — u každého nejčistší radost jevila se bezděčně a upřímně, jako v rodině. Jsme věru rodinou v nejlepším slova smyslu. Utěšená slavnost byla osvědčením tak upřímného a

šlechetného přátelství, že okamžiky podobné zůstavují po sobě stopy pro celé životytí. A povedlo se to překvapení.

Bratr oslavencův, Viktor Barvitius, ředitel stavovské obrazárny pražské, který ku slavnosti pozván jest, vyznal s pohnutím: „Lesk tak vznešeného vyznamenání zůstane povždy památníkem naší rodiny. Bratr můj věru může býti hrdým na takové osvědčení, jakého se mu dostalo vyznamenáním a úchvatnou řečí Jeho Milosti biskupské!“

Netřeba podotýkati, že dekorovaný vzdal ihned slušný dík J. S. Lvu XIII., J. Em. kardinálu knížeti Schwarzenbergovi a J. M. nejdůstojnějšímu biskupu Františku Bauerovi, Msgr. Františku hraběti Schönbornovi, jakož i celému ředitelstvu Akademie křesťanské. Obecně libováno si, že tak dobře zdařilo se přelstění našeho náčelníka uměleckého, jemuž ostatně řád rytířský na prsou tak dobře sluší, jako by tam od jakživa patřil.

Životopisný nástin umělcův následovati bude v čísle příštím.

Na mnohá leta ve zdraví a požehnané činnosti!

Lehner.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

81.

Rakovník

a jeho archaeologické památky.

Napsal Dr. *Sigmund Winter*, prof. při vyšší reálce v Rakovníku.

(Pokračování.)

Oltář sv Václava, nepěkné rokoko, má na sobě obraz sv. Václava beze vší umělecké ceny. Na dřevěné tabulce pod obrazem je nápis:

„Leta Panie 1701 dne 22. srpna Tento Oltarz s. mileho Waczlawa diedicze a patrona czeskeho Postaven gest ke czti a chwale Bozzi a poczestnosti Marye panny a ginych s. patronuw nakladem slovutneho a mnoho vzactne poczitiwosti pana Gana Girziho Rossera mieſtienina a ſpolu radniho kral. krag mieſta Rakownika amanzelky geho pani Weroniky Rosſerowe ex voto.“

Obraz Kristův, rázu byzantinského poněkud, nese nápis: 1772. Jos. Ceregetti. Ten obraz stojí na oltářní mense.

Na oltáři sv. Josefa je obraz téhož svatého, práce poněkud lepší, než soused jeho, protější sv. Václav. Ale cena umělecká není ani tady valná. Jakýs Kronholz z Mostu maloval za měšťanské právo Rakovnické některé obrazy do kostela, ale které to jsou, nedozvíš se. Nejspíš jsou to tyto, aneb ony, které chovají se v skrejši, jakž dole povím. Na mense téhož oltáře Josefského stojí obraz Matky boží tónu určitěji byzantinského na zlaté půdě se písmenami Christo Theu. Tvář matky i dítěte jsou snědy.

Obrazy menší v druhém patře těchže dvou oltářů (sv. Václav a Josef) nestojí za zmínku.[1]) Ostatní oltářky obrazův nemají.

Druhdy bývaly *obrazy* leckde po zdi vnitř i zevnitř kostela. Obrazy ty byly prý křiklavé. Zevně kostela tu a tam zbytky se najdou. Tak jsou pěkné kontury Ukřižovaného a pod křížem nějakou koňskou hlavu dosud na příčné zdi presbyteria dobře viděti. Na portale spatříš po obou stranách okna černé kontury dvou svatých. U samého vchodu hlavního po obou stranách až téměř k zemi viděti rozmazanou barvu červenou, na níž dodnes jasně čte se:

„ego . . pugneti . .“

Pod zazděným oknem presbytáře na straně severní je malovaná ruka a celé kolo černé, jehož okruh i jednotlivé loukoti velmi tenké jsou. Bylo mi jakýms starcem povídáno, ze to kolo namalováno bylo od mlynářův na památku, že nějaký mlynář spadl s kostela. Jak k té slávě přišel ten mlynář, proč lezl nahoru atd. nedozvěděl jsem se.

Zkrátka: kostel Rakovnický býval vně i zevně samé fresko, — jehož zůstaly jen chatrné zbytky. Z těch je patrna malá cena malování toho na obmítce. Ale ony černé kontury tu a tam jsou pevny, pěkny.

Za to velikou cenu mají obrazy ve skrejši uložené. Jsou to obrazy na plátně, kteréž tak dobře na prkno přilepeno jest, že jen s těží a náhodou se to pozná. Čtyry obrazy patří vánocem, čtyři dějinám velikonočním. Jsou čtyry prkna na obou stranách malovaná. Práce je krasná, hlavy jsou pilně a něžně spracovány, kostumy své doby — snad století 16. počátek. Některý obraz malován na stříbrné, zlatým lakem obložené půdě. Na jednom malována jest kniha, v níž stojí psáno:

[1]) Oba oltáře — sv. Václava i Josefa — jsou stejně veliky. Šíř je 3 m. 40 cm.

„O pane buozie buď przi nas budeme mrziti a vsech chrichow sprost nas naday zahinuti od dabla nas.“

Celým svým tonem jsou starožitné tyto obrazy podobny oněm na Křivoklátě. Dr. Duraz, jenž psal dotčenou již nahoře německou statistiku Rakovníka má klamně za to, že jsou to obrazy školy vlašské. Nejsou však všecky stejné ceny. Možná, že onoho Ukřižovaného, jenž i laikovi dosti liší se od ostatních obrazů, maloval dotčený Kronholz z Mostu. Ale většina z osmi těch obrazů je krásna a znamenita.

V presbytáři na straně epištolní jest *sanctuarium* co výklenek ve zdi železnými dveřmi a dvěma starými zámky uzavřeno. Vedle několika bezcenných reliquiářů skrývá se v něm dobře pozlacená dřevěná monstrance z r. 1810.

V sakristii je podobný výklenek dobře uzavřený, v němž chovají se poklady kostelní, o nichž dále řeč bude.

Zde budiž dovoleno, ano se to jinam nehodí, zmíniti se o *železných dveřích*, jež vedou do skrejše pod chorem. Znamenitý hlavně je při nich starý zámek, do něhož dává se klíč jako pila s pěti ozubci na každé straně. Dvéře jsou pobity železným plechem a tyčemi železnými. Do skrejše vedou čtvery dveře. Ostatní jsou pevné ze dřeva. V skrejši mimo zmíněné obrazy není nic pamětihodného.

Věčná lampa je nedávno koupena. Je to práce gotická k oltáři pěkně se hodící. Je z cínu. U oltáře jsou dva cherubiny ze dřeva beze všeho umění a ceny. Takž nemají ani ostatní svícny v kostele umělecké ceny.

Dvě malé cínové lampičky před oltáři sv. Josefa a Václava jsou obyčejná neozdobená práce 16. století.

Zmínku slušnou zasluhují *stolice přimátorské* a honorační. Je to velmi vkusná práce slohu renaissančního — nepřeplněná a sličná. Jsou dvě proti sobě na zdi lodi hlavní od presbytáře počínaje ležící. Vysoký lenoch jest rozdělen korinthickými — ale poněkud jednoduchými — sloupci na dvanácte polí. Na sloupcích spočívá římsa. Takových sloupky oddělených polí dvanácte při každé lavici jest i na dolejší části, v které se klečí a kterou se vcházívá několika dveřmi. V této dolejší části bylo 12 soch u dvanácti výklencích, ale sošky dávno zmizely. Jen výklenek a hřeb neb podstavec naznačují, že tam sošky stávaly. Znaků a letopočtu na stolicích není. Ostatní kostelní stolice jsou obyčejná práce 18. stol. Z r. 1679 je v archivu uložena žaloba, že staré lavice jsou rozlámány. Kancella dělící loď od presbyteria je dřevěná. Vykrojena je v kruh. Před ní je stupeň jeden. —

Největší poklad a chlouba kostela našeho je *krásná kamenná kazatelnice*. Z pískovce jediného jest mistrně stesána a okrášlena mnohými pečlivě a uměle provedenými ozdobami. Pět ploch je od sebe oddělených sloupkem. Ve čtyrech polích jsou oznaky čtyr evangelistů. V prostředním pátém poli je znak města — rak v štítu — pod gotickým obloukem, jenž zakončuje se v kytku. Okraj kazatelny zdoben je římsou, jejíž dolení část má liliovité okrasy. Totéž je na dolejší části kazatelny. Vše je čistě gothicky provedeno a bývalo polychromováno. Dnes ovšem prachem barva zanesena, takže s těží tu a tam trochu pozlátka na křídlech oněch evangel. znaků spatřiti lze. Na římse je nápis:

„Exivit qui seminat seminare semen suum dum seminat.“

Dole pak:

„Anno domini Millesimo quingentesimo quarto.“

Kazatelna stojí na kulatém silném podstavci, jehož hlava i pata zase vkusně akantovými ornamenty bohatě jest zdobena.

O této kazatelně stojí v seznamu rychtářů:

1505. Blažej Piwowarnjk — kazatelnice ve velkém kostele stavěna a dělána s tímto nápisem povrchu:

„Exiit qui seminavit semen suum,“

a po spodu jest napsáno:

„Bos lepos in risu, quod est mirabile visu“ etc., ale tohoto nápisu nenajdeme.

Podlaha kazatelny jest as 2 m. nad kostelní dlažbou. Parapet je vysoký 1 m. 35 cm.

Tato překrásná kazatelnice měla až do nedávné opravy, kterou podnikl nynější pan děkan, klobouk hanebně copařský, dřevěný. Když kostel před třemi léty bílen byl, odnesen klobouk cele. Kazatelna je bez klobouku a až pan děkan, čemuž by každý přítel umění přáti měl, sebere nové peníze, dostane kazatelna, jedna z nejkrásnějších, již znám, klobouk nový, gothický.

Na kazatelnu vchází se v kostele kamennou brankou, na níž datum 1504. Stojít na prvím pilíři lodi severní v lodi hlavní. Od země dolejší obruba kazatelny 1 m. 55 cm. vysoko. Odtud pak až k hořejší obrubě 1 m. 72 cm. Nahoru jde se po 9 stupních.

Křtielna je velmi zajímavá cínová práce. Stojí v severní lodi. Podobá se obrácenému zvonu docela, jemuž držadla zasahující v korunu zvonu dřevěnou byla uražena. Spočívá na třech nohách, karyatidách to vousatých s drápem lvím.

Na víku je soška sv. Václava, která se daleko starší býti zdá než křtitelna celá. Nápis na obrubě nádoby:

„Leta bozyho tisycteho čtyrysteho devadesateho devateho do R . . ovnyka k ctỹ a chvále panu bohu ♎ y.“

Nápis na víku:

„Leta páně 159 . to viko gest udielano nakladem poctivé vdovy Katerziny Kotikovy miesstky zdejssi pan buh racz gi odplata beyti amen. Matauss ¯ | EMMICK (Flemick) konwarz w Rakownicze udielal.“

Prostounce vrytý štít má na dvou vlnitých čarách hlavu srnčí. Uprostřed zvonovité nádoby je plastický kříž.

Kostelní lavice jsou bez ozdob. Forma je obyčejné kostelní rokoko.

V příčině mešních a *liturgických rouch* málo se najde, co by stálo za zmínku. Aspoň skvostného a umělecky vzácného tu není naprosto ničeho.[2]) Jsou tu dva starší ornáty protkávané. Pak jeden s přišitými květy. Na jednom ornátu, který beze vší ceny jest, přišili snad omylem při opravě skvostnější štítek s nápisem:

„1644 Rafiel Gallides z Rosendorfu
Anna Gallidesova.“

Pěknější jest pluvial burgundské látky poněkud pečlivěji a úpravněji krumplovaný. Pisateli, jenž zná mnoho sakristií, je chudoba rakovnické kostelní garderoby velmi nápadna. Snad tu byl důkladný lov ve válce třicetileté, kdy bylo Rakovníku věru velmi mnoho zkoušeti. Poněkud lépe se to má *s věcmi kovu drahého*, ač i tady mnoho bylo rozebráno. Píšeť seznam rychtářů k roku

„1634. Benedikt Frizil. Dne 30. Máje přitáhlo do města pakáže Neyvyššího Galaše, ten na ďábla přitahl . . . D. 27. aug. Město Rakovník vyšturmováno, nejvíce nuzci to byli soldati (tohož času leželi kurfiřti na bílé Hoře). Vzali v městě koní 80, jednoho obyvatele jménem Girkla Malého u šibenice zastřelili, a jednomu pohuňku hlavu rozvrátili, a mnoho věcí pobrali, gako w kostele dobyli se do šneku a vzali samotných kalichů 20, i něco peněz pobrali.“

Později o dvě léta žaluje naivní písař seznamu rychtářův, že přitáhl na 17 neděl regiment Monwolského do města a že „nebylo horších šelem, jako tito zrádci“ atd.

Ale co zůstalo od zlata a stříbra, stojí však přece za povšímnutí. Na prvním místě buď jmenována stříbrná, silně pozlacená, krásná *gothická monstrance*, kterouž r. 1651 hraběnka H. Barb. Martinicova darovala.[3]) Práce jemná, ušlechtilá a bohatá. Dojem imponuje. Gothika je patrně už pozdější s přechody — zejmena v ornamentice stříbrné — renaissančními. Pod gothickými baldachýnky stojí s jedné strany sv. Václav a Vojtěch a výše sv. Vít. Na druhé straně sv. Sigmund, Sebastian, Christofor. Nad melchisedechem matka boží s dítětem. Velmi krásný dojem činí množství štíhlých fiál (24) s krabolkami a květy, což vše příčkami a oblouky co nejvkusněji jest spojeno. Hlavní linie této monstrance jdou v pyramidu kytkou ukončenou. Na podstavci vyryta jsou písmena H. B. C. M. N. B. a nápis „die 18. Aph. Anno 1651“. Mimo to je tu vyryt na štítku pod hraběcí korunou půlměsíc s rohy vzhůru obrácenými.

Zmínku zasluhuje pak kříž, jejž drží anděl, *kříž veliký* (téměř 2 stopy) broncový a dobře ozlacený. Krucifix tento, v jehož vnitřku chován je kousek z dřeva svatého kříže, je nádherná, až téměř přeplněná práce rokokového slohu. V krásných granátech jsou zasazeny eliptické obrázky, na jejichž průsvitném emailu rukou velmi něžnou a barvami přívětivými namalovány jsou výjevy ze života Kristova. S granátky pak není ani na ostatních místech kříže toho spořeno. Authentika partikule sv. kříže nese datum 1739 a podepsán milánský arcibiskup Dionys Modino. Pak je tu kalich utraquistický téže formy. Je měděný, ozlacený — a dává se co dekorace na tumbu.

Z ostatních nemnohých *kalichů* jmenuji gothický jeden stříbrný a čistě zlacený s nápisem JHESUS. Na spodku podstavce vyryto slabounce: „kalich wazy ♏ hrziv.y“ s hvězdou pětihrotovou uprostřed nohy.

Jiný kalich je pěkná italská práce bohatého rokoka s nápisem: „pro confraternitate st. Francisci“. Je stříbrný a dobře zlacený. Zmínku zasluhují ještě konvice s talířem, na nichž jsou ciselované symboly. Jsou ze stříbra a forma je labuťová.

Ostatní věci v pokladě kostela jsou málo zajímavy.

Kruchtu hudební má kostel jednu. Starých nástrojů tu není a nebylo. Starší hudebniny tu však jsou, z nichž vytkl mi p. ředitel kůru obzvláště 3 krásné knihy rorátní z patnáctého věku.

[2]) R. 1636 ukazuje seznam a sepsání všech věcí chrámových bohatství kostela ještě dosti slušné! (Archiv.)

[3]) Tak udává Štembera str. 44. Odkud to ví — kde by to psáno bylo — nevím. Na monstranci písmeny H. B. C. M. N. B. přečetl a doplnil podle toho pan Beneš takto: Helena Barbora Comitessa Martinic Nata z Brozanských. Arch. Pam. str. 282.

*

Rakovnické *varhany* jsou znamenité, R. 1610 přivezeny byly z Prahy a postaveny nad kaplí. Odtud přeneseny na veliký kůr r. 1728, kdy bezpochyby sdělán byl. Starý postranní kůr jest sbořen. Na jeho místě stojí dřevěné oratorium, o němž psáno nahoře.

Varhany mají dva manualy, dolejší jest hlavní s následujícími registry:

Principál 8, Salicional 8, Fléta 8, Fugara 4, Octava 4, Superoctav 2, Quinta 3 stopy, z cínu. Mixtur 4násob. Cembalo 3nás. — Disposice vrchní, positiv: Principál 4 stopy, Copula major 8 stop, Copula minor 4 stopy, Octava 2 stopy, Mixtura 3nás. Pedál: Subbas 16, Violonbas 8, Bordonbas 8, Quintbas 6 stop.

Objem manualu jsou čtyry oktávy, totiž od kontra *c* až ke dvoučárkovanému *c*. Basové oktavy ani v manualu, ani v pedálu nejsou úplné.[4])

Varhany tyto, jejichž flagioletní tón velmi dojemný jest, byly několikráte opravovány. Zač a kým, toho nevyšetřil jsem.

Literátský kůr při kostele až dosud stávající přidružil se za literátský odbor *Cyrillské Jednoty* letošního roku v Rakovníku zřízené, která utěšenou činnost rozvíjeti počíná. Zachovaly se po dnešní den tři kancionály, z nich dva leží v městském archivu a jeden na děkanství. Jsou vázány ve mohutné vazbě z bílé kůže lesklé, na níž v tisícerých drobných ornamentech i malé obrázky z bible jsou vytlačeny. Desky jsou při všech třech práce pilná. Spony mosazné jsou také ozdobné a čtyrhrannými hřeby v tlustou desku připevněné.

Kancionály dva z těchto tří jsou malbami ozdobeny. Onen na děkanství je nejpečlivěji a poměrně nejumělečtěji proveden. Má také nejvíc obrázků. Ráz a charakter květinových ornamentů tu a tam na listech, — jakož i barvy i tón maleb v obou kancionálech jsou stejny docela. Při začátku některé kapitoly z písma je vždy umístěn obraz, který však s textem zrovna nesouhlasí. Obrazy tyto provedeny jsou na pergameně, kdežto ostatní všecko, text i noty, psány jsou na papíře. Nejpilněji pracoval malíř tváře některých osob, které měly vztah ku kancionálu. Ty osoby jsou i pro svůj kostum zajímavy. Vesměs jsou všude oděny černě a španělsky. Vous buď „koza“, buď plný. Vlas krátce přistřižený. Za to pak obrazy ostatní jsou méně pečlivě provedeny, některé skoro nedokončeny. Nejslabší jsou initiálky majuskuly tu a tam v kancionálech těch vpletené. Některá je sice barev svěžích (růžová a burgundská červená jsou nejteplejší a nejsvěžejší) i dobře zlacená a podoby sličné — ale těch je málo — za to většina je prostě černé písmeno, jehož mezery jasně žlutě jsou vyplněny. Na některých místech pak malíř si nechal místo prázné pro iniciálku. Má ji však dodělati ještě dnes. Tak lze směle říci, že ty kancionály jsou věc sama sebou vzácná, zajímavá, starožitná, — ale cena umělecká na každém archu, ba na téže stránce diametrálně rozličná při jednotlivých výkresech.

Kancionál na děkanství nese sigillum obce Rakovnické a datum 1599. Tento kancionál povstal odkazem paní Johanny Rejčkové. Syn její Simeon nemohl matčina odkazu provésti, an umřel. Teprv Ludmila tchyně se svým mužem mistrem Janem z Gryllova uvedli to v skutek. To čte se na listě při podobiznách matrony odkazatelky a jejích potomků a příbuzných. Jeden klečící muž na jiném listě podepsán jest Ondřej Rausek. Jiný Jan Starssy z Gryllova. Jiný David Písecký ze Střebska Hlavním malířem celého díla a snad redaktorem maleb, pod jehož vedením malovali jiní méně mistrní, bude asi muž v kancionálu malovaný a podepsaný „Daniel, malírz a miestenian rakown.“ Jména Gryllů (Cvrčků) a Píseckého často čísti lze v létech osmdesátých a devadesátých století šestnáctého, kdež v Rakovníce purkmistrovali. Záhadný obraz vyplňující půl listu je hořící město věžité. Nějací oděnci majíce prápor v rukou bílý, na němž červený rak, ženou se k městu. U prostřed obrazu klečí muž v černém šatě — jako všecky osoby jiné v kancionálu portretované — a spíná ruce. —

Hezká práce perspektivná jest kříž ze strany malovaný s Kristem.

Noty jsou pětiřádkové. Text český. Folií je CCCLXI. Velikosť kancionálu: 50 cm. délka, 37 cm. šíř.

Kancionál obrázkový v radnici chovaný čítá f. 325. Na prvním listě jsou podoby Jakuba Slavíka a Jana Spiczky. Uprostřed malována jest velryba s Jonášem dosti pěkně a po straně ční k nebi babylonská věž. Jinde pod jménem Jan Starssi z Gryllova je datum 1594. Jiné jméno, jež naskytá se u figury, jest: Jan Zahradka z Laustinie[5]), a poněkud

[4]) Doslovná dáta diktovaná laskavě panem ředitelem Janákem.

[5]) To je asi Zahrádka, o němž psáno v seznamu rychtářů často dotčeném (str. 100) toto: „1596. V pondělí po neděli postní reminiscere Danielovi Staňkovic, Šimonovi Slachovi a Janovi Zahrádkovi od G. M. Cís. majestát darován, aby se psali z Laušťyně.

dále je vyobrazen Marek Zahrádka a Ambrož Slavík, při nichž znak bílý s červenými nůžkami postřihačskými.

Z obrazů nejlépe proveden jest Abraham vycházející ze stanu a vítající anděly. Skupina ta je dramatická. Škoda, že takových obrázků neni zde více. Stvoření světa, čili lépe ráj se všemi zvířaty a prarodiči není prací zdařilou. Zajímavě malován je lev. Poněvadž malíř živého ani vycpaného lva neviděl, sebral lva, kterého malují na českém znaku, a ten prochází se majestátně v ráji. Na pravé straně v koutku vychází Eva s boku Adamova. Hořejší část obrazu, jenž vyplňuje celou stranu, jest bledě modrá voda, v níž plovou všecky možné i nemožné ryby. —

Třetí kancionál je o něco menší a bez obrázků. Jsou v něm žalmy a na desce nepěkně a diletantsky malovaný veliký znak města.

Literáti zpívávali ze zpěvníku tištěného v století 18.; druhdy snad též ze zvláštních knížek, které se zachovaly ve dvou hlasech — tenor a alt — dodnes v archivu městském. Knihy ty mají datum 1598 a jsou v nich písně většinou příležitostné, ač vesměs obsahu zbožného, evangelijního. Snad z těch zpěvníků zpívali žáci, o nichž jsem našel v jedné knize oučtů městských, kolik dostávali platu, když nově zvoleným konšelům pěli.

V seznamu rychtářů p. Štemberou vytisknutém píše se na str. 99, že byly v Rakovníce *bratrské kůry dva*, jeden *latinský* a druhý *český* a ze všeho viděti, že bratrstvo bylo vůbec velmi váženo a dobře podporováno. Patřilať bratrstvu celá dědina za vysokou branou „Čelichovská“ koupená za 150 kop míš. A pan Jan Zahrádko uvolil se dědinu od ouhoru do ouhoru opatrovať a bratrskému obilí svou stodolu otevírať bez náhrady. Ostatně i z archivu vyčetl jsem na mnohých místech, že k bratrstvům slušely ty nejprvnější osoby v městě.

C. Hřbitov.

Hřbitov rozkládá se na západním konci města na úpatí stráně, která zdvihá se nad městem po celé straně severní. Neleží tudyž v rovině, nýbrž hroby položeny jsou do vrchu. Obehnán jest zdí nízkou v úplný čtyrhran, k městu obrácena jest prostá brána s nápisem:

„Tu jsme očekávajíce hlasu Tvého.“

Zeď postavena jest 1575. (Seznam rychtářů str. 86.) Téhož roku byl sem první člověk pochován. Byl to učedník Kašpara Zámečníka, kterýž před tím málo dní oznámil, ukázav nohou: „Tu hle já lehnu!“ a kde jest ukázal, tu také na tom místě pochován.[6]) Na hřbitova nejvyšším místě postavili si Rakovničtí velmi slušný *kostelík* zasvěcený *nejsvětější Trojici boží*. Základy k němu položeny byly 1. července 1585 a již dne 24. máje 1586 makovice na sv. Trojici vytažena. Zevnějšek tohoto dnes už dosti spustlého kostelíka je pro těch několik opěracích pilířů a lomená široká okna gothický. Je to gothika, jako by už nechtěla. Kostelík je jednolodní a oltář hledí k západu. Severní jakož i jižní strana kostela má po čtyřech oknech nestejně dlouhých, ale stejně a poměrně velmi širokých. Kružba gothická jest v každém okně jiná, nepilná a méně vkusná. Uprostřed okna jde jeden kamenný prut dělící okno ve dvě pole. Sklo zasazeno jest v dřevěné čtverce dosti veliké. Každá strana kostela zdobena jest pěti pilíři, na nichž nahoře stříška a uprostřed nepatrný řims. V polygonním presbytáři nad to jsou ještě dva pilíře téže podoby a mezi nimi tři okna; dvě jsou právě taková jako ostatní, třetí — hlavní — je zazděno. Pod střechou je římsa ze štuku zcela obyčejná.

Na střeše ploché, taškami kryté je vížka malá, velmi hezká, tvaru gothického s osmi okénky a štítky. Výška končí jehlancem zakončujícím křížem železným s hvězdou. Vše je plechem šedě natřeným pobito.

Kostel má dva *vchody*. Oba velmi prosté a jednoduché a stejně veliké. Vchod ve zdi jižní, jímž se nejvíce chodí (chodíť se na hřbitov vůbec od strany jižní, jako z polohy samé zřejmo), je široký lomený oblouk bez ozdob. V kameni na špici vryto jest datum 1589. Dvéře jsou dvojkřídlové, bez ozdob se starým zámkem, v nich je zajímavá práce zámečnická.

Druhý vchod západní proti presbytáři nachází se ve zdi, která by měla býti průčelím, kdyby nebyla docela holá a prázdná. Jenom ve štítě ukazují se stopy čtyrhranného okna teď docela zazděného. Ještě jedny dvéře stále zavřené jsou blíže presbyteria při jižní straně.

Kostel je dlouhý přes 22 metrů. Z „portálu“ vcházíme do chrámu a to hned pod kruchtu v malou kobku, v níž na pravo dvéře vedou do malinkého koutečka, jenž slouží za sakristii, a dvéře na levo otevírají se k schodům na kruchtu. Z tohoto výklenku pod kruchtou sestupuje se do kostela po dvou stupních. Kostel dlážděn jest kamenem pískovým. Před hlavním oltářem jsou na délku dva hrobní kameny vedle sebe v dlažbě zapuštěny. Jeden z nich je rozbitý a sešlý tak,

[6]) Seznam Rakow. rychtářů u Štembery str. 86

že ho nelze čísti. S těží vyčetl jsem, že kryl kámen ten Martina Diwuz(c)k-a.[7]) Za to jasný a velmi pěkně v kámen vtesaný je znak, erb nebožtíkův. Mezi ornamenty heraldickými pod helmem s péry je půl jelena. Druhý kámen čte se lépe:

„Letha panie 1599 w strziedu po swatem Walentinu usnula v Panu urozena pani Katerzina Senecka rozena Bormanka z Lauchu, kteraz ociekawaty bude weseleho wzkrzisseni od mrtwych wstany.“

Psáno je to lomenou minuskulou. Erb dámy té je nahoře orlice v kruh rozepjatými křídly, pod ní helm. V štítu jsou dva balvany na půl a v druhé půlce je pták — jako kuře — s prstenem v zobáku.

Ve zdi je také tabulka z černého mramoru značící hrob z r. 1832.

Strop kostela hřbitovního je rovný, rákosový; nad presbyteriem též tak. Všude holá zeď obílená.

Oltáře jsou tu *dva*. Hlavní oltář stojí svobodně. Mensa je zděná a má v sobě na zadní straně dva větší výklenky. Šířka oltáře je nad 3 metry. Je všecek černě natřený, jen sochy jsou bílé. Slohu je copařského.

Zajímavý je *hlavní obraz*, na němž v oblacích vznáší se svatá Trojice a dole rozkládá se Rakovník zajisté z roku 159? neb z rozhraní stol. 16. a 17. Malba sama není nic mistrovského. V hořejší částce oltáře je ještě jeden obraz, ale zašlý, nejasný.

Mezi copovými sloupy stojí bílé sochy sv. Augustina a Jana evangelisty ze dřeva. Na obou stranách oltáře visí dva obrazy.

Na severní zdi chrámové hned u oltáře hlavního stojí *oltář poboční* s obrazem svatého Mikoláše. Na oltáři jest obraz za sklem, na němž malována bl. Maria Panna s dítětem na zlatém poli. V tomto zlatém poli jsou ozdobné čáry vryty jakož i koruny na hlavách obou sv. osob. Kameny v korunách těch jsou skla rozličně zbarvená. Na obraze samém čte se nápis:

„Thaumaturga Mn̄erij (monasterii) Aulo = Regensis Ord. Cistercien. Anno 1770.“

Pod nápisem jsou ostatky: Euphemiae matris. Na oltáři jsou dřevěné sochy a několik andělů.

Mezi oběma oltáři jest dřevěná *kazatelnice*[8]) bez klobouku.

Na hudební *kruchtě* stojí malý positiv.[9])

Na této dosti prostranné kruchtě je památná *stolice stará*. Nad sedadlem pne se co lenoch veliká stěna prkenná se stříškou, která nadto spoléhá na dvou pěkně řezaných sloupcích. Stěna rozdělena jest ve 4 oddíly. V každém dílu jest nahoře průpověď, pod ní erb a jméno. V prvním oddělení:

„Dobré svědomí nad zlato lepssi.“

Pod tím je znak namalovaný všemi barvami, jenž patřil Louštínským, o nichž už nahoře dotčeno. V znaku tom leze koza na tři břevna. V nejhořejší části znaku ještě jedna koza vystrkuje hlavu. Pod tím nápis:

„Daniel Stankowic z Laustinie.“[10])

Druhý oddíl má nápis, jejž Turci tak často sarkasticky píší na hroby své:

„Hodie mihi, cras tibi.“

Pod tím týž znak Louštínův a pak nápis:

„Yan Zahradka z Laustinie.“

V třetím oddíle:

„Trpielivost má korunu
witezstwi z sstiasného trunu.“

Znak je labuť s křídly velmi rozpjatými, stojí na skále. Podpis:

„Tobiass Marek Krchniowsky z Ssorfenberka, miestienin rakownicky rzim. cy: geho mi. polesní pisarz krziwoklatsky ad 1604.“

Čtvrtý oddíl:

„Vespera jam venit nobiscum Christe maneto
extinqui lucem nec patiare tuam.“

Štít a celý znak smazaný a nejasný. Pod ním:

„Udalricus a Gerssdorf in Mazkow s. rom. caes. capitaneus arcis Krziwoklat.“

Nad každou propovědí jest malovaná růže.

V jihozápadním rohu hřbitova stojí *kaple sv. Rocha*. Má podobu třírohé pecky. Vystavěna byla z příspěvků (archiv měst.) po moru, jenž roku 1680 (viz měst. archiv) v Rakovníce tak hrozně zuřil[11]), že dobře byl znám jménem „smrť Rakovnická“ široko daleko. Zločinci v poutech prý byli k tomu nuceni, aby pochovávali těla, jichž bylo všude jako mrtvých much. Do kaple vedou veliké dvéře dvojkřídelné. Světlo sem padá mírně dvěma nízkými okny obloukovými.

Na malém oltářku stojí dosti veliká

[7]) R. 1839 četl p. Dr. Štembera ještě dobře: Léta Páně 1601 ve čtvrtek po narození Panny Marie mezi 12. hodinou život dokonal slovutný pán Martin Diwůček Litomyšský, měšťan Rakovníka a tuto tělo pohřbené v Kristu Pánu odpočívá. (Štemb. 46.)

[8]) Když kostel r. 1587 byl dokonán, učinil v něm první kázání kněz Mikuláš Crispus Pražský, tehdáž děkan v Rakovníce. Seznam rychtářů u Štemb. str. 89.

[9]) Z roku 1678 (archiv města).

[10]) Louštín je dosud kopec jeden v lesích křivoklátských severovýchodně města Rakovníka.

[11]) Vystavěna byla za Libertina, jenž děkanem se stal r. 1715. (Ústní podání) R. 1727 upomíná stavitel radu města o zaplacení za stavbu kaple. (Viz archiv města.)

dřevěná soška sv. Rocha tónu křiklavého a proporcí podivných. Jí po straně jsou menší sošky sv. Kateřiny a Barbory. Na plátěném antipendiu oltáříka toho namalován jest sv. Jan v oblacích a dole pod ním líčeny jsou hrůzy moru.

Po obou stranách oltáře jsou dva výklenky, se sochami sv. Šebestiána a svaté Majdaleny.

I v téhle kapli je *kazatelnice* dřevěná. Celou protější stranu kaple zajímá pavláčka se zábradlím sloupkovým. Strop je klenba téže podoby jako celý půdorys.

Stranou leží zbytky nějaké starší *archy*, sošky a ornamenty dřevěné, zlacené. Jsou však bez ceny a stáří.

Zvonice hřbitova rakovnického je svou formou jakož i zvony svými velezajímavá. Vazba trámů dubových stojí tak isolovaná jako vazba zvonice hlavního kostela — a trámoví toto jako v pouzdru objato je dole zděným a pak výše dřevěným obalem. Forma té zvonice s těží se dá vypsati. Vysoká není. Ke zvonům jde se jen po 18 schůdkách a nad zvony taky už vysoko netrčí. Je gotické podoby ale velmi barokní. Na kamenném polygonu nevysokém, v němž jsou k východní straně dvéře do zvonice, spočívá šindelová střecha příkrá, z níž u prostřed arkýř vyčnívá s otvory a s malou stříškou. Nad tím pak na trámech leží stanová střecha s dvěma makovicemi.

V ní visí *tři zvony*.

Největší má průměr 90 cm. Je nejvýše a téměř nepřístupen. Ale zevnějšek jeho je velmi bohatý. Četné reliefy představují velmi řemeslně a uměle veliký kus přírodopisu.

Nejprv je tu pěkně modelovaný rak na obrubě dolejší. Vedle něho motýl a dále i moucha; na druhé straně raka je lvíček malý a kohout. Diametrálně naproti viděl jsem hlavu hada a ještě nějaká zvířata. Nemohl jsem však k nim. Jsou tu mimo to také dva medailony s hlavami měšťanů, a scéna nějaká dosti zajímavá: hoch sedí a hrá na houslích. Na houslistu toho žene se dosti ohnivě jakés lamželezo v kostymu vojenském a v čepici trabantské. Rozpřahá se drže něco nejasného v ruce.

Nápis na té straně, co je rak, psán je sličnou latinkou:

„Kniez Jan Chelowec Ledeczky, [1])
diekan rakownicky.
Pan Matey Ssterba prymas
Danyele Stankowicz
Jana Zahradky
Waczlava Obrmana
Streycuw z laustiene.“

Pod tím je nahoře už vzpomenntý znak těch strýcův z Louštína.

Na druhé straně s těží dokoukal jsem se následujícího:

„Tento zwon slil Matauss Flemmick konwarz w mieste Rakownicze letha Panie 1599. Anna Baksowa (?) (Stansowa podle Štembery str. 46.) na tento zwon wodkazala dwie stie kop. Jakub Aleš.“

Ornamentika hořejší obruby jest také bohatá. Je to vůbec velmi zajímavý zvon.

Druhý — 70 cm. průměru — má na jedné straně uprostřed sošky reliefní a to sv. Vácslava a Karla Vel. (muž v ornátě říšském, jablko v ruce). Nápis je na straně druhé, lomená minusc.:

„Léta 1587 poctiwa pani Johanna Regczkova pozustala wdowa v Rakownicze po panu Janowi Regczkowi saukenikowi poruczila dala na swug wlastni naklad tento zwon slowutnému Brykcimu zwonarzy z Cynperka w nowem mie prazk^{m} pro památku swou a a téhož manžela svého kostelu tomuto sv. Trojice do Rakowníka z milosti a lásky dobrowolné udielati.“

Zvon tento je puklý. Nezvoní se jím. Nemá ani lopatky ani provazu.

Nejmenší zvon (průměr 55 cm.) také nemá lopatky, visí však tak nízko pod předešlým, že dobře zvoní se provazem zavázaným na špici koruny zvonové. Na jedné straně je zvonek také utlučen, ale není prasklý.

Na jedné straně sličného zvonu toho je nápis:

„Tento zwon slil Matauss Flemichk konwarz w miestě Rakownicze 1599.“

Pod tím je v reliefu kříž a po obou stranách ráček. Na druhé straně je veliký znak města. Dole při obrubě zvonu zase sedí onen houslař nám známý a jemu naproti na druhé straně znaku jsou dva muži vedle sebe z nichž jeden tiše stojí maje 2 tyče na rameni, druhý u něho jako by se rozbíhal s pěstí napřaženou.

Na hřbitově rakovnickém není starých náhrobků; hrobník mi říkal, že vše po několika letech se vykopává. Nicmeně některé kameny jsou přec z konce předešlého století. Hřbitov je dosti pustý. Až na dva neb tři větší náhrobky není také nikde viděti nádhery. Nedostatek stromů i na hřbitově nemile se vidí. (Pokračování.)

[1]) Jan Ledecký, druhdy farář v Ouřiňovsi pod obojí, stal se děkanem v Rakovníku r. 1595 (archiv městský.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Pozlacení kalichů:* dp. E. Picka, farář v Jincích, dp. Ferd. Římek, farář v Krouně, dp. Tom. Veverka, farář v Lodenici, dp. Jos. Smělý farář v Mrtníku, vdp. Jos. Hájek, děkan a b. vikar. tajemník v Ousobí; - *ciboria a kalicha*: dp. Jos. Domin, duch. správce v Šemanovicích; *ciboria:* důstp. J. Chlupáč, farář v Ohaři. — *2 kříže na oltář*: dp. Václ. Hugo Nigrin, deficient v Loukově. — *Svícny oltářní 4*: blahor. paní Urbanová v Praze. — *Mešní konvičky*: J. Jasnost princezna Lobkovicová. — *Cínová umývadla*: dp. Ferd. Římek, farář v Krouně.

Paramenty. *Černou kasuli:* vys. uroz. pí. hraběnka Waldsteinová; - *bílou sváteční kasuli*: několik dobrodinců pro děkanský kostel v Plané a dp. Jan Vilím, farář v Praskolesích. — *Pluviál bílý*: dp. Jos. Smělý, farář v Mrtníku. — *Plášťík na ciborium:* vp. St. Dvořák, kaplan v Luži a vys. uroz. paní hraběnka Waldšteinová. — *Velum*: vys. uroz. paní hraběnka Schönbornová a dp. Fr. Polák, farář v Oušošovicích. — *Antipendia dvě*: dp. Václ. Hugo Nigrin, deficient v Loukově. — *Nebesa*: nejmenovaný dobrodinec. — *Korouhve velmi skvostné*: vdp. Klement Vlasák, rektor na sv. Hoře, *a jednoduché:* nejdůstp. Sigm. Starý, opat na Strahově. — *Příkrov*: dp. Fr. Hoppe, farář v Boroticích. — *Šatičky skvostné na sošku P. Marie:* vp. Vinc. Bílek, kaplan v Plané.

Prádlo kostelní. *Albu:* dp. Václ. Pevný, farář ve Vosově a paní Marešová. — *Rochety dvě a 6 komží pro ministranty:* vdp. Antonín Husák, děkan v Nymburce.

Rozličné. *Obraz oltářní:* blahor. p. Jos. Markup, představený v Kněževsi; - *zvon:* dp. Jos. Frydrych farář v Mladé; - *kříž velký na stěnu*: blahorp. Vil. Engel, majitel domu ve Vinohradech; - *pultík pod mešní knihu:* dp. Ant. Bouchal, farář v Chlebích; - *kříž, dva pultíky a missály*: vys. uroz. paní baronka Johanna Schäfferová v Oumoníně; - *missal:* dp. V. Jílek, farář v Petrovicích; - *sošku P. Marie z kovu pozlacenou*: Slav. spolek obuvníků v Sobotce; - *kanonické tabulky*: vdp. Vojtěch Jambura, děkan v Horaždovicích; - *harmonické zvonky*: blahor. pan Fr. Ludwig, c. k. setník v Praze pro poutnický kostel na sv. Hoře, a pro farní chrám v Nov. Benátkách, paní Josefa Suchanová v Kovářově, Její Jasnosť princezna Vilemína Lobkovicová, dp. Jos. Rathouský, farář v Langenavě, dp. Tomáš Christ, farář v Lidečku na Moravě, dp. Jan Klíma, šichmistr v Olešnici, paní Františka Skálová v Zadních Lounech, vdp. Tom. Bíček, děkan v Strakonicích, vdp. Vojt. Jambura, děkan v Horaždovicích, blahp. Martinec, statkář v Chotětově, vp. Ferd. Harna, kaplan v Holici u Olomúce, vp. Jan Runt, kaplan v Holešovicích, důst. farní úřad v Konárovicích a dp. Fr. David, farář v Šumwaldě.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Stříbrný kalich:* dp. Vojtěch Mrázek, kooperator v Brtnici a blahor. paní Marešová v Praze. — *Monstranci:* dp. A. Libosvarský, farář v Židlochovicích na Moravě. — *Pozlacení kalichů*: dp. Karel Wünsch, farář v Dittersbachu a dp. Otto Danielis, zámecký farář v Litomyšli. — *Patenku k zaopatřování nemocných*: dp. Vojt. Laurer, farář v Úherci. — *Lampu skvostnou:* vys. uroz. pí. hraběnka Lažanská. — *Křtitelnici*: blahorodá paní Marešová.

Paramenty. *Bohatě zlatem vyšívanou kasuli*: vdp. Jan Brichta, děkan v Manetíně; - *bílou a fialovou kasuli*: dp. Václ. Jílek, farář v Petrovicích. - *kasuli bílou sváteční:* dp. Val. Hošťálek, farář v Oseku na Moravě a *červenou*: vp. J. Libertin, kaplan u sv. Apolináře v Praze. — *Velum:* blah. paní Marešová v Praze a vp. Dr. Fr. Böhm, kaplan v Kozolupech. — *Štolu křestní a bílou:* dp. Vojt. Laurer, farář v Úherci; - *křestní štolu*: vdp. Jak. Krejčí, děkan v Ml. Vožici. — *Antipendium*: vp. Jos. Boušek, kaplan v Červ. Řečici. — *Korouhve*: paní Josefa Suchanová v Kovářově. — *Prápor pro školní mládež*: vp. Fr. Jeřábek, koop. v Kuklenách. — *Bohaté šatičky na sošku P. Marie*: blahp. Václav Svoboda v Labském Kostelci. — *Pokrývku na klekátko:* Slavná hospodářská správa v Litni.

Bartolomé Estéban Murillo.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

Duchu podnikavému pravá myšlénka v pravý čas vždy se dostaví. Mladistvý malíř měl dobrý nápad. Nakoupil si plátna a namaloval několik tuctů svatých obrazů, které mu odkoupil jistý obchodník pro Indii. Nikomu se nesvěřiv vydal se s penězi strženými tajně na cestu, až šťastně do Madridu se dostal. Štěstí mu zde přálo. Krajan jeho Velazquez, dvorní malíř a přítel Filipa IV. si jej oblíbil prokázav mu mnohou platnou službu. Prostřednictvím jeho bylo mu dovoleno v královské obrazárně malířské a v Escoriálu kopírovati obrazy dle libosti. S náruživou pílí hlavy nadané jal se studovati a nápodobovati nejslovůtnější koloristy: Titián, Rubens, van Dyck, Ribera, a Velazquez stali se jeho mistry a vzory. Tři leta zde pracoval s napnutím veškerých sil obohativ se tolika vědomostmi, že na tak pevném základě bylo mu lze vyvinouti se v umělce samostatného.

Po třech letech se vrátil do rodného města, které již nikdy více neopustil. Sedmatřicet let žil zde v zátiší a štětec jeho byl tak plodný, že bude asi málo hlavních oltářů,

ve slavných kathedrálách španělských, které by se nechlubili alespoň některým slavným dílem jeho. Kostely, kláštery a paláce sevillské zejména jsou pomníkem podivuhodné plodnosti velikána uměleckého, jemuž Španělé s chloubou po bok staví pouze současného básníka Lope de Vega. Mezi malíři jediného Rubense s nim lze porovnávati. Vyšinuv se na vrchol slávy byl od Karla II. zván na dvůr jeho, avšak život dvorský a vysoké postavení Velazqueza nevábilo jej. Krásná Sevilla, nejbohatější město koruny castilské, mělo dosti vnad, aby jej upoutalo. Rozkládalo se v rozkošné krajině obklopeno nejúrodnější přírodou; bohaté dějiny lapidárním písmem psané skvěly se tu před očima na slavných pomnicích stavitelských; ve přístavu prodlévaly lodě celého světa; staroslavná šlechta sídlila zde vedle bohatých kupců; v řadách duchovenstva vynikalo množství znamenitých učenců, kteří s umělci obcujíce slávu jejich valně rozšiřovali. Proč by byl Murillo opouštěl své rodiště? V Seville bylo vše, co jest podmínkou nejzdárnějšího rozkvětu umění malířského. Nikoho nepřekvapí, že při užasném návalu objednávek není vše vyvedeno stejně pečlivě.

Činnost svou v Seville zahájil skutkem křesťanské lásky. Chudý klášter Františkánů rád by se byl okrášlil řadou obrazů. Ale pro nepatrný honorář nebylo lze dopíditi se malíře. Přihlásil se tedy Murillo sám a namaloval obrazy, z nichž tři až po dnešní dobu znamenitosti nepozbyly: Sv. Diego a chudí, kuchyně andělská, v níž za bratra františkána u vytržení jsoucího andělé jídlo připravují a smrt svaté Kláry. Obraz první nachází se nyní v madridské gallerii San Fernando, druhé dva v Louvru. Není-li v těchto obrazech již vše dokonalé, neobyčejné nadání a původnost z nich jasně prosvítá. Věští stkvělou budoucnost velkého umělce. Roztomilá naivita a a utěšená přirozenost poutá především v postavách oněch andělů vykonavajících dílo kuchyňské s tak líbeznou zručností. Líčeni této legendy dopouštělo ovšem pojmutí genrového, které se umělci tak zdařilo na počátku jeho činnosti. Bylot to jaksi v jeho povaze, tímto způsobem pracovati. A proto i později přidržoval se genru se zálibou. Vedle velkých obrazů oltářních, jako na př. jest „conceptio“, jimiž tak dokonale ztlumočil hlubokou víru národa svého, krátí stále až do pozdních let života jeho cyklus obrazů biblických a legendárních, tímto rázem vynikající. Od Španělů s chloubou jest nazýván „pintor del cielo.“ Byl skutečně malířem náboženské extase a malířem genrů, obé ve způsobu nejušlechtilejším. Komu nejsou známy ty obrazy Sevillských proletářů, těch otrhaných hochů ve mnichovské pinakothéce? Jižním sluncem osmáhlí a polonazí proletáři jsou přece tak roztomilí, že by je člověk na potkání líbal. Na rohu ulice pojídá svůj melon neb svůj hrozen s takovou rozkoší, že každý král mu jí záviděti bude. Nezná starosti a nezná hříchu. Mráz nevinné duše se nedotknul. Ten otrhánek s prázdým košíkem na ruce přátelí a sdílí se s celým světem. Právě se potkal se svým starým známým, velkým hafanem, přicházejícím si k němu na ulici pro denní podporu. Odkud vzíti, když košík je prázdný? „Kamaráde! dnes já sám nic nemám. Musíš přijíti podruhé!“ — praví ta přívětivá tvář toho gamina. „Nepečujte příliš o to, co by jste jedli, co by jste pili, čím by jste se odívali. Vít zajisté Otec váš nebeský, že toho všeho potřebujete!“ To přesvědčení nebeského mistra září chudému šelmovi z nevinné tváře. Ideál proletáře! Úplná beztarostnost, překypující zdraví, blažená svoboda září jim z očí. Vy sprostí Adamité novověcí, co malujete sprosté maso, jděte k Murillovi učiti se, jak ušlechtilý umělec zápolí i s domělou triviálností. Murillovy otrhánky člověk na potkání by líbal, vaším ideálům (?) vyhne se člověk na sto kroků pro sprostotu a zápach. Sprostota a přirozenost nejsou pojmy totožné. Jaká duše takový plod. Jaký malíř, takový obraz.

Při posuzování uměleckého vývinu Murillova uvádívá se obyčejně trojí způsob malby: stilo frio, stilo calido a stilo vaporoso. V té charakteristice jest sice celkem dosti pravdy, nesmí se však mysliti na chronologický postup vývinu uměleckého, jelikož různé tyto druhy provedení vedle sebe a současně se objevují. Ostatně nelze pro množství přechodů udati hranice, kde jeden sloh končí a druhý začíná, asi tak, jako u těch desíti slohů hudby Palestrinské, které Giuseppe Baini ve skladbách Palestrinových rozeznává. Vývin umělecký béře se u každého umělce svou zvláštní cestou, kterou lze snáze sledovati, než roztřídovati. Převládá někde chladná přísnost, která však nepostrádá zvlášní vnady jak kresby, tak koloritu. Byl zajisté Murillo mistrem toho i onoho oboru. S přibývající průzračností stínu, s vývinem pološera dostalo se barvě vniterné, na mnoze žhoucí teploty. Vedle tohoho slohu — stilo calido — vyskytuje se pak v jistých dobách současně též stilo vaporoso, zejmena v obrazech neposkvrněného početí Marie Panny a to v těch nejznamenitějších, ale nikolivěk co nahodilá proměna malířského způsobu provedení, nýbrž co zvláštní pojmutí podmíněné povahou předmětu.

Obrazotvornost Murillova obohatila zde

tím druhým a třetím slohem mluvu malířskou o zcela nové, dosud neznámé a původní nářečí. Tato zvláštnost objevila se snad ponejprv na obraze sv. Antonína Pad., který Murillo r. 1656 maloval pro baptisterium sevillské kathedrály. Líčí zde umělec vyšší náladu náboženskou tony zcela zvláštními. A od té chvíle co dokonale ovládal pomůckami malířskými, vyvíjela se tvořivost jeho měrou úžasnou.

Do řady děl nejznamenitějších a nejznámějších čítají se: oba velké obrazy, jimiž líčí se legenda o vzniku chrámu Sa Maria Maggiore v Římě, nyní v Akademii S. Fernando, narození Panny Marie v Louvru, sv. Ildefons, sv. Bernard, vidění sv. Augustína, Rebekka a Eliezer, pak Madonna s růžencem v madridském museu del Prado. Od r. 1667—1668 povstaly obrazy zdobící „sala capitular“ v kathedrale Sevillské, od 1670—1674 veliké malby pro hospital de la Caridad, od 1679—1680 malby ještě četnější pro sevillský klášter kapucínský, současně, snad od 1670—1678 nejznamenitější vyobrazení nepoškvrněného početí a zvěstování Panny Marie, jakož i martyrium svatého Ondřeje; z posledních pak let konečně pocházejí obrazy: tak zvané „vychování Panny Marie“ a cyklus o marnotratném synu, z něhož čtyry obrazy v museu del Prado, pět v Madridské galerii Salamanca se nacházejí.

Výjevy starozákonní, které v malířství španělském řídce se objevují, maloval Murillo jen v několika obrazech, jako jsou: Mojžíš ze skály vodu vyvozující („la sed“), tří andělé u Abrahama, požehnání Jakobovo, Rebekka a Eliezer u studnice.

Velmi často vyobrazoval Murillo svatou rodinu a Madonnu s Ježíškem skoro vždy v přirozené velikosti. Rodičku Boží malovával typem nevinné černooké dívky z Andalusie, z jejíž tváře mluví něha, vážnost a čistota; Ježíška co roztomilé dítko plno života s podivuhodným výrazem božství věštícím a s těma leskle zařícíma očima, v nichž tak zvláštní kouzdlo spočívá. Světoznámý jest Ježíšek s beránkem (El niño Dios, pastor) a Ježíšek podávající malému Janovi mušli s vodou (Los Niños de la concha). Oba skvosty krásou barev nepřekonatelné nacházejí se v madridském museu del Prado, kde též tak zvané „vychování Marie Panny“ (sv. Anna vyučující P. Marii z knihy) se chová.

Za nejznamenitější dílo koloristické dokonalosti a jemnosti považuje se obyčejně sv. Alžběta nemocné uzdravující. Milostná krása s výrazem ušlechtilého milosrdenství v oslněné postavě vznešené pomocnice živě kontrastuje s bídou churavců a ošklivostí neduhů jejich. Podobný dojem plodí obraz sv. Tomáše z Villanuevy almužnu chudým udílejícího. Výraz světcův s takovou dobrotivostí mezi chudými prodlívajícího i zde dojímá nedostižitelně. Jemně lomené světlo sloupořadím rozsáhlé síně pronikající obklopuje hlavu světcovu jakoby nadpřirozenou září, kdežto na tomto jakož i na onom obrazu skupenina nedužívců a ubohých na palčivém výsluní se nachází.

Jiné dva obrazy plny poesie jsou jakoby přechodem k dílům vyššího řádu náboženského. Přítel Murillův, bohatý kanovník Don Justino Neve, dal je malovati do dvou lunet hlavní lodě sevillského kostela S. Maria la Blanca. Vypravujít událost o vzniku chrámu Sta Maria Maggiore (ad nives) v Římě: „Sen patriciův“ a „Zjevení jeho“. — Oba tyto „medios puntos“ a sv. Alžběta řadí se k nejrozsáhlejším pracím umělcovým. Murillo objevuje se zde v nejvyšší dokonalosti ovládáním rozsáhlých ploch a jednotou koloristických účinků. Tony barev jsou ve stínu hluboké a mocné, v polosvětle teplé, v plném osvětlení jasné a svěží. V roztříděni světla a stínu, v jejich přechodech a rozdílech, v kontrastech a souladu tónů barev objevuje se rozvaha a moudrost umělecká stále poutající a k nové pozornosti vybízející. Jsout to nejkrásnější plody druhé maniry umělcovy.

Od uvedených vyobrazení různí se veškerým pojmutím díla třetí řady, v nichž objevuje se nedozírná hloubka citu náboženského a žár víry španělské. Víra katolická zakotvena jest až na dně srdce Španělova. Nadšení náboženské zde v tom jižním ponebí plane mocněji, než kdekoliv mezi katolickými národy. Poesie a umění o tom vydávají výmluvné svědectví jako nikde jinde. V první řadě vedle Calderona stojí Murillo mezi nadšenými zástupci víry nezvratné. Španělská hloubka citu náboženského v něm se vtělila. On ji přiodil rouchem nejdokonalejším a nejkrásnějším.

(Pokračování.)

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 7. **V Praze, dne 30. července 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Na rozloučenou J. M. Dr. Frant. S. Bauerovi. - Památka na den konsekrace J. M. biskupa brněnského Františka Salesia. — „Zodpovídané otázky archaeologické“: Rakovník a jeho rchaeologické památky. - Farní Chrám P. Nanebevzetí Bl. P. Marie ve Vejvanovicích. - Filialní Chrám P. sv. Bartoloměje v Kočím. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc červeuec.)

Dr. František Salesius Bauer, biskup brněnský.

(Dle fotografie kreslil J. Mukařovský.)

Na rozloučenou

J. M. Dr. Františkovi Sales. Bauerovi,

biskupu brněnskému,

ke dni 15. srpna L. P. 1882.

Duch Páně vane nad světy a věky,
vše, co kde živo, váním jeho žive:
jím nebe září, rájův kvetou vděky
a tekou proudy lásky milostivé;
dech Jeho všady vévodí a vládne,
mír blahý z Něho v duše rozlévá se,
a světlo, teplo k životu i spáse
kol kolem proniká i v rovy chladné;
Jím kvítí mládne a plodové zrají,
Jím vše, co blaží, rodí se a množí;
Jím na nebesích světci oplývají,
a v podnebesí roste říše Boží.

Duch Páně vane nad Sionem svatým,
nad stánkem věčným lásky neskonalé,
a v šíři — v dáli divem nepojatým
v rod jeden pojí sluhy, pány, krále;
všem skytá živnou slova svého mannu,
vše nejsvětějším ubožňuje Tělem
a všechněm zůstávaje Těšitelem,
Svou láskou blaží sbory nebešťanů.
Duch Páně vana, lidstvu světí sluhy,
jim v ruce klade dary lásky svojí,
a sám je Kristovými čině druhy,
jich službou s nebem širou zemi pojí.

Duch Páně vana, posvětil si *Tebe*,
náš druhu dosud, blahý nebes tužbou,
a naučiv *Tě*, obětovat Sebe,
ve svatostánku zvelebil Tě službou.
Duch Páně vana, výš a výše kyne,
Svou láskou z našeho Tě kola
do sboru apoštolův svojich volá
na týn, co světci Soluňany slyne:
kde Cyrill, Method otce naše křestil,
kde svatých setba na žeň hojnou zraje,
Duch Páně káže, bys Mu duše pěstil
a bratry vodil do věčného ráje.

Duch Páně vana ovládej *Tvou* duši,
Tvým touhám žehnej — žehnej slovům, činům,
ať vše, co láska žďá i s hůry tuší,
Tvou láskou vzejde bratrům *Tvým* a synům.
Jeť mnoho díla, ježto čeká na *Tě*,
jeť šírá role a vlasť veliká je,
kde z Boží setby obilíčko vlaje,
a nebem plane ve stříbře a zlatě:
Duch Páně dej *Ti* ohněm Svojím pláti,
by svítě horám, dolinám i pláním,
všem by, čím bývá milátkům svým máti,
byl otcem lidu, stádci požehnáním.

Duch Páně vana, provázej *Tě* všady,
kam apoštolské ponesou *Tě* kroky,
by kde kdy staneš, Kristu zkvetly sady
a rajských zdrojův šířily se toky.
Duch Páně dej *Ti* dle světcova vzoru,
jenž od kolébky jasně září *Tobě*,
na svícnu v Církvi zářit v každé době
a všem být vůdcem na nebeskou horu.
Duch Páně vana, silou bohatýrů
Tvou duši zjařuj ve posvátném boji,
by vítěz láskou v blahém nebes míru,
mzdy Kristem došel a koruny svojí.

Václav Štulc.

Památka na den konsekrace J. M. biskupa brněnského Františka Salesia.

Akademie křesťanská slaví dnes v den Nanebevzetí blahoslavené Marie Panny veliký svátek. Předseda její, J. M. nejdůstojnější pán Dr. František Bauer, dochází dnešního dne vrchole kněžské důstojnosti posvěcením na biskupa diecése brněnské. Metropolita moravský J. Em. kardinal-arcibiskup Bedřich Fürstenberg světí právě na úřad apoštolský jednoho z nejlepších svých kněží a synů zbožné Moravy, jehož Akademie křesťanská s chloubou čítá k svým hlavním zakladatelům, kteří ústav tento veledůležitý do života povolali a o rozkvět jeho úsilovně pečovali od počátku a po celou dobu trvání až do onoho dne, kdy Prozřetelnost Boží povolala starostu Akademie křesťanské k vysokému úřadu apoštolskému na stolec sv. Methoda. V prsou redaktorových zápasí hluboký žal s upřímnou radostí. Žal nad ztrátou nenahraditelnou; radost nad povýšením k důstojnosti apoštolské. Když Pán Bůh volá, musí ze srdce, byť by i krvácelo, ustoupiti žal, aby radost nebyla kalena. Tvář se usmívá, ač slzy v oku se lesknou, tak jako někdy na nebi zlaté slunko skrze závoj dešťový se usmívá. Dnes však ten obláček musí ustoupiti radosti ryzé, nezkalené. Dnešek náleží jen radosti! Dnes dlužno štěstí přáti diecési brněnské, že svěcením na důstojnost biskupskou dostává se prestolu sv. Methoda na Petrově apoštolského náměstka, zbožnému kněžstvu zbožného biskupa, dobrým dítkám dobrého otce, velikému stádu moudrého pastýře. Dnes dlužno vřelý dík vzdáti bývalému starostovi Akademie křesťanské za péči, kterou ústavu věnoval, za lásku, kterou veškeré podniky ku osvěžení života církevního na poli katolické bohoslužby, křesťanské vědy a křesťanského umění rozněcoval. Dnes dlužno nazpět pohlédnouti na ty práce, ve které s obětovností a vytrvalostí dobrovolně se uvazoval. Za vzniku Akademie křesťanské když pracovány jsou stanovy jednotlivých odborů, vzácnou radou pomáhal do života povolávati, co později vždy tak dobře se osvědčilo. Když na počátku působení Akademie křesťanské veliké množství členů se přihlašovalo k jednotě den co den, ujal se úřadu pokladnického tehdáž nejnamahavějšího a vyžadujícího každého dne práci několika hodin. Když vzrostla spolková knihovna štědrotou ušlechtilých dobrodinců na několik tisíc svazků, spořádal ji a vzdělal seznamy obětovav na vykonání obrovské práce nikoliv hodiny a dni, nýbrž týdny a měsíce. Činnost jeho v ředitelstvu jevila se stejnou měrou v odboru vědeckém a uměleckém, kdež účinkovati nepřestal ani tehdáž, když důvěrou všech členů jednoty po smrti Hellichově za starostu Akademie křesťanské zvolen jest. Každý nový kalich, nová monstrance, nové mešní roucho, nový obraz, nový oltář, vše — malé i velké — poutalo pozornost jeho a plodilo radost v prsou jeho.

Když odbor hudební rozšířil se v „obecnou Jednotu Cyrillskou“, s jak vřelým účastenstvím sledoval vývin její! Jak zářívala tvář při produkcích pěvecké školy cyrillské! A jedva povolán ku řízení nejdůležitějšího ústavu diecése, kníž. arcib. semináře, jednou z prvních péčí jeho bylo, aby služby Boží konány byly s takovou oslavou, jakou nejsvětější úkon a zakonodárství vyžaduje. Sám účastníval se mnohdy pěveckých zkoušek, kterými bohoslovci pravidelně připravovali se na svaté úkony. Aby vedle hudby posvátné také lásku k výtvarnému umění církevnímu v srdcích svých svěřenců budil a živil, zavedl přednášky v semináři o umění církevním a jakmile čas dopouštěl, účastníval

se sám uměleckých exkursí, které s bohoslovci po pražských kostelích se podnikaly. Život jeho skládal se z práce a modlitby. Pracoval od časného jitra, až do pozdní noci. Jediným odpočinkem bývala občasně nějaká chvíle pod večer v seminářském kruhu přátelském. Jak milé, jak poučné, jak krásné bývaly ty okamžiky klidu a úvah a plánů a upomínek. Škoda jich! Škoda!

Prozřetelnost Boží povolala jej výše — k úřadu apoštolskému.

Šťastná diecése! Plesej! Nám ale jest teskno. Dělil s tebou srdce a tvé nyní osiřelo. Těžké rozloučení! Jen na krátko Morava Praze ho zapůjčila. Syna svého matka zase k sobě povolala. Sv. Method na svůj stolec si jej posadil.

Vysokého úřadu nehledal, Duch Svatý z úkrytu sám jej vyvedl. Povolání k úřadu vznešenému překvapilo zvolence samého nejvíce. Duch Svatý své nástroje v tajných dílnách oku lidskému nepřístupných sám si vychovává a vzdělává. Když pak čas zralosti přišel, zaklepe na dvéře, otvírá je, vede na světlo a staví na svícen. Diví se svět a žasne na svícen postavený. Podivuhodné ty školy Ducha Svatého!

Ve škole skryté vyvolence vyučil. Dal mu poznati vše, čeho biskupu znáti a věděti třeba.

Mladého kněze mysle zbožné a ducha bohatého, poslal do duchovní správy, aby seznal potřeby duší prahnoucích po živých pramenech života věčného. Odtud poslal jej do sboru oněch, kteří hlubším vzděláním ve vědách bohosloveckých mají býti učitely příštích učitelů. Když duch po vědění práhnoucí věděním se napojil, mlád na letech, ale starý věděním, učiněn jest učitelem budoucích kněží. Sedě na kathedře srdce zbožné neochladlo, horlivost za spásu duší neusnula. Den patřil jinochům pracujícím hlavou na přípravném díle pro stav duchovní, večer náležel jinochům pracujícím rukou pro výživu tělesnou. Tak mladý učenec a mladý kněz dělil svůj čas mezi pracovníky ducha a pracovníky těla. Den co den seznamoval se s duchovními potřebami těch i oněch více a více. Byl učitelem, přítelem, vůdcem, rádcem tříd obou tak různých. Míval mnoho radostí a a míval mnoho starostí. V životě kněžském ten dvojí úděl bez ustání se střídá jako úsměv sluneční s pláčem deštovým. V slzavém údolí jinak není. V plném proudu práce náhle povolán jest ze sídla moravského arcibiskupství na sídlo arcibiskupství českého, z Olomouce do královské Prahy, do výhně čilého života. Tehdáž právě zde v uvědomělejších kruzích katolických počal se jeviti čilejší ruch. Ve středišti království počal se právě soustřeďovati život. Spolky katolické zahajovaly činnost a probouzely ospalé. Každou novou jiskrou rozmáhal se oheň. S otevřeným náručím přijat nový pomocník s hlavou jasnou, myslí klidnou, rukou ocelovou. Nebylo spolku, nebylo podniku katolického, k němuž by se nebyl přidružil. Na práci zvyklý, a v práci zručný, brzy pracoval všudy s mravenčí pílí a s holubičí skromností. Nejtěžší úkoly připadávaly jemu. S tváří usmívavou rozhřešoval je. Byla to doba práce veselé a požehnané. Jak vzácných zkušeností lze nabýti knězi v proudu života tak čilého! Ve škole života přiučí se člověk věcem, jaké v knihách nenajdeš.

Přiblížila se poslední zkouška. Z nenadání povolán jest za správce prvního ústavu diecése, v němž příští kněži se vychovávají. Ku řízení takové důležitosti co tu vyžaduje se moudrosti, zbožnosti, trpělivosti, vytrvalosti, lásky, spravedlnosti, shovívavosti, mírnosti! Býti otcem všech dítek té velké rodiny, poznati veškeré potřeby duševní i tělesné, vychovávati je tak, aby až do světa se rozejdou, rozum vědou osvícený zářil a srdce zbožnosti plné hřálo a tělo sebezapíráním podajné sloužilo bezvýmínečně: jak krasný, ale jak těžký to úkol! Jak tu třeba posvěcovati duši vlastní, jak často tu třeba hledati pomoci u podnoží kříže, u svatostánku Beránka, v duchovním zátiší!

To byla poslední zkouška. Duch Svatý s dobou přípravy byl hotov. Škola se skončila. Zkoušený a zkušený postaven na svícen. Od úřadu velmi těžkého povolán jest k úřadu nejtěžšímu.

Bylo mu navrátiti se, odkud přišel a nastalo loučení.

Smutné bylo zasedání ředitelstva Akademie křesťanské, v němž předsedal a s ústavem tak milým se rozžehnal. Co více práce stálo, člověk více miluje. Odejde, ale milovati nepřestane. Na světě jest láska, jejíž kořeny ze srdce vyhubiti nelze. Jsou zapuštěny až na dně duše

Ještě jednou jsme se sešli na rozloučenou v přátelském kruhu: Akademie křesťanská, dědictví Sv. Prokopské a představenstvo seminářské v nádherné dvoraně sv. Václavské. Poslední pozdrav Akademie křesťanské vyslovil náměstek starostův architekt Barvitius, dědictví Sv. Prokopského vyšehradský probošt Štulc, semináře spiritual Kořan. „Škola Cyrillská“ k těm pozdravům zpívala a ústy dívky se rozloučila.

Byl to věru den krásný, nezapomenutelný, nadšený, ale — poslední. — S Bohem!

Blažený kus života se skončil, aby se nikdy více nenavrátil. Ale upomínka zůstane a blažiti nepřestane.

Dnes metropolita moravský světí v Olomouci na biskupství nástupce sv. Methoda. Seděti na stolci světce a prvního apoštola, jaká to důstojnost!

„Method“ ten velepamátný den dvojnásobně slaví. Duch Svatý dlouholeté dílo své dnes dokonal. Nám sluší radovati se a blahopřati k apoštolskému úřadu.

Nástupce sv. Methoda,
biskupa Františka Salesia
zachovej Hospodin!

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

81.

Rakovník
a jeho archaeologické památky.

Napsal Dr. *Sigmund Winter*, prof. při vyšší reálce v Rakovníku.

(Dokončení.)

D. Děkanství.

Stavení stojí u samé brány Pražské na Zákostelí. Je spojeno se zahradou. Rázu je novějšího, ač čteme v seznamu rychtářů často dotčeném, že fara stavěna byla r. 1517 za 21 kop a v městském archivu je kniha příjmů a vydání, v níž četl jsem kolik každý zedník při stavbě fary dostával. Dnešní jednopatrové stavení je pozdější, vždyť už r. 1522 hořelo v Zákostelí a shořelo „skůro“ všecko. Zapalil jakýs Špaček, za to ho upálili taky. 1563 zase vypukl oheň proti faře od Martina Wláska pekaře

Stavení jest jinak velmi úhledné a prostranné. Na jedné straně je několik ve zdi uražených kamenů; býval to bezpochyby pavlán.

Na děkanství není nižádných památek starých. Z knihy pamětní důležitá je věta z opisu dekretu Václavova: „1407 plebanus Raconicensis elevatur per privilegium regale ad decanum.“ Pak důležito datum, že kaplanství založila Veronika Rošerová r. 1724. Že pan děkan pečlivě chová kancionál jeden ze tří dotčených, o tom mluveno nahoře.

Z obrazů na chodbě rozvěšených nemá ani jediný ceny umělecké do sebe, jsou to podobizny děkanů as desíti. Mezi nimi důležitější Libertin, pražský kanovník, za něhož stavěna kaple sv. Rocha (1715.)

Zajímavější jsou dvéře v pokojích prvního patra i dole v přízemí. Jsoutě vyřezávány, zlaceny a vkusným rokokem zdobeny.

Patronem je město. Mezi fundatory a dobrodinci chrámu vyniká paní Justina Bušková z Hořešovic hned na prvním místě, dadouc 2 dvory kmetcí se vším r. 1502.

Kniha fundatorů je na prvních listech opatřena dovedně perem provedenými obrazy: dva znaky (městský jeden) a obraz sv. Bartoloměje. I čelo knihy pěkně v ornamentech provedeno jest. Nese datum 1762.

I radnice městská, dům jednopatrový, na němž vypíná se cibulovitá věž s hodinami, jest z doby pozdější, nežli v rukopise o rychtářích udáno. Tu stojí sice, že r. 1564 za rychtáře Mikuláše Pláteníka „rathauz byl klenut za primastwi p. Giřího Malého“, ale Rakovník vyhořel několikráte a to hlavně po té straně, co stojí radnice, tudyž není divu, že nynější stavba nevkusná je práce doby nejmladší.[1]) Roku 1596 „čtwrteční hodiny na rathauz způsobeny za purkmistrstwí P. Jana Píseckého z Třebska.“ V radnici není starších památek nijakých. V radním sále je obraz cís. Marie Teresie, Leopolda a Josefa.

V archivu jsou některé důležitější listiny. Nejstarší listina originální je z r. 1319, obsahuje privilegium krále Jana k Rakovnickým, že smějí v Křivoklátských lesích pásti.

Vojenské záležitosti z války 30leté mají tu také řadu listin 1618—1648. Na tento rok je tu od „Hans Christopha Königsmarka Salva Garda“. Jiné listiny o vojenských věcech jdou až po r. 1757, z nichž zejména čte se, kolik „Brandšacunků“ musil Rakovník platiti Prušákům ve válce sedmileté. Napřed musili dáti pruskému „feldlazaretu“ 3000 zl. a pak brandšacunku 4500 zl.

Mezi rozličnými korrespondencemi a listinami druhu nejrozmanitějšího je zajímavá ta,

[1]) 1777 líčen rathouz co velmi porouchaný. (Archiv města.)

jíž Kolovrat[2]) sobě žádá, by byl v chrámu rakovn. pochován, pak listina osvobození od „Hrádku“ a připočtění Rakovníka ku třetímu stavu měst 1588, dále listina o stěhování se židů z ulice Lubenské do Vysoké, důležitá pro historický místopis.

Císařské mandáty jsou srovnány a jdou od r. 1546—1785; týkají se berně, nařízení hotovosti, katolické protireformace, volání na sněm. Ku konci jich mnoho německých.

Kopiáře jsou v archivu od r. 1560—1699. Zajímavá čte se tu zpráva, že r. 1571 nařídil sněm zemský, aby spočítány byly domy a chalupy Rakovnické. Bylo jich všech 198.

Smutná je zpráva o Švejdech, kteří vzavše 6000 dukátů „brandšturmu“, kostel a všecko vyloupili.

V listině z r. 1994, vyznává městská rada, že dle cís. mandátu všecky sousedy svolati dala a že počítajíc osmého člověka, přec 24 osob proti Turkovi poslati nemůže!

Pak tu nalezáme řady rozličných relací od r. 1560—1700 v příčině obecních záležitostí, berní, šenků, jakož i věcí sousedů se týkajících, Lounských, Žateckých a jiných. Některé řezané cedule a smlouvy práva privátního jsou pro lokální památku zajímavy. Tychona Brahe et „Sohn“ mají tu Schuldbrief německý z r. 1644.

Z jedné listiny jde na jevo, že na radnici byl starý český orloj. V listině se žádá, aby zachován byl. Dnes ovšem není po něm památky. R. 1680 však ještě byl.

Berní kvitance a registra uložena jsou tu z let 1613—1717, dále „Šacunky čili sepsání gruntovních majetností“ od r. 1600 až 1700 a pak dále až po rok 1800, pak „Misivy“ od podkomořského úřadu r. 1783. Zajímavy jsou dále listiny týkající se řemesel a dějiny české práce najdou tu dobré příspěvky. Důležitá jsou registra o koupích, úmluvách atd., kteráž se soudně co rok zapisovala. Jsou z let 1560—1613.

Hrdelní pře uloženy jsou též v několika svazcích z let 1551; 1563—1564, 1565 atd. Řada pramenův a listin týká se „svobodného domu“ Našilovskeho, v němž provozovaly se živnosti. O tom domě psal na tom hojném základě pan Levý v Arch. Pam.

Mezi knihami věcí kostelních se týkajících jest foliant z r. 1612 zajímavý, v němž matrika křtin a svateb, jakož i zápisů pohřebních.

Mezi listinami o církevních věcech je zajímavá ta, kterouž r. 1686 zakazuje se, aby ponocný více nezpíval: „Chval každý duch hospodina“ atd., že je to ze „starého“ kacířstva.

Pak tu chovají několik mustrunků, z nichž zřejmo, kolik každý stav daní, koní odváděl a to r. 1570. Je tu mustrunk Litoměřického, Chrudimského, Žateckého, Plzeňského, Bechyňského, Čáslavského kraje. Knih intimačních celá řada tu od r. 1793—1779. Z majestátů královských jmenuji vedle již nahoře spomenutého Janova Wladislavův z r. 1471 stran myslivosti (latins.). Od téhož krále jsou tu ještě listiny z let 1500, 1506, 1515. Důležitý je originál majestátu Rudolfova (1588), že Rakovník městem a že se mu bývalá privilegia stvrzují zase.

Mezi prosbami a jinými papíry zachovanými čte se zajímavý: „Bittschrift eines englischen Prinzen Giacomo Stuardo zum Rakonitzer Magistrat um Unterstützung, da sich Prinz Giacomo in höchster Noth befinde etc.“ Dále jsou tu „Artikule sněmů českých“ z let 1529—1646. Knihy rozsudků stvrzených od králů Ferdinanda I., Maxmiliana II., Rudolfa, Matiáše až do Ferdinanda III. jsou pro rakovnickou historii kultury velmi důležity.

Pro dějepis Rahovníka nezbytny jsou městské knihy, jichž tu celá skříň rozličných forem a vazeb. Jdou od roku 1436—1755, ovšem ne nepřetržitě. V století 15. jsou jen dvě zachovány.

Konečně slušno zmíniti se o kalendářích psaných i tištěných, jichž serie jde od r. 1593 až 1773. Jest jich přes sto. Archiv tento srovnal příčinlivý pan Hovorka roku 1868. Před tím válely se listiny na sýpce a na věži. Jinak nechová radnice v sobě nic starožitného.

Z budov důležitějších v městě jmenoval jsem už na začátku svého referátu školu reálnou a pak dům okresního soudu. Obě stavení jsou slohu kasárnického beze všech architektonických ozdob. Reálka však je stavení poctivé, solidní. Kámen základní položili 7. srpna 1832. Stavěl ji stavitel knížete Fürstenberka Antonín Müller. Denně mu platili měšťané 3 zl. 20 kr. stříbra (Štembera 51). 1833 a to 3. listopadu otevřen jest první ročník školy. Měšťané platili na stavbu 30.000 zl. Myšlénku, jakož i velikou na vždy hmotnou pomoc k této nejstarší reálce v Čechách dal urozený pán Václav Chlumčanský, arcibiskup Pražský († 14. června 1830). Dvoupatrová budova tato školní stojí k severní straně velkého kostela, zdélí je 30 sáhů 4 stopy a šíř 18 sáhů 4 stopy. Oken 150. (Štembera str. 52.)

[2]) Na téhož Kolovrata žalují 1640 Rakovničtí, kterak tu řádil se svým vojskem. (Archiv.) Kolovratům náleželo blízké panství Petrsburské teď Černínské.

Dům soudní, budova o dvou patrech, nevyniká ničím. Stavěli ho r. 1840. Nad prvním patrem nápis:

„C. k. okresní soud. — K. k. Bezirksgericht“

a nad patrem druhým v štítě:

„Securitati[1]) public. Ferdinandus MDCCCXL.“

V listovně mi ukazovali některé staré knihy. Knihy ortelní z r. 1554; Liber obligat. 1617; knihy gruntovní 1564 a mnohé jiné. Velmi úpravná jest při nich vazba. Některá má kování a kůži na deskách takovou, jako jsme viděli na kancionálech rakovnických. V koži bílé neb přirozeně žluté jsou vyryty rozličné ozdoby a linie velmi vkusné. Kování je mosazné.[2])

Rakovník má 226 domů v městě a 220 na předměstí a 7 domů zvaného města israelského. Obyvatelů je 4648 (dle sčítání r. 1870).[3])

Poněvadž město častokráte vyhořelo, nemá rázu starožitného ve svých domech. Jediné dva domy na náměstí se svými lomenicemi mají starou tvář. Na předměstích je dokonce více chatrčí nežli domů.

Památnější sochu má Rakovník jednu a to na náměstí. Je to socha Matky boží. Vystavili ji r. 1750 pro poutníky prý, kteří putují na sv. Horu o svatodušních svátcích. R. 1829 byla opravena. Výška je 6 sáhů. Stojí v jihovýchodní části náměstí. Na podstavci, ná němž není ani jedné klidné linie, stojí čtvero světců. Jsou to sv. Václav, Vít, Prokop a Vojtěch, velikosti téměř přirozené. Jsou — jako celý pomník — z pískovce. Obruby a některé částky oděvu svatých jsou pozlaceny. Na podstavci jsou následující nápisy: V poli východním:

„vIrgo DeI genItrIX
pIa paX sIt In
Vrbe Racona
qVae
benefaCtores
proVoCet
In
MerIta.

Na poli severním:

„Vrbs
Racona et De VotI
CVLtores MarIae phIlI eXstrV
XerVnt.“

K straně západní je jakás schránka, s dveřmi plechovými, železem pobitými. Nad ní nahoře — již na patě sloupu — je:

„R. V. IDCCCXXIX“

a znak města Rakovníka, na němž některé předměty jsou zlaceny. Nápis k straně jižní:

„Vrbs
RaCona atqVe
benefaCtores
pII
honorI
MarIano
De Vote
eXstrVXerVnt.

Z podstavce pne se do výše čtyrhranný sloup s hlavicí též čtyrhrannou, fantastickou. Na sloupu jsou vytesány tu a tam kousky oblaků a hlavy andělíčků. Nahoře stojí Matka boží s Ježíškem. Koruny obou jsou pozlaceny. Tvář obrací Maria Panna na západ.

Kolem statue dole je několik kamenných patníků železným řetězem spojených. Z dlažby je k tomuto zábradlí jeden stupeň.

* * *

V Rakovnickém vůkolí památný je vrch na východní straně při pražské silnici zvaný „Spravedlnost“. Zde popravovali. Jsou pamětníci toho, když tu rozházeli zeď — kolo — na níž utráceli se odsouzení. Na severní straně přes vrch v lese Olešenském stojí lesem a prstí zanesené valy jakés — pravidelný čtverhran s vchodem. Má se za to, že jsou to zbytkové ohrady, v níž tábořilo vojsko před bitvou Bělohorskou, kteráž tu vlastně začala se. Ale mně ten čtyrhran není tím nijak vysvětlen. Vocel o takových valech umí leccos jiného povídati.

O hradech Kokrdově, Hlavačově, k nimž pojí se rozličné pověsti místní — hlavně rázu loupežnického — není dnes ani památky.

Ze jmen ve vůkolí zajímavějších nalezl jsem „u jívového kříže“ pak na „Wuřwině“. Kde byl jívový kříž, nevím. Vuřvina, později Huřvina, je oudolí na východě Rakovníka.

Rakovník má k východu několik rybníků. Bylo jich více — as 10. Na dnešní den zůstaly asi dva. Ostatní vše je vysušeno. Jména v archivu zachovaná jsou: rybník „Prdatka“ později Kaván.[4]) Jméno „Kaván“ dostalo se rybníku r. 1524 bezpochyby od některého člena rodiny Kavánů z Čejkova, z nichž jeden, Jan, roku 1628 rychtářoval. (Archiv.) „Velký rybník“ dělán za purkmistra Petra Psiny r. 1482. Nový rybník,

[1]) O tento nápis brousí se vtip Rakovnických — prý se v domě tom „publ kum sekýruje“.

[2]) Na desce jedné a pak uvnitř přivázán jest list pergamenový obsahující kus z knihy Josue a evang. Matouše latinské obé. Ale krásná iniciálka a skráceniny ukazují na století 14.

[3]) Dáta z kanceláře městské.

[4]) Kaván vysušili před 5—6 léty.

mající podobu S, chová ryby do dnes. Byl dělán r. 1533. Jiný rybník byl Bártův, rybník Bachor, rybník Palouče a konečně Kornhauzský. Až na ten poslední a pak „nový“ zmizely ostatní všecky.

Z archivních pamětí jde jasně na jevo, že okolí Rakovníka mívalo velmi mnoho chmelnic — ba, že chmele pěstování beze vší pochyby odtud bralo se k severnímu Žatci. Dnes je tu chmele málo.

Poetická památka z vůkolí Rakovnického je kostelík sv. Jiljí, ležící na západě při silnici as čtvrt hod. od města.

Původně tu bývala lesní kapla a při ní v chalupě bydlel poustevník. R. 1861 vypravuje dr. Štembera: „Poustevna se zde udržela až do časů Josefinských i s poustevníkem; a teprv nedávno zemřeli starcové, kteří dobře pamatovali posledního zde poustevníka, kterýž pro svůj výtečný humor a veselou mysl prý na každé veselce pozván býval, a svou ostrou satirou nemálo Rakovničanky prosou i veršem stíhal, pročež mu měšťanské paní, aby se jeho střel uchránily, hojných pokrmů do poustevny zasílaly. Byl prý rodák ze Strakonic a původně soukenník.“ (Štembera: Žebrák, vel. zvon Rak., báseň. Str. 7.)

Kostelík sestává patrně ze tří částí. Nejstarší je presbyterium. Pak přistavěna ostatní část lodi a na zeď příčnou konečně nižší nalepen přístěnek. Délka chrámu od presbyteře k hlavní příčné zdi je necelých 15 metrů. Presbyterium samo je 5 metrů a přístěnek též. Délka celého kostela tedy 20 metrů.

R. 1856 byl kostelík přičiněním kaplana p. Fr. Viktorina a přispíváním všech občanů opraven, dostal nové krytby, stropu, střechy a tudyž stará „idyllická“ (dle Štembery) podoba jeho z části zmizela. A musilo se tak státi. Jen tak bylo lze kostel uchrániti. Zkusiltě mnoho. Vždyť o ten kostelík, co strategický bod, bojem servali se císařští s královskými před bitvou Bělohorskou. A už v 17. století žaluje rada městská, že pro chudobu není s to, aby vybitý a porouchaný kostel sv. Jiljí mohla opraviti. (Archiv.)

Presbyterium má 3 gothická okénka bez kružby, nízká, lomená, neumělá. Sklo jest i s rámy dřevěnými datum nového. V lodi k jižní straně jsou okna dvě téže podoby. Protější severní zeď je bez oken. Opěracích pilířů se střechou jest jenom na polygonním presbyteriu a čítá se jich čtvero. Presbyteř tvoří pětihran. Dvéře do chrámu od strany jižní jsou dubové, dosti sešlé, se starým zámkem. Otevírají se jen na jedno vrato. Nad nimi po levé straně je ve zdi jakýs čtverec zabílený, kamenný. Co na něm bývalo, neumím říci. Nízký přístavek čtyrrohý, opřený na portál má také dvéře, jež stále jsou zavřeny. Hlavní vchod dotčený je nerovný oblouk nízký. —

Střecha je všude kryta novými taškami. Na hřbetě jejím uprostřed kostela vypíná se vížka tvaru gothického v pyramidu s křížem se končící, s osmi okénky, všecka polepena taškami břidlicovými. V ní je zvoneček neveliký bez nápisu.

Kostelík uvnitř je dlážděn cihlami, ale velice sešlými. Strop hlavní částky kostela je na rákos, rovný a zdi obíleny.

Presbyteř je nižšší. Širokým obloukem odděleno jest od hlavní části, na jehož vnitřní straně napsáno je:

„Chrámeček tento opraven a opět zřízen přispěním dobrodinců Rakovnických l. P. 1856.“

Na křížové klenbě sbíhají se v první polovičce dvě sotva naznačená žebra v prostém svorníku, tvoříce tím po každé straně jeden gothický výklenek, v němž k jižní straně okno a naproti skříňka s voskovým Ježíškem. Pak jest žebro přes celou příč klenby do jehož středu dvě malá žebra vbíhají od zadní strany presbyteria. Tato dvě žebra tvoří 3 výklenky. Jeden zazděný a dva mají okna lomená. Žebra beze všech podpor zapuštěna jsou ve zdi.

Hlavní oltář stojí isolován. Dvěma dřevěnými brankami po každé straně lze za oltář jíti. Délka obnáší 2 metry necelé. Mensa je zděná. Oltář sestává vlastně jen z velikého obrazu za sklem. Je to postava sv. Jiljí v biskupském ornátě. Dosti slušná malba z 18. století na plátně. Berla biskupova je ze dřeva na plátno nalepeného a postříbřeného. Hořejší ozdobná část je z mosaze, jakož i spona na pluviálu. Ostatně je mitra, berla i spona bohatě posázena skleněnými kaménky. Nad obrazem nápis:

„Sancte Aegidi ora pro nobis.“

Kolem obrazu jsou ve dřevě vyřezávané ozdoby květinové a 2 hlavy andělů. Na mense stojí obraz malý — za sklem hlava Kristova zcela obyčejná. Tabernaculum není.

Před oltářem tím je v zemi zapuštěn zajímavý kámen pískovcový s nápisem téměř nečitelným:

„W strziedu przied swatau kralownau mrziel mlynarz darec.“

Písmo je podivný lomený švabach. Datum 1539 či 1359?[5]) Ten nápis je na čtyrhranném kameně kol a kol. Uprostřed je vy-

[5]) Čísla stojí takto; 1 5
3 9

kroužen mlýnský kámen s kypřicí mlynářskou. Pan dr. Štembera má za to, že tento mlynář dárce vystavěl onu hlavní část kostela a za to ho položili v poctivosti před oltář.

Na příční zdi lodi hlavní jsou oltáře dva. Oba stejné podoby. Na jednom stupni cihlovém, dřevěně lemovaném stojí mensa kamenná, prázná. Na ní je domeček jako tabernakulum z pískovce dosti pěkně tesaný, podoby copařské, ale uvnitř je křížek, neb ostatky za skleněnými dvířky. Nad tímto pseudotabernaklem je na zdi hrozné fresko na jedné straně sv. Prokopa, na druhé sv. Vojtěcha. Bylo malováno snad r. 1856 při opravě. Oltáříky jsou široky 1 m. 46 cm.

V presbyteři po straně evangelia je kazatelnice dřevěná, zeleně natřená a zlatě ozdobená. Od země až na její obrubu nahoru je 1 m. 60 cm. Vedou do ní 3 stupínky. Je bez klobouku a bez ceny.

Věčná lampa je mosazná. Zmínku by zasluhoval lustr skleněný, by nebyl všecek rozbitý. V kostele stojí několik dřevěných lavic. Tu a tam postaveno je několik dřevěných svícnů slohu barokního.

Kruchta spočívá na dvou dřevěných sloupech bez hlavic. Mřížka její je uprostřed v kostel vypnutá. Je dřevěná a sloupky jsou velmi pěkně barokně vyřezávány. Chceme-li na kruchtu, musíme jíti velikými dveřmi, které jsou jakoby vchod na portále zrovna proti oltáři na příčné zdi; těmi dveřmi vstoupíme v temný přístěnek, o němž mluveno nahoře. V tom přístěnku má chuďas hlídač u sv. Jiljí svůj sklad náčiní. Visí tu ve tmě obraz jakýs na plátně v rámu červeném. Hlavička nějakého anděla buclatého povídala mi, abych nenamáhal se příliš se soudem o ceně obrazu. Po patnácti schůdkách jsme ve střeše přístěnku, ale také u lomeného vchodu na kruchtu. Zde stojí rozbitý positiv, mající 21 větších cínových píšťal a v manualu 27 klavesů, z nichž mnohý docela na rub obrácen jest. Snad se nehraje na varhánky tyto více. Nápisy jsou: Quinta, Octava, Cimbal, Copula min., Principál, Copula maj. Dvěma měchy se fouká.

Když vycházíme z kostelíčka, upne se oko mimoděk na zvláštně řezaném dubovém špalku, jenž mrzutě leží na zdi pod kropenkou. Tento as metr dlouhý špalek má nahoře vydutou pokličku, a když ji otevřeš, uvidíš, že přikrývá nehlubokou vyhloubeninu, do níž bez pochyby házeli dobrodinci almužny otvorem v pokličce.

Tichý a opravdu idyllický kostelík tento je obehnán zdí nevysokou, která tvoří pravidelný čtverhran. V této zdi zapuštěno je čtrnácte kapliček cesty křížové. Kaply tyto nejsou staré ani příliš nádherné. Kamenný křížek zdobí každou a u výklenku čtyrhranném je obraz na plechu malovaný. Také vítr a déšť konají svědomitě svoji povinnost. Při silnici je v ohradní zeď — zelený dvůr svatého Jiljí objímající — vestavena brána beze vrat. Vrata dávno zmizela. Je tedy vchod do zeleného dvorečka, na němž holý dřevěný kříž z r. 1823 smutně k východu se nahýbá, stále volný. Ale zabloudí sem málo kdo, a chudý hlídač ve své chatce mezi dvěma lipami žije tu věru jako jeho předchůdce — poustevník — sám a sám.

[0]) K referátu tomuto přidány jsou: 1. Pověsti z Rakovnicka — sebrané studenty. 2. Obrazy, kreslené dle přírody od studentův.

82. Farní Chrám Páně

Nanebevzetí Bl. P. Marie ve Vejvanovicích.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Vejvanovice (vlastně *Ivanovice* osada od Ivana založena) jest od Chrudimě $^5/_4$ h. vzdálená vesnice, má *farní chrám Páně Na nebevzetí Bl. Rodičky Boží* pod patronátem knížete Kinského (bývalé panství Rosické) stojící. Býval v r. 1350 farním k biskupství litomyšlskému odstoupený pod jménem Ivanovitz (Pal. děj. I. část 2. str. 389). Později byl obsloužen farářem pod obojí, tak r. 1592 byl ve Vejvanovicích Ján Marci Vodňanský, který před tím 1590 byl farářem v Sloupnici a 1591 děkanem v Poličce (Arch. Pam. IX. 408). R. 1615. jmenuje se Adam Nigrin evangelický farář Vejvanovický (Arch Chrud.). Po bitvě Bělohorské od. r. 1623. byl kostel ten bez kněze, stal se filiálním od Chrasti, a náležel před zřízením biskupství Králové-Hradeckého k arcidiecési Pražské, proto také v relaci v r. 1677. se neuvádí. Po zřízení nového biskupství v Hradci Králové byly Chrast a Vejvanovice fary k tomu biskupství připojeny, za to ale Sadská a Poděbrady přivtěleny k arcidiecési pražské. R. 1720 byla založená od Králové-Hradeckého biskupa Adama Vratislava z Mitrovic fara a r. 1724. postaveno zde farní stavení.

První farář byl Martin Hlavsa. O patronátní právo povstala rozepře mezi biskupem Králové-Hradeckým a knížetem Štěpánem Vilémem Kinským ze Vchynic a Tetova, až r. 1724. právo presentace knížeti Kinskému bylo přiřknuto. K té faře patřily také Čarkovice a Bořice do r. 1787., kde, když fara z Trojovic do Hrochova Týnce byla přeložena, obě tyto vesnice k této faře nové byly přivtěleny.

Chrám původní Vejvanovický musel býti malý. Zachovalo se z něj jen gotické presbyterium, které má klenbu síťovou s opěracími pilíři venkovskými, ale okny podlouhlými. Lod byla postavena r. 1724, nákladem knížete Štěpána Viléma Kinského. Ale farní památní kniha dí o původu toho kostela, že dle erekčního instrumentu farního chrám Vejvanovický prý původně byl postaven od jednoho pána Ouřetického (od kterého? kdy?), r. 1763. shořel ohněm z chlévů panského dvora vyšlým a pak jak nyní stojí od hraběnky z Lamboy choti Antonína hraběte z Bubna a Litic byl postaven. Co na tom jest pravda těžko souditi.

Chrám sám neskytá nic památného, maje ráz stejný se všemi venkovskými kostely copovými. *Oltář hlavní* zdobí starý obraz Nanebevzetí Bl. P. Marie od neznámého mistra zhotovený výtečnou řezbou opatřený. Jsa sešlý byl r. 1853. z dobročinných sbírek podlepen, a od Chrudimského malíře Ant. Staude obnoven. *Postranní dva oltáře* sv. Antonína Paduánského a sv. Barbory, stafíroval i kazatelnici roku 1854. chrudímský štafír Šlechta nákladem Fr. Kličky z Bezděkova. Za mříží presbyteria v podlaze vloženy jsou dva *náhrobky pískovcové* s jednotlivými písmeny ale s nápisy setřelými. Na jednom z nich je r. 1737., druhý má erb jakýsi neznalý, umrlčí hlavu a rok 1621? Snad jest to hrobka bývalých majetníků Vejvanovic hrabat z Bubna a Litic. *Sakristie* vedle přesbyteře má dvéře gothické tvaru Tudorského — uvnitř ale jest copová a má z venku nevkusnou prkennou předsíňku.

Od kostela asi 3 sáhy stojí dřevěná *zvonice* tak nízko, že zvony jsou asi jen 2 sáhy vysoko. Větší zvon z r. 1758 tíže 7 centů má nápis na jedné straně:

„Dominante serenissimo domino, domino principe Francisco Udalrico Kinský Ao 1738 consegrata est haec campana per Reverendissimum Per illustrem ac Amplissimum Dominum Josephum Wenceslaum Poklop Sacri Apostolico - Canonici Ordinis Sc Augustini Canonicorum Laterarensium NeoPragae ad Stm. Carolum Magnum Abbatem nec non eorumdem canonicorum regularium Laterarensium ad Rhenum inferiorem Inklheim Visitatorem, Suae Sacrae Caesare Regiae Majestatis Elecomosinarium perpetuum Inolyti Regni Bohemiae Praelatum.“

Na druhé straně čteme:

„Haec campana refusa est Anno 1758. die 30 Octobris sumptibus ecclesiae Vejvanovicensis B. M. V. incoeles Assumptae per Campanatorem VitumDitrich Neopragensem.“ Uprostřed jest obraz Nanebevzetí P. Marie. — Druhý menší zvon $2^1/_2$ ctů. tíže nese tři nápisy:

1. „Kossen Iglau Christian Joachim Miel a. 1697 (s obrazy sv. Anny, Jáchyma a Josefa)
2. Josef et Anna sVo pVLsV+JoaChIM qVe fVgabVnt + hostIs sathanae + qVas strVIIt InsIDIas. Ao. 1701“ (se znakem biskupa Talamberka, který byl v tom čase pánem statku Ouřetického).
3. „Joannes de Milczin dominus dominus de Talahndberg Episcopus Reginae hradecensis me fudi fecit.“

Třetí zvon poledník váhy 1 centu koupen ze záduší Vejvanovického a přelit jest v r. 1730. Má dva nápisy:

1. „Sancte Thodule protege nos a fulgure et tempestate“.
2. „Ulyt jsem od Gana Prycovey Ao. 1730“ (s obrazy sv. Theodula a sv. Martina).

Ve věžičce na kostele jest malý *zvonek umíráček a sanktusník* s nápisem v literách gothických:

„Tento zwon dielal mie man . . . . . (ostatní nečitelné).

Kolem kostela byl hřbitov do r. 1844, kdy za vesnici nový byl zřízen. *Farní matriky* i první *památní kniha* jsou z r. 1720. Při té faře byla také v r. 1815. zřízená *kaplanka*, kaplan byl placen ze záduší Zlonického až do r. 1868., kdy plat ten přestal a kaplanka ostala neobsazená.

Ve Vejvanovicích jest u kostela kamenný *kříž* bez let a doleji u silnice kamenná Mariánská *kaplička*. V přifařené vesnici *Dvakačovicích* jest gothická *mešní kaple Nejsv. Trojice Boží* nákladem Jana Nováka z Dvakačovic a dobrodinců postavená r. 1865. Obraz hlavního oltáře Nejsv. Trojice Boží i sv. Jana Nep. a sv. Anny na zdi té kaple maloval malíř Papáček z Chrudimě; plán stavby zhotovil architekt chrudimský p. Fr. Šmoranc. Na věžičce té kaple jsou dva zvonky na jméno Jana, Anny a Nejsv. Trojice křtěny a ulity od zvonaře Králové-Hradeckého. V té kapli jsou do roka dvoje služby Boží ve svátek Nejsv. Trojice Boží a v den posvěcení té kaple. — Mimo to jsou v ostatních osadách také kříže rozdílných let.

83.

Filiální Chrám P. sv. Bartoloměje v Kočím.

Kočí vesnice na silnici, která z Hrochova Týnce do Chrudimi vede, má *filiální Chrám Páně sv. Bartoloměje apoštola*, o kterém sice v Památkách II. p. A. Rybička ale zcela krátce se zmínil. Prohlídl jsem starobilý kostelík tento a popis jeho tuto podávám. — Chrámeček ten stojí na malém návrší, a ana půda kolem něho jest snížená, tak že příkopem jest obehnán, proto k cíli snadnějšího přístupu k tomu kostelíčku zbudována jest dlouhá chodba dřevěná na silných dubových mostnicích spočívající se třemi kamennými k ní vedoucími schody. Chodba tato most tvořící spočívá na silných dubových trámech, které dle starých pamětníků v blízkých polích Hlučinách byly zporáženy. Chodba sama jest pozdější přístavek, má dvoje dvéře gothické z dříví měkkého s jménem Maria. Nad prvními vraty jest nápis:

„Ad majorem Dei gloriam. Sw. Bartolomiegi orodug za nás. Wystawen od Gana Teplyho a G. B. Wyzdwižen tento most při tomto Chramu Panie w letu 1721 dne 1. Augusti.“

Nad koncem této chodby dlouhé jest přistavena *zvonice* tvaru dudkovitého jako mnohé jiné v Čechách. Její výška až po křížek jest 90 střevíců a v ní jsou 3 zvony. Jeden Bartoloměj v průměru 3′ 3 1/0″ váhy 15 centů má nápis:

„anno domini mcccclxxxvi hec campana fusa eſt ad honorem dei omnipotentis et beate marie virginis et beati bartolomei.“

Druhý zvon menší, Vavřinec, průměru 3′ 2 1/2″ s nápisem:

„Leta MDLXII tento zwon slyt gest ke czti a chwale Panu Bohu wssemohauczimu do wsy Kotcziho. Skrze Waczlawa Konwarze.“

Pod tím jest nápis ve čtyrech řádkách:

„S Kotcziho Rychtarz Gan Hauk. S Topole Wawrusska. Waniczek. Klimess. Matauss. Korcziek. Bartoň. Hemerka.“

Třetí nejmenší bez let má nápis český ale až na několik slov nečitelný. Pod touto zvonicí jsou 3 truhly z doby císaře Josefa II.

Budova chrámu tohoto má jediný hlavní vchod jednoduchý nežlábkovaný gothický a nad ním rok 1397. Chrám tento jest jednolodový k severu s presbyteří obrácený. *Presbyteř* tvoří nepravidelný pětistěn, má klenbu gotickou jednoduchou, žebra hrubá z tesaného kamene nesoucí dole konsolky ničím neozdobené, kromě dvou, které zdají se, že měly ozdoby lupenaté. Ve svorníku těch žeber jest erb ale prázdný. — *Hlavní oltář sv. Bartoloměje* dřevěný s tumbou kamenou má obraz na plátně malovaný od malíře z Pardubic † Fr. V. Potěšila, věnovaný tomu kostelu od manželů Majdaleny a Víta Jetmara z Kočího 29. srpna r. 1857; cena jeho jest prostřední. Sloupy a arabesky na tomto oltáři ostaly staré, jsou řezby hrubé, ale dosti řemeslně udělány a mají po stranách sochy sv. Petra a Pavla a nahoře sv. Václava a sv. Lidmily. Uprostřed oltáře nahoře byla řezba Boha Otce žehnajícího, která ale, an dolů spadla, nyní v sakristii se přechovává. Kolem oltáře toho může se choditi, an jsou postranné dvoje dvéře okrouhlé dřevěné, a sice na straně epištoly nalezající se dvéře mají orla (znak Chrudimi) a monogram Marianský, dvéře na straně evangelia za oltář vedoucí nesou nahoře také monogram Marianský a pod ním krásný obrázek Marie Panny, nad kterým jest klobouk kardinálský se střapci. Na obraze samém jest přilepen v zadu lísteček, ale celý rozedraný. Dle zápisek p. učitele J. Smělého, který písmo to, dokud bylo znalé si opsal, zněl nápis na tomto lístku takto:

„Leta Panie 1755 w den 15. Čerwence na rozeslanj swatých Apoštolů přišlo na obec Koči i wůkoli neslychane dopusstieni Boži neboť o 3. hodině odpolední strhla se mračna černá a kroupy gako holubí vegce padaly a vše obilí u Kočího potloukly. Na pamatku onoho dne a na přímluvu sw. Bartolomiege, zwoni se o 6. hodině ranní zwonem sw. Bartolomiege, které zwonieni gest wydržowano každoročně od zbožnych osadniků, zwoní se od Nanebewstaupení Panie až do sw. Bartolomiege.“

Za oltářem jest bohužel pohozený starý obraz umučení sv. Bartoloměje představující, malba výtečná, stál by za to vyčistiti a na stěnu chrámu Páně zavěsiti. Mimo to jest tu také druhý obraz též umučení sv. Bartoloměje obrazící, výtečný, sv. apoštol drží v ruce proužek s nápisem: „S. Bartholomeus 1650.“ Také jsou tu uloženy dva obrazy zašlé, ale krásné P. Ježíše a P. Marie. Svícny oltáře toho mají písmena J. L. W. B. a G. D. J. H. snad jsou z roku 1669 jako i konvičky, které nesou tento letopočet. Na straně evangelia jest *gotické sanktuarium* kamenné, s kružbou lupenatou, která sbíhá nahoře v lupenatý, krásně sekaný jehlancový kříž a po straně jeho jsou 2 růže, znak to

Rožmberský. V presbyteři jest svícen železný pro malé svíčičky s r. 1732. Podle presbyteře jest přistavená malá *sakristie*, která má vchod tudorský, dvéře měkké, závěsy dlouhé, zámek krytý a silný. Má jedno okénko, které jako okna v presbyteři má zvenčí kamenné obložení s kružbou gothickou, uvnitř ale jest podlouhlé románské s dvojitým železným prutem, který má články na způsob S rozětvené. Klenba té sakristie jest jednoduchá, gotická, pod okénkem jest oltář kamenný s tabulkami kanonními bez let a 2 starými svícny. Zde se čtla mše sv. a byl zde marianský obraz, který bude doleji popsán. Bohoslužebná roucha stará a kalich ozdobený 12 sv. apoštoly vzaty byly do Chrudimě, tak zde ostal toliko missál tištěn v Mnichově v r. 1668 a druhý tištěn v Praze r. 1845.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červenec.

I. Vyřízené záležitosti.

Hlavní oltář do Pusté Kamenice dle nákresu pana architekta Štěrby, *oltářní obraz sv. Anny* proveden od malíře Jos. Mathausera.

Práce kovové. *Pozlacení kalichů*: pro dp. Jos. Domina, faráře v Šemanovicích, dp. Fr. Sendnera, faráře v Mojžíři, vdp. Vojt. Holého, děkana v Pelhřimově a pro důst. farní úřad v Običtově. — *Nádobky na sv. oleje*: pro ctihp. Karla Chochole, bohoslovce v Milevsku. — *Patenky k nemocným:* pro vdp. K. Nováčka, rektora redemptoristů v Praze, pro dp. M. Vodrážku, faráře ve Zdicích a vp. Jos. Paura, kaplana v Roztokách. — *Pacifikál:* pro dp. Frant. Malotu, faráře v Majetíně. — *Lampa na věčné světlo*: pro blahor. p. Jana Prušáka ve Volyni. — *Svícny oltářní:* 6 kusů pro dp. J. Hejtmánka, faráře v Korouhvi a pro dp. O. Richtra, faráře v Pusté Kamenici. — *Konvičky mešní:* pro dp Jos. Dostála, faráře v Rychtářově, pro dp. Fr. Malotu, faráře v Majetíně a pro důst. farní úřad v Železné.

Paramenty. *Kasule červená, zlatem bohatě vyšitá:* pro blahor. p. Dr. Daneše, advokáta v Přelouči, dar to z vděčnosti svému velezasloužilému strýci panu děkanu na Peruci Fr. Danešovi k jeho kněžskému jubileu; - *červená a zelená kasule, bílý slavnostní pluviál a pláštík na ciborium* pro Jeho Osvícenost hraběte Harracha v Praze. — *Pláštíček na ciborium*: pro blahor. sl. Annu Lindnerovu v Kolíně, pro vys. uroz. paní baronku Skal-Puteani a pro dp. Jos. Horáka, adminstr. v St. Přerově. — *Velum*: pro vdp. Karla Hájka, děkana v Domažlicích. — *Polštáře oltářní*: pro blahor. p. Josefa Jiráska, rolníka v Toužetíně a pro bl. sl. Fričovu v Praze. — *Korouhve*: pro dp. Fr. Vyšína, faráře v Borku. — *Antipendium*: vdp. J. Pekárka, děkana v Blatné a pro dp. Jos. Horáka, administr. v St. Přerově. — *Koberce na stupně oltářní*: pro J. Jasnost knížete Emila z Fürstenbergů. — *Zlatem vyšívané pentle ku praporům*: pro blahor. paní Gabrielu Langrovou v Něm. Brusnici.

Prádlo kostelní. *Korporalia a pally*: pro J. Jasnosť knížete Emila z Fürstenbergů; - *alba*: pro důst. farní úřad Nelahozevsi; - *rocheta s jemnými krajkami*: pro nejdůst. pana biskupa brněnského Dr. Fr. Bauera.

Rozličné. *Zvonky harmonické*: J. Jasnosť knížete Emila z Fürstenbergů, pro dp. Jos. Dostala, faráře v Rychtářově, pro kostel Panny Marie Sněžné v Praze od nejmenovaného dobrodince, pro blah. p. Jos. Jiráska, rolníka v Toužetíně, pro vdp. Jos. Pekárka, děkana v Blatné a pro dp. Jos. Bergmanna, faráře ve Wetzwaldě. — *Sošky P. Marie a sv. Anny*: pro vdp. Vinc. Macháčka, vikáře v Zdislavicích. — *Missaly*: pro sl. patronátní úřad ve Smečně a pro vdp. Frant. Pecha, děkana v Písku. — *Pultík pod mešní knihu, kanonické tabulky a harmonický zvonek:* pro dp. O. Richtra, faráře v Pusté Kamenici.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Kalich*: sl. patronátní úřad na Smečně. — *Pozlacení a postříbření lampy*: veldp. Jos. Pekárek, děkan v Blatné. — *Patenku stříbrnou ku kalichu*: dp. Vinc. Krátký, farář v Lovčicích. — *Svícny oltářní*: sl. patronátní úřad v Mnich. Hradišti a Jeho Jasnosť p. hrabě Harrach v Praze. — *Kaditelnici gothickou*: dp. Fr. Veselý, farář v Řepíně. — *Lampu gothickou i se šňůrou:* vp. Ign. Heyne, kaplan v Chrastavě. — *Kropáček*: dp. Jos. Bergmann, farář ve Wetzwaldě.

Paramenty. *Kasule*: *fialovou* sl. patronátní úřad ve Smečně, *zelenou* dp. Fr. Přikryl, farář v Budslavicích na Moravě, *dvě černé* vp. Ferd. Horna, kaplan v Holici na Moravě, *bílou a fialovou* vdp. Fr. Hyhlík, děkan v Bejšti, *červenou bohatě vyšívanou* dp. professor Jan Dorovin v Praze, *červenou sváteční* vdp. Ant. Špále, děkan v Mirošově. — *Pluvidály: skvostný černý*: dp. Ferd. Harna, kaplan v Holici na Moravě, *červený* dp. Fr. Zelenka, administr. v Kosové Hoře a *černý* dp. Jos. Bukovský, farář v Horkách. — *Štolu křestní*; vdp. Fr. Hyhlík, děkan v Bejšti. — *Velum*: sl. patronátní úřad na Smečně. dp. Fr. Blážko, farář ve Vel. Popovicích a vel. dp. Ant. Špále, děkan v Mirošově. — *Mitry a rozličné věci*: nejdůst. pan biskup brněnský Dr. Fr. Bauer. — *Korouhve*: dp. Fr. Malota, farář v Majetíně, dp. Tom. Blažek, farář v Levíně a vdp. Fr. Hyhlík, děkan v Bejšti a vdp. Ant. Špále, děkan v Mirošově. —

Prádlo kostelní. *Albu a rochetu*: sl. patronátní úřad na Smečně; - *dvě alby*: vdp. Em. Doležal, děkan v Minicích; - *albu*: dp. Fr. Blážko, farář ve Vel. Popovicích; - *2 alby, rochetu, rochetky pro ministranty, oltářní plachty a jiné věci*: vdp. Ant. Špále, děkan v Mirovicích.

Rozličné. *Obraz P. Marie Lourdské*: vdp. Aug. Heeger, děkan v Počátkách. — *Zvonek harmonický*: dp. Fr. Veselý, farář v Řepíně. — *Oltář pro domácí kapli*: nejdůst. pan biskup brněnský Dr. Fr. Bauer.

Lehner.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Renaissance. — „Zodpovídané otázky archaeologické“: Filiální Chrám P. sv. Bartoloměje v Kočím. - Filiální Chrám P. Nejsv. Trojice Boží v Pouchobradech. - Filiální Chrám P. sv. Marka v Markovicích u Chrudimi. - Farní Chrám P. sv. Martina v Zámrsku. - Filiální Chrám P. sv. Mikuláše Biskupa ve Vidicích na Čáslavsku. - Filiální Chrám P. sv. Michala Archanjela v Trojovicích. - Filiální Chrám P. Povýšení sv. Kříže v Honbicích. - Farní Chrám P. sv. Martina biskupa v Hrochovu Týnci. — Z Akademie křesťanské: (Odbor umělecký. - Zpráva za měsíc srpen.)

Renaissance.

Píše *F. J. Lehner.*

Poznámky obecné.

Vznik, rozkvět, úpadek, — dětství, mužnost, stáří, — jitro, poledne, večer, — toť obraz činnosti ve všech možných oborech života zde na zemi. Také kamenný život architektury témuž osudu jest podroben.

Pozvolné chřadnutí života církevního mezi národy, které zejmena v XV. věku se objevuje, bylo nejbližším následkem oněch zlořádů zaviněných sobeckou politikou knížat a nekřesťanským strannictvím v samém lůně církve zplozených. Náboženská nadšenost věků dřívějších, tvůrkyně všeho vznešeného v umění a vědě tím očividně mizela a ustupovala zevnější stránce nádherou přeplněné. Ukazuje se to již na gotice posledního období. Středověké stavitelství vyvinulo se v bohatě článkovanou, ale při tom předce tak jasnou soustavu scholastiky kamenné; jí rovná se bohužel i v úpadku pozdějších plodů. Zde jako tam totéž ubývání pravého jádra až na zdrobek positivnosti, a za náhradu hojnost nátěru, tvarů lesklých, titěrných, proplítajících se a odpor vyhledávajících, — vesměs pěstovaní zevnějšku na úkor ducha a za pretense vynášivé duchaplnosti. Není divu, že právě nyní humanistická studia s novou horlivostí předsevzatá živě vábila k sobě duchy duchaplnou v pravdě podstatou a ušlechtilou jednoduchostí tvaru, — což v dílech tak zvaného klassického umění a vědy ku porovnání samo vybízelo, s počátku, jak se zdálo, pro mnohé s užitkem a ku prospěchu, brzy však při počatém odcizování se od Církve k většímu ještě sesvětačení křesťanského umění a veškerých věd. Vždyť renaissance nebyla dcerou křesťanskou a ač Vlaškou, nezrodila se předce s ducha matky Církve. Architektuře nejdříve dostalo se nové tvářnosti následkem tohoto znovuzrození a sice, jelikož umění řecké méně přístupno a známo bylo, dle vzoru starořímského stavitelství. Dospělo se tedy zase tam, odkud křesťanská architektura svůj původ vzala. Přeskočil se takto organický vývin tolika století, a to bohužel bez úmyslu opakovati stavitelství ve smyslu křesťanském a způsobem dokonalejším.

Při úpadku gotiky zadívalo se stavitelství po starých formách umění klassického, zatoužilo po znovuzrození starodávných tvarů a zrodila se — *ranaissance.*

Vznik moderního stavitelství a dekorace novověké obdržel v umění název renaissance. V souhlasu s duchem nové doby sáhlo se na konci středověku po klassických tvarech římské antiky a architektura přetvořena jest úplně nejprvé v dekorativním smyslu. Na základě antiky a za vlivu mnohých příznivých okolností vznikl sloh, který sice původ svůj z antiky nikdy neupírá, předce však rázem zcela samostatným se vyznačuje. Sloh tento nazývá se sice renaissancí, není ale nikterak úplným znovuzrozením římské antiky.

Kolem roku 1420 užilo se zase ponejprv s vědomím ve stavitelství antických forem. Odtud až do roku 1500 sahá *první doba* renaissance. Již tehdejší umělci sami věřili v možné znovuzrození staré antické architektury domnívajíce se, že skutečně k cíli tomu se blíží; zatím však ve skutečnosti přiodívali pouze komposice vlastní antickými tvary detailními. Římské zbytky stavitelské, ač v 15. věku velice si v nich obdivováno a mnohem četněji než nyní jich zachováno bylo, neposkytovaly předce leč příliš skromných vzorů ku rozhřešování tehdejších úkolů. Pro vícepatrové budovy n. př. byli umělci skoro jedině poukázáni na římská divadla a Septizonium Severovo tehdáž ještě stávající (na patě Palatinu), které ovšem znamenitý vliv mělo; pro nádherná obložení zdí nevyskytovalo se nic lepšího nad vítězné oblouky. O nějakém rozeznávání dob tehdáž ještě se ani nemluvilo, starobylost co celek sloužila za vzor a dovoláváno se jak nejpozdějšího, tak nejprvnějšího.

Bývá mnohdy litováno, že Brunellesco a Alberti nepřipadli na řecké chrámy namísto staveb římských; při tom se však zapomíná, že nehledali nový způsob komposice *v celku*, nýbrž pouze nový způsob výrazu *v jednotlivostech* od dávnominulosti žádali; hlavní věc přinesli sami a k účelům jejich zajisté lépe hodily se ohebné tvary římské.

Renaissance již dávno před dveřmi stála. V románských budovách toskánských z 12. a 13. věku objevuje se mnohdy zcela ryzý antický tvar v podrobnostech. Mezi tím připutoval napotom ze severu sloh gotický, zdánlivě ovšem jakožto rušitel, ale jsa celkem spojen řadou pilířů a klenbou stal se nevyrovnatelnou školou ve směru mechanickém. Jestli obloukem lomeným nejtěžší úkoly v gotice se rozhřešovaly, právě vlašský cit pro krásu prostor, čar a poměrů v renaissanci se vyvinul. To bylo dědictvím, ve které uvázala se renaisance. Uměla jich náležitě oceňovati a Michel Angelo nenazval bezdůvodně kostel S. Maria Novella „svou nevěstou“. Sloh gotický vyvinul na úkor přiměřenosti svou zvláštní krásu, vyšinuv ji na nejvyšší ideální stupeň. Renaissance naproti tomu má hluboký smysl pro prostoru, pro malebné skupení, jasné článkování, pro přiměřené oživení hmoty. Jestli že renaissance v organičnosti zůstává daleko za gotickou architekturou, vyniká zase nad ní praktickou způsobilostí, mnohostranností a rozmanitostí.

V 15. věku dlužno ještě dále uvážiti zvláštní směr tehdejšího ducha výtvarného. Fantastický nádech tím věkem vanoucí začasté jeví se ve veškerém umění až upřílišněnou *zálibou po okrašlování*, která mnohdy i v architektuře umlčuje nejdůležitější požadavky, udílejíc zdánlivě celé době ráz podstatně *dekorativní*. Avšak nejlepší mistři nedali se tím v podstatě ovládati; a pak také tato záliba po okrašlování všemožně snažila se po docílení zákonité krásy; skorem sto let uplynulo, aniž by byla zdivočila.

Co protiva řeckého a severně-gotického slohu postrádá renaissance jasné souvislosti mezi strukturou a dekorací, nezvratně souvislého organismu stavebního a tím i vznešeného klidu celkového vzezření svého. Těžiště spočívá v kráse tvaru jednotlivostí a celku bez hlubšího odůvodnění forem odvozených a mnohonásobně kombinovaných. Vlašská renaissance povznáší se vysoko nad své předchůdkyně, jednak co *sloh dekorační*, jednak co *sloh prostory*, rozhřešujíc přiměřeně mnohonásobné úkoly. K dokonalé platnosti dochází však výtečná souhra různých umění. Architektura, skulptura, malba účinkují společně skoro na každém předmětu a s dokonalým souladem; nedostatek přísnějšího organismu hledí se nahražovati tuto více zevnější harmonií uměleckých tvarů ve smyslu slohu.

Reakce ve prospěch slohu klassického vznikla nejprvé *v Italii*, kde sloh gotický nezapustil vůbec hlubokých kořenů, aniž domohl se panství výhradního. Vyskytují se, jest pravda, v této zemi některé pomníky znamenité z XIII. a XIV. věku, na p. kathedrála Sienská a palác dožův v Benátkách a j., napohled zbudované dle zásad slohu gotického. Podrobujeme-li však budovy tyto pečlivějšímu studiu a analysi, shledáváme, že stavitelé jejich nejčastěji spokojili se s nápodobováním zevnějších tvarů slohu gotického, aniž by si kladli zevrubněji účet ze zásad, jakými řídili se stavitelé západní a severní Evropy. Italie ostatně nikdy neopustila zcela tradic architektury klassické. V prvních letech věku XV. nastal úplný obrat k umění klassickému za náčelnictví florentinského Brunellesco, který stavěl několik velikých paláců ve svém rodišti a řídil stavbu kuple kathedrály florentinské. Z hnutí toho povstaly rychle na půdě vlašské tři hlavní školy architektonické, velice mocné, rozeznávající se směrem více neb méně různým: florentinská, římská a benátecká.

První vyznačuje se plody směru přísného velkolepého, druhá budovami méně massivními a více vnadnými, třetí posléze stavbami, kde lehkost druží se s elegancí. V řadě architektů vlašských, které věk XV. splodil, jsou nejznamenitější Brunellesco, Michellozi, Leo Alberti, spisovatel článku o architektuře,

Sangallo, Bramantino starší a slovútný žák jeho Bramante. V práci jejich důstojně pokračovali věku následujícího Michel Angelo, Raphaël, Palladio, Sansovino, Scamozzi, Vignola a j. Vedle obyčeje tohoto věku veškeří tito umělci byli zároveň architekti, malíři a sochaři.

Vlašská renaissance vyvinuje se za vlivu jednotlivých umělců, různých míst a materiálu pohotově jsoucího; ve spojení s obecnými kulturními poměry země dostalo se tím novému slohu výrazu tak mnohonásobně rozmanitého.

V souhlasu s individuelním duchem věku jest také umění toto individuelní. Zvláštnosti velikých mistrů, jako jsou Brunellesco, Bramante, Michel Angelo, Rafaël, Palladio a j. ukazují se právě v tolika variacích slohových; ráz velikých měst a míst vyslovuje se v dílech tam vzniklých, vyvodiv renaissanci florentinsko-sieneskou, benátskou, římskou, genueskou a j. Posléze i materiál, z něhož se stavělo, rozhodoval při provádění tvarů struktivních a dekorativních a jeví se rozmanitě, jednak na toskánských stavbách kamenných, na severoitalských stavbách inkrustačních a terracottových (z pálené hlíny), na římských stavbách buď maltou ovrhnutých nebo kamenných, jednak na různotvarnosti ornamentálních částí.

Rozeznáváme dvě hlavní periody vlašské renaissance. První — *prvorenaissance* (sloh „quattrocento“) — trvá až do konce XV. věku (asi od r. 1420—1500) a lze charakterisována býti za dobu pátrání. Druhá — *rozkvět renaissance* (sloh „Cinquecento“) — odtud až po druhou polovici XVI. věku (přesahuje sotva rok 1540, jest zlatým věkem moderní architektury, která v největších úkolech dodělala se určitého souladu hlavních tvarů s dekorací do jistých mezí odkázanou. Od roku 1540 počínají již první předchozí známky slohu barokního, který jednostranně lne k massám a poměrům a i s detailem libovolně zápolí jakožto zevním, zdánlivým organismem. Ani nejvyšší nadání, jakým vynikali: Michel Angelo, Palladio, Vignola, Alessi, Richini, Bernini nestačilo ku zplození věci všestranně vzorné; bylo to ceny pouze relativní, pomijitelné.

Prvorenaissance značí se rázem kolisání a hledání. Plna citu pro velkolepé prostory již za dřívější doby ve Vlaších vzbuzeného a živeného, není s to naprosto zříci se mnohých tradic středověkého stavitelství, usilujíc antické tvary s tím v souhlas uvésti a volně užíti jich k novým účelům stavebním. Kolisá namnoze při tvoření říms; se zálibou užívá obloukových oken středověkého stavitelství štíhlým sloupkem rozdělených; v uspořádání kostela vrací se k basilice sloupové s rovným stropem dřevěným, čehož ve Vlaších nikdy zcela se nezřekli; pokračuje též zejmena ve smělých podnicích technických doby minulé. Ku antickému přizpůsobování článků i to dobře posloužilo, že gotický sloh tamnější buď vzdal se již hluboce rýhovaných a ostře zakončovaných profilů anebo je předce zjemnil. Proto i tím směrem nebylo třeba odvažovati se skoku příliš velkého. Při velkolepém, začasté neobyčejně prostém dojmu celkovém užito jest pak mnohdy z popudu obrazotvornosti přenádherné dekorace, čímž plodí se dojem pestrý sice, ale vřelostí obrazotvornosti předce poutavý. Slovem, není ještě stanoven určitý zákon, vynalezavosti zůstaveno dosti rozsáhlé pole. A právě toto čilé pátrání a hledání udílí výtvarům této doby onu zvláštní vnadu jarého a bezprostředního života. Dlužno ještě přidati, že v dobré době vlašské renaissance ovržení maltou nikdy nevydává se za klamnou stavbu kvádrovou, tak že materiál ukazuje svou pravou podstatu a chce, aby ho bylo užito tak, jak toho zvláštnost jeho vyžaduje. Stavba kvádrová bývá začasté zejmena v přízemku, v nároží a v pažení oken vyvedena s oněmi širokými, hluboce zařízlutými spárami mezi jednotlivými kvádry, čímž plodí se dojem zvláštní solidnosti. Odtud jmeno „rustica“ (sedlský řád). Technika jest vesměs přísná a řádná. Vlastnosti uvedené odpovídají rázu doby, která v proudu svobody umí udržovati se v mezích krásné umírněnosti. Hráz středověku nebyla ještě prolomena. Život středověku odcizený nepronikal ještě četnými vrstvami, svazky a tvary zevnější nepozbyly dosud všudy platnosti své, dopouštějíce volně hýbati se novému duchu, který nevyvinul se ještě s úplnou důsledností. Proměna objevuje se nejprvé s úplně zevním použitím dekorativního apparátu antického. Díla této doby vyznačují se jednak mohutnou pevností, jednak obráží se v nich nejveselejší obliba v ozdobách a radost z nevyčerpatelného bohatství ornamentu.

S XVI. stoletím počínaje ryze architektonické obdrželo vrch nad dekorativním. *Rozkvětlá renaissance* všímá si velkých čar architektonické soustavy antické, její sloupů, kladí a klenby, kladouc těžiště na docílení prostory. Všeobecně zavládla větší přísnost v pojímání a nápodobování antických tvarů architektury. Jestli vše v Italii za těchto dob vzdalovalo se od života středověkého, i stavitelství učinilo nyní první krok, který je navždy děliti měl od tradic středověkých. V minulém století učiněn kompromis umění

antického se živly zděděnými z doby gotické; nyní naproti tomu vztýčeno jest kritickoarchaeologické studium zbytků antických.

První následek snahy této byl, že stavitelé naučili se tvořiti přísněji antické článkování a užívati ho v duchu římské architektury. Volný, začasté fantastický způsob, jakým prvorenaissance s ními si zahrávala, nyní skončen jest. Libovolnost ustoupila práci o soustavu struktury přísněji se opírající. Ostatně jako římské stavitelství užilo jednotlivých tvarů z řecké architektury vypůjčených a přetvořených způsobem pouze dekorativním, tak i nyní tato část architektury má význam pouze konventionelní. Základní poměry, veškerá stavební kostra s celým článkováním nevyvinuje se v renaissanci až do podrobností s onou vnitřní nutností, jakou spatřujeme na slohu řeckém a gotickém: konstruktivní jádro naopak spojilo se zde podobně, jako dříve v římské architektuře, jen zevně a konvencionelně s jistými okrašlujícími živly, jejichž užití závislé jest z úplna od libovůle umělcovy. Poměr tento, který tak dobře vyjadřuje moderní zásadu, touhu totiž po individuelní svobodě, neohlížející se po jisté zákonitosti, nutně byl by vedl k největší přemrštěnosti a nesprávnosti, kdyby v této době smysl pro míru a soulad nebyl tak dokonale ovládal vším, co v první době od nejlepších mistrů vytvořeno jest. Uvažujeme-li, co umělci vykonali za těchto okolností, s obdivem uznáme moudrou umírněnost při největší volnosti. Slovem, snaha tohoto rozkvětu renaissance směřovala nyní zejmena po docílení velikých prostor. Volná disposice, geniální zápolení se značnými mírami, jakož i jejich ušlechtilé, rhytmické přemožení a ovládání nezplodilo snad v žádné jiné době útvarů vznešenějších.

V druhé polovici XVI. století dostavila se střízlivost, kterou připsati lze na účet snahy po přímém nápodobování antiky. Vlivu tak zvaných theoretiků (Vignola, Palladio a j.) přičísti dlužno, že sloh té doby vždy více a více pozbývá přerozmanitého, individuelního rázu. V Římě a v horní Italii jednotvarnost, střízlivost, přísnost u provádění nastoupila. Okrašlovací záliba prvorenaissance nyní zmizela naprosto.

Kolébkou renaissance jest Toskánsko; Florencie a Siena jsou pro *prvorenaissanci* města nejdůležitější, k nim přidružují se města severoitálská, zejmena Benátky. *Rozkvět renaissance*, co druhá doba, zůstavila nejdůležitější díla v Římě.

Architektonické tvary renaissanční není možno uvésti na něco málo typů. Architektura snažila se zadostučiniti věškerým tak mnohonásobným požadavkům doby tolikerým směrem činné Stavěly se příbytky, paláce, veřejná stavení všeho druhu, kostely, kaple, kláštery, bez zvláštního podstatně vyznačeného rázu slohového, kterým by budovy účelům světským věnované byly různily se od slohu budov bohoslužebných. Vývin slohu řeckého a gotického určen jest od vývinu stavby chrámové; vlašská renaissance s bohatým apparátem tvarů struktivních a dekorativních uměla však přizpůsobovati se veškerým požadavkům věku a ukazovala onu moderní pohyblivost v používání tvarů, která stejnou měrou umí stavěti chrámy i paláce.

Tím vyslovena jest signatura renaissance. Slohy středověké vyvinuly se z chrámu křesťanského. Renaissance sloužila Bohu i světu — rovroprávně. Dvěma pánům rovnoprávně sloužiti životem jest — nemožno, uměním — nesnadno. Jen prvorenaissance v tom dokonale se vyznala.

Na počátku XVI. věku architektura novoklassická překročila Alpy, a rozšířila se po Francii, Španělích, Belgii, Německu a Anglii. Lze pozorovati, že země vzdálenější od kolébky renaissance byly též poslednějšími v adoptování uvedených zásad architektonických.

Z Italie přešel sloh renaissanční nejdříve do Francie a do Španěl. Ve *Francii* byla zvláště doba za panování Františka I. (1515—1546) pro mohutný rozkvět renaissance velice příznivou, ačkoliv vliv její již v XV. věku na mnohých kostelích se spatřuje. Francie má znamenité budovy ryzého slohu, stala se však na vzdor tomu rodištěm nejbujnějšího a nejrozpustilejšího rococo. Ve *Španělích* vyvinula se na počátku XVI. století smíšením tvarů gotických, maurických a antických výtečná prvorenaissance, přijala však brzy ráz přísnější, ba slavnostní, jako se ukazuje zejmena na kláštěře sv. Vavřince v Escuriálu r. 1563. započatém, a na jeho kostele, dorické to pilířové budově s mocnou kaplí a klenbami valenými, s dvěma věžmi a vysokým průčelím. V *Anglii* renaissance nikdy nezdomácněla, tam sloh gotický až po dnešní den se udrže[1], dosud se ho užívá. Nejznamenitější kostel nové soustavy stavební jest chrám sv. Pavla v Londýně (1675—1710). Také do *Nizozemska* a *Německa* renaissance vnikla dosti pozdě.

Za to však v *Čechách* objevila se renaissance záhy a to již ku konci XVI. století. Mistr Beneš Lounský sám první se jí uchopil. Jeho gotický vladislavský sál na hradě pražském dostal renaissanční okna, ano celá ostatní část hradu, od něho přestavěného, má

odevíracím tabernakulum. Tumba toho oltáře, kamenná, jest ozdobena napřed jednoduchým křížem, svícny jsou dřevěné. Nade dveřmi, do sakristie vedoucími, jest na dřevě malovaný *starý obraz Panny Marie* a sv. Panny Barbory, výtečný, dobře zachovalý se zlatou září nad hlavami. Výrazy tváře jsou jako živé, pochází dle všeho z 16. stol. Pod ním jest malý bezcenný obrázek sv. Salvátora s nápisem: „Jesus Dei filius rex regum.“

Loď jest copová, okna její jsou podlouhlá; v ní pak na straně epištolové jest *starý oltář sv. Václava*, kterého tumba jest z cihel, a má nahoře plochu mramorovou. Obraz sv. Václava na dřevě malovaný musel dříve býti krásný, ale nyní jest celý vybledlý. Vedle toho oltáře visí na stěně na dřevě malovaný obraz sv. Lidmily, podle něj též na dřevě zhotovený obraz světice neznámé. Uprostřed lodě jest v podlaze *náhrobek* s erbem, představujícím štít podlouhlý vodorovnou čarou od pravé k levé straně na dvě půle rozdělený v první, vrchní, ptáček na příčce stojící, v druhé polovici pak dvě čary šikmo do úhlu pravé k levé straně tažené. Kolem do kola jest nápis:

„Huc infirmus XIII. hora invocato Deo Jesu, Maria Joseph Nobilis Ingenuusque Juvenis Samuel Antonius Gregorius Crispinus ex Stradowa Poëta Guttenbergensis delatus est.“

Uprostřed nad erbem čteme:

„Tutelaris V⁰ Mensis Julii obiit pieque decessit .... septuaginta quatuor annis .... et .... diebus coelestis et justus Deus tribuat ei Requiem sempiternam.“

Na straně evangelia jest na zdi v lodi chatrný obrázek papírový, kážícího Krista Pána, a pod ním podpis:

„Poenite mini et credite evangelio.“

Na téžž straně u zdi stojí *kazatelnice* dřevěná, visutá, bez odob, obrazů a přikrývky. Strop celé lodi jest rákosový. Naproti hlavnímu oltáři jest *chor* se zábradlím dřevěným, se vchodem z kostela, bez varhan a zpěvníku. Z něj po řebříku možno lézti, ale obtížně, k dvěma malým *zvonkům*, z nich jeden, an s ním právě zvonili poledne, jevil vysoký líbý zvuk. U hlavního oltáře jest na straně evangelia *sakristie*, klenutá rákosovým stropem, její jedno okénko jest čtyrhranné, opatřené malou mřížkou, druhé podlouhlé, okrouhlé, na první pohled jako románské, kamenným sloupkem na dvě části rozdělené.

Kostel ten byl roku 1350 co farní pod jménem *Duchowrad* k biskupství litomyšlskému odstoupen. V relaci z r. 1676 pod jménem Puchobrad píše se co filiální do Chrudimě, jsa přes půl století opuštěn opět se obnovil, kalich stříbrný 1, zvony 2. Vsi Pouchobrady 8 duší, Sobětuchy 32 duší, Lhota 56 duší (Pam. IX. 746). Opravený byl ten kostelík r. 1675 od děkana Chrudimského Samuele Václava Hataše, dle nápisu, jaký podle farní památní knihy Mikulovické na oltáři toho kostela se nalezal a takto zněl:

„Haec capella ad majorem Dei Patris et Filii Dei Spiritus Sancti honorem sumptibus et impensis admodum reverendorum ac 93 doctissimorum dominorum Samuëlis Wenceslai Hatass decani Chrudimensis etc. Bartolomaei Francisci Osseczky Curati Miculowicensis restaurata ac cultui divino restituta est. Anno Domini 1675.“

Pravdě podobno jest, že postaveno bylo nejprvé jen gotické presbyterium, loď pak později byla připojena.

85. Filiální Chrám Páně

sv. Marka v Markovicích u Chrudimi.

Markovice, vesnice od Chrudimi asi ¾ h. vzdálená, na silnici z Chrudimě do Heřmanova Městce vedoucí, má *filiální kostel sv. Marka* za vesnici o samotě na návrší z kamene postavený. *Presbyteř* jeho tvoří nepravidelný pětistěn bez opěracích venkovských pilířů. Okna segmentová, strop rákosový. *Hlavní oltář sv. Marka* jest dřevěný s hrubými řezbami a obrazem bez ceny, *kazatelnice* na straně evangelia u zdi stojící, čtverhranná, dřevěná, bez pokryvky nese na poprsníku obrazy 4 sv. evangelistů. *V lodi*, která má také strop rákosový a okna segmentová stojí 4 oltáře: sv. Josefa, sv. Filumeny, sv. Jána Nepomuckého a Panny Marie s obrazy na plátně malovanými, ceny prostřední. U zábradlí dřevěného, které dělí presbyteř od lodi, v podlaze jest *náhrobek* polovyšlapaný, na kterém lze toliko čísti:

„Zde w Panu odpocziwa Panj Barbora Sortoliusowa direktorka Panstwj ....“

Na proti hlavnímu oltáři jest *chor* dřevěný bez varhan. *Štít* kostela jest do trojhranu sbíhající, dvéře do kostela jdou dvoje, od jižní a východní strany, tvaru obyčejného. Na

stěnách chrámu uvnitř jest namalováno *12 konsekračních křížů.*

Na zvonici, která jest z kamene a cihel do čtverhranna zbudovaná a jehlancovitou, šindelem krytou střechou končí, visí jeden jen zvon, který dle německého nápisu v r. 1846 od zvonaře v Hradci Králové Paula, místo starých, ukradených ulit byl.

Kostel v Markovicích byl záhy opatřen farářem vlastním. V odstupním listu far ku novému biskupství litomyšlskému v r. 1350 přichází pod jménem S. Marci co samostatná plebanie. V seznamu pak far z r. 1676 má jméno: S. Marcus sive Caplicz minus, filiální od Chrudimi mezi poli ležící, měl kalich stříbrný 1, zvony 3. Podací: Eva, hraběnka z Valdštýna, rozená z Glouchova. Vsi: Markovičky, duší 11, Dřeničky 48, Bylany 90, Třibřichy 55, kde je škola bez kantora, jej zastává krejčí. (Pam. IX. 741.) V 17. stol. patřilo polovic podacího kostelního statku Morašickému dle desk zemských. (D. z. 55. B, 8.) Ale r. 1656 přikoupila Eva Kustešova z Glouchova a Valdštýna podací to kostelní a prodala je hraběti Františku Josefovi ze Schönfeldu, čím kostel ten přišel pod správu patronátu panství Nasavrckého.

86.

Farní chrám sv. Martina v Zámrsku.

Zámrsk, vesnice nad řekou Loučnou, 1 hod. sev. od Vysokého Mýta, na silnici do Nové Vsi a Dobřikova vedoucí, rozprostírá se na malém návrší. Má uprostřed *farní Chrám Páně sv. Martina, biskupa,* který již r. 1350 pod jménem Sampritz co farní k biskupství litomyšlskému, z dekanátu Mýtského odstoupený, se jmenuje. Později stal se filiálním od Vysokého Mýta, až r. 1683 byla zde zřízená reální Administratura, kterou obsluhovali ponejvíce kněží řádu Piaristského. První Administrátor byl P. Václav Kopecký. Administrátor bydlel v jednom selském statku dřevěném, pak ve škole, později v zámku, kde jedl s pány u jednoho stolu. R. 1805 povýšena byla Administratura za faru a r. 1833 staveno bylo farní stavení nákladem rytíře Bedřicha Jeníka Zásadského z Gemsendorfu. — Chrám v Zámrsku uvádí se v relaci r. 1677 co filiální do Vys. Mýta a měl kalich stříbrný 1, zvony 3. Podací byla pí. hraběnka Kolovratová. Vsi připojené: Zámrsk 146, Dobřichov 111, Reze 23 duší. (Pam IX. 748.)

Chrám samotný býval do r. 1781 dřevěný, v roce tom zbořen, místo něj postavena byla zámecká kaple, k ní pak později připojená loď. Staven byl nákladem rytíře Jeníka Zásadského z Gemsendorfu ve slohu copovém. *Hlavní oltář* má obraz sv. Martina biskupa, kterak dává žebrákovi plášť, ale velmi sešlý, tak že jen podobu koně lze rozeznati. Jest vzatý ještě ze starého kostela, o jeho stáří svědčí nápis nad ním se nalezající:

„Anno MDC.“

Ostatní ozdoby řezbářské toho oltáře byly zhotoveny r. 1781 od sochaře Pacáka z Litomyšle za 208 zl. Mimo to jsou zde ještě *2 postranní oltáře* svat. Františka Paulánského a Bl. P. Marie; první z r. 1760 postavený, má řezbu zhotovenou od Františka Špičky z Mýta a obraz od Leopolda Felixe. V dlažbě chrámu u oltáře sv. Františka jest zasazen *náhrobek* Jána Lukavského z Lukavic z bílého mramoru, nesoucí kolem do kola na okraji tento nápis:

„Letha Panie 1541 w utery na den wssech swatych umrzel gest urozeny pan Gan Lukawsky z Lukawicze.“

(Uprostřed pak znak toho rodu tuleň.) Nad tímto náhrobkem jest zase druhý náhrobek z pískovce, na kterém jest zase erb uvedený a pod ním tento, částečně nečitelný, nápis:

„urozeny .... stateczny .... pan Waczlav Lukawsky na Lukawiczi a Domaniczich.“

Blíže Mariánského oltáře jest třetí kámen náhrobní z pískovce, dle znaku snad některého člena rodiny z Gemsendorfu. Erb onen představuje štít od hůry dolu rozpůlený, v každé polovici kamzík stojící a věnec v přední noze držící. Nad tím štítem jest kaplička, po stranách 2 anjelé a pod nimi hlava umrlčí. Tento štít ale bez kapličky a anjelů zříme také v tom kostele nad kazatelnici, obrubě choru a nade dveřmi kostela, jen že nad štítem jest koruna královská a tři péra pštrosová. Vedle toho erbu jest všude vždy ještě druhý znak, tři pruty se žaludy obsahující. *Kazatelnice* pochází z r. 1753, zhotovená od sochaře litomyšlského Jána Pacáka. Presbyteř byla obnovena r. 1750—51.

Několik kroků od kostela stojí kamenná, báňovitá *zvonice,* v ní visí tři zvony, dva dole a jeden menší nahoře v báni. Zvon velký, sv. Martin, má nápis:

celkem ráz prvorenaissance či „díla lombardského“, jak v Čechách nově obživlý staroklassický sloh nazvali. Beneš počal gotiku s renaissančními tvary míchati, což na jeho pozdějších stavbách se zjevuje, jak chrám Lounský a Mostský toho jsou důkazem. Staré zámky a domy měšťanské, v základech svých gotické, ozdobovaly se nyní lombardským dílem, a sloučení gotiky s renaissancí bývalo namnoze dosti šťastné; zvláště gotické štíty a lomeniče ustupovaly neméně ozdobným štítům slohu nového. Povstaly u nás nové kostely s tvary čistě gotickými, ale renaissancí skrz na skrz proniknutými, jako kostel sv. Rocha na Strahově v Praze z r. 1587, kostel sv. Martina ve Velvařích a kostel sv. Salvátora později Paulánův na starém městě pražském. Nastala takto nejen v Čechách, nýbrž i jinde mezi slohem gotickým a renaissančním doba přechodu, za jejíhož trvání často pozorujeme na jednom a témž předmětu směsici, sdružení tvarů obou slohů. Tak jsou budovy, na kterýchž u prostřed detailu sloh gotický XVI. věku nejlépe charakterizujícího vyskytují se ornamenty, jako jsou medaillony, rámce, listí a arabesky, kopírované s pomníků starořímských. Naopak, okna s obloukem lomeným jsou vyplněna kružbou a profily vkusu renaissančního. Konečně, nikdy pendentify, cimbuří a menší vížky přijímají tvary a odívají se ornamentem vypůjčeným z budov antických.

Kostelů z doby prvorenaissance u nás není, za to však zámků a znamenitých domů hojně povstalo. Vlachové do země přicházející pěstovali jen renaissanci. Ferabosco de Lagno vystavěl r. 1534 z rozkazu Ferdinanda I. pro královnu Annu nejvýtečnější pomník renaissanční na této straně Alp, sloupořadím obklíčený Belveder v královské zahradě na menším městě pražském. Zbudován jest dále někdy rosenberský nyní švarcenberský dům na Hradčanech, nynější thunský dům pod zámeckými schody v Praze, zámek Kratochvíle u Netolic, část hradu Krumlovského, zámek Mělnický, Nelahozeveský, Častolovický, Budčovický na Moravě a j.

Návrat tak rychlý a tak obecný ku tvarům umění klassického z větší části dlužno připsati na účet touhy a snahy po novotě, jakož i reakce proti slohu gotickému. Pozorujeme, že v architektuře více, než v kterémkolivěk jiném umění, vkus ustavičně ku změnám se kloní; a tím právě se vysvětluje, kterak možno důvodně tvrditi, že dějiny architektury neposkytují nám leč řadu proměn bez ustání. K hlavnímu důvodu dlužno připojiti několik vedlejších, jako byla reakce, která v XV. a XVI. věku oblibovala si v literatuře řecké a latinské, napotom vynalezení tiskařství, které tak podivuhodně pomáhalo rozšiřovati mistrovská díla literatury a umění starého, pro které věk onen tolik zahořel.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

83.

Filiální Chrám P. sv. Bartoloměje v Kočím.

(Dokončení.)

Zde se také chová *bratrská kniha uctění nejsvětější svátosti oltářní* z r. 1774 se stanovami od světicího biskupa Ondřeje Kaisera z Kaisern potvrzenými. Hlavní slavnost toho bratrstva byla dne 10. máje. Údů čítalo bratrstvo mnoho. *Loď* jest od presbyteře oddělena jednoduchým gotickým obloukem zděným a na rozhraní obou stojí u zdi dřevěná *kazatelnice* hrubá, sešlá, ozdobená setřelým malováním čtvero sv. apoštolů na poprsníku. Přikryvka její má uvnitř holubičku a na vrchu jméno I. H. S. Loď má strop prkenný, všelijakými květinami krásně ozdobený, uprostřed něj čteme:

„Leta 1678.“

Zde jsou *dva poboční oltáře*, první bl. P. Pomocnice s nápisem:

„Tu nos juvando respice — Pestem famemque submove — Et nos ab Hoste protege — Horaque Mortis suscipe.“

Oltář tento, ke cti a chvále boží postavený l. P. 1676, obnoven jest nákladem Marie Svobodové, statkářky z Kočího, l. 1880 (obraz obnovený od Papáčka je tuze krásný). Tumba jeho jest kamenná. Druhý poboční *oltář bl. P. Marie*, na pravé straně lodi stojící, má pod obrazem tento nápis:

„Oltář tento ke cti a chvále Boží l. P. 1677 postavený obnoven jest nákladem Marie Svobodové, statkářky z Kočího, leta P. 1879.“

U tohoto oltáře na zdi dva staré *památné obrazy*, snad ze zavíracího oltáře pocházející. Jeden z nich jest na plátně, které jest přilepeno na desce prkenné a jest 7 stop výšky a 5 stop šířky. Představuje nahoře korunování bl. P. Marie a dole sv. apoštoly

hledící do hrobu otevřeného. Zhotoven byl od mistra neznámého a má v rohu rok 1572. Druhý obraz jest malovaný na prkně, má výšku 4′ 10″ a šířku 3′ 6″ a představuje poslední soud. Nahoře jest Kristus Pán, od kterého hlavy lilium a meč na příč vynikají, kolem něj vznáší se anjelé troubíce, níže jest Maria Panna a sv. Ján, dole pak v pravo jsou anjelé se zástupem vyvolených, v levo ďábel s velkým počtem zatracenců. Při tom obrazu na pobočnících jsou vyobrazeni dva neznámí svatí, ovinuti po celém těle nápisy, a sice v pravo:

„Buoh saudit przigde s starci lidu sweho i knizigaty Gº Isai III.,“

v levo pak:

„Wierzim tiela wzkrzisseni i ziwot wieczny.“

Na tom obrazu nejsou leta, ale podle malby jest bezpochyby také ze 16. století. Obrazy tyto byly uloženy pod zvonicí, ale r. 1877 nákladem 114 zl., od obcí Topole a Kočího daných, od akademického malíře Papáčka z Chrudimi byly obnoveny. Na tétéž straně zdi, co oba obrazy visí, jest trochu doleji soška starobylá neznámého svatého, řezby mistrné. Loď tato musela být také gotická, ale později snad sešlé klenutí bylo odstraněno. To dokazují opěrací pilíře, na jedné straně lodi okénko gotické s kružbou mistrnou, kříž tvořící. Ale hlavní zdi lodě té, která jest širší jak presbyteř, pocházejí z doby předce pozdější; sakristie jest nejprvnější kaple osady snad ze stol. XIII., presbyteř z XIV. stol. a loď z věku snad XV. V lodi i presbyteři byly na zdi malby výtečné i nápisy bohužel později zabílené; část písma jest dosud znalá v lodi po levé ruce na stěně. *Stolice* v lodi jsou též z té doby, co loď má starobylé malování s květy a monogram mariánský. Snad to byl původně kostelík ke cti Panny Marie zasvěcený. Na zdi lodě jsou zamalovány *konsekrační kříže*. Naproti presbyteři jest *hudebnický chor*, na který vedou schody z venku. Má zábradlí prkenné, pomalované květinami jako strop, a uprostřed něj čteme: „L. P. 1678.“ Na tom choru jsou v pravém rohu varhánky, malý positiv, se 4 mutacemi z kláštera Chrudimského sem daný; mimo to jest malý pultík s obrazem nejsv. srdce Páně, majetek bývalého bratrstva nejsvětější svátosti oltářní; pultík má r. 1720. Na zdi pole varhan jsou písmeny znalé jistého nápisu zabíleného. Nad tímto chorem jest výše ke stropu zase umístěn druhý prkenný chor snad pro větší schůzi lidu, an dolů do kostela malého by se vejíti nemohli. Venku na zdi kostelní v levo u vchodu jest na jednom pískovci nápis:

„Byla woda gmenovitě w autery sw. Dussni, tak že gi mohl z mostu dosahnauti. A. 1689.“

Na zdi po pravé ruce venku jsou *sluneční hodiny*, které mají leta zhotovení i obnovy: 1682, 1760, 1798, 1865. Střecha dřevěná, šindelem krytá, sahá až ku zdi základní, tak že místo římsy zastupuje prkenné pobití s trámy ven vyčnívajícími. *Patronem* toho kostela jest a byla vždy obec Chrudimská, která zádušní peníze ve zvláštní truhlici opatrovala. Také dva kostelníci, jeden z Topole a druhý z Kočího bděli nad pořádkem v kostele. Kostel ten dle starobylých zápisek a roku nad hlavním vchodem se nalezajícího byl založen od Žofie, královny České r. 1397 a listem od ní 28. února 1397 zhotoveným obdařen byl 16 pruty (č. 80 korci) polí, o které ale během času přišel. (Děkanská památní kniha a Archiv města Chrudimě). Dle relace z r. 1677 měl co filiální od Chrudimi kalich stříbrný, missál starý i nový, zvony 3 velké, nové, zvučné. Škola s kantorem. Počet duší přifařených: Kočí 141, Topoly 103, Vesce 57. (Pam. IX. 741.) Služby boží se tu konají III. neděli, o pouti, o posvěcení chrámu Páně a třetí svátek po každém Božím Hodu.

84. Filiální Chrám Páně

Nejsvětější Trojice Boží v Pouchobradech.

Pouchobrady, vesnice asi $^3/_4$ hod. západně od Chrudimi, jináče též Puchobrady a Pochobrady zvaná, má o samotě stojící *filiální kostel nejsvětější Trojice Boží*, obklopený hřbitovem. Dvéře hřbitova toho mají gotický kamenný obklad pískovcový. Do kostela toho vedou dvoje dvéře a sice jedné postranní ode vsi a druhé v průčelí kostela, oboje gotické, pískovcové s vraty dřevěnými. Dvéře v průčelí mají po stranách na rohu opěrací pilíře. Kostelíček tvoří obdélník a jest jednolodový. Presbyteř, tvořící nepravidelný pětistěn, má klenutí gotické, okénka v presbyteři vykroužená do kříže. *Hlavní oltář*, dřevěný, má na plátně malovaný obraz *nejsvětější Trojice Boží* z doby novější, pod ním jest obrázek P. Marie, pod tímto zase obraz beránka božího s dřevěným

„Ke czti a chwale Bohu a swatemu Martinu za sprawowanj urozeneho P. P. Gana Norberta Libssteinskeho z Kolowrat nakladem zadussi chramu Panie sw. Martina leta Panie 1716 (uprostřed jest obraz sv. Martina, Krista Pána na kříži, sv. Františka a znak rodu Kolovratů: orel jednohlavý).

Druhý prostřední zvon dán sem byl ze zrušeného kostela Bl. P. Marie v Louži v Praze, a nese v literách německých nápis:

„Letha 1596. ſlowutny Drzkrey zwonarz z Czimperku w Nowem mieſtie Prażkem zwon tento udielal Panum oſadnim Koſtela Panny Marie Matky Boži na Louži do Stareho Mieſta Prażſkeho pro czeſt a chwalu Pana Boha wſſemohouciho nakladem przednie Panni Anny Weſtrowſky Wdowy ſouſedy nieſtdy w teto oſadie, tež tak Panuow oſadnich tehož koſtela. Z toho bud Panu Bohu wieczra chwala.“

Na druhé straně jest nápis v písmu latinském:

„Kristus umrzel za hrzichy nasse, wstal z mrtwych pro ospravedlnenie nasse“

a nad tím Kristus Pán na kříži. V báni nahoře visí třetí zvon, přelitý v roce 1765 ze starého, s nápisem:

„Slit gest tento zwon ke czti a chwale Panu Bohu swatemu Antoninu za panowani wysoce urozeného P. P. Antonina Wita hrabiete z Bubna a Litic nakladem zadussi Chramu Panie swateho Martina leta Panie 1765.“

(Nad tím znak hraběte Bubny, vojenský buben a lví hlava); na druhé straně:

„Goss mich Christian Schunke in Prag“

(pod tím obraz sv. Antonína Paduánskeho a Pána Ježíše na kříži). Ve věžičce nad kostelem jest ještě malý zvonek sanktusník

87. Filiální Chrám Páně

sv. Mikuláše Biskupa ve Vidicích na Čáslavsku.

Vidice — ves 2 hod. jihozápadně od Kutné Hory vzdálená, fara Bikáň, bývalé panství Malešov, má uprostřed osady hřbitovem obehnaný *filiální chrám Páně svat. Mikuláše*, který byl v 14. století farním, vlastním plebánem opatřený, patřící do arcidekanátu kouřimského a dekanátu čáslavského. R. 1372 zemřel Mikuláš, plebán ve Vidicích, místo něj byl dosazen Apolinář, kněz z Prahy, od Petra měšťana z Hory Kutné téhož leta 10. listopadu (Emler lib. I. Conf. pars I. pag. 186). Plebán Vidický platil papežského desátku od r. 1367. do r. 1385 po 9 gr. ale r. 1399 dal 18 gr. r. 1405 uvedena ta plebánie chudá (Tomek registra 55).

Chrám Vidický jest stavba nová dle nápisu na stěně presbyteria:

„Tento kostel jest založený r. 1383 a v nově postavený r. 1853.“

Celý chrám jest slohu copového, presbyteř klenutá, a v lodi strop rákosový. Hlavní oltář má obraz sv. Mikuláše, malovaný od nejmenovaného malíře z Kutné Hory, ceny prostřední, ostatní celý oltář jest ze dřeva. Pobočí oltáře zde nejsou žádné. *Kazatelna* dřevěná bez pokryvky jest na poprsníku ozdobena řezbou dobrého pastýře. *Chor* na proti hlavnímu oltáři má varhany se 4 rejstříky. Z něho jdou schody na věž v jehlanec končící, v které, an jest úzká, visí toliko poledník s nápisem:

„Lit jest od Jos. Diepolta v Praze 1875.“

V sakristii, vlastně malé prostoře za oltářem, jest stará truhla k uschování náčiní kostelního, mezi kterým jest také kalich starobylý, pozlacený s nápisem:

„Zikmund Kozelka z Risenfeldu“,

který prý v r. 1648 jeden voják švédský kostelu tomu dal. — Missale jest z r. 1735. V jednom rohu hřbitova jest blíže průčelí kostela druhá kamenná *zvonice*, a v ní dva *zvony*. Větší z nich jest starobylé dílo zvonařské, nesoucí kolem koruny rozdílné obrazy dílem z umučení Páně, dílem ze Starého zákona; dole pak na zvonu jest kříž, a po obou jeho stranách jest nápis:

„Kristus umrzel za hrzichy nasse a wstal z mrtwych pro ospravedlnenie nasse.“

Na druhé straně zvonu čteme:

„Leta Panie 1599 slit a udielan gest zwon tento ke czti a chwale Panu Bohu wssemohouczimu skrze Tomasse Konwarce na Horach Kutnach do wsy Widicz kostelu zalozeni swateho Mikulasse za sprawowani urozeneho pana Vilama z Witanowa toho czasu Hegtmana na Malessowie.“ A pod tím:

„Martin Wilam z Witanova. Swati Martin“

(a jeho obraz). Druhý menší s nápisem:

„anno domini mccccl[illegible] hec campana fusa est in honorem dei per magistrum andream paczek (ptaczek)“.

88. Filiální Chrám Páně

sv. Michala Archanjela v Trojovicích.

Trojovice, vesnice při potoku Ležáku $^3/_4$ hod. jižně od Hrochova Týnce vzdálená a tam také přifařená. Uprostřed vesnice stojí hřbitovem obklíčený *filiální Chrám P. sv. Michala Archanjela*, který v 14. století co farní se jmenuje, r. 1350 co bývalá plebánie odstoupený k novému biskupství litomyšlskému. R. 1374 jmenuje se Oldřich, farář z Trojovic co svědek smlouvy Víta, faráře z Chocně s Ničkem, synem Smila z Chocně. (Pam. IX. 743.) Před bitvou bělohorskou byli zde faráři evangeličtí, tak r. 1612 Matěj Krokovnovský. Chrám ten byl do r. 1704 farním, kdy přičiněním Anny Beatrice Zellerové z Rosenthalu, rozené Putzhartové z Voděrad, fara do Hrochova Týnce byla přeložena a kostel Trojovický udělán filiálním od Hrochova Týnce, odkud dosud bývá obsluhován každou třetí neděli. Chrám Trojovický jest stavení jednolodové z kamene zbudované, copové ale přívětivé, má jeden toliko *oltář hlavní sv. Michala archanjela* s obrazem na plátně dosti dovedně malovaným; jiných památek tu není. — Na *věži*, v průčelí se nalezající, čtverhranné, končící jehlancem, visí dva zvony.

Větší nese nápis:

„In honorem S. Michaëlis archangeli, S. Pauli Apostoli, S. Stephani Protomartyris A. 1762“, (dole pak na obrubě:)

„Paulo tertio Abbate Gradicensi regnante campana praesens refusa est.“

Uprostřed jest obraz sv. Michala archanjela. Menší nese nápis:

„Nákladem obce přelit r. 1844.“

Kostel tento, který r. 1855 utrpěl na krytu ohněm škodu, jmenuje se r. 1677 farní a měl: kalichy stříbrné 2, křtitelnici starou, mosaznou, zvony 3. Škola s kantorem, žáků v zimě 4 až 5, v létě žádný. Podací: Marie Lidmila, manželka Kašpara Zellera z Rosenthalu. Připojené osady: „Trojovice 140, Zájezdec 74, Přestavlky 116 duší.“ (Pam. IX. str. 743.)

89. Filiální Chrám Páně

Povýšení sv. kříže v Honbicích.

Honbice (Honvice), ves $^3/_4$ hodiny od Hrochova Týnce vzdálená a tamtéž přifařená, má uprostřed vesnice stojící *filiální Chrám P. Povýšení sv. Kříže*, který se též uvádí mezi plebániemi r. 1350 k biskupství litomyšlskému odstoupenými. V relaci z r. 1677 jmenuje se kaple fil. do Trojovic, velmi sešlá, měla kalich stříbrný 1, zvony 3. Podací: „Karel, svob. p. Kapoun ze Svojkova na Nabočanech.“ Vesnice: Honbice 84, Nabočany 63, Libanice 42 duší. (Pam. IX. 743.) Chrám Honbický z kamena zbudovaný jest stavení malé, jednolodové, 28 kroků délky a 12 šířky, má *presbyterium* gotické s jednoduchou klenbou, *loď* pak copovou. *Hlavní oltář* zdobí mistrný obraz Povýšení sv. kříže od neznámého mistra zhotovený. Na straně evangelia toho oltáře jest kamenné *sanktuarium* gotické, řemeslně pracované, které nahoře vybíhá v krásný kříž rosetový. V lodi jsou ještě *dva oltáře postranní*, jeden z nich nese pěkný obraz Matky Boží. Dole pod chorem visí na zdi starobylý *obraz Nejsv. Trojice Boží* z r. 1678 dobře zachovalý a r. 1874 nákladem Josefa Kaplana, rolníka z Nabočan, opravený, a *obraz sv. Vavřince* oba bez rámu. *Kazatelnice* dřevěná, stará, obrazy 4 sv. evangelistů ozdobená. Kostel má *jeden vchod* do lodě, goticky žlábkovaný, který dle zbytku roset musel jednou býti ozdobený a v starém kostele snad dlouhá léta konal službu. Obložení jeho kamenné z vnitřku kaple jest celé okousané až nahoru k zámku. Odkud by to asi bylo, neví se; mnozí dí, že šlechta okolní psy do kostela toho zavírala, ale to se nezdá býti pravdě podobné, nebyla naše šlechta tak zkažená, ale spíše to uděláno bylo od Švédského vojska ve válce třicetileté, které si v tomto chrámu obydlí zvolilo. Také jest v tom kostele *křtitelnice dřevěná*, pěkné práce řezbářské v podobě kalicha sedmihranného, mající nahoře na každé hraně polovypuklé poprsí anjelů. V kostele jsou staré *hrobky a náhrobníky* zcela setřelými. Před hlavním oltářem kreje hrobku náhrobník s erbem Lukavských z Lukavice. O hrobce této jde pověst, že je v ní zakopán poklad a z ní prý jde tajná chodba do Zaječic až ku hospodě. R. 1873 dne 7. června nechal rolník Kaplan s několika občany tu hrobku otevříti. Do té hrobky, dle jeho popisu, vede 7 schodů. Má celá prostora její

podobu sklípka, jest 8 stop dlouhá, 7 stop široká a 6 stop vysoká. Jest stavená z opukového kamene a maltou vápenou hrubě obmítnutá. Zkoušeno bylo na vše strany železným sochorem, ale o tajné chodbě nenalezeno ani stopy. Na zemi té hrobky nalezeny byly kusy prken z rakví, 9 zetlelých lebek, mnoho kostí, některé maličkosti, kousek černého atlasového rubáše, několik malých kovových křížků, jeden dřevěný dvojitý křížek s malbami, které křížky buď s růženci byly do ruky umrlým dávány, nebo přibijeny na truhlu; modlitby, tištěné písmem německým v 17. nebo 18. stol., ve skvostné vazbě kožené, formátu malého, zvaného špaliček, na $2\frac{1}{2}$" tlusté se záponami kovovými, text český, ale listy setlelé se při dotknutí rozpadly. Dále tu byla nalezená železná motyka, podobající se nástroji, jakého bylo užíváno k dělání žlabů z dříví kládového, jest uložená nyní v sákristii. Množství červotočiny ze shnilých rakví, mrtvol a šatů jejich pokrývá zem hrobky na 12" tloušky. Půda té hrobky vykazuje temnošedý písek, na kterém její základy jsou položeny; pod prahem posledním schodů nalezen byl měkký, žlutý jíl. Celá místnost jest sklenuta do kružítka a vypadá jako domácí sklípek. Ostatní věci mimo motyčky a křížků dány byly zase do hrobky. Kámen sloužící za vchod té hrobky má znak setřelý, snad to jest erb Lukavských z Lukavice. V lodi pod lavicemi jsou 4 náhrobky s erby setřelými, jen na jednom jest zříti znak pánů Talacků z Ještětic, telecí hlava a silná mužská postava. Tento náhrobek byl též r. 1873 od rolníka Kaplana vyšetřen, ale pod ním byla nalezená jen černá, mastná hlína, kusy cihel a tašek, ale žádná hrobka. — Také uvésti sluší, že v tomto kostelíčku byla na velkém oltáři *archa skládací* s malbami na zlaté půdě, která, jsouc sešlá, stála do nedávna v předsíni kostela.

Na věži v průčelí kostela se nálezající *visí 3 zvony*. Největší z nich má gotický nápis:

„Tento × zwon × dielal × mne × gira × dobri × dila × kto × jeho × bude × poslouchati × ten × bude × na × boha × zpominati × Amen."

Na prostředním zvonu jest nápis:

„O Rex gloriae Christe veni cum sancta pace - mathaeus - marcus - lucas - iohan. X."

Nejmenší nese nápis v písmu latinském:

„Tento zwonek dielal Jirzik Dansky na wiecznau pamatku nyniegssi."

Jak Švenda v dějinách Hradce Králové X str. 15. píše: „nechala Maxmiliána Zárubova, rozená z Lissy kosteliček Honvický opraviti, a svěřila jej pod správu dvěma jesuitům, kteří zde konali missii."

Že zde byla fara, dosvědčuje také pole zvané kněžské, patřící dílem ke dvoru popl. v Nabočanech, dílem k statkům č. 19. a 22. nalezající se v pravo od cesty k Nabočanům vedoucí.

90. Farní Chrám Páně

sv. Martina biskupa v Hrochovu Týnci.

Hrochův Týnec, městečko na obou břehách potoka Ležáka se rozprostírající, $1\frac{1}{2}$ hodiny vých. od Chrudimi vzdálené, sídlo hlavní bývalého soujmenného panství. U prostřed města stojí *farní Chrám Páně svatého Martina biskupa*, který již r. 1350 mezi farními k novému biskupství litomyšlskému se uvádí. Farním ostal tento kostel do r. 1621, kdy poslední farář evangelický Jiří Koudelín faru tu musel opustiti. Na to ostala fara ta neobsazena a byla obsluhována dílem z Dašic a Chroustovic, dílem z Trojovic až r. 1701 přivtělena byla co filiální k Trojevické faře dle rukopisu v báni kostela Trojovického nalezeného. Dle toho rukopisu, postoupil r. 1704 Ján Václav svob. pán Zeller z Rosenthalu patronátní právo nad farou Trojovickou choti své Anně Beatrici, rozené Puczhartové z Voděrad, která se svolením arcibiskupské konsistoře faru z Trojovic do Hrochova Týnce přeložila a na ní dosavádního faráře Trojovického Václava Koukala dosadila. Tento zemřel, zastávaje farní úřad po 60 let, v r. 1755 v stáří 90 let, a pochován byl v kryptě pod velkým oltařem v kostele Týneckém. Po jeho smrti chtěl klášter Hradištský, který mezi tím koupil panství Hrochův Týnec, faru tu obsaditi knězem řádu svého, ale po desítiměsíčné administraci ustanoven kněz světský P. Jos. Schütz za faráře v Hrochovém Týnci. Panstvo Týnecké mělo ale, když fara Týnecká nebyla farářem obsazená, předce svého kaplana, tak dle matrik v r. 1679 Bohuslav Martius a 1680 Pater Martin Silvestr byli sacellani Tejnici. Farní stavení i kostel shořely dle nápisů na zvonech bezpochyby ve válce třicetileté. Fara stojí na příkrém návrší a byla zbudována od klášterníků Hradištských, neboť dosud je na faře umístěn jejich znak: biskupská čepice, hůl a podoba sv. Norberta.

Na východním svahu tohoto návrší u stodoly farní, nalezeny byly jednoho leta při kopání země ostruha, podkovy, uhlí a lidské kosti snad z času války. R. 1659 nalezáme seznam desátků, co dávali farníci faráři v Hrochovu Týnci a Trojovicích, a sice: z Týnce 6 kor., 1 vtl., 2 čtvrt. pšenice, 8 kor., 3 vtl. žita, 9 kor. ječmena, 2. kor. 1 vtl. ovsa, cibule 16 čtvrt, 2 kopy zelí — z jednoho gruntu, an byl pustý, nic nedostával. Z Čankovic: žita 3 kor., 2 vtl., ječmena 2 kor., 2 vtle, ovsa 2 kor., cibule 3 čtvrt. Z Bližnavic a Blanska: pšenice 2 kor., žita 12 kor., 2 vtl., 3 čtvrt., ječmena 2 kor., 1 vrtl., ovsa 9 kor., 3 vrtl. Mimo to odevšad odváděli osadníci koledu, semeno na olej, vejce, obláče lenu, konopí, sýr (čili letník), za který mohli 3 gr. platiti. Také byla povinnost osadníků dříví přivážeti, podruzi museli trávu sekati, hrabati, zahradu pleti, zelí okopávati, dříví přivezené řezati, nositi a je urovnati.

Chrám v Hrochovu Týnci jest staven v slohu copovém z kamena, jednolodový, k východu obrácený. Dle farní památní knihy neměl kostel ten tu podobu jako nyní. R. 1680 byl rozšířen kaplí Mariánskou nákladem Anny Beatrice Zellerové z Rosenthalu rozené Putzhartové z Voděrad. (Dokončení.)

Z Akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc srpen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Ciborium*: pro dp. Jana Křivého, faráře v Letonicích. — *Pozlacení kalichů*: pro vdp. Jos. Rozsypala, děkana v Miřovicích; pro dp. Jana Kasku, faráře v Oubislavicích; pro dp. Fr. Šlesingra, vik. sekretáře a faráře v Libšové; pro vp. Fr. Práška, kaplana v Donavicích a pro dp. Jana Dvořáka, far. v Malešově.

Paramenty. *Garnitura k pluviálu*: pro dp. Tad. Kiesswettra, faráře v Jindřichovicích. — *Černou a červenou vyšívanou kasuli*: pro dp. Štěp. Ressla, faráře v Raspenavě; - *bílá kasule*: pro vp. Kašp. Ibla, kaplana v St. Sedlišti. — *Velum*: pro dp. Jana Kraupnera, faráře v Knihnicích. — *Pláštík na ciborium*: pro blahor. slečnu Žofii Zvědinkovou. — *Polštáře na oltář*: pro dp. Dra. Fr. Böhma, kaplana v Kozolupech a pro vdp. Antonína Špále, děkana v Mirošově. — *Korouhve*: pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladé a pro dp. Vojtěcha Truhláře, faráře v Nezdašově. — *Antipendia*: pro vysoce uroz. paní hraběnku Schönbornovou; pro dp. Václava Tesaře, faráře v Krnsku a pro vdp. Antonína Špále, děkana v Mirošově. — *Koberec na stupně oltářní*: pro vdp. Ant. Špále, děkana v Mirošově. — *Příkrov*: pro dp. Bedř. Beneše, faráře v Ratajích. — *Komže pro ministranty*: pro vdp. Ant. Špále děkana v Mirošově; pro dp. Bedř. Beneše, faráře v Ratajích a pro dp. Jos. Souhradu, faráře v Petrohradě.

Prádlo kostelní. *Rochety*: pro blahor. sleč. Jos. Bouskovou ve Vinohradech a pro dp. Vojt. Mrázka, kaplana v Brtníku.

Rozličné *Harmonické zvonky*: pro důst. farní úřad v Hradečném, pro dp. Ludvíka Adlera, faráře v Starovsi v Haliči; pro dp. Štěpána Ressla, faráře v Raspenavě; pro dp. Tad. Appelta, faráře v Maffersdorfě, pro blahorp. Ant. Schnellera, ředitele továrny v Břasích; pro vdp. Pavla Piláta, vikáře v Křižk. Kostelci a pro vp. Václ. Berana, kaplana ve Mšené.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Monstranci stříbrnou*: dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově na Moravě. — *Kalich*: dp. Jan Šafránek, farář ve Viskách. — *Svícny oltářní*: 10 kusů dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově na Moravě a 12 kusů vys. uroz. paní hraběnka Anna z Asseburgu pro chrám P. v Neudeku.

Paramenty. *Kasuli bohatě zlatem vyšitou a černý pluvial*: vys. důstp. Al. Buřinský, kanovník v Kroměříži; - *kasuli černou se zlatými portami*: monsign. pan hrabě Fr. Schönborn; - *kasuli fialovou*: dp. Karel Skopalík ve Vlčnově; - *bílou a červenou a pak skvostnou bohatě vyšitou červenou kasuli*: důst. farní úřad v Ostružné; - *bílou sváteční kasuli*: dp. Drahotín Halda, farář v Dol. Újezdě na Moravě. — *Pláštík na ciborium*: dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově. — *Velum*: dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově na Moravě. — *Štolu křestní*: dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově. — *Korouhve:* dp. Jan Šafránek, farář ve Viskách; vp. Gust. Herrer, koop. v Rosicích na Moravě a dp. Karel Krupka, farář ve Višňové. — *Antipendium:* blahorp. Jan Breuer, statkář v Kameni a dp. Fr. Drašar, koop. ve Žďáru. — *Polštáře na oltář*: blahorp. Jan Breuer, statkář v Kameni.

Rozličné. *Sošku sv. Huberta*: J. Jasnosť pan kníže Jiří Lobkovic. — *Pultík*: dp. Karel Skopalík, farář ve Vlčnově. — *Sošku P. Marie Lourdské a harmonický zvonek*: dp. Fr. Drašar, farář ve Žďáru na Moravě. — *Boží hrob*: dp. Jan Dostálek, farář v Rudolticích.

III. Rozpočty.

Slavný knížecí Fürstenbergský patronátní úřad na Křivoklátě *na všechny kostelní věci pro nově vystavený kostel.* — Dp. Jan Šembera, far. v Radhošti *na velký oltářní obraz sv. Jiří.*

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: „Zodpovídané otázky archaeologické“: Farní Chrám P. sv. Martina v Hrochovu Týnci. - Farní Chrám P. Nanebevzetí Bl. P. Marie v Uhersku. — Sloh renaissanční. — Z Akademie křesťanské: Poslední návštěva J. M. nejd. p. biskupa brněnského Františka Sal. Bauera v Akademii křesťanské. - Odbor umělecký. Zpráva za měsíc říjen. — Bartolomé Estéban Murillo.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

90. Farní Chrám Páně

sv. Martina biskupa v Hrochovu Týnci.

(Dokončení.)

Také r. 1704, když fara z blízkých Trojovic do Hrochova Týnce byla přeložena, mnohé změny v tom kostele byly učiněny.

Tak roku 1723 nákladem hraběnky Markety z Valdštýna, rozené Černín, 1000 zl. bylo zřízeno nové přesbyterium, hlavní oltář, sakristie a zvonice, r. 1725 kaple sv. kříže, a oba postranní oltáře darem Vác. Bartoidesa, inšpektora panství Hrochova Týnce, a pana faráře Týneckého Václava Koukala. Obraz hlavního oltáře představuje zázračné vidění sv. Martina, kterým viděl Krista Pána s kříže dolu k němu sestupujícího; zřízen jest ze sbírek r. 1851 mezi osadníky konaných. Na straně epištoly, blíže hlavního oltáře, jest postranní kaple Mariánská (v matrikách kaple Zvěstování P. Marie zvaná) od Anny Beatrice Zellerové z Rosenthalu zbudovaná s obrazem Marie Panny Pasovské od ní sem darovaným, jak to svědčí nápis nad vchodem té kaple umístěný:

„Nakladem swobodne a urozene Panj Anny Boženy Zellerove z Rozenthalu rozene Putzhartowe z Wodierad 1680.“

Obraz Mariánský za sklem se nalézající byl dílo mistrné, ale jsa schátralý, byl nahražen novým od Chrudimského malíře Papáčka r. 1879 zhotoveným. Obraz ten byl ozdoben stříbrnými penězmi do r. 1831, kdy jej ruka bezbožná okradla. A sice byly na tom obraze: zlatník s nápisem: „Ján Jiří 1618“, stříbrný třidceti krejcar s nápisem: „Mathias 1618“, též takový druhý bez let, šňůra dobrých perel a drahocenných českých granátů. V té kapli zřídila si ona paní zakladatelka hrobku, v které její a jejího chotě tělo odpočívá. Také byl zde pochován Karel Anton Zeller z Rosenthalu † 1720. Před několika lety byla ta hrobka otevřená, tělo Anny Boženy Zellerové z Rosenthalu nalezeno bylo neporušené, tělo jejího chotě ale bylo celé zpuchřelé. Také tu ležela mrtvola paní s dítkem.

Na proti té kapli, na druhé straně hlavního oltáře jest *kaple sv. kříže*, oltář sv. kříže jest kamenný s jednoduchým černým křížem a nad nim nápis:

„Altare privilegiatum proferia VI. et per octavam omnium fidelium.“

Proto se jmenuje oltář dušičkový a užíval se ve svatém týhodnu co Boží hrob. Na zadní straně toho oltáře čteme:

„Tento oltář sv. kříže jest vystaven a štafirován nákladem p. Josefa Krčmářika, sládka Hrochovtýneckého r. 1754.“

V lodi samé jsou ještě dva postranní oltáře a sice sv. Jana Nep. a sv. Josefa umírajícího.

Altaria portatilia jsou: na hlavním oltáři z r. 1676, na Mariánském r. 1725, na sv. Jana oltáři z roku 1640, na Svatojosefském z r. 1691, a na oltáři sv. kříže z r. 1710 Mimo hrobky pod kapli Mariánskou jest také uprostřed lodě *hrobka*, která jde až pod hlavní oltář, kde odpočívá farář Hrochov-Týnecký Václav Koukal. — Z kaple sv. kříže vedou dvéře do *sakristie*, nic památného neskytající, a odtud se vychází stupněmi přes almaru roucha obsahující na visutou *kazatelnici*, ničím neozdobenou. Mimo to jsou v tom kostele *obrazy českých sv. patronů* malby mistrné.

V průčelí chrámu jest věž báňovitá se 3 zvony. Největší z nich sv Martin těžký 17 centů 10 lib. má na jedné straně nápis:

„Me hostium ignis subannum 1643 sustulit, Piorum flamma in honorem summae Deitatis atque Deiparae iterum extullit anno 1653."

Dole na obrubě čteme:

„Mit Gottes Hilfe hat mich Martin Schretter zu Nachot gegossen."

Na druhé straně jest nápis:

Herr David Fleischmann von Tumbach und Frau Katharina Gemahlinn Fleischmann von Knobloch beide Erbherrn und Frauen zu Rochow-Teinitz, Weitz und Freihof zu Lutschan."

Druhý zvon poledník, tíže 9 centů 6 lib., má pod korunou nápis:

„Domine ad te clamo propera ad me, percipe voce meam, cum te vocavero, Psalm 141."

Doleji:

„Haec campana in honorem SS. Joannis et Pauli Mm. consecrata et sub Regimise A. D. M. J. ac Excellentissimi DD. Pauli Ferdinandi Canonicae Chradicensis LVI. Abbatis Anno 1767 refusa est."

Na obrubě dole:

„Fudit me Lissiack Pragae."

Na druhé straně čteme:

„Herr David Fleischmann von Tumpach und seine Frau Anna Katharina geborene von Knobloch beide Erbherrn und Frauen zu Hrochowteinitz Woitz und Luxthan."

Třetí zvon umíráček 90 lib. tíže, má na jedné straně nápis:

„Nutritio Verbi incarnati Agonizantium Advocato clientaliter sacratur Ao. 1722."

Na druhé straně jest obraz svatého Josefa s Ježíškem a lilií v ruce, pod tím pak písmena J. S. — Zvonek ve věžičce nad kostelem jest 25 lib. těžký bez nápisu. — V kostele tomto byly staré náhrobky dle matriky jedné farní z r. 1701 a sice 4 s těmito nápisy:

1. „Letha 1641 umrzela urozena pani Sybilla Czellerowa Efferichowa z Wichau pani manželka uroz. a statecz. Ritirze pana Waczlawa Karla Czellera z Rosenthalu a na Tegniczi Hrochowy gegižto tielo tuto odpocziwa."

2. „Letha 1567 na den sw. Buryana zemrzel gest urozeny pan Buryan syn urozeného pana Cypriana Switkowskeho ze Sskudel a na Skalici tuto tielo jeho odpocziwa."

3. Leta Boziho 1570 umrzel urozeny Pan Hynek Borzicky z Hostowic a na Borziczich a tuto tielo geho gest pochowano."

4. Leta 1570 na den sw. Sylwestra umrzela . . . bywala pani na Skalici tuto gegi tielo gest pohrzbeno."

K těmto nápisům jest v matrice připsáno:

„Tyto kameny náhrobní s povolením vysoce důstojné arcib. konsistoře sub dato 10. Oktob. 1724 ze svých míst vyzdviženy a kosti těl pod nimi odpočívajících vykopány, do truhliček, na kterých plechy cínové s nápisy složeny, pak dílem do krypty Cellerovské, dílem do krypty Putzhartovské v tomto chrámu Páně roku 1724 rekondirovány jsou."

Na proti faře přes silnici, v tom místě kde nyní stojí školní stavení, stála *tvrz*, a později asi před 120 lety dle výpovědí starých pamětníků *dřevěná kaple*. Majitel tehdejší panství Týneckéko klášter Hradištský na Moravě nechal řízením svého opata, Roberta Sancia Umlaufa, onu kapli zbořiti a r. 1718 (jak nápis na kapli umístěný hlásal) novou kamennou kapli ke cti P. Marie postaviti. V té kapli bylo zařízeno bratrstvo Jména Panny Marie k vyprošení šťastné hodinky smrti, které mělo 4 slavnosti do roka při velkém návalu poutníků: v den sv. Panny Barbory, přenešení sv. Norberta, ve svátek sv. Josefa, a Jména Bl. P. Marie. Hlavní pouť byla v den Jména P. Marie, a každý měsíc po kázání jednu neděli vedlo se procesí z farního chrámu do té kaple a v pondělí konáno requiem za zemřelé údy toho bratrstva. K té kapli vedly schody z města 20 stupňů čítající a krásnými sochami svatých ozdobeny. Kolem té kaple byly *ambity*, z kterých byl postaven dům Valtrovský. R. 1784 byl od císaře Josefa II. zrušen klášter Hradištský, r. 1785 byla konána poslední slavnost v té kapli, která potom za 600 zl. cm. byla obci prodána. Náčiní této kaple prodáno ve veřejné dražbě, tři oltáře ceny 300 zl. prodány do Ranné za 10 zl. Varhany a největší zvon dán kostelu Řepnickému, menší zvon zavěšen

na věž kostela domácího. Sochy stupňové byly prodány jednotlivým, tři z nich jsou u domu p. Fr. Suchánka, kupce v Dašicích, jedna u domu Jana Mlýnka, druhá u domu Jana Douchy, měšťanů v Hrochovém Týnci, a jiná na návsi osady Kunětic. Stavení kaple bylo v r. 1797 prodáno za 600 zl. cm. vrchnosti na zařízení školy. Kolem kostela byl do r. 1830 hřbitov. Na něj upomíná v jednom rohu jeho o sobě stojící kaple kamenná hrobka rodiny pánů z Lilienwaldtu a rodiny Šlechtové. Nad jejím vchodem jest nápis:

„Cineribus praenobilis familiae Domini Georgii Procopii Equitis de Lilienwaldt“

a pod tím:

„et familiae nobilis Domini Petri Schlechta de Hrochowa.“

Byla postavena roku 1831 nákladem MDra. Jiřího Prokopa z Lilienwaldtu, pána na Hrochovém Týnci, který v roce 1837 byl v ní pohřben Mimo to zde odpočívají dvě dítky téhož pána, jedna jeho příbuzná, a 4 členové rodu Šlechty z Hrochova. Nad hrobkou tou byl zřízen oltář s obrazem Nejsv. Svátosti od malíře Papáčka z Chrudimi zhotovený, který slouží co Boží Hrob ve svatém Týhodnu.

Nový hřbitov založen r. 1830 na severní straně města. Když manželům Matěji a Kateřině Valtrové jejich jediná dcera Anna náhle 22. srpna 1827 zemřela, nechali tito manželé na novém hřbitově uprostřed nákladem svým postaviti *kapli sv. Anny* z kamene co památník své dceři. Kaple ta byla dostavena r. 1832, má malou věžičku, v ní pak zvonek s nápisem:

„Nákladem Matěje a Kateřiny Valtrovských manželů r. 1832.“

Má kaple ta mešní náčiní a čte se v ní pětkráte do roka fundační mše sv. za zakladatele té kaple, které v hrobce pod ní jako i dva členové z jejich přátelstva odpočívají. Na opravu té kaple, dali oba manželé výnos domu kořalečního v Hrochovu Týnci, a složili 1600 zl. cm. aby, až jistina s úroky náležitě se zmnoží, z úroku jejího byl vydržován kaplan.

Na konci městečka na silnici k Dašicům jest socha sv. Jána Nepomuckého památná tím, že 13 let před vyhlášením svat. Jána Nepom. za svatého, byla postavena. Má na podstavci chronogram:

„HONOR I DIVI IOANNIS NEPOMVCENI ERECTA die 26. Semptembris (1716).“

Na jihozápadní straně městečka stojí jednopatrový *zámeček*, opatřený věžičkou a hodinami, zbudovaný od Hradištských premonstrátů, přestavený ale v r. 1879 od nynějšího majitele panství pana barona Josefa z Krausů. Je v něm v prvním poschodí veřejná kaple Bl. P. Marie zcela jednoduchá, ve které několikráte ročně čte se mše sv.

Znak města jest patron kostela svatý Martin v zlatém poli. Na rádnici nejsou žádné památky písemné, an ve válkách švédských ohněm byly zničeny.

O kostelu farním tom dokládám ještě, že v relaci z r. 1677 uvádí se co filiální do Trojovic kalich stříbrný 1, zvony? Podací: Anna Barbora Puc-hartova rozená Knobloch. Dům farní, škola není, ale kantor od mnoha let, připojené osady: „Týnec 207, Čankovice 93, Bližnovice 71, Blansko 25, Skalice 21 duší k sv. přijímání schopných (Pam. IX. 743).

Z přifařených osad mají také *Čankovice* jednoduchou malou *mešní kapli*, v době nedavné obnovenou, a ke cti *Proměnění Krista Pána* zasvěcenou. Konají se zde dvakráte služby Boží v den pouti a posvěcení té kaple.

91. Farní Chrám Páně

Nanebevzetí Bl. P. Marie v Uhersku.

Uhersko (*Ouhersko*), vesnice 1 hod. od Chroustovic vzdálená při řece Mýtce, má uprostřed vesnice na malém návrší stojící *Chrám páně farní Nanebevzetí Blah. P. Marie*, r. 1704 v slohu copovém nákladem hraběte Leopolda Kolovrata Libšteinského zbudovaný. Jest z kamena postavený, obrácený k západu, a nemá žádné zvláštní památnosti, kromě 6 náhrobků, kterých nápisy ale jsou setřelé. Toliko na dvou ví se jistě, že jsou to náhrobky Vitánovských z Vlčkovic z r. 1572, a Castolárů (a sice Jindřicha Castolára — z r. 16 . .)? Postranní oltáře jsou Marie Panny a sv. Jana Nep.

Na věži báňovité v průčelí jsou 2 zvony. Větší z nich nese nápis:

„Anno MDCCIV. fusa sum in honorem Beatissimae Virginis Mariae in coelos assumptae sancti Norberti et Sti Joanis Nepomuceni Joannis Baptistae Malek me fecit Brunae. Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Dominus Norbertus Leopoldus Libsteinsky S. C. Regiae J. Comitis Kolovrat Haereditarius

Dominus in Reichenau Tschernikovitz Przestawlk, Losch, Geyersberg et Uhersko, nec non pignoratitius Dominus in Kornstein et Malin, Sac. Caes. Majestatis Cubicularius et actualis intimus consiliarius.“

Na druhém menším čteme kolem koruny:

„Matko milosrdenství oroduj za nás. Fridrich Schönfeld hat mich gegossen in der Altstadt Prag anno 1684.“

Výše nad zvony jsou hodiny.

Chrám v Uhersku jmenuje se mezi plebániemi r. 1350 k biskupství litomyšlskému. R. 1350 odstoupenými pod jmenem Uhersk a Hubersek. V 16. stol. měl faráře pod obojí. R. 1535 uvádí se utrakvistický farář Matěj z Uherska, kterého páni Hradečtí žádali za faráře do Lochenic (Gindely dopisy I. 105). Po bitvě bělohorské byl filiálním od Chroustovic, a r. 1677 od Rovné. Relace z r. 1677 vykazuje v něm kalich stříbrný, jeden zvon starý litý v Kyšperku a 2 nové; patron byl Jgnác Vitánovský z Vlčkovic. Připojené osady Uhersko a Trusnov se 150 duší (Pam. IX. 747). Nyní jsou k tomu kostelu přivtěleny také: Franclina a Opočno. R. 1784 zřízena tu byla lokalie, a r. 1857 povýšena byla za faru.

Sloh renaissanční.

Píše *F. Ž. Lehner.* (Pokračování.)

(Stavby centrálné a podélné.)

Při renaissančních *kostelích* a *kaplích* záleželo nejvíce na vývinu vnitřku. Vyžadovala se všudy světlá prostora, krása poměrů, soulad základní formy s vrchní stavbou. K docílení toho nenaskytovaly se nové tvary a konstrukce. Renaissance uměla však ve svém smyslu sužitkovati a dále vyvinovati známé tvoření prostor dílem ze středověku zděděných, anebo v římské architektuře užívaných.

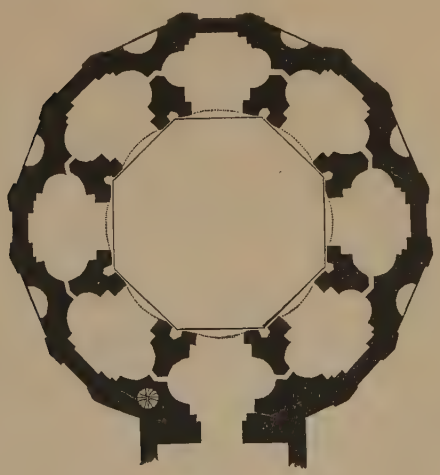

(Obr. 260.)
Brunellesko. Kostel degli Angeli ve Florencii.

Celkem rozeznávají se dva druhy stavební: *stavba centrální* a *stavba podélná.*

Vzorem *staveb centrálních* byly centrální budovy starořímské, byzantské a baptisteria středověká. *Kostel podélný* jest dalším vývinem křesťanské basiliky a chrámů románsko-gotických.

Budova centrální ukazuje základní tvar uzavřeného kruhu, čtverhranu, aneb kromě toho k jedné z těchto tří stavebních myšlének přidružuje se čtvero stejně dlouhých ramen, kterými půdorysu dostává se tvaru řeckého kříže. Budova centrální jest nerozlučně spojena s klenbou. A je-li prostora bohatěji vyvinuta, dostává se ji různých více neb méně významných tvarů klenbových dle prostory správně stupňovaných. Střední kuple panuje na venek i u vnitř nad nižšími výklenky či rameny kříže kolem ní stejnoměrně rozdělenými. Celá prostora vnitřní čelí ke kupli v prostředku vysoko vztýčené, kterou též nejvíce světla do vnitř budovy vniká.

V nejvyšší dokonalosti své, od Bramante vyvinuté, jest stavba centrální nejšťastnějším výsledkem v oboru tvoření prostor. Ze všech až dosud dosažených a utvořených prostor stavba centrální vyniká dokonalým souladem půdorysu s nárysem, zakončením koncepce na všechny strany netrpící žádných dalších přístavků, přemožení všech obtíží technických se stavbou klenby spojených a to ve smyslu nejvýhodnějšího využitkování prostory, posléze dokonalým souhlasem prostory vnitřní se zevnějškem budovy.

Podélní stavba jedno- nebo vícelodní ukazuje v půdorysu tvar kříže latinského. Směr ku hlavnímu oltáři udává se převahou prostory hlavní lodě. Kuple ve křížovém čtverci zřízená nemá však ani u vnitř, ani na venek oné na všechny strany souměrně ovládající platnosti, jako ve stavbě centrální.

Stavby podélné kráčejí vedle staveb centrálních v době renaissance, a též až do doby slohu barokního, vedle toho, jak smysl stavební anebo potřeba církevní dávala při

utvařování prostor přednost té neb oné. Stavby centrální bývají nezřídka prodloužením jednoho z ramen křížových zase přetvořována na stavby podélné.

Nejprostější *stavby centrální* jsou kulaté neb osmihrané stavby kuplové, při kterých klenba (jako u Pantheonu) bezprostředně spočívá na zdivu plném anebo jen prolomeném výklenky a okny.

Zakladatelem moderního stavitelství jest slovutný Florénčan *Filippo Brunellesco* (1377—1446). Po horlivém studium antických zbytků stavebních rozhodnul se pro opětné přijmutí tvarů římských, jímž mocí ducha svého zajistil vládu. Ono shromáždění stavitelů všech národů, kteří do Florencie byli povoláni za příčinou dokonání florentinského dómu, zejmena vyvedení *kuple*, spatřilo hodinu, v níž nový sloh se zrodil. Šlo o dílo, jemuž by smělostí nic dosavádního se nevyrovnalo. Brunellesco dokázal možnost díla a republika svolila. Jeho kuple, první, která zbudována byla s dvojnásobnou klenbou, jednou vnitřní a druhou zevnější na ochranu vznáší, se při

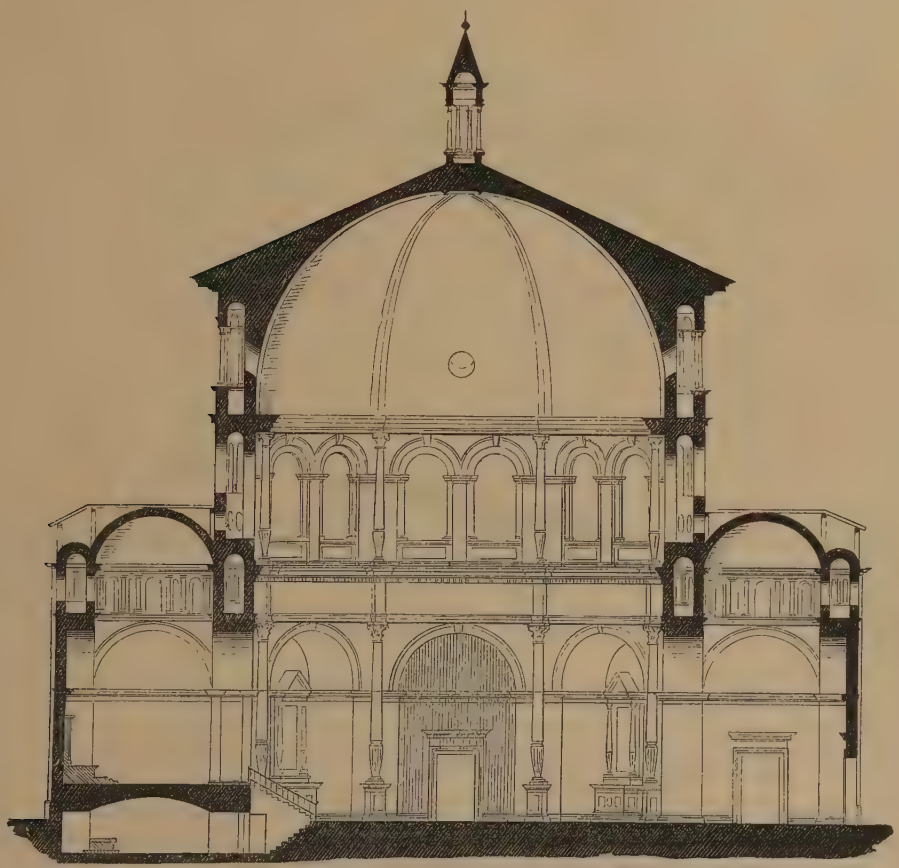

(Obr. 261.) S. Maria della Croce blíž Cremy.

průměru 130 stop do výše 280, a s lucernou do 330 stop. Ač účinek její seslaben byl pozdějším malováním, na místo mosaik od Brunellesco zamýšlených, ač zevnější dekorace jakožto i nasazená lucerna teprv po smrti stavitelově od Giuliano da Majano r. 1461 vyvedena jest, dlužno předce spravedlivě oceniti zásluhy Brunellescovy. Zakládá se hlavně na zbudování vysokého *tambouru*, — podloženého cilindrického výstavku — jemuž dostává se světla kulatými okny, a nad nimž štihlá kuple vystupuje v elliptickém sklonu. Tvary antické nejsou zde ovšem ustáleny v pevnou soustavu, a slučují se zde ještě s živly středověkými, tak zejmena s obloukem lomeným, ku kterému odkazoval nutný souhlas s ostatní stavbou. Kde však mistr měl úplně volnou ruku, ukázal jasně a určitě, v jakých tvarech shledal výraz svého přesvědčení uměleckého.

Obr. 260. ukazuje půdorys jedné z jeho centrálních staveb na základě *osmihraném*.

Příklad jiné centrální stavby zevně kulaté, uvnitř osmihrané u vyvedení částečně

ještě středověkém, v podstatě však již ve smyslu renaissančním, ukazuje kostel „*Madonna della Croce*“ u *Cremy*, nejznamenitější dílo stavitele Giov. Battista Battagli mezi r. 1490 a 1566 zhudovaný, (obr. 261 a 262). Na kulatou stavbu 85 stop zevního průměru, která u vnitř osmihran tvoří, dole mělkými výklenky, svrchu značnou gallerii opatřena jest, přiléhají křížová ramena v podobě kvadratických kapli kuplových se sraženým nárožím. Construkce celku jest právě tak důmyslná, jako uspořádání originální a

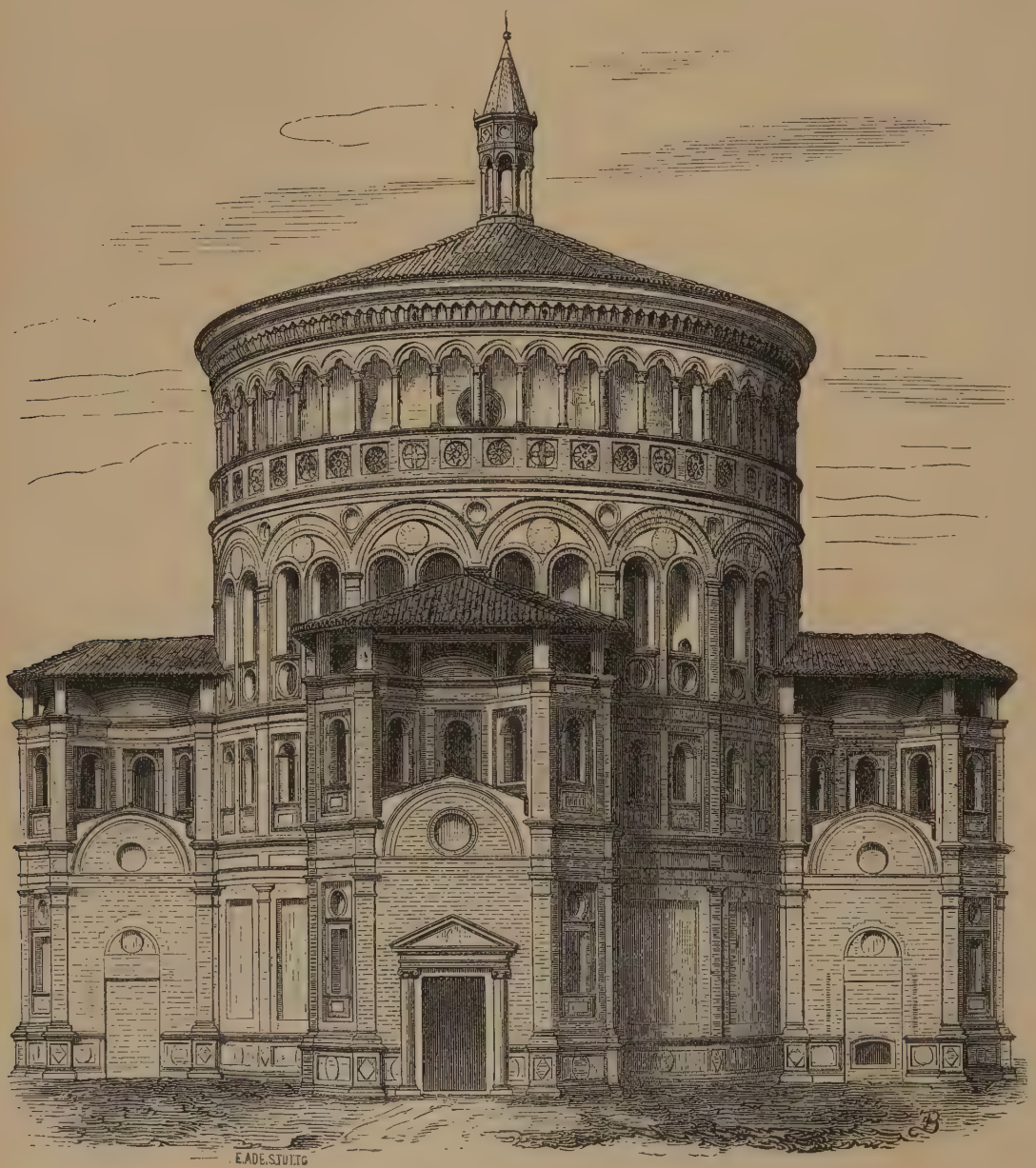

(Obr. 262.) S. Maria della Croce blíže Cremy.

účinek navzdor vnitřnímu scopaření při dostatečném světle výtečný. Zevnějšek (ob. 262) ukazuje důkladnou stavbu cihlovou s tvary dosti přísnými, zejmena soustavu jednoduchých pilastrů dorských. Skupení velkých oken galerie, k tomu vrchní ochoz s věncem sloupů, vlys vnadně dekorovaný, a mocná římsa s obloučky lomenými na konsolech, to vše jest šťastnou směsicí s motivy středověkými a plodí dojem právě tak souladný jako příjemný.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Poslední návštěva J. M. nejd. p. biskupa brněnského Františka Sal. Bauera v Akademii křesťanské.

Jakmile dřívější předseda Akademie křesťanské povýšen jest na biskupský stolec brněnský, usnesl se bez meškání umělecký odbor, jehož horlivým členem nový biskup byl, věnovati mu něco, co by bylo památkou na jednotu, jíž tolik času a tolik lásky věnoval. Za radostného souhlasu přijat jest návrh, aby to byla „mitra pretiosa“, ozdobená obrazy čtvero sv. patronů, jejichž ochraně čtvero odborů Akademie křesťanské se odporučilo. Zůstane nezapomenutelno, jak ochotně jednotliví členové výboru uměleckého ihned rozdělili se o práci. Msgr. František hrabě Schönborn okamžitě si vyhradil, že dá veškeré drahokamy, jimiž mitra ozdobena bude. Rektor malířské Avademie prof. Fr. Sequens se hlásil k vyvedení potřebných nákresů a řízení díla při provádění. Architekt A. V. Barvitius převzal komponování stránky ornamentální a umělecké úpravy celku. Když pak děvčata s paramentního ústavu o usnešení se dověděla, přišla prositi výbor, aby jim bylo dovoleno přidati vlastní práci na zhotovení biskupských sandalií a rukavic. Dojemná tato prosba jemnocitných pracovnic s nelíčeným vděkem přijata, ač tajně usnešeno se, za šlechetné smýšlení odpověditi jindy nevinnou náhradou. Tak s nelíčené lásky povstal dar lásky. Ký div! že při tak obecném souhlasu povstalo dílo umělecké, jemuž sluší první cena ze všech předmětů v paramentním ústavu až dosud vyvedených. A tak při brněnské kathedrále jsou dva nejkrásnější předměty, které vyšly s Akademie křesťanské: vzácná gotická monstrance nejdůst. kapitolou brněnskou u Akademie objednaná a mitra J. M. nejdůstojnějšímu biskupu brněnskému vděčně věnovaná. Jedním skutkem druhý se vyvolává. Za monstrancí brněnskou šla mitra brněnská, za důvěrou láska.

Mitra pretiosa J. M. nejd. p. biskupa brněnského má tvar starých nízkých miter románských. Jest bílá, pracovaná na látce římské „lama d' argento.“ Páska náčelní — circulus — a páska kolmá — titulus — z tmavočerveného grosgrainu jest hustě poseta velkými ametisty, topasy, almantiny a křišťály zasazenými do zlatem vyšívaných roset, obklopených českými granáty. Zlatem vyšívaná obruba běží s obou stran bohatých pásek, jakož i po stranách celé mitry. Ve čtvero bílých polích takto vzniklých jsou klečící postavy svatých patronů čtvero odborů Akademie křesťanské barevným hedbávím vyšívaných. Barvy jsou však tak umírněny, že ráz bílé mitry tím ujmy netrpí. Na přední straně v mandorle zlatou září obklopené jest žehnající Kristus na stylisovaných oblacích, pod nímž s obou stran klečí na proti sobě sv. Cyrill a Method. Uprostřed zadní strany v podobné mandorle spatřuje se blahoslavená Panna Maria jakožto Orans s katakomb, po jejíž stranách klečíci sv. Cecilie a sv. Helena. Obě pendilie — fasciae — s koruny na zadní straně dolů splývající ozdobeny jsou stylisovanou barevnou ornamentikou, zakončenou znakem nejd. p. biskupa a na konci opatřeny bohatým zlatým třepením. —

V podobném slohu a z těchže látek vyvedeny jsou sandalie a biskupské rukavice.

Pro odevzdání vyhlídnuta jest chvíle velmi přihodná, která nebudila ani nejmenšího podezření.

J. M. objednal si u Akademie *domácí skládací oltář*. Když byl hotov, dal ho architekt Barvitius, jehož řízením se pracoval, postaviti do zasedací síně Akademie křesťanské a pozval nejd. p. biskupa, aby si ho přišel prohlédnouti. Vásy oltářní ozdobeny jsou živými květinami. Na oltář postavili jsme náš první kalich, který odbor umělecký na počátku své činnosti dal za vzorec pro sebe zhotoviti; rozsvítili jsme svíčky na svícnech zhotovených dle vlastních nákresů Akademie.

Nejdůst. p. biskup zavítal. Těšil se z přítomnosti členů výboru uměleckého. Vždyť to byla poslední návštěva v milých mu tak místnostech. Měl velkou radost z oltáře, který ostatně překvapil nás všechny. Jest to prostý oltář z čistého dubového dříví, jen voskem napuštěný a trochu pozlacený. Stojí na jednom stupni s dubovými parkety. Oltářní desku podpírají sloupky. Náplně spodku jsou anticým vzorkem malovány v hlubokých barvách, modrou, červenou a zlatem. Svrchu jest lavička na svícny a nízká predella. U prostřed svícnů krucifix. Při té jednoduchosti však jest důstojný i samé biskupské residence. Poněvadž však má ho použito býti jen při zvláštních případnostech, v kterých do velké síně residence biskupské bude postaven, bylo třeba ho k tomu přizpůsobiti. Utvořena tudy v pozadí a na obou stranicích z tyčí a rámců lehounká kostra pro zavěšení drahých záclon zlatem protkávaných s nádhernou tmavočer-

venou draperií svrchu, tak že oltář má své vlastní pozadí, a lze ho tudíž postaviti tam, kde toho třeba bude. Celý oltář i se stupněm státi bude na nevzorkovaném koberci ze sukna zeleného. Stupeň pak pokryt jest bohatým kobercem. Tou úpravou při vší jednoduchosti oltáře docíleno přiměřené nádhery. Souhra barev výtečně seřaděných plodí obraz velmi lahodný. Za čtvrt hodiny jest celý oltář postaven anebo zase rozebrán.

S velikou zálibou a důkladně prohlížel si nejd. p. biskup svůj oltář, každé podrobnosti bedlivě si všímaje. Úplně spokojen měl se k odchodu. V tom otevřely se dvéře od místností výstavních a ve svátečním oděvu blíží se celý zástup pracovnic paramentního ústavu. Ředitelka oslovuje loučícího se biskupa a prosí za milostivé přijetí nepatrné upomínky a za biskupské požehnání, odevzdávajíc jménem všech spolupracovnic sandalie a rukavice. Tklivá byla odpověď a tklivé požehnání, když apoštolský náměstek ponejprv pokleknuv na stupeň svého oltáře a zpívaje žehnal hodným pracovnicím, které malují jehlou, hedbávím a zlatem.

Na takový výjev nebyl připraven. Tím méně na následující.

Jakmile dvéře za odcházejícími se zavřely, přistoupil předseda uměleckého odboru a náměstek starosty Akademie, architekt Barvitius, vřele osloviv překvapeného s prosbou, aby neráčil pohrdnouti též skromnou památkou, kterou odbor umělecký jemu přichystal. Při těch slovech otevřel pouzdro a podal hluboce dojatému mitru.

Kdo zná tu něžnou pásku, která víže vzájemně členy odboru uměleckého, domyslí se celého obrazu.

Poslední návštěva v Akademii křesťanské byla srdečná, utěšená, nezapomenutelná.

„Mitra pretiosa“ krášlila skráně biskupa brněnského při inthronisačním průvodu, při homagium, při prvním kázání a při první pontifikální mši v jeho kathedrálce.

Také pectorále s řetězem a prsten vrchnopastýřský dal nejd. p. biskup pořídíti si v Akademii křesťanské. Vše pracováno jest dle nákresů architekta Barvitia, který i vnitřní úpravu residence biskupské řídil.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc září.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Stříbrný bohatě ozdobený kalich*: pro vdp. Fr. Šorejsa, děkana v Rožďalovicích. — *Pozlacení kalichů*: pro vdp. Šorejsa, děkana v Rožďalovicích a pro vdp. Antonína Kliemta, vikáře v Čermné. — *Nádobky na sv. oleje:* pro nejdůstp. Sigm. Starého, opata na Strahově; pro dp. Vác ava Slavíka, faráře v Jinonicích a pro důst. farní úřad v Hodkovicích. — *Mešní konvičky*: pro dp. Karla Appla, faráře v Podvorově. — *6 oltářních svícnů*: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku.

Paramenty. *Kasule bílá*: pro vdp. Fr. Žáčka, administr. v Bílsku na Moravě; - *fialová*: pro dp. Ferd. Pokorného, faráře v Křakově a *bílá:* pro dp. Gustava Herera. koop. v Rosicích. — *Velum:* pro sl. ústav choromyslných v Praze. — *Štoly*: pro dp. Václava Slavíka, faráře v Jinonicích; pro dp. Ferd. Pokorného v Křakově; pro dp. Fr. Poláčka, děkana v Nové Vsi na Moravě, a pro vys. uroz. hraběnku Swérts. — *Mitra*: pro nejdůstp. opata Strahovského Sigm. Starého. — *Korouhve:* pro blahor. pí. Marii Matzkovou v Postoloprtech. — *Komže pro ministranty:* pro blahor. pí. Marii Matzkovou v Postoloprtech. — *Polštáře oltářní*: pro sl. patronátní úřad v Richenburku; pro dp. Ant. Kotala, kaplana ve Vltavotýně a pro blahor. sl. Marii Dürichovu v Kláštěře.

Prádlo kostelní. *2 alby, 2 rochety, korporalie, paly, humerale a cingula:* pro dp. Jana Císaře, faráře v Kališti; - *pět cingul:* pro dp. Jos. Jezdinského, faráře v Mříčné. —

Rozličné. *Obraz sv. Prantiška:* pro dp. Ant. Suchánka, vícerektora v Král. Hradci. — *Oltářní obraz sv. Cyrilla a Methoděje*: pro dp. Fr. Peka, faráře v Luštěnicích. — *Missály*: pro vp. Fr. Pecku, kaplana v Náchodě, a pro vys. uroz. pí. hraběnku Waldsteinovou. - *Kříž jubilejní*: pro vdp. Joach. Jindru, děkana v Bosni. — *Harmonické zvonky*: pro důst. klášter Františkánský v Zásmukách a pro dp. Karla Appla, faráře v Podvorově.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Pozlacení kalichů:* dp. Čeněk Marek, farář v Dubenkách a dp. Jan Kubíček, far. v Pteni. — *Mešní konvičky*: dp. Josef Jezdinský, farář v Mříčné.

Paramenty. *Dvě kasule a pluvial:* dp. Jan Císař, farář v Kališti. — *Pluvialy: bílý*: dp. Jan Voporski, farář v Kocině v Ruském Polsku; - *červený a černý*: sl. patronátní úřad na Smečně; - a *černý*: dp. Jan Žáček, administr. v Bílavsku na Moravě. — *Pláštík na ciborium*: vys. uroz. princezna Vilemina Lobkovicova. — *Velum:* dp. Jan Vyporski, far. v Kocině v Ruském Polsku a vys. uroz. hraběnka Swérts. — *Antipendia*: dp. Jan Císař, farář v Kališti a dp. Jan Šimek, farář v Čimelicích. — *Prapor:* ctih. sestry Srdce P. Ježíše na Smíchově. — *Komže pro ministranty a kostelníka s rochetkami*: dp. Jan Císař, far. v Kališti. — *Příkrov a koberec:* dp. Jan Císař, farář v Kališti.

Rozličné. *Kanonické tábulky a sošku z mrtvých vstání*: dp. Jos. Hurský, farář v Předbořicích. — *Harmonické zvonky*: dp. Antonín Rössler, farář v Polomě, dp. Kašp. Jbl, kaplan v St. Sedlišti, vdp. Jos. Kneissl, děkan v Platech a vdp. Vác. Mostecký, děkan ve Vodňanech. — *Kříže*: důst. farní úřad v Starém Převorově a vdp. Mik Neberth, kvardian v Haindorfu. — *Missal:* dp. Frant. Poláček, farář v Nové Vsi. — *Pečátko*: vdp. Václav Mostecký, děkan ve Vodňanech.

III. Rozpočty.

Na křížovou cestu: vp. Václav Petřík, kaplan v Předslavicích. — *Na kříž, boží hrob a křtitelnici*: dp. Václ. Rott, farář v Hředlích. — *Na kazatelnici*: slavný patronátní úřad v Černém Kostelci. — *Na prapor*: blahorp. Aug. Illing v Jihlavě. — *Na ciborium*: dp. Jos. Sochor, far. v Křtálku na Moravě

Bartolomé Estéban Murillo.

Píše *F. J. Lehner.* (Dokončení.)

Na Murillových obrazech, jimiž líčí momenty náboženské ekstase, obdivujeme postavy, v nichž zračí se nejvyšší, individuelní pravdivost. Není to žádné neurčité, mlhavé, přemrštěné citlivůstkářství. Štětec jeho přiodíl vidění a zázraky leskem života plného vnad a pravdy. Výraz citů dýše často takovou bezprostředností a prostou vroucností, že ji takměř ani vyjádřiti nelze slovy. Na jak vysokém stupni života duchovního musel se nacházeti malíř, který zdomácněl v tak jasných vrstvách vzduchu náboženského! Co musela pociťovati duše, která dovedla potápěti se v takových tajemstvích! Jaká víra musela sídliti v prsou umělcových, jehož rukou dovedla líčiti život tak nesnadně přístupný! Murillo i v nejvyšší ekstasi zůstal pravdivým. Maloval, co sám hluboko cítil a jest tudy malířem ryze katolickým. Španěl opřel se duchu antické renaissance a humanistického idealismu. Jemu směr nový byl zbožím cizokrajným. A proto z vlastenectví zůstal věrným své vlastní španělské povaze. Církev dýše životem nadpřirozeným. Neoslavuje pozemskost, nýbrž nadpozemskost. Náboženský život nadpřirozený není jí pouhou pěknou pohádkou, za jakou svobodomyslníkům renaissance platila. Katolík jest přesvědčen o skutečnosti vyššího života a umělec katolický umí jej líčiti a lidu tlumočiti věrně a pravdivě. Lid pak hluboké víry rozumí takovým výjevům a učí se z nich toužiti po dokonalosti podobné. Co jsou mu plody klassické renaissance naproti takovým výjevům? Takové umění v pravdě katolické povznáší, oduševňuje přirozenost lidskou. Cit náboženský stupňovaný až ku stavu katolickému jest skutečnou oslavou lidské bytosti. Svět vyšší objevuje se tu lidem věrou nadšeným.

Tento život vřelého citu náboženského ve světě mocněji se objevil co reakce duševního mrazu. Michael Molinos a svatá Theresa Castilianská stali se ve Španělích předními zvěstovateli mysticismu. Světice tato nadšeně vypravuje o sladkých mukách nebeské touhy, o rozkoši a radostech obcování s Bohem.

Španělské malířství bylo s to v celém rozsahu odvážiti se na vylíčení toho života. Žáru víry otevřelo se tu celé nebe. Malířství španělské nevybočilo z mezí vírou přísně vyznačených.

Nejvážnější, nejhlubší tóny citu náboženského zaznívají zejmena v nejznamenitějších plodech Murillových. Vykazuje se sice i ve Vlaších škola bologneská směrem podobným. Ale neovládala jím tou měrou a tou důkladností, jako umění španělské. A brzy následoval úpadek přemrštěnou affektací. Mezi vynikajícími stoupenci této školy jest Dominichino uchvácen náboženským citem onoho věku snad nejmocněji. Jak ale i ten do pozadí ustupuje, jakmile hloubku a pravdivost výrazu na nejlepších jeho obrazech kostelních porovnáváme s obrazy Murillovými ryze náboženskými. Jak při vší vroucnosti citu zná Murillo vyhýbati se nebezpečným úskalím výstřednosti! Zde pociťujeme, kterak vnitro jeho uchváceno bylo duchem víry katolické a jak dobře věděl, že národ celý s ním zdílí totéž přesvědčení. Dokonce u porovnání s Rubensem, největším toho věku malířem, jehož kostelní obrazy začasté nejsou než skvostnými dekoracemi, jak vniterně znamenitou objevuje se důstojnost španělského malíře! Hloubka výrazu činí jej velikánem v řadě katolických malířů.

Tak se spatřuje na jednom z nejdojemnějších jeho obrazů, určeném pro kapucínský klášter v Seville, a představujícím vidění sv. Františka. Sv. František stojí těsně u kříže, s něhož Ukřižovaný k němu se sklání jednou rukou od kříže odtrženou jej objímaje. Nejhlubší úcta a svrchovaná lítost ve tváři světcově vzhůru obrácené, prostota a důvěrnost jeho tahů, výraz úplného se odevzdávání, samota posvátná, zasmušilé nebe temnými mraky obestřené a jen kolem postavy Spasitelovy trochu vyjasněné, to vše pojí se v uchvacující obraz zármutku a lítosti. Komposice jest však umělecky provedena s největší dokonalostí. Krásou tvarů výtečně modelovaných a sílou koloritu řadí se obraz mezi nejznamenitější plody umělecké.

Na jiném obrazu téhož kláštera zjevuje se Ježíšek sv. Antonínu. Roztomilé děťátko s rozpjatýma ručičkama sedí před ním na knize, ve které četl. Bledý mnich ušlechtilých tahů, s úctou a láskou tulí se k němu. Ve tváři jeho čte se něžná skromnost, že jen ten ji pochopiti dovede, kdo umí kochati se rozjímáním u jeslí betlehemských. Malba jest velice pečlivě vyvedena. Mladistvá hlava sv. Antonína jest jemné barvitosti. Líno s lehkým růžovým nádechem karnace vystupuje jasně a neobyčejně vnadně z temně žlutého pozadí.

Vidění taková líčíval Murillo s veškerým

nadšením malířské obrazotvornosti, užívaje ku znázornění celé nádhery a plného kouzla své koloristické dokonalosti. V baptisterium kathedrály Sevillské jest též vidění sv. Antonína. Zde Ježíšek zjevuje se světci v jeho klášterní světničce ve zlaté záři, obklopené velikým kruhem spanilých andílků na vzdušných oblacích. S velikou dovedností působí zde protiva magického lesku zjevení a přirozeného světla denního, vnikajícího ze dvora klášterního do temné, chudobné světničky s nahou podlahou, s pultíkem ku čtení hrubě pracovaným a s nádobou plnou lilií. Ve tváři světcově značí se nejvyšší pohnutí; kleče na kolenou vnitřním citem rozechvěn vztahuje rukou svých vzhůru po zjevení; chvějící se rty jsou otevřeny a blaženost nevýslovná mluví z celého vzezření.

Tato mistrná koloristika světla a záře ukazuje nám významně zvláštnost obrazotvornosti Murillovy. V době rozkvětu malířství vlašského vidění dosti zřídka bývá vyobrazováno. Rafael jen dvakrát líčil visionerní zjevení blah. Panny s Ježíškem; jest to Madonna di Fuligno a Madonna Sixtinská. Zcela jinak, než u Murillo, působí zde záře. V jasném lesku zjevují se zde nebeské postavy na světlých oblacích. Lesk postavy obklopující jest jasné světlo denní. Vidění Murillova jsou však zcela proniknuta mystickým nádechem. Tajemné polosvětlo připomíná na dojmy, které vídáme v gotických svatyních, v nichž paprsky denního světla barevnými okny proměněné, oblakem kadidla proniknuty jsou. Vnitřek záře stkví se pravidelně hlubokým zlatoleskem, otevřené nebe obklopují tmavěmlhavé oblaky, v nichž zlaté světlo na venek vždy temněji rudne, až posléze v tajemné temnotě mizí. V Rafaelově způsobu malby nebrání nic, aby zjevu dán byl význam čistě ideální, symbolický; Murillo naopak má zřejmý úmysl, zjevení líčiti za zázrak, vnikání nadsmyslné skutečnosti do světa smyslného. A účinkují-li u Rafaele obrazy posléze předce vždycky krásou tvarů, mocí duševního výrazu, má u Murilla zvláštní ráz barvy začasté rozhodnou převahu a vábí mnohdy vnadou přímo opojnou. Aby mystickým představám zadost učinil, znal na barvách vyluzovati účinky nejvznešenější krásy umělecké, vyvinuv zejména pološero k tak zvláštní dokonalosti, která v jistém smyslu připomíná na Rembrandta, severního kouzelníka v oboru barev.

Vedle asketického nadšení jevil se hluboký náboženský cit Murillův též na obrazech nepoškvrněného početí blah. Panny, které jsou vlastně střediskem jeho umění. Úcta Marianská v oněch dobách znovu rozkvětla přijavši tvary zvláště charakteristické. Španělsko zejmena stalo se štěpnicí kultu Marianského. Filip IV., král, nastoupil vládu za vzývání blah. Panny a za slavného vyznání nepoškvrněného početí jejího. Královna bez poškvrny hříchu prvotního počatá, byla panovnicí národa. Umělecká obrazotvornost onoho věku Církve španělské se zvláštní zálibou chopila se tohoto předmětu. Především malíři sevillští závodili, vyobrazujíce ono tajemství. Ušlechtilostí citu, krásou a nadšením, uměleckým leskem Murillo od nikoho v tom nebyl překonán. Není to krása tvarů, co Murillovy Madonny nepoškvrněného početí před ostatními po světsku líčenými sestrami vyznamenává; nýbrž jest to cit je oživující, kterým ode všech ostatních tak podstatně se rozeznávají. Kolem rtů nepohrává úsměv pozemské radosti, nýbrž nadšené rozechvění, nebeská blaženost proniká celou bytostí její. Zástupy andělskými obklopená, s rukama na prsou sepjatýma, jakoby rozkoší rozechvěná, vznáší se Madonna vzhůru k nebesům, které tajemnými paprsky záře své jí oslňují. Blažené odevzdávání se do vůle Boží ozařuje a proměňuje hluboký žár zraku vzhůru obráceného, pozemský cit rozplývá se v cítění vyšší a sladké kouzlo lásky svrchované proniká celou bytostí její. Úzká hranice, na které cit umělcův se pohybuje, nikde není překročena, a nejznamenitější z obrazů těchto uchvacují, k srdci přímo mluvíce a přesvědčujíce.

Přihlížejíce ku koloristické stránce uvedených koncepcí, jichž Murillo as 20 maloval, náleží větší část jich do třetí kategorie malby umělcovy, do „stilo vaporoso“, jehož zvláštností v tomto druhu vyobrazování nejčistěji a nejdokonaleji se vyvinul. Lze jej nazvati vlastně slohem koncepcí. Nikoliv ěk nahodilými, pouze vedlejšími okolnostmi přeměňované technické malby, nýbrž z vnitřní nálady obrazotvornosti umělcově bezprostředně vzešlý, jest sloh tento svou průhlednou, jemnou a vnadnou barvitostí, mizením a zanikáním obrysů začasté takové krásy, s níž v celém oboru malířství jen málo podobného lze porovnati. Barevný zjev nejznamenitějších koncepcí, jejich záře s oslňujícím, jako sluneční prach svítícím tónem, hluboká azurově modrá barva pláště Madonny, bílý lesk oděvu spodního, lehké, květoucí barevné tony cherubínů blahoslavenou Pannu roztomile za úsměvu a žertu ve vnadných skupeninách oblétujících, malebná celistvost takových vyobrazení, nádherná symfonie barev, — to vše okouzluje a opojuje.

Jedna z nejznamenitějších koncepcí jest ona od Murillo 1678 pro sevillský kostel de los Venerables malovaná, která ač rozličným přemalováním na kráse dosti utrpěla, od

r. 1852 jest předce jednou z hlavních okras Louvrského salonu carré. K nejpoutavějším obrazům toho druhu náleží „Nepoškvrněné početí“ v Museo del Prado. Nadšený výraz Madonny, v postavě útlé dívky, skoro děcka, budí skutečně dojem zázraku. Výraz jest tak nevinný, postava tak prostá a přirozená, že umělci v oboru tom nic krásnějšího se nezdařilo. Zvláštní vnada spatřuje se v uspořádání roucha. Modrý plášť Madonny nepovznáší se vzhůru, jako obyčejně, nýbrž v klidných řasách dolů splývá, tak že se zdá, jakoby nadpřirozená moc postavu zdvihala a jen roucho následovalo zákonu tíže. Zlatý ton záře není tak hluboký, jako jindy, mát jasnější lesk a celý obraz vyznačuje se neobyčejnou jemností a světlostí.

Porovnávajíce Murillo na této výši umělecké s velikými malíři vlašskými v době rozkvětu, jak velký to rozdíl právě zde! Antika, která tyto mistry vodila, zůstala národnímu umění španělskému cizou. Hluboký affekt této malby španělské spatřujeme u velkých mistrů vlašských velmi zřídka. Rafael zasadil se o to, vlastně jen v Kristu na obraze „proměnění Páně“; ale i tento Kristus tak blaženě, klidně a slavnostně se vznášející, jak různí se od ideálů Murillových. Rafaelova sv. Cecilie neukazuje žádné ekstatické vytržení; cit, který Madonnami Murillovými pohybuje, byl by v tomto jasném světě klassické krásy úplně cizým. V ekstatickém líčení tohoto umění vyvozují se tóny, které v prsou lidských mocné a stálé ozvěny docházejí.

Ze sporých zpráv o životě Murillově, který plynul stejnoměrně bez zvláštních událostí, dlužno jen něco málo dodati. Brzy po návratu z Madridu do otčiny, jakmile zde jmena si získal, zasnoubil se s Doňou Beatricí de Cabrera y Sotomayor, dcerou zámožné rodiny z Pilas-u (1648). Přísný duch katolický, o němž práce jeho tak výmluvně svědčí, panoval ovšem i v domě umělcově. Oba synové jeho, Caspar Estéban a Gabriel, z nichž starší (r. 1661 narozený) po nějakou dobu malířství se věnoval, stali se řeholníky, dcera jeho Francisca vstoupila 1675 do sevillského kláštera Madre de Dios. On sám náležel od r. 1665 bratrstvu Hermandad de la Caridad, pro jehož hospitál maloval dříve uvedené obrazy sv. Alžběty, Mojžíše na poušti a řadu jiných obrazů, jejichž předměty poukazovaly k účelům dobročinného bratrstva. Žáky, které u velikém počtu kolem sebe shromažďoval, uměl stále na sebe poutati, a mnozí z nich, jako Pedro Villavicencio, patřili k jeho nejbližším přátelům. Řevnivost závistivých odpůrců znal přemáhati mírnosti, a na vzdor překážkám, jaké mu v cestu kladli úkladní nepřátelé Herrera Mladší a Valdes Leal, zřídil předce 1660 v Seville veřejnou akademii, kterou sám po nějaký čas řídil. Zdá se, že později neustálými pletichami Lealovými unaven, ústav opustil a obmezil se na vyučování jistého počtu žáků, kteří v dílně jeho pracovali.

Jen jednou opustil Sevillu a to na krátko, na počátku r. 1680 kdy do Cadiz-u odešel, aby v tamějším kostele kapucinském vymaloval oltářní obraz, který řádu již dávno byl slíbil. Dokončil již značný díl obrazu představujícího zasnoubení sv. Kateřiny, utěšenou skupeninu střední, když náhlé onemocnění — někteří praví, že spadl s lešení malířského — donutilo jej, práci zastaviti. Žák jeho Meneses Osorio dokonal dílo. V Seville, kam se navrátil, nemoc jeho se zhoršila; jsa již slabý k malování navštěvoval ještě často kostel Santa Cruz, v jehož sousedství bydlel a trávíval zde často celé hodiny před znamenitým hluboce dojemným obrazem „snímání s kříže“ od Pedro Campaña, který měl u veliké úctě. Jednoho večera, když neobyčejně dlouho zde prodléval, kostelník se přiblížil s otazkou: „Nač čekáte? klekání jest odzvoněno.“ — „Čekám“, odpověděl Murillo, „až tito svatí mužové Pána našeho s kříže sejmou.“ —

Cítě blížiti se hodinku svou, povolal notáře Antonio Guerrero a počal mu diktovati závěť; smrť však zavřela rty jeho dříve, než úplně skončil. Závěť, jejíž original uschován jest v městském archivu sevillském, vydává svědectví o jasnosti ducha a klidu, který jej až do posledního povzdechu neopustil, tak že vůči smrti uspořádal i nejnepatrnější záležitosti světské s klidnou pečlivostí. Složiv na počátku závěti katolické vyznání víry, určil, aby v kostele Santa Cruz pochován byl, s nejsvědomitější pečlivostí uspořádal dlouhou řadu záležitostí světských, obdaroval hospodyni, která po smrti manželky hospodářství jeho spravovala, a ustanovil své přátely Don Justino Neve a Don Pedro Villavicencio za vykonavatele závěti, odkázav vše svým synům, z nichž starší tehdáž žil v Americe. Notář připojil k závěti následující poznámku: „V městě Sevilla, dne 3. dubna 1682, okolo 5. hodiny odpolední byl jsem povolán, abych přijal závěť Bartolomé Murillo, malíře a měšťana tohoto města a když při sepisování dospěl jsem k odstavci o dědicích, tázav se jej po jménu uvedeného Don Gaspara Estebana Murillo, syna jeho a on jmenoval jméno toto a jméno staršího syna, pozoroval jsem, že zemřel a když dle řádu ještě jsem se jej tázal, zdaliž jinou závěť neudělal, neodpověděl a brzy na to skonal.“

Dne následujícího byly tělesné pozůstatky umělce přenešeny do kostela Santa Cruz a pochovány v kapli rodiny Hernando de Jaen, naproti Campañově „snímání s kříže.“

Nyní nezůstalo žádné stopy po místě hrobu, jakž udávala deska mramorová s nápisem „Vive moriturus.“ Za doby francouzské invase byl chrám zcela pobořen, a veškeré pozdější hledání po ostatcích Murillových zůstalo bezvýsledným. Obraz Campañův nachází se nyní v Sacristii mayor kathedrály Sevillské.

Spanilá osobnost mistrova souhlasila s povahou jeho umění. Kdybychom byli odkázáni pouze na skromné a často nespolehlivé zprávy životopisců jeho, měli bychom o ní velmi nedokonalý obraz. Na štěstí zachovaly se lepší dokumenty nad tyto psané, podobizny umělcovy. Jedna, která se chválí jakožto znamenité dílo samotných rukou umělcových, chová se v londýnské sbírce lorda Stanley-e, druhá, kopie zmizelého originálu, výtečná práce žáka jeho Miguel-e de Tobar, v madridském muzeo del Prado. Veliké, krásně vyvinuté tvary obličeje, které ihned oznamují geniální nadání, letoru bohatou a mocnou, ukazují výraz zvláštní směsice síly a jemnosti, opravdivosti a spanilosti. S černých svítících očí s pronikavým zrakem zírá právě tak umělcův cit převládající, jako dar ostře pozorující, žhavý cit pro barvy. Typus hlavy, snědá tvář obličeje, tmavý vlas prozrazují jihozemce, a celá fysionomie souhlasí s obrazem, který jsme si utvořili o umělci, v jehož dílech nejmocnější přirozenost združena jest s nadšenou obrazotvorností.

Každý umělec chce posuzován býti dle ideálu svého chtění, dle povahy úkolů, které mu vykazovalo utváření dějinné. S toho hlediště Murillo jest hoden nejvyšší ceny. Co doba a individuelní povaha jeho mu vyjádřiti uložila, vyjádřil umělecky dokonale a typicky, jak ryzé nadání s pravdou združené mu to zjevovalo. Náboženské obrazy vyššího řádu vynikají nade všechna ostatní díla umělecká a jsou ceny nepomíjitelné

V komposici spatřuje se jednotnost úkonu, času, místa, volba kostumu a opatrná spořivost při rozdělení předmětu. Hlavní osoby určitě vystupují a osoby vedlejší k nim ve šťastných skupeninách se přidružují. Vše přispívá ku docílení dojmu neodolatelného, vzdálenost, vzduch, lámání paprsků, a když toho předmět žádá, i účinky prachu a mlhy, tak že i nejsubtilnější jemnosti vzduchu se uvádějí. Má podrobnou znalost anatomiky lidského těla, zná pravidla komposice, optiky, perspektivy, umí líčiti duševní stav způsobem překvapujícím a podivuhodným.

Čistě malířské přednosti Murillovy, zázračná síla koloristické inspirace, staví jej do první řady umělců všech věků. Jest jasným vrcholem v dějinném vývinu malířství. Tvůrčím duchem rozšířil hranice oboru malířského, obohatil je novým malířským typem, novým, zcela zvláštním koloristickým slohem. Porovnává-li se s Benátčany, co známka, kterou od nich se různí, vystupuje u něho především rozhodný vývin koloristické stránky, ano zvláštní zacházení s barvou na umění položera se zakládající, čímž až do jisté míry lze samostatně vyjadřovati jisté subjektivní city. Nádhera, plnost, síla a čistota lokálních tónů, jaká bývá u Titiana a Paula Veroneského, u Murillo se neobjevuje; naproti objektivní průhlednosti a čistotě barev těchto velikých koloristů jest barva jeho všudy modifikací položera, jakožto určitý výraz zvláštního druhu obrazotvornosti připomínající na Rembrandta. V koloritu prací naturalistických přibližuje se Murillo Nizozemcům, ač nikde nechtěl v závod se pustiti s mohutností barvy Rubensovy. Naproti jejich plnosti světla a života jest carnace Murillova vždy poněkud umírněna.

Tak jako ve tvarech svých krátí jaksi ve středu mezi Nizozemci a Vlachy, také co kolorista střední cesty se drží.

Murillo ve všem byl, jest a zůstane jedním z prvních velikánů katolického malířství. V něm slaví křesťanské malířství ve Španělích dobu nejvyššího vývinu a rozkvětu svého. Tato doba slávy nastala v 17. věku, když celý národ duchem křesťanským proniknut byl. Španělské malířství jest specificky církevním či katolickým. Nejslavnější malíři zanášeli se předměty skoro výhradně církevními, křesťanskými, zřídka nebo nikdy obrazy antickými. S tím spojovali čilé, svobodné, živé pojímání života a rozkošné přírody je obklopující. Lze tvrditi, že křesťanské malířství Španělské dospělo k nejvyššímu rozkvětu šťastným sloučením realismu s křesťanským spiritualismem.

Na Murillovi osvědčila se na novo stará a věčně nová pravda, že svaté obrazy dovede malovati jen věřící křesťan, po svatosti života toužící.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 10. **V Praze, dne 30. října 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: „Zodpovídané otázky archaeologické“: Farní Chrám P. sv. Jakuba Většího Apoštola v Chroustovicích. - Farní Chrám P. sv. Jiřího v Radhošti. - Farní Chrám P. Nejsvět. Trojice Boží v Jenšovicích. - Farní Chrám P. sv. Jana Křtitele v Klukách. - Veřejné kaple a sochy v Pardubicích. - Městys Jimramov. — Sloh renaissanční. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

92. Farní Chrám Páně

sv. Jakuba Vetšího Apoštola v Chroustovicích.

Chroustovice, městečko nad potokem Olšinkou 3 hod. západně od Vysokého Mýta, má mezi farou a zámkem uprostřed náměstí stojící farní chrám Paně sv. Jakuba apoštola Většího r. 1744 nákladem hraběnky Terezie Kinské ze Vchynic a Tetova rozené markýzky z Kapezzo, choti Filipa Kinského ze Vchynic a Tetova postavený. Střecha jeho s věží a zvony zničena byla r. 1856 ohněm, ale r. 1858 nákladem knížete Maxmiliána z Thurnu a Taxisu zase škoda napravena. — Chrám sám jednoloďový z kamene ve slohu copovém zbudovaný k východu obrácený neskytá nic ve vnitřku památného, an oltář hlavní i postranní jsou copové, kromě starobylé *cínové křtitelnice*, které nápis přidělanými hlavičkami jest tak pokažen, že jest znalý jen rok mcccccx (1510). — Na věži jehlancovité, v průčelí se nalezající, visí 4 zvony. Mají nápisy:

„1. HAEC CAMPANAFVSA GLORIAE SANCTI IACOBI LARGITA EST TOLERANTIA EX QVA TERRAE NOSTRAE EFFLVET ALTAE PACIS. Haec campana anno Domini 1856 igne soluta refusa est ao 1858 sumptibus Patroni Ecclesiae Celsissimi Principis Maxim. Car. de Thurn et Thaxis.“

2. „In honorem S. Laurentii et Floriani refusa 1750. Haec campana etc.“ jako při prvním zvonu.

3 a 4. „Haec campana etc.“ jako při prvním zvonu, toliko při třetím zvonu k tomu nápisu dodati sluší:

„In honorem S. Francisci et Wenceslai.“

Vedle kostela samého jest *hřbitov*, uprostřed něj jsou 3 náhrobky staré, první s erbem Haugvicův z Biskupic a nápisem: Waclaw Haugwic z Biskupic hegtman Kralowsky kraje Chrudimského“ — († 30. října 1675).

Druhý s nápisem nečitelným kryje kosti jeho choti Anny Alžběty rozené Straka z Nedabylic. Třetí pak též nečitelný není znám, komu by patřil. Pověst lidská dí, že v těch místech stál dříve dřevěný kostel a uprostřed něj v dlažbě chrámové byly prý tyto náhrobky. Chrám Chroustovický připomíná se r. 1350 co farní z dekanátu chrudimského k biskupství Litomyšlskému odstoupený. R. 1374 jmenuje se Zdech farář z Chroustovic co svědek smlouvy Víta faráře z Chocně s Ničkem z Mýta (Krška Choceň str. 91). Roku 1390 Bedřich farář z Chroustovic byl přesazen ke kostelu sv. Petra na předměstí v Hradci Králové (Lib. V. Conf. ai 1390. A. VII.) R. 1370 Simeon kněz z Chroustovic ustanoven byl za faráře do Nové Vrchlavi (lib. II. C. VIII). Na

počátku 17. stol. byla fara Choustovická obsazená farářem evangelickým Achillesem Janem Berounským, který tu do r. 1711 bydlel, co český spisovatel byl miláčkem tehdejšího majitele statku Choustovického Diviše Slavaty z Chlumu. Z pozdějších katolických farářů sluší ještě uvésti Jana Josefa Božana (nar. ve Frydeku ve Slezsku † 1. července 1716), který sestavil mezi lidem dosud oblíbený zpěvník „Slavíček Rajský“ a po 32 let faru Choustovickou spravoval.

Relace z r. 1677 jmenuje kostel ten farním, měl kalich stříbr. 1, monstranci mosaznou, zvony 4. Podací: Karel Fr. hrabě Kolovrat Libšteinský. Škola s kantorem, ale skoro bez žáků. Osady: Choustovice 181, Městec 74, Ostrov 116, Turov 125, Lhota a dvůr v Žilovicích 62, polovic Boru a ves Radkovec 40, Holešovice a dvůr Březovice Haugvice z Biskupic 126 (Pam. IX. 743). Kostel v Choustovicích měl také do r. 1811 kalich s erbem hraběte Kolovrata, r. 1692, ale ten roku 1811 musel odvésti se do c. k. mincovny. Mimo to má velum na kalich a ornát mešní z r. 1703. Vedle kostela po levé straně jest *zámek*, jednopatrové obyčejné kamenné stavení z času 17 stol. ve francouzském slohu postavený, má *kapli povýšení sv. kříže*, ve které několikráte do roka fundanční mše sv. se obětují.

93.

Farní Chrám P. sv. Jiřího v Radhošti.

Radhošť, vesnice ¼ hod. severových. od Choustovic vzdálená má na malém návrší o samotě stojící *farní chrám sv. Jiří mučedlníka*, který jsa původně dřevěný r. 1772 a 1773 z vlastního jmění byl postaven v slohu copovém a nákladem kněžny Terezie Mathildy Amalie z Thurnu a Taxise byl ozdoben. Oltář hlavní sv. Jiří má obraz prostřední ceny, ale kolem něj je řezba znamenitá, rosetami a podobiznami opatřená. Oltář tento r. 1882 znovu byl štafirován. Oba oltáře postranní nesou obrazy, první sv. Petra a Pavla a druhý sv. Marthy a Maří Majdaleny. — Opodál kostela starobylá zvonice dřevěná a v ní jsou 2 zvony. Větší váhy 20 centů s nápisemi:

„Letha Panie MDXXXII slyt gest zwon tento ke czti a chwale Buozi od Mistra Eliasse Stodoly w Hradczi nad Labem. Amen.“

Druhý zvon nese nápis:

„Tisiczeho pietistého desateho roku tento zvon dielan gest tu sobotu po swatku Boziho Tiela.“.

Při kopání základů k nynějšímu kostelu byly vykopány kostry z mrtvol; lid pravil že jsou to Jestřibecké panny, které z rodu Jestřibských z Jestřibce pocházely a asi 10 minut vzdálenou na pokraji Radhoštského rybníka stojící tvrz měly. U těch koster nalezeny byly klenoty, prsteny, náušnice, ale to vše bylo od lidí rozebráno. — Chrám v Radhošti býval v 14. stol. farním, zvláštním plebánem opatřený. Relace z r. 1677 uvádí jej v dekanátu Mýtském co filialní do Choustovic, měl kalich stříbrný 1, zvony 3. Vsy připojené Radhošť 52, Stradouň 150, Opočno 90, Tynisko 51, Žika 17, Jaroslav 53, Sedlišstky 48 duší (Pam. IX. 747). R. 1787 zřízená byla tu lokalie (stavení farní postaveno r. 1788), která byla r. 1855 povýšena za faru.

94. Farní Chrám Páně

Nejsv. Trojice Boží v Jenšovicích.

Jenšovice vesnice ¾ hod. jihových. od Choustovic vzdálena, na pravém břehu Volšinky se rozprostírajíc, má farní chrám Páně Nejsvětější Trojice Boží z doby neznámé postavený, na malém návrší se nalezající. Byl v 14. stol. farním, zvláštním plebánem opatřený. R. 1361 Matěj plebán z Jenšovic změnil místo své s Držkem, plebánem v Živanicích (Lib. I. Conf. D. III). R. 1376. Oldřich, kněz z Jenšovic, ustanoven za plebána do Řečan. (Emler Lib. III. et IV. Conf. pag. 64.) R. 1390 Jan kněz z Jenišovic uveden co plebán ke kostelu do Kobylího (Lib V. Conf. ai 1390 A IV.) Chrám Jenišovický uvádí se ještě r. 1623 co farní (A. P. IV. 54). R. 1677 byl filiální od Luže, měl 1 stř. kalich, 1 monstr. měděnou, cínovou křtitelnici, zvony čtyry. Dům farní stál ještě, škola s kantorem. Osady připojené: Jenišovice 122, Martinice 32, Zalužany 70, Štěnec 56, Mravín 63, Mentoury 24, Popovice dvůr s mlýnem 16, Podečely 20 duší. (Pam. IX. 752).

Presbytář chrámu Páně v Jenšovicích jest gothické stavení s okny pravidelnými bez kružeb a venkovskými opěracími pilíři. Hlavní oltář Nejsv. Trojice Boží zhotoven byl v r. 1787 od malíře Šlechty a řezbáře Víta Čermáka. Mimo to v lodi copové stojí dva oltáře postranní Bl. P. Marie a sv. Jana Nepomuckého z doby novější. – U hlavního oltáře stojí starobylá křtitelnice. Příklop její jest dřevěný s řezbou prostou, upravený tak, aby co svícen mohl býti použit. Nadzvihne-li se, jest pod ním cínová mísa uvnitř, na jejímž plochém kraji jest nápis tento:

„Aō Jubil. 1625. F. Joannes Dud. (Dudek) Treb. (Treboniensis) Ord. Min. S. Franc. HCB. APT. C. R. (vzatá z některého kláštera).

Mimo to jest zde druhá, nová křtitelnice mramorová, které se ale, an voda z ní proniká, neužívá.

Zvony visely dříve na čtverhranné zděné, ke kostelu přistavené zvonici. An ale tato, když se zvonilo, pukala a zřícením hrozila, postavena byla podle ni nižší dřevěná a na ní byly zvony dány. Mají nápisy: 1. Velký, váhy 40 ctů:

„Leta Panie 1585 gest tento zvon udielan na gruntie Geho Milosti Urozeneho Pana Gindrzicha Slawaty, Gest wzaty z Kossumberka k osadie Genssowiczke. Udielan ode mnie zvonarze Chrudimskeho Mikullass z Mentaura. Wiktorin ze SStence. Jan z Mrawina. Matěg Rysska ze Zalažan. Wogtiech Budinsky ze Zalažan. Gan Hawelec z Mrawina.

2. Prostřední:

„Zialm C. Pokrzikugte Hospodinu wssichni obywatele zemie služte Hospodinu s weselim przistupugte prjed obliczeg geho s prospiewowanim.“

Dole na jedné straně:

„Leta 1599 we strzedu po sw. Hawlu umrzel Waszlaw Haupal ktery na tento zvon pul druheho sta na budauci pamatku poruczil. Also hat Gott die Welt etc.“ (známý verš biblický); pod tím pak znak Slavatovský. Na druhé straně zvonu: „A. S. Z. C. K. Z. K. + 1600 K. S. C. Z. R.

3. zvonek malý, 1 cent váhy, lit r. 1846 u Bellmana v Praze.

Při tomto kostele byla r. 1785 zřízena lokalie, která r. 1855 povýšena byla za faru.

95. Farní Chrám Páně

svat. Jana Křtitele v Klukách.

Kluky, ves ¾ hod. západně od Čáslavi vzdálená, má uprostřed osady farní chrám Páně sv. Jana Křtitele, který byl již v 14. století vlastním plebánem opatřený a pod jménem Clux se uvádí. Jméno toliko jednoho plebána té fary jsem nalezl a sice r. 1354 po smrti plebána Jana byl za plebána v Klukách dosazen od patrona Kunzlina Bernarda z Kutné Hory Bohumír syn Reča z Německého Brodu klerik (Emler lib. I. Conf. pars. I. pag. 58). Plebán v Klukách platil papežského desátku 18 gr. (Tomek rejstříky str. 55). Později byl filiálním od Církvice, a teprve v r. 1837 farářem byl opatřen. Stojí pod patronátem panství soujmenného (nyní pí. Emilie z Rittersteinu), jest svatyňka malá, k východu obrácená, veskrz ve slohu copovém v době neznámé zbudovaná. Kolem do kola jest hřbitov, na kterém se ale od r. 1853 nepochovává. Vnitř v kostele není nic památného, leč náhrobky starobylé rytířů Lukaveckých, Maternů a ze Zuřebečic. Nápisy jejich tuto podávám:

1. „Leta Pánie 1599 w autery po pamatcze Swate^{0} Lynharta umrzel g̃t uroz$^{\sim}$ a stateczny rytirz pan Lukaweczky z Lukawcze a na Kluczych. Tuto tielo ge$^{\sim}$ pochowano g̃t oczekawagicz blahoslawene$^{\sim}$ z mrtwych wzkrzisseny a przissty Krista pa^{0}.“

2. „Leta Panie 1595 w sobotu po sw. Martinu umrzela urozena pani Mandalena z Wolbramowicz manželka urozene$^{\sim}$ pana Gana Neystarssy$^{\sim}$ Lukaweczky$^{\sim}$ z Lukawicze a na Kluczych a tielo gegi tuto odpoczywa až do przyssty pana naše$^{\sim}$ Gesu Krista k saudu. Dusse pak lidi sprawedlivých w rukau Pana Boha sau a nedotkne se gich muka smrti na wieky.“

5. „Tuto leži urozena pani Lidmila maternowa z ubodrzicz manželka urozeneho pana Zikmunda materni. Pan Buh racz milostiw byti dussi gegi.“

4. „L. Panie 1606 w patek przed pamatkou rozeslany aposstoluw Panie umrzel gest Zdenek Lukaweczky z Lukawcze syn urozen^{0} a stateczne^{0} rytirze pa^{0} Petra Lukawczky z Lukawcze a na Kluczich a tuto tielo geho w pánu Krystu odpocziwa.“

5. Na zdi hřbitovní: „A - D - M . . . . obiit Dn̄s Mikess Ci . . S - URZEBECZICZ. feria IIIj post Wenceslai.“

Zvonice nízká, dřevěná, stojí v rohu hřbitova a v ní jsou 3 staré zvony s nápisy:

1. Největší Jan Křtitel: „Ga hlas wolagiciho na paussti sprawte cestu Panie. Tento zwon gest dielan ke czti a chwale Panu Bohu skrz Mistra Tomasse zwonarze na horach Kutnach 1583.“

2. Druhý, prostřední, jmenem Maria: „Anno Domini MCCCCLXXXII hec campana fusa est ad laudem dei et spirit^ sancto per m^ Andream dict~ ptacz~ .“

3. Nejmenší: „Tento zwon udielal slowutny Tomass zwonarz na Horach Kutnach nakladem wosadnich we wsi Kluczich ke czti a chwale Panu Bohu wssemohoucimu. Stalo se Leta Panie 1585. K. M. W. K.“

A na druhé straně:

„Gan Lukawiczky z Lukawicz“ (a jeho znak).

96.

Veřejné kaple a sochy v Pardubicích.

Kromě velkých chrámů Páně v Pardubicích, kterých popisy jsem podal, jsou také v tom městě některé *menší kaple* a *veřejné sochy*, jaké zbožná mysl věřících v dobách starých postavila. — *Veřejné kaple* jsou za městem a sice počtem čtyry:

1. *Sv. Josefa* na silnici Králové-Hradecké za labským mostem na hranici pozemků panských a městských z kamena postavená v roce neznámém; z rozkazu císaře Josefa II. r. 1788 byla prodána, ale r. 1850 obnovena a povoleno tu mši sv. obětovati a sice ve středu Křížových dní, kdy se sem vede processí. Má fundaci na vydržování 300 zl r. č.

2. *Sv. Marka evangelisty* naproti nádraží u cukrovaru a cesty do Popkovic a Svitkova vedoucí, z kamena r. 1615 zbudovaná nákladem měšťana a radního primátora Jindřicha Adama Mýtského. R. 1788 byla také vyzdvižena, za 41 zl. prodána, později r. 1803 koupili ji měšťané z Pardubic Václav Říha a Ant. Horský za 30 zl., který rok byla posvěcena a první mše sv. v ní obětována. Má uvnitř letopočet:

„ABSTVLIT ATRA DIES TE FVNERE CINXIT ACERBO VIVIS FAVTORVM GRATIA AEQVA TIBI.“

Sem se vede prosební průvod na den sv. Marka a bývá tu mše sv.

3. *Kaple sv. Trojice* asi 1000 kroků za kaplí sv. Marka ve dvoře p. Koudelky, dříve dřevěná, nyní ale z kamene v gotickém slohu postavená, připomíná se již v r. 1797. Bývaly u ní dobré lázně, taktéž v roce 1797 popisované, kterých budova dřevěná v r. 1860 shořela. Pramen vody jest výtečný, ale lázně, ač poloha místa jest příjemná, byly málo povšimnuty.

4. *Kaple sv. Anny*, postavená v r. 1823 z kamene od manželů Václava a Anny Říha, měšťanů Pardubických, stojí za nádražím vedle železné dráhy směrem k Pardubičkám, k ní se vede průvod druhý den Křížový a na svátek sv. Anny, které dni jest zde mše svatá. Má kapitál 50 zl. k. m.

Sochy veřejné jsou nejvíce v městě samém, mimo města žádné. 1. Na samém náměstí stojí památná stará socha *Bl. P. Marie Neposkvrněného Početí* s dvojím sousoším svatých, památná dílem pro stáří své, dílem pro výtečnou kamenickou práci. Dle starých radních zápisek byla ta socha postavena na přímluvu p. děkana Valentina Kelzaka r. 1695 od pravovárečných měšťanů na jejich náklad za 250 zl. a půl vědra piva z každé várky po celý rok a od kameníka Jakuba Teplého, měšťana Pardubického později r. 1777 přestavěna a rozšířena. R. 1846 byla opět opravena dílem z fundační jistiny, dílem nákladem dobrodinců v obnosu 50 zl. k. m. Sloup, na kterém nahoře stojí socha Nepoškvrněného Početí Bl. P. Marie, jest 10 loket vysoký. Socha hořejší byla r. 1780 nákladem Josefa Kotíka pozlacena. Kolem té sochy dole jest dvojí kruh soch svatých z kamene mistrně vytesaných, a sice: v prvním vrchním kruhu jsou sochy sv. patronů českých ss. Václava, Lidmily, Vojtěcha a Norberta, v druhém, dolním kruhu ss. Josefa, Jana Nep., Prokopa a Ivana, v rozích toho druhého dolního sousoší jsou 4 kamenné lvy, pod sloupem samým dole jest císařský orel, znak města a nápis.

„Opravená z příspěvků dobrodinců l. P. 1869 od Václava Tučka.“

Při této soše byla založena od Antonína Pštrossa, měšťana v Pardubicích, fundace, aby každou sobotu u té sochy byly odbývány litanie. V Mariánské svátky bylo sem vedeno processí, konány litanie s hudbou, po kterých při zpěvu písně Svato-Václavské se šlo ku požehnání do děkanského kostela. Z té fundace dostával p. děkan 2 zl. 24 kr. r. čís.,

děti přítomné po 6 neděl v postě na preclíky týhodně 30 kr. (celkem 3 zl.), na olej do lampy 1 zl. 18 kr., na zakoupení skleněných lamp 4 kr., za jejich rozsvěcování 20 kr., na správu sloupu Mariánského 12 kr. Ale dílem pro špatné počasí, dílem rozkazem císaře Josefa II. byla pobožnost ta sobotní přeložena do děkanského kostela, kde se dosud koná každou sobotu. (Tentýž Pštross odkázal do děkanského kostela v Pardubicích na olej do lampy k obrazu Mariánskému pro každou sobotu 52 kr. a za rozsvěcování světla 8 kr.) Peněžitý kapitál této fundace ale sebrán byl k ústavu chudých. —

2. Také na obojích předměstích zelenoa bělobranském v Pardubicích zbožná mysl věřících sochy posvátné postavila. Za bílou branou stály v místech, kde byl dříve násep čili rondel hradeb městských, 2 chatrné polozbořené domy, ty byly při stavbě silnice r. 1819 a 1822 odklizeny a tak získáno malé náměstí, na které byla *socha sv. Jana Nep.* stranou stojící přenešena.

Socha ta má nápis:

„Roku 1744 20. října tato statue skrze pád pruský zkažená a r. 1747 k uctění postavená za důst. Pána Josefa Střelkovského, děkana Pardubského a Floriána Wolfa, úředlníka.“

Má fundaci 130 zl. složenou od Ant. Pštrossa (na olej do lampy 1 zl. 30 kr., za rozsvícení 26 kr., na zakoupení lamp 4 kr., na obnovu sochy 12 kr. Světlo zde mělo svíti každou středu u večer). —

Na zeleném předměstí jsou dvě sochy, jedna *Panny Marie Karlovské* dříve mající nápis:

„EX SVMPTIBVS BRANDL STEINIANIS
Renovirt 1814.“

Krásné kamenické práce, obnovena jest r. 1875. Naproti ní u zdi hostince u červené růže stojí socha svat. Jana Nepomuckého s letopočtem v nápisu:

„POST PRAELIA BORVSIAE HAEC STATVA NOVITER RESTAVRATA“.

97.

Městys Jimramov na Moravě.

Napsal P. *Pavel Pavelka*, zámecký kaplan v Líšni.

V krásném údolí řek Švarcavy a Fryšavy rozkládá se městys „*Jimramov*“ ve čtyrhrané „*náměstí*“ — častěji „*městečko*“ — a ve čtyry *ulice:* mostní, panskou, vodní a horní. Mimo tyto vede úzká ulička z městečka ku kostelu, jíž se proto „kostelní“ říká

V rukopisu: „Geschichtliche Nachrichten über Ingrowitz“ od Jana Havránka, t. č. faráře v Jimramově, z něhož jsem historická data čerpal, udává se, že ve 14. století patřil Jimramov pánům z Kunštátu a na Pernštýně. R. 1350 postoupil prý Filip z Pernštýna půl Borovnice, celé Daňkovice a sedm pozemků u Pavlovic svému synu „Imramu“ neb „Ingramu“. Času onoho měl prý Jimramov již kostel, faru a rytířskou tvrz, jež stála několik kroků zdálí nynějšího zámku na návrší, při jehož úpatí jmenované řeky se sbíhají — Fryšava vtéká do Švarcavy. Říká se tudíž podnes domkům na onom návrší: „*na hrádku*“.

R. 1537, v úterý svatodušní, udělil císař Ferdinand I. na svém královském hradě Pražském, na prosbu Jana z Pernštýna, Jimramovu právo, odbývati dva výročné trhy, a sice: v pondělí po „Povýšení sv. Kříže“ a ve čtvrtek po „Nanebevstoupení Páně“, a týdenní trh na každý pondělek.

Kolem Jimramova nalezá se více *vrchů*, z nichž předně jmenujeme: „*padělek*“, „*holý vrch*“ a „*prosička*“. Tyto tři jsou v Jimramovském obecním znaku ve způsobě tří jehlanců vyznačeny. O „prosičce“ ještě podotýkáme, že prý pojmenování své vzala odtud, an se tam lid za odvrácení moru modliti chodíval. V novější době dal nynější majitel panství Jimramovského, vys. p. hr. Egbert Belcredi, na skále, jež na temenu „prosičky“ se nachází, upevniti železný kříž, bez figury Ukřižovaného, jehož vrchní část pozlacená v slunci daleko se leskne.

Mimo tyto tři uvádíme ještě *vrchy*, a sice v Čechách: „*kabačka*“, vrch skalnatý, v němž nalezají se české granáty, a „*hora*“; na Moravě: „*Pavlů kopec*“, „*hůrka*“, „*honzórov*“, „*kravčíkov*“, „*pickov*“, „*křemela*“, „*Štarkovice*“, „*Lišenská skalka*“, leží při úpatí jejím ves „Lišna“, „*Lomů, Žáčků, Ječmínků* a *Buchtů kopec*“, „*kopec Javorský*“, „*opičkova skála*“ a „*červený kopec*“.

Třeba zmíniti, že Jimramov hraničí s Čechy. Švarcava jest čarou hraničení. Leží tudíž některé pozemky Jimramovských v Čechách, jako jsou *pole:* „na hané“ a „zabránka“, tohotéž jména i louka; na Moravě jména polí:

dolina, žleby, špitálka, na rovinách, za hůrkou, mynářka, koudelky, oupady, sitiny a brody. Pole panská: padělek, klínek, ovčákov, koráb, přední a zadní nohavice, obor, obůrek, myšanka, češkov, pilátka a plužina.

Louky jmenují se: žabárna, rybníky, mlýnská, louční.

An vrchy po větší části lesem jsou pokryty, tudíž namnoze pak les po kopcích sluje. Jiné však ještě *názvy lesů* jsou, a sice lesů *panských:* Olšiny, strom, pasičky, sova, smetanica, čápů les, nad rybníkem, javoří, doly, charamska, Podařilů- Duráků- a Švobů kout, židova seč, u blatné cesty, doubí, nad Pozdálem a za Šedovým — an první leží nad chaloupkou jistého Pozdála, druhý za příbytkem Šedého — na valech — bývalé hradby pod polma a orlův les. Jedna část lesu poblíž Jimramova, patřící panství kunštátskému, sluje „Ochoza“.

Lesy obecní: nalezají se „pod a nad Javorskou cestou“, „u blatné cesty“, „nad rybníkem“. Mimo to mají jednotliví občané své vlastní lesy, a máme zde tedy: „Totuškovy háje, Provazníků, Čermáků, Hámanů a j. v. les“.

Farní kostel „Narození Panny Marie“.

Farní kostel „Narození Panny Marie“ stojí na místě poněkud zvýšeném, mezi městečkem a ulicí panskou uprostřed stavení. Z městečka chodí se do kostela po schodech kamenných. Místo při kostele, dříve hřbitov, kdež stojí několik starých železných křížů náhrobních, jest zdí ohraženo a stromy posázeno. Tři otvory, z nichž jest jeden na straně ku městečku, druhý na nynější hřbitov a třetí do panské vede ulice, pěknými mřížovými brankami železnými a r. 1824 zhotovenými se uzavírají, z nichž poslední jest větší a spůsobnější ostatních dvou a jest oproti hlavnímu vchodu kostelnímu. Viděti tam též místo ohražené, kdežto jest pochováno několik zemřelých členů urozených rodin: z Freienfelsů a z Belcredi. Od r. 1869 jest však vystavena *hraběcí krypta* na panském pozemku „padělek“, nedaleko od kostela. Jest to stavba z kamení ve spůsobu obdélníka stavená; má uvnitř *klenbu valenou* a průčelí její jest ozdobeno zoubkovatým štítem s kamenným křížem uprostřed, pod nímž ve výklenku jest zvonek. *Vchod* a dvě *okna* v průčelí jsou *v lomeném oblouku* klenuta. *Zvonice* (věž kostelní) o třech patrech, jest na straně severní ku kostelu přistavena, má okna okrouhlá a jest římsou pětičlánkovou a čtyrčlánkovou podříms ou obehnána. V posledním patře má v rozích liseny. Ve věži jsou *hodiny*, jichž ciferník v *okrouhlých lomenicích* jest naznačen. Až do r. 1697 zakončovala se věž „měsícem a hvězdou“, roku však onoho, „dne 12. července za císaře Leopolda I., za vrchnosti Jimramovské Anny Žofie, ovdovělé Bornstaedt, roz. Herman, a za faráře Bartoloměje Šebestiana Wengra, byla věž kostelní na novo kryta a barvena. Na místo bývalého měsíce a hvězdy byla dána báně a kříž“. (Gesch. Nach.)

Střecha zvonice byla až do r. 1878 baňatá, s lucernou, šindelem kryta a červeně natřena. Roku toho však musila býti dána střecha nová, a tu místo střechy baňaté učiněn *šestihranný jehlanec plechem pobitý*, v němž jsou čtyry okna s obloukem lomeným, a na jehož vrchním konci v malé pozlacené báni upevněn dvojitý pozlacený kříž, jímž se věž zakončuje.

Vystoupíme-li po točitých dřevěných schodech do věže, spatřujeme tam čtyry *zvony* okrouhlého tvaru, jež na dubové stolice podle sebe jsou zavěšeny.

První z nich, největší, 10½ centů těžký, zvon to Panny Marie, jehož okrasou jest na jedné straně kříž a na protější Rodička Boží, nese na čepci lupením ozdobeném tento nápis:

„PŘELIT IEST TENTO ZVON OD FRANCE WAŇKA ZVONAŘE V SLAUPNICY ROKU MDCCCDXIX.“

Na hraně:

„PŘISPĚNIM NABOŽNYCH OVČIČEK IMRAMOVSKYCH A DOBRODINCU ZE SAUSEDSTVA ZVLAŠTĚ VŠAK ŠTĚDRYM DAREM BYVALEHO IMRAMOVSKEHO FARAŘE ONDŘEIE WAISE.

Druhý zvon, na němž jsou figury sv. Ondřeje a sv. Jana Křt., a jenž 5½ ct. váží, má na čepci tento nápis:

„TENTO ZVON SE PŘELIL OD FRANCE WAŇKA ZVONAŘE V SLAUPNICY LETA PANĚ MDCCCXIX.“

Na hraně:

„POMOCY BOŽI ŠTĚDROSTI NEKTERYCH HORLIVYCH CTITELU BOŽICH V IMRAMOVĚ.“

Třetí zvon 2½ ct. těžký ozdoben figurou sv. Anny. Nápis na čepci udává nám jeho stáří i obnovu, a zní:

„LITY 1542 PŘELITY 1864 NAKLADEM ZADUŠI IMRAMOVSKEHO.“

Mimo to zdobí tento zvon ještě věnec, v němž nápis:

„ULIL VOIT. HILLER V BRNĚ.“

Čtvrtý zvon nejmenší, jenž 1½ ct. váží

a jehož ozdobou jest kříž a sv. Jan Nep., nese na čepci nápis:

„FRANC WANĚK ZVONAŘ.“

A dole na hraně:

„OD DOBRODINCU CHRAMU PANĚ IMRAMOVSKEHO IAK KATOLIKU TAK HELVETU UĎAL SE TENTO ZVON LITY V SLAUPNICI 1819.“

Za kterých dob asi zde již kostela stávalo, toho s jistotou povědíti nelze. Zápisky „památní knihy farní“ do pradávných uvádí nás časů. Dočítáme se tam totiž nápisu na jednom zvonu, který prý zněl takto: „Fusa 1150 et refusa a Mathaeo Martini Brunae ormentario publico civili in majorem honorem et gloriam SS. Trinitatis Sanctorum et Sanctarum Dei 20. maji 1792“. Tohoto zvonu tu ovšem nyní není, musil by to býti některý z oněch r. 1819 přelitých. Také se zápisky zmiňují o gotickém kalichu, velmi starém, který prý byl dán do Krásné, a o jiném z r. 1050 darovaném ke cti sv. Anny. Stávalo prý tedy již tehdy nějakého kostela, a sice kaple, která r. 1506 byla rozšířena. Času tohoto byla farnosť Jimramovská jako filiálka spravována z Poličky a z Bystrého, jak prý pověsť a poznámka v matrice Poličské o tom svědčí.

Ponechávajíce zpráv těchto o své váze, uvádíme, že nynější stavba kostela nepochybně se může datovati z r. 1715.

„R. 1707 po svátcích velkonočních započalo se se stavbou kostela, která na útraty patronky, svob. paní Žofie Bornstaedtové, z církevního jmění a ze sbírek věřících byla konána. Stavba trvala od r. 1707—1715 za tehdejšího faráře Jos. Jindry, a primátorů Jimramovských: Jana Macků a Jiřího Dvořáčka. Stavitel Pavel Pauer z Mislibořic“. (Gesch. Nachr.)

Od roku onoho byl ovšem kostel opravován. Dála se — snad částečná oprava — r. 1795 za faráře Ambrože Řohořky, jenž prý značnou částkou „z vlastního“ na opravu kostela a fary přispěl. R. 1626 byl kostel z venčí i uvnitř opraven a obnoven a na novo pokryt. Uvnitř malován byl samoukem Ciliakem. Veškerá ta oprava stála 361 zl. 24 kr.

Okna kostela jednolodního jsou polokruhová — tak zvaná okna ovčírén — a bílým sklem ve čtyrhranných tabulkách zasklena. Na severní straně jsou dvě malá okna rovněž čtverhranného tvaru, jichž zasklení se skládá z malých tabulek šestihranných v olově zapuštěných.

Střecha, mansarda, jest šindelem kryta; na ní malá věžka se stříškou baňatou a s lucernou, v níž zavěšen „sanktusník“. Věžka jest šindelem kryta, červeně natřena a zakončuje dvojitým v pozlacené báni upevněným křížem.

Presbytář jest ku východní straně obrácen, končí ostrým štítem, v němž u vrchu výklenek oknu podobný se nalezá. Spatřujeme na kostele přístavky, a sice: na straně východní schodiště na věž; na straně jižní podlouhlý přístavek, zaujímající sakristii, komoru a síň před vchodem, a druhý přístavek kulatý, schodiště na kruchtu. Na straně severní výstupek kaple a chodba, jíž zámek s kostelem jest spojen. I před vchodem hlavním, na straně západní jest přístavek čtverhranný, tvořící kobku. Snad část tato jest nejstarší. Vchod do ní jest obložen kamennými sloupky, a má po obou stranách výklenek pro sochy. Nad vchodem ostrý štít, v němž kulaté okno. Na střeše tohoto výstupku jest onen měsíc a hvězda, jimiž až do r. 1697 věže se zakončovala, kteréhož roku byly s věže odstraněny. Kostel nemá ani pilířů, ani lisen, má dva čtverhranné vchody, z nichž hlavní na straně západní.

Vnitřek kostela působí milý dojem svou jednoduchou a přec krásnou úpravou.

Klenba jest v celém kostele, jak v presbytáři, tak i v lodi, stejná, a sice *křížová* bez žeber a svorníků. Spočívá na polosloupech bez podvalů a podnoží s hlavicemi hladkými. Kostel jest kamením dlážděn. V lodi, poblíž stupně, jímž presbytář od lodě se dělí, nachází se vchod do krypty pod kostelem, jež náhrobním kamenem bez všeho však nápisu a jiných znaků jest uzavřen.

Kruchta hudební spočívá na dvou mohutných zděných sloupech, má zděné zábradlí ozdobené římsou a podřímsím. *Varhany* zvuku příjemného a silného, od koho as původně byly zbudovány, jsem se nedopátral. Důkladnou snad jich opravu provedl však r. 1796 varhanář Jakob Skalka z Hermanšláku, která oprava stála 100 zl., jež daroval za tím účelem farář, tehdy již na odpočinku, avšak v Jimramově bytem, Ondřej Wais. R. 1833 byly varhany nově štafirovány samoukem Ciliakem za 28 zl., při které příležitosti byly též poopraveny varhanářem z Březové, což stálo 15 zl. 20 kr. C. M.

Na straně evangelijní, právě oproti vchodu postrannímu jest malá *kaple*, jíž se říká: „*černá*“, snad proto, že pod ní část krypty se nachází, a tu za příležitosti pohřbu mše sv. za zemřelého snad bývala obětována.

V kapli té jest na straně evang. ve zdi krásný náhrobní kámen z bílého mramoru.

Jest rytířskými znaky ozdoben a opatřen nápisem tímto:

„NACHDEME DER WOHLEDLGEBOHRNE RITTER HERR FERDINAND BALTHASAR V: PURAB AVF GIESENDORF U: DESKY AVS STEYERMARK GEBVRTIG DER ROM: KAY: MAY: DVRCH 20 IAHR BEY DER ARTIGLERE ALS FELDZEVGLEVTENAND TREVE KREGSDENSTE GELEISTET HAT IST ER ENDLICH DEN 26. AN: AO: 1700 M 45 AHR SEINES ALTERS ZV NGROWITZ N MAEHREN N GOTT ENTSCHLAFEN U: N DESSEN GOTTESHAVS VOR DEN HOHEN ALTAR BEGRABEN WORDEN DESSEN SEEL GOTT EWIG ERFREVE."

Do kaple této vedou též schody s *panského oratoria*, jež, jak již zmíněno, krytou chodbou se zámkem jest spojeno. V kostele na stěně pod oratoriem zavěšen jest znak vysok. hrabat z Belcredi.

Sakristie jest na straně epištolní a nemá vchodu z venčí. Naproti na straně evang. pod věží podobná místnost, stará prý sakristie. Obě tyto místnosti jsou křížovou klenbou bez žeber klenuty.

Oltářů čítá kostel šest, u tří však jen může se mše sv. sloužiti. *Hlavní oltář* celý zděný má na vrchu dřevěnou oltářní tabuli. Na oltáři umístěn tabernakl, po jehož stranách jsou cherubíni a dřevěné relikviáře s ostatky SSvv. Felicissima, Maxima, Faustiny a j. v. Za tabernaklem upevněn a vysoko nad něj vyčnívá velký kříž se sochou Spasitele ukřižovaného, takřka velikosti přirozené. Kříž tento byl shotoven r. 1796. Přední strana mensy nese znaky hraběcích rodin: Belcredi a Nostic-Rhienek, an příležitostně opravy oltářů a jich pozlacování, jež r. 1869 provedl Lib. Kundt z Polné, výlohy hlavního oltáře nesly vysok. hraběnky: Christiana Belcredi-Nostitz a Coel. Belcredi. Altare portatile nese tento nápis:

„Visum a R. R. ac excellentissimo D. D. Mathia Francisco Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopo primo Brunensi e S. R. J... Comitibus Chorinsky est penes generalem Canonicam Visitationem habitam Ingrovicii Die 23. juli anno 1778."

Kolem oltáře může se obcházeti. Ostatní část, a sice obraz Narození Panny Marie — Sv. Anna drží nemluvňátko v rukou, naproti ní sv. Joachim, andělé spouštějí růže s nebe do kolébky — a ostatní okrasa, pozůstávající z dvou ze mramorového štuku zhotovených lisen s hlavicemi pozlacenými a z dvou velkých pozlacených soch, upevněna jest na zdi. Za oltářem ve zdi jest čtyrhranný, mříží uzavřený výklenek pro sv. oleje.

Druhý oltář v „černé kapli" má jednoduché bíle natřené tabernakulum s křížem na vrchu. Dvě sochy: Panny Marie a sv. Jana, dosti značné velikosti, stojí po stranách tabernakula. Za oltářní obraz slouží řezba představující duše v očistci o pomoc volající. Oltář chová v sobě, jak památní kniha farní udává, altare portatile, jež 16. července r. 1840 tehdejší biskup Brněnský Fr. Ant. Gindel consecroval, a do něhož ostatky ssvv. mučeníků: Valentina, Celsa a Faustiny uložil. Do kaple vniká světlo dvěma kulatými okny, na nichž malovány obrazy: Srdce Pána Ježíše a Panny Marie.

Zvláště a obšírněji zmíniti se dlužno o *oltáři třetím*, který postaven jest v lodi na straně epištolní, hned u vchodu postranního. Jest to *oltář sv. Panny Barbory;* nyní nazývá se ponejvíce oltář P. Marie, an na oltáři umístěna krásná socha „neposkv. početí P. M." hraběnkou Coel. Belcredi-ovou darovaná. Původně však byl oltář ten sv. Barboře zasvěcen, a byl oltářem *„bratrstva sv. Barbory,"* jehož při kostele Jimramovském stávalo. Posud jest na oltáři nad tabernaklem socha sv. mučednice Barbory, vkusně shotovená; nad ní arch. Michael s váhou a mečem v rukou, po stranách sochy sv. Šebestiana a sv. Rocha. Oltář tento, který však původně nebyl té úpravy jako nyní, a na němž z prvu umístěna byla ona řezba představující duše v očistci, — nyní, jak zmíněno na oltáři v „černé kapli" — dala postaviti svobodná paní Žofie Bornštaedtová, roz. Hermannova, jejíž zásluhou bratrstvo sv. Barbory založeno, a sv. Otcem Klimentem XI. brevem ze dne 20. června r. 1710 potvrzeno bylo. Zároveň byl oltář od tohož sv. Otce hojnými obmýšlen odpůstky. Výsada tato odpůstková byla pak později sv. otcem Benediktem XIV. brevem ze dne 17. července r. 1750 a nápotom sv. Otcem Klimentem XIII. br. ze dne 3. ledna 1764 obnovena.

Oltář v nynější své úpravě pochází z roku 1750—51, kdežto za 196 zl. 35 kr. upraven byl, a sice z nařízení a na útraty svob. p. Fr. Augustina z Waldorfu, jehož a Freienfelsův znak nese, za tou příčinou, aby udůstojněn byl pro ostatky sv. Vincence muč., jež jmenovaný majitel panství z Říma z katakomb byl obdržel, a které brevem ze dne 10. března 1751 pověřeny jsou. Ostatky

tyto — byla to celá kostra, jak posud někteří se pamatují — byly ve sklené, šesti pozlacenými svícny ozdobené skříni uloženy a na oltáři umístěny. Podotýkáme zde, že z ostatků oněch jest nyní na oltáři ve sklené, pozlacené skříncе, jen hlava toho Světce; co asi se stalo s ostatními částkami nedozvěděl jsem se.

Bratrstvo sv. Barbory mělo svou zápisní knihu, která se posud v zámecké knihovně chová. V níž poznamenány jsou *stanovy bratrstva:*

1. Každý úd byl povinen, aby v den zápisní přijmul svátost pokání a nejsvětější Svátosť oltářní.

2. Každého dne modliti se: „Otče náš“ a „Zdrávas“ s dodatkem: „Sv. Barboro orodůj za nás!“

3. Každého měsíce mši sv. obcovati, která vždy první pátek v každém měsíci bývala sloužena, a sice na úmysl vyprošení si šťastné hodinky smrti, a za v minulém měsíci zemřelé údy bratrstva. Při mši sv. modlívala se litanie o sv. panně Barboře. Kdo by však byl zaneprázdněn býval v určitý pátek mši svaté obcovati, mohl jiného dne i v neděli na ten úmysl při mši sv. se pomodliti. Na zapravení rozličných vydání skládali údové malé příspěvky. Bylo tudiž účelem „bratrstva svaté Barbory,“ vyprositi si milosť šťastné hodiny smrti a přispívati ku pomoci mší sv. a modlitbou duším zemřelých údů. Mimo to pečovalo bratrstvo i o to, aby zemřelí chudobní slušně byli pochováni a v den pohřbu za ně byla sloužena mše svatá.

Bratrstvo velmi zkvétalo. Od r. 1710 —1783 načítáno dle zápisní knihy 4400 údů. Jmění bratrstva obnášelo r. 1784: na hotových 42 zl. 23 kr., v rozličných úpisech 870 zl. Mimo to mělo: stříbrný relikviář 14 lotů těžký, stříbrné kutí na kníze zápisní, svůj pokrov ku pohřbům, zvláštní své pohřební pláště a klobouky.

Bratrstvo bylo dvorním dekretem ze dne 23. února 1784 zrušeno, jmění peněžné odevzdáno fondu „chudobinskému,“ stříbrný relikviář a stříbrné kutí u knihy zápisní zmizelo.

Mimo jmenované oltáře jsou v lodi ještě jiné tři, a sice dva na straně evangelijní a jeden na straně epištolní. Oltáře tyto nejsou však pro sloužení mše sv. upraveny. Obrazy těchto oltářů jsou: Obraz Všech Svatých, sv. Františka Xav. a sv. Františka Seraf.

Kazatelna, na níž se vchází po schodech z kostela, jest na straně evangelické ku zdi přistavěna, jest dřevěná a visutá. Objem její jest pětihranný, a stěny poprsníku jsou pozlacenými reliefy, na nichž kázání sv. ap. Pavla se představuje, a soškami andělíčků ozdobeny. Poprsník schodů nese reliefy představující kázání sv. Jana Křtitele. Uvnitř na klobouku znak Ducha sv. (holubice), na vrchu socha dobrého pastýře a sochy andělů. Na poprsníku znaky šlechtických rodin: Bornstaedt a Niebern.

Křtitelna postavena jest při oltáři sv. Barbory, na straně epištolní. Jest z modravého mramorového kamenu, uzavřena víkem dřevěným. Na stěně nad ní upevněny jsou sochy Pána Prista a sv. Jana Křtitele (křest Xta) a znak Ducha sv. V kostele nalezá se též *Kalvarie.*

O jednom náhrobním kamenu jsme se již zmínili. Mimo ten — jest druhý v kostele na straně epištolní při oltáři sv Barbory. Jest to deska z černého mramoru na stěně upevněná, jež nese tento nápis zlatým písmem psaný:

„HIER RUHET IM HERRN DER HOCHWOL-
GEBORENE HERR FRANZ AUGUSTIN
FREIHFRR VON WALDORF HERR AUF
PAWLOWITZ DEN SEINE TUGENDEN BEI
GOTT UND BEI DEN MENSCHEN BELIEBT
GEMACHT HABEN. DENN ER WAR EIN
EIFRIGER BEFOERDERER DER EHRE
GOTTES, EIN GROSSER VEREHRER DER
DIENER DES HERRN UND EIN SORGE-
TRAGENDER VATER DER ARMEN. IST
DEMNACH AUS DEM ZEITLICHEN LEBEN
ZU DEM EWIGEN BERUFEN WORDEN IM
47. IAHRE SEINES ALTERS DEN
30. APRIL 1754.
DU O MENSCH DER DU LESEST SAGE
NUR VOM HERZEN GANZ BEREIT GOTT
SEI LOB UND EHRE ZU IEDERZEIT IHM
ABER DIE SUSSE RUH IN EWIGKEIT“.

Kostel má *skvostná roucha mešní*, jež byla svob. paní Marie Antonie z Waldorfu zjednala. O některých jiných dobročincích této šlechetné paní bude nám třeba ještě se zmíniti.

Zmiňujeme též o *ciboriu stříbrném*, na jehož noze vyryty jsou dva erby. Jeden z nich, podle udání kustosa Moravského musea p. Troppa, jest znak šlechtické rodiny Rogoysky z Rohožnika, též z Lejsku zvané; o druhém nemohl se jistých správ dopátrati. Pod znaky jest tento nápis:

„A. N. 16 I. R. Z. L. S. R. R. R. Z. K. 64.“

V sakristii jest staré *měděné umývadlo* bez nápisu.

Hřbitov rozprostírá se poblíž kostela, a jest zdí obehnán. Má několik vkusných pomníků, leč z doby nové.

Fara katolická. Farní stavení o jednom patře stojí v městečku a jest od kostela dosti vzdáleno. Stávalo prý — jak dí kniha pamětní — dříve r. 1690 poblíž palírny židovské („penes judaicam crematuram") a bylo pak za nynější vyměněno. Nynější stavení jest od r. 1720, an dřívější dřevěné shořelo. R. 1757 vystavěl tehdejší farář Fr. Fink síň, vjezd do dvora a založil zahradu. Tato za faráře Ondřeje Vaise krutou zimou takřka docela byla zničena, ani jednoho stromu prý nezůstalo bez pohromy. Byla tedy vymítěna a teprv až za faráře Ambrože Rohořky na novo založena. Tentýž provedl též důkladnou opravu celého stavení a dal na své útraty vykopati studni. Od něho jest sepsána pamětní kniha farní.

Nejstarší *matrika* počíná r. 1654 a jest úhrnem 29 svazků matrik. V archivu jsou některé staré listiny, jako ku př. odpůstková breva na pergamenu psaná.

Zprávy, jež zmiňují se o *nadacích* kostelu neb faráři učiněných, uvádím následující, jichž jsem se byl dopátral.

Spisovatel „dějepisných zpráv" (Gesch. Nachr.) dí, že nejstarší nadace kostelu učiněna jest od r. 1585. Jakýs p. Jonatáš Červan z Hostic daroval dvě krávy za tou podmínkou, aby jich uživatelé ročně odváděli 20 grošů; a sice 15 kostelu (10 gr. na světlo voskové a 5 gr. na opravu chrámu) a 5 gr. chudým. Bylo určeno, aby krávy ony dávány byly na užitek nejchudobnějším v obci. Byla-li uživateli dána výpověď, musel krávu buď vrátit, buď za ni 2 kopy grošů zaplatit. Obec přijala fundaci, zaručivši se, že po případě, kdyby uživatelé povinnostem svým nedostáli, krávy buď navrátí zpět, neb za každou po 2 kopách grošů zaplatí. Za příčinou nadace této udává zakladatel, „že jeho paní Voršila a dvě jeho dcery v kostele Jimramovském jsou pochovány". V památní knize farní zase se dočítáme k r. 1564, že farář od tehdejšího majitele Jimramova, Pavla Katharina z Katharu, dostával „precario modo" ročně několik měr obilí, pivo a 40 mír polí na užívání, z kterých polností prý vrchnost daň zapravovala. Farníkům prý bylo ponecháno, chtějí-li i oni něčím na výživu faráře přispívati. Mimo to bylo faráři povoleno, brátí štolu; a sice: od svadby 4, 5 a více zl., za pohřeb 4, 6—30 zl. Přece prý však nemohli faráři se svými kaplany, jichž po dvou mívali, se uživiti, a proto opouštěli faru, která pak vždy od okolních farářů byla spravována. Zdá se, an zde o katolických kněžích se mluví, že tudíž byla fara a kostel v rukou katolíků.

Kterého asi roku obyvatelé Jimramova u velkém počtu ku protestantismu odpadli, a jak kostela, tak i fary se zmocnili, nelze s jistotou udati. Volný udává r. 1560.

Roku 1582 potkáváme se již s kazateli protestanskými; uvádí se roku tohoto kazatel Jan, jemuž obec, aby mezi nimi zůstal, na svátky velkonoční, o posvícení a o Nanebevzetí Panny Marie, jistou část masa, soli a piva dávala. R. 1589 kaz. Mikuláš, r. 1591 Jiří a Kašpar, r. 1596 Jan a Mikuláš, r. 1598 Šebestian Jemnický. Kazatelé tito nebyli od své duchovní vrchnosti posíláni, nýbrž od obce najímáni — od Jiřího do Jiřího — a zase propouštěni. Byli podřízeni superint. v Doubravníku.

Katolíci byli po ten čas od okolních farářů opatřováni. Bylo prý jim dovoleno, aby v kostele služby Boží konali; katolický kněz však musel své kázání, dříve než ho přednášel, pastorovi ku schválení a podpisu předkládati, jak prý se o tom v listinách archivu v Doubravníku dočísti lze.

Hlavním podporovatelem protestantismu byl nepochybně Jan Dubský z Třebomyslic a na Jimramově. Byl neobmezeným pánem i v záležitostech náboženských. Zavedl veřejné pokání a určil v 18 článcích povinnosti a příjmy pro kazatele, jakož i povinnosti osadníků. V jiných 8 článcích učinil taktéž pro rektora. Týž založil spolek literátů.

Příjem kazatele obnášel na penězích půlročně 40 tol. 25 gr. Mimo to měl jistou část obilí, sýra a 38 sáhů dříví. Rektorovi musel dávati 6 tol. ročně na stravu.

R. 1623 přivedla manželka Viléma Dubského, horlivá katolička („fidem orthodoxam masculo tuebatur animo et piis affirmabat officiis" Schmidl Ad a 1623. p. III. l. III. p. 410.) kněze jezuitu do Jimramova, aby tam pracoval pro víru katolickou. Nedařilo se však dílo spasitelné a tudíž odebrala se s ním do Nového města, kde pracoval s prospěchem.

R. 1636 museli za tehdy stávajících poměrů odpadlíci opět ku katolické Církvi se navrátiti. Mnozí neučinili tak upřímě; na venek brali sice podílu na katolické bohoslužbě, při smrti však nechtěli sv. svátostí přijmouti. Takoví pak byli bez průvodu církevního na poli „padělku" na lukách a v zahradách pochováváni, jak vykazují matriky od r. 1669—1687. (Pokračování.)

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

(Stavby centrální.)

Bohatějšího článkování prostory připouští jiné uspořádání, když totiž *kulatá kuple* staví se *na kvadratickou stavbu spodní.* Přechodu od tvaru čtverhranného do kulatého dociluje se visícími trojhrany (pendentify). Kuple staví se buď bezprostředně na čtvero obloukových nosičů a pendentify, anebo pošinuje se do výšky pomocí přidaného výstavku cilindrického (tambour).

Ze tvaru posledně uvedeného povstává

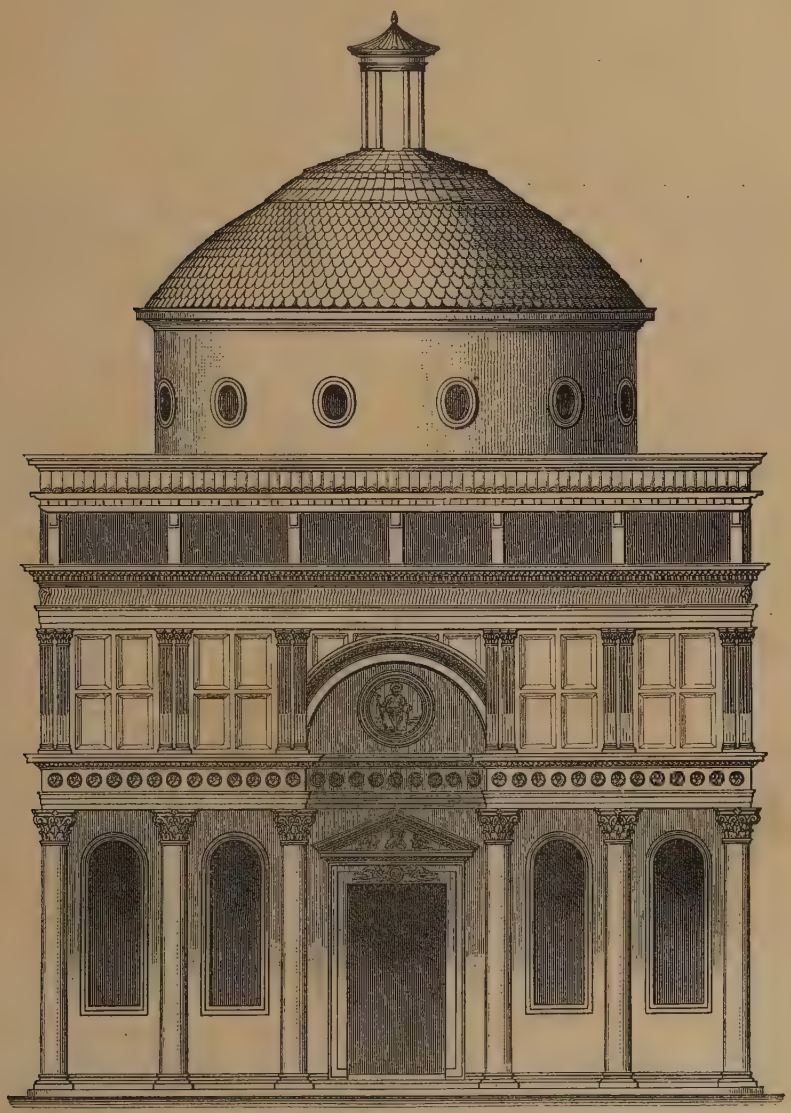

(Obr. 263.) Capella de' Pazzi ve Florencii. Stavěl Brunellesco.

úplná disposice *stavby centrální* na způsob *řeckého kříže.* Prostora totiž rozšiřuje se na čtyrech stranách čtverhranu velkými výklenky anebo rameny stejně dlouhými na venek přistavěnými. Křížová ramena jsou kryta polokuplemi nebo klenbami valenými a sahají až do výše velkého pásu obloukového pod kuplí. Jelikož stěny spodní stavby nyní zúplna jsou otevřeny do prostor ramen křížových, spočívá kuple s tambourem či bez něho na čtvero velkých pilířích obloukovými pásy spojených.

Vnadným příkladem jest *capella de' Pazzi* ve dvoře kláštera Florentínského S. Croce od Brunellesco. Řecký kříž s klenbami valenými,

nad prostředkem polygoní, pro prvorenaissanci charakteristická kuple s žebry a kulatými okny, stěny oživeny korintskou architekturou pilastrů: toť jsou živlové plodící dojem zcela souladný. Předsíň má klenbu valenou na sloupech s kladím a nad obloukem malou kupli, kterou Robbia mistrovsky okrášlil. Naproti vchodu jest prostora oltářni. Výška rovná se dvěma průměrům kuple.

Ještě větší důležitosti má *Badia* u *Fiesole* zcela dle nákresů Brunellescových nákladem Cosima Medicejského zbudovaná, při jejížto kostele zase podržen jest tvar kříže se skrovnou kuplí. Veškeré budovy s veselým dvorem, otevřenou loggií, refektářem a ostatními místnostmi jsou vzorem malebného uspořádání, jejichž skupení a podobu určoval ráz a povaha pozemku.

Jak rozhodného vlivu měl veliký tento mistr, až dosud zřetelně se poznává na množství budov, — kaplí, křížových chodeb, palácův a otevřených loubí, na kterých v různých variacích spatřují se základní rysy soustavy ním stanovené pro veškeré tyto druhy budov.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Dary. Dp. Václav Schuh, farář v Kryrech, odkázal v poslední své vůli Akademii křesťanské celou bibliotheku, přes 1600 svazků čítající, kterou dp. administrátor Karel Hauer do Prahy laskavě dopraviti dal, sestaviv obětovnou pílí úplný seznam všech děl. — Dp. administrátor Antonín Procházka zaslal spolkové knihovně nejvzácnější vědecká díla (41 svazků) z bibliotheky zemřelého p. faráře Petra Neděle v Hlínsku, které šlechetný tento dárce jí odkázal. — Sbírku starožitností rozmnožil vdp. Frant. Komárek, děkan v Telči, čtyrmi starými stříbrnými mincemi, které v Brodcích u Kněžic na Moravě nalezeny byly.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc říjen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Kalich:* pro dp. Jana Jiráska, faráře v Chotěboři a pro ctihod. sestry svat. Kříže v Bohusudově. — *Kropenka:* pro důst. farní úřad v Netvořicích. — *Kaditelnice*: pro vdp. monsignora hraběte Fr. Schönborna, rekt. kníž. arcib. semináře v Praze. — *Lampa pro věčné světlo*: pro blah. p. Bedř. Rozkošného, cís. kr. notáře na Smíchově. — *Mešní konvičky:* pro dp. J. Kubáše, koop. v Schönvaldě; pro vdp. Jiří o Wuschanského, rektora vendického semináře v Praze; pro důstojný farní úřad v Netvořicích a pro sl. měst. radu v Ml. Boleslavi.

Rozličné. *Harmonické zvonky:* pro vdp. Václ. Čtyrokého, děkana v Ml. Boleslavi; pro dp. Josefa Kubáše, koop. v Schönvaldě; pro vp. Jos. Steffka, kaplana v Předmostí u Přerova; pro dp. Jos. Wondráčka, faráře v Königsbrunnu; pro dp. J. Kleina, faráře ve Velešíně a pro dp. Maxa Vymazala, faráře v Laškově. — *Missál*: pro slavný patronátní úřad v Nepomyšli. — *Dva školní kříže*: pro slav. místní školní radu v Rychemburku. — *Pultík pro mešní knihu*: pro dp. Fr. Kořána, spirituála kn. arc. semináře v Praze. — *4 lucerny k průvodům*: pro pana Tom. Šandrle v Račovicích.

Paramenty. *Kasule černá*: pro dp. B. Beneše, faráře v Ratajích; - *červená:* pro dp. Jiř. Wuschanského, řidit. vendického semináře v Praze. — *Bursa k nemocným*: pro dp. Jana Kleina, faráře ve Velešíně. — *Pláštík na ciborium*: pro dp. Gust. Herera, kooper. v Rosicích u Brna. — *Korouhve*: pro pana Tom. Šandrle v Račovicích. — *Polštáře oltářní*: pro dp. Fr. Preclíka, faráře v Klomíně.

Prádlo kostelní. *Rochety*: pro dp. G. Herera, kooperát. v Rosicích; pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úherci a pro dp. Martina Zemana, faráře v Koryšanech na Moravě. — *12 korporalií*: důstojný farní úřad v Netvořicích.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Stříbrné ciborium*: dp. Tomáš Polách, farář v Drahoňovicích. — *Kalich*: dp. Jindř. Sommer, kaplan ve Friedlandě v Čechách. — *Pozlacení kalicha*: dp. J. Kubíček, farář v Pteni u Plumlova. — *Kropáčky*: nejdůst. p. opat Strahovský a důst. farní úřad v Nové Pace. — *Svícny oltářní a vásy na květiny*: blah. p. Bedř. Rozkošný, cís. kr. notář na Smíchově.

Paramenty. *Kasuli skvostnou, bohatě zlatem vyšívanou*: nejd. kapitola v Kroměříži a dp. Josef Pazděrka, farář v Kateřinkách u Opavy; - *kasuli bílou*: důst. farní úřad v Nové Pace; - *fialovou*: dp. Leop. Derka, farář v Milonicích na Moravě; - *červenou*: Její Jasnosť princezna Leontina z Fürstenbergů. — *Černý ornát (kasuli, dvě dalmatiky a pluviál)*, ku kterému se má dílem použíti starého, bohatého, zlatem a stříbrem vyšívání, dílem se má toto k dalmatikám nápodobiti: J. J. vysokorodá paní hraběnka Waldsteinová. — *Velum*: dp. T. Polách, farář v Drahoňovicích a dp. Josef Frydrych, farář v Mladé. — *Pláštík na ciborium*: dp. Tom. Polách, farář v Drahoňovicích — *Korouhve, skvostné bílé s křížky kovovými, v ohni pozlacenými*: dp. Štěpán Palásek, farář v Měrotíně na Moravě a dp. Martin Zeman, farář v Koryčanech. — *Polštáře oltářní, bohatě zlatem vyšívané*: blah. slečna Saxová v Praze; - *čtyry*: dp. Mart. Zeman, farář v Koryčanech.

Rozličné. *Výkres na oltář*: dp. Antonín Jenne, farář v Novém Sedle. — *Křížovou cestu*: vp. Václ. Petřík, kaplan v Předslavicích.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo II. V Praze, dne 30. listopadu 1882. Ročník VIII.

OBSAH: „Zodpovídané otázky archaeologické“: Městys Jimramov. - Farní Chrám P. sv. Markety v Suchdole. - Filiální Chrám P. Navštívení Bl. P. Marie ve Vysoké u Kutné Hory. - Filiální Chrám P. sv. Václava v Dobřeni u Hory Kutné. - Filiální Chrám P. sv. Jakuba Apoštola Většího v Košťálovské Olešnici. — Sloh renaissanční. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

Zodpovídané „otázky archaeologické“.

97.

Městys Jimramov na Moravě.

Napsal *Pavel Pavelka*, zámecký kaplan v Líšni.

(Dokončení.)

V bludech byli udržováni příchozími ze Sas, jenž hanopisy proti Církvi kat. a papeži donášejíce, mezi lidem je šířili. Pro tu příčinu nebylo postavení farářů příjemné, a pochopujeme, že krátký jen čas setrvali. Jmenuje se farářem r. 1635 Vavřinec, r. 1636 Augustin, r. 1638 Marek, 1639 Václav. Více méně byli to jen administrátorové, jakýmž se též jmenuje Bistřický farář Jan Verner od r. 1654 do r. 1660, od 1. července r. 1660 Jiří, Bernard Vlašek a Jiří Činčin, jenž r. 1670 administratury se vzdal.

Roku tohoto byl za faráře investován Matěj Arnošt Kliman, posud farář Lisický. Tehdejší patron, Jan Václav Novohradský, hr. Kolovrat, chtěje zlepšiti příjmy farářů, zavázal se, jakož i své dědice i nástupce ku dávce 6 beček piva a 12 mír obilí, začež farář Kliman pro sebe a své nástupce převzal povinnost, každého týhodne jednu mši sv. sloužiti. Základní listina jest datována v Praze 14. května 1670.

K r. 1675 jmenuje se farářem Václav Zezulka, o němž matrika má poznámku, že „prý“ od katolické víry odpadl. Podáváme o tomto faráři jiné zprávy, již jsme se byli dočetli v rukopisu z r. 1677, ve kterémž se pojednává o sv. missiích roku toho v Jimramově odbývaných ct. OO. jesuity. V rukopisu onom přičítá se zásluha, že sv. missie odbývány byly, faráři Václ. Zezulkovi. Napsáno tam následovně: „Missioni huic occasionem fecit R. D. Venceslaus Zieziulka, loci Parochus, vir a probitate vitae multum laudabilis, qui Celsissimo Principi, Eppo Olomucensi, nidum hunc haereticor, ad quem anno 20. curentis saeculi, partim e Boemia, partim e Moravia, parte inferiore copiosi confluxerant, aperuit.“ Roku následujícího, tedy 1678 již ovšem Zezulka farářem v Jimramově nebyl, an z tohož rukopisu se dovídáme, že opět dva jesuité administrovali farnosť, která faráře postrádala. Divno jen, že rukopis o faráři Zezulkovi ničeho se nezmiňuje, proč odešel, neb zdaž od víry odpadl čili nic.

Ctihodní Otcové jesuité spravovali farnosť ještě i r. 1680, až teprv r. 1681 byl farářem Jimramovským Mikuláš Jurkovský, který však jen rok zde pracoval, a jehož nástupcem r. 1682 stal se Bartoloměj Šebestian Menger.

Za nápotomního faráře Josefa Jindry (1698—1725) byl kostel zvětšen, a tehdejší majitelka panství Jimramovského, baronka Anna Žofie Bornstaedtova, roz. Herman, založila r. 1709 fundaci pro kaplana, darujíc za tím účelem 4000 zl. Proč tak učinila, dí sama těmito slovy: „aby věřící každou neděli obcovati mohli službám Božím“ (bývaly služby

Boží jen vždy třetí neděli, an ve zprávu farářovu náležely dvě filialky: Dalečín a Krásna) „a na poděkování, že mě Bůh obdařil statky pozemskými, a že mě v mládí ze tmy bludu ku pravému světlu samospasitelné víry katolické přivésti ráčil.“

R. 1762, za faráře Františka Finka, nadala faru paní baronka Marie Antonia Walldorf, darovavši ku faře polností pod 19¼ mír, a louku pod 1 míru; začež faráři bylo obstarávati špitál v Jimramově (vlastně chorobinec) a 12 mší sv. ročně odsloužiti. Táž učinila nadací pro učitele (rektora). Dostával na penězích 110 zl. ročně, bečku piva, a používal pole pod 4 míry a louku. Mimo to připadal mu školní plat a 15 zl. od štóly. O koledě dávala se mu částka lnu a 2 zl., o sv. Mikuláši 1 zl., a o hodech 120 koláčů. Za to se od něho požadovalo: 1. aby byl zachovalých mravů, 2. české i německé řeči mocen, 3. aby uměl hráti na varhany a na ten který nástroj hudební. Musel dítky vyučovati: kat. náboženství, čtení, psaní a počtům, vydržovati preceptora a 2 chlapce (zpěváky pro kostel).

Končíce již zprávy o nadacích kostelu neb faře učiněných, a o tom kterém období ze zprávy duchovní, můžeme snad jen ještě toho podotknouti, že „v Jimramově byl od r. 1808—1826 farářem Jos. Sychra, rozený Čech z Oustí nad Orlicí, hluboký znatel jazyka českého, jehož Jungman ve svém slovníku mnohokráte uvádí;“ (Brandl kniha pro každ. Moravana) a že značných zásluh o upevnění katolického ducha a o školství získali sobě farářové zdejší: Matěj Lavička, jakož i nynější vd. p. kanovník Jan Havránek, jenž zároveň pilností neunavnou mnohých dějepisných zpráv o Jimramově byl nasbíral a uspořádal.

Nyní jest patronem fary i kostela hrabě Egbert Belcredi, pán na Jimramově a Líšni.

V archivu na radnici chovají se rozličné staré listiny, účty obecní a památní kniha z r. 1605.

Před školou katolickou stojí uprostřed líp socha sv. Jana Nep., na níž tento nápis: „HAEC PETRA DIVO NEPOMVCENO POSITA EST, a znaky rodin: „Bornstaedt a Nibern“.

Zámek hrabat z Belcredi jest stavení čtyrhranné o jednom patře. Za které asi doby byl vystaven, nelze s jistotou určiti. Ve dvoře uvnitř jest kašna, a nad jednotlivými vchody zazděny jsou v kámen vytesané erby, a sice: na straně k východu vystavené dva erby s letopočtem 1593, a s písmeny, na jednom: PK. ZK., na druhém KC. ZW. (Pavel Katharin z Katharu. Kriselda Čejkovna z Wolbramovic.) Na straně severní tři erby. Uprostřed erb Pavla Katharina nese nápis:

„PAWEL KATHARIN Z KATHARV NA DALECZINE A GIMRAMOVE PVRGRABE ZEMSKI MARGRABSTWI MORAWSKIHO.“

V pravo od tohoto znak jeho první manželky s nápisem:

„LIDMILA KITLICZOWNA Z RVDOLCZE PRWNI MANŽELKA GIEHO VMRZELA LETHA MDLXXXVI.“

Na levo znak s nápisem:

„KRIZELDA CZEGKOWNA Z WOLBRAMOWICZ DRVHA A POSLEDNI MANZELKA GEHO.“

Na straně k západu znak hrabat z Belcredi s heslem: „Et a Domino factum est istud “ Pavel Katharin založil v Jimramově první pozemkovou knihu r. 1597, v níž majitelé pozemků až do roku 1619 jsou zapsáni. Kniha ta chová se nyní v zámeckém archivu v Líšni. Když r. 1589, Jimramov vyhořel, a obec pro nepříznivé poměry nebyla s to udržovati pivovar, darovala jej Pavlu Katharinu, začež on je zprostil roboty. (Pozn. kniha od r. 1605 str. 254.) Poblíž Jimramova jsou tři kamenné *kříže*, z nichžto dva přičiněním bývalého faráře Matěje Lavičky byly postaveny. Jeden z nich nese následující chronogr.:

„REDEMPTORI SVO EXSTRVXERVNT CATHOLICI FILII.“

Asi hodinu cesty od Jimramova na západ strmí na skále zříceniny bývalého hradu „Skaly,“ nyní „Štarkovice.“ Hrad „Skaly“ dal prý r. 1365. Jimram z Pernštýna svému synovy Artlepu z Kunštátu, zároveň i se vsí stejného jména, nyní „Javorek“. Býval zajisté hrad silně opevněn, jak posud zbytky hradeb o tom svědčí. Žel, že nezachovalo se o hradu ani písemných, ni ústních zpráv podrobnějších. Chovala prý se kniha památní, jež o hradu rozličných obsahovala zpráv, na rychtě v Javorku; požárem však, jemuž rychta za oběť padla, kniha ona vzala za své.

Budiž ještě zmíněno kostela a dvou kaplí, jichž v Jimramovské farnosti za dob dřívějších stávalo. Byl to kostel a kaple sv. Matouše v Jimramově, a kaple sv. Anny poblíž vsi Borovnice. Památní kniha Jimramovská od r. 1605, Lit. A. č. 1. fol. 58. 59. vypravuje o povstání

Bývalé kaple sv. Matouše

následovně: „Leta Páně 1680 z dopuštění

Božjho w městys nassem Jimramowě mornj rána powstala tak, že od 22. dne měssice Juny až do 13. dne měsjce Novemb. lidj obogjho pohlawj, jak starých, prostředního wěku i malých dětj gedno sto čtiricet sedm osob skrze tuž mornj nemoc zemřelo, tak že w některý den po 3, 4, a 5 osobách, weyss wssak ne, pochowáwali, kdež uznayje patrně a zřejmě mocnost Boha vssemohoucjho, a to z těchto přjčjn, předně, že nás Pán Bůh neráčil gesstě tak přjkře a přjsně trestati w tom nawsstiweni; zadruhé, že gedenkaždý w duchownjch potřebách Swátosti sw. pokáni i spasjtedlnýmj Swátostmj Těla Páně posluhowánj należitě aučasten byti mohl. Poněwač práwě w ty časy na dwě leta před tjm a ten 3tí rok Pani Patres Jesuitae Missionares tady w městys Jmramowě a co k němu přináležj administrirowali, znichžto také jeden t. P. Pater Carolus Goliáš dne 28. Aug. tauž nemocj nakažen sauc žiwot dokonal. I Pamatugjc se tehdy některé osoby z obce prohlásili se, žeby chtěli (na poděkowánj Bohu a na památku dobrodinj Božjho) něgakau kapličku dáti wystawěti, což se potom auřadu doneslo. I powažugjc toho počestný auřad, i hned obec před radnj dum swolati dali, a tu po učiněném doptánj a swolenj wssicknj společně sljbili, pokudž wssemohoucj ráčj nassemu městis milostiw býti, a takowou metlu nakažugjcj rány morowé odwratiti, a nemocných pozdrawiti, a zdrawých dále od téhož chrániti, že tu věc s Pomocj Pána Boha wykonati chceme a wykonáme, což sme potom Panu Pateru Alexandrowi Hoffkortenowi Soc. Gesu Administratoru dne 20. Sept. w známost uwedsti dali, kdež on gakožto duchownj správce, wysslissjc nasse mjnění za dobré uznal a schwálil, a hned w nasledugjci den 21. genž gest slawnost sw. Matouše Aposst. a Evang. Paně wěřegnau procesj nařjdil, kdež po službách Božjch s wětssjm počtem obogjho pohlawj wukol a skrz městečko wen procesj gdauc s wraucným spěwem a modlitbami na mjsto k tomu obrané přijgdouc, P. Pater s počestným auřadem i se wssjm lidem pokleknauc slybu swého podtwrdili a předně P. Bohu a sw. Mataussi Aposstolu k wyzwjženj takowé kaply dotčené mjsto zwolili a poswětili, a odtud potěssenj duchownjho nabywsse zase do chrámu Matky Božj, piseň chwály Božj wykonawagjc do přibytku swých sme se nawratili; od tehož wssak dne poznala se milost Božj, že se metla Boži umenssowala, tak že od dotčeného dne toliko až do 12. gbrj. dwanáct osob gesstě zemřelo, a gjž potom zádný wjce takowým spusobem nawsstiwen nebil. A poněwač giž bil čas podzimnj a nepřiležitý k začetj takového stawenj, toliko se nekterá fura kamenj přiwesti dala, a potom w nasledujicjm roce 1681 se k tomu chystalo, kamenj, wapna, něco pjsku swáželo, zednjci se zgednaly a dne prwnjho July u Přitomnosti wysoce urozeného P. P. Filipa Antona hraběte s Kolowrat ten čas na Jmramowě, a p. faráře dwogjctihodného kněze Mikuláše Jurkovského, za auřadu Waclawa Slawička primatora, Martina Popelka Purgmistra a jiných osob radnjch bil gest tey kaply grund založen, s djlky 3 sáhů ssjřky, $2\frac{1}{2}$ sáhů wyssky zdi 2 sáhy a tak w tom roce $\overline{81}$ toliko spodek se wystawěl, a w roce $\overline{82}$ gest přikrytá a strop, též dweře udělany za Primatora Jana Čermaka; a poněwadž se ta věc protahla sté gisté přjčiny, že nebilo odkud nakladati nemagjc žádných prosředku okromě kdo nějaky kr. poskytl, až potom w r. $\overline{86}$ oltář a okna se udělati dali a w r. $\overline{87}$ za Primatora Wincenca Kotinského dal se oltář malovat, a w roku 1688 za Primatora Jána Čermaka dne 11. July od welebného a wysoce učeného Pana děkana Switawského dostanauc dowolenj a plnomocenstwj od Geho Eminenti knižete Pána Biskupa Olomauckého takowá kaple gest poswěcená a prwnj služba Božj se tam konala, potom w roce 1689 od Swatosti papežské odpustky ke dnj sw. Matausse gsau nadane a udělene, kterež na 7 let trwati magi.

Wenzeslaus Adalb. Slawiček m. p.
ten čas pjsař Radnj.

K této zpravě budiž ještě dodáno, že kaple stavena byla od zedníků z Poličky: Jiřího Stilla a Šimona Krauzla, jež dostávali denně oběd a k tomu za každý sáh stavby po 45 kr. Za $7\frac{1}{2}$ měřice vápna se vydalo 2 zl. 30 kr. Oltář stál 11 zl. 36 kr., kazatelna a stolice 2 zl. 17 kr., 10 archů plechu na pokrytí věžky stálo 1 zl. 4 kr.

Odpůstky byly r. 1689 uděleny svatým Otcem Alexandrem VIII. a byly nápotom opět, vždy na 7 let, obnoveny r. 1745 ze dne 26. března sv. Otcem Benediktem XIV. a r. 1764 ode dne 11. ledna svatým Otcem Klimentem XIII. Po vysvěcení kaple byli přítomní hodnostáři pohostěni, při které hostině obec za $7\frac{1}{2}$ mázu červeného vína vydala 53 kr. $1\frac{1}{2}$ d.

Kaple sloužila službě boží až do roku 1788, tedy po celých sto roků. Roku řečeného však, za tehdy stávajících smutných poměrů náboženských, byla kaple od představenstva Jimramovského, jež lhostejností náboženskou se vyznačovalo, jistému Josefu Meistrovi za

20 zl. prodána. Jak posud lze spatřiti, měla kaple *okna v lomený oblouk sklenutá.*

Bývalý kostel sv. Matouše,

jak udává poznámka v Jimramovské matrice od r. 1698 vystavěla svobodná paní Bukuvky v letech 1767—69. Paní tato požívala po osm let pohostinství vys. paní Marie Antonie z Valdorfu, paní na Jimramově a Pavlovicích. Když pak její strýc Jan Přepucký, pán na Ejvanovicích, byl zavražděn a ona po něm statek dědila, vystavěla z vděčnosti za poskytnuté jí pohostinství v Jimramově kostel sv. Matouše. Dne 10. října 1769 byl kříž na věž vyzdvižen.

Dotace kostela byla 1500 zl.; kostel byl prostranný, jak viděti na budově posud stojící, uvnitř vkusně ozdoben a vším potřebným opatřen. (Farní protokol.) Každou třetí neděli, každý druhý svátek a ve dny křížové se v něm konávaly služby Boží. Roku 1783 byl zrušen, budova za 120 (!!) zl. prodána, a jmění jeho 1237 zl. 31 kr. 2 dl. připadlo náboženské matici. Vnitřní úprava, jako: zvony, varhany, oltáře atd. byla jiným kostelům dána.

Bývalá kaple sv. Anny

poblíž vsi „Borovnice“ byla prý, jak se namnoze zde za to má, nejstarší svatyně v okolí. V pozemkové knize Jimramovské od r. 1597 čte se již o rozličných odkazech kapli té věnovaných. Domácí protokol farní má poznámku, že prý již r. 1050 od tehdejších majitelů panství Jimramovského byla vystavena, an prý stávalo kalichu, jež kapli té byl věnován a číslici r. 1050 nesl.

V kapli té konaly prý se služby Boží 2—3 kráte do roku. Na den sv. Anny bývaly služby Boží slavné, faráři dávalo se 12 zl. na útraty; v Borovnici slavila se pouť a odbýval se výroční trh. Hody slaví se posud v ten den, ačkoliv 2 třetiny obyvatelů helvetského jsou vyznání.

Kaple byla 1300 zl. nadána a odpůstky pro den sv. Anny obdařena, od sv. Otce Benedikta XIV. brev. ze dne 17. července 1750.

I tento pomník svědčící o zbožnosti našich předků vzal r. 1785 za své, a kapitál 1454 zl. 43 kr. 2 dl. připadl náb. matici. Budovu zakoupila prý tehdejší vrchnost za 10 zl. Není po kapli nyní žádné stopy více.

Katolický chorobinec v Jimramově.

Základ k chorobinci tomuto dala paní Johana Trčková z Lipé, odkázavši ve své poslední vůli od 16. září 1596 700 zl. městečku Jimramovu, za tím účelem, aby z úroků několika chudobným, starým, k práci neschopným ženám podpora se udílela. Vyřízení této záležitosti protáhlo se až do r. 1607. Mezi tím časem, a sice r. 1597 zakoupila paní Kriselda z Volbramovic, druhá manželka pána na Jimramově, Pavla Katharina z Katharu, od jistého Jakuba Černého dům za 37 kop zl., a darovala jej za společný byt pro ony choré ženy.

R. 1691 odkázali: Martin Koza a Jan Preisl, pak dědicové po Anně Kozové pro chorobinec pozemky, celkem 15 mír, které ve prospěch chorobince bývaly pronajímány. Aby počet podporovaných chorých stařen — bývaly tři — mohl býti rozmnožen, darovala r. 1745 Marie Anežka Niebern roz. Bornstaedt 500 zl., aby jiným třem stařenám podpory se dostávalo.

R. 1762. byly pozemky chorobince v licitaci prodávány. Koupila je paní Marie, Antonie z Valdorfu za 460 zl. Ve své závěti odporučila tatáž paní 450 zl. pro chorobinec. R. 1843 odkázal 400 zl. C. M. Jan Antony, správce knížec. arcib. alumnatu v Olomúci ve prospěch chorobince, s podmínkou, aby, měl-li by kdo z příbuzných jeho kdy takové podpory zapotřebí, do chorobince přijat byl.

Posledně r. 1877 odporučila ve své závěti vys. paní hr. Christiana Belcredi-ova, roz. Nostic-ova 1000 zl. pro chorobinec v Jimramově. Jednou částkou peněz těchto, asi 600 zl., upraveny byly nové dva pokoje pro ubytování, a jiná nutná oprava na domu byla provedena; zbývající částka uložena na úroky.

Nemůžeme nezmíniti se ještě o tom, že velkým dobrodincem chorobince byl a jest posud nynější majitel panství Jimramovského, vys. p. hr. Egbert Belcredi, jenž r. 1853. velmi potřebnou opravu domu byl na své útraty důkladně provedl, a posud každoročně částkou dříví na otop přispívá, a jinak dobročinným se prokazuje.

Povinnosti chorých stařen jsou:

1. Modliti se denně růženec za dobrodince své, jakož i při mši sv. modlitbou jich pamětlivy býti.
2. Každou sobotu vymétati chrám Páně, a ve svatvečer svátku Zjevení Páně potřebnou ku svěcení vodu přinésti.

Dozor a udělování podpory vykonává vždy stávající katolický farář v Jimramově; praesentační právo majitel panství Jimramovského.

98.

Farní Chrám P. sv. Markety v Suchdole.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Na silnici Zásmucko-Kutnohorské rozprostírá se v krásné rovině městečko *Suchdol*, sídlo někdy vlastního panství se statkem Malešovským spojeného, asi $^5/_4$ hod. od Hory Kutné vzdálené. Uprostřed městečka stojí *Fární Chrám sv. Markety* již v 14. stol. vlastním plebánem opatřený. R. 1356 dne 31. ledna dosadil Tomáš Volflin z Kutné Hory ke kostelu v Suchdolu Viléma z Velké Vsi, který si to místo změnil s plebánem Jakubem v Suchdole. Uváděl jej plebán z Vysoké. (Emler lib. I. Conf. pars I. pag. 57). Vilém plebán ale zase změnil si místo s Janem plebánem v Hrobích s povolením Templína měšťana v Hoře Kutné r. 1356 (Tamtéž str. 58). Tento Pán ale si změnil místo s Ondřejem plebánem v Smrdově r. 1361. (Tamtéž str. 58). R. 1366 změnil si tento Ondřej místo s Divišem oltářníkem v Boleslavi s povolením Prokopa měšťana z Hory Kutné (Emler lib. III. et IV. Conf. 64). R. 1376 změnil si zase Diviš místo své s Janem plebánem v Březově s povolením téhož Prokopa z Hory Kutné. (Tamtéž str. 74). Desátku papežského platil plebán Suchdolský od r. 1367 do r. 1405 půl kopy gr. (Tomek rejstříky str. 55). Plebánie Suchdolská patřila k arcidekanátu Kouřímskému a dekanátu Čáslavskému. V husitských dobách byl zbaven kostel ten plebána a byl snad připojen k blízkému kostelu ve Vysoké, kde dle farních zápisek usadil se jistý predikant. Po bitvě na Bílé Hoře staly se oba ty kostely filiálními od Bikáně. Když panství Suchodol a Vysokou koupil zemský advokát Václav Neumann z Buchholzů, vydržoval z vlastních peněz kněze Františkána z Kláštera Zásmuckého, aby v neděli a ve svátek v kostele Suchdolském konal služby Boží, začež klášter 50 zl. ročně almužny dostával. Jeho syn Jakub Neumann z Buchholzů obnovil dle vůle otce svého faru ve Vysoké v r. 1745, připojiv k ní mimo původní nadace dávku naturálií z panství Suchdolského na věčné časy, která nadace do desk zemských byla vtělená; ale dávky ony byly vykoupením na třetinu ztenčeny. Jakub Neumann z Buchholzů chtěl vlastně faru ve Vysoké stavěti, ale když panství Suchodolské na hrabata Osteiny přešlo, tu administrátor téhož statku a panství Malešovského hrabě Frt. Hugo z Osteinu uznal za dobré, aby fara místo ve Vysoké byla v Suchdolu. K tomu návrhu se též přidal farář Vysocký v panském domu č. 2 v Suchdolu dosud bydlicí, Rudolf Schreyer a knížecí arcibiskupská konsistoř návrh onen dekretem z 19. Máje 1751 schválila, aby fara byla v Suchdolu postavená a kostel ve Vysoké aby se stal filiálním. Tak byla přeložená fara do Suchdola. Tentýž administrátor panství zřídil v kostele Suchdolském r. 1756 lampu věčného světla, co po jeho smrti Jan Bedřich hrabě z Osteinů potvrdil. Tentýž Jan Bedřich určil 700 zl. z panského důchodu na rozšíření Chrámu Páně v Suchdole, ale pro pruské války k tomu nedošlo. Mimo to dal kus louky panské ku faře za zahradu. Farní stavení bylo zbudováno r. 1753 z peněz Jakuba Neumanna z Buchholzů (4000 zl.); na stavbu dáno 3000 zl. a ostatních 1000 zl. necháno zálohou na opravu fary. Ale ta fara shořela $^6/_4$1796 ohněm z pálírny blízké vyšlým, který stavení farní zcela ztrávil, tak že jen matriky se zachránily. Farář bydlel opět v panském domě č. 2. až do r. 1804., kdy fara na starém místě byla zbudována. Farář Václav Pušman koupil k faře této statek selský v Suchdolu, splativ jej z pronajatých poli pronájmu, jako i též zaplatil zálohu z důchodův panských jemu danou. Ve válce sedmileté bydlel ve faře vojenský ubytovatel, který když se farář s lidem v kostele růženec modlil za vítězství zbraní rakouských slíbil přinésti oběť Marii Panně, což také i udělal, obětovav jí stříbrné srdce, které se ale později ztratilo. P. farář Suchdolský musel v té válce, an zde byla vojenská nemocnice, zaopatřovati vojíny raněné, kterých zde mnoho zemřelo a zakopáno bylo. Fara Suchdolská soudila se v té době s klašterníky Augustiány z Lisé o pozemek ve výměře 500′ ale prohrála při, byla pak za to odškodněna r. 1758 přivtělením Dobřeně a Malejovic, a určeno, aby klášternici v kapli lesní Vysocké směli jen v den sv. Jana Křtitele a den na to Mši sv. obětovati. — Matriky jsou z r. 1746, taktéž i stará památní kniha, nová pak z r. 1836, s mnohými vyobrazeními starých nákrobků a erbů rytířských, kostelů Suchdolského, Vysockého a Dobřenského. R. 1826 založena byla u té fary kaplanka. Farní Chrám Páně v Suchdolu jest z kamene postaven jednolodový, obrácený k východu. Presbyteř byl vlastně zámecká kaple, tvoří neprvidelný pětistěn, má za hlavním oltářem jedno okno gothické zazděné s kružbami, ostatní okna segmentová, klenba jeho jest hrubá. Oltář hlavní má na plátně malovaný obraz sv. Markety panny a mučedlnice, nad ním pak holubičku, po straně sochy sv.

Václava a sv. Ludmily. Oblouk vítězný loď od presbyteře dělící jest také gotický. Loď má strop rákosový, okna obyčejná a dva postranní oltáře Rodiny Páně a sv. Jana Nepomuckého s obrazy na plátně malovanými. Kazatelna jest dřevěná, hrubá, ničím neozdobená; na zdi v lodi sochy sv. Víta a Karla Borom. hrubé řezby. Sakristie podle presbyteře se nalezající jest obyčejná, vchody do kostela jsou, dva obyčejné, jeden v průčelí a druhý v sakristii. Altare portatile velkého oltáře s ostatky sv. Urbana, Klimenta a Venusta světil 18. prosince 1761 biskup Hradecký Ondřej Kayser z Kaysern, a tentýž světil téhož leta i altare portatile u druhého oltáře sv. Jana Nepomuckého s ostatky sv. Benedikta, Klimenta a Cecilie. Kostel ten býval původně zámecká kaple, a byl rozšířen za času hrab. Jana Bedřicha z Osteinu. — V průčelí chrámu jest kamená zvonice končící báňovitou lucernou, v ní pak visí tři zvony s těmito nápisy:

1. (větší:) Mccccccxii (1552) hec campana fuſa eſt ad laudem dei omnipotentis per jacobum ptazek (praskl nedávno)

2. menší: „Wenc. Franck hanc campanam Pragae fudit 1795."

3. Umíráček bez nápisu.

V tom kostele byly ale nejsou více) 4 náhrobníky, jeden z nich byl památník manželky řiditele panství Suchdolského rytíře Maloveského asi z r. 1720 — 1750 (s erbem rozdvojeným vodorovnou čarou, dolejší část měla šachovnici, hořejší část byla prázdná a nad rytířským hledím peří pštrosové). Druhé dva náhrobky byly zkažené a setřelé, čtvrtý pak nesl nápis tento:

„Leta Panie 1615 ten pátek po sw. Mataussi umrzela urozená pani Anna Mat. . .owa rozená Miczanowa z Klingssteina a z tolok manželka urozeneho rytirze Pana Mikulasse Straky z Nedabylic a tuto tielo gegi pohrzbeno oczekawa weseleho z mrtwych wstani"

Kříže a sochy zde a v jiných osadách jsou: u kostela dřevěný kříž, jiný za vrchnostenskou stodolou u cesty do Sedlova a Bořetic, 1830, u Vysoké dřevěný z r. 1791. Na Bojištáku u silnice do Miskovic jest socha sv. Markéty kamená od Dominika rytíře Maloveského, ředitele panství postavená asi r. 1740 s nápisem nečitelným; v Bořeticích kaple sv. Jana Nepom. se zvonkem z r. 1833, a na novém hřbitově kříž z r. 1839. Děje této osady a okolí popsal sukdolský p. farář Dundále k v knížečce „Vrch Vysoká a okolí na Malešovsku." Ostatně byla ta osada v dobách pohanských již lidem osazená, neboť na tak zvaném Štrampouchu nalezeny byly kamenná dláta a mlaty a na úročišti kus silného bronžového drátu, obojí dáno bylo do Českého Musea (Pam. III. 330). Lotar ze Suchdola uvádí se roku 1257^{8}_{11} co svědek listiny Ledečské (Pam. V. 375). Na dvůr v Suchdolu přenesen byl úrok dříve v Radboři pojištěný od Petra z Písku kapli Mariánské v Hoře Kutné darovaný. (Pam. III. 85).

99. Filiální Chrám Páně

Navštivení Bl. P. Marie ve Vysoké u Kutné Hory.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Vysoká, vesnice $\frac{1}{4}$ hod. od Suchdola vzálená, při soujmeném vrchu (1383′ nad mořem) polohy vysoké, odkud krásná vyhlídka do okolí se skytá, má filiální Chrám Navšt. Bl. P. Marie k faře Suchdolské patřící, který ale již ve 14. stol. byl farním pod jménem „Alta" uvedený v latinských seznamech v arcidekanátu Kouřimském a dekanátu Čáslavském. R $1386\frac{4}{9}$ změnil si Petr plebán ve Vysoké místo s plebánem Benediktem v Hošťalovicích (Lib. III. et IV. Conf. edid. Emler pag. 187). V seznamu desátků papežských od Tomka str. 55. čteme plebána Jana ve Vysoké. Plebán zde platil desátku papežského od r 1367 do r. 1405 rozdílné 36 gr. 68, 35 gr., 1 kp. 10 gr. V bouřích Husitských byl dle farní památní knihy Suchdolské plebán Vysocký od Husitů přepaden, musel utíkati, byl ale u Doubravy nynějšího Karlova Dvora chycen, a u hospody, tu kde se cesty do Vidic, a z Dobřeně do Malešova křižují zabit; na tom místě byl postaven dřevěný kříž, který ale později spadl. Potom byl u toho kostela kněz Husita, který an fara byla zkažená, bydlel v malém domku za farní zahradou. Z farářův pod obojí nalezám v Gindelyho dopisech I, 85. kněze Řehoře, faráře z Vysoké. Bezpochyby že tu byl také kolem r. 1620 kněz evang. Po bitvě Bělohorské udělán byl kostel ten filiálním od Hory Kutné, r. 1648 od Bikáně, až r. 1745 přičiněním majitele panství sukdolského Jakuba Neumanna z Buchholze fara zde byla obnovena. Ale stavení farní nebylo nikdy zbudováno, farář Vysocký bydlel v Suchdole v zámeckém obydlí č. 2., až r. 1751. fara v Suchdole byla zřízená a kostel Vysocký stal se filiálním fary Suchdolské.

Chrám samotný jest jednoloďový, z kamene postavený k východu obrácený a jeví

troji období slohu, totiž románského, gothického, a copového. Nejstarší část toho kostela jest sakristie slohu románského do půlkruhu elipticky stavena s malým podlouhlým okénkem hluboce zapuštěným a barevným sklem opatřeným. Pokud obmítka opadaná dovolovala shledal jsem, že zdivo sestává z piskovcových kvádrů, zdi jsou silné, a uvnitř jest u zdi umístěn kamený oltář ke strojení se duchovního. Vazba zevnější jest krytá šindelem, římsa její má trámy ven vybíhající. Snad to byl původní chrámeček ve Vysoké, kdy dle farní památní knihy tu bydlel jen farář, učitel a hrobař (neboť obyvatelé nynější usídlili se zde později na farních pozemcích proti platu p. faráři do Bikáně odváděnému ročních 4 zl. 30 kr. tedy asi po r. 1648.) Z této sakristie vedou dvéře gotické do presbyteria, které jest čtverhranné s klenbou gothickou, která má ve svorníku erb Roženberský, růži. Po straně evangelia jest sanktuarium jednoduché, okna presbyteře jsou klenutá obloukem lomeným, ale bez kružeb. Hlavní oltář, kromě kterého není v kostele tom žádného, jest celý ze dřeva zhotovený r. 1648, má obraz malovaný na plátně, ale sešlý a nad ním jsou umistěny dva erby, jeden Rabmhauptů ze Suché „štít rozdělený na 4 díly uprostřed těch dílů orel černý v žlutém poli, pravý horní díl modrý a pod ním zlatý pruh se třemi krkavci, v levé části zase tři díly, černý, bílý a červený.“ Druhý znak jest Hodějovských z Hodějova a zlatá ryba v modrém poli. V zadu pod obrazem jest na tabernakulum tento nápis: „Letha 1648 ke czti a chwale Bozi a blahoslaweneho Nanebewzeti Panny Marye gest tento oltarz na misto postaweni nakladem dustogneho welebneho knieze Pana Gakuba SSparkowskeho, fararze panstwi Malessowskeho na Bikani bydliciho.“ V presbyteři jest u zdi přistavená dřevěná *kazatelnice* čtverhranná ničím neozdobená. *Oblouk vítězný* lomeným obloukem sklenutý dělí presbyteř od lodě. *Loď* sama, ač má vchod gothický žlábkovaný a jedno okno gothické bez kružeb, jest copová a jeví třetí období stavby kostela toho, strop její jest rákosový bohužel již padající, chórové zábradlí dřevěné bez varhan. Po pravé ruce v lodi jest ve zdi jeden *náhrobek* piskovcový vápnem zabílený nesoucí tento nápis:

„Leta Panie 1624 we czwrtek den swateho marka 24 dne miesycze dubna umrzela urozena Maryanna urozena a šlechetna žena manželka urozeného a stateczneho rytirze Pana Gindrzicha Materny ze wetny⁰ a na zercziczich gegišto tielo tuto odpocziwa. Skrze smrt wieczneho spaseni dochazegi wsichni wierni došlo gest y toto tielo gsaucz w zemi tuto pohrzbeno⁰. Když gest nas giž przedessla w radost neskonalau dossla do rage to do nebeské wlasti kdežto neni žadne strasti o deg nam tam wssem przigiti nass Pane Kriste Gežissi.“

(pod tím erb: ohnutá rytířská noha dole řemenem opàsaná s ostruhou.

Z té lodě vedou schody na *věž*, která po levé ruce lodi ke zdi venku jest přistavená, čtverhranná, kamená, v jehlanec končící. V ní visí jeden zvons nápisem:

„Leta narozeni Syna Božiho m⁰ cccc⁰ V xrii tento zwon geſt dielan ſkrze miſtra wondrzege ptatzka“.

— Druhý menší byl v r. 1836 ukraden. Altare portatile s ostatky sv. Feliciana a Justy mučedlníků bylo svěceno r. 1760 $^{14}/_{6}$ od biskupa Hradeckého, Ondřeje Kaysera z Kayseru. Podle hřbitova na západ jest místo starou mechem porostlou zdí ohražené, to jsou zbytky základní zdi a sklepení bývalé fary. O belvederu na hoře Vysoké, jako i o kosteliku sv. Jana Křtitele tamtéž v z spisek p. faráře Dundálka výše jmenovaný.

100. Filiální Chrám Páně

sv. Václava v Dobřeni u Hory Kutné.

Piše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Dobřeň, vesnice $\frac{3}{4}$ hod. západně od Hory Kutné vzdálená k faře Suchdolské patřící má filiální Chrám Páně sv. Václava ve 14. stol. farní v arcidekanátu Kouřímském a dekanátu Čáslavském. R. 1358 uváděl plebán v Dobřeni plebána v Suchdole (Emler Lib. I. Conf. pars I. pag. 58) a roku 1362 plebána Vidického (tamtéž str. 186). R. 1374 zemřel v Dobřeni plebán Mikuláš, načež místo něj tam za plebána dosadili Ješek, Mikuláš, Jindřich, Heřman a Prokop bratři z Dobřeně, Václava plebána. Podvek $^{14}/_{6}$ 1374 (Lib. III. et IV. Conf. ed. Emler pag. 14). R. 1367 uvádí se v rejstříkách papežských desátků plebán v Dobřeni Mikuláš. Plebánie byla zde do r. 1405 platicí papežského desátku r. 1367 po 18 gr. ostatní ale leta jen po 9 gr. (Tomek rejstříky 49). Chrám samotný z ka-

mene zbudovaný má presbyterium gotické s takovou též klenbou, loď ale copovou se stropem rákosovým. Je zde také kamenné *sanktuarium* řemeslně gothicky pracované. *Hlavní oltář* má obraz na plátně malovaný sv. Václava a Nejsvětější Trojice Boží. Za ním jest votivní obraz na zemi ležící představující ukřižování Páně a některé výjevy ze St. Z. provedený v barvách výtečných a dobře volených. Zlatý jeho nápis byl zcela zničen, jen dřevěný erb Voděradských z Hrušova a Kamenický ze Lstiboře ostal. Erb Kamenických jest štít na dvě půle čarou vodorovnou rozdělený, hořejší jeho díl jest zase čarou od vrchu a z dolu rozpůlený s pravou části červenou a levou bílou, druhá polovice štítu pod čarou vodorovnou jest černá. Erb Voděradský z Hrušova byl štít červené barvy od levé ku pravé ruce šikmým břevnem žlutým dělený v horní části lilii nesoucí, a nad hledím rytířským křídlo péří červených zlatým břevnem přepásaných.

Na báňovité zvonici visí 3 *zvony* s nápisem:

1. „Leta Panie 1583 tento zwon udielan⁰ gest z rozkazu urozene pani anny wodieradske z hrussowa a na sukdole (a písmena g. w. z. h. f. j. Jiří Woděradský z Hrušova a ieho erb; dále písmena a. w. z. d. a erb Dobřenských čáp t. j. Anna Voděradská z Dobřenic.)

2. „we - ymeno - bozie. a swateho. waczlawa - dediecze - (tu jest obraz kalicha) czeského - cnf.“

3. „Franciscus Antonius Franc me fudit Pragae 1750.“ —

Památné jsou též v tom kostele *náhrobky* starobylé rodiny Dobřenických z Dobřenic, kteří zde na tvrzi měli rodné sídlo své, a Voděradských z Hrušova. Nápisy náhrobků těchto, pokud je bylo možno přečísti tuto podávám:

1. „Leta Panie 1580 we cztwrtek po sw. Hawle umrzel gest urozeny a stateczny rytirz pan Girzik Wodieradsky z Hrussowa“ (podoba muže a u noh erb Woděradských).

2. „Leta 157... w pondieli po swatem Gilgi umrzela gest Katerzina Dobrzenska ze Sebusyna manželka urozeného pana marsse dobrzenskeho z dobrzenic“ (erb tři podkovy).

3. „Leta Panie 1593 w autery po nedieli prowodni umrzela gest urozena mandalena z hrussowa dczera urozeneho ryt. waczlawa wodieradského z hruss[a] a na sukdole a t⁰ poch[a].“

4. „Leta Panie 1587 w autery po pamatce swatého gilgi umrzel gest urozeny a statecny rytirz Pan Gan Hendrych Wodieradsky z hrussowa a na sukdole a na dobrzeny a tuto tielo geho oczekawa slawneho wzkrzissenie.

5. Při odklízení sákristie zbořené v r. 1824 nalezeny byly dvě hrobky Voděradských z Hrušova, cínové truhly byly otevřeny, kosti vyházeny, a kov na svícny upotřeben.

Jen cínová tabulka byla z jedné rakve vzata a v sakristii nové uložena, ale později se ztratila. Její nápis zněl dle farní památní knihy suchdolské:

„Letha Panie 1591 we strzedu po pamatce Anyssky Pany rano przed switanim powolati gest raczil Pan Bůh wssemohouczy prostrzedkem smrti z tohoto swieta urozenau paní annu wodieradskau z dobrzenie a na brzezanech kteréžto tielo zde oczekawa blahoslaweneho z mrtvych wzkrisseny a wiecne slawy pochowano leží gegižto dussi pan buh racz pro zasluhy syna sweho Pana Gezisse Krista milostiw byti a we swe swate kralowstwy se wssemy swatymi a wywolenymi przigiti raczy.“

6. „Leta .... ssestnactého ssesteho ... strzedu po nedieli Jubilate mezi ssestau ... czelem Orlogi w noci na .... umrzel gest urozeny a stateczny rytirz pan Waczlaw Wodieradsky z Hrussowa na Dobrzeni a Radborzi gehožto tielo mrtwe na sstvrtek po nedieli smrtelne totiž gedenaczteho miesyce mage pohrzbeno gest oczekawage blahoslaweneho zmrtwych wzkrzissenie.“

7. „Leta Panie 1612 we strzedu po pamatce ... miesycze Czerwna ... dobre paměti urozeny a stateczny rytirz Gan Bohumil Wodieradsky z Hrusowa na Sukdole a Hranizich hodinu 8 a dwacatau z tohoto ... dokonal...“ —

8. s erbem Woděradských z Hrušova a jen slovy čitelnými:

„Leta Panie 1597 druhého dne ...“

9. zcela nečitelný;

10. „.... z dobrsenic na sukdole a dobrzeni .... (s podobou paní“).

11. „.... 1556 urozeny .. wodieradsky z hrussowa ....“.

12. a 13., jeden velký náhrobek s podobou paní a malý s postavou dítka, oba nečitelné.

101. Filiální Chrám Páně

sv. Jakuba Apoštola Většího v Košťálovské Olešnici.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Olešnice Košťálovská, vesnice na obou břehách potoka Olešky k faře Libštát patřící, bývalé panství Kumburg a Úlibice, má uprostřed osady stojící *filiální Chrám sv. Jakuba Apoštola většího*, který se v 14. stol. co farní jmenuje v arcidekanátu a dekanátu Hradeckém; ale byla to plebánie chudá (Tomek rejstříky str. 93). Po smrti plebána Matěje byl r. $1354^{11}/_{6}$ do Olešnice za plebána dosazen od Matěje z Fridenburka Martin Klerik (Emler Lib. Conf. pars I. 21). Plebán v Olešnici uváděl r: 1358 plebána v Staré Pace (tamtéž str. 29). R. $1363^{11}/_{3}$ Jan ze Skalice pražské diecese po smrti Benedy plebána dosazen za plebána ke kostelu Olešnickému, měl jej uváděti Plebán v Libštátu, ale nedostal povolení pro rozepři ohledně patronátního práva (Emler lib I. Conf. pars. II. pg. 81). R. 1374 po přesazení dosavadního plebána Václava do Smidar ustanoven k tomu kostelu za faráře Frenclin, kněz z Budšova, Pražské diecese od Zdenka z Valdštýna (Emler lib. III. et IV. Conf. pg. 10). R. 1369 změnil si Vaněk plebán v Olešnici místo s Janem plebánem v Olešné s povolením Jaroslava z Valdštýna na Lomnici (Lib. II. Conf. ed. Tingl pg. 12). Jan plebán v Olešnici blíže Levína změnil si místo s Martinem, plebánem v Olešnici, u Hostinného r. $1496^{4}/_{12}$ (Tingl lib. V. Conf. ai 1393-1399. pg. 274). Bezpochyby ve válkách husitských zničena tu byla fara, a kostel připojen co filiální k Semilům. Ale farní stavení ostalo státi, a sice bylo v čísle 1. (nynější domek Semička), kde se dosud říká *Kaplanka*, odtud, že kaplan ze Semil v sobotu sem docházel matriky sebou nesa, za neděli funkce odbyl a zase domu nebo jinam odešel.

Chrám Olešnický jest copový, presbyteř má sice z venku opěrací pilíře, ale okna segmentová podlouhlá, a klenbu obyčejnou. *Hlavní oltář* sv. Jakuba Apoštola jest ze dřeva, obraz na plátně malovaný bez ceny a kolem oltáře toho se může choditi. Oblouk okrouhlý na hoře a zabradlí dřevěné dole dělí presbytář od lodě, u rozhrani obou stojí ke stěně připevněná *kazatelnice* dřevěná šestistěnná nesoucí na poprsníku obrazy 4 sv. evangelistů, na klobouku uvnitř holubičku a nahoře sochu Mojžiše s desaterem přikázání Božích. U zábradlí v zemi jsou *3 náhrobníky*, a sice jeden s křížem a poločitelným nápisem:

„dne 10. Máje 1720 pamatce Jirziho Swobody .... tuto odpocziwa.“ —

Na druhém náhrobku jest kříž a srdce, a na třetím jen kříž. Jsou to náhrobníky obnovitele věže a tohoto kostelíka, Jiřího Svobody a celé jeho rodiny, jak nápis níže uvedený dosvědčuje. V *lodi*, jejížto strop jest rákosový, jsou *2 postranní oltáře*: sv. Václava a sv. Františka s obrazy na plátně dovedně zhotovenými. *Sakristie* po straně levé presbyteře má vchod gothický, klenutí obloukem lomeným zhotovené, okno čtverhranné, ale hluboko zapuštěné, a zdá se, že to byl původní kostelík. *Křižová cesta* krásná zhotovená byla od neznámého malíře z Rychnova. Naproti hlavnímu oltáři jest *chor hudebnický* se zábradlím kamenným, pod ním pak dole u konce lodi *zpovědniee* dřevěná, obyčejná. V předsíni na konci lodi jest na zdi po obou stranách nápis zhotovený písmem německým: (na jedné straně:)

„Tato Wieže przi Chramu Panie pro zwony gest založena 1732 leta s pomoci Boży z nakladu Girzika Swobody Waclawa syna geho. Kdo s dobrodini a z lasky uczinil pomoc k sweženi kamena tomu Pan Buh zaplati a swaty Gakub oroduge za nie przed Bohem wssemohaucim. Od zadussy nenagde se wniem w makularzy žadny wydani. Po kostele cela dlažba položena za něg pro P-G. Kr. 1738.“

(na druhé straně:)

„A po zdejších tiežkostech a sstastnem wygiti z tohoto swieta k wiecnemu životu a do slawy vieczne se dostali Amen. Orodug za nas a przimlauweg se za nas swaty Gakube Wietczi, abychom se s tebau do slawy wieczny dostali Amen.“

Vchody do kostela jsou dva, jeden z jižní strany gothický s dveřmi měkými, které mají dlouhé závěsy nepocínované a zámek starý ukrytý s předsíňkou a obyčejnými druhými měkými dveřmi. Druhé dvéře čtverhranné měké jsou z průčelí. Nad vchodem v průčelí jest kamenná báňovitá *zvonice* a na ní visí 3 staré zvony s nápisy: 1. Největši v písmu latinském:

„Tento zwon slyt gest ke czti a chwale Panu Bohu wssemohaucímu a k založeni wssem swatym a swatemu Martinu skrze Petra leta Panie MDXXXXXVIII.“

2. Prostřední v gothické majuskule:

„Anno domini mcccc VIII. hoc opus fundatum eſt ab ſanctum jacobum per me laurenti.“

3. S obrazem Sv. Jana Nep. na jedné straně, a nápisem na druhé straně:

„Ga hlas wolagicziho na paussti pogdte dobrzi i hrzissniczi do Boziho domu.“

A dole na obrubě:

„I. W. K. 1797.“

Kolem kostela jest *hřbitov*, na kterém se dosud pochovává. Služby Boží se tu konají každou třetí neděli, druhý svátek o Božích Hodech, o pouti, posvěcení Chrámu Páně a na dušičky. Na dolním konci vesnice jsou dosud zříceniny bývalého hradu Košťálova, který se již r. 1543 uvádí co majetek Zikmunda Smiřického ze Smiřic. (Pokračování.)

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokračování.)

(Chrám sv. Petra v Římě.)

Okrouhlým závěrkem ramen křížových uvedl Bramante do stavby centrální důležitou novotu, zakončiv takto prostoru na všechny strany souměrně článkovanou dokonale a nezměnitelně. Tím teprv nastal též úplný souhlas tvarů půdorysu s nárysem Nejvyšší vývin stavby kostelní, počínající v Horní Italii ku konci doby prvorenaissanční, nastal v době rozkvětu renaissance s Bramanteovou římskou činností stavební. Nejznamenitější plodem jest první a největší chrám světa — *sv. Petr* v Římě. Důležitost chrámu vyžaduje toho, abychom obšírněji promluvili o největší budově světa.

Bramante počal stavbu r. 1506 s použitím snad choru od Bernarda *Rossellino* započatého. Zamýšlel stavěti chrám v podobě řeckého kříže stejnorameného s mohutnou střední kuplí a s křižovými rameny zaokrouhlenými. Již dříve užívalo se v různých tvarech řeckého kříže s ramcny okrouhle zakončenými. Od dob Bramanteových však způsob ten považován za nejdokonalejší tvar kostelní budovy, tak že na př. mezi plány pro kostel S. Giovanni de' Fiorentini od Leona X. dána přednost onomu od Jacopo Sansovino, poněvadž tu podobu měl. O uvedeném tvaru základním theorie vždy bude se rozcházeti v různá mínění. Na jisto však tvrditi lze, že chrám dle plánů Bramanteových vyvedený — čtvero ramen polokruhových s rohy kvadraticky vystupujícími — byl by plodil dojem velkolepý, zejmena myslíme-li si budovu způsobem velikého mistra organisovanou, k tomu pak dvě boční věže a předsíň o šesti sloupech. Pantheon postaviti na chrám míru t. j. na basiliku Konstantinovu, toť bylo základní myšlénkou, kterou zamýšlel Bramante uskutečniti. Združení kuple s chrámem podélným byloť ideálem vlašského stavitelství po celý středověk. Oč chrám Pisánský a Sienský se pokusil, co dóm ve Florencii a v Pavii, jakož i nedokončený chrám S. Petronio v Bologni dle tehdejšího vývinu nejvelikolepěji vykonal, měl velechrám Sv. Petrský překonati. Bramante sám učinil první pokus na S. Maria delle Grazie, vyměniv osmihran za čtverhran. Bylť to podobný pokrok, jaký se u Byzantinů spatřuje od S. Vitale ku chrámu Božské Moudrosti. Velikému mistru ponejprv jasně se objevil v nedostihlé kráse ideál renaissance, důsledně vyvinutá stavba centrální, jak ukazuje obr. 264. Na oživení pilířů vynašel důmyslný motiv v podobě velkých výklenků, jimiž jakožto základní myšlénkou veškeré prostory důsledně oživeny jsou. Na čtvero rozích upravil stavitel čtvero kuplí, které umírněným světlem měly připravovati a poukazovati na hlavní kupli střední. Na venek však ve skromné podřízenosti neměly přesahovati vyšku střech ramen křížových. Ve čtvero rozích umístnil čtvero sakristií a kaplí, k nimž přiléhají mohutné předsíně, vše důmyslně spojeno uvedenými výklenky.

Dle plánu toho počal Bramante stavěti čtvero pilířů kuple hlavní s oblouky až k římse; nápotom jal se budovati tribunu střední lodě a severní loď křížovou. Podotknouti dlužno, že Sv. Petrský chrám má opáčnou orientací; hlavní apsida čelí k západu, průčeli pak k východu. Kupli zamýšlel již Bramante obklopiti věncem sloupů a uzavříti lucernou, celek ovšem nikolivěk s takovou odvážlivostí, s jakou později Michelangelo to učinil.

Po smrti Julia II. povolán od Leona X. krátce před úmrtím Bramanteovým (1514) ku stavbě *Giuliano da S. Gallo*, zároveň však ustanoven stavitelem chrámu *Rafaël*, který Bramanteův plán centrální opustil a k myšlénce chrámu podélného se vrátil, při tom však polokulatý závěrek ramen příčních podržel. Nepozbyl-li kříž latinský oprávněnosti, vším právem dlužno obdivovati se návrhu tomu pro důslednost, jasnost a souladnost právě rafaëlskou.

Po smrti Rafaëlově (1520) zaujal místo jeho *Baldassare Peruzzi* až do r. 1537 který ku Bramanteově budově centrální se

zase vrátil, ale přílišným sesílením hlavních čtvero pilířů vnitřek velmi nepříznivě sůžil. Od Peruzzi-ho pochází čtvero menších kuplí

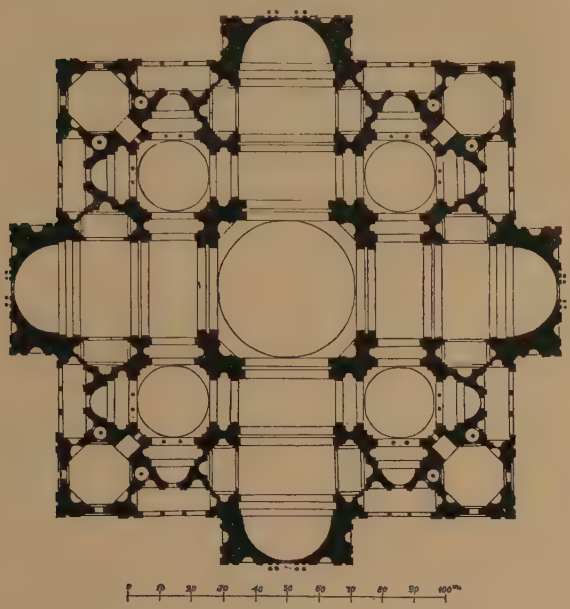

(Obr. 264.) Bramanteův návrh pro chrám sv. Petrský.

kolem kuple hlavní, z nichž později pouze obě přední provedeny byly. Konbinace více kuplí jest benátská myšlénka z Orientu vzatá. Renaissance však dobře si byla vědoma, že kuple tyto ani stejné, ani podobné býti nesmí s kuplí hlavní, jako jest u sv. Marka v Benátkách a u sv. Antonína (il Santo) v Pavii, nýbrž že mají býti podřízeny (jako Andrea Riccio 1521 ponejprv a to nesměle provedl na pěkném chrámu Paduánském sv. Justiny). Avšak myšlénku i takto změněnou nelze nazvati šťastnou; bylo by třeba, aby mohútná hlavní kuple pokud možno jednoduše a zřetelně kontrastovala se spodní stavbou čtvercovou. Chce-li kdo, aby čtvero rohů čtverce zvláště vynikalo, stává se to správněji čtvero věžmi, jako Galeazzo Alessi učinil na kostele Carignano v Janově, zbudovav na čtvero rohových prostorách (prozatim na dvou) věže. Hlavní kupli přibývá ovšem domnělé velikosti přidružením menších trabantů stejnotvárných a při tom bohatých, to však nejsou žádné zásady architektonické.

Když po smrti Peruzzi-ově 1537 *Antonio da S. Gallo* stavitelem chrámu se stal až do 1546, sesílil opětně pilíře, zhotovil nový půdorys a drahý model dosud zachovány. Vratil se zase k budově podélné, která však nepříznivě působí přílišným dělením prostor, jakož i úpravou zbytečných částí vedlejších. Také na venek zpátečný krok učinil přílišnou malicherností, jak ukazuje zachovaný model. Hromaděním řádů sloupových byl by objem kuple, a fantasickými věžmi byl by celek malicherným se stal.

Po mezivládí mladšího Sangallo nastoupil *Michel Angelo*. Slavné jméno dopomohlo návrhu jeho k vítězství. Šlechetný kmet s mladistvým srdcem stal se stavitelem chrámu sv. Petrského výslovně si vymíniv, že povede stavbu bezplatně, ku spáse své duše. Jeden z obrazů na obmítce ve vatikánské bibliotéce, představující pohledy na tehdejší Řím, ukazuje stavbu, jakou Michel Angelo míti chtěl. Stejnoramený kříž, jehož přední rameno u prostřed průčelí opatřeno jest předsíní o pouze čtvero sloupů, ale obrovských rozměrů. Kuple byla by ovládala toto přední rameno právě tak dokonale, jako ostatní tři ramena stejné délky. Vrátil se tedy Michel Angelo k základním myšlénkám Bramanteovým. Půdorysem svým (obr. 265.) zredukoval ovšem bohatost Bramaoteova plánu, zjednodušiv veškeré boční prostory a zmenšiv tím o něco účinek, jaký by byly plodily předsíně, vedlejší kuple i hlavní prostora. Jádro však Bramanteova návrhu pojmul veliký mistr s veškerou mohút-

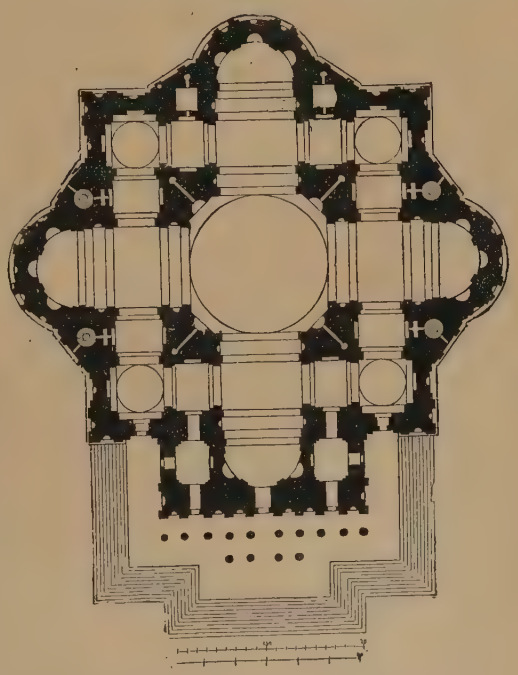

(Obr. 265.) Michel'Angelův návrh pro chrám sv. Petrský.

ností a jasností. Vyloučiv vše vedlejší, zejmena chorové ochozy svých předchůdcův, utvořil celek jednoduchý, přehledný, jasný jednotně ulitý, tak že nikde nespatřují se v něm zamotané dějiny a snahy si odpornjící dřívějších stavitelů.

Z Akademie křesťanské

List biskupa Strossmayera v Praze. Ředitelstvo Akademie křesťanské zaslalo věhlasnému biskupu chorvátskému, Jeho Excellencí nejdůst. pánu Josefu Jiří Strossmayerovi do Djakova adresu blahopřejnou za příčinou dostavení velikolepé kathedrály v Djakově a vysvěcení jejího. V těchto pak dnech došla do Prahy odpověď Jeho Excellencí v chorvátském jazyku sepsaná, pro snahy Akademie křesťanské v každém ohledu čestná a lichotivá, již zde v českém znění doslovně podáváme:

Slavná Akademie a ctění moji pánové!

Vřelé díky každému z Vás! Bůh Vás žehnej v šlechetném počínání Vašem! V mém chrámu stoličném oslavují a vzívají se sv. Cyrill a sv. Jan Nepomucký. Toť bude nám vždy svatým rukojemstvím oné lásky a svornosti, když běží o podporování svatých a bohumilých záměrů.

My jižní Slované rádi vyznáváme, že nám jako v každém dobru tak i v pěstování křesťanského umění za vzor právě slouží velmi rozumný a velesrdečný pobratimský národ český. Za tou příčinou jest nám každé uznání se strany Vaší živou pobudkou, abychom v každém spravedlivém a šlechetném snažení až do konce vytrvali.

Prosím pak Slavnou Akademii a její ctěné členy, by tak dobří byli a mne do počtu zakládajících členů svého čestného spolku vřadili. K tomu cí í pokládám si za čest poslati 200 zl. Odporoučím se další Vaší náklonnosti a lásce bratrské.

Se zvláštní úctou a láskou zůstávám na vždy

Slavné Akademie ponížený sluha

Josef Juraj Strossmayer, biskup.

V Djakováru, dne 16. listop. 1882.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc listopad.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. *Pozlacení ciboria a monstrance*: pro dp. Maxa Vymazala, faráře v Laškově na Moravě. — *Patena k nemocným*: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kn. a. semináře v Praze. — *Nádobky tři na sv. oleje*: pro důst. farní úřad v Klučenicích. — *Kropenka*: pro dp. F. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech. — *Šest oltářních svícnů:* pro vdp. Jana Cibulku, rektora koleje Tovaryštva Ježíšova v Praze. — *Mešní konvičky*: pro vdp. Ant. Nováka, vikáře ve Veliši.

Rozličné. *Missaly*: pro dp. Fr. Rašína, faráře v Libáni, pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech a pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladé. — *Harmonické zvonky:* pro ctih. školské sestry na Kladně, pro vdp. Pavla Piláta, vikáře v Křížk. Kostelci, pro vdp. Anast. Skolaudyho, kvardiána rádu františkánského v Zásmukách, pro J. J. prince Emila z Fürstenbergů, pro vdp. Jos. Bindra, vicerektora kn. a. semináře v Praze, pro dp. Fr. Müllera, faráře v Bošilci, pro dp. M. Duška, faráře v Charvátcích a pro důst. farní úřad v Křinci. — *Kříže*: pro vys. důst. p monsign. hraběte Fr. Schönborna, ředitele kn. a. semináře v Praze, a pro kn. a. studentský konvent v Praze.

Paramenty. *Kasule fialová a bílá*: pro sl. chudobinský ústav sv. Bartoloměje v Praze; - *fialová kasule*: pro dp. Ant. Špále, faráře v Mirošově, pro dp. Tom. Zemana, faráře ve Velharticích a pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici u Olomúce. — *Bursa k nemocným*: pro veledůst. děkanský úřad v Milevsku. — *Velum zlatem vyšité:* pro vys. důst. p. Vavřince Hafenrichtera, děkana u Všech Svatých a professora v Praze - a *jednoduché velum*: pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici u Olomúce. — *Pláštík na ciborium*: pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech. — *Štoly, deset fialových* pro dp. Mansv. Adámka, faráře u sv. Jakuba v Praze, - *po jedné:* pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech a pro vp. Mat. Šacha, kaplana v Praze. — *Komže pro kostelníky a ministranty:* pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici u Olomúce. — *Polštáře oltářní:* pro dp. Ant. Špále, faráře v Mirošově. — *Birety* pro dp. Fr. Rašína, faráře v Libáni a pro důst. farní úřad v Křinci. — *Příkrov*: pro dp. Jana Páva, faráře v Libni.

Prádlo kostelní. *Korporale a humerale*: pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech. — *Dvě alby*: pro vdp. Em. Doležala, děkana v Minicích. — *24 purifikatorií, 4 korporalia, 4 humerale a 4 pally*: pro J. J. princeznu Fürstenbergovou. — *Alba*: pro vdp. Ant. Nováka, děkana ve Veliši. — *Plachty na oltář*: pro dp. Jana Hůrského, faráře v Předbořicích. — *Alby dvě*: p. Frant. Zyka pro dp. Vil. Čoka, faráře v Chicagu v Americe.

II. Nová objednání.

Práce kovové. *Monstranci stříbrnou* dp. Hynek Kowrlich, farář v Hrabové na Moravě a sl. c. k. hejtmanství v Plzni pro nově vystavený chrám P. v Stupně. *Kalich a ciborium*: sl. c. k. hejtm. v Plzni pro nově vystavený chrám P. v Stupně. — *Kalich:* blrp. Frant. Zyka v Praze pro dp. Viléma Čoka, faráře v Chicagu v Americe. — *Lampu oltářní*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni. — *Svícny oltářní 8 kusů*: dp. M. Dušek, farář v Charvatcích; - *26 kusů*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni pro nově vystavený chrám P. v Stupně. — *Dva pacifikály*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni. — *Kropenku a kaditelnici*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni. — *Mešní konvičky*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni.

Paramenty. *Kasule*: *jednu bílou a tři červené, bohatě zlatem vyšívané:* nejdůst. kapitola kroměřížská; - *dvě bílé*: vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici u Olomúce; - *bílou, červenou, černou a fialovou*: František Zyka v Praze pro dp. Vil. Čoka, faráře v Chicagu v Americe; - *červenou*: dp. M. Dušek, farář v Charvatcích; - *fialovou skvostnou*: dp. Jos. Arnošt, farář v Zašově u Val. Meziříčí. — *Pluvial černý a fialový*: dp. Jos. Arnošt, farář v Zašově u Val. Meziříče na Moravě. — *Pláštík na ciborium*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni. — *Antipendií šest, mezi nimi dvě skvostná*: nejdůst. kapitola v Kroměříži. — *Štoly dvě*: František Zyka pro dp. Vil. Čoka, faráře v Chicagu v Americe. — *Polštáře oltářní:* J. J. princezna Vilemína Lobkovicova v Roudnici. — *Koberce, tři*: sl. c. k. hejtmanství v Plzni.

Rozličné. *Missaly tři, kříže dva, křížovou cestu s rámy, boží hrob, troje kanonické tabulky, dvě lucerny k průvodům a jiné kostelní věci*: sl. c. k. hejtmannství v Plzni pro nově vystavený chrám P. v Stupně.

»Method vychází vždy 30. každého měsíce. Předplacení obnáší 2 zl. ročně. Předplatné přijímá administrace »Methoda« v Karlíně č. 234. Jen frankované listy přijímají se. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. Dopisy, týkající se redakce, buďtež zasílány franko **Ferdinandu J. Lehnerovi** v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v kněhtiskárně Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně, Anenská ulice čís. 144.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem Jos. Mikuláše a spol. v Praze, v Karlíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 12. **V Praze, dne 30. prosince 1882.** **Ročník VIII.**

OBSAH: Kostely v Mičově, v Libštátě, v Lochenicích, v Sendražicích, v Kněžicích, v Ronově. Píše Jos. Nechvíle. — Sloh renaissanční. (Sv. Petr v Římě.) F. J. Lehner. — Měsíční zpráva odboru uměleckého Akad. křesť. — Pozvání ku předplacení. — Seznam předplatitelů.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

102.

Farní chrám Páně

sv. Matouše apoštola v Mičově.

Píše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Mičov, vesnice na návrší v lesnaté poloze $3^1/_2$ hod. jihových. od Čáslavě vzdálená, má *farní kostel sv. Matouše* apoštola pod patronátem náboženského fondu stojící, který se již r. 1350 farním jmenuje, ku biskupství litomyšlskému odstoupený; patronem jeho byl král Český. R. $1358^{22}/_{10}$ po smrti plebána Jana ustanovil král Český Karel IV. Jana ze Štěpánova diecese Pražské za plebána do Mičova (Emler lib. I. Conf. I. pars pag. 69). Po smrti toho plebána Jana byl r. 1377 23. března usazen od císařovny římské a královny české Alžběty za plebána do Mičova Martin plebán ze Štěpánova (lib. III. et IV. Conf. ed. Emler pag. 67). R. $1391^{18}/_{9}$ byl Apollinář plebán z Mičova dosazen do Mělníka za kanovníka prebendata (Tingl lib. Conf. V. ai 1391 et 1392 pg. 92). Později stal se kostel onen filiálním od Ronova, r. 1782 zřízena tu byla lokalie a ta r. 1856 povýšena jest za faru.

Kostel copový, v neznámé době stavěný, neskytá nic památného. Za to ale visí na starobilé dudkovité zvonici opodál kostela toho dva *zvony* staré s nápisy těmito:

1. „Zwon tento slyt gest leta mcccc†lxxxix (1489) od mistra wondrzege rzeczeny ptaczek ke czti a chwale Boži a wssem σ : o.

2. „hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis per magistrum ptaczek (anno domini m^0ccccc1111^0 (1504).

V relaci z r. 1677. se ten kostel nepopisuje.

103.

Farní chrám Páně sv. Jiří v Libštátě.

Píše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Libštát (Liebstadtl, Liebenstat), městys nad Oleškou, 1 hod. severových. od Lomnice, má *farní chrám sv. Jiří*, který byl již v 14. stol. plebánem vlastním opatřený. R. 1361 a 1363 uváděl plebán Libštátský plebána v Olešnici Košťálovské (Emler lib. I.

Conf. pars I. str. 145. a pars II. str. 8.). R. 1364 po smrti plebána Libštátského byl sem za plebána dosazen od Jaroslava z Valdštýna pána na Skále a Lomnici Jan kněz z Chomutic (Lib. I. Conf. pars II. 37). Roku 1391 $^{16}/_{10}$ po smrti Jana plebána dosazen od Beneše z Valdštýna na Lomnici za plebána do Libštátu Aleš, oltářník u oltáře sv. Petra a Pavla v Lomnici (Tingl lib. V. Conf. ai 1391 et 1392 pg. 95). Plebán zde byl do r. 1405, platil desátku papežského r. 1384 a 1405 po 6 gr., ale v r. 1385 a 1399 po 12 gr. (Tomek rejstříky str. 92). Později byl filiálním od Semil a patřil k diecesi Pražské, až r. 1677 biskup Jan František z Talmberku celou kollaturu tu pro diecesi Králové-Hradeckou získal a ji k Lomnici přivtělil. R. 1719 založena byla od vdovy Marie Terezie, hraběnky z Trautmannsdorfu rozené z Paaru, samostatná fara; ale instrumentum erectionis jest teprve ze 16. června 1785.

Matriky, staré z r. 1719, založené od prvofaráře Vojtěcha Jiřího Drábka, Doktora filosofie, Bakaláře bohosloví, rodáka Jičínského. Dle poznámky, v nich dole na prvním listu udělané, psal ty matriky učitel.

Chrám Páně v Libštátu byl postaven r. 1787 a 1789 za 4187 zl. Panství Kumburské dalo na tu stavbu třetí díl, ostatek vzat z kostela v Robousích a Zebíně. Konsekrován byl ten kostel 19. července od biskupa Hradeckého Maria Tadeáše hraběte z Trautmannsdorfu, jak to i konsekrační kříže na stěně dosvědčují.

Velký oltář jest původně vzat z kaple sv. Michala koleje Jezuitů v Jičíně, jehož ale starý obraz jest zavěšen za oltářem a nahražen novým r. 1852 od akademického malíře Jos. Hellicha zhotoveným. Obraz tento novější představuje sv. Jiří, an se podpírá levicí o meč, pravicí ukazuje k nebi a opodál klečí osoba ženská.

Kostel celý jest z kamene zbudován, copový, jednolodový, k východu obrácený. Podle presbyteře jest *sakristie* obyčejná, nad jejími dveřmi pak tabulka s tímto napisem:

ANTISTES CONFIRMANDO PIOS
CONSECRAT PIE
XIX. Julii
Ecclesiam Parochialem Libstadiensem
S. Georgii Martyris
Reverendissimus et Illustrissimus
Dominus Dominus Maria Thadaeus
S. R. J. Comitibus
de
Trautmannsdorf gratia Dei Reginae
Hradecensis Episcopus electus
sub Curato Francisco Kubiczek
Patria Altomautensi.

Na stěně v lodi jest *křížová cesta*, ale sešlá. *Křtitelnice* cínová bez let má podobu kropenky, po stranách dvě lví hlavy s kruhy a nohy její mají zvířecí drápy. Podstavec její zhotoven z hrubého pískovce starobylý. V té lodi jsou *2 postranní oltáře* sv Jana a sv. Václava, kterým žehná s hůry P. Ježíš, a druhý Panna Maria, ověnčená s děťátkem (oba od akademického malíře Vacka). *Kazatelnice* stará, dřevěná, visutá, kulatá, udělaná dle farní památní knihy v Mnichovu Hradišti, má na poprsníku obraz symbolů 4 sv. evangelistů a dobrého rozsévače; klobouk její ozdoben dvěma anjelíčky, jednoho s křížem a druhého držícího desatero Božích přikázání a uprostřed obou jest tabulka s jménem hebrejským *Jehova*.

Zvonice, v průčelí z kamene postavená, končí jehlancem a jednoduchým křížem a v ní visí 3 zvony s nápisy:

1. Největší na jedné straně: „A fulgure et tempestate libera nos Domine Jesu Christe“ a na druhé straně: „Tento zvon přelit jest od Josefa Depolta v Praze 1880.“

2. Prostřední: „anno † d^{o} † mcccc † XIIII † magister bartholomaeus † me † fecit † in † svitavia † sit laus Deo Patri.

3. (na jedné straně): „Litý od Karla Bellmana, c. k. dvorního zvonaře v Praze 1851“ (a na druhé straně): „Pojďte sem dobří i hříšníci do Božího domu, vzdychá hlas volající.“

Hodiny na věži jsou z r. 1843.

Blízko kostela stojí *farní budova* z kamene, postavena při zemi bezpochyby v roce 1719. Obydlí pro *kaplana* jest domeček dřevěný malý pro sebe na dvoře. Mimo katolického kostela jsou zde ještě dvě protestantské modlitebnice, jedna augsburgského, druhá evangelického vyznání, obě s pastory.

104.

Farní chrám Páně

Narození Bl. P. Marie v Lochenicích.

Píše Jos. Nechvile, farář v Dašicích.

Lochenice, vesnice na pravém břehu Labe, 1 1/2 hod. od Hradce Králové vzdálená, nedaleko ústí říčky Trotinky, má kostel Narození Bl. P. Marie, kamenný jednoloďový copový. *Hlavní oltář* má krásný obraz Narození Bl. P. Marie na platně od akademického malíře z Hradce Králové, Russa, zhotovený, po stranách jeho jsou sochy anjelů, nahoře obrázek malý Mariánský. Tumba jeho jest dřevěná, kolem něj se může choditi a nad vchody postrannými jsou obrázky srdce Páně a Panny Marie.

Na straně evangelia jest *sanktuarium kamenné* gotické, s dvířkami železnými, krásnou mřížkou ozdobenými a nad nimi r. 1784.

Klenba presbyteře ale jest rákosový strop. Podle presbyteře jest *sakristie* gotická, ale z doby přechodní; zdá se, že to byl kostelík pro sebe, žebra klenutí jsou z hrubého pískovce, ničím neozdobena.

Zde se uschovává *monštrance* plechová gotická s krásně dělanými rosetovými pyramidkami, v kterých jsou anjelíčky. Kdy a od koho byla zhotovena, není známo. *Kalichy* jsou 2, jeden kostelní s kupou stříbrnou, druhý p. faráře nynějšího, Laciny, daný jemu od osadníků na památku, že již v Lochenicích 25 let jest farářem, pracovaný od zlatníka Grohmanna v Praze. *Missaly* jsou z r. 1735, 1690, 1651 a nejnovější od Pusteta.

Sakristie ta má podlouhlé okénko gotické, mřížemi opatřené. Podle sakristie jest ještě jedna kobka, bývalá kostnice, v ní jsou obrazy sv. Jana Nep. na plátně s thesemi doktorátu z r. 1719 a obraz sv. Josefa. Co kropenka slouží zde bývalá *křtitelnice kalichovitá* z hrubozrného pískovce zhotovená, se spodkem listnatým, krásně rozvětveným.

Loď zábradlím dřevěným od presbyteře oddělená jest copová, u ní na zdi *kazatelnice* dřevěná, visutá, čtverhranná, ničím nezdobená, toliko na zdi jest J. H. S. a na pokrývce vnitř holubička.

Postranní oltáře sv. Jana Nep. a sv. Josefa dřevěné mají obrazy od Hradeckého malíře Russa zhotoveny. Mimo to jest v kostele tom více *obrazů* starých i nových. Zvláště z nich by zasloužily od zkázy býti zachovány na plátně zhotovené obrazy Marie Egyptské a Pána Ježíše na sv. kříži, kterého posledního obrazu se užívá v postě k zakrytí hlavního oltáře a sv. čtyr Evangelistů. Ostatní obrázky P. Marie Sixtinské (krásné barvotisky Navštívení P. Marie a Nejsvětější Trojice Boží) jsou dílem na papíře, dílem na plátně zhotoveny. *Křížová cesta* jest dělána od Šmída. *Křtitelnice* druhá jest cínová.

Chor má zábradlí dřevěné. V tom kostele jest od dávných dob též *sbor literátský*, čítá 42 členů, má kancionál Slavíčka Rajského, 6 luceren a zvláštní stanovy.

Na rozhranní lodi a sakristie jest venku přistavena kamenná, čtverhranná *zvonice*, s okénkami jednoduchými, gotickými, končící jehlancem. V ní visí 3 staré zvony s nápisy:

1. Haec campana fusa est in honorem beatae Mariae Virginis A. D. 1497.
2. Roku Pánie 1498 tento zwon slyt gest k chwale Boží blahoslawene Panny Marie a wssech Swatych.
3. Leta 1498 tento zwon slyt gest ke cti a chwale Boží.

Ostatní 3 menší zvony jsou ulity r. 1700.

V kostele tom byla také krásná stříbrná gothická *monstrance*, kterou nechal udělati farář Lochenický Lukavín s nápisem: Tato monštrance gest udielana za knieze Gana Lukavina dobre pamieti rodicze Chrudimskeho, toho czasu fararze kostela Lochenskeho žadegte mu milost Boží.“ Na spodku byl vyryt letopočet 1559, lev a písmeno G. t. j. erb hradecký. Od téhož faráře byl k tomu kostelu pořízen *kalich stříbrný* znovu pozlacený s nápisem: „Leta 1563 tento kalich gest udielan za knieze Gana Lukawina chrudimskeho rodicze nakladem geho.“ Obě ty nádoby posvátné viděl ještě a popsal dějepisec Fr. Švenda, ale nyní již zde nejsou; bezpochyby r. 1811 byly odvedeny do c. k. mincovny. —

Kostel ten, stavení dříve vetché, obnoven byl 1786, na polo přestaven a rozšířen, r. 1787 dán byl sem tabernákl z kaple sv. Josefa v Hradci Králové.

Chrám Páně lochenický byl v 14. stol. zvláštním plebánem opatřen. Patronů podacích bylo více, tak r. 1383 Pešek Dubánek a Vilím syn jeho z Lochenic a ti ku kostelu tomu podali za faráře Václava

klerika z Končic; spolupatron Prokop z Břízy, řečený Rohlík, ale ustanovil Jana kněze za faráře k tomu kostelu, tu konsistoř pražská potvrdila r. 1383 4/12 Václava klerika z Končic za faráře, a nechala jej skrze Václava Mišku prokuratora konsistorního v jeho úřad a práva uvésti (Emler lib. III. et. IV. Conf. pg. 163). Později byli zde kněží pod obojí; r. 1526 Mikuláš farář, r. 1559 Jan Lukavín, který dal kostelu monstranci a kalich, a dle poslední vůle roku 1568 udělané i cínovou křtitelnici, 30 kp. gr. peněz, stříbrné piscis a 6 kp. grošů odkázal na červený ornát; r. 1578 farář Mikuláš Bernáček Mezeřický, za kterého r. 1579 25. května od Rady Hradecké bylo Lochenickým vytýkáno, že mnozí neumí ani modlitby Páně a k jiným kněžím se uchylují, co jim bylo zakázáno. R. 1580 kněz Pavel, 1581 kněz Petr Cefas (Kefas) Chrudimský. Za něj r. 1587 byla od městské rady hradecké učiněna přímluva panu Janovi staršímu ze Žerotína na Smiřicích: „aby poddaní jeho k záduší sendražickému patřící, kteří do Lochenic pro blízkost a velikou příležitost se utíkají, aby k ctihodnému knězi Petrovi a budoucím pánům farářům lochenickým, jak toho od starodávna bylo, a oni toho žádostivi jsou, zachovati ráčil.“ Farář ten byl ženatý, manželka jeho byla Ludmila, děti Anna, Barbora, Dorota, Alžběta, Zuzana; těm poručil statek v Hradci Králové. Po něm následoval Václav Hradecký v r. 1595, ale již r. 1596 zemřel, poručiv záduší kostela lochenického 10 kp. gr.; pak byl zde farář Bystřický až do Havla 1596, na to nastoupil Zikmund Tribulecius, po něm pak r. 1608 Václav Attagonyus (Attago Jeřábek), který r. 1622 se oženil a r. 1623 zemřel co poslední farář kališnický. Po návratu osady lochenické ku víře katolické připojena byla ta fara ku děkanství Hradeckému i s pozemky zádušními, a každou neděli kněz sem dojížděl. R. 1762 dosazen sem byl kněz lokalista skrze Baulera městského děkana a kanovníka, který jemu 200 zl. ročně platil, při čemž ale Rada města Hradce Králové ostala patronem záduší.

R. 1862 7/10 lokalie ta byla povýšena za faru. Kromě uvedených dobrodinců farářů byly i osoby stavu světského, které v závěti své záduší kostela lochenického velkými dary obmyslily. Tak r. 1566 Valeš mlynář poručil jakousi louku k obci v Předměřicích, aby sousedé té obce z ní dali k záduší lochenickému 50 kp. na kalich, a z 20 kp. na pozlacení jeho co by bylo třeba. Anna, dcera zemřelého Blažeje z Třesovic odkázala k záduší lochenickému 50 kp., krávu, z lože šatů perních za 50 kop a svršky.

105.

Farní chrám Páně

sv. Stanislava v Sendražicích.

Píše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Sendražice (vlastně v starých listinách Sedražice psané) vesnice 2 1/4 hod. od Jaroměřic vzdálená, má o samotě na návrší hřbitovem, na kterém se dosavade pochovává, obklíčený *farní chrám Páně sv. Stanislava* biskupa a mučedlníka, který v 14. stol. byl farním. R. 1392 dal rytíř Petr ze Sedražic kostelu v Sendražicích platu ročního 1 kopu. gr. na jednom člověku v Rodově Bohunkovi k rukám plebána Sedražického Franka (Acta judicialia ai 1392 edid. Tingl pg. 40). Plebán Sedražický platil papežského desátku ročně 9 gr. (Tomek. rejstříky str. 91). Potom byl kostel ten filialním od Hořenovse, r. 1787. zřízena tu byla lokalie pod patronátem náboženského fondu, a ta 3/11 1857. povýšena byla za faru. —

Kostel samotný jest z kamene zbudován, k východu obrácen, copový, v době neznámé postaven. *Hlavní oltář* celý dřevěný má tumbu kamennou, krásný obraz sv. Stanislava na plátně, malovaný v roce neznámém, a nad vchody postranními za oltář vedoucími sochy sv. Zikmunda a sv. Václava. Ve zdi po straně evangelia jest výklenek gotický, ve zdi končící křížem rosetovým, snad bývalé *sanktuarium*.

Sakristie copová má nad vchodem rok 1706. *Missály* z r. 1731, 1790, 1690, 1735, rituál z r. 1645. *Monštrance* mosazná, pozlacená. *Kalich* stříbrný z r. 1713, půl druhé libry těžký, má nápis: „Ecclesia Sendražicensis hunc calicem fieri fecit in honorem Sancti Stanislai 1713 12 Augusti.“. Byl r. 1815 a 1835 znovu zlacen a má na kupě andílky. Cínová nádobka na sv. oleje má nápis: „Sendražice 1668.“ Klenutí presbyteria jest valené.

Kazatelnice dřevěná, ničím nezdobená, má na pokrývce holubičku a kříž s hvězdami. *Loď* má v obyčejném klenutí kuli z r. 1866 a u ní tabulku plechovou s nápisem: „Památce od války dne 3. července 1866.“ (Byla v kostele tom vojenská nemocnice.) *Oltáře postranní* Královny nebes a sv. Jana Nep. jsou oba nové s dřevěnými sochami. Na zdi lodě jsou obrazy staré, krásné, Pána Ježíše a Panny Marie, zdařilé a nové Pána Ježíše na kříži a Panny Marie dle vzoru Murilla.

Na *choru*, který má zábradlí dřevěné, jest starý *kancionál* bez titulu s řehořskými notami na 5 řádkách.

Křtitelnice cínová má na víku nápis: „Hoc Baptisterium emptum est sumptibus ecclesiae Sendražicensis ab Ecclesia libryczensi anno 1802.“ a na studnici dole: „Tato krzitedlnicze gest udielana za Pana Diekana Holohlawskeho též urozeneho a wysocze uczeneho knieze Pana Gana Frantisska Logdmanna de Auen Anno 1693.“

Zvonice v průčelí, kamenná, čtverhranná' končící věžičkou báňovitou, a v ní visí 4 zvony:

1. sv. Stanislav 16 ctů těžký, ulitý dle farní památní knihy v r. 1769 za hraběte Jos. Šporka s nápisem: „Laudo Deum verum plebem voco, convoco Clerum, defunctos ploro, nubes fugo, festa decoro.“
2. těžký 6 ctů: „Ke czti a chwale Boži leta Božiho 1618.“
3. těžký 3 centy: „Tento zwon gest darowan ke czti a chwale Panie 1546.“
4. Ve věžičce nad presbyteří 40 liber těžký zvonek měl nápis: „Adam Passek Rychtarz Rodovský daroval Anno 1600 (byl přelitý r. 1733).

Kostel sendražický byl toliko benedikován r. 1706, a má 91 měr, 11 mázlíků polí, 25 měr luk a 1 míru lesa. Stojí i s farou pod patronátem náboženského fondu. K faře této patřil také nyní k Všestarům přivtělený filialní kostel v Nedělištích až do začátku nynějšího století.

106.

Filiální chrám Páně

sv. Martina v Kněžicích u Ronova.

Piše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Kněžice vesnice $^3/_4$ hod. již. od Ronova vzdálená s dvorem popl., myslivnou a mlýnem. Od vsi této asi $^1/_4$ hod. jest vzdálený *filialní chrám sv. Martina biskupa*, který v starých knihách konfirmačních pod jménem Stussyně se uvádí, s vesnicí stejného jména ve válkách rozbořenou. Kostelík ten v 14. stol. opatřený plebánem patřil podacím právem kláštera Vilímovskému, který $1374^{10}/_6$ dal dovolení, aby plebán Matěj v Stussyni změnil místo s Henslinem plebánem v Žumberku (Emler lib. III. et IV. Conf. pg. 16). Ale tento Henslin si změnil r. $1377^{12}/_{10}$ místo své s Janem plebánem ze Šildperka (tamtéž str. 79); který poslední si zase zaměnil místo s Janem plebánem v Žamberce r. 1383 (tamtéž 150), a tento opět r. $1388^{21}/_2$ s Mikulášem plebánem v Oskobrhu (tamtéž 198) a tento opět r. $1390^{11}/_8$ s Petrem plebánem v Hošťalovicích (Lib. V. Conf. ed. Tingl ai 1390 pg. 23). R. 1394 změnil si Mikuláš plebán v Podhradí místo s plebánem v Stussyni s povolením Mikuláše opata Vilémovského kláštera (Tingl. lib. V. Conf. ai 1393—1399 pg. 198). Papežského desátku platil plebán v Stussyni 9 gr. (Tomek rejstříky pag. 56.).

Kostelíček tento z kamene vystavěný jednoloďový, k východu obrácený má presbyteř, nepravidelný pětistěn tvořící, s opěracími pilíři na venku, s klenbou gothickou jednoduchou, ale okny okrouhlými. *Hlavní oltář* s tumbou dřevěnou má obraz sv. Martina biskupa, an dává plášť žebrákovi. — Nad tímto pak obrazem jsou obrázek P. Marie, a po straně socha sv. Šebestiána. Na straně evangelia jest ve zdi kamenné *sanktuarium* gothické s dvěmi postranními jehlanci rosetovými a prostředním tvář anjela anebo člověka nesoucím. *Kazatelnice* jest obyčejná visutá dřevěná, ničím neozdobená bez přikrývky. U ní jest v dlažbě položený mramorový náhrobek se znakem Ronovců, býkem a kolem, s dvouřádkovým nápisem tímto:

„Leta 1603 na sstiedry den umrzel SSteffan syn urozeneho a stateczneho pana Hynka Andiela z Ronovce a potom leta 1608 we cztwrtek po welikonoczi umrzela Weronika sestra stateczneho SSteffana Andiela z Ro-

nowcze a tuto pochowany gsou oczekawagicze przissti Syna Božiho k saudu. Sprawedliwych pak lidi dusse w rukau Božich gsou a nediesi se gich muka smrti.“

Sakristie zde není, an zde toliko dvakráte v roce služby Boží se konají, o pouti a posvěcení Chrámu Páně, a též ve všední den, když na hřbitov kolem kostela se nalezající mrtvoly z blízkých Kněžic se pochovávají. Roucha kostelní a jiné potřeby berou se z blízkého Ronova. *Loď* tvořící obdélník má předsíňku copovou. *Chor* naproti hlavnímu oltáři se nalezající má zábradlí dřevěné s vchodem do kostela ale bez varhan. Z něj jdou schody na *věž* v průčelí se nalezající, čtverhranou kamennou, jehlancem končící, v které visí ale jen jeden malý zvonek novější s tímto nápisem:

„Ulit od J. Schneidrové vdovy v Hradci Králové 1878 (s obrazem sv. Alžběty a sv. Martina).

107.

Filiální chrám Páně

pohřební sv. Kříže v Ronově.

Píše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Malou $^1/_2$ hod. od Ronova na návrší po levém břehu říčky Doubravky stojí o samotě starobylý památní *kostel pohřební sv. Kříže*, který co farním plebánem vlastním opatřený p. prof. August Sedláček v jednom ročníku Methoda podotknul. Chrám tento navštívil jsem r. 1880 a popis jeho tuto podávám. Jest z kamena zcela zbudovaný, jednoloďový obrácený k východu. *Presbyteř* tvoří nepravidelný pětistěn, jest slohu gotického, klenby síťové, okna má ale podlouhlá, jedno z nich zazděné, a venku opěrací pilíře. *Hlavní oltář*, ve slohu románském v Praze zhotovený má stůl oltářní dřevěný, na sloupkách románských spočívající a nahoře řezbami a rosetami krásně ozdobený. Na tom oltáři není žádný obraz, toliko velký kříž s tělem Páně, mistrně v dřevě vyřezávaným, koupený z bývalého kláštera Sedleckého. Pod ním visí vkusný malý obrázek Mariánský. Po straně levé ve zdi jest bývalé *sanktuarium gothické*, vybíhající v krásně pracované pyramidy s rosetami. Mimo to jest v presbyteři také *kredenční oltář* Mariánský bez ceny a na zdi visící obrázky Pána Ježíše, Panny Marie a sv. Antonína malované na platně. *Kazatelnice* visutá, na rozhraní presbyteře a lodi ke zdi upevněná, není ničím ozdobena leč na pokrývce uvnitř holubičkou a na vrchu křížem mezi andělíčky. *Loď* jest copová a má strop rákosový. V ní není žádný oltář postranní, toliko na zdi několik obrazů visících a sice staré *obrazy* Krista Pána na kříži (sešlý ale výtečný), Krista Pána kříž nesoucího, okrášlený kvítím, obrazy dva P. Marie dle Murillo, starý a nový. *Chor* naproti hlavnímu oltáři se nalézající má zábradlí dřevěné, na kamenných románských sloupech spočívající; varhany ozdobeny jsou řezbou gotickou tvořící dvě okna s kružbami vybíhajícími v kříž rosetový. Vedle presbyteria jest *sakristie*, která má vchody dva, jeden ze hřbitova čtverhraný obyčejný, druhý do kostela okrouhlý jest ozdobený rytířským erbem představujícím štít rytířský, rozdělený břevnem od hůry až dolů na tři díly, prostřední jest rozdělený břevnem zase na tři díly (v břevnu tomto jsou tři krkavci); oba postranní díly jsou zase vodorovnou čárou barvy červené na dva díly rozděleny v pravém dílu jest část hořejší modrá a dolejší černá, v levém jsou oba díly modré. Nad tím erbem jsou dvě hledí rytířská, nad jedním ptáček a nad druhým rohy bůvolí, pod erbem rok 1603 a písmeny A. R. Z. S. a M. Z. L. Sakristie ta musela býti jednou kaplí pro sebe, v které se sloužila mše sv., neboť jest zde malý oltáříček kamenný, ale okno nad ním jest copové, podlouhlé. Na zdi té starobylé sakristie visí starý neznalý obrázek představující nějaké město dole, a nahoře nad tím městem jest dvakráte podoba bl. P. Marie a sv. Vojtěcha. *Missály* jsou z r. 1682, 1627 a 1862.

Na rozhraní lodi a presbyteře stojí venku kamenná čtverhraná *věž*, končící jehlancem plechem pobitým a jednoduchým křížem. V ní visí staré 3 zvony s nápisy:

„Nakladem urozeneho a stateczneho rytirze Arnossta Rabenhaupta ze Suche na Ronowic nad Doubrawau slil mie Lukass Konwarz w miestie Gihlawie letha Panie 1607.“

2. (v písmu německém stojatém: „Tento zwon dielan gest za knieze girzika kostelnikuow

Gana Woka SSprince Matiege massy od Waczlawa Klabala Konwarze 1550.“

Třetí zwon nemá nápisu žádného. Římsa na celém kostele má *vlys obloučkový*.

Chrám tento zvolili si p. Rabenhauptové ze Suché, majetníci blízkého hradu Lichtenburka, za pohřebiště své, jak *náhrobky* četné v kostele i kolem kostela umístěné svědčí. V kostele jest jich 9 s nápisy dobře zachovalými a sice: 1. pod kazatelnicí se znakem, rytířským čárou od hůry dolů na dvě části rozděleným, v obou částích zase břevna a sice levé se třemi v něm stojícími ptáky vodorovné, pravé pak břevno kostkované šikmo nahoru běžící, a nad hledím rytířským, pták krkavec a koruna královská. Pod tím erbem pak jest nápis:

„Leta Panie 1608 w sobotu po welikonoczi od wssemohauczicho Pana Boha sniata gest skrze smrt czasnau urozena Panj Lidmila Hyszlowa rozená Rabenhaupka ze Suche pozustala wdowa po dobre pamieti urozenem a statecznem rytirzi Krysstofu Hyzrlowi z Chodu, gegižto mrtwe tielo pod tímto kamenem naležite pohrzbeno gest a oczekawa slawneho z mrtwých wzkřisseni.

2. (Tento pak i následující tři jsou pod stolicemi:) Leta Panie 1556 we czwrtek prwni w postie umrzela gest Panna Kristina dczera urozeneho Pana Albrechta Robmhaupta ze Suche a na Lichtmburce.

3. Leta Panie 1562 tu noc w patek po sw. Bartolomiegi umrzela gest Panna Mandalena dczera urozeneho Pana Robmhaupta ze Suche a na Moravanech.

4. Letha Panie 1569. w autery... umrzela Panna Anna dcera urozeneho Pana Frydrycha Rabmhaupta ze Suche . . .

5. Letha 1599 w patek den swateho . . . Waczlaw syn urozene⁰ a stateczne⁰ pana Zykmunda Robmhaupta ze Suche na Moravanech (podoba dítka a erb jako na náhrobku prvním.)

6. (za oltářem jako i následující:) Letha 1592 w sobotu po sw. Gakubu umrzela jest panna Anna dczera urozeneho a stateczneho rytirze . . . Rabmhaupta ze Suche a na Lichtenburce.

7. Letha Panie 1552 w patek prwni w postiek umřel Štiasny syn urozeneho a stateczneho rytirze Pana Albrechta Robmhaupta ze Suche a na Lichtemburce a tuto tielo geho polozieno gest.“

8. Letha 1559 w sobotu sw. Stanislawa umrzela w Panu Panna Agatha dczera urozeneho Pana Frydrycha ze Suche.“

Na zdi kostelní venku jest 20 náhrobků, ale více méně porouchaných, tak že z nich jsem mohl nápisy toliko osmi přečísti; jsou tyto:

1. Leta Panie lxxxiiij w autery po prwni nedieli postni umrzel gest urozeny a stateczny rytirz Pan Gindrzich Hlawacz z Ronowa . . . posledniho Pana Jezu Christa saudce budaucziho wssech wiernych wierzicich w zkrzissenie (uprostřed osoba rytíře, dole u nohou půl koně.)

2. „Leta 155 . . . Katerzina urozeneho a stateczneho pana Gindrzicha Hlawacze . . . (erb Rabmhauptů a Hlaváčů)“

3. Pohrzeb urozeneho a stateczneho rytirze Pana Frydricha starssiho Rabmhapa ze Suche a na Trzemossniczi a urozene Pani Rabmhapowe rozene Chuchelske z Nestagowa manželky geho i ditek gegich pod tímto kamenem k odpoczinuti a oczekawani slawneho przichodu Syna Božiho Pana Gežisse Krista wykupitele gegich k saudu a sweho w oslawenych tielich z mrtwych wstani od niehož za živobyti zrzizen gest leta Panie 1614. (erb: štít čárou od hůry rozdělený, v levé části dvě břevna, jedno vodorovné, druhé šikmo dolů jdoucí, obě v úhel sbíhající, v pravé část kola, nad celým znakem dvé rytířských hledí, nad jedním krkavec, nad druhým křídlo.

4. Leta Panie 1586 w autery masopustni umrzela gest urozena a pobožna ctna a sslechetna pani Barbora z Chlumu manželka urozeneho a stateczneho Rytirze Pana Albrechta Robmhapa ze Suche a na Lichtmburce a tuto pochowana gest.“

5. . . . urozena i pobožna, ctna a sslechetna pani Juliana ze Zahradek manželka urozeneho a stateczneho rytirze Pana Albrechta Robmhapa ze Suche a na Lichtmburce tuto pochowana gest.“

6. . . . przed sw. Diwissem umrzela gest urozena pobožna a sslechetna Pani Anna Purkrabinka z Donina manželka urozeneho a stateczneho rytirze Albrechta Rabmhapa ze Suche.“

7. Leta Panie 1595 we strzedu po sw. Bartolomiegi dokonal swug život . . . urozeny a stateczny Rytirz Pan Gan Robmhap ze Suche . . .“

8. Pohrzeb urozeneho a stateczneho Rytirze Pana Arnossta Robmhaupta ze Suche a na Ronowie nad Daubrawkau a urozene Pani Mandaleny Robmhauptowe ze Suche rozené Salmky z Lisu manželky geho a ditek w kapli teto a pod timto kamenem k odpoczinuti a oczekawani slawneho przichodu Syna Božiho Gežisse Krista Wykupitele gich k saudu a sweho w oslawenych tielech w zkrzisseni od nieho za živobyti zrzizen gest leta Panie šetistého čtwrteho.“

Dle pana professora Sedláčka udání byla zde plebánie pod jménem Proty-

vany alias Ronov, od které kostel v Ronově byl filiálním, ale bezpochyby plebáni raději bydleli v Ronově. Plebánů seznam viz Method 1880 str. 93. Plebán u toho kostela platil papežského desátku 30 gr. r. (Tomek, rejstříky str. 56). — V Ronově dole jest kostel sv. Vavřince farní, který asi v r. 1850 shořel a v slohu copovém, necírkevním jest zbudován, tak že se spíše podobá něčemu jinému nežli důstojné svatyni Boží. Je prý zbudován dle vzoru kostela v Josefově.

Sloh renaissanční.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování.)

(Chrám sv. Petra v Římě.)

S budovy nyní stávající má Michel Angelo na zodpovídanou nejprvé zevnějšek zadní částě stavby spodní s pilastry, attikou a libovolně znešvařenými, bizarními okny. Litovati jest, že s Bramanteova návrhu sešlo. Kouty čtvero prostor nárožních mezi tribunami polokulatě vystupujícími jsou stupeny stěnami nakloněnými. Mnohem mírněji počínal si Michel Angelo s vnitřkem, jehož organisace — pilastrů, výklenků, říms, také bezpochyby udání klenby — jemu náleží alespoň potud, pokud pozdější, nazvíce barevnou ozdobou nebyl tam nový smysl vnešen. Nevím, kdo má na svědomí velmi bizarní úpravu výklenků ve třech tribunách; stukatury polokuplí jejich pocházejí teprv z minulého století.

Soustava zde vyslovená to jest, která tak náramně a rozhodně účinkovala na vnitřek kostelů v celém světě katolickém a jakožto kanon v tisícerých variacích napodobena byla. Co prostá kostra jest toto pokrytí stěn myšleno velkolepě; římsy vystupují a ustupují dosti spoře a poměrně; pilastry jsou rovněž ještě prosté; teprv nápodobitelé chtěli účinek zvýšiti rozmnožením článků. Kassetování mohutné klenby valené, ač značně pozdější, avšak předce vyvedeno dle úmyslu velikého mistra, ve svém způsobu možno nazvati klassickým. Jest to

Obr. 266. Dóm ve Florencii.

nade vší pochybnost nejlepší detail celého kostela, kdežto jednotlivé útvary pilastrů a říms předce jen prostřední ceny jsou.

Kupli vyvedl v poměrech velkoleposti dosud netušené a překonal její štíhlostí i samého Bramante, tak že při průměru 140 stop její vrch vznáší se 405 stop nad podlahou. Vystavěl ji dle plánu a modelu Michel Angelova brzy po jeho smrti Domenico Fontana. Ohromné rozměry, tvar právě tak štíhlý jako mohutný, velebný profil mocně se pnoucí až k lucerně ji korunující, široko daleko ovládající město a vůkolí, to vše učinilo kupli divem světa.

Florentínská kuple podala ovšem myšlénku a ku porovnání dobře poslouží vyobrazení té i oné.

Republika florentínská, jsouc na vrchu moci, chtěla sobě a příštím pokolením postaviti pomník své moci a velikosti. Poměry lodí velechrámu florentínského jsou neobyčejné velikosti. Čtyry kvadratické klenby křížové, spočívající na prostých pilířích, tvořejí hlavní loď a přepínají zde prostoru, jaká snad vůbec ještě nikdy nebyla překlenuta s tak málo podporami. Šířka střední lodě obnáší totiž 53 stop ve světlosti, kdežto táž ve velechrámu Kolína n. R. pouze 44

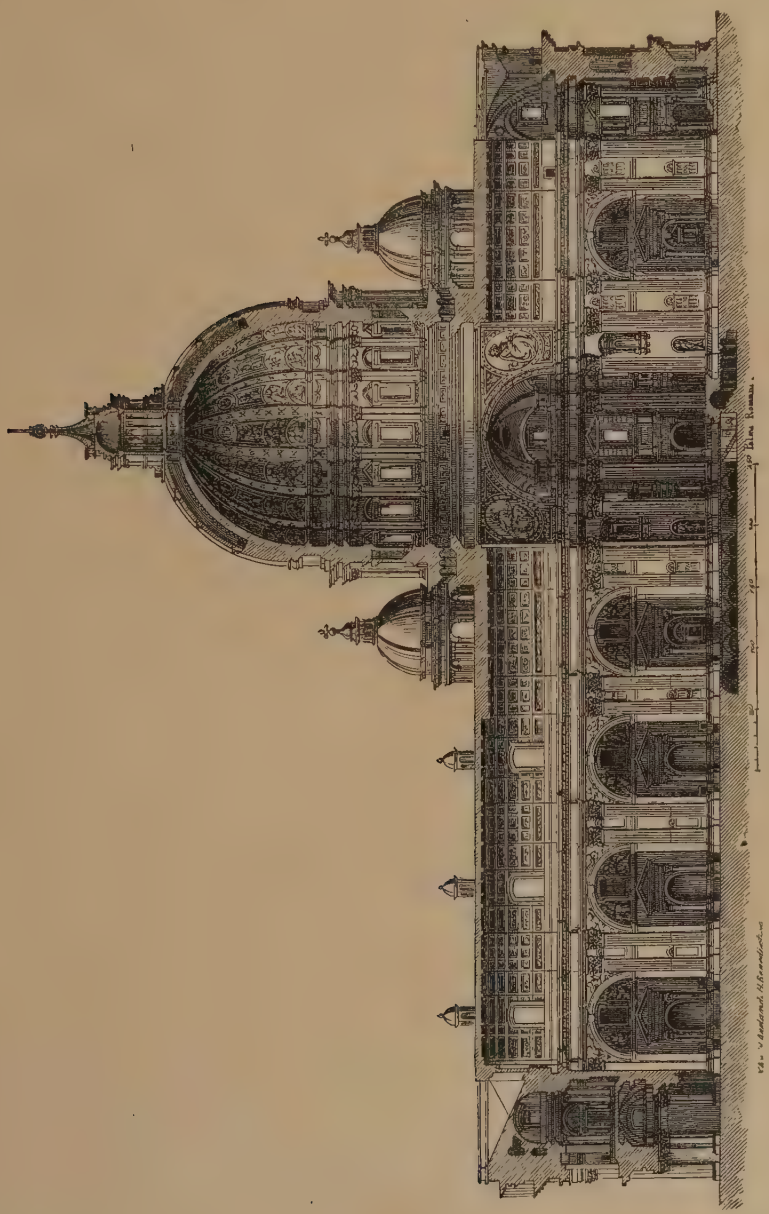

Obr. 267. Sv. Petr v Římě.

stop čítá. Velkoleposti dojmu bohužel jest na závadu gallerie, na konsolech na patě vrchní klenby běžící. Mocná osmihraná později zbudová kuple, největší mechanické dílo mistrné, překonala vše, což dosud (1421) v tom oboru vykonáno bylo, ač méně šťastně. (Obr. 266.)

Kuple Michel Angelova, tvarem a výškou zase tuto překonala, ukazujíc na venek nejkrásnější a nejvznešenější linii, kterou umění stavitelské na zemi bylo opsalo. Cylindru obrovské velikosti zde ponejprv dostalo se úkolu, aby nesl a podpíral a to v podobě sloupů skupených s kladím. Jak? o tom možno ovšem rozcházeti se, ale s těží lze udati v tomto slohu jiného rozluštění. Co na St. Geneviève v Paříži možné bylo, otevřená chodba sloupová kolkolem, při mnohem rozsáhlejších poměrech sv. Petra bylo nemožné a bylo by bývalo i konstruktivně bezcenné. Převýšená báň s lucernou posléze co do myšlénky jest odvislou od velechrámu florentinského, avšak provedením a poměry neporovnatelně krásnější, již zakulacením svým.

Do vnitřku padají velikými okny cylindru proudy vrchního světla, které kostelem podstatně ovládají. Stěny cylindru a báně jsou co nejšťastněji organisovány pilastry, attikou a pasem, jimž mosaiky velmi přiměřeně se podřizují. Myslíme-li si nehezkou úpravu výklenků na čtvero hlavních pilířích odstraněnou i s jejich sochami a celek vůbec zredukovaný na tvary podstatné, uchvacuje to architektonickým kouzlem, který každou návštěvou roste, když již dávno pozbyl vnadidla historický dojem obrazotvornosti zplozený. Onen okouzlující cit plodí se hlavně harmonickou souhrou namnoze ohromných čar kulatých různého řádu, jimiž prostora tato jest překlenuta a obklíčena, což v žádné jiné budově světa nepociťujeme, cit, který lze porovnati s klidným vznášením se. Vnitřek velkých gotických kathedrál, plodí dojem opáčný svým neodolatelně rychlým „Vzhůru!“ který svým způsobem rovněž úchvatně působí.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce. — Pozlacení kalicha: pro důst. farní úřad v Křešicích. — Patenka k nemocným: pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Čížka, faráře v Dobrein, pro opd. Jana Klippka, děkana ve Vel. Meziříčí, pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově a pro dp. Alb. Laurera, faráře v Úherci. — Pacifikal: pro vdp. Peregrina Weisse, arciděkana v Radostíně na Moravě. — Lampy oltářní: pro dp. Karla Appla, faráře v Podvorově, pro kapli něm. gymnasia na Malé Straně a pro sl. obec Soběkurskou. — Mešní konvičky: pro dp. Ad. Mráčka, faráře v Hartlikově, pro dp. Kašp. Ibla, kaplana v St. Sedlišti, pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce. — Svícny oltářní: pro dp. Jindř. Sommera, kaplana ve Friedlandě a pro vys. uroz. hraběnku Swérts v Praze. — Kaditelnice: pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce. — Kropenka: pro dp. Šimka, faráře v Olešce. —

Rozličné. Harmonické zvonky: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kn. a. semináře v Praze, pro důst. farní úřad v Zakšově, pro dp. Šim. Bejvla, faráře ve Vinoři, 2 pro dp. Kašp. Ibla, kaplana v St. Sedlišti, pro dp. Jos. Kudrnáče, faráře v Lukavě, pro p. Jana Zabranského v Jetenovicích, pro dp. Gust. Jelínka, faráře v Brandýse nad Orl., 2 pro p. Jos. Riedla v Polouni, 2 pro dp. Karla Dietricha, faráře v Bítozevsi a pro dp. Fr. Hoppe, faráře v Borotících. Kříže pro školu: pro dp. Jos. Kubů, faráře a Kožlanech a pro dp. Bedř. Beneše, faráře v Ratajích.

Paramenty. Pluvial fialový: pro ctih. uršulinky v Skalici. — Kasule: bílá skvostná a červená pro dp. Jana Klippla, děkana ve Vel. Meziříčí na Moravě; bílá, červená a fialová pro svátky pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Ostrově na Moravě; bílá pro vys. uroz. paní baronku Skal v Třebušíně; skvostná červená pro vys. uroz. pí. hraběnku Chotkovou v Praze; červená pro vys. uroz. pí. kněžnu Fürstenbergovou v Lanech. — Štoly: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Telecím a pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousově na Moravě. — Velum: pro ctih. uršulinky v Č. Skalici, pro vldp. monsign. hraběte Schönborna, rektora kn. a. semináře v Praze; pro dp. Gust. Jelínka, faráře v Brandýse n. Orl. a pro dp. V. Šrámka far. v Olešce. — Pláštíky na ciborium dva: pro dp. Fr. Porazila, kaplana v Určicích na Moravě. — Bursy k nemocným: pro pí. Barboru Dvořákovou v Hostivařích, pro dp. Fr. Wagnera, kaplana v Sepekově, pro vys. uroz. pí. hraběnku Lažanskou a pro dp. Gust. Jelínka, faráře v Brandýse n. Orl. — Antipendium: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově. — Polštáře na oltář: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: pro vdp. Fr. Komárka, děkana v Třešti na Moravě. —

Prádlo kostelní. Oltářní plachty: pro pí. Osolsobě v Hrozno-Lhotě na Moravě; rocheta: pro dp. Dr. Ed. Knoblocha, professora náboženství v Praze; purifikatorice a plachty oltářní: pro dp. Ant. Kepperta, faráře v Malkovicích; alba pro vdp. Jana Klippla, děkana ve Vel. Meziříčí na Moravě; 2 alby, a rocheta, 24 furifikatorií, 4 ručníčky, 3 cingula a plachta oltářní: pro kapli něm. gymnasia na Malé Straně.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Stříbrný, bohatě ozdobený kalich: dp. Václ. Matzke, kaplan v Karlsbrunnu na Moravě. — Ostensorium: dp. Ad. Malley, farář v Podrsance. — Mešní konvičky: stříbrné vdp. Bedř. Krayczy, děkan ve Zborovicích na Moravě; cínové: dp. Jan Butta, farář v Libošovicích.

Rozličné. Harmonický zvonek: dp. Ad. Malley, farář v Podrsance. — Nástroj na pečení hostií: dp. Jan Rutta, farář v Libošovicích.

Paramenty. Kasule: černou dp. Ad. Malley, farář v Podrsance; bílou, bohatě zlatem vyšitou: dp. Fr. Růžička, farář v Rostíně na Moravě. — Nebesa s žerdmi: dp. Mart. Hostreiter, farář v Milavči.

Pozvání ku předplacení.

»*Method*« jest jediným časopisem v české literatuře, věnovaný výhradně výtvarnému umění a archaeologii křesťanské. Je-li umění výkvětem lidského vědění, láska k němu ušlechťuje a blaží. Láska však předpokládá znalost. Co člověk nezná, nemůže milovati. Slepému nelze kochati se v krásách, jež hra barev plodí a hluchého nepotěší kouzlo tónů.

Ač v kruzích vzdělaných začíná býti modou, hráti si na krásolibce, pravá láska k umění předce dosud se neprobudila všeobecněji. Počet předplatitelů na časopis umělecký jest měřítkem lásky k umění. Kolem praporu »Methoda« shromáždil se jasný sice, ale skromný zástup přátel umění. Uvádí se tuto na jiném místě seznam jejich. Statistika ta jest velice poučná a zajímavá. Jsouť to skoro vesměs staří přátelé umění výtvarného. Když »Method« na první pouť se vydal, přijali ho mile a od té doby každoročně poskytují mu přístřeší. Nových však po skrovnu přibývá. A předce nelze »Methodu« bez vydatnější pomoci dospěti tam, kam cíl jeho se nese.

Dle seznamu v předu uvedeném čítá »Method« koncem t. r. předplatitelů:

V Čechách 290 a sice v diecési:

Pražské: 142 (Praha 76, arcidiec. 66).
Litoměř.: 30 (Litoměřice 13, diecése 17),
Král. Hradecké: 76 (Hradec Králové 18, diecése 52).
Budějovické: 48 (Budějovice 5, diecése 43).

Na Moravě 99 a sice v diecési:

Olomoucké: 53 (Olomouc 23, arcidiecése 30),
Brněnské: 46 (Brno 17, diecése 29),

Ve Slezsku 1
Jinde 9

Úhrnem 399 předplatitelů. Jelikož však redaktor ct. pp. bohoslovcům, jichž dosud 61 se čítá (v semináři pražském 33, v litoměřickém 11, v olomouckém 17), »Methoda« za poloviční předplatné (bez poštovného) nechává, jest vlastně celých předplatitelů

úhrnem jen 369.

Číslice tyto samy za sebe mluví. Soudný čtenář ví, jakého nákladu vyžaduje vydávání uměleckého časopisu v úpravě »Methoda« a dovede si vypočítati schodek, který každoročně uhražovati jest redaktoru z vlastního mělkého sáčku kaplanského. Akademie křesťanská a výbor umělecký nemohou poskytovati větší subvence, než dosud se děje. Tímto rokem minulým začínaje náklad ještě více vzrostl dřevorytinami původními. V dřívějších ročnících používal totiž redaktor k znázorňování článků o slozích stavitelských galvanoplastických otisků, kterých c. k. centrální komise vídeňská za laskavého prostřednictví J. Ex. barona Helferta, co předsedy komise, poskytovala mu za cenu poměrně velmi levnou. K předmětům, o kterých »Method« letošního roku jednal a jednati bude, centrální komise štočků nemá a tudíž ani odlitků poskytovati nemůže, tak že redaktoru jest opatřiti si illustrace odjinud a to za velmi drahý peníz. Nad to bude v polovici příštího ročníku článek o slozích stavitelských zcela zakončen a nové předměty vyžadovati budou nových, nákladných rytin původních. Časopis umělecký však bez rytin uměleckých nelze si ani mysliti.

Čím tedy v té nesnázi lze poskytnouti pomoci?

Dvojnásobným počtem předplatitelů.

Přirozenou žádost tuto ve spůsobu lamentace přednesl redaktor již po dvakrát v dřívějších ročnících a přichází s ní nyní po třetí, vedle přísloví: »Do třetice všeho dobrého!« Po dvakrát prosil bez výsledku, aby každý z dosavadních předplatitelů přivedl po novém roce aspoň jednoho přítele svého, bez něhož na tom Božím světě nikdo není. Co se nezdařilo ponejprv a podruhé, dá Bůh! že zdaří se nyní po třetí. Bez agitace to nepůjde. Třeba vzíti toho přítele za ruku a říci mu: »Pojď se mnou! Já tě někam dovedu!« Až pak jednou s námi bude, a u nás se mu zalíbí, již nás více neopustí.

A aby každý z dosavadních předplatitelů věděl, na koho se má odvážiti, s tím násilným odvedením a přivedením do táboru našeho, uvádí se tuto *seznam předplatitelů* seřaděný dle diecésí, proto že každý hledati bude toho svého přítele ve vlastní diecési. Evidence, kterou takto každého roku podávati hodlám, prospěje nám všem. Seznáme se a vždy těsněji sdružovati se budeme ke společné práci.

Počet předplatitelů v jednotlivých diecésích jest skutečně tak skrovný, že zdvojnásobnění při dosti malé agitaci snadno se dokáže.

Kromě rozšiřovatelů také *literární spolupracovníci* budou vítáni. Různá pokynutí o *praktických stránkách* při správách a obnovách neškodila by a poslouží se jimi časopisu. Na *„otázky archaeologické“* nedošlo letos skoro žádných odpovědí, kromě oněch v »Methodu« uveřejněných, o veliké lásce a znalosti svědčících, jakož i nepatrné zásoby těch, co hned z počátku po prvním rozeslání »otázek archaeologických« doručeny byly. Tisíce výtisků leží tudy dosud ladem po osadách českých, moravských a slezských. — Na honorování za příspěvky literární do »Methoda« zaslané, trvám, u nás nikdy nedojde při skromných poměrech českých. Toho ostatně nikdo ani neočekává. Vždyť po příkladu starých vlastenců mezi námi posud pracuje se z ryzé lásky a nezištnosti. Každý jest si vědom, že ani odměna, ani uznání za práci mu nekyne. Neustává však předce, věda, že jednou Pán Bůh zaplatí. Byla-li za pouhou číši studené vody slíbena taková odplata, což teprv za práci tolika let a tolika potu?

Dosavadních osm ročníků »Methoda« přineslo vedle jiných věcí celý *vývin architektury a slohů stavitelských* znázorněný *267 vyobrazeními* a nahražuje se tím prozatímně samostatná učební kniha o složích stavitelství církevního, k čemuž bohdá! redaktor též dospěje. Novým předplatitelům, kterým pro nepřízeň dob není možno zaopatřiti si veškeré dřívější ročníky, chci nesnadné usnadniti. *Kdo všechny najednou objedná, popustím mu je za* ***poloviční cenu.*** Tutéž výhodu nabízím i *knihovnám*, jakmile do počtu pravidelných předplatitelů se přihlásí.

IX. ročník „Methoda“

vycházeti bude jako dosud každého měsíce. Předplatné celoroční, 2 zl. obnášející, přijímá »redakce Methoda v Karlíně č. 234.«

Lehner.

Seznam P. T. předplatitelů
na VIII. ročník „Methoda“.

Čechy:

Arcidiecése Pražská.

J. Em. kardinál arcibiskup Bedřich kníže Švarzenberk (1 výtisk).

Praha.

	Počet výtisků
Alumnové semináře	33
Barvitius A. V., architekt	1
Baum Ant., architekt	1
Borový Klem., Dr., c. k. prof. univ.	1
Drozd Fr., profesor	1
Ekert Fr., kaplan	1
Dr. Grégr a Dattel, knihkupectví	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Hodík V., farář u sv. Víta	1
Hora Ant., kanovník u metrop.	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Huspeka F., velmistr řádu křížov.	1
Jireček Jos., J. Exc., ministr m. sl.	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kautsch Ed., zlatník	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Kočí Fr., kanovník	1
Koblasa Justin, P., převor praem.	1
Lenz Ant., Dr., kanovník	1
Küffer Albert, ryt. z Asmansville, gen. vikář	1
Lüssner Moric, c. k. rada místodržitelský	1
Micka Fr., kanovník	1
Mocker Jos., architekt	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Nykles Václ., farář	1
Pohl Fr., P., farář	1
Průcha Karel, J. M., Dr., světící biskup	1
Razák Fr., kanovník a farář	1
Residence Tov. Ježíš	1
Ředitelství akad. gymnasia	1
Salát Ign., Dr., vicerektor semináře	1
Sequens Fr., rektor akad. malířské	1
Smolík Rup., Dr., c. k. univ. prof.	1
Stránský Jos., farář	1
Světlík Václ., profesor	1
Šimek L. F., sochař	1
Šindelář Ant., kooperátor	1
Štulc Václ., probošt	1
Schmitt Lohel, P., sekretář praem.	1
Schwarz Karel, kanovník metrop.	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Umlauf Jos., P., kaplan	1
	76

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Potvorově	1
Auerhan Fr., děkan v Zlonicích	1
Bejvl Š., farář ve Vinoři	1
Bernard Jan, farář v Černoušku	1
Bláha Matěj, farář v Hradešíně	1
Bořický Ferd., farář na Proseku	1
Černohouz Jan, děkan v Budči	1
Čtrnáctý Frant., farář v Rabštejně	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Ohařích	1
Chvalkovský Fr., kaplan v Radnicích	1
Daneš Fr., kanovník a děkan na Peruci	1
Dlask Ant., vikář v Kouřimi	1
Dyškant Jos., farář ve Višerovicích	1
Ehrenberger Fr., kanov. a far. v Mýtě	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Honejsek Vác., farář v Kojeticích	1
Hoppe Fr., farář v Boroticích	1
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. Oh.	1
Ibl Kašpar, kaplan v Starém Sedlišti	1
Kačerovský Ant., kanovník v St. Boleslavi	1
Kandler Jos., děkan v Slaném	1
Karel Jan, kaplan v Minicích	1
Kareš Fr., farář na Volšanech	1
Karlík Hugo, P. převor v Teplé	1
Kebrle Jos., kaplan v Uhřiněvsi	1
Kocmich Martin, kaplan ve Vršovicích	1
Konáš Filip, farář ve Vranově	1
Kratochvíl Václ., farář ve Vraném	1
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1
Kubr Václ. kaplan v Dobřichovicích	1
Liška Václ., farář v Uhřiněvsi	1
Ludvík Jak., farář v Ounětičích	1
Malec H., farář v Ovenci	1
Meloun Jos., farář v Okrouhlici	1
Moc Jos., kaplan v Budyni n. O.	1
Moravec Fr., děkan v Uhřiněvsi	1
Opatrný Fr., kaplan v Rakovníku	1
Pachl Jak., probošt v Roudnici	1
Pazour Karel, farář v Tuchoměřicích	1
Petráš Matěj, farář v Svárově	1
Plevka Jan, arciděkan v Plzni	1
Pracner Jos., farář v Mukařově	1
Preclík Fr., farář v Klomíně	1
Průša Ant., farář v Týnici Pann.	1
Rajský Jan, farář ve Svojšicích	1
Rošický Fr., farář v Libšicích	1
Ředitelství reálného gymn. v Plzni	1
Sládek Jos., kaplan v Svojšicích	1
Soukup Fr., farář v Ouvalech	1
Spálenka Anselm, P. v Hájku	1
Starosta K., farář v Stolmíři	1
Schrecker J., farář ve Vlňovsi	1
Škarda Stan., P. farář v Marianských Láznich	1
Šoulavý Kar., kaplan v Benešově	1
Špale Ant., farář v Mirošovech	1
Štědrý Fr., kaplan v Peruci	1
Uzel Jos., kaplan v Ořechu	1
Vilím Jos., farář v Praskolesích	1
Vobrátil Jos., kooperator v Roudnici	1
Vodrážka Max., farář v Zdicích	1
Vojáček Fr., vychovatel v Ertišovicích	1
Vokoun Rud., knihkupec v Slaném	1
Zbejval Jos., koop. v Zbraslavi	1
Žáček Fr., koop. ve Zbraslavi	1
	66

Úhrnem 142.

Diecése litoměřická.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl (1 výtisk).

Litoměřice:

	Počet výtisků
Alumové semináře	11
Schindler Fr., Dr., prof. theol.	1
	13

Diecése:

Beitler Vojtěch, farář v Markvarticích	1
Beran Václ., kaplan ve Vysoké	1
Hassmann Kar., koop. v Johannisbergu	1
Kerka Kar., děkan v Libochovicích	1
Kondelík Fr., farář ve Mšeně	1
Němeček Jos., vikář v Loukově	1
Nevečeřal Čeněk ve Všebořicích	1
Oplt Vác., kaplan v Libochovicích	1
Palánek Jan, děkan v Sobotce	1
Pitra P. O., kněz v Libáni	1
Strnad Petr, farář v Čečelicích	1
Svoboda Jos., děkan v Turnově	1
Šolc Fr., farář v Brozanech	1
Šourek Jan, děkan v Chorušicích	1
Telleš Fr., farář v Skalsku	1
Tichý Kajetán, učitel v Turnově	1
Veselý Fr., farář v Řepíně	1
	17

(Úhrnem 30.)

Diecése Králové-Hradecká.

J. M. biskup Dr. Josef Jan Ev. Hais (1 výtisk).

Hradec Králové.

Bohoslovci semináře	1
Ehmer Jan, gymn. katecheta	1
Fiala Fr., kanovník	1
Frodl Ant., prof. theol.	1
Frýdek Ant., kanovník	1
Kalaš Jos., kaplan	1
Kerner Fr., protokolista	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theol.	1
Musil Matěj, spirituál semináře	1
Pospíšil J., knihkupectví	2
Rais Jan, Dr., generální vikář	1
Ruth Vinc., bisk. ceremoniář	1
Ředitelství vyšších reálných škol	1
Šrůtek Jos., kanovník	1
Stárek Jan, Dr., ap. protonotář a kanovník	1
Tondl Fr., katecheta	1
	18

Diecése:

Bareš Jos., farář v Loukově	1
Beran Jos., děkan v Nebovidech	1
Bezděka Viktor, P., archivář v Želivě	1
Bouchal A., farář v Chlebích	1
Čančara Fr., farář v Lužci	1
Danielis Otto, zám. kaplan v Litomyšli	1
Dvořák Jos., farář v Licibořicích	1
Dvořák Št., kaplan v Luži	1
Hakl Bohumil, děkan v Hořicích	1
Hejtmánek Jan, farář v Korouhvi	1
Illem F. A., farář v Zbraslavicích	1
Javůrek Fr., děkan v Heralci	1
Jeřábek Fr., katecheta v Chlumci n. C.	1
Just Jos., děkan v Hněvčevsi	1
Kaplan Jos., farář v Čáslavi	1
Kašpar Jos., farář v Telecím	1
Klein Jan, děkan v Čiňovsi	1
Klein Jos., bisk. notář v Oboře	1
Knapp Antonín, administrátor v Oumyslovicích	1
Knob Jos., farář ve Vejvanovicích	1
Kofránek Jos., kaplan v Č. Třebové	1
Kollegium professorů praem. v Něm. Brodě	1
Krátký Čeněk, farář v Lovčicích	1
Krunert Blažej, kaplan v Poděbradech	1
Lašek G., říd. učitel v Častolovicích	1
Mádr Jos., kaplan v Přepychách	1
Macháček Fr., katecheta v Čáslavi	1
Materka Čeněk, správce nemocnice v Kutné Hoře	1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích	1
Novák Ant., vikář ve Veliši	1
Nováček Vojtěch, vychovatel v Červ. Pečce	1
Nývlt Method, P., v Želivě	1
Pašek J., knihkupectví v Jičíně	1
Eduard z Pelhřímovských, farář v Úpici	1
Pohl Jan, kaplan v Borohrádku	1
Přibyl Jos., katecheta v Jičíně	1
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře	2
Rozšlapil Josef, farář v Opočně	1
Skokan Ant., vikář v Týništi	1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace	1
Svoboda Jos., farář Čihošti	1
»Svornost«, kat.-hospod. spolek v Nebovidech	1
Štěrba Jos., jun. v Králové Městci	1
Štípek, Jan, kaplan v Chlumci n. C.	1
Uhlíř Václ., farář v Jesenici	1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě	1
Váško Jan, kaplan v Brandýse n. Orl.	1
»Včela«, archael. spolek v Čáslavi	1
»Vocel«, archeol. spolek v Kutné Hoře	1
Vokál J. v České Třebové	1
Zelenka Jos., kaplan v Lužci	1
	52

Úhrnem 70.

Budějovická diecése.

J. Exc. biskup Jan Valerián Jirsík (1 výtisk).

Budějovice.

Benninger R., kněhkupectví	1
Mokrý V., Dr., probošt kapitolní	1
Skočdopole Ant., dr., prof. theol.	1
Špelina Petr, Dr., rektor semináře	1
	5

Diecése:

Benák Martin, farář v Horním Záhoří	1
Bezděka Václ., farář v Dobrži	1
Brejcha Jan, farář v Stříbrných Horách	1
Duben Jan, vikář v Nezamyslicích	1
Fremund Jos., farář v Chelčicích	1

	Počet výtisků
Hašek Václ., kooperátor v Hluboké	1
Hejna Jos., farář v Opořanech	1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku	1
Hloušek Aug., učitel v Horní Cerekvi	1
Hůlka Jos., admin. u sv. Kamene	1
Chochole Jan, farář v Krasilově	1
Kamarýt Bedřich, farář v Deštné	1
Kazda Ludv., farář v Dlouhé vsi	1
Klouček Martin, farář v Blsku	1
Konrád Kar., prof. gymn. v Táboře	1
Lešetický Jan, farář v Němčicích	1
Macek Václ., katecheta v Soběslavi	1
Matějček Jan, farář v Čachrově	1
Mocker Adolf, stavitel v Hluboké	1
Mostecký Václ., vikář ve Vodňanech	1
Mrštík Jos., farář v Klášteře	1
Nahmer Vojtěch, farář ve Vlachově Březí	1
Ondok Jan, kaplan v Bavorově	1
Pekárek Jos., děkan v Blatné	1
Pokorný Ferd., farář v Křakau	1
Rodler Adolf, farář v Husinci	1
Řičák E. V., děkan v Přesticích	1
Svoboda Fr., katecheta ve Vodňanech	1
Šmat Fr., spirituál v Horažďovicích	1
Stiller Fr., farář v Plánici	1
J. J. Karel kníže Švarcenberk	5
Švéda Jan, vikář v Prachaticích	1
Toušek Fr., děkan v Třeboni	1
Vačkář Jos., děkan v Soběslavi	1
Valenta Jan, kaplan v Štěkni	1
Vorel Václ., děkan v Bechyni	1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni	2
Zachar Fr., farář v Dobré Vodě	1
	43

Úhrnem: 48.
Čechy úhrnem: 290.

Morava:

Olomoucká arcidiecése.

J. Em. kardinál-arcibiskup Bedřich landkrabě Fürstenberg (1 výtisk).

Olomouc.

Alumnové semináře	17
Heidenreich Pius, kanclíř konsistorní	1
Hölzel Ed., knihkupectví	1
Knihovna bohoslovců československých	1
Knihovna seminářská	1
Kubíček Jan, kooperátor	1
Pötting Emanuel, hrabě, probošt kapit.	1
	23

Arcidiecése:

Bilčík Karel, farář v Roketnici	1
Blažek Vilém, ředitel semináře v Kroměříži	1
Břečka Jan, farář ve Frenštátě	1
Čech Jan, farář v Hranicích	1
Dokoupil Jan, exposita v Podhoří	1
Domluvil Ed., katecheta ve Val. Meziříčí	1
Dvořák Jos., exposita v Mírově	1
Grmela Jos., koop. v Dol. Štěpánově	1
Halda Drah., farář v Dolním Újezdě	1
Harna Ferd., kaplan v Holici	1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě	1
Illichmann Jan, farář v Chorýni	1
Ilkovič Ant., kaplan v Mohelně	1
Indrák Jos., kooperátor v Příboře	1
Kragczy Bedř., místoděkan ve Zborovicích	1
Kricner Al., duch. správce v Hochštýně	1
Kubánek Jos., kaplan v Kojetíně	1
Lžičář Jos., farář v Plumlově	1
Michulka Jan, koop. v Znorově	1
Nepustil Ignát, kaplan ve Zlíně	1
Otáhal Leop., farář v Nezamyslicích	1
Porazil Fr., kaplan v Určicích	1
Snopek Fr., kooper. v Tovačově	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1
Strouhal Ign., farář v Bohuňovicích	1
Tesař Petr, farář v Halenkovicích	1
Útikal Jos., kooperátor v Kojetíně	1
Vychodil Arnošt, farář v Přerově	1
Vychodil Jan, kooperátor na Velehradě	1
Vychodil Jos., koop. v Uhersk. Ostrohu	1
	30

Úhrnem 53.

Diecése Brněnská.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer (1 výtisk).

Brno:

Brandl Václ., zemský archivář	1
Hodr Jak., Dr., prefekt semináře chlapec.	1
Knihovna alumnů	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Mathon Placid, P.	1
Pátek Fr.	1
Pospíšil Jan, Dr. a prof. bohosl.	1
Procházka Matěj, kanovník	1
Šťastný Vladimír, ketech. gymn.	1
Šuderla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Zeibert Fr., Dr., kanovník	1
	17

Diecése:

Adamec Ant., koop. v Zábrdovicích	1
Bárta V., ředitel kůru v Hodoníně	1
Belcredi Egbert, hrabě, v Líšni	1
Berger Ign., kons. rada a prof.	1
Bezděk Václ., farář v Jamách	1
Drašar Fr., koop v Křižanově	1
Dvořák Gerlach, kaplan v Jihlavě	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytišce	1
Fáborský Jan, farář v Pohořelici	1
Florian Ferd., farář v Tasově	1
Halabala Method, P., v Rajhradě	1
Hřebíček Fr., farář v Pišelo	1
Chudáček Fr,, kaplan v Novém Rousinově	1
Jelinek Štěpán, koop. v Hodoníně	1
Kadláček Jan, farář v Moravičanech	1
Kaplan Kristian, farář v Mikulovicích	1
Klíma Jos., farář v Kloboukách	1
Koula Jan, farář v Jemnicích	1
Kubíček Ant., koop. v Slavkově	1
Kunstmüller Jan, farář ve Vedrovicích	1
Mrázek Jan, kaplan v Lulči	1

	Počet výtisků
Načeradský Jos., farář v Ostrově	1
Navrátil Sarkandr P. v Rajhradu	1
Nešpor Jan, farář v Červ. Lhotě	1
Oharek Václ., farář v Doln. Dubňanech	1
Pavelka Pavel, zám. kaplan v Líšni	1
Vlk Jos., kooperátor v Třešti	1
Wagner Adolf, kaplan v Jihlavě	1
Wolf M., farář ve Valči	1
	29

Úhrnem: 46.

Morava úhrnem: 99.

Slezsko:

Pospíšil Gerard, kaplan v Orlově (1 výtisk).

Jiné země:

Cába Václ, Dr., c. k. profesor v Uhřích	1
Cipín A, kněz v Americe	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štýrském Hradci	1
Jireček Hermenegild, ryt., c. k. odb. rada v ministerstvu vyučování ve Vídni	1
Levý Fr., c. k. úředník při telegrafu v Krakově	1
Alumnové v Linci	3
Závodní Josef, vojenský kaplan v Mostaru	1
	9

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU,

zároveň

organ odborů pro výtvarné umění a archaeologii

při

Akademii křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor

FERDINAND J. LEHNER.

IX. ROČNÍK.

V PRAZE 1883.

KNIHTISKÁRNA »POLITIKY« V PRAZE. — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah IX. ročníku METHODA:

I. Články.

Církevní slohy stsvitelské. *F. J. Lehner.*

VII. Renaissance.

Chrám sv. Petra v Římě. (Str. 5.) Kostely o jedné, tří a pěti lodích. (Str. 21.) Klenby. (Str. 29.) Zevnějšek. Průčelí. (Str. 53) Stěny. Zvonice. (Str. 69.) Hlavice. (Str. 78.) Okna. Dveře. Štít. Strop. (Str. 89.) ornament. (Str. 126.)

Zodpovídané otázky archaeologické:

Kostel sv. Mikuláše v Tvarožné na Moravě. (Str. 18.) Sv. Kateřiny v Klimkovicích ve Slezsku. (Str. 52. 61.) Pozořice na Moravě. (Str. 118.) Kostel sv. Valentina v Bravanticích. (Str. 133.) *Pavel Pavelka.*

Kostel nejsv. Trojice Boží ve Všestarech. (Str. 19) Sv. Marka v Stěžerách. (Str. 20.) Sv. Mikuláše v Týništi. (Str. 25.) Nanebevzetí Bl. M. P. v Nedělištích. (Str. 27.) Sv. Štěpána ve Velkém Třebešově. (Str. 38.) *Josef Nechvile.*

Kostel Sv. Marka v Stěžerách. (Str. 37.) Všech Svatých v Probluzi. (Str. 49.) Kaple sv. Františka Xav. v zámku Přímském. (Str. 75.) Kostel sv. Mikuláše v Borku. (Str. 76.) *Moric Lüssner.*

Kostel Panny Marie Sněžné u sv. Kamene. (Str. 64. 73.) *J. Hůlka.*

Zprávy o starých plebániích:

Choceň. (Str. 91.) Hemže. (Str. 91.) Běstovice. (Str. 92.) Skořenice. (Str. 92.) Sruby. (Str. 92.) Záběhlice. (Str. 92.) Dobřičany. (Str. 93.) Čiňoves. (Str. 93.) Kří. (Str. 93.) Chlumín. (Str. 93.) Zálesí. (Str. 94.) Ples. (Str. 100.) Kovanice. (Str. 102.) Rakovník. (Str. 102.) Ovčáry. (Str. 103.) Oubislavice. (St. 104.) Ovenec. (Str. 123.) *Josef Nechvile.*

Bývalé klenoty kostela sv. Havla v Praze. (Str. 1.) *F. Zoubek.*

Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze r. 1880—1882. (Str. 7.) *F. J. Lehner.*

† Jan Valerián Jirsík. (Str. 17.) *F. J. Lehner.*

Inventář chrámových věcí Rakovnického kostela sv. Bartoloměje. (Str. 18.) Dr. *Sigmund Winter.*

Kněžské druhotiny kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga. (Str. 86. 97.) *F. J. Lehner.*

Dary jubilejní: 1. Mešní roucho bílé. (Str. 88.) 2. Casule sv. Vojtěšská. (Str. 99.) 3. Pluviale votivní. (Str. 123.) 4. Mitra pretiosa. (Str. 125.) 5. Konvičky mešní s táckem. (Str. 134.) *F. J. Lehner.*

Biskup František de Paula hrabě Schönborn. (Str. 110.) *F. J. Lehner.*

Kostel sv. Uršuly v Praze a obnova jeho. (Str. 111.) *F. J. Lehner.*

O mosaice. *V. Ptáček.* (Str. 136.)

II. Akademie křesťanská.

Valná hromada. (Str. 55.)

Odbor umělecký:

Jednatelská zpráva. (Str. 55)

Měsíční zprávy. (Str. 12. 23. 45. 56. 72. 81. 96. 108. 132. 141.)

III. Feuilleton.

Rafael Santi. (Str. 35. 104. 128.) *F. J. Lehner.*

Vliv křesťanský při kladení základů. (Str. 47.) *A. Dostál.*

IV. Literatura.

Posvátná místa kr. hl. města Prahy. (Str. 70.) *Fr. Ekert.*

Obraz nebeského lékaře v Chrudimi. (Str. 80.) *Jan Svoboda.*

Kaple Marie Panny v Kolíně. (Str. 80.) *Jan Svoboda.*

Dašice a přifařené obce. (Str. 80.) *J Nechvile.*

Bývalý Paulánský klášter nejsv. Trojice u Nové Bystřice. (Str. 81.) *J. Mrštík.*

Chrám Matky Boží na Námětí v Hoře Kutné. — Monstrance Kutno-Horská. (Str. 81.) *J. Zach.*

Nejstarší pečeti šlechty české až do r. 1300. (Str. 95.) *M. Kolář.*

V. Různé zprávy.

Výroční zpráva jednoty sv.-Vítské. (Str. 9. 41.) Český Betlém. (Str. 22.) Kaple Marianská u sv. Vojtěcha v Praze. (Str. 23.) Kaple M. P. u sv. Víta. (Str. 32.) Kaple arcibiskupská u sv. Víta. (Str. 33.) Kostel sv. Barbory v Kutné Hoře. (Str. 45) Sv. Štěpán ve Vídni. (Str. 45.) Výroční zpráva »Vocela«. (Str. 57.) Chrám sv. Víta. (Str. 82. 95.) Kutná Hora. (Str. 83.) Kostel sv. Bartoloměje v Kolíně. (Str. 84.) Národní museum. (Str. 84) Starožitné malby. (Str. 95.) Velehrad náš. (Str. 139.) Sv. Prokop na Sázavě. (Str. 139.) Průčelí kathedrály Florentinské. (Str. 140.) Mladovlašská láska k umění. (Str. 140.) Makart. (Str. 141.)

VI. Vyobrazení.

Renaissance: Půdorys sv. Petra. (Str. 5.) Vnitřek sv. Petra. (Str. 6.) Půdorys S. Lorenzo ve Florencii. (Str. 21.) Dóm v Pavii. (Str. 22.) Půdorys S. Francesco ve Ferraře. (Str. 30.) Partie vnitřku. (Str. 31.) S. Salvatore v Benátkách. (Str. 32.) Certosa u Pavie. (Str. 53.) S. Maria Novella ve Florencii. (Str. 54.) S. Redentore v Benátkách. (Str. 54.) S. Maria delle Grazie v Miláně. (Str. 69.) Hlavice benátská (Str. 78.) a florentinská (Str. 78., Stěna v S. Croce. (Str. 79.) Strop římský. (Str. 90.)

Vnitřek kostela Tvaroženského. (Str. 17.)

Podobizna kardinála Schwarzenberga (Str. 85.) Dary jubilejní: Mešní roucho bílé (Str. 88.) Kasule sv.-Vojtěšská. (Str. 100.) Pluviale votivní. (Str. 124.) Mitra pretiosa. (Str. 125.) Mešní konvičky s táckem. (Str. 135.)

Podobizna biskupa Františka d. P. hraběte Schönborna (Str. 109.)

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo I. **V Praze, dne 30. ledna 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Bývalé klénoty kostela sv. Havla v Praze. — Sloh renaissanční. (Sv. Petr v Římě.) F. J. Lehner. — Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze r. 1880—1881. — Výroční zpráva jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta. — Měsíční zpráva odboru uměleckého Akad. křesť. — Odvod ku praporu »Methoda« za měsíc leden.

Bývalé klénoty kostela sv. Havla v Praze.

Majíce na paměti svědectví Eneáše Sylvia o hojnosti a důkladnosti českých chrámů, úpravou a skvosty nad jiná království oplývajících, neradi vidíme nedbalost neobyčejnou, s jakou knihy visitační z let 1379 a 1380 stránku inventární při kostelích odbývají, tak že v nich neshledáváme slov Sylviových dotvrzení. Jinak jest, přečteme-li inventář kostela sv. Havla, dne 8. září 1381 plebanem (farářem) Janem z Pomuku k žádosti předních osadníků dokonaný, s nímž hned na první straně 4. dílu Borového knih erekčních, právě vydaného, s potěšením se potkáváme a jej tuto v českém znění předkládáme.

Náležel zajisté kostel sv. Havla mezi nejbohatší v celé diecesi, jak v monstrancích čili relikviářích, tak kališích, svícnech, knihách, rouších, tapetách a j.

1. Monstrance.

1. Hlava stříbrná pozlacená s infulí biskupskou stříbrnou s kaménky a perlami. Na ostatky sv. Havla; v ní měl kostel list opata sv.-Havelského i od císaře Karla IV.

2. Ruka stříbrná pozlacená s velkou částí ruky sv. Havla.

3. Ruka stříbrná, částečně pozlacená, s ostatky sv. Valentina.

4. Ruka stříbrná na čtyřech nohách, mající sedm uzlíků pozlacených; v ní ostatky sv. Longina.

5. Kříž křišťálový s podstavcem stříbrným; v něm část kříže Kristova a j.

6. Monstrance velká stříbrná, pozlacená; nahoře kříž stříbrný s obrazem ukřižovaného, v monstranci část roucha a pásu P. M.

7. Monstrance stříbrná s obrazy patronů ss. Víta, Vojtěcha a j., jakož čtyř evangelistů; v křišťálu trn koruny Kristovy, nad ním obraz sv. Blažeje stříbrný, celý v pontifikálie oděného, držící v pravé ruce zub toho svatého.

8. Monstrance stříbrná, pozlacená, s křížkem, se čtyřmi kusy křišťálu, mající u prostřed ostatky ss. sv. Jiří, po čtyřech stranách ostatky Vavřince, Štěpána muč., Martina, Mikuláše.

9. Monstrance stříbrná s křížkem, mající v sobě prst sv. Jana Křt.

10. Monstrance stříb., pozl., s nádobkou křišťálovou, v níž kousek ubrusu Páně, nad nádobkou stříbrný obraz sv. Lucie držící zub.

11. Monstrance stříb., pozlacená, s křišťálem, v němž ostatky mnohých svatých; nahoře obraz stříbrný a pozlacený sv. Cecilie.

12. Monstrance stříb., pozlacená; v křišťálu mnoho ostatků; vrchol na způsob zvoničky.

13. Monstrance stříb., pozlacená, s křišťálem, v němž ostatky apoštolů Petra, Pavla, Ondřeje; nahoře obraz pozlacený sv. Matěje, držícího v pravici zub, v levici knihu; na podstavci vyryti jsou lev, pelikán a pštros,

14. Monstrance stříbrná, pozlacená, na způsob luny zdělaná, na svícnu stříbrném stojící; v ní ostatky sv. Bartoloměje, Filipa a Jakuba Menšího.

15. Monstrance podobná s ostatky sv. Maří Magd., Voršily, sv. Vojtěcha, sv. Marie egyptské.

16. Monstrance stříbrná, částečně pozlacená, s ostatky sv. Roberta a Mauricia.

17. Monstrance stříb., pozlacená, s křížem stříb., pozlaceným, v němž kousek dřeva kříže; ostatky sv. Gereona.

18. Monstrance čili skřínka čtverhraná, měděná, pozlacená; na ní křížek pozlacený s ostatky sv. Šebestiana; v rozích sedm váčků s ostatky a s cedulkami pozlacenými.

19. Monstrance stříbrná, mající dole šest štítků zelené barvy, uprostřed pak bílou ratolest; nahoře stojí obraz sv. Ludmily stříbrný, pozlacený, pod korunou stříbrnou, pozlacenou, s perlami a kameny, v rukou vlastní ostatky držící.

20. Ruka stříbrná na čtyřech nohách s ostatky 11.000 panen; dva prsty drží ostatky sv. Kateřiny v křišťálu stříbrem a zlatem obloženém, na způsob zvoničky ukončeném.

21. Ruka podobná na čtyřech nohách s ostatky 11.000 panen; dva prsty podobné drží v křišťále zvoničkou zavřeném ostatky sv. Doroty.

22. Monstrance stříbrná, částečně pozlacená, v křišťále s mnohými ostatky; nahoře Ukřižovaný, stříbrný, pozlacený.

23. Monstrance stříbrná, částečně pozlacená, s křišťálem; nahoře zvonička, na konci Ukřižovaný, pozlacený.

24. Monstrance s velikým uzlem, mající šest uzlíků stříbrných, pozlacených.

25. Monstrance stříb., pozlacená, s křišťálem a na vrchu s ciboriem.

26. Monstrance stříbrná, částečně pozlacená, s křišťálem a Ukřižovaným, stříbrným a pozlaceným; ostatky sv. Václava obsahující.

27. Monstrance stříbrná, částečně pozlacená, s křišťálem dole i nahoře stříbrem ozdobeným, s ostatky sv. Gertrudy, Lazara a j.

28. Monstrance podobná s ostatky ss. Kiliána, Kalixta, Heleny a j.

29. Monstrance částečně pozlacená, s vrchu křišťál, v něm kousky šatu a vlasů P. M., nad ním obraz P. M. kojící děťátko, ze slonové kosti.

30. Monstrance stříbrná, pozlacená, dole Ukřižovaný s dvěma obrazy v poli žluté barvy, nad tím křišťál stříbrem pozlaceným ozdobený s ostatky sv. Simplicia; nad tím žalud žluté barvy.

31. Monstrance s křišťálem, nad ním Ukřižovaný s dvěma obrazy pozlacenými; dole šest obrazů malovaných v tmavém žlutém poli.

32. Monstrance díla prostého s křišťálem kulatým a zvoničkou.

33. Monstrance stříbrná s puškou slonovou, nad ní pak křížek stříbrný.

34. Monstrance předešlé ve všem podobná.

35. Monstrance stříbrná s křišťálem, stojící na podstavci stříbrném na skřínce dvojitého křišťálu, obloženého stříbrem.

36. Obraz P. M. koupající pacholátko, ze slonové kosti, s korunou stříbrnou, pozlacenou; stojí na pušce o třech nohách stříbrných.

37. Dvě destičky dřevěné, obložené plíšky stříbrnými, pozlacenými, na nožičkách stříbrných; nad nimi jako dvě žezla stříbrná pozlacená se spatřovala.

38. Puška perlami ozdobená na podstavci stříbrném, částečně pozlaceném, mající nahoře křížek stříbrný, pozlacený, s Ukřižovaným.

39. Kost veliká, holá, ostatek 11.000 panen, stojící na třínožce stříbrné.

40. Dvě hlavy 11.000 panen, stojící na třínožkách stříbrných, na hlavách koruny pozlacené.

41. Čtyři velké desky dřevěné, čtverhrané, s mřížkami stříbrnými, pozlacenými, a s ostatky rozličnými.

42. Monstrance stříbrná, pozlacená, mající šest uzlů u prostřed na způsob žezla vypuštěných, dole tři potvory mořské a tři druhy listů stromů rozličných; svršek zvonička s cimbuřím, patřívala Antonínovi oltářníku někdy P. M.*)

2. Kalichy.

1. Pět kalichů stříbrných s patinami, v kostele chovaných, jichž denně bylo užíváno; mezi nimi jeden pozlacený s uzlem i patenou pozlacenou, tři byly stříbrné s uzlem stříbrným; pátý měl uzel pozlacený se šesti obličeji; dole bylo pět kruhů pozlacených s obrazy J. Kr.

2. Pět kalichů svátečních, stříbrných, pozlacených, s tolikéž patenami; jeden byl veliký, jeden měl uzel s puklicemi — náležel faráři.

3. Konviček šest stříbrných.

*) Antonín z Litoměřic byl od r. 1375—1380 oltářníkem sv. Anny v kostele sv. Havla.

3. Svícny a jiné klénoty stříbrné.

1. Dva svícny stříbrné, pozlacené, díla řemeslného s puklicemi a s vyrytými literami: »AVE MARIA GRATIA PLENA, DOMINUS TECUM.«

2. Kaditelnice stříbrná s 12 puklicemi, svršek na způsob zvoničky; na kaditelnici šest hlav lvích s konvicemi v tlamách; řetízky čtyři stříbrné. K ní lodička (schránka na kadidlo) stříbrná se lžičkou stříbrnou.

3. Džbán stříbrný se štítkem zeleným a ratolestí bílou.

4. Berla stříbrná o třech uzlech pozlacených, loket zdéli, prst ztloušti.

5. Pulpit stříbrný, mající dva uzly svrchu pozlacené, spojený se čtyřmi pruty stříbra na způsob mřížky (vzadu, aby stál).

4. Knihy pro faráře.

1. Biblí.
2. Viaticus veliký s legendou Pražskou.
3. Homilií dva díly.
4. Missale se sponkou stříbrnou.
5. Passionalu 2 díly.
6. Rationale.
7. Regula Pragensis.
8. Beatae Mariae Virgini dva díly.
9. Liber Hugwicius, tractans de vocabulis.
10. Summa Pisana.
11. Passional starý v jednom díle.

Všecky knihy psány byly na pergameně.

5. Knihy denně v kostele užívané.

1. Missalů pět; jeden se zpěvem, ostatní bez zpěvu.

2. Missal se zpěvem, oltáři P. Marie odkázaný, s ostatními pěti chovaný v sakristii.

3. Missale darované Janem ze Stříbra, kazatelem u sv. Havla.*)

4. Několik missalů oltářnických, z nichž prý některé kostelu byly odkázány.**)

5. Liber matutinalis, dva veliké svazky s legendami (co čteno býti má).

6. Graduale sváteční, nové, v jednom velikém svazku.

7. Graduale malé pro školníky (scolares) a studování ve školách.*)

8. Žaltáře čtyři: dva velké, dva malé.

9. Agendy dvě s příslušným zpěvem.

10. Kancional jeden s prosami, introity a j.

11. Viaticus starý a tenký, z něhož sakristé se modlívali.

12. Liber praefationum cum nota.

13. Viaticus dva díly, jako dlaň, něco málo víc.

6. Roucha.

1. Ornat dokonalý s dalmatikami.

2. Ornat červený, mající vyšívání perlami na způsob kříže a dva štítky na zadní straně.

3. Ornat sametový žluté barvy se zlatým prýmem.

4. Ornat zlatý v červeném poli se lvy zlatými.

5. Ornat hedvábný s květy v poli barvy zamodralé.

6. Ornat starý, zlatý, střídavě červeným a žlutým polem pruhovaný, mající dvě dalmatiky s květy zlatými.

7. Ornat zlatý, střídavě červené, žluté, bílé, červené barvy.

8. Ornat stříbrný na hedvábí zelené barvy.

9. Ornat hedvábný, brunatný, mající květy zelené, pávy a jeleny, s dalmatikami majícími kohouty.

10. Ornat červený s dvěma dalmatikami a s kasulí s obrazy Ukřižovaného, P. Marie s anděly, mající album, humerale, štolu. Dar Mertlíka Stachova, někdy rychtáře pražského.**)

11. Ornat sametový zelený, dokonalý

12. Jiný sametový zelený s třemi albami i ostatním celým apparatem dokonalým, dar Martina mincmistra.***)

13. Ornat hedvábný skoro zamodralý, mající podšivku brunatnou a dvě dalmatiky podobné barvy.

14. Ornat sametový se svými dalmatikami, pruhovaný na způsob mříže barvy bílé, žluté, tmavě i světle zelené, brunatné a červené; učiněn Janem z Pomuku, plebanem sv. Havla.

---

*) Kazatelem německým u sv. Havla byl od postu 1380—1384, jsa oltářníkem ss. mučenníků u sv. Mikuláše v Starém městě Pražském.

**) Oltářníci, mající své vychování ze zvláštních nadací, mívali svá roucha i knihy. Slouží-ce dle listin zakládacích tolik a tolik mší v ty a v ty časy, kostelu, faráři nebo osadě žádnými službami nebyli povinováni a leda že někteří o slavnostech faráři pomáhali.

*) I při jiných větších kostelích bývaly menší takové gradualy pro školy.

**) Mertl (Martin) Stachův r. 1374—1377 rychtář staroměstský.

***) Martin Rotlev r. 1377—1383 mincmistr na Horách Kutných.

7. Apparat ornatů bez dalmatik.

1. Ornat žlutý s obrazem P. M. a lvy zlatými, mající dva štítky Rotlevovy.
2. Ornat zlatý s podšivkou světle žlutou.
3. Ornat žlutý se zlatými obrazy draků a lvů s podšivkou brunatnou.
4. Ornat hedvábný s polem červeným se psy zlatými i zelenými a s obrazem sv. Kateřiny.
5. Ornat tmavě žlutý sametový s pruhy červenými.
6. Ornat hedvábný do tmava žlutý, mající vetkané ptáky, voly a květy zlaté.
7. Ornat hedvábný brunatný, protkaný květy a ptáky zlatými.
8. Ornat hedvábný tmavě žlutý s květy zelenými a psy na řetězích barvy světle žluté.
9. Ornat hedvábný červený se zajíci čili zvířaty a květy tmavožlutými.
10. Ornat hedvábný červený se lvy a se slovy zlatými: Ych hoff.
11. Ornat nachový (de nacco) s květy zlatými a mřížkami červenými.
12. Ornat hedvábný do světla zelena s portami zlatými na způsob kříže.
13. Ornat bílý hedvábný s portou zlatou okolo krku.
14. Ornat hedvábný červený s rozličnými květy.
15. Ornat hedvábný zlatý v poli zeleném, s podšivkou zelenou.
16. Ornat hedvábný, v poli tmavožlutém, grifony (nohy) a květy zlatými ozdobený.
17. Ornat hedvábný, v poli červeném s ptáky dle obrazu bažanta a květy bílé i zelené barvy.
18. Ornat bledě červený.
19. Ornat se lvy zlatými, kohouty a psíky barvy žluté, bílé, zelené.
20. Ornat se lvy zlatými, ježky a hranostaji bílými.
21. Ornat hedvábný, v poli červeném mající zvířata i květy barvy zelené.
22. Ornat zlatý v poli červeném.
23. Ornat červený se lvy zlatými, s ptáky zelenými i jinými zlatými.
24. Ornat hedvábný se lvy zlatými a červenými, s květy žlutými; porta zlatá na způsob kříže.
25. Ornat hedvábný červený s portou zlatou na způsob kříže; podšivka zelená pruhovaná — jenom kasula.
26. Ornat hedvábný červený, Stachovnou darovaný, s podšivkou pruhovanou brunatné, tmavě žluté i jiných barev; porta zlatá na způsob kříže.

Pro denní služby bylo v sakristii ornátů »číslem devět toliko.«

8. Kápě.

1. Sametová červené a zelené barvy, pruhovaná pruhy zlatými, mající pektorale orlici s perlami.
2. Zlatá s polem zeleným na náhlavku s obrazem Ježíše modlícího se na hoře Olivetské — »udělána nákladem Jana (z Pomuku), plebana výše dotčeného.«
3. Zlatá v poli zeleném.
4. Brunatná sametová, mřežovaná pruhy zlatými, bílými a černými.
5. Kápí obecných patnáct; nebylo třeba vypisovati jich barvy pro jich starobylost a sešlost.

9. Čalouny.

1. Tapeta s obrazy císaře a císařovny, u prostřed obraz lva mečem probodající, i více jiných obrazů nad cimbuřím čili nade zdí hradu s lístky francouzsky psanými rozličné barvy.
2. Tapeta zelená, na koncích dva hrady, čtyři obrazy lidské, u prostřed obrazy zajíců a lidí a sedm lístků, osmý pak lístek obraz anděla na hlavě drží — písmeny francouzské (gotské).
3. Tapeta s rozličnými obrazy žen, ryby v řece na udici lapajících a ptáky chytajících.
4. Tapeta se zvěstováním P. M., třemi králi ze Sáby (!) a j.
5. Tapeta s umučením Páně.
6. Tapeta s listy révy viné a s hrozny zelené barvy, se štítky a literami kapitalkami.
7. Tapeta se šesti obrazy nahoře i dole a s obrazy rozličnými v kruhu.
8. Tapeta, v části hořejší dva myslivci a plavci s plachtou rozvinutou a mnoho jiných vyobrazení.
9. Tapeta s ptáky a potvorami mořskými.
10. Tapeta s ptáky lítajícími a s některými potvorami, shora závěsek barvy brunatné a černé.
11. Tapeta s jeleny a kanci.
12. Tapeta s pelikánem a mláďaty i s jinými obrazy v kruzích.

Zoubek.

Sloh renaissanční.

Piše F. J. Lehner. (Dokončení.)

(Chrám sv. Petra v Římě.)

Vignola, *Ligorio*, Giacomo della Porta pokračovali v stavbě v duchu Michel Angelově, zbudovavše nejbližší prostory boční a kaple nárožní. Celá však okrasa jejich, jak obložení pilířů a stěn mramorem, tak mosaiky a sochy jsou původu pozdějšího, jejichž barevný účinek dojista zcela jiný jest, než jaký Michel Angelo zamýšlel. Scházela již pouze předsíň a hlavní průčelí.

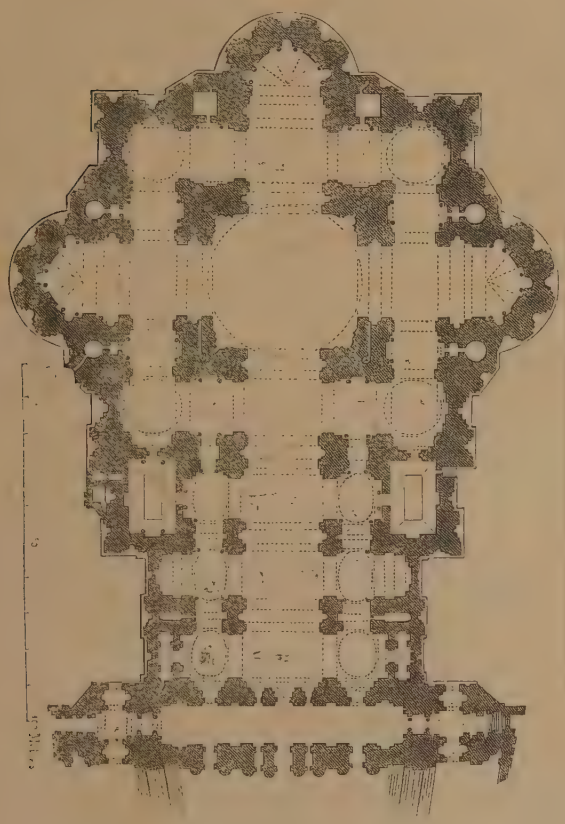

Obr. 268. Půdorys nynějšího sv. Petra.

Celkem teprv *Carlo Maderna* k rozkazu Pavla V. (od r. 1605) uchýlil se zase od plánu Michel Angelova, prodlouživ přední rameno v nynější loď podélnou (obr. 268.), na jejíž perspektivní dojem chrám ani založen nebyl, a což i zevnějšku, zejmena průčelí na újmu bylo. Tímto prodloužením kříž opětně latinským se stal a chrám též do délky největší budovou světa učiněn jest. Za vlivu zásad stavebních tehdáž vládnoucích zbudována loď střední daleká a velká, pokud možnost dopouštěla, při délce v poměru předce jen mírné. Pilíře, Madernou zbudované, jsou mnohem více od sebe vzdáleny, než pilíře zadní, starší části. Za to však povstaly lodě boční jen malé a to do oválních prostor báňových roztříděné, k nimž přiléhají kaple v podobě dosti mělkých výklenků. Značná šířka pilířů brání bohatému rozhledu do lodí bočních, čímž jejich účinek celkem se ztrácí.

Na venek pozbyl se přední pohled na kapli s jakéhokoliv stanoviště, a nastala potřeba komponovati nové průčelí co širokou frontu, jelikož nyní nebylo třeba míti zřetele k ostatním třem zaokrouhleným ramenám kříže. Bez všeliké souvislosti s kuplí a od zbytku budovy vůbec odloučeno vypadlo tak, jak na počátku 17. věku vypadnouti muselo, co ohromná dekorace, jejížto částky různě vystupují a ustupují, bez důvodu a příčiny. I s podržením motivu od Michel-Angela na ostatních stranách zevnějšku provedeného bylo by se dalo zbudovati cosi velkolepějšího. Ale tentýž Maderna jest též tvůrcem předsíně, která náleží k nejkrásnějším moderním stavbám celého Říma. Předepsaná jednoduchost v článkování a barvě nepřerušuje účinek poměrů.

Po smrti Madernově přešla stavba na Bernini-ho dosud mladého (1629). Z obou zvonic, které na obou koncích průčelí, kde jich oko nežádá, měly se vypínati, zbudoval jednu a musel ji zase snésti. Mnohem později, již co kmet (1667) založil proslulé kolonády, to nejlepší, co vůbec stavěl. Dorský detail není pouze jednoduchý, jakým při stonásobném opakování tvarů vesměs býti musil, nýbrž chladný; avšak skoro nic barokní. Co do celkovité polohy jest především Maderna svému nástupci k velikým díkům zavázán; Bernini učinil vše, co možného bylo, na zvelebení průčelí, aby velkým býti se zdálo. Stalo se tak zejmena zbližením obou nejbližších konců síní, nad nimiž tak značně se vypíná, kdežto zároveň oko nad dosti silným vystupováním náměstí se klame a tím v doměnce se udržuje, že průčelí stojí skoro na rovině s kolonádami. Kdyby oba konce více se byly rozestoupily, než šířka průčelí obnáší, porovnávání ono by odpadlo.

V eliptickém založení kolonád samých spočívá opětně zdánlivé zvětšení, jelikož oko plán základní dříve za kulatý má, jemu tedy hloubku přisuzuje, které postrádá.

Místo jest správně voleno; jestliže svatý Petr měl míti atrium, z něhož by kuple se spatřovala, bylo třeba umístniti je v jisté vzdálenosti, i bez zřetele na vyčnívající budovu vatikánského paláce již stávajícího.

kuple opatřil nešťastnými výklenky a loggiemi, jimiž nejdůležitější částky budovy olupují se o jednoduchost a důraznost. Čtvero soch bylo třeba buď vynechati aneb obrovsky a pak jiným slohem vyvésti, nyní jsou

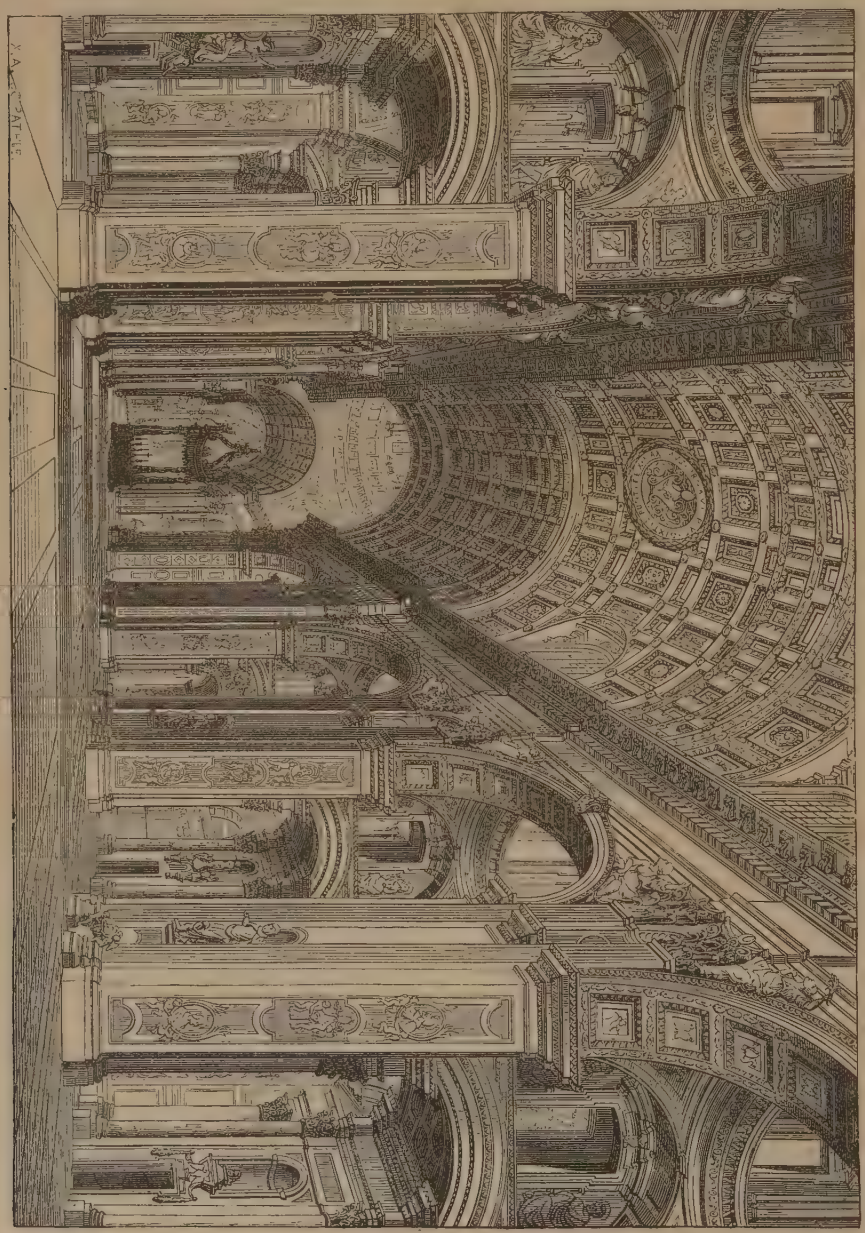

Obr. 269. Vnitřek sv. Petra.

Také vnitřku vtisknul pečeť svou Bernini pracemi plastickými dílem sám, dílem napodobováním žáků a nástupců. Pilíře lodí bočních obložil pamfilickými holubicemi a p. na pestré půdě mramorové. Čtvero pilířů mnohem menší než evangelisté v mosaice svrchu na rozích kuple vyvedení.

Stará žaloba zní, že sv. Petr uvnitř menší vypadá, než ve skutečnosti jest. Nevím však, zdali tomu, kdo bez onoho před-

sudku ponejprv tam vstupuje, nepřipadá kostel předce ohromně velikým. Záleží zajisté mnoho na osvětlení a na množství lidu. Za jitra velkonočního jest si každý vědom, že se nachází v největší síni světa. Také při večerním soumraku rostou rozměry, nejen proto, že jako všudy jednotlivost mizí, nýbrž že barvy a pozlacení bledne, čímž za dne ony plochy oku se zbližují a tím i menšími býti se zdají.

Co z toho ještě povstalo za vlivu Michel Angelova, byť i pozdě po jeho smrti, — vyozdobení kuple mosaikou a kassetování klenby valené (obr. 269), lze architektonicky odůvodniti zcela správně; dojem pestrý plodí teprve Bernini-ho incrustace a naturalistická mosaika kuplí v bočních prostorách, což ostatně dojmu celkovému neškodí. Rozhodně zmenšujícím pro celou budovu jest však účinek nešťastného tabernaklu a kathedry Petrovy, obé práce Berniniho. Zde jedině oko skoro se nuti k nepravému účtování. Andělé na kropenkách, o kterých obyčejně se mluvívá, neklamou dlouho aniž dosti silně, aby dojem celku určovali.

Po veškerých osudech přináleží sv. Petru sláva nepopíratelná, že jest největším chrámem světa, neboť plocha jeho obnáší 199.926□', kdežto dóm milánský čítá pouze 110.808, sv. Pavel v Londýně 102.620, chrám Božské Moudrosti v Cařihradě 90.864, dóm Kolínský n. R. 69.400'□. Chladná, těžká nádhera ujímá sice ohromné budově dojmu krásy církevní. Avšak velebnost poměrů, velikost, volnost, lahoda obrovských prostor nedala se zničiti ani barokní dekorací. A čím častěji navštěvovatel smělými síněmi putuje, čím častěji za různých dob denních pozoruje kouzelné účinky světla, tím více lne srdce jeho k první svatyni církve katolické.

Přehled církevně-umělecké činnosti v Praze r. 1880—1882.*)

Díla architektonická.

Architekt **A. V. Barvitius**: Stavba *basiliky sv. Václava na Smíchově* až do výšky hlavní římsy lodí bočních, apsida v celé výšce vyvedena. — Návrh na kapli *sv. Anny v Eltschi* pro knížete z Löwensteina. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Kaple pohřební rodiny Rozkošných* na hřbitově smíchovském ve slohu renaissančním z hořického kamene. Geniové ve štítu sochařem Mislbekem vyvedení drží věnec mosaikou vyplněný. Vnitřek bohatě okrášlený různobarevným mramorem stukovým a malbou má ve středu mosaikovou „Orans" z katakomb římských dle nákresu Fr. Sequense. — Podobná *kaple rodiny Novotných* v Klecanech. Relief z hořického kamene (dva andělé s věncem) pracoval Ludvík Šimek. Úprava vnitřku zůstavena na rok letošní. — Bohatá polychromie a úprava *kaple Marianské* (v pražském kostele sv. Vojtěcha) s malovaným oknem a polychromií staré sochy Marie Panny.

Oltář renaissanční pro Prostiboř na patronátu J. J. knížete Löwensteina. (*Z Akademie křesťanské.*) — Druhý *boční oltář slohu renaissančního* pro farní kostel *v Křečhoři*, zcela pozlacený. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Domácí oltář skládací* pro J. M. nejd. p. biskupa brněnského Františka Sal. Bauera, jakož i celá úprava residence biskupské. (*Z Akademie křesťanské.*)

Pomník purkmistra Bělského na hřbitově Vyšehradském z červeného mramoru českého s použitím belgické žuly a bílého mramoru carrarského. — *Pomník rodiny Peluňkovy* na hřbitově smíchovském z hořického kamene s mosaikou představující vzkříšení Páně. — Velkolepý *pomník prof. Duchka* v Mödlingu u Klosterneuburgu, vesměs z carrarského mramoru, jakož i barevných mramorů a žul. — *Nákres na pomník Horského* objednaný od klubu hospodářského.

Kalich jubilejní pro vdp. opata Rottera. (*Z Akademie křesťanské.*) *Svícny renaissanční* (dva druhy) pro vdp. opata Strahovského Starého a mnoho jiných předmětů kostelních. (*Z Akademie křesťanské.*)

Architekt **Josef Mocker**: Podrobné nákresy na portály a průčelí *hlavního chrámu sv. Víta*, pro rekonstrukci velké věže a jiných částí. — Nákresy architektonické pro barevná *okna v kapli sv. Václavské, Martinické* a *Valdštýnské*, která v obou posléze uvedených kaplích již skutečně zasazena jsou. — Nákresy na *královský oratoř* v témž velechrámu, který až na sochy zhotoven jest. — Věrná *kopie v barvách mosaiky* z doby Karla IV. nad bývalým bočním vchodem do velechrámu v přirozené velikosti. (*Jednota sv. Vítská.*)

---

*) Viz »Method« roč. VI., str. 20.

Návrhy na opravu arciděkanského *kostela sv. Bartoloměje* v Plzni; nejdůležitější restaurace zevnějšku a polychromie vnitřku (klenba choru figurálně, ostatní ornamentálně) jest již provedena; na novém hlavním portálu jakož i na velkolepém novém hlavním oltáři se již pracuje. (*Městská rada plzeňská.*) — Návrhy na opravu gotické části děkanského *kostela sv. Bartoloměje v Kolíně* z doby Karla IV. Důkladná oprava zevnějšku již zahájena jest. (*Nákladem jednoty pro obnovu kostela kolínského.*) — Návrhy na opravu děkanského *kostela sv. Bartoloměje v Rakovníku.* Objednal patronátní úřad v Rakovníku. (*Z Akademie křesťanské.*) — Nákresy a provedení průčelí *kostela sv. Jiljí v Nymburce.* (*Patronátní úřad.*) — Nákresy na rozšíření *kostela sv. Petra v Křivoklátě*; nová část do hlavní římsy provedena. (*Kníže Fürstenberk.*) — Nákresy na rozšíření *kostela v Korouhvi.* (*Z Akademie křesťanské*).

Nové *oltáře* slohu gotického *v Dolíně* (*z Akademie křesťanské*) a *v Písku.*

Kalich nádherný stříbrný, s kuppou a patenou z ryzého zlata pro uroz. paní hraběnku Nosticovou. (*Z Akademie křesťanské.*)

Sochař **Ludvík Šimek.** Roku 1880: Socha *sv. Václava* v nadživotní velikosti z pískovce mšenského na novém proboštství hradčanském. (Nákladem vdp. probošta Würfela.) — *Kristus Pán žehnající* z carrarského mramoru na hrobku manželů Magagnolových; socha 5 stop vysoká jest dosud jedinou z mramoru carrarského na hřbitovech pražských. — *Pražské Jezulátko* v kostele Matky Boží Vítězné věrně kopiroval. Odlitky sádrové lze objednati u vdp. faráře Stránského.

R. 1881: Znamenitou sochu *sv. Václava* od Petra Arlera v chrámě sv. Víta s velikou pílí a svědomitostí obnovil. (Téhož roku provedeny jsou dvě skice představující »pýchu« a »pokoru« ve dvou variacích; — socha Jiříka z Poděbrad z istrianského kamene pro hraběte J. Waldsteina v Mittergrabern; — pak skupení představující založení města Prahy (Libuše prorokující a u její nohou dva tesaři práh osekávající) co práce konkurenční pro most Palackého.

R. 1882. Skice soch pro Rudolfinum pražské: *Michel-Angelo, Phidias, Palestrina* (dvě variace). — Skice a napotom modell v nadživotní velikosti pro sochu *Bruncvíka* (Rolanda) na pražském mostě Karlově. — *Relief* představující *dva anděly* držící věnec z kamene *hořického* pro hřbitovní kapli v Klecanech. — *Sv. Onofrius* (skice) do Bilína; objednal vp. Hanel, kaplan. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Panna Maria* a *sv. Jan, apoštol* (malé modelky) pro stříbrnou monstrancí objednanou od d. Jana Pavlíka, faráře v Mokrolazcích u Opavy ve Slezsku. (*Z Akademie křesťanské.*)

Malíř a prof. **František Sequens.** *Malby na stěnách kaple Martinické* u sv. Víta s následujícími obrazy: 1. Povolání sv. Petra a Ondřeje k úřadu apoštolskému. 2. Sv. Ondřej káže evangelium Řekům. 3. Sv. Ondřej před soudcem. 4. Sv. Ondřej v žaláři. 5. Sv. Ondřej s nadšením patří ze vzdáli na nástroj své smrti mučenické — kříž. 6. Křižování sv. Ondřeje. 7. Kristus Pán ve slávě. Stěna levá malována nákladem hr. Jindřicha Clam-Martinice. (*Z jednoty sv. Vítské.*)

Udání polychromie a dozor při práci *v kostele černoseckém.*

Malba na klenbě s anděly ve *hřbitovní kapli* rodiny Rozkošného na hřbitově *smíchovském* jakož i *karton* pro *mosaikový obraz* představující Rodičku Boží (po způsobu Oranty z římských katakomb).

Cartony na figurální část *nových oken malovaných: 1. u sv. Víta a) v kapli Waldštejnské* (sv. Magdaleny), představující skupeninu, kterak sv. Magdalena nohy Božského Vykupitele slzami smáčí; pod obrazem pak postavy sv. apoštolů Bartoloměje a Tomáše. *b) V kapli Martinické* (sv. Ondřejské): svrchu v kružbě — Spasitel žehnající, tři božské ctnosti: víra, naděje a láska, dole pak řada šesti světců: dvou apoštolů později zvolených (Matěj a Barnabáš), dvou evangelistů, kteří nebyli apoštoly (Marek a Lukáš) a dvou prvomučenníků-jáhnů (Štěpán a Vavřinec). (*Z jednoty sv. Vítské.*) — *2. V kostele sv. Vojtěcha* (kaple Marianská): Sv. Anna vyučující blah. Pannu Marii.

Obrazy tabulové: Sv. Jakub pro patronát hr. Jindřicha Clam-Martinice. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Sv. Vojtěch,* oltářní obraz pro kostel Písecký. — *Matka Boží sv. Lukáše,* oltářní obraz pro domácí kapli hradčanského proboštství. — *Madonna s Ježíškem,* oltářní obraz do Ročova na patronátu knížete Adolfa Švarcenberka. — *Pán Ježíš v hrobě ležící* pro Boží hrob v kostele šedých sester v Praze. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Maria Panna* co ochranitelka křesťanů, pro děkanský kostel v Chebu. (*Z Akademie křesťanské.*) — *Narození Páně,* Sv. tři králové a pastýři, skříňový oltářík domácí pro uroz. pí. hraběnku Swértsovou.

Malíř **Petr Maixner.**

1880. Opravení a obnova starých *stěnomaleb ve Smíškově kapli* v kostele sv. Barbory *v Kutné Hoře.* (Nákladem *c. k. centrální komise.*)

1881. Oprava a doplnění *stěnomaleb* z XIV. věku ve farním kostele Slavětínském. (Nákladem patronátu hr. *Thun-Hohensteinského.*)

1882. Oprava staré *obecní síně* na *staroměstské radnici* pražské. (Nákladem *obce pražské.*)

Obnova stěnomaleb ve svatební síni *na Zvíkově.* (Nákladem knížete *Karla Švarcenberka.*)

Obrazy tabulové: Oltářní obraz *sv. Prokopa.* Oltářní obraz *Všech Svatých* pro kostel *v Malkovicích.* (Nákladem *náboženské matice.*)

Lehner.

Výroční zpráva jednoty pro dostavění hlavn. chrámu sv. Víta

od 1. ledna 1881 do 31. prosince 1881.

Povinnou výroční zprávu velectěné valné hromadě za rok 1881 předkládajíc dovoluje si ředitelstvo jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta v Praze především zmíniti se o pokroku stavby při témž velechrámě, o nějž i v roce uplynulém jednota s veškerým úsilím se starala.

Při mírné pohodě r. 1881 bylo možno započíti práce zednické již dne 28. března i pokračovati v nich až do samých vánoc; nutné však práce přípravné hned v prvních měsících téhož roku na staveništi se vykonaly.

Z bývalého archivu kapitolního odstraněna jest střecha šindelová, klenutí valené a obojí spodní klenutí mřížkované, jakož i značná část hlavní zdi, což vykonáno do konce února, ostatní zeď v měsíci březnu jest odstraněna.

Zmíněná hlavní zeď zdá se náležeti z polovice době Karla IV., čehož důkazem jsou bezčetné stopy požáru, kdežto druhá polovice zdi na západ obrácená bezpochyby teprv po známém velkém požáru provedena byla. Vypažení průčelí na západním pilíři podporném jakož i pažba okenní tam se nalezající zhotoveny jsou z pískovce Žehrovického a tudíž rovněž za doby pozdější, jelikož teprv po onom požáru se onoho kamene užívalo. Ku vnitřnímu zdivu užilo se opuky, kteráž mrazem a vnímáním plynů čpavkových ze sousední maštale velmi utrpěla a na mnohých místech úplně byla rozpukána. Jelikož i západní pilíř podporný při hlavní věži byl velice chatrný, započalo se 28. března zazdění otvoru okenního, v témž pilíři se nalezajícího; zdivo sestávající ze čtvercového pískovce a malty z hydraulického vápna v první polovici dubna až do výše obloukové jest dohotoveno, načež se po 14 dní nechalo náležitě vyschnouti a posléze byl oblouk cihlami dobře pálenými vyklínován.

Na žebrách klenbových této kaple jindy za archiv sloužící jakož i na hladkých stěnách blíž klenutí shledána jednoduchá malba, představující erb vždy věrné kapitoly metropolitní u sv. Víta jakož také znak rodu Berků z Dubé a tyto nápisy: »Insignia Capituli Sct. Ecclesiae Metropolitanae Pragensis 1593« a: »Sbinko Berka, Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Pragensis, Legatus Natus.«

Pilně pracováno též v huti kamenické, zejmena uchystány bohatě článkované ozdobné částky k průčelím, což arci delší dobu vyžaduje, kdežto hladké čtverce mohly teprv po započetí práce stavební pozvenáhla se uchystati. Ku konci dubna započato se stavbou v průčelí hlavním jakož i v průčelí pobočném na pravé straně, v měsíci květnu pracováno také na jižní části věže průčelné jakož i na pilíři k hudebnímu kůru; od června pak počínaje vztahovaly se práce též na jihozápadní část této věže jakož také na celou řadu kaplí po jižní straně ležící.

Touž dobou vybouráno zdivo základní zdi v bývalém archivu kapitolním, kteréž v hořejších vrstvách čpavkem a vlhkostí bylo v maltě velice poškozeno; vybouráno vše až do hloubky 1 stopy pod základem věžních pilířů, načež položena vrstva betonu ve výšce 18 palců, nad ní zhotoveno zdivo a sice vespod z opuky, dále nahoru z kamene davelského až do výšky 3 stop; posléze byla celá kaple vrstvou kamene čtvercového v mohutnosti 18 palců vydlážděna.

V hlavní věži vyzdění na 3 metry široké, jímž dle zprávy vloni podané měly zachyceny býti přepasy, dosáhlo výše 6 sáhův a 3 stop; koncem roku přestalo se při čtvrté vrstvě podporného klenutí.

Při vyzdění tomto pouze zevnějšek obložen jest kamenem čtvercovým, vnitřek pak opukou a semletým vápnem hydraulickým jest vyplněn.

V době této bylo též zazdění zúženého nejspodnějšího okna v hlavní věži až na několik klenáků dokončeno.

V starém velechrámě chatrné veřeje a roubení obou oken kaple sv. Václavské jakož také roubení nad oratoriem císařským byly nově zřízeny.

V huti kamenické bylo r. 1881 vykrouženo:

2326	krychlových	stop	bohatě ozdobených postranních okras k průčelím;
1272	»	»	postranních pažeb k průčelím a částek pilířů;
1204	»	»	postranních shodců a říms zátažních;
1212	»	»	shodců s oddíly a článkováním

657	krychlových stop	shodců s násadami přepasů k pilířům pro varhany určeným;
711	»	» opěr žeberních ku klenutím hudebního kůru jakož i opěry pro hlavní věž;
1318	»	» pažeb okenních do hlavní věže;
315	»	» pažeb okenních do oken kaplí na straně jižní;
3508	»	» čtverců a pilířů článkovaných;
13239	»	» hladce vykroužených kamenů čtvercových.

Při stavbě zaměstnáni byli po celý rok jeden palír kamenický a jeden zednický, 34—36 kameníků, 4 tesaři a 2 kováři; 15—19 zedníků počínaje od dubna s 20—26 podavači a v měsících zimních s 32 nádeníky.

S uspokojením může jednota k tomu poukázati, že koncem roku 1881 průčelí jižní jakož i pravá část hlavního průčelí až do výšky podvoje (nadedveří) t. j. do výše 20 stop zdiva roku 1880 z tesového kamene zhotoveného, po levé pak straně až do výšky 15 stop vystoupilo; severní průčelí a severní věž průčelní dospěly výše 20 víd. stop, věž jižní dospěla do 13, na některých místech do 15 stop, konečně hlavní a příční zdě jižních kaplí až do výše 13 stop. Podotkneme-li k tomu, že na začátku roku přítomného na západní straně hlavní věže sbouráno jest roubení pilířů po požáru přidělané, jest patrno, že tímto způsobem jižní hlavní zeď jakož také zeď kaple sousedící s bývalým archivem nabyla spojení s oběma věžními pilíři, čímž staveniště také na straně jižní úplně jest uzavřeno.

Kdokoli až po dnešní den nepoznal a neuvážil, jak skrovnou část velechrámu tvořil dosavadní svato-Vítský chrám, ten ať se rozhlédne po uzavřených, k nebi se pnoucích zdích na staveništi a zajisté tam zaslechne volání hlasité otcův našich, kteréž z nebetyčných, avšak osamotnělých obloukův a pilířů se ozývalo, k opětnému započetí přerušeného díla po tak dlouhé přestávce mocně vybízejíc.

Jest pak už nynější pokrok nové stavby chrámové zřejmým důkazem, že v době naší, na velečiny tak bohaté, onen upomínající hlas bez ozvěny nezůstal a že pokolení nynější odhodláno jest, tuto krásnou křesťanskou velestavbu v témž zbožném duchu dokončiti, v jakémž ctihodní první mistři stavitelští ji započali.

Stává-li se tou měrou pokračující stavba pro každého člena jednoty naší pramenem uspokojení, naplňuje se s druhé strany žalem srdce jednoho každého z nás, pomníme-li, že onomu muži, který s tak velkou láskou a čilou horlivostí jakožto předseda o uskutečnění účelu jednoty naší se staral, nebylo více dopřáno z tohoto pokroku stavby se radovati.

Sotva že při velechrámě započaty byly práce stavební na rok 1881. určené, uvržen jest následkem zmáhající se slabosti vysocectěný předseda naší jednoty Jeho Excel. Bedřich hrabě z Thunů-Hohensteinů na lůžko nemoci, z něhož vyjma jen kratičkou dobu více nepovstal, až jej Bůh k sobě povolal dne 24. září 1881.

Každý z nás domyslí se, kterak toho zvěčnělý předseda želel, že mu nebylo možno veškerou činnost věnovati jednotě právě v takové době, když jednota, chtějíc zameziti úplné vyčerpání své jistiny, s dvojnásobným úsilím starati se musí o opatření nových prostředků k dosažení vznešeného cíle svého. Vždyť jsme všichni svědky té jemné svědomitosti a neomrzelosti, s jakouž zvěčnělý pracím spolkovým se věnoval, jak to při valné hromadě dne 24. listopadu 1877 konané po opětném zvolení hraběte Thuna za předsedu vděčně uznal sám Jeho Emin. nejdůstojnější protektor naší jednoty poukázav k heslu hraběcí rodiny: »V práci nikdy neumdlévati« (im Thun nie ruh'n).

Pohřeb J. Exc. p. hraběte konal se na svěřenském velkostatku Děčíně dne 27. září m. r. Ředitelstvo za tou příčinou na znamení veleúcty ku svému předsedovi vyslalo do Děčína zvláštní deputaci. Pohřební průvod vedl Jeho Em. nejdůst. p. kardinál a arcibiskup Bedřich kníže ze Schwarzenberků.

Milostivé přízni Jeho Veličenstva má jednota co děkovati, že nejvyšším rozhodnutím ze dne 8. června 1881 ve Svém nejvyšším jméně a jménem Jejího Vel. císařovny jakož i Jeho Cís. Výs. nejjas. p. korunního prince Rudolfa na pět let roční příspěvek 6000 zl. r. m. povoliti ráčil.

Taktéž Její Cís. Vel. Marie Anna Pia udělila jednotě nejmilostivěji částku 1000 zl. a Její Cís. Výsost paní korunní princezna Štěpánka 300 zl.

Avšak i z dalších kruhů dostalo se jednotě předešlého roku značných darů, z nichž přede všemi vytknut budiž velkomyslný dar kanovníka a kustoda velechrámu sv. Víta p. Jana Bernarda, který k zařízení nových oken v staroslavné kapli sv. Václavské obnos 3000 zl. věnoval a ředitelstvu jednoty také již odevzdal. V oknech těch budou obrazy všech patronů zemských dle kartonů p. prof. Fr. Sequense, které ještě letos budou vykresleny. Mimo to poskytnuty jednotě mezi jinými dary zvláště od slavné české spořitelny 500 zl.; od kanovníka p. Václava Valsy v Kroměříži prostřednictvím pana kanovníka Hory 500 zl.; od pí. Joh. Moravcové, roz. Küffrové z Asmansvilla v Praze v únoru 100 zl. a o slavnosti sv. Václava k upomínce na jejího zemřelého chotě 100 zl.; od p. P. Josefa Bendelina, faráře v Eisendorfu v hrabství Kladském za příčinou jeho kněžských druhotin 600 marků; od p. dědiců dr. Václava ryt. z Eisensteinů prostřednictvím pana purkmistra kr. hl. města Prahy 200 zl.; od p. Lazara Löwensteina v Londýně prostřednictvím pana kanovníka Hory opětně 150 zl.; od J. Jasn. Vilemíny kněžny Schwarzenberkové 50 zl.; od neznámého pána 1000 zl.; od příznivce, jenž si nepřeje jmenován býti, prostřednictvím p. Ig. Krause, c. k. poštmistra dlužní úpis c. k. v zlatě zúročitelného dluhu státního v obnosu 1000 zl. s výhradou užívání úroků do roku 1888.

Budiž dovoleno tuto sděliti slavnému shromáždění potěšitelnou zvěst, ač do této zprávy vlastně ještě ne-

náleží, že zajištěno jest polychromované ozdobení další jedné kaple v ochozu kůru či presbyteria. Jeho biskupská Milost pan dr. theol. Karel Fr. Průcha, světicí biskup a děkan kapitoly metropolitní, nabídl spanilomyslně ředitelstvu jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta dopisem ze dne 1. května t. r., že hotov jest, značnou obětí podporovati úmysl, aby se kaple ústřední v ochozu kůru t. j. kaple Berkovská čili kaple nejsv. Trojice stala místem milosti k poctě blah. Marie Panny určeným.

Malby v kapli této mají dle téhož úmyslu býti oslavou Navštívení Marie Panny, neboť jest to v skutku nutnou potřebou našeho velechrámu, aby zde byla zvláštní kaple Marianská, jelikož dóm ten dle zbožného úmyslu královského zakladatele výslovně ku cti Matky Boží a sv. patronů Víta a Václava vysvěcen byl.

O této záležitosti radí se nyní umělecký odbor ředitelstva a bude lze v budoucí zprávě obšírně o tom se vysloviti.

I v odkazech pamatováno předešlého roku velmi štědře na jednotu a obdržela táž po p. Josefu Rubešovi v Bubenči odkaz, který více než 7000 zl. činí, jehož užívání však slečně Leop. Monelli doživotně vyhraženo jest; po p. Josefu Hackerovi, optikovi v Praze, posléz v Štýrském Hradci 1000 zl.; po paní Marii Schmutzerové 100 zl.; po světském kněži a kníž. arcib. notáři Fr. Veitovi v Dobříši 50 zl.; po čestném kanovníku dru. Augustinu Svobodovi v Počátkách 50 zl.; a mimo jiné též po Johaně Koestlerové v Řepích prostřednictvím správy trestnice 25 zl., a taktéž po Antonii Gregorové v Řepích 9 zl. 11 kr.

Obnosy ze sbírek došly jednotu v roce 1881 ze všech diecési českých, zejména ze sbírek ve farních a vikariatních okresích pražské arcidiecése od kn. arcib. konsistoře v Praze zavedených značný obnos 1009 zl. 91 kr., ze sbírek diecése budějovické 378 zl. 36 kr.

Sbírky u velechrámu sv. Víta o slavnostech sv. Jana Nep. a sv. Václava vynesly více než v r. 1880 a sice obnášela prvnější 217 zl. 24 kr. a druhá 114 zl. 25 kr. proti 197 zl. 68 kr. a 71 zl. 98 kr. r. 1881.

Taktéž vzrostly částky, které ze schránek na mostě a při velechrámu vybrány byly, ze 192 zl. 41 kr. roku 1880 vloni až na 447 zl. 48 kr. a možno doufati, že rychlé pokračování stavby přiměje obecenstvo, aby staveniště častěji navštěvovalo a sobě připomenulo, že také tímto způsobem ku stavbě přispívati lze.

Rovněž na příspěvcích pánů členů jednoty více se sešlo a dostoupily příspěvky ty — včítajíc arci také zaplacených několik nedoplatků — výše 9346 zl. 54 kr. proti 8161 zl. 83 kr. roku 1880.

V příčině počtu skutečných členů želí jednota ztrátu značného počtu 29 členů, kteří zemřeli a mezi nimi mužové, kteří po dlouhá léta ku spolku přináleželi a si o jednotu naši zásluh získali.

Členů odvádějících roční příspěvek 5 zl. získala jednota 28 a ztratila 8, zbylo tudíž koncem roku 198.

Členů přispívajících čítá tou dobou jednota 1578

Porovnáme-li zbytek jmění koncem r. 1881 pozůstalý se zbytkem pozůstalým v r. 1880, seznáme, že jmění spolkové vždy více se vyčerpává a brzy úplně vyčerpá, má-li stavba stejnou měrou jako doposud pokračovati, což do roka 60—70.000 zl. vyžaduje.

Že však nutno jest pokračovati se stejným úsilím v další stavbě velechrámu, o tom nás přesvědčí jediný pohled na číslice ve výročním účtu se vyskytující, z nichž patrný jest obnos režie, na němž nižádné úspory docíliti nelze, kteréhož ale jen v tom případě úplně využitkovati možno, bude-li ve stavbě stejnými jako posud rozměry pokračováno.

Koncem roku 1880 zůstala hotovost 48.343 zl. a mimo to jistiny a cenné papíry v obnosu 57.425 zl., čítáme-li je v ceně nominelní; naproti tomu v r. 1881 zbývá pouze hotovost 25.249 zl. a jistiny i cenné papíry v sumě 58.425 zl., při čemž podotknouti sluší, že právo požívání úroků z oněch 1000 zl., které proti lonsku přibyly, teprv po r. 1888 jednotě náležeti bude.

Mohlo-li se ještě před 2—3 roky s některých stran namítati, že stav jmění jednoty sv.-Vítské tak značný jest, že není možno jej tak brzy vyčerpati, námitka ta dnes pozbyla úplně své podstaty, neboť skutečný stav věci každému jest patrný a protož nastává všem členům jednoty, především pak pp. jednatelům naléhavá povinnost, starati se o získání nových členův a pojištění četných příspěvkův. — Byloť sice úmyslem ředitelstva, aby už v r. 1881 s přispěním dám vysoké šlechty jakož i vážených rodin měšťanských se provedl podnik, z něhož by značný zisk pro jednotu vyplynul; k účelu tomu za předsednictví bývalého pana předsedy jednoty naší konána schůze jednatelův a zvolen komitét, k němuž Jeho Excellence některého člena vysoké šlechty pozvati přislíbil; avšak za příčinou ochuravění a posléz úmrtí pana předsedy nemohl úmysl ten v minulém roce býti v skutek uveden.

Byl několikráte učiněn dotaz, zdaž by nemohla jednota pro dostavění velechrámu sv. Vítského dosíci podílu nějakého na výnosu státní loterie dobročinné; avšak na dotaz ten odpověděno, že toho očekávati nelze a sice z té příčiny, jelikož účel naší jednoty jiný jest než účel spolků, pro něž výtěžek loterie dotčené určen bývá.

Vydatné a úplně jisté pomoci lze očekávati pouze tou cestou, bude-li zvýšena subvence, která se z prostředků státních jakož také od vysokého sněmu zemského pro království České nyní poskytuje; o zvýšení takové arci jednota s plným právem se pokusiti musí. Ovšem ale nikterak podceňovati nesmíme onu pomoc, kterouž by nám obyvatelstvo celých Čech dary a příspěvky svými poskytnouti mohlo, kdyby bedlivě uvážilo slova, kteráž Jeho Eminence Nejdůstojnější p. kardinál, primas a kníže arcibiskup Bedřich k němu promluvil, řka v pastýřském listu svém ze dne 16. září 1860: »Dejte, co dle sil svých dáti můžete; kdo má mnoho, ať mnoho uštědří; kdo málo má, i z mála přispěj; dejte, rozmilí, ať jest mnoho nebo málo, avšak dejte všickni a vznešené dílo se zdaří!«

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení monstrance: pro dp. Hynka Hofmanna, faráře v Kleinhahnu. — Patenky k nemocným: pro dp. J. Dvořáka, zám. kaplana v Malešově a pro dp. Gust. Budera, kaplana v Hrádku. — Monstrance, ciborium, kalich a tři nádobky na sv. oleje: pro dp. Jana Schmida, far. v Bitově na Moravě. — Kalich pro dp. Fr. Kopiště, faráře v Luži a pro dp. Ondř. Haasa, faráře v Tišňovicích. — Ostensorium: pro dp. Jana Křivohlávka, faráře v Jabloném. — Nádobka na sv. oleje: pro J. J. vys. uroz. pana knížete Öttingen-Wallersteina. — Kropenky: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a pro dp. Jana Bínu, faráře v Plasích u Plzně. — Kaditelnice: pro J. J. vysoce uroz. pana knížete Öttingen-Wallersteina. — Mešní konvičky a konvička ku křtu stácky: pro J. J. vys. uroz. pana knížete Öttingen-Wallersteina. — Kropáček: pro dp. Jana Libertina, administr. v Mešně.

Rozličné. Harmonické zvonky: pro blahorodou pí. Marii Matzkovou v Postoloprtech a pro sl. purkmistrovský úřad v Horažďovicích. — Nástroj na pečení hostií: pro sl. patronátní úřad v Rakovníku.

Paramenty. Kasule bílá a červená: pro J. O. vys. uroz. pana hraběte Harracha. — Pluvialy fialové: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a pro dp. Ant. Maděru, faráře v Březových Horách. — Vela: pro blahor. p. Končického, obchodníka v Praze, pro vys. uroz. pí. hraběnku Westphalen a pro dp. Jana Matouše, duch. správce v Kartouzích. — Štoly fialové: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděk. v Kutné Hoře a pro dp. Kašp. Ibla, kaplana v St. Sedlišti. — Komže pro ministranty: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Conopea: pro vdp. hrab. Fr. Schönborna, ředitele kn. arcib. semináře v Praze. — Příkrov: pro dp. Jos. Rathouského, faráře v Langenavě. — Drahocenné dva koberce: pro vdp. Klem. Vlasáka, rektora na sv Hoře.

Prádlo kostelní. Alba: pro J. O. pana hrab. Harracha; dvě alby; humerale, corporale, purifikatoria, ručníčky a pally: pro kapli c. k. okresního soudu v Praze; rocheta: pro vdp. hraběte Fr. Schönborna, rektora kn. arcib. semináře v Praze

II. Nová objednání.

Práce kovové. Ciborium: dp. Jindř. Sommer, kaplan ve Frýdlandě v Čechách. — Pozlacení ciboria: dp. Jindřich Sommer, kaplan ve Frýdlandě v Čechách. — Relikviář: dp. Karel Bílčík, farář v Roketnici u Přerova. — Missal skvostný: dp. Jan Novotný, farář v Sokolnici u Brna.

Paramenty. Kasuli bílou, bohatě zlatem vyšívanou: dp. Fr. Růžička, farář ve Zdounkách na Moravě. — Celý fialový ornát (kasuli, 2 dalmatiky a pluvial): dp. Blažej Krunert, kaplan v Poděbradech.

Odvod ku praporu „Methoda“ za měsíc leden.

Zdá se, že prosba redaktorova ku přátelům »Methoda« v posledním čísle minulého ročníku uvedená, nezůstane neoslyšena. Přibylo několik nových předplatitelů.

V semináři olomouckém vzrostl počet předplatitelů ze 17 na *28*.

V semináři litoměřickém z 11 na *18*.

Vdp. vikář J. Duben v Nezamyslicích, starý přítel »Methoda«, získal *dva* vdp. faráře svého vikariátu: Matěje Zieglosera, faráře ve Strašíms a Jos. Kováře, faráře ve Svojšicích.

Kolik dosavádních předplatitelů, tolik buď agentů vikariátních, ale činných!

Během ledna *ztratil* »Method« *11 předplatitelů* dílem úmrtím, dílem vystoupením. Za náhradu přihlásilo se *nových* předplatitelů zase *11*:

Cyrillo-Methodějské knihkupectví v Praze . . 3
Bezstarosti Karel, farář v Budišově 1
Findinský Karel, arcikněz ve Frýdku (Slezsko) 1
J. K. Hraše, c. k. školní inspektor v Novém Městě n/M. 1
Michálek Fr., kooperátor v Měříně 1
Sl. Rohlenova K. v Praze 1
Jan Soukop, farář v Doubravici 1
Tondl Ant., rector v Hradci Králové . . . 1
Fr. Wolf, koop v Sandlu (Horní Rakousy) . . 1

Koncem ledna čítá tedy »Method« celkem *380 předplatitelů*.

Aby přátelům výtvarného umění církevního poskytována byla ustavičná evidence k rozšiřování »Methoda« po vikariátech, uváděti se budou *měsíční výkazy* o vzrůstu odběratelstva.

Kéž nový rok stane se »Methodu« požehnaným!

Při sestavování onoho seznamu ve 12. čísle min. ročníku dle diecési a abecedního pořádku uveřejněného snadno mohla povstati zde a onde chyba vynecháním a j. Sám nyní maně jsem při obnově předplatného na jednoho starého abonnenta připadl, který v seznamu není uveden: vdp. *J. Formánek*, bisk. vikář, arcikněz na Týnci. Přijde-li kdo na podobný poklesek, račiž mi ho laskavě sděliti, aby seznam byl zcela správný.

Lehner.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce*. Předplatné, jež činí poštovní zásilkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy*, týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 2. **V Praze, dne 28. února 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Nekrolog † biskupa Budějovického Jana Valeriána Jirsíka. — Inventář chrámových věcí rakovnického kostela sv. Bartoloměje r. 1636. — Farní chrám Páně sv. Martina, biskupa, v Tvarožné. Farní chrám Páně Nejsv. Trojice ve Všestarech. Farní chrám Páně sv. Marka ve Stěžerách. — Sloh renaissanční. F. J. Lehner. Měsíční zpráva odboru uměleckého Akad. křest. — Odvod k »Methodu«.

Biskup slavný odešel. Pastýř přelaskavý své stádo opustil. Miláček lidu hlavu svou stříbrovlasou složil ku spánku věčnému.

Biskup Budějovický,

JAN VALERIÁN JIRSÍK,

zemřel dne 23. února. Diecése úpěnlivě lká. Vlasť česká truchlí. Církev katolická za ním utěšeně volá: »Requiescat in pace!« Za práci tolikaletou, tak požehnanou a vydatnou zasloužil si toho odpočinku. Na něm splnilo se zaslíbení čtvrtého přikázání Božího. Že miloval Otce svého na nebi a obojí matku svou duchovní i tělesnou na zemi — Církev i vlasť — »dlouho byl živ a dobře se mu vedlo na zemi.« — »Dlouho byl živ!« Kristu Pánu sloužil 85 let; Beránka Nejsvětějšího kněžskou rukou obětoval 63 roků; rozsáhlé stádo jakožto biskup 32 roků spravoval. Je-li pak zdar úsilovné práce a láska lidu odměnou pozemskou, »dobře se mu vedlo na zemi.« Tolik práce vykonal a tolik lásky si vydobil, jak v slzavém údolí málo komu bývá dopřáno. Pracoval a byl milován až do konce živobytí. Chrabrý vojevůdce slavně válčil berlou biskupskou a mečem slova Božího. Když dílo dokonal, složil ruce, sklonil hlavu a rodinu svou opustil. Skráně jeho vavřínem věčně zeleným ověnčí sám Mistr a Král nebeský.

Inventář chrámových věcí Rakovnického kostela sv. Bartoloměje z r. 1636.

Sděluje Dr. *Sigmund Winter*.

Rakovnický kostel byl před osudnou válkou třicetiletou velmi bohat náčiním chrámovým. V kšaftovních knihách 16. věku ne jeden zbožný člověk pamatuje, prve než ze světa vykročil, na děkanský chrám a jeho sluhy. Hrubí soldati dotčené vojny ulehčili však pokladu chrámovému; do r. 1634 uměli naši měšťané svoje posvátné a drahocennější chrámové věci dobře schovávati, v čemž jim do několikráte dobře posloužil šnek kostelní zavřený čtyřmi zámky. Ale toho roku nešťastného »27. aug. město Rakovník vyšturmováno, nejvíce nízcí to byli soldati«, tak píše si v paměti starý očitý svědek měštěnín Zahrádko, »v kostele dobyli se do šneku, vzali samotných kalichů dvacet!« Nebylo ani za čtyřmi zámky bezpečnosti.

Co jiného pobrala tenkráte válečná chasa, o tom nepíše Zahrádko, — ale inventář z r. 1636 je dostatečným svědkem nuzoty děkanského chrámu. Než z této historické příčiny nezasýlám důstojnému panu redaktorovi inventáře toho, nýbrž činím tak hlavně pro leckterý terminus technicus, kterýž mně, bývalému pražskému kostelníkovi, zdá se býti pěkně zajímavým a pak z příčiny té, že poznáme i v takových inventářích, suše psaných, hodný kus kultury a uměleckého vkusu našich dobrých předků. Slovo za slovem inventář zní:

»26. máje v přítomnosti vel. kněze Dionisiusa Stanislava Smolzhořechovského z Volstruna, pana děkana a p. Pavla Phaenixe, Andreasa Rusina, kostelníkův (to byli měšťané k správě kostelní volení!) věci novotnému zvoníkovi Stanislavovi Kozlenskýmu postoupené:

Ornatové: 1. bílý damaškový, 2. bílý, zlatem protkávaný; 3. zlatohlavový s krucifixem; 4. červený damaškový; 5. červený karmazynový; 6. aksamitový červený; 7. zelený aksamitový s Pannou Marií; 8. šamlatový fialové barvy; 9. černý aksamitový; 10. zelený aksamitový, květovaný; 11. modrý aksamitový strhaným křížem; 12. barvy cihelní.

Některé ornaty mají stuly, díl beze stul.

Stuly bez ornatu tři; z nichž jedna červená premovaná soukenná; dvě manyple bez stul; jeden modrý tamynový.

Pluvialy dva — červeuý a damaškový tělné barvy.

Dalmatyky dvě s puklami pozlacenými, rozynové barvy.

Nebesa damaškovy žluty s modrými firhaňky nad nesení monstrancí.

Alb šest, dvě s krajkami, ostatní prosty.

Humerály dva; tři komže, jedna s krajkami a ministrantům dvě červené sukničky.

Tři pasy k albám.

Ubrusů na oltáře 37. Od paní Barbory z Rohatec darovaný harasový ubrus s franclemi; od paní Kateřiny z Kolovrat tři s mřížemi a krajky (!). Od též paní darovaná tři antipendia harasovy s mřížemi červeny a bíly; jedno damaškové tělné barvy na velký oltář; zelené plátěné jest v kaple; na oltáři P. Marie koženy tisknuty; v koutě na oltáři s třemi obrazy platěné. Na literátském oltáři kožené tisknuté od paní Marie Samsonovy. V kaple na oltáři soukenné a mimo to tři černy sprosty.

Pleny dvě s červeným vyšíváním; jedna velká s černým a zlatým vyplňováním. Od paní Vodřejovsky černá pinta s zlatými krajky. Šátek a plena od p. Zuzany Andresovy. Bílá plena k ciborium prostá, portative k ní. Na kalichy dva šátky damaškové, vlasové barvy; item šátek na kalich s mřížemi; item červený tykytový; item s perlami.

Teky na corporaly, jedna červeně žlutá.

Tři paly s krajkami.

Kalich stříbrný, uvnitř pozlacený; ciborium pozlacený; pláštík na ciborium vyšívaný; druhý zlatohlavový; koflíček k abluti; pytlíky na kalichy jsou tři; šály tři; tři páry konviček. Jiné kalichy v šneku pobrány.

Od Novodomské Rosiny roucha paučníková a druhá tisknutá prostá; třetí z aksamitu červeného, ouzká, pozlátka pod tím prošívaná.

Krabička stříbrná na svátosť se škatulkou obsazenou aksamitem.

Mšál římský; druhý pergka. (menový) velký pražský; biblí latinská pargk.; bez počátku i konce; vytrháno.

Svícnů mosazných 19; cínové 4; kotlíky na svěcenou vodu: cínový 1, měděné 2.

Zvonečky čtyry.

Na oltáři P. Marie košilky čtyry; v kaple na obrázku roucha s neslkornovými krajky na P. Marii. Dvě korunky od paní z Kolovrat.

Krucifixy tři vyřezávané.

Podušky pod mšál tři květované.

Antipendium na malou kazatelnici s mřížemi; item na kazatelnici velky antipendium.«

Tu musím, mechanický opisovač, ustati a ty dobré lidičky rakovnické, jichž už věru hlava nebolí, pomluviti. Z nejkrásnějších kazatelnic, které v Čechách máme, je naše rakovnická a ti lidé si ji zahalí a zabalí v antipendium!!

Když teď dostali, co jim patří, půjdeme dále.

»Forma na hostie; kružidla dvě, jedno menší.«

Rok potom konali páni městští nový se zvoníkem inventař a co více jest darováno věcí kostelních poznamenali:

»Kolárky červeny, dvouřady — vždycky jeden kolár velký; při nich křišťál obložený stříbrem — vše visí na obrazu P. Marie.

Roucha ad communionem ku prostření na mřížku.

Roucha modrá obdloužní s stříbrnými krajky od panny Lidušky, služebnice paní z Kolovrat.

Alba a humerale od J. M. C. rychtáře Jana Kavana z Čejkov.

Tři velamina s krajkami bílými od paní Modřejovské.

Košilka s cestkami.

Kotlík s třemi nohami cínový k svěcení vody od Jiříka Žákovic.

Missál (nově snad koupený — nejmenujíť dárce.)«

V téže době pořídili sobě Rakovničtí taky slušnou monstranc za 600 tolarů.

Jest viděti, že dobrodinci přes všecku tíseň zlé vojny snažili se liturgii svého chrámu nutným opatřiti náčiním a že dbali dosti vřele toho, aby jak tak naplněn byl inventář kostelních věcí, jejž ožebračilo vojsko císařské. Než nastojte! Roku 1639 přišlo vojsko švédské: 32 kompagnií rejtarů a 1300 dragounů — a ti přes zdi dostavše se do města 6000 kusů dukátů výpalného požádali. Byl to shon! Ať mluví za nás stížný list, jejž psali »slzavě« Rakovničtí brzy potom (bez adressy) v těchto slovech:

»Poctiví lidé stavu vyššího i také chudí, kdo co měl, vedle své nejvyšší možnosti jsme skládali, jakož zápony, přezky, křížky — tak že jsme bídně 1165 tolarů říšských a stříbra rozličného 250 lotů shledali, též i monstranc nově udělanou, která 600 tolarů stála, pak kalich velký i s patenou, pěkně dílem pozlacenou ve 100 tolařích, což by sice i budoucně v kostele neobstálo, jsme odvésti musili; sice i to, co pan děkan náš sobě od kalichů a ciborium měl odevzdáno, to vše i jeho věci v kostele pobrali, tak že ani jednoho kalichu neostalo; kdyby ihned kostel k vysvěcení zase přišel, pro nedostatek patřičných ornamentů služby boží by se konati nemohly.«

Dlouho, dlouho potom nepřišel jsem v knihách a listech městských na inventář kostelní. Neměli chudáci co inventovati!

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

108.

Farní chrám Páně

sv. Mikuláše, biskupa, v Tvarožné na Moravě.

Napsal P. *Pavel Pavelka,* zám. kaplan v Líšni.

Od Brna na východ asi dvě hodiny, leží na levé straně císařské silnice — jdeme-li z Brna k Olomúci — *ves Tvarožná.* Leží v údolí, a nelze ji tudíž se silnice viděti, leč věž a vrchní část kostela nově vystaveného; ves sama *rozkládá se* ponejvíce ve *dlouhou ulici,* jež nemá jmena zvláštního, jen domkům, vystaveným na návrší oproti kostelu, říká se: *„na krhóně“.*

Okrasou vsi, jakož i okolí, jest nově vystavený chrám sv. Mikuláše. Dříve však, než o tomto budeme se rozepisovati, chceme ještě málem se zmíniti *o bývalém starém chrámu,* který též *sv. Mikuláši* byl zasvěcen. Dobu jeho vystavení nelze s jistotou udati; *věž* byla přistavena r. 1794 a sice na straně severní, vedle presbyteria. Byla *zděná,* asi dvoupatrová a měla *baňatou střechu* křížem ozdobenou. Věž i kostel byly *šindelem* pokryty. U presbytáře, u věže a na severní straně u kostela bylo po jednom *pilíři,* které byly bez ústupků a prostým se

*

zakončovaly přístřeškem. *Okna* formy *polokruhové* byla bílým sklem zasklena. Kostel, do něhož se dvěma vchody — ze strany východní a severní — vcházelo, byl uvnitř *neklenutý*, výjma *presbytář*, který *křížovou* měl *klenbu bez žeber*, a od ostatní části chrámové kulatým obloukem byl oddělen. Hlavní oltář, jehož mensa byla z černého mramoru, byl z bývalé kaple u Líšně sem přenešen, když tato byla zrušena. Tabernakl a ostatní část oltáře byla dřevená, bíle natřena a částečně pozlacena. Obraz hlavního oltáře, představující sv. Mikuláše, byl na zdi upevněn a malířem v Brně Jos. Heierem malován.

Bývalý tento chrám byl již velmi chatrný, a rozhodnuto tudíž o stavbě kostela *nového* dne 11. ledna 1880. Stavba podniknuta byla dle nákresu architekta p. Aug. Prokopa, stavitelského rady, konservatora a professora stavitelství při technice Brněnské, a svěřena byla p. Aug. Weissovi, staviteli v Brně.

Dne 24. května 1880 započato s bouráním kostela starého, a dne 22. června stavbou nového.

Stavba postupovala tak rychle, že v neděli dne 31. října 1880 sv. kříž důst. p. děkanem Ant. Šubrtem posvěcen a na novou věž vyzdvižen býti mohl, a dne 9. října 1881 byl nový důstojný chrám od veledůstojného p. kapitolního preláta Aug. Kiovského z Brna za přečetné assistence službě Boží zasvěcen.

Veškeren náklad na stavbu se páčí asi na 43.000 zl., k němuž přispěli: vys. hrabě Egbert Belcredi jako patron 12.000 zl., Šlapanský cukrovar jakožto nájemník Tvaroženského dvoru 2.254 zl., vys. hrabě Mitrovský 4000 zl., veled. kapitola Brněnská 800 zl., obec Tvaroženská 9.182 zl., obec Blažovická 6.089 zl., Horakovská 1.470 zl., Velatická 2 536 zl., Mokrá 1.325 zl. a kostelní pokladna 3.000 zl. Mimo to přispěli mnozí jiní dobrodinci po menších částkách.

Oběť tato, kterou zajisté rádi vzdali, odměněna jest stonásobně důstojnou stavbou, jíž nový chrám se stkví, stavbou, jež vzorem jiným obcím býti může. Zbudován jest chrám *ve slohu čisté gotickém*. Založen na návrší vypíná se lehce do výšky. S kterékoli strany na chrám hledíme, všude se nám objevuje v čisté kráse.

Věž a průčelí chrámu ku východu jest postaveno a má nad portálem úpravnou kamennou kazatelnu. Nad kazatelnou vypíná se stříška, nad kterou zase průčelní štít kamenným křížem jest korunován. Zdi štíhlé věže jsou v rozích *opěracími pilíři* upevněny a vybíhají ve čtyry ostré štíty, v nichžto ciferník pro hodiny. Osmihranným *jehlancem* břidlicí krytým, čtyřmi bočními vížkami ozdobeným, bání a křížem korunovaným věž se zakončuje.

Na věži na dubové stolici zavěšeny jsou nad sebou (po dvou) *čtyry zvony* vykrouhlého tvaru. *Hlavní* z nich, jenž má v průměru asi 100 cm. a ve výšce asi 80, nese na čepci tento nápis:

regina coeli laetare a quia

dále tímtéž písmem): quem meruisti portare a resurexit sicut dixit a ora pro nobis Deum a.

Ozdoben jest křížem, pod nímž jsou znamení asi této podoby:

Druhý zvon, jehož ozdobou jsou fig. ss. Cyrilla a Methoda a sv. Mikuláše, který v průměru asi 80 a z výše asi 50 má cm., nese na čepci nápis:

S: S: NICOLAE CIRILLE ET METHODE ORATE PRO NOBIS.

A dole na hraně:

GOSS MICH SIGMUND KERCKER IN BRINN 1736.

Kromě tohoto nápisu jest na hraně ještě vydlabán nápis:

IOANNES PLASCHEK PAROCHUS TVAROZNENSIS.

Třetí zvon jest docela hladký a průměr jeho obnáší asi 70, a výše asi 50 cm.

Čtvrtý zvon, umíráček (průměr 50 cm., výška 40 cm.) má ozdobou figury Panny Marie a sv. Šebestiana a jest opatřen nápisem na čepci:

DOBRODINCI TOHOTO UMIRAGICICH ZVONU SAU

a na hraně:

ŠEBASTIAN KOLLOCH RODIČ Z VELATIC A MANŽELKA GEHO MAGDALENA.

Každou boční stranu chrámu zdobí sedm ***pilířů*** s dvěma ***ústupky*** a ***přístřeškem***, mezi nimiž ***okna*** úzká a dlouhá, ***v oblouk lomený sklenutá*** a mdlým tlustým sklem zasklená, kterými světlo do kostela vniká. Strana na západ, na které postaven jest presbytář, jest bohatě rozčlánkována; jsou tu dva ***zoubkovité štíty;*** velký štít lodě chrámové a menší presbytáře, jenž zvláštní oddíl kostela činí s vížkou, v níž sanktusník jest zavěšen.

Jako na stranách kostela tak i na presbytáři jsou opěrací pilíře, tu však s jedním ústupkem. Velkým, kulatým, barev. sklem zaskleným oknem zaoltářním světlo sluneční do nitra vchází. Střecha kostela jest křidlicí kryta a má na každé straně 8 vikýřů rozetou ozdobených. Kostel má tři vchody: hlavní na východě, jiný na straně jižní a třetí do sakristie na severu. ***Portál*** hlavní v oblouk lomený sklenutý má hladké obložení a nese

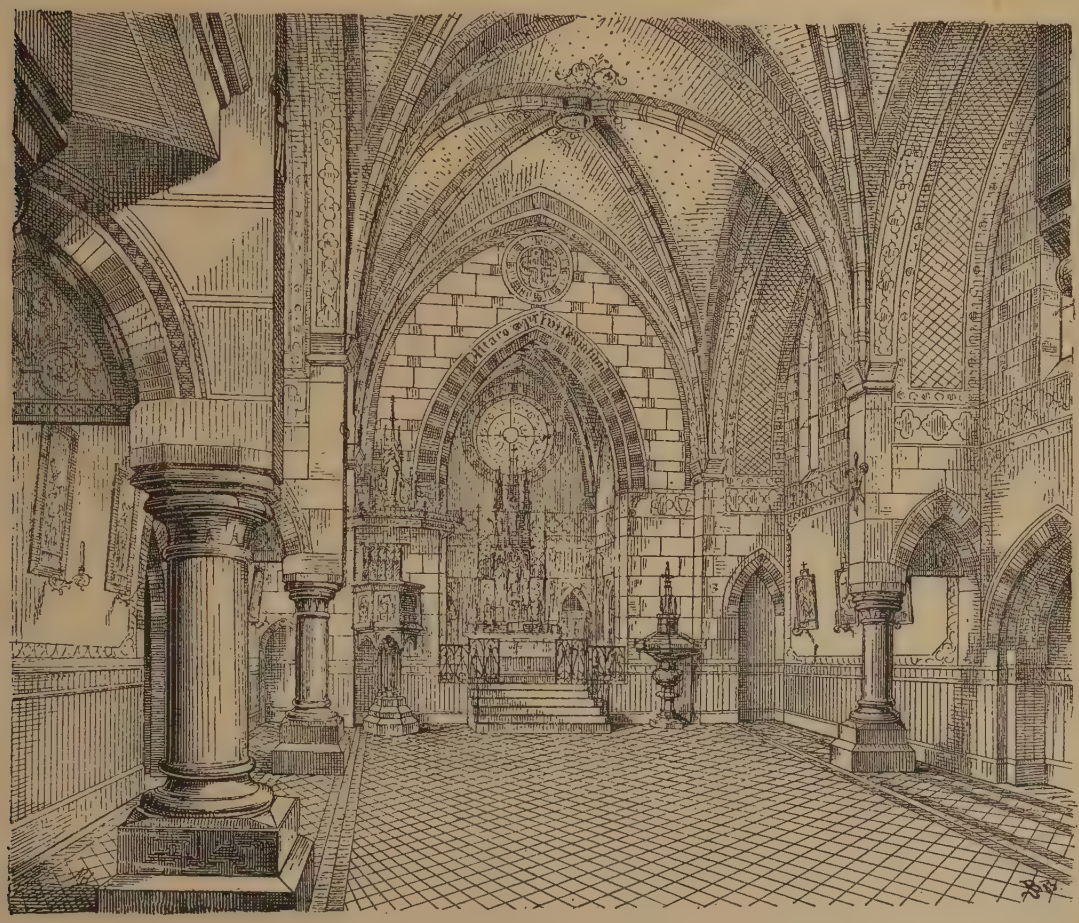

Vnitřek kostela Tvaroženského.*)

nápis: »Jdu k Otci.» V předsíni jsou po obou stranách kamenné kropenky a po pravé straně velký kříž; nad vchodem znak hrab. z Belcredi.

Kostel jest ***jednolodní***, ale tím, že sesilovací pilíře zdí v loď stavěny jsouce na mohutných kamenných sloupech spočívají, zdá se, že prostor kostelní jest trojlodní. ***Žebra klenby křížové***, která v presbytáři v jeden, v lodi ve tři ***kulaté svorníky*** se sbíhají, dole, dílem bezprostředně na zeď, dílem na ony kamenné sloupy v lodi se sklánějí. Vnitřek kostela malován jest aka-

*) Dp. farář Václav Kosmák laskavě mi zaslal darem dvě pěkné fotografie vnitřku kostela jeho farního, a tak bylo lze obraz tento v Methodu uveřejniti. Vivat sequens! Kdekoliveˇk po vlasti naši vyskytuje se cosi krásného, budiž buď věrně nakresleno, neb fotografováno a zasláno redaktorovi, který napotom podle možnosti rád v Methodu vyobrazení přinese, buď si to vnitřek, zevnějšek, některý detail, kus církevního náčiní a vůbec, co hodno jest, aby v známost obecnou vešlo. — ***Redaktor.***

demickým malířem z Vídně p. Schönbrunnerem. Strop malován jest modrou barvou, v níž zlaté hvězdy se lesknou, any stěny a žebra klenby zlatými monogramy nejsv. jmen Ježíše, Marie a sv. Mikuláše se stkvějí. Dolejší část oddělena jest od hořejší širokým barevným pruhem, v němž malovány jsou znaky papeže, biskupství brněnského a kapitoly, hr. Mitrovského a na několika místech erb patrona kostelního Belcrediho a zemřelé jeho šlechetné choti, rozené hr. Nosticové. Dolní malba jest na způsob rozestřeného koberce.

Bohatěji upraveno a ozdobeno jest *oltářiště*, jež o šest stupňů výše jest lodě a pěknou *mříží* od ní jest odděleno. Na stěnách spatřují se malované červené koberce zlatými nitkami hustě propletené, klenba rdí se v purpuru, na němž zlaté růžičky rozsety jsou. *Podlaha* chrámu celého *vydlážděna* jest bohatě vzorkovanými *tabulkami cementovými*.

Kruchta, na kterou zvenčí z obou stran kostela po kamenných schodech se vychází, jest naproti presbytáři, spočívá na čtyřech mohutných sloupech, majíc zábradlí zděné. *Varhany*, jichž korpus přiměřeně stavbě jest gotický, jsou od varhanáře p. Josefa Hauke z Uher. Hradiště stavěny. Stály 1200 zl. r. č. Jmena rejstříků jsou: Flauta major — Gamba — Principal = Octav — Subbass — Principalbass = Quinta — Portunal.

Sakristie jsou dvě, po obou sranách presbytáře. Strop v nich není klenutý. Jedna z nich má vchod zvenčí.

Hlavní oltář, mající mensu zděnou, jest dílo řezbářské samouka p. Fr. Urbance, mlynáře v Líšni, jenž ho podle nákresu architekta p. Aug. Prokopa z ořechového dřeva vyřezal. Oltář dosahuje téměř až ke stropu, a *hořejší* jeho *část* jest hojně rozčlánkována. Jsou tu ozdobou *fiale*, jichž pilířek jest čtyrhranný, druhá část však není jehlanec, nýbrž jest jako z prutů složená, *krabolkami* ozdobena a zakončuje *růžicí*. Ve 3 výklenkách nahoře umístěny jsou krásné sochy polychromované: sv. Mikuláše, patrona chrámu Páně u prostřed, po stranách jemu sv. Ludmily a sv. Aloisia.

Dolní část uspořádána jest na způsob oltářů křídlových. Ve velkém výklenku čtyrhraném skvostnou tapetou červenou potaženém, jsou sochy: uprostřed P. Marie s Jezulátkem na rukou, v levo a v pravo sv. Egbert a sv. Kristian, krásně vyřezané a barvami jemně malované. V obou křídlech oltářních jsou obrazy ssv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje na zlaté půdě, provedené akademickým malířem p. profes. Pirchanem v Brně.

Postranní oltář sv. Floriána jest též dílo řezbářské samouka p. Urbance, jenž i nákres sám si byl proň zhotovil. Jest umístěn v malé kapli na straně epištolní v lodi ke kostelu přistavěné. Řezba tvoří tři výklenky, z nichž prostřední vyšší jest postranných, v nichž jsou sochy: u prostřed sv. Floriána, v levo a v pravo sv. Jana Nep. a bl. Jana Sarkandra. Mensa jest zděná.

Kazatelna na straně evang. v lodi dle nákresu architekta p. Aug. Prokopa provedena též p. Urbancem. Spočívá na čtyrech dřevěných sloupkách, jimžto jest podstavcem osmihranný kámen. Šestihranný poprsník jest pozlacenou řezbou ozdoben, a na tolikátéžhranném klobouku postavena socha dobrého pastýře.

Křtitelnice na straně epišt. oproti kazatelně jest *kamenná*, a má velké osmihranné víko dřevěné, na němž sochy křest Kristův představující.

V kostele jest *Kalvarie* dle kresby Führichovy provedena a příležitostně nové kostelní stavby vkusně opravena. Byla kostelu darována od vysoce uroz. paní hraběnky Kristiany Belcredi-Nostic.

Zpovědnice též přiměřeně stavbě zhotovena, postavena jest pod kruchtou na straně epištolní. V této části kostela, která sloupy, na nichž spočívá kruchta, od ostatní lodi jest oddělena a jakoby loď příční tvoří, zazděny po stranách vchodu *dvě pamětní tabule* z bílého mramoru, na nichž, písmem pozlaceným a barevným, krásnými inicialkami ozdobeným, jest napsáno; na jedné: »Léta Páně 1881 za papeže Lva XIII. a císaře Františka Josefa a biskupa Karla Nöttiga, za faráře V. Kosmáka, podnikl vysokorodý patron p. Egbert Belcredi a přifařené obce Tvarožná, Blažovice, Horakov, Mokrá, Velatice přispěním J. Ex. Vladimíra Mitrovského, nejdůst. kapituly a sl. cukrovaru Šlapanického stavbu tohoto chrámu Páně.« Na druhé: »Tento dům Boží byl dle nákresu architekta Aug. Prokopa z Brna, brněnským stavitelem Aug. Weissem ku věčné cti Boží, povzbuzení věřících zbudován. Hlavní oltář a kazatelnu zhotovil obětavý mlynář z Líšně Fr. Urbanec, samouk; malíř byl Fr. Schönbrunner z Vídně.«

Tyto desky pamětní — dílo to vpravdě umělecké a sličné — provedl sochař p. Tomola v Brně.

Ve farnosti stávalo »*jednoty katolické*«, jež r. 1849 na den sv. Cyrilla a Methoda byla založena »na utvrzení se ve víře a mravní ušlechtilosti.« Posud jsou: *bratrstvo*

»*střídmosti*«, v život uvedeno dne 24. dubna 1856, brat. »*živého růžence*« a spolek »*křesťanských panen*«. Nyní se zřizuje jednota cyrillská.

Hřbitov býval až do roku 1831 kolem kostela, kteréhož roku pak na poli poblíž kostela nový založen byl.

Farní stavení, stavba přízemní, pochází z doby novější a stojí nedaleko kostela v zahradě farské.

Nejstarší *matrika* jest z r. 1694 začata, jak o tom nápis na prvním listu svědčí, »sub parocho Wenceslao, Joanne, Godefrido Wanczala de Wenczele SS. Theologiae baccalaureo.«

Patronem kostela, fary a školy jest vys. p. hrabě Egbert Belcredi, pán na Líšni a Tvarožné.

U Tvarožné na *kopci* »*u kapličky*« — (v nejnovější době pojmenován na generální mapě tento kopec: »Napoleonshügel«, lid však nikdy toho pojmenování neužívá, nýbrž říká: »u kapličky«) — stojí zděná kaple. Stávala tu kaple již r. 1775, dle účtů farních, která prý byla z polovice dřevěná a z polovice zděná. V kapli té byla umístěna dřevěná socha P. Marie. R. 1786 byla zrušena a fond její 2437 zl. 30 kr. připadl farnímu chrámu Páně. Brzy však byla opět opravena. „Veden bitvy u Slavkova r. 1805 byla zbořena. Sochu P. Marie vhodili prý Francouzi do ohně, ona prý ale neshořela. Pověst tato však nebyla biskupským Ordinariatem stvrzena. Nicméně však lid putoval a putuje posud s velkou důvěrou k P. Marii do Tvarožné. Socha byla roku 1807 z kaple do farního chrámu P. přenešena a jest nyní, ovšem důkladně a nového chrámu důstojně opravená, na hlavním oltáři.

Na »*navsi*« v Tvarožné stojí *socha sv. Jana Nep.* bez všeho nápisu. Poblíž vsi dvě »*zděné Boží muky*«, jeden *dřevěný* a jeden *železný kříž.*

109.

Farní chrám Páně

Nejsvětější Trojice Boží ve Všestarech.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Všestary, vesnice 2 hodiny od Hradce Králové vzdálená má uprostřed stojící na malém návrší *farní chrám Páně nejsvětější Trojice Boží* z kamene v slohu copovém zbudovaný nákladem náboženského fondu asi v druhé polovici nynějšího století. Vnitřek té svatyně neskytá nic památného jsa podoben ve svém zařízení všem venkovským kostelíkům. Za to ale starobylá jest za presbyteriem se nalezající z kamene zbudovaná věž, končící jehlancem též z kamene zhotoveným, podobající se zvonici Opatovické a Ždánické. V ní visí dva zvony. Větší má nápis: »A. D. MDLIX tento zwon slit gest ke czti a chwale swate Trogiczi k zadussi wssestarskemu skrze Waczlawa zwonarze w Hradci Kralowe.« — Na menším jest toliko obraz Nejsvětější Trojice Boží.

Kostel ten byl v 14. stol. farním vlastním plebánem obsazený pod patronátem kláštera Opatovického a r. 1366. Kristiny vdovy Jana měšťana Hradeckého, která r. 1366. potvrdila změnu Petra plebána ve Všestarech s Matějem, oltářníkem u oltáře sv. Pavla v Hradci Králové (Emler, lib. I. Conf. pag. 73). Později byli zde faráři pod obojí, tak r. 1485 kněz Matěj, r. 1556 kněz Jiřík, r. 1565. kněz Jan, který si stýskal, že záduší Všestarské od zlých lidí jest obloupeno a klenotů zbaveno, tak že nemá, z čeho v církvi posluhovati, a proto žádá, aby páni Hradečtí k svým poddaným láskou a milostí se naklonili. Na tu poníženou prosbu faráře, rychtáře a osadních vesnice Všestarské a na přímluvu kněze Jiřího Agrikoly, arciděkana kraje hradeckého, purkmistr a rada města Hradce Králové, dali k záduší tomu dobrovolně kalich s patenou stříbrný, z dolejšího sklepa vzatý se znamením s dvěmi perlicemi horními. — Po něm následoval farář Jakub Kolínský od r. 1573-81; 1589 kněz Štěpán, který učinil smlouvu stran desátku 5 let ze statkův pana Jana Sádovského ze Sloupna na vesnici Rosnici zadržalého, a sice: ze Smetanovského statku ročně 2 kor. žita, pšenice, ječmena, ovsa a hrachu též po dvou korcích, ze statku Balovského žita, ječmena, ovsa každého po 5 věrtelích, pšenice a hrachu po půl korci, ze statku Prušovského žita, ječmena, ovsa po půl korci; dohromady 91 korců 1 věrtel. Na to týž pán, Jan Sádovský, dle smlouvy od urozených pánů, pana Frydricha Rodovského z Hustiřan a na Velichovkách, pana Jiřího staršího Dobřenského z Dobřenic a na Barchově, pana Václava Měnického z Červené Vsi a na Měníku, přátel to pana Jana Sádovského a panem purkmistrem a radou

města Hradce do dvou neděl odvésti má, a z těch statků, jak se dávalo, budoucně dávati.

Tentýž kněz, Štěpán Březnavský, jináče Ratibořský, jsa churavý kšaftoval 27. června 1593. Poroučí desátek zadržely v Bříze a Rosnici k záduší sv. Ducha v Hradci Králové, zahradu s domem, kterou v Hradci při hejtmanství Střežínském koupil, také dluhy od poddaných za obilí, desátky, klenoty a nábytek, odevzdává manželce Kateřině a dítkám svým, Václavovi, Janovi Anně rovným dílem, a žádá pana purkmistra a radu městskou, aby nad jeho manželkou a dítkami ochrannou ruku držeti ráčili. Nástupcové jeho byli: Kliment Nygrin, který r. 1596. od sv. Havla stal se arciděkanem v Hradci r. 1598. Šebastián Háma Benešovský, který r. 1606. 13. března městské radě Hradecké přednesl řádné svědectví o sňatku svém s Evou, žádaje s ní býti přijatu v ochranu práva Hradeckého i s dítkami Ondřejem, Matoušem, Ambrožem, Zuzanou a Dorotou, což jemu bylo popřáno. Potom jmenuje se co farář Všestarský r. 1612 kněz Štěpán, a od r. 1617.—1622. poslední kněz evangelický, Jan Grégory Hradecký. Po bitvě Bělohorské, kdy zdejší osada vrátila se k Církvi katolické, odevzdána byla její správa duchovní Minoritům od sv. Anny v Hradci Králové, kteří později do nového kláštera na Kuklenách se přestěhovali, a zde ve Všestarech služby Boží až do zrušení kláštera, které se 24. června 1789. stalo, zastávali. Po zrušení toho kláštera kvardián Kliment Čermák s jedním knězem téhož řádu administrátorem kostela Všestarského byl učiněn. R. 1774. zde zřízena byla samostatná fara, a Matěj Ginoška, bývalý Minorita, co farář zde usazen. Poslední duchovní správce ve Všestarech ze řádu Minoritského byl P. Augustin Břečka. Pak byla obsazována fara ta duchovními světskými a stojí pod patronatem náboženského fondu. Roku 1798. z důchodů města Hradce Králové byla zde postavena nová fara. Roku 1656. patřilo k té faře 110 osob dospělých ze Všestar k přijímání sv. svátosti schopných. Plebán na Všestarech platil desátku papežského 15 gr. (Tomek, rejstříky str. 91.)

110.

Farní chrám Páně

sv. Marka v Stěžerách.

Píše *Jos. Nechvile*, farář v Dašicích.

Stěžery, vesnice od Hradce Králové pět čtvrtí hodiny vzdálená má uprostřed vsi stojící z kamene r. 1830. nově zbudovaný ***kostel farní sv. Marka evangelisty***, jehož sloh copový a vnitřní zařízení nic památného neskytá. Na kamenné věži visí 3 zvony a sice velký má nápis: »Zu Gottes Ehre bin ich gegossen, Pangratius Drak hat mich gegossen in Königgrätz 1723.« Druhý prostřední zvon byl přelit r. 1813. — Třetí zvon má nápis: »Anno Domini MCCCCIX fusa sum.« — Chrám tento byl ve 14. stol. farním, vlastním plebánem opatřený. R. 1355. změnil si Jan, oltářník Všech svatých ve farním kostele sv. Ducha v Hradci Králové místo s Konrádem, plebánem ve Stěžerách s povolením Neplacha, opata Opatovického. (Emler, lib. I. Conf. pars I. 24.) R. 1362. uvádí se Vilém, plebán ve Stěžerách, který zaměnil čtvrtý lán pole faře a kostelu Stěžerskému patřící za jiné pole, náležející rolníku Henslinovi ve Stěžerách, přidav jemu 4 kopy gr. s povolenlm výše jmenovaného opata Opatovického (Lib. I. Erect. ed. Borový, pag. 42.) Plebán této fary platil papežského desátku ročně 6 gr. (Tomek, rejstříky, pag. 90.) Později, dle Švendových dějin Hradce Králové, byli zde kněží Husitští pod obojí jako ve všech okolních farách, a v druhé polovici 16. stol. zmáhalo se zde učení českých bratří. Tak r. 1577. zanesena byla na osadníky Stěžerské žaloba do Hradce Králové, že na Velký pátek všemi zvony dali zvoniti, a lidé myslíce, že tam hoří, z okolních osad se tam sbíhali. (Solař, Hradec Králové, str. 284.) Téhož leta Jan Benešovský, arciděkan Hradecký, žaloval v městské radě, že Jiřík Plitnářů dal dítě své pokřtíti pokoutně u kněze jiné víry. Byv obeslán Jiřík řekl, že bylo křtěno ve Stěžerách u kněze, kterého on nezná, myslí, že to byl kněz bratrský z Brandýsa. (Solař, Hradec Králové, str. 285.) Po bitvě Bělohorské stal se chrám tento filiálním od Kuklenského a od Hradce Králové a každých 14 dní zde konány byly služby Boží. Ale r. 1860. zde zařízena byla lokalie, která r. 1870. povýšena byla za faru. Patronem jejím jest hrabě Harrach z Rohrau. Zámeček zde se nalezající obnovil a rozšířil hrabě některý z Harrachu kolem r. 1830.

Sloh renaissanční.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování.)

Obdélné kostely o jediné, třech neb pěti lodích.

Při nejjednodušších kostelích podélných zvedá se nad základním tvarem táhlého rovnouhelníku obdélného prostora vesměs stejně vysoká. Strop jest buď rovný neb klenutý. Stěny podélné jsou rozčlánkovány buď mělkými výklenky, aneb řadami kaplí hloub vnikajícími.

Při bohatějším vývinu k těmto jednolodním kostelům do délky stavěným přidán jest *chor* skládající se buď z prostory, nad níž se kuple vypíná a výklenku oltářního, anebo z kuple, lodi příční a přiměřeným přístavkem pro hlavní oltář.

Takových kostelů jest všudy hojnost a není tudy třeba vyobrazeními půdorysy známé objasňovati.

U větších kostelů *loď po délce o třech*, řidčeji *o pěti lodích*, bývá slučována s úpravou centrální. Pro způsob článkování těchto prostor nezůstavila renaissance žádného určitého typu, jako se stalo u slohu románského i gotického. K vyvedení prostor obdélných, příčních i křížových užívá renaissance různotvárných stropů plochých a klenutých, sloupů a pilířů. V odporu k severogotickému chrámu jest poměr prostory, ve smyslu antickém, širší a nižší. Tvar prostory samé, i při jednom a témže předmětu, vyniká větším bohatstvím. Za to však právě při těchto stavbách nejzřetelněji vyniká chatrná soustavnost celku. Nezbytné kladí s podporami svými, ač pouze užito za článkování dekorativní, není v žádném souladném poměru k vývoji struktivnímu, nýbrž přidává se co pouhý zevní přívěsek. Tvoření článkovitého pilíře setkává se s velkými nesnázemi, má-li sloupu neb pilastru v před postavenému zachován býti obvyklý poměr. Okolnosti tyto zde mnohem zřetelněji vystupují, než při tvarech prostor dříve uvedených. Na osvětlení prostory volívá se rádo světlo vrchní.

Jedním z nejprvotnějších tvarů chrámu renaissančního jest *basilika sloupová s plochým stropem* v lodi střední, s řadami kaplí, bohatým chorem a křížovou kupli. (Obr. 270.)

S. Lorenzo ve Florencii jest latinský kříž, kostel má po délce tři lodě s kaplemi čtverhrannými po obou stranách, na příč jedinou loď s kaplemi, chor rovnouhelně zakončený a kupli křížovou bez tambouru.

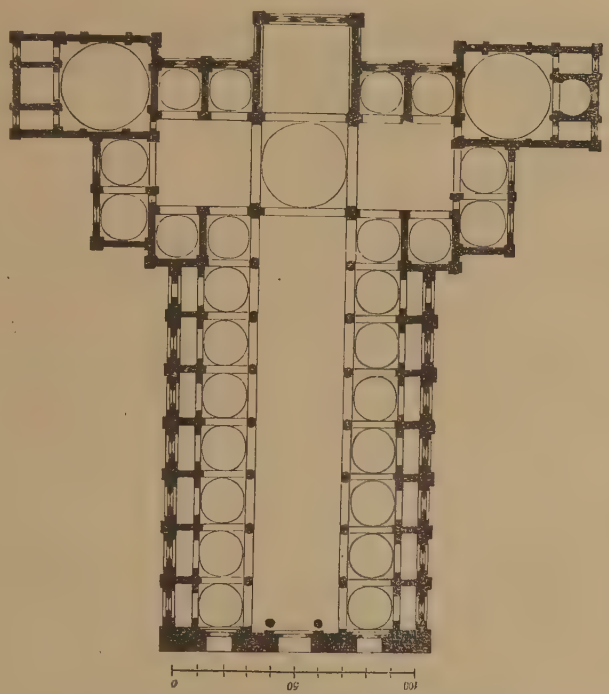

Obr. 270. Půdorys S. Lorenzo ve Florencii.
(Stavěl Brunellesco od r. 1425. Basilika sloupová.)

Výška a šířka prostory sestupuje od hlavní lodě ku kaplím. Ploše krytá loď střední na obloucích a sloupích jest ohraničena vysokými zdmi a okny. Lodi boční jsou ploše do kruhu sklenuty, výklenky mají pak klenbu valenou. Nad oblouky lodi střední obíhá kolkolem na vrchní stavbě kladí, kteréž pak v kupli jakožto římsa náběžníková pro veliké pásy obloukové na pilířích s vysokými pilastry spočívá. Uspořádání celku zakládá se na číselných poměrech. Půdorys utvořen jest na síti quadratické. Loď střední se čtvercem křížovým a chorem čítá šest velkých čtverců, loď příční má tři čtverce. Jednotlivá pole lodě boční rovnají se čtvrtině velkých polí čtvercových. Šířka mezisloupová odpovídá šířce lodi boční či poloviční šířce lodi střední. Výška do oblouků střední lodi obnáší dvě vzdálenosti sloupové. Vzdálenost od počátku spodního k zakončení vrchního kladí rovná se vzdálenosti to-

hoto od stropu. S toutéž jasností jest uspořádána též loď příční a chor s kaplemi. Určité vyznačení čtverců na vysoké zdi schází.

pilířové (obr. 271). Dóm v Pavii o třech lodích do délky, šířky i v choru s kulatými přístavky na způsob kaplí na všech stra-

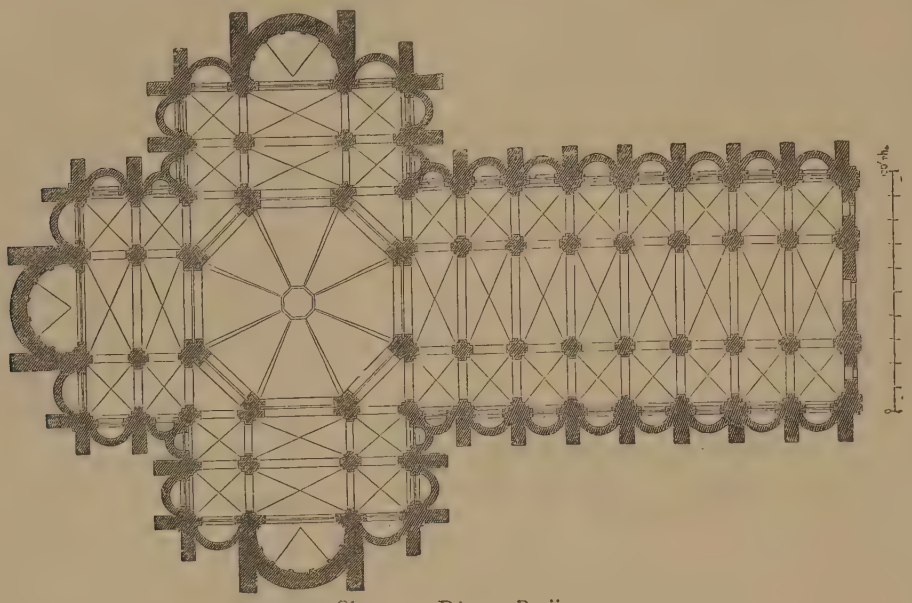

Obr. 271. Dóm v Pavii.
(Chr. Rocchi. Latinský kříž vesměs kulatě zakončený. Stavba pilířová.)

Ku docílení větší důkladnosti a organické souvislosti veškerých dílů prostorného rozvrhu sáhla i renaissance po *klenuté stavbě*

nách má mohútnou kupli osmihranou v celé šířce tří lodí.

(Pokračování.)

Drobné zprávy.

Český Betlem. Hrabě František Antonín Špork držel po Pecingarovi na konci 17. a počátkem 18. věku statky v Hradišti blíže Jaroměře. Muž ten byl milovníkem umění a měnil panství své ve sbírku uměleckých děl. Tak zvaný Nový les přeplnil takřka podobiznami z kamene vytesanými a obrazy do skal vyrytými a do dřeva vyřezanými. Tak vznikl český Betlem. Na počátku lesa založil poušť sv. Antonína, ozdobiv ji sochami životopis dotčeného světce nápodobujícími. Od pouště té vedlo stromořadí ke kapli ke cti sv. kříže zasvěcené. Nedaleko stojí sv. Eustachius a před ním jelen do kůry mohutného buku vyřezán. Odtud širokou cestou se dostaneme k dlouhé z kamene vytesané kašně, do níž lví hlavou voda teče. Vedle kašny sedí Samaritánka vážící vodu a Ježíš poučující ji. V pravo zříti poušť sv. Pavla s podobiznami, sedadly a jinými okrasami. Nedaleko stojí sv. Jarolím kající pod skálou.

Hlavní částí soch a rytin v Novém lese je Betlem ve skále vytesaný. Kolem jeslí stojí sv. rodina, pastýři, králové, žebrák s dřevěnou nohou — všici klaníce se nově zrozenému Spasiteli. Na téže skále vytesán sv. Hubert vedle koně a jelena a sv. Maří Magdalena na zemi ležící v nadživotní velikosti.

Mezi stromořadím stojí kaple ke cti Povýšení sv. kříže, v levo sv. Onufrius, sv. Jan Křtitel s beránkem a poustevník Garyno u své jeskyně. V jeskyni život poustevníka toho vypsán na kamenných deskách.

Stranou na ploské skále spatříš vytesaný outěk Josefa s Ježíšem a Marií do Egypta (od Brandla). Na konci lesní cesty stojí dva vysoké sloupy s rýmovanými nápisy. U prostřed sloupů stojí rytíř v železném odění. V pravici drží meč proti Žírči obrácený, v levici pavezu s Kristem na kříži a nápisem: »Omnia propter istum» (vše pro toho). Na sloupech mnoho průpovídek a citátů z písma sv. napsáno jako: »Meč ducha, jenž jest slovo boží«, »obuté majíce nohy v hotovosť k evangelium pokoje«, »štít víry« atd.

Jiný les sochami ozdobený je blízká Bukovina, o němž šla pověsť, že »v něm svatí na stromech rostou.« Do kůry stromu nařezáno a namalováno mnoho obrazů, jež lety se stromy se zvětšovaly a rostly. Na konci lesa stojí socha samého Šporka v odění čarodějnickém s nápisem:

»Fallitur arte magus
stabit sub numine fagus (1730).

Pod nápisem je znak pánů ze Šporků a Dobřenských čáp v zlatém poli. O soše této koluje v okolí mnoho a mnoho pověstí. Lesy: Nový a Bukovina jsou známy pod jménem český Betlem.

Hrabě Špork také pilně stavěl na panství svém. Tak opravil templářský klášter v Hradišti a mniškám Celestynkám zvaným za obydlí ustanovil. Dcera jeho, Marie Eleonora, vstoupila do řádu týchže sester a převorkou v Hradišti se stala. Brzo se jí však klášterní život znelíbil, opustila klášter a ostatní sestry do Prahy do tak zvané »anglické zahrady« se vystěhovaly. — Špork dal v Kuksu vystavěti klášter sv. Jana Milosrdným bratřím a kolem mnoho soch kamenných natesati: víru, naději, lásku, moudrosť, sílu, čistotu, pilnosť, dobročinnosť, dobromyslnosť, spravedlnosť, sochy představující sedm smrtelných hříchů, osm blahoslavenství, pokrytství, podvod, ctižádosť, lehkomyslnosť a zoufalosť. Klášter 1711. posvěcen. Zde také hrobka pánů ze Šporků s pěknými náhrobními kameny.

Špork založil také špitál pro 100 chudých, 22 řeholnic a naproti dal postaviti kapli na nebevzetí Panny Marie (1694). Mimo mnoho menších staveb sluší se zmíniti ještě o lázních s krásně malovanými jizbami.

Žel, že valná většina soch, obrazů, podobizen, staveb těch zničena zubem času, zlomyslností lidskou, a tážeme-li se na český Betlem, ukazují nám na zbytky soch, ulámané údy a několik památek v klášteře v Kuksu uschovaných. *Alois Dostál.*

Kaple Marianská v kostele Pražském u sv. Vojtěcha, v níž stojí památná starobylá socha zdaraská Rodičky Boží od věřících velice ctěná, byla minulého roku nákladem šlechetného dobrodince důstojně ozdobena. Malý sice ale zajímavý kostel sv. Vojtěcha byl před několika lety nákladem dosti bohatého záduší obnoven řízením prof. Pecolda, jak tehdáž v »Methodu« dosti obšírně pověděno bylo. Zbudován nový oltář hlavní, okna hlavní lodě zasklenna jsou grisaillem a stavebním článkům dostalo se prosté polychromie. Vymalováno presbyterium, klenba lodi hlavní, jakož i tři křížové klenby levé lodi boční, v níž na oltáři prapodivné gotiky postavena byla památná socha Panny Marie. Obětovností šlechetného dobrodince bylo lze nejen sochu, nýbrž také celou kapli důstojně a bohatě polychromovati. Klenba malována jest modře s hvězdičkami zlatými. Žebrům a svorníkům barvou a zlatem dostalo se přiměřené okrasy. Spodní část stěn malována na způsob čalounu bohatě vzorkovaného se zlatou bordurou. Hlavice sloupů znovu se broncovaly, částečně pozlatily. Vnitřek oblouků od sloupu ke sloupu se pnoucích, bohatě okrášlen jest ornamentem, který slohem svým odpovídá smíšenému rázu architektonických článků. Tři oblouky ornamentem svým připomínají bezděčně trojí růženec, což pro kapli Marianskou tak vytečně sluší. Oltář jest pozlacen a památná socha znovu a to přiměřené se stafirovala barvami vhodnými. Výklenek oltářní okrášlen malovaným čalounem vzorkovaným na zlaté půdě. Zvláštní okrasou celé kaple jest nové okno na severní straně s malbami ve skle. Sv. Anna pod baldachýnem sedící vyučuje dítko své, blahoslavenou Pannu. Karton zhotovil prof. Fr. Sequens, bohaté pak zarámování architekt A. V. Barvitius sám, za jehož řízení a udání celá polychromie vyvedena jest. Veškerá úprava vyžadovala nákladu 1500 zl. Jest to vzor bohaté polychromie, na němž navštěvovateli lze přiučovati se, kterak barev a zlata dlužno užívati. Polychromie jest umění a to velice nesnadné i choulostivé, zakládající se na kontrastu barev. Se zlatem pak dlužno zacházeti opatrně, jako při jídle se solí. Přesolený pokrm a přezlacená polychromie nechutná. Směsicí barev neprávě volených povstává — strakatina, barvami na základě zásad uměleckých moudře seřaděnými — polychromíe. Tam nelad, zde soulad. Škoda! že osvětlení kaple jest nedostatečné. Jen při jasném počasí lze vše sledovati, nejlépe v době odpolední. *Lehner.*

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc únor.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení kalichů: pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Bykáni; pro dp. Fr. Trnku, kaplana v Určicích u Olomúce; pro vdp. Fr. Komárka, děkana v Třešti na Moravě; pro důst. farní úřad v Buchově; stříbrné monstrance a kalicha pro vdp. Jana Brichtu, děkana v Manetíně; monstrance pro dp. Karla Vosyku, faráře v Sebranicích; ciboria pro dp. Jana Křivohlávka, faráře v Jabloném a pacifikalu pro dp. Adama Špačka v Studené. — Patenku k nemocným: pro dp. Václava Schumana, faráře v Třebušíně. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Karla Vosyku, faráře v Sebranicích, pro dp. Jos. Jodasa, faráře ve Vys. Újezdě a pro dp. Josefa Pazděnku, faráře v Kateřinkách u Opavy. — Kaditelnici: pro vys. dp. Jos. Breischla, kapitulního děkana v Staré Boleslavi.

Rozličné. Soška P. Marie: pro dp. Ludvíka Šprysla, faráře v Radošovicích. — Boží hrob, křtitelnice mramorová a velký kříž: pro sl. patronátní úřad v Křivoklátě pro chrám P. v Hředle. — Harmonické zvonky: pro dp. Fr. Seyvaltera, zám. kaplana v Chorušicích; pro dp. Jos. Uhlíře, faráře v Lučici a pro blahor. pana Petříka, knihkupce v Praze.

Paramenty. Kasule: fialová pro dp. V. Marka, faráře v Pansk. Dubenkách, bílá pro dp. Ant. Seidla faráře v Doubici. — Pluviály: fialový pro dp. Václ

Majera, faráře v Lomci a bílý sváteční pro dp. Frant. Krupku, faráře ve Vel. Hlasivu. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Fr. Trnku, kaplana v Určicích u Olomúce na Moravě; pro dp. Václava Schuhmanna, faráře v Třebušíně a pro dp. Fr. Chaloupeckého, faráře v St. Kolíně. — Velum: dp. Ant. Žáček administrator ve Hvozdně; dp. V. Tesař, farář v Krnsku a dp. Jan Mrázek, farář v Pavlově. — Birety: pro dp. Václ. Zvelebila, faráře v Hluboši.

Prádlo kostelní. Rochety dvě: pro sl. patronátní úřad v Dobrovicích; korporália a purifikatoria: pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Bykáni.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalichy: dp. Jan Šindel, kooperator ve Wüstseibersdorfu na Moravě a sl. patronátní úřad v Dobravicích. — Monstranci: dp. Jos. Kubánek, farář v Měrovicích na Moravě. — Lampu a kaditelnici v gotickém slohu: dp. A. Flésar, farář v Přepyších.

Rozličné. Křtitelnici z kararského mramoru: vdp. Jos. Vykydal, děkan na Velehradě na Moravě k jubilejní slavnosti r. 1885, dar to od ctihodných bohoslovců v Olomúci. — Gotický kříž: dp. Jos. Radimský, kaplan ve Vys. Mýtě. — Lucerny a kříž k slavnostním průvodům: dp. Fr. Drašar, koop. ve Žďáru na Moravě.

Paramenty. Kasule: bohatě zlatem vyšívanou: dp. Jos. Lužný, farář v Prusinovicích; zlatem a hedvábím vyšité: sl. patronátní úřad v Dobrovicích a dp. Václ. Matzke, farář v Karlsbrunnu; černou: dp. Adam Špaček, farář ve Studené. — Skvostná nebesa: dp. Fr. Trnka, kaplan v Určicích u Olomúce a dp. Fr. Krupka, farář ve Velkém Hlasivu. — Velum skvostné: dp. Václ. Matzke, kaplan v Karlsbrunnu na Moravě. — Antipendia tři: vdp. Fr. Komárek, děkan v Třešti na Moravě. — Korouhve: dp. Lev Hossak, farář u sv. Vojtěcha u Teplé.

Odvod k „Methodu“.

V únoru předplatitelů

Země	Diecése	ubylo		přibylo	
Čechy	Arcidiecése Pražská	—		Josef Loužecký, kanovník a profesor náboženství v Praze . .	1
	Diecése litoměřická	—			
	Diecése Královéhradecká	Beran Jos., děkan v Nebovidech	1	Král Václav, koop. ve Vratslavi	1
		Lašek G., učitel v Častolovicích	1	Suchánek Antonín, vícerektor semináře v Hradci Králové . .	1
		Materka Čeněk, správce nemocnice v Kutné Hoře	1		
		Tondl Ant., (v minulém čísle neprávě uvedený)	1		
		Štěrba Josef v Králové Městci .	1		
	Diecése budějovická	† biskup Jan Valerián Jirsík . .	1		
		Kazda Lud., farář v Nové Vsi .	1		
Morava	Arcidiecése olomoucká	Michulka Jan, koop. v Znorove	1	Mrázek Flor., kapl. v Hranicích	1
				Surma Konrád, farář v Černotíně	1
				Vepřek Jan, kaplan v Kokorách	1
				Winkler Ferd., koop. v Místku	1
	Diecése brněnská	P. Halabala Meth., O. S. B. v. Rajhradě	1	Alumni semináře (za poloviční předplatné)	36
				Dr. Hoppe Bedř., advokát v Brně	1
Slezsko	—	—			
		Úhrnem . .	9	Úhrnem . .	44

Čítá tudy »Method« předplatitelů (počítajíce dva s polovičním předplatným za jednoho) úhrnem . 397.

Neustanou-li přátelé »Methoda« o další rozšiřování pečovati, lze doufati, že během tohoto roku počet předplatitelů se sdvojnásobní. Dva z nich se přiznali, že získáni jsou »Obzorem.« Díky redakci! Dp. farář J. Čech v Hranicích, odvedl též svého vp. kaplana. Stane-li se tak na četných farách, bude vyhráno.

Přátelé! Rozšiřujte dále »Methoda«, aby umění křesťanské květlo. Bez znalosti není lásky. Bez lásky není rozkvětu.

Lehner.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy*, týkající se redakce, budtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 3. **V Praze, dne 30. března 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické«: Farní chrám Páně sv. Mikuláše, biskupa, v Týništi. - Farní chrám Páně Nanebevzetí Bl. P. Marie v Nedělištích. — Sloh renaissanční. F. J. Lehner. — Drobné zprávy. — Feuilleton: Rafael Santi.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

III.

Farní chrám Páně

sv. Mikuláše, biskupa, v Týništi.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Týniště, starožitný městys na pravém břehu Orlice, 2½ hod. východně od Kostelce nad Orlicí vzdálen, má *farní chrám Páně sv. Mikuláše, biskupa*, který již ve 14. století vlastním plebánem byl opatřen, a do arcidekanátu Hradeckého a dekanátu Kosteleckého náležel. Plebán Týništský platil desátku papežského r. 1384. po 9 gr., roku 1385. po 6 gr., r. 1399. po 12 gr. (Tomek, rejstříky str. 97). R. 1358. 29. října plebán v Týništi, Mikuláš, dostal se za plebána do Chotěborek (Emler, lib. I. Conf. pars I., pag. 133). R. 1361. jmenuje se plebán Petr (Borový, lib. I. Erect., pag. 29.) R. 1372. Tomáš, kněz z Týniště, dosazen za plebána do Radiměře (Radimi, Tingl, lib. II. Conf., pag. 84.). R. 1390. změnil si Bušek, plebán v Skuhrově, místo se Šebkem, plebánem v Týništi s dorozuměním Půty z Častolovic (Tingl, lib. V. Conf. ai. 1390., pag. 16.) Od téhož Půty z Častolovic dosazen za plebána do Týniště po smrti plebána Šebestiána kněz Vincenc z Kunyše, Vratislavské diecése, uváděl jej plebán z Opočna r. 1398. 6. července (lib. V. Conf., ed. Tingl, pag. 309.) Z *dobrodinců* v starých dobách jmenují se Mutina z Dobrušky a Sezema syn jeho, kteří dali ke kostelu Týništskému sv. Mikuláše, vyznavače, za dob Petra plebána, z mlýna v Týništi na řece Orlici ležícího, plný desátek všeho zrna, sladu a příjmů s desátým grošem a užitkem z rolí nevzdělaných, kolivěk jich na ten čas bylo. Mimo to dávají také 8 prutů polí pod městem Týništěm ležících, které měl Pavel soudce, jejichžto hranice z jedné strany pole souseda Tyrzice se dotýkají, z druhé strany ale s hranicemi poplatníka Sylena těm pánům patřícího se stýkají; s rolmi osetými i neosetými a jinými požitky (Borový, lib. I. Erect. pag. 29.). Později byli, ač jména se neuvádějí, při kostele tomto jako jinde tak i také zde faráři pod obojí a evangeličtí.

Po bitvě Bělohorské stal se kostel v Týništi filialním od fary Častolovické; p. farář Častolovický jezdil sem každou třetí neděli, bydlel v chalupě, kde je nyní Mrázek, a dostával za služby Boží oběd, an se ale s městem nepohodl, obdržel později místo toho 20 kr. při každých službách Božích za oběd. R. 1713 majitel panství Častolovického, František. Filip hrabě ze Šternberka, založil

a nadal zde samostatnou faru; erekční instrument jest z r. 1731. Mezi jinými příjmy pro p. faráře určenými jest též soudek centový soli, kterou dostával p. farář za 9 zpívaných a tichých za město obětovaných mší sv., ale dávka ta jako jiné byla vykoupena. Přifařeny jsou k té faře: Petrovice Velké a Malé, Lípa, dlouhá Louka, Rašovice, Albrechtice (dříve k faře Chvojenské patřící, která dosud zde užívá výkup desátku a senoseč z luk), Nová Ves, Štěpánovské Suté Břehy (od r. 1797). První známý farář po znovuzřízení fary byl P. Ant. Frant. Reypal.

Kdy asi původní kostel v Týništi byl postaven, není známo. Farní památní kniha Týništská z r. 1836 udává, že Mutina a Sezema z Dobrušky, kteří byli kostela Týništského dobrodinci, slíbili r. 1369. zde chrám nový postaviti, což snad také udělali. Později zde byl kostel dřevěný, přestavený, který r. 1606 12. března vyhořel, byl zase r. 1692. zbudován, ale z nedostatku peněz jen presbytář, později připojena zadní část r. 1788. nákladem Kristiána hraběte ze Šternberka a částkou 100 zl. od města složenou. Stavitelem jeho byl Karel Zach z Častolovic.

Chrám Týništský je zbudovaný z kamene, jednoloďový, se stropem v presbyteři klenutým v lodi rákosovým s okny obyčejnými. Hlavní oltář má obraz sv. Mikuláše biskupa na plátně od Kyšpereckého akademického malíře Fr. Umlaufa malovaný. představující sv. Mikuláše, vznášejícího se v oblacích, dole pak pod ním jest obraz města Týniště. Nad tím obrazem jest obrázek sv. Vavřince jáhna, po straně pak sochy sv. Jana Křtitele a sv. Tadeáše. Postranní oltáře v kostele tom jsou čtyry a sice první sv. Cyrilla a Methoděje, sv. Václava a Floriána s obrazem krásným v novější době od kyšpereckého akad. malíře Umlaufa zhotovený; druhý sv. Barbory Panny a mučedlnice, r. 1862 obnovený, s obrazem zhotoveným od Templera, malíře pruského r. 1862, a nad ním jsou obrazy sv. Ignáce z Loyoly, Jana Nep., kterak putuje do St. Boleslavi, od Umlaufa malované; třetí P. Marie se sochou za sklem výtečnou; čtvrtý Bolestného Pána Ježíše.

Kazatelnice visutá, ku zdi připevněná, nese na poprsníku obraz čtyř sv. evangelistů, na pokrývce sochu Pána Ježíše se sv. křížem.

Sakristie, po straně epištoly přistavená, copová, neskytá nic památného. *Křtitelnice* cínová nese na studnici obrazy dvanácte apoštolů, a má nápis v písmu německém, stojatém: »Tato krzitedlnicze gest udielana ke cztí a chwale Boži a tiem kdož by se z ni rodily k životu wiecznemu do miesteczka Tynisstie nad Orliczi puwodem Gireczka (rok pro hlavičky na obrubě přidělané není znatelný). Nohy této křtitelnice nesou tak zvané gryfy.

Na klenutí v presbyteři jest malba na obmítce (fresko), představující obraz klanění se Nejsvětější Svátosti a anjela strážného, zhotovená r. 1814. od Choceňského malíře Vojtěcha Kasky.

Kromě toho jest zde též *oratoř literátů*, kteří tvoří zvláštní spolek, mají stanovy a figurky ku pohřbu. Sbor ten stával již v dobách starých, jak věhlasný archeolog Rybička v Pam. X., 728 udává (škoda, že obšírněji o tom se nezmiňuje). *Křížová cesta* v tom kostele se nalezající jest od Pešika z Hory Kutné.

Kolem kostela jest *hřbitov*, na který se pochovávají mrtvoly z města, z osad Velkých a Malých Petrovic, Lípy, Dlouhé Louky a Rašovice. Ostatní osady pohřbívají zemřelé své na hřbitově Albrechtickém.

V průčelí kostela jest čtverhranná, kamenná *zvonice* v jehlanec na hoře končící. V ní visí 3 zvony s nápisy těmito: 1. Kolem koruny: »In omnem terram exivit sonus eorum et in fines terrae verba eorum.« Dole na zvonu na jedné straně jest znak Šternberský a pod ním tento nápis: »Anno 1704. Campana fusa sub illustrissimo Domino Domino S. R. I. Comite Francisco Damiano de Sternberg Domino Haereditario in Zasmuk Czastalowitz etc. ad ecclesiam Sancti Nicolai Episcopi in Oppido Tynischt collatore A. M. D. G. et B. M. V. Honorem atque perpetuam omnium fidelium memoriam.« Na druhé straně toho zvonu jest obraz sv. Václava a pod ním nápis tento: »P. P. Gan Loskot farárz Častalowiczky P. Vit Fridrich Dobrowsky duchodni« — dále pak od toho nápisu ku straně západní obraz sv. kříže se sv. Janem, Pannou Marií a Marií Magdalenou pod nimi stojícími, k severní straně jest obraz sv. Mikuláše pod ním pak obraz zvonu, po stranách jeho písmeny N. a P. a pod obrazem zvonu nápis: »Nicola Pregvey zwonarz Mladoboleslawský.« 2. Zvon prostřední nese nápis pod korunou: »Johann Georg Kühner goss mich in der königlichen kleineren Residenz der Stadt Prag.« Dole na zvonu jest obraz sv. Václava, erb Šternberský a r. 1760. 3. Dole na zvonu třetím jest ke straně východní znak Šternberský a po stranách jeho nápis: „Franciscus Philippus S. R. I. Comes de Sternberg Aurei Veleris Eques Dominus in Zamrsk, Czastalowitz et Tynischt« a pod tím zase druhý nápis: »Johann Kühner

goss mich in Prag 1764« a obraz sv. Vavřince.

Také na presbyteři kostela samého jest malá věžička a v ní visí dva malé zvonečky, které dříve visívaly na kostnici. Jeden z nich, kterým se zvoní umíráčkem a ku pozdvihování, jest bez let a nápisu. Druhý poledník má nápis: »Josef L.« a »sv. Mikuláš«. Dříve před ohněm byla zvonice pro zvony dřevěná, r. 1686. od Jana Beneše ze Zámrsku stavená, stála pro sebe na hřbitově.

V městě tomto jsou též *kaple a sochy:* 1. *Kaple sv. Jana Nep.* v Hradecké ulici z dob neznámých, později r. 1838. z kamene znovu zbudovaná nákladem Vincence Šimáčka, ku které se procesí na den sv. Jana Nep. a v oktávě koná. 2. *Socha Bl. Rodičky Boží* na náměstí, opravená r. 1881. nákladem veled. místního p. faráře a bisk. vikáře p. Ant. Skokana. Zbudovaná byla již po bitvě bělohorské z peněz posledního kališníka Jiřího Turka dle nápisu na ní umístěného: »Vyzdvižená na paměť lidskou ze jmění Jiřího Turka kališníka ze země vypovězeného.« 3. Proti té soše stojí *sv. kříž* z r. 1871., obnoven v r. 1882. nákladem vd. místního p. faráře. 4. *Kříž sv. u Horního mlýna v Týništi* r. 1833. od tehdejšího majetníka mlýna zbudovaný. 5. *Sv. kříž* u silnice Třebechovické r. 1821. postavený a r. 1882. nákladem vd. místního p. faráře a souseda Ant. Vrabce z Týniště obnovený. Mimo to jsou v přifařených osadách sochy sv. křížů a světců rozdílných.

Kromě kališníkův a evangelíků byli také v Týništi sídlem *Čeští bratří.* Zde se narodil br. Jiřík Veláš, který byl knězem bratrským od roku 1547. a později správcem sboru Žeravského (Pam. IX. 363).

Blíže chrámu Páně stojí *farní stavení* z kamene r. 1739. zbudované. Matriky jsou z r. 1713., památní kniha z r. 1836.

U prostřed náměstí stojí pod jedno poschodí postavená *radnice* z r. 1666. s věžičkou a hodinami. Již dříve mělo městečko toto starobylá privilegia od Půty z Častolovic, ale tato se během válek husitských ztratila. Na žádost měšťanů obnovil Jindřich starší Minsterberský a hrabě Kladský, syn Jiřího Poděbradského, znak města toho, který byl: »štít červený a v něm strom k borovici podobný mající kmen barvy požloutlé a větve zelené« a přidal jim do znaku toho ještě svůj erb: »štít bílý a v něm nahoře na přič tři štrychy černé, kteryžto štít na borovici v jich erbu starodávném jako by zavěšen byl,« — a to listem daným na hradu hrabství Kladského v sobotu před sv. Ambrožem r. 1487. — Ačkoliv toto obnovení znaku a pečeti od českých králů nikdy nebylo potvrzeno, nicméně ho Týniště městečko dosud užívá.

V Týništi bývala také *tvrz* a sice na poledni straně u panského dvora, kde se dosud říká »na Hradě«. Dosud tam lze zříti zbytky náspů u rybníků řečených »Netřeba« a »Stožek«. Tvrz tato ale nepřesahuje do doby starší než do století 15. — Ostatní dějiny města viz Pam. VIII., 282.

112.

Farní chrám Páně

Nanebevzetí Bl. P. Marie v Nedělištích.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

Neděliště, vesnice na potůčku 9/4 hod. od Hradce Králové vzdálená, sídlo statku soujmenného, má u prostřed vsi stojící vedle zámku *zámecký a filiální Chrám Páně Nanebevzetí Bl. Panny Marie*, který již ve 14. století farním se uvádí pod patronátem převorky kláštera sv. Jiří v Hradci Králové. Roku 1359. po smrti plebána Jana ustanoven od jmenované převorky Mikuláš z Dobré Vody za plebána v Nedělištích (Emler, lib. I. Conf. pars I., pag. 62). R. 1367. Matěj plebán jinou dostal plebánii, na to tentýž rok od Půty z Častalovic ustanoven do Nedělišť za plebána Benedikt z Milovic (Emler, lib. I Conf. pars II. 84). R. 1388. a 1397. uváděl plebán Nedělišťský plebána ve Světí (Emler, lib. III. et IV. Conf. pag. 199., a Tingl, lib. V. Conf. ai. 1397—1399., pag. 199.). R. 1396. Beneš plebán z Nedělišť dosazen za oltářníka Všech Svatých v kostele sv. Ducha v Hradci Králové (Tingl, lib. V. Conf. ai. 1393—1399. str. 255.) Plebán v Nedělištích platil papežského desátku ročně 9 gr. (Tomek, rejstříky str. 91.). Z *dobrodinců* toho kostelu v dobách starých jmenuje se Lukavín farář Lochenický, který v r. 1568.

*

v poslední vůli své k tomu záduší v Nedělištích 6 k. grošů odkázal z vděčnosti, že od toho záduší dostával dobrodiní (Solař, Hradec Králové str. 628).

Po bitvě bělohorské byl přivtělen kostel ten i se Všestary ke klášteru Minoritskému v Hradci Králové a při jeho na Kuklenách přesídlení vždy od jednoho kněze toho řádu byl obsluhovaný.

Poslední správce duchovní z toho řádu, který osadu v Nedělištích spravoval, byl Longin Josefy. Po jeho smrti připojen byl kostel ten k blízké faře v Sendražicích až na začátku nynějšího století stal se filialním od Všestarské fary.

Čas zbudování toho kostela oznamoval nápis na zdi kostelní uvnitř, nyní ale zabílený, takto znějící:

»Tento chram Boži a Swaty gest dokonan na den Swaty pamatky w sobotu Mistra Gana z Husynce: Skrze pomocz Pana Boha wssemohauczyho k geho czti a chwale swate leta od narození Pana Gežisse Krysta 1555. wod urozeneho Pana Hamzy Borzka z Zabiedowicz a urozene Panj Elissky z Chlumu manželky téhož Pana Borzka.«

»Tento dum Boží gest stawiel slowutný muž Waczlaw Wsseteczka Miesstienin z Pardubicz. Za sprawczu tiechto ten dum dokonan gest: za rychtarze Janovskeho a konsseluw: Paula Monczka, Paula Martinka a Hawla Rzehaka.«

Kostel ten ale r. 1729. Karel Ferdinand Dobřenský z Dobřenic hejtman kraje hradeckého i s věží obnovil a rozšířil. Svatyně ta jest jednoloďová, z kamene zbudovaná, obrácená k východu. Presbyteř tvoří nepravidelný pětistěn, má klenutí pologotické a polocopové, okna podlouhlá, copová. Hlavní oltář Nanebevzetí Bl. P. Marie, znázorňuje ten děj postavami do dřeva mistrně vyřezávanými (relief) a nad nimi jest socha Marie Panny od anjelů nesená do nebe. Vedle dolejšího obrazu jsou sochy sv. Václava a Jana Nepomuckého. Tumba dřevěná, zábradlí, loď od presbyteria dělící, dubové. Na straně epištolové jest předsíňka copová a v ní na stěně dva obrazy sv. Tadeáše na plátně malované. Pod prvním obrazem jest podpis: »Sanctus Thadaeus consanguineus Christi Apostolus Martyr scriptor Canoni: in rebus desperati auxilium.« Podoba apoštola na druhém obraze nese v ruce uhelnici, vedle apoštola sv. stojí dva anjelé, jeden s vignetkou, na které jest nápis: »Martyri«. a druhý držící ratolest a nápis: »Scriptori canoni.« *Loď* má strop rákosový a okna obyčejná. *Kazatelaice* visutá bez přikrývky není ničím ozdobená. *Sakristie* copová, její dvéře železné jsou v pole rozdělené a knofliky železnými poseté (snad vzaté ze starého kostela). *Missaly* jsou z r. 1665., 1739., Requiem z r. 1702. a rituale z r. 1700. V lodi jsou *postranní oltáře* Navštívení Bl. Panny Marie a sv. Anny, oba dřevěné s obrazy reliefními jako na velkém oltáři mistrně zhotovenými. *Obrázky* na zdi v tom kostele jsou: biskupa neznámého a dvou sv. apoštolů velmi krásné, obrázek sv. Antonína s nápisem: »Vera effigies S. Antonii de Padua ex originali ad S. Jacobum Vet. Pragae deprompta A. 1702«; obrázek Neposkvrněného Početí Bl. P. Marie, obrázek sv. Jana Nepomuckého a pod ním nápis: »Vera effigies S. Joannis Nepomuceni Martyris Anno 1752.« *Kalichy* má dva stříbrné; jeden má na noze erb čápa a kolem něho nápis: »Nedielisstie W. P.« Dole kolem do kola jest nápis:

»ASSVMTAE IN COELOS DOBRZENSKY BARO SACRABAT.«

Monstrance jest též stříbrná.

V kostele tom jsou čtyry *náhrobní kameny* s těmito nápisy:

1. Ve zdi u oltáře hlavního mramorový náhrobek nahoře se znakem rytířským čápa, nad znakem rytířské odevřené hledí a nad ním znak křídla. Nápis jeho jest:

HIC EXPIRAVIT
ET PIE REQVIESCIT IN DOMINO

PERILLVSTRIS Dominus Carolus Erdmannus Dobrzensky de Dobrzenicz Dominus in Nedielischt et Hodieschin, Sacrae Caesareae Regiaeque Catholicae Majestatis Consiliarius Inclyti Judicii Majoris Provincialis in regno Boemiae assessor et hujus Regii Districtus Reginae Hradecensis annis prope viginti capitaneus.

TEMPLI ET TVRRIS HVIVS NEDIELISSTIENSIS RESTAVRATOR LIBERALIS CVI HOC EPITAPHIVM FILIALIS PIETAS VENCESLAI CAROLI ET IOANNIS SCRIPSIT.
TV VERO VIATOR DEVM PRO EO IN VITA PRECARE.

2. Náhrobek v zemi u kazatelnice se znakem straky a nápisem: »Usnul w Panu urozeny a stateczny Rytirz Pan Petr Pawel Straka z Nedabylicz a na Horzejssich Nedielisstich 21 Miesycze Mage Leta Panie 1629. wieku sweho 63 Leta 6 Nediel 3 dni magicze gehožto tielo mrtwe pod timto kamenem odpocziwa.« A doleji: »Qui bene latuit, bene vixit, nam notus nimis omnibus, post ignotus moritur ibi.«

3. Vedle předešlého náhrobek vyšlapaný, tak že lze jenom čísti r. 1705.

4. Pod náhrobkem velkým výše uvedeným mramorovým rodiny Dobřenských, v zemi jest náhrobek pískovcový se znakem straky a podobou panenky z rodu Straků z Nedabylic. Nápis jeho jest tak otřelý, že jen lze čísti: »Leta Panie 1602 w sobotu przed . . . . umrzela . . .«

Pod těmito náhrobky jest společná prostranná hrobka bývalých majetníkův statku Nedělišťského. Část její byla před lety odevřena a nalezeny dle výroku kostelníka, který do ní sestoupil, dvě velké truhly cínové a jedna malá.

V průčelí kostela jest čtverhranná kamená věž lucernovitou bání končící. V ní visí jeden *zvon* s nápisem:

»Tak Buh miloval swiet, že Syna svého gednorozeneho dal na swiet, aby každy kdo wierzy w nieg nezahynul, ale miel život wieczny. Slit w Hradci Kralowe nad Labem od Eliasse Stodoly Letha Panie MDLXXXIIII. Amen.

Vedle kostela jest *zámek* v slohu obyčejném zbudovaný, nic památného neskytající.

Do r. 1848. patřila tato osada k dvojímu panství a sice k Smiřickému jedna polovice, druhá pak tvořila statek Nedělišťský. Ostatně jest tato osada starobylá, neboť r. 1226. uvádí se Ctibor z Nedělišť. Z osady této vycházel od některých poddaných úrok ke kostelu sv. Ducha v Hradci Králové 54 gr. 6 peněz míš. a od majitele statku Nedělišťského Hamzy Bořka ze Zábědovic a na Světí a Diviše Falty z Nedělišť 6 gr. míšen. (Švenda, Hradec Králové, I. 157. a V. 157.)

Sloh renaissanční.

Piše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

Klenuté chrámy sloupové. Stejnolodní. Třílodní pilířové s klenbou valenou v lodi střední. S mělkými kuplemi v obdélné a křížové lodi. Klenba kuplová sdružená s klenbou valenou.

Vedle *klenutých* kostelů **pilířových** stavěly se též *klenuté* chrámy na **sloupech** spočívající. Za příklad uvádí se tuto S. Francesco ve Ferrara.

Památníky ferrarské jsou vůbec nemalé důležitosti pro stavby chrámové v době prvorenaissanční. Schema basiliky provádí se zde na čtvero chrámech a to způsobem rozmanitým, buď na sloupech nebo na pilířích se stropy buď rovnými anebo různotvárně klenutými. Detail vesměs ukazuje kresbu jemnou, plnou obrazotvornosti prvorenaissanční; částky struktivní vnitřku, sloupy, pilíře a pilastry jsou buď mramorové neb aspoň vápencové; plochy oblouků, pole arkád, jakož i široké vlysy nad arkádami a pilastry jsou skromnými prostředky ušlechtile a souladně okrášleny ornamentem šedým v šedém na zlatožlutém neb modrém pozadí. Již z této příčiny mají kostely tyto vedle florentinských, úplně bezbarevných, značné důležitosti.

Nejprostranější a nejvelkolepější z kostelů ferrarských jest *S. Francesco* (obr. 272), imposantní basilika sloupová vesměs sklenutá, o třech lodích s bočními kaplemi a lodí křížovou. Chor jest do polokruhu zakončen. Stavěl ji Giovanni Battista Benvenuti, nazvaný l'Ortolano (1495.). Střední loď jest 40 stop široká a mělkými kuplemi klenutá; tutéž klenbu má i loď křížová. Lodě boční jsou kryty malými kuplemi či klenbou klášterní otvírajíce se po obou stranách v řadu kaplí valeně klenutých. Sloupy bezprostředně na podlaze stojící, jsou poněkud těžkopádností svou na újmu krásy vnitřní. Za to však velice elegantní jest rámování kaplí s pilastry dvojnásobnými, jakož i výtečná malba archivolt, vlysů arkádních a pilířů křížových (obr. 273). Ve vrchní lodi jsou původní kulatá okna zazděna. Nyní vniká do vnitřku hojné světlo velikými okny kulatými v lodi hlavní i křížové. Zevnějšek ukazuje dokonalejší stupeň provedení jemnými pilastry a římsami s částečným použitím mramoru.

Také *stejnolodní* chrámy se stavěly, jako jest dóm v Pienza od Bernardo di Lorenzo s polygonním závěrkem a článkovanými pilíři; pak méně důležitý S. Maria dell' Anima v Římě (1500).

Velmi zhusta vyskytují se *třílodní chrámy pilířové s klenbou valenou v lodi střední.* Nejslovútnější stavitelé renaissanční tím způsobem stavěli. Kostel »Annunziata« v Arezzo od staršího Antonia da Sangallo; S. Maria presso S. Celso v Miláně od Bramante; S. Giorgio maggiore v Benátkách od Palladio (1560); Madonna degli Angeli u Assisi od Vignoly. Také sv. Petr v Římě prodloužením jednoho kří-

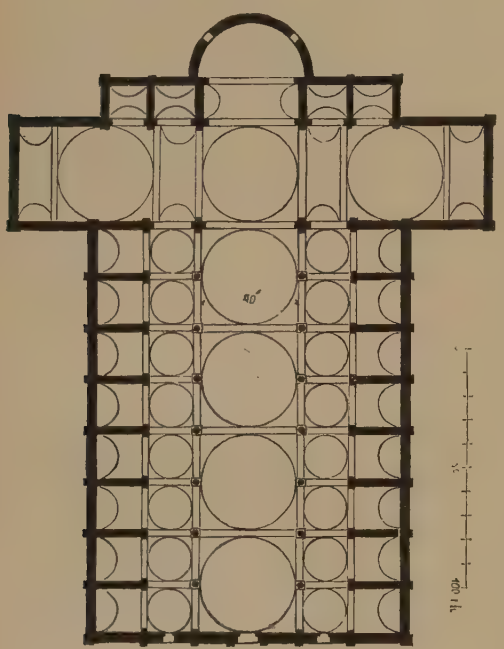

Obr. 272. Půdorys S. Francesco ve Ferrara. Klenutá basilika sloupová. (Stavěl Giovanni Battista Benvenuti roku 1495.)

žového ramene Karlem Madernou stal se od r. 1605. opětně budovou obdélnou s valeně klenutými rameny křížovými a s kuplí nad čtvercem křížovým.

Jsou dále kostely vesměs *s kuplemi mělkými v obdélné a křížové lodi, s klenbami křížovými v lodích bočních.* Sem dlužno vřaditi S. Christoforo ve Ferrara od B. Rosetti (1503.) a j.

Za nejvýznamnější typus obdélných kostelů renaissančních považuje se posléze taková úprava, vedle níž *v obdélné lodi klenba kuplová střídá se s klenbou valenou.*

Vzorem byl S. Marco v Benátkách Proto nejznamenitější kostely toho druhu vyskytují se v Benátkách a jinde, kam směr benátský nejvíce vnikal, jako na př. Padua.

V Benátkách vyvinula se na půdě úzce obmezené architektura, která v souhlasu s dobami dřívějšími vyniká méně značnými rozměry a velkolepým rozvrhem, jako neobyčejným bohatstvím jednotlivostí, krásou a nádherou dekorace. Poměrně dostal se sem sloh renaissanční dosti pozdě. Paduánská škola malířská a domácí sošnictví značně už vyvinulo naturalistický způsob vyobrazování, kdežto umění stavitelské a dekorace více neb méně přidržovala se dosud tvarů gotických. — Stavba choru S. Zaccaria (1457) goticky počata jest skorem v téže době, když Mantegna již malovati mohl svou sv. Euphemii. Rámování nádherných obrazů, z malířských dílen muranských vešlých, jsou ještě po roce 1450. slohu gotického; Giovanni a Bartolom. Buon pracují sochy slohem 15. věku ještě pro gotické stavby ozdobné. Jejich porta della Carta na paláci dožů a síň k tomu patřící až k obrovským schodům (1440—43) ukazují sloh ten v umírání a předce ve způsobě zvláštní krásy; pozdně gotické, silně vypouklé listí tvoří již vlysy myšlené duchem století nového. Ba i hrob dožete Francesca Foscari († 1457) v choru kostela Frari jest ještě gotický, práce to sochařské rodiny Rizzo. Na lavicích v chorech udržuje se ve více kostelích gotika až do 1470. Také celý portál kostela S. Giovanni et Paolo jest z této pozdní, vegetabilně nádherné gotiky.

Když renaissance se dostavila, nalezla v bohatých Benátkách sídlo druhu zcela zvláštního. Zde se jí ochotně propůjčují vzácnější druhy kamenů, jichž má třeba její dekorace, aby úplně se dařila; o pálené hlíně a stucco není ani řeči, aspoň na částkách dekorativních. Nový sloh přišel právě v dobu nejvyšší moci státní a největšího bohatství urozeného stavu. Bylo mu za hlavní účel vykázáno, aby městu ostrovnímu propůjčil trvalého výrazu slavnostní radosti a slávy. Nedostávalo se ničeho kromě místa a skutečně velkých — stavitelů. Většina důležitých staveb připisuje se umělecké rodině Lombardii-ově.

Na kládách do země zapuštěných nevyvine se nikdy volná a velkolepá architektura. Jediné dosavadní budovy velkolepě myšlené, kostely S. Giovanni et Paulo a S. Maria de' Frari, byly myšlénkami podstatně cizími; na paláci dožů, jakkoliv v starší své přední části velkolepým jest, vždy se přece spatřuje, že stavitel jeho vyrostl v dojmech krásy málo prostorné.

A obmezenosť tato šla také za benátskou renaissancí, a veškeré slohy následující, které v lagunách panovaly, podlehly tomu více nebo méně. I Jacopo Sansovino tomu se podrobil. — Jediný Andrea Palladio kladl odpor vítězný.

Žádná budova benátská ve slohu prvorenaissance neukazuje tudy onu velkolepou disposici stavební, s jakou se shledáváme na basilikách Brunellescových, mohutnou vážnosť florentinských a sienských paláců, toskánskou a římskou prostornosť síní. Benátčan nebyl ani pánem dostatečného pozemku, ani bezpečným majitelem pevné půdy. Tím vydatnějšími staly se tehdejší Benátky na jednotlivé nad pomyšlení vnadné effekty dekorativní. — Komposice ve vyšším smyslu, dle poměrů totiž, na kostelích a palácích skoro naprosto se postrádá, za to však uspořádání jest důmyslné a obrazotvornost bohatá a nižádnou pochybností nezdržovaná.

Obr. 273. S. Francesco ve Ferrara.

Převládá-li v Lombardii stavba cihlová, v Toskáně důkladná stavba z kamene tesaného, docilují v Benátkách nejvyšší nádhery obložením průčelí deskami mramorovými, které neopovrhuje ani pestrým střídáním se materiálu. Užívá se rádo různobarevných desk mramorových v kulatých deskách a nebo také v jiných tvarech v náplních pilastrů, na vlysech a v rozích oblouků jakož i na ostatních plochách průčelních. Benátské architektuře dostává se tím spíše hravého rázu dekorativního, který si nepočíná přísně s opravdovostí tvarů, s poměry a se způsobem, jakým se jich užívá. Skulptura mramorová působí však přece i zde dojem velice elegantní.

Při stavbách kostelů vedle jiných soustav zdařila se zejmena ona vedle vzoru S. Marco vyvedená. Řada centralních budov kuplových připojila se, anebo lépe řečeno, sloučila se v jedno s rameny křížovými valeně překlenutými. Prostora ztrácí tím, jak ve střední lodi, tak i v lodích bočních dokonalého vývinu do délky, a dochází zvláště bohatého článkování půdorysu, jakož i nárysu. Soustava tato výtečně provedena v kostele *San Salvatore*, který 1506 od Giorgio Spavento započat jest, po jehož smrti však

se v stavbě ustalo, až 1530. Tulliovi Lombardovi dokonání svěřeno jest. Zde tvar basiliky sloučil se co nejkrásněji s bohatou úpravou kuplí. (Obr. 274.) Prostora po šířce a délce rozdělena jest do tří velkých kvadratických polí báňových s příslušnými klenbami valenými. Malá pole kvadratická bočních lodí jsou kryta mělkými a nízkými kuplemi. Obdélná třílodní budova protata lodí příční zakončena jest třemi apsidami,

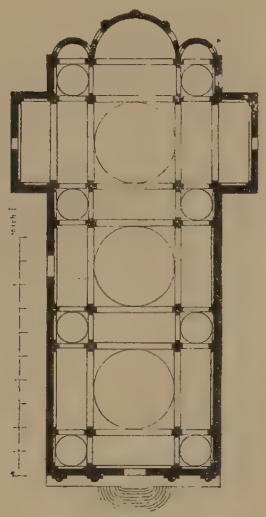

Obr. 274. Půdorys S. Salvatore v Benátkách.

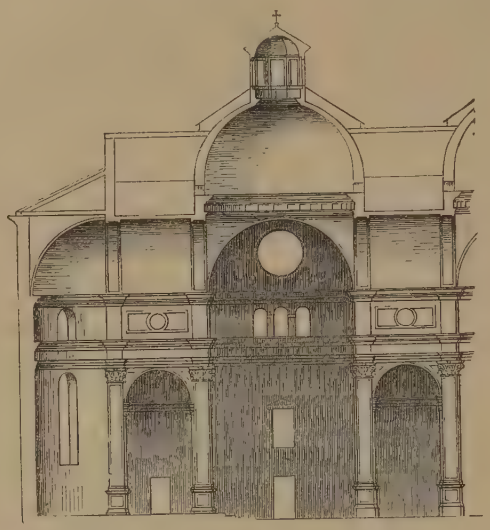

Obr. 275. S. Salvatore

(Stavěli Spavento r. 1506. a Tullio Lombardi r. 1520.)

Soustava obdélná, v níž klenba kuplová sloučena jest s klenbou valenou.

majíc v lodi střední tři vysoké kuple s lucernami, které mezi klenbami valenými na štíhlých pilířích spočívají. (Obr. 275.) Soustava kuplová s ústředním skupením není snad nikde jinde šťastněji sloučena s budovou obdélnou. Téže úpravy jest *S. Fantino* v Benátkách (1500), ale s klenbou křížovou a klenbami valenými; pak kaple *S. Giustina v Padui* od Andrea Riccio (1516) a *dom Paduánský* od Andrea della Vale a Agostina Righetti.

(Pokračování.)

Drobné zprávy.

Kaple P. Marie u sv. Víta. Kdykoliv člověk na Hradčany k sv. Vítu zavítá, vždy něčím novým se potěší. Venku na staveništi budova chrámová ze země vyrůstá a uvnitř skoro vždy nějaká novinka navštěvovatele vítá a mile překvapuje. Zbožnosť a obětovnosť nevymřely ještě. Šlechetní dárcové okrášlili veškerá spodní okna v kaplích malovanými ve skle obrazy. Došlo již i na bohatou figurální polychromii kaplí. Kaple sv.-Anenská stkví se již v celé své kráse. Kaple sv.-Ondřejská letošního roku bude dokonána. Náklad na vymalování kaple Valdštýnské uroz. hrabětem Valdštýnem jest zaručen. A zase přihlásil se nový mecenáš, vyvoliv si nejdůležitější kapli v středišti chrámu za hlavním oltářem, Marii Panně a nejsv. Trojici Boží zasvěcenou, aby ji nákladem svým okrášlil, ustanoviv i cyklus obrazů, kterým stkvíti se má. Dobrodincem tím jest J. M. světící biskup, dr. Karel Průcha, přičiniv k tolika obětem oběť novou. Přihlásiv se jedva za zakladatele Jednoty sv.-Vítské s příspěvkem 5000 zl., ohlásil brzy na to ředitelstvu, že i kapli Marianskou vlastním nákladem okrášliti dá

Centrální kaple Mariánská nazývá se též kaplí nejsvětější Trojice Boží. Chceť tedy dárce, aby malby na stěnách obojí hlásaly. A jelikož v té kapli jako ve středišti veškeré kaple ochozu se sbíhají a celá budova zde se zakončuje, přeje si, aby i dějinný moment v ní k platnosti přiveden byl, jednak památkou na založení starého chrámu sv. Václavem, jednak upomínkou na založení stávající svatyně Karlem IV. blahoslavené paměti. Kaple sama má dvě prostorné stěny, které malbami okrášliti se mají. Ustanovilť si tedy cyklus maleb na obou stěnách, jak následuje.

Spodek pokryt bude malovanými čalouny, nad nimiž v přiměřeném rámování vyvinovati se bude cyklus od dola nahoru ve třech odděleních na pravo i na levo tím způsobem, že ve spodním vyobrazen bude moment historický, svrchu pak v poli druhém a třetím předmět náboženský.

Při vývinu myšlénky dlužno počíti s obrazy náboženskými.

Svrchu v celé šířce kaple ve velkých rozměrech vylíčeny budou dva nejdůležitější výjevy ze zázračného života Rodičky Boží, zahrnující veškerý ostatní nadpřirozený život její, — nadpřirozené početí a nadpřirozené zakončení — »Neposkvrněné Početí« na jedné, »Korunování bl. Panny Marie« na druhé straně.

Když věkové se naplnili, božská úrada nejsvětější Trojice skutkem se osvědčila. Blahoslavená Panna neposkvrněnou něhou a nevinností zářící stojí v mandorle obklopené zástupem andělů, nebesky ozářena paprsky, vycházejícími svrchu od nejsvětější Trojice Boží s nebe se vznášející. Ve vyobrazení Trojice Boží Syn Boží v lůně Otcově na kříži plní, ku vyznačení onoho tajemství našeho vykoupení, pro které odvěký záměr neposkvrněného Početí skutkem se stal. A tak v tom jednom obraze spatřuje se vykoupení lidské v celém světodějném významu svém. — Že ale příčinou neskonalého slitování byl hřích prvotní, pod velkým obrazem představujícím tajemství neposkvrněného Početí druhé Evy, ve dvou menších obrazech spodních šířku vrchního zaujímajících, představuje se pád první Evy. Ve dvou menších polích, širokým rámem od obrazu vrchního oddělených, budou vedle sebe vylíčeny dva smutné výjevy, které jsou příčinou výjevu vrchního: »Hřích prvních rodičů« u stromu zapovězeného a »Vyhnání z ráje«. Tak hřích a vykoupení, zaslíbení a vyplnění, pád a povýšení několika tahy výtečně znázorněno jest.

Neposkvrněnému Početí na jedné výtečně odpovídá vítězné dokonání na druhé straně velkým obrazem představujícím Korunování Královny nebeské nejsvětější Trojicí Boží. Rodička Páně u prostřed Boha i Syna klečící, přijímá korunu věčné slávy a Duch Svatý ve způsobu holubice nad ní se vznáší, jako vznášel se nad její hlavou při tajemném početí neposkvrněném. Že ale korunovace ta jest odměnou za její osobní zásluhy, jakých si získala obětí svou za naše spasení, pod velikým obrazem spatřují se ve dvou menších vyobrazeních vedle sebe vylíčeny dva hlavní výjevy, jimiž zasloužila si té oslavy na nebi: Zvěstování andělské a Narození Páně.

A tak pouze třemi obrazy líčí se dostatečně celý význam neposkvrněného života a nadpřirozené oslavy Rodičky Boží.

Neposkvrněná Panna a blahoslavená Matka, první a druhá Eva, hřích a vykoupení, vypuzení z ráje a narození Emanuele, věčná úrada nejsvětější Trojice Boží a její dokonání, — to vše na obou stěnách naproti sobě svědčiti bude jakožto these a antithese, jakožto otázka světová a odpověď božská, jakožto očekáván a splnění, příprava a dokonání.

Kaple nejsvětější Trojice a Mariánská takto výtečně pokřtěna bude na obojí jméno své. Na obou stranách vyobrazena bude nejsvětější Trojice a to v obou typických způsobech. Na obou stranách líčen bude život Marianský. Centrální kaple hlásati bude centrální pravdy náboženské, a také moment historický na vznik hlavního chrámu sv.-Vítského pamatující nepomine mlčením.

Pod obrazy uvedenými v architektonickém soklu bohatého rámování vylíčen bude na jedné straně výjev, jak císař Jindřich svatému Václavu darem dává ostatky sv. Víta. Na druhé pak straně Karel IV. přijímá v Pavii ostatní ostatky sv. Víta, pro velechrám svého nejmilejšího království. A tak vznik prvního i druhého velechrámu na Hradčanech dramaticky i církevně před oči se staví.

V obrazech, panovati bude v barvách a úpravě přirozená gradace. Výjevy historické budou pouze dvoubarevně, zelené v zeleném anebo šedé v šedém; čtvero menších obrazů nad tím (pád, vyhnání z ráje, zvěstování andělské a narození Páně) v barvách na zlaté půdě; velké pak obrazy vrchní celou šířku stěny zahrnující skvíti se budou v barvách na modrém pozadí. Klenba blankytná celek zakončí.

Celá kaple bude jednotným, důtklivým, dojemným, důmyslným kázáním. Tak to má býti! Umění káže. Mluva jeho jest mocná, buďto že prozpěvuje, buďto že maluje. Obrazy jsou biblí lidu, knihou konsiderační křesťanu osvícenému. Právě tak jako chorál a zpěv liturgický. Mluvíť a káže to i ono, umění veškeré ve službě církevní. Mecenáš jednoho, jest přítelem druhého.

Štědrého mecenáše chrámu sv.-Vítského Pán Bůh račiž dlouho zachovati!

Kaple arcibiskupská. Nyní již i pátá kaple v ochozu chrámu sv.-Vítského bude nádherně ozdobena. Tu láska synů k otci ozdobí. Rukojemstvím jest provolání, jak následuje:

Důstojnému světskému i řeholnímu duchovenstvu arcidiecése Pražské! Když před osmi roky našemu nejdůstojnějšímu arcipastýři pětadvacitiletá jubilejní slavnost biskupského jeho úřadu v této arcidiecési nastávala, vidělo se vždy věrné metropolitní kapitole, by četným poptávkám a zbožným přáním důstojného duchovenstva diecésního vyhověla, učiniti dne 26. února vyzvání, kterýmž na trvalou památku této biskupské slavnosti jubilejní zřízení »nadace Bedřichovy« ve prospěch nemajetných jubilárů kněžských, aneb i jiných potřebných duchovních diecésních navrhovala.

Tento návrh došel všeobecného souhlasu a důstojnému duchovenstvu diecésnímu dostalo se toho potěšení, že svému vysoce váženému vrchnímu pastýři dne 15. srpna 1875 svou láskyplnou sbírku k »nadaci Bedřichově«, která značnou sumu 15.000 zl. v cenných papírech a přebytek 63 zl. 44 kr. na hotovosti činila, jakožto slavnostní dar k biskupskému jubileum k nohoum položiti mohlo.

Kolikrátkoli od té doby Jeho Eminenci roční výnos této nadace rozděluje, projevuje vždy své povděčné potěšení a vrchnopastýřské uznání za tuto trvalou památku něžné lásky a věrné oddanosti svého přemilého duchovenstva.

Nyní opět blíží se druhé jubileum našeho vrchního pastýře, — padesátý památný den jeho vysvěcení na kněžství.

Dle doslechu očekává důstojné diecésní duchovenstvo i nyní návrhu vždy věrné metropolitní kapitoly v příčině společného slavnostního daru, kterýž by vrchnopastýřskému jubilaru věnován býti měl, o čemž metropolitní kapitola také již opětně mezi sebou se radila.

Mezi tím za touže příčinou vedena byla v katolických listech pozornosť duchovenstva a věřících ku potřebám dostavění Pražského velechrámu a ku zvelebení této ctihodné hrobky našich svatých patronů zemských. Zároveň soustřeďují již také naše katolické spolky síly své, by směrem rozmanitým své vřelé účastenství v nastávající vrchnopastýřské slavnosti jubilejní prokázaly.

Vždy věrná metropolitní kapitola obého tohoto počínání nemůže leč vítati s díkem srdečným a kojí se nadějí bezpečnou, že požehnaný výsledek podniků těchto ku zvelebení slavnosti kněžských druhotin Jeho Eminencí podstatně přispěje. Zvláště pak snaha, by vzbuzeno a podníceno bylo živé a činné účastenství v dostavění našeho velechrámu, na jehožto rychlejším postupu našemu vrchnímu pastýři velice záleženo jest, naplní hojnou útěchou otcovské srdce jeho.

Právě proto vždy věrná metropolitní kapitola dříve ještě, než pokyn tento v katolických listech se vyskytl, mezi jiným v úvahu brala, zdali a jakým směrem by za příčinou vrchnopastýřské slavnosti jubilejní zřetel důstojného duchovenstva diecésního k žádoucímu zvelebení Pražského velechrámu a jmenovitě k věnování vhodného pomníku uvnitř velechrámu obrátiti měla.

Kdežto zamýšlená sbírka ve prospěch stavby velechrámu především k tomu účelu se nese, by všecky třídy a stavy katolického obyvatelstva Českého k vydatnějšímu účastenství ve velikém tomto díle povzbudila, a tudíž jakožto chvály hodný, zbožnost veškeré vlasti podněcující dobrý skutek se odporučuje: dovoluje si vždy věrná metropolitní kapitola důstojnému duchovenstvu arcidiecése předložiti zvláštní návrh, by totiž své milodary za příčinou oslavy druhotin vrchnopastýřských ku zřízení zvláštního, k ozdobě nynějšího velechrámu určeného pomníku věnovati ráčilo.

Takovou monumentální památkou byla by po zdání vždy věrné metropolitní kapitoly důstojná oprava oné kaple v obvodu choru umístněné, ve které hrobka arcibiskupů Pražských se nalézá a která po strţení bývalé kaple sv. Vojtěšské k uložení jeho vzácných ostatků v novém oltáři vyhlídnuta jest.

V přesném slohu provedené ozdobení této kaple zejména přiměřeným zobrazením života a činnosti sv. Vojtěcha, a pokud možná i zřízení nového jeho ostatkového oltáře — mohlo by tedy důstojnému diecésnímu duchovenstvu odporučeno býti jakožto předmět, kterýž nad jiné se hodí za trvalý pomník účastenství jeho ve vrchnopastýřské slavnosti jubilejní.

Tomu nasvědčuje i jiná ještě příčina neméně památná.

Jak známo, byl sv. Vojtěch 29. června 983 od tehdejšího Mohučského arcibiskupa Willigisa ve Veroně slavně na biskupství posvěcen. Nedlouho na to, vrátiv se do vlasti, kráčel za velikého jásotu národa svého městem Prahou bos a modle se do stoličního chrámu svého a zaujal stolec svůj biskupský. A tak dosti blízce setkává se jubilejní slavnost našeho vrchního pastýře s touto pro něho i pro nás zajisté pamětihodnou devítistoletou památkou nastolení a požehnaných počátků pastýřské činnosti slavného jeho předchůdce, od něhož biskupskou stolici a berlu posvátným dědictvím přijal.

Dojde-li svrchu uvedený návrh souhlasu a schválení důstojného diecésního duchovenstva, mohly by v případu tomto věnované milodary dne 15. srpna b. r., kteréhožto dne Jeho Eminencí své druhotiny sloužiti zamýšlí, jakožto společný slavnostní dar s určením svrchu uvedeným Jemu býti podány, čímž by památný tento Jeho den dvojí měrou oslaven byl. Přiměřený věnovací nápis pod nástěnnými malbami kaple velechrámu, jichž nákresy by zároveň se slavnostním darem Jeho Eminencí se předložiti mohly, zvěstoval by i pokolením budoucím, s jakou věrností duchovenstvo k biskupskému stolci sv. Vojtěcha a k osvícenému dědici pastýřské berly jeho se vinulo.

Tudíž přednáší vždy věrná metropolitní kapitola s tímto návrhem spolu i svou prosbu ve jménu Páně, aby v případě souhlasu nejdůstojnější kolegiatní kapitoly, představenstva řeholí a klášterů, jakož i všecky ostatní korporace duchovní své milodary, nechť záležejí v cenných papírech aneb v hotovosti, nejdéle do konce července přímo kapitole metropolitní zaslati ráčily; velectění kn. arcib. páni vikáři pak aby případné příspěvky svého velebného duchovenstva vikariatního podobně jako roku 1875 laskavě sebrati a rovněž ve lhůtě svrchu udané sem dodati ráčili.

Výkaz jednotlivých darů vyložen bude ve zdejší kapitolní kanceláři, by důstojné duchovenstvo diecésní každé doby do něho nahlédnouti mohlo, úhrn pak těchto darů, jakož i program církevní slavnosti sekundiční v čas uvedeny budou v známost všeobecnou.

Vždy věrná metropolitní kapitola u sv. Víta na hradě Pražském.

V Praze, dne 8. března 1883.

Dr. *Adolf Würfel*,
probošt.
Dr. *Karel František Prucha*,
děkan.
Albert rytíř z Küfferů,
arcijáhen.

Dobrodinec chrámu sv.-Vítského. Vdp. generální vikář Küffer rytíř z Asmansvilly přihlásil se za zakladatele jednoty sv.-Vítské, darovav na dostavění velechrámu 5000 zl. Zálohy peněžní značně se zmenšily, tak že přátelé velebné svatyně s obavou do budoucnosti pohlíželi. A ejhle! Pán Bůh veledílo sám béře do ochrany. Šlechetní dobrodincové kladou oběti své do pokladny na úrok, který na věčnosti jim bude vyplacen. Račiž dobrotivý Hospodin dlouho zachovati štědrého a laskavého dárce.

Kostel sv. Jiří na Hradčanech konečně přece bude opraven. Povolil se ovšem jen nejnutnější náklad na práce stavební, aby budova a věže, které nepohodami věků značných škod utrpěly, zachovány byly. S návrhů ostatních na slohovou úpravu a přiměřené vyzdobení, jak toho nejstarší a nejslavnější kostel románský v Čechách vyžaduje, sešlo. Tak nebude barokní průčelí odstraněno a románským nahraženo. Postranní kaple stavbu rušící, nebude zbořena a krásný vnitřek nebude upraven. Doufejme, že jen prozatím. Jsou-li vždy pohotově peníze na různé věci málo důležité jinde, lze naditi sé, že i pro nejctihodnější svatyni v Čechách najde se prostředků, aby nejen stavebně zachována, nýbrž i přiměřeně obnovena byla. Jsou zde objeveny staré malby v apsidě a na jiných místech, které jasně ukazují způsob příští obnovy. Jeť zde starý tympanon výtečné práce sochařské, který na to čeká, že ho zase bude užito na místě vlastním. Také kruchta bývalých řeholnic krásný vnitřek znešvařující nemá nyní, když pannenský klášter jest zrušen a není naděje, aby kdy účelu svému vrácen byl, žádného účelu a nutno ji odstraniti, aby k r á s n á, prostranná svatyně s tak pěknými poměry zase jednou platnou se stala. Jeť chrám svatého Jiří náboženskо-kulturním pomníkem takové důležitosti, že jej pominouti nelze, nemá-li Čechům vytýkati se nevšímavost, nedbalost a nešetrnost nejslavnějších památek vlasteneckých. Sv. Ludmila, matka národu českého zde odpočívá. Snáší se to s přirozenou vděčností a uctivostí dítek k matce, aby světice naše odpočívala ve spustlé budově? Doufejme, že na příslušných místech konečně přece ozvou se mocní hlasové vděčných synů, kteří vymohou toho, aby chrám sv. Jiří na Hradčanech zastkvěl se zase v bývalé kráse. Pak náměstí sv.-Jiřské stane se jedním z nejzajímavějších prostranství pražských, kolem něhož veškeré slohy stavitelské různých věků rozložily se; sloh románský na kostele sv. Jiří, gotika Karlova na kostele Všech Svatých a velechrámu sv.-Vítském, gotika Vladislavská na částkách královského hradu sem vybočujících, a stavební doba přítomná s překrásným proboštním a residencemi kanovnickými. Až pak jednou kamenická dílna nyní u prostřed stojící přeložena a na její místo postavena bude znamenitá socha sv. Jiří, nebude v celé Praze náměstí kulturně-historicky zajímavějšího. K dokonání toho obrazu ovšem nutně patří důstojná a slohová úprava průčelní nejstaršího památníku — ctihodného chrámu sv. Jiří. Dejž to Pán Bůh! *Lehner.*

Feuilleton.

Rafael Santi,

nar. v Urbino 1483, † v Římě 1520.

Píše *F. J. Lehner.*

Na Velký pátek r. 1483. narodil se na vysokých Appeninách, v klidném Urbino, člověk, jemuž nebe do vínku dalo dary velevzácné. Když dospěl, rozpukly v plný květ krásy nevadnoucí a nepomijitelné. Stal se umělcem všestranným, knížetem nejidealnějšího z veškerých oborů umění výtvarného — malířství. Čtvero věků od té doby světem přešlo a dosud nikdo jej nepředčil, ba ani nedostihnul. Spravedlivo tedy bude, nakreslíme-li tuto obraz jeho tahy aspoň hlavními a podstatnými. Vyžadujeť toho jednak přirozená uznalosť, oceňující zásluhy velikánů, jednak vděčnosť k Onomu, jenž na oslavu království svého na zemi čas od času vysýlá knížata ovládající svět vědami a uměním.

Giovanni Santi — otec Rafaelův — teprve v pozdějších letech přidržel se malířství. Obíral se ostatně i básněním, vylíčiv nadšeně život umění milovného, jakož i učatného vojvody Federigo z rodiny Montefeltro. Slavný vladyka, panující v Urbino skorem 40 roků (1444—1482) ozdobil sídelní město své zámkem, který v XV. století všudy se obdivoval. Bohatá síň knihovny, v níž výtečně volení spisové svatého sboru otců a učitelů církevních, mudrců starých a nových, nejproslulejších básníkův a nejslovutnějších právníků hlásali muže věd dbalého, okrášlena jest od nejlepších malířův podobiznami znamenitých duchů všech věků, od Davida a Šalomouna až na Augustína a Tomáše, od Homera, Platona a Aristotela až na Danteho a Petrarku.

Atmosfera duševní, která od mládí obklopovala příštího umělce, v dobrém tudy byla souladu se vnadami přírody, v níž strmé hřebeny hor lesem porostlé střídaly se s utěšenými údolími. Vzduchem tím i oním napájí se záhy srdce i obrazosvornost genia k umění povolaného. Byltť nad to i otec způsobilým učitelem syna svého v útlém jeho mládí. Nauku o perspektivě, umění tehdáž na mnoze ještě tajemné a nesnadné, ovládal velmi obratně

a dařily se mu bez namáhání i umělé zkrácenины. Kresba byla přísná. Madonny jeho zbožností a něžností jsou živým výrazem hluboké víry těchto končin. Postrádáme-li u něho rozmanitosti koloritu, typů a povah, odškodňuje nás milostností výrazu a pohybu na svých postavách. Nedošlo to však k pravidelnému vyučování. Nebo Rafael překročil jedva jedenáctý rok věku svého, když otec jeho Giovanni zemřel (dne 1. srpna 1494). Kdo osiřelého hocha v malbě dále vyučoval, nelze říci. Že až do konce století v Urbino zůstal, oznamují soudní akta. Poručník Rafaelův, arcikněz Dom Bartolomeo Santi měl totiž spor o dědictví s macechou mladého malíře. Oznamuje se v nich, že Rafael v Urbino jest živ. V listině ze dne 13. května 1500 se však praví, že ho již tuto není. V témže roku pracoval totiž Rafael již v dílně Peruginově, jejž stará tradice a příbuznost předmětů praví býti učitelem Rafaelovým. Kdo spatřil malby Peruginovy, na první pohled spatřuje v nich učitele Rafaelova. Bez Gondimela nebylo by Palestriny, bez Perugino nebylo by Rafaele.

Perugino žil před tím ve Florencii a byl právě do Perugie povolán, aby síň směnečnou malbami okrášlil, když Rafael do dílny jeho se dostal, kde tehdáž šestnáctiletému jinochu mnohému bylo lze přiučiti se. Vedle obrazů na obmítce v Cambio pracoval Perugino následující obrazy: Nanebevzetí Panny Marie pro klášter ve Vallombrosa, Zasnoubení Panny Marie pro bratrstvo sv. Josefa v San Lorenzo v Perugii, Korunovaci Panny Marie a Ukřižování pro kostel San Francesco al Monte, pak Narození a Křest Páně pro Sant' Agostino v Perugii. Tytéž předměty líčil Rafael v prvních obrazech samostatných. Poměr dvacetiletého jinocha a padesátiletého muže ještě lépe lze sledovati na listech, z nichž jednu stranu Perugino, druhou pak Rafael pokreslil, aneb na kresbách Peruginových, Rafaelem kolorovaných, aneb dokonce na náčrtcích Rafaelových, obrazy Peruginovy připomínajících.

Jedva že mladistvý umělec dvě leta v dílně Peruginově pracoval, opustil mistr jeho Perugii a přesídlil se do Florencie. Že přesídlením tímto poměr obou přerušen nebyl, jest zjištěno. Tak účastnil se na př. Rafael studií pro oltář karthusianský, na kterém Perugino ve Florencii pracoval. Tím nutně předpokládá se pobyt Rafaelův ve Florencii více neb méně přerušovaný. Že meškal též v Sieně r. 1503—1504., kde Pinturicchiovi pomáhal komponovati malby na obmítce v librerii, jest dokázáno. Záhy takto počal se stýkati s uměleckými kruhy florentinskými, ač tím nikterak nenastala náhlá změna ve vlastním jeho směru uměleckém. Vliv Peruginův zůstal platným, jelikož vnímavost pro snahy a cíl opáčný jen poznenáhlu u Rafaele mohla se probouzeti. V prvních zjištěných dílech Rafaelových pozoruje se, jak zvolna a klidně počíná uchylovati se od školy mistra svého. I když přestal již býti jeho žákem, přidržuje se hmotné stránky jeho komposic a zůstává vůbec dlouho odvislým od mistrů starších. Na obraze, který líčí »Kladení Páně do hrobu« (1507) nepodniká v podstatě ještě žádnou zbytečnou novotu, maje v uctivosti tradici. Úprava obecná, článkování prostory, skupení, zevní ráz jednotlivých postav pravidelně se opakuje na obrazích Peruginových i Rafaelových. Ač na oko se nerozeznávají, při zevrubnějším pozorování spatřuje se na obrazech Rafaelových život vyšší, výraz hlubší, krása skupenin a postav ryzejší, tak jako by mistrná ruka ještě jednou byla přešla veškeré tahy mistra Perugino, ale jemněji a vnadněji. Tím hájí si svobodu vlastní a nevědomky stává se tichým posuzovatelem Peruginovým. Jestliže při velkých obrazech oltářních přidržuje se starých vzorů ve smyslu konservativním, při menších obrazech dovoluje si více volnosti, podávaje se vlivu florentinskému.

Štěstí mu přálo, že první školu prodělal v čarovné Perugii a že pak odtud prozřetelnosť Boží přivedla jej do krásné Florencie.

(Pokračování.)

☞ *Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.* ☜

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, budtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické.« Filiální chrám Páně svatého Marka v Stěžerách (dodatek). - Filiální chrám Páně sv. Štěpána ve Velkém Třebešově. — Výroční valná hromada jednoty sv.-Vítské. — Drobné zprávy. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc březen. - Zpráva za měsíc duben. — Feuilleton: Vliv křesťanský při kladení základů.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

Filiální chrám Páně

sv. Marka v Stěžerách.

(DODATEK.)

K popisu farního chrámu sv. Marka v Štěžerách na str. 20. tohoto časopisu dodávám zde nápisy starých náhrobků při kostele tomto se nacházejících. Zazděny jsou na zevnější straně presbyteria tři takové kameny s nápisy těmito:

1.

Leta 1607 ten pondel . . . . po 12 hodine dokonal gt ziwot swug Vrozeny Pan Hynek prawetickeg z Prawetic a Stiezerich a tuto w K. P. odpocjgic ocekawa budaucy vzkrisseny.

(Velký pískovec; v štítu erbovním plitka okřidlená k pravé straně obrácena; na přilbě 2 per pštrosových.)

2.

Leta 1 - - - w patek před S. M - ss - m - - la dcera V. P. Hynka Pravetické.

(Pískovec, s erbem pravětickým ad 1. popsaným, však pouze s jedním perem na přilbě.)

3.

Leta 1603 22. Juny Vmrela vrozena panj Johanka Praveticka z Kostelce manzelka - - Vro - - a St. rytire P. Adama Prawetickeho z Prawetic.

(Piskovec; erb dvě stěžeje proti sobě stojící, nad přilbou křídlo orličí s pásem. Původní erb Klusaků z Kostelce, z kteréhožto rodu paní Johanka pocházela, byli dvě žluté veřeje v poli modrém. Viz Vlasák v Pam. II. p. 113.)

Na straně polední kostela jest zazděn malý pomník s podobou dítěte s nápisem silně porouchaným:

4.

Leta 1610 we strzedu po S. Petru w okowach umrzela Katerzina Praw - - - - na Stezerzich.

V kostele samém najdeme za oltářem hlavním postaveny ještě tři náhrobky a sice:

5.

Velký kámen z pískovce s postavou rytíře v úplném brnění v pravé ruce držící

přilbu s chocholem pštrosovým, v levé jílec meče. Práce sochařská jest skutečně umělecká a neobyčejně dobře provedená, zaslužuje, ač sem tam již porouchána, úplnou pozornost. V rohách pomníku spatřují se erby: v pravo nahoře erb Mladotů — štít s kůlem na pokos postaveným k levé straně, v němž 3 dlažičky (kosočtverce) podle sebe. Dle Vlasáka, Pam. II. str. 105 byl původní erb Mladotů jakýsi pás drahými kameny ozdobený —; v pravo dole znak poškozený tuším »odřivous«; v levo nahoře vidíme erb Vančurů z Řehnic (lesní muž uprostřed jeleních parohů); roh v levo dole jest i s erbem, byl-li jaký, uražen. Nápis, bohužel částečně otlučený a neúplný jest následující:

Leta pane 1592 vmrzel vrozeny pan W - - w Mladota - - - irzi 27 - - a tuto w panu - - - a bil w letech 45.

6.

V levo od předešlého malá deska z červeného mramoru s nápisem:

Leta panie 1612 v sobotu - - - vrozeneho pana Adama Praweticzky⁰ z Prawieticz

(Erb pravěticky⁰.)

7.

V pravo od 5. podobný malý pomník s nápisem:

Leta pane 1586 tu strzedu przed swatym Stanislawem umrzel gt Adam syn Urozeneho pana Albrechta Klusaka z Kostelce a tuto pochowan gt. (Erb Klusaků viz 3.)

Rodina rytířská Pravětických z Pravětic dostala se v držení Stěžer v druhé polovici 16. století, však již r. 1623 a 28 přišli Adam a Jiří P. z P. pro účastenství ve zpouře o statek ten rodinný. (Viz Dějiny konf. po 1618 od Bílka str. 439.) Rodina pak Klusaků z Kostelce a sice Mikuláš Albrecht nejst., Jan Voldřich a Albrecht Jiří strýcové a bratři K. z K. drželi ku konci 16. stol. statky Radovesnice, Lipce a Božec (u Žiželic), jež prodali 1607 cís. Rudolfovi II.

O p. Mladotovi, jehož hrobový nápis se již úplně přečísti nedá, určitou zprávu na ten čas dáti nelze a proto připomínám pouze, že statky, které koncem 16. století nedaleko od Stěžer Mladotům náležely, byly Slatina a Nevratice (blíže Hradce Kr. a Chomutic), kterých jmenovitě držel Sigmund Mladota z Solopisk r. 1577.

M. Lüssner.

112.

Filiální chrám Páně

sv. Štěpána ve Velkém Třebešově.

Píše *Jos. Nechvile*, farář v Dašicích.

Dobré půl hodiny od České Skalice jest vesnice na silnici erární Velký a Malý Třebešov. Ve Velkém Třebešově jest na pahorku malém hřbitovem dokola obklíčený ***filiální chrám Páně starobylý sv. Štěpána prvomučedlníka Páně***, který ale v 14. stol. farním se uvádí, zvláštním plebánem opatřený v dekanátu Dobrušském a arcidekanátu Hradeckém, který od r. 1384 do r. 1405 platil desátku papežského 3 gr. (Tomek rejstřík 95). R. 1355 plebán v Třebešově uváděl plebána v Náchodě (Emler lib I, Conf. pars. I. 23.) R. 1361 Jan kněz z Třebešova dosazen za plebána do Orlice (tamtéž pag. 150.) R. 1386 20. července dosadil Jakub probošt Jaroměřského kláštera, klášterníka Mikuláše za plebána do Třebešova (Emler lib. III. et IV. Conf. pag. 187.) R. 1391 změnil si Jan plebán v Třebešově místo s Benešem oltářníkem u sv. Kateřiny v Častolovicích s povolením probošta kláštera Jaroměřského Jakuba, Henlina převora a ostatních bratří řeholních (Tingl Lib. V. Conf. ai 1391 et 1392 pag. 90) R. 1397 zemřel Petr plebán v Třebešově, na to klášter Jaroměřský dosadil Jana Pecolda narozeného ve Dvoře Králové, klášterníka (Tingl lib V. Conf. ad. aň 1393 usque 1399 pag. 286). Ve válkách husitských ztratil kostel Třebešovský plebána svého a později připojen byl co filiální ke kostelu Skalickému. R. 1409 dne 29. září odkázal Pešík řečený Chřipta ze Zblové půl kopy gr. úroku ročního na zboží svém Miškolesí ke kostelu v Třebešově za duši své manželky Zdeny (Balbin lib. Erect. VIII., H, 1.)

Chrám Páně tento jest stavba starobylá z kamene zbudovaný, jednoloďový, obrácený k východu. Nejstarší část svatyně jest ***presbyterium gothické***, do kamene zklenuté, z čehož p. děkan Rojek soudil, že pochází z r. 1300. Tvoří nepravidelný pětistěn, okna dvě do ostrého bodu klenuté, ale bez kružeb, třetí podlouhlé. Žebra klenutí sbíhají nahoře v růži dole pak nesou ***konsolky*** čtyry, tři lidské

tváře hrubě dělané, čtvrtá pak neznalá. ***Hlavní oltař*** sv. Štěpána má obraz malovaný na plátně v době nové představující sv. jáhna, kterak klečí a hledí do nebe, a nad ním se vznášejí anjelé, nesoucí palmu vítězství. Po stranách stojí sochy dřevěné dvě, jedna s kalichem (snad sv. Jan evangelista a druhá sv. Josef s dítkem P. Ježíšem. Nad obrazem hlavním jest nápis: »Fulcite me floribus, stipate me malis.« Presbyteř jest od lodi oddělen obloukem vítězným (arcus triumphalis) do ostrého bodu sklenutým, na jehož straně do lodi hledící jest ve věnci zeleném dvojí letopočet opravy a sice 1687 a 1858. Loď později v době neznámé zbudovaná, copová, má okna segmentová obyčejná, strop pak zhotovený na rákos, který ale v době staré byl prkenný rozdílnými květinami a obrazy allegorickými ozdobený, jak zbytek toho pod chorem lze viděti. Na zdi lodi jest ***křížová cesta*** stará, sešlá, z doby neznámé, dva ***obrazy*** staré, jeden sv. Štěpána pod chorem, snad z býv. star. oltáře vzatý, druhý korunování P. Marie. Na začátku lodi stojí starobylá dřevěná, pětihranná visutá ***kazatelnice***, jejížto dolejšek nese vinný hrozen překrásně řezaný; na poprsníku jsou ***sochy sv. Otců církevních*** mistrné řezby nedávno opravené; pokrývka její má uvnitř obraz holubičky a na vrchu sochu sv. Štěpána. ***Oltáře postranní*** jsou v tomto kostele dva, jeden sv. Václava mučedlníka a patrona země České se sochami dřevěnými dvou evangelistů, druhý sv. Vojtěcha biskupa a patrona zemi České. Obou obrazy jsou na plátně malovány v době novější; tumby jejich jsou dřevěné. Naproti hlavnímu oltáři jest hudebnický ***chor***, jehož prkenné zábradlí nese malby jednotlivých obrazů ze života Pána Ježíše a P. Marie, které musely bývati krásné, ale nyní jsou již otřelé. Je jich 10 a představují: Zvěstování P. Marie, Narození Páně, obětování P. Ježíše v kostele Jeruzalemském, útěk Rodiny Páně do Egypta, P. Ježíše v chrámu co dvanáctiletého pacholátka sedícího, P. Ježíše kříž nesoucího, a na Kalvarii ukřižovaného, Pána Ježíše do klína P. Marie složeného, pohřeb Páně a korunování Bl. P. Marie. V kostele tomto připomenutí zaslouží stará, ničím nezdobená ***kropenka*** dřevěná, s mísou uvnitř mramorovou. ***Sakristie*** po straně evangelia přistavená copová, a předsíňka do kostela vedoucí jsou obě copové. Uvnitř lodi blíže předsíňky ve zdi jest 9 starobylých ***nahrobních kamenů*** bývalých majitelů Třebešova a Miskoles, které dříve byly venku za kostelem, ale přičiněním horlivého c. k. okresního školního inspektora p. J. K. Hraše do zdi vnitř kostela jsou zasazeny. Deštěm a větrem mnohý jejich nápis utrpěl, bylo jich vlastně 10, ale jeden přišel na zmar. Na štěstí nám jejich nápisy zachoval pilný sběratel starožitností kněz Josef Král ve svém »Průvodci po biskupství Králové-Hradeckém«, a proto an kniha ta r. 1827 vytištěná řídko jest k dostání, nápisy tyto zde uveřejňuji:

1. Leta 1499 w patek po sw. Bartolomiegi Pan Buoh raczil powolati urozeneho a stateczneho rytirze Tiemina z Tiemicz, Pana na Daubrawiczi nad Uppau, zde odpocziwa w Kristu Panu.

2. Leta 1509 urozena Panj manželka tehož urozeneho Pana Tiemina s dczerau tehož leta a dne . . . . . .

3. Leta 1558 umrzel urozeny Pan Gan Chwalkowsky syn urozeneho a stateczneho rytirze D. Girzika Chwalkowskeho a na Daubrawicých.

4. Leta 1579 w nedieli przed sw. Hawlem urozena Panj Marketa Dobrzenska rozena Gestrzibska z Rysumburgu, Panj manželka urozeneho a stateczneho rytirze Starssiho Dobrzenskeho z Dobrzenic a na Miskolesych žiwot swug czasny w Panu dokonala, gegižto tielo w tomto hrobie odpocziwa a weseleho z mrtwych wstanj w nadiegi k žiwotu wiecznemu oczekawa.

5. Leta 1582 na den sw. Hawla urozeny a stateczny rytirz P. Girsik Starssj Dobrzensky a na Miskolesych žiwot swug czasny w Panu dokonal, gehožto tielo w tomto hrobie w pokogi odpocziwa a weselého z mrtwych wzkrzissenj k žiwotu wiecznemu w nadiegi Božj oczekawa.

6. Leta 1582 po swatym Hawle urozena panj Anna Dobrzenska rozena Bohdaneczka z Hodkowa druha panj manželka urozeneho a stateczneho pana rytirze p. Girziho Starssiho Dobrzenskeho z Dobrzenic . . . . .

7. Leta 1602 pan Wiljm Dobrzensky we cztwrtek przed sw. Duchem a 1602 Magdalena Dobrzenska we cztwrtek po 11. nedieli po sw. Trogiczi dczera uro. a sta. rytirze p. Gana Starssiho Dobrzenskeho - - -

8. . . . . Hertwyk starssi a na den Mladiatek Hertwjk Mladssj synowe urozeneho a stat. rytirze p. Girziho Starssiho Dobrzenskeho z Dobrzenic a na Miskolesych žiwoty swe dokonali.

9. Leta 1608 usnul w Panu urozeny a stateczny rytirz p. Girzik Starssj Dobrzensky pan na Rzikowie a Swinisstianech.

10. Leta 1608 w pondieli po sw. Wjtie urozeny a stateczny rytirz pan Zykmund Dobr-

zensky z Dobrzenic a na Rzikowie żiwot swug czasny w panu dokonal.

V průčelí toho kostela jest kamenná, čtverhranná zvonice báňovitě končící, v ní pak visí 3 zvony s těmito nápisy:

1. Největší přelitý r. 1746 s nápisem:

»Walentin Lissiack hat mich gegossen in der königl. Kleinresidenz-Stadt. Prag 1746.«

a dále český nápis:

„GA ZVON VACLAV V PRAZE VDIELAN A KRZTIEN GSEM

za pana wys. osw. knižete P. T. Octawia Piccolomini z Arragonu: General. Feldt. Marschall. Lieutnant. Titt. P. Wacl. Wogt. Gana Klugar fararze; P. Anton, Joseph Fritz. Hegtmana. Martina. Sedlaczka. Kantora. Gakoba Pitasse Kostelnika: nakladem zaduss. przelity.«

2. prostřední: »tento zwon slit gest M. V. C. (1500). Ke czti. a chwale. božie. a. swatemu. sstiepanu. do trzebessowa.«

3. Nejstarší ač bez let nejméně z r. 1480 pocházející má nápis: »tento. zwon. teto. obczy. pane. boze. racz. zdarzyty.« —

První oprava kostela tohoto byla v r. 1678, jak nápis pod chorem umístěný svědčí: »Ao 1678 14. Novbr. tento chram Panie gest okrasslen za důst. p. Girziho Antonina Hanuchy protonotaríusa aposstolskeho fararze Skaliczkeho.«

Větší opravy staly se v tomto kostele v r. 1858; dáván byl strop rákosový, nová dlažba, kostel vybílen, pořízeny obrazy sv. Štěpána na velký a sv. Václava a Vojtěcha na postranní oltáře.

V stol. 14. patřilo rytířské sídlo čili tvrz (nalezala se tam, kde je nyní panský dvůr, který též nese č. 1.) v Třebešově pánům Berkům z Dubé, kteří též dle druhé tvrze Risenburka psali se z Risenburka. Děťřich, poručník Aleše ze Vřesolub, syna Aleše z Risenburka, statek ten klášteru řádu sv. Augustina v Jaroměři na předměstí u Labe od Arnošta prvního arcibiskupa pražského r. 1356 založenému daroval (Paprocký o stavu panském str. 359). Klášter ten jak nahoře řečeno, byl též podacím pánem fary zde se nalezající, ale r. 1420 v husitské válce byl sbořen a statky jeho od rozdílných králů českých jednotlivým šlechticům byly zapsány. R. 1436 zapsal císař Zikmund Jiřímu z Chválkovic a jeho dědicům Třebešov Velký s kostelním podacím, Třebešov Malý, Řikov s mlýnem a řekou, ves Doubravici, 6 rybníčků, půldruhého lánu háje, louky a les Mnichovec, který leží podle království u Kyje, vše mnichům Jaroměřským patřící s úroky, požitky a právy všelijakými ve 400 kp gr., aby lidi neobtěžovali, a sumy královské vydávali, a svévolně na žádného nesahali, aniž lidi bouřili. List dán v Praze na den sv. Matouše 1436. (Archiv Český I., 533.) Jiří Chválkovský měl 2 syny Majnuše a Tobiaše z Chvalkovic, kterým r. 1465 v sobotu po sv. Jakubu král Jiří dal zvláštním listem zástavu výše jmenovaných vesnic kláštera jaroměřského s tou výmínkou, kdyby on Jiří nebo jeho nastupcové těch zastavených statků vyplatiti chtěli, z královských důchodů, aby 1000 kop gr. majiteli tehdejšímu těch vesnic bylo dáno. Bavor Chválkovský z Hustiřan (dle náhrobku kostela Chvalkovického) zemřel r. 1565 s manželkou svou Eleonorou z Chlumu a odpočívá v kostele Chválkovickém. Kolem r. 1570 prodal Samuel Chválkovský z Hustiřan oba Třebešovy Bernardovi Žehušickému z Nestájova, který je spojil s hradem Risenburkem. R. 1580 dědily 3 sestry rozené Žehušické z Nestájova, a sice Majdalena Úlibická, Alžběta Bohdanecká a Lidmila Čertoryjská zboží Risenburské celé a ty prodaly oba Třebešovy Marši Dobřenskému z Dobřenic. (Ludvík, Památky Náchoda.) Mareš prodal r. 1582 část Velkého Třebešova p. Jaroslavu Smiřickému na Náchodě (Pam. IX., 442) část druhou si ponechal, an se r. 1604—1608 píše co svědek v rozepři komory české proti Petrovi Plesovi Heřmanskému ze Sloupna, který od něj koupil Malý Třebešov, v svědectví tom píše se Mareš Dobřenský z Dobřenic seděním na Velkém Třebešově. Po něm měla část tu jeho manželka Anna, rozená Žehušická z Nestájova, vdaná r. 1621 podruhé za Zikmunta Maternu z Květnice. Oba Třebešovy koupil Markvart Stránovský ze Svojovic za 18.500 kp. gr. míš., ale již r. 1603 prodal je obé a půl Litoboře Albrechtu Václavu Smiřickému ze Smiřic na Náchodě, který je s panstvím Náchodským spojil.

Výroční valná hromada jednoty sv.-Vítské

konaná dne 14. dubna za přítomnosti Jeho Eminence kardinála-arcibiskupa Bedřicha knížete Švarcenberka. Schůzku zahájil předseda jednoty František hrabě Thun-Hohenstein vřele poděkovav velepastýři za přízeň jednotě věnovanou s přáním a nadějí, aby chrám sv.-Vítský za jeho panování dokonán byl, načež Jeho Eminencí odvětil, aby při díkůvzdání nebylo zapomenuto, že staraje se o dostavění stoličného chrámu koná prostě povinnost svou arcibiskupskou. Jest-li že však muž smýšlení katolického ujímá se prací předsednických, dlužno mu zejmena vzdáti díky jmenem jednoty, obyvatelstva pražského a všech, kdož o dostavění velechrámu pečují. Již za prvního roku úřadování věnoval předseda jednotě nevšední péči, kráčeje ve šlépějích otce i strýce svého. Po těch slovech promluvil předseda ku shromáždění, poděkovav se za důvěru, která jej k úřadu předsednickému povolala. Úkol svůj považuje za vážnou povinnost a slibuje, že ku zdaru jednoty jest ochoten pracovati vší silou a užívati všech prostředků, prose veškeré členy jednoty za podporu, které tím více jest třeba, jelikož jmění jednoty skorem již vyčerpalo se a poslední zbytek letošního roku prostavěn bude. Považován-li cíl z počátku za nedostižitelný, stkvělé výsledky dosavádní oprávňují k důvěře. Bylo-li lze prostavěti dosud 1,200.000 zl., obětovnost šlechetných dárců snese také to ostatní.

Potom četl jednatel Dr. Vlček výroční zprávu od 1. ledna do 31. prosince 1882, která zní takto:

Velectěné shromáždění!

S uspokojením může jednota sv. Vítská i letos ukázati na značný pokrok, jehož v minulém roce docíleno v příčině stavby velechrámu; byly zejmena dvě okolnosti v tom ohledu příznivé, nejprv příhodná povětrnost, pak dostatečná zásoba hmotných prostředků, za jichž pomocí se vším úsilím ve stavbě pokračovati se mohlo.

Již dne 15. března 1882 započato s pracemi zednickými, jakož i pokračováno v další stavbě průčelí a hlavní věže, ku kterýmžto účelům za doby zimní jak v huti kamenické tak na staveništi samém práce přípravné se vykonaly.

Po jižní straně hlavní věže zřízeno prozatimní lešení na ten účel, aby se mohli odstraniti poškozené části zdiva obou pilířů věžních, mezi nimiž se dříve archiv kapitolní nalezal. Tu pak se ukázalo, že zdivo na straně západní požárem velkých pohrom utrpělo a že vnitřní zdivo tou měrou jest poškozeno, že opuka na četných místech úplně na drobty se rozpadla. Jelikož už v r. 1881 zazděn byl otvor dveřní na straně severní i otvor okenní na straně jižní, čímž hořejší část obou pilířů dostatečně byla upevněna, dány jsou mezi ně rozpěráky, načež hned při počátku občasí stavebního části poškozené byly vybrány a novými čtverci kamennými nahraženy; současné staví se nová zeď příční mezi kaplí a bývalým archivem; i dospělo se průběhem doby letní až k výši jedenácté vrstvy čtvercové.

V první polovici února započato s odstraněním cihlového klenutí v hlavní věži; klenutí to záleželo ze dvou cihlových oblouků nad sebou položených; oblouk spodní a původní byl na 11 palců silný a požárem utrpěl značné pohromy, hořejší pak oblouk ve stejné mohutnosti byl v podobě báně proveden a dutiny mezi klenutím byly štěrkem vyplněny. Z toho, že nad klenutím se nalezající silné přepasné oblouky cihlové, na nichž zdivo cihlové až k výši 18 sáhů spočívá, známky požáru na sobě nejeví, kdežto vnitřní zdivo věžní ze čtverců kamenných zřízené požárem velice jest poškozeno, z toho s úplnou jistotou souditi lze, že celá vnitřní stavba cihlová teprve po roce 1541 byla provedena a že tudíž hned z počátku nepomýšlelo se na zbudování věže příliš vysoké aneb že spodní stavba velice smělým spůsobem a s nesprávným průřezem pažeb v oblucích přepasných byla zřízena.

Prodlením doby letní podezděny jsou cihlové oblouky přepasné až k výkružkům; koncem června upuštěno na čas od dalšího vyzdívání a podklinování, aby se nové zdivo náležitě ssaditi mohlo. Zdivo uvnitř hlavní věže nově zřízené dospělo na jižní i severní straně až k výšce 6 sáhův, na straně východní a západní do výšky 9 sáhů 4 stop nad dlažbou chrámovou.

V srpnu bylo na severozápadní straně hlavní věže zřízeno jednoduché lešení za tím účelem, aby zeď za časů císaře Leopolda přidělaná a silně poškozená odstraniti se mohla, jakož také aby zdivo věže na této straně náležitě se vyšetřilo.

Zeď zmíněná záleží z tesového kamene a byla až do výše 8 sáhův a 2 stop vyhnána. Hořejší část zdiva byla velmi srostitá, malta neobyčejně pevná, avšak ve spodní části byla zeď úplně od věže odloučena, vnitřní pak zdivo bylo rozměklé a řídké. Zeď věže samé od dlažby až ku hlavici sloupové zhotovena jest z pískovce, nad nímž výše nalezáme kámen tesový. V obojím zdivu patrny jsou silné stopy požáru a zvláště opuka velice jest poškozena.

Za příčinou přílišného tlaku oddělil se pilíř pozední od tělesa věžního, což se buď záhy po vyzdění pilíře anebo teprve po požáru stalo.

Takét jest okolností velmi nepříznivou, že od hlavic sloupových počínaje rozvětvují se oblouky pozední, jsouce na 9—12 palců do zdi věžní zapuštěny; nad tímto výkrojkem pak z části spočívá severní pilíř věžní, kterýž v plné mohutnosti své až do přístropí k výši 29 sáhů se vypíná.

Protož bylo nutno, opuku ze spodu výkrajků pilířových velmi opatrně a jenom po částkách vybrati a nahraditi ji cihlami dobře vypálenými jakož i maltou z vápna hydraulického; po úplném očistění zdiva musí se kus za kusem od dlažby počínaje až nahoru zříditi zdivo z kamenů čtvercových. —

Hlavní zřetel celé činnosti stavební přirozenou měrou obrácen byl ke stavbě pilířů v západním průčelí, v jižní věži průčelné jakož i ke zřízení zdí hlavních a kaplových v jižní lodi pobočné.

Do konce července dohotoveny byly podvoje obojího průčelí pobočného jakož i v ose obdélné zřízeny jsou oblouky kůru hudebního. V průčelí západním položena šestnáctá vrstva čtvercového kamene ve výšce 3 sáhů 4 stop, zdi kaplové dosáhly dvanácté vrstvy u výši 2 sáhů 4 stop.

O něco později sklenuty jsou oba přepasné oblouky mezi jižní a severní lodí pobočnou a oběma předsíněmi průčelí pobočných; týmž časem započato s úpravou baldachinů průčelných, jichž zhotovení delší doby vyžaduje. Též pokračováno ve stavbě jižní věže průčelné jakož i ve zřizování kaplí na straně jižní a uzavřen jest oblouk přepasný mezi jižní lodí pobočnou a předsíní, jakož také oblouk okenní na témž místě, i pokračováno v dalším vyzdění týchž oblouků.

Ku konci stavebního občasí dodělána byla v obojím průčelí pobočném první vrstva oblouková spolu s oblouky vývodními; u středního průčelí dohotoveny jsou veškeré baldachiny až do výšky podvoje; na jižní věži průčelné a kaplích jižních dospěla práce stavební až k 22. vrstvě kamene čtvercového, kteráž se přímo nalezá pod hlavicemi sloupovými lodí pobočných a kaplí.

Menší baldachiny obloukové byly sice taktéž v kružbě dohotoveny; pro pokročilou dobu zimní však nemohly více do zdiva býti zasazeny; neboť v polovici listopadu napadlo hojné sněhu a mrazy nastaly, za kteroužto příčinou práce zednická i kamenická na staveništi zastavena býti musila, načež zdivo pokryto jest čtverci na sucho přiloženými.

Byltě tudíž i v minulém roce kámen ku kameni připojován, aby vznešená stavba vždy více zakončení svému se blížila; i mohla by jednota s radostí pohlížeti na tuto píli stavební, kdyby s přibýváním práce také v stejné míře bylo přibylo hmotných prostředků stavbě věnovaných. Bohužel sezná velectěné shromáždění ze zprávy o stavu jmění, že na konci roku 1881 stav jmění jednoty byl vykázán obnosem 83.674 zl. 34 kr., avšak koncem r. 1882 obnášel pouze 57.064 zl. 76 kr. Odečtou-li se takové jistiny, při nichž různým osobnostem vyhraženo jest doživotní užívání úroků aneb které účelům obzvláštním věnovány jsou, a odečtou-li se mimo to losy, jež jednotě náležejí v obnosu 3410 zl., zbývá pro tento rok pouze stavební jistina 30.865 zl. 49 kr., tak že s připočtením všelikých příjmův, jichž se během roku jednotě dostane, podaří se snad nutné výlohy stavební v obnosu 70.000 zl. kryti; při tom však podotýkáme, že do této sumy již také vpočteny jsou obnosy, kteréž pro tento rok přibyly přistoupením nejdůst. pána světícího biskupa a děkana kapitolního Dr. Karla Průchy, jakož také vys. důst. p. generalního vikáře a arcijáhna Alberta Küffra z Asmansvilly, kteříž uvážívše nynější nepříznivý stav jednoty sv. Vítské velkomyslně jako zakladatelé fondu se byli přihlásili, kterýžto příjem tudíž nelze považovati za takový, na nějž by sobě jednota každoročně naději činiti mohla.

Nastalať tedy pro jednotu sv. Vítskou nevyhnutelná nutnosť, aby se všim úsilím o rozmnožení stavebního fondu svého pečovala.

Když jednota ujala se těžkého úkolu, aby před úplnou zkázou zachránila metropolitní chrám království Českého, chrám sv. Víta na Hradčanech, v němž odpočívají ostatky svatých patronů země a tělesné pozůstatky mnohých králů českých, aby zachránila jednu z nejkrásnějších památek gothického umění stavebního v říši rakouské, tuť byla prodechnuta vznešeností zmíněného úkolu svého a oživena důvěrou, že všickni obyvatelé této země všelikého stavu a povolání dle nejlepších sil svých k témuž účelu přispívati budou; především pak spoléhala jednota na vydatnou pomoc vysoké vlády jakož i vysokého zastupitelstva říše rakouské a země české; jednotu sílila důvěra, že bude všestranně za čestnou povinnosť uznáno, tuto uměleckou stavbu pokud se od předků na nás dochovala, nejen příštím pokolením zachovati, ale ji také dokončiti, jelikož pro nepříznivé poměry časové předkům našim stavbu tu ku konci dovésti popřáno nebylo.

Ještě na sklonku minulého roku zadalo ředitelstvo k vysoké vládě jakož také k vysoké sněmovně poslanců českých na radě říšské uctivé žádosti, aby zvýšena byla subvence na dostavění velechrámu sv. Vítského z prostředkův říšských každoročně poskytovaná. Doufáme, že prosba tato bez žádoucího výsledku nebude; naději tu čerpáme z výnosu Jeho Excellencí pana ministra osvěty a vyučování ze dne 24. února 1883, kterýmžto výnosem Jeho Excellencí ředitelstvu oznamuje, že ochoten jest o to se postarati, aby počínaje rokem 1884 roční subvence státní v přiměřeném obnosu se zvýšila. Při tom však Jeho Excellencí žádá do podrobna zvědětí, jak velkých prostředků peněžitých zapotřebí jest na ten účel, aby přední část velechrámu úplně dohotovena býti mohla.

Nadzmíněný výnos Jeho Excellencí byl od ředitelstva radostně přijat a sestavuje se nyní v kanceláři stavební důkladný rozpočet výloh, jež na ukončení přední části velechrámu nutnými se býti ukazují, načež se rozpočet vysokému c. kr. ministerstvu osvěty předloží.

Žádosť obsahu podobného zamýšlí ředitelstvo předložiti také slavnému sněmu zemskému a lze očekávati,

že z nižádné strany nebude činěno proti tomu námitek, aby zvýšen byl příspěvek zemský určený na dokončení posvátné budovy v náboženském, historickém i kulturním ohledu stejně důležité.

Mimo to uchystalo ředitelstvo též přípisy ku ctěným zastupitelstvům okresním a obcím městským, poznovu jich vyzývajíc ku přihlášení se k jednotě sv. Vítské a k podporování jejího vznešeného úkolu.

Nadíti se lze, že v každém ze sborův těchto naleznou se mužové, kteří při tom upomenou se na leta mladistvá, kdež opustili domov a vydali se na cestu do hlavního města království českého, do hlavního města drahé vlasti své, aby zde nabyli vyššího vzdělání a dosáhli spůsobilosti ku příštímu povolání svému; doufáme, že tito mužové vyříkou slovo přímluvné směřující ku podpoře jednoty, kteráž sobě za úkol obrala důstojné dokončení svatyně, kdež také oni zajisté častěji prodlévali, v různých starostech a tísních útěchy a pomoci hledajíce. —

Jak skrovně uznávána při počátku činnost Jednoty! jak velké podniky obyvatelstvo jedné země spojenými silami svými prostředky provésti může! — jak dlouho to trvalo, nežli umlkly obavy pochybujících zda-li vůbec k dostavění chrámu dojde! — a předce Jednota obnovení chrámu dokonala a velký díl nové stavby provedla. Tím více může Jednota nyní spoléhati na horlivou podporu vlasti naší, když nyní jen o to již se jedná, aby dílo s polovice provedené úplně bylo dokonáno.

Stejně jistě můžeme tudíž i dnes tvrditi, že nebude chrám sv. Víta v Praze ze všech chrámů v Evropě jediným, k jehož dostavění potřebné prostředky zaopatřiti by se nemohly! —

Ačkoliv také předešlého roku činnost Jednoty především k tomu se nesla, aby chrám dostavěn byl, předce nespustila i další vyzdobení vnitřku obnoveného dílu chrámu s mysli, podporována jsouc velkomyslnými dary jednotlivých příznivců.

Jednota sama provedla na galerii Vladislavské chrámu stavbu v gothickém slohu, aby nejvyšší dvůr galerie té jako oratoře užívati mohl.

Stavba ta jest již dokončena, vyjma sochy Madonny, sv. Františka a sv. Alžběty, jež na pilířích státi budou a které sochař pan Ed. Veselý provede.

Co se týče polychromního vyzdobení kaplí, podotknouti sluší, že malby na východní straně kaple Martinické, představující ukřižování sv. Ondřeje, již koncem roku 1881 p. prf. Sequensem dokonány byly.

Šlechetným věnováním knížecí rodiny Lobkoviců jest také zajištěna okrasa západní stěny této kaple malbami, jichž provedení rovněž panu prf. Frt. Sequensovi svěřeno bylo.

K vyzdobení centrální kaple pro chrámový kůr, které světící biskup Dr. Karel Průcha na se vzal, jak již v loňské zprávě zmíněno, — jsou jednotlivé výjevy k obrazům dle jeho přání v souhlase s uměleckým odborem již určeny a jejich náčrtky co nejdříve velectěnému dárci k schválení se předloží.

V souladu s původním věnováním této kaple ku poctě Bohorodičky, má se ona zastkvíti v bohaté nádheře barevné. Velké nástěnné malby mají vylíčiti na straně evangelia neposkvrněné početí Panny Marie a na straně epištoly korunování Matky Boží.

Pod velkou malbou na straně evangelia zobrazen bude první pád a zahnání prvních rodičů z ráje a na straně epištoly provede se zvěstování Panny Marie a narození Ježíše.

Pro nejnižší pořadí obrazů jsou přijaty výjevy historické a sice: odevzdání ramene sv. Víta svatému Václavu císařem Jindřichem Ptáčníkem a přijetí ostatků sv. Víta — hlavy a těla — Karlem IV. v Pavii.

Přecházeje ku zprávě o ostatních poměrech spolkových, dovolujeme si především sděliti, že Její Veličenstvo císařovna Marie Anna, také roku 1882 k dostavění velechrámu značnou sumu 3000 zl. a Její císařská Výsost korunní princezna Stefanie obnos 300 zl. blahosklonně věnovati ráčily.

Nad to obdržel spolek darů značnějších: od slavné české spořitelny 500 zl., prostřednictvím paní hraběnky Anny Waldsteinové od nejmenovaného 300 zl., od paní Johanny Moravcovy, rozené Küfferovy z Asmannsville jako každý rok 200 zl., od paní Ludmily Ereppersovy v Praze 200 zl., od alumnů čtvrtého ročníků pražského semináře prostřednictvím p. Dra. Frt. Krásla 115 zl.; od jistého kněze, jenž nechce býti jmenován, z rukou Jeho Eminencí nejdůstojnějšího kardinála Bedřicha knížete ze Schwarzenberků 100 zl., rovněž 100 zl. od pánů dědiců paní Kateřiny Milde, majitelky domu v Praze, od neznámého příznivce 70 zl., od pánů dědiců p. Jos. Kaury 10 dukátů, od jasné kněžny Vilemíny ze Schwarzenberků 50 zl., od pana Josefa Doubala, sládka v Bohdánči, prostřednictvím pana P. Justiana Koblasy 50 zl. a jiných více.

Dojemný důkaz účastenství, jaké se jeví ke snahám našeho spolku, podala slečna, která jména svého ani neudala, darem vícero šperků, jež po své matce zdědila.

Na odkazích dostalo se jednotě:

Po P. Jos. Královi, faráři a kanovníkovi v Lužci, 3000 zl — s výhradou práva užívání pro Kateřinu Výbornou;

po p. Janu Himmovi, c. k. komisaři finančního okresu, 200 zl.;

po p. MDr. Josefu Loukotovi 100 zl.;

po sestrách Aloisii a Kateřině Pelikánových v Slaném, skrze Monsig. Dr. theol. Frant. hraběte Schönborna, 100 zl. a

po P. Jos. Poláčkovi, faráři v Bezděkově, 100 zl.

Sbírky v diecésích vynesly jednotě počátkem roku 1882: z pražské arcidiecése 902 zl. 21½ kr. a 130 mark, — z kladského vikariátu rovněž počátkem tohoto roku 915 zl. 9½ kr. a 84 mark, mimo to z budějovické diecése 193 zl. 22 kr.

Sbírky u chrámu sv. Víta o slavnosti sv. Jana obnášely 195 zl., o slavnosti sv. Václava však pouze 83 zl.

Příspěvky, které jednota r. 1882 obdržela, vykazuji milý přírůstek; tak zvýšil se obnos od zakladatelů zaplacený o 5000 zl. a obnášely příspěvky skutečných a přispívajících členů 9517 zl. 81 kr. naproti roku předešlému, v kterém obnášely pouze 9155 zl.

Při sbírání jich se účastnili se zvláštní pilí P. T. páni agenti.

Na venkově podrobili se této práci nejprvé páni: Jan Bělohoubek, kníž. Švarcenberský stavební adjunkt, Frt. Daneš, vikář a děkan v Peruci, Aug. Hemerka, purkmistr v Slaném, Josef Melcher, vysloužilý děkan v Manetíně, P. Josef Moc v Budyni, Vladimír svob. pan Pražák, c. k. soudní adjunkt v Přerově, Alfred svob. pán Scharffenstein-Pfeill, majitel panství v Nalžovicích, Václav Uhlíř, farář v Jesenici a Ad. Šmrha, jub. c. k. výběrčí v Plzni, posléz jmenovaný, kterého však nelitostná smrt 24. března b. r. jednotě vyrvala, byl jedním z nejčinnějších jednatelů, získav jednotě skoro všecky členy v Plzni, od nichž příspěvky vybíral.

Členů čítala Jednota koncem roku 1882: přispívajících 1313, členů s příspěvkem 5zl. 201, skutečných 569, smrtí ztratila jednota předešlého roku 15 členů.

Tuto bolestnou roční ztrátu, která arci odvrátiti se nedá, může vyvážiti jen zvýšená činnost pánů jednatelů, a můžeme za příklad činnosti následování hodné uvésti pana kanovníka Frant. Jandu, vikáře v Přistupíně v okresu Česko-Brodském, jenž dozvěděv se o nepříznivých poměrech Jednoty v nejkratší době 6 kněží svého vikariátu jako skutečné členy ohlásil.

Úmrtím ztratila Jednota velezasloužilého člena P. Jana Bernarda, kustoda chrámu sv. Víta, jenž krátce před svou smrtí 3000 zl. k zařízení barevných oken v kapli sv.-Václavské věnoval a mnohá léta jako zástupce kapitoly v ředitelství zasedal; pak hraběte Jiř. Buquoy-Lonqueval, Čeňka Czubu, ředitele král. zemsk. výboru, Josefa Ehrenbergra, kanovníka na Vyšehradě, Bertholda Froeschla, preláta v Klosterneuburku, Karolinu Jindřichovou, majitelku domu, Marii Kirchnerovou, vrchní ústavu anglických panen, Jana Muziku, podnikatele staveb, Aloise Šemberu, c. k. vládního radu ve Vídni, Jeho Exc. Osvalda hrab. Thun-Hohensteina, Jana Webra, kanovníka v Králové Hradci, Edvarda svob. pána z Wiedersperku; pak ze členů, jíž jednou pro vždy 200 zl. zaplatili: slečnu Barboru Lenochovou v Mirešově, p. Josefa Novotného, majitele velkostatku v Drasli a Bedřicha hraběte Sylva-Tarouka, čestného kanovníka kapitoly vyšehradské.

Konservátor Beneš předčítal zprávu účetní:

Příjem:

	zl.	kr.
Přenešená pokladniční hotovost z r. 1881	83.674	34
Subvence	20.000	—
Příspěvky členů	21.917	81½
Dary a sbírky	7.773	10½
Odkazy	3.525	—
Úrok	3.301	84
Vyplacené jistiny	15.013	64
Různý příjem	81	95
Úhrnem	155.287	69

Vydání:

	zl.	kr.
Výlohy stavební a restaurační	73.506	61
Služné, přídavky a diurnum	6.900	—
Remunerace, podpory a dary	180	—
Regie a správní výlohy	606	96
Tisk a inseráty	386	31
Prodané cenné papíry	16.252	50
Různé vydání, zejmena poplatky z pozůstalosti	310	54½
Úrok	30	—
Příspěvek do pokladny kameníků	50	—
Úhrnem	98.222	92½
Zbývá tedy koncem prosince 1882	57.064	76½

Jmění jednoty na konci roku 1881 obnášející ještě 83.674 zl. 34 kr., zmenšilo se tudy koncem minulého roku na 57.064 zl. 76 kr., zbývá tudy jednotě pro tento rok stavební fond pouhých 30.865 zl., tak že s připočtěním veškerých pro letošek očekávaných příjmů krýti se bude právě nutný náklad stavební 70.000 zl. obnášející. Nastává tudy jednotě nezbytná povinnost, aby s veškerou horlivostí pečovalo o rozmnožení fondu stavebního.

Po přečtění zprávy tázal se prof. Drozd, mnoho-li bude ještě třeba ku dostavění velechrámu, načež předseda odvětil, že rozpočet zevrubný, který právě se sestavuje, není ještě zhotoven; dle náhledu stavitele velechrámu Mockra vyžadovati bude dokončení stavby bez hlavní věže ještě asi 1,400.000 zl., vyslovil však naději, že láska, která dosud 1,200.000 zl. obětovala, taká tu druhou polovici opatří. Za kolik let chrám bude dostaven, závislé jest od podpory, jíž jednotě se dostane.

Dále přijata změna §. 5. stanov, vedle kteréž má míti jednota nový druh členů, kteří nazýváni budou »podporovateli jednoty.« Dle dosavádních stanov má jednota své zakladatele, kteří darovali jednotě 500 zl. a pak členy činné s ročním příspěvkem 10 neb 5 zl. Velká mezera mezi oběma má býti vyplněna novými členy, kteří zaplatí jednou pro vždy 2000 zl., anebo odváděti budou ročně po 100 zl. Jmen jejich vzpomínáno bude ve zprávách i po smrti a až velechrám se dostaví, budou v něm na zvláštní mramorové desce zvěčněna.

Opětnou volbou čtvero odstupujících členů skončila se valná hromada.

Přátelé »Methoda« neopominou pořádati pravidelné sbírky, a shromažďovati nové členy, aby tak vznešené dílo brzy dokonáno bylo. *„Method“* ochotně propůjčuje se *ku přijímání pravidelných příspěvků a darů od dobrodinců, jejichž jména pokaždé uveřejní.*

Lehner.

Drobné zprávy.

Kostel sv. Panny Barbory v Kutné Hoře bude obnoven. Byl již svrchovaný čas. Archaeologický spolek »Vocel« může býti spokojen s dosavádní činností svou. Říšská rada povolila náklad na nezbytné opravy, které se podnikají za řízení architekta Josefa Mockra.

Chrám sv. Štěpána ve Vídni zvenčí již opravený také u vnitř dojde důstojné obnovy. Za tou příčinou zřídila se před dvěma roky zvláštní jednota, jejíž příspěvky za rok 1880—81 obnášely 26 000 zl., bez příspěvku kapitoly (6000 zl.) a četných dobrodinců. Stavitel chrámu Schmidt vyslovil program svůj v ten rozum, aby stavba sama, jakož i veškeré oltáře a památníky zde se vyskytující zachovány a obnoveny t. j. v původní stav uvedeny byly. Odstraňování věcí skutečnou cenou umělecký vynikajících jen proto, že od slohu se uchylují, nazval záhubným purismem. Nebo na velechrámu Svato-Štěpánském a na památnících jeho vně i vnitř zrcadlí se dějiny kulturní celého mocnářství a z mohutné této knihy dějin nelze odstraniti list, nemá-li porušiti se smysl a souvislost celku. Úkol, který má rozřešen býti, obmezuje se tudy na uměleckou a technickou obnovu, jako se zračí na dokonaných částkách, zejmena na kazatelně a na pilíři kazatelny. Pod špinavou vrstvou sazí — též »ctihodnou patinou« zvanou — jest skryta vnadná stará polychromie, a tak má též obnovena býti. Vše má se konati ve vlastní regii, čímž náklad skoro na polovičku se zmenší, tak že úhrnem 150.000 až 200.000 zl. vystačí na pořízení všeho.

Lehner.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký.

Zpráva za měsíc březen.

Slavná sv.-Václavská záložna darovala z čistého výtěžku jako v loni i letos 200 zl., taktéž slavná česká spořitelna 100 zl.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení monstrance: pro dp. Ferdinanda Schmidta, faráře v Budkově; dvou kalichů: pro dp. Otto Danielise, os. faráře v Litomyšli; kalichů: pro důst. farní úřad v Hradištku a pro dp. Vincence Krátkého, faráře v Lovčicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle, pro dp Jos. Kociana, kooperatora v Bedřichově, pro dp. Fr. Jirečka, faráře v Č. Heřmanicích a pro dp. Ferd. Zajíce, koop. v Zábřehu. — Patenky k nemocným: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle a pro důst. Jos. Kociána, koop. v Bedřichově. — Kropenky a kropáčky: pro dp. Ferdinanda Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle, pro dp. Karla Vosyku, faráře v Sebranicích a pro dp. Ant. Seidla, faráře v St. Doubicích. — Kaditelnice: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Václ. Rotta, far. v Hředle a pro dp. Dra. Ign. Saláta, far. v Kováni. — Konvíčky mešní: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Jana Sedláka, faráře ve Velkých Popovicích, pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle a pro dp. Dra. Ign. Saláta, faráře v Kováni. — Nádobí k zaopatřování nemocných: pro dp. Václ. Šponle, kaplana v Dol. Cerekvi. — Svícny oltářní: 17 kusů pro dp. Václava Rotta, faráře v Hředla. — Pacifikál: pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle.

Rozličné. Obraz sv. Filomény: pro vdp. Ant. Životského, děkana v Rožně. — Kříž a věnec na monstranci: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově. — Kanonické tabulky: pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle a pro důst. farní úřad v Unhošti. — Kříž: pro dp. Václ. Rotta, faráře v Hředle. — Tělo Páně v hrobě: pro dp. Jos Dudu, faráře ve Veselíčkn. — Harmonické zvonky: pro důst. farní úřad v Unhošti, pro vdp. Václ. Voneše, rektora st. semináře v Budějovicích, pro blahor. p. Eug. Ambrože, učitele v Něm. Brodě, pro sl. purkmistrovský úřad v Berouně, pro dp. Štěpána Dvořáka, faráře v Luži, pro důst. farní úřad v Středoklukách, pro blahor. paní Annu Ješovou v Praze, pro dp. Jana Mlčocha, faráře v Šildberku a pro vdp. Dra. Ferd. Hechta, kanovníka v Praze, pro dp. Urb. Wache, faráře v Kraslicích. — Pultík na mešní knihu: pro vysece urozenou paní hraběnku Sylva-Tarouca. Missal: pro dp. Eduarda A. Klemta, faráře v Dolním Einsiedlu. — Zvon: pro dp. Karla Burku, faráře v Počaplích.

Paramenty. Kasule: červená pro pd. Jos. Vlka, koop. v Třešti na Moravě; bílá: pro dp. Ota Danielisa, os. faráře v Litomyšli; bílá skvostná: pro dp. Jos. Dostála, faráře v Rychtářově; fialová: pro dp. L. Brože, katechetu v Strakonicích; bílá sváteční: pro

dp. Fab. Krejčiříka, faráře v Březníku; černá: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a bílá pro vys. uroz. pí. baronku Dobřanskou v Praze. — Pluvialy: bílý skvostný pro dp. Jos. Kociana, koop. v Bedřichově, pro důst. farní úřad v Únhošti; pro vys. uroz. pí. hraběnku Lažanskou v Praze a pro vdp. Fr. Emmra, vikáře ve Volenicích. — Pláštíky na ciborium: pro dp. F. Schmidta, faráře v Budkově, pro důst. farní úřad v Únhošti, pro dp. Jos. Dostála, faráře v Rychtářově, pro důst. farní úřad v Lužci, a pro dp. Jos. Sochora, faráře v Stalleku. — Bursy k nemocným: pro dp. Gust. Hevera, koop. v Rosicích a pro vys. uroz. pí. baronku Skal v Třebušíně. — Vela: pro dp. Ferd. Schmidta, faráře v Budkově, pro dp. Jana Koudelu, faráře v Jamnicích a pro důst. farní úřad v Lužci. — Nebesa: pro dp. Dra. Ign. Saláta, faráře v Kování. — Štoly: pro dp. Jana Sedláka, faráře ve Vel. Popovicích a pro dp. Jana Švédu, faráře v Kunovicích. — Korouhve: pro dp. Fil. Toufara, faráře v Hustopeči a pro dp. Jos. Načeradského, faráře v Křepicích. — Antipendium: pro blahor. slečnu Rosenkranzovou v Praze. — Biréty: pro důst. farní úřad v Únošti a pro dp. Jos. Šantrocha, faráře v Bošíně. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro dp. Jos. Kociana koop. v Bedřichově, pro důst. farní úřad v Únhošti a pro dp. Jos. Dostála, faráře v Rychtářově. — Polštáře oltářní: pro dp. Otu Danielise, os. faráře v Litomyšli. — Okrasy pro kazatelnu: pro dp. Ott. Danielise, os. faráře v Litomyšli a pro dp. Jos. Dostála, faráře v Rychtářově.

Prádlo kostelní: Plachty oltářní: pro sl. patronátní úřad v Košeticích; 2 alby, 2 rochety, plachty a p. pro důst farní úřad v Únhošti; rocheta a 2 cingula: pro dp. Fab. Krejčiříka, faráře v Březníku; 3 cingula, 6 punifikatorií, 6 ručníčků a 3 humerále pro důst. farní úřad v Středoklukách.

Zpráva za měsíc duben.

Jeho Veličenstvo ráčil věnovati jako dřívější roky i letos k účelům spolkovým 100 zl.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení: kalícha pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku, pacifikalu pro vp. Štěp. Krause, kooperatora v Dittersbachu, monstrance pro dp. Karla Macháčka, kaplana v Lauterbachu a kalicha pro dp. Václ. Kratochvíla, faráře ve Vraném. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Fr. Balcara, faráře v Lužné. — Patenka k nemocným: pro dp. Ad. Špačka, faráře v Studené, pro sl. městskou radu v Milevsku a pro dp. Jos. Svátka, kaplana v Jablonném. — Svícny oltářní: pro sl. c. k. českou realku v Praze. — Lampy oltářní: dp. Ludv. Kazda, farář v Dlouhé Vsi. —

Rozličné. Soška sv. Jana: pro dp. L. Suchého, faráře v Milwaukee v Americe; kostelní obrazy: pro dp. Fr. Přikryla, faráře v Rudslavicích a pro dp. Karla Bílčíka, faráře v Rokytnici u Přerova. Zvonky harmonické: pro dp. Václ. Kotába, faráře v Hřešohlavech a pro dp. Fr. Schlesingra, vikar. sekretáře v Libčevsi. — Kříže: pro dp. Jindř. Sommra, kaplana ve Friedlandě, pro dp. Jana Kačera, kaplana v Praze, pro dp. Karla Kumra, faráře v Michli, pro dp. V. Uhlíře, faráře v Jesenicích a pro blahor. pí. Karolinu Neubauerovou v Uševicích.

Paramenty. Kasule: skvostná, zlatem vyšitá pro nejd. kapitolu v Kroměříži; červená a fialová pro vys. uroz. hraběnku Swértsovu a bílá pro ctih. školské sestry na Kladně. — Pluvial: pro dp. Jos. Kollmanna, faráře v Grundu. — Pláštíky na ciborium: pro vp. Jana Bečáka, kaplana ve Val. Meziříčí, dp. F. Čermáka, faráře na Karlově, vp. L. Brože, katechetu v Strakonicích a pro blah. pí. Kat. Fleischmannovou v Nymburce. — Vela: pro dp. Edmunda Langra, bibliothekáře v Děčíně, pro důst. farní úřad v Soběsukách a pro ct. školské sestry na Kladně. — Antipendium skvostné, bohatě vyšité: pro nejd. kapitolu v Kroměříži. — Korouhve kostelní: pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Kostelci, dp. Tom. Luňáčka, faráře v Bílé Lhotě, dp. Jos. Bestăndiga, faráře v Soběchlebích a pro vp. Jana Buchtela, kaplana ve Vodňanech. — Komže pro ministranty: pro dp. Fr. Fuhrmanna, faráře v Sekeřanech.

Prádlo kostelní. Rocheta a korporalie: pro dp. Josefa Řezníčka, faráře v Česlicích; korporalia a purifikatoria: pro ct. p. J. Drozda, professora v Praze; alba a rochetu: pro důst. farní úřad v Pcherách; rochety: pro dp. Fr. Čermáka, faráře na Karlově a pro vdp. Ed. Doležala, děkana v Minicích.

Rozličné. Zlatem vyšité pentle: pro vys. ur. paní hraběnku Schönbornovou a paní hraběnku Nosticovou.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalich s drahokamy: vysoce urozená pí. hraběnka Schönbornová v Praze a celý stříbrný: dp. Jan Šindel, koop. ve Wüstendorfu na M. — Svícny oltářní: 24 kusů dp. Fr. Preclík, farář v Klomíně a 8 kusů dp. Jakub Velner, koop. v Tovačově na M. — Lampy oltářní: dp. Jak. Velner, farář v Tovačově na Moravě.

Rozličné. Berlu: J. Milost nejdůst. p. biskup Královohradecký. — Oltář: dp. Václav Bezděk, farář v Jamách na Moravě.

Paramenty. Skvostný, bohatě vyšívaný ornát: (kasuli, 2 dalmatiky a pluvial) vdp. Karel Vorlíček, arciděkan v Kutné Hoře. — Kasule: slavnostní, bohatě vyšívanou dp. Jan Mikulec, farář v Tvrdonicích a nejmenovaná dobroditelkyně v Praze; červené sváteční: dp. Štěp. Krause, kaplan v Dittersbachu a dp. M. Laurer, farář v Úherci a černou dp. Ant. Špale, farář v Mirošově. — Pluvial: dp. K. Kotrbelec, farář v Dolní Krupě. — Antipendium: vdp. E. Doležal, děkan v Minicích. — Korouhve: dp. Jos. Velner, farář v Tovačově. — Prápor spolkový, skvostný: dp. Lev Suchý, farář v Milwaukee v Americe. — Polštáře na oltář: důst. farní úřad v Dupavě a dp. Antonín Špale, farář v Mirošově. — Biret: dp. Jos. Řezníček, farář v Česlicích.

Feuilleton.

Vliv křesťanství při kladení základů.

Křesťanství obrodilo veškeru společnosť lidskou, obrodilo a posvětilo jak poměry státní, národní tak i rodinné, soukromé. Jako žíznivá, o dešť volající země za parných dnů, jako vadnoucí bylina se sklopenou korunkou, svislými listy, jako trním a hložím prorostlá půda, čekající pilné ruky oráčovy: tak prahnul všechen svět, tak sklánělo lidstvo hlavu a pustiny srdcí lidských čekaly vláhy, občerstvení, čekaly »spravedlivého.« Křesťanství poráželo bůžky pohanské, potíralo bludy, vědu a umění v pravé uvádělo meze, posvěcovalo svazky rodinné, zahánělo zbytky pohanské — slovem, křesťanství snímalo odvěkou kletbu s člověka i veškeré přírody.

Jak dalece pohanská surovosť a nerozumnosť se rozmohla, dokazuje tato pověra: Pohané zakládajíce veliké kamenné budovy, mosty, hradby, města, věže, hrady, domy, do základů, by se stavba nepobořila, zazdívali lidské oběti. Odvěká kletba spočívala na veškeré zemi od onoho okamžiku, kdy brána ráje ztraceného zavřena a větry zavanuly nad prokletou zemí. By tudy usmířili pohané zemi tu, by zabezpečili se před její mocí zkázonosnou, obětovali jí — ovšem, co jim se zdálo že nejdražším, přinášeli gruntům oběť lidskou. Kojiliť se tou nadějí, že voda neublíží stavbě, že nepřátelé tak snadno nerozbourají hradeb, měst, hradů.

Proč volili právě oběti lidské?

Domnívali se, že oběť tato nejdražší a nejvzácnější a že obětujíce jediného člověka předejdou tak snad nesčíslným obětem, jež by si země či jiný živel při pádu stavby nebo dobytí jich vyžádaly. Bláhovci mněli za to, že tím dobro pášou, proti větším pohromám zakročují, životů ztrátám přítrž činí.

Četné kosti při bourání hradů nalezené jsou nám toho důkazem. Tak na př. v Kodani zedníci malé děvčátko do základů zazdili a v Libštejně (v Durynsku) matka sama dítě k témuž účelu zaprodala. Podobně v Reichenfelsu, na Hasišteinu, Točníku a jinde.

Pověra tato nebyla zahlazena jedním dnem, jedním okamžikem. Dlouho se vlekla i za dob křesťanských, nebo spásonosná víra Kristova nemohla takořka přetvořiti lidstvo, zahladiti v myslích pohanů všechnu památku, všechny zastaralé, vžilé v lidstvo zvyky a obyčeje. Tak ještě v 15. století, když hrad Točník stavěn, zemi oběť lidská prý přinesena. Lidem se zdálo, jakoby bez podobné oběti nemohla býti stavba provedena, ukončena. Tak kolovala pověsť o pražském mostě, že, ač místo maltou žloutky z vajec byl zděn, přece žádný stavitel nemohl dílo dodělati, poněvadž zbožný císař Karel IV. obvyklé oběti opomenul. Klenutí padalo za klenutím, dílo zůstalo nedokončeno za Karla, Václava, až teprv král Vladislav dodělal nejpevnější dle pověsti most na světě. Ale s jakou obětí? Mladý a ctižádostivý stavitel, aby dokončil dílo, spojil se, jak dále pověsť vypravuje, se samým ďáblem a zapsal mu duši toho, jenž nejdříve po novém mostě půjde. Pustil se do díla a hle, stavba pokračovala a za krátko klenul se most nad Vltavou. Však přece oběť lidská musela býti přinesena zemi a nebyla-li dána do základů, tudy aspoň prvního člověka duše nepříteli člověka propadnouti musela! (Na dodatek oné pověsti praví pověsť, že oproti všem snahám stavitelovým přece jedna duše a to po marném usilování ďáblovu, by to byla stavitele samého neb aspoň ženy jeho, propadla, až pozdravem na kýchnutí byla po letech vykoupena.)

Víme dobře, proč stavba mostu za Václava nepokračovala, že to byly války husitské, jež bránily práci a že na nedokončeném kamenném mostě dřevený byl zbudován; ale přece vidíme i na tomto mostě jakous takous památku dotčené pověry a to na pilíři hlavu známého »Bradáče,« měřítka nyní užívaného při stoupání či klesání vody.

Národní písně opěvovaly »osudy« nešťastných obětí. Tak na př. známa pověsť o slečně z rodu Berkovského z Dubé, která do základů hradu Rychenburku byla otcem vlastním zazděna. »Z vysokého rodu byla ta první slečna Berková — v rozkoši jsouc vychována a v žalosti pochována.«

Na Hasištejně dal pán hradu vystavěti věž tak zvanou strážnou, do níž by první padlá panna v okolí zazděna byla. Vlastní dcera propadla rozkazu otcovu. Nejnevinnější oběť zemi — dítě dosud nenarozené — přinesena.

A podobných pověstí koluje o hradech na sta. Opět a opět dosvědčuje se nám ona pravda, že pohané při stavbách větších budov zemi lidské oběti přinášeli.

Křesťanství, jež osvítilo světlem nebeským veškeren svět, jež pozvedlo člověka

z prachu zemského a k nebesům mysl jeho obrátilo, pohanské zvyky a obyčeje dílem proměňovalo, posvěcovalo, nebo stály-li oproti dílu jejímu, z kořene vyvracelo. Takový zvyk vrytý, po otcích zděděný obyčej nebylo snadnou prací vykořeniti. Vězelť příliš hluboko a bylo tudy věrozvěstům třeba opatrnosti, by pro ten či onen podvrácený zvyk nebylo zmařeno dílo ostatní a zášť pohanů obrácena proti víře, rušící jejich zastaralé, patriarchální obyčeje. Než církev počínala si tu velmi obezřetně. Kolik mohla, bez ujmy svaté věci, přijímala pohanské zvyky na svoji půdu, posvětila je a tak ponenáhlým přechodem převáděla pohany na víru křesťanskou.

Tamo, kde lid navštěvoval křižovatky, postavila tudy na místo lidem oblíbené boží muka, kříže, sochy; kde obětoval lid bohům na kopcích, pálil ohně posvátné, tam dala starostlivá máti církev vystavěti chrámy a zasvětila je tomu či onomu mučenníku, tomu či onomu světci či světici.

Pohané obětovali zemi přinášejíce jí lidské obětě a zazdívajíce je do základů stavebních. I zde křesťanství ukázalo svoji sílu, i zde působilo blahodárně. Oběť lidská zastoupena nejprvé jinou obětí živou a do základů zazděn beránek nebo jiné zvíře, jež čistými nazýváme a které člověk nejvíce miluje; které tudy k člověku nejvíce se blíží. Beránek zastoupil svého pána člověka. Než křesťanství pokračovalo ještě dále. Místo beránka nahražena slepice a posléze místo slepice vejce — zárodek nového života. Vejce bylo pohanům symbolem něčeho živoucího.

Kde tímto způsobem nechtěli se lidé spokojiti, tam dosud oběť lidská přinášena, ale jenom vytesaná, vyřezaná postava lidská (buď celého člověka, buď nejhlavnější jeho částky — hlavy) zazděna do základů a tak jakoby země podvedena byla. Bylo-li třeba klamu na straně druhé, nemohli-li se lidé spřáteliti s myšlenkou, že bez oběti stavba potrvá, tam zazdili jednoduše prázdnou rakev.

Hlavy do zdi vtesané vyčnívaly obyčejně na venek, jak jsme viděli na mostě pražském, a v Reichenfelsu panovala pověst, že kdo by místo to vylomil, celá zeď, všechna stavba by se sesypala. Tak pomalu vykořeněna ona hnusná pověra, církev krůčela krok za krokem, až nadobro otupen osten pohanského zvyku. Církev posvěcuje základy velikých budov, kříže klade za základ chrámů, kameny z katakomb za grunty kostelů klade. Hle, toť blahodárný účinek křesťanství při kladení základů!

Památka dotčené pověry uchovala se dosud, že klademe do základních kamenů památné listiny, peníze běžné a jiné věci, ne jako oběť, ale jako památku budoucímu pokolení.

Alois Dostál.

Odvod k »Methodu«.

V březnu a dubnu předplatitelů:

	V diecési	ubylo		přibylo	
V Čechách	pražské	—		Jos. Opp, farář ve Slavětíně.	1
	král.-hradecké	† Jos. Just, děkan v Hněvčevsi.	1	L. Louvar, sochař v N. Brodě.	1
				L. Pejčoch, kaplan v Humpolci.	1
	budějovické	—		Mat. Tancer, kaplan v Husinci.	1
Na Moravě	olomúcké	† J. Illichmann, farář v Chorýni.	1	I. V. Sauer, farář v Tlumačově.	1

Čtvrtá stovka šťastně jest doplněna. S novými zde uvedenými předplatiteli dospěl »Method« na plná 400 odběratelů. Do 600 schází jich ještě 200. Přátelé »Methoda« neustanou, dokud počet aspoň této výše nedostoupí.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 5. **V Praze, dne 30. května 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické.« Farní chrám Páně Všech Svatých v Probluzí. - Farní chrám Páně sv. Kateřiny v Klimkovicích ve Slezsku — Sloh renaissanční. — Z akademie křesťanské. Valná hromada. - Výroční zpráva odboru uměleckého a archaeologického. - Zpráva za měsíc květen. — Výroční zpráva »Vocela“ v Hoře Kutné za rok 1882.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

113.

Farní chrám Páně

Všech Svatých v Probluzi.

Napsal c. k. místodržitelský rada Moric Lüssner.

Ves *Probluz* v okresu nechanickém jest z Nechanic $5|_4$ hodin a z Hradce Králové asi 2 hodiny vzdálena a leží na místě povýšeném, na jehož vrcholi vypíná se chrám farní Všech Svatých, stavení to jednoduché s věží na straně západní, obklopené hřbitovem ohrazeným zdí tarasovitou, úhlednou, po osudném r. 1866. vystavenou. Když se při stavbě starý vchod zděný na hřbitov vedoucí boural, přišli na některé starší kameny hrobní, z nichž jeden prý s nápisem ze 14. století, kalichem ozdobený nedopatřením se otesal, jiný pak celý a některé trosky s pozůstatky nápisů nesouvislých se zazdily vedle nových schodů hřbitovních na zevnější straně tarasu. Kámen celý má nápis tento:

»Leta panie 1609 vmrzelo dwí
ditek Adam dewet roku starzi
Slowutneho D. Martina
urzednika Drzinskeho a tuto
gegich tiela spolu odpocziwagi.«

Zajímavější jest menší deska z bílého mramoru, nápodobně do tarasu zasazená s erbem rytířů Bohdaneckých z Hodkova, kterážto rodina užívala co znak šranku zlatého o pěti špicích v poli bílém. Kámen tento objevil † p. farář Novák v panském dvoře přifařené obce Popovic a dal jej zde zazdíti pro památku. Tuším, že erb ten pochází ze zámku někdy v Popovicích stávavšího, který v poslední čtvrti 17. století za své vzal. Panský statek Popovice náležel roku 1582. Krištofovi Bohdaneckému z Hodkova.

Vstupujícího na hřbitov překvapuje množství krásných a vkusných pomníků vojínů v bitvě královéhradecké padlých, kterážto i kolem chrámu tohoto nemálo zuřila a i stavení toto jakož i faru protější kulemi porouchala. Na místě zvlášť ohraženém toho hřbitova spatřujeme vynikající pomník a krypty vůbec vážené rodiny Riedlovy, které panství přímské i s Probluzí od r. 1811. až do r. 1879. náleželo; zde jmenovitě odpočívají: pan František Riedl, majitel panství, † 1864., jeho paní manželka Terezie, † 1859. a syn jeho pan Moric R., † 1875., pak tchyně paní Anežka Paulová, † 1842. Ze starších pomníků připomínám kámen na straně polední kostela zazděný s podobou

rytíře v úplném brnění, kolem něhož se čte nápis tento:

»Letha panie 1566 tu strzedu po swatem Lukassi tuto gest pochowan urozeny pan Jan starssj Holec z Nemossic a na Przjnie ziwot swug dokonal w letech wieku sveho 69.«

Dole štít erbovní, v němž tři ryby, kdežto nad přílbou dvě ryby vyčnívají.

Vnitřek kostela jest světlý a čistý, a poutá v něm především pozornost veliký a dobře provedený obraz hlavního oltáře, totiž obraz Všech Svatých, malován Františkem Rozynem, bratrem tovaryšstva Ježíšova r. 1690., kterému se i ostatní obrazy v kostele připisují. Na prkně na zadní straně hlavního oltáře stojí slova: »Tutce pinxit anno 1769«, jejichžto význam na ten čas ovšem známý není, neb že obrazy zmíněné od F. Rozyna pocházejí, dosvědčuje Švenda, sám bývalý jezuita, bezpochyby dle pamětných spisů koleje hradecké, tedy dle pramenů spolehlivých. Dle jmenovaného spisovatele Jezuité také r. 1716. do kostela probluzského objednali obraz u malíře královhradeckého Ignacia Kapauna za 71 zlatých, jakož i rám k němu, nevíme ale, který asi obraz to byl. Postranní dva oltáře jsou posvěceny jeden sv. rodině Spasitelově a druhý patronům tovaryšstva Ježíšova. Na oblouku vítězném stojí chronogram:

»EX pIo testaMento RUDoLphI z WInoře
soCIetas IesV posVIt.«,

což dává rok vystavění kostela nynějšího totiž 1691.

Pod lavicemi patronatními na straně epištolní hlavního oltáře leží v dlažbě hrobový kámen s nápisem tímto jen částečně zachovalým:

»Letha panie 1586 w pondieli de swaty - - ny Katerziny vmrzela vrozena panie Katerzina - - - a z Nemossicz - - - - - tut - - gest - - blahoslaweneho wzkrzisseni.«

Čtyři jiné hrobové kameny táhnou se k rodině Hamzů Bořků ze Zabědovic, která užívala v erbu štítu rozpoltěného, jehož levá polovice žlutá a pravá sedmkráte černě a žlutě šachována a nad helmem panna držící nad hlavou šachovnici. Dva z kamenů těch nachazejí se za oltářem hlavním a mají nápisy:

»Leta 1561. tu strzedu po narozeni pana krysta dokonala gest bieh zywota sweho Anyzka Zabidowicz pan buh racz dussi gegi milostiw beyty.

—

- - boziho 1579 w sobotu na den swateho - - - mela ziwot swug tento czas gest dokonala Vrozena panie lidmila hazowa zabiedowicz.«

Pod kazatelnou leží kámen s nápisem valně porouchaným a částečně pokrytým:

»Leta 1571. O. w prwni - - w pos. - - Waczl - - - onala ziwot swug vrozena panna - - byti.«

Na náhrobku čtvrtém před oltářem sv. patronů tovaryšstva Ježíšova zachovaly se pouze slova:

»Leta po naroz - -«

však na tomto jakož i na třech v předu uvedených jest vytesán výš popsaný znak Zabědoviců.

Před oltářem hlavním leží ještě jeden kámen, který bezpochyby kryje vchod do krypty; však zachovaly se na něm pouze stopy znaku, nápis zmizel úplně. Možná, že zde máme před sebou kryptu pánů z Vinoře, o nichž později promluvíme; v topografiích aspoň se tvrdí, že páni tito v kostele tom měli svou krobku rodinnou, ač se žádný nápis nezachoval, který by to dosvědčil.

Na věži visejí zvony dva s nápisy těmito:

1.

»Ga hlas volagiciho na povssti spravte czestv panie 1753
slyt gest od Jana Zeidy v Wysokym Megtie.«
(Průměr zvonu 77 cm.)

2.

»L. P. 1655 vrozeny a stateczny ritirz p. woldrich Linhart z winorze na prime a popowiczich
dal sliwati tento zwon k zadvssi probuzskemu wssech swatych w meste hradczi u matesa exnera zwon: (zwonaře).«

Pod tím vidíme erb pánů z Vinoře a p. z Hustiřan; erb rytířů z Vinoře pozůstává ze štítu modrého, v němž dvě břevna bílá, na každém pak břevnu růže černá; erb Zárubů z Hustiřan jest břevno bílé v poli červeném. Pod znaky těmito stojí:

»V. R. A. S. R. P. Z. W. A. N. A. P. A. P. L. M. Z. W. R. Z. Z. H. A. N. A. P. (to jest: (Urozeny a statečny rytíř pan z Winoře a na Přime a Popovicích.
Lidmila Majdalena z Winoře rozená Zárubova z Hustiřan a na Přime.«
(Průměr zvonu obnáší 86 cm.)

Jest pravdě podobno, že kostel probluzský původně založen a stavěn byl od šlechticů v Probluzi a blíže ní usedlých, zvlášť pak od šlechtické rodiny, která se psávala z Probluze a která ještě r. 1378., jak níže bude ukázáno, právo podací ač ne výhradně vykonávala.

První listinná zmínka o kostele tom činí se v starém popisu diecése pražské mezi r. 1344—50. sepsaném, kdežto byl chrámem farním v archidiakonátu a diakonátu královéhradeckém. Desátku papežského platil r. 1352 až do r. 1405 9. gr. Faráři probluzští uvádějí se, ovšem bez udání jmen, v knihách konfirmačních r. 1354., pak 1358. Okolo tohoto času koupili někteří dobrodinci pro špitál sv. Anny v Hradci Králové od »vladyků« půl šesta lánu ve vsi Probluzi, což Karel IV. listem ze dne 17. led. 1358. potvrdil. Právo podací v P. náleželo r. 1378. městu Hradci Kr. a panošům probluzským a přímským, kdežto 6. března téhož roku »ad presentationem judicis et juratorum civitatis in Grecz Reginae ae Cunssonis, Wenceslai, Vnislai de Probluz et Pessikonis dicti Przin de Przin clientum« na místě zemřelého faráře Ambrože jmenován byl Jan, kněz ze Solnic, však v ten způsob, že právo podací vykonávati mají střídavě, jednou totiž město a po druhé panoši. — R. 1403. byl farář probluzský Mikuláš také děkanem hradeckým. R. 1414. věnováno »a famoso viro Joanne de Przinecz armigero« kostelu probluzskému 45. gr. platu ročního a r. 1417. ten samý prodal dědiny své v Nízkém Příně a v Probluzi Janu Čechovi z Hradce Králové za 240 kop. grš. — Před válkami husitskými náležela Probluz, nevíme zdaž celá neb částečně, klášteru dominikánek u sv. Jiří v Hradci Kr., a po vyvrácení kláštera toho zapsal r. 1437. císař Sigmund vsi jeptišek svatojiřských, Sobětuchy, Třesovice, Střížetice, Probluz ves, a v Dlouhých dvořích dvůr v 300 kop. grš. Diviši Bořkovi z Miletinka, proslavenému vůdci ve válkách husitských. Později vsi řečené zastaveny byly Jiřímu z Hustiřan, po něm Buryanovi z Lípy a konečně r. 1465. Matěji Salavovi z Lípy, kterážto zástava r. 1478. králem Vladislavem II. potvrzena byla. R. 1496. pak tím samým králem bylo ustanoveno, že vsi jmenované za čas živobytí řečeného Salavy, pak synů jeho nemají býti vyplaceny, leda od jeptišek svatojiřských a to jen tehdáž, kdyby v klášteře jejich skutečně jeptišky bydleti měly. Začátkem 16. stol. držel Přím a Probluz Bořek Boharynský z Hrádku, po němž připadlo zboží to manželce jeho Salomeně, která však majetek ten, pozůstávající ze vsi Přím horní, Přím dolní a Probluz r. 1539. prodala městu Hradci Kralové. Hradčané netěšili se dlouho z toho statku, jelikož jim pro účastenství na vzpouře Ferdinandem I. r. 1547. zkonfiskován a ještě téhož roku Janu z Pernstejna prodán byl, který však sám koupené zboží to již za 10 dnů znova prodal rytíři Janu Holcovi z Nemošic, o němž byla řeč nahoře. Po jeho smrti 1566. nastoupila dcera jeho Kateřina, provdaná za Bořka mladšího Hamzu ze Zabědovic. Kateřina dle pomníku popsaného zemřela 1586, a k manželství jejímu táhnou se bezpochyby výš uvedené náhrobní kameny členů rodu zabědovického a kryjou buď děti manželů těch anebo přátel blízkých. R. 1587. držel Přín Václav starší Záruba z Hustiřan, v jehožto rodu zůstal až do r. 1650., kde statek ten nabyla Lidmila Majdalena Zárubová z Hustiřan, provdaná za rytíře Oldřicha Linharta z Vinoře na Popovicích. Od manželů těch pochází zvon dříve popsaný od r. 1655. Syn jejich Rudolf Ferdinand poslední svou vůlí ode dne 30. července 1611. za dědice všech svých statkův ustanovil tovaryšstvo Ježíšovo koleje královéhradecké, avšak zároveň ji za povinnost uložil, »aby se v kostele v Probluzi, co ze dřeva jest, zbořilo a z cihel vystavělo a klenutím obtáhlo, pak aby se udělala nápodobná zvonice.«

Následkem tohoto ustanovení byla stavba kostela od Jezuitů, ovšem teprv r. 1690, svěřena Karlu Labuškovi a pomocí další několika dobrodinců za jeden rok provedena, tak sice, že dne 4. listopadu 1691. ještě před vysvěcením kostela zvláštním povolením v něm první mše svatá sloužena býti mohla. R. 1692. byl hřbitov dřevěným plotem a zděnými dveřmi ohražen. Dne 17. června t. r. pak byl kostel i hřbitov slavně posvěcen. Služby boží však tu přisluhoval farář nechanický, vždy třetí týden, za remuneraci 14 zlatých ročně. Připamatovati dlužno, že v dobách utraquistických i v Probluzi faráři byli utraquisté; po obnovení náboženství služby boží svěřeny byly předkem Minoritům hradeckým a pak, jak řečeno, faráři v Nechanicích. To trvalo do r. 1765., kde byl k žádosti rektora koleje hradecké nezávislý od faráře nechanického administrator v osobě žamberského kaplana Jak. Rozvody dosazen, který pak r. 1767. za skutečného faráře ustanoven byl.

Zrušením řádu jezuitského roku 1773. ovšem všechny poměry na Probluzi valně proměněny byly; panství přímské připadlo

studijnímu fondu, bylo r. 1806. W. Klementovi a W. Slivenskému prodáno a přešlo r. 1811. na rodinu Riedlovou, kterézto náleželo až do r. 1879., kdé prodáno bylo Janu hraběti Harrachovi, majiteli a patronu nynějšímu.

114.

Farní chrám Páně

sv. Kateřiny v Klimkovicích ve Slezsku.

Napsal *Pavel Pavelka*, zám. kaplan v Líšni.

Městys Klimkovice v rak. Slezsku leží na silnici mezi Mor. Ostravou a Bílovcem. Rozprostírá se částečně v údolí a z části po návrší, na němž též farní chrám sv. Kateřiny, panny a mučenice, jest vystaven. Zakladatele chrámu, ani rok, kdy asi byl dostaven, nelze udati. Vystaven jest *ve slohu gotickém*, (vyjma některé části) a má z dělí 15^0 a v šířce lodní 5^0 $2'$, v presbytáři 4^0 $3'$.

Zvonice jest na straně západní ku kostelu přistavena. Výška její obnáší 19^0 a šířka 4^0, má *okna v lomeném oblouku* sklenutá, a jest čtyřmi *opěráky*, jež po *jednom* mají *ústupku* a prostým zakončují *přístřeškem*, podepřena. *Střecha* zvonice jest nízká, čtyrhranná a křížem ozdobena. Na věži zavěšeny jsou čtyři *zvony* tvaru vykrouženého. Největší z nich s obrazem sv. Kateřiny má tři nápisy. Na čepci:

»S: CATHARINA.«

Uprostřed:

»FVDIT WOLFG: STRAVB OLOMVCII.«

Na hraně:

»TRANSFVSA SVB PAR: ET VICEDECANO JOANNE PAWELEK ET COOP: FR: BRZOBOHATÝ. SVB AUSPICIIS EXC: D: FRID: COM: WILCZEK CVRATORIS IOAN: COM: WILCZEK PATRONI ECCL: KOENIGSBERGENSIS. 1854.«

Druhý zvon s obrazem Rodičky Boží má na čepci lupením ozdobeném nápis:

»BITTE FVR VNS O HEILIGE GOTTESGEBERERIN.«

Uprostřed:

»GEGOSSEN VON STRAVB. 1854.«

Třetí zvon má ozdobou obraz našeho svat. patrona Jana Nep., a na čepci lupením okrášleném čteme:

»ŽIVYCH VOLAM MRTVYCH ŽELIM MRAKY DĚLIM.«

Uprostřed:

»LITY OD WOLFG: STRAVBA V HOLOMOVCI L: P: 1854.«

Čtvrtý zvon umíráček s obrazem svat. Josefa, patrona šťastné smrti, vybízí hlasem svým ku modlitbě za zemřelého, kteroužto modlitbu na sobě nese napsanou, a jež zní:

»Odpočinutí věčné dej mu o Pane«

a rok 1862.

Na věži jsou též hodiny. Uvádím nápisy, jaké nesly zvony staré, jak je udává památní kniha farní.

1. 16 centů 58 lib. těžký nese nápis: »Jezus Nazarenus rex Judeorum. Anno Domini 1261.

2. 6 ct. 92 lib. těžký: »Slit sem od geho milosti Pana Pana Hinka z Vrbna na Klimkovicích. Si Deus pro nobis, quis contra nos. A. D. 1567.«

3. 2 ct. 14 lib. těžký: »Petrus, Joannes, Maria, Anno Domini 1251.«

4. 76 lib. těžký: »Josephus Ant. Giller, vicedecanus in honorem s. Joannis Nepomuceni fieri fecit. A. D. 1736.«

5. 71 lib. těžký: »In honorem S. Catharinae Virg. et Mart. a Francisco Stanke refusa. A. D. 1776.«

Umíráček 20 lib. těžký a sanktusník byly bez nápisu.

(Pokračování.)

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokračování.)

(Zevnějšek kostelů. — Průčelí a patra dělená.)

Pro *zevnějšek kostelů* renaissance nevynašla žádného vzorce stálého. Značné nesnáze způsobeny jsou používáním tvarů antických. Při větších úkolech dospělo se obyčejně k pouhým návrhům. Hotových průčelí kostelních zachovalo se tedy jen málo a ta pocházejí buď z XV., nebo z druhé polovici XVI. věku.

Při stavbě centrální, jejíž kuple vše ovládající s bohatými, stejnorodými skupeninami na vše strany účinkovala, rozhřešoval se úkol snadně a jakoby sám od sebe. Větší nesnáze nastaly při budovách do délky stavěných, u kterých přední strana závěrečná vyžadovala dekorativního obložení s úpravou dveří a oken, což mělo orgánicky sloučiti se se stavbou zadní.

Sloh tento s prostředky svými nebyl však schopen ústrojného vývinu průčelí v souvislosti s vnitřkem prostor. Úprava pater s kladím, sloupy a pilastry neodpovídala výšce lodí kostelních. Při nižších lodích bočních byly střechy jejich k veliké závadě při tvoření průčelí, které se tedy přidržovalo buď soustavy středověké s opěráky lodí oddělujícími, anebo se objevovalo

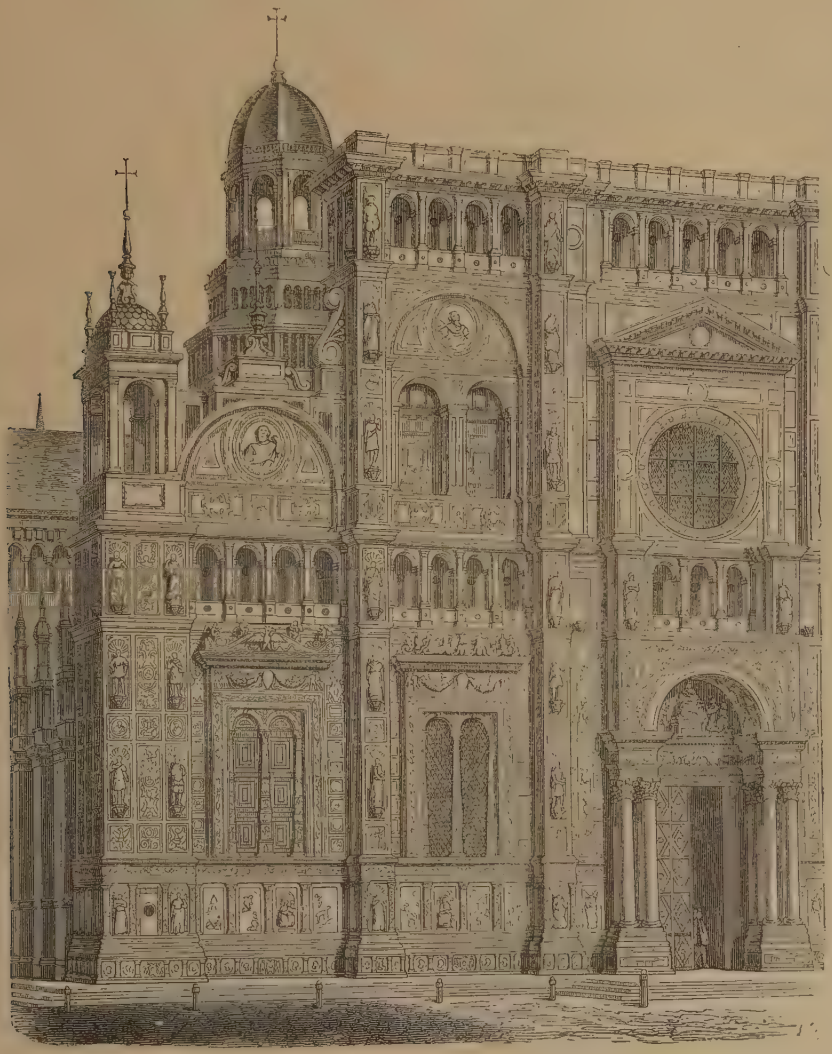

(Obr. 276.) Certosa u Pavie. Ambrogio Borgognone. 1473. (Část průčelí.)

bez zřetele na vnitřek ve způsobě průčelí štítového s jedním nebo několika řady sloupů a pilastrů a to po způsobu průčelí buď palácového buď chrámového. Také okna a vrata tvořena jsou jako při budovách světských, připojujíce se začasté příliš zvětšená s málo soustavností k celé stavbě.

Z XV. století pochází řada průčelí, při nichž rozdělení vnitřku po délce znázorněno jest na venek *článkovanými opěráky* veškerou výškou průčelní probíhajícími. Pilíře tyto jakož i plochy stěn mezi nimi umístněné bývají ve smyslu slohu ozdobovány hravě bez opravdivé ústrojnosti. Sem řadí se stavby průčelní s inkrustací mramorovou anebo terracottovou.

Nejnádhernější jest průčelí *Certosy u Pavie* od Ambrogia Borgognone, 1473. (Obr. 276). Rozdělení vystupujícími pilíři, které výklenky bohatě článkovány jsou, odpovídá pětidílnému vnitřku. Vysokým soklem a dvěma řadami galleríí polokruhem sklenutých, opěracím pilířům podřízenými, rozvrhují se plochy stěn mezi pilíři na větší pole, která jsou posázena okny, výklenky na způsob oken a branou kostelní.

Spodní část průčelí pod první obloukovou galleríí jest bohatě okrášlena plastickou dekorací z bílého mramoru, stavba vrchní odpovídající pouze šířce tří lodí jest obložena různobarevným mramorem v polích menších a větších.

Celkovitým článkováním jakož i dekorativním vyozdobením jest toto průčelí jedním z nejznamenitějších předmětů vlašské architektury renaissanční.

Jakožto nejbujnější opak gotiky, kde architektura pobrala skulptuře veškeré pole, zde skulptura vypudila, abych tak řekl, architekturu z vlastního domu. Veškeré

(Obr. 277.) Průčelí kostela S. Maria Novella ve Florencii. Alberti.

plochy jsou skulpturami roztříděny, pak výklenky, v nichž sochy stojí, a jinou okrasou. Ba i pažení oken přeměněno jest ve vnadné kandelábry. Plastická okrasa počíná již na trnoži s reliefy, medaillony, hlavami a j. Vše vyvedeno jest z bílého mramoru. Zevnějšek třikrát ustupující se štíhlým zakončením připomíná ještě na pestré tvary středověké.

Roztřídění průčelí v patra užitím pilastrů a kladí vyšlo z Říma. U kostelů vícelodních vyznačovány jsou nižší střechy lodí bočních velkými nejapnými volutami, anebo zbudovalo se průčelí svobodně stojící po celé šířce. Na florentinském kostele S. Maria Novella (Obr. 277) dal Alberti první příklad onoho přechodu od široké stavby spodní k úzké stavbě vrchní lodě střední zděnými volutami.

Veškerá průčelí sem patřící objevují u porovnání s dřívějšími největší suchopárnost. Pilastry namnoze velmi daleko od sebe rozestavenými s příslušným kladím neoživuje a nečlánkuje se průčelí, čehož vůbec nebylo lze dodělati se několika kolmými a vodorovnými čarami při skrovném reliefu. Stavitelé naprosto nevěděli si rady a teprve v druhé polovici XVI. věku utvořen jest na

(Obr. 278.) Kostel del Redentore v Benátkách. Andrea Palladio. Průčelí s jedním řádem.

základě těchto průčelí typus účinnější použitím tvarů mohutnějších.

V jednotlivých případech přistavěly se před kostely po celé šířce ***předsíně.*** Zvedají se ve způsobu loubí buď o jednom patru, dosahujíce pak jen asi do poloviční výšky kostelní, anebo zastírají ve dvou řadách nad sebou celou přední stěnu závěrečnou. Průčelí nyní jest pouhou předsíní a není v žádné další souvislosti s roztříděním prostory vnitřní.

Vedle těchto průčelí objevilo se hned na počátku prvorenaissance u Alberti-ho rozčlánkování stěny závěrečné mohutnými ***pilastry*** celou výškou jdoucími, které nesou

kladí a štít jakožto vrchní zakončení, čímž vyznačena jest na venek výška vnitřku po způsobu římských průčelí chrámových.

V druhé polovici XVI. věku, když po dlouhou dobu tento druh průčelí bez vlivu zůstal, uchopil se *Andrea Palladio* téže myšlénky, s použitím však tvarů mohutnějších. Silné, celou výškou se vypínající tříčtvrteční sloupy na postamentech s kladím a štítem tvoří vyšší průčelí střední lodi, nižší pak průčelí lodí bočních jsou svrchu kryta pološtíty odpovídajícími sklonu střech. Při vypočítané úpravě a při vší kráse poměrů spatřuje se však patrně i zde nucenost průčelí k budově vnitřní. (Obr. 278.)

Kromě Benátek průčelí toto nemělo napodobitelů. Jediný řad působíval nesnáze pro danou výšku a dalo se ho upotřebiti jen za použití velkých sloupů; také pološtíty lodí bočních nebyly žádným tvarem šťastným.

Sáhlo se tedy zase s větší chutí po dvou řádech, ale za užití silnějších, těsně rozestavených polosloupů nebo pilastrů, průčelí rozvrhlo se na stavbu střední s dvěma a na stavbu boční s jedním řádem a užilo se zase volut spojujících, ale příkrejších a lépe vypnutých.

Typus ten vyvinul se ve slohu barokním za mnohonásobného skupení polosloupů s pilastry a s vystupováním a ustupováním kladí, stěn a štítu.

Z akademie křesťanské.

Valná hromada.

Dne 27. května o 7. hod. večerní konala se valná řádná hromada, ve které zvoleni byli pp. architekt A. V. Barvitius za starostu, Msgn. František hrabě Schönborn, rektor kníž. arcib. semináře, za místostarostu a do ředitelstva: prof. Jos. Förster, docent univ. Dr. F. Krásl, kooperátor F. J. Lehner, farář Jos. Slánský a prof. theol. Dr. Leo Schneedorfer. Vys. dp. kanovník Dr. Klem. Borový přednášel velmi vřele a srdečně o jubileu J. Eminencí nejd. p. kardinála-arcibiskupa knížete Schwarzenberga. Přednášku přineseme příště.

Výroční zpráva odboru uměleckého a archaeologického.

Třetí odbor — pro výtvarná umění — může za okolností stávajících, ana činnosť jeho skutečného života bezprostředně se dotýká, v mnohem větší míře činnost svou rozvinouti, než čtvrtý archeologický.

Odbor pro výtvarná umění také skutečně v minulém právě roce 1882 mnohonásobným způsobem přičiňoval se o to, by za četných jemu se nahodivších příležitostí úkolu svému vyhověl. V lonské zprávě učinili jsme zmínku o nákresech oltáře, jež sdělali a sice pro filiální kostel v Dolíně architekt Jos. Mocker a pro kostely v Pusté Kamenici a v Bystré u Nového Města nad Metují architektové J. Štěrba a Jar. Kaura. V tomto roce byly zmíněné oltáře zhotoveny. Architekt A. V. Barvitius sdělal nákres pro oltář sv. Anny v chrámě Roveňském, a podobný pro oltář skládací již vystavený v biskupské residenci brněnské. Podobně zaslal referent nákres Božího hrobu do Chodové Plané, též nakreslil a vzdělati dal Boží hrob v klášterním chrámu ctihod. šedých sester v Praze, k čemuž profesor Sequens dodal obraz Spasitele v hrobě odpočívajícího. V celku péčí akademie sděláno 5 oltářů a dva Boží hroby. Dále bylo pojednáno prostřednictvím Akademie: 2 křížové cesty, 7 obrazů svatých, 8 soch svatých, 9 monstrancí, 4 ciboria, 21 kalichů, 12 patén pro nemocné, 21 nádobka pro sv. oleje, 10 pacifikálů, 1 ostensorium, 12 lamp oltářních, 14 kaditelnic, 12 kropenek, 10 aspergilů, 141 oltářních svícnů, 23 párů konviček, 96 zvonků, 10 pultů na mešní knihy, 19 missálů, 28 rozličných křížů, 3 formy na hostie, 12 luceren k průvodům; vedle toho množství pozlacení, oprav a jiných menších objednávek; cena všeho toho páčí se na 18.289 zl. 50 kr.

Utěšená byla také činnost paramentního ústavu, v kterémž bylo stále 14 pracovnic zaměstnáno a prace za 18.513 zl. 60 kr. zhotoveno a sice tyto: 5 celých ornátů, 39 mešních rouch, 29 pluviálů, 2 dalmatiky, 4 mitry, 39 vel, 37 štol, 27 pláštíků na ciboria, 12 burs k nemocným, 7 nebes, 16 antipendií, 34 polštářů oltářních, 7 koberců k oltářům, 48 kostelních praporů, 7 spolkových praporů, 5 příkrovů, 46 kabátů pro ministranty a kostelníky, 10 biretů, 26 alb, 27 rochet, 15 oltářních přikrývek a rozličné prádlo kostelní kromě rozličných v tento obor spadajících správek.

Činnost, v obou těchto oborech značně přibývající, nejradostnější jest známkou zmáhající se důvěry k tomuto působení Akademie křesťanské.

Knihovní sbírce III. a IV. odboru byly rozličné dary věnovány, mimo jiné daroval značný počet fotografií starších, kreseb od ruky, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze, msgr. František hrabě Schönborn; darem obdržela také Akademie křesťanská rozličné mince, vzácné starožitnosti, zejména roucha kostelní. Také sbírka původních nákresů rozličného oltářního náčiní byla opět rozmnožena a vyslovuje se tímto ctěným dárcům nejvřelejší dík. Mimo toto zakoupením a doplněním dříve již zjednaných spisů počet knih byl rozmnožen.

Třetí odbor Akademie křesťanské poskytnul i v roce právě uplynulém 200 zl. na vydávání odborného orgánu »Method« a dovoluje si týž členstvo Akademie křesťanské uctivě zváti k hojnému odebírání tohoto časopisu, kterýž počal celou řadu velezajímavých archeologických monografií o našich nejstarších chrámech, jakož i mnohá původní pojednání, sepsaná velmi činným redaktorem listu Ferd. Lehnerem, spojená s mnohými vyobrazeními. Vřele tudíž odporučujeme nejhojnější pokud možno rozšíření listu tohoto odborného, při čemž podotýkáme, že lze ročníky od července 1876 do konce r. 1882 za poloviční cenu t. j. za 7 zl. 50 kr. obdržeti.

Člen výboru dr. Hugo Toman ohlásil během roku své vystoupení. Povýšením předsedy Akademie na stolec biskupský ztratil výbor III. odboru člena velmi činného. Výbor použil této příležitosti, aby nynějšímu vrchnímu pastýři brněnské diecése podal důkaz své oddanosti a úcty a dal spolupůsobením předsedy odboru a člena výboru akademického malíře prof. Sequense, obdržev darem od člena výboru msgr. Františka hraběte Schönborna více drahokamů, prostřednictvím paramentního ústavu zdělati mitru pretiosu. Sandalie a rukavice (z části zjednané od pracovnic paramentního ústavu) dovršily čestný dar, podaný členu, k velkým věcem povolanému, který 28. srpna m. r. slavným způsobem se s námi rozloučil a nám u velkém pohnutí nad tímto loučením se své biskupské požehnání udělil.

Třetímu i čtvrtému odboru předsedá toho času architekt A. V. Barvitius, náměstkem předsedy je architekt Jos. Mocker, ostatní členové jsou toho času: ředitel kníž. arcib. semináře msignor. František hrabě Schönborn, redaktor Ferd. Lehner, histor. malíř profesor Frant. Sequens, a akademický sochař Ludvík Šimek.

V Praze, dne 30. dubna 1883.

A. V. Barvitius,
t. č. starosta II. a III. odboru

Zpráva za měsíc květen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení kalichů: pro vdp. F. Emmra, bisk. vikáře ve Volenicích; pro vp. Mart. Kostreitra v Koutě u Domažlic; pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici; pro dp. V. Dvořáka, faráře v Luži; pro dp. Jos. Hübnera, faráře v Albrechtově a pro sl. patronátní úřad v Dupavě. — Pozlacení relikviáře: pro dp. Ant. Donáta, adminstr. ve Valkeřicích a pro důst. farní úřad ve Svat. Kříži. — Patenky k nemocným: pro vp. Josefa Vlčka, kaplana v Morašicích a pro dp. Ign. Kocvrlicha, faráře v Hrabové. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Mutovicích. — Kropáček: pro důst. farní úřad v Mutovicích. — Konvičky mešní; pro blah. slečnu Terezii Mírovou v Postoloprtech; pro dp. Ign. Heynu, kaplana v Chrastavě; pro blah. p. Frant. Krála, starostu ve Voděradech a pro slav. patronátní úřad v Bělé. — Svícny oltářní: blah pí. Kateřina Valešová na Vinohradech a pro dp. Jos. Ješinu, faráře v Zlaté Olešné. — Lampa na věčné světlo: pro blahor. p. Fr. Krále, starostu ve Voděradech. — Ostensorium: pro dp. Jos. Kindermanna, faráře v Schönbornu.

Rozličné. Kříž na rakev: pro dp. J. Nepustila, faráře ve Vel. Karlovicích. — Tři pultíky pod mešní knihu: pro vys. důst. p. Al. Bořinského, síd. kanovníka v Kroměříži. — Harmonické zvonky: pro dp. Ign. Heynu, kaplana v Chrastavě; pro dp. Jana Páva, faráře v Libni; pro blahor. p. F. Krále, starostu ve Voděradech; pro dp. Jos. Ješinu, faráře v Zlaté Olešné; pro dp. Štěp. Paláska, faráře v Měroticích a pro blah. p. V. Štěpána, statkáře ve Vtehni.

Paramenty. Kasule: pro vys. uroz. pí. hraběnku Nostícovou; bohatě vyšívaná: pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici; pro dp. Jana Gelu, faráře ve Štěbořicích u Opavy; sváteční: pro děkanský chrám P. ve Vltavotýnu; bílá a červená: pro důst. farní úřad v Mutovicích; skvostná: pro vdp. Jos. Kvapila, děkana ve Skutči; bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro dp. Ant. Hejbala, faráře ve Vlkoši. — Pluviály: pro vdp. F. Emmra, biskup. vikáře ve Velenicích; pro vp. Ant. Kubíčka, kaplana v Slavkově; pro dp. J. Konečného, admin. v Deblíně; pro dp. M. Klimeského, faráře v Hovoranech a pro J. J. paní kněžnu Schwarzenbergovu. — Štoly: bohatě hedvábím a zlatem vyšitá: pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici; pro dp. Jana Nepustila, faráře ve Vel. Karlovicích; pro vdp. monsignora hraběte Fr. Schönborna, rektora kn. arc. semináře v Praze; pro dp. Jana Račáka, koop. ve Vel. Meziříčí; pro důst. farní úřad v Kraslicích; pro dp. Jos. Hübnera, faráře v Albrechtově a pro důst. farní úřad v Mutovicích. — Bursa k nemocným: pro dp. Jana Nepustila, faráře ve Velkých Karlovicích. — Antipendium: pro důst. děkanský úřad ve Vltavotýně. — Vela: pro dp. Jos. Jezdinského, faráře

v Mříčné; pro dp. Jana Gelu, faráře v Štěbořicích u Opavy; pro vdp. Dra F. Hechta, kanovníka v Praze; pro dp. Karla Eichlera, faráře ve Veverské Bytyšce na Moravě; pro dp. Norb. Diviše, rektora piar. koleje v Benešově a pro vp. Aug. Ždiarského, kaplana v N. Pace. — Korouhve a prapory: červené a zelené: pro dp. M. Klimeského, faráře v Hovoranech; pro dp. Jana Nepustila, faráře ve Vel. Karlovicích; pro vp. Jana Zajíce, kaplana v Koryčanech; pro dp. Karla Eichlera, faráře ve Veverské Bytyšce u Brna a pro blah. p. Václ. Moudrého, hostinského v Libouni. — Příkrov: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Polštáře oltářní: pro dp. Jos. Hübnera, faráře v Albrechtově; pro dp. M. Zemana, faráře v Koryčanech; pro veled. děkanský úřad v Strakonicích; pro dp. Jana Nešpora, faráře v Červ. Lhotě a dp. Fr. Čermáka, faráře na Karlově.

Prádlo kostelní. Alba: pro blah. pí. Helenu Zvěřinovou na Smíchově. — Dvě rochety: pro veledůst. děkanský úřad ve Vltavotýně. — Korporálie a purifikatorie: pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech na Moravě. — Dvě rochety, dvě alby, humerale a cingula: pro dp. J. Kutiše, faráře na Křivoklátě.

Rozličné. Okrasa na kazatelnu: pro dp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici. — Koberce na stupně oltářní: pro blah. slečnu Terezii Míro v Postoloprtech.

Výroční zpráva „Vocela“

v Hoře Kutné za r. 1882.

Nastupujíce svoji šestou výroční pouť, můžeme zajisté vysloviti, že bylo nám konati úkol nesnadný a že jsme mu v správním roce právě minulém dostáli se ctí. S oprávněnou radostí i bez planého vychloubání zaznamenáváme, že naděje v jednatelské zprávě minulého roku kladené téměř v netušené míře se splnily. Činnosť a práce naše, aby důstojnému pomníku slávy genialních stavitelů Matouše Rejska a Beneše z Loun, velechrámu svat. Barbory dostalo se značnější roční podpory z prostředků říšských, byly toho druhu a té váhy, že si nemusíme činiti výčitek.

Letos konečně lze nám říci, že šestá ročnice činnosti naší jest pro nás rokem naší chlouby, poněvadž vynesením vys. c. k. ministeria záležitostí duchovních a vyučování ze dne 13. listopadu 1882 čís. 18225 Jeho Veličenstvo Nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. října 1882 ryze stavební opravu sv. Barbory za náklad úhrnný 50.000 zl., t. j. padesáti tisíc zlatých, jenž nijak překročen býti nesmí, schváliti a c. k. ministerium záležitostí duchovních a vyučování zmocniti ráčil, aby k účelu tomu obnos 12.000 zl. jakožto první částku do státního rozpočtu na r. 1883 pojalo.

Oprava však, s kterou vedle výše naznačeného vys. vynesení ministerského, pokud toho pohoda dopouští, ihned počíti se má, bude se vztahovati toliko k upravení oblouků opěracích a jejich pilířův, a dekorační okrasy pouze tam se obnoví, kde tytéž s opravenými pracemi kamenickými na obloucích opěracích a sloupech jejich bezprostředně spojeny jsou. I bude tudíž třeba fijal, růžic křížových a kružeb potud pominouti, pokud na pilířích balvany, jichž výměna nevyhnutelnou jest, anebo celé fijaly s okrasami ornamentálními opraveny nebudou.

Oprava ostatních okras, která by ovšem žádoucna byla, kdy lešení již postavena jsou, mohla by tehdy předsevzata býti, jestliže by jinak, buďsi to příspěvky vesesl. výboru zemského, buďsi to příspěvky dobrovolně sebranými, potřebných prostředků zjednáno bylo.

Zároveň vyjednává se se stavitelem dómu Svatovítského p. J. Mockrem, aby správu té stavby převzal.

O tom budiž zpraven archaeologický sbor »Vocel«, jakož i městská rada v Kutné Hoře, aby k stejnému účelu sbírky zavedly a o výsledku c. k. místodržitelství sdělení učinily. Při tom se podotýká, že velesl. výbor zemský byl již odtud požádán, aby k tomu působiti ráčil, by k opravě veškerých okras ornamentálních v zájmu této, pro celou zemi čestné památky stavitelské přiměřený příspěvek z prostředků zemských povolen byl.

Slavné zastupitelstvo král. horního našeho města uznávajíc slušný obnos k zachování této zajisté vynikající památky architektonické, uznávajíc, že teprve úplná oprava veškerých okras ornamentálních s to jest, aby této stavbě dodala původního rázu, vyhovělo s hora uvedenému vyzvání a věnovalo ve své schůzi ze dne 28. března t. r. 5000 zlatých splatných v pěti ročních lhůtách z důchodů obecních, 1000 zl. pak z důchodu městského špitálu splatných v pěti ročních lhůtách po 200 zl. a sbor náš »Vocel« dle usnešení valné hromady 22. dubna t. r., rovněž 1000 zl. splatných v pěti ročních lhůtách po 200 zl.

Uvážíme-li, že také velesl. sněm království českého pro rok 1883 2000 zl. věnoval a že přízně své i do budoucna neodepře, může sbor směle tvrditi, že zbožnosť a obětavosť ještě nevymřely.

Kéž by i nadále k úplnému zachování a zvelebení českého Sionu, v jehož zdích téměř všechny radostné i strastné události vlasti naší jsou vepsány, pobádaly jako druhdy rovnou mocí vznešenosť ducha a zbožnosť a neustály, až by staroslavný tento pomník posvátného stavitelství opět ze svého úpadku povstal a obnovenou krásou brzy se zaskvěl!

Činnosť sboru »Vocela« směřující i v tomto roce nejen k zachování, ale i zvelebení tohoto pomníku české slávy a české cti chrámu sv. Barbory, zvýšila se znamenitě při skrovných jinak příjmech jeho, darem velesl. sněmu království českého, který na nejnutnější opravy řečeného chrámu pro r. 1882 opětně 2000 zl. věnoval.

Správní výbor byl v pravdě na rozpacích, co dříve při žalostném stavu řečeného chrámu bylo by lze pořídíti. Rozhodl se však po náležité úvaze a poradě se slovutným architektem a stavitelem dómu Svatovítského p. Jos. Mockrem, pro výměnu dvou oken a

sice jednoho v ochozu kaplí a druhého na empoře, obou na straně půlnoční, poněvadž kamené žebry jich byly polámány a do vnitř kostela silně nachýleny, takže prudkou vichřicí snadno se mohly do vnitř zvrátiti. Též bohaté kružby obou byly velice chatrné, vyžadujíce záměny co nejrychleji. Na požádání sboru vyhotovil dle vzorů původních p. stavitel V. Dajbych oba nákresy a předložil je sboru ke schválení. Správní výbor tak učinil, vyslovuje toliko přání, aby nákresy dříve než velesl. c. k. místodržitelství a zemsk. výboru ku potvrzení se zašlou, p. architektem Josefem Mockrem, budoucím stavitelem svaté Barbory, byly schváleny, ano by najisto c. k. místodržitelství tak samo učinilo a tím celá záležitosť se zdržela.

Když p. architekt oba plány schválil, byly tyto zaslány c. k. místodržitelství a zemskému výboru a o schválení p. Jos. Mockrem v žádosti učiněna zmínka.

Velesl. cís. král. místodržitelství výnosem ze dne 7. září 1882 č. 56087 předložené nákresy a rozpočet výloh na znovuzřízení oněch dvou oken technickým oddělením zkoumalo a dotčený náklad na 1700 zl. 58 kr. upravilo.

»Jelikož tato znovuzřízení (praví se v onom vynesení) dle udání ct. spolku ve srozumění se stavitelem chrámu sv. Víta p. Mockrem, jemuž vypracování plánů ohledně obnovení chrámu svat. Barbory svěřeno bylo, provésti se má, tedy je velesl cís. král. místodržitelství ve srozumění s Nejd. bisk. konsistoří v Hradci Králové a s velesl. výborem zemským pod tou podmínkou schvaluje, když předložené plány p. stavitelem Mockrem dodatně podepsány budou, což každým pádem a bezpečně ještě před provedením této opravy státi se musí. C. k. okresní hejtmanství v H. K. 11/9 č. 13362. Stalo se tak. S prací započalo se po došlém potvrzení při dolením okně chorového ochozu v II. kapli hned se vším úsilím, poněvadž na kružbách i žebrách oněch již před tím, když sbor se dozvěděl, že návrh jeho velesl. c. k. místodržitelstvím schválen a toliko ještě ke schválení Nejd. bisk. konsistoři v Hradci Králové a velesl. zemskému výboru předložen bude, pracováno pilně v huti kamenické p. Ladislavově. Velice zvětralá, sesutím hrozící kružba i s pruty byla vybrána a novou z kamene hořického, ovšem dle vzoru starého sdělanou, nahrazena. Při této práci shledáno, že větší díl bohatě článkované obruby okenní, jakož i římsu podokenní třeba vyměniti novou. Stalo se tak bez ohledu na to, že se rozpočet na 493 zl. 87 kr. stanovený o 236 zl. 86 kr. přestoupil. Celé okno třemi pruty bohatou kružbu nesoucími, ve 4 pole rozděleno jest, 9 m. 60 cm. vysoké a 2 m. 18 cm. široké a stojí tudíž *730 zl. 75 kr.*

Sotva že práce vykonána při okně dolejším dne 25. října, započalo se s výměnou jednoho z největších, ale také nejchatrnějších oken emporních.

Prostřední toto okno emporní jest čtyřmi pruty na pět polí rozděleno. Pruty spojují se nahoře vždy přes jeden, polokruhem ve středu každého pole se protínajíce; nahoru do kružby vycházejí pak do velkého kruhu, v jehož středu se menší kruh s trojlistem nalezá, kolem něhož vinou se čtyři plameny (jeptišky). Podobné větší dva plameny nalezají se též dole po stranách velkého kruhu.

Celé okno jest 8 m. 75 cm. vysoké a 3 m. 9 cm. (ve světlosti) široké. Stojí 1206 zl. 71 kr. Jsouť obě okna tak dovedně provedena hutí naší domácí, že na každého milý činí dojem. Správní výbor neobmeškal před otevřením sněmu království českého podati zevrubnější počet z oprav stavebních, které jeho přičiněním z peněz sněmovních byly podniknuty, jako vyasfaltování kamenných žlabů a chodníků mezi střechami kaplí řečeného chrámu, vyčistění a vyložení svrchních opěracích oblouků plechem olověným. Vzdal nejvroucnější dík velesl. sněmu království českého za podporu 2000 zl. za rok 1882 k témuž účelu věnovanou a přičinil prosby, aby velesl. sněm k další opravě na r. 1883 příspěvek lonskému rovný milost.vě povoliti a se u vysoké vlády přimluviti ráčil, by velechrámu sv. Barbory dostalo se značnější podpory roční z prostředků říšských.

O petici zaslané a podané velectěným poslancem naším p. MDr. V. Bachem pojednáno ve XIII. schůzi veleslav. sněmu našeho 19. října 1882. Při položce »p o d p o r y a p ř í s p ě v k y« ujal se slova poslanec Karel Adámek.

Předeslav, že účinné podporování výtvarných umění, obětovné zachování starožitných památek uměleckých pokládá se za čestnou povinnosť a za důležitý kulturní úkol státu, — že historické památky jsou vůbec přirozený základ ústrojného vývoje národního umění, zdroj ušlechťujícího a nad kal všednosti povznášejícího sebevědomí a hrdosti národů, přešel k slavným památkám vlasti naší s dostatek sešlým, poněvadž málo podporovaným, mezi nimiž uvedl staroslavný chrám svaté Barbory a pravil:

»Výbor rozpočtový navrhuje, aby k žádosti archaeologického sboru »Vocela« v Kutné Hoře na restaurování, vlastně na zachování téhož chrámu byla povolena i na rok 1883, jako v minulých dvou letech podpora 2000 zl.« Chrám svaté Barbory byl založen v XIV. věku slavnou hutí pražskou, dokončen pak jest teprve v XV. století. Při něm stavěli mimo jiné věhlasný stavitel prašné brány mistr Rejsek a genialní původce dvorany Vladislavovy na hradě pražském Beneš Lounský.

Soud všech znalců v tom se srovnává, že chrám sv. Barbory jest nejskvělejší a největší památka české gothiky Vladislavské a *klenot pro naše dějiny umění přímo neocenitelný.*

Když před nemnohými lety vůdce našich politických odpůrců (dr. Herbst) chrám sv. Barbory navštívil, nadšen velebností svatyně této, pravil: »Tento pomník ušlechtilé síly, jenž náleží k nejvznešenějším památkám stavitelským v Rakousku, nesmí zahynouti — musí býti potomkům zachován.« A tento velkolepý chrám od r. 1773, kdy po zrušení řádu jezovitův studijnímu fondu byl odevzdán, jest tak opuštěn a spuštěn, že již před 50 lety pokládána zkáza jeho za neodvratnou. Po více 100 let užívá stát velikou kolej

jezovitskou při tomto chrámu, — o opravování kostela sv. Barbory však se po celý ten čas nestaral.

Vina spuštění a žalostného spustošení kostela sv. Barbory spadá plnou měrou a těhou na bedra správy státní, kteráž teprve v posledních letech pobádáním sboru »Vocela« počíná se o tento chrám starati.

S radostí jsme zajisté uvítali početí restaurování kostela sv. Barbory za správy nejpřednějšího znalce naší české gothiky, stavitele pražského dómu architekta Mockra, avšak s politováním vidíme, že posud ke včasnému provedení, k zachování chrámu tohoto na nejvýše potřebné prácc restaurační náklad ze státních důchodů povolen není, tak že by byly tyto práce bez podpory tímto sl. sněmem v minulých dvou letech povolené, musely býti zastaveny. Zachování chrámu sv. Barbory jest povinností státu i království českého a království české by zajisté této čestné povinnosti plnou měrou bylo dostálo, kdyby náš lid při nynějším zřízení státním polypem centralisace ochuzován nebyl. Kdyby na př. toliko náboženské fondy zemí koruny české, jež měly v letech 1880—1882 po odčítání vydání 3,093.464 zl. čistý přebytek 1,790.110 zl., byly vydány v samosprávu, nedovolávali bychom se zajisté pomoci státu ku zachování našich památných chrámů.

Při nynějších smutných poměrech našich zemských financí musíme s opravdovou bolestí přimlouvati se za povolení toliko 2000 zlatých na zachování chrámu sv. Barbory, jsouce přesvědčeni, že touto podporou nemohou býti práce stavební, ku zachování této Svatyně nezbytně potřebné, jichž náklad jest na více 200.000 zl. rozpočítán, s potřebnou rychlostí provedeny. Má-li býti zkáza chrámu sv. Barbory, jež by byla největší pohanou naší doby i památkou neslýchaného barbarství, odvrácena, musí především říše, co patron tohoto chrámu, vykonati svou povinnosť a proto přimlouvám se také za přijetí resoluce, výborem budžetním navržené. (Výborně!)«

K návrhu Wolfrumovu schválena resoluce a přijata zároveň tato resoluce: »Zemskému výboru se ukládá, aby na slavnou vládu působil k tomu konci, by otázka v příčině přispívání studijního fondu jakožto patrona k zachování a opravení chrámu sv. Barbory v K. H. se všemožným urychlením byla vyřízena.«

V té době, kdy sněmovní usnesení se stalo, aby zemský výbor u vysoké vlády za vše možné urychlení záležitosti sv. Barbory působil, dostalo se sboru »Vocelu« na výsosť potěšitelné zprávy, že v rozpočtu státním, jak již uvedeno, má řečený chrám pro r. 1883 prvou položku 12.000 zl.

Neméně pečoval sbor o vyzdobení chrámu, postaviv v kapli rodu z Vrchovišť *I. goth. oltář u sv. Barbory.*

Staroslavné naše město chová v sobě čtyři skupiny dobrých obrazů, jež zdobívaly druhdy tolikéž skládacích oltářů a sice u sv. Barbory 2, v kostele Matky Boží na Náměstí 2 a mimo ty 6 křídel z podobných skládacích oltářů v kapli sv. Václava ve Vlašském dvoře.

Nesla se tudíž snaha sboru k tomu, aby tyto zbytky četných zajisté v někdejší Hoře výtvorů umění malířského byly nejen zachovány, ale aby se jim dostalo stejnorodých oltářů. Zvláště ale přál si toho, aby kaple rodu z Vrchovišť, na vzácné malby nástěnné tak bohatá, okrášlena byla jedním z těchto výtvorů umělecких a sice skříňovými obrazy druhdy v kapli sv. Kateřiny visícími. Než myšlénka sborem pojatá stala se teprv letos skutkem a kaple řečená opatřena tímto co do stáří k freskám hodícím se oltářem obnoveným. Pocházíť co do slohu, celé úpravy, uměleckého provedení, obzvláště ale co do předmětu obrazu hlavního z počátku XV. věku.

Rozevřený oltář představuje výjevy ze života Matky Boží, křídla v středu příčkami rozdělená mají za předmět *zvěstování, zasnoubení, navštívení Panny Marie a narození Páně.* Na hlavním středním obraze vidíme 7 svatých panen: Sv. Apolenu, sv. Alžbětu, Markytu, Anežku neb Dorotu, sv. Barboru a sv. Kateřinu, mezi nimiž u prostřed na trůně P. Marii co Matku Boží s Ježíškem na klíně, jenž v ručce pravé drží kvítek karafiatu a levou ruku vztahuje po jablku, které mu sv. Barbora podává. Tato jakož i sv. Kateřina sedí v popředí v pravo a v levo na výběžcích trůního sedadla Panny Marie, majíce emblemy na podlaze ležeti, kdežto světice stojící je v ruce drží.

Z obrazů s velikou zručností a určitostí malovaných, vyniká obzvláště velký obraz velmi jemným, láskyplným provedením. Hlavy osob po způsobu té doby jsou ponejvíce kulaté, tváře plné s velmi jemným zbarvením, ruce ušlechtilé, ač poněkud přehnaných útlých kloubů, přece však pěkného pohybu. Roucha jsou naskrze krásně a mistrně kladena a s velikou pílí provedena.

Na hlavě Bohorodičky stkví se bohatá ozdobná koruna — korunami různých tvarů okrášleny jsou i světice co dcery královské. Zlatá půda, na které se obrysy postav krásně povznášejí, podobá se bohatě ozdobenému koberci, jejž za cípy a uprostřed drží tři vznášející se andělé.

Když obě křídla oltáře se zavrou, tvoří zadní jich strany jedinou plochu s obrazy knížat apoštolů Petra a Pavla. Ač malba těchto obrázků jest mnohem hrubší a poněkud nedbale provedena, přece i zde jeví se štětec obratný. Oba tyto obrazy jsou nad míru sešlé a sborcené, poněvadž oltářík obyčejně býval otevřen a ony braly škodu tím, že snad mimo slavnosť sv. Petra a Pavla stále ke zdi byly obráceny.

Na zničení této umělecké památky pracovaly o závod zub času a vandalismus doby minulé. Tak trpěla svěžesť barev tím, že ji pokrývala sestárlá kůra čoudu a prachu. Dřevěné desky, na nichž obrazy jsou malovány, byly na několika místech rozkliženy a plny červotočiny. Sborcené desky dvířek, opadaná barva i se základním nátěrem, to vše svědčí o tom, že oltářík z většího dílu býval otevřen. Rám starý, snad ještě původní, utrpěl nejen časem a červotočinou, ale

ponejvíce ohyzdným nátěrem černým — smolným, který odstraniti nebylo již lze a který i do obrazů samých na mnoze zatékal. Touž barvou smolnou byla i zlatá, hladká půda za kobercem a anděly natřena — všechno zlato jako nimby kolem hlav, zvláště ale zlatý koberec pokrývala z příčin nepochopitelných hrubá, šedá, velice již zatvrdlá barva — vkusné koruny byly přemalovány jinými, zcela nevkusnými. Při odstraňování tohoto nátěru shledáno, že té doby, kdy řečené opravy se děly, bylo vše krásně udrženo, poněvadž veliká část dovedla vzdorovati i všemu násilí.

Při opravě jednalo se o to, aby především zabezpečeny byly dřevěné desky obrazové. Z té příčiny byly opatrně skliženy, mřížovými svlaky opatřeny a do nového velice dekorativního rámce, jenž úplně dle starého vzoru vypracován byl, vloženy. Aby se ale dalšímu šíření červotočiny přítrž učinila, napuštěny byly desky roztokem jedovatým (sublimatem). A když dírky a štěrbiny zatmeleny, části opadané vyrovnány, bylo lze přistoupiti k čistění. Čistění a zamalování povstalých skvrn vykonal Petr Maixner, malíř dějin v Praze, s takou pietou a péčí, že umělecká tato památka na své původnosti nejen neutrpěla, ale své prvotní skvostnosti a jasnosti nabyla.

Obnovené tyto obrazy upraveny dle nákresu páně Wachsmanova v pěkný oltář skříňový, bohatě polychromovaný, tak že ušlechtilosť architektury odpovídá ušlechtilosti malby, celek pak ušlechtilým malbám kaple rodu z Vrchovišť.

S uspokojením může sbor pohlížeti na krásný výsledek vykonané práce, zachránění totiž výtvaru českého umění a z uspokojení čerpati odvahy a síly ku další práci. Správní výbor dal oltářík onen fotografovati a fotografie zaslal c. k. ústřední komisi pro zachování uměleckých památek ve Vídni. Ústřední komise děkujíc za fotografie krásného oltáře marianského doložila, že sbor zbudováním onoho oltáře vykonal krásné, následování hodné dílo, k němuž nemůže leč blahopřáti.

Gotický oltář tento postavil sbor v kapli rodu z Vrchovišť, již klenba dosud vymalována není. Jak již loni uvedeno, předložil sbor, usiluje o dokončení malby kaple řečené, velesl. c. k. místodržitelství nákresy, jež dle zachovalých, starých, něco málo znalých zbytků dělal slovutný p. Petr Maixner. Velesl. c. k. místodržitelství je dne 12. dubna 1881 č. 22190 v plné míře schválilo, 400 zl. k témuž účelu poukázalo a nařídilo, aby sbor o to péči měl, by tyto práce malířské za příznivého počasí provedeny byly. Než ještě téhož roku a sice přípisem velesl. cís. král. místodržitelství dáno sboru na vědomí, aby se od práce té ustálo, poněvadž by, jak se v přípise praví, při obsáhlé opravě, jakou lze při chrámu řečeném očekávati, malby ony na klenbě zkázy utrpěti mohly. Sboru nezbývalo, leč zažádati za prodloužení částky povolené.

Když však v roce právě uplynulém záležitosť chrámu sv. Barbory vyřízena nebyla, a obavy s hora uvedené i nadále stávalo, podal sbor k velesl. c. k. místodržitelství žádosť, aby oněch 400 zl. na vymalování klenby stropové v kapli rodu z Vrchovišť poukázaných k obnově fresk na kolmé zdi jedné kaple sousední použito býti mohlo. Sbor sám pak dal by ze svých prostředků obnoviti 2 velké obrazy, smrť sv. Kateřiny a velkolepý znak kutnohorský, a byly by takto 4 stěny dvou kaplí obnoveny a obecenstvo stále se dotazující, proč v obnově fresk se nepokračuje, ukojeno.

Žádost sboru nebyla však dosud vyřízena a proto nebylo lze v roce právě uplynulém v obnově fresk pokračovati.

Činnosť spolku na venek byla ve všech kusech toho způsobu, jakého důstojnosť a vážnost sboru našeho vyžaduje.

Bratrské spolky, jichž účelem jest rovněž podporování vědy a literatury české, sílil spolek náš tím, že přistoupil jako člen přispívající, aneb že odbíral časopisy těmi spolky vydávané. Jeť pak spolek náš členem Uměl. Besedy, spolku historického, křesťanské Akademie, Musea, předplatitelem Památek archaeologických a Methoda.

Karel Vorlíček,
jednatel.

Odvod k »Methodu«.

V květnu předplatitelů:

	V diecési	ubylo		přibylo	
V Čechách	pražské	—		Jan Ráž, hraběcí správce v Slavětíně.	1
Na Moravě	brněnské	—		Karel Žák, kooperátor v Lišni	1

Čítá tedy »Method« 402 předplatitelů. S pomocí Boží počet stále vzrůstati bude.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce*. Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy*, týkající se redakce, budtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické.« Farní chrám Páně sv. Kateřiny v Klimkovicích ve Slezsku - Poutní chrám Panny Marie Sněžné u sv. Kamene. — Sloh renaissanční. — Literatura. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc červen.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

114.

Farní chrám Páně

sv. Kateřiny v Klimkovicích ve Slezsku.

Napsal *Pavel Pavelka*, zám. kaplan v Líšni. (Dokončení.)

Kostel jest *jednolodní*, a má na straně severní přistavenou kulatou kapli, na jižní sakristii a kulaté schodiště na kruchtu. *Zdě* lodní jakož i presbytáře podepřeny jsou *opěráky* o jednom ústupku s prostým přístřeškem. *Okna* nemají, jak by toho sloh vyžadoval, oblouk lomený, nýbrž jsou *polokruhová* a jednoduchým bílým sklem zasklena.

Vchodů má kostel šest. Hlavní, na straně západní pod věží hned vedle vchod na věž a zároveň na kruchtu; tři vchody na straně jižní, a sice do kostela, do sakristie a na kruchtu po točitých schodech. Na straně severní vchod do přistavené kaple. *Vchod hlavní* a onen do kostela na straně jižní jsou sklenuty v *oblouku lomeném*. První jest *nízký* a *hluboký*, maje *obložení kamenné* ve způsobu *pětihranných tabulek*, a u vrchu nad vchodem ve zdi zasazenou čtyřhrannou *desku kamennou*, v níž vytesán *Kristus na kříži*. Obložení na straně jižní ze žlábků a pruhů se skládá. Ostatní čtyry vchody jsou čtyřhranné.

Vnitřní stavba kostela provedena jest *v gotice*. V lodi i v presbytáři jest *klenba křížová*, jejížto *žebra v kulaté* sbíhají se *svorníky*, a na hladkých spočívají *krákorcích*. V presbytáři na straně evangelní jsou místo dvou krákorců *lidské vousaté hlavy*.

Kruchta, naproti hlavnímu oltáři spočívá na *klenbě křížové bez žeber*, jež na mohutných čtyřech sloupech jest vystavena.

Oltáře má kostel *čtyři*, ne však *ve slohu* stavbě přiměřeném, nýbrž v *copovém*. *Hlavní oltář* sv. Kateřiny v presbytáři polychromovaném, jenž od lodě obloukem lomeným jest oddělen a o stupeň výše, jest zděný, a chová v sobě svat. ostatky, jichž autentika zní takto:

»A. D. 1803 die 24. Nov. ego Aloysius Josephus S. R. J. comes a Kolovrath Epus Sareptanus canonicus Capitularis, Vicarius Generalis et Officialis et Suffraganeus Olomucensis consecravi Portatile hoc inclusis in eo SS. M. M. Crescentii, Generosi et Theodorae Reliquiis.«

Obraz, představující sv. Kateřinu uprostřed andělů, maloval Dom. Kindermann, malíř ve Vídni v r. 1780, na zakázku a útraty hraběte Františka Wilčka. Po stranách obrazu umístěny jsou čtyry sochy Svatých, které značné jsou velikosti a dosti slušně

provedeny, při opravě však velmi pestrými barvami byly natřeny.

Druhý oltář v lodi na straně epištolní vystavěn jest ke cti Panny Marie Čenstochovské, jejímž obrazem jest i ozdoben. Portatile oltáře tohoto má tento nápis:

»Ego Carolus Godefridus Epus Capharnensis S. R. J. Eques de Rosenthal Fidel. Metrop. Capit. Olomucensis Canonicus Capitularis, Archiepiscopatus Olomucensis Suffrageneus, nec non Vicarius in Spiritualibus Generalis et Officialis, Portatile hoc consecravi, eidemque Reliquias SS: MM: Simplicii, Bonasi et S. Faustae imposui.«

Oltář tento snad počátek vzal v r. 1758. Roku tohoto, jak se v památní knize farní dočísti lze, panovaly ve farnosti Klimkovské rozličné nakažlivé nemoci.

»A. 1758 25. decemb. milites Regio-Caesarei Joschkiani venerunt Koenigsbergam, per aestatem urbem Nissam in Silesia oppugnantes, et tot militum infectos morbo scabioso, galico, calidis febribus, petechiis, apostematibus advexere atd. . . .«

(Farní p. k.) Za tohoto těžkého navštívení Božího slíbili farníci Klimkovští pouť do Čenstochova.

»Ut Deus misereatur populi sub hac Parochia, emissum est etiam a communitate in perpetuum peregrinandi processionaliter Czenstochovium ad B. V. inviolabile propositum.«

Třetí oltář, v lodi oproti předešlému, *sv. andělům strážným* (dříve oltář sv. kříže) zasvěcený, má vložené portatile, jehož pověřovací listina zní:

»A. D. 1750 die 18. mensis Julii Ego Joannes Carolus S. R. J. comes et Dominus de Scherfenberg, Dominus in Hohenvang Spielberg, superiori Rindsberg et Rabenstein, Dei et Apostolicae Sedis gratia Epus Tenegrensis, Cathedralis Eccsiae Olomucensis Canonicus Residentialis, Custos et Suffraganeus, necnon Archidiaconus Oppaviensis, consecravi hoc altare portatile, et Reliquias SS: MM: Silverii, Reparati et S. Tranquillae V. et M. in eo inclusi.«

Jak již bylo podotknuto, přistavěna jest na severní straně kostela *kaple* na počest *sv. Jana Nep.* Jest 6° dlouhá a 4° široká. Vystavěti ji dal Jindřich Vilém hrabě Vilček, pán na Klimkovicích a patron chrámu Páně. *Klenba* její jest *kopule*, z prostřed které *lucerna* křížem zdobená jako věžka vyčnívá. V kapli této jest *čtvrtý oltář svat. Jana Nep.* Socha tohoto světce jakož i sochy jemu po boku postavené, sv. Václava na straně evang. a sv. Mořice na straně epišt., jsou z bílého alabastru krásně zhotoveny a takřka přirozené velikosti.

Pod kaplí tou jest *hrobka* hrabat z Vilčků. Jak nápisy v kapli umístěné udávají, odpočívají v ní: 1. Zakladatel kaple hrabě Jindřich Vilček, který tu má krásný náhrobek z alabastru, představující poprsí jeho, pod nímž na desce nápis:

»Hic jacet peccator, hujus Capellae fundator, quondam illustrissimus ac excellentissimus Dominus, Dominus Henricus, Guilelmus S. R. C. Maj. Comes de Vilček liber Baro de bona terra et Hultschin, Dominus Dominorum Koenigsberg, Ostrau, Kreuzenstein, Petrowitz, Roy etc. etc. Sac. Caes. R. Catholicae Majest. actualis intimus et consilii Aulae bellici Consiliarius, Camerarius, Generalis Campi Marschalus, unius Regiminis pedestris Collonellus Comendans, fortalitii, Glogoviae nec non Silesiae supremus militiae Commendans.«

2. Na straně epišt. zazděný kámen věstí: »Graf Caspar Wilček geboren 19. Juli 1700, gestorben 1. Maerz 1777.«

3. Náhrobek ze železa bílý a mříží opatřený na straně evang. má nápis: Hier ruhet in Gott Franz Josef Graf von Wilczek, Frei- und Panierherr von Hultschin und Guttenland k. k. Kaemerer, Herr der Herrschaften Königsberg, Polnisch Ostrau, Poruba, Gross Polom, Kreuzenstein, Sebarn, Praunsberg und Tresdorf, geboren den 4. October 1748, gestorben den 27. September 1834.«

4. Na epišt. straně kamenná deska s nápisem: »Graf Stanislaus Wilczek geboren den 24. November 1792, gestorben den 23. Maerz 1847.«

V kapli umístěna jest na straně proti oltáři socha sedmibolestné Panny Marie, a postaveny jsou tam tři *zpovědnice*.

Mimo hrobku pod kaplí, jest *starší hrobka* pod presbytářem v kostele, do níž vchod v lodi velkým čtyřhranným kamenem jest ukryt, na němž vytesána jest postava rytíře a tento nápis švabachem:

„Im Jahre 1595 den 27. Monatstag Aprilis iſt in Gottſeliglichem vorſchieden der edle geſtrenge Ritter, Herr Andreas Senitz von Makersdorf Erbherr auf Tribic und Kinsberg liegt allhier begraben."

Latinkou:

»Sic transit gloria mundi.«

V presbytáři na straně epišt. jest ve zdi *šest* zazděných náhrobních kamenů alabastrových, na nichž jsou postavy dvou ry-

tířů a čtyř paní, u jichž nohou erby rodinné a na vrchu *nápisy švabachem* psané, jež udávají jména těch, kteří zde vypodobněni a v hrobce odpočívají. Zní pak nápisy takto:

1. „Anno 1596 den 20. Febr iſt in Gottſeliglichen vorſchieden die wohlgeborne Fraw Fraw Tworkowska von Tworkow und Krawarz. Frawen Khatarinen Dihilowſkin von Diehilow eheleibliche Tochter liegt alhie begraben, welcher Gott gnedig ſeie und am jüngſte Tage eine fröliche aufferſtehung gebe."

2. „Anno 1598 den 13. Monatstag May iſt in Gottſeliglichen vorſchieden die edle und ehrenvolle Khatarina .... (ostatní nečitelné).

3. „Anno 1580 den Dienſtag nach Bartholomäi iſt in Gottſeliglichen vorſchieden die wohlgeborne fraw fraw Barbara, geborne von Wirben, wayland des auch wohlgebornen Herrn Herrn Suwen von Füllſtein ehlich Gemahl, liegt alhie begraben, welcher Gott der Allmächtige gnedig und barmherzig ſeye, und am jüngſte Tage zuſampt allen Chriſtgläubigen und auserwählten eine fröliche aufferſtehung geben und verleihen wolle."

4. „Anno 1576 den Montag nach Johan Bap. iſt in Gottſeliglichen entſchlafen die edle und tugendreiche Jungfer Anna, geborne Senitz, des edlen geſtrengen Ehrenfeſten wol benannten Herrn Andre Senitz von Markquatowitz und Tribic und Kinsberg Erbherrn Tochter, welcher der Gnedige Gott barmherzig ſeye und am jüngſte Tage eine fröliche aufferſtehung verleihe."

5. „Anno 1578 den Dienſtag nach Georgii iſt in Gottſeliglichen vorſchieden der Edle geſtrenge Ehrenfeſte Herr Fabian Senitz von Markwatowitz auf Tribic, welchen Gott der Allmächtige gnedig und barmherzig ſeye und am jüngſten Tage ſampt allen auserwählten eine fröliche aufferſtehung geben und verleihen wolle.

6. „Leta Panie 1600 den pamatny w zeleny ſtwrtek mezi czwrte a pate hodinie w notzy Pan Buoh wſſemohautzy geſt z tohoto bydneho Swieta ſkrze ſmrt ſzaſtny powolati ratzyl Pana Kryſtoffa Bzentze z Markwartowitz na Trzebowitzych a Klimkowitzych, jehožto duſſy Pan Buoh Nebeſky miloſtny byti ratzy a ſ ginimy wywolenimy do Slawy Swate przigmauti. Amen.

Docela u vrchu nade všemi těmito náhrobními kameny jest nápis v latince:

»Justus in sua fide vivet. Hab. II. Justorum animae in manu Dei sunt et non tanget illos tormentum mortis. Sap. III. Justi vivent in sempiternum.«

Na klenotech má kostel velké *stříbrné ciborium* vypuklou prací zdobené a *4 kalichy stříbrné*, z nichž jeden *gotický*, bývalému faráři Klímkovskému, vdp. kanovníkovi Janu Pawelk-ovi k jeho kněžským druhotinám darovali bývalí kooperatoři jeho, jichž jména na noze kalichu jsou vyryta. Též sluší zmíniti se o některých *krásných rouších* kostelních. V kostele jsou též *podstavce rozličných řemesel.* Kromě chrámu farního stojí na hřbitově

chrám Nejsvětější Trojice.

Jest zděný, 10^0 dlouhý, a šířka jeho v lodi 5^0 $4'$, v presbytáři 3^0 $2'$. Chrám tento vystavěli prý měšťané Klímkovští na své vlastní útraty, a sice za doby, když luteráni farní chrám byli drželi. Za příčinou tou posud účtuje o tomto chrámu obecní zastupitelstvo. Kostel má malou *věžku dřevěnou*, v níž zavěšen jest zvonek 30 lib. těžký. *Vchody* má čtyři, z nichž *dva v lomeném oblouku* jsou sklenuty, *dva čtyřhranné. Okna*, po každé straně tři, jsou *polokruhová.* Kostel uvnitř není klenutý, nýbrž má *strop plochý. Obraz oltáře dřevěného*, představující Nejsvětější Trojici, jest malován r. 1797 v Brně. Jméno malíře není známo. *Portatile* má tento nápis:

»A. D. 1737 .... Dominus in Hugartbach, Dei gratia et apostolicae Sedis Episcopus Thermopolitanus, Praelatus infulatus, Suffraganeus, consecravi portatile hoc, eidemque reliquias SS: MM: Coelestini, Clementiani et S. Verecundae imposui.«

Na slavnosť Nejsv. Trojice konají se v tomto chrámu velké služby Boží, za kterou příčinou se z farního chrámu P. v průvodu s nejsv. Svátostí oltářní sem docházívá.

Za času pruské války r. 1866 protestanté své bohoslužby v chrámu tomto vykonávali. An kostel již byl příliš časem utrpěl, byla r. 1882 nejnutnější oprava zevnitřní i vnitřní předsevzata, na nižto se věnovalo 500 zl. r. č.

Farní stavení o jednom poschodí bylo po ohni r. 1854 důkladně opraveno a břidlicí pokryto. Stojí hned u kostela. Ku faře přináleží 24 jiter polností, z nichž roční výtěžek asi 184 zl. r. č. obnáší. (Pam. knih. far.) Na desátcích dostával farář 120 měr žita a 123 m. ovsa; nyní dostává výbavy 361 zl. 20 kr. r. č. Za dřívějších 26 věder piva béře 117 zl.

Nejstarší matrika jest od r. 1698.

Patronem chrámu P. i fary jest nyní hrabě Jan Wilček.

Na *„rynku“* stojí: 1. *Missionární kříž*, postaven byl r. 1756 dřevěný, který časem sešel a r. 1865 nynějším kamenným byl nahražen. 2. *Socha P. Marie*, postavena byla r. 1823. 3. *Socha sv. Šebestiana* nesoucí letopočet 1760, kterého roku byla postavena za tou příčinou, aby Pánbůh odvrátiti ráčil morovou ránu, která toho roku ve farnosti zuřila. Obě sochy jsou krásně pracovány.

Spolkový život v Klímkovicích zvláště v rocích sedmdesátých započal a zkvétal. Bylo to ponejvíce zásluhou tehdejších dp. kooperátorů. Především jmenovati sluší dp. P. Jos. Droběnu, nynějšího spirituala v kníž. arcib. alumnátě v Olomouci. Jeho přičiněním založeny byly spolky: *„katol. spolek tovaryšů“*, *„Katol.-polit. beseda“* a *„Záložna“*. Svým vlivem též způsobil, že tehdejší farář Klímkovský a kanovník vdp. P. Jan Pawelek, poněkud bázlivý, přijal předsednictví v katolicko-politické besedě, a horlivě pak přednáškami na životě spolkovém se účastnil. Po příkladu P. Droběny horlivě nápotom působili v záložně a kat.-pol. besedě dp. Jakub Slavík, nyní farář v Pohořelicích, a Eustach Glabazňa, nyní spiritual v klášteře školních sester v Přestavlcích, zakládajíce zároveň spolky nové: *„Spolek křesť. matek“* a *„Panen“* a *„Dobročin sv. dětství Ježíš.“* Mimo tyto stávají tam ještě: *„Bratrstvo klanění se Nejsv. Sv. Olt.“* a *„Bratr. sv. růžence“*.

V obecním archivu chová se *listina z počátku XVI. stol., psaná na pergamenu* švabachem *v řeči české*, jížto hrabě Kašpar Vlček měšťanům Klímkovským uděluje právo nálevu vína. Písmo listiny jest krásné, první řádek barevnými literami a posud čistě zachované. Ku konci stůjtež ještě jména polí, luk, kopců a lesů, jak mi byla sdělena.

Pole panská: »Folvarek u hájka,« »fol. k hrušce,« »folv. do krča« a »výhun.«

Pole klímkovských občanů: »pod vinohrady,« »chmelík,« »pastevník,« »kostelní rola« náležejí nyní obci, »lagnovská« a »vřesinská« poblíž vsi Lagnov a poblíž hranic obce »Vřesiny,« a »na láni.«

Lesy a háje slují: »rakovec,« »březí,« »chmelník« a »Navratové kříbí.«

Pojmenování luk: »velké louky,« »siberie,« »důlky,« »chvístalka« a »fifédy.« Na této poslední jest studně, z nížto všickni obyvatelé Klímkovští vodu k pití váží.

Kopce: »Valdrův kopec,« »Láň« a »padoly.«

115.

Poutní chrám

Panny Marie Sněžné u sv. Kamene.

Napsal *Josef Hůlka*, administrátor u sv. Kamene.

V nejjižnějším cípu Čech, asi 1 1/2 hod. jižně od Kaplice — stojí na utěšené samotě milostný chrám Panny Marie, jenž pod jménem »u sv. Kamene (beim hl. Stein)« daleko široko znám a četně navštěvován jest. Jest veliký a prostranný, tak že může pojmouti několik tisíc lidí. Klenutí malované a německými nápisy k uctění Bohorodičky směřujícími ozdobené nepodepírá se o žádné sloupy a rozepíná se u znamenité výšce nad velikou světlou lodí. Jest jenom ze dřeva velmi uměle nápodobeno a zavěšeno ve vazbě krovu. Pěkná štíhlá *věž*, v níž tři *zvony* — dva jsou prastaré — zavěšeny jsou, ozdobena jest velkým křížem, tak že celý kostel, lesy kolkolem vroubený z dálky velmi milý pohled poskytuje. Při kostele přistavena jest *kaple* nad dvěma ohromnýma balvany, z nichž jeden mající v objemu 13 1/2 metrů jest 1·90 m. vysoký a druhý s objemem 13 m. výše 2·10 m. dosahuje. Pohled na tyto balvany, z nichž větší slouží za podstavec soše P. Marie a menší soše sv. Josefa, jest nad míru překvapující — uchvacující.

Od této kaple táhne se okolo presbyteria po severní, východní a jižní straně pěkné *podloubí* s křižovou cestou a dvěma kaplemi, z nichž severní Nepoškvrněnému Početí Panny Marie a jižní svat. Antonínu Pad. zasvěcena jest.

Několik kroků od kostela k západu stojí kaple, v kteréž z uměle vystavěné skály *„dobrá voda“* vytéká.

Kdy se pouť na tomto místě začaly, nedá se s úplnou jistotou určiti. Zbožná pověst vypravuje, že před více než třemi sty lety (1500)*) byly balvany, nad nimiž nynější kaple stojí, jedním jediným, ovšem že ohromným balvanem a že se na něm Rodička boží se svým Synáčkem uprostřed andělův zjevila právě tak, jak to nyní sochy

*) V těchto dobách byla ještě zdejší krajina česká. Matriky fary Č. Rychnova jsou ještě ku konci XVII. století z části česky psány. Vůkolní městečka a vsi nazývaly se takto: Unterhaid = Dvořiště dolní, Czerekau = Stědrkov, Schemersdorf = Šeměřice, Drochersdorf = Drochy, Budageln = Budáky, Migolz = Mikoly, Bugans = Bukov-

na větším kameni naznačují. Pověst o tomto zjevení šířila se vždy dále a dále, a lidé přicházeli se všech stran uctít Rodičku boží u téhož kamene, na němž se zjeviti ráčila a chovajíce jej u veliké úctě nazvali jej sv. Kamenem. Poutníci vypravují si také ještě o tomto sv. Kameni, že prý se před dávnými časy sám od sebe na dvě půle rozpadl. Tyto půle pošinují prý se čím dále tím více od sebe, a až prý jich vzdálenost od sebe bude tak veliká, co by mezi nimi vůz sena projeti mohl, nastane prý — soudný den. Co se této poslední pověsti týče, sluší poznamenati, že dle zápisků z r. 1688 hořejší vzdálenost obou kamenů obnášela »úplný sáh« a že až podnes jest *skoro* tatáž.

Pověst o zjevení se Panny Marie na sv. Kameni vábila sice mnoho lidí, ale přicházeli jen jednotlivě. R. 1634 rozšířil ji ještě více. Téhož roku porazil si zedník z Č. Rychnova Šimon Stepinger u sv. Kamene strom. Když dřívím z něho doma topil, přiblížila se nepozorovaně tříletá jeho dceruška k ohni, který její šatičky zasáhl a ji nebezpečně popálil. Lékař uznal, že přijde dojista o ruku. Ve svých úzkostech vzpomněl si zarmoucený otec, jak mnozí velikou důvěru k sv. Kamenu mají. I nemeškal, putoval k němu a vzýval s vroucí důvěrou tu, kteráž sluje Potěšení zarmoucených. A hle — modlitba jeho jest vyslyšána a dítko jeho v kratičkém čase úplně uzdraveno. Pověst o tomto podivuhodném uzdravení roznesla se rychle po vší krajině a brzy přicházeli osadníci z Č. Rychnova, Dvořiště dolního, Kaplice a Rožmberka nejen po jednom, nýbrž s průvody uctit Rodičku boží u sv. Kamene, kdež ráčila se zjeviti a zarmouceného otce potěšiti. I nastala pilná potřeba sv. Kamen uctivě ohraditi a pro poutníky i za nepříznivého počasí nějak se postarati. Tuto starost převzaly na sebe řeholnice z řádu sv. Kláry (či Klarisky) v Č. Krumlově, jimž tato krajina patřila. Poněvadž tyto zbožné duše nehynoucích zásluh o sv. Kámen si získaly, jest slušno jejich památku aspoň kratičkou vzpomínkou uctiti.

I. Sv. Kámen pod ochranou zbožných řeholnic sv. Kláry.

Řád sv. Kláry zavedla do Čech blahoslavená Anežka, sestra českého krále Václava I., r. 1234 a vstoupila sama do něho. Příkladu tak vznešeného následovaly mnohé paní a panny urozené a tuhý tento řád záhy utěšeně vzkvétal. Na českém jihu ujal se r. 1361. Znamenitý šlechtic český pan Petr z Rožmberka měl 4 syny a dvě dcery. Synové jeho: Petr, Oldřich a Jan založili r. 1357 františkánský klášter v Č. Krumlově pro mnichy — a dcery jeho: Markéta, provdaná za Jindřicha z Hradce, Anna, provdaná za Jindřicha z Lípy a snacha Anežka, manželka jeho syna Jošta, založily r. 1361 taktéž v Č. Krumlově františkánský klášter pro řeholnice, jež slují Klarisky, a nadaly jej velikými dary. Také krajina, na níž osada č.-rychnovská se sv. Kamenem se rozkládá, patřila řeholnicím v Č. Krumlově. Přeškoda, že se nám nezachovaly skoro žádné zprávy o požehnaném působení těchto řeholnic; neboť veškeré listy a pamětní spisy se buď potratily, na rozličná — nyní nepřístupná — místa zanešeny aneb docela zničeny byly; ano nezachovala se nám ani jména všech abatyší (představených), jež panenský klášter v Č. Krumlově spravovaly. Zajisté jsou jména těchto zbožných duší tím lépe v knize života zapsána!

První představenou byla zakladatelkyně *Markéta*, kteráž ovdověvši r. 1365 do kláštera vstoupila. Aby klášter v duchovním životě tím lépe prospíval a v dobrých skutcích se rozhojňoval, vstoupil záhy v duchovní jednotu s cisterciáckým klášterem ve Vyšším Brodě. Tuto jednotu potvrdil dne 8. listopadu 1451 generál řádů františkánských proslulý světec Jan Kapistrán, jenž té doby na statcích pana Oldřicha z Rožmberka se zdržoval a proti Husitům s velikým prospěchem kázal. Vlastnoruční jeho podpis zní: »Fr. Jōhs. s̄dos. manu. p̄pa. me. ss.« t. j. Bratr Jan, kněz, vlastní rukou jsem podepsal.

Z následujících abatyší známa jsou jen tato jména: v r. 1460 *Markéta*, dcera pana Jindřicha z Rožmberka, r. 1466 *Voršila* — později *Brýda* a z první polovice XVI. století *Eliška Radějovská* a pak *Kateřina*.

V letech 1554—1585 spravovala klášter *Bohunka ze Šternberka*, kteráž v městečku Č. Rychnově práva odúmrtí se vzdala. Právo toto obtížné záleželo v tom, že poddaný, nemaje vlastních dětí, statek svůj příbuzným svým odkázati nesměl, ale statek ten po smrti jeho připadl vrchnosti. Její nástupkyně v letech 1589—1590 byla *Kateřina Tochovská*

V první polovici XVII. století řídila klášter *Kateřina Kunašova z Machovic* a pak *Anna Kristina Pöperlova*.

sko, Lodus = Mladoň, Obst = Hubce, Opolz = Tichá, Neustift = Lhotka, Leopoldschlag v Rakousích = Bibry. Česká řeč udržela se nejdéle v Bukovsku, kdež ještě před 10 lety žili starci, kteří v mládí se svými rodiči modlitby ke stolu po česku vykonávali a jsouce již Němci až do své smrti česky se zpovídávali.

Uslyševši Anna Kristina o zázracích u sv. Kamene a o velkých schůzích, jakéž se tam konají, odhodlala se vystavěti nad sv. Kamenem kapli. Dopisem ze dne 17. ledna r. 1653 dala starostovi v Č. Rychnově na vědomí, že dp. kvardián Františkánů do Č. Rychnova přijde, místo pro kapli nad sv. Kamenem vyměří a že krumlovský pan arciděkan Jiří Bílek za osm dní základní kámen posvětí.

Když však byla kaple vystavěna, ukázalo se velmi brzy, že poutníkům není posloužено, a proto pomýšleno vystavěti kostel. Krumlovská kněžna Anna Marie z Eggenberkův darovala listem ze dne 18. července r. 1654 na tuto stavbu sto zlatých a potřebné stavivo — a obec č.-rychnovská dne 14. ledna 1655 potřebný pozemek. Těmito značnými příspěvky vystavěn jest hned vedle kaple u sv. Kamene kostel, kterýž nynější presbytář tvoří, zasvěcen ku poctě Panny Marie Sněžné a ozdoben od krumlovské kněžny velikým oltářním obrazem, jenž představuje Rodičku boží se Synáčkem na velkém kameni sedící.

Tatáž horlivá abatyše Anna Kristina dala r. 1666 dlouhé, na 19 sloupech spočívající podloubí s dvěma kaplema postaviti. Severní kaple byla již tehdáž — kdy ještě článek víry o nepoškvrněném Početí Panny Marie nebyl od apoštolské stolice slavně vyhlášen — zasvěcena nepoškvrněnému Početí sv. Panny a ozdobena oltářem, který věnoval purkrabí na Krumlově pan Martin Zahořanský.

Při této nové mariánské svatyni ustanoveni jsou kněží a sice nejprvé řeholníci cisterciáčtí z Vyššího Brodu, s nimiž krumlovské Klarisky v duchovní jednotě byly. Prvním byl *Ignác Lux*, jenž r. 1699 jako farář v Strýčicích zemřel, a druhý *Alberik Šmíd*, jenž později v Kaplici (Kapelln) farářoval. Když takto i o duchovní potřeby poutníků s dostatek postaráno bylo, putovali tito velmi horlivě k sv. Kamenu, nalézali zde na přímluvu Bohorodičky pomoci ve svých tisícerých potřebách, kde pomoc lidská marnou se osvědčila. Z vděčnosti vyprávěli o těchto, dosažených milostech ustanoveným zde duchovním, potvrzovali své výpovědi vysvědčeními, svědky, ano i přísahou a zavěšovali na stěnách kostelních obrazy slibné. Ze spisův v archivu u sv. Kamene chovaných jde na jevo, že od roku 1634 až 1717 — tedy v době ani ne celých sto let — 231 poutníkům s důvěrou prosícím v nejrozmanitějších potřebách a nebezpečenstvích zvláštní milosti prokázány byly. Bohužel že zlobou času — hlavně ku konci minulého století — množství slibných obrazův bylo od sv. Kamene odstraněno, Bůh sám ví, kam zavlečeno, anebo docela zničeno. Nyní zavěšují zase poutníci v kapli nad sv. Kamenem obrazy na poděkování, že Panna Maria jejich skroušené prosby vyslyšela a zanechávají berly na důkaz, že Rodička boží sluje vším právem »Uzdravení nemocných.« Pohled na tyto obrazy a berly dojímá každého velice.

R. 1676 vzdala se abatyše *Regina Leimbachova* své hodnosti, na niž povýšena byla *Eufemie Lauseckerova*,*) kteráž spravovala klášter až do své smrti dne 8. ledna 1686. Od r. 1688 byla představenou *Zuzana Měděnkova* až do r. 1696, kdy na věčnost povolána byla.

Dne 17. prosince 1696 byla zvolena za abatyši *Blažena Vintířova*, která po celý svůj život štědrou dobroditelkyní sv. Kamene byla. K rozmnožení mariánské úcty odhodlala se rozšířiti kostel. Městečko Č. Rychnov darovalo dne 9. srpna 1700 k tomuto zbožnému účelu potřebný pozemek a se stavbou započalo se ještě téhož roku. Kněz *Placid Habrt*, cisterciák ze Zlaté Koruny, byl tehdáž duchovním správcem u sv. Kamene a zachoval nám zprávu, s jakou horlivostí a láskou k Panence Marii veškeří vůkolní obyvatelé ponejvíce zadarmo na stavbě pracovali. Vypravuje, že sem přišel nějaký soused z Rožmitálu (Rosenthal) s prosbou, aby mu dovolili celý týden s ostatními nádeníky beze všeho platu pracovati — že prý bez toho Panence Marii ničeho dáti nemůže. I rostla tedy stavba vůčihledě a zbožná abatyše postavila ještě pěkný kůr, vysokou věž, do níž mimo dva staré zvony dala ještě r. 1707 nový na svůj náklad ulitý zvon pověsiti.

Když takto kostel nynější své podoby nabyl, dala také r. 1709 zbožná Blažena kapli nad »dobrou vodou« s vysokou věží postaviti.

V této době a sice od r. 1701 až do r. 1716 vedl duchovní správu mnich ze Zlaté Koruny *Bohumír Lux*, jemuž od r. 1710 věrně pomáhal *Václav Veselský*, taktéž mnich z Koruny. R. 1725 byl duchovním správcem korunský mnich *Gerard Gube*.

Dne 17. února 1728 zemřela zasloužilá Blažena Vintířova, po níž vyvolena byla *Aloisia Stölzelova*, kteráž ještě roku 1731 abatyši byla. Po té následovala *Arnoštka Doudlebská ze Sternecků*, která od r. 1734

*) Matriky v Č. Rychnově dokazují, že německé: Lausecker povstalo z českého: Loužecký.

až do své smrti 24. srpna 1736 klášter spravovala.

Za *Františky Andraškové*, která od r. 1736 až do 1748 abatyší byla, odkázal Jiří baron Horuker milostnému kostelu u sv. Kamene dva tisíce zlatých, aby jimi pobožnost mariánská podporována a rozšířena byla. Šlechetný dobrodinec ten přesvědčil se sám, jak mocná jest přímluva Rodičky boží u svat. Kamene; neboť synáček jeho Josef oslepl — když veškerá lékařská pomoc úplně marnou se ukázala — pouze na mocnou přímluvu Panny Marie zraku zase nabyl. Z vděčnosti věnovala sem již dne 12. května 1714 potěšená matka paní baronka Anna Marie, rozená Forinstein dvě stříbrné oči, jež až podnes v archivu kostelním se chovají.

Po ctihodné matce Františce Andraškové stala se abatyší šlechtična *Otilie z Ojířů* (Hoyer), která listinou ze dne 22. září 1753 samostatné administrátory či duchovní správce u sv. Kamene založila a o jejich výživu za tehdejších dob hojně se postarala. Podle této základní listiny příslušelo podací právo panenskému klášteru v Č. Krumlově. Prvním administrátorem ustanoven jest

1. *Antonín Pintz* (1753—1782), jenž s velikou horlivostí o vyzdobení kostela se zasazoval. Jeho snahy podporovala zdárně zbožná abatyše a patronka, která však bohužel r. 1765 na den Narození Panny Marie, jejíž čest a oslavu tak velice šířila, do života věčného povolána byla. Na její místo zvolena byla ctihodná matka *Hyacinta Pfeiferova z Nothausen* a po ní konečně *Nepomucka Pfeiferova*, kteráž byla poslední abatyší panenského kláštera sv. Kláry v Č. Krumlově. S pomocí této zbožné a obětovné abatyše podařilo se administrátorovi mariánskou svatyni obrazy a sochami ozdobiti, kazatelnu a křížovou cestu opatřiti a r. 1777 krásnými velkými varhanami okrášliti. Poslední tato abatyše věnovala sv. Kamenu *tělo sv. Konkordie*, jež r. 1778 ze hřbitova sv. Vavřince v Římě vyzdviženo a zde na vedlejším oltáři k veřejné úctě až podnes vystaveno jest. Škoda, že o této světici tak málo zpráv se nám zachovalo. Jsouc pěstounkou sv. Hippolyta, jenž byl vojínem, a horlivou křesťankou, utvrzovala zvláště v dobách krutého pronásledování své příbuzné ve víře Kristově, k stálosti jich povzbuzujíc, začež byla jata, mrskána a s 19 jinými křesťany za panování římského císaře Valeriána okolo r. 258 umučena.

Veliké neštěstí stihlo poutní místo u sv. Kamene, když dne 5. ledna 1782 císař Josef II. panenský klášter sv. Kláry zrušil kterýž více než 400 let utěšeně kvetl a nesmírná dobrodiní působil. Poslední abatyše Nepomucka musila s 19 svými duchovními dcerami krumlovský klášter opustiti a do najatého příbytku v městě se přestěhovati. Zbožné panny žily pak v úplné osamělosti, ačkoliv klášterní roucho své odložily. Modlily se pilně své církevní hodinky, chodily každodenně v černých šatech a zahaleny závojem do kostela, kdež při svém příchodu podlahu líbaly, sv. svátosti velmi často přijímaly a poznenáhlu v Pánu umírajíce do stánků věčného pokoje odcházely, odkudž žádného vyhnání obávati se nemusíme. Klášter a jejich statky připadly královské komoře a tak ocitl se nenadále

II. Sv. Kámen pod ochranou náboženské matice.

Těžkou tuto ranu, která největší dobrodinky poutního kostela zdrtila, nepřečkal dlouho administrátor Pintz; zemřel dne 14. února 1782 a pochován jest v lodi chrámové. Po něm následoval

2. *Jan Dorschner* (1782—1807) narozen ve Falknově 1739 a na kněžství posvěcen 1763. Administrace jeho připadá do velmi smutných dob, jež si vyžadovaly ohromných obětí. Bylyť to hlavně kostely, na nichž se požadovalo, aby všecky poklady — jež zbožné duše k zvelebení služby Boží věnovaly — na veřejné potřeby poskytly. I poutní chrám u sv. Kamene musil dáti všecko stříbro a zlato, co měl. Ale ačkoliv časy byly zlé, přece vzkvétaly u sv. Kamene pobožnosti mariánské — snad právě proto, že byly časy zlé. Vidouce tento utěšený rozkvět — o nějž veliké zásluhy si získaly také bývalé patronky abatyše z Krumlova — snažily se vůkolní obce Tichá (Opolz), Hubce (Obst) a Lhotka (Neustift) dosáhnouti toho, aby poutní chrám u sv. Kamene byl na farní povýšen a ony k němu přifařeny, poněvadž se jim farní chrám u sv. Ondřeje v Č. Rychnově zdál býti příliš vzdáleným. Že by tímto odtržením původní farní chrám v Č. Rychnově utrpěl, jest na snadě. Než toto odloučení — jehož si jedni vroucně přáli a druzí zase strachovali — mělo náhodou posloužiti k tomu, aby i poutnímu chrámu u sv. Kamene zasazena byla rána smrtelná. — Tehdejší doby byly pro církev sv. velice smutné: kláštery se rušily, poutě se zapovídaly a bratrstva se rozháněla. Proto nemůže nikoho překvapit, že žádost jmenovaných obcí byla dne 23. února 1787 jednoduše zamítnuta a ještě nařízeno, aby

milostný obraz od sv. Kamene odstraněn byl. Výnos tento dojal všecky bolestně a každý se podle sil svých snažil, aby s milostným obrazem nebylo hnuto — což se konečně i zdařilo.

Zatím přiblížil se r. 1788 a s ním i první visitace, kterou budějovický prvobiskup Jan Prokop Schaaffgotsche v Č. Rychnově odbývati měl. Oči všech byly obráceny k němu, očekávajíce pomoci od něho. Visitace byla dne 21. dubna 1788 a téhož dne ráčil pan biskup i k sv. Kamenu zavítati. Bohužel nemohl pan biskup splniti naděje, které se na něho skládaly, poněvadž poslouchal císařských úkazův, které tehdáž celou církev velice tísnily. Ustanovil tedy:

1. aby se ve veřejné kapli (rozuměj v poutním chrámě) u sv. Kamene velebná Svátost nechovala, požehnání a velké služby boži neodbývaly;

2. aby kaple nad sv. Kamenem se zamkla a klíč panu biskupovi se odevzdal;

3. aby z podloubí se odstranily oltáře, sochy, obrazy a jiné »nevhodné věci«, aby administrátor, jenž až doposud vždy samostatným byl, ve všem na panu faráři č. rychnovském závisel atd. Rozkaz tento byl co nejdříve vykonán, kaple nad sv. Kamenem zamčena a klíč prozatím krumlovskému panu vikáři odevzdán.

Škoda, že nám nikdo nepoznamenal, jak bolestně asi nesli marianští ctitelové tuto ránu, která stihla milý jejich kostel. Že si žádnými úkazy, ani výnosy ani rozkazy vroucí svou důvěru k divotvorné Rodičce boží u sv. Kamene nedali vzíti — toho zachovala se až po dnešní den památka ve dveřích kaple u sv. Kamene. Poněvadž tato kaple byla z vyššího rozkazu zamčena a rozkaz ten hrubými hřebíky na dveřích přibyt byl — vyřezali si ctitelové marianští zrovna pod úředním rozkazem ve dveřích otvor v podobě kříže, nímž na milostnou sochu aspoň pohlížeti mohli. — Byly to věru smutné časy! Chrámová střecha scházela čím dále tím více a zhoubní živlové přičiňovaly se o překot, aby jeden z nejmilejších poutních kostelů — zanikl. Avšak Rodička boží sama, která u sv. Kamene již nesčíslněkráte pomohla, ujala se i své svatyně. Za pomoci její byl kostel opět opraven, ozdoben a dne 18. října r. 1797 slavně posvěcen.

Světil jej zase nejdůst. p. biskup Jan Prokop, jenž již 13. října pozdě večer do Č. Rychnova přijel a s jásotem od shromážděného lidu uvítán byl. Na zítří činěny přípravy k posvěcení farního kostela v Č. Rychnově, kterýž pak dne 15. října posvěcen jest. Dne 16. října udílel p. biskup 1533 biřmovancům svátost svat. biřmování. Dne 17. října odpoledne neseny jsou v slavném průvodu za hlaholu zvonů v Č. Rychnově i u sv. Kamene, za zvuků hudby a střelby z hmoždířů ostatky svatých k sv. Kamenu a vykonány předepsané církevní hodinky. Dne 18. října slouženy byly již od 4 hodin mše svaté i v Rychnově i u sv. Kamene. V slavném průvodu vešel p. biskup k sv. Kamenu a započal svěcení. Mezi svěcením postavil se před kostelními dveřmi a měl — mimo dvě promluvy v latinské řeči — k obecnému lidu takovou krásnou řeč o úctě Panenky Marie, že všickni posluchači — světského i duchovního stavu — až k slzám dojati byli a mnozí hlasitě štkali. Byl' p. biskup veliký řečník a vroucí ctitel Panny Marie, k jejíž úctě zvláště růženec se rád modlíval, a proto také slova jeho — že vycházela ze srdce — šla k srdci. Od tohoto utěšeného a radostného dne nepotkala ještě žádná větší pohroma utěšenou svatyni mariánskou a dá Pán Bůh, že ani budoucně nepotká.

Několik měsíců před posvěcením chrámu stala se v jedné hospodě u sv. Kamene — jsou zde tři — při muzice rvačka. Aby takovým darebnostem a výtržnostem na vždy přítrž učiněna byla, — ustanovila obec Č. Rychnov dne 13. března 1797 jednohlasně a ke cti a oslavě panenské Matky Marie zavázala se slibem, že hospodští u sv. Kamene po všecky budoucí časy žádné muziky míti nemají a kdoby proti tomuto slibu jednal, přísně potrestán bude. Ale sliby jsou chyby!

R. 1801 koupil kníže Josef Švarcenberk statky bývalého kláštera sv. Kláry a přivtělil je k vévodství krumlovskému; od té doby jest

III. Sv. Kámen pod ochranou knížat ze Švarzenberka,

kteří zvláště v posledních letech celému poutnímu místu veliké oběti přinesli. Dne 11. května 1807 zesnul tiše trpce zkoušený administrátor Jan Dorchner a po něm následoval

3. *Jan Pavel Schnarcher* (1807-1821) nar. v Budějovicích 1748 a vysv. 1773. Památka jeho zůstane zde požehnaná, poněvadž r. 1816 vedle kazatelny oltář sv. Jana Nep. — jenž v posledních letech úplně změněn byl — založil a r. 1823 nadaci 700 zl. pro kaplana v Č. Rychnově učinil. Zemřel na odpočinku dne 12. prosince 1823. Jeho nástupce

4. *Filip Forstner* (1821—1823 a 1827 až 1829) nar. v Malontech 1789 a vysv. r. 1815 zavedl u sv. Kamene kázaní v postních sobotách, jež velmi četně navštěvovány bývají a pořídil k nim r. 1822 veliký postní obraz. Snažil se místo své vyměniti s p. farářem č.-rychnovským — a proto se objevuje jako administrátor u sv. Kamene.

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

(Stěny podélné. Zvonice. Tvary pro článkevání podpor, stěn a stropů.)

Na provedení zevnějšku *stěn podélných* u kostelů celkem malá váha kladena byla. Není-li vůbec stěna stranní zastavena, jest dělena lisenami neb pilastry odpovídajícími vnitřním polím klenbovým nebo kaplím: mnohdy architektura průčelní bez vnitřního důvodu obíhá stěnami podélnými.

Kaple nad čtvercem křižovým vypíná se vysoko nad střechy kostelní a vyžaduje na venek přiměřené úpravy architektonické, a to na dvojí způsob, je-li buď kuple střechou kryta aneb bez střechy celý tvar též na venek viditelný. (Obr. 279.)

Při kryté kapli vyniká úprava stěn na venek významně, a možno to považovati za další vývin podobných staveb románských, byť i nyní v severní Italii a zejména na

(Obr. 279.) S. Maria delle Grazie v Miláně.

stavbách terracottových otevřené řady arkád kolkolem kuple střechu nesli.

Dle vzoru Pantheonu bývala však v Toskánsku a v Římě hned na počátku renaissance kuple na venek nad kostel stavěna a viditelnou učiněna. Již Brunnellesco, jak jsme viděli, dal kupli kostela S. Maria del Fiore ve Florencii zříditi bez střechy. Obyčejně přidává se pak k vnitřní klenbě ku-

plové vnější kuple ochranná. Nyní zvedá se viditelně též na venek, nad spodní tambour s architekturou pilastrů neb sloupů a okny mezi tím upravenými, které nesou kupli s lucernou její. Tím jest struktura vnitřku vyjádřena na venek dokonale a stavbě centrální dostává se tímto kulatým závěrkem a přiměřeným ustupováním stavby svrchu tvaru dokonale zakončeného. Bohatá renaissance, zejména však sloh barokní, užívá při kostelích tvaru kuple na venek nejbohatěji.

Zvonice (campanile) zřizuje se jak při stavbě centrální tak při stavbě podélné oddělená od kostela. Vypíná se nad kvadratickým půdorysem prismaticky a zřídka přecházívá ze čtverce do osmihranu. Plochy její bývají článkovány několika řady, pilastry s kladím a posázeny okny v mezisloupí. Svrchu uzavírá se plochou střechou, řídčeji vysokou přilbou. Povaha věže toho nedopouštěla, aby byly dostačily antické řády, které by byly vyžadovaly příliš častého protínání směru do výšky čelícího.

Apparát tvarů pro článkování podpor, stěny a stropu vypůjčen jest s římských vzorů, byl však v renaissanci namnoze přeměněn a novými kombinacemi obohacen.

Největšího vlivu došla záliba v oblouku. Obloukovité přikrytí otvoru souvisí úzce s klenutým stropem a jest zejména při velkých prostorách nezbytné. Kombinací oblouku se sloupem svobodně stojícím, s pilířem a rovným kladím přišlo se na významné článkování struktivní a dekorativní. Kladí spočívajícího na sloupech svobodně stojících užívalo se zřídka, za to však pilastr a polosloup s kladím stal se důležitým prostředkem k článkování stěn, což zase s okrasou otvorů souviselo. Tvarům oblouků, kladí a podpor dostalo se tudy v renaissanci různého významu, dle toho, jak se jich celkovitě užívalo více co struktivních nebo dekorativních tvarů na vnější článkování. Ve všem tom jeví se více snaha po kráse, než-li potřeba přísné souvislosti organické.

Prostoře vnitřní i zevnějšku dostalo se používáním apparátu antického celkem a v jednotlivých částkách nového rázu, dle různých dob slohových též různého. Určitých zákonů pro užití velkých tvarů není, jest věcí každého umělce, aby vedle vlastního citu utvořil si zákony o poměrech a roztřídění tvarů. Duch individuelní jakož i nejrozmanitější úkoly vyvolaly různost rozhřešování, jaká v žádném jiném slohu se nevyskytuje. Užitý material také zde má největší vliv na kostru konstruktivní a dekorativní. Jest-li že při florentinských a římských stavbách z tesaného kamene tvarů antických celkem přímo dalo se používati, přidržuje se stavba terracottová v severní Italii a inkrustační stavba benátská tradic novějších. Jest to v podstatě těchto technik, které ku konci středověku zejména v Italii velmi se vyvinuly, že nebylo jim lze vyjíti s antickou stavbou kladí užívající. Materiál vyžadoval menších kusů a skromnějšího vystupování, aby mohlo předsevzíti se provedení stěn a dekorativní kostry co nejsvobodněji ve smyslu antických vzorů.

Literatura.

Posvátná místa král. hlavn. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království českého. Sepsal *František Ekert*, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze. Svazek I. Nákladem dědictví sv. Jana Nep.

Buď Bohu chvála! Stále přibývá dělníků v oboru literatury historicko-umělecké i archaeologické a dávno nebyl potěšen redaktor spisem sem patřícím tou měrou, jako knihou, jejíž nápis v předu se uvádí. Jest to objemné dílo, jehož první svazek vyšel letos, druhý pak svazek roku příštího vyjde. Spisovatel rozvrhl bohatou látku přirozeně na dva díly. V prvním líčí posvátná místa dosud zachovaná, ve druhém posvátná místa zrušená a zaniklá. První díl pro bohatost na dvě částky se rozpadl a tato první částka právě vyšla tiskem. Jedná o posvátných místech na Hradčanech, Malé straně a Starém městě. V druhé částce vylíčeny budou svatyně na Novém městě a v pražských předměstích.

Za úvod předeslal spisovatel vřele psané pojednání, nadepsané: »Zlatá Praha«, z něhož mluví stejnou měrou nadšenost náboženská a vlastenectví. Spisovatel nenáleží do počtu oněch obojživelníků, kteří pro vlast horujíce, víru svou opatrně skrývají ze samé bázně, aby si to nepokazili s nevěrci a svobodomyslníky. Dí pravdu otevřeně a statečně. Miluje horoucně tu »Prahu zlatou a svatou«. Národ katolický umí milovati obětovně, nezištně, s celou duší, s celým tělem. »Žádný jiný národ na světě nemiluje své hlavní město tak, jakož my Čechové milujeme svou Prahu, kterou něžně matičkou zoveme«.

Provázeje čtenáře po posvátných místech zlaté a svaté Prahy, vypravuje všudy nejprvé stručně dějiny jednotlivých chrámů, řeholí, bratrstev a p. Nápotom

popisuje věcně a správně kostely, kaple, oltáře, sochy v kostelích a na místech veřejných přidávaje jmena umělců Šetře historické pravdy spravedlivě vynáší zásluhy českého duchovenstva světského i řeholního. Prameny, z nichž čerpáno, uvedeny jsou svědomitě pod čárou, aby každý o pravdivosti mohl přesvědčiti se.

Provádí nás Prahou po farnostech začínaje přirozeně s *Hradčanami*, s farností *sv. Vítskou*, a stoličním chrámem vévodícím Praze a celému království. »Velechrám sv. Víta jest nám svatyní nejvzácnější. Kdyby ze všech pomníků dávných dob byl nám zbyl jediný s těmi poklady, jež chová, a s upomínkami, které na věkovitých stěnách jeho vyryty jsou, ještě bychom dosti bohati byli. Zde jsou hroby sv. patronův a dědiců našich. Zde odpočívají bohatýrští králové, zde uloženi jsou apoštolští velepastýřové naší«. Komu skvost ten nebyl by k srdci přirostl? Historie a popis chrámu stejně zajímají. Kdo čísti budeš tyto stránky, potěšíš se a neopomineš na dobudování této velesvatyně přispěti hřivnou svou.

Za nejslavnějším velechrámem stojí nejstarší svatostánek, »za omladlým obrem vážný kmet«, — *kostel sv. Jiří*. Sv. Ludmila v něm odpočívá a s ní zbožný Vratislav a blahoslavená Miláda. Obě doby stavitelství středověkého, sloh románský a gotický zde co svědkové staré slávy vedle sebe k nebi se nesou. Nezhynuli památníkové, jako nezhynul národ a nezhynula víra. —

A mezi oběma pomníky stojí *královská kaple Všech Svatých* hrobem sv. Prokopa posvěcená.

Kromě kostela sv. Benedikta, ještě pět jiných kaplí na Hradčanech se popisuje.

S farnosti sv. Vítské přichází se do *farnosti Strahovské*. Se západní výšiny dívá se dolů na čarovnou královnu měst staroslavný klášter Strahovský, »výmluvný svědek skvělých dějů a divých válek, jenž prodlením více než sedmi věků několikráte k zemi byv povalen, vždycky k novému životu povstal, a nyní jako pokladnice umění a schránka drahých ostatků sv. Norberta mocně vábí k sobě srdce každého Čecha katolíka«. Přeutěšeně rozkládá se v sedle mezi Petřínem a Hradčany a doplňuje luzný obraz, jejž královský hrad s jedné a zelený Petřín s druhé strany tvoří. Žádný cizinec do Prahy zavítavší neopomíjí navštíviti světoznámou knihovnu čítající přes 65.000 svazků knih a přes 1000 rukopisů a listin a každý bezděčně překvapen bývá velkolepostí síně hlavní. — Opatský chrám Nanebevzetí Panny Marie a kostel sv. Rocha, ten i onen vábí poutníka z nejedněch příčin jak historických, tak krasoumných.

Nedaleko nejslavnějšího řeholního sídla pražského uhostila se nejchudší řeholní rodina s nejstarším českým klášterem *Kapucínů* a kostelem Panny Marie, královny andělů. Malebný dvůr s kaplí Loretánskou a s pokladem v Čechách nejbohatším jest třetí zamilovanou štací královských Hradčan.

Dívá-li se poutník s Hradčan na čarovné panorama pražské, spatřuje Malou stranu skupenou kolem velebné báně *chrámu Sv. Mikulášského*, k němuž nápotom sestupuje. Ač slohem pozdní renaissance zbudován, velkolepostí svou ovládá předce celým »menším městem pražským«. Vysoká kuple s překrásnou zelenou patinou jest podstatným znakem této části Prahy. Sestupujíce ostruhovou ulicí zastavujeme se v chrámu Panny Marie pod ochranou Božské Prozřetelnosti s klášterem Redemptoristů. Pod Petřínem rozložili se pak dva ústavy blahodárné: vlašský špitál s kaplí sv. Karla Boromejského a nemocnice milosrdných sester s kostelem sv. Karla Bor. a s mateřským domem kongregace této. Odtud pak na vrch vystupujíce podle Führichovy křížové cesty přicházíme na nejvyšší bod města, kde přívětivý kostel sv. Vavřince mile k nebi se vypíná. Rozhled odtud slovy vypsati nelze.

K farnosti sv. Mikulášské druží se dvě jiné fary; na levo farní *osada sv. Tomáše* s klášterem poustevníků řádu sv. Augustina, blíže něhož stojí kostel sv. Josefa s řeholním domem anglických panen; — v pravo farní *kostel Panny Marie Vítězné*. Tam i zde shledáváme se s mnohými upomínkami náboženskými a památnostmi uměleckými. Poslední kostel jest chrám Matky Boží konec mostu či pod řetězem s konventem rytířského řádu Johanitů.

S *Malé strany* vede spisovatel poutníka přes světoznámý *kamenný most Karlův* na druhý břeh stříbropěnné Vltavy. Vším právem čítá se památník evropejské důležitosti do řady posvátných míst, »poněvadž jest posvěcen památkou sv. Jana Nepom., oslaven hrdinským bojem katolických Pražanů proti Švédům a ozdoben znamenitými skupinami posvátných soch«.

Na pravém břehu Vltavy vodí nás spisovatel po veškerých 7 osadách farních, připomínaje všudy bohaté dějiny a poukazuje na umělecké i jiné památnosti posvátných míst *Starého města pražského* s toutéž důkladností jako na Hradčanech a Malé straně byl učinil. Jsme mu za ten milý, příjemný a poučný průvod z hloubi srdce povděčni. Jest to skutečně rozkoš kráčeti s jeho rukovětí po kostelích a náměstích pražských. Užitečněji a příjemněji stověžatou Prahou se procházeti nelze.

Řeč vypravování jest správná, sloh uhlazený. Nejmilejší však ze všeho jest vřelost hluboce pociťovaná, nadšení náboženské a láska právě vlastenecká. Ten duch spisu zvláštních vnad poskytuje. Toť onen pel, který květinu tak mile zdobí. Za takovou práci Pán Bůh k další práci pomoci a síly neodepře.

Lehner.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení ciboria: pro dp. T. Vojtka, faráře v Ruženě; kalichů: pro vdp. Jana Klippla, děkana ve Velk. Meziříčí; pro vdp. Bened. Büchse, děkana v Krásné Lípě; pro dp. Jana Grünerta, faráře v Nové Vsi v horách. — Nádobka na svaté oleje: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích a pro dp. Ign. Kocvrlicha, faráře v Hrabové. — Patenka k nemocným: pro dp. Josefa Moce, faráře v Malešovicích. — Kaditelnice: pro dp. F. Helzla, faráře v Heinersdorfu. — Repositorium: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně.

Paramenty. Pluvialy: červený: pro dp. Ant. Kropsbaura, beneficiata v Děčíně; černý: pro dp. P. Götze, faráře v Strážově. — Kasule: bílá, červená a fialová: pro dp. Petra Götze, faráře v Strážově; bílá: pro dp. J. Kramra, administrátora v Mnišku; červená: pro J. Osvícenosť hraběte Harracha v Praze. — Bursu k nemocným: dp. Jos. Moc, farář v Malešovicích. — Antipendium: pro dp. Arn Hubku, faráře v Mailbergu. — Spolkový prápor: pro blp. Fr. Šimka v Baltimore v Americe.

Prádlo kostelní. Alby, rochety, humeralie, korporalie, purifikatoria, ručníky a cingula: vp. J. Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně. — Rochetu: důst. farní úřad v Těchnovicích. — Tři alby a rochetu: vdp. Ferd. Špička, děkan v Lomnici.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalich a ciborium: vp. J. Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně. — Pozlacení kalichů: ctih. klášter v Chlumu; dp. Jan Schmid, farář v Bitově a vdp. Antonín Grötschel, vikář ve Verneřicích. — Kropenku: sl. patronátní úřad v Komorním Hrádku. — Svícny oltářní: 8 kusů: dp. Jos Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně; 6 kusů: dp. Jan Hůrský, duchovní správce v Předbořicích; 14 ku křížové cestě: dp. Oto Richter, farář v Pusté Kamenici a blah. p. Ed. Zambory, starosta ve Vosově.

Paramenty. Pluvialy: bílý: dp. K. Lutna, farář v Jiřetíně; černý: dp. Jan Nepustil, farář v Karlovicích; bílý a černý: slav. patronátní úřad v Komorním Hrádku a bílý: dp. Fr. Padalík, farář v Kněžicích. — Kasule: bílou, červenou, fialovou a černou: vp. Josef Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně; bílou: slav. patronátní úřad v Komorním Hrádku; bílou a černou: dp. Štěpán Kraus, koop. v Dittersbachu; bílou: vys. uroz. konteska Kaunitz-Woraczicky v Praze a bílou: vdp. Fr. Wünsch, děkan ve Warnsdorfu. — Velum: dp. Petr Götz, farář v Strážově, dp. Jos. Přibyl, katecheta pro c. k gymn. kapli v Jičíně a blahorodá paní Marie Vyskočilová v Hořovicích. — Pláštíky na ciborium: dp. Jos. Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně a dp. Fr. Michálek, kooperator v Měčíně. — Antipendium: dp. Jos. Přibyl, katecheta pro c. k. gymn. kapli v Jičíně, dp. František Schlaffer, farář z Schönbornu a dp. Jos. Hübner, farář v Albrechtsdorfu. — Korouhve: dp. Ondřej Köstler, farář v Andělské Hoře; dp. Fr. Šilha, farář v Tejnici; dp. Ferd. Vodička, farář v Dukovanech a Jeho Jasnost kníže Fürstenberg v Lanech. — Prapory spolkové: dp. Mor. Surma, kaplan v Moravičanech; blahor. pí. Anna Smrčková ve Vysoké; blahor. p. Vojt. Turka, řídící učitel v Slatinanech a dp Rud. Hrudička, koop. v Moštěnicích. — Příkrovy: dp. Jan Hůrský, farář v Předbořicích a vdp. Jos. Italy, děkan v Brtníku. — Komže pro kostelníky a ministranty: dp. Jan Turek, farář v Tuřanech.

Rozličné. Kříž: dp. Edm. Langer, bibliotekář v Děčíně. — Missál: blahp. Jos. Rössel v Sonnebergu. — Pultík pod mešní knihu: ctihodný klášter v Chotěšově. — Dvě sošky P. Marie: důstojp. Josef Šašek, farář v Roztokách. — Obraz oltářní: důstoj. p A. Flésar, farář v Přepyších. — Zvonky harmonické: vysoc. uroz. p. hrabě Aichelburg v Slapech; blahor. p. Fr. Kohout, účetní v Praze; důst. farní úřad v Sepekově a dp. Jos. Moc, farář v Malešicích.

Odvod k »Methodu«.

V červnu předplatitelů:

	V diecési	ubylo		přibylo	
V Čechách	pražské	—		Antonín Bucek, hr. správce na Perucí	1
				Václav Teyzar, hr. pokladník na Perucí	1
				Ben. Körbl, kaplan v Radonicích	1
				Fr. Pixa, kaplan ve Vrbně . . .	1
	budějovická	—		Heřman Kamarýt, kaplan na Svérazi	1
Na Moravě	brněnské	—		Fr. Komárek, děkan v Třeští .	1
				F. J. Kubeš, kněhkupec v Třebiči	1
				Úhrnem . .	7

Má tedy »Method« dosud 409 předplatitelů. Přibývá jich stále. Bohu díky! Přátelé se starají o rozšíření. Mnoho přátel mnoho zmůže.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 7. **V Praze, dne 30. července 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické.« Poutní chrám Panny Marie Sněžné u sv. Kamene. - Kaple sv. Františka Xaveria. - Filiální chrám Páně sv. Mikuláše v Borku. — Sloh renaissanční. — Literatura. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc červenec. — Drobné zprávy.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

115.

Poutní chrám

Panny Marie Sněžné u sv. Kamene.

Napsal *Josef Hůlka*, administrátor u sv. Kamene. (Pokračování.)

5. *Tomáš Paule* (1823—1827) narozen v Kameném Újezdě r. 1750 a vysv. 1779. Avšak zdá se, že tato záměna nebyla od dotyčných úřadů stvrzena a proto když kněz Paule dne 13. května 1827 zemřel — musel se vp. Forstner zpět ke sv. Kamenu vrátiti, kdež ve svých nadějích jsa sklamán, v nejpěknějším věku dne 6. června 1829 zemřel. Po něm administroval

6. *Jan Defroon* (1829—1832) narozen v Protivíně 1780 a vysv. 1806. Psával se také de Froon anebo jen Froon. Poněvadž mu dělala němčina velké obtíže, odebral se do Jindřichova Hradce, kdež 6. srpna 1855 skonal. Po něm přišel

7. *František H. Schnölzer* (1832-1854) nar. v Chvalšinách 1799 a vysv. 1822 a byl nejzasloužilejším a nejhorlivějším administrátorem. O jeho zbožnosti svědčí modlitební kniha, kterouž r. 1846 v Jindřichově Hradci vydal a o jeho horlivosti svědčí až po dnes poutní kostel, jejž celý obnovil. Jeho přívětivost, přísný kněžský život získaly mu velmi mnoho příznivcův a dobrodincův i v kruzích — nejvyšších. Pobyl dlouhou řadu let u sv. Kamene, a každý rok mohl skoro tisíc zlatých na opravu a ozdobu věnovati. Za jeho administrace dosáhly poutě největšího rozkvětu a veliké slávy — a dlouhý ten čas, který od jeho odchodu utekl, nedovedl až podnes požehnanou památku jeho zatemniti. R. 1854 zvolen jest za kanovníka v Budějovicích, kdež ctěn, všeobecně vážen, mnohými hodnostmi vyznamenán dne 16. listopadu 1872 v Pánu zesnul. V pravdě důstojným nástupcem jeho byl učený a zbožný kněz

8. *Josef Schüttengruber* (1854—1857.) nar. v Kaplici 1806 a vysv. 1830. Pocházeje z rodičův zámožných, mohl velmi mnoho z vlastních prostředků pro sv. Kámen činiti. Se svým bratrem Antonínem dal kapli nad sv. Kamenem vymalovati a barevnými okny ozdobiti. Jsa vroucí ctitel sv. mučednice Konkordie, k jejíž poctě píseň složil, dal její oltář obnoviti a velikým oltářním obrazem ozdobiti. Zjednal kostelní roucha, dal opravit křížovou cestu a pořídil mnohé jiné menší věci. Škoda, že nepobyl u sv. Kamene déle. V noci 6. června 1857 vloupali se dva darebové do jeho ložnice a netknuvše ani kostelními věcmi, vzali mu z kufru 30 zl. Když se šramotem probudil a o pomoc volal, nasadil mu jeden dareba proti prsoum

dlouhý nůž, jejž administrátor chytil, pevně držel a na ruce velmi těžce se poranil. Když pak se volání o pomoc ozývalo a pomoc blížiti se zdála — utekli vrahové rychle a beze stopy. Tato smutná událost přiměla vp. Schüttengrubera, že šel k svému bratru do Kaplice na odpočinek, kde dne 25. května 1863 nábožně zemřel.

9. *Jan Ev. Matschl* (1857—1865.) nar. v Lažišťku (Schlag) 1816 a vysv. 1842 věnoval veškerou svou starost hlavně zevnějšku poutního místa. Velká věž i vížka pro sanktusník pokryty jsou bílým plechem, podloubí — v němž se ukazovaly povážlivé trhliny — jest opraveno a vysoká tašková střecha nad obydlími nahražena nižší a lehčí z bílého plechu. Úředně povolenou záměnou dostal se za faráře do Zátoně a pak do Kajova, odkudž dne 24. dubna 1871 povolán jest na věčnost. Na jeho místo přišel tedy touto záměnou zátoňský farář

10. *Bedřich Zickler* (1865—1870.) nar. v Česk. Krumlově 1816 a vysv. 1839, jenž velmi mnoho pro lepší jistotu a pohodlí v bytu zařídil, přelitím prasklého zvonu a zakoupením velikého stříbrného ciboria dlouho trvající památku si pojistil. Smrt zasáhla jej dne 18. ledna 1870. Jeho nástupce

11. *Jan Sochor* (1870—1880.) narozen v Č. Krumlově 1822, vysv. 1848, zemřel po dlouholeté bolestné nemoci dne 26. září 1880. Nynější administrátor

12. *Josef Hůlka* naroz. ve Velenovech 1851, vysvěcen 1875, ustanoven jest dne 11. prosince 1880.

IV. Bratrstvo nepoškvrněného Početí Panny Marie.

Ačkoliv teprvé jen jedno čtvrt století a několik málo let od té doby uplynulo, co sv. apoštolská Stolice článek víry o nepoškvrněném Početí Panny Marie slavně prohlásila, pokládán tento článek ve zdejší krajině již v těch dobách, kdy poutě k sv. Kamenu se začínaly, za pravý, ano mariánští ctitelové sestoupili se u sv. Kamene v bratrstvo, jež si vytklo za účel tuto tajuplnou přednost Rodičky boží důstojně uctívati. Ale bohužel bylo i toto bratrstvo v letech 1783 — když na císařský rozkaz veškerá bratrstva zrušena byla — pochováno a konečně docela zapomenuto. Vyjímaje kratičkou zprávu tištěnou r. 1688 ve spisku o sv. Kamenu, nevěděl nikdo za posledních 80 let o tomto bratrstvu ničeho. Teprvé v letě 1868 zpozorovány byly na jistém starém obrazu, jehož si před tím nikdo řádně nevšiml, dírky, skrze něž písmeny prohlédaly. Obraz byl ihned rozebrán a nalezena stará velmi dobře zachovaná listina, v níž poznán doslovný německý překlad papežského breve, nímž sv. Otec Alexandr VII. dne 19. května 1665 bratrstvo nepoškvrněného Početí u sv. Kamene schvaluje a jemu zvláštních milostí udílí. Z tohoto nálezu byl tehdejší administrátor Zickler plný radosti a jak již byl podnikavý, dal si všemožnou práci, aby toto zašlé bratrstvo zase oživil. Měl také trochu štěstí; neboť měl v Římě svého spolužáka vld. Dra. Germana Bauera, jenž byl zpovědníkem u sv. Petra. K němu obrátil se tedy vp. Zickler s prosbou, aby pro svatý Kámen veškeré duchovní prospěchy a milosti v alexandrinské bulle obsažené vymohl. Pan doktor převzal s radostí veškeré jednání a vymohl pro poutní chrám u sv. Kamene celkem čtyři breve, které v Římě pod rybářským prstenem dne 16. března 1869 vystaveny jsou. Dvě z nich týkají se poutního chrámu a sice:

1. hlavní oltář jest privilegovaným pro všecky soboty, neděle a po celý oktáv dušiček.

2. dosahují poutníci k sv. Kamenu za jistými podmínkami jistých duchovních výhod.

Ostatní dvě breve týkají se bratrstva nepoškvrněného Početí Panny Marie a sice:

1. vedlejší oltář nepoškvrněného Početí jest privilegovaným pro všecky pondělky a

2. mohou údové dosáhnouti hojných odpustků.

Listiny tyto přinesl z Říma k sv. Kamenu vdp. sekretář kláštera ve Vyšším Brodu Justin Bauer, jenž k druhotinám sv. Otce Pia IX. do Říma putoval.

Tímto stvrzením sv. Otce Pia IX. bylo staré bratrstvo k novému životu probuzeno a vp. Zickler dočkal se té radosti, že mohl několik údů do tohoto bratrstva zapsat. Za několik měsíců sklátila jej neuprosná smrt do hrobu; avšak namahání jeho jest požehnáním božím provázeno. Od té doby, co zvěčnělý pan biskup Jan Valerián Jirsík bratrstvu tomuto zvláštní stanovy dáti ráčil, přihlašují se údové velmi četně — a není také divu! Účel jest tak krásný: nepoškvrněnou Rodičku boží ústy i srdcem uctívati — povinnosti jsou tak lehké: denně jedno »Zdráva's Maria« s prosbou: »O Maria, bez poškvrny hříchu počatá, oroduj za nás!« se modliti — a duchovní výhody jsou tak veliké!

V. Dodatek.

Hlavní pouť u sv. Kamene světí se způsobem slavným v neděli po Panně Marii

Sněžné (5. srpna). Svátek ten slaví se v Církvi sv. od dob sv. Otce Liberia (352—366). Za tohoto papeže žil v Římě bohatý měšťan Jan, jehož manželka byla bezdětná. Nemajíce přirozených dědicův, odkázali veškeré své jmění Panence Marii — a žádali Ji snažně, aby jim nějak sděliti ráčila, k jakému účeli by jmění své věnovati měli. Rodička boží vyslyšela prosby jejich a zjevila jim i sv. Otci Liberiovi ve snách, aby vystavěli ke cti Její kostel na témž místě, jež sněhem označeno bude. I pokryta jest zázračně v měsíci srpnu — kdy v Římě největší horka bývají — část vrchu esquilinského čerstvým sněhem a na témž místě vystavěn jest nákladem zbožných manželů kostel a zasvěcen Panně Marii Sněžné. Kostel ten nazýván byl také kostel Liberiův (basilica Liberiana), poněvadž jej papež Liberius stavěti dal; anebo kostel větší Panny Marie (Santa Maria Maggiore), poněvadž byl tehdáž ze všech mariánských kostelů v Římě největší; anebo také Panny Marie u jesliček (Santa Maria al presepio), poněvadž se v tomto kostele větší část jeslí, v nichž Spasitel odpočíval, nachází.

116.

Kaple svatého Františka Xaveria
v zámku přímském.

Napsal c. k. místodržitelský rada Moric Lüssner.

Do okresu farního kostela probluzského v čísle předešlém popsaného náleží i ves Přím neb Přín, vzdálená 1/4 hodiny cesty z Probluze s panským zámkem, jehož Jezuité po nabytí panství přímského r. 1677 zděděného, roku 1681, jak Švenda ve svém obrazu Hradce Králové dí »prve rozbořený nyní skvostně a schopně k přebývání připravili.« Bezpochyby již tenkráte zároveň vystaviti dali zámeckou kapli, aspoň v hlavních částkách, ač teprv 24. října 1714 slavně vysvěcena byla. Kaple tato, ač zrušena co taková, zachovala se až do dob našich v stavu dosti dobrém, nachází se v přízemí, zaujímá severní křídlo zámecké, jest okrášlena malbou a oltář hlavní honosí se postavou umírajícího sv. Františka Xav., ležící v obroubení skleněném; za oltářem jest malá sakristie. Z rozsáhlosti a polohy kaple jakož i z velikého ke dvoru obráceného hlavního vchodu dá se předpokládati, že hned prvopočátečně kaple ta určena byla ne tak k potřebě domácí, jako více k pobožnostem a službám božím veřejným za valného účastenství lidu. Jest ostatně také z podání známo, že Jezuité na dvoře před kaplí tou pod lípami, které se tu ještě před 40 lety zelenaly, kázaní mívali.

Ku kapli této a k zámku náležel i zvonec, který nyní jest majetkem soukromým pana Eduarda Riedla v Hradci Králové a má nápis tento:

Rssvs: D: W: Al: Schmidt
SS: Th: Bacc: pro: ap: Cath: Ecc.
Reg: Hrad: Can: et —
Primice: V: Cons: pe: ass: F. F:

to jest:

Reverendissimus dominus Wenceslaus Alexius Schmidt
Sacrosanctae theologiae baccalaureus protonotarius apostolicus cathedralis ecclesiae
Reginae hradecensis canonicus et
Primicerius venerabilis consistorii perpetuus assesor fieri fecit.

Zdá se, že v posledním řádku na místě »pe« má státi »ep.«, což pak by mnohem podobněji znamenalo »episcopalis«.

Pod tím vidíme jakýsi štít erbovní v obvodu okrouhlém, v němž vyobrazen pes utíkající od kříže na straně levé stojícího, na němž visí hvězda; nad štítem jsou písmena W. A. S. totiž začáteční písmena jména donátorova, nad nimiž pak klobouk biskupský s šesti třapci z každé strany. Na jiném místě spatřujeme obraz umírajícího sv. Františka Xav. a pod ním: S. F. X: in. apo: t. j. Sanctus Franciscus Xaverius in apostolatu (snad mělo stát »ago:« co by pak znamenalo »in agone«). Konečně jest tu okulacený štítek s podobou zvonku, vedle něhož písmena: N. P. a pod tím: A. 1719. Průměru má zvon tento 43 1/2 cm.; jest již puklý a dle úmyslu pana majitele má s opakováním starého nápisu býti přelit a obětován kostelu probluzskému.

Dle Jungmanna (Hist. lit. čes.), J. Jirečka (Rukověť k děj. lit. čes.) pak dle Švendy donator zvonu řečeného se narodil r. 1674, byl r. 1709 farářem v Dubně, odkudž povolán býval do Hradce, aby tu při slavných příležitostech kázal, co se stalo zvlášť při pohřbu biskupa Tobiáše Bekera r. 1710.

Roku pak 1713 byl povýšen na kanovnictví hradecké. Když r. 1718 pohoršlivým spůsobem socha sv. Jana Nep. na mostě v Smiřicích byla skalena, Schmidt, byv tam vyslán, po potrestání škůdců shromážděnému lidu kázání učinil, jež potom vytištěno a lidu okolnímu bylo rozdáváno. Zemřel 16. června 1723 v 49. roku věku svého. Mimo kázání řečeného k oslavě sv. Jana Nep. vyšla od Schmidta tiskem modlicí kniha pod názvem: Duchovní důl. V Hradci Kr. 1719., pak překlad: Život vel. pat. Františka de Hieronymo z tovaryšstva Pána Ježíše ve vlašském jazyku sepsaný od P. Karla Stradiotti — »veleb. tovaryšstvu Pána Ježíše na znamení vděčnosti obětovaný«. Jak již z toho viděti lze, byl Schmidt zvláštní přítel Jezuitů, obětoval koleji hradecké mnohých darů, dal při oltáři sv. Františka Xaveria mříže železné vzdělati a t. d. a stal se i dárcem zvonu při zámecké kapli přímské použitého. Jezuité pak po jeho smrti v kostele svém dne 25. července 1723 slavné exequie konali.

117.

Filiální chrám Páně

svatého Mikuláše v Borku.

Napsal c. k. místodržitelský rada Moric Lüssner.

Kostel tento leží na konci malé vísky Borku v soudním okresu berounském mezi Suchomasty a Želkovicemi, z každé těchto obcí asi $^1/_4$ hodiny vzdálen na výšině ovládající daleké okolí. Nevyniká zvláštní úhledností stavby, pocházeje v nynější své podobě z r. 1726, kde byl dle farní knihy pamětní »postaven, obnoven a posvěcen« a kde ovšem přihlíženo především k tomu, aby potřebám vyhověl nejnutnějším.

Starší kostel zde stávavší býval asi pouze dřevěný, neb z něho zůstaly jen náhrobky a jeden zvon; nicméně se uvádí již v popisu diecése pražské 1344—50 co kostel farní v dekanátu podbrdském a platil r. 1352 desátku papežského 16 gr. V druhé polovici 14. století vykonával právo podací při něm král český, zvlášť tak učinil r. 1361 Karel IV. při dosazení Jana, kněze »de Suchomasl«, pak r. 1390 Václav IV. při jmenování Oldřicha, kapelana z Točníka, farářem.

V lodi chrámu toho dosti světlého a prostranného leží asi v prostředku náhrobník z šedého mramoru s nápisem:

»Leta 15611 (znamená bezpochyby 1562) vmrzel Pan Petr Karel z Swarowa na Suchomastech a tuto pochowan gest. Pan Buh racz milostiw byti geho mile dussi.«

Erb obsahuje ve štítu hlavu telecí s jazykem vyplazeným; nad přilbou křídlo orlicí. Jelikož kámen tento, jakož i pomníky, o nichž ještě řeč bude, týkají se majitelů Suchomasti, budiž níže, kde se zmíníme o zámku suchomastském, uvedeno, co o tom historicky známo jest.

V levo od hlavního vchodu stojí veliký pomník z červeného mramoru s podobou paní, kolem níž nápis:

»Leta panie 1604 w ponděli przed swatym Fabianem a Sebastianem vmrzela gest vrozena panj Justina Peschkowa z Lažan a na Suchomastech a tu pochowana gest oczekawage blahoslawene skrzissenj od mrtwych.«

Štít erbovní dole na desce stojící vyobrazuje tři ryby nad sebou seřaděné; nad přilbou vyčnívají dva rypáky slonové a dva praporečky. Znak ten jest totožný s erbem pánů Zeydliců a Bechyňů z Lažan.

Před kamenem tím leží v dlažbě kámen s obrazem většího a menšího pacholíka s nápisy ve dvou řádkách kolem běžícími:

»Leta 1611 vmrzel Przibik Pyntha Bukowansky z Bukowan syn vrozeneho a stateczneho rytirze pana Adama Bukowanskeho z Bukowan a na Suchomastech a tuto odpocziwa.«

»Leta 1612 vmrzel Zdenek Stiastny Bukowansky Pyntha z Bukowan tez syn vrozeneho a stateczneho rytirze pana Adama Bukowanskeho Pynthy z Bukowan a na Suchomastech take tuto odpocziwa.«

Dle pamětní knihy farní nacházeti se má pod kamenem tímto krypta. Hned vedle leží menší náhrobník, který nese kolem obrazu dítěte v peřinkách nápis:

»Leta 1612 vmrzel syn vrozeneho a stateczneho rytirze pana Adama Bukowanskeho Pynthy z Bukowan a tuto odpocziwa.«

Znak Bukovanský na uvedených kamenech vytesaný skládá se ze štítu na čtvero polí rozděleného, z kterýchžto tři jsou prázdná

a pouze ve čtvrtém v levo vyobrazen jest džbán s ouškem, který se pak na přilbici opakuje, jen že zde z něho vychází tré per pštrosových.

Nedaleko od kamene posléz uvedeného nacházejí se v dlažbě tři náhrobníky rodiny Švabů z Chvatliny, usedlé v blízkých Želkovicích, s nápisy těmito:

» . . vrozeny pan Zygmund sswab z chwatliny a tuto pochowan gest pan buh racz milostiw byti geho dussi.«

»Leta pane 1601 w nedely genz slowe krzizowa 27. dne mniesycze mage vmrzel gest vrozeny pan Jan sswab z chwatliny a w Zelkowicich a tuto gest pochowan pan buh racz geho mile dussi milostiw beyti.«

»Leta pane 160†2 w sstwrtek po nowym letie 3. dne miesycze ledna vmrzela gest vrozena pani Ludmila sswabowa zalez. z chwatliny a tuto gest pochowana pan buh racz mile dussi gegi milostiw byti.«

Erb na kamenech těch skládá se z otevřené brány, vedle které dvě věže stojí, nad nimi pak pes běžící.

Zvonice stojí mimo hřbitova kolem kostela se rozprostírajícího na pahorku a skládá se z podezdívky kamenné, pak ze dřeva a chová v sobě dva zvony, z nichž však právě starší tak nepříznivě jest pověšen, že se nápis úplně přečísti nedá, zní pak:

»Anno M. Ccccclrvii en ego campana nunquam pronuncio vana » » » qui me fecit magister bartholomeus nomen habet in nova civitate pragensi.«

Ovšem jsou, jak se podobá, nepřístupná slova méně důležitá a z jiných nápisů podobných známa. Průměr 88 cm.

Zvon druhý jest novější a čteme na něm slova:

»CVnCtIs flDeLIbVs gratIaM sonat
(chronogramm, který dává letopočet 1764)
Maria Anna comes de Bubna et
Lititz nata comes de Michna
et Weitzenau fieri fecit per magistrum Vitum Ignatium
Dietrich Neo Pragae.«

(Nad tím známé znaky hrabat z Bubna pak z Michny.)

Na straně druhé kříž a slova:

»S. Johanni et Paulo dicatum.«

(Průměr 104 cm.)

Z Borku, jak řečeno, jen asi čtvrt hodiny vzdálena leží severovýchodně v údolí obec Suchomasty v krajině příjemné, okrášlené zámkem úhledným, obklíčeným půvabným parkem. »Suchomasly v Tetinsce« uvádějí se již r. 1088, kde král Vratislav, zakládaje kostel kolegiátní na Vyšehradě, daroval jemu mezi jiným: »Suchomazleh de terra ad duo aratra cum campanariis Milon, Zlava, Tronae,« a královna Kunhuta poskytnula špitálu sv. Františka v Praze jisté polnosti tamtéž r. 1271. R. 1450 uvádí se Jan Sláma z Bitova a ze Suchomast, jelikož koupili Burian a Jan bratří z Valdeka v Ohraženicích právo po Marketě, manželce jmenovaného. Asi od konce 15. století sídlili na Suchomastech Karlové ze Svárova, z nichž připomíná se Petr Karel ze Svárova † 1562, jehož pomník hrobový jsme našli v kostele boreckém. Jeho syn a dědic Václav starší dostal s manželkou Lidmilou Muchkovnou z Bukova statky Osek a Těnovice. Tato zemřela r. 1615 a jest pochována ve farním kostele v Těnovicích, kdež náhrobek její se zachoval. Syn Václava totiž, Petr Tobiáš, prodal Suchomasty, jež mu otec za živobytí postoupil, nabyv s manželkou roz. Hradištskou z Hořovic († 1641) statků Hradiště, Vildštejna a Domyslic. Koupí a prodejem r. 1600 v pondělí po památce všech Svatých přešly tvrz Suchomasté se vsí, ves Svinaře, Hodyně (s jedním člověkem) ve vsi Lhotě Žebrákové, co tu má, podací kostela na Borku a t. d. na paní Justinu Pešíkovou z Lažan a na Bezdějicích za 1100 kop míš. Hrobový kámen paní té jsme již uvedli a popsali.

Již roku 1610 byl pánem na Suchomastech Adam Bukovanský z Bukovan, jehož památku v kostele boreckém zachovali pomníky tří dětí jeho. Jelikož však r. 1618—20 v bouřích stavovských stál k straně krále Bedřicha falckého, ztratil po bitvě bělohorské Suchomasty a Bikoš, kteréž r. 1623 za 17.300 kop gr. koupila Dorota z Říčan, manželka Jana Litvína z Říčan, který roku 1634 Suchomasty po ní zdědil, ale bez potomků zemřel. Další majitelé statku tohoto jsou již odjinud známi.

Zámek nynější nestojí prý na místě původní tvrze starší, kdysi ve vojně zničené, neb tato nacházeti se měla ve vsi na pozemcích dominikálních, kde se nyní vícero dřevěných stavení pospolu vidí, pod kterými ještě sklepy staré tvrze se zachovaly.

Dle pamětní knihy fary borecké a dle topografie Somrovy nynější zámek vystavěn býti měl okolo r. 1540 Petrem Karlem ze Svárova. Za důkaz uvedeno, že při jisté stavbě v zámku našli gotické pažení s nápisem: »Svarov z Svarova Pan na Suchomastě« a pažení to prý ještě nyní ve sklepě nacházeti se má. I tázal jsem se na kámen tento a byl jsem uveden k dolejšímu vchodu

do sklepa, kde skutečně v paženi vytesán jest nápis úplně zachovalý, který však nikoliv neobsahuje slova výše uvedená, nýbrž pouze písmena:

A N 7 S N 7 W

Vyložiti, co vlastně znamení tato vyznačovati mají, ovšem se mně nepodařilo, ač soudím dle tvaru písmen, že pocházejí z první polovice století 16.

Co zvláštnost budiž ještě podotknuto, že v panském lese blíže Suchomast se nachází starý, zapomenutý a vysokými borovicemi porostlý hřbitov židovský s pomníky tvaru obvyklého, z kterých ovšem již mnoho odvezeno a k stavbám použito bylo.

Oprava: V čísle 5. Methoda:

Str. 49. sloupec 2. řádka 4. místo *Držinského* čti *Przinského.*
„ 52. „ 1. „ 26. „ 1611 „ 1677.

Sloh renaissanční.

Piše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

(Jednotlivé částky stavební.)

Jednotlivé částky stavební, jako jsou sloupy, pilíře, oblouky a kladí, přijmula renaissance buď z antiky hotové, anebo pro své potřeby si je znovu vytvořila. Prvorenaissance se zálibou užívala *svobodně stojících sloupů*, které bezprostředně nesli oblouk a klenbu nad tím se vypínající, k čemuž ostatně docílení dekorativního článkování; stál-li však dosud svobodně, kombinován byl s pevnou soustavou pilířovou.

Oblouky a pilíře obklopovány jsou různým *kladím* dekorativním, pro veliké

(Obr. 280.) Z portálu kostela S. Maria de' Miracoli v Benátkách.

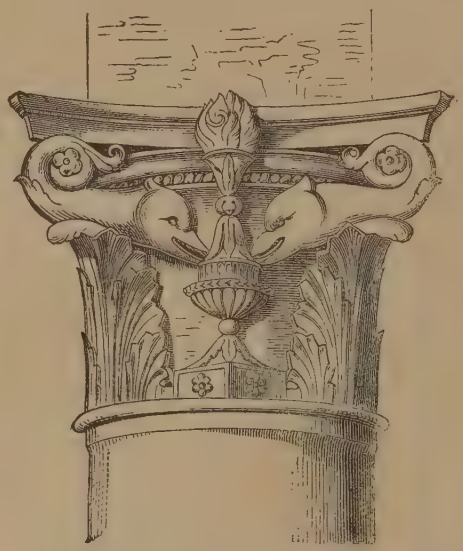

(Obr. 281.) Florentinská hlavice sloupová.

i starokřesťanská basilika, i románská soustava opravňovala. Klenbou s oblouky a sloupy dalo se co nejpříznivěji docíliti rozdělení prostory a světla. Řídčeji užívalo se prostých *čtver- neb osmihranných pilířů* bez polosloupů a pilastrů. Benátská architektura mramorová a severoitalská architektura cihlová zavdala podnět k vývinu *pilíře bohatě článkovaného.*

Velká prostornost renaissance rozkvětlé podmiňovala však mohutné podpory a tak sloup svobodně stojící ustupoval vždy více pilíři. Sloup nyní, co poloviční neb tříčtvrteční stavěl se před pilíř a ku stěnám na otvory při budovách renaissančních nezbytným. Základního tohoto tvaru užila renaissance v různých rozměrech a způsobem nejprostějším i nejbohatším.

Antických řádů stavebních celkem a v podrobnostech užívalo se s velkou volností a svobodou, zejména v době prvorenaissanční. V době rozkvětu téhož slohu, zvláště v druhé polovici XVI. st. počínáno si však přísněji a úzkostlivě s jednotlivými řády antickými. O poměrech sloupů a rozestavení pilastrů s kladím lze obecně stanoviti, že mezisloupí v době prvorenaissance bylo tvaru víc kva-

dratického, v rozkvětu pak téhož slohu tvaru štíhlejšího.

V době prvorenaissance *dorského* a *jonského slohu* zřídka se užívalo. Renaissance nejvíce si oblibovala v *řádu korintském*, článkování však bývá mnohem jemnější, více i dříku pilastrovému dostalo se bohatého vyozdobení ornamentálního. (Ob. 282.)

Hlavice sloupů a pilastrů v době prvorenaissanční zřídka ukazují přísnou ústrojnost hlavic římských. Přidržovali se více hlavic svobodně tvořených z antiky římské, které

(Obr. 282.) Obložení stěn z kostela S. Croce ve Florencii.

konturou než modellováním účinkující. Na památnících se zvláštní nádherou provedených dostává se i dříku ozdob, tak že sloup přeměňuje se v dřík kandelábru, zejmena při menších předmětech dekorativních. Zhusta velice zdokonalili. Spodní částka skládá se mnohdy pouze ze čtvero listů kalich tvořících; na místě volut vyskytují se delfinové, draci, květiny, lidské postavy a j. Listí akantové vyměňuje se zhusta za palmetty, pod

hlavicí mnohdy obíhá páska ornamentovaná. (Ob. 280, 281.)

Také třídílné kladí dopouští plnou svobodu v mezích tvaru zděděného. Dekoraci vlysu lze mnohonásobným způsobem prováděti. Vodorovně běžícího ornamentu úponkového, kolmo se vyvinujících anthemionů, festonů, štítů, znaků, figurálního vyzdobení, prostých desk do obroubené plochy zasazených jest zde užito, aniž by vlysu dostalo se úmyslně výrazu různícího se podstatně od dříku pilastrového. (Ob. 282.)

V době rozkvětu slohu renaissančního ubývá stále chuti po ozdobách. Sloh přímo přidržuje se antiky s hladkými plochami a pravidelnou hlavicí. I zde větší rozměry měly vliv podstatný. Kostra architektonická vyniká zase významněji a skromněji, dělíc se opět více od ploch dekoraci věnovaných.

Plochy stěn na venek dopouštějí mnohonásobnější různost v provedení, nežli v jiných složích možno jest, podle toho, vyjadřuje-li se více důležitost struktivní nebo pouhá náplň. Nesčíslné způsoby a stupně těchto tvarů povstávají mezi zdí z tesaného kamene hmotně zbudovanou, a úplným pokrytím vlastního jádra konstruktivního obložením nevyjádřujícím jednotlivě články.

Při stěně *rustikované* má zjednati se platnost kamenu, co materiálu pevnému, tlaku vzdorujícímu. Při stěně *obložené* má vynikati krása materialu (barva, textura). Inkrustace není vázána na žádné spárování konstruktivní, nýbrž pohybuje se svobodně v plochách větších nebo menších, kostrou architektonickou určených.

Při *stavbě z cihel* vyvinul se nový způsob slohu, antickému zcela neznámý, spojováním stěn s ramcem je obklopujícím, přetvořením architektury pilastrů a kladí, a kladením vrstev, jak materiál podmiňoval.

Při stavbách *omítkou* opatřených nápodobují se tvary dříve uvedené. V době rozkvětu slohu renaissančního zůstavují se omítnuté plochy hladké, rustika a článkování rámců se nápodobuje, aniž by se tím docílilo více nad dojem nahého tvaru.

Literatura.

Nebeský lékař Kristus Ježíš v zázračném svém obraze v kostele děkanském v Chrudimi. Na základě historických pramenů vzdělal *Jan Svoboda*, děkan v Kolíně. V Kolíně u Paka a Nedvídka.

Vdp. spisovatel, rodák chrudimský, obral si za předmět bádání svého známý obraz božského Vykupitele v Chrudimi a věnoval předmětu tolik píle, že s nashromážděného materiálu povstala celá kniha 142 stran velké 8°. Jest třeba veliké lásky, věnovati jedinému předmětu tolik času a píle. Za to však pokochá se čtenář podrobnostmi, které jen v tak zevrubných monografiích se vyskytují. K pěknému popisu přidáno několik velezajímavých vyobrazení: Vyobrazení města Chrudimi ze 16. a 18. století, pravý obraz božského Vykupitele v Chrudimském chrámu, průčelí kostela chrudimského, podobizna děkana Samuele Hataše, starý obraz od Slatinanských do Chrudimi darovaný. Kolín ze strany nádražní, kostnice kolínská. Takovým způsobem nejlépe zavděčil se vdp. děkan nejen rodišti svému, nýbrž vlasti povšechné, zůstaviv památku všem krajanům svým.

Dějiny kaple Rodičky Boží v Kolíně. Sepsal *Jan Svoboda*, děkan v Kolíně. Malá 8°. 1882.

»Nemalou to bývá pochoutkou upřímnému vlastenci, když se příležitost naskytne, že se může obeznámiti se spolehlivými dějinami toho neb onoho města své drahé vlasti.

S vděčností přijímá takové zprávy minulosti a blahořečí v duchu tomu, jehož snahou minulost též budoucnosti byla zachována. Bych v tom ohledu také něčím přispěl, hned při svém nastoupení do Kolína za kaplana l. P. 1848 pilně jsem pátral po událostech místních, do denníku jako včelka do oulu je zanášeje, bych budoucnosti je zachoval a občas jiným z toho něco za dárek zdělioval.«

Z milých těchto slov, jimiž předmluva spisu 96 stran čítajícího počíná, dovede si čtenář živě představiti celou osobnost vdp. spisovatele. Co pravý duchovní pastýř usadil se u stáda svého, věnovav mu celé životní kněžské. Jako starý strom zapustil kořeny do půdy, s kterou srostl. Miluje svou osadu, jelikož se stal jejím otcem. Jako každé dítě za částku svého stádce považuje, i každý kámen jest mu milý. Na všem lpí pot vlastní práce. A za ta léta práce nasbíral materiálu, že vyplnil tím několik knih, které děkanství chová. Částečku těchto zápisků zajímavých uspořádal ve spis tuto uvedený.

Dašice a přifařené obce. Sepsal *Josef Nechvíle*, farář v Dašicích. V Pardubicích 1882 u F. V. Hoblíka. 8.° Str. 96.

Jméno chvalně známého a pilného spisovatele jest čtenářům »Methoda« z četných jeho monografií tuto uveřejněných dostatečně známo, a není třeba rezepisovati se o ceně této monografie. Jest důkladná, jasná a věcně psaná, vlastnosti to, jimiž veškeré literární práce plodného a obětovného spisovatele vynikají.

Bývalý Paulánský klášter nejsv. Trojice u Nové Bystřice. Monografie od faráře *Jos. Mrštíka.* 1883.

Každý farář jest přirozeným konservátorem a historiografem své osady. Pamětní knihy farní jsou toho doklady. Horlivý dp. farář klášterský hned po dosazení na svou faru s láskou ujal se kostela, zvelebiv jej jednak náležitou oslavou služeb Božích zřízením jednoty cyrillské, jednak přiměřenou opravou a úpravou svatyně. Učiniv takto zadost úkolu prvnímu, sepsáním důkladné monografie čestně zastal též úřad druhý. Řeč spisu jeho jest správná, sloh uhlazený. Příklad utěšený buď hojně následován.

Chrám Matky Boží na Náměti v Hoře Kutné. Studie *Jiřího Zacha.* 1882.

V roční zprávě c. k. vyš. reálných škol a reál. gymnasia v Hoře Kutné vydal ředitel téhož ústavu obšírnou monografii chrámu Matky Boží na Náměti. Část historickou pojednává na 22 stranách; vypsání stavby na 7 stranách s důkladností znalce odborného. K popisu přidal pět velkých listů s nákresy autografovanými, na nichž se vyobrazuje půdorys, průsek podélní, průsek příční, průsek lodi boční, hlavní detail a průčelí kostela. Každý odborník zůstane panu řediteli k nemalým díkům zavázán za práci takové ceny. Jediné přání zbývá, aby v práci započaté pokračoval, pokud veškeré památky kutnohorské, zejmena z oboru architektury, nebudou stejným způsobem uveřejněny. Tím napraveno bude, co Grueber svými publikacemi pokazil a spisovatelé s velikým vděkem čerpati budou ze zdrojů čistých. Toť jediná cesta možné nápravy. »Method« s vděkem uveřejní výsledky svědomité práce, budou-li mu svěřeny.

Monstrance Kutnohorská s nákresem v přirozené velikosti od *Jiřího Zacha.*

S toutéž důkladností jedná p. spisovatel o kutnohorské monstranci ve výroční zprávě za rok 1881. Bude-li tímto směrem pokračováno, literatura umělecká vlasti naší obohatí se plody, jimž ceny neubyde.

Lehner.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Benedikta Büehse, děkana v Krásné Lípě. — Patenka k nemocným: pro vp. Fr. Königa, zámeckého kaplana v Hanšpachu. — Nádobka na sv. olej: pro vp. Fr. Königa, zámeckého kaplana v Hanšpachu. — Kaditelnice: pro dp. Jos Kováře, faráře ve Vlastibořicích. — Konvičky mešní: pro dp. Karla Rudišra, faráře v Konojedech a pro dp. Václ. Frintu, administr. v Černilově.

Rozličné. Kříže: pro dp. Karla Vondrušku, bohoslovce v Praze a pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holici. — Missal: pro vys. uroz. pana hraběte Herbersteina v Libochovicích. — Dvě sošky Marie: pro vys. uroz. paní hraběnku Lažanskou v Praze. — Obrazy: pro vp. Ferd. Harnu, kaplana v Holicí a pro dp. Jos. Siručka, faráře v Lidicích. — Zvonky harmonické: pro dp. Josefa Kováře, faráře ve Vlastibořicích, pro dp. Karla Rudišra, faráře v Konojedech, pro dp. Jos. Cikána faráře v Radobicích a pro dp. Václ. Frintu, admstr. v Černilově — Berlička jubilejní: pro dp. Dam. Šimůnka, faráře v Chousníku. — Forma na pečení hostií: pro dp. Fr. Zuklína, faráře v Hřensku. — Zvonek ku sakristii: pro vdp. Jos. Sedláčka, děkana v Král. Dvoře.

Paramenty. Kasule: bílá pro dp. Jana Vlka, koop. v Třesti a pro dp. Ant. Špálé, faráře v Mirošově; bohatě vyšívaná pro blahor. paní Šebkovou v Praze; červená pro dp. Štěp. Pittnera, faráře v Libeznicích a bílá pro dp. Jos. Cikána, faráře v Radobicích. — Pluvialy: bílý pro Její Jasnosť vys. uroz. pí. kněžnu Schwarzenbergovou na Vorlíku a slavnostní pro vp. Jos. Kittnera, kooperatora v Jimramově. — Pláštíky na ciborium: pro Její Jasnosť vys. uroz. pí. kněžnu Schwarzenbergovou na Vorlíku; pro sl. zádušní úřad v Praze pro chrám Páně sv. Haštala a pro dp. Václ. Dvořáka, faráře v Bukovsku. — Štoly: pro dp. Ant. Černovického, faráře v Křinci; pro dp. Ant. Duška, faráře v Charvatci, pro vdp. Fr. Černohouze, děkana v Dobrovicích a pro dp. Petra Götze, faráře v Strážově. — Bursy k nemocným: pro dp. Vojt. Böhma, faráře u sv. Ducha v Praze; pro dp. Karla Rudišra, faráře v Konojedech; pro blahor. sl. Rohlenovu v Praze; pro dp. Mat. Duška, faráře v Charvatci a pro důst. farní úřad v Zahořanech. — Vela: pro vys. uroz. pí. baronku Villani v Střížkově; tři pro Její Jasnosť vys. uroz. pí. kněžnu Schwarzenbergovou na Vorlíku; pro vdp. Fr. Černohouze, děkana v Dobrovicích a pro dp. Václ. Dvořáka, faráře v Bukovsku. — Antipendium: pro dp. Václ. Hoňka, faráře v Něm. Rybné a pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicagu v Americe.

Prádlo kostelní. Korporale vyšívané: pro vp. Fr. Horáčka, kaplana v Čimelicích; dvě rochety pro dp. Fr. Kováře, faráře ve Vlastibořicích; čtyry rochety, dvě alby a jiné věci pro vdp. Fr, Černohouze, děkana v Dobrovicích; korporale-humerale a cingula pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úherci; plachty oltářní pro vys. důstp. dra. Mik. Karlacha, síd. kanovníka na Vyšehradě.

Rozličné. Koberec: pro dp. Václ. Hoňka, faráře v Něm. Rybné; šatičky na sošku Panny Marie pro ctih. Elisabetinky v Praze.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalich: dp. Ant. Donát, admstr. ve Valkeřicích; stříbrný dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe. — Ciborium: dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe. — Pozlacení kalichů: dp. Jan Auer, farář v Šáfově a dp. Petr Götz, farář v Strážově. — Nádobky tři pohromadě na sv. oleje: dp. Petr Götz, farář v Strážově.

Paramenty. Kasule: bílou bohatě vyšívanau, zelenou a dvě černé dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe; bohatě vyšívanou vp. Karel Papoušek, zám. kaplan v Třebíči. — Prápor spolkový nádherny: dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe. — Korouhve kostelní: dp. Jos. Sochor, farář v Křtálku na Moravě.

Drobné zprávy.

Chrám sv.-Vítský. (Zemský příspěvek na stavbu.) Rozpočtovému výboru na sněmě zemském byla jednotou sv.-Vítskou podána žádost tohoto znění:

Slavný sněme království českého!

Před valnou řadou let, když metropolitní chrám království Českého, dóm sv. Víta na hradě Pražském, který v sobě chová ostatky téměř všech patronův země České, jakož i tělesné pozůstatky tak mnohých veleslavných panovníkův našich, jak se zdálo, poznenáhle vždy více se rozpadával, sestoupilo se několik spanilomyslných a vlasteneckých mužův, a ti založivše Jednotu pro dostavění velechrámu sv. Víta v Praze, podnikli veliký úkol, aby tento staroslavný historický pomník stavitelský před úplnou zkázou byl zachráněn.

Mužové tito s celou jistotou spolehali na všestranné obětovné účastenství obyvatelstva, jakož i — poněvadž sebe rozšířenější přízeň soukromníkův a sborův není s to, aby potřebných prostředků poskytla k dosažení vytčeného cíle — na účinnou podporu zastupitelstev zemských a říšských.

Připomenutým způsobem založená Pražská Jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta dle prvních výsledků své činnosti nabyla přesvědčení, že takovýmto všestranným spolupůsobením v nedlouhém čase velkolepý tento podnik bude moci k místu přiveden býti. Naděje tato nebyla planou a z části vyplnila se.

Podniku od početí a založení Jednoty až do konce roku 1882 dostalo se na příspěvcích od zakladatelův, členův a příznivcův, jakož i odkazy 504.000 zl., od Jeho cís. kr. ap. Veličenstva i ode členů nejvyššího císařského domu 138.000 zl., podpory zemské a říšské 440.000 zl., úhrnem 1,082.000 zl.

Bohužel při pracích podniknutých na obnovu velechrámu ukázalo se, že pohromy na starodávné části jeho jsou podstatně větší a rozsáhlejší, než bylo lze předvídati. A tak stalo se, že teprvé po 14letém usilování, napnutím veškerých sil a nákladem 720.800 zl. podařilo se dokonati obnovu a opravu té části, ježto pochází z věku Karla IV.

Ačkoliv sumu tuto v poměru k vykonaným pracím za malou sluší pokládati a to tak, že nestranný soudce Jednotě nemůže chvály nevzdáti, ježto pokud lze bylo, s všelikou šetrností si počínala: přece tyto výlohy při obmezených prostředcích Jednoty vzhledem k další stavbě působily nepříznivě.

Teprve od roku 1877 možno bylo přikročiti ku provedení druhé a sice hlavní části, totiž k rozšíření dómu v tom způsobu, jaký zakladatelům jeho na mysli tanul.

Dle rozpočtu, v letošním roce od stavitele dómu sestaveného, k úplnému vystavení, počítajíce v to figuralní okrasy, bude potřebí ještě sumy 1,606.208 zl. — v obnosu tomto nejsou však započteny výlohy na vybudování vysoké věže, čehož na pozdější čas nebude lze odkládati.

Uznáníhodná obětivá úslužnost vždy věrné metropolitní kapitoly k tomu přispěla, že za posledních let hraničící stavení mohla stržena býti, a tudíž nestávalo by nyní žádné podstatné překážky, by další stavba všemi silami prospívala, jen kdyby Jednota potřebných prostředků k zvětšené činnosti po ruce měla.

Bohužel prostředků těchto se nedostává a právě teď jest stav Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta v Praze nepříznivější, nežli byl po veškerý čas opravních prací.

Poskytnutá možnost ku rozmnožení stavební činnosti přiměla Jednotu sv.-Vítskou, že za posledních let s veškerou rázností o pokračování v nové stavbě bylo usilováno, takže v tomto směru nákladem 370.000 zl. znamenitých úspěchů dosaženo.

Tím však skoro všeliké zálohy Jednoty jsou vyčerpány.

Při konci roku 1882 obnášelo veškeré jmění, papíry cenné počítajíc v běžných cenách 55.745 zl. 37 kr., příjmy roku 1883 páčí se na 44.950 zl., což činí dohromady 100.695 zl. 37 kr., z kteréž částky ku krytí výloh pro letošní periodu 70.000 zl. určeno, tak že koncem roku 1883 pouze 30.695 zl. 37 kr. vybývati bude. V sumě této obsaženo jest však 18.243 zl. 90 kr., z nichž částečně požitek odkazy, jednotlivým osobám přikázán, částečně věnován určitým předmětům (na oltář, okna s malbami atd.) a tudíž Jednotě roku 1884 pouze 12.451 zl. 47 kr. k volnému použití zbývá. Nerozmnoží-li se příjmy v budoucím roce nad míru normalního důchodu v obnosu asi 45.000 zl., a tudíž v roce 1884 by pouze asi 57.000 zl. zbývalo na vydání, nastaly by nehody velice žalostné, kteréž by za příštích let obmezených na běžný normalní důchod 45.000 zl. ještě přibývalo.

Stavební činnost v roce 1884 a tím více za potomních let musela by se obmeziti a mnoho dělníkův osvědčených a vycvičených museli bychom propustiti, jichž by se po případě, že by se později činnost při stavbě zase zvýšila, nikdy v té způsobě nebylo lze doplniti. Podle nabyté zkušenosti jakmile by činnost při stavbě ochabla, ovšem i obecenstvo by ochladlo a přízeň lidu k podniku tak důležitému velice by oslabla. Rozumí se samo sebou, že by tudy finanční prostředky Jednoty opět citelnou ujmu utrpěly. Vše-

liké tyto pohromy znamenaly by právě tolik co úpadek celého vlasteneckého podniku našeho.

Jak již na počátku připomenuto, co nejdříve z technických ohledův bude nutno, podniknouti též obnovu a vybudování vysoké věže, jelikož tato věž jakož i jižní loď křížová, pokud jí stává, požárem a jinakými zevnějšími příhodami, jakož i za příčinou vadné konstrukce v té míře utrpěly, že má-li další vybudování věže a sklenutí křížové lodi býti umožněno, rozmanité úpravy na věži třeba podniknouti.

Na rozpínacím pasu nad klenbou sv. Václava, nalezá se střední pilíř, pozůstalý to zavěrák křížové lodi. Netoliko dotčený pilíř a druhý na severní straně vybudovaný, alebrž i severozápadní roh vysoké věže nutno z většího dílu odkliditi, nově vzdělati a sesíliti. Za té příležitosti třeba zvláště rekonstrukci posledního pilíře u věže opatřiti, ježto při něm náležité sesílení, jež u všech jiných rohů věže nalezáme, naprosto se pohřešuje a státi se musí prve než podnikne se budování a zejmena klenba této křížové lodi.

Stavební mistr dómu a s ním zároveň architekti a stavitelé, — od ředitelstva přidružení k dotyčné komisi jednomyslně zůstali na tom, že tato rekonstrukce přiměřeným bezpečným způsobem jen tehdy se podaří, budou-li nynější před časy pouze prozatím zřízený přístřešek na věži jakož i část tohoto rohu věže příliš vyčnívající — a sice 14 sáhů s hůry odklizeny.

Jak mile na věži sv.-Vítské odstraněn bude přístřešek, jímž povšechný obraz hlavního města Prahy od věkův nabýval významného rázu, vznešený dojem, kterým Hradčany se svým královským hradem a chrámem každého navštěvovatele uchvacují, vysoce utrpí a lid sám bude pak zajisté důrazně žádati, aby věž co nejspíše přiměřeným krovem korunovanou mohl viděti.

Ze všeho vychází na jevo, že Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta v Praze všemi silami snažiti se musí o rozmnožení svých příjmův, ač nemá-li celý podnik valně poškozen býti. —

Obecenstvo, — jak výše uvedená suma darů svědčí, uznává v plné míře nutnost a čestnou povinnost vlasteneckou, by velechrám vystavěn byl; nelze však očekávati, že při nynějších rozsáhlých sbírkách na jiné podniky, jako Národní divadlo, hlavně na rychlé vystavení po vyhoření jeho, a teď na německé divadlo a školské matice obou národností, které z části pro svůj politický ráz u lidu velké obliby docházejí, se příspěvky rozmnoží; ano Jednotě sv.-Vítské bude se velice o to přičiniti, by příjmy z těchto pramenů plynoucí na stejné výši udržela; státní subvence pak, která v letech 1871—1876 v obnosu ročních 20.000 zl. byla udělována, od roku 1877 na 10.000 zl. zmenšena jest.

Ředitelstvu Jednoty pro dostavění chrámu svat. Víta nezbývá v tomto nesnadném postavení leč jediná cesta, kterou s plnou důvěrou ve šťastný výsledek nastupuje; obrací se s prosbou na zástupce království Českého, by slavný sněm ráčil

a) maje na zřeteli, že podnikem tímto mnohým domácím umělcům příležitost se poskytuje k vycvičení se a zdokonalení ve svém umění, jakož i k použití nabyté umělosti,

b) maje na zřeteli, že četní pracovníci stavu řemeslnického výživu nalezají při této stavbě, zároveň též řádné cvičenosti nabývají,

c) maje na zřeteli, že Jednotě sv.-Vítské v nejbližších letech nastávají velké výlohy stavbami a hlavně zamýšleným zbudováním věže, posléze pak

d) maje na slušné úvaze, vznešený význam velechrámu sv. Víta v náboženském, historickém a kulturním ohledu vůbec a zvláště však pro král. České, dosavadní udělovanou subvenci ročních 10.000 zl. ze zemských prostředků dle svého nejlepšího uznání při měřeně zvýšiti.

V Praze, 12. července 1883.

František hrabě Thun-Hohenstein, předseda.

Žádost tato sv-Vítské jednoty byla v rozpočtové komisí příznivě přijata a usneseno učiniti sněmu návrh, aby se povolil na dostavění velechrámu roční příspěvek 50.000 zl., a to na tři následující léta. Architekt Josef Mocker byl ku poradě pozván a přednesl potřebná vysvětlení, načež velká část poslanců českých na staveniště se dostavila, obnovu starého chrámu a počatou stavbu novou se všemi plány, modelly, sbírkami a dílnami si prohlédla. Tato veselá novina potěší každého vlastimila. Jest naděje, že i říšská rada zvýší roční subvenci z 10.000 na 50.000 zl. Pak ta krásná stavba, chlouba národa českého, rychle poroste a dá-li Bůh dočkáme se celého, velkolepého chrámu sv.-Vítského.

V Kutné Hoře pokračují obnovy tamních památek utěšeně, pokud toho ovšem skromné prostředky dopouštějí. Při poslední krátké návštěvě potěšil se nemálo redaktor z prací, které dosud vyvedeny byly. *Chrámu sv. Panny Barbory* dostalo se prozatím takové opravy střechy, že proti deštům bezpečně jest chráněn. Kružba oken soustavně počíná se opravovati a vyměňovati. U vnitř stkví se již jedna kaple v úplné polychromní obnově, kterou Petr Maixner svědomitě a důkladně provedl. Kéž »Vocelu« dostane se hojnější podpory, aby i v jiných kaplích mohl pokračovati. Až jednou i tato vnitřní okrasa celkem zase odkryta a obnovena bude, chrám sv. Panny Barbory bude míti dvojnásobnou cenu. Obnovené lavice a skládací oltáře jsou skutečnou okrasou svatyně. Jest ovšem již svrchovaně třeba, aby za pomoci státní i zemské rychle zahájena byla obnova architektury vnější, nemá-li budova pohromám povětrnosti podlehnouti. — *V kostele arciděkanském* dostalo se znamenitému obrazu práce vypuklé přiměřeného místa, takže i krása i velikost díla zřetelně před oči se staví. Přáti si jest, aby velebný svatostánek zastkvěl se polychromní ozdobou. — Také hřbitovní kostel *nejsv. Trojice* důkladně se obnovuje. Obdržel novou střechu a nyní i na vnitřek dojde. Vdp. arciděkan miluje a opatruje ty své kostely jako zřítelnice vlastních očí. Při takové lásce bohdá! se podaří vše nejen zachovati, nýbrž i zvelebiti. Obětovné Kutné Hoře redaktor od

srdce přeje, aby se jí vrátily staré, dobré časy. Šlechetní předkové uměli bohaté hřivny vynakládati na díla, která jsou pýchou a chloubou vlasti. A potomkové se neodrodili. Láska k umění u nich nevymřela. Zdař Bůh! k dalším podnikům ku slávě Církve a vlasti.

Obnova děkanského chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně rovněž utěšeně pokračuje. Šest opěracích oblouků s příslušnými opěráky, fialami a chrliči na půlnoční a východní straně šťastně a krásně jest provedeno nákladem 1000 zl. přesahujícím, které sebral místní spolek pro obnovu chrámu sv. Bartoloměje. Není žádné pochybnosti, že při takové obětovnosti veškerá obnova zevnějšku i vnitřku zdárně se provede. Velepamátný chrám toho plnou měrou zasluhuje. Předmět není tak rozsáhlý, aby při soustavném postupu práce nedalo se toho docíliti. Vdp. děkan Svoboda jest rozeným stavitelem. Jediným jeho přáním na světě jest, aby se dočkal dokonání díla, pro které žije Pán Bůh mu té radosti Simeonské neodepře.

Národní museum. Konečně dojde ku stavbě důstojného musea národního, jehož nutná potřeba již tolik let se uznává. Rozpravu o tak důležité pro celou zem věci zahájil v budžetním výboru dr. *Rieger* seznámiv komissí s dosavádními vyjednáváními, jež se vlekou po celá dvě desítiletí. První návrh učinil r. 1864 tehdejší poslanec Šáry, který podepsán byl jednomyslně od poslanců českých i německých. Dr. Herbst, podpisuje tehdáž listinu, výslovně podotknul: »Tento podpis přijde na milion«. Řečník líčil vřele a s přesvědčením nalehavou potřebu nové budovy musejní, v níž by vzácné poklady vlasti bezpečně uloženy byly, jelikož dosavádní budovu třeba ze dne na den podpírati kládami, což při tak četné návštěvě cizinců i domácích dělá malou čest bohaté a velké zemi české, pokladům pak zde nahromaděným stálé nebezpečenství hrozí. Navrhuje tedy, aby na základě dřívějších úchval sněmovních přípravy konaly se k nutné stavbě nové budovy musejní. — Poslanec *Wolfrum* mluvil proti tomu ze stanoviska finančního a snažil se seslabiti důvody uvedené. — Také poslanec *Sobotka* nesouhlasil s návrhem Riegerovým a nevhodně snažil se stavbu nového musea celé zemi potřebnou a užitečnou slučovati s otázkou letního divadla německého. Řádnou odpověď nezůstal mu dlužen *hrabě Thun*, s důrazem vlastenecky poukázav na podstatný rozdíl v potřebě obou ústavů. Čest vlasti toho žádá, aby konečně zbudováno bylo stavení skutečným poměrům odpovídající. Po něm ujal se slova předseda komise hrabě *Clam-Martinic*. Jest dvojnásobně oprávněn jakožto předseda české společnosti musejní poukázati na nebezpečí, které by povstati mohlo z opětného odročení záležitosti. Slovy přesvědčujícími hleděl veškeré členy komise utvrditi v náhledu, že jde o ústav nutný, celé zemi užitečný, přihlížeje stále ke smutným poměrům dosavádním. Poslanec *Adámek* doplnil návrh zpravodajův v ten rozum, aby na základě úchvaly sněmovní z roku 1864 ihned ku stavbě nového musea se přikročilo. Zprávodaj nápotom důrazně odmítnul náhled Sobotkův, který otázku musejní s německým letním divadlem jal se slučovati, výslovně podotknuv, že museum oběma národnostem země přístupné a stejně prospěšné býti má, žele toho, že němečtí krajané vždy více se straní ústavu, ač v něm řeči německé po právu se děje. — Přikročeno ku hlasování. Veškeří členové české většiny hlasovali *pro* návrh Riegrův, veškeří němečtí členové komise *proti* němu. Za souhlasu vrstevníků ohlásil Wolfrum votum menšiny, které v příští schůzi komise podá a zůstavuje si právo ve smyslu politických přátel v zasedání sněmovním o tom promluviti. — Dojde tedy předce ku stavbě nové, království českého důstojné budovy národního musea. Redaktor dovolí si příště k věci se vrátiti a poznámky některé učiniti.

Lehner.

Odvod k »Methodu«.

V červenci předplatitelů:

	V diecési	ubylo	přibylo	
V Čechách	pražské	—	Vác. Čermák, kaplan na Smichově	1
			J. Přecechtěl, kaplan v St. Boleslavi	1
			Fr. Vodička, hr. kontrolor na Peruci	1
	král.-hradecké	—	Leop. Mazáč, děkan v Poličce . . .	1
Na Moravě	olomúcké	—	Fr. Kubart, farář v Choryni	1
			Úhrnem . . .	5

Koncem července má „Method“ 414 předplatitelů. Do 600 schází kolik? Od nového roku přibylo jich 45. Říčka roste stále. Bude z ní řeka?

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy*, týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1883.** **Ročník IX.**

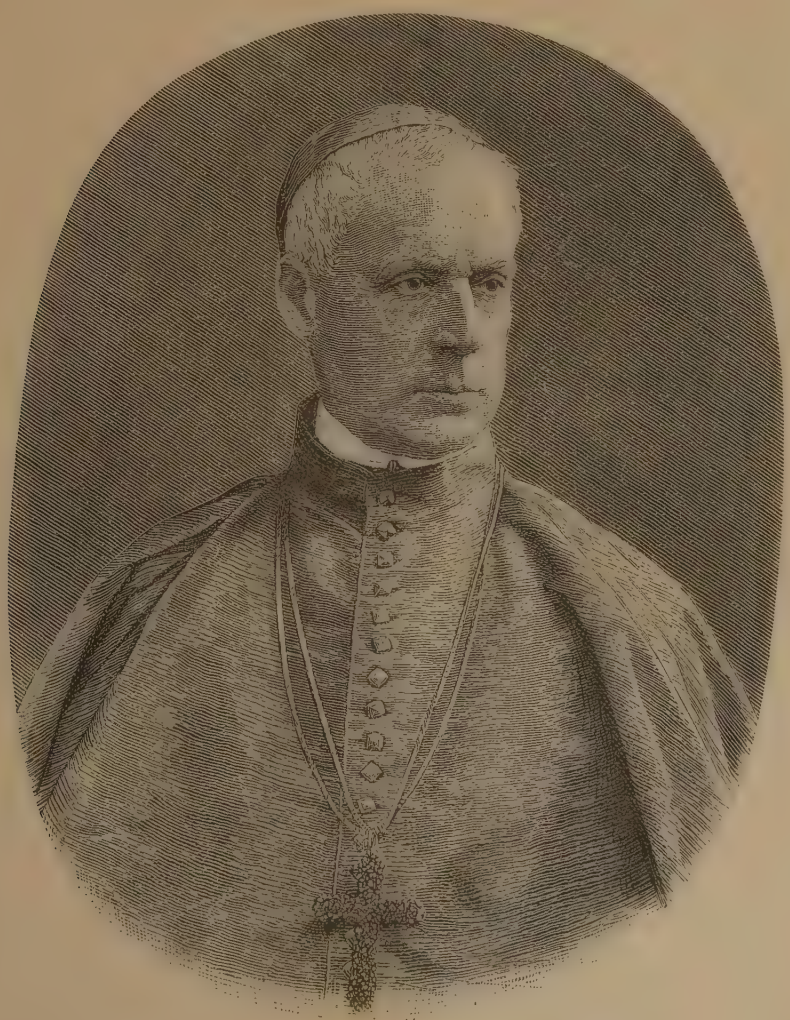

Kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg.

Kněžské druhotiny
Jeho Eminencí nejdůstojnějšího Pána kardinála
Bedřicha knížete Schwarzenberga.

Piše *F. J. Lehner.*

V životě kněžském dva dnové nad ostatní vynikají velebou, dojemností, vroucností — den kněžských prvotin a den kněžských druhotin.

Mladistvý kněz v průvodu duchovních otců přistupuje k oltáři, aby na něm obětoval ponejprv tu zázračnou oběť, které nebe a země se koří. Na ubledlé tváři jeho čteš celý svět citů, vroucnost s klidností, pokoru s nadšením, tesknost s jásotem, zbožnost s veselím. Divadlo andělské před oči se tu staví. Křehký člověk v těle smrtelném ve chvějících se rukou drží Boha svého. Žádný diamant celého světa nestkví se tak, jako slza lesknoucí se v oku v tom okamžiku.

Půl věku uplynulo. Stříbrovlasý kmet béře se v průvodu duchovních synů k oltáři, aby po padesáti letech na něm obětoval oběť neskonalé chvály a nevýslovných diků. Na ctihodné tváři čteš celé dějiny, které tam vrylo půl století kněžského života, v němž zápasily mdloba s milostí, bouřka s výsluním, zármutek s radostí, boj s vítězstvím. Padesátileté zápasení dokonalo se vítězstvím. S vděkem nevýslovným prodlévaje více na nebi než-li na zemi, pozdvihuje ruka jeho Beránka nepoškvrněného. Duše žíznì a prahne po onom světle, které nezapadá.

Hle, dva dnové života kněžského oplývající velebou, vroucností, nadšením!

Oba s jásotem slavívá celá rodina. Kněze prvotiny slavícího obklopuje rodina přátel. Kmeta druhotiny slavícího obklopuje rodina duchovní.

Veškerá, rozsáhlá rodina duchovní slavila den druhotin svaté římské Církve nejstaršího kardinála-kněze, knížecího arcibiskupa pražského, metropolity a primasa království Českého, Jeho Eminencí nejdůstojnějšího pána Bedřicha knížete Schwarzenberga. Svatý Otec papež Lev XIII. vyslal ku slavnosti jubilejní svého nuntia, arcibiskupa Vanuteli-ho, s listem a darem, Jeho Veličenství císař a král František Josef I. dal doručiti jubilárovi list úctou a zbožností nadchnutý. Obklopil pak nejstaršího arcibiskupa v den druhotin kněžských nejdůstojnější episkopát rakouský, zastoupen arcibiskupem vídeňským, biskupem brněnským, seňským a světícím biskupem solnohradským; Metropolitu a Primasa království Českého episkopat český; Arcibiskupa svého duchovenstvo arcidiecesní; Pastýře svého všickni věřící bez rozdílu stavu a povolání.

V den Nanebevzetí bl. Marie Panny slavila vítězství láska. Byl to souhlas duší v rozbouřených dobách našich nevídaný. Bylať to manifestace katolická v nejušlechtilejším slova smyslu. Byl to výjev oddanosti a věrnosti zděděné. Byloť to divadlo krásy a velkoleposti přímo úchvatné. Bylť to den míru, svornosti a jednoty. Rájský klid na ten den k zemi se sklonil. Vysýlají-li příští události stíny své do přítomnosti, ukázala se v ten den nad zlatou Prahou stověžatou a nad krásnou vlastí českou duha míru. „In hoc signo vinces!« Víra katolická obrážející se v lásce k vrchnosti duchovní veškeré neshody vyrovná.

V den jubilea sklenula se nad Vltavou duha věštící zemi české lásku a mír.

* * *

Utěšení byli dnové příprav, když dítky chystaly se na oslavu památného dne, jejž slaviti měl milovaný otec. Zástupcové veškerých jednot katolických v Praze sestoupili se v jedno. K nim jako při jiných příležitostech přidružili se zástupci ozbrojených měšťanských sborů. V čele celku stál J. O. Karel hrabě Schönborn. Ze srdce krev rozproudila se do veškerých žil rozvětveného ústrojí spolkového. Osvědčilo se, jak důležitým faktorem jsou jednoty a spolky v životě církevním. Spojil se článek s článkem v pevný řetěz. Jednotlivým údům vykázána jest činnost dle vlastního účelu jim příslušící. *Uměleckému odboru Akademie křesťanské* připadlo zhotovení darů, jež jednotlivé spolky katolické jasnému oslavenci věnovati chtěli. *Cyrillské jednotě* přidělena byla pěvecká část slavnosti: Akademie pěvecká, serenáda, koncert a zpívaná mše svatá na poděkování s Ambrosiánským chvalozpěvem. *Ozbrojeným sborům měšťanským* sdruženým se zástupci ostatních katolických jednot a spolků odkázáno uspořádání průvodu pochodňového, a udržování pořádku při jednotlivých výkonech slavnostních. *Odbor ubytovací a redakční* pečoval o ubytování hostů a korrespondencí.

Byl to mohútný a mnohočlenný apparát, který v pohyb uveden jest. Opřelo se kolo o kolo, stroj se hnul a život nastal. Ukázalo se, jakou mocí jsou spolky katolické a jak rozkvětly a zmohútněly za těch nemnohých let trvání svého. Zkoušela se jejich síla a ve zkoušce obstály slavně.

V odboru uměleckém Akademie křesťanské nastal život neobyčejně čilý a plodný. Nejdůležitější dary odkázány jsou mu k vyvedení. Veškeré katolické spolky v Praze na znamení jednoty, která je pevně víže, obětovaly jednotný dar, stkvostný pluvial; příbuzenstvo zlatý kalich, konvičky mešní, missál a bílé mešní roucho; umělecký odbor Akademie křesťanské kasuli červenou; záložna Sv.-Václavská pektorale s řetězem, mitru, rukavice a sandalie. Takový ustaven jest program. Vše ostatní odkázáno odboru uměleckému. Velezajímavé byly schůze jeho, v nichž myšlenka myšlénku budila. Skládali jsme se a ovocem porad bylo dílo. *Pluviále* vrchního pastýře má býti obrazem jeho kathedrály, původně zasvěcené na památku »Navštívení bl. Marie Panny«. Na kappě budiž tedy v gotické architektuře zlatem vyšívané, slohu velechrámu odpovídající, vyobrazeno v barvách Navštívení Panny Marie; na pruhu pak roucho po obou stranách dolu splývajícím v zlatých gotických kapličkách barvami vyšívané obrazy sv. patronů českých v celých postavách, jejichž ostatky na Hradčanech odpočívají: sv. Václav, sv. Jan Nep., sv. Vojtěch, sv. Vít, sv. Prokop a sv. Ludmila. Agrafa dle starého způsobu v celistvosti (nikoli co spona ze dvou dílů) buď ozdobena postavami sv. Cyrilla a Methoděje práce tepané, jimž jubilár Karlínský chrám zbudoval. Bude takto pluviale zvěstovati úřad i působení toho, jemuž jest věnován. Letopočet zvěstující rok kněžských prvotin vyšije se na jednom, rok druhotin kněžských na druhém konci bohatě okrášleného pruhu. — Pluvialu odpovídati má *kasule Sv.-Vojtěšská* z červeného sametu s křížem bohatě zlatem vyšívaným, na zadní straně s obrazem sv. Vojtěcha, předchůdce velepastýře našeho, na předku s obrazem sv. Bedřicha, patrona jeho. — Obrazy ostatních svatých patronů českých umístěny budou na patě *kalichu* prací tepanou. *Missale* ozdobí se u prostřed postavou Vykupitele žehnajícího, kování rohů obdrží symboly čtvero evangelistů. *Kasule bílá*, *mitra*, *rukavice* a *sandalie* s veškerou okrasou a provedením zaokrouhlí se v celek s pluviálem téže barvy. Zlaté *pectorale* smaltované s beránkem a evangelickými symboly slohem svým rovnati se bude všemu ostatnímu, tak aby sloh kathedrály Sv.-Vítské obrážel se ve veškerých odznacích, které metropolitu zdobiti mají.

Mají-li veškeré dary slohem svým souhlasiti s velechrámem, vřele se odporoučí, aby stavitel chrámu Sv.-Vítského nákresy vyhotovil a práci řídil. Jeden duch má ze všeho vanouti.

Odkázal tedy odbor umělecký provedení díla místopředsedovi svému, architektu *Josefu Mockrovi*, část figurální pak profesoru *Františku Sequensovi*.

Takový byl výsledek velezajímavých porad. Rozumy veškerých členů skládaly se, až dozrálo dílo.

Nyní pak nastala práce tak utěšená, jako dosud nebyla v Akademii křesťanské. Šlo o to, aby milovanému velepastýři uchystala se oběť důstojná jak úřadu apoštolského, tak umění křesťanského. Neklamnou vytrvalostí a nevšední svědomitostí výboru uměleckého dospěly jednak vlastní paramentní ústav, jednak i zlatnická dílna, v níž Akademie křesťanská práce své zhotovuje, tak dalece, že bylo lze odvážiti se na vyvedení díla skvostného a umělecky všestranně dokonalého. Měl býti podán důkaz ceny trvalé, jaké výše umělecké dodělal se ústav náš za těch nemnoho let trvání svého. A to nejskvostnější, co dosud vyšlo z Akademie křesťanské, věrná láska v oběť přinášela tomu, jenž jsa Pastýřem arcidiecése, jest též otcem jediného ústavu věnovaného zájmům umění křesťanského. Ký div, že nastala odboru uměleckému nejutěšenější doba činnosti, která měla býti korunou osmileté úsilovné práce.

Jak se osvědčí? Jak se vydaří?

Dnes, po šťastném dokonání díla, s chloubou lze tvrditi, že Akademie křesťanská v Praze bez bázně snese i nejpřísnější kritiku. Umělecká výroba Akademie křesťanské směle dnes staviti se smí po bok kterémukoliv městu mocnářství rakouského. Praze nyní ani Vídeň neodolá. Důsledná práce osmiletá vydala požehnané ovoce. Zdárným působením Akademie křesťanské vyšinulo se u nás umění křesťanské na výši doby přítomné. Přičiněním jednoty této lze Praze závoditi s kterýmkoliv městem evropejským. Akademie křesťanská platné služby prokázala Církvi i vlasti.

(Dokončení.)

Dary jubilejní

věnované Jeho Eminencí kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám.

Popisuje *F. J. Lehner.*

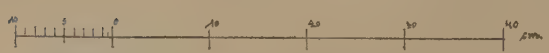

Komponoval a kreslil architekt Josef Mocker.

1. Mešní roucho bílé.

Měřítkem smýšlení, ducha a umělosti jisté doby jsou díla v té době vyvedená. Akademii křesťanské svěřeno bylo zhotovení témeř veškerých předmětů Jeho Eminencí nejdůstojnějšímu panu kardinálovi Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi k jubileu věnovaných. Aby čtenářové »Methoda«, jimž nebylo lze vlastníma očima spatřiti dary ju-

bilejní po slavnosti několik dní v paláci arcibiskupském vystavené, umínil si redaktor, že uveřejní posloupně řadu jejich, jednak na památku dní slavnostních, jednak ku potěšení přátel Akademie křesťanské a příznivců umění křesťanského. Z malých nákresů nelze ovšem poznati dokonale a podrobně způsob provedení jednotlivých předmětů, předce však možno z nich posouditi směr komposice, jakož i ducha, jímž práce umělecká se nese a to tím spíše, jelikož stavitel velechrámu sv.-Vítského, architekt Jos. Mocker, jemuž Akademie křesťanská dílo svěřila, pro »Methoda« sám zhotovil nákresy tuto uveřejněné, začež redaktor jemu vděčným zůstane.

Řada popisů zahajuje se *mešním rouchem*, nejdůstojnějšímu jubiláru od vlastní rodiny s příbuzenstvem věnovaným. Podotknouti dlužno, že vedle výslovného přání šlechtických dárkyň a dárcův mělo se užíti na ozdobu bílé kasule pouze ornamentálních ozdob zlatem vyšívaných bez všelikých barev.

Za látku zvolena »lama d' argento«, skvostná látka římská Msgr. Frant. hrabětem Schönbornem v Akademii křesťanské zavedená. Stříbrná látka pokryta vesměs bohatým ornamentem zlatě vyšívaným v ten způsob, že střed s křížem hmotněji, stranice pak jemněji provedeny jsou, čímž to i ono přiměřeně se charakterisuje. V ornamentu nevládne upřílišněná přísnost stylistická. Volnost tato poněkud naturalistická dobře sluší celku, aniž by byla na újmu slohu, dodávajíc rouchu bohoslužebnému zvláštního půvabu. Kříž palliový ozdoben růžemi s monogramem Marie Panny, stranice pak liliemi. Lilie a růže, — toť obraz kněžského života čistého a plodného. Kněžské panictví sdružené s květem práce požehnané jsou pravou ozdobou, která kněze nejpěkněji krášlí, když k oltáři kráčí, aby na něm obětoval oběť Beránka nevinného a neposkvrněného. Jako to roucho mešní jest i život kněze poset liliemi a růžemi, — kříž z růží byť mnohdy i krvavých, život pln lilií. Na místo bordur užilo se zlatem vyšívaného listí kolem kříže, jakož i kolem celého roucha. Skvostné kasuli dostalo se přiměřené podšívky ze žlutého atlasu. Stola zakončena jest bohatým zlatým třepením. Provedení zlatými nitkami jest virtuosní. Kasule plodí dojem nad pomyšlení slavnostní.

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner*. (Pokračování.)

(Okna. Dvéře. Štít. Strop.)

Hlavní římsa nápodobila se dle antických vzorů za přiměřeného zvětšení jednotlivých částek, zvedajíc se nad vlysem nazvíce hladkým.

Okna souvisela s plochou stěny je obklopující. Architektura jejich byla více neb méně samostatná. Okno co otvor či pouhé přerušení zdi buď se ani zvláště nevyznačovalo rámováním, anebo s rámem svým vynikalo jakožto zvláštní článek stavební do stěny zasazený. Způsob první dědil se ze středověku, druhému byla vzorem antika. V době prvorenaissance užívalo se celkem okna kulatě, později rovně zakončeného. Při kostelích Brunellescových jsou otvory kulatě zakončené prostě rámovány profily téměř středověkými. Největší pak nádheru ukazují okna Certosy u Pavie. Okna kulatá zde a onde se vyskytující zřídka došla vývinu.

Dvéře a vrata chrámová jsou s okny v témž poměru ku stěně. V době prvorenaissance bývaly dvéře bohatě ozdobovány. Povšechný tvar vycházel z antiky, byl pak vlivem času charakteristicky přetvořen. Bohatá a krásná jsou zejména díla v severní Italii. Římská vrata z doby prvorenaissanční jsou vesměs tvaru přísného a prostého s ozdobou skromnou a docházejí nezřídka právě tím začasté nejvyšší dokonalosti. V XVI. věku při zjednodušení vnější architektury přijímaly vždy více podobu mohutných přístavků na způsob bran vítězných s vysokými sloupy nebo polosloupy na postamentech s kladím a rámováním.

Balustrada na ohraničení jednotlivých částí prostory kostelní jest tvořena s řady točených kůželek (baluster) kamenných, nesoucích svrchu vodorovnou desku na způsob římsy. Balustráda bývá v jistých odstavcích přerušována malými pilířky postamentu podobnými. V době prvorenaissance jsou balustry táhlé, majíce tvar zdvojené hrušky, v době rozkvětu téhož slohu jsou širší a stlačenější, ve slohu barokním ustupuje forma kulatá tvaru hranatému.

Štít jest buď trojúhelný anebo kruhovým segmentem či polokruhem zakončený

dle vzoru římské antiky; výška jeho obnáší téměř čtvrtinu base. Užívá se ho též na dveřích, oltářích, památnících a vnitřek jeho poskytuje vhodného místa pro okrasu figurální.

Ploché *střeše* nedostalo se žádného vývinu nad pouhou potřebu.

Na ráz *vnitřní prostory* měl největší vliv strop. Renaissance osvojila si dle potřeby soustavy krytební všech dřívějších slohů. Vyhledával se strop pěkný, prostoře přiměřený. Byl-li konstruktivně odůvodněn, čili nic, k tomu méně se přihlíželo. Strop jakožto zakončení prostory měl celkem ku prostoře se hoditi a zároveň poskytovati ploch k bohaté ozdobě vhodných.

Strop rovný odvozuje se od římského stropu kassetového. Bývá rozdělen do polí buď stejných aneb různých velkostí i tvarem. Rozmanitost jest zde neskonalá. Nejjednodušší jsou kvadratické kassety stejné velikosti. Spojením několika polí v jednu kassetu větší docílilo se bohatější a soustředěnější úpravy. Dle vzoru římských stropů řaděna jsou vedle sebe též pole šestihranná, osmihranná a kulatá, která se vyrovnávala men-

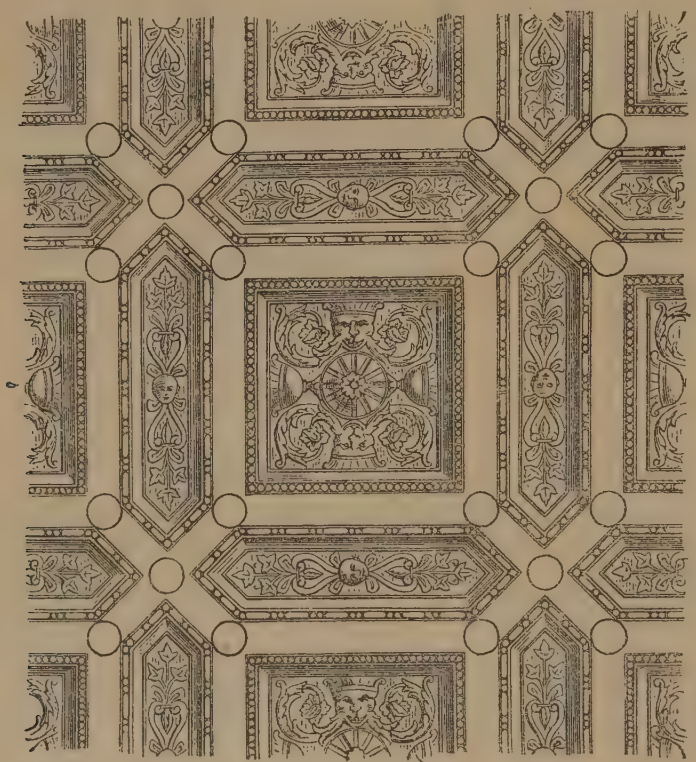

(Obr. 283.) Strop římský.

šími poli troj- neb čtveruhelnými. Strop takový kryl prostoru na způsob velkého čalounu rozpjatého. (Ob. 283.)

Strop klenutý užil všech forem slohů dřívějších, — klenby křížové a valené, kuple, polokuple a klenby zrcadlové. Ozdobování klenby nerůznilo se podstatně od dekorace stropu rovného. Již římský sloh užíval kasset rovněž na klenbě jako na stropu rovném.

Přesná *klenba křížová* vždy více mizí, zejmena tam, kde jde o bohaté vyozdobení dekorativní. Plastická žebra se vypouštějí, aby nebyla na závadu ozdobě. S touto klenbou téměř stejně kráčí ozdobování kvadrirované klenby báňové. V peruginské škole rozděluje se malovaným žebrováním plocha volně v pole, která nápotom více neb méně významnou dekorací se vyplňují.

Klenby valené užívá se na přikrytí podlouhlých prostor a opatřuje se cassetami. V jistých odstavcích bývá v souhlasu s článkováním stěny článkována pásy kolmo postavenými na vývinu podélném.

Klenba zrcadlová poskytovala přiměřených ploch pro dekoraci, zejmena plochu střední pro obrazy. Tento tvar klenby byl způsobilý hlavně ku přikrytí menších prostor,

zejmena sakristií, předsíní, loubí a p. Střídáním okras figurálních s ornamentálními docíleno neobyčejných úspěchů n. př. na loggiích Rafaelových ve Vatikánském dvoře sv. Damasa.

Kuple domohla se největšího významu. Vypíná se buď nad uzavřenou budovou kulatou, čtvero- či osmihrannou, anebo nad čtvercem, v němž lodě se protínají ovládajíc vnitřek i vnějšek. Kuple ukazuje v průměru tvar polokruhu neb parabole, nazvíce spočívá na tambouru a bývá svrchu prolomena na přijetí lucerny, kterou světlo vniká. Tambour, kuple a lucerna jsou odděleny vodorovnými římsami, pro kolmé článkování umístněny jsou zvojené pilastry mezi okny tambouru, a není-li kuple kassetována, vystupují co žebroví až k závěrku lucerny.

Článkování a architektonická úprava *vnitřních stěn* jest podstatně od tvaru stropu závislá. Renaissance užívá na vyzdobení vnitřních ploch těchže tvarů, jako na zevnějšku, ale při redukovaných poměrech a s bohatějším použitím malby. Architektura slučuje se zde s malbou a plastikou. Sluší rozeznávati prvorenaissanci s dozvuky středověkými při roztřiďování figurálního s dekorací, vývin umění umbrického na konci prvorenaissance a neustále postupující vývin figurální dekorace malované až k velkému obrazu malovanému.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

118.

Zprávy o starých plebániích a jejich osadách.

Plebánie Choceň.

(viz Method VII. 58 a sl.). K monografii P. děkana Kršky a popisu choceňského chrámu v »Methodu« uvedu ještě doklady o starých plebánech fary choceňské a jejích filialek.

Choceň. R. 1366 Velislav plebán v Robousích u Jičína změnil si místo s Janem plebánem v Chocni s povolením Jana z Lichtenburka, uváděl jej plebán v Hemži (Emler lib. Conf. pars. II. 79). R. 1376 3. února změnili si Konrad plebán v Chocni a Jakub plebán z Bodravy místa svá s povolením Jana mladšího, Jana staršího a Arnošta, bratří z Lichtenburka (Emler lib. III. et IV. Conf. 48). Tento plebán Jan ale opět si změnil místo s Prockem, plebánem v Úsobí, 1380 25. června (tamtéž 128). R. 1390 přichází Choceň co filiální od Běstovic (Lib. V. Conf. ai 1390 Tingl. pg. 23). Ale r. 1393 zase v Chocni plebán se uvádí, který uváděl plebána v Žamberku (Lib. V. Conf. ad 1392, 1393, Tingl 153).

Roku 1395 v den sv. Martina dal Jan Mikeš ze Žampachu z Potšteina almužnu za Jana Žampacha a přátele z mlýna choceňského 14 gr. každý týden do kláštera v Orlíku, aby v něm kněží šestkráte do roka službu svaté Královny konali a na každou službu 26 kněží aby krmili a každému po groši dali. Jestli by tu službu některý den nemohli konati, aby jiný den v témdni ji dokonali; kdyby pak kněží tu službu nekonali, aby jim byl plat zadržen, a zase kdyby p. Mikeš plat neskládal, aby upadl v klatbu arcibiskupa samého. Mezi jinými svědčí kněz Mikeš z Potšteina (Lib. III. Erect. 431). R. 1555 dne 25. září přijati byli dva mniši z kláštera vyšlí a sice Jan Věliček, správce ten čas osady choceňské, a druhý Lukáš, toho času kaplan ve Vysokém Mýtě, v řady kněží podobojí (Gindely dopisy I, 330). Desátku papežského platil plebán choceňský 12 gr. (Tomek rejstříky 96). Plebánie tato patřila do dekanátu kosteleckého a arcidekanátu hradeckého.

119. Chrám P. filiální Nanebevzetí Bl. P. Marie v Hemži.

Hemže — vesnice půl hodiny severovýchodně od Chocně vzdálená — má filiální chrám Páně poutnický Nanebevzetí Panny Marie, dříve plebánem obsazený. (Popis jeho a dějiny viz „Krška Choceň« str. 130). R. 1356 3. března po Matěji plebánu v Hemži, který se vzdal místa, dosazen sem kaplan z Brandýsa, kněz Jakub, uváděl jej plebán v Chocni (Emler lib. I. Conf. I. 25). Patronem toho leta byl panoš Matěj z Hemže. Po smrti toho plebána Jakuba dosazen do Hemže za plebána Matěj plebán v Lukavici r. 1379

16. června od Jana staršího z Lichtenburka (Emler lib. III. et IV. Conf. 110). Tento Matěj plebán ale si změnil místo s Bedřichem, oltářníkem v Rychnově, s povolením panoše Václava z Hemže, kostela v Hemži patrona 1391 24. března (Tingl lib. V. Conf. ai. 1391 et 1392 pg. 72). Ale r. 1391 22. prosince zemřel Bedřich plebán v Hemži; patron toho kostela, Půta z Častolovic, podal sem co plebána Petra kněze z Rovenska (tamtéž str. 106).

120. Filiální chrám P. Všech Svatých v Běstovicích.

Běstovice, vesnice *s kostelem filiálním Všech Svatých* (kterého popis viz v Krškově Choceň str. 133). Kostel ten byl v 14. století vlastním plebánem opatřen. Bohužel, že v knihách konfirmačních a erekčních se nenalezá jméno žádného plebána běstovického, an tento kostel k diecési biskupa litomyšlského náležel. R. 1677 patřil co filiální do Chocně, měl kalich stříbrný 1, a zvony 3; osady byly k němu připojeny: Běstovice 136 duší, Bošín 56 duší k přijímání sv. svátostí čítající. (Pam. IX. 843).

121. Farní chrám P. sv. Maří Majdaleny v Skořenicích.

K popisu toho kostela v Krškově Chocni (str. 135) následují dodatky o staré plebánii, která se arci v rejstříkách papežských nejmenuje, ale předce vlastním plebánem byla obsazena. R. 1376 změnil si Matěj plebán v Skořenicích místo s Vojislavem plebánem v Potštýně se svolením panošů Mladoty z Skořenic a Koldíka z Kozího. (Emler lib. III. et IV. Conf. 57). Později byl chrám tento filiálním od Chocně, až r. 1878 od knížete Kinského zde byla fara zřízena. Relace z r. 1677 uvádí jej co filiální do Chocně pod jménem Skorovnice; měl kalichy stříbrné 2, zvony 3, dům farní a připojené osady Skorovnice 161 duší, Koldín 143, Nasavrchy 40 duší. (Pam. IX. 843).

122. Filiální chrám P. Nanebevstoupení Páně ve Srubech.

Sruby, vesnice při železnici 1 hod. severovýchodně od Mýta vzdálená, má starobylý kostel filiální Nanebevstoupení Páně, který p. P. Krška v Monografii Chocně str. 141 popisuje. Byl též vlastním plebánem opatřen, kterýž 1359 uváděl plebána v Tirnavé. (Emler lib. I. Conf. pars I. 157). V rejstříkách papežských desátku a relaci z r. 1677 se ten kostel nejmenuje.

123. Bývalá plebánie Záběhlice.

Záběhlice, ves a statek zvláštní při Botiči, fara Hostivaře, má filiální chrám Páně Narození Bl. P. Marie, o kteréhož opravě v »Methodu« V., 79 bylo zmíněno. Chrám ten byl v 14. století opatřen vlastním plebánem, platícím od r. 1367 do r. 1405 papežského desátku po 15 gr. (Tomek rejstříky str. 41). R. 1354, když plebán záběhlický Mikuláš arcidekanát horšovský dostal, dosadil do Záběhlic plebána nejmenovaného Zeydlín z Písku, měšťan Starého města pražského. (Lib. I. Conf. pars. I. 2). R. 1360 jmenuje se Šimon, kanovník kostela mělnického, plebánem v Záběhlicích (tamtéž 127). Šimon plebán v Záběhlicích † 1380, na to tentýž rok 31. srpna zvolil Jan, vyvolenec z Litomyšle, Petra, klerika ze Záběhlic, k tomu kostelu. (Emler lib. III. et IV. Conf. 136). Tento Petr † 1388, na to zvolil král Václav kaplana kostela pražského z Mladé Boleslavi rodilého sem za plebána (tamtéž str. 199). R. 1404 uvádí se Jan Náz (Naso) co farář kostela v Záběhlicích (Tomek, Děje Prahy II., 487). Co se týče dějin osady této, náleží mezi starobylé v Čechách a uvádí se již r. 1088, kde v Záběhlicích dány kapitule vyšehradské popluží s dvěmi zvoníky. R. 1228 uvádí se ta osada co majetek kláštera svatojirského. Později ale nalezají se jednotlivé části zboží záběhlického v rukách majetníkův soukromých. Tak r. 1357 dvory v Záběhlicích a Pračicích patřily Reinboldovi Goldnerovi, rychtáře staroměstského Mikuláše Goldnera synovi. Tento Reinbold ale postoupil je po své smrti zeti svému, Matěji z Věže, z rodu Velfloviců. (Tomek, Děje Prahy II., 416). Ale r. 1421 Pražaně dvůr ten vzali majiteli nejmenovanému (Tomek, Dějiny Prahy IV., 170). V době neznámé měli také klášterníci řádu sv. Augustina v Záběhlicích na 7 dvořích kmetcích roční příjem a z osady této 36 gr. při vybírání daně královské (Tomek, III., 125). R. 1408 meškal zde král Václav IV. (Tomek, III., 198).

R. 1436 zapsal císař Zikmund tvrz a ves Záběhlice ve 315 kopách Mikuláši Zajícovi z Hazmburka a jeho dědicům. (A. Č. I., 506). — Pak náležely rozdílným majitelům.

124. Bývalá plebánie Dobřičany v Žatecku.

Dobřičany, panství zvláštní a ves pět čtvrtí hod. od Žatce vzdálená, fara Libišice, zámek s parkem, *filiální chrám Bl. P. Marie*, ale ve 14. století vlastním plebánem opatřený, který neplatil desátku papežského žádného, ana to byla plebánie chudá. R. 1363 od Mikuláše z Dobřičan po smrti tamního plebána Ryneše ustanoven Blažej, kněz z Libijic za plebána. (Emler lib. I. Conf. pars. 2, 31). — R. 1396 10 září po smrti plebána Blažka presentoval Jaroslav z Opočna, sedící na Dobřičanech, kněze Jana z Luny za plebána do Dobřičan, ale druhá strana spolupatronů, Václav z Dobřičan a Alžběta sestra jeho, chtěli sem dosaditi zase Jana kněze ze Žatce; tu generální vikář Mikuláš Puchník zvolil a stvrdil z těch dvou dosazených Jana z Luny za plebána do Dobřičan. (Tingl lib. V. Conf. ai. 1393—1399 pag. 267). —

125. Bývalá plebánie Čiňoves.

Čiňoves (vlastně Čviněves v starých listinách psaná), vesnice 5 čtvrtí hod. severozápadně od Králova Městce vzdálená, bývalé panství Poděbrady, má na návrší »Jilovka« zvaném farní chrám sv. Václava v r. 1729-1732 zbudovaný znovu místo starého dole ve vsi stojícího kostela, který prý z XV. století pocházel. Již v XIV. století byl zde plebán zvláštní, který až do r. 1405 papežského desátku platil 36 gr. (Tomek, Rejstříky str. 85). R. 1391 9. květ. změnil si Martin plebán v Čviněvsi místo se Stanislavem precentorem kostela pražského s povolením patrona Václava z Vartemberka. (Tingl lib. V. Conf. 1391 et 1392 pg. 75). Dle památní knihy farní byli zde později duchovní pod obojí a evangeličtí. Po bitvě na Bílé Hoře byl kostel ten r. 1625 k poděbradskému co komendátní přidělen, r. 1711 dostal vlastního faráře, pod jehožto duchovní správou byly také osady ve Vrbicích, Oumyslovicích a Podmokách. Ale r. 1784 pro vzdálenost cesty dostaly osady ve Vrbicích a Oumyslovicích vlastního duchovního správce a od fary v Čiňovsi se oddělily. Ale dosud užívá čiňoveský p. farář pozemky ve Vrbicích, jako i dostává výkup desátku z vrbické a oumyslovické farnosti. — Kostel v Čiňovsi má na hlavním oltáři obraz umučení sv. Václava od neznámého mistra r. 1773 zhotovený; na straně evangelia u téhož oltáře ve zdi zazděno tabernakulum, ozdobené malbou a zlatem, jež pochází z kostela Všech Svatých v Praze. — Dle pověsti patřila prý Čiňoves rytíři krsovskému, od kterého jména pochází prý jméno rybníka Krsovník. Dle náhrobků nalezených při odklízení starého kostela vysvítá, že vesnici tu měl na začátku XVI. století rytíř Morzin z Ronova, r. 1580 Dorota Křinecká z Valdštýna, a po její smrti dostala se Čiňoves k panství poděbradskému.

126. Bývalá plebánie a zrušený chrám Nejsvětějšího Těla Páně v Kří u Hradiska.

Asi 3 hodiny severozápadně od Poděbrad jest na levém břehu Labe vesnice Hradištsko, patřící k faře v Sadské. Jižně od této vesnice v lese nazvaném *Krsko čili Kří byl* starobylý *kostelík Nejsvětějšího Těla Božího*, vlastním plebánem opatřený, patřící do arcidekanátu a dekanátu kouřimského, který platil desátku papežského od r. 1369 do r. 1405 po 3 gr. (Tomek, Rejstříky 51). Ku kostelu tomuto nově založenému podal Boček z Kunštátu kněze Petra za plebána r. 1357 11. ledna. (Lib. I. Conf. pars. I. 4). Po smrti tohoto plebána Petra v Kří dosadila Alžběta vdova Bočka z Poděbrad ku kostelu tomuto Matěje kněze z Lissy. (Emler lib. III. et IV. Conf. 115). Chrámeček tento stával až do r. 1789, kdy pro chatrnost byl zbořen a s pozemky svými k lepšímu náboženského fondu ve veřejné dražbě odprodán.

127. Chlumín-Klumín.

Chlumín-Klumín (viz Method V., 75), městys na bývalém panství Veltruském má *farní chrám sv. Máří Majdalény* již v 14. století vlastním plebánem obsazený, který dle Tomka seznamu str. 47 platil desátku papežského 15 gr. Fara ta v arcidekanátu

Pražském byla hlavním sídlem dekanátu zvláštního, Klumínského. R. 1362 uváděl plebán v Chlumíně plebána v Bukole (Emler lib. I. Conf. pars I. pg. 179), a r. 1364 plebána v Semilkovicích (Emler lib. I. Conf. pars II. 34). R. 1370 16. prosince změnili Trojan, plebán v Chlumíně a Adam, plebán z Bukoviny místo své s povolením Matěje od Věže, měšťana Starého města Pražského (Tingl lib. II. Conf. 42). Ale Adam plebán si změnil místo své zase s Václavem plebánem v Knovizi r. 1375 9. února s povolením výše jmenovaného patrona (tamtéž 30). Plebán Václav v Klumíně zemřel 1398, na to 2. února dosadil patron toho kostela Johánek Dubec z Dubce kněze Václava ze Sedlice za plebána nového (Tingl libri V. Conf. ab ao. 1393—1399 pg. 299). R. 1375 daroval patron kostela Chlumínského, Matěj z Věže, měšťan z města Starého Pražského, 1 lán polí patřících k jeho městu Klomínu, hraničící s polmi Paula řečeného Veliše, které pole měl Šebestián najaté, plebánu Václavovi v Chlumíně, aby on a jeho nástupcové drželi si stálého kaplana, který by plebánovi v konání služeb božích pomáhal. Kdyby ale plebán kaplana držeti opomíjel, potom co pokutu ať složí 16 gr. a sice polovici k užívání p. arciděkanovi a děkanovi místa a druhou polovici chudým. Nadace tato od arcibiskupa Pražského Jana 12. máje 1375 byla ztvrzena (Borový lib. I. erect. 102.) R. 1376 16. ledna přenešen byl plat roční 14 kop gr. od Matěje z Věže na vsi Letňanech pro oltářníka sv. Šimona a Judy v kostele sv. Havla v Praze vykázaný na město Klumín a zboží onomu Matějovi v něm patřící (Borový lib. II. Erect. 128). Později zde byli kněží pod obojí, tak r. 1536 farář Pavel z Klumína stál před konsistoří Pražskou pod obojí pro přestupek jakýsi, trestán jest slovy a slíbil se toho nedopouštěti (Gindely dopisy I. 116). Z výtahu knih konfirmačních a erekčních jest tedy patrno, že Chlumín byl již v 14. století městečkem a sice co majetek pražských měšťanů Velfloviců s blízkou vesnicí Letňany. V první polovici 14. stol. měl je Mikuláš Velflovec; při dělení jeho vnukův r. 1437 připadly obě osady za podíl synům Jakuba Mikulášova a sice knězi Janovi a Matějovi, po smrti pak kněze Jana Matějovi samému, který vystoupil ze svazku obce Starého města Pražského, Chlumín si za sídlo vyvolil, bezpochyby zde tvrz založil (které zbytky se nalézají na úpatí hory Dřínovské na místě, kde se říká »na hrádku«) a psával se slovutný Matěj z Věže sezením na Chlumíně. Příbuzní Jana Velflovce Friedl a Meinl nabyli vesnic Dubce a Dubečka, odkud se i psávali, které přešly na syna Meinlova Jana. Tento zdědil i po Matějovi Chlumín, kdežto Matěj dříve Letňany prodal. Jan Dubec z Dubce prodal Chlumín buď r. 1406 aneb dříve před tím klášteru Břevnovskému (Tomek Děje Prahy II. 425, III. 86, IV. 17, a sl.) Ale ve válkách Husitských bylo to městečko r. 1421 od Pražanův klášteru odejmuto (tamtéž). Část zboží toho mělo Staré město do r. 1547, kde jemu pro vzpouru proti císaři Ferdinandovi bylo r. 1547 zabaveno a 1555 Janu Špiglovi z Milčic, radovi a rentmistrovi komory české, prodáno (Pam. X. 455, 473). Druhá část nalezala se čas po čase v ruce soukromníků. Tak se píše r. 1476 Samuel z Hrádku na Klumíně (A. C. IV. 314). Roku 1408 Dobeš Hřán z Újezda na Chlumíně manželce své Marketě 125 kop věnuje (A. C. III. 427). Tentýž bratru svému Hrzkovi a Jakubu z Újezda a Hrzkovi bratru jeho zapisuje 500 kop na Chlumíně a Lužci po své smrti r. 1415 a prodává tentýž rok 3 kopy platu ročního za 30 kop na těch dědinách Zbynce z Řehnic (A. C. III. 1486). — Na to více majitele pro skrovnost zápisek nemohl jsem nalézti, až r. 1713 píše se Václav Antonín Údrčský z Údrče na Klomíně (Pam. X. 182).

128. Chrám Páně a bývalá plebánie sv. Bartoloměje v Zálezlech (čili Zálesí) na Náchodsku.

Zálesí (Zálezly vlastně jmenovaná) víska k bývalému panství Náchodskému a k faře Úpické patřící, $3^1/_4$ hod. cesty od Náchoda vzdálená ***má filialní kostel sv. Bartoloměje apoštola***, který byl v 14. stol. farním vlastním plebánem opatřený, který platil desátku papežského od r. 1384 do r. 1405 po 6 gr. (Tomek rejstříky 95). Roku 1367 25. července učinil Nevhlas ze Skalice nadání kostelu sv. Bartoloměje v Zálehlech na stálého kaplana řeholníka, aby jej tamní plebán Jakub a jeho nástupci ve farním domě živili a zaopatřovali. Tento kaplan měl každý týden obětovati jednu mši sv. za zemřelé vůbec, druhou za synovce Markvarda ze Skalice a přátele. Na to dává Nevhlas vesnici Povadov s platem 3 kop gr. a $2^1/_2$ gr. i s desátky obyčejnými té vesnice vypadajícími do ruky plebána Jakuba, ale s tou výminkou, dokud bude Nevhlas ze Skalice

živ, že plat onen sám vybírati a kaplana platit bude, po smrti ale Nevhlasa má to nadání do ruky plebána Jakuba a jeho nástupce přejíti (Lib. I. Erect. Borový pg. 97 et 98). R. 1371 zemřel jmenovaný Jakub plebán v Zálezlech, na to patron toho kostela Ješek z Leuchtenberga zvolil sem za plebána Petra kněze z Bydžova (Lib. II. Conf. Tingl pg, 62). Tento plebán Petr ale změnil si místo s Řehořem plebánem v Záloňově r. 1378 26. července (Lib. III. et IV. Conf. Emler pg. 95). R. 1395 vzdal se Hrzek plebán v Zálezlech pro stáří místa svého, na to Hynek z Visemburka a Dubé zvolil za plebána k tomu kostelu nejmenovaného kněze, kterého uváděl plebán v Úpicí (Tingl libri V. Conf. 1393—1399 pg. 221). Snad v bitvách husitských byl zbaven kněze a podřízen farářům pod obojí a evangelickým v Úpici dle nápisu jednoho zvonu toho kostela. Dle farní památní knihy Úpické postaven byl první kostel v Zálezlech co dřevěná kaple buď r. 1006 nebo 1120 od jakéhosi Svatoně Bartoloměje. Místo této kaple byl postaven později kostel dřevěný, který ale sesutím hrozil, a proto místo něho nový r. 1783 stavěti se začal, ale stavba tato pro chudobu kostela až do r. 1822 se protáhla. Kostel sám jednoloďový copový má obyčejné zařízení kostelů venkovských. Jediná památka v něm jest pod kazatelnicí na straně epištoly ve zdi zazděný kámen, a na něm jest vytesaná nepravidelná přilbice se znakem Berků z Dubé (dvou křížem přeložených ostrví), ve středu pak přilbice rok 1420. U tohoto kostela jsou znamenité 2 staré zvony s nápisy:

1. »Tento zwon gest lity w miesteczku Hradcy M. d. l. 5 (1555).«
2. »Tento zwon gest lity k zadussi Zaleskemu k swatemu Bartolomiegi leta m. d. l. x. x. x. x. 6teho dne listopadu za knieze Daniele Wolfa Rakonickeho fararze Aupiczkeho z Lomnic« (byl to poslední evangelický farář v Úpici).

Literatura.

Nejstarší pečeti šlechty české až do roku 1300. Napsal *Martin Kolář*, professor c. k. vyššího real. gymnasia v Táboře 1883. Nákladem vlastním. 8°. Stran 25.

Jsme sice národ malý, ale pracovitý. Ještě nikdy nescházelo nám mužů obětovných. Co u velkých národů děje se za pomoci státní, u nás tomu se podvolují jednotlivci o své újmě, bezplatně, s obětmi. Říkáme tomu: »Má svého koníčka.« A ti koníčkové s neslýchanou rychlostí národ náš dopravili na vrch vzdělanosti, odkud světlo osvěty před světem jasně září. Jedním z vydatných ohnisek literárního života jest Tábor. Uvádím jen trojici: Kolář, Konrád, Sedláček. Každý má svého koníčka, na kterém pěkný kus cesty již urazil. Professor Kolář pracuje na obšírném díle o heraldice české. Spis tuto uvedený jest ukázkou z většího díla. Soudný čtenář dovede si představiti, kolik času třeba, než-li povstane jediná stránka. Což pak teprv celý spis! Co tu třeba cest a pramenů! Dokonání díla velmi by se usnadnilo, kdyby velebné duchovenstvo panu spisovateli zasýlalo popisy a nákresy znaků po kostelích na stěnách, náhrobnících a j. zachovaných. Pan professor za tu laskavost srdečně žádá a na vzájem hotov jest komukoliveč, kdo přál by si znáti pramen, z něhož čerpal jednotlivé zprávy, na požádání jej naznačiti. Ctěné čtenářstvo »Methoda« dojista neopomine pana spisovatele účinně podporovati zasýláním hojného materialu.

Lehner.

Drobné zprávy.

Chrám sv. Víta. Zemský sněm království českého zvýšil výroční zemský příspěvek na 50.000 zl. Sláva!

Starožitné malby. V Životicích u Nov. Jičína se opravuje tamější dřevěný farní chrám Páně sv. Jana Křtitele, jenž dle zpráv kolem roku 1460 vystavěn byl. Celý kostel byl uvnitř potažen hrubým plátnem s obyčejnou nehezkou malbou; po odstranění tohoto plátna bylo lze viděti druhé poněkud jemnější plátno rovněž s malbou bezcennou namnoze sešlou. Pod tímto druhým plátnem však objevily se původní dřevěné trámy, pokryty venkoncem starožitnou malbou, pocházející z druhé polovice 15. století. Obsahuje výjevy ze života Kristova a Svatých. Latinské nápisy, gotickými literami psané podávají dostatečné vysvětlení. Ač jednotlivé skupiny na mnoze jsou poškozeny, nicméně lze jednotlivé osoby i zvířata dobře rozeznati a takto malbu posouditi. Byť i neměla ceny umělecké, svým stářím jest zajisté pozoruhodna. Nález tento oznámen místodržitelství i vídeňské centrální komisi pro zachování historických památek

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc srpen.

I. Vyřízené záležitosti.

Oltář sv. Anny: pro chrám P. v Rovni dle nákresu p. architekta A. V. Barvitia. — 4 obrázky na kazatelnu: pro vdp. Jana Weniga, děkana v Chebu.

Práce kovové. Pozlacení v ohni: kalicha a patenky pro dp. Štěp. Ressla, děkana v Raspenavě; dvou kalichů: pro dp. Jos. Čámka, faráře v Popelíně a pro vdp. Karla Hodináře, vikáře v Černém Kostelci; kalicha: pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousově a pro dp. Jana Mlšocha, faráře v Šildperku — Patenka k nemocným: pro dp. Karla Šubovského, kaplana v Lauterbachu. — Lampy: gotická v ohni pozlacená: pro vdp. Št. Ressla, děkona v Raspenavě a pro vdp. Karla Hodináře, vikáře v Černém Kostelci; postříbřená a pozlacená: pro vdp. Mat. Kubíčka, vikáře v Češticích.

Paramenty. Kasule: bílá pro vp. Fr. Rosu, kaplana v Chrašticích; bílá: pro vp. Karla Šubovského, kaplana v Lauterbachu. — Pluviály: dva bílé a černý pro J. Jasnosť paní kněžnu Schwarzenbergovou; osm bílých: pro vdp. Ed. Tersche, kanovníka na Hradčanech. — Bursa k nemocným: pro vp. Karla Šubovského, kaplana v Lauterbachu. — Štoly: pro J. Jasnosť pí. kněžnu Schwarzenbergovou; pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce a pro dp. Jana Bílého, kooperat. v Kobylí. — Antipendia: pro dp. Ant. Seidla, faráře v Doubici a pro vdp. Karla Hodináře, vikáře v Černém Koselci. — Koberce na stupně oltářní: pro vdp. Karla Hodináře, vikáře v Černém Kostelci.

II. Nová objednání.

Obrazy oltářní: dp. Jos. Vašica, farář v Hradci u Opavy a dp. Marc. Hnízdo, farář ve sv. Dobrotivé. — Oltář: dle výkresu p. archit. A. V. Barvitia pro chrám P. v Jamech na Moravě.

Práce kovové. Pozlacení v ohni: monstrance a kalicha dp. Ad. Špaček, farář v Studené; kalicha: dp. Karel Melichar, farář v Merklu. — Pacifikal: dp. Jos. Jireš, farář v Libochovanech.

Rozličné. Pultíky pod missál: pro vys. uroz. p. hraběte Eug. Černína v Chudenicích; pro sl. patronátní úřad v Doupově a pro vdp. Štěp. Ressla, děkana v Raspenavě. — Harmonické zvonky: pro vysoce uroz. p. hraběte Eug. Černína v Chudenicích; pro vdp. Ant. Henke, děkana v Schönvaldě; pro vdp. Jos. Kandlera, děkana v Slaném; pro důst. farní úřad ve Volešce a pro dp. Josefa Jineše, faráře v Libochovanech. — Kříže školní: pro slavnou místní školní radu v Ml. Boleslavi a v Podmoklí. — Kříž se svícny v pouzdru ku přísaze: pro c. k. okresní soud v Č. Skalici.

Paramenty. Kasuli červenou, bohatě vyšívanou: dp. Fr. Přikryl, farář v Budislavicích. — Pláštíky na ciborium: J. Jasnosť vys. uroz. paní kněžna Schwarzenbergová; dp. Jan Prchlý, farář v Horní Bobrové a dp. Josef Jireš, farář v Libochovanech. — Vela dvě: vysoce uroz. paní hraběnka Clam-Martinicová na Smečně. — Antipendium: sl. hraběcí Herbersteinský sekretariát v Libochovicích. — Koberce na stupně oltářní: vys. uroz. p. hrabě Eug. Černín v Chudenicích. — Korouhve: dp. Jan Prchlý, farář v Horní Bobrové.

Odvod k »Methodu«.

V srpnu předplatitelů:

	V diecési	ubylo	přibylo	
V Čechách	pražské	—	Václav Nekvasil, stavitel v Karlíně .	1
Na Moravě	olomúcké	—	Jan Kaláb, kaplan v Miloticích . . .	1
			Fr. Procházka, koop. ve Val. Meziříčí	1
	brněnské	—	Arnošt Vlček, farář v Običtově . . .	1
V Americe		—	Josef Molitor, farář v Chicago	1
			Úhrnem . . .	5

Koncem srpna čítá „Method“ 419 předplatitelů. Od nového roku jich přibylo 49. Nyní na počátku nového roku školního jest doba zvláště příznivá ku rozšiřování listu, zejmena pro knihovny na školách středních, učitelské a p. Dp. katechetům naskytuje se vhodná příležitost, aby na „Methoda“ namnoze i v kruzích umění milovných dosud naprosto neznámého pozornost obrátili. Red.

OBSAH: Kněžské druhotiny J. E. nejdustojnějšího Pána kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga. — Dary jubilejní věnované J. E. kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám. — Sloh renaissanční. — Zodpovídané »otázky archaeologické.« Zprávy o starých plebániích a jejich osadách. — Literatura. — Drobné zprávy. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc srpen.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna Politiky v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Kněžské druhotiny J. E. nejdůstojnějšího Pána kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga. — Dary jubilejní věnované J. E. kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám. Zodpovídané »otázky archaeologické.« Zprávy o starých plebáních a jejich osadách. — Rafael Santi, nar. v Urbino 1483, † v Římě 1520. — Z akadekmie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc září.

Kněžské druhotiny
Jeho Eminencí nejdůstojnějšího Pána kardinála
Bedřicha knížete Schwarzenberga.

Piše *F. J. Lehner.* (Dokončení.)

Dnové slavností toužebně očekávané konečně nadešli. Již po několik dní před druhotinami přijímal Jeho Eminencí deputace nejrůznějších zastupitelstev, sborů, společenstev, spolků, sněmu zemského, úřadů a vojska. Nejslavněji se to dělo poslední den před svátkem samým. Zástupcové veškerých katolick. spolků pražských a ozbrojených sborů měšťanských, k nimž se přidružili i deputace zastupitelstev pražských předměstí, shromáždili se po 9. hodině ranní v hraběcím paláci Schönbornovském na Malé Straně, odkud společně se jelo na Hradčany. Bylo to divadlo imposantní. Povozy byly ještě na malostranském náměstí, když první již vjížděli do paláce arcibiskupského. Několik set zástupců naplnilo prostorné sály paláce. K jedenácté hodině vyšel vrchní pastýř náš s papežským nunciem z komnat svých. Hřímavé »Sláva!« vítalo jej v síních, kudy se bral. Ve dvoraně trůnní oslovil jej jménem všech deputac Karel hrabě Schönborn, načež oslavenec srdečně se děkoval za tolik důkazů synovské oddanosti a lásky, chvále zejmena činnost spolků a jednot katolických s ním tak blahodárně a požehnaně na společné roli pracujících, které jsou pýchou a chloubou jeho. — Nyní přistupovaly jednotlivé deputace s dary svými, kladouce je do rukou jeho: předseda komitétu a oba náměstkové jeho s pluviálem, velitelstvo měšťanských sborů s křížem pontifikálním, výbor umělecké sekce Akad. křesťanské s kasulí sv. Vojtěšskou, zastupitelstvo Karlínské s důmyslným album, záložna Svatováclavská s pektorálním křížem, mitrou, rukavicemi a sandáliemi, katolický spolek tiskový s brevířem skvostně vázaným, spolek katolických tovaryšů s mešním pultem a j. Radostně dojat přijímal dary z rukou jednotlivců a se zálibou na ně patře sám si je ukládal na stůl pod trůnem postavený. Z výrazu tváře si mohl čísti, jak jej těší ta láska věrných oveček. Přijav dary obešel veškeré deputace v ostatních sálech rozestavené, načež se vrátil do svých komnat s papežským nunciem, který byl svědkem tak něžné oddanosti věřících k biskupovi. Hlučné »Sláva!« jej doprovázelo všemi prostorami. Celá slavnost protáhla se až do poledne, kdy starosta pražský se dostavil v průvodu zastupitelstva spojených měst pražských s blá-

hopřáním a se stříbrným relikviářem, představujícím sarkofag sv. Ludmily v chrámu sv. Jiřském. Posléze přišel místodržitel se svým náměstkem a radou místodržitelskou, aby knížeti církevnímu vzdali hold úcty.

Oslavě dopolední důstojně odpovídala slavnost odpolední. V refektáři seminářském vkusně okrášleném shromáždila se před čtvrtou hodinou společnost vzácná. Episkopát k jubileu do Prahy zavítavší s duchovenstvem světským a řeholním, šlechta, měšťanstvo pražské a hosté z venkova naplnili obrovské prostory krásné síně, očekávajíce příchod nejdůstojnějšího jubilanta. Na vyvýšeném podium s varhany stála škola cyrillská ve svátečním oděvu. Udeřením čtvrté hodiny objevil se v bráně seminářské oslavenec s papežským nunciem. Granátníci měšťanští po chodbách rozestavení vzdali vojenskou čest. Dvéře refektáře se otevřely a slavný zvuk varhan oznamoval, že vrchní pastýř k svým zavítal. Cyrillská škola v ten den sama se překonala. Byla si vědoma, že jest ji zpívati na počest protektora obecné jednoty cyrillské. O stránce pěvecké dočte se laskavý čtenář zpráv obšírnějších v »Cyrillu«. Zde budiž pouze poznamenáno, že Cyrillská jednota dobyla vítězství dokonalého, čím i jasný protektor jednoty byl potěšen, vyjádřiv spokojenost svou jednak hned po skončeném programu, jednak i při jiné příležitosti. Jednota chlubí se právem tím vyznamenáním. Každý z účastníků dosud s radostí vzpomíná si na zdařilou Akademii jubilejní.

Slavnostní den též slavnostně se zakončil. Po osmé hodině večerní vyšel z nábřeží Františkova pochodňový průvod, jaký Praha již dávno neviděla. V čele jela četa městských ostrostřelců na koních, za níž následovala hudba ostrostřelecká, štáb, hosté, čestní důstojníci, městská jízda, sbor ostrostřelců, pěvci, slavnostní komité, venkovské deputace a veškeré katolické spolky pražské; pak hudba měšťanské pěchoty s celým sborem a za nimi spolky řemeslnické; konečně sbor granátníků se svou hudební kapelou a ostatní spolky. Došedše na Hradčany vyplnili celé veliké náměstí před palácem arcibiskupským. Jedva že první část průvodu na náměstí dorazila, objevil se na pavlánu ozářeném světlem elektrickým veledůstojný arcipastýř ve společnosti papežského nuntia. Když se průvod rozestavil, zahrála hudba ostrostřelecká, sesílený mužský sbor školy cyrilské zapěl kantátu, načež jubilant ku shromážděnému lidu promluvil hlasem tak mohutným, že bylo slyšeti každé slovo až k zámeckým schodům. Jakmile bezčetným zástupům udělil požehnání, zaznělo z tisíců hrdel nadšené »Sláva!«, které z náměstí Hradčanského dále a dále do ulic se šířilo a v dálce doznívalo. Hudba z novu hrála. Cyrillská škola opětně zpívala a za ohlušujícího volání »slávy« nastoupen pochod zpáteční.

Tak skončil se den v dějinách arcipiskupství pražského nezapomenutelný. Byla to velikolepá manifestace ducha katolického, na kterou nelze zapomenouti. Samo nebe přálo památné slavnosti. Po dlouhé nepohodě zavítalo sváteční počasí.

Svátek Nanebevzetí Panny Marie byl vyhražen slavnosti kostelní. K desáté hodině ranní táhli odevšad k Hradčanům spolkové s prápory vlajícími. Povozy přivážely církevní hodnostáře, šlechtu a ostatní účastníky slavnosti. Ozbrojené sbory měšťanské táhly za veselých zvuků hudby vzhůru a rozestavily se na třetím hradním dvoře. Spolkové utvořili špalír od paláce arcibiskupského po všech dvorech hradčanských obecenstvem přeplněných až ku velechrámu Svato-Vítskému. Deputace měšťanských sborů z venkova a důstojníci v disponibilitě dostavili se do paláce arcibiskupského, utvořivše zde špalír, k nimž připojily se malé družičky s guirlandami sypajíce na cestu kvítí. Veškeré duchovenstvo shromáždilo se ve velkém sále prvního patra. Když veledůstojný jubilant v kruhu svých kněží se objevil, oslovil jej jménem duchovenstva ctihodný generální vikář Albert rytíř Küffer z Asmannsvilly doručiv oslavenci dar duchovenstva arcidiecésního, které sebralo 11.000 zl. za tím účelem, aby na památku kněžských druhotin milovaného velepastýře ozdobila se v chrámě Sv. Vítském kaple Pernštýnská, v níž jest hrobka arcibiskupů pražských. Se skřínkou odevzdány jsou jubilantovi také dva velké listy profesorem Františkem Sequensem malované, na nichž vyobrazeny jsou výjevy ze života sv. Vojtěcha, jimiž obě stěny kaple ozdobeny budou. Hluboce dojat odpovídal Jeho Eminencí, jak velice ho povznáší něžná láska ducho-

venstva i lidu. Těšil se z toho, že kněžstvo tak četně jej obklopilo a jest o tom přesvědčen, že ani jediný by zde dnes nescházel, kdyby povinnostmi duchovní zprávy vázán nebyl. Když domluvil, blahopřál mu jazykem latinským papežský nuncius jménem sv. Otce, odevzdav při tom od něho dar na památku, a konečně biskup Královéhradecký jménem ostatních biskupů.

Průvod se seřadil. Na čtyři sta kněží kráčelo po dvou a dvou. Za nimi biskupové, arcibiskup vídeňský s papežským nunciem, posléze jubilant s berlou ověnčenou, oděn jsa pluviálem, s mitrou na hlavě a vůbec vším, co láska mu věnovala. Za ním brala se šlechta, komitét slavnostní, zástupcové z venkova k slavnosti zavítavší a jiní hosté. V kostele svato-Vítském očekávalo ho nové překvapení. Od jara pracovalo se na hlavním portálu příštího velechrámu s velikou pílí, aby velepastýř v den kněžských druhotin jím ponejprv projíti mohl. Za vchodem stála jednota sv.-Vítská s předsedou a stavitelem chrámu, jakož i dělnictvo v malebném kroji středověkém. Byla to nová radost, kterou mu připravila vděčná oddanost. Ku mši svaté pak oblékli jej skvostnou kasulí, od příbuzenstva věnovanou, od něhož byl i zlatý kalich, krásné konvičky, missál bohatě kovaný a pult mešní.

Tak láska doprovodila jej k oltáři, na němž po padesáti letech obětoval Beránka nepoškvrněného. Velekněz sloužil nejsvětější oběť za ovečky své. Lásku za lásku. Po mši svaté udělil všem papežské požehnání.

Po službách Božích ubíral se průvod z chrámu do arcibiskupského paláce v témž pořádku, jako do chrámu, jen že družičky postavily se nyní na schodech, z nichž jedna jubilanta oslovila. Zatím šlechta shromáždila se ve skvostném sále druhého patra, od níž Jeho Eminencí přijal adressu blahopřejnou.

Ozbrojení měšťanští sborové za zvuků hudby s vlajícími prapory před ním defilovali. Kynutím ruky se s nimi laskavě loučil.

Jednota Cyrillská dokonala památnou slavnost protektora svého večerním koncertem ve dvoraně sv.-Václavské za takového účastenství, že místnosti nebyly s to pojmouti množství hostů; druhého pak jitra slavnými službami Božími v dominikánském kostele sv. Jiljí na poděkování Pánu Bohu. Mši svatou s Te Deum laudamus sloužil Msgr. Fr. hrabě Schönborn, nově jmenovaný biskup budějovický, za přísluhy zpravodajovy a alumnů seminářských. Slavně a jásavě zněly s kruchty velebné zpěvy školy cyrillské.

Při slavnostní hostině v paláci arcibiskupském, k níž Jeho Eminencí pozval též přední zástupce umění církevního z Akademie křesťanské, jak z oboru hudby posvátné, tak z oboru umění výtvarného, pronesl velepastýř na zdar umění vřelý přípitek. Pravil, že bez umění křesťanského nebyla by slavnost, která tolik radosti mu způsobila, dopadla tak krásně. Umění duchem církevním pěstované okrášlilo ji leskem. Umění ve službě církve zvelebuje bohoslužbu, odívá krásou život církevní a šlechtí mysl i srdce. Proto těší se z rozkvětu jednot pěstujících umění v duchu církevním. Jim a umění křesťanskému přeje požehnání a zdaru.

Vřelá tato slova arcipastýřova zůstanou milou památkou pěstitelům církevního umění. Jest-li že plody umění církevního potěšily srdce jeho, dražší nad zlato a drahé kamení jest láska vížící nerozlučně velepastýře s ovečkami jeho. Druhotiny kněžské byly slavností vítěznou vzájemné lásky.

Dary jubilejní

věnované Jeho Eminencí kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám.

Popisuje *F. J. Lehner.*

2. Casule Sv.-Vojtěšská.

Druhou kasuli věnoval nejdůstojnějšímu jubilárovi odbor umělecký Akademie křesťanské. Druhý biskup pražský, sv. Vojtěch, byl investován ve Veroně dne 3. června 983 a na biskupa konsekrován v Mohuči dne 29. června 983. Devítistoletá památka konsekrace sv. Vojtěcha významně připadla na rok

kněžských druhotin arcipastýře, který nyní zasedá na prestolu sv. Vojtěcha. Usnesl se tedy výbor umělecký na tom, věnovati Jeho Eminenci na památku druhotin kněžských kasuli sv.-Vojtěšskou. Za látku červené kasule zvolen samet barvy hluboce karmoisinové, pro kříž pak palliový hedbáví barvy bordeaux červené. Střih roucha jest pravidelný, jakého se užívá v paramentním ústavu Akademie křesťanské, rovněž i kříž palliový s příčními, okrouhle vystupujícími rameny. Bohatý ornament stylistický vyvinuje se dvěma větvema

(Komponoval a kreslil architekt Josef Mocker, část figurální prof. František Sequens.)

ze spodu kříže vyrůstajícíma, které se vzájemně proplítají ve tvarech mandorly na hlavním ramenu čtyřikrát, na každém pak z příčních ramen jednou. Svrchu jsou větve pravidelně zakončeny, tak že celý ornament organicky pučí, roste a končí. Jednotlivá pole větvemi uzavřená vyplněna jsou stylistickým listím, které i do rohů na venek polí vyráží. Veškerý ornament vyšíván jest pouze zlatem, což na červeném hedbávi jako kresba zlatými nitkami stíňovaná

dojem veliké nádhery plodí. Pole prostředního použito jako mandorly k figurální ozdobě, barevným hedbávím vyšívané. Svatý Vojtěch s nízkou mitrou a palliem pravicí žehná, levicí pak drží symbol svůj. Kolem hlavy září zlatý nymbus. Roucho jest barvy fialové. Pozadí, na němž poprsí vyšito jest, má barvu modrou s ornamentem světle modrým.

Kříž jakož i roucho celé obroubeno jest bohatou zlatou portou. Tímž způsobem jako tato zadní strana jest i předek kasule pracován, s tím toliko rozdílem, že poprsí sv. Vojtěcha odpovídá v předu poprsí sv. Bedřicha, opata premonstrátského, bílým rouchem oděného, patrona Jeho Eminencí. Vyznačuje-li obraz sv. Vojtěcha stolec apoštolský, na němž nejdůstojnější jubilant zasedá, poukazuje svatý patron jeho na osobu, jemuž roucho bohoslužebné zbožně věnováno jest.

Kasuli komponoval architekt Josef Mocker. Část figurální prof. František Sequens.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

Zprávy o starých plebáních a jejich osadách.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

129. Bývalá plebánie a zbořený kostel sv. Jilji v Plese (Josefov.)

Asi ¼ hod. od nádraží Jaroměř-Josefovského jest město pevnostní a vojenské, Josefov, které zde ale dříve nebývalo, nýbrž v první válce sedmileté, prusko rakouské, od cís. Josefa II. bylo založeno. Na místě hradeb stály příbytky osady Vodního Plesu od č. 50 až do č. 94, které při zakládání pevnosti byly zbořeny. V části této osady stál *bývalý filialní kostel sv. Jilji*, který v 14. stol. vlastním plebánem byl opatřen. R. 1357 3. října Vicemil plebán ze Žiželevse a Oldřich plebán z Plesu změnili si místa (Lib. I. Conf. Emler pag. 28); patronem kostela byl Všemír z Heřmanic. R. 1371 zemřel plebán Vicek v Plesu, patroni toho chrámu Petr válečník, Vaněk bratr jeho z Heřmanic, Petr Herník z Varty dosadili k tomu kostelu Mikuláše kněze ze Králové Dvora za plebána (Tingl lib. II. Conf. pg. 58). R. 1391 po smrti Mikuláše plebána dosazen k farnímu kostelu v Plesu od Jana, Pusta a Petra z Plesu Přibek z Vyhnanic z Pražské diecése za plebána (Lib. V. Conf. ao. 1391-1393 Tingl pg. 75). Plebán v Plesu platil desátku papežského až do r. 1405 po 9 gr. (Tomek rejstříky str. 91). Ve válkách husitských byl tento kostel zbaven plebána a udělán filialním od Jaroměře, až r. 1783 při zakládání nového pevnostního města byl zbořen. Vesnici a statek Ples s Jásenou a Újezdem koupila cís. komora od Jana Václava knížete z Paarů a Leopolda hraběte z Kolovrat r. 1780 (VI. kvatern pamětní červenogranátový L. 16). Kostel samý nalezal se u stavení č. 83, jehožto zahrada až ke zdi hřbitovní kulaté sáhala. Dle farní památní knihy fary Jásené stál kostelík ten s věží uprostřed hřbitova, na hřbitov byl jen jeden vchod jižně; u toho vchodu byl zevnitř v pravo a levo strom, a uvnitř taktéž; v levo od vchodu uvnitř u zdi byly tři stromy. Věž byla naproti vchodu, a pod ní vcházelo se do kostela. Za hřbitovní zdí byl dvůr panský č. 84, jehož budovy stály ve čtverhranu, za nimi byla zahrada a v ní byla studně. Kostel ten nechal smiřický úřad so vším jeho příslušenstvím fortifikačnímu ředitelství, an hmoty z něho nemohl upotřebiti. Kostel sv. Jilji měl tři oltáře: hlavní a postranní v pravo sv. Jana Nep., v levo Nanebevzetí Bl. P. Marie. Na věži byly 4 zvony. První, jehož nápis prý byl nečitelný, asi 12 centů těžký, dán na věž sv. Václava ve Chlumku u Holohlav; druhý 8 centů těžký měl nápis:

»Leta Panie MDLX tento zwon slyt gest w Hradczi nad Labem«;

(dán 1839 do kaple Smiřické na zvonici); třetí 6 ctů. tíže nesl nápis:

»Anno Domini 1722, ad laudem Dei«;

(jest na věži kostela v Josefově); čtvrtý 50 lib. tíže bez nápisu dán do kaple sv. Huberta v Starém Plesu. Kaple stojí asi 200 kroků u Starého Plesu na návrší o samotě, z kamene a cihel vystavená a taškami pokrytá. Nad vchodem jest r. 1690. Má klenbu osmihrannou. R. 1781 byla za filialní kostel fary Jásenské vysvěcena. Má zvonek 50 lib. tíže z rozbořeného kostela Plesského. R. 1837 byla zcela opravena. Do r. 1780 měla zádušní orné půdy 10½ korců. Po

vykácení lesa zádušního, kostelu sv. Jiljí patřícího, r. 1782 byla půda lesní $12^1/_4$ měr ku kapli této přidána, jako i zádušní louka zbořeného toho kostela u výměře 35 měr. Louka ta byla s povolením c. k. zemského gubernia ze dne 10. září 1842 za 3526 zl. 45 kr. k. m. prodána. Filialní kostel sv. Huberta v Starém Plesu měl r. 1869 vlastního zádušního jmění 2764 zl. $94^1/_2$ kr. r. m. a státních dluhopisů v ceně 24909 zl. 47 kr. r. m. a jest nejbohatší kostel na panství Smiřickém a Hořeňoveském. U tohoto kostelíčka býval zámek od hraběte Jana ze Šporků, který i také kapli sv. Huberta vystavěti nechal, r. 1698 zbudovaný; ale zámek ten, an v něm žádný nebydlel schátral, zdi se rozpadávaly a r. 1864 si z nich dva rolníci v Jáseném obydlí postavili. Krásná zahrada proměněna byla v dubinu, která od Jana svob. pána z Liebigů byla r. 1864 prodána.

V rozbořeném kostele Plesském byly *2 náhrobky*, které po zničení toho chrámu do zdi pevnosti samé byly zasazeny. První zazděný jižně u schodů před Hradeckou branou (na tom místě, kde stával kostelík), jest větrem a deštěm sešlý, nápis celý vyhlazený, jenom znalá jest postava rytíře a znak rytířů z Plesů, který postava ta v pravé ruce drží, a sice plechovice čili rukavice rytířská v červeném poli a nad helmem tatáž rukavice. Druhý náhrobek severně na druhé straně naproti prvnímu zazděný má nahoře nápis:

»Letha od narozeni s . . . . . umrzela . . urozena panna panna So . . hie . . . Krzinecka z Ronowa . . . 34 . . . a tuto tielo gegj pohrzbeno.«

Uprostřed jest postava ženská a u ní dole znak: »dvě ostrve o pěti sucích křížem položené a nad helmem mezi dvěma křídlama orličíma kapr a ocas páví.

130. Kovanice.

Kovanice (popis kostela, viz Method V., 93). Zde byla také stará plebánie, která platila papežského desátku rozdílně od r. 1367 do r. 1405 (pod jmenem Chovanice), 18, 19, 38 gr. (Tomek, rejstříky, str. 50). R. 1374 Moric, plebán v Kovanicích, změnil si místo s Janem Slavíkem, plebánem v Liskovicích s povolením válečníka Bartoše ze Slatiny (Emler lib. III. et IV. Conf., pg. 17). Ale r. 1376 změnil si místo s Václavem, plebánem v Třebechovicích, jmenovaný prvé plebán Jan Kovanický s povolením Alžběty vdovy po Bočkovi z Poděbrad (tamtéž 53). R. 1375 Jan plebán v Kovanicích koupil od Květa a Havla lán pole mezi polmi Kotha a Štěpána, z kterého pro kostel Kovanický 1 kopa peněz a 12 kuřat desátku vycházelo a prodal jej zase Pavlíkovi v Kovanicích za 9 kop gr. se závazkem, aby ročně v půlletních lhůtách o sv. Havle a Jiří platu ke kostelu tomu 100 gr. a 4 kuřata odváděl; s výminkou, že onen Pavlík stále pole to bude užívati (Borový lib. I. erect., 111). V první polovici 16. stol. seděl na Kovanicích rod Křineckých z Ronova; pak kolem r. 1512 měl je Jan Chválovský z Ledče a na Kovanicích (Pam. III., 345); r. 1509 Jan Huniaty, primátor v Nimburce (Pam. III., 355). Pak dle Topografie od Sommra (kraj Bydžovský, strana 77.), patřily Kovanice roku 1657 hraběti Ludvíkovi Kolloredovi z Valsee, r. 1670 Janu Petrovi Hubrikovi z Hennersdorfu; r. 1763 Kateřině ovdovělé Richterové, roz. Reiský, od které je koudr. svobodný pán Jan z Larišů, a po jeho smrti zdědila je po něm r. 1783 jeho sestra Marie Anna, svob. paní z Larišů. Po smrti této dostaly je Josef Schmiedt a Jan Richter; a od nich je zdědila Josefa z Görzu, rozená svob. pí. Larišová. Nyní jest majitelem jejich baron Sina.

131. Rakovník.

Rakovník (dodatek ku popisu kostela v Methodu VIII., str. 28. a sl.). Roku 1358 plebán v Rakovníku uváděl plebána v Lužné (Lib. I. Conf. pars. II. Emler, pag. 11.); a r. 1355 plebána v Rehle (tamtéž, str. 41.). R. 1360 jmenuje se Hyncek, plebán v Rakovníku (Emler, lib. I. Conf. pars. I., 153.). Roku 1376 9/9. po smrti Jindřicha plebána v Rakovníku ustanoven od Václava IV., krále českého, Pavel oltářníkem oltáře sv. Bernarda v kostele pražském (Emler, lib. III. et IV. Conf., 57.). R. 1379 prodali Niklín řečený Klikl, Mikuláš Dětřichův, Zeidlin Jordánův, Bartoloměj řečený Hlaváč, Mikuláš Henkl, Matěj Henkl, Matěj Knochek, Mikuláš z Chráštan, Aleš pekař, Petr Seva, Mikuláš Žatecký, Petr z Mutějovic, Aleš soukenník, Jan kráječ suken, a celá městská rada v Rakovníce Hankovi řečenému Herinkovi, plebánu kostela v Citolibech, 4 kopy gr., ročního platu v městě Rakovníku za 40 kop gr. ročního platu, aby plat ten do smrti

držel, že mu jej v dvou lhůtách pololetních budou odváděti, a sice o sv. Havle a o sv. Jiří. Po jeho smrti ale má plat onen padnouti k farnímu kostelu v Rakovníku k rukám tamního plebána, a ten aby za ten plat sloužil dvakráte za týden mši sv. u oltáře Nejsvětějšího Těla Páně a sice v pondělí za spásu duše plebána Hanka, a ve čtvrtek zpívanou mši sv. ke cti Nejsvětějšího Těla Božího, obojí na úsvitě. Kdyby ale plebán rakovnický některou mši sv. zanedbal čisti nebo zpívati, má se jemu od města za to strhnouti 4 gr. za jednu mši sv. pro chudé. Kdyby ale město roční plat tento plebánovi zanedbávalo odváděti, mají dotyční plebánové plat onen na zboží městském soudně si vymáhati. Když Pavel, plebán rakovnický, k té nadaci svolil, byla r. 1380 9/5. od pražské arcibiskupské konsistoře stvrzena (Borový, liber II. Erect., pag. 162.). Roku 1388 v úterý křížových dní postoupil Jan syn Mikuláše řečeného Hengrle 1 kopu gr. platu ročního ke kostelu farnímu sv. Mikuláše v Rakovníku, plebánovi téhož kostela Pavlovi na mši sv. za něj a jeho rodiče. Plat ten pojistil na zboží svém v Rakovníku na dvoru poplužním stojícím »na trávníku« za městem blíže dvorů Knotka a Racka, se závazkem, že plebánu Pavlovi a jeho nástupcům bude ročně platit 30 gr. na sv. Havla, a 30 gr. na sv. Jiří. Nadace tato byla stvrzena od Václava IV., patrona toho kostela, a konsistoře pražské 22. máje 1388 (Borový lib. III. erect. 287.). Město Rakovník bylo zároveň sídlem arcidekanátu; r. 1367 v rejstříkách desátků papežských zaznamenáno, že plebánie a kostel shořely a proto král Václav dva díly desátku odpustil, tak že platil plebán rakovnický jen 24 gr., jindy ale 1 kopu 12 gr.; r. 1399 2 kopy 24 gr. (Tomek, rejstříky 43.). R. 1400 jmenuje se Jan oltářník v Rakovníku (Tingl Acta judiciaria, pag. 36.). R. 1407 vydal král Václav na žádost Zbyňka arcibiskupa pražského majestát, kterým kostel rakovnický ostatním kostelům v kraji jako matku dcerám představuje (na 2 míle kolem) a kterémuž kostelu mlýn Volfovský (nynější Přibikovský) dává, tak že jeho majitel každý rok jest povinen 4 kopy odváděti, začež měl právo z lesů křivoklátských dříví k topivu a k jiným potřebám si brátí. Totéž právo dává též knězi rakovnickému, a mimo toho tu svobodu, aby směl třikráte ročně v lesích královských honiti (v masopustě, adventě, o sv. Bartoloměji), dále jim ustanovuje desátky a sice: ze vsi Pavlíkova 9 str., ze Senomat žita 20 str., z Kněževsi pšenice 20 str., z Mutějovic ovsa 2 str., a poroučí, aby z hospody Lišanské ke kostelu sv. Bartoloměje 2 kopy se skládaly, an z mlýna rakovnického Červeného za vedení vody k záduší lišanskému na panství křivoklátském ročně 3 kopy vycházely. R. 1408 uvádí se nadání oltářů sv. Doroty a Blah. P. Marie v tomto kostele (Balbin L. VIII. Erect. 114.). Později zde byli kněži pod obojí. Bohoslovec Jan z Rakovníka šel si r. 1456. pro svěcení na kněžství do Vlach (Gindely dopisy I. 206.). R. 1549. 17. máje dán byl Matěj pražský za kaplana do Rakovníka na 6 let ku knězi Janu Vrabečkovi (Dopisy Gindely I. 246.). Tentýž rok Jan Passer Sedlčanský, bohoslovec, dostal od rakovnických peněz kolem 28 kop míš., a sice 20 kop vyjednal jemu děkan v Rakovníku, Urban sám, a ostatek dostal odjinud; list pak maje, do Vlach pro svěcení na kněžství, odešel sice, ale tam nedošel, nýbrž za Budějovicemi se opil, peníze utratil, a více se nevrátil (Tamtéž, str. 269.). R. 1552 Šimon Žlutický dán za kaplana knězi Jakubovi Ullrichovi, děkanu rakovnickému na 4 léta (Tamtéž, str. 304); a roku 1554 Adam Arragons ustanoven za kaplana na 3 léta k děkanu rakovnickému, Janu Pražskému (Tamtéž, 325.). Také se usídlila v Rakovníku kolem roku 1546. sekta Pikhartů; neboť na dva Pikharty žaloval hejtman křivoklátský, Jiří z Gerštorfu a na Chotouni, že jistý pikhart Jan nábožný a Mikuláš, kolář, na potupu p. děkana rakovnického psa chovali, jemu pleš dali oholiti, a »děkan« přezdívali (Gindely dopisy, II. 24.).

132. Ovčary.

Ovčáry, (popis kostela viz Method V. 19). Zde byla stará plebánie v dekanatu Kolínském a arcidekanátu Kouřímském platící 15 gr. papežského desátku (Tomek rejstříky 59). Plat na vsi Ovčárech, který měl platiti Markvard, panoš z Ovčár, 3 kopy gr. ročně, byl odkázán od Jana Čucha ze zásady sedením na Lobkovicích s jinými platy k zařízení oltářníka u oltáře sv. Kateřiny v Lobkovicích (Lib. III. erect. ed. Borový 329). R. 1357. vzdal se Jan plebán v Ovčárech místa svého, na to opat Petr kláštera Strahovského 18. července podal za plebána do Ovčár kněze Jana, uváděl jej plebán z Býchor (Lib. I. Conf. pars I. Emler 57). R. 1373. zemřel plebán Jan v Ovčárech, dosazen sem za plebána od Konráda opata kláštera na Strahově zase bratr Jan

z téhož kláštera (Lib. II. Conf. ed. Tingl pag. 88). R. 1374. vzdal se tento Jan místa, a ustanoven za plebána do Ovčár od kláštera Strahovského zase Jan příjmím Pražský, z téhož kláštera (Emler lib. III. et IV. Conf. 7). R. 1386. po smrti Matěje plebána v Ovčárech dosadil Konrád, opat Strahovský, Jana klášterníka za plebána do Ovčár (tamtéž 181.) R. 1533. jmenuje se Václav kněz z Ovčár pod obojí (Gindely dopisy I. 81). Osada Ovčáry patřila klášteru Strahovskému v Praze s Chrášťany blízkými, nyní zašlými, Lhotou Jestřebí čili velkou Lhotkou nedaleko Ovčar, Nemčice (Nunčice?) s dvěmi lidmi poplatnými v Sendražicích, kteří drželi tři čtvrtě lánu polí u Ovčár a vsi Březany u Plaňan. Veškeré ty vesnice byly rozděleny na lány a přenechány jednotlivým dílem právem zákupním, dílem zápisem, celkem lanů 111. Mimo to měli Ovčáry tři čtvrtě lanů za občinu a dán jim byl les řečený Horka. Ovčáry musily odvádětí do kláštera 75 kor. ječmene, 75 ovsa, a 25 věrtelů konopí; co robotu nikli jen to, an odesýlaly nadháněče k honu (Tomek, Děje Prahy III. 103. a 104). R. 1350. daroval kanovník Werner kapitoly na Vyšehradě 8 kop platu v Ovčárech k oltáři sv. Gereona v kostele Vyšehradském (Tomek, Dějiny Prahy III. 75). R. 1420. císař Zikmund zapsal na Ovčárech 100 kop gr. Janovi a Hynkovi, bratřím z Chlumu (A. C. I. 513), a Janovi a Jaroslavu z Chlumu 300 kop gr. na téže vsi (tamtéž str. 514). R. 1437. zapsána byla ves Ovčáry i s jinými statky od císaře Zikmunda knězi Bedřichovi ze Strážnice (A. C. I. 528).

133. Oubislavice (Úbislavice).

Oubislavice, Úbislavice. (Popis kostela viz Method V. 11.) R. 1368 27. března změnil si Jan plebán v Úbislavicích místo s Petrem plebánem v Petrswaldu se svolením Jindřicha z Koldenburku (Kumburku) a Vartemberka a Matěje z Úbislavic, řečeného kostela Úbislavického patronů (Emler Lib. I. Conf. pars II. 101). R. 1397 po smrti Petra plebána v Úbislavicích podán jest k tomu kostelu 24. října od Jana z Kumburku čili Vartemberka Fráňa, kněz z Kopidlna, diecése pražské; uváděl jej v jeho úřad plebán v Újezdci (Tingl lib. V. Conf. ao. 1393 pag. 292). R. 1389 22. března změnil si Petr, plebán v Jablonci, místo s Petrem Zubrníkem, plebánem v Úbislavicích, se svolením Jindřicha z Kumburka čili Vartemberka (Emler lib. III. et IV. Conf. pg. 207). Plebán Úbislavický platil papežského desátku 3 gr. (Tomek rejstříky 92). Kromě těchto patronů nalezáme ještě co pány z Úbislavic Čeňka Olexu a Jošta z Úbislavic co podací pány oltářníka v kostele sv. Ducha v Hradci Králové r. 1357 (Emler lib. I. Conf. pars I. pg. 29). Dle výše uvedených výtahů patřily Úbislavice později v 14. stol. nejspíše ke hradu Koldenburku čili Kumburku; neboť již jmenovaný Jindřich z Kumburka čili Vartenberka zapsal 12 kop gr. platu ročního na poplatnicích v Úbislavicích jemu patřícího r. 1395 ve středu před sv. Havlem kostelu v Staré Pace na vydržování dvou kaplanů (Lib. IV. Erect. edid. Borový pg. 425).

Rafael Santi,

narozen v Urbino 1483, † v Římě 1520.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

Prvním samostatným dílem Rafaelovým ve velkých rozměrech uvádí se »korunovace sv. Mikuláše Tolentinského«. Obraz sám zmizel a zachovaly se pouze načrty a návrhy v Lille a Oxfortu, z nichž ostatně mluví táže zralost, jakou spatřujeme na obou druhých dílech pro Cittá di Castello malovaných. *Crucifix a Zasnoubení Marie Panny* v S. Francesco povstaly v r. 1503—1504.

U prostřed klidné, zádumčivé krajiny stojí kříž a na něm pní mrtvý Kristus. Andělé zachycují do kalichu krev, která teče z probodených rukou a boku Páně. Pod křížem stojí matka Vykupitelova a sv. Jan, vedle pak klečí sv. Hieronymus a sv. Magdalena. Vše dýše ještě duchem učitele Perugino, jen výraz hlav jest hlubší a pohyb údů jemnější. — V nádherném rámci kamenném býval obraz druhdy okrasou chrámu San Domenico; nyní jej má lord Ward v Londýně.

Ještě více samostatnosti prozrazuje

obraz *Zasnoubení Marie Panny*, dokončený r. 1504, jak nápis dí. Perugino maloval tentýž předmět a to v době, když Rafael v dílně jeho pracoval. Uspořádání obou obrazů jest totéž. V pozadí jest malý chrám polygonní. V popředí stojí u prostřed nejvyšší kněz ruce snoubenců držící; Marii Pannu doprovází sbor pannen, za sv. Josefem vidíme nápadníky zamítnuté s uschlými pruty, nejnaružívější jej právě láme. Tentýž předmět u obou a předce jaký to rozdíl! Nejvyšší kněz na Peruginově obrazu nebéře valného podílu, kdežto u Rafaela pohybem těla k Marii Panně čelí a s nakloněnou hlavou k ní pozírá. Je-li na onom mnoho jednotvarného a mrtvého, na tomto vše jest výmluvné a plno života. Z kresby, z pojmutí a ze skupení postav mluví zcela jiný duch. Učenník zde již mistra předčil. Jaká to ušlechtilost postav a pohybů! Ta půvabná dívka v popředí za Marií, která právě se zastavila a nyní s pozorností sleduje obřad! A ten vášnivý jinoch přes koleno uschlý prut svůj lámající! — Obraz Rafaelův jest nyní okrasou Milánské gallerie Brera, Peruginův pak majetkem musea Caenského.

To samé pozorovati lze na obrazech obou malířů — učitele a žáka — líčících *Korunování Marie Panny*. Perugino to maloval pro kostel San Francesco al Monte u Perugie, Rafael pak pro františkánský kostel v Perugii. Jest nyní v galerii vatikánské. Porůznu zachované listy svědčí, jak důkladná studia k tomu konal. Tentokráte nespokojil se však pouhým jemnějším provedením jednotlivých postav; také již celkovitým uspořádáním spodní skupiny povznesl se daleko nad komposici mistra svého. U Perugina jsou apoštolové souměrně rozděleni na dvě skupeniny s hlavami jednotvarně vzhůru pohlížejícími. Směle přerušil Rafael upřílišněnou souměrnost, postaviv do předu na příč sarkofág s liliemi květoucími a nenuceně seřadiv apoštoly v živou skupinu. Ve středišti mladistvý Jan s pásem v rukou, který blahoslavená Panna na zemi zůstavila. Jemu po boku stojí sv. Petr s hlavou trochu vzhůru obrácenou a sv. Pavel o meč opřený, na pás pohlížející. Ostatní apoštolové s různými city kolem stojí. Jeden s podivením do prázdného hrobu pohlíží, druhý o tajemném zázraku vypravuje, třetí mlčky se diví a t. d. Postavy v obou rozích stojící s vroucím nadšením upírají zraky k nebi, spojujíce takto spodní skupeninu s vrchní, která by jinak příliš osamocena byla. V oblacích Rodička Boží s hlavou skloněnou a s rukama sepjatýma pokorně přijímá korunu, kterou Kristus v pravici nad ní drží, levou rukou žehnaje. Čtvero andělů hrajících na hudební nástroje, s rouchy vlajícími a dva andílkové u nohou Páně a Matky jeho mile doplňují vrchní skupeninu.

K obrazu uvedenému patří *predella* s třemi skupeninami, na nichž se vyobrazuje *zvěstování andělské*, *klanění se pastýřů a sv. třech králů a obětování v chrámě*. Komposice ještě více vzdaluje se dosavadního podání, samostatností a volností v před postupujíc. Žák nepřidržuje se výhradně mistra svého, nýbrž odhlédnul se již kol kolem po škole umbrickotoskánské. Do průvodu tříkrálového Rafael také sám se vřadil.

Pro kostel Servitů maloval Rafael r. 1505 *Madonnu na trůnu se sv. Janem Kř. a sv. Mikulášem* (nyní v Blenheimu ve sbírkách vojvody Marlborough); *fresco* v kostele *San Severo* vyobrazující v lomeném oblouku *nejsvětější Trojici* obklopenou čtvero anděly, pod ní pak v pravo a v levo šest světců z řádu camaldulenského na oblacích sedících; pak pro klášter řeholnic S. Antonio *Madonnu na trůnu* oděnou modrým pláštěm zlatými hvězdami vyšívaným, držící na lůně Ježíška oděného, který žehná malému Janu Kř. po stupních trůnu vzhůru kráčejícímu; po stranách trůnu bohatě ozdobeného stojí v levo sv. Petr a sv. Kateřina, v pravo sv. Pavel a sv. Dorota; u tympanonu Bůh Otec žehnající, obklopený zástupem andělů. Na predelle vidí se Vykupitel na hoře Olivetské, Ježíš s křížem na smrt kračející a nářek u mrtvoly jeho. Na těchto obrazech jeví se již patrně vliv florentinský. Považován jsa dosud za učně mistra Perugino, odkoukal již jednotlivosti florentinskému umění doby tehdejší. Jsa v jednotlivostech ještě věren učiteli svému, celkem oddal se již zcela duchu umění florentinského.

* * *

Z Perugie táhlo to mladého umělce do Florencie, která při posledních jeho pracích bez vlivu nebyla. Michelangelo a zejména Leonardo měli na něho moc přítažlivou a to ani tak velkými kartony

válečnými, jako lehčími pracemi n. př. madonnami, které mu zjevily krásu jednotlivých postav, uměleckou volnost skupeniny a byly příčinou, že změnil typy a jinak kresliti počal. Za let florentinských přidržoval se Rafael nazvíce malby tabulové. Od té chvíle, co Leonardo zasvětil druhy své do tajemství neskonalé vnadné poesie barev, malbám olejovým značně vážnosti přibývalo. Zmatky dob tehdejších nad to málo byly příznivy bohatým malbám na stěnách, což ovšem zase výhod značných poskytovalo malířství tabulovémn. Probudila se také nyní manie sběratelská. Na místo společenstev, která dosud v rukou měla pěstování umění, nastoupili jednotlivci, kteří si oblibovali ve sbírkách obrazů, což opět příznivo bylo rozkvětu malby tabulové. Poměry uvedené způsobily, že i Rafael za let florentinských skoro výhradně se oddal malbě obrazů tabulových a to ještě v mezích obmezenějších. Se zálibou maloval skoro výhradně Madonny a Svaté Rodiny, tak že pro florentinskou činnost jeho právem lze užiti názvu: *„Rafaelské malířství Madonn.“*

Nebyl to ale krok zpátečný, když umělec již tak pokročilý jal se malovati skupiny prosté a zdánlivě méně umělecké, jak mu je nejbližší vůkolí a vkus umělecký poskytovaly. Nesmí se zapomínati, že dosavadní díla jeho zakládala se na cizích předlohách, kdežto v novém oboru činnosti jeho jasně zazářilo tvůrči nadání vlastní a to tak zvláštního druhu, že obrazotvornost i pozdějších pokolení od toho se neuchýlila.

Typem Rodičky Boží s Ježíškem jest obraz sv. Lukáše. Nebylo malíře křesťanského, jehož štětec nebyl by maloval utěšený výjev, — dítko Božské v náručí blahoslavené Panny. Ve Florencii samé bylo slavných předchůdců a vzorů. Fra Angelico da Fiesole, Filippo a Filippino Lippi, Botticelli a Verrochio a jak se všickni ti umělci jmenují, co malovali milostnou, mladistvě krásnou Matku s děťátkem k ní důvěrně se tulícím, která jedináčku svému podává tu ovoce, tu hračku anebo jinak vyjadřuje něhu a lásku. Také Rafael líčí nám Bohorodičku vznešenou a čistou, zářící blažeností a radostí, která sjednocenou býti se vidí se Synem svým. Ta láska matky k dítěti cudná a předce vroucí, nevýslovně sladká a předce důvěrná, nezištná a vší smyslnosti prostá září z těch Madonn Rafaelových. S milostnou cudností pohlíží k jedináčku svému, tiskne jej k prsoum svým, hlídá jeho spánek, čeká na procitnutí, účastní se jeho her. Rájská nevinnost a nebeský klid mluví z těch obrazů.

Umělec oddal se úkolu svému s pílí podivuhodnou, s horlivostí neunavnou. Nejmenší toliko část svých Madonn vyvedl Rafael barvami. Při větší části komposic nedošlo ku provedení, nýbrž zůstalo to při pouhém návrhu buď zběžně načrtnutému, buď pečlivěji nakreslenému. Obrazotvornost jeho jest přímo nevyčerpatelná. U Madonny podržel výraz něžné cudnosti, nevzdávaje se starého podání. Jen pozvolna nabývají tvary rázu veselejšího a větší plnosti, pohybu dostává se více síly a volnosti. Na počátku pobytu florentinského utvořil si Rafael vlastní ideal Madonny, který později vícekrat opakoval. Vlasy Madonny u prostřed cestičkou rozdělené, tenkým závojem pokryté, jsou až za ucho hladce zčesány, zrak sklopený, tvář skoro úplně z předu pojmutá jest trochu na levo nakloněna. Hlavu tu Rafael na žádném obrazu neopakoval, byla však přece pravzorem všech Madonn, které ve Florencii provedl. Druhdy domníváno se, že jest to podobizna sestry Rafaelovy. Není tomu tak. Hlavní tahy však patrně poukazují na živou osobu, kterou si nazpaměť nakreslil a typu Madonny přizpůsobil. Nákres zachoval se v londýnské sbírce Malcolm-ově.

Sledovati postup, jakým jednotlivé Madonny jeho povstávaly, bylo by velezajímavo, kdyby podání o tom bylo co zachovalo. Jsme tudy odkázáni na pouhý cit. Chronologický seznam Madonn Rafaelových seřaditi nelze, jelikož vývin umělecký nedá se stopovati mechánicky. Máme však předce dosti bohaté látky, abychom zajímavý vývin mistra v obmezeném oboru tomto sledovati mohli. Kresby v případě uvedeném mají stejné oprávněnosti s obrazy, ba mnohdy zde i rozhodují jsouce počtem četnější a rozmanitostí bohatější. Vcházíme takto do samé dílny mistrovy, stávajíce se svědky živé, soustavné tvořivosti jeho. Tu saháš nazpět do vlastní minulosti umělecké vynášeje starší myšlenku, aby do ní vdechnul život nový; zde nové vůkolí jej uchvacuje, které pak se starými upomínkami vnadně slučuje. Mnohdy náčrtek podobá se semenu, z něhož

rozdělováním více samostatných organismů povstává. Jindy zase teprv po opětných pokusech pomalu daří se mu dílo umělecké.

Nejjednodušší a snad i první samostatný obraz Marianský Rafaelův jest *Madonna s knihou*. Jakožto vzor zbožnosti rádi ji vyobrazovali ve středověku čtoucí ve svatých knihách. Záliba v modlitbě a čtení dědí se na Ježíška. Myšlénku tuto spatřujeme ponejprv vtělenou na kulatém obrazu Petrohradském z domu Connestabile, malovaném ještě za vlivu školy umbrické. Na obrazu vidí se pouze vrchní část těla. Stojící Maria Panna s pláštěm přes hlavu staženým v levo pohlížející drží Ježíška před sebou a podpírá jej levicí. V pravici spočívá modlitební kniha, do které Ježíšek nábožně se dívá. Pozadím obrazu jest vnadná krajina řekou oživená, vystupující zvolna k horám sněhem pokrytým, jimiž obzor se končí. Barvitost jest světlá a jasná. Tony pevně nakládané jemně splývají. Jest to šťastný počátek dlouhé, slavné řady obrazů Marianských. Že myšlénka prvotní neopustila umělce ani v novém vůkolí florentinském, dokazují mnohé kresby nyní po světě rozptýlené: v Louvru, v Oxfordu, v Lille a ve Vídeňské Albertině. Také *Madonna Colonna* v Berlíně vznikla z téhož motivu. Vířilo a křižovalo se to v hlavě umělcově. Dnes kreslil to, zítra ono, jak právě obrazotvornost hrála. Došlo-li při některém náčrtu ku provedení barvami, záviselo na podmínkách vnějších. S jistotou lze tvrditi pouze toto: Vrací-li se Rafael k myšlénce umělecky jednou již pojmuté a pracuje-li na ní opětně, v nové úpravě nutně jeviti se musí pokrok tím neb oním směrem. Velký umělec nestůně na krátkou paměť. Dřívější myšlénky pevně mu vězí v hlavě a pomáhají tvořiti útvary nové. Psychologicky lze tudy dle stupně dokonalosti souditi na postup vývinu uměleckého.

Ve druhé skupeníně náčrtů a obrazů líčí se pospolný život matky s dítkem, plný klidu a vroucnosti. Světa vnějšího pro ně není. Jsou si světem sami o sobě, kochajíce se blažeností, která vychází ze vzájemné oddanosti ničím nezkalené. Jeden druhému oddává se zcela a dokonale. Madonna, brzy stojící, brzy sedící, drží Ježíška v náručí, podpírá jej, když se chce pozvednouti, ji obejmouti, k prsoum jejím se přituliti. Vznik pojmutí takového dlužno hledati na vyobrazeních Marianských z dob starších, kde Rodička Boží ukazuje Božské nemluvně věřícím, aby se mu klaněli. Prvním příkladem tohoto pojmutí jest nákres florentinský, z něhož dvě nejstarší Madonny florentinské povstaly, *Madonna del Granduca* a *Madonna lorda Cowper-a. Prvnější* proto tak nazvaná, že zdobívala komnaty velkovévody toskánského, patří nyní k nejkrásnějším ozdobám galerie Pitti. Lehkou barvou malována a nad pomyšlení jemně modelována, poutá obraz především ještě jakoby polozastřenou krásou Madonny, která sotva toho se odvažuje, aby očí pozvedla. Matka s vnadnou cudností panny těší se s dítkem přerozkošným na venek pohlížejícím, jež oběma rukama drží. Obraz má tmavé pozadí jednobarevné. — Na *druhém* obrazu spatřujeme Marii Pannu sedící na kamenné lavici v krajině přívětivé. Ježíšek vylezl na lůno matky, kterou objímá, opřen jsa jednou nohou o její ruku, při tom s obrazu ven vyhlížeje, jakoby vyzýval pozorovatele, aby byl svědkem milostné veselosti jeho. — V pojmutí uvedeném byl Rafael přímo nevyčerpatelný. Hravé jakoby rychlopisem měníval myšlénku tuto v různých posicích na různých listech, které se chovají v Oxfordu a v Albertině vídeňské. Ze základní myšlénky dovedl vždy čerpati tahy nové s takovou pružností, že nikde se nepozorují stopy umdlenosti, čehož důkazem jsou Madonna domu Orleánského, Madonna Tempi, Madonna Niccolini, Madonna Colonna, Madonna Bridgewater, Madonna Miss Burdett Coutts.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc září.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro továrnickou kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice v Byšicích; Pozlacení: kalicha: pro dp. Fr. Krásu, faráře v Střemicích; — monstrance: pro dp. Ant. Kalinu, zám. kaplana ve Větr. Jeníkově a pacifikalu: pro dp. Jos. Lepiče, faráře v Chlístově; pro důst. farní úřad v Konojedech. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Váška, administr. v Kostelci. — Lampa na věčné světlo: pro dp. J. Hejtmánka, faráře v Korouhvi. — Kropenka: pro tovární kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice v Byšicích. — Svícny oltářní: pro dp. Fr. Wagnera, kaplana v Sepekově; pro tovární kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice a pro dp. Fr. Trnku, kooperátora v Určicích.

Rozličné. Čtrnáct školních křížů: pro sl. místní školní radu v Karlíně: tři pro dp. Václ. Uhlíře, faráře v Jesenicích. — Harmonické zvonky pro vdp. Jos. Pekárka, děkana v Blatné; pro vys. dp. Jos. Breischla, kapit. děkana v St. Boleslavi; pro dp. V. Sovu, faráře v Hradisku na Moravě a pro vdp. Fr. Ullmanna, kn. a. vikáře v Buchově. — Lucerny k průvodům: pro vdp. Šeb. Ressla, děkana v Raspenavě. — Missal: pro dp. Vojt. Králíčka, kaplana v Radomyšli. — Soška P. Marie a kříž na rakev: pro dp. Jos. Chába, kaplana v Hostivaři a pro farní úřad v Konojedech. — Pultík gotický pod missal: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře.

Paramenty. Kasule bílá: pro sl. obecní úřad v Lišťanech. Štola: pro dp. Ludv. Kaschku, faráře v Tuškově. — Velum: pro dp. Fr. Wagnera, kaplana v Sepekově a pro důst. farní úřad v Konojedech. — Pláštík na ciborium: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Antipendia: pro tovární kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice v Byšicích a pro důst. farní úřad v Konojedech. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Konojedech. — Koberec: pro tovární kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice v Byšicích.

Prádlo kostelní: Cingula tři: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Plachty oltářní: pro tovární kapli J. J. knížete Jiřího Lobkovice v Byšicích. — Alby dvě a jiné věci: pro vdp. Dr. Fr. Krásla, ředitele chlapeckého semináře v Praze. — Alby a rochety: pro důst. farní úřad v Konojedech a pro ctih. klášter na Smíchově.

II. Nová objednání.

Obrazy oltářní: Dva dp. Jos. Stahala, kaplán v Dolanech u Olomúce, postní: dp. Ant. Brdíček, kaplan v Kostelci a dva malé: dp. Ferd. Harna, kaplan v Holici u Olomúce.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný dp. Vojt. Sova, farář v Hradisku u Kroměříže a dp. Jos. Hauer, farář v Rouchovanech na Mor.; jednoduchý dp. Vojt. Králíček, farář v Radomyšli. — Ciborium stříbrné: dp. Vojt. Sova, farář v Hradisku u Kroměříže. — Monstranci stříbrnou skvostnou: dp. Ferd. Harna, kaplan v Holici u Olomúce. — Nádobky na sv. oleje: dp. Fr. Urbášek, farář v Citově.

Paramenty. Kasule bílé: dp. Vojt. Králíček, kaplan v Radomyšli; J. J. pí. kněžna z Oettingů a dp. Aug. Pinkalský, farář v Kobylí. — Pluvialy: fialový: dp. Jos. Hauer, farář v Rouchovanech; bílý: dp. Jan Kořínek, farář v Držkově. — Montirování celého ornátu: J. Exc. paní hraběnka Thun-Hohensteinová v Kvasicích na Moravě. — Polštáře na oltář: dp. Fr. Chalupecký, farář v St. Kolíně a důst. farní úřad v Konojedech.

Odvod k »Methodu«.

V září předplatitelů:

	V diecési	ubylo		přibylo	
V Čechách	pražské	—		Knihovna c. k české reálky v Praze (Ječná ulice)	1
				Knihovna obecn. reálného gymnasia na M. Straně.	1
				Jos. Binder, vicerektor semináře v Praze	1
				P. Aur. Labler, farář august. u sv. Tomáše v Praze	1
				P. F. Warter, podpřevor ryt. ř. Maltánského v Praze	1
				Václav Beneš, kaplan v Klecanech	1
				Alois Dostál, kooperátor v Horním Stupně	1
				Josef Petráš, děkan v Kostelci n. L.	1
Na Moravě	olomúcké	—		Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1
V Rakousích	linecká	—		Konrád Eberhard, kooperator ve Wolfsegg-u	1

Koncem září čítá „Method“ 429 předplatitelů. Letošního roku jich přibylo 59. Do 600 schází kolik?

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně č. 234.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice v knihkupectví **M. Knappa** v Karlíně, Královská třída číslo 52.

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna Politiky v Praze

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 10. a 11. V Praze, dne 18. listopadu 1883. Ročník IX.

Biskup František de Paula hrabě Schönborn.

Biskup Fr. de Paula hrabě Schönborn.

Podivuhodnými cestami vodívá Bůh vyvolené nádoby své k úřadu apoštolskému. Dnes rukou metropolity království českého na vznešený úřad světí se biskup, z jehož životopisu patrně se jeví, že Pán Bůh to jest, jenž k duchovnímu úřadu povolává.

Svěcenec — František de Paula hrabě Schönborn — narodil se z rodičů jak urozeností rodu, tak ušlechtilostí smýšlení znamenitých. Vyrostl ve vzduchu rodiny vzorně katolické, v níž vštípeny do srdce jeho zásady tak pevné a nezvratné, že na nich bezpečně bylo lze stavěti budovu života. Kořeny takového vychování nikdy více vypleniti nelze. Co tak ušlechtilý otec, tak zbožná matka do mladistvého, vnímavého, nevinného srdce zasadili, musí klíčiti, musí růsti, musí kvésti. Když člunek byl vpuštěn do vln života, seděl v něm veslař plavby znalý. Kdyby jeden ze čtvero synů rodiny tak vzorné a zbožné byl se oddal službě duchovní, nikoho nebylo by překvapilo. Zdálo se však, že není tak usouzeno v tajných radách Božských. Ani hrabě František neuchýlil se ke studiu bohosloveckému.

Po vykonaných studiích gymnasiálních mladý hrabě zabočil na cestu právnickou a vykonav veškerá studia právnická na universitě podrobil se státním zkouškám s výsledkem znamenitým. Mladému právníku vysokého rodu byl svět otevřen. Mohl si zvoliti cestu tu neb onu života veřejného, odevšad kynula čest, lesk, sláva.

Či nevábily duši lesk a sláva?

Přikvapil rok 1866. Hrozivé mraky stahovaly se odevšad nad říší rakouskou. Na severu, západu a jihu křižovaly se již blesky. Na dvou místech strhnula se bouře děsná. Příval nepřátel hrozil zaplaviti milenou vlasť českou. Na záchranu vlasti zvedala se mužná paže. Kolem praporců shromažďovali se synové země. Mladý právník odložil knihu zákona a uchopil se meče. Šel k císaři a nabídnul mu krev a život. Opásal se mečem, přilbou pokryl šiji a spěchal do lité seče. Přišel k nejlepšímu — do ohně u Králové Hradce. Neohroženě díval se v tvář smrti hrdinné. Kule nepřátelské sičely na pravo a na levo. Jedna z nich zasáhla i přilbu mladistvého důstojníka dragonského. O palec níže byla by bývala snad poselkyní smrti. — Skončila se válka nešťastná a neblahá. Nastal zase mír. Mladému vojínu vysokého rodu byl svět otevřen. Na slavně a statečně započaté dráze vojenské kynula čest, lesk a sláva.

Či nevábily duši lesk a sláva?

Jakmile mír ve vlasti zase se uhostil, mladistvý vojín složil zbraň a lesklý oděv důstojnický zaměnil za černý talár bohoslovecký. Sítě rukou mateřskou v mládí do útlého srdce vložené dozrálo. Na místě kodexu právnického uchopil se bible. Opustiv rodinu a vlasť uchýlil se do Innomostí. Důstojník zasednul mezi žáky. Syn vznešeného domu plného služebnictvem oddal se poslušnosti a přísné kázni bez všelikých předností a výsad. Zasednul u podnoží kříže věnovav se s celou duší Vykupiteli Ukřižovanému životem i vědou. Slávu našel v sebezapírání, radost v mrtvení sebe, blaženost v pěstování vědy bohoslovecké. Byla to léta plodná a úrodná. Pak uchýlil se do věčného města, aby v započatém díle pokračoval. Řím stal se mu druhým domovem. Z celé duše zamiloval si to sídlo sv. Petra, to středisté světa, ten ráj srdce katolického. Po Římu od té doby srdce prahnouti nepřestalo. Zde po více letech přípravu dokonal dosáhnuv hodnosti doktorské.

Kněz nověsvěcený doma ve vlasti slavil své prvotiny a od té doby sloužil lidu, kde spatřil světlo světa, první polovici let kněžských na venkově co kaplan, druhou polovici v semináři pražském. Obě polovice jsou v blahé památce. Zbožnost a láska provázely veškeré kroky jeho. Bohoslovcům semináře byl otcem i přítelem. Miloval dům Boží a proto nepřestával zvelebovati bohoslužbu jak vznešeným apparátem liturgickým, tak zejména důstojným zpěvem církevním. Za jeho řízení ozýval se v kostele seminářském výhradně pouhý chorál gregorianský s vyloučením veškerého jiného zpěvu. Seminář znamenitě zvelebil. Jsa vřelým přítelem i výtvarného umění církevního byl po všecka léta pobytu pražského velehorlivým členem výboru uměleckého při Akademii křesťanské a účastniv se platně veškerých porad získal jí nemálo přátel z kruhů vysokých. Tím jakož i vzácnými dary jí věnovanými tak zasloužilým se stal, že i čestným členem a po uprázdnění náměstkem předsedovým se stal. Miloval a byl milován. Skutky charitativní na světlo vynášeti zapovídá skromnost. Jest jich mnoho a zapsány jsou v knize života.

Slouživ na venkově, seznal potřeby duchovní správy. Řídiv seminář poznal srdce

diecése. Zkušeného kněze povolal Pán Bůh k úřadu apoštolskému. Dnes svěcením na důstojnost biskupskou odevzdává jemu Pastýř pastýřů stádo veliké, aby je vodil pastvou dobrou ke břehům věčnosti. Ten, jenž zvoleného tak podivuhodně ku kněžství povolal a k důstojnosti biskupské tak velemoudře připravil, sprovázeti bude ho na dále a stále milostí svou a rosou nebeskou.

* * *

Dne 10. t. m. s ním se rozžehnala Akademie křesťanská, pozvavši na rozloučenou výbory čelnějších spolků katolických. Byl to večer utěšený a přece smutný, ač škola cyrillská při tom zpívala. Potěšil nás ujištěním, že srdce jeho s námi zůstane. Stýskalo by se věru člověku nad ztrátou toho srdce zlatého. Zůstane s námi! Probošt Štulc tu směnku hned uschoval, připomenuv nejdůstojnějšímu náměstku velkého Jana Valeriana tři poklady diecése: Zelenou Horu, Nepomuk a ten dobrý jihočeský lid. Velepastýři diecése budějovické: »Žehnej Bůh!«

Kostel sv. Uršuly a obnova jeho.

Píše *F. J. Lehner.*

Vždycky jsem si přával, aby architekt A. V. Barvitius také v Praze alespoň jeden nový kostel vystavěl a jeden kostel obnovil. Mnoholeté přání stalo se skutkem. Architekt Barvitius staví basiliku sv. Václava na Smíchově, krásnou jako nevěstu. Jest krásná již tvarem svým co basilika a poměry svými i bez skvostů svatebních. Přece však ji počíná šperkem odívati. Jako šňůrka perlová zdobí nevěstu, tak okrasa mosaiková zdobí průčelí basiliky. Užil mosaiky ve vlasti naší zase ponejprv po 500 letech v rozměrech sice drobných, ale tak důmyslně, jako diamantů na rouchu svatebním. K mosaice přibude ještě majolika figurální. A jest-li zevnějšek tak milou a jemnou vznešeností se skví, jaký as bude vnitřek svatyně, má-li celek souladně zníti! Basilika na venek již stojí skoro hotová a očekává přiměřený vnitřek. Splnilo se přání první svrchu uvedené s polovice, druhé však již na dobro.

Architekt Barvitius právě dokonal důkladnou obnovu kostela sv. Uršuly, který v den patronky slavně odevzdán jest zase bohoslužbě.

Tentokrát jest zpravodaji zmíniti se stručně o dokonané obnově, jednak na poučenou, jednak na povzbuzenou. S potěšením budiž zaznamenáno, že v Praze v době přítomné mnoho chrámů se obnovovalo s výsledkem různým a to buď vedle určitých zásad církevně-uměleckých, aneb vedle nahodilých nápadů diletantsky-štafírských. Při obnovách, které se konaly dle jistých více neb méně vyslovených zásad uměleckých, sledovati lze různý způsob soustavnosti. Někde převládá ráz tmavý a vážný, jinde světlý a veselý. K prvnímu druhu patří obnova boční lodi farního kostela sv. Vojtěcha v Jirchářích, nazvaná kaplí Mariánskou, kterou architekt Barvitius před rokem polychromoval. Obnova chrámu Páně sv. Uršuly patří do řady druhé.

Ctihodné panny z řádu sv. Uršuly přišly do Čech r. 1655 z Levna belgického přispěním Sibily hraběnky z Lamboy, rodem baronky Pamelbergovy věnovavší na stavbu kláštera 5000 zl. Bylo jich sedm: Mater Anna Dorothea de Siliis, která byla představenou 28 let a klášter zbudovala. S ní přišlo pět řeholnic (M. Aloysia a Venerabili Sacramento rodem Gassoin-ová, M. Eleonora a S. S. Trinitate rodem Renestová, M. Anna Augustina a Jesu rodem de Sehores, M. Rosalia a Jesu, rodem de Thouarts-ová, M. Catharina Paula a S. Lamberto rodem de Strovins-ová) a sestra laička (Johanna a Gratia Dei). Dorazivše do Prahy se zakladatelkou dne 9. listopadu roku svrchu udaného přijaty jsou pohostinu do jistého domu na zámeckých schodech nedaleko residence kardinála Harracha, arcibiskupa pražského, který je přijal s otcovskou laskavostí. Za nedlouho získaly si přízně všech, vysokých i nízkých, svěřujících péči jejich děvčátka, která u nich prospívala tou měrou, že pověst dostala se až k uším císařovny Eleonory, manželky Ferdinanda III. Přišedši do Prahy ku korunovaci dala ctihodné panny k sobě povolati a oblíbila si v nich tak,

že je do Vídně odvésti chtěla. Pokorně odvětivše, že pro Prahu určeny jsou, přišlo sem z Levna r. 1660 jiných šest řeholnic, které pak s dvěma pražskými pannami (M. Kateřinou a M. Rosalií) do Vídně vyslány jsou, kde jim císařovna vykázala byt v ulici sv. Janské. Skoupivše zde několik domů, vystavěly v ulici této r. 1675 klášter a kostel sv. Uršule zasvěcený.

Uršulky pražské koupivše dům v Oujezdě na Malé Straně přebývaly v něm několik let, šetříce náležitě clausury, pilně vyučujíce dívky urozené i chudé vědám a ctnostem, přijavše pak do řehole své osoby a panny urozené, které po dokonaném noviciátu sliby řeholní složily. Jsou to: Adelhaida, nejbližší příbuzná barona della Caron-a, toho času komandujícího města pražského, Uršula Bidermassin-ová, Barbora Hartmann-ová baronka z Clarsteinu, Anna Kateřina baronka Engelflussová, Marie Teresie hraběnka Buchheimb-ová, Marie Teresie hraběnka Berková, Monica baronka Černínka ze Švihova s dcerou svou Herulou Maximiliánou Černínkou. Obě posléze jmenované mnoho přispěly na zbudování nového kláštera.

Seznavše, že místo pro stavbu kláštera jest nedostatečné, koupili na Novém městě pražském dům Příchovských se sousedním domem Winterferdian-ským, Čebelickým, Depaulianským a jinými menšími domky, položivše základní kámen ku klášteru r. 1674, posvěcený arcibiskupem pražským Matějem Ferdinandem z Bilenbergu, za přítomnosti nejvyššího purkrabí zemského Bernarda Ignáce hraběte Martinice a četného panstva, při čemž kázal jistý kněz z Tovaryšstva Ježíšova. Za dvě leta, r. 1676 přesídlili se dne 11. července do nového kláštera, obdrževše právo domovské ve království českém již před tím 22. května 1662 od Leopolda I.

Řeholi tak dobře se vedlo, že za patnácte let, dne 11. července 1691 přesídlila se část panen do Malého města pražského se svolením arcibiskupa Jana Bedřicha hraběte Waldsteina, do domu druhdy Smrčkovského, napotom Steinbockého, nedaleko Zlaté lodi, pro řeholi koupeného. Byly to následující: M. Anna Eleonora rodem hraběnka Berková, co představená, M. Marie Johanna rodem Chlumčanská, M. Barbora Hartmannová z Clarsteina, M. Ottilie Beyerova, obdrževše od kláštera Novoměstského na výživu 7000 zl. Že však dům Malostranský pro zbudování kláštera byl příliš malý a k obývání nepohodlný, koupily za pomoci Kateřiny hraběnky Lamingové rodem hraběnky Lobkovicové dům Talemberský na Hradčanech.

Z kláštera Novoměstského rozšířila se řehole do Olomouce, kde Karel hrabě Lichtenstein, biskup olomúcký, nadal nový klášter 27. září 1695. Po jeho smrti odebraly se tam r. 1697 z Prahy: M. Marie Anežka Aufdüfferova, představená, M. Anna Františka Morakova, M. Josefa Paula rodem šlechtička z Potbušova, M. Cecilia, sestra Teresia a sestra Kunegunda. Klášter pražský dal jim kromě šatstva a potřebných věcí 1000 zlatých.

Přední péčí zkvétajícího kláštera Novoměstského bylo nyní zbudování důstojného kostela při klášteře: Stavba svěřila se pražskému staviteli Marc. Antoniovi Canevali-mu. Pocházel z rodiny umělecké, která již za dob Rudolfových v Praze se usadila. Jeden z nich přestavoval též kostel Strahovský. Základní kámen položen jest v září r. 1702 a posvětil ho jménem arcibiskupa pražského Jana J. hraběte Breunera sufragán jeho a opat Strahovský Vít Speil. Jest dosud za hlavním oltářem kostela a čte se na něm: »Anno 1702 jest od stavitele Marka Antonína Canevali, měšťana a obývatele pražského zde dle přání a žádosti zhotoven. K větší cti a oslavě Boží, nejblahoslavenější Panny Marie bez hříchu prvotního počaté, zvláště pak ku cti sv. panny a mučenice Ursuly, jakožto patronky a matky řádu, na počátku krásného měsíce podzimního, v den sv. Gerharda t. j. dne 24. září, v 16. neděli po Seslání Ducha Svatého 1702.« Marc Antonio Canevali byl puristou mezi souvěkými stavitely barokními. Rozvrhnul půdorys jednolodního kostela na tři klenbové čtverce, z nichž dva větší lod, třetí pak o něco zúžený presbytář tvoří. Dvojnásobná kruchta jest na straně západní.

Nad hlavní římsou, která zakončuje vystupující architekturu s pilastry a kladím, klene se tré bání. V ušlechtilé architektuře zřetelně doznívá doba Palladinova. Kostel má dva vchody; jeden hlavní z ulice na boční straně lodě u prostřed obou klenbových čtverců mohutným pásem oddělených, naproti němuž s druhé strany vchází se do kaple

Nejsvětějšího Srdce Páně k protějšímu boku kostela přistavěné; druhý pod kruchtou, do něhož předsíní klášterní se vchází.

Kostel v hlavních částkách jedva dostavený k naléhavé žádosti klášterních pannen jest posvěcen v oktávě sv. apoštolů Petra a Pavla dne 6. července 1704 od opata Strahovského v předu uvedeného s třemi oltáři. Na kostele se však pracovalo dále. Nedodělané pilíře a římsy se dohotovovaly; klenba a jiné částky odívaly se přebohatou štukaturou figurální a ornamentální virtuosně provedenou. Klenba s pendantify příslušnými důmyslně se malovala. Na troje pole klenbové vyobrazilo se tajemství nejsvětější Trojice Boží v ten rozum, že u prostřed každé ze tří bání klenbových ukazuje se vždy jedna z božských osob a to ve slávě své, na pendantifech pak vyobrazeno jest, co jednotlivé osoby Božské pro svět učinily. Na první klenbě spatřuje se Bůh Otec ve slávě obklopen kůrem andělů; zeměkoule pak vypravuje dílo rukou jeho. Čteme na ní zlatem zářící nápis: »Creator.« Na čtvero pendentifech vyobrazeny jsou jednotlivé skutky stvořitelské či čtvero živlů světa: ohně, vzduchu, vody a země. Na každém ze čtvero obrazů vznáší se postava Boha Otce prostorou, na prvním u prostřed hořících sopek a blesků, na druhém v hejnech různého ptactva v povětří létajícího, na třetím nad vodami oživenými množstvím ryb, na čtvrtém u prostřed stvořených živočichů na zemi s králem přírody — člověkem. Druhá klenba hlásá Boha Syna v slávě nebeské, obklopeného sborem andělů. Zeměkoule září zlatým nápisem: »Redemptor.« Na čtvero pendetifech představuje se čtvero dějů vykupitelských: Narození, Poslední večeře, Vzkříšení a Nanebevstoupení Páně. — Třetí klenba nad hlavním oltářem, kde posvěcení naše stále a stále se opakuje, oznamuje Ducha svatého ve způsobu holubice, od něhož paprslkové na všechny strany vycházejí s nápisem zlatým: »Sanctificator.« Čtvero pendentifů ukazuje čtvero světových výjevů, které Posvětitel Duch Svatý způsobil: zvěstování andělské, křest Páně, Seslání Ducha Svatého a uzdravení chromého od narození u brány chrámové skrze sv. Petra. — Celé Credo jest zde psáno štětcem a barvou. — Nad kruchtou pak dítek bdí anděl strážce s klenby se vznášející.

Nebe i země hlásají slávu Boží a proto nad širokým pásem podmíněným hlavním vchodem a dělícím obě klenbová pole lodě spatřujeme anděly prozpěvující na levo, sv. Řehoře Vel., zakladatele zpěvu gregoriánského na pravo. Na nebi Cherubini a Serafini nepřestávajícím hlasem prozpěvují: Svatý, Svatý Svatý, Hospodin Bůh náš zástupů;« na zemi pak po veškerém okršlku světa Církev svatá velebí Boha zpěvem gregoriánským. Ples tento nebem i zemí se rozléhající nejlépe vyjádřila Církev velebným svým chvalozpěvem »Te Deum laudamus.« Jednotlivé věty tohoto chvalozpěvu nedostižitelného v kartuších (cartouche) zaznamenané doplňují a vysvětlují cyklus obrazový cyklem hymnologickým. Na oblouku před hlavním oltářem dělícím obě klenbová pole, na nichž vyobrazuje se vykoupení a posvěcení naše, čteme nápis: »Te Deum laudamus«. Pod sborem andělů prozpěvujících: »Tibi Cherubim et Seraphim incessabili voce proclamant«. Z předu kostela na stvoření světa ukazují slova: »Pleni sunt coeli et terra majestatis gloriae tuae.« A pod sv. Řehořem čteme: »Te per orbem terrarum sancta confiteur Ecclesia.« Co tu myšlének vyjádřeno!

Církev Kristovu, jejížto ples a chválení okršlkem zemským zaznívá, rozšířili apoštolé. Ve zvláštních výklenkách pilířů kostelních spatřují se proto sochy sboru apoštolského, svatý Petr a sv. Pavel výše hned nad hlavním vchodem a naproti němu, ostatní v nižších výklenkách. Cyklu malířskému dobře odpovídá cyklus sošnický.

Celý ten kostel výmluvně káže, hlásaje slávu trojjediného Boha na nebi v báních trojí klenby, díla Stvořitelova, Vykupitelova a Posvětitelova v 12 pendentifech, skutky pak apoštolské jejich sochami. Architekta, malíře i sochaře právem dlužno chváliti z tak důmyslného uspořádání a jednoty architektury s okrasou malířskou a sošnickou. Ve všem jest jednota a soulad. Nebyla tedy nepatrná ta doba baroku stavitelského. Malby si zachovaly zároveň vlastní list křestní. V jižním pendentifu u kruchty čte se drobný nápis:

Jo. Ja: Steinfels p. pxt. 1707

t. j. Joannes Jacobus Steinfels pie pin-

xit 1707; v jižním pak pendentifu druhé báně klenbové spatřuje se v zástupu dívajícím se na nanebevstoupení Páně vlastní jeho podobizna. Malíř Jan Jakub Steinfels bydlel na Malé Straně, kdež dcera jeho Kateřina Constancie křtěna byla dne 7. května 1694 v chrámu Páně sv. Václava, jak matrika křestní dí: 1694, 4. Mai baptis. »Dcera Kateřina Constantia pana Jana Jakuba Štenfelsa malíře.« Malby důmyslné chválí pak dosud mistra svého.

Stavba kostela i s prací pokrývačskou, stukatorskou a malířskou vyžadovala nákladu 24.000 zl. přesahujícího a uhraženo jest vše ze jmění řeholnic.

Kostel čítá šest oltářů. Hlavní oltář má pěkný obraz sv. Ursuly zhotovený od malíře Jana Kristofa Lišky. Bydlil též na Malé Straně, jak »libri civium« pražského archivu městského dosvědčují a stál v kmotrovství malíři Steinfelsovi, což ukazuje křestní matrika kostela Sv. Václava ve Strahovské knihovně. Na obrazu spatřuje se oslava sv. Ursuly; dva andělé podávají jí dva věnce z růží bílých a červených, které si vydobyla životem panenským a smrtí mučednickou. Pod ní leží hekatomba pannen zavražděných. Obraz r. 1706 malovaný koupil za 800 zl. a daroval kostelu František Antonín hrabě Špork. Oltář s točitými sloupy má po stranách dvě obrovské sochy sv. Augustina a sv. Karla Boromejského. Hlavní římsa jeho souhlasí s hlavní římsou kostela. Nad ní jest plastická Kalvarie: Kristus Pán na kříži, Matka Boží a sv. Jan Evangelista, Maria Magdalena klečící a kříž objímající, pak dva andělé na volutách sedící, patheticky na Ukřižovaného ukazující. Sochař František Preiss pracoval na oltáři půldruhého roku a přijal za práci 716 zl. Štafír Krištof Tummer pracoval na něm rok a obdržel 1450 zl. Truhláři a zámečníku vyplatilo se 791 zl. Náklad na celý oltář obnášel 3757 zl. a byl dohotoven teprv v srpnu r. 1709. V den sv. otce Augustina, dle jehož řehole Ursulky se spravují, sloužena byla u něho první mše pontifikální.

V lodi kostelní jest čtvero oltářů bočních, komponovaných do arkád. Obrazy oltářní zasazeny jsou do rámů s bujnou řezbou barokní a prací sochařskou.

Na straně evangelní stojí oltář Nanebevzetí bl. Marie Panny s obrazem, jak se praví, Brandlovým. Za obraz platilo se 400 zl., za práci řezbářskou a sochařskou 260 zl., za práci pozlacovačskou 240 zl. — úhrnem 900 zl.

Naproti němu stojí oltář sv. Josefa. Obraz malován jest od malíře Jana Brunona Rissi-ho, rodem Švýcara, bydlícího na Malé Straně, kdež 17. října 1694 ve farním kostele sv. Václava byl oddán. Byl tedy spoluosadníkem Steinfelsovým a Ursulky seznámily se snad s oběma umělci v době, když ještě pod zámeckými schody bydlely. Obraz byl za 400 zl.; za rám a pozlacení platilo se, jako za dříve uvedený oltář, celkem tedy též 900 zl.

V druhé polovici lodě blíž kruchty jest na straně evangelní oltář sv. Jana Nepomuckého. Oltářní obraz ve Vídni malovaný darován jest kostelu od Ferdinanda hraběte Harracha. Celý oltář byl úhrnem za 1000 zl.

Naproti němu stojí oltář sv. Anny s obrazem od Lišky, který maloval též obraz na hlavním oltáři. Celý oltář byl též za 1000 zl. Oba vysvěceny jsou teprv 25. července 1710.

Později (1773) postaven ještě pátý boční oltář sv. Angely na epistolní stranu presbytáře.

Na západní straně kostela stojí dvojí kruchta nad sebou. Ve spodní, bohatým mřížováním železným opatřené, jsou varhany, varhanářem Leopoldem Spiegel-em za 450 zl. zhotovené; za práci pozlacovačskou zaplatilo se 150 zl. Kruchta vyšší určena jest pro dítky.

Uvádí se tuto všudy náklad, jakého bylo třeba na zhotovení různých předmětů, aby se ukázalo, že důstojné okrášlení svatyně v dobách, kde peníze nepoměrně více platily, se značnými obětmi spojeno bylo. Vyvrací se tím nynější novověká móda, která za nepatrný peníz pořizuje kostelní věci — bezcenné. Pán Bůh se neodbývá nejhorším. Jemu patří to nejlepší.

Pěknému vnitřku odpovídá přiměřený zevnějšek kostela.

Do ulice vniká kostel bokem a spatřuje se zřetelně trojdílný rozvrh vnitřku. Střední část vysoko vystupuje nad obě nižší stranice. Stěny rozčlánkovány jsou obvyklým způsobem pilastry s kladím. Prostředek slouží za portál velmi pěkně rozluštěný. Nad vraty kostelními stojí v úpravném výklenku socha sv. Uršuly, jíž na nižších stranicích odpovídají sochy sv. Agathy s levé, sv. Markety s pravé

strany rovněž ve výklenkách postavené. V kartuších střední části spatřují se dvě koruny sv. patronce kostela svědčící: koruna panenská s korunou mučenickou; nad oknem pak známý monogram J. H. S. Ve vystupující části střední stojí v úpravném výklenku socha Marianská představující M. Pannu nepoškvrněně počatou, nad ní letopočet stavby chrámové 1702; svrchu pak na štítu archanděl Michael, jemuž níže odpovídají sochy andělů s nástroji umučení Páně. V malé věži na střeše sedící jsou dva zvony. Menší a starší na jméno sv. Ursuly pokřtěný, váží 2 centy a 90 liber. Ulil jej zvonař Mikuláš Hänel za 203 zl. Druhý váží přes 3 centy. Pán Ježíš, Maria Panna a sv. Josef, — pak sv. Ursula, sv. Florián, sv. Jan Nep. jsou na něm vyobrazeny. Nápis pak zní: A fulgure et tempestate libera nos Domine Jesu Christe. — Me fudit Pragae Zacharias Diettrich 1735. Na pravo od kostela jest vchod do kláštera rovněž hezky upravený. Nad brankou jest zamřížované okno a před ním opětně socha sv. Ursuly stříškou krytá. Z levé pak strany kostela stojí socha Jana Nep. s dvěma anděly.

Opíraje se o popis zde stručně podaný lze snadno a krátce vysvětliti způsob obnovy vnitř i vně.

Chce-li kdo sledovati způsob, jakým architekt vnitřek chrámu obnovil, zvu jej, aby se mnou vešel vchodem západním, do kterého se vchází z předsíně klášterní. U vchodu se zastavíme, abychom přehlédli celek svatyně. Zadíváme-li se na vnitřní architekturu stěn a klenby, snadno poznáváme základní myšlénku, která architektovi při obnově na mysli tanula. Polychromie užil od podlahy začínaje pouze až k hlavní římse, na které pásy a klenba spočívá. Odtud vše zůstalo bílé až na obrazy v klenbách a na pendetifech, které se znovu oživily a pokud třeba bylo i vypravily. Touto mdle bílou barvou olejem a voskem zředěnou — tedy žádné vápno! — jejíž příjemný a ušlechtilý tón se poznává, položíme-li na porovnanou vedle ní bílý šátek kapesní, dostalo se přebohaté štukatuře přiměřeného a pravého výrazu. Aby pak fresky na klenbě bez přechodu nebyly, dal architekt rámce pozlatiti, čímž jednak účinek barev sesílen, jednak i přechod barvy k bílému vůkolí docílen jest. Dlužno zmíniti se o vtipu a pikanterii malíře Steinfelse. Díváme li se na fresky z dola, pozorujeme, že někde malovaná noha andělíčka anebo kus roucha do plastického rámce obrazu zasahuje. Kterak jest to možno? Snadno! Přidělal andělíčkovi od kolenou plastickou nohu, která se stropu dolů visí a pomaloval ji stejně s druhou. S dolejška vidí člověk malovanou nohu zasahovati do rámce, a láme si hlavu, jak jest to možno. Podobných vtipů jest zde několik. — Také plocha stěn zůstala bílá, ač pro množství pilastrů hladkým stěnám mnoho prostory nezbývá; též veškeré hlavice na pilastrech jsou bílé, zlatem jen trochu zvýšované a patky karrarský mramor nápodobující.

Pro architekturu užito však vesměs barev a to v ten rozum, že různé články architektonické skládají se z různých materiálů barvou imitovaných. Kdybychom byli v Italii, užili bychom k tomu skutečných různých mramorů a žul; že však jsme v Čechách, dlužno za vděk vzíti s kamením nápodobeným chudě, ale věrně. Scagliola (mramor štukový) byla by ovšem výtečnou pomůckou. Ale ani k té v chudých poměrech našich tak snadno nedospějeme. Scaglioly bylo lze užiti pouze na soklu a patkách po celém kostele, pak na výklenku pro celebranta v presbytáři. Jest to po staleté přestávce zase první případ architektem Barvitiem do kostela uvedený. Doufejme, že jakož jest prvním, nebude posledním. Týž umělec užil ho zase ve vlasti naší pro vnitřní dekoraci několika paláců a dvou hrobek, a nyní též v prvním kostele. V soklu napodobil domácí mramor slivenecký, ale ten starý, temný, jakým ve skutečnosti vyzdoben jest kostel křížovnický, který v nynějších lomech se více nevyskytuje; na patkách pilastrů mramor karrarský; ve výklenku presbyteria rosso antico. Pilastry jsou z nápodobeného kamene Wellersdorfského. Žluté vlysy z giallo antico, z něhož vyloženy jsou i pozadí výklenků pro sochy. Pilíře arkád a hlavní římsa mají barvu jasného mramoru solnohradského.

Z materiálů tuto uvedených se poznává, že architektura polychromií silněji vyznačená jest skutečně konstruována a stavěna, nikoliv pouze nahodile malována. Barvy materiálu právě naznačeného udávají zároveň, že ráz veškeré polychromie ce-

lého kostela jest jasný, řekl bych veselý. Jen presbyteriu, co částce nejdůležitější, v němž soustřeďuje se vše a který mysl i srdce osady k sobě poutá, dostalo se větší hloubky barev přidaným čalounem malovaným, který do výše oken po stěnách se rozprostírá. Jest to imitace tmavě-růžového damašku, protkávaného bílým hedbávím. Ve splývajících pruzích látky střídají se co vzorek růže a koruny. Myšlénku k tomu podal hlavní oltářní obraz, na kterém andělé svaté Ursule podávají věnce z bílých a červených růží. Celkem použito jest jen polotonu, nikolivěk barvy hluboké, — římská mezzagala. — Sochy apoštolů ve výklenkách vesměs jsou polychromovány, čímž teprvé platnosti nabyly.

V uvedeném skládá se podstatná část polychromie.

Jiných barev užito bylo jen spoře na uvarování monotonie. Tak modré barvy v několika cípech a pozadích, na nichž na př. uvedené zlaté nápisy Te Deum se vyskytují, anebo jemné barvy červené v několika kartuších, anebo několik imitac jasných mramorů v náplních nad a pod výklenky soch apoštolů.

Kromě barev čítá se k důležitým živlům polychromie při jednotlivých architektonických článcích ohraničení či zarámování proužky, na čemž hlavní římsa podílu nemá.

Při větších plochách nenakládá se prostý, jednotvárný tón barevný, který by účinkoval příliš ostře a chladně, nýbrž celá plocha se postříká jemnými kapkami temnějšími a světlejšími, čímž jednak docíluje se přechodu ku plochám bílým, jednak barvě propůjčuje se tónu, který hřeje.

Při veškeré polychromii stěn užívalo se olejových barev voskových, jejichž výhoda tím se osvědčuje, že do stěn olejem napuštěných hluboko vnikají a následkem přidaného vosku stále měkkého nemohou se loupati a opadávati. Větší náklad desateronásobně se vyplácí trvalostí a stálostí.

Zásad v polychromii architektonické vyslovených šetřilo se souhlasně i v úpravě oltářů a ostatních předmětů kostelních.

Zastavíme-li se zase u vchodu pod kruchtou, kterým jsme do chrámu vešli, a zadíváme-li se na oltáře ve svatyni rozestavené, pozorujeme, že polychromie oltářů stupňuje se od barev jasných k tónům temnějším až k černé barvě hlavního oltáře, který takto v sobě soustřeďuje veškerou pozornost. Tumby oltářů bočních jsou nové, aby jednota s oltářem hlavním rušena nebyla, a jsou vesměs nápodobeným mramorem virtuosně malovány. Kdo si v tom oblibuje, může zde stopovati různé druhy mramoru věrně provedeného dle předloh, které architekt Barvitius za dlouholetého pobytu svého v Italii si sám namaloval a nyní přísně dle předloh těchto provésti dal.

První dva boční oltáře kruchtě nejbližší jsou nejsvětlejší. Oltář sv. Jana Nep. má tumbu ze žuly červené, náplně s verde antico, římsy z žuly žluté, sloupky tabernaklu z porfyru. Oltář sv. Anny s obrazem od Šejvla dle starého kopirovaným jest tumba z brecia corrallina, náplně z brocatello d' Hispagnia. Sošky na nich jsou polychromovány jasně, v barvách lomených.

Vzdálenější dva oltáře v lodi jsou temnější. Oltář Nanebevzetí Panny Marie má tumbu z rosso africano, náplně z verde antico, římsy z porto venere. Protější oltář sv. Josefa má tumbu z rosso di Levante, náplně z porto venere a římsy s verde antico. Sochy jsou v souhlasu s celkem malovány rovněž temněji.

Veškeré čtyři oltáře jsou zlaceny pouze zlatem nepravým; železné mřížky pak bronzovány na způsob mosazu.

Pátý oltář boční sv. Angely v presbytáři má tumbu žulovou, náplně z lapis lasuli, svršek z verde antico.

Posléze hlavní oltář, co středisté celého kostela, jest vesměs tmavý. Schody oltářní a podlaha jsou z mramoru tetínského a sliveneckého; tumba výtečně imituje porfyr s náplněmi s verde antico; konečně celá vrchní architektura oltáře nápodobuje porto venere či porto d' oro, krásný, černý to mramor s žilami zlatě žlutými a bělavými. Bohaté zlacení na celém hlavním oltáři jest z ryzého zlata dukátového, které svým zvláštním ohněm nad pouhé pozlátko nepravé vyniká. Sochy spodní, jakož i Kalvarie svrchu polychromována jest hlubokými barvami sytými, souhlasícími výtečně s veškerým rázem oltáře, jakož i s temnější polychromií stěn presbytáře a překrásného výklenku ze scaglioly virtuosně nápodobující rosso antico. Když při vysvě-

cení obnoveného chrámu pontifikant v lesknoucím se výklenku zakončeném mušlí bohatě ozdobenou pod hedbávným baldachýnem z tmavočerveného hedbáví seděl na trůnu svém s mitrou drahokamy a zlatem zářící, zdálo se člověku, že se dívá na nejkrásnější obraz některého malíře italského.

Jako na oltáři hlavním užito podobně zlata dukátového i při pozlacování mřížky před hlavním oltářem a mříží na spodní kruchtě.

V souhlasu s kostelem obnovena jest též kaple nejsv. Srdce Ježíšova. Stěny obloženy malovanou imitací porfyrovou. Kuple na čtvero dílů rozvržená nese nápisy s litanií k nejsv. Jménu Ježíš a Srdce Páně, modrá pole poseta jsou zlatými hvězdičkami, lucernou pak ozdobenou křížem s korunou trnovou, liliemi a palmami padá do vnitř sklem kathedrálním světlo modré.

Aby pak zevnějšek kostela na vnitřní úpravu ukazoval, dostalo se mu též přiměřené obnovy. Bylo již sice se stavitelem smluveno a zadáno pouhé obílení. Architekt Barvitius však vymohl toho, že celému průčelí dostalo se přiměřené úpravy, při čemž rozpočet na pouhé obílení se překročil pouze o 7 zl., jichž vynaložilo se na vyzlacení jednotlivostí. Jelikož nebylo lze použíti materiálu byť i pouze nápodobovaného, dostalo se přece celému průčelí ideálního výrazu barevného, stěnám a vlysům temně bílého, částkám pak konstruktivním hnědého na způsob barvy kamene, náplním konečně světle červenavého z materiálu ušlechtilejšího.

Vedle barev hlavních užito ještě barev vedlejších, a sice žluté v kartuších na vlysu, ve výklencích soch a v pažení oken, modré na pozadí monogramu Spasitelova a letopočtu udávajícím rok založení stavby chrámové. Monogram, letopočet, obě koruny a jednotlivosti na soše sv. Ursuly se pozlatily. Portál kostela a kláštera zhotoven z porfyru nápodobeného, vrchní pak jeho část z porfyru světle červeného. Veškeré sochy obdržely nátěr tmavě bílý.

To vše pořízeno za cenu určenou na sprosté obílení.

* * *

Kdo znal kostel sv. Ursuly před obnovou, obílený a natřený, s oknem žlutě zaskleným nad hlavním oltářem, před nímž bílá Kalvarie mizela, se sochami vesměs bílými, s oltáři sešlými, s obrazy zašlými, — a vejde do nynější svatyně, kde zmizelo ono škaredé, žluté okno nyní na dobro zazděné, kde všeckno barvami žije a zlatem září, stěny a klenba, oltáře a sochy, nechce ani uvěřiti, že jest to tentýž chrám. Tak dokonale jej proměnila a ozářila doba osmi měsíců řízením umělce architekta. Když v svatvečer sv. Ursuly architekt A. V. Barvitius dílo dokonal, konvent ctihodných pannen z vděku za něho společně se modlil »Te Deum laudamus.« Upřímná modlitba tato byla věru nejlepší pochvalou a největším uznáním za píli a lásku, s jakou dílu tomu se oddal. Ukázal, že i sloh barokní má své vnady, ujme-li se ho ruka skutečného umělce. Osvědčilo se, co v ústech jeho právě zní:

»Lze-li Pána Boha chváliti všemi jazyky, lze jej zvelebovati rovněž všemi slohy stavitelskými.« Barok v takových rukou stává se církevním slohem. Est modus in rebus.

Kostel bohoslužbě a veřejnosti zase navrácený líbí se obecně a symfonie chvály jest dokonalá. Přeji to kostelu i původci obnovy. Kdyby starý stavitel kostela Marc Antonio Canevali z hrobu vstal a po obnoveném, ba zvelebeném kostele se rozhlédnul, mám za to, že políbil by stavitel restaurátora. Duše zpřízněné i po staletích se poznávají a milují.

Spravedlivě dlužno vysloviti zasloužené uznání též architektu Ant. Baumovi, který při obnově chrámu věrně spolupůsobil, jakož i malíři Šejvlovi, za svědomité obnovení maleb na obmítce. Také veškeré práce řemeslnické vykonány jsou dobře a důkladně.

Celá obnova vnitřku uhražena jest obětovností řehole. Příklad právě křesťanský buď následován!

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

134.

Pozořice na Moravě.

Napsal *Pavel Pavelka*, zám. kaplan v Líšni.

Pozořice, městys asi s 1000 obyvately, jest od Brna na stranu severovýchodní asi 2 míle vzdálen, a leží po levé straně silnice císařské, — jde-li se z Brna k Olomouci — s nížto spojen jest silnicí okresní. Příbytky Pozořických rozkládají se po kopci a jeho svahu, proto jsou tam obyvatelé »na kopci« a »ve vývozích«. Náměstí, jak by snad na městysi se požadovalo, zde není; vycházívá se jen »na ulici«, jak sluje i místo dosti prostranné uprostřed městyse před kostelem, farou a školou. Polnosti leží na »vrchních« a »dolních stráněch a čtvrtěch«; jsou zde »padělky«, »krajiny«, »kopaniny«, »dlouhé« a »krátké«. Majíce na zřeteli míru, nacházíme zde pole o »dvojí«, »trojí« a »čtveré« míře. Jsou polnosti »pod kostelem«, a jiné, jimž se říká »zahrádky« a »loučky«. Pole, na nichž růstal »lepek«, (Herba S. Philippi, Jungm. slovník), slují »lepky«, a ony pod kopcem, na němž za dřívějších dob, když ještě lesem byl zarostlý, poustevna stávala — (vystavěl ji Josef kníže Lichtenštein r. 1722; první obýval ji poustevník Frant. Bernard, který r. 1723 do Říma putoval) — polnosti »pod pouštkou«. Kopec patří pánům na Pozořicích, a tudíž i pole panská na kopci »pouštka« a pod ním »pod pouštkou« slují. Jiná ještě panská pole jsou: »lány« a »padělky«; tam, kde dříve bývaly lesíky, jsou nyní pole »hájky« a »kněží hora«, která prý dříve náležela k faře. Též chmel se zde od pánů nepochybně pěstovával na polích, jež posud se jmenují »chmelnice«.

Panské pole »vysoudilka« vysoudil neb vyhrál prý Jan Šembera z Boskovic a z Černé Hory, r. 1571 pán na Pozořicích, a sice tím, že prý »přes to pole krok udělal«.

Víno pěstují Pozořičtí ve svých »vinohrádkách«, na »líchách« a »kopaninách«.

Lesů obec nyní nemá žádných; mívala prý za dřívějších dob, avšak za času stavby kostela musila prý je pánům odstoupiti, chtěla-li, aby chrám byl vystaven. Jezdívají tudíž na dříví do lesů panských: do »olehly“, »kněžovy seči«, do »mírovce« a do lesa »pod babou«, na »pánův flek«, aneb též i k »močidlu«, místu bahnitému, v němž dřevěné trouby se močívaly, a jež časem bylo zalesněno.

Bádajíce po majetnících statku Pozořského, dočítáme se, že až do 16. století mělo více pánů na Pozořicích své podíly. Ve století 16. připadly však Pozořice pánům z Boskovic a z Černé hory, a snad již Albrecht z Boskovic celé držel Pozořice. Jisto však, že téhož bratr Jan Šembera z Boskovic a z Černé hory r. 1571 sám celých Pozořic byl pánem. Po jeho smrti r. 1597 zdědily Pozořice jeho dcery, provdané za Karla a Maximiliana knížata Lichtenšteiny, kterážto rodina až dosud v jich jest držení. (Volný a Švoy.)

Okrasou městyse jest »farní chrám na Nebevzetí Panny Marie«, jenž postaven jest na kopci, a tudíž daleko v okolí možno jej viděti.

Když r. 1704 starý chrám shořel, slibem se byl zavázal Jan Ad. kníže Lichtenštein nový vystavěti kostel. R. 1712 byly kladeny základy k novému chrámu. Sotva však stavba zdí asi 3 sáhů zvýší byla dosáhla, zemřel Jan Ad. Lichtenštein, a stavba po 10 let byla přerušena, zvláště z té příčiny, že o právo na Pozořice byl soud. Služby Boží po ten čas a dalších ještě 6 roků konány bývaly v panské úřadovně.

R. 1721 prosil tehdy stávající farář Pozořický, Josef Leffler, knížete Ant. Ilbr. Lichtenšteina, aby ustrnul se nad farníky a stavbu chrámu dokončil. Leč teprv nástupce tohoto, Josef kníže Lichtenštein, žádost tuto vyplnil, smluviv se se řemeslníky o stavbě chrámu. Se zedníky vyjednal práci na 7.300 zl., se zámečníky a stolaři na 3.700 zl. Mimo to dal jim jistou část obilí a piva, daroval potřebný k stavbě materiál, jejž robotníci dováželi. Kostel byl r. 1724 dostaven a téhož roku dne 15. srpna

důstoj. panem Františkem Lefflerem, kapitolním děkanem Brněnským a bratrem faráře Pozořického vysvěcen. První mši sv. sloužil v něm primiciant z farnosti František Bažant.

Nový tento chrám jest stavba důstojná a pevná; má po obou stranách čtyrpatrové věže, v nichž dvě okna kulatá s jinýma dvěma polokruhovýma se střídají. Střechy obou věží jsou čtyrhranné, nízké a taškami pokryté. Uprostřed věží nad prostředním hlavním vchodem vystupuje ostrý štít, jenž dvojitým ozdoben jest křížem.

Chceme-li k zvonům, musíme, vstoupivše vchodem na pravé straně do chrámu pod kruchtu, v levo po točitých schodech, a vystoupíme takto do věže na straně pravé, v níž to na dubové stolici dva hladké zvony tvaru vykrouhlého podle sebe nalezneme, které r. 1725 dne 20. prosince do věže byly zavěseny.

Větší z nich má v průměru asi 91 centimetrů a výška jeho obnáší 80 centimetrů. Na čepci nese tento nápis gotickým písmem psaný:

„ave † m. † gr. † ple † o .... lucas † marcus † joannes †"

Menší zvon, jehož průměr je 87 centimetrů, výška 70 centimetrů, ozdoben uprostřed obrazem Rodičky Boží. Na čepci gotikou psaný nápis:

„fecit me † magiſter † georgius † de † brunna † ihſſus † anno † domini †
i ✝ cccc ✝ cxxx ✝ m. (Snad 1530?)

Umíráček s obrazy sv. Jana Nep. a sv. Barbory nese na čepci nápis: »A: 1769 goss Joannes Schlichtiger in Brinn.«

Z venku má kostel liseny rovné a obehnán jest osmičlánkovou římsou. Okna polokruhová jsou bílým sklem zasklena a příkrá střecha taškami kryta.

Na kostele spatřujeme čtyry přístavky, po každé straně dva. Dva stejné čtyrhranné, mající čtyrhranná okna silnými mřížemi opatřená, po obou stranách presbytáře, z nichž jedné této místnosti za sakristii se užívá, v druhé pak zpovědnice jsou umístěny. Po obou stranách lodi jsou výklenky též čtyrhranné tétéž výšky jako loď; těmito se loď ve své části ku kruchtě rozšiřuje.

Oltářiště jest mnohohranné a k východu stavěno.

Pod presbytářem jest hrobka, do níž z venku z bývalého kolem kostela rozloženého hřbitova se vcházelo, které však nyní již se nepoužívá. Kámen, jímž vchod do ní přikryt, jest porouchán, vchod takto z části otevřen, z části zasypán. Pro tutéž příčinu nebylo lze úplného na kameni nápisu přečísti. Čísti možno:

.... V .. M .. Vos In optata spe requIes aeterna sVs CepIt.

Kostel má v průčelí tři čtyrhranné vchody, jichžto dvéře dvoukřídelné z dubového zhotoveny jsou dříví. Prostřední hlavní větší jest dvou postranních, má kamenné nadpraží a nad ním znak knížecí rodiny Lichtenšteinské v kameni vytesaný. Mile dojmuti čistotou, prostranností a krásnou klenbou uvnitř kostela, rádi vyznáme, že důstojný to dům Boží! Dlažba, jež zprvu z cihel pozůstávala, byla r. 1785 za faráře Jana Quapilla nynější kamennou nahrazena, což stálo 541 zl. 22 kr. Téhož roku byl kostel líčen. Na klenbě valený oblouk s polem, křížovou klenbou bez žeber sklenutým se střídají. Tak klenuta jest loď ve své širší části ku kruchtě a presbyterium, ježto obloukem jest od lodi odděleno. V užší části lodi, totiž v oné při oltáříšti, jest klenba krásná, kopule tvaru eliptického. Veškera klenba spočívá na příporách, jichžto hlavice v presbytáři pozlaceným lupením jsou zdobeny. Strop jest od stěn kostelních římsou a podřímsím — oboje asi o 9 článcích — oddělen.

Kostel jest jednolodní; ana však část lodní při kruchtě přístavky jest rozšířena a klenba její na dvou, v loď postavených sloupech spočívá, zdá se za tou příčinou v této části kostel býti trojlodním.

Kruchta na třech klenbou křížovou bez žeber sklenutých sloupech má zábradlí zděné a jest koncem kostela.

Varhany byly zakoupeny r. 1770 z kláštera Premonstratského na Sv. Kopečku u Olomúce. Byly postaveny za faráře Jos. Fr. Xav. Lefflera a vícekráte opravovány. Tak r. 1785 za faráře Jana Quapilla, kdy nové dva registry byly zhotoveny, začež se dalo 200 zl. Druhá správa provedena byla r. 1797 a stála 120 zl.

Sakristie jest na evang. straně v presbytáři, a vchází se do ní z kostela. Zde jakož v místnosti naproti, na straně

epištolní, jest klenba křížová bez žeber. Dubové dvéře u obou místností jsou na pěkných dlouhých závěsích v kamenné obložení zavěšeny, a mají pěkné otevřené zámky. V sakristii jest umývadlo z černého mramoru a staré vykládané skříně.

V kostele jsou čtyry oltáře. Hlavní ze dvou pozůstává částí. Mensa jeho jest celá z mramoru. Tabernakl na ní, jež na vrchu má beránka ležícího na knize, jest bíle natřeno a bohatě pozlaceno; taktéž natřeni a pozlaceni jsou cherubini po stranách jeho. Ostatní část oltáře jest upevněna na stěně. Na čtyrech kulatých sloupech z pestrého mramoru, jichž hlavice pozlaceným lupením bohatě jsou zdobeny, pne se u vrchu oblouk. Uprostřed těchto sloupů upevněn jest obraz na »Nebevzetí Panny Marie«, mramorovým obložen rámem. Malíř Frant. Bayer, rodák z Pozořic, vyobrazil Rodičku Boží vzhůru se vznášející, ani apoštolé do prázdného hrobu nahlížejí. Nad obrazem pod obloukem je anděl, držící v ruku zlatý věnec, jako by jej složiti chtěl na hlavu Panny Marie. K oltáři vystupuje se po třech mramorových stupních. Hlavní tento oltář postaven byl r. 1785 a stál 1.506 zl. 52 kr. Na epišt. straně v presbytáři je malý oltář Panny Marie, ve způsobu kredence.

Mimo oltář hlavní jsou v kostele ještě tři oltáře postranní.

Na straně evandělijní »oltář bolestné Panny Marie«. Ve výklenku socha Panny Marie, mající Ježíše na klíně, nad ní andělé držící zlatou korunu. Velmi krásná práce Tom. Šweigla.

Naproti tomuto oltáři na straně epištolní »oltář sv. Antonína«. Obraz představuje Světce modlícího se před dítkem Božským. Stávalo až do r. 1724 zvláštního kostelíka sv. Antonínu zasvěceného poblíž kostela farního. Co se s kostelíkem tím stalo, kdy asi byl zbořen, nebylo mi lze se dopátrati; farní kniha památní podotýká jen toho, že r. 1724 dne 27. dubna obraz sv. Antonína do farního chrámu Páně byl přenesen, a že z kostela toho zvon asi dva centy těžký byl ukraden. Nynější obraz jest však již nový a malován naším malířem Jos. Zeleným v Brně. Volný ve své topografii uvádí oltář sv. Barbory, an snad oltář tento svaté Barboře zprvu byl zasvěcen. Obraz této Světice, pěkná malba, visí nyní pod kruchtou a jen ve svátek sv. Barbory na oltáři tom se umístuje.

Třetí oltář postranní, též na straně epištolní v lodi, dále ku kruchtě, je oltář »sv. Anny«. Práce ze stuko představuje sv. Annu vyučující Rodičku Boží modlitbě.

Kazatelna, na níž ze sakristie se vchází, jest vysutá, ze dřeva a hranná bez vší okrasy. Uvnitř na klobouku symbol Ducha sv. a na vrchu pelikán.

Křtitelna z r. 1730 jest zhotovena ze šedého mramoru a uzavřena víkem dřevěným, na němž jsou sošky křest Kristův představující. Postavena jest v malém výklenku v zadní části lodi na straně evandělijní. Malba ve výklenku vyobrazuje Krista rozmlouvajícího s Nikodemem o křtu sv., z kteréžto rozmluvy nápisem uvedena jsou slova: »Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha sv., nemůže vejíti do království Božího.« Jan 3. 5. Výklenek uzavřen jest krásnou železnou mříží, na zeleno natřenou, u vrchu s monogramem I. H. S. v pozlacených písmenách. Nad výklenkem z venku jest soška Boha Otce.

Kalvarie, jež v kostele jest rozvěšena, byla r. 1865 zjednána a tehdejším farářem Jos. Nesrstou čtvrtou neděli postní posvěcena. Z jiných obrazů v kostele pozoruhodny jsou: Velký obraz představující ukřižování Krista na Kalvarii a obraz sv. Barbory, oba pod kruchtou.

Z náčiní bohoslužebného uvésti lze: monstranci stříbrnou a bohatě pozlacenou, kterou r. 1878 pro kostel zjednal Ignát Bajar z přifařené obce Jezera, a jež stála přes 500 zl. r. č. Starý stříbrný a pozlacený kalich je vypuklou prací ozdoben. Na noze nese znak, v němž bylo lze čísti písmeny: MOCS a nad znakem: G. L. A. K. K.

Ve farnosti Pozořické jsou bratrstva: střídmosti a živého růžence.

Hřbitov jest poblíž kostela sám o sobě. Byl založen r. 1868 a téhož roku osmou neděli po sv. Duchu tehdejším děkanem Slavkovským a čestným kanovníkem Matějem Lavičkou, farářem Tvaroženským, posvěcen. Dřívější starý hřbitov rozkládal se kolem kostela, kde ještě posud mnoho stojí náhrobníků.

Nynější farní stavení poblíž kostela jest krásná budova o jednom patře,

má v přízemí 5, v poschodí 6 pěkných světnic a jídelnu. Základy položeny byly r. 1730 za faráře Jos. Fr. Xav. Lefflera. Majitel Pozořic, kníže Jos. Lichtenštein, daroval stavební material. Farníci přispívali na penězích, a sice každý sedlák po 3 zl., domkář po 1 zl. 30 kr., podruh po 1 zl., syn neb dcera a služebný po 15 kr. Roku 1749 vystavena byla farní stodola, ku kteréž stavbě páni dali dříví a cihly, farníci na stavbě pracovali a přispívali na penězích po 80 kr.

Památní kniha farní jest z doby faráře Jos. Fr. Lefflera, jenž r. 1720 farářem Pozořickým se stal, a nejstarší matrika z r. 1637.

O době, od které v Pozořicích fary stávalo, pronáší se Volný ve své církev. topogr. v ten smysl, že Pozořice již r. 1358 měly svůj kostel, ana tehdy jistá Zdenka z Vildenberku svému synu Potovi zaručila právo, jímž směl určovati kněze pro 1 oltář v Pozořickém chrámu Páně; a že tentýž Poto, použiv práva toho, nadal oltář ten ve prospěch kněze při něm přisluhujícího ročními 7 Mk. a 12 gr. Prvním farářem, o němž se dovídáme, jmenuje se však teprv až r. 1388, a sice jistý Sulko. Od r. 1554—1610 (snad až 1622) drželi faru Pozořickou nekatolíci, a teprv farář Leonard r. 1622 byl snad opět farářem katolickým; nebo, byv asi r. 1632 raněn mrtvicí, zastával ho katolický kněz a administrátor fary Tvaroženské Eliseus Heinke.

Zpráv o starších nadacích fary Pozořické lze se dočísti v listině zaznamenané v památní knize farní, kteráž zní takto:

»Letha Panie 1604. dne 30. miesyce Aprilis učinieny jsou Czedule Rzezane w gednostegna slowa sepsane mezy Geho Milosti urozenym Panem, Panem Maxymilianem z Lichtnštegna a z Nyklšpurku na Bučzowicich, Pozorycich, Czahnowie a Rohnšperku G. M. C. Ržimskeho Rziskau Raddau Neywyšym,

Strany gedneg

a z dwogi Ctihodnym Kniezem Linhartem Czabany, ten čzas fararžem Pozoržskym, Strany druhy, a to takowa, zie se temuž fararži Pozoržskemu do roku porad zbieleho za pracy geho duchowni z důchodůw Pozoržskych 40 fl. mor., za geden zlaty 30 gr. a za geden groš 7 d., Pšenicze 1 Meth, Rži 2 Mty, owsa 2 Mety; každeg tyden Piwa předniho půl Wiedra, a zadniho gedno Wiedro dávati má.

Desatek obilneg určziteg ozymey i Jareg, z diediny Sywicz z 18 Lánů z každeho lánu 4 ʃ, totiž 2 ʃ Rži, 1 ʃ Pšenicze a 1 ʃ owsa, z diediny Holubicz z 15 lánůw a půl Czwrtij desateg Snop, z Pšenicze, ze Rži, Gečzmenie, owsa a Pohanky; z diediny Kruchu z 7 lánů a 3/4 desateg Snop, z Pšenicze, ze Rži, Gečzmenie, owsa a Pohanky farařzy Pozořzskemu odwozowati a dawati budau.

Pro lepší pamiet budaucy gest tato Smlauwa a czedule do Reyster tiechto kostelnich Purgrechtnich wepsana.

Stalo se Letha a dne Swrchu Psaneho.«

Po jmenovaném Leonardu byli faráři Pozořickými následující: R. 1637 Jan Pinkota, 1640 Daniel Bavorovsky, 1644 Simon Bochelius, Sigmund Stiffter † 1646; téhož roku stal se farářem Tiburc Milicky, 1654 Jakob Fr. Molitor, 1660 Jakob Rumpel, 1666 Jiří Alex Czubra, 1679 Gottfr. Syryczansky, 1689 Gottfr. Molitor, 1706 Karel Jos. Bezdicky. Z pozdějších farářů slušno uvésti především: Josefa Fr. Xav. Lefflera, jenž po 50 roků byl farářem v Pozořicích. Byl r. 1720 samým císařem Karlem VI. farářem pro Pozořice jmenován, an právě té doby byl spor v knížecí rodině Lichtenšteinské o právo na Pozořice. Jos. Leffler byl kaplanem ve Vyškově. On podnikl a dokončil stavbu kostela Pozořického, za jeho času postavena byla farní budova. Byl děkanem Modřickým a zastával »munus Commissarii in causa Beatificationis Ven. Servi Joannis Sarcandri Olomucii.« Dí o něm kniha památní, že byl »vir literatus«, a zmiňuje se o jeho úmrtí slovy: »Obiit venerabilis hic Simeon, jubilatus sacerdos et Parochus, annum agens aetatis suae 84. 16. maji, magnus cultor sc. Joannis Nep. anno 1774 sepultusq est in medio Ecclesiae.« Za nástupce jeho, faráře Jana Kvapila, postaven byl hlavní oltář, kostel vybílen a kamením vydlážděn. Za faráře Jos. Baumgartnera 1786 přiděleny byly Pozořice děkanství Slavkovskému, nebo náležely dosud v obvod děkanství Modřického. Za času války francouzské, zvláště po bitvě u Slavkova r. 1805, zakusil mnoho od Francouzů tehdejší farář pozořický Mikuláš Kvapil. Pobrali jemu veškeré víno, dva koně, šatstvo a j. v., čímž způsobena mu škoda 6000 zl. Bytovali na faře plukovník baron Rothenburg a podplukovník jízdectva rytíř de Hervé.

Nynější d. p. farář, Antonín Klíma, chová ve svém majetku krásně vykládané skříně, krásné obrazy a ve své knihovně mnohé vzácné dílo. Patronem kostela a fary jest nyní kníže Jan Lichtenštein.

V Pozořicích jest zámek, není však v žádném zvláštním slohu vystaven. Pozoruhodna jsou vězení v jeho podzemí.

Z jiných památností místních a okolních uvésti slušno:

1. Kapli na kopci »Hádek«, poblíž přifařené obce Hostenice. Kaple tato vystavena byla vybídnutím faráře Jos. Fr. Xav. Lefflera r. 1748, a r. 1802 opravena. Na opravu tuto hlavně přispěli: tehdejší správce statku Tobiáš Hroch, farář pozořický Mikuláš Kvapil a farář Křtinský Karel Ptáček. Jest to krásná stavba čtyr oproti sobě do kříže utvořených výklenků v polokouli sklenutých a malbou ozdobených. Ve dvou těchto kaplicích jsou uprostřed na podstavcích ve způsobě malé mese oltářní postaveny sochy P. Marie z kamene, pěkně vyhotovené. Jedna z těchto dvou soch představuje P. Marii Křtinskou, druhá již jest velmi porušena. V druhých dvou výklenkách byla malba. Pokud aspoň poněkud lze se domysliti, byl v jednom obraz P. Marie — snad Pomocné — v druhém snad obraz Nejsv. Trojice neb sv. Rodiny. Postranní malba ve všech čtyrech výklenkách představovala sloupořadí a obrazy Svatých. Poznati ještě lze obrazy: sv. Norberta, sv. Tomáše Aq., sv. Augustína, sv. Jeronyma, sv. Jana Nep a (snad?) sv. Benedikta. Tupé rohy, jimiž tyto kaplice od sebe jsou oddéleny, mají po dvou lisenách, uprostřed kterých opět jsou výklenky, avšak malé, jež ozdobeny byly obrazy čtyř sv. evangelistů. Kaple měla jednočlánkovou římsu a taktéž jednočlánkové podříms í. Stavba tato, svědčící o zbožnosti našich předků, jest bez střechy — na místě které stromy rostou — trpí značně nepohodami časovými. Že posud v tak dobrém stavu jest, to důkaz o pevnosti a solidnosti stavby. Nepostará-li se však brzy nějaký dobrodinec o zachování její, tu časem ovšem docela se zboří.

Kamenný kříž velký před kostelem, jenž obehnán jest kamenným zábradlím, v jehož čtyrech rozích jsou sochy: Panny Marie, sv. Jana evang., sv. Josefa a sv. Anny. Na kříži jsou nápisy tyto:

»MarIa Ioannes CrVCIfIXo aDstantes Vna IosephVs et Anna IVVent nos hora eXItVs agonIzantes. — MortIs oCCasV soL orIens non DesInat. — AeternItatI haeC CrVX et statVae ereCtae et saCratae sVnt a Iosepho FranCIsCo XaVerIo LeffLer pro tVnC VICeDeCano et ParoCho PozorICensI. — A soLIs ortV LaVDetVr noMen IesV XrIstI ab VnIVersIs potestatIbVs . . . pIIsqVe InhabItatorIbVs orbIs. —«

V městysi u cesty postavena jest kamenná socha Panny Marie. Na podstavci sochy jest nápis:

»MarIa VIrgo GLorIosa et benedICta sanCta Dei GenitriX nostra mediatriX, ora pro nobis ad te Confugientibus.« »Joannes Audy, civis Pozoricensis, dicavit communitati ad majorem Dei et B. M. V. gloriam. Anno MDCCCXXIX.«

V poli při okresní silnici postaven jest kamenný kříž, na němž čísti lze následující chronostichon:

»fIgVra haeC fVnData est a MartIno hVLa et Consorte sVa.«

Na druhé straně:

»Iohan burhaL Resbars s IhLaVI RoCv 1772.«

Při kříži jest v zem zapuštěn velký čtyrhranný pískovec, na němž kříž jest vyryt. Jest prý tam pochován jakýs důstojník z dob války francouzské.

Zprávy o starých plebáních a jejich osadách.

Píše *Jos. Nechvíle*, farář v Dašicích.

135. Ovenec.

Ovenec, farní vesnice, půl hod. od Prahy vzdálená, s ní téměř spojená, vlastně Ovenec přední vůbec Bubeneč jmenovaná, má farní kostel sv. Gottharda, v století 14. co takový jmenovaný, již r. 1356. vlastním plebánem opatřený, který uváděl toho léta plebána kostela sv. Michala pod Vyšehradem v Praze (Emler, Lib. I. Conf. pars I. 7). Roku 1391, 17. března dosazen byl Mikuláš plebán z Ovence za oltářníka k oltáři sv. mučedlníků Felixe a Adaukta v kostele sv. Linharta v Praze (Lib. V. Conf. anni 1391 et 1392 edid. Tingl pag. 681). V Ovenci měla kaple sv. Antonína v Praze roční plat 32 grošů, a 4 slepice (Borový Lib. I. Erect. 6). Dle Zapa dějin země České odkázal vladyka Hroznata, chystaje se ubírati do svaté země popluží pole v Ovenci klášteru Teplskému. R. 1228. měly jeptišky kláštera sv. Jiří v Praze v Ovenci dvůr s platem, dědiny a zahradu, a do r. 1395. mlýn nyní císařský, který ale téhož leta prodaly Machovi mlynaři z Nelahozevsi (Tomek, Děj. Prahy III. 128). Dvůr onen ale prodal klášter před r. 1400. Marii, vdově Jakuba z Ovence, ana tato půjčila klášteru koně za 10 kop. Žižka dobývaje Prahy tento dvůr vypálil, zdi obory blízké zbořil, pole zničil, tak že na znovupostavení toho dvoru a zasetí poli pasíř Pavel Kabát, Mařík a Lukáš 16 kop gr. naložiti musili. (Tamtéž III. 58). R. 1320. postoupil král Jan změnou ku probošství kostela sv. Víta na hradě Pražském ves Hostouň s dvorem a tvrzí, ves Dehnice a Ovenec s dvorem a polmi na jedno popluží, s rybníkem, lukami a kostelním podacím a 3 dvory v Bubnech, vymíniv si toliko oboru, v které již tenkráte se konaly zábavy a slavnosti všelijaké. (Tomek II. 203. III. 50). Ale v bouřích husitských klášter svatojirský a proboštství o pozemky v Ovenci přišly, ani jim je zabavili Pražané. Tito je podrželi až do r. 1547., kdy jim pro vzpouru proti císaři Ferdinandovi I. byly vzaty a jeden dvůr kmetcí s platem byl roku 1549. prodán Vítu Lišovskému z Průchodu (A. Pam. X. 471). R. 1437 dvůr bývalý jeptišek svatojirských zapsán byl od cís. Zikmunda v 100 kopách grošů Vaňku Larvovi z Ovence za služby se 4 koňmi a lidmi konané (A. C. II. 184). R. 1440. jmenuje se ještě tentýž Vaněk, an se zapsal k míru 4 spojených krajů v Čáslavi (A. C. I. 255). Ostatně osada tato v dobách minulých jsoucí poblíže Prahy svízelů válečných dosti zakoušela. R. 1401. zde tábořilo spojené vojsko pánů českých proti králi Václavovi IV. chtíc dobýti Prahy pomocí vojska míšenského; tu Míšňané pobili jeleny v oboře královské, osadu vypálili, lidi zabíjeli a byli postrachem okolí celému po 8 neděl. (Tomek III. 406). Roku 1420. rozehnal zde Žižka několik českých pánů, kteří chtěli s hojným vojskem a vozy nákladnými hradu Pražskému posilu přinášeti (Tomek III. 520). Když r. 1425. kostely Pražské, any kazately husitskými byly obsazeny, dány byly do kletby, tu kostely v Ovenci, Bubnech a Psářích byly jediny, kde služby Boží po katolicku se konaly, kam se tedy katolíci věrní uchylovali, začež však od Husitů nehezké poznámky a vtipy zakoušeti musili (Tomek III. 595).

Dary jubilejní

věnované Jeho Eminenci kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám.

Popisuje *F. J. Lehner*.

3. Pluviale votivní.

V komitétu jubilejním bylo usneseno, aby veškeré spolky katolické dohromady věnovaly nejdůstojnějšímu jubilárovi dar jeden, který by byl symbolem jednoty, veškeré spolky katolické tak pevně vížící. Pěkná myšlénka došla souhlasu a ustanoveno se na tom, aby společným darem byl skvostný pluviál, jehož zhotovení svěřilo se odboru uměleckému při Akademii křesťanské, který za látku bohoslužebného roucha zvolil drahocenný brokát bílé barvy se stylistickým dessinem zlatem tkaným. Ušlechtilý dessin skládá se z ornamentu

Komponoval a kreslil architekt Josef Mocker; část figurální prof. Frant. Sequens.

čistě rostlinného a stylisticky výtečně provedeného. Přední široký pruh jakož i kapa mají přebohatou okrasu figurální barevným hedbávím provedenou v gotickém zlatém rámování.

Pluviale velepastýři věnované veškerou úpravou mělo ukazovati na úřad jeho.

Chrám metropolitní jest jeho svatyní. Velechrám sv.-Vítský jest posvěcen na titul »Navštívení Panny Marie«. Pluviale arcibiskupské obdrželo tedy na kapu různobarevným hedbávím vyšívaný obraz Navštívení bl. Marie Panny, na pruh pak rovněž různobarevně vyšívané postavy svatých patronů českých, jejichž ostatky na královských Hradčanech uloženy jsou. Na sponě pak stříbrné v ohni pozlacené vyobrazeni jsou dva hlavní patronové čeští, apoštolové národův slovanských, sv. Cyrill a sv. Method, k jejichž poctě na památku tisíciletého jubilea jubilár zbudoval velebný kostel Karlínský. Figurální okrasou ukazuje se tudíž úřad i činnost toho, jemuž pluviale svědčí.

Obraz kapy ukazuje bl. Pannu v objetí sv. Alžběty, za nimiž s jedné strany sv. Josef s cestovním vakem, s druhé pak strany Zachariáš stojí. Obraz vyšíván jest různobarevně na modrém pozadí hedbávném. Gotické baldachínky nad hlavami vyšívány jsou zlatem na hedbávné látce tmavočervené. Pod obrazem na pásce čtou se slova »Fecit mihi magna« z velebného chvalozpěvu »Magnificat«, který jásající duše blahoslavené Rodičky Boží tehdáž zapěla. Poukazují zároveň i na city jubilárovy v den kněžských druhotin, kterými duše jeho přetékala. Obraz kolkem zasazen jest do rámce zlatě vyšívaného na hedbávném pozadí tmavočerveném. Kapa obroubena jest bohatým, zlatým třepením.

Široký pás pluviálu v předu s obou stran dolů splývající rozdělen přirozeně na dvě polovice křížem od sebe oddělené s třemi figurami na každé straně. Na pravo spatřuje se sv. Vít, sv. Vojtěch a sv. Jan Nepomucký; na levo sv. Ludmila, sv. Václav a sv. Prokop. Veškeré postavy vyšívány jsou na modré hedbávné látce různobarevným hedbávím, gotické pak baldachínky zlatem na hedbáví červeném. Týmže způsobem vyšívány jsou bohaté rámce s obou stran figur, v nichž souhlasně s rámcem kapy vine se běžící gotický ornament zlatý na tmavočervené půdě. Na obou koncích pásu čtou se dva letopočty: první MDCCCXXXIII značí rok ordinace, druhý MDCCCLXXXIII značí rok kněžských druhotin, čímž myšlénkový cyklus se zakončuje.

Celé roucho jest nad pomyšlení krásné. Když Jeho Eminencí v den jubilea votivním pluviále odděný kráčel v slavnostním průvodu s arcibiskupského paláce do velechrámu Svatovítského, zdálo se člověku, že se dívá na nejkrásnější obraz středověký.

4. Mitra pretiosa.

Komponoval a kreslil architekt Jos. Mocker.

Je-li na pluviálu užito hojně barev, jimiž docílilo se nádhery neobyčejné,

uškrovnil se na mitře úmyslně dojem barev. Použilo se látky ze stříbrných nitek hladce setkané; pouze spodní páska kolem hlavy (circulus) a kolmo vystupující pruh (titulus) vyznačeny jsou temně žlutým atlasem, na němž zlatem vyšíván jest hustý bohatý ornament gotický z akantového listí přesně stylisovaného, mající v každém poli zlatou rosetu s velkým drahokamem do ní zasazeným.

Rohy (cornua) vyplněny jsou jiným zlatým ornamentem z listí drobného, výtečně do trojhranů komponovaného s velikou růží gotickou; jemný ornament nikterak neruší základní tón stříbrný mitry bílé. Třetí druh ornamentu na pendiliích (fasciae) skládá se ze dvou stylisovaných větví akantových, objímajících střední větvičku růží zakončenou, které dole pentlí svázány jsou. Ušlechtilý ornament tento opakuje se na každé pendilii čtyřikrát. Circulus, titulus, cornua i pendilie lemovány jsou vyšívanou bordůrkou z růží a lístků se skládající. S obou fascií splývá těžké zlaté třepení.

Sloh renaissanční.

Píše *F. J. Lehner.* (Dokončení.)

(ORNAMENT.)

V žádném slohu nedospěl ornament k takovému vývinu jako v renaissanci. Nesouvisí však se stavbou struktivní tou měrou jako v jiných slozích. Proto byl schopen takového vývinu. Tvary ornamentální a struktivní nejsou ani církevní, ani světské, ráz jejich značí veselou spanilost, kterou ovšem nesnadno porovnávati lze se vznešenou vážností antiky a středověku. V 16. století ornamentiky jednak ubývá, jednak architektuře struktivní samostatněji se vnucuje, až posléze ve slohu barokním obé se sloučilo. Ornament pozbyl tím na živosti a při menší bohatosti přibylo mu váhy i vážnosti.

Ve Vlaších zachovalo se množství antických předmětů dekorativních k napodobování vybízejících. Mladistvá renaissance zmocnila se jich, přidala ale k nim množství samostatných tvarů z přírody, z kultu pohanského a křesťanského jakož i ze života světského. Okrášlování vnitřku štukem a malbou stalo se novým apparátem 16. věku.

Způsob ornamentu podmiňován byl látkou a technikou. V architektuře užívalo se ornamentu plochého i vypuklého.

Ornament plochý, na pouhou konturu odkázaný, vyžaduje přesné kresby a přehledného rozvrhu. V mramoru bývá pozadí drsně, povrh pak hladce pracován. Mnohdy barvou částečně se pomáhá. Dle zásad ornamentu plochého jest pracováno niello mramorové, intarsie kamenná a dřevěná. Niello povstává, vyplní-li se kresba vyrytá černou hmotou štukovou. V intarsiích zasazuje se vyřezávaná kresba do půdy přiměřeně vyřezané. Na vyznačení protiv užívá se jen malé různosti barev. Protivou vykládání jest vyškrábání (sgraffiare) ornamentu. Plocha přiměřeně připravená ohozena jest tmavou maltou, která napotom ještě svrchu novou vrstvou vápenou se pokrývá. Dle nákresu odstraňuje se pak želízkem vrstva vápená do takové hloubky, aby černá či tmavá vrstva malty se objevila. Ornament se zde tedy vyznačuje pouze konturou, šrafirováním a protivou dvou tónů. Při tak jednoduchých prostředcích jest tudy třeba veliké jasnosti a přehlednosti kresby. Sgraffito má tudy vždy ráz pouhé kresby, nikoliv pak ornamentu malovaného neb vykládaného.

Nejdokonalejšího vývinu dostalo se ornamentu v reliefu. Zde nejznamenitějšího vlivu dodělal se bílý mramor stejnoměrnou hutností svou jakož i povrchem průsvitným. Rerief jest buď zcela plochý aneb vysoký. Prvorenaissance užívala prvního, u něhož tvar zvýšoval se mnohdy pomocí barvy, zejména modré a zlata. Vysokého reliefu, u něhož ornament se podebral a od spodní plochy odlučoval, užívalo se v době rozkvětu renaissance. Mnohem větší volnosti poskytoval relief dřevěný a z kovu litý, zejména při okrasách rostlinných; menší pak volnosti dopouštěl relief z pálené hlíny (terra cotta). Terra cotta glasirovaná, hladkou vrstvou pálenou po-

tažená (dle původce práce della Robbia zvaná) vzdává se přirozeně jemnějšího ozdobování. Zde vše značně se zjednodušuje a v drobnostech dlužno počítati s většími hmotami. Při obmezenosti barev — bílé, žluté, modré, zelené a fialové — jest i obor techniky této práce obmezen na figurální reliefy a určité modelované festony a p. Úplnou volnost dopouští ornament stukový, zejména pro okrasy vnitřní, jehož užití lze k všeliké okrase prostor, buď zcela bílý, malovaný nebo zlacený, aniž činí nároků, že by chtěl platiti za kámen, dřevo, kov a pod.

Malovaný ornament stínovaný jest nápodobením plastického. Užívá se prostředků velmi rozmanitých dle toho, jde-li buď o nápodobení tvaru plastického rozličným stupňováním jedné a téže barvy, buď o nápodobení reliefu z různých materiálů, tak zvané »chiaroscuro«, aneb o bohatější barevné vyobrazení okras.

V 16. století ornament malovaný jednou neb více barvami a také i zlacený slučoval se velmi důmyslně a bohatě s reliefem stukovým na vyznačení částí méně neb více důležitých, což v době přítomné domohlo se značného zdokonalení.

Nejsnadnějším kouzlem renaissančního ornamentu jest však bohatost užitých motivů, jichž takové množství se vyskytuje, že je ani spočítati nelze.

Ornament jest buď ryze rostlinný, ryze figurální anebo smíšený.

Ryzího ornamentu rostlinného užívá se zejména na vystupujících náplních, na vlysech anebo na menších bordurách způsobem nejrozmanitějším. Nejčastěji objevuje se list akantový, jehož větve jsou v renaissanci zvláště tenké a jemné. Přicházívá však zhusta i jiné listí a různé druhy ovoce. Ve vlašské renaissanci setkáváme se vesměs s ideálními tvary rostlinných okras, u nichž však přece zřetelně se jeví směr naturalistický.

S tvarem rostlinným druží a kombinuje se více neb méně apparát různého náčiní, zvířat a lidských postav: mísky a nádoby s rostlinnými okrasami sdružené; antické třínožky, nad nimiž ornament se vyvinuje na způsob kandelábru; nábytek, zbraně, masky, rohy a p. s rostlinami promíchané; předky zvířat nebo nestvůr do akantových kalichů přecházející; lidská těla proměňující se do tvarů polo zvířecích, polo rostlinných a p. Sloučení tvarů zvířecích s rostlinnými v žádném jiném slohu nedošlo kombinace bohatější.

Ozdobou zvláště charakteristickou jest ornament visící. Byl-li feston již v antice známý, nyní vyvinut jest mnohostranně. Feston skládá se z jednotlivých menších skupenin ovoce a listí v jistých odstavcích na šňůře neb tyčce visících. Uspořádání není náhodilé, nýbrž dle velikosti, tvaru a barvy právě spořádané. Užívá se ho zejména na vlysu, ale také na vyplněnou menších ploch a způsobem zcela volným v dekoraci stropů a stěn a p. Visící okrasy užívá se i na kolmých pruzích, kde na stužkách a provazcích visí náčiní, zbraně, šperk, hudební nástroje a p.

Se štítem a znaky nezápolí se přísně heraldicky, nýbrž dekorativně v souvislosti s ostatní ozdobou. Tvar štítů jest přerozmanitý; v prvorenaissanci převládá forma srdce, v 16. pak století štít kartuší (cartouche) se stal. Jest buď pověšen na stužkách vlajících aneb jej drží figury, také však bývá mnohdy sloučen s ornamentem.

Znaky do ornamentů volně se zaplétají, n. př. papežské emblemy, odznaky důstojnosti církevní a světské a p. V témž smyslu užívá se za dekorativní náplň i jednotlivých písmen, slov a vět na tabulkách zaznamenaných.

Největší živosti dochází renaissanční dekorace hojným užíváním postavy lidské. Mívá místa všudy, jednak v architektuře, jednak v ornamentu. Na jednom a témž předmětu vyskytují se často v různých měřítkách. Předměty vyobrazované ani sečísti nelze. Zhusta užívá se figury co náplně pro pouhou krásu její. Prvorenaissance se zvláštní zálibou zaplétala do ornamentu dětské postavy v rozmanité činnosti; nosí znaky, drží tabulky s písmem a festony, hrají si s náčiním církevním neb světským, potýkají se s nestvůrami a pod. Ku konci rozkvětu renaissance stává se figurální okrasa vážnější, čímž mizí též častější užívání postav dětských. Převládá nyní velký obraz a velká plastika přísně se dělíc od vlastní ornamentiky.

Rafael Santi,

narozen v Urbino 1483, † v Římě 1520.

Píše *F. J. Lehner.* (Pokračování.)

(Madonny. - Sv. Kateřina. - Podobizny. - Pohřeb Páně.)

Do skupeniny bl. Panny s Ježíškem přibyla třetí osoba, malý Jan. Komposici dostalo se jména: »Madonna pod zelenou.« Rafael během dvou let maloval ji třikrát. Jménem tím zahrnují se tři obrazy: Madonna pod zelenou ve vídeňském Belvederu, Madonna se stehlíkem ve florentinské tribuně a krásná zahradnice v Louvru. Spanilá Bohorodička posadila se venku v krajině otevřené na vyvýšený kus skály. Mezi koleny aneb o její nohu opřený stojí obnažený Ježíšek, jemuž se blíží mladý Jan, o něco starší, zvířecí kožíškem lehce oděný, brzy v přátelské hře, brzy v nábožné náladě.

Ze tří osob stupňovala se napotom architektonická stavba skupeniny na tvar trojhranu a pyramidy v Madonně s beránkem, malém to obrázku v Madridské gallerii a v Mnichovské svaté rodině z domu Canigiani. Na prvním odpočívá Ježíšek o klečící matku opřený na beránku, pohlížeje vzhůru k sv. Josefovi, který o hůl opřený k Madonně se sklání. Na druhém v lůně obou šťastných matek klečících, Marie Panny a Alžběty, naproti sobě nachýleni stojí Ježíšek a Jan, podávající mu pásku s nápisem: »Ecce agnus Dei«, sv. Josef o hůl opřený převyšuje skupeninu. Obraz ten přísnou souměrností upravený maloval Rafael v posledních letech pobytu svého florentinského za milého a užitečného obcování s malířem Baccio, který co mnich honosí se jménem Fra Bartolommeo.

O vřelém poměru Rafaelovým se znamenitým mnichem svědčí též Madonna del Balacchino v gallerii Pitti, tehdáž při odchodu jeho do Říma ještě nedokončená. Madonna na vyvýšeném trůnu se čtvero světci po stranách a s dvěma andělíčky u podnoží trůnu, — celá úprava tato živě připomíná obcování umělce se starším přítelem, jemuž uvedená látka tak známou a milou byla.

Řada florentinských Madonn tím není vyčerpána. Od typu Madonny jen nepatrně se liší milostný obraz sv. Kateřiny v Londýnské galerii národní, na němž umělec způsobem nepřekonatelným vyjádřil okouzlující spanilost pannenské rekyně kresbou i barvou. Levice spočívá na kole, na němž mučena byla, pravici tiskne k prsoum na potvrzenou mučennického vyznání svého, v nadšení k nebi zvedajíc tvář a zrak vroucností oslněný.

Jakým směrem umělec za pobytu svého ve Florencii se bral a vyvinoval, ukazují posléze i podobizny tehdáž zhotovené. Leonardo veškeré souvěké umělce k sobě poutal, což i v podobiznách Rafaelových patrně se jeví. Agnolo a Maddalena Doni, jejichž podobizny maloval, jsou toho patrným důkazem.

Byl tedy pobyt florentinský Rafaelovi školou opravdivou a veleužitečnou, v níž se vyzul z obmezenosti školy umbrické, osvojiv si veškeré vymoženosti florentinského quattrocenta. Zde přibylo mu na objemu a hloubce. Zde vzrostla a dospěla: technická stránka, smysl pro krásu tvarů, psychologický ostrovtip, názor života. Nepopíratelně stojí Rafael na konci florentinské dráhy v první řadě malířů vedle Fra Bartolommeo a Lorenzo di Credi. Že by byla u něho antika zázraků způsobila, jak literární zbožňovatelé její rádi nám namlouvají, nezakládá se na pravdě. Sluší ostatně též rozeznávati věk patnáctý od šestnáctého. Ty zázraky způsobilo ve sboru starých velkých umělců mladistvé nadšení, posvátná snaha a láska k umění. Učil se jeden od druhého. Nástupce stavěl se na ramena předchůdců a tím rostl, tím prospíval, tím zveličoval sebe i plody své. Malířství patnáctého věku zůstavilo sestrám uměleckým zejména architektuře přednost, aby čerpala ze vzorů antických. Sama pak stavěla budovu svou na bližší a vzdálenější minulosti a tradici.

Z Florencie podnikal častěji Rafael cesty do různých měst italských. V Bologni seznámil se s ním osobně Francia, který okouzlen byl jak ryze dokonalou krásou děl Rafaelových, tak příjemnou osobností mladého umělce.

Jindy zase objevil se ve své otčině, aby vojvodovi Quidobaldo-vi do Mon-

tefeltre vymaloval dvě Madonny a Vykupitele na hoře Olivecké.

R. 1507 zdržoval se pak delší čas v Perugii, aby v barvách dokonal dílo, jehož carton ve Florencii komponoval. Jest to znamenitý obraz, na němž se líčí výjev »pohřbu Páně,« který nyní jest okrasou gallerie Borghese v Římě.

Dějiny obrazu obšírněji budou vypravovány, aby se ukázalo, jaké práce mnohdy vyžaduje dílo umělecké i tehdáž, když umělec první velikosti na něm pracuje, chce-li je svědomitě provésti.

Madonna Atalante Baglioni ze slovutné panovnické rodiny peruginské před delší dobou, když Rafael do Florencie přesídliti se hodlal, objednala u něho obraz tento. Uplynulo několik let, dříve než dokonán byl. Rafael však nezapomněl na dílo, aniž je stranou odložil. Žádné jiné dílo nedozrávalo tak pomalu a nebylo připravováno s takovou pečlivostí, žádná jiná komposice nebyla tolikrát měněna jako tento obraz. Každá změna značila vždy nový pokrok. Právem tedy lze mluviti o vývinu komposice a vypravovati dějiny jeho opírajíce se o četné náčrty a studie, jak s dobrým výsledkem to podniknul J. C. Robinsona a po něm Dohme.

První myšlénky a návrhy nakreslil Rafael v době, když obrazy jeho pohybovaly se ještě v rámci starších komposic. Obmezování se nebývalo vždy dobrovolné. Mnohdy k objednávce družila se podmínka, aby obraz malován byl dle vzoru některého. Tak jeptišky v Monteluce u Perugie, objednávajíce u Rafaela r. 1505 obraz oltářní, — Korunování Marie Panny, teprv po jeho smrti dokonaný a nyní ve Vatikánu uschovaný — za vzor poukázaly na obraz Korunování Marie Panny od jistého Florenčana, do kostela v Narni malovaný. Podobně as učinila Madonna Atalante Baglioni. Objednavši obraz jmenovaný u mladistvého umělce odporučila mu studium některého ze starších vzorů. Jest zjištěno, že Rafael, jakmile jal se zaměstnávati úkolem daným, zraku svého obracel na dílo mistra svého v kostele Sta. Chiara ve Florencii.

Pietro Perugino maloval totiž r. 1495 pro onen kostel v oleji obraz »Depositio«, — Nářek nad mrtvým tělem Páně — který již od souvěkovců veleben byl pro úchvatnou opravdivost líčení, pro krásný tón barev a pro utěšenost krajiny v pozadí. Řadí se skutečně až dosud mezi nejlepší poklady gallerie Pitti. Tělo Kristovo odpočívá na vyvýšeném kameni, Josef Arimatejský a nábožné ženy je obklopují, jednak podpírajíce tělo a hlavu zesnulého, jednak s ním naposledy se loučíce posledním pohledem a posledním se dotknutím. Nad skupeninu tu vyniká Marie Kleofášova s otevřenou náručí. Na pravo pak zakončuje se obraz sv. Janem, ruce lomícím, jakož i jinýma dvěma osobama hluboce dojatýma, naproti nim pak na druhé straně jsou dva přátelé Ukřižovaného, v tiché soustrasti smuteční výjev pozorující. Úpravou celku jakož i provedením jednotlivých postav řadí se dílo mezi nejlepší obrazy učitelem Rafaelovým pracované.

»Nářek« uvedený byl Rafaelovým vzorem pro obraz u něho objednaný.

Vedle náčrtku v Oxfordu náleží sem známá kresba Louvreská. Na listu Oxfordském nakreslil Rafael celou komposici; kresba Louvreská pak líčí kromě hlavní skupeniny pečlivě vyvedené jen ještě v pravo truchlícího miláčka Páně. Upravu hlavní skupeniny mají oba náčrty společnou. Matka Vykupitelova rozdělila se o drahé břímě s Marií Magdalenou; ta drží nohy Kristovy, hlava odpočívá v lůně matky, kterou dvě ženy podpírají. Studený mrtvý kámen, na němž Perugino tělo uložil, zde nahražuje živé, milostné lůno matky. U Perugina Kristus na polo sedí, na obou Rafaelových nákresích mrtvý Vykupitel více leží, odevzdaný výhradně péči žen, čímž komposice uchyluje se od starších vzorů. Tím dostalo se obrazu nálady jemnější a mírnější. I jinak ještě zřetelně se spatřuje převládání snahy umělcovy, aby líčení jeho výraznějším a cituplnějším se stalo. Jako zkušený umělec přihlížel Perugino zejména ku stylistickému vývinu komposice; rozvrh obrazu ve skupeniny a úprava skupeniny hlavní provedena jest skutečně způsobem dokonalým. Rafael však prozatím věci tyto vedlejšími býti považoval.

Tím méně však svého mistra předčíti hleděl. Těžištěm zejména Louvreské kresby jest jemné psychologické vypracování výjevu. Matka má nejbližší, nejvyšší nároky na žal. Ta veškerá muka a veškerou bolest se Synem svým sdílela; s ním též i umírala. Jí tedy dal Rafael úkol Bolestiplné, v ní soustředil výraz nejhlubšího dojmu. Citem pře-

možena klesá. V tom okamžiku soustrast ostatních žen od mrtvého k živé se obrací. Podpírají a těší matku Páně. Jen mechanicky drží Magdalena nohy Kristovy na lůně svém, ruce její dotýkají se sice mrtvého těla, tvář a zrak jsou však s vroucím soucitem obráceny na Matku Páně. Ještě něžněji vyjadřuje pečlivou soustrast žena za Magdalenou stojící, která rukou jemně šátek na hlavě Madonny zvedá. Postava tato schází na kresbě Oxfordské, a také vousáč s otevřenou náručí skupeninu uzavírající jest zde pošinut do levé skupeniny. Veškeré tyto znaky dosvědčovaly by, že list Louvreský má větší důležitosti a dokonalosti, a že tudy i později kreslen byl. Tou cestou nedočkala se však komposice žádoucího zakončení. Nadešla chvíle, kde Rafaelovi veškeré dosavadní studie nedostatečnými se zdály; rozhodl se pro zcela novou komposici. Zdaž ke vnitřní snaze přidružil se vnější nátlak, zdaž teprve nový názor změny způsobil anebo zda-li pouze dozrálo,co v obrazotvornosti umělcově již připraveno bylo, o tom souditi nám bohužel není přáno. Jen z hotového díla možno souditi na vznik jeho.

Tři okamžiky z dějin utrpení Páně úzce souvisí v uměleckém líčení: Snímání s kříže, Nářek nad mrtvolou Páně (depositio) a pohřeb Páně (tumulatio). Možno je líčiti odděleně, namnoze však přechází jedno v druhé. Již při snímání s kříže vyjadřuje se též důrazně bolest a zármutek přátel. Nářek nad mrtvým tělem Páně ozývá se u paty kříže, když tělo bylo sejmuto. Za těmi, kdož mrtvého Vykupitele nesou, jdou plačící ženy, aby ještě před pohřbem s Ním se rozloučily. Co veškeré tři skupeniny pojí, jsou bolestí dojatí, lkající přátelé.

Nebyl to tedy násilný skok myšlénkový, když Rafael vyměnil »Nářek« (depositio) za »pohřeb Páně«.

Vyměnil pouze výjev předcházející za bezprostředně následující a podržel při tom i věcně podstatnou část staré komposice, ženy truchlící; oddělil je pouze od hlavní skupeniny — od mužů nesoucích tělo Páně — utvořiv z nich samostatnou skupeninu vedlejší. Již toto rozdělení a roztřídění skupeniny jest nápadné. Nad to však více onen způsob, kterak Krista ke hrobu nesou. Rafael nepředstavoval si nosiče v pohybu pochodu. Jsou tvářemi k sobě obráceni, tak že ten, kdo u hlavy Krista nese, po zpátku kráčí, druhý muž, který příkrov hrobový na druhém konci drží, jej následuje.

Úprava tato u Rafaele neobyčejná vybízí k otázce po vzniku.

Z doby předrafaelské lze toho dovoditi nejprve z mědorytiny Mantegnovy. Jako na mnohých jiných rytinách patnáctého věku stojí i zde nosičové naproti sobě a jeden z nich s namáháním pohybuje se po zpátku s břemenem svým. Mantegna pak kromě toho právě jako na Rafaeolově »pohřbu Páně« se spatřuje, Rodičku Páně do mdlob skleslou a ženami podpíranou do samostatné skupiny vedlejší postavil. Již příbuzenství toto poukazuje na souvislost obou děl. K tomu se druží, že Rafael hlavní skupeninu Mantegnovy rytiny si obkreslil na dvou listech v Akademii Benátské zachovaných a tedy záhy komposice Mantegnovy znal. Neboť na listu Louvreském jest postava Janova nápodobením oné listu Mantegnova. Tím jest zjištěno, že mistra onoho znal a studoval. Není-li nutno dále souditi, že rytina pilně studovaná zavdala podnět, aby veškeré dosavadní návrhy stranou odložil a novou komposici započal, jíž za vzor sloužilo dílo Mantegnovo? Vyskytuje se tolik podobností, že náhled řečený snadno lze zastávati. Starší vyobrazení byla mu zároveň vodítkem při uspořádání hlavní skupeniny. Mantegna a Rafael zůstali tedy věrni staré tradici; neobyčejnost v tom se spatřuje, že Vykupitele nespouštějí přímo do hrobu, nýbrž průvod blíž hrobu se ještě pohybuje. Nebylo k tomu mnoho třeba, aby se pro uvedenou úpravu střední skupeniny rozhodl. Bylo to dáno, jakmile »depositio« vyměnilo se za »tumulatio«. Starší vyobrazení a studium Mantegny zavdalo podnět k novým návrhům pro obraz Atalanty Bagliony.

Napřed kreslil dle nahého modelu oba nosiče, aby byl dokonale pánem každého pohybu. Totéž činil s tělem Kristovým. — Pak vypracoval hlavní skupení postav zcela oděných s jemným vyznačením výrazu a pokryl nápotom celý list sítí za účelem přenešení na tabuli. K tomuto však ještě nedošlo. Dříve než se rozhodnul, změnil opětně jednotlivosti. Na florentinském listu, který zase od předešlých studií oxfordských se liší, jsou oba nosiči jiného stáří, než na obraze se spatřují; tam

u hlavy Kristovy jest zaměstnán jinoch, vousáč pak nese nohy; na obraze samém jest to právě naopak. Ženu, která na nákresu za Marií Magdalenou s rozpjatým náručím stojí a v klidné soustrasti dějství sleduje, Rafael na obrazu vynechal. Snad mu byla příliš klidnou naproti ostatním osobám mocně rozechvěným. Neboť především záleželo mu na tom, aby dějství ostrým dramatickým přízvukem opatřil a dle toho též všecky osoby nejvyšším patosem přiodíl. Pohřeb došel ke vchodu jeskyně hrobové. Schody, které k ní vedou a přes které do ní se musí, vyžadují naposled ještě veškerého napnutí svalů obou nosičů. Bezděčně na okamžik odpočívají a právě té chvíle užila Magdalena, aby s Pánem a Mistrem svým naposled se rozloučila. Levicí uchopila se jeho ruky, pravicí jemně odkryla příkrov s jeho obličeje, — pohyb, který na podobný ve starším listu Louvreském připomíná a důkaz poskytuje o stálém vývinu komposice jakož i o tom, že u Rafaela žádná myšlénka na zmar nepřišla. Mezi Magdalenou a nosičem u hlavy jsou vřaděni Josef z Arimathie a Jan vpřed nakloněný. Rodička Boží zůstala o krok nazpět a klesá ve mdlobách do náručí žen, z nichž jedna klečíc ji zachycuje, jiné dvě pak po stranách pomocí jí přispívají.

Rafael až dosud žádný obraz tak pečlivě nepřipravoval; pro každou postavu, pro každý pohyb lze udati důvod; v každém motivu lze dokázati dokonalou přiměřenost.

Účinek obrazu odpovídá však jen málo úsilovnému namáhání umělcově. Že obraz pozorovatele zůstavuje chladného, že mluví více k rozumu než-li k srdci, přiznávají i ti, kdož ostatně velmi zaslouženě chválí energii výrazu, pravdivost povah, krásu čar.

Mnoho zavinil kolorit. Také obnova na něm mnoho změnila. Avšak i v neporušeném stavu vzbudil by obraz sotva podstatně jiný dojem. Rafaelovo krásné nakládání barev, dosud jen na jednotlivých figurách a jednotlivých skupeninách osvědčené, hloubkou nestačilo ještě pro komposici s tolika postavami. Vedle toho, že četné profily hlav na způsob silhouett vynikající jednotvárnost plodí, příčinou slabšího dojmu jest též nedostatečná naivnost v komposici.

Také tři malé obrázky predellové, které pod velkým oltářním obrazem »pohřbu Páně« stávaly, jsou rovněž ovocem důkladného studia. Byly malovány šedě v šedém. Od jednoho z nich zachoval se dosud náčrt v Albertině. Předce však plodí dojem pouhé improvisace. Ve třech kulatých obrazech jsou tři božské ctnosti: víra, naděje a láska, znázorněny jsou co milostné ženy; po stranách každé figury jsou dva okřídlení hošíci v rámci vyhloubeném. Víra pozdvihuje kalich s hostií, naděje se líčí modlící s rukama sepjatýma a láska myšlena jest co matka s dítkami důvěrně se tulícími. Jelikož veškerým těmto obrazům ideál Madonny za vzor sloužil, cítil se Rafael zcela bezpečným a jistým; na obrazu však »pohřbu Páně« zvítězil sice nad veškerými obtížemi nového, bohatého předmětu, ale stopy zápasu vítězného dosud zcela smazány nebyly. Dokonalý obraz budí však předce důmínku, že Rafael, kdyby byl býval obklopen mocně proudícím životem, byl by dokonalejší práci vykonal, zejména byl by znal mocněji dotýkati se bezprostředních strun srdce. Ostatně čítá se »pohřeb Páně« za věku starého a nového mezi nejznamenitější práce Rafaelovy a pokud stával na svém původním místě (San Francesco) v Perugii, za palladium jmín byl. Právě jako obyvatelé z Pescia, když Madonna del Baldachino 1697 do Florencie prodána byla, na loupež a svatokrádež láteřili a uvolnili si potupnými verši na zlý svět, »questo mondo in sostantia è un mondaccio«, protestovali též přednostové v Perugii, když mnichové ze S. Francesca 1608 o své újmě darovali obraz kardinálu Borgheše-ovi. Ale bez výsledku. »Pohřeb Páně« jest až do dnešního dne v římské gallerii Borghese, obrazy predellové, teprve v letech revoluce francouzské z Perugie vzaté, zdobí vatikánskou obrazárnu.

Datum na obraze zaznamenané:

»RAPHAEL VRBINVS MDVII«

jakož i zpráva Vasari-ho, že Rafael obraz maloval v Perugii, jsou po delší době posledními zprávami o vnějším životě umělcově. Má se za to, že dokončiv dílo zase do Florencie se vrátil. Neboť vliv Fra Bartolomme-ův, přece jen ve Florencii samé živý, jeví se nejsilněji na obrazech, které po »pohřbu Páně« následovaly, jako na př. »Madonna del Baldachino«. Soudí se tak z několika řádků, které Rafael malíři Domenicovi

Alfanimu v Perugii psal, prose ho o zaslání veršů a jednoho kázání. Pak z druhého listu na ujce svého v Ciarla v Urbino, psaného r. 1508.

Na podzim r. 1508 byl již Rafael v Římě. S těží tušil vítězoslávu, která ho v nové otčině očekávala. Opustil zajisté bez velké bolesti Florencii, která nedovedla upoutati na sebe umělce a nečinně musila se dívati, kterak právě umělecké velikány hvězda jinam vedla. Michael Angelo a Leonardo opustili Florencii již dříve, nyní následoval také Rafael.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký. — Zpráva za měsíc říjen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Patenka stříb. k nemocným: pro dp. Gust. Herera, kooper v Rosicích na Moravě. — Nádobka stříbrná na sv. olej pro dp. Gust. Herera, koop. v Rosicích a pro dp. Karla Rudišra, faráře v Konojedech. — Kropenka: pro dp. Josefa Lepiče, faráře v Chlístově. — Lampy: pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce a pro sl. patron. úřad na Vorlíku. — Svícny oltářní: pro Morice Surmu, koop. v Moravičanech, pro dp. Jos. Dostála, faráře v Rychtářově, pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce a pro Jeho biskup. Milost hraběte Schönborna. — Mešní konvičky: pro dp. Josefa Lepiče, faráře v Chlístově, pro vys. dp. dra. Klem. Borového, metrop. kanovníka na Hradčanech. — Kříž na rakev: pro dp. Jos Tobiáše, faráře v Brodku na Moravě.

Rozličné. Kříže: pro dp. Jos. Lepiče, faráře v Chlístově, pro sl. místní školní radu v Radhošti a v Jabkenicích, a pro vys. dp. dra. Klem. Borového, metrop. kanovníka na Hradčanech. — Zvonky harmonické: pro sl. patron. úřad na Smečně, pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce; pro dp. Jos. Buchara, faráře v Koutech, pro ctih. šedé sestry v Praze, pro dp. Jana Müllera, faráře v Damnové a pro dp. Vinc. Ohma, kaplana v Praze.

Paramenty. Kasule: fialová pro dp. Vojt. Polaneckého, faráře ve Voticích, a pro dp. Al. Koláře, faráře na Vepřku; bílá slavnostní vyšívaná pro pana Martina Šefernu, kostelníka v Bohutíně a pro dp. Jos. Bartáka, administr. v Uh. Ostrohu na Moravě. — Pluvial sváteční: pro dp. Lud. Šprysla, faráře v Radošovicích. — Štoly: pro dp. Jos. Pírzkalla, faráře v Josefodole a pro důst. farní úřad v Ouševicích. — Vela: pro J. bisk. Milost msgr. hrab. Schönborna, pro dp. Jos. Kittnera, faráře v Jimrovicích, pro blahor. sl. Annu Strahlovou, učitelku v Praze. — Pláštík na ciborium: pro blahor. paní Marii Kopovou v Božejově. — Antipendium vyšívané pro vdp. Fr. Komárka, děkana v Třešti na Moravě. — Polštáře na oltář: pro vdp. Fr. Komárka, děkana v Třešti. — Mitry a birety: pro J. bisk. Milost hrab. Fr. Schönborna.

Prádlo kostelní. Humerale, korporale, purifikatoria, cingula a pally: pro dp. Isidora Grünera, kaplana v Tuškově; alba a rochetu pro dp. Ludvíka Šprysla, faráře v Radošovicích, čtyry rochety pro Jeho biskup. Milost hrab. Schönborna; rocheta pro dp. Štěp. Němčku, faráře v Lažankách; alba a rocheta pro vys. dp. dra. Ed. Tersche, síd. kanovníka na Hradčanech a 2 rochety pro dp. Fr. Drasara, koop. v Žďáru na Moravě.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalich: Dp. Štěpán Němčka, farář v Lažankách a dp. Fr. Trnka, farář v Určicích. Pozlacení: monstrance dp. Bedř. Holub, farář v Křeči a dp. Fr. Hoch, farář v Dol. Újezdě na Moravě; kalicha, nádobky a lunely vdp. Fr. Komárek, děkan v Třešti na Moravě. — Kaditelnici s loďkou: dp. Fr. Güttler, děkan v Sc önwaldě. — Konvičky mešní se stříbrným kováním: dp. Cyril Žídek, farář v Nové Říši.

Paramenty Kasuli bílou: vys. dp. Dr. Edvard Tersch, metrop. kanovník na Hradčanech. — Pluvialy: dva bílé a jeden černý: vys. dp. Dr. Ed. Tersch, metrop. kanovník na Hradčanech. — Nebesa: dp. L. Šprysl, farář v Radošovicích. — Pláštík na ciborium: vys. dp. Dr. Ed. Tersch, metrop. kanovník na Hradčanech. — Polštáře bohatě vyšívané: ctih. uršulinky v Přestavlku na Moravě. — Příkrov nádherný: dp. Karel Macháček, kaplan v Litrbachách.

OBSAH: Biskup Frant. de Paula hrabě Schönborn. — Kostel svat. Uršuly a obnova jeho. — Zodpovídané »otázky archaeologické.« Pozořice na Moravě. Zprávy o starých plebáních a jejich osadách. — Dary jubilejní věnované Jeho Eminenci kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám. — Sloh renaissanční. — Rafael Santi, nar. v Urbino 1483, † v Římě 1520. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc říjen.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, budtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány budtež do expedice: **Akademie křesťanská** v Praze, Řetězová ulice číslo 223.

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna Politiky v Praze

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

Ferdinand J. Lehner.

Číslo 12. **V Praze, dne 30. prosince 1883.** **Ročník IX.**

OBSAH: Zodpovídané »otázky archaeologické.« Farní chrám sv. Valentina bisk. v Bravanticích ve Slezsku. — Dary jubilejní věnované Jeho Eminenci kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám. — O mosaice. — Drobné zprávy. — Z akademie křesťanské. Odbor umělecký: Zpráva za měsíc listopad a prosinec. — Seznam P. T. předplatitelů na IX. ročník »Methoda«.

Zodpovídané „otázky archaeologické.“

136.

Farní chrám Páně sv. Valentina biskupa, mučenníka v Bravanticích ve Slezsku.

Napsal *Pavel Pavelka*, zám. kaplan v Lišni.

Mezi Klimkovicemi a Bilovcem rozkládá se v nížině po obou stranách silnice osada Bravantice; lid na mnoze říká Brabantice. Farní chrám osady této zasvěcen jest sv. Valentínu bisk. muč. Od kterých asi dob zde stávalo kostela, nelze na jisto postaviti; může-li se však poněkud víry přikládati pověsti o starém obrazu, který posud na faře se chová a o němž se vypravuje, že býval obrazem hlavního oltáře, tedy by již počátkem století čtrnáctého osada tato chrám Páně byla měla.

Starý onen obraz, malba na plátně, představuje Krista na kříži, pod ním stojící matku bolestnou a miláčka Páně, sv. Jana. Ještě níže dvě klečící mužské osoby, z nichž jedna hodnostáře církevního, druhá rytíře představuje. Docela u spodu na obrazu nápis švabachem psaný:

„Dieſes Werck zu Lob und Ehren Gottes des Allmechtigen, der heyligen Jungfraw Maria und aller Heyligen, zur Zeit des Ehrwürdigſten Vatters in Chriſto und Durchleucht Fürſten und Herrn Cunradi Biſchoffs zu Breſlaw und Hertzogen zur Ols, hat machen laſſen der Würdige Herr Heynrich Rohr Cuſtos Dumbherr und Official zum Gedechtnuſs ſeiner Eltern und Stifter dieſes Altars, im Jahr des Herrn 1343.“

Mimo tento nápis jsou na obraze ještě jiné dva latinkou psané, a sice kolem Marie Panny:

»Virgo Genitrix dei, interpella pro peccatis rei«,

a kolem sv. Jana:

»Sancte Joanne, Apostole Christi, ora deum pro me Joanne tristi.«

Zdá se však, že i titul chrámu několikráte byl změněn. Dle starého obrazu býval snad s počátku titul chrámu: »Nalezení neb Povýšení svatého kříže.« K r. 1671 udává farní památní kniha, že kostel nedávno nově vystavený tři chová oltáře a sice: hlavní Nanebevzetí Panny Marie, druhý Zvěstování Panny Marie a třetí sv. Valentína. Byl tedy té doby titul chrámu: »Nanebevzetí Panny Marie«, jak i Volný ve své topografii se zmiňuje. (Wolný, Top. Olom. d. III. díl.) Táž farní kniha uvádí pak k r. 1773, že hlavní oltář roku toho na útraty dobrodinců byl nově postaven a obraz sv. Valentína na plátně malovaný pro něj opatřen. Byl tedy snad teprv od roku tohoto nyní stávající titul chrámu »sv. Valentína« přijmul.

Nynější chrám, jenž v lodi $8\frac{1}{2}^0$ dlouhý a $5\frac{3}{4}^0$ široký, v presbytáři 5^0 2′ dlouhý a 3^0 1′ široký jest, byl r. 1779 za pana Františka, Jindřicha, Jana svobodného pána Berečku, a za faráře Jana Jaschkeho pomocí příspěvků dobrodinců sklenut zednickým mistrem Václavem Thallerem z Fulneku a kamením (modrým a bílým) dlážděn. Útraty dlažby nesla svobodná paní Aloysie, Žofie Kotulinská z Kotulinu, konvertitka, vdova po plukovníku; rozená svob. paní Maklier, ze Švedska. Chrám postaven jest presbytářem ke straně východní, kdežto na straně západní ku kostelu přistavena jest v ě ž o pěti patrách, jež má b a ň a t o u s t ř e c h u, plechem krytou a korouhvičkou, hvězdou a křížem zakončuje. Korouhvička nese letopočet 1844, kterého roku báně bleskem byla poškozena a tudíž jinou nahrazena.

O k n a u v ě ž e svrchu jsou okrouhlá, ostatní čtverhranná, dlouhá a úzká. Točité schody dřevěné vedou do věže, v nížto na stolici ze dřeva měkkého jsou zavěseny d v a z v o n y t v a r u v y k r o u ž e n é h o p o d l e s e b e. Na čepcích a hranách mají velmi krásnou ozdobu z lupení. Větší z nich, 30 ct. těžký, má tento nápis:

»O CHRISTEN MENSCH WAN DV HOERST MEIN GLOKENKLANG RVF ZV GOTT SAG IHM LOB VND DANK GOTT WIRD DICH ERHOEREN IN ANGST UND NOTH ERRETTEN UND BEWAHREN VON DEM EWIGEN TOD.«

Mimo to zdobí zvon tento čtyry medaillony. Na jedné straně tři pod sebou. V nejvrchnějším viděti kostel, kříž a před ním klečícího rytíře, za kterým vojenské znaky: prapory, koule, bubny a j. V ostatních dvou erby rytířských rodin, jichž jména nápisy uvádí.

Nápis u vrchu:

»NICOLAVS VON ROR VON MESIBOR VND STEIN HERR AVF BRVSDORF ROM: KAI: MAIST: OBRISTER.«

Nápis v pravo:

»MEIN FRAV MVTTER FRAV ANNA RORIN GEBORNE VON SENIZ VON MACRERWIZ.«

Nápis v levo:

»MEIN HERR VATER DER WOLEDLE RITTER HERR CHRISTOF VON ROR VON MESIBOR AVF STEIN.«

Na straně protější vrchní nápis zní:

»HANS KNAVF IN TROPPAW HAT MICH GEGOSSEN ANNO 1632.«

(Pokračování.)

Dary jubilejní

věnované Jeho Eminenci kardinálu Bedřichu knížeti Schwarzenbergovi ku kněžským druhotinám.

Popisuje *F. J. Lehner.*

5. Mešní konvičky s táckem.

K předmětům vyšívaným, v dřívějších číslech uvedeným, důstojně se řadí práce kovová: konvičky mešní s táckem, kalich, kříž pektorální, agrafa pluvialu a kování missalu.

Konvičky skládají se ze tří částí: z podstavce bohatě článkovaného, z konvičky křišťálové s uchem a kováním, a posléze z víčka podobně pracovaného.

Šestihranný p o d s t a v e c vystupuje třemi články, z nichž první jest podnožím přesně profilovaným s gotickými lístky, ostré hrany vnadně přikrývajícími; druhý krkem s kulatými vypuklinami; třetí pak s bohatou římsou tvoří vystupující korunu, jejíž listí gotické nádobu ze skla křišťálového pevně objímá. —

K o n v i č k a křišťálová do podstavce náležitě zasazená má v prostředku kování s perličkami, o které ohonem a drápky opírá se dráče, ucho nádoby tvořící. Otevřený jícen dráčete drží rukověť, spojenou s vrchním kováním, které se skládá s římsek a vlysu ornamentovaného, zakončeného věncem lístků do spodu obrácených a křišťálovou nádobu pevně objímajících. Do skla vyryta jest dedikace a rok jubilea velepastýře, jakož i běžící lehký ornament v pásce a s perličkami po obou stra-

nách. Podobný ornament vyryt jest do skla též na obou úzkých koncích nádobky.

Třetím článkem konvičky jest víčko, skládající se s římsy spodní, s vlysu ornamentového a korunky s gotických listů, z jejíhož středu vystupuje vlastní poklop šestihranný s kulatými

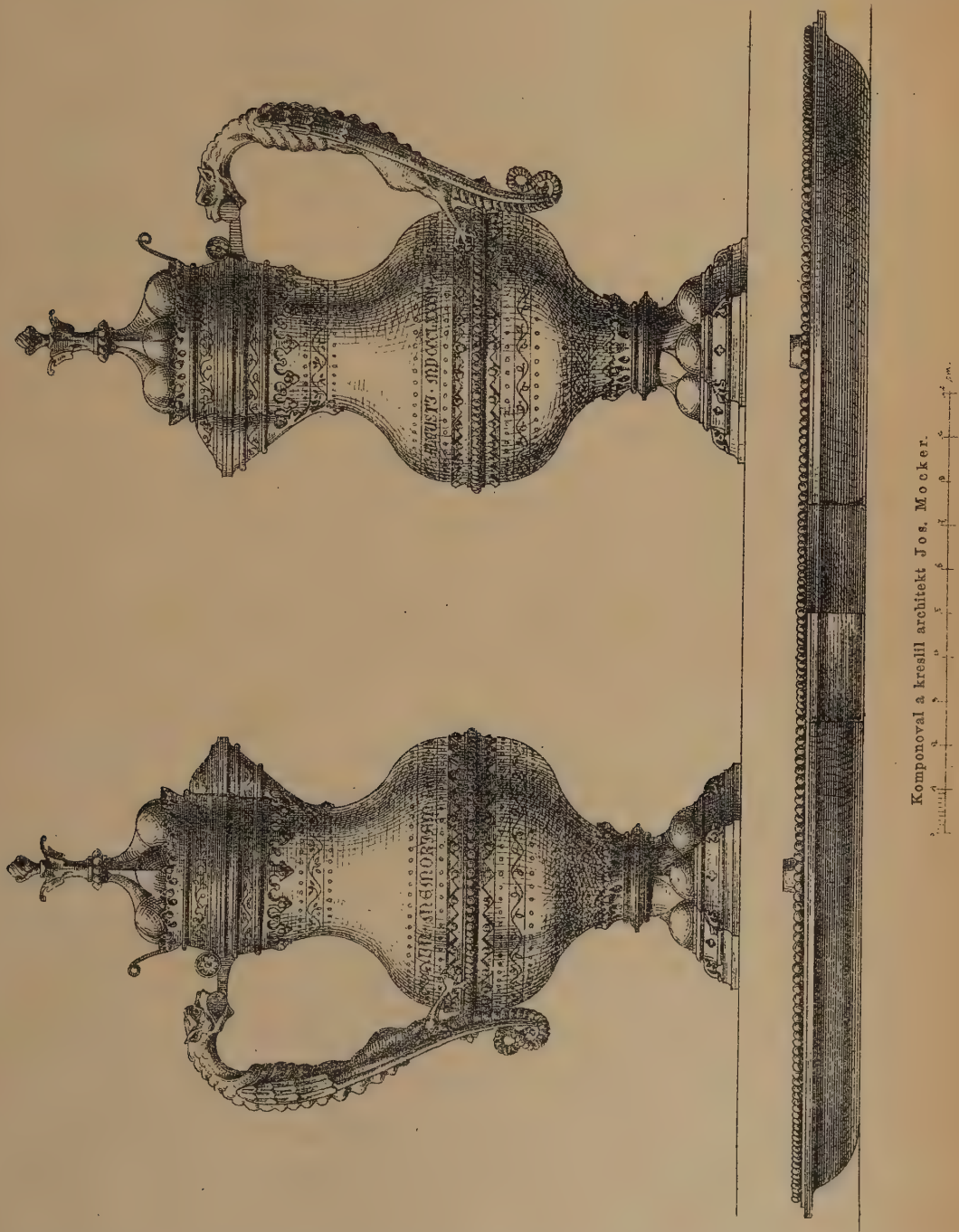

Komponoval a kresliil architekt Jos. Mocker.

vypuklinami, souhlasícími s podobnými tvary na noze. S víčka vyčnívá pěkná růžice, konvičku přirozeně zakončující.

S podobnou nádherou zhotoven jest i tácek. Obrubou bohatě profilovanou obíhá řada perliček. Kruh pro každou konvičku obehnán jest opětně vlastním římsováním, týmž duchem upraveným. Prázdná prostora zbývající mezi konvičkami a profilováním

v kruhu obíhajícím vyplněna jest významě překrásným věncem s hroznů a listí révového. Aby konvičky na místě dobře seděly, jest ve středišti upraven

pevný čep. Rohy mezi oběma kruhy zbývající vyplněny jsou podobným listím do trojhranu komponovaným.

Vše — konvičky i miska — zhotoveno jest z ryzého stříbra, v ohni silně pozlaceného a temně leštěného.

O mosaice.

Napsal *V. Ptáček.*

K mosaice neboli dílu vysazovanému upotřebuje se tuhých těles rozličně zbarvených, zvláště pak kaménkův a nýtků ze slitiny skelné, emailu a p. Jimi vysazuje se na ploše nějaký obraz nebo vzor.

Takového okrášlení byli znalí již staří Egypťané, od kterých naučili se umění tomu i vnukové Jakubovi. Povolal jich zajisté Hospodin již na poušti ke stavbě a ozdobě stánku: »Hle, povolal jsem zejména Bezeleche, syna Uri, syna Hur, z pokolení Judova. A naplnil jsem ho duchem Božím, moudrostí a rozumností, i uměním všelijakého řemesla, aby vtipně smysliti uměl, což bykoli řemeslně uděláno býti mohlo ze zlata a stříbra i z mědi. I v řezání kamene drahého k vsazování i v umělém vysazování na dvéře, aby dělal všelijaké dílo.« (II. Mojž. 31, 1—6.) Svatyni svatých obložil Šalomoun »zlatem nejčistším, žádné stěny nepomíjeje; i podlahu domu obložil vnitř i zevnitř.« (I. Král. 6.)

Podnebí orientu vůbec toho vyžadovalo, aby vykládány byly síně chladnou dlažbou mosaikovou. O nádheře komnat královských v staroperském městě Susan vypravuje kniha Ester (1. 6,) vypisujíc slavné hody přistrojené od Asvera krále: »Též čalouny bílé, zelené a z postavce modrého, zavěšené na provázcích kmentových a šarlatových u kroužků stříbrných, na sloupích mramorových; lůžka zlatá a stříbrná na podlaze parfyretové a mramorové, jak na podlaze tak na okolku.« (Rozvaliny paláce toho odkryty r. 1850.)

Nemohlo býti jinak, než že umění musivní záhy došlo obliby a zdokonalení u Hellenů. V mosaice, barevnými křemínky provedené, stkvěly se podlahy ve chrámech, sloupeních a nádherných síních. Asiatští Řekové napodobovali podlahu nemetenou, t. j. se zbytky jídel, které po tehdejším zvyku při hostině na podlahu se házely.

I v bohatém Římě nebyly mosaikové podlahy žádnou řídkostí. Vykládání dělo se tu buď kostkami neb

deskami čtvercovými, odkud dílo to slulo opus tesselatum neb opus quadratarium. Stěny pak zářily v malbě mosaikové (Opus musivum).

V Pompejích nalezena mosaika téměř v každém domě. Bílá půda z kostek mramorových jest alespoň oživena souměrnými pásky a tvary architektonickými z mramoru černého nebo červeného. Obyčejně jest také slovo »salve« nade dveřmi z barevných kaménků složeno. Zobrazeny jsou často také zápasy gladiatorův a zvířat, výjevy ze života obecného, z mythologie, Bakchos, kentaurové aj.; ale i geometrické ozdoby, jako meandry, rosety a p. Ukázky viz v »Owen Jones, Grammatik der Ornamente« a v prof. Anděla »Das polychrome Ornament.« Tu shledáváme také krásný vzorek (dessin) skelné mosaiky pomp., jež tvoří obal sloupu (inkrustaci).

O pompejské mosaice napsal J. Wünsch ve spisku »Pompeje a Pompejané« na str. 55., jak následuje: »Starší nekladli podlah prkenných jako my; podlahy vyzdívali. Tak se stalo, že podlahy se zachovaly. Upravovala pak se podlaha asi takto: Půda se srovnala a upěchovala, pak vrstva malty jemnou moučkou cihlovou zbarvena tak, že červené žule se podobala. To prý vynalezli Signinští, proto úprava »opus Signinum« slove. Do čerstvé malty vkládaly se pak dle jistých vzorů pestrobarevné kaménky a kousky cihel. Když to pak stvrdlo, obrousilo a vyleštilo se. Práce tato časem k takové dospěla dokonalosti, že mosaikou vyváděly se znenáhla nejen pěkné nákresy nýbrž i pěkné obrazy, jimžto podnes vším právem se obdivujeme. Nejvýtečnější toho druhu obraz představuje bitvu u Issu. Znalci nemohou se výtečnosti díla dosti vynadiviti.« —

I ve mnohých těch ozdobách jeví se patrná snaha po znázornění reliefu — dojem rovinné rozlohy Římanům již nevystačoval, což jest důkazem, praví Owen Jones, že vkus Římanů nebyl tak jemný jako jejich učitelů řeckých. Některé podlahy na př. jsou vysazovány kosočtverečnými dlaždičkami bílými, zelenými a černými v ten spůsob, že činí vždy tré z těchto kaménků nebo dlaždic dojem jako obraz krychle. Taková podlaha jest sice oku lahodna, ale ozdoba ta není podlaze přiměřena, protože chození po ostrých hranách krychlí bylo by nepříjemno. (M. Kuchynky »Základové měřictví« str. 78.) Takové mosaiky trojbarevně tělesné ujímá se naproti tomu prof. A. Studnička ve »Průmyslov. kreslíři«, že taková citlivost musila by odkliditi i koberce s květinami a zvířaty. (A to se také u nás děje.) — V době císařské bylo umění to v Římě velmi zdokonaleno. Nasvědčuje tomu mosaika ve vile Hadrianově, složena z kaménků nic větších hlavy špendlíkové. Barva v barvu ponenáhlu přecházela; byla to dokonalá kaménkomalba.

Křesťané ozdobovali mosaikou podlahy, oltáře, okna i stěny chrámové. Od figuralné ozdoby (svatých) na podlaze upustili, když se tomu opřeli někteří otcové, pravíce, že nedůstojno jest šlapati po obrazech svatých.

Vnitřek chrámu byzantských býval velmi nádherný; stěny byly vzácnými mramorovými deskami vykládány a mosaikovou malbou na zlaté půdě mnohdy zcela pokryty. Mosaika hotovena z barevných nýtků sklených, a zlatá půda byla přetřena též průhlednou sklovinou. Při takové barvitosti a takovém lesku ztrácely se strnulé tvary ornamentalní i figuralní.

O mohamedánském umění musivním hlásá dosud Kahyra a Alhambra.

Z doby románské jsou krásné mosaiky skelné ve chrámech Sicilie, v Palermě a Monrealu. Vzory jsou tu dosti přímočarné: z diagonal rozličnými směry se křížujících, což upomíná na mosaiku mauritskou, aneb ze křivek propletaných, což svědčí o vlivu umění byzantského.

I v Čechách máme drahocenné památky malby mosaikové. V oknech kaple sv. Kříže na Karlštejně byly krásné mosaikové obrazy, představující umučení Páně, z průzračných drahokamů českých, v pozlaceném olově zasazených.

Nejkrásnější ozdoba mosaiková na zdi též ze 14. stol. jest obraz »Posledního soudu« na velechrámu Svatovítském, kterýž obraz dal Karel IV. shotoviti od umělcův italských (benátských). Kaple sv. Václava ve chrámě tom i obě kaple na Karlštejně vykládány jsou českými drahokamy, stmeleny pozlacenou sádrou, zlatem lemovanými.

Sklená mosaika stala se nerozlučnou kružbě gotické: přiměřené střídání barev světlých a temných, vřelých a chladných, vyrovnání kontrastu spojkami olověnými — a takto docílená harmonie bere se dosud za vzor pro kombinace harmonické. — Mosaiku nyní rozeznáváme benátskou, florentskou a římskou.

Benátská mosaika spojuje malé kostky ze skloviny tmelem barevným. I z malé vzdálenosti jest obraz v tom spůsobu provedený úhledný. Napodobují se takto obrazy znamenitých malířů. V novější době provedena jest. benat. mosaikou kopie Večeře Páně od Leonardo da Vinci ve velikosti originalu (28' délky). Obraz ten shotoven byl na rozkaz Napoleona I. a jest nyní v kostele Minoritů ve Vídni.

Mosaika florentská větší béře úseky z mramoru, porfyru, hadce, jaspisu a p. v rozličné barvě a podobě, tak že hotoví na př. list, kvítek, plod z jediného kusu. Jest více uměleckému průmyslu nakloněna než malbě, a shotovuje desky stolní, dveřeje, vásy a j.

Mosaika římská skládá menší kousky skloviny různého tvaru. Vedle kopií obrazů zabývá se i musivní ozdobou šperků, nákrčníků, brož a. p. Zvláště stkvostné kopie výtečných obrazů jsou v kostele sv. Petra v Římě. Ve Vatikánu jest již delší čas »oficielní továrna« na mosaiku, hlavně ku potřebám kostelním. Jak takoví dělníci v mosaice dovedou rozeznávati jemné odstíny barev, patrno z toho, že římská mosaika pracuje v 10.000 různých odstínech barevných.

I u nás vyrábějí některé továrny barevná skla a napodobují vzácné kameny.

Mosaika sklená může se takto hotoviti: Na silný papír, na němž jest patřičný nákres na mosaiku vykreslen, kladou se sklíčka, obyčejně podkrojená, na své místo, kdež se lepem provisorně upevní. Potom se ta mosaika obloží okrajem vystupujícím a naleje se na ni asfalt horkem tekoucí. Když vystydne, smyje se papír, a mosaika jest hotova.» (Studničkovy Prům. listy III. 124.)

V širším smyslu lze přičísti k mosaice i desky ankanotické (vpalovací) ze 13. a 14. století. Do měkké hlíny vtlačen byl vzor, a prohlubina vyplněna jinobarevnou hlinou. Deska po té vypálena a glasurou opatřena. (Viz vzory ve zmíněné »grammatice« a »polychr. ornamentů.«) V Andělově polychr. ornamentů zobrazeno též několik dlaždic majolikových ze chrámu sv. Kateřiny ze 16. století ve slohu renaisančním. Na jedné jest deska s písmeny SPQR (t. j. Senatus populusque Romanus, senát a lid římský, t. j. všecken stát Římský). Slov těch často bylo upotřebeno v dekorativném umění italském.

Mosaikou rozumíme nyní i dlažbu chodníku z drobných kamenů sekaných, dlažbu v kostelích a. j. z dlaždic pískovcových i mramorových různě zbarvených.

Parketové podlahy, svědčící mírnému podnebi, zhotovují se ze dřeva dubového, ořechového, javorového, jilmového, mahagonového.

Bubeníčkova továrna na parkety v Praze (v Bubnech) rozesýlá cenníky se 25 vzory. Prodává parkety masivní, a to borové, smrkové nebo dubové s křížem, neb dubové fryšové; dubové fournirované a dubové fournirované a vykládané. Čtverečný metr po 2·67—10 zl. — Při rozličných odstínech téže barvy dlužno míti zření k tomu, aby neztrácel vzorek povahu roviny; světlé části zdají se nám totiž bližší, než tmavé. Při různých barvách spíše tomu požadavku lze vyhověti.

K mosaikovým pracím možno dále přičísti i vykládání ve dřevě (marketerie) již ve starém věku známé a i ve středověku ve chrámech užívané, a intarsii, t. j. mosaiku dřevěnou vkládanou, i vykládání slonovou kostí, perletí a j.

Aby obraz mosaikový ku platnosti přivedl tvar i barvu, dlužno přihlížeti ke vzdálenosti, z jaké mosaiku pozorujeme. Ta okolnost, že v mosaice jsou barvy na malé partie rozloženy, znamenitě přispívá ke harmonii celku, neboť i barvy zvané harmonické ve větších plochách tvrdě se k sobě mají; ale je-li mosaika velmi drobná, mísí se barvy již z neveliké vzdálenosti. Na př. mosaika z červených a žlutých kousků sklených neb emajlových o stranách as 2 mm, jeví se již z dálky 5 m oranžovou.

„Beseda Učitelská.“

Drobné zprávy.

Velehrad náš. Morava i Čechy plesají nad událostí radostnou, kterou se splnila touha naše dávno kýžená: Velehrad náš starobylý stal se majetkem katolického podporovacího spolku arcidiecese Olomoucké!

Dne 1. listopadu stal se velkostatek Velehradský vlastnictvím jmenovaného spolku a dne 4. t. m. provedlo se odevzdání bývalého zboží klášterského novému majiteli. Přední díky za to patří p. rytíři dru. Al. Šromovi. Cena kupní obnáší million a 400.000 zl., ze kterežto sumy dlužno 1,015.926 zl. do dvou let splatiti: ostatních 384.074 zl. vázne jako intabulovaný dluh na statku. Kdo zboží velehradské zná, přisvědčí nám, že to byla koupě velmi výhodná a což více platí, že provedena jest dříve, než se Velehradu zmocnili živlové, jež bez toho již půl Moravy v područí svém majíce, ovšem také na toto dědictví otců našich číhali. Kořisť vzácná vyrvána jim na dobro, ba lze nadíti se, že Velehrad následkem udalosti té stane se konečně tím ohniskem, z něhož plameny ducha obrodného budou vycházeti po všem národě našem, aby se vzmužil, zlomil nectné okovy duševní poroby své, a náboženským vděláním povznešen vymanil se z otroctva cizopásných vydřiduchů.

Neboť koupí Velehradu spolkem katolickým možnou stala se nutná podmínka všeho dalšího rozkvětu Velehradského: aby se totiž zámek Velehradský stal zase klášterem, kterým býval a řeholníci duchem Cyrillo-Methodějským nadšeni, aby spojenými a vydatnými silami jali se prováděti velikou úlohu, kterou prozřetelnosť Boží, jak doufáme, Velehradu přisoudila.

Kéž by již o tisícáté ročnici úmrtí sv. Methoda r. 1885 ve krásné kaplici kapitolní na Velehradě, která nyní za konírnu slouží, shromážditi se mohl sbor statečných mužů všechen život a všechny síly své církvi a národu obětujících! Kéž by nad neznámým tisíciletým hrobem Methodovým vzkříšen k novému životu povstal stánek ducha Methodova — klášter bratří Velehradských, a lid náš co rok putující k Betlému svému vracel se odtud obrozen, posílen a upevněn ve všem dobrém, znova nabývaje na Velehradě mravní statečnosti a síly.

Nuže, naděje na lepší časy kyne Velehradu i vlasti naší, a naděje vzpružuje a rozohňuje mysl i srdce k radostivé činnosti. Chopme se díla každý podle svého způsobu. »Matice Velehradská« a »Výbor pro oslavu jubilejní r. 1885« chopily se prozatím přípravných prací, podporujmež je ze všech sil! Náš Velehrad ať se stane v pravdě naším! »Hlas.«

Svatý Prokop na Sázavě. Roku 1785 byl zrušen benediktinský klášter svatého Prokopa na Sázavě. Řeholníci byli nuceni opustit toto sobě milé místo a duchovní správa tohoto poutního místa byla svěřena dosavadnímu administrátorovi fary sázavské P. Martinkovi. Vzácné a drahocenné náčiní chrámové, rozličné drahocenné dary, které sem poutníci z úcty k svatému Prokopu věnovali, monstrance, kalichy a podobné věci byly odvezeny do komory královské a dle pověsti bylo jich užito k dotaci biskupství budějovického. Též rameno sv. Prokopa a jeho koflík byl odtud odvezen a po mnoho let nikdo na Sázavě nevěděl, kam tyto památné věci se poděly. Ano i uměle provedené sedes v témže slohu jako dosavadní mříže před presbyteriem v chrámu sv. Prokopa byly odtud přenešeny do malého a nepatrného kostelíčka v Radošovicích. Polodenní zasvěcený svátek sv. Prokopa byl zrušen — a tak vše ukazovalo k tomu — že v krátké době také úcta k tomuto památnému místu zanikne. V tom smyslu žalně naříká šlechetný Vavák »Sázava zhynula — Chotouň se boří; pobožnost minula a zlosť se množí.« — Než na dobro a na vždy Bůh nedopustil, aby Sázava zhynula. Toho svědectvím jsou ti tisícové poutníků, kteří z blízka i daleka rok co rok zase na Sázavu putují a jichž počet zvláště v posledních letech utěšeně se vzmáhá a ještě více vzmáhati se bude.

Klášter sv. Prokopa na Sázavě náleží vším právem mezi nejstarší a nejpamátnější místa posvatná naší vlasti. Ovšem že i zde rozličné bouře, zloba a nevědomost lidská, i sám čas mnohé a nenahraditelné památky dílem zpustošily a zničily dílem porušily a poškodily. Přece však zde mnohá a vzácná památka na doby slavné a dávno minulé zbyla a mnohá snad pod rumem pohřbena, zachována jest věkům budoucím. Umění stavitelské zanechalo zde stopy a památky téměř devíti století, od slohu románského až ku gotice a renesanci. Nejstarší památkou stavitelskou jest zde podzemní krypta, zvaná sv. Prokopa. Jest to ono místo, kdež sv. Prokop, přišed na poušť sázavskou, první církvičku vzdělal ku cti Panně Marii a sv. Janu Křtiteli. Gotika jest zastoupena dvěma křížovými kaplemi z nichž jedna se nalezá v kostele, druhá v kláštěře, věží, pak obrovskými oblouky spočívajícími na mohutných pilířích. Též i doba renesance mnohé a mistrné dílo nám zde zanechala. Tyto zbytky budov názorně ukazují poutníku někdejší slávu a osudy kláštera sv. Prokopa.

Chrám sázavský chová mnohé a vzácné památky, tak ostatek sv. Prokopa, jeho koflík a obraz.

Při svatořečení sv. Prokopa roku 1204 vyžádal si král pro chrám sv. Víta rameno sv. Prokopa. Tomu přání vyhověl opat Blažej a řeholníci u veliké slávě přenesli tento vzácný ostatek do Prahy. Hrob sv. Prokopa přestál na Sázavě bez porušení bouře husitské. Roku pak 1588 dne 28. května za panování Rudolfa II. a k nalehání biskupa Medka bylo tělo sv. Prokopa ze Sázavy vyzdviženo a do Prahy do chrámu všech Svatých přenešeno, aby tam, kdež jsou hroby všech svatých národa českého, i Prokopův byl. Když pak roku 1663 se počal klášter na Sázavě znovuzrozovat a úcta k tomuto místu vždy větších rozměrů nabývala, bylo Sázavě navráceno rameno sv. Prokopa, které od roku 1204 v Praze odpočívalo. R. 1714 dne 3. čer-

vence věnoval pak farář zásmucký Sigmund Hlasivec skvostnou uměle pracovanou stříbrnou skříň, do kteréž rameno sv. Prokopa vloženo bylo. Při zrušení kláštera, jak již uvedeno, bylo také odnešeno rameno sv. Prokopa a jeho koflík. Teprvé po 27 letech podařilo se panu Vilému Tieglovi vypátrati, že tyto památky v Broumově se nalezají. Část kosti sv. Prokopa a jeho koflík byly 1812 s velikou slávou do chrámu sv. Prokopa přenešeny a tam na oltáři reliquií uloženy, kdež až do dnes se nalezají. *O koflíku čili kalichu* sv. Prokopa praví letopisy sázavské, že jest to dílo rukou sv. Prokopa. Koflík jest vrouben ze dřeva jalovcového. Kupa jest té velikosti, že pojme žejdlík vína a pouze ona jest dřevěná a pozlaceným stříbrem na němž se jemné a umělé ozdoby nalezají, vroubena. Kupa spočívá na pozlaceném stříbrném podstavci s rozličnými rytými a vypouklými ozdobami. Ku kalichu patří stříbrná pozlacená puklice, která končí v ozdobný kříž. Dle starobylého obyčeje podává se poutníkum po sv. přijímání posvěcené víno v tomto koflíku. Dle letopisů jest to týž koflík, ve kterém sv. Prokop Oldřichu občerstvení podal.

Obraz sv. Prokopa představuje světce, téměř v životní velikosti se zavřenýma očima a v plném ornátu opatském. Na první pohled i laik pozná, že jest to asi zajisté nejstarší obraz sv. Prokopa, který vůbec máme. Úcta tomu obrazu proukazovaná za všech dob byla a jest až po dnes veliká. Počátkem 18. století po náležitě provedeném kanonickém procesu povolila arcibiskupská konsistoř tomuto obrazu specialem cultum et venerationem. Spolu pak s českým guberniem nařídila, aby počínaje rokem 1711 den 4. července (sv. Prokopa) byl polodenním zasvěceným svátkem pro celou zemi českou. Obrazu tomu byly darovány mnohé a vzácné dary též i nadace na věčné světlo, které před tím obrazem bylo zřízeno. Obraz ten náleží mezi nejdrahocennější památky kostela sázavského a tisícové poutníků před ním dne 4. července vzývají mocného patrona země české sv. Prokopa.

Sázava jest však velepamátnou pro dějiny vývoje křesťanství v Čechách. V 11. století bylo to jediné místo z celých Čech, kde se bohoslužba konala jazykem slovanským. Zde na Sázavě vzalo původ svůj vzácné evangelium Remešské, jehož první část sv. Prokop svou vlastní rukou napsal a jež se po sněmu tridentském stalo korunovačním klenotem králů francouzských.

Jak již z prvu uvedeno, valně utuchla úcta k sv. Prokopu v době josefinské. Procesí na Sázavu i na hrad pražský byla zakázána a stíhána. I jaký div, že za tak žalostných poměrů sv. Prokop, první světec národa našeho, jenž náležitou kanonisací přivtělen byl do počtu svatých, počal se bohužel tratiti z vděčné paměti vlástního národu. Doba ta neutěšená uplynula a úcta k sv. Prokopu a posvátné Sázavě opět oživovati se počala a rok od roku utěšeně se vzmáhá. A ač byl svátek zasvěcený sv. Prokopa zrušen, přece se světí v celém okolí sázavském, a tisícové spějí na Sázavu z blízka i daleka. A vskutku máme k tomu nejedné příčiny, abychom se zvláštní láskou ctili a vzývali sv. Prokopa. Zbožní předkové ctili jej co zvláštního zástupce země české a ochránce od pohrom záhubných. A nejsou-li časové naši plni pohrom a strastí, které záhubou hrozí předem rolníkovi a pak i stavům ostatním? Minulého roku zkazily úrodu deště — letos parna. Nepřijde-li pomoc s hůry, jaké budoucnosti kráčí vstříc naše rolnictvo! Bůh oslavil sv. Prokopem zemi českou a učinil ho naším ochráncem; jeho ctěme a o přímluvu prosme a dočkáme se, jak uapsal rolník Vavák »že budou — zlé věci od nás vzaté.«

Tak o letošní pouti sv. Prokopské napsal ctitel svatého patrona do »Čecha«. Nebylo by lze pomýšleti na dostavění chrámu počatého, jakož i na to, aby v klášteře zase usídlila se rodina z řehole sv. Benedikta? Velehrad letošního roku stal se zase Velehradem. Nemohla by svatyně Sázavská navrácena býti sv. Prokopu? Na světě vše jest možné, ujme-li se myšlénky tvrdá lebka česká a ruka ocelová. O myšlénce buď přemýšleno! Klášter Břevnovský ještě žije. Nemohl by Břevnov vzkřísiti sv. Prokopa na Sázavě?

Průčelí kathedrály Florentinské. Svatyni, k niž Michel Angelo na rozloučenou zvolal: »SBohem jdu do Říma, abych ti tam sestru zbudoval, větší sice, ale nikoliv krásnější; kostelu, který Arnolfo di Cambio před více než tisíciletím vystavěl, který geniální Giotto podivuhodnou zvonicí ozdobil; kostelu, jemuž Brunelleschi jednu s nejkrásnějších, dojista však nejsmělejší kuplí světa nasadil, světoznámému kostelu Sa. Maria del Fiore dostalo se důstojného průčelí architektem de Fabrisem nedávno zesnulým. Bylo slavnostně odhaleno dne 4. t. m. Pracovalo se na průčelí skorem dvacet roků. Velkolepé dílo svědčí zejména o štědrosti panovnické rodiny rakouské. Největším dobrodincem a příznivcem zvěčnělého mistra De Fabrise již za mládí jeho byl člen císařské rodiny habsbursko-lothrinské arcikníže Leopold II. Ale také dílo samé těšilo se z podpory člena rakouské rodiny císařské. Vedle papeže Pia IX. má o dokonání monumentálního díla největší zásluhy Leopolda II. nejstarší syn, arcikníže Ferdinand IV., arcivojvoda toskánský. Ač trůnu zbavena a od r. 1859 z Toskánska vypuzen, získal si knížecí munificencí s papežem o dílo tolik zásluh, že znaky obou stkvějí se na průčelí »ad perpetuam rei memoriam.« Při odhalení nebylo však průčelí ještě zcela dokonáno. Schází dosud podstatná část vrchní. Zvěčnělý mistr De Fabris předložil svého času dva návrhy stejně velkolepé a k celku se hodící. Průčelí proto již nyní se odhalilo, aby snáze bylo lze rozhodnouti se pro jeden z obou návrhů.

Mladovlašská láska k umění a starožitnostem. Několik dní před tím, dne 28. listop., zahřměla o 6. hod. večerní v Římě hromová rána. Okna a domy kolkolem »fora trajanského« silně se otřásly. Lidé rychle vyběhli z domů a spatřili velkolepý sloup trajanský kouřem zahalený. Strážníci a četníci našli již jen zbytky veliké bomby. Neznámý krasolibec mladovlašský a milovník starožitností měl patrně namířeno

ná sv. Pavla, jehož socha na sloupu hlásá vítězství kříže a osvěty křesťanské. Měla býti pohřbena v antických ssutinách věkových. Světová památka, která přečkala válečné bouře tolika století, velkolepý pomník, který i srdce barbarů obměkčil, že mu neublížili, Novovlachem měla vzíti za své. Kdož ví, zdali za prvním pokusem nezdařeným nebude následovati druhý a třetí, až dílo se zdaří. Slávu starých Římanů smazati a a zničiti hledí Mlado-Říman. O ironie osudu! Tak daleko již dospěla novověká osvěta. Co staří s nesmírným nákladem zbudovali, mladí prachem a dynamitem do povětří vyhoditi usilují. Nechte růsti novověkou osvětu tímto směrem ještě čtvrt století a Evropa bude pouští. Města proměněna budou v spousty rumu. »Zde stával chrám sv. Víta Karlem IV. započatý!« — dozví se cizinec, který náhodou na Hradčany zabloudí, — tam dole na druhém břehu Vltavy, kde jest ta veliká hromada kamení, pyšně vypínalo se divadlo Národní, co »národ sobě« zbudoval. Internacionála odklízí všecko, co ji v cestě stojí, sochu svatého Pavla i sloup Trajanův, chrám i divadlo. Co jí jest po umění! Žíti! Hodovati! Toť naše vlastenectví! Toť naše osvěta! Vždyť není Boha a není ďábla, není nebe a není pekla Rozkoš! Toť novověká filosofie!«

Kdo vítr rozsévá, bouři kliditi bude! Bude! Bude!

Makart přestává býti modlou. Nabažili se již nahoty. Umělec v bahně se brodící lidem slušným se již zošklivil. Umění tendenční přestává býti uměním. Klesá na stupeň sprostého výdělkářství. Není již ani řemeslem. Umělec zbaviv se ideálu propadá hmotě. A s hmotou sám bývá zahrabán. Aureola jeho jest z pouhého pozlátka. Leskne se jen do prvního deště. Jakmile zmokne, jest po lesku. Na světě stálosti má jen to, co zbudováno na odvěkých zásadách pravdy a krásy. Max Lewer nedávno v »Politice« na Makarta si posvítil. Soud jeho shoduje se s tím, co redaktor o Makartském adamitství v »Methodu« psával.

Příště tuto se uveřejní posouzení spravedlivé. Kéž umělci čeští zůstanou věrnými ideálům! Všeliká tendečnost jest na újmu krásy a ceny trvalé. »Method« vždy svědomitě všímati si bude vývoje uměleckého.

Lehner.

Z akademie křesťanské.

Odbor umělecký.

Zpráva za měsíc listopad.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich s drahokamy okrášlený: pro dp. Jos. Moca, faráře v Malešovicích na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalicha a monstrance: pro dp. Ant. Kupku, faráře v Borové; kalicha: pro dp. Vikt. Bezděku, konventuala v Želivě. — Oltářní svícny: pro dp. Fr. Chaloupeckého, faráře v St. Kolíně a J. M. nejdůst. pana biskupa hraběte Fr. Schönborna.

Paramenty. Kasule; fialová pro vdp. dra. Fr. Krásla, ředitele chlapeckého semináře v Praze; fialová: pro dp. Vikt. Janatschka, faráře v Jeníkově; tři fialové: pro nejdůst. kapitolu na Vyšehradě; červená ze zlatého brokátu: pro J. M. nejd. pana biskupa hraběte Fr. Schönborna. Pluvialy: černý pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Ratajích, a pro důst. farní úřad v Stode; červený: pro J. M. nejd. p. biskupa hraběte Fr. Schönborna. — Vela: zlatem vyšité: pro vysokorod. pana barona Egona Schönberga v Červ. Schönbergu v Sasku, pro J. M. nejd. p. biskupa hraběte Fr. Schönborna, pro blahor. paní Annu Zweigeltovou v Krásné Lípě a pro dp. Fr. Novotného, kaplana v Záhřebu na Moravě. — Mitra pretiosa, rukavičky a střevíce bohatě zlatem vyšité dle nákresu pana arch. Mockra pro nejdůst. pana biskupa hraběte Frant. Schönborna od osvícené hraběcí rodiny Schönbornů. Mitra ze zlaté látky a tři hedbávné mitry, tři fialové hedbávné biretya rozličné věci: pro J. M. nejd. p. biskupa hraběte Fr. Schönborna. — Štoly: pro dp. Vikt. Janatschka faráře v Jeníkově. — Antipendium bílé, červené, fialové a zelené: pro nejdůst. pana biskupa hraběte Fr. Schönborna. — Koberec na stupně oltářní: pro vdp. dra. Fr. Krásla, ředitele chlapeckého semináře v Praze, pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Ratajích a pro dp. Fr. Buška, faráře v Kamenné Horce.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalich: dp. Tom. Zeman, farář ve Velharticích. — Pozlacení: staré gotické velké monstrance: dp. Jan Bečka; kaplan ve Frenštátě na Moravě; monstrance, ciboria a lampy: dp. Jan Schmit, farář ve Chvaleticích na Moravě; starého gotického kalichu: vdp. Václ. Mostecký, děkan ve Vodňanech, kalichu: dp. Karel Geringer, farář v Pohledu. — Nádobky na olej: dp. Vikt. Janatschke, farář v Jeníkově a dp. Jan Křivohlávek, farář v Jablonném. — Patenku k nemocným: dp. Jan Křivohlávek, farář v Jablonném. — Ostensorium: dp. Edm. Langer, bibliothékář v Děčíně a vdp. dr. Leopold Kotrbelec, děkan v Poděbradech. — Svícny oltářní: dp. Fr. Bušek. farář v Kamenné Horce, dp. Jos. Thun, farář v Ousově a dp. Fr. Utíkal, administrátor v Nemčicích, — Mešní konvičky: dp. Jan Kosek, farář v Pravoníně; se stříbrným kováním: blahor. paní baronka Skalová.

Rozličné. Kříž: dp. Flor. Scharwost, katecheta v Praze. — Anděly a tři kříže: dp. V. Šrámek, farář v Olešce. — Harmonický zvonek: dp. J. Kosek, farář v Pravoníně. — Missal: J. M. nejd. pan biskup hrabě Fr. Schönborn a dp. A. Glatz, farář v Liboticích.

Paramenty. Celý bílý a červený ornát, 4 červené, 2 bílé a 2 fialové kasule: vdp. Dr. Leop. Kotrbelec, děkan v Poděbradech; drahocennou, bohatě zlatem vyšívanou: dp. Fa. Bušek, farář v Kamnné Horce na Moravě; bílou bohatě zlatem a hedbávím vyšitou a červenou sváteční: dp. Fr. Novotný, kaplan v Záběhu na Moravě; bílou a červenou: dp. Jos. Moc, farář v Malešovicích na Moravě. — Pluvialy: bílý, červený a černý: vdp. dr.

Leop. Kotrbelec; bílý: dp. Lohel Schmidt, sekretář na Strahově. — Nebesa: vdp. dr. Leop. Kotrbelec, děkan v Poděbradech. — Stolu vyšitou: dp. Fr. Novotný, kaplan v Zábřehu. — Antipendium nádherné, bohaté vyšité: dp. Fr. Bušek, farář v Kamenné Horce. — Korouhve: dp. dr. Leop. Kotrbelec, děkan v Poděbradech. — Komže pro kostelníky a ministranty: vdp. dr. Leop. Kotrbelec, děkan v Poděbradech, dp. Václ. Čermák, farář v Ratajích, dp. Jos. Thun, farář v Ousově a dp. Fr. Prcelík, farář v Klomíně. — Příkrov: dp. Václ. Čermák, farář v Ratajích a důst. farní úřad v Stodě. — Polštáře na oltář: blahor. pan Václ. Böhm, přednosta v Protivíně, důst. farní úřad v Kdosavě, dp. Jos. Thun, farář v Ousové, dp. Jan Mikulec, farář v Tvrdonicích a vyšívané skvostné dp. Fr. Bušek, farář v Kamenné Horce.

Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Všechny potřebné kostelní paramenty a nádobí pro nově zřízenou kapli zemského blázince v Dobřanech.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný bohatě ozdobený: pro dp. Fr. Vypletala, koop. ve Vlkoši, J. Milost nejdůst. pana biskupa Dra. Fr. Bauera v Brně a sl. patronátní úřad v Březně. — Ciborium: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa Dra. Fr. Bauera v Brně a důst. farní úřad v Trnavě, Morava. — Pozlacení kalichu: pro vdp. Karla Hájka, děkana v Domažlicích, pro dp. Jana Bisa, faráře v Pouchově a pro dp. Jos. Funke, kaplana v Liberci. — Postříbření lampy: pro dp. Ad. Glatze, faráře v Liboticích. — Patenky k nemocným: stříbrná: pro dp. Jos. Steffka, kaplana v Předmostí na Moravě, a pro dp. Jana Bisa, faráše v Pouchově. — Nádobky na sv. oleje: stříbrná: pro dp Jos. Steffka, kaplana v Předmostí na Moravě; pro vdp. Karla Hájka, děkana v Domažlicích a pro vys. uroz. paní baronku Stillfridovou v Praze. — Pacifikal: pro dp. K. Beera, faráře v Dlouhé Lhotě. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Bisa, faráře v Pouchově. — Svícnů oltářních šest: ctih. uršulinky v Praze. — Lustr: pro dp. Ant. Dudíka, faráře ve Vyškově na Moravě.

Rozličné. Harmonické zvonky: pro dp. Jana Bisa, faráře v Pouchově, pro blahor. p. Josefa Rösslera v Sonneberku, pro dp. Jana Bílého, faráře v Kobylí na Moravě, pro kapli c. k. vojenské invalidovny ve Vídni, pro dp. Al. Krienera, faráře ve Vlachovicích, pro dp. Mat. Hagena, faráře v Kostelci, pro dp. Jana Hůrského, faráře v Předbořicích a pro dp. Gust. Jelínka, faráře v Brandýse nad Orlicí.

Paramenty. Kasule: bílá: pro dp. Klem. Markraba, faráře v Družci; červená a fialová: pro dp. Jana Bílého, faráře v Kobylí na Moravě; bílá a červená: pro důstoj. piaristickou kolej v Praze; drahocenné pro J. Jasnosť vysokor. pí. kněžnu Schwarzenbergovu a pro vysokor. pí. baronku Skal-Puteani. Pluvialy: skvostný, bohatě zlatem vyšitý: pro dp. Jos. Steffka, kaplana v Přerově. Není mnoho takových obcí jako Předmostí, kde zbožní farníci s největší ochotou tak hojných milodarů k pořízení co nejskvostnějších paramentů a bohoslužebných nádob poskytují; neboť v posledních málo letech se mnoho tisíc zlatých k tomuto účelu věnovalo. Červený: pro dp. Ant. Špále, faráře v Mirošově. — Vela: bohatě vyšívaná: pro ctih. sestry Srdce Páně Ježíše na Smichově, pro vysokor. hraběnku, pí. Hartmanovou a pí. baronku Ubelli v Praze. — Stoly: pro dp. Fel. Kocha, faráře v Chotěšové a pro dp. Fr. Drašara, kaplana ve Žďáru. — Bursy k nemocným: pro farní úřad v Třebíči, pro dp. Ign. Künstlera, faráře v Hradisku a pro dp. Al. Krienera ve Vlachovicích. — Plášťk na ciborium: pro důst. farní úřad v Trnavě. — Korouhve: pro dp. Ant. Dudíka, faráře ve Vyškově na Moravě a pro dp. Jos. Bukovského, faráře v Horce. — Polštáře oltářní: pro dp. Ad. Glatze, faráře v Liboticích a pět párů pro dp. Fr. Krupku, faráře ve Vel. Hlasivu. — Koberec na stupně oltářní: pro chrám Páně v Podrsamu. — Příkrov: pro dp. Jana Bisa, faraře v Pouchově. —

Prádlo kostelní. Alby: pro dp. Jak. Přecechtěla, kaplana v St. Boleslavi a pro dp. Fr. Drašara, kaplana ve Žďáru na Moravě.

II. Nová objednání.

Ciborium stříbrné: dp. Jos. Načeradský, farář v Křepicích na Moravě; Patenky k nemocným: dp. Ign. Künstler, farář v Hradisku na Moravě; stříbrné: dp. Al. Kriener, farář ve Vlachovicích a dp. Jos. Načeradský, farář v Křepicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: tři pohromadě a jednotlivou stříbrnou: dp. Jos. Načeradský, farář v Křepicích na Moravě a dp. Al. Kriener, farář ve Vlachovicích na Moravě. — Kaditelnici: dp. Jos. Tangel, farář ve Chvalenicích. — Lampu: dp. Jos. Tangel, farář ve Chvalenicích. — Svícny oltářní: šest gotických: dp. Jos. Souhrada, farář v Chudenicích. — Mešní konvičky: dp. Jos. Načeradský, farář v Křepicích. — Missale: blahor. p. Jos. Rössler v Sonnebergu.

Paramenty. Celý červený ornát: dp. Ludv. Čermák, kaplan v Tišnovicích na Moravě. — Kasule: bohatě vyšívanou bílou: blahor. p. Jos. Rössler v Sonneberku; červenou, černou, fialovou a zelenou: J. Milosť, nejdůst. pán biskup Dr. Fr. Bauer v Brně: bílou, bohatě vyšívanou, červenou a zelenou: dp. Jos. Načeradský, farář v Křepicích; tomuto velmi horlivému knězi se opět podařilo značnou částku mezi svými zbožnými farniky sebrati, a s nelíčenou radostí jimi pořídil důstojné věci pro chrám Páně. — Dalmatiky a kasuli: vysokor. pí. hraběnka Lažanská v Praze. — Pluvialy, dva bílé: dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu. — Korouhve: dp. Fr. Hoppe, farář v Boroticích a dp. Jan Muchka, farář Jílovém. — Stkvostný spolkový prapor: dp. Vil. Čaka, farář v Chicagu v Americe.

Opozděné vydání čísla tohoto zaviněno jest neomluvitelnou liknavostí závodu, jemuž reprodukce illustrac svěřena byla.

»Method« vychází vždy *30. každého měsíce.* Předplatné, jež činí poštovní zásylkou na celý rok 2 zl., na půl leta 1 zl., přijímá pouze na jednu z těchto dvou dob *administrace* v Karlíně, číslo 234. Jen frankované listy se přijímají. Rukopisy redakci zaslané nevracejí se. *Dopisy,* týkající se redakce, buďtež zasílány **F. J. Lehnerovi** franco, v Karlíně, č. 234. Reklamace zasílány buďtež do expedice: **Akademie křesťanská** v Praze, Řetězová ulice číslo 223.

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna Politiky v Praze

Pozvání ku předplacení.

Rok 1883 se polepšil. »Methodu« roku tohoto přibylo 53 nových předplatitelů. Bohu díky! Jak ze seznamu předplatitelů dále uvedených se vidí, přibylo jich v Čechách 25 (a to vesměs z arcidiecése pražské), na Moravě 57 (v arcidiecési olomoucké 18, v diecési brněnské 39), ve Sleszku 1.

Dle počtu výtisků přibylo tedy předplatitelů vlastně 83; Počítají-li se však dva s polovičním předplatným za jednoho, přirostlo »Methodu« 61 nových předplatitelů. Zaplať Pán Bůh za to! Jen když se to jednou hnulo. Doufám pevně v Boha, že příliv se již nezastaví. Počet přátel roste a tím i nová přízeň.

V ročníku příštím zahájena bude nová řada monografií. Jest žádoucno, aby byly opatřeny potřebnými nákresy. Návrhy a prosby o tom uvede redaktor v prvním čísle ročníku příštího. Bude tedy

X. ročník „Methoda“

vycházeti jako dosud každého měsíce. Předplatné (2 zl. na celý rok) přijímá redakce »Methoda« v Karlíně č. 234.

Novým předplatitelům nabízejí se veškeré dřívější ročníky za cenu poloviční, kterou ku žádosti jednotlivců redaktor i ve lhůtách přijímá.

Lehner.

Seznam P. T. předplatitelů na IX. ročník „Methoda“.*)

Čechy: (319)

Arcidiecése Pražská (169)

J. Em. kardinál arcibiskup kníže Šwarzenberk (1 výtisk).

Praha.

	Počet výtisků
Alumnové semináře**)	32
Barvitius A. V., architekt	1
Baum Ant., architekt	1
Binder Josef, vicerektor semináře	1
Borový Klem., Dr., kanovník	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	4
Drozd Frt., profesor	1
Eckert Fr., kaplan	1
Dr. Grégr a Dattel, knihkupectví	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Hodík V., farář u sv. Víta	1
Hora Ant., kanov. metrop.	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Huspeka F., velmistr řádu křížov.	1
Jireček Jos., J. Exc., ministr m. sl.	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kautsch Ed., zlatník	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Kočí Fr., kanovník	1
Koblasa Justin, P., převor praem.	1
Küffer Albert, ryt. z Asmansville, gen. vikář	1
Labler Auritius, P., farář	1
Lenz Ant., Dr., kanovník	1
Lüssner Moric, c. k. rada místodržitelský	1
Micka Fr., kanovník	1
Mocker Jos., architekt	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Nekvasil Václav, podnikatel staveb v Karlíně	1
Nykles Václav, farář	1
Pohl Fr., P., farář	1
Razák Fr., kanovník a farář	1
Residence Tov. Jež.	1
Rohlenova Karola, soukromnice	1
Ředitelství akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. české reálky	1
Ředitelství obec. real. gymnasia	1
Sequens Fr., rektor akademie malířské	1
Smolík Rup., Dr., c. k univ. prof.	1
Soukup Fr., farář	1
Stránský Josef, farář	1
Světlík Václ., profesor a kanovník	1
J. O. Karel hrabě Schönborn	5
Šimek L. F., sochař	1
Šindelář Ant., kooperátor	1
Štulc Václav, probošt	1
Schmitt Lohel, P., sekretář praem.	1
Schwarz Karel, kanovník metrop.	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Umlauf Josef, P., kaplan	1
Warter F., podpřevor maltézský	1
	89

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Potvorově	1
Auerhan Fr., děkan v Zlonicích	1
Bejvl Š., farář ve Vinoři	1

*) Seznam tento uspořádal redaktor ze své knížky předplatitelů. Při seřadování dle diecésí snadno lze pochybiti. Kdyby tedy náhodou některý z p. t. pánů předplatitelů vynechán byl, račiž laskavě redaktora na poklesek upozorniti, aby chybu napravil.

**) Alumnům seminářů snižuje redaktor předplatné na polovičku.

	Počet výtisků
Beneš Václav, kaplan na Klecanech	1
Bernard Jan, far. v Černoušku	1
Bejček Jan, kaplan ve Třech Sekerách	1
Bláha Matěj, farář v Hradešíně	1
Bořický Ferd., farář na Proseku	1
Bucek Ant., hr. správce na Peruci	1
Čermák Václav, kaplan na Smíchově	1
Černohouz Jan, děkan v Budči	1
Čtrnáctý Frant., farář v Rabšteině	1
Chalupecký Frt., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Ohařích	1
Chvalkovský Fr., kaplan v Radnicích	1
Daneš Fr., kanovník a děkan na Peruci	1
Dlask Ant., vikář v Kouřimi	1
Dvořák Alois, kooperátor v Horn. Stupně	1
Dušek Jan, kaplan v Neustadtlu	1
Dyškant Josef, farář ve Višerovicích	1
Ehrenberger Frt., kanovník a farář v Mýtě	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Freer Ant, kaplan v Donawitzu	1
Havlák Vil., admin. v Jankově	1
Honejsek Václ., farář v Kojeticích	1
Hoppe Frt., farář v Boroticích	1
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. Oh.	1
Ibl Kašpar, kaplan v Radnicích	1
Kačerovský Ant., kanovník v St. Boleslavi	1
Kandler Josef, děkan v Slaném	1
Karel Jan, kaplan v Minicích	1
Kareš Fr., farář na Volšanech	1
Karlík Hugo, P., převor v Teplé	1
Kebrle Josef, kaplan v Uhřiněvsi	1
Kocmich Martin, kaplan ve Vršovicích	1
Konáš Filip, farář ve Vranově	1
Körbl Benedikt, kaplan v Radonicích	1
Kratochvíl Václav, farář ve Vraném	1
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1
Kubr Václav, kaplan v Dobřichovicích	1
Liška Václav, farář v Uhřiněvsi	1
Ludvík Jakub, farář v Ounětičích	1
Malec H., farář v Ovenci	1
Meloun Josef, farář v Okrouhlíci	1
Moc Josef, kaplan v Budyni n. O.	1
Moravec Fr., děkan v Uhřiněvsi	1
Neumann Bedřich, kaplan v Schmiedebergu	1
Opatrný Fr., farář v Senomatech	1
Opp Josef, farář v Slavětíně	1
Pazour Karel, farář v Tuchoměřicích	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. Lab.	1
Petráš Matěj, farář ve Svárově	1
Pixa Frt., kaplan ve Vrbně	1
Plevka Jan, arciděkan v Plzni	1
Pracner Josef, farář v Mukařově	1
Preclík Fr., farář v Klomíně	1
Prskavec Jan, kaplan v Schlaggenwaldu	1
Přecechtěl Jakub, kaplan v St. Boleslavi	1
Průša Ant, farář v Týnici Pannenském	1
Rajský Jan, farář ve Svojšicích	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Frt., farář v Libšicích	1
Ředitelství reálného gymn. v Plzni	1
Sládek Josef, kaplan v Svojšicích	1
Spálenka Anselm, P., v Hájku	1
Starosta K., farář v Stolmíři	1
Svoboda Jan, děkan v Kolíně	1
Škarda Stan., P., farář v Marianských Lázních	1
Šoulavý Karel, kaplan v Benešově	1
Špale Ant., farář v Mirošovech	1
Štědrý Fr., kaplan na Peruci	1
Teyzar Václav, hrab. pokladník na Peruci	1
Vilím Josef, farář v Praskolesích	1
Vobrátil Josef, kooperator v Roudnici	1
Vodička Fr., hr. kontrolor na Peruci	1
Vodrážka Max., farář ve Zdicích	1
Vojáček Fr., kaplan v Staré Boleslavi	1
Vokoun Rud., knihkupec v Slaném	1
Zbejval Josef, kooperátor v Zbraslavi	1
Žáček Fr., kooperátor v Zbraslavi	1
	80

Úhrnem 169.

Diecése Litoměřická. (35)

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl (1 výtisk).

Litoměřice.

Alumové semináře	16
Schindler Fr., Dr., prof. theol.	1
	18

Diecése:

Beitler Vojtěch, farář v Markvarticích	1
Beran Václ., kaplan ve Vysoké	1
Hassmann Karel, kooperator v Johannisbergu	1
Kerka Karel, děkan v Libochovicích	1
Kondelík Fr., farář ve Mšeně	1
Němeček Josef, vikář v Loukově	1
Nevečeřal Čeněk ve Všebořicích	1
Oplt Václav, kaplan v Libochovicích	1
Pitra P. O., kněz v Libáni	1
Salát Jan, Dr., farář v Kováni	1
Strnad Petr, farář v Čečelicích	1
Svoboda Josef, děkan v Turnově	1
Šolc Fr., far. v Brožanech	1
Šourek Jan, děkan v Chorušicích	1
Telleš Fr, farář v Skalsku	1
Tichý Kajetán, učitel v Turnově	1
Veselý Fr., farář v Řepíně	1
	17

Úhrnem 35.

Diecése Králové-Hradecká. (67)

J. M. biskup Dr. Josef Jan Ev. Hais (1 výtisk).

Hradec Králové.

Bohoslovci semináře	1
Ehmer Jan, gymn. katecheta	1
Fiala Fr, kanovník	1
Frodl Ant., rektor semináře	1
Frýdek Ant., kanovník	1
Kerner Frt., protokolista	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theol.	1
Musil Matěj, spirituál semináře	1
Pospíšil J., knihkupectví	2
Ruth Vinc., bisk. ceremoniář	1
Ředitelství vyšších reálných škol	1
Suchánek Ant., vicerektor semináře	1
Šrůtek Josef, kanovník	1
Tondl Fr., katecheta	1
	16

Diecése:

Bareš Josef, farář v Loukově	1
Bezděka Viktor, P., archivář v Želivě	1
Bouchal A., farář v Chlebích	1
Danielis Otto, zám. kaplan v Litomyšli	1
Dvořák Ant., farář v Nebovidech	1

	Počet výtisků
Dvořák Št., kaplan v Luži	1
Hakl Bohumil, děkan v Hořicích	1
Hejtmánek Jan, farář v Korouhvi	1
Hráše J. K., c. k. šk. inšp. v Nov. Městě n. M.	1
Illem F. A., farář v Zbraslavicích	1
Javůrek Fr., děkan v Heralci	1
Jeřábek Fr., katecheta v Chlumci n. C.	1
Kalaš Václav, farář v Hněvčevsi	1
Kaplan Josef, farář v Čáslavi	1
Kašpar Josef, farář v Telecím	1
Klein Jan, děkan v Čiňovsi	1
Klein Josef, bisk. notář v Oboře	1
Knapp Antonín, admin. v Oumyslovicích	1
Knob Josef, farář ve Vejvanovicích	1
Kofránek Josef, kaplan v Č. Třebové	1
Kollegium profesorů praem. v Něm. Brodě	1
Král Václav, kooperator ve Vratslavi	1
Krátký Čeněk, farář v Lovčicích	1
Krunert Blažej, kaplan v Poděbradech	1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě	1
Mádr Josef, kaplan v Přepychách	1
Macháček Fr., katecheta v Čáslavi	1
Mazáč Leopold, vikář v Poličce	1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích	1
Novák Ant., vikář ve Velíši	1
Nováček Vojtěch, vychovatel v Červ. Pečce	1
Nývlt Method, P., v Želivě	1
Pašek J., knihkupectví v Jičíně	1
Pejčoch Ludolf, kaplan v Humpolci	1
Eduard z Pelhřímovských, farář v Úpici	1
Pohl Jan, kaplan v Borohrádku	1
Přibyl Josef, katechetn v Jičíně	1
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře	2
Rozšlapil Josef, farář v Opočně	1
Skokan Ant., vikář v Týništi	1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace	1
Svoboda Josef, farář v Čihošti	1
Štípek Jan, kaplan v Chlumci n. C.	1
Uhlíř Václav, farář v Jesenici	1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě	1
Váško Jan, kaplan v Brandýse n. Orl.	1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi	1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře	1
Vokál J., v České Třebové	1
Zelenka Josef, kaplan v Lužci	1
Úhrnem 67.	51

Diecése Budějovická. (48)

J. M. biskup Frant. de Paula hrabě Schönborn (1 výtisk).

Budějovice.

Benninger R., knihkupectví	1
Skočdopole Ant., Dr., prof. theol.	1
Špelina Petr, Dr., rektor semináře	1
	4

Diecése:

Benák Martin, farář v Horním Záhoří	1
Bezděka Václav, farář v Dobrži	1
Brejcha Jan, farář v Stříbrných Horách	1
Duben Jan, vikář v Nezamyslicích	1
Fremund Josef, farář v Chelčicích	1
Formánek Josef, arcikněz, vikář no Týnci	1
Hašek Václav, kooperátor v Hluboké	1
Hejna Josef, farář v Opořanech	1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku	1
Hloušek Aug., učitel v Horní Cerekvi	1
Hůlka Josef, admin. u sv. Kamene	1
Chochole Jan, farář v Krasilově	1
Kamarýt Heřman, kaplan na Svérazi	1
Kamarýt Bedřich, farář v Deštné	1
Klouček Martin, farář v Blsku	1
Konrád Karel, prof. gymn. v Táboře	1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích	1
Lešetický Jan, farář v Němčicích	1
Macek Václav, katecheta v Soběslavi	1
Mocker Adolf, stavitel v Hluboké	1
Mostecký Václav, vikář ve Vodňanech	1
Mrštík Josef, farář v Klášteře	1
Ondok Jan, kaplan v Bavorově	1
Pekárek Josef, děkan v Blatné	1
Pokorný Ferd., farář v Křakau	1
Rodler Adolf, farář v Husinci	1
Řičák E. V., děkan v Přešticích	1
Svoboda Fr., katecheta ve Vodňanech	1
Šmat Fr., spirituál v Horažďovicích	1
Stiller Fr., farář v Plánici	1
J. J. Karel kníže Švarcenberk	5
Švéda Jan, vikář v Prachaticích	1
Tanzer Matěj, kaplan v Husinci	1
Toušek Fr., děkan v Třeboni	1
Vačkář Josef, děkan Soběslavi	1
Valenta Jan, kaplan v Štěkni	1
Vorel Václav, děkan v Bechyni	1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni	1
Zachar Fr., farář v Dobré Vodě	1
Ziegloser Matěj, farář v Strašini	1
	44

Úhrnem: 48.
Čechy úhrnem: 319.

Morava: (156)

Arcidiecése Olomoucká. (71)

J. Em. kardinál-arcibiskup Bedřich landkrabě Fürstenberg (1 výtisk).

Olomouc.

Alumnové semináře	28
Heidenreich Pius, kanclíř konsistorní	1
Hölzel Ed., knihkupectví	1
Knihovna bohoslovců československých	1
Knihovna seminářská	1
Kubíček Jan, kooperátor	1
Pötting Emanuel, hrabě, probošt kapit.	1
	35

Arcidiecése:

Bílčík Karel, farář v Roketnici	1
Blažek Vilém, ředitel semináře v Kroměříži	1
Břečka Jan, farář ve Frenštátě	1
Čech Jan, farář v Hranicích	1
Dokoupil Jan, exposita v Podhoří	1
Domluvil Ed., katecheta ve Val. Mežiříčí	1
Grmela Josef, kooperátor v Dol. Štěpánově	1
Halda Drah., farář v Dolním Újezdě	1
Harna Ferd., kaplan v Holici	1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě	1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti	1
Ilkovič Ant., kaplan v Mohelně	1
Indrák Josef, kooperátor v Příboře	1
Kaláb Jan, kaplan v Miloticích	1
Kragczy Bedřich, místoděkan ve Zborovicích	1
Kricner Al., duch. správce v Hochštýně	1
Kubánek Jan, kaplan v Kojetíně	1

	Počet výtisků
Lžičář Josef, farář v Plumlově	1
Mrázek Florián, kaplan v Hranicích	1
Nepustil Ignát, kaplan ve Zlíně	1
Otáhal Leopold, farář v Nezamyslicích	1
Porazil Fr., kaplan v Určicích	1
Procházka Fr., kooperátor ve Val. Meziříčí	1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1
Sauer Ig. V., farář v Tlumačově	1
Snopek Fr., kooperátor v Tovačově	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1
Strouhal Ig., farář v Bohuňovicích	1
Surma Konrád, farář v Černotíně	1
Tesař Petr, farář v Halenkovicích	1
Utíkal Josef, kooperátor v Kojetíně	1
Vepřek Jan, kaplan v Kokorách	1
Vychodil Jan, kooperátor na Velehradě	1
Vychodil Josef, kooperátor v Uhersk. Ostrohu	1
Winkler Ferd., kooperátor v Místku	1
Zavřel Ignát, kooperátor v Přerově	1
	36

Úhrnem: 71.

Diecése Brněnská. (85)

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer (1 výtisk).

Brno.

Alumnové semináře	36
Brandl Václav, zemský archivář	1
Hodr Jakub, Dr., prefekt semináře chlapec.	1
Hoppe Bedřich, Dr., advokát	1
Knihovna alumnů	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Mathon Placid, P.	1
Pospíšil Jan, Dr. a prof. bohosl.	1
Procházka Matěj, kanovník	1
Šťastný Vladimír, katech. gymn.	1
Šuderla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Zeibert Fr., Dr., kanovník	1
	50

Diecése:

Adamec Ant., kooperátor v Zábrdovicích	1
Bárta V., ředitel kůru v Hodoníně	1
Bezstarosti Karel, farář v Budišově	1
Belceri Egbert, hrabě, v Líšni	1
Berger Ign., kons. rada a prof.	1
Bezděk Václav, farář v Jamách	1
Drašar Fr., kooperátor v Křižanově	1
Dvořák Gerlach, kaplan v Jihlavě	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytišce	1
Fáborský Jan, farář v Pohořelici	1
Florián Ferd., farář v Tasově	1
Hřebíček Fr., farář v Pišelo	1
Chudáček Fr., kaplan v Novém Rousinově	1
Kadláček Jan, farář v Moravičanech	1
Kaplan Kristian, farář v Mikulovicích	1
Klíma Josef, farář v Kloboukách	1
Komárek Fr., děkan v Třešti	1
Koula Jan, farář v Jemnicích	1
Kubeš F. J., knihkupec v Třebíči	1
Kubíček Ant., kooperátor ve Slavkově	1
Kunstmüller Jan, farář ve Vedrovicích	1
Mrázek Jan, kaplan v Lulči	1
Michálek Fr., kooperátor v Měříně	1
Načeradský Josef, farář v Ostrově	1
Navrátil Sarkandr, P. v Rajhradu	1
Nešpor Jan, farář v Červ. Lhotě	1
Oharek Václav, farář v Doln. Dubňanech	1
Pátek Bernard, farář v Ochozi	1
Pavelka Pavel, zám. kaplan v Líšni	1
Soukop Jan, farář v Doubravici	1
Vlk Josef, kooperátor v Třešti	1
Vlček Arnošt, farář v Običtově	1
Wagner Adolf, kaplan v Jihlavě	1
Wolf Al., děkan ve Sloupě	1
Wolf M., farář ve Valči	1
Žák Karel, kooperátor v Líšni	1
	35

Úhrnem: 85.

Morava úhrnem: 156.

Slezsko: (2)

Findinský Karel, arcikněz ve Frýdku	1
Pospíšil Gerard, kaplan v Orlově	1

Jiné země: (9)

Cipín A., kněz v Ahnapee v Americe	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štýrském Hradci	1
Konrád Eberhard, kooperátor v Wofseggu (Horní Rakousy)	1
Jireček Hermenegild, ryt., c. k. rada v ministerstvu vyučování ve Vídni	1
Hiersche Pavel, člen c. k. vyššího kněžského ústavu vzdělavacího ve Vídni	1
Levý Fr., c. k. úřadník při telegrafu v Krakově	1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe)	1
Wolf Fr., kooperátor v Sandlu (Horní Rakousy)	1
Závodní Josef, vojenský kaplan v Mostaru	1
	9

Všech předplatitelů: 486
Z nich s polovičním předplacením: . 112
Úhrnem tedy celých předplatitelů: . . 430

Z počtu předplatitelů prvopočátečních zemřeli: † Jan Vaterian Jirsík, biskup Budějovický, Illichmann Jan, farář v Chorýni, Just Josef, děkan v Hněvčevsi, Mokrý V., probošt kapitolní v Budějovicích, Nahmer Vojt., farář ve Vlachově Březí, Pachl Jakub, probošt v Roudnici, Průcha Karel, světící biskup v Praze, Rais Jan, generální vikář v Hradci Králové, Stárek Jan, ap. protonotář a kanovník v Hradci Králové.

Requiescant in pace!